

Sir George Stucley

FORT
HILL

7:4:0
6:16:0
1:7:0
8:1:0
17:6

13:0

1070 earthen section

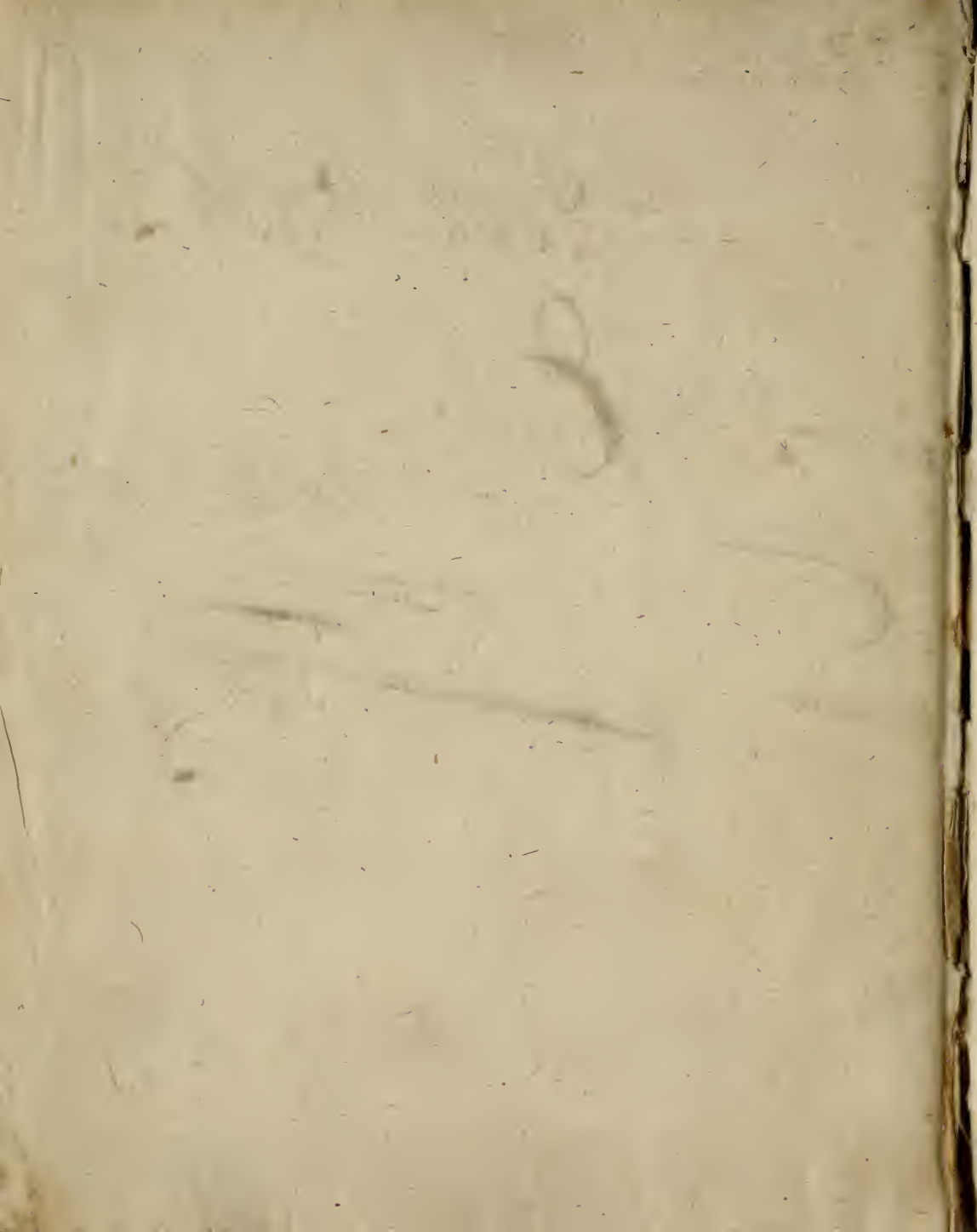
Lansdowne, p. 15, says saddle is of 10-12 ft. in thickness & is a continuation of the same.

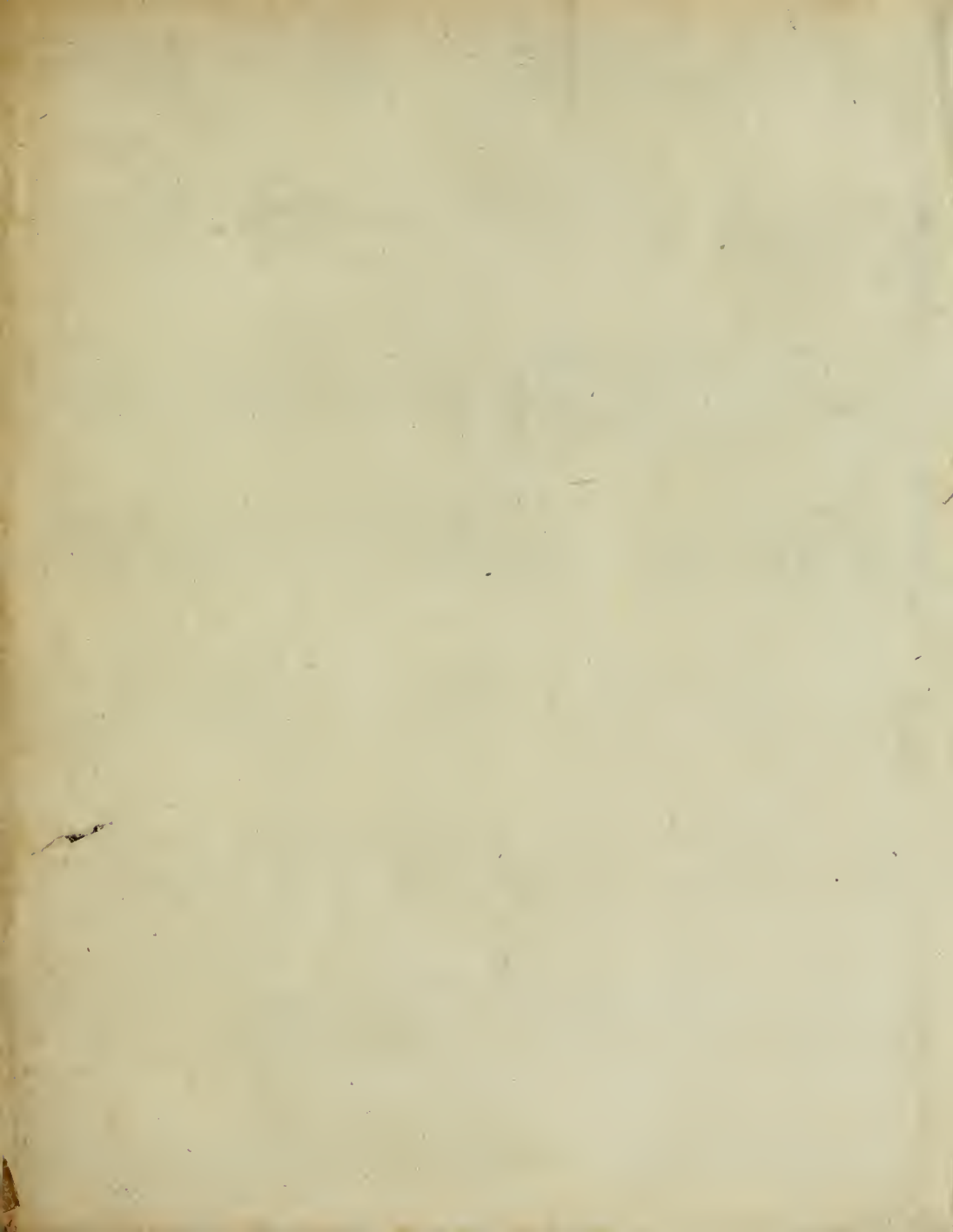
8-8.0
2-6.0
2-2.0
4

John Buck

John Buck 1723

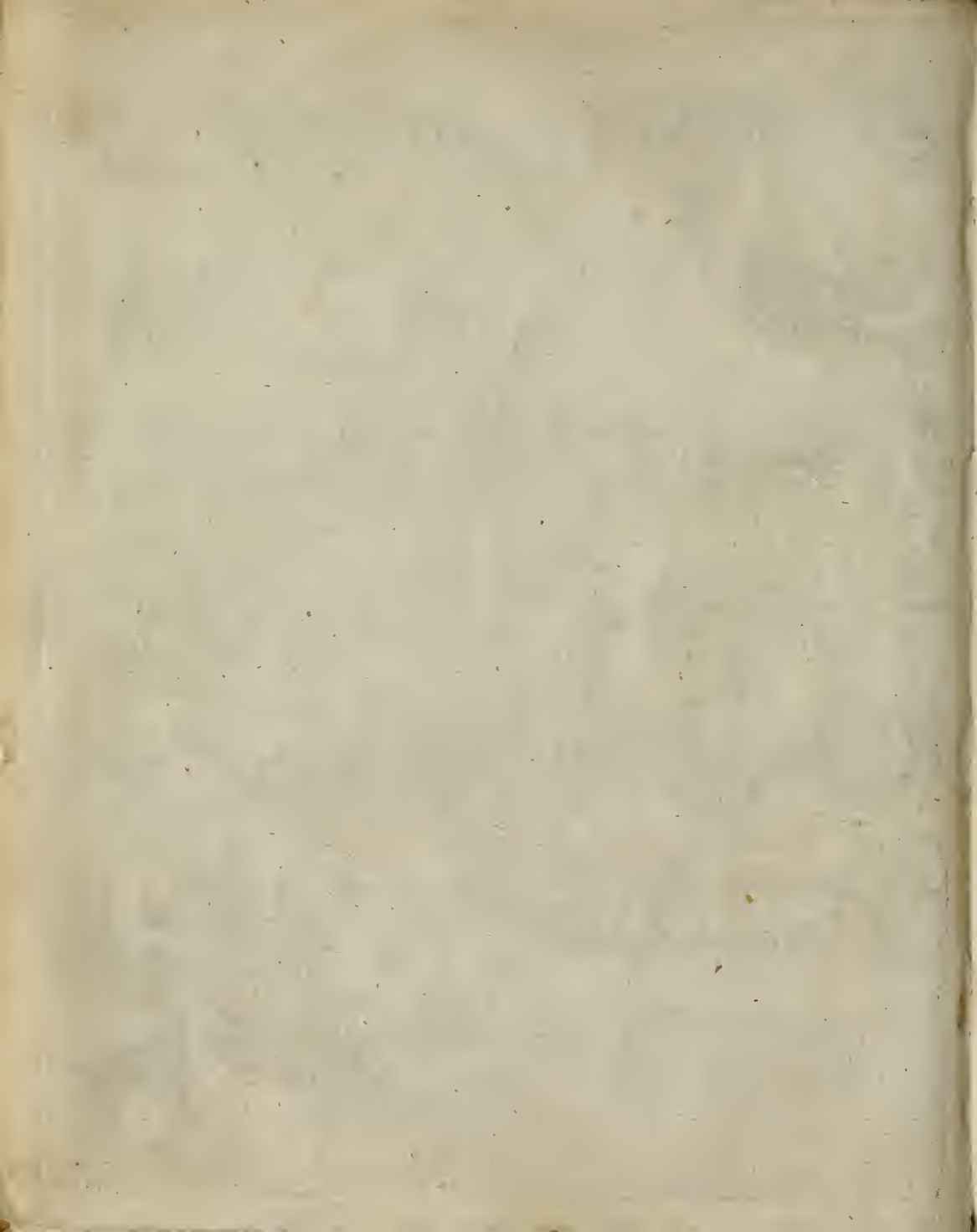

AMSTERDAM
By Jan ten Horn. en Jan Boiman
Boekverkopers in Compagni 1683

LEEVEN en DADEN

Der Doorluchtigste

ZEE-HELDEN

En

Ontdeckers van Landen,

DESER EEUWEN.

Beginnende met

CHRISTOFFEL COLOMBUS,

Vinder van de Nieuwe Wereldt.

En eyndigende met den Roemruchtigen ADMIRAEEL

M. A. de RUYTER, Ridd. &c.

*Vertoonende veel vreemde Voorvallen, dappere Verrichtingen,
stoutmoedige Bestieringen, en swaere Zee-slagen, &c.*

Naeukeurigh, uyt veele geloofwaardige Schriften, en Authentijcke
Stucken, by een gebracht, en beschreven,

Door V. D. B.

P A M S T E R D A M,

By JAN CLAESZ. ten HOORN, en JAN BOUMAN,
Boeckverkoopers. ANNO 1676.

Met Privilegie voor 15. Jaren.

P R I V I L E G I E.

DE Staten van Hollandt ende West-Vrieslandt, *Doen te weten*:
 Alsoo ons vertoont is by JAN GLAESZ. ten HOORN ende JAN BOUMAN, Boeckver-
 koopers t'Amsterdam, dat sy met sware onkosten gedrukt hebben een Boeck, door vele koopere
 Plaeten verciert, waer af de Tijtel is *Leven en Daden der Doorluchtige Zee-helden deser Eeuwen*;
 Vertoonende in een ware ende naeukeurige beschrijvinge, alle de voornaemite Tochten ende Daden der
 beroemite, soo binnen als buytenlandsche Admiralen ende Zee-vooghden, die in dese laetste Eeuwen
 tot heden toe geleefd hebben, in 't licht gebracht door een bysonder Liefhebber der Hiltorien; Ende gemer-
 merckt sy Supplianten beducht zijn, dat het gemelde Boeck, door andere baetsoeckende menschen mocht
 te na gedrukt worden, en hen Supplianten alsoo ontrocken, ende benomen de vergoedinge van de onko-
 sten ende moeyten, dies aengaende gehad ende gedaen, so keerden sy Supplianten dierhalven haer tot ons,
 versoekende seer reverentelijck, dat het ons beliefdt hen Supplianten te consenteren en oetroyeren, dat
 sy ende haere Erfgenamen, ofte het recht van haer hebbende, alleen, ende met uytsluytinge van allen
 anderen, gedurende den tijdt van vijftien eerstkomende Jaren, souden mogen drucken, ende doen
 drucken binnen dese onse Provincie, het voorsz. Boeck; en vorder te statueren, dat binnen, of gedue-
 rende den voorsz. tijdt, het selve by niemant anders in dese Provincie, 't zy in 't groot of kleyn, 't zy ten
 deele, of in 't geheel, noch in dese of andere talen soude mogen gedrukt, of elders gedrukt zijnde,
 alhier verkocht ofte gevent worden: alles op seekere groote pæne daer op te stellen, by de Contraventeurs
 te verbeuren. **Soo Ist**, Dat wy de sake en 't verfoeck voorsz. overgemerckt hebbende, ende genoeg
 wesende, ter bede van de Supplianten, uyt onse rechte wetenschap, souveraine macht ende authori-
 teyt, deselve geconsenteert, geacordeert ende geotroyeert hebben, consenteren, accorderen ende
 oetroyeren deselve mitsdesen, dat sy, haer Erfgenamen, ofte het recht van haer hebbende, gedurende
 den tijdt van vijftien eerst achter een volgende Jaren, het voorsz. Boeck, geintuleert *Leven en Daden
 der Doorluchtige Zee-helden deser Eeuwen*, binnen den voorsz. onsen Lande, alleen sullen mogen druc-
 ken, doen drucken, uitgeven ende verkoopen; verbiedende daerom allen ende eenen yegelijcken, het
 selve Boeck in 't groot, of in 't kleyn, ten deele of in 't geheel: het zy in dese of in andere talen, naer te druc-
 ken, ofte elders naer gedrukt, binnen den selven onsen Lande te brengen, uyt te geven, ofte te verkoo-
 pen, op verbeure van alle de nagedruckte, ingebrachte, ofte verkochte exemplaren, ende een boete van
 drie hondert guldens daer en boven te verbeuren, t'appliceren een derde part voor den Officier, die de
 Calange doen sal, een derde part voor den armen der plaetse, daer het casus voorvallen sal, ende het reste-
 rende derde part voor de Supplianten. Alles in dien verstande nochtans, dat wy de Supplianten met des-
 sen onsen Oetroye alleen willen gratificeren, tot vergoedinge van hare schaden, door het naedrucken
 van 't voorsz. Boeck, daer door in eenigen deele verstaen, den inhoudt van dien te autoriseren, ofte
 advoueren, ende veel min het selve onder onse protectie ende bescherminge, eenigh meerder credit,
 aensien ofte reputatie te geven, nemaer de Supplianten, in cas daer in yets onbehoorlijcks soude mogen
 inslueren, alle het selve tot haren laste sullen gehouden wesen te verantwoorden, tot dien eynde wel
 expresselijck begerende, dat by aldien sy desen onsen Oetroye, voor het selve Boeck sullen willen stellen,
 daer van geene geabbrevieerde ofte gecontrabeerde mentie sullen mogen maeken: nemaer gehouden sul-
 len wesen, het selve Oetroye, in 't geheel, ende sonder eenige Omiffie, daer voort te drucken, ofte te
 doen drucken, op pæne van het effect van dien te verliesen. Ende ten eynde de Supplianten desen onsen
 Consente ende Oetroye mogen genieten, als naer behooren, lasten wy allen, ende eenen yegelijcken
 die 't aengaen mach, dat sy de Supplianten van den inhoudt van desen, doen, laten en gedoogen, ru-
 stelijck, vredelijck ende volkomenlijck genieten ende gebruycken, cefferende alle belet en wederfeggen
 ter contrarie. Gedaen in den Hage, onder onsen grooten Zegele hier aen doen hangen, den xiv. Sep-
 tember, in 't Jaer onses Heeren ende Salighmaeckers duyfent ses hondt ses en sevenigh.

Was onderteckent

A. WASSENAER. 1676.

Ter Ordonnantie van de Staten,

HERB. VAN BEAUMONT. 1676.

OP-

Jonker. **ENGEL** de **RUYTER** Ridder

O P - D R A C H T

Aen den Wel-eedelen Manhaften Heere,

Den Heer JONCKER

ENGEL de RUYTER,

Ridder : Schout by Nacht van wegen het Eed. Mog.
Collegie ter Admiraliteyt tot Amsterdam.

*By de Kroon Spagnien vereert met den Titul van
Hertogh &c.*

WEL-EEDELHEER:

NAer dat wy het LEVEN en DADEN van de Doorluchtigste Zee-Helden, en kloeckmoedige Bezeylders en Ontdeckers van onbekende Landen, die in dese laetste twee hondert jaeren, haer leven glorieuselyck hebben geëyndicht, in goede ordere beschreven, aldus hadden doendrucken, en daer by geconsidereert, wat eere en luyfter het gesamentlijcke Werck heeft ontfangen met de beschrevene hooghloffelijcke Daden van wijlen uwen E. E. Heer Vader, den welcken, alhoewel hier de laetste in rang van leven, nochtans wel de eerste in weerdigheydt meriteert: zoo hebben wy dit voorsz. Werck aen niemant nader kunnen toe-eeygenen, als aen den Wel-Eedelen en Manhaften Zoon, op den welcken, als op den eersten Erfgenaem, niet alleen d'on-

sterffelijcke eere van sijn Heer Vader komt af te daelen ; maer die oock , als daer mede niet vergenoeght zijnde , met eene eedele fierheydt , self mede pooght op te steygeren op den steylen top van eeren , om de onverwelckelijcke Laurieren van wijlen zijnen dapperen Heer Vader , hem aldaer toe te passen , en aen sijne eygene Lauwertacken vast te maecken.

Wy komen dierhalven , Wel-eedele Heer , met dit Helden-Boeck Uwe Eedelheydt eerbiedighlijk ontmoeten : ootmoedighlijk versoeckende , deese onse vrymoedigheydt , voor een drift van genegentheydt en danckbaerheydt , voor de onverderffelijcke stoffe , die wy van Uwe Eedt^s. hooghgemelde Heer Vader hier in hebben , te willen aenmercken. Terwijl wy vastelijck vertrouwen , dat dit Werck , als een spoor en spiegel voor alle wackere Helden , uwe Eedt^t. niet onaengenaem zal zijn. Waer mede wy dan voor een glory zullen achten , dat wy hier door ons sullen mogen noemen , gelijk wy in alle gelegentheydt zullen betoonen te zijn

Uwe Eedt^s.

*Verplichte en onderdanighste
Dienaren*

J. C. ten H. en J. B.

Aen

Aen den

LEZERE.

Gunstige Leser,

OP het ernstigh verfoeck en aenhouden van weele Liefhebbers tot de saecken, die in dit Boeck verhandelt werden; als oock uyt mijn eygen bysondere lust en ghenegentheydt tot soodanige stoffe: hebbe ick my ingelaeten tot deese naervolgende beschrijvinge, van het **LEVEN** en **DADEN** der Doorluchtigste Zee-helden, en Ontdeckers en Vinders van Landen, deser twee laetste eeuwen: Het welck ick nochtans wel gaerne aen een bequaemer penne hadde overgelaeten: alsoo alle het geene, dat tot een nette, en naeuwkeurige beschrijvinge, van soo weele uytsteekende saecken, werdt vereyscht, geen kleyne moeyte en arbejdt in sich heeft.

Evenwel, derwyl tot noch toe, in onse taele, niemandt bysonderlijk daer van sijn werck heeft gemaect; ende onsen Landtaerdt geensins de minste stoffe heeft verschafft, in het uytleveren van veelde kloecke en manhaftige Zee-belden, en wackere Soeckers, Vinders en Ontdeckers van onbekende Zee-kusten en Landen: soo heeft de groote lust en yver, nae veel lesens en ondersoekens, my aengeprickelt en verstout, om, ter eeren van ons Vaderlandt, en alle der Zee-helden en wackere Mannen, die ons haer Doorluchtige Daeden, tot egn gedachtenis hebben naegelaeten; als oock tot een spoor van anderen, en tot voldoeninge van alle Liefhebbers, dit Werck by der handt te nemen, en onder Godts zegen uyt te voeren. Ick hebbe, nae veel overweging, het selve niet bequaemer kunnen beginnen, dan met den vermaerden Columbus, Vinder van de nieuwe Wereldt, als met en naer den welcke ons, van tijdt tot tijdt, geduerigh stoffe is naergbelaeten, uytmuntende in allerley verwonderens waerdige saecken, bestaende voornamentlijk in groote gevaerlijcke Tochten, en vremde bejegeningen en voorvallen omtrent de selve, beneffens weele grootmoedige en Helt-haftige Zee-slagen, als oock kloeck belejdt en dappere daeden van seer weele, soo uyt- als inbeemsche Zee-helden in't bysonder, met weele wonderlijcke toevallen, uytkomsten, &c. te veel om hier alle aen te roeren: Ende hebbe dit Werck in twee bysondere deelen verhandelt; waer van het eene meest in uytbeemsche, en het tweede voornamentlijk in inlandtsche daden ende saecken bestaet. Ende om dit doorluchtige Werck met een heerlijck eynde te kroonen, soo ben ick als met der handt geleydt, en gekomen tot de groote, kloecke, dappere en gezegende daeden, beneffens de opkomst en het glorious eynde van den E. E. Manhaften Admirael en Doorluchtigen Ridder M. Ad. de Ruyter; met den welcken ick, tot een heerlijck besluyt, dit Boeck, en met het selve, een reecx van omtrent twee hondert jaeren eyndige. Dit, goetgunstige Leser, hadde ick voor af aen u te seggen; indien u het doorleeven van dit Werck, niet min magh vermaecken, als my den grooten vlijdt en arbejdt, in't beschrijven van het selve, onverdrietigh geweest is; soo sal ick mijn ooghmerck getroffen, en het verkoopte loon voor mijn moeyte ontfangen hebben.

Vaer wel.

R E.

REGISTER

Der

DOORLUCHTIGHSTE ZEE-HELDEN,

Welkers Leven in't EERSTE DEEL verhandelt werden.

CHRISTOPHEL COLOMBO.	- . -	Pag. 1
AMERICUS VESPUTIUS.	- - -	17
FERDINAND MAGELLANES.	- - -	23
VASCO de GAMA.	- - -	29
FRANSISCO en LAURENTS d'ALMEIDA.	- - -	53
ALPHONSUS d'ALBURQUERQUE, Onder-Koning in Ooft-Indien.	- - -	57
ANDREA DORIA, Prins van Melfi.	- - -	65
HORUSCE en HAREADEN BARBAROSSA, Koningen van Tunis en Algiers, en Opper Zee-vooghden.	- - -	89
DRAGUT RAIS.	- - -	149
DON JAN d'AUSTRIA.	- - -	189
ULUCCIALY, vermaert Zee-Vooght en Bestierder van Tri- poli.	- - -	229
De Ridder FRANSISCUS DRAECK.	- - -	239
THOMAS CANDISH.	- - -	261
Vaert der <i>Nederlanders</i> rontfom den Aertkloot.	- - -	275
Tocht van JORIS van SPILBERGEN.	- - -	277
Tocht van de <i>Nassauwsche Vloot</i> , onder JAQUES PHERE- MITE en EUGENIUS SCHAPENHAM.	- - -	284
GEORGE GLIFFORDT, Graeve van Cumberland.	- - -	289
De Ridder JOHN NORRIS, Engels Generael.	- - -	298
ROBBERT DEVEREUX, Graeve van Effex.	- - -	309
d'Ongeluckige aenflagh der Franschen op <i>Oostende</i> .	- - -	317

De Namen der Nederlandtsche Admiralen, en eenige Bevel-hebberen,
staen achter de Tijtcl van het tweede Deel begreepen.

CHRISTOPHEL. COLOMBO
ontdecker. der Onbekende Landen.

WILLIAM STUBBS

't L E E V E N en D A D E N

V A N

CHRISTOPHEL
C O L O M B O .

I N H O U D .

Orspronck van Colombo. De oeffeningh van sijn Feugt. Sijn aenmerckinge op de winden. Ontdeckingh der Westerlanden by toeval. Engelsche ontdeckinge. Colombo stelt sijn saeck de Genouesen voor. Wort afgewesen. Oock van den Koninck van Engeland. Mede van den Koninck van Portugael. En van de Hartogen van Medina. Naerstigheyt van Colombo. Slechte staet van sijn saecken. De saeck van Colombo wort aengenomen. Colombo steeckt in Zee. Sijn voorvallen. Muytery van sijn volck. Landt ontdeckt. Het eerste landen van Colombo. Het Schip van Colombo blijft. Hun handelinghe met de Eylanders. Staet van Hispaniola. Voorsegginge van den duyvel den Indiaenen gedaen. Colombo keert weder na Spangien. Treckt naer Barcelona by den Koninck. Eer, hem op den weg, aengedaen. Als mede by den Koninck. Eerste doopsel der Indiaenen. De Paus deelt de werelddt. Staet van Colombo en sijn broeder. Tweede tocht van Colombo. Sijn toerustinghe. Aenvangh van sijn tweede tocht. Sijn aenkomen in West-Indien. Vindt sijn saecken in slechten staet. Sijn bestellingen aldaer. Gaet om nieuwe landen op te soecken. Ontdeckt Cuba en Jamaica: Ongeregeltheyt der Spangiaerden. Opstand der Ingesetenen. Haet van het Krijgs-
A volck

volck tegen Colombo. Die weder naer Spangien wil. Verschrikkelijck onweder Colombo komt weder in Spangien. Suyvert sich voor den Koninck. Vermaninge van den Koninck aen Colombo. Darde tocht van Colombo. Cubagua ontdeekt. Nieuwe ontdeckingen. Staet van Hispaniola. Quaden handel van Ximenes. Beschuldigingen tegen de twee Colomben. Groot ongenoegen des Konincks. De Colomben worden geboeyt naer Spangien gesonden. Worden ontslagen en aen't Hof gehouden. Minnes gaet nieuwe Landen opsöecken. Minnes keert weder in Spangien. Wort gevangen geset. Bondilla en Ximenes blijven met de geheele Vloot. Vierde tocht van Colombo. Sijn nieuwe vonden. Keert na Hispaniola. Komt op Jamaica om sijn schepen te vermaecken. Colombo behelpt sich met natuerlijcke oorsaecken, om de Indiaenen te bewegen. Eerste Burgerlijcke oorlogh in Indie. Wederspannige overwonnen. Weder aenkomst van Colombo in Spangien. Sijn doot.

E groote nuttigheydt der Historien en Geschichten weeten wy alle te wel, als dat men daer omtrent veel bewijs-reeden behoeft te gebruycken, wy erkennen

datse de Ziel van het menschelijcke leven, de Leer-meesterffen der zeden, en bestieringen der Landen zijn, andere hebben daer ghenoech, en misfchien wy mede op onse beurt van gesproocken, en meenen omtrent dese betrachtinge onsen poos tamelijck wel te roer te hebben gestaen, en soudengoen schande hebben van terusten, en het geheele werck een ander en wijser over te laten, indien die *Scribendi Caecobes* soo licht te versetten waer, en sommige hun voordeel soo wel als wy de moeyten konden derven. Evenwel

dewil de oeffeningh van onse jeught, sich altoos seer in de Historien, en bysonderlijck in de Levens vermaeckt heeft, hebben wy, niet twijfelende meer sulck slagh van geschicht-beminnaers te sullen vinden, die wijse van schrijven eenmael ondernomen; gaende op te seeckerder wegen, om dat wy sulcke braeve lichten, als Plutarchen, Nepoten, Jovien, en diergelijcke voor ons hebben. Wy können met geen bequamer onsen aenvangh maecken als met dese beroemde Man, die het vierde gedeelte des wereldts uyt de uysterste duysternis, in het licht gebracht, en de deur tot soo veel schatten, en te gelijk tot soo veel bloedvergietens geopent heeft, want

Nec plura venena

Miscuit aut ferro grassatur sapius ullum Juven. 14.
Humane mentis vitium, quam serua cupido Sat. 1.
Indomiti Censur.

Geen.

Geen drift van ons gemoed voed meer-
der schelmeryen,
Van gift of vinnigh staet, geeft meerder
quaet te liden,
Als vreckheyt, noyt verzaed, in lust tot
geld en goet,
Self niet wanneer sy fit vermaet door
d'overvloet.

En in der daed onuytspreeckelijck is
het woeden dat dese versich gevondene
schatten veroorsaect hebben, tot schan-
de van de bedorven Christenheyt toe,
in dese, die noch niet konden leeren
sich te schaemen, wanneer de Barba-
ren grootmoedighlijck saegen versmae-
den, het geene sy soo verdorftighlijck
nae hygden, en soo weynigh tot het ge-
luck des levens doet.

*Non domus & fundus, non æris acervus &
auri*

Ægrotò domino deduxit corpore febres:

Non animo curas.

Noch huys, noch hof, noch goud, noch
silver opgehooft,
Ontlast sijn Heer van pijnen,
Noch sijn gemoed van quijnen,
Noch angstigh forgen, dat het hart hem
overloopt.

Dese Colombo (niet Colono, ghelijck
hem andere noemen, dewijl hy met
desen naem by al de Schrijvers die my
bekent zijn, genoemt wordt) is ghe-
boortigh uyt een arm, rouw en slecht
Dorp, van het Genoueesche gebiedt by
Savona, Arbizolo geheeten, een Man
van een overdadigh groot gemoed, en
een dapper verstant, waerdigh een vin-
der, van het geen soo veel eeuwen niet
hebben kunnen opdoen, en hoe goud-
rijck, alleen voor dese yfere eeuwe be-
waert schijnt te zijn. Hy begaf sich van
sijn jonge jaren tot de oeffeningh van de
Schipvaert, hebbende verscheydene lan-
den des wereltds bevaeren: eyndelijck
laetende sijn Vaderlandt, begaf hy sich

naer Portugael, of als sommige willen,
naer Madera, alwaer hy sich oeffende
met Zeekaerten te maecken, voorna-
mentlijck voor die geene, die de Kusten
van Africa bevoeren, van de welcke
men in dien tijdt, noch geen volkomen
kennisse hadde. Hy, reysende ter Zee,
hadt menighmael waergenomen, dat
eenige winden geduerighlijck uyt het
Westen woeyen, en overleyde by sich
selven, dat die winden uyt eenigh ge-
deelte van het aerdrijck voortkomen
mosten, daer landt was, konnende an-
derfints die gedurigheyt niet hebben, en
begoft derhalven te twijfelen, dat het in
die deelen, van waer die winden quae-
men, oock aldus most gelegen zijn, en
dat men aldaer oock landt sou kunnen
opdoen.

By geval was'er een Schip, dat uyt
Spangien in Zee was ghesstecken,
door een langhduerigh ootelijck onwe-
der, naer een langh dwaelen op den O-
ceaan, sonder voorbedacht, aen een
onbekent landt geworpen. Dese Stier-
man, hebbende het meeste gedeelte van
sijn volck, door honger ten deelen, en
ten deelen door sieckte verlooren, quam
tot Madera aen, alwaer sich Colombo
als doe onthieldt, die van dese seer be-
leefdlijck ontfangen en onthaelt wierd;
aen den welcke hy sijn voorvallen en on-
bekende reyse verhaelde, met aenwij-
singhe van de graden en parallelen van
dat onbekende gewest, waer heen hy
met geweldt gedreven was, welck land
terstont Colombo in sijn Zee-kaerte aen-
teeckende: maer dese Stierman, van het
geledene ongemack afgheslooft, stierf
eenige weynige jaren daer na, latende
aen een ander de middel, om tot een
onsterffelijcke roem te geraecken. En
in der daet, dit is de eerste ontdec-
kinge van dese Westerlanden, maer de
roem van desen recht eersten ontdec-
ker, is met hem in het graf gedaelt, die
sommige willen een Andaloutier, an-
dere

De oeffe-
ninge
van sijn
leugh.

Sijn aen-
mercking
op de
winden;

Ontdec-
kingh der
West-
landen by
toeval.

Horat. 1. 1

Oor-
spronck
van Co-
lombo.

dere een Biscayer gheweest te zijn.

Het is niet onbekent, dat de Engelsche, en voornamentlijk die van Wales mede van diergelijke voorvallighe ontdekkingen weeten te spreecken, soo verre dat sy alreets aen de vaste Kust van Mexico, een Colonie souden hebben opgerecht, en dat selfs de Koningen van die Rijcken, van hen afkomstigh souden zijn, waer toe oock eenige gemeenschap van woorden, die de Welslieden, met de Mexicaenen hebben, geloof souden brengen, maer dit word noch van veelen niet aengenomen, en de roemfucht van dien Landtraert toegeschreven.

Colombo ondertusschen door dit bekomen bericht seer gemoedigh, en begeerigh tot iets nieuws te ondernemen, begoft hier toe hoop te scheppen; hy openbaerde dan aldereerst de gantsche saeck aen sijn Genouesen, (die hebbende voor heen alle Zeen doorloopen, daer door een grooten naem hadden gemaect) hen versceckerende, indien sy hem wilden hulp bieden, en met eenigh getal wel toegeruste scheepen bystaen, dat, gaende de Colommen van Hercules voor by, hy moed had in het westen, eenigh rijck landt te sullen vinden: maer al dese nieuwigheden (gelijk sy in der daed waren, scheenen den Genouesen als iets onmooghlijkstoe, en sy verwierpen derhalven de voorlagen van *Colombo*, als een belacchelijke saeck, en als steunende geenints, gelijk sy oordeelden, op eenige vaste gronden.

Colombo dan begaf sich met sijn hope elders heen, ja selver sneed die genoeghsaem af, blijvende eenige dagen stille staen, twijfelende wat hem te doen stont: de Koninck van Portugael was alsdoe onledigh met sijn veroveringen in Africa, en de Koningen van Castille, met den oorlogh van Grenade, en derhalven sagh hy oock aldaer niet veel te

doen, sijn eygen onvermogen, en de kleyne hoop die hy, omtrent andere machten sagh, deden hem by na aen een gevolgh twijfelen.

Onder dese gedachten, sand hy sijnen Broeder Bartholomeus, aen den Koninck van Engelandt, zijnde als toen Hendrick de zevende van dien naem, die als doe al de andere Koninghen in macht en rijckdom schein te overtreffen, en sijn Rijck in een stille rust en vrede besat, sonder door eenige vreemde of inlandtsche onlusten en oorlogen aengetaft te zijn; maer hebbende oock aldaer niet kunnen opdoen, begaf hy sich echter naer den Koninck van Portugael, *Alfonfus de Vijfde*, maer hy konde oock by den selven Vorst niet te wege brenghen, dewijl sijn redenen door den Doctor *Calciadiglia*, Bisschop van Viseo, gelijk oock door een seckeren meester *Rodrigo*, die in dien tijd by de Portugeesen den naem van voortreffelijke Wereld beschrijvers hadden, wederlegt wierden, te meer dewijl de selve, sich vast aen de dwalinghe der voorouderen bindende, sich wilden versceckeren, dat (ghelijck *Colombo* hen socht in te prenten) in de wester gedeelten des werlds geen goud, noch kostelijke gesteenten, noch speceryen of reuckwerck, noch eenige andere rijckdommen te vinden waren, achtende het voor een belacchelijke saeck, dat die Wester landen, indiens anders te vinden waeren, legghende tusschen twee Zeen, die schrickelijck langh en breedt waren, iets van het geene *Colombo* wilde toefeggen, souden voort brengen.

Colombo dan aldus weder hoopeloos zijnde, wilde echter de saeck noch vorder onderstaen, en begaf sich derhalven naer Castille, alwaer hy sijn saecken met eenen *Alonso Pinzon*, een seer ervaren Stuerman en Pilot, en *Jan Perez*, een Monnick van de ordere van *S^t. Franciscus*, een goed wereld kender, bestont

Oock van den Koninck van Engeland.

Mede van Portugael.

Engelsche ontdekkingen.

Colombo stelt sijn saeck de Genouesen voor.

Colombo van de Genouesen afgewesen.

te overleggen; van de welke hem dese broeder tot raedt gaf (als die niet heel daer van af sagh) sich naer den Heer Hendrick de Gufinan, Hartogh van Medina Sidonie, en Don Louys de Cerda, Hartogh van Medina Celi te begeven, aengemerckt dat een ieder van dese Heeren, in de haven van hun heerschappyen, een goed getal schepen hadt leggen, die alreets wel toegemaect en voorzien waren: maer oock dese Hartogen sloegen oock de voorwaarden, die hen van *Colombo* mochten voor gestelt worden, af, achtende al het gene hy aenbracht, voor sproocken en droonin; van de welke, als geen verseeckeringh ter wereld hebbende, men ter wereld geen staet had te maecten.

Eyndelijck de selfde Monnick Perez moedighde *Colombo* aen, sich selfs naer het Hof van Castille te begeven, om de Koningh en Koningin Ferdinand en Isabella, die hy seyde, een bysonder vermaeck in alsulcke voorlaegen en voorstellinghen te nemen, daer over te begroeten, gevende tot meerder verseeckeringh, hem eenige brieven van aenbevelinghe, aen Ferdinand Televere, Biechtvader van de Koninginne Isabella, mede.

Colombo dan, heeft in het Jaer 1486, sijn verfoeck schrift de Catholijcke Koningin aangeboden, verfoeckende dat het hun goede wille mocht zijn, hem in dese sijn onderneminghe behulpzaam te zijn; hen verseeckerende (indien hy door eenigh getal Scheepen, en andere nootwendigheden tot dien tocht voorzien en toegerust wierdt) dat hy in het westen, buyten de palen van de bekende wereld, landen van groote uytbreydinge, en een oneyndlijcken schat van Rijkdommen ontdekken sou: maer hy vandt dese Koningen minder tot dese faeck geneghen, als hy sich hadt ingebeeldt, of het gewicht van het werck vereyschte, om dat sy met den oorlogh

van Grenade te veel te doen hadden.

Hy evenwel van sijn gewoone naerfigheyt niet astatende, drongh de faeck geduerighlijck aen, om eyndelijck een volkomen besluyt, dit werck aengaende, van hun Majesteyten te krijgen, sich voegende by die geene, die hy wist gunst en gesagh by den Koninck en Koningin te hebben, loopende hen daeglijcks op het lijf, en hen biddende, sijn faeck te willen begunftsighen; maer aengemerckt hy een vreemdelinck, slecht genoegh in de kleederen, en sonder eenige voorspraeck, als alleen een slechten Minderbroeder, was, wierd hy met weynig eerbiedigheyt bejegend, ontfangende den tijdt van geheele seven jaeren, niet anders als aflegginge en uytstel, soo dat ten laetsten de Hovelingen den spot met hem begonnen te steecken, en hem, waerse hem sagen, met sijn nieuwe land ontdekkingh uyt te lacchen, al sijn verfoeck-schriften en aenhouden wierden als sotternen aenghenomen, op alle bancketten en maeltijden was hy de geck van het spel, al het welke hem seer mismoedigh maecte.

Daer was maer een eenige Alphonfus de Quintaville, algemeen Schatmeester van de Financie, die hem altoos noch eenige hoop gaf, en dickmaels sijn vermaeck schepte, in hem van sijn tocht naer de onbekende Landen, en de Rijkdommen die hy sich aldaer voorbeelde, te hooren sprecken. Dese deed evenwel eyndelijck soo veel, dat, hoewel de faeck soo menighmael verschooven, en tot het achtste Jaer toe afgewesen was, dat *Colombo* by Don Pedro Goncales de Mendoca, Eerstbisschop van Toledo, zijnde die, als doe voorfitter in den gheheymen Raedt, toegangh kreegh, voor den welcken hy sijn voornemen bekend maecte, beneffens het voorverhaelde voorval, van den verdwaelden Schipper, betoonende vorder door seer krachtighe redenen, en levendigh

Naerfigheyt van *Colombo*.

Slechte staet van sijn saken.

En van de Hartogen van Medina.

bewijs, datter landt in het westen moft zijn, en dat de voorouderen wel eenige, hoewel duystere kennisse daer van hadden gehad.

d'Eerftbiffchop hebbende sijne redenen wel ter degen overgeleght, bracht hem ten laetsten in de teghenwoordigheyt van hunne Majesteyten, voor de welke de faeck op een nieuw wierdt onderfocht, en soo bevonden dat de Koninck en de Koninginne daer na begosten te luysteren, gevende hem hoope het werck nauwer te sullen onderfoecken, en met een rijpe beraedinge, daer op te letten, wanneer sy een eynde van den oorlogh van Grenade souden hebben gemaect, die hen als noch wat swaer op den hals lagh. Door dese goede antwoordt begoft *Colombo* sijn hoop weder gaende te maecken, ja hooger op te heffen als sy voor heen geheven was geweest, en in een weynigh beeter achingh onder de Hovelingen te komen, sonder dat de selve nu meer soo dicht den spot met hem dreven, als sy wel gewoon waren, te doen.

De faeck van *Colombo*. wort aengenomen.

Zijnde eyndelijck de Oorlogh van Grenade ten eynde, wierd de faeck van *Colombo* weder op het tapijt gebracht; en op het goedt vinden van de Koninginne *Isabella*, beslooten dat men het geluck eens moft onderfoecken, en sien watter van het segghen van *Colombo* komen sou. Hun Catholijcke Majesteyten gaven hem dan, uyt hun eygen wille, het tiende ghedeelte van de inkomsten der Landen, dewelcke hy in het westen sou ontdekken, sonder verhinderinge nochtans en schaede van den Koninck van Portugael (als die nu al voorheen een Zee-tocht langhs de Kust van Africa, naer het Zuyden hadt aengefelt) vorders een Schip met twee Brigantijs, of Caravellen, en die voorsien met hondert en twintigh mannen, soo soldaeten als bootsgeffellen. Om al het welke uyt te voeren, dewijl des Konincks schat-

kift, door dien tien-jarighen Oorlogh van Grenade, uytgeput was, Louys de Sant Angelo, hun Geheymfchrijver, hen, by voor afgift, sestien duysent Ducaten uytreyckte.

Hier valt aen te mercken, met welck een eyndeloofse moeyten *Colombo* sulck een geringe Expeditie en uytustinghe heeft verkregen, en hoe kleyn de middelen geweest zijn die sulck een groot werck liebben konnen te wege brengen. *Colombo* evenwel vergenoecht dat hy het werck soo verre gebracht had, alles voor dry Caravellen klaer verkregghen hebbende, begeeft sich van Cadix, op den eersten dagh van Herfstmaend, of soo andere willen den darden van Augustus, in het Jaer 1492, in Zee. *Colombo* steeckt in Zee.

Op dese wijze steeckt hy na de Canarische, by de oude, Geluckige Eylanden genoemt, over, landende op Gomare, een van dese Eylanden, alwaer hy sich eenige daegen ophieldt, soo om voorraed van versch water in te nemen, als om sijn volck een weynigh te vervarschen, en tot een langen tocht bequaem te maken.

Van daer keerende ter rechterhand, nam hy sijn wegh westelijck aen de Zee in, en hebbende geheele acht daegen, gedurighlijck moeten roeyen, quam hy onder een menigte van groene kruyden, die op het water dreven, niet anders als of hy door een groene beemde heen gevaren had, van het welke sijn volck sich soo verwonderde en ontstellden, dat sy in twijfel stonden, of sy van toen af aen wilden te rugghe keeren; maer *Colombo* moedighde hen, seggende dat men met gemack door dese kruy-

Sijn voorvallen.

kruidige Zee konde voort vaeren, daer sy het minste gevaer te wachten hadden, gelijk sy daer oock door komende, noch eenige dagen voortseylde, sonder datse eenigh landt of teecken daer van gewaer wierden.

Het volck wierdt hier over soo wanhoopigh, dat het selfde soo bootsgefellen als soldaeten, de hoofden te samen staeken, en een besluyt maecten, nademael hy hen op sulck een lange onnutte reyse, en het uyerste gevaer, van door gebreck te fullen vergaen, had gebracht, *Colombo* in de Zee te werpen, indien hy met hen niet weder te rugge wilde keeren, roepende en tierende, men sou hen weder brengen, daer men hen van daen hadt gehaelt, terwijl'er noch spijs in voorraad was; het waere een onhebbelijke saeck voor hen lieden, de aldergeheimste en afgesonderste plaets van den geheelen Oceaen, die van sulck een eyndeloose grootte was, te willen openen, en met sulcke swacke waepenen de Secreet-kaemer van de natuer te willen opbrecken, gelijk oock hun aller behoudenisse aen de reuckeloosheyt van een eenigen vreemdelingh en onbekende op te offeren. Indien sy langer wachten met weder te keeren, sou hen daer nae, wanneer sy het selve wel souden willen doen, de lijfsocht komen te ontbrecken, en hen, soo dwalende in een woeste en onbekende Zee, het uyerste overvallen.

Colombo daer en tegen, stelde hen hun eedt die sy hem gedaen hadden, te voeren, hen vorder verseeckerende, sy behoefden sich over de leefsocht niet te becommen, maer hadden noch genoegh voor veele maenden.

Hy vertoonde hen oock, gelijk hy seer welsprekende was, wat schande en laster het hen sou zijn, uyt vreesse voor een onseckere dood, aldus met leedige handen weder te huys te komen, daerse buyten twijfel de straffe van hun onbe-

dachte snoodhartigheyt souden hebben te dragen. Sy souden sich liever met een mannelijcke moedigheyt wapenen, en alsoo op goed vertrouwen, met vrolijkheyt en kloekhartigheyt hun reyse vervolgen, tot datse in de gewenschte haven souden zijn gekomen, om daer na, in de plaets van schandelijcke straffe, eerwaardige en treffelijcke vergeldinge te genieten. Vorders wat hem aenging, hy hadt beslooten op dese reyse te sterven, en niet weder, als met eer in sijn huys te komen; doch, indiens evenwel vast by hun voornemen, van weder naer Spangien te keeren, wilden volharden, versocht hy datse noch eenige dagen in dese route en streck diese genomen hadden, wilden volharden, en indiens geduerende de selve geen landt ontdekten, soude hy, hoewel tegen sijn wille, met hen weder naer Spangien keeren.

Hebbende op dese wijze den oploopen den moed van sijn volck gestilt, vervolghde men de ondernomen voortgangh.

Den volgenden dagh vernaemen sy eenighe Vogeltjes, het welke *Colombo* voor een goetd voortteeken nam, dat het landt na by was. Des morgens daer aen, als een yeder om het seerste naer landt uytstagh, en hier en daer sijn oogen sloegh, ofse het aen d'een of d'andere zijde niet ghewaer konden worden, saegense eenighen roock in de lucht, en begosten daer op te roepen: *Landt, Landt*. Het is nu onsecker wie de eerste zy geweest, die het gewaer wierd, of eenen Rodrigo de Triana, of een ander Zeeman van Lepe, doch sulcks doet weynigh tot de saeck, het zy genoegh dat *Colombo* de meester van het werck zy geweest.

Soo haest sy het landt ontdeekt hadden, dedense volgroote blijdschap het teecken daer van aen de andere Scheepen, dat men ter Zee gewoon is te doen,

en

Muyterij
van sijn
voick.

Landt
ontdeekt.

en begoosten daer op , schreyende van blijdfchap , Godt , hun groote beftieder , te dancken , en het *Te Deum Laudamus* te fingen : het welcke gedaen zijnde , liepen fy alle naer *Colombo* , en dedden hem ootmoedige eerbiedigheyt , noemende hem hun Vader en Patroon , kuffende hem de handen , en biddende hen hun moedwil , en het leet datfe hem aengedaen hadden , te vergeven . En in der daed de vreught die een yeder in het algemeen toonde , valt fwaerlijck te befchrijven ; want het fcheen dat een yeder herbooren wierdt ; al de voorgaende vreefe en fchrick voor een quade dood , wierd wegh genomen , en in de plaets van de felve , kreegh ieder een vrolijck en levende ghelaet . De dagh van fulck een geluckige ontmoetinghe , was den elfden van November des Jaers 1492 , hondert daghen naer hun vertreck uyt Spangien .

Het eerste
landen van
Colombo.

Naerderende dan het Landt van langer handt , quamenfe aen een Eylandt *Cuanabi* , of *Guanahani* genoemd , een van de *Lucaonifche* Eylanden , die in groot getal , tuffchen *Florida* en *Cuba* leggen . Sy gingen daer aen land , rechte aldair een kruys op , en *Colombo* verklaerde , dat hy , in naeme van hun *Catholijcke* Majesteyten van Spangien , befit van dit nieuwe Landt nam . Van daer quamenfe aen *Baruco* , een Haven van het Eylandt *Cuba* , noemende dat Eylandt , met den naem van *Ille de Ferdinando* , ter eeren en gedachteniffe van hun Koninck . Maer fiende dat fich de Zee begoft te verheffen , en dat het verblijf voor hen aldair niet goed was , en fy de wind noch goed hadden , voeren fy voort , en wierden aen het groote Eylandt *Hayti* , het welcke fy *Efpagnola* noemden , aengedreven .

De Haeven daer *Colombo* het eerste aenquam , wierdt hem gegeven , en behoudt als noch den naem van *Porto Royael* . Aen dese Kufft quam het Ad-

mirael-fchip van *Colombo* op een fteerots te ftooten , foo dat het borft ; maer de Booten en Chaloupen van de andere Scheepen te hulp komende , berghden al wat daer in was , en brachten het aen de bygelegene strandt .

Het Schip
van *Colom-
bo* blijft.

De inwoonderen van dit landt , fiende dese vloot , en dit volck met blinckende wapenen aen strandt op komen , vloodt terftontd over hoop , gelijckelijck naer de bergen en afgelegene bof-fchen , maer de Spangiaerden hen kort achter aen settende , kregen een van hunne vrouwen gevangen ; die *Colombo* , na dat hy haer wel te eeten en te drincken gegeven , en met kleederen toegemaekt had , weer nae de haere te rugge fandt . Sy door dese beleeftheit en fachtmoedigheyt bewoghen , quamen terftontd met heele troepen aen strandt , en omtrent de Scheepen met hun kleyn vaertuygh , datfe *Canoes* noemen , niet konnende fich genoegfaem over het maeckfel , en grootte van dese fcheepen , als mede over de Spaensche kleedinghe , en de langhte van hunne baerden verwonderen .

Hun handelinghe
met de
Eylanders.

De Spaenschen weder van hun zijde , faegen met vreught en verwonderingh de goude en blinckende oorhanghfelen en armingen aen , daer fich dese lieden mede vercierden , latende niet na alderhande tuygh en ciersel van de felve stoffe hen toe te brengen , diefe gewillighlijck voor bellen , fpijgeltjes , kraelen , en diergelijcke fnyuitery verwiffelden , invoegen fy lichtelijck konden afneeten , dat dit landt overvloedt van dit Metael hadde .

Dit *Efpagnola* was in dien tijdt verdeelt in vijf heerschappyen : de Koninck *Guacanaril* , of *Guanaril* , hadt het gefagh aen het noorden , en dese was de eerste die *Colombo* met groote minnelickheyt ontfing , bejegenende fy malkanderen met wederzijde gefchencken , en onderlinge trouwbewijfinge en bevestigingen

Siaet van
*Efpagno-
la*.

gingen van toekomstige vriendschap. De andere waren Garinoex, Guanacoel, Coonabo en Marabonez. De Indiaenen, door bevel van hun Carique (soo eernaemden sy hun Koninck) hielpen al de goederen van het Schip van *Colombo*, dat, als geseght is, in stukken ghestooten was, met hun vaertuygh aen landt, en bewaerden het forghvuldiglijck, onderhoudende dese vreemdelingen soo vriendelijck, en beleefdelijck, dat het scheen dat hun hart getuyghde, datse t'eeniger tijd onder hun heerschap souden geraecken, hoewel verre van te dencken, dat hen noch soo veel leets van desen landtaert over het hoofd hing. Sy aepten selfs dese Spangiaerden nae, wanneer sy, op het geluyd van een kloekken, op de knyen gingen leggen, maecten het teecken van het kruys gelijk als sy, vouwden hun handen te saemen, eerder om hun naer te speelen, als om dat sy wisten wat sy deden, zijnde gelijk als al de rest enckele afgoden dienaers, en volgende gelijk alle dese andere Heydenen, den duyvel en de valsche goden naer. De vyandt van het menschelijck geslacht wil men, dat eenige tijden te vooren, dese ellendige menschen sou hebben voorgesight, dat een landtaert uyt het oosten tot hen komen sou, hebbende lange baerden en blinkende in hunne wapenen, die een eynde van sijn Rijcke maecten, voorts den inlanders de heerschappy benemen, en de selve aen sich trecken soude. Dese Indiaenen, om een geduerige gedachtenis van dese droeve voorlegginge te hebben, schreven de selve in treurige veersen, de welke sy hun kinderen en naercomelingen in prenten, en op sekerere hunne seesten, op een droevige wijze voorsongen. Wat nu van dese faeck zy, kunnen wy niet genoegsaem bevestigen, maer laten die in sijn geheel, gelijkke van de Schrijvers vast gestelt wordt.

Colombo niet siende waerom aldaer langer te vertoeven, sonder bericht van sijn wedervaeren, aen sijn Heeren en Meesters te geven, maecte sich vaerdigh, met den aenvangh van de voortijd, weder naer Spangien over te steeken; hy dan hebbende de vrede en vriendschap met de Koningen van het Eylandt weder vernieuwt en vast gestelt, boude een Tooren met een Wal daer om, op den oever van de Zee, den welcken hy den naem van *Nativita*, andere seggen *Magdalena*, gaf, stellende *Roderick de Arana*, sommige noemen andere, tot bewaeringh van deselve, met twee en veertigh Soldaeten tot besettinge, en nemende eenige Indiaenen met sich, gingh met de twee overige Scheepen, en tachtigh soo Soldaeten als *Zee-lieden*, t'zeyl, alwaer hy, hebbende weer en wind naer wensich, op den vijftigsten dach van sijn vertreck wel aengekomen is.

Ferdinand en *Isabella* hielden alstoen hun Hof tot *Barcelone*, waer heen *Colombo* genootlaeckt was sich te lande te begeven, welke reyse hoewel sy hem, ten insicht van den moeyelijcken wegh, ende swaere Bagagie, seer verdrietigh en lastigh viel, hem seer gunstigh en eershaftigh was, voor soo veel al de inwoonders, niet alleen van de Steeden, maer oock van de Dorpen daer hy doortrock, alleen op het gerucht van sijn aenkomst, met geheele troepen uyt liepen, en de wegen besetten, alleenigh om hem te sien. De naem van dese nieuwe werelt, die met soo veel schatten ghevonden was, maecte een ieder nieuwsgierigh om den vinder daer van te sien. Een ieder was verwonderd over de bruyne verwe der Indiaenen. De *Papegaven*, en het geweldigh gewicht van *Goudt*, en andere verwonderlijcke dingen die hy met sich voerde, opende en verbaesde de oogen van de gantsche werelt.

De Konink en de Koninginne ontfingen

B

gen

Colombo
keert we-
der naer
Spangien.

Treckt
naer *Bar-
celona* by
de *Ko-
ningen*.

Eer hem
op den
wegh aen-
gedaen.

Voorseg-
ginge van
den duy-
vel den
Indianen
gedaen.

gen *Colombo* seer eerlijck , wanneer hy tot *Barcelone* by hen quam , en hebben de hem , in hun tegenwoordigheydt doen sitten (het welcke een teecken van de hooghste achtginge en genegentheydt der Majesteyt is) hoorden hem met alle aendacht , het geen hy van dit nieuw gevonden volck , van de gelegentheydt en staet van het gewest wist te seggen , verhaelen : en wanneer nu de Papegayen , en het goudt , beneffens al de andere nieuwicheden voor den dagh quamen , was de vreught en de verwonderingh boven maten , het goudt alleen was hen niet nieuw , als voor soo veel het in een nieuw gewest gevonden , en in sulck een groot gewicht daer gebracht wierdt ; niet konnende laten die grondt te prijfen daer het soo milddadighlijck in wierdt geteelt.

Van thien Indiaenen die hy met sich over gevoert hadt , waeren vier onder wegen , van swackheydt en ongemack door de Zee veroorsaect , gestorven : wat de andere aengaet , die wierden gedoopt , houdende hen hunne Majesteyten , en de Prins Don Jan over de vonte , niet sonder groote pracht en heerlijckheydt , om een beginsel van de bekeeringe aen dese nieuwe landen te maken.

Het aenbrenghen van *Colombo* wel naertighlijck aengeteeckent , wierdt in het net geschreven , en met een toegeruste bode den Paus Alexander de sesste , als toen sittende , toegesonden , die daer uyt een bysonder vermaeck schepte , gelijk oock de gantsche Broederschap der Cardinalen , zijnde elck ten hoogsten door het verhael van dese tot noch ongehoorde en nieuwe dingen verwondert , maer voornamentlijck daer over dat alles door het beleydt van een persoon was uyt gevoert , door dringende tot aen de plaetsen daer het klappende gerucht selfs noyt hadt van geweeten te sprecken.

De Paus maende hun Catholijcke

Majesteyten seer ernstigh aen , de palen van de Christenheydt soo veel als doenlijck ware , uyt te breyden , deelende de aerdt-globe , of klood , in twee gelijcke deelen , en treckende een rechte lijn van de Noord- tot de Zuyd-pool , gaf hen en hunne nakomelingen en erfgenamen al de landen die hondert mijlen aen geene zijde de Azores , en die van gelijcken hondert mijlen aen geene zijde van de Gorgades Eylanden van de Cabo Verde , naer het westen fouden ontdeekt worden , behoudens dat de selve landen niet dadelijck door eenig Christen Koninck of Prince tot den laest voorgaenden Kerstdagh beseten waren geweest.

Haer Catholijcke Majesteyten aldus , naer het geluckigh gevolg van de Mooren uyt Spangien verdreven te hebben , nu op sulck een goedt beginsel , door den Paus , tot meerder uytbreydinge van de Christen Godsdienst , aengemaent zijnde , beslooten dit goede en heylsaem werck yverigh voort te setten , en *Colombo* weder naer dese nieuwe Gewesten heen te senden . Sy gaven hem dan voor af Wapenen en Tytulen van eer , met het Ampt van Super-Intendant van de Zee , en dat van Admirael , en sijn Broeder Bartholomeus begiftighden sy met dat van Adelantado , of Stedehouder Generael van het Eylandt *Espagnola* , invoeghen *Colombo* nu groot , aensienlijck , en een van de voornaemste Edellieden van het Hof te worden stont , men sprack by nae van niemant als van hem , de een seggende dat de Scheepsvaert door die van *Carthago* verboden , wederom door hem gevonden was ; andere , dat hy dat groote Eyland van *Plato* , daer hy in sijn samenspraeck , *Critias* genoemt , van spreeckt , dat vergaen en verdroncken was , weder opgedaen had ; andere weder , sich verwonderende seyden , dat de voorseggingh die *Seneca* in sijn *Medea* hadt gedaen , door *Colombo* vervult was.

Als mede
by den
Koninck.

De Paus
deeld de
wereldt.

Eerste
doopfel
der India-
nen.

Staet van
Colombo
en sijn
Broeder.

Tweede tocht van *Colombo*. Eyndelijck wierdt hy tot sijn tweede tocht toegeruſt, en ſeventhien Scheepen hem toegevoeght, van de welcke de dry kleyn, en de veerthien Brigantijns of Caravellen waeren, hebbende rwaelf hondert ſoldaten op. Men kocht op des Konincks koſten Laſtbeeſten, Kooyen en Offen, Varckens, Ezels, Bocken en andere gedierten van beyde geſlachten, om de ſelve in deſe nieuwgevoendene landen te doen voort teelen. Mengaf hem mede alderhande ſoorten van Kooeren, Wijngaerd, Suyckerried, en verſcheyde ander aerd- en boomgewas, beneffens al het geene dienſtigh tot timmeren en bouwen, als mede bequaem tot verſterckinge van Steden en Veſtingen was, om alle aenſtoot daer mede af te weeren.

Sijn toerustinge.

Aenvangh van sijn tweede tocht.

Uyt laſt van den Koninck wierden hem oock mede gegeven, behalven de ſoldaeten en bootsgeſellen, twaelf geleerde Prieſters van een goed leven, om aldaer het Euangely te predicken en te verkondighen, van de welcke broeder Buyllo, gebooren uyt Catalonie, van de Ordere van Benedictus, Stedehouder van den Paus in de Weſterlanden, het hooft was. Menighte van Edellieden, en noch meerder handtwerckers liepen toe, op het gherucht van deſe nieuwe Vloot, alle op hoop van winſt en rijkdom (gelijck men gemeenlijck van nieuwe dingen groote inbeeldingh heeft) binnen korten tijdt te ſullen verkrijgen, en volghden *Colombo* op deſen tocht.

Zijnde de Vloot nu van alles verſorget te toegeruſt, gingh *Colombo* daer mede r'zeyl, en geraeckte met een goede wint, aen geene zijde van de Canariſche Eylanden, en nemende sijn loop naerder na den Evennachter of Aequinoctiael, komt naer een en twintigh dagen varens ter kenniſſe van de Deſteada, een van de Antilles, of Voor-Eylanden van America, en zijnde al de Kuſt en havens van deſe Eylanden voor by gezeylt, ſonder

ergens te landen, komt eyndelijck aen de voornoemde Porto Royael. Wanneer hy aldaer te lande quam, vand hy sijn ſaecken ſeer verandert, en in een geheel anderen ſtaet, als hy gemeent had, nademael de Indiaenen al het volck dat hy aldaer gelaten hadt, den hals hadden gebroocken, danck heb hun ongebonden handel, rovery, plondery, en andere geweltdadige ſtucken, met de welke ſy de gunſtige ingeſetenen geplaecht, en ſich ſelven, door tſamenſpanningh der Landtſaten, het verderf op den hals gehaelt hadden.

Sijn aenkomen in Weſt-Indien.

Vind sijn ſaecken in een ſlechten ſtaet.

Colombo kon niet beter doen als het ongenoegen dat hy daer over ſchepte, te ontveynſen, voornamentlijck daer de Koninck Guacanaril het ſelfde met goede redenen wiſt te verſchoonen. Hy dan aen landt komende, ſandt volck om Iſabella, een plaets ter gedachteniſſe van Iſabella de Koninginne opgerecht, te ſtichten en te bevolcken. Ondertuſſchen hebbende de Goudmijne van Cibao ontdeckt, ſandt hy rwaelf Brigantijnen met goudt en andere nieuwe dingen geladen, naer Spangien.

Sijn beſtellingen aldaer.

Daer nae ſtichte hy de Sterckte St. Thomas, leyde daer goede beſettingh in, om de voornoemde Mijnen te beſchermen, en maeckte sijn Broeder Onder-Koninck van het Eylandt, terwijl hy ſelve, om noch verder nieuwe Landen te ontdekken, met dry Caravellen weder in Zee gingh, en zeylende gedurighlijck langhs de Kuſt van Eſpagnola, quam aen het ooft eynde van Cuba, en meenende dat het ooft en het weſt ſich alhier te ſamen voeghden, noemde het begin van dat Eylandt α . en ω . Alpha en Omega. Aen de zuyd zijde van dit Eylandt, ontdeckte hy vorder Jamaica en andere kleyne Eylanden, en keerende van daer weder naer Hiſpaniola, vand aldaer aen de laeſte hoeck van het weſter gedeelte, een ſeer bequame Haven, die de Haven van St. Nicolaes by hem

Gaet om nieuwe landen op te ſoeken.

Ontdeckt Cuba en Jamaica.

genoemt wierdt , ruftende aldaer fijn volck , naer fulck een lange vaert , een wyl tijds uyt , en fijn Scheepen wat doende verkalefaten , om van daer een tocht naer de Canibel , of Canibalen te ondernemen. Maer alfoo hy door een groote koorts aengetaft wierd , bleef die reyse achter voor als doe , en hy ftelde ordre dat hy naer Ifabella gebracht wiert.

Soo haest was hy van defe sieckte niet weder bekomen , of hy onderfocht de ftaat van het Eylandt , alwaer hy veel Spangiaerden , foo sieck als doot bevant , terwyl de reft van het volck , onaengefien het tegenbevel van fijn Broeder Bartholomeus , fich foo fchandelijck tot plonderen van de Indiaenen begaven , dat de felve albereets tegen defe roofvogels de waepen hadden opgenomen , laerende ondertuffchen het landt onbebouwt , fonder iets te faeyen , en fich naer de afgefondertfte deelen van het Eylandt begevende . om dat , terwyl fy niet welfaegen de Spangiaerden door de waepen te overwinnen , fy hen ten minften door den honger mochten temmen en doen verhuysen. Maer *Colombo* ftrafte de fchuldighe , en hebbende de Koningen weder tot ftilte ghebracht , vermaende hen , hun landbouw niet naer te laten , op dat defe onvruchtbaerheydt en fchaersheynt hen felver niet tot ellende quam te gedyen.

Het Krijghsvolck evenwel vergramde en verbitterde fich tegen *Colombo* , en befchuldighde hem van al te groote straf en wreetheyt ; maer hy , om hunne befchuldigingen , en de verkeerde getuygeniffen , diefe van hem fouden mogen inbrenghen , voor te komen , maeckte fich vaerdigh om weder naer Spangien te keeren , gelijk hem albereeds dry Caravellen toegemaect , en wel voorfien , in de Haven lagen op te wachten ; maer daer ontftont een foo verfchrickelijck onweder aldaer op die tijdt , dat het feheen dat fich Hemel en aerde onder

een vermenghde ; men fagh by vollen dage niet ter wereldt , foo dick hadt de duyfternis de locht bevangen , die ondertuffchen door verfchrickelijcke donderflagen en yffelijck blixemen , het hart in het lijf beven , en de haynen te berge deed rijfen. De rafery der winden was foo geweldigh , dat menighte van huysen en andere gebouwen , aen verfcheydene oorden van het Eylandt , het onderfte boven geworpen wierden. Rotfen felve fcheurden van de toppen der bergen af , en vielen om laegh , tot groote verfchrickinghe der inwoonderen en vreemden , wordende door dien val menighte van menschen , beesten en huysen verplettert. De inwoonders door dit verderontftelt , verlieten hun wooningen , en verberghden fich in holen en fpeloncken van de aerde en der bergen ; veel belemmert door de duyterniffe , liepen gints en weder door het landt te doolen , fonder te weten , waer fy fig heen fouden begeven , sommige van de felve wierden in het velt , andere met huysen met al opgenomen , en in het water , of tegen de aerde en rotfen te pletteren geworpen , eyndigende alfoo , door dit grouwelijck geweld der winden , ellendighlijck hun leven. Het gejammer en gekrijt vervulde de ontftelde lucht , kortelijck de fchade die dit Eylandt daer door geleden heeft , is niet uyt te fprecken.

De Vloot die in de haven lagh , wierdt van haer anckers afgeruckt , en naer verfcheydene andere havens en kusten gedreven , en meeft met al den toefel door de Zee ingefwolgen , en de leeftocht alfoo ten meeftendeel bedorven zijnde , dreyghde de Spangiaerden met de uyerfte hongers nood ; doch het gheliefde Godt , dat de verfche Schepen , uyt Spangien aenkomende , wel te pas , weder overvloed van voorraad toebachten.

Wanneer nu dit fchrickelijck onweder begoft over te gaen , quamen de gevluchte en verfteeckene menfchen weder

Ongeregeltheit der Spangiaerden.

Opftand der ingezetenen.

Haet van het Krijgsvolck tegen *Colombo*.

Die weder naer Spangien wil.

Groot onweder.

der

der uyt hunne hoolen en schuytplaetsen te voorschijn, maer noch door het uytgestaene jammer verbaest, sagen malanderen, als halve dooden, met verschrickinge aen, niet wetende wat te vreesen of te hoopen. De Indiaenen meenden of verhoopen wel, dat dese vreemdelingen, door dit onweer, geheel uyt het Eyland, door hulp van hun afgoden, waren gedreven, en schepten daer hun hooghste vreughde uyt; de Spangiaerts geloofden oock dat duysent duyvelen en toveryen daer onder ghespeelt hadden, als zijnde dese afgoden der blinden t' onvreden, datse het landt en volck, datse soo lange beseten hadden, stonden te moeten verlaten. *Colombo* soo haest het weer tot bedaeren quam, stelde sich weder in staet van te vertrecken, en zijnde sijn Vloot die hy mede te nemen hadt, weder toegeruyst, stack in Zee, en quam gelukkighlyck tot Cadix aen, van waer hy te post naer den Koninck reysde, die hy bericht van sijn nieuwelijcks gevondene Landen en dat verderfelyck onweder gedaen heeft; vorders de schriften en bewijfsen van sijn rechtspleginge te voorschijn brengende, suyverde sich seer wel van de lasteringh die hem sijn vyanden sochten op den hals te werpen.

De Koninck aldust tot kennisse van de waerheyt gekomen zijnde, en erkennende de onschult van *Colombo*, prees hem, met vermaninge van goets moets te zijn: *Hebt moedt, seyde hy, en gaet voort in wel te doen, gelyck ghy begonnen hebt, tot beantwoordinge van de hoope, die een ieder uyt sulck een groot en beroemt bestaen heeft opgenoomen, op dat ghy het tot een goed en wenschelyck eynde brengt.* Echter vermaende hy hem, omtrent sijn rechtsplegingen wat gematigder en sachter te gaen, voornamentlyck tegen de Spangiaerden, in aenmerkinghe van hun lange ongemacken, diese op de Zee moeten lijden.

Eyndelyck heeft *Colombo* met twaelf Caravellen, en als sommige willen, soo veel Brigantijns, alle op kosten van den Koninck toegemaect en voorsien, met vrolickheyt sijn darde tocht, in het Jaer onses Heeren 1498, ondernomen; sendende twee Brigantijnen recht toe naer Hispaniola, nam hy sijn loop naer Cabo Verde. Van daer naer het westen oversteekende, stontd hy seer groot ongemack van de hitte der Son uyt, drijvende lange in groote stilte onder den Evenachter, of Æquinoctiael. Eyndelyck komt hy aen het vaste landt van Indië, treckende te lande een lange wyl de kufft langhs.

Op dese darde tocht, ontdeckte hy Cubagua, een landt dat rijk van Paerlen en kostelycke Gesteenten is. Het gedeelte van het vaste landt, daer hy aen quam, was het landt van Paria, hy zeylde aldaer voor by de mont van een grootestroom, die hy den draecken mondt noemde, om dat het scheen, dat sijn Scheepen, door den draystroom aldaer souden ingesvolgen geworden zijn. Hy genaecte oock den oever van het landt van Cuma, alwaer seer beleefdelijck ontfangen zijnde, hy volkomen onderrichtinghe van de Paerle-visschery, en het vinden der Edele gesteenten, ontfingh. Maer op sijn aenkomste in Hispaniola, daer heen hy eyndelyck over stack, vand hy het aldaer geheel in beroerte, en als in een wanhoopige stand: want de twee Brigantijnen, die hy voor heen gevonden hadt, wierden, soo haest sy tot Xaragua, het wester gedeelte van het Eylandt, aengekomen waren, door Roland Ximenes (die alstoen sijn verblijfsen desen oort hadt, en nu eenigen tijt van de gehoorfaemheyt van den Landtvooght Bartholomeo Colombo, afgewecken was, opgemaect, soo dat sy den gefeyden Landtvooght hulpen onderstandt weygerden.

Hy vernam oock dat de gefeyde Xi-

Darde
tocht van
Colombo,

Cubagua
ontdeckt.

Nieuwe
ontdec-
kingen.

Staet van
Hispanio-
la.

Quaden
handel
van Xime-
nes.

Colombo
komt we-
der in
Spangien.

Suyvert
sich voor
den Kon-
inck.

Verma-
ningh van
den Kon-
inck aen
Colombo.

mènes de onderdaenen vast berooft en geplondert had, verwoestende alles door vyer en swaardt wat hem voor quam, door het welke de inwoonderen verbittert zijnde, hadden sich te samen gespannen, en beslooten al de Spangiaerden uyt het Eyland te drijven. Maer Colombo vand geen groote swarigheyt, een volck, dat soo slechtelijck in ordere was, r'onder te brengen, en chijsbaer te maken, doende vorder soo veel, dat Roldan gedwongen wierd naer het geberghte te wijcken, nademael hy weygerde naer beter raedt te luyfteren, en sich in ghehoorsaemheyt te stellen.

Ondertuiffchen liet dese niet nae den handel van Colombo en sijn Broeder, by den Koninck op het leelijkste af te schilderen, tegen de welke hy verscheydene dingen overgeschreven had, waer onder het quade gerucht dat sy in dese Landen hadden, op het aldermeeste uytgebreyd wierdt; seggende, *Dat sy als Genouesen, en by gevolge vreemdelingen, sich seer vyandigh teghens de Spangiaerden aenstelden, (matigende sich, niet sonder de alderuytste wreetheyt en strafbeyt tegen desen landaert, het hooghste gesagh en grootste heerschappy aen) doodernde hen om de minste en geringhste oorsaecken, en treckende hen uyt de Mijnen, om daer andere van hun landslieden in te gebruycken, en het beste gedeelte van het goudt daer door in hun handen te krijgen en te verbergen, gelijckse mede den Koninck van sijn wijfde gedeelte der ongeden beroofden. Sy hadden oock hun ontdekkinghe van Cubagua niet getrouwelijck in gheschrift gestelt, om (zijnde de Koninck door het een of het ander verdragh om den tuyn geleyd) het beste van die Visschery aen sich te trecken, en alsoo een groote schat by een vergaertt hebbende, de heerschappy van het Eylandt aen te nemen, en self den Koninck met gewapender handt daer uyt te kouden, dat sulcks al ae betrachttingen van dese twee Gebroeders waren, soeckende ondertuiffchen, onder schijn van Rechtsple-*

Beschuldigen te ghen de twee Colomben.

ginge, die geene die hen in den kaert sagen, aen een kant te helpen, en diese op soodanigen wijze niet over mochten, naer gevaerlijcke en wanhoopighe ondernemingen uytzendende, om hen door de Cariben, Canibalen, en andere Wilden en Mensch-eeters te laten vermoorden en verscheuren, alleenlijck om daer door te vryelijcker hun skelmeryen te plezen. Al dingen die van Ximenes en sijn medestanders opgeraep en verfiert waren, alleen om hun rovery en wederspannigheyt een schoone verwe te geven.

Dit schrijven evenwel van Roldan, bracht hun Catholijcke Majesteyten groot misnoegen aen, te meer dewijl sy op een en de selfde tijdt, door Colombo, van de moedwil en afval van desen Ximenes bericht wierden. Achtende dan, dat het hooghnoedigh was daer spoediglijck ordere tegen te stellen, sonden hun Majesteyten Christophel Bouadilla, of Bombadilla, soo hem andere na den sin noemen, Ridder van de Ordere van Calatrava, om Land-bestierder van dat Eylandt te zijn, met last, om die geene die hy schuldigh vandt, te straffen.

Colombo als nu onledigh zijnde met de Koningen van dit Eylandt, die de wapenen hadden aengenomen, te bevredigen, en niet wetende watter tegen hem gesmeedt wierdt, gingh desen nieuwen Gouverneur, op sijn aenkomen tegen, om daer in hun plicht te voldoen, maer stontd wel verbaest, wanneer hy hem met sijn Broeder, onwaerdighlijck deed vangen, en in boeyen en banden, op twee Caravellen naer Spangien senden. Wanneer sy daer aldus aengekomen waren, en de Koninck veritontd hoe sy ghebonden en geknevelt aenquaemen, sandt de selve terstont Couriers en loopende boden hen tegen, met last, dat men hen aenstonts fou hebben vry te stellen. Wanneer sy nu by hunne Majesteyten quamen, ontrack het hen aen geen redenen, om de onwaerdigheyt, en

Groot ongenoezen des Konincks.

De Colomben worden geboeyt naer Spangien gesonden.

en het geweld dat men tegens hen ghepleeght hadt, voor te stellen, en van al het geene sy in die landen hadden uytgevoert, klaer bericht te doen. Soo dat hun Majesteyten lichtelijck konden bemerkcken, dat het enkele lasteringhen waren, die hen Roldan als beschuldigingen hadt opgeleght; en die hen by na eer en leven hadden gekoft.

Op dat dan voortaan de Vrede in die gewesten in staet mocht gehouden, en meerder twist en onlust geweert worden, wiert Bouadille van sijn Landbestieringh af, en Nicolaes d'Ovando als Onder-Koninck op dat Eylandt aengestelt: blijvende *Colombo* ondertuffchen by wijse van eerverplichting, in het Hof.

Ondertuffchen kregen Alfonso Mignes, en de Gebroeders de Pinzons, verlos van den Koninck, om te gaen andere nieuwe landen op soecken, onder verbodt evenwel, van op vijftigh mijlen weeghs de Vaerdt die *Colombo* ondernomen hadt, te genaecken. Mignes zijnde dan in Zee gesteecken, en aen het vaste landt eyndelijck gekomen, sich weynig aen des Konincks verbodt laetende gelegen zijn, vaert de boesem van Paria, Cuma en Amarcapa over, en brengt een schoonen hoop Paerlen, en kostelijcke gesteenten met sich te rugge: maer op sijn weder komst eenige twist onder hen over de deelingh ontstaen zijnde, quamen sy tot Galicie te landen, latende Siville leggen; maer sijn medemackers aldaer aen landt gegaen zijnde, gaven Ferdinand de Vega, Gouverneur van dat gewest te kennen, hoe dat Mignes, verachtende het bevel van den Konink, sich in de Haevens, die voor heen door *Colombo* ontdeckt waren, begeven, en aldaer menigte van paerlen en edelgesteente aen sich getrocken, en heymelijck als gerooft hadt, onthoudende den Koninck sijn behoorlijck vijfde gedeelte daer van. De Gouverneur hier kennisse van gekregen hebbende, doet daer op

Mignes in de gevanckenis werpen, alwaer een goet gedeelte van sijn paerlen en gesteenten verteert hebbende, heeft hem de Landvooght geknevelt en gebonden den Koninck Ferdinand toegefonten.

Ondertuffchen Boadilla sulck een machtigen opvolger gekregen hebbende, belluyt weder nae Spangien te keeren met de selve Scheepen, op de welke d'Ovanda gekomen was, beneffens Roldan, en andere oude oorloghs lieden, die hunne Catholijcke Majesteyten te rugge ontbooden hadden, of die Ovanda sels om alle twist voor te komen, en de vrede te beter te betrachten, te rugge sandt; maer een groot onweder hen op Zee overvallende, vermoorde Boadilla en Roldan met vier en twintigh scheepen, en een groot gewicht gouds, het welke van sommighe wel tot dry duysent, dry hondert en tien ponden begroot werd, blijvende alsoo te gelijk met hun leven, daer dese twee vreckaerts soo veel bloeds om gestort, en grouwelen om aengerecht hadden, gelijk wy elders breeder verhaelt hebben.

De Koninck en Koninginne het verlies van dese Vloot met Boadilla en Roldan verstaende, hebben *Colombo* op een nieuw toegerust, om nieuwe landen te gaen ontdecken. Dese dan met dry Caravellen maecte weder zeyl westwaert aen, in het Jaer onses Heeren 1502; maer Nicolaes d'Ovanda, Gouverneur van Hispaniola, belette hem in de haven in de Stadt van sijn verblijft te komen. *Colombo* seer gemoeyt dat hem ingangh geweygert wierdt, in die plaets die hy selve ontdeckt had, gaet van daer tzeyl, en komt in de haeven van Esconso, en van daer soeckende een enge deurtocht van de Zee, de welke ten eynde van het westen, naer het oosten mocht strecken, geraeckte tot Guanaxa, van waer hy weder in de haeven van Higueras, gemeenelijck de Caep de Fondura genoemt,

Wordt gevangen geset.

Boadilla en Ximenes blijven met de gantsche vloot.

Vierde tocht van *Colombo*.

Sijn nieuwe vonden.

Worden ontslagen en aen 't Hof gehouden.

Mignes gaet nieuwe landen opsoecken.

Mignes keert weder in Spangien.

noemt, gedreven wierdt. Van daer weder naer het oosten, en al de Zee-kust langhs vaerende, keert weder, en komt tot Veragua, en van daer aen de Eyllanden Zorobares genoemt. Hier vernam hy dat het land Veragua vruchtbaer en overvloedigh in goudt was; voorts van daer in de Golfo van Uraba komende, kreegh aldaer kennisse van de Zuyd-zee. Hy verloor op dese tocht twee Caravelen, van vier die hy by sich hadt, en de rest oock ondt en ondeugende zijnde, nam hy besluyt weder naer Hispaniola te keeren, maer siende dese oude kracken soo verre niet te brengen, vand hy sich genootsaect op Jamaica te blijven, om aldaer ordere tot het vermaecken van sijn Scheepen te stellen. Terwijl hy aldaer was, wierd veel van sijn volck sieck, en de andere die noch ghesondt waren, stelden sich twistigh en ongehoorsaem tegens hem aen, en wilden niet veel na sijn bevelen hooren, en eenen Porrez tot hun overhoofd nemende, sochten op een oproerige wijze van hem te scheyden, en sich naer Spangien te begeven. Ondertusschen was het voor *Colombo* niet veyligh sich met een deel siecken t'Zee te begeven, en boven dien, die van het Eylandt siende hem van sijn kloekste soldaeten ontbloot, weygerden hem leestocht en andere nootwendigheden; maer *Colombo* sich siende tot dit uysterste gebracht, behielp sich met een natuerlijck voorval. Hy deed al de voornaemste van het Eylandt by een vergaderen, en badt hen ernstighlijck, dat sy hem voorraedt, voor hem en sijn volck wilden bestellen, hen dreygende indien sy het selve niet deden, dat sy alle van de pest souden sterven; tot teecken van het welke hy hen voorseyde, dat sich de Maen, binnen den tijd van twee dagen, (wanneer de verduyftering sou moeten zijn) soo roodt als bloedt sou vertoonen. De inwoonders het selve op de voorgestelde tijdt siende, en onkundigh van

Keert na
Hispanio-
la.

Komt op
Jamaica
om sijn
Scheepen
te vermae-
ken.

Colombo
behelpt
sich met
nauerlijc-
ke oorfae-
ken om de
Indianen
te bewe-
gen.

de oorfaeck daer van zijnde, kregen ernstige vrese, dat hen eenigh groot leedt en ongeval naeckende was: sy dan verfoecken van *Colombo*, met veel traenen, vergiffenis van hun voorgaende ongehoorsaemhey, en besorgen hem en sijn siecke soldaten, van alle nootwendigheden, soo dat sy, die voor heen sieck en swack waren, soo door krankhey, als honger en ghebreck, nu weder geheel bequamen.

Ondertusschen *Francisco Porrez*, vresende de baeren van den grooten Oceaan, en overdenckende in sijn geest, dat het Schip, het welke hy in sijn afval *Colombo* ontnoomen had, niet bequaem sou zijn om de geweldige Zeebaeren te wederstaen, nam een voornemen sich noch van een andere Brigantijn te verseeckeren, wachtende maer op een goede gelegenthey om daer toe te komen, gaende en keerende vast omtrent de nabuerige havens.

Maer *Colombo* van de komst van desen *Porrez* verwitticht zijnde, maende sijn volck tot moedighey aen, en leggende op sijn luymen, socht maer om hem op d'een of d'andere plaets te betrappen, het welke hem eyndelijck geluckte, in voegen hy hem slagh leverde, overwon, met sijn broeder gevangen nam, en de overige der wederspannighen weder ter gehoorzaamhey bracht, ghelijck sy te vooren geweest waren. De Haeven in de welke dese slagh geschiede, noemde hy de *Haven de Sancta Gloria*, welke Haven noch in Sivilla op Jamaica te sien is. Dit was de eerste slagh, en eerste burgerlijke oorlogh, die in dese Weste gedeelte tusschen de Christenen voorgevallen is, maer daer nae is dat woeden soo aenghegaen, dat men niet sonder schrik de bloetstorting, die aldaer onder de goudtgierige Bevelhebberen geschiet is (die elders van ons, het tweede deel der Treur-tooneelen, en andere, breed genoegh verhandelt wort) lesen en aenmercken kan.

Eerste
burger-
lijcken
oorlogh
in Indien.

Weder-
spannigen
overwon-
nen.

Colombo

Colombo dan hielt sich eenige maenden in dit Eylandt Jamaica (als nu van de Kroon van Engelandt beseten) op, tot dat een Mendez, die hy na den Onder-Koninck van Hispaniola daer om gesonden hadt, met twee Brigantijnen weder by hem quam, met de welke hy naer Hispaniola over stack, alwaer hy de selve niet behoerlijcke leeftocht en voorraad versorgde, en alsoo daer mede naer Spangien voer, alwaer hy, na een voorspoedige reyse van enige daegen, gelukkiglijck aengekomen is, en den Koninck en Koninginne al de ongelegheden en goede gevolgen van desen laetsten tocht verhaelt heeft, gevende hun Majesteyten een klare verbeeldinge van de by hem op nieuws ontdeckte landen, tot groot genoegen van de selve.

Maer eyndelijck, gelijk hy door soo veel tobbens, varens, bekommetheden

van geeft, en ongemacken des lichaems; seer afgeslooft was, een heete koortstaf hem aen, de welke van langer handt toenemende, hem eyndelijck in het Jaer 1506, op den 8. van May, in het graf bracht. Zijn lichaem wierd tot Seville in de Kercke der Chartreusen, of Carthuyfers, begraven. Hy was een Man van een braeve gestaltenis, en wel gevoeght van leden, rootachtigh, van een snedige en levendigen geest, een weynigh te oplopende, en evenwel zedigh, het welke daer uyt te meerder blijktt, dat hy van al die ontdeckte Landen en Havens, niet een met sijnen naem (gelijck der Ontdeckers gewoonte wel is) genoemt heeft. Hy liet een Soon, Don Diego, nae, die sijn Vader in de staet van Admirael gevolght is, en Ferdinand, die Pagie by den Prins van Spangie is geweest.

Sijn dood.

Weder
aenkomt
van *Colombo*
in
Spangien.

't LEEVEN en DADEN

V A N

A M E R I C U S V E S P U T I U S.

I N H O U D.

E *Erste tocht van Americus Vesputius. Komt aen Paria. Aerdts van de inwoonders van Paria. Dorp op staecken gebouwt. Vesputius treckt van daer. Vreemde spijse. Komt aen andere gewesten. Stout bestaen van dartigh Spangiaerden. Die by de Indianen wel onthaelt worden. Vordere*

C

aen-

aentocht van Vesputius. Wreedt volck. Tocht van Vesputius tegende Canibalen. Sijn strydt tegen de selve. Tweeden tocht van Vesputius. Vreemde ontmoetingh van eenige Spangiaerden. Schrickelycke Reusen. Rijke Paerl-oesters. Darde reyse van Vesputius. Wreede daed van een Indische vrouw. Vierde tocht van Vesputius. Vreeslycke Draecken. Begryp der ontdeckingen van Americus Vesputius.

Edurende het leven en de tochten van desen eersten vinder *Colombo*, wierdt *Americus Vesputius*, een Florentijnsch Edelman,

(als of Spangien dese rijcke vonden alleen de Italiaensche vernuftelingen moft verschuldicht zijn) door den selven Koning Ferdinand, met vier Scheepen toegerust, die op den twintigsten van May, des Jaers veerthien hondert seven en negentigh in Zee gesteecken is: hy quam, naer de gemeene loop, aen de Canarische Eylanden, alwaer hy sich behoorlijk ververfcht hebbende, na Paria over stack, vindende aldaer een wilde soort van menschen, in alle, sels de schaemelijcke deelen, geheel naeck gaende, zijnde rosachtigh van verwe, en over het geheele lijf kael geschooren, als dat de Vrouwen eenigh kort hayr op het hoofd hebben; in het swemmen geven sy de Mannen niet toe, noch oock in het handelen van den boogh, en meer andere handigheden. De Mannen strijden oock met knodsen en spietsen, en gebruycken in den oorlog de Vrouwen als troffen, om hun behoeftheden nae te dragen. Sy hebben een tael op hun eygen handt, verschillende daer in van al de nageburen, als die meer als die van eenige andere, sacht uytgebracht, en tusschen de tanden en lippen ghemaect wort; eetende sitten sy op d'aerde, en slapende hangense in hangmacken, daer-

se by nacht vyer onder stoocken, en boven allerhande huysraed van Vis, Viscgereedschap, Korven, Kalabassen, en diergelijcke snuyftery hangen. Andere hebben van hunne zeden wijdloopiger geschreven, als wy achten alhier van ons vereyscht te worden. *Vesputius* vand aldaer een gehucht van twintig huysen, in het midden van een kleyn Meyr, het welck altemael op staecken stondt; de huysen gingen over Val-bruggen van d'een in d'ander, welke bruggen, soo haest sy de Spangiaerden vernamen, de ingesetenen terfont op haelden. Echter quacmen noch eenige van hun Canoes aen de schepen roejen, maer de Indianen, hoewel sy seer genoodicht wierden, derden niet aen boort komen, maer begaven sich weder te lande, en voorts naer het geberghte op de vlucht. Korts daer nae quamen sy echter wederom, maer scheenen sich eer als vyanden, dan vrienden aen te stellen, soo verre dat sy uyt hun vaertuyg met pijlen op de Spangiaerden schooten, die echter met hun geschut, daer wel haest een redderingh onder maecten, en vijf van dese Barbarische mensch-eeters gevangen namen.

Vesputius niet siende by dese woesten hoop iets bysonders uyt te rechten, hoewel sy ondertuffchen voor de gewoone snuyfsteringen al eenigh goudt gehandelt hadden, besluyt van daer te vertrecken, en zijnde tachtentigh mijlen langhs de strandt voort gezeylt, geraeckte in een be-

Dorp op
staecken
gebouwt.

Vesputius
vertreckt
van daer.

Eerste
tocht van
Americus
Vesputius.

Komt in
Paria.

Aerdt van
de in-
woonders
van Paria.

bequame Haven. Het volck, dat op hun aenkomen dicht op strand stond, vluchte op hun naerden, soo veel het mocht in een bystaende bofschaedje. Wanneer de Spangiaerden te lande quamen, vonden sy, niet sonder de hoogste verwondering, een groote menigte van slangen in de hutten, die vast voor het vyer gebraden wierden, onder de welcke oock een gevleugelde, en een ander, wiens beck met touwen van basten van boommen gevlochten, toegebonden was, die echter niet liet sijn oog en seer gevaerlijck te drayen. Weder uytgaende, lieten sy eenige van hun snuyfsteren, die se gewoon waren te verhandelen, in de hutten leggen, om daer door de inwoonderen tot den handel te locken: en in der daed des anderen daegs quamen de Indianen sonder schroom, met menigten aen boord, alwaer se de Spangiaerden vriendelijck dry dagh reysens te landewaerts in noodighden, daer se meer genoeg fouden vinden, als daer ter plaetse, daer se alleenlijck maer voor eenigen tijd, hun hutten op sloegen, om te visschen.

Stout be-
faen van
dartigh
Spangiaer-
den.

Die by de
Indiar en
wel ont-
haelt wor-
den.

Dartigh Spaensche waeghalsen boden aen den tocht met dese lieden te lande aen te nemen. Dese naer een lange reys over bergen en stroomen, quamen ten laetsten, in een Dorp dat uyt negen huysen bestond; maer anders seer vol van inwoonders was. Aldaer wierden se seer blydelijck met danssen, springhen, sels schreyen en jancken onthael. Een yeder boodt hen sijn vrouwen en dochters ten gebruyck aen; onder dies nam de hoop deser nieuwgierige aenschouwers meer en meer toe, als hadt sich het gerugt van deser vreemdelingers aenkomst, op haer vleugelen over al verspreyt, van alle kanten quam volck, en booden om het seerste hun wooningen en onthael aen, daer sich de Spangiaerden niet wegerigh in betoonden; die aldus geheele negen dagen met danssen, springen, eeten, drincken en byslapen doorbrachten,

en ten laetsten van alles vergenoegt weder te rugge keerden, na de Vloot, zijnde dien gantschen wegh van over de twintigh mijlen, met meer als duysend van dese Americaensche inwoonderen verselt, van de welcke een yeder het sijne, den Admirael tot een geschenck mede bracht. Sy ontsaegen sich oock niet binnen scheeps boort te komen; maer wanneer eenigh geschut geloft wierdt, sprongen se buyten boort, en dompelden sich in het water, van vervaertheit: maer als men hen vroedt maecte, dat sulck gedonder hen van den Hemel, tot demping van hunne vyanden gegeven was, stelden sich dese slechte menschen wat ter neder, en gaaven den Spangiaerden den naem van *Charabi*, soo veel als wijse mannen. *Vesputius* verliet dit landt, leggende in den boesem van Mexico, op de hooghte van dry en twintigh graeden noorder breedte, en latende het selve ter flincker zijde, zeylde al in het gesicht van het landt, langhs bochtige kusten, acht hondert en tseftigh mijlen verre, tot dat hy een haven aendede, sulcke als hy noch noyt bevaren had. In dese verkalefaete hy sijn Scheepen, en hield sich daer een geheele maend mede op, zijnde van de inwoonders in alles getrouwelijck bygestaen. Uyt dese verfontd hy, dat jaerlijcks een wreed slagh van volck, uyt een Eylandt hondert mijlen van daer gelegen, tot hen quam overscheepen, dat hen groote quelling aendede, doodende naer veel sware pijningen, al diese konden achterhalen, sonder swangere buycken of suygelingen te verschoonen, waer over sy hem klachtigh, bystand verfochten, seggende dat sy de Vloot met schuyten wilden volgen.

Vordere
aentocht
van *Vespu-*
tius.

Wreedt
volck.

Vesputius nam het verwoesten van dese woedende volckeren aen, nam derhalven seven Canoes die hem tot aenwijsing fouden dienen, met sich, en liep met de selve weder in Zee, komende alsoo op den sevenden dagh ter rede

voor het ſoo wredelijk bevolckte Eylandt, dat Hy genoemt wierdt.

Tocht van
Vesputius
tegens de
Canibalen.

Op hun aenkomen, vondenſe de ſtranden vol van een deel naeckte Wilden, die wel het gelact hadden van ſtercke en wreede mannen te zijn; ſy ſtonden met veel-verwigh gevlochten pluymwerck, aen de armen, beenen, en het hoofd verciert; hun wapenen waren pijlen, boogen en ſpietſen, en hadden groote vierkante ſchilden tot hun verweering. De Spangiaerden begaven ſich aenſtonts in hun booten, om de Canibalen te gaen beſoecken; maer quamen ſoo haeft niet onder ſchoot, of wierden met een jacht pijlen van deſe mannen onthaelt. Terwijl had ſich *Vesputius* met ſijn Caraveelen, ſoo dicht onder het landt begeven als hy konde komen, en liet van daer deſe vyanden met ſchroot uyt het Geſchut ſoodanigh begroeten, datter aenſtonts veel van hen onder de voet vielen.

Sijn ſtrijd
tegen de
ſelve.

Onder dies ſprongen twee en veertigh Spangiaerden aen landt, maer de Indianen, op het blaefen van hoornen, in grooter menigte by een vergadert zijnde, drongen met geweld tegen geſchut en koegels in, tot daerſe gelegentheydt vonden handt tegen handt te vechten, en ſeeckerlijk, indien de Spangiaerden niet wel te pas byſtandt gekregen hadden, het ſou ſlechtelijk met hen afgeſloopen hebben; maer naer een twijfelig gevecht van twee uren, geraeckten de Canibalen aen het wijcken, en eyndelijk geheel op de vlucht. Maer des niet tegenſtaende vonden deſe Indiaenen ſoo veel moeds, om hun Vaderland en leven voor te itaen, dat ſy weder des anderen daeghs tegen de Spangiaerden aenquamen, maer wierden met gelijck geluck van de ſelve bejegent, en op nieuw in de vlucht gedreven, waer op de Chriſtinen aenvingen hun dorpen, hutten en ſchuyten te verbranden, twee hondert twee en twintigh voerdenſe met ſich naer Spangien evangeliſch, met de welcke

ſy, op den vijftienden van October, in het Jaer der ſaligheyt een duyſent vier hondert en acht en negentigh, ten ancker gekomen zijn.

Seven maenden was hy ſtil, wanneer hy weder met ſes Zeylen afgevaerdight wierdt, met de welcke hy van Cadix in Zee ſtack; komende aan de Canariſche Eylanden, heeft hy ſich aldaer behoortlijk ververſcht, en zeylt van daer zuydwaert aen, en ontdeekt naer een tocht van vijf hondert mijlen, een landt dat met ſware ſtroomen overloopen, en met hooge boomen beſet ſtond; ſonder dat men aldaer eenige teeckens van menſchen, of menſchen wooninge konde opdoen. Komende daer op voor een Eylandt, komen hem twee gevangens aen boort, welckers mannelijcke deelen even te vooren afgeſneden, gelijk ſy ſelve ter ſlachte by de Wilden gheſchickt waren.

Tweeden
tocht van
Vesputius.

Naer tachtentig mijlen varens, komt weder by een onbekent Eylandt, alwaer hy eenige ruylingh in goudt en paerlen dede, ontfangende vijf hondert paerlen voor een Neurenburghſe belle. Deſe paerlen, waeren by hen niet gevallen, maer door hen, eenige nageburen, weſtwaerd aen gelegen, ontrooft, daer, volghens hun bericht, van dit Zee-gewas overvloedt was.

De voorvallen die *Vesputius* in ſijn vretreck van hier ontmoete, zijn nauwelijcks verhaelens waerdigh, alleenigh vandt hy op een Eylandt eenige voetſtappen van ſeer groote menſchen, alhier gingen negen van ſijne Spangiaerden een ſtuck weeghs landtwaerts in, en hebbende omtrent een mijl gegaen, ſaegen vijf groote hutten in een groot dal, binnen de welcke ſy twee oude en dry jonge vrouwlieden vonden, hebbende een yeder van hen de lenghte van twee mannen. De oude vrouwen waren wel ſoo goet als deſe vreemdelingen, aen hun maeltijt, die op de aerde opgeducht

Vreemde
ontmoetingh van
eenige
Spangiaerden.

ijcke
ri-oc-
s.

erde
e van
tiw.

ede
en
di-

difcht was, te noodigen, die hen niet langh lieten bidden, maer aenfondts aenfatē, en onder het eeten, sich onder malkander berieden, op wat middel sy een van dese Reufinnen te scheep, en naer Spangien mochten krijgen, daerse die voor geld te laten sien, en een goed stuck gelds uyt te haelen dachten, maer ses en dartigh reufen in de hutte komete, deden hen op wat anders dencken. Seeckerlijck het aenschouwen van dese schrickelijcke gestaltingen deedt hen het hart in het lijf beven, ieder van hen was met een boogh en pijlen, of met sware knodtsen voorfien, maeckende in het in komen een woest gedruys, dat de alderstoutste vervaeren sou. Waren de Spangiaerden verwondert over dese moniters, sy waren niet minder over dese kleyne vreemdelingen, en hadden onderlinge veel over de selve te raedtflaen. De Spangiaerts berieden sich oock wat hen te doen stontd, eenige wilden men fouwer opschieten, en sich onder den roock, en over de gevelde wegh maken; maer andere vonden gevoeghlijcker sich minfaem aen te stellen, om daer door sachter onthael te vinden. Onder eenige vriendelijcke gebaerden, geraekten de Spangiaerden buyten de hut, en gingen soo soetelijck heen, zijnde van de Reufen, op een steenworp achter aen gevolgt, die na den tred der Spangiaerden of lanckfamer of snelder voortginghen. Sy geraecken eyndelijck aen strand, en aldaer in de boot: maer wanneer dese nu wilden afsteecken, vloogen de reufen op hen aen, en begosten op hen sterck te schieten, maer als'er twee stucken Geschuts op hen gheloft wierden, bevonden sich de Reufen daer foodaenigh door verschrickt, dafse de vlucht namen, om in het naeste gebergte landwaert in, te verschuylen.

Naer eenige andere tochten, nam *Vesputius* voor, alsoo hun lijfs voorraedt schaers begoft te werden, weder naer

huys te keeren, gelijk hy dede, drijvende onderwegen al vry eenigen handel in groote macht van paerlen, tegens kleynwaerdige snuyfteryen, soo dat hy omtrent duyfent marck van dese kostelijckheden verfaemelde. Hem wierden oock eenige paerloesters vereert, van de welke, sommige hondert en dartigh paerlen, ja meer, groot en kleen, tusschen de schelpen voeden, die onder de selve volwassen zijn, vallen van selve daer uyt, de andere die vast blijven, vergaen van langer handt weder.

Wanneer *Vesputius* nu weder in Spangien quam, sloegh hy sich tot Sivilie neder; maer niet lange hadt hy desen rust genooten, of de Koninck Emmanuel van Portugael ontbood hem tot Lisbon aen sijn Hof, en rust hem met dry scheepen uyt, om nieuwe landen op te doen. Hy dese darde uyttocht ondernemende, hadt soo veel wonderlijcke ontmoetingen niet, alleenigh vand hy op de hoogte van vijf graeden zyder breedte, een grooten hoop naeckte menschen op een hoogen steenrotze, die de Spangiaerden wenckten om by hen te komen, die sich daer toe genegen toonden, waren maer twee in het getal, die te land gaende, onder beloften van binnen vijf dagen weder te komen. Onder dies quamen eenige vrouwen op de strand om te handelen, maer niet sonder sig schroomachtig te toonen, om welke hun schrick te benemen, gingh een van de Spangiaerden, een jongelinck, ongewapent als hy was, onder de Indiaenen, maer een van de vrouwen quam van een berg af, en sloegh hem met een knots ter aerden, waerom hem de andere aenstonts by de beenen naer het gebergte opwaerts sleecten, daerse het doode lichaem brieden, en tot een vrolijcke maeltijt toebereyden, toonende onder dies aen de Spangiaerden, dat de twee anderen oock alsoo op de selve wijze gehandelt waren. De mannen begosten oock

Rijcke
Paerl-oc-
sters.

Derde
Reyse van
Vesputius.

Wrede
daed van
een Indi-
sche
Vrouw.

feer vinnigh met pijlen op de Christenen te schieten, waer over *Vesputius*, fiende de ongsavryhey van desen landaerd, en derhalven aldaer niet te handelen, weder tzeyl maeckte, en na een tocht van omtrent vijftigh mijlen, aen de Brasiliſche Kust geraeckte, de welcke hy tot op de zuyder hooghte van twee en vijftigh graden langs zeylde, hy kreegh eenige Brasiliaenen te ſcheep, die ſich gewilligh toonden, om met hem nae Portugael over te varen. Ondertuffchen, alſoo het weer van dagh tot dagh verergerde, en de koude ſeer toenam, beſluyt *Vesputius* weder te keeren, hebbende albereedts de Kust der Patagones, en de deurtocht die na Magellanes, de eerſte ontdecker (daer wy mede van gaen handelen) de Straccho, of Engte van Magellanes genoemt wort, by na ſoo veel als bevaeren. Van ſijn dry Scheepen geraeckte een aen den uythoek van de Sierra Liona in de brandt, maer met de twee andere komt hy behouden tot Lisbon aen.

Vierde
tocht van
Vesputius.

Op den tienden van May, des Jaers een duysent vijf hondert en dry, vingh hy ſijn vierden tocht aen; op de welcke hy ten eerſten de Sierra Leona, daer hy gelijk gefeght is, ſijn voorgaende ſchip gelaten had, ontdeekt, maer ter oorſaek van het hardt weder niet konde aendoen; voortſettende, tot op de hooghte van dry graeden zuyder breedte, ontdeekt hy een hoogh Eyland, lang twee mijlen, en een breedt; dat t'eenemaal onbewoont was. Het grootſte van ſijn ſes Scheepen, te diep gaende, ſtiet hier tegen een klip aen ſtucken, van het welke ter nauwer noodt het Scheeps volck geberght wierdt. *Vesputius* met een boot naer landt geroeyt, vandt aldaer een bequame haven, overvloed van ſeer ſoet water, geweldige hooge boomen, hagediffen met twee ſtaerten, en geflacht van groote muysen, meyr-spinnekop-

pen, en verſchrickelijcke draecken, hebbende een ſpitsen kop, ronde en brandende oogen, een wijden beek, en vleugelen die van de vleder muysen niet ongelijk; voorts een gepickelde borst, gekruden ſtaert, en rugge van een paers blaauwe verwe.

Vreessij-
ke draec-
ken.

Eyndelijk verlaet *Vesputius* dit Eyland, en komt naer 300 mijlen zeylens, in de haven, die noch de naem van Alle heyligen draecht, alwaer hy ſich twee maenden ophield, om naer eenige ſcheepen, die van ſijn Vloot afgedwaelt waren, te wachten, maer dewijl ſich de ſelve niet op deden, vervolgt hy ſijn reyse, en loopt tuffchen de Abrolhos deur in de Rivier Curubabo, alwaer hy en Sterckte bouwte, de welcke hy met 24 koppen, 12 ſtucken geſchuts, en voorraed voor ſes maenden voorſiet; met dit opbouwen bracht hy vijf maenden door, en keert eyndelijk met een ſchip vol Brasilien hout geladen, weder naer Portugael, daer hy van de geheele Burgerſchap van Lisbon, met groote vreugde onthaelt is geworden.

Op deſe wijsē heeft deſe vermaerde Zee-man, al deſe Geweſten, en Eylanden, en onder die dat van Bourrique, het Peninful, of by na Eyland van Florida, die van St. Jan, Trinidad, de groote ſtroomen Oregliana en Marignan, anders die van de Amazonen genoemt, en voorts de geheele Weſt-kuſt meeft ſoo ontdeekt als aengedaen, (hoewel Vincent Pinzon mede deel aen deſe eer gegeeven word) en alles wel opgeteekent hebbende, ſijn naem met de benaminge van deſe Nieuwe wereldt, ſoo langh de werelt ſtaet, onſterflijk gemaect, en in der daedt met weynigh kommer, de grootſte roem ghemaeckt die yemand beſitten kan. Na hem hebben Alfonſo Fogeda, met Diego Nicueſa Ancifo, en andere deſen cours mede bevaren, maer die zijn ſtoffe voor andere geweest.

Begrijp
der ont-
deckingen
van *Vespu-
tius*.

't LEEVEN en DADEN

V A N

FERDINAND
MAGELLANES.

I N H O U D.

Nuttigheit van de Engte van Magellanes. Oorsaek van de tocht van Magellanes. Gedachten om doortocht te vinden. Aenvangh der Reyse van Ferdinand Magellanes. Landt der Reusen. Vreemdigheid der selver. Bejegening van Spangiaerden met Reusen. Grootte swelger Magellanische Zee. Verlies van Magellanes door storm. Die in de Zuyd-zee komt. Ongeluckige Eylanden. Diefs Eylanden. Levende blaederen. Grootte Stadt. Tocht van Magellanes op Matan. Daer hy omgebracht wordt. De Koninck van Zubo vermoort een deel Spangiaerden. Vertreck van de Spaensche Scheepen. Beschrijvinge van de Zuyder landen. Seer grootte menschen. Hun zeden en manieren. Hun wijsse en wapenen van oorloge. Een nieuwe Stadt gebouwt.

Y moeten noodtsaeckelijck *Ferdinand Magellanes*, den ontdecker van de bekende doortocht van dien naem, hier by voegen, als die dat grootte nut heeft toegebracht, dat de Spaensche Kroon ontfanght door dien korteren wegh naer de Moluccas, hoewel door

la Maire noch een andere van beter en korter gebruyck ontdeekt is geworden.

De oorsaek van dese ontdeekinghe leght aldus. Dese *Magellanes*, of soo hem andere willen genoemt hebben, *Maga-glanes*, zijnde maer een verschil der Dialecten en talen, was Capiteyn Generael van de Portugeesche Galeyen in Africa en het Oosten geweest, hy versoekende

de eenige kleyne vermeerderingh van onderhoudt, wierdt, niet tegenstaende sijn trefselijcke diensten, afgeslaegen.

Oorsaeck
van de
tocht van
Magellanes.

Hy daer over ten hooghsten misnoegt, verlaet het Hof en den dienst van den Koninck Don Emmanuel, en begeeft sich na Spangien, en gaf den Koninck aldaer te kennen, dat volgens de wereldeelingh van den Paus van Rome, de Moluccas wel aen het gebied van Portugael behoorden, want dese scheidende lagh alsoo alffe de Paus Alexander de sesde gemaect hadt, dat Castille al de nieuwgefondene Kusten, ten westen van den grooten Meridiaen, of Middagh lijn, en Portugael die aen het oosten van de selve gelegen, souden besitten, maer hy bewees vorder dat de selve Eylanden, van het westen souden konnen bevaeren worden, en gevolgelijck aen de Kroon van Spangien vast waeren.

Eenigen tijdt te vooren, hadden de Spangiaerden, met de Portugeesen, over de selve Moluccas, eenigh geschilderlinghe gehadt; in voegen zedert de tochten van *Colombo*, men altoos hadt gesocht eenigen doortocht naer het oosten, door den een of den anderen wegh te vinden, maer het geluck dese ondernemingen niet toelacchende, had men al gedacht om den Isthmus, of Landtenghte van Darien, op sijn smalste door te graven, om daer door het noorden met het zuynen vereenicht zijnde, lichtelijcker de Waeren en Koopmanschappen van d'een in d'andere Zee te brengen.

Gedachten om doortocht te vinden

Maer dewijl over dese saeck veel van gevoelen waren, dat men de dijcken en bepaelingen van de Zee baeren, die de natuere selfs geleght hadt, niet te lichtvaerdighlijck behoorde wegh te nemen, zijnde niet sonder te beduchten, dat de twee Zeen in een gebracht zijnde, en de noorder waeteren sich komende te verheffen, het gantsche landt onder wa-

ter geset mocht worden, dat voor heen de selve reden, den Koninck van Egypten Sesostris, en by onsen tijdt den Turckischen Keyser Solymán bewogen had, het doorbreecken van de Cathabatische enghete niet te ondernemen; andere konden oock niet beseffen, dat al die laarde en swaere Rots-steenen, die de natuere de Zee, als tot een brydel hadt gestelt, souden konnen doorboort, en veel minder wegh genomen worden, houdende het voor sotheyt en lichtvaerdighhey, weder te willen ontdoen, en nae sijn sin hermaecken, het geen door de hooghte wijsheydt, soo voorfichtigelijck en over een komende was bestelt, en achtende selve dat men de straffe van Godts misnoegende hand, daer over met recht te vresen hadt, soo dat eyndelijck, door dese en andere redenen en insichten, beslooten wierdt, geen veranderingh in de gestalte der natuere te maecken.

Terwijl men hier over besigh was, komt *Magellanes*, als gheseght is, den Keyser Carel de vijfde, die als toen mede de Spaensche Kroon droeg, het geen voor verhaelt is, voordraegen, onder beloften alles aen te wenden, om te ondervinden, waer die twee afgescheyden Zeen, in malkander mochten komen. Met dese voorflagh wierdt hy beleefdelijck, en met goede opficht ontfangen, en de Keyser vervaardight hem vijf Scheepen, met alle toebehooren, en ordere, dat hy de geheele Zuydkust van America sou hebben langhste vaeren, tot dat hy aen het eynde van de selve sougekomen zijn, of eenigen doortocht sou ontdeckt hebben.

Hy dan is in het Jaer 1519, op den tienden van Ooghtmaend, van Sivile tzeyl gegaen, en tteekende in volle Zee, zeylde de Canarische Eylanden, en de nabuerige Kusten van Breslie voor by, en komt tot aen het hoofd van Santa Maria, het welke dient tot een bol-

Aenvangh der Reyse van *Magellanes*.

werck

werck voor de nauwe doortocht van het Landtschap en de Rivier de Plata. Van daer voort vaerende komt hy tot de haven van St. Juliaen, alwaer hy een seer wijde Golf ontmoete, die seer wonderlijk draeyde. Hier werpt hy sijn ancker uyt, om ter deegen de gelegenthey van dit gewest te ondersoeken.

De Krijghsknechten hier en daer te landewaerts in loopende, erkenden datse in het landt der Reusen waren, vindende de menschen aldaer van de langhte van tien voeten, bekleedt met vellen van beesten, die oock om dese nieuwe vreemdelingen een schrick aen te jagen, pijlen van anderhalf voeten langh tot het onderste van hunnen maegh inswolgen. De Spangiaerden vonden een huys in twee vertrecken verdeelt, in een van de welcke dry reusen, en in het ander hun vrouwen met hun kinderen waren, sy bleven daer evenwel den nacht, niet sonder groote vrees en benauwtheydt over: den dagh eyndelijck aengekomen zijnde, poogden de Spangiaerden dese Reusen met teekenen en wijsen te bewegen, met hen aen boort te komen, maer dese weygerden sulcks te doen, en wanneer het scheen, dat hen de Spangiaerden met geweld daer toe wilden dwingen, begaeven sich de Reusen in het vertreck der vrouwen, komende kortst daer aen weder daer uyt, leelijck, en met versheyden verwen beschildert en toegemaect, hebbende hun vellen tot op de knyen toe hangen, en beginnende hun boogen, pijlen, en andere wapenen, op een woeste wijze te schudden en te bewegen; waer mede sy de Spangiaerden bewoogen uyt de hut te gaen, maer als dese een roer begosten te lossen, wierden sy daer door wonderlijck ontroert en verbaest, invoegen sy op het onderlinge gegeven woordt van trouwe en veyligheyt, zedighlijck met hen na de strand gingen; maer dewijl de Reusen met hun lange beenen

en groote stappen de Spangiaerden verre voor uyt gingen, hielden sich twee van de selve, als of sy eenigh wildt gedierte wilden vervolgen, en maecten sich soo ter vlucht aen een kant. De darde evenwel wierdt by *Magellanes* gebracht, en van hem beleefdelijck ont-haelt, alwaer men wil dat hy op een maectijdt een geheele korf met bechuyt op at, en in een teugh soo veel Wijn soop; als een water emmer sou mogen houden; toonende vorder sulck een groote kracht, dat acht mannen genoeg te doen hadden om hem te binden. Hy verschrickte selve, siende sijn vreeslijck gelaet in een spiegel, siende het geen hy misschien noyt gesien had.

Magellanes vertrock van de Haven St. Juliaen, en geraeckte by de Haven van Santa Cruz, of het Heylige Kruys, en van daer by die van de elf duysent maeghden, die hy foodanigen naem gaf, om dat hy op St. Ursuls dagh daer gekomen was, het landtschap streckte sich naer het zuyden. Van daer vervolgte hy sijn reys langhs de Kust, en komt ten laetsten by de Uythoecken, die men als noch *Desiados*, of *Desirees*, soo veel als langh gewenschte, noemt; zeylende aldaer na de engten, welcke op hondert en tien duysche mijlen lenghte geschat wordt; de breedte is somwijlen van twee, somwijlen van dry; en somwijlen van vier of vijf mijlen, zijnde van alle kanten met hooge rotsen omcingelt, en seer gnevaerlijck voor de Schippers, ter oorjaeck van schrickelijcke draykolcken, en draywinden, die onder de holle en overhangende rotsen schuylen. Hy vand eyndelijck een door-ganck van seven mijlen en meerder breedte, tusschen de enghte van beyder zijds landen. De vordere gelegentheden van dese Zee, of doortocht, word allenthalven beschreven, willende ons daer vorder niet in laeten, om in geen verschil te vallen, soo veel isser van,

Groote
swelger.

Magella-
nische
Zee.

D dat

Landt der
Reusen.

Vreemdig-
heyt der
selver.

Bejegen-
ingh van
Spangiaer-
den met
Reusen.

dat die Zee den naem van *Fretum Magellanicum*, van zijn vinder draeght; andere, die sich het foecken van dien doorganck hebben willen onderwinden, wilden die voor geen Zee erkennen, waer door sy wanhoopende aldaer een doorganck te vinden, onverrichter saeke weder te rugge gekomen zijn, gelijk oock in de Zee-kaart van Martinus Bohemus, die de Koninck Emmanuel in zijn Boeck kamer bewaerde, aldaer geen Zee aangewefen wort.

Verlies van *Magellanes* door storm.

Echter gingh dit opsoecken soo gemackelijck niet toe, of zijnde gekomen tot op de hoogte van twee en veertigh graden, wierdt hy door een sware storm aengetaft, en een van zijn vijf Scheepen in een inham gedreven, tegen de rotsen aen stukken gestooten, het volck wierdt door het Jacht gebergh, maer quam daer door dieper en dieper in de Straet te vervallen; dit gaf echter vermoeden aen *Magellanes*, aangemerckt de stercke stroom, dat aldaer een doorganck moft zijn, set derhalven zijn loop de enghte in, daer hy menighe van kleyne Eylanden, en gevaerlijcke klippen vindt. Maer een van zijn scheepen, St. Antonio genoemt, niet willende haer voorganger volgen, laet te rugge, en keert weder naer Spangien.

Die in de Zuyd-zee komt.

Op den vijf en twintighste van November, des Jaers 1522, komt hy met dry Scheepen in de Zuyd-zee, daerse met veel honger en kommer, dry maenden en twintigh daegen, jammerlijck, sonder landt of sandt te sien, laegen te tobben. Het quam soo nauw met hen, door gebreck van voorraedt, dat het leder van de schoenen, en het geene van de schilden afgetrocken wierdt, tot spijs moft dienen. Eyndelijck ontdeckte men twee Eylanden, die twee hondert mijlen van een lagen, maer het eene soo wel als het ander onbewoont en onvruchtbaer, waer over de selve den naem van Infortunatiscche, of ongeluckighe, gegeven wierdt.

Ongeluckige Eylanden.

Daer na quamense onder een deel andere Eylanden, daerse een ongemeenen diefachtighen landtaertd vonden, waer over sy sich den naem van de Illas de Ladrones, de Diefs Eylanden, waerdigh maecten. Het voornaemste onder de selve, droegh den naem van Burneia, hebbende twee hondert en vijftigh mijlen in den omvangh. Alhier vondense boomen, welckers afgevalene blaederen als wormen kroopen, en by den Koninck van het selve, een seer minnelijck onthael, werdende hen de geschencken, door twee Elephanten, na de strand toegebracht; de Konincklijke Stadt schatte men op vijf en twintigh duysent huysen groot te zijn. Twee mindere Eylanden, als Zubo en Matan, laegen daer dicht by, van welckers eerste de Koninck, de gehoorfaemheydt van den Koninck van Spangien aennam.

Diefs Eylanden.

Levende bladren.

Groote Stadt.

Magellanes liet zijn Scheepen alhier in de Haeven legghen, en begaf sich met Boots en Canoes, beneffens eenige inwoonderen van Zuba, naer Matan, steeckt aldaer een Dorp in de brand, en voert grooten buyt van daer wegh; maer naer acht dagen den aenval op dit volck weder hervattende, vandt aldaer een jammerlijck, hoewel Krijghsmans eynde, want zijnde in de laegen van de Matanners gevallen, wierdt hy door de selve, onder hunnen Koninck, wredeelijck, doch vromelijck strijdende, beneffens seven van de sijne, vermoort; de rest van zijn volck, met twee en twintigh swaerlijck gewonde, en de Zubanen, namen de vlucht naer Zubo; maer dese Koninck met het geluck van de Magellanisten, zijn trouwe veranderende, bracht een groot gedeelte van de selve, by hem ter maeltijdt genoodight zijnde, om het leven. Dese moort geeft men een oorfaeck, als waren de Zubanen, ter oorfaeck van het verkrachten en schenden van hunne vrouwen, door de

Tocht van *Magellanes* op Matan.

Daer hy omgebracht wordt.

De Koninck van Zubo vermoort een deel Spangiaerden.

Span-

Spangiaerden ghepleecht, aldus totter doodt toe, tegens hen verbittert geworden, en fulcke moedwil heeft al menighmael foodanige straffe gedragen.

Ondertuffchen de overige Spangiaerden, door fulck verlies merckelijck verfwackt zijnde, vonden fich genoodtfaect hun darde Schip, St. Jacob ghe-naemt, in den brandt te fteecken, om met de rest te huys te kunnen geraecken. Sy naemen aen de Moluccas een goede ladingh nagelen in, gaende het Schip de Trinidad over de Zuyd-zee naer Nieuw Spangien: maer het Schip Victoria nam de gewoone waeter reys der Portugeefen, voor by de Cabo de Buona Esperance, of het Hooft van goede hoop, naer Spangien, daer het tot San Lugar de Barrameda, onder den Schipper Juan Sebastaen de Lano, behouden aenquam.

Terwijl fich *Magellanes* ses maenden tijds, omtrent dit Aufrale, of Zuyder land, met doorvaren befigh hield, nam hy de gelegentheyte waer, de naburige plaetsen aen de Zee te onderfoecken, sonder fich evenwel verrete landewaert in te begeven; soo veel echter ontdeckte hy daer van, dat aen dien oort, daer het fich het naefte aen den Antarctifchen kringh ftreckt, het landt geheel bergh, boschachtigh, woest, en gedurighlijck met sneeuw bedeckt is. Dit Zuyder landt, wierdt van *Magellanes* Terra de Fuego, of Vuyr landt genoemt; om dat hy dese Zee-kust bevaerende, nergens geen menschen, maer over al veel vyeren op de strandt gewaer wierd; de inwoonders, soo van den eenen als van den anderen oever, zijn geweldigh groot van persoon, meest of gemeenlijck van twaelf, dertien, of meer voeten lenghte, sy zijn blanck ghelijck de Noorderfche volckeren, en hebben de stemme soo verschrickelijck, dat sy eer schijnen te loeyen gelijk de Ossen, als te spreeken: voor de rest zijn sy soo snel

en wacker, datse het een hart souden ontloopen, waer door men hen seer swaerlijck kan beschieten, ten waere sy sich in troepen te saemen bevinden, of op het onvoorsienste verrast worden; een man alleen draeght een Oxhooft wijn in de boot, en dry of vier van de hunne brengen een vaertuygh in het water, dat dartig van de onse niet souden kunnen bewegen. De koude en vochtigheydt van het gewest, veroorsaect hunne grootte en wittigheydt, aengemerckt het selve geheel sneeuwachtigh is; het welke aldaer een geduerige en koude winter veroorsaect.

Hun zeden en manieren.

Het landt is doorgaens onvruchtbaer, sonder eenige vrugten voort te brengen; en de vellen van wilde dieren en Zee-wolven (daer sy geduerighlijck jacht op maecten) dienen hen voor kleederen; sy hebben oock Struysvogels, welckers vederen sy tot vercierfel dragen; sy maken sich oock gaeten in het aengesicht, daer sy tot vercierfel eenige stucken van groen marmer in fteecken.

Men vindt aldaer oock groote meenichte van Walvisfchen, van welckers beenen sy huysen bouwen, kortelijck, het is een volck boven maeten sterck, wreedt, barbarisch, rouw en van alles onkundigh, dat geen kennis noch wizen yan eenighe menschelijcke rechen of wetten heeft, levende niet anders als beesten in het wilde, en sich laetende daer heen vervoeren, daer de eerfte bewegingh van hun driften hen heenen dringht. Daer is oock onder hen geen recht van uytsteeckentheyte, waer door d'een den ander onderworpen is. En noch wil men dat by de volckeren die recht onder de Antarctifche en Zuyderkringh legghen, noch meerder woestheyte en onmenschelijckheyte sou te vinden zijn.

Wanneer sy yemandt eenige goetwilligheyte willen betoonen, stroyen sy in het midden van hun danffen en sin-

Vertreck van de Spaensche Scheepen.

Beschrijvinge van het Zuyderlandt.

Seer grote menschen.

gen, het stof op hunne hoofden, het welke sy oock tot een teecken van vastvriendtchap nemen, wanneer sy anderen sulcks sien doen.

Hun wijze
en wapen-
nen van
oorlogc,

Wanneer sy ten oorlogh gaen, verkiefen sy sich een hoofd, het welke sy alle gehoorfaemen. Sy weeten seer aerdighlijck en geswindt den booge te hanteeren, als mede hun worp pijlen, treffende al wat sy bemicken, en dat met sulck een kracht, dat wanneer hun schichten in de plancken van eenigh Schip komen te steecken, de selve by nae, met geen menschelijcke kracht, daer weder uyt te krijgen zijn: sy hebben seer groote boogen, van de welke de koorden van het ingewand der wilde beesten ghemaect, en wel een duym dick zijn. Sy gebruycken oock groote swaerden van hout, als oock slingers, daerse soo seecker mede weten te werpen, dat sy by nae al het geene treffen datse konnen bereycken.

Op dese wijze bevechten en beschermen sy hun vryheyt, hoewel de natuer selve daer genoegsaem voor gesorght schijnt te hebben, want wat zege sou het zijn een volck te overwinnen, op het welke met allen niet te haelen is;

en die een landt bewoonen, dat gedurighlijck met koude en onvruchtbaerheit te strijden heeft.

Op de enghete van de Magellanische Zee, siet men een Stadt, de welke door Philippus de tweede, Koninck van Spangien, met seer groote kosten, tot bescherminge van desen doortocht, aldaer ghesticht is. Dese is gebouwt in het Jaer 1582, na dat Francois Draeck, Engelsch Ridder, zijnde dese enghete van de Zuyd-zee door gevaeren, sels tot aen Quivira doorgekomen was, nemende sijn wegh naer Borrea, om nae een doortocht, waer langhs hy in Engeland, sels by de Noorder deelen heen sou mogen komen, te soecken; maer konnende de overdaedighe koude niet verdraegen, is, na dat hy al de hooghte van twee en veertigh graeden bereyckt hadt, weder te rugghe gekeert; maer zijnde afgunstigh op de roem van dat doorluchtige Victoria, het Schip van *Magellanes*, zeylt geheel Asia en Africa door en voorby, en komt soo behouden weder in Engelandt; maer wy verhoopen hier na in het bysonder van hem te handelen, wanneer wy onse eeuwe wat naerder fullen gekomen zijn.

Nieuwe
Stadt ge-
bouwt.

't LEEVEN en DADEN

VAN

VASCO de GAMA.

I N H O U D.

Staet van de kennisse van Oost-Indien. Oorsaecken van de onderneminghe der Oost-Indische ontdeckingen. Aenvangsel van den Koninck Emmanuel tot het ontdecken van Oost-Indien. Redenen tegen dien aenvangh. Besluit des Konincks. Voorspellingh van geluck in desen aenvangh. Vasco de Gama wordt hooft van de onderneminghe. Devotie van de Gama voor sijn vertreck. Droefheyt over hun vertreck. Vertreck van Gama. Eerste ontdeckingh van Gama. Groot onweder Gama bevallen. Gevaer van Gama. Komt de Kaep te boven. Schoone Eylanden. Goede teekenen aen Vasco gegeven. Nieuwe Eylanden ontdeckt. Ontdecking van Scheepen. Sijn aanspraeck met Arabiers. Bericht van Mosambique. Beschrijvingh van Mosambique. Gama ontfangt den Gouverneur Zaoeia. Hun onderlinge redenen. Gama vertreckt uyt vreesse voor lagen. Gelegentheyt van Mombaza. Verradery tegen Vasco de Gama van selfs ontdeckt. Vasco vertreckt van Mombaza. Komt tot Melinda. Sijn handel met den Koninck aldaer. Vriendelijke ontmoetingh tusschen Gama en den Prins van Melinda. Gama vertreckt van Melinda. Ontdeckingh van Indie. Gama tot Calecut. Sendt een der sijnen aen landt. Sijn aanspraeck met een Timetaen. Gesantschap aen den Koninck. Gespreck van Gama met den Koninck van Calecut. Beschrijvingh van een Heydensche Tempel. Gamas aenkomst aen het Hof. Beschrijvingh van het selve. Handelingh van Gama met den Koninck.

Tweede aenspraecck van Gama. t' Samenſweering tegen Gama. Voorſorge van Gama. Die het ontvlucht. Eerſte begin van den oorlogh in Indien. Vertreck van de Portugeeſen van Calecut. Gevecht van de Gama met acht Roofſcheepen. Sijn aenkomſt in Portugael. Tocht van Alvarez Capral. Het Landt van Breſil ontdeekt. Sijn aenkomſt in Quiloa. Verwandschap met den Koninck van Quiloa door de Arabiers gebroocken. Aenkomſt van Capral tot Calecut. Sijn handel aldaer. Calecut van Capral beſchooten. Verdragh met den Koninck van Cochin. Sijn wederkomſt tot Liſbon. Darde tocht van Vaſco de Gama. De Koninck van Quiloa verſoect vergiffenis van Gama. Gama komt weder voor Calecut. Sijn ſtrafheyt over gevangene Calecutianen. Gama vereert den Koninck van Cochin een goude Kroon. Calecutſche Vloot van Gama geſlagen. Gama treckt weder naer huys. Wordt Onder-Koninck. Sterft.

Mtrent de ſelve tijdt dat de grootmoedighe Chriſtoffel Colombo, door bevel van Ferdinand, Koninck van Caſtille, ſoo geluckighlijck ſijn tocht naer het weſten ondernam, heeft oock Don Emanuel, Koninck van Portugael, een grootmoedigh en ondernemendt Prins, een merckelijcke uytruſtingh van Krijghs- en Bootsvolck, onder het beleydt van *Vaſco de Gama*, tot het opſoeken en uytvinden der Ooſterſche Indien, aengevanghen; want hoewel de ſelve niet ſoo gheheel buyten onſe kennisſe, als die men de Weſt-Indien noemt, zijn geweest, indien wy anders Plinius, en andere Geſchichtſchrijvers willen geloof geven, ſoo is het evenwel foodanigh, dat de Zeevaert, de welke derwaerts, by onſe tijden is ondernomen, wel met recht de eerſte, die van den aenvangh des werelds aengevangen is, mach genoemt worden, voor ſoo veel de ſelvetot aen het eynde van het

ooften is doorgedrongen; naedemaels ons in geen geſchichten het tegendeel bewezen wordt; behalven dat de Scheepen, van de welke eenige ſchrijvers gewagh maecten, niet als van byſondere Kooplieden zijn gheweest, en die daer heen, eer door ſtorm en onweder, als door vrye wille, heen gedreven gheweest zijn; in voegen deſen braven Koninck Emanuel, de eer, van het eerſte deſe heerlijcke onderſoeking ondernomen te hebben, heeft wegh gedragen.

Wel is waer dat eenige Koningen ſijn voorfaeten, door de ſelve begeerte, of van voortplantingh van het Chriſten geloof, en leere, of uytbreiding van hun macht en heerſchappy, gedreven, getracht hebben, daer toe te geraecken, ſoo verre dat ſy hun Scheepen al feer verre langhs de Kuſt van Africa, en hun naegebueren de *Æthiopers*, hebben gebracht, jae dat de Koninck Johan ſijn voorzaet, tot aen de Caep de Buona *Eſperanca* ontdeekt heeft gehad, maer tot aen de Ooſt-Indien ſelve zijn ſy noyt geko-

Staet van
de kennisſe
der
Ooſt-Indien.

gekomen, als ware dit heerlijk werck, alleen voor desen Koninck Emanuel be- waert. Maer om tot de faeck te komen, sullen wy eerstelijck de grondt en oor- faeck van dese onderneminghe wat dieper op haelen.

Johan de eerste van dien naem, Koninck van Portugael, die dapperlijck sijn Koninckrijck van de invallen en ver- woestinghen sijner vyanden gereddert, en op de selve verscheydene heerlijcke overwinningen behaelt heeft, zijnde nu oudt en op het eynde van sijn dagen, liet daeromme niet nae, altoos het een of het ander, dat tot aenwas van sijn eer en roem kon strecken, te ondernemen. Tot dien eynde liet hy een Vloot van een groot getal Scheepen uytrusten, met de welcke hy sich meester van de Stadt Septa, de sterckste en grootste van ge- heel Barbarye, op de Zee-kust, achter de enghte van Gibraltar gelegen, gemaect heeft.

Het veroveren van dese plaets, gaf de Portugesen gelegentheyten en beweginge, om verder en verder hun Zeevaert ytt te strecken. Hendrick, de Soon van desen Koninck Johan, wilde op dese begintfelen aengaen, en noch verder onder- soeck doen, en deed eenige Scheepen toerusten, om de Africaensche kust noch verder te bevaren, en de Mooren die langhs die streeck naer het zuyden woonen, noch meerder quellinge aen te doen. Voorts door de groote begeerte die hy hadt om eenige onbekende lan- den op te doen, gaf hy last aen de hoof- den van sijn scheepen, noch verder zuy- delijck aen te vaeren. Dese sijn begeerte gevolgt door de kloeckheyten en moedt van verscheyde braeve Mannen, en te gelijk door d'uytkomst van eenige stormen en onweders, die hen op de Zee beliepen, was d'oorfaeck dat de Portu- geesen niet alleen een goed gedeelte van Africa, omtrent Æthiopia, maer oock verscheydene Eylanden in den grooten

Oceaen vermeersterden; en voor soo veel die te verder afgelegenen waren, en te meerder nieuwigheyden toebrachten, soo veel te meer wierdt dese Vorst ont- stecken, om dese begintfelen verder en verder voort te setten.

Om dan het selve te beter uyt te voe- ren, begaf hy sich met sijn Hof, aen dat gedeelte van Portugael dat men Algar- ves noemt, in een Stad Lagres genoemt, vier mijlen van de Kaep de Sant Vincent gelegen, om van daer sijn Scheepen vor- der en gedurighlijck, tot de eyndelijcke ontdeckinge van de Oost-Indien uyt te senden, maer de dood verhindeerde hem dit loffelijcke werck uyt te voeren, ver- laetende dese wereldt in het Jaer 1460, hebbende de ouderdom van seven en tseftigh Jaer.

Hy liet geen erfgenaem nae, dewijl hy noyt getrouwt was geweest, heb- bende sich selven, gedurende den gant- schen loop van sijn leven (gelijck men van hem getuyght) soo suyer gehou- den, dat hy noyt eenige Vrouwe bekent heeft; maer nae sijn doodt is Alonsus, Soon van sijn broeder Eduward, aen de Kroon gekomen. Dese zijnde, door de menighvuldige oorlogen, daer hy mede gemoeyt wierdt, verhindert, konde in dese aenvanghselen van sijn Oom en voorzaet, geen vorderingh maecten; maer sijn soon Johan, hem tot de Kroon op volgende, nam eyndelijck de faeck weder ter handt, en dat met sulck een ernst en onkosten, dat sijn Scheepen het grootste gedeelte van Æthiopia, of Mooren-landt ontdeckten, en selfs tot die plaetsen, die de oude Wereldt-be- schrijvers ongenaeckelijck achten, ge- komen zijn, ja niet te vreden zijnde, te kennen het geen onder den Even- nachter gelegen is, belaste hy sijn Schip- pers en Stierluysden noch verder door te setten, en de landen die aen geen zijde van dese Linie gelegen zijn, te ontdec- ken; foodanigh dat sijn Scheepslieden, zijnde

Gorfaeck
ken van
de onder-
neminge
der Oost-
indische
ontdec-
kingh.

zijnde nu uyt het ghesicht van den Noord-pool, andere Sterren aen den Hemel in het zuyden wierden gedwongen waer te nemen, om hun vaert daer door te bestieren.

Wanneer nu dese tochten al geduerighlijck op malkander wierden gedaen, en dese Vaert een gewoonte begoft te worden, geraeckte men te mets verder en verder, invoegen de Caep de bona Esperanca, of Uythoek van goede hoop, alsoo door de goede hoop, die uyt de selve geschept wierdt, leggende 35 graden van den Evennachter, genoemt, ten laetsten bevaren wierdt; maer dese, die de selve meenden te boven te komen, wierden soo schrickelijck en geweldigh door de baren geslagen, dat sy yeder oogenblick niet anders als de dood verwachten, waer over sy het eerst den naem van Cabo de Tormientos gaven.

Deese dan dese ontdeckinghe gedaen hebbende, keerden weder naer Portugael, alwaer sy den Koninck de gantsche gelegentheydt van desen uythoek vertoonden, die sich daer over foodanigh verblijdde, dat hy sich nu vastelijck begoft voor te stellen, den rechten doortocht naer de Indien gevonden te hebben, waer over hy de selve uythoek oock, in de plaets van die van den Caep van Onweder, den naem van de Cabo de buena Esperanca gaf.

Ondertusschen fandt hy Joden en Christenen, die hy tot dese saeck bequaem achte, naer Alexandryen, om van daer na Aethiopia, dat achter Egypten leght, te reysen, om aldaer van eraerene Zee-lieden te onderstaen, op wat bequamelijcker wijse men voortaan, langhs dit Hooft van goede hoopes, in Indien sou kunnen komen; laetende onderwijlen niet nae Scheepen tot bevorderinge van dese geluckige begintfelen, om dien soo langh begeerde en gesochten wegh te vinden, toe te rusten. Maer de doot brack oock dit sijn voor-

nemen, laetende Emanuel, beneffens de Kroon de erfsoege om dit begonnen werck voort te setten, en volgens dien den middel om sijn heerschappy te vergrooten.

Soo haest als nu Emanuel, met algemeene toestemminghe, Koninck van Portugael verklaert, en met de gewoonlijcke en vereyschte plechtigheden ghekroont en ingewijd was, en sijn Rijcks-saecken in ordine gestelt hadt, nam hy de soo wel begonne, en tot soo ver toe gebrachte saeck, met alle kloeckmoedighy by der hand. Veel van sijn voornaemde bedienden trachten hem dese inbeeldingh uyt het hooft te spreeken, voorgevende: *Dese hoopes seer onsecker, en het gevaer groot en secker te zijn, als mede de reyse langh en onverdraeghlijck, als zijnde Indien veel duysenden mijlen van Portugael afgelegen, komende oock bet voordeel dat van sulck ondernemen te wachten stont, noch de sware onkosten, noch de moeyten en't gevaer ophalen. Daer en boven hadt hy den Sultan van Egypten, een seer machtigh Prins, in de Oostersche deelen te wederstaen; en of hem nu alles naer sijn voornemen quam te gelucken, souden hem al de andere Catbolijcke Princen bet selfde benijden, en op den hals komen; en ware hy genegen eer en roem door de wapenen te behaalen, de oorlogh tegen Africa gaf hem daer stofs genoegh toe, indien hy sijn middelen tegen bet selve wilde aanwenden. En wat bet voordeel aengae, hy konde een oneyndelijken schat en genot uyt de Landen van Aethiopiën trecken, van de welcke hem eenige alreadyc onderdaen, en andere chijnsbaer waren.*

Maer al dese redenen, noch andere diergelijcken, konden desen jongen en edelmoedigen Koninck, van sijn vastgestelde opiet niet afrecken; want hy wist dat sijn Voorfaeten, Hendrick en Johan, alleen door foodanige redenen en voorwendingen opgehouden waren geweest. Hy wist oock wel dat het mis-

Aenvangsel van den Koninck Emanuel tot het ontdecken van Oost-Indien.

Redenen tegen dien aenvangh.

vertrouwen altoos snoode en onedele gemoederen vergeselschap, en dat in tegendeel een groote hoope een grootmoedigheid en bysondere deught vergeselschap, derhalven wilde hy liever de voetstappen van sijn braeve Voorfaeten, als de wellustige, ledige en vreesachtige vertooningen van nauw-gesette en beschroomde lieden volgen.

Het geen hem vorder daer toe bewoogh, was een slag van voorsegginge, voortkomende uyt een goetvinden van den Koninck Johan, die begeerde, dat hy voor sijn Devijs, of Sinnebeeld, wanneer hy noch jongh was, een Hemelrondt, met de Hemelsche teekenen daer in staende, sou verkiesen, voorseggende daer mede, dat onder desen Emmanuel (die hy als doen als sijn opvolger aanmerckte) de Portugeesen met groote eer en voordeel, een nieuwen Hemel en ver-af-gelegene landen soude ontdekken. Kortelijck, de groote genegentheyth die dese Vorst, soo tot voortplantingh van de Christen leere, als voortsettingh van sijn macht en heerschappy, in sich voerde, deden hem alle strijdige bewegingen overstappen.

Hy dan deed enen Ferdinand Laurents, een man van groot geslagh, en seer vaerdigh in het uytvoeren van ghe-wichtige saecken, by hem ten Hove komen, dien hy belaste ten aldereerste een Vloot Scheepen te vervaerdigen, en van alle noodwendigheden te voorzien; ontbood oock te gelijk *Vasco de Gama*, een dapper en verstandigh Edelman, en stelde hem als Generael over dese Scheeps vloot, met last en order alleste onderstaen, en aanmaninge sich moediglijck en wijslijck in alle voorvallen te dragen. Dese Edelman dan, neemt den last op sich, bedanckende sijn Prins voor de aengedaene eer, en badt sijn Majesteit hem Paulus de Gama, sijn broeder, tot medehulper by te voeghen, als zijnde van des selfs deught en moedigheid wel

bewust, en hy van hem bysonderlijck bemind, het welcke hem de Koninck gewillighlijck toestondt.

Binnen korten tijdt waren de Scheepen gereed en zeylvaerdigh; men hadt geen over groot getal van volck aengenomen, om dat dese tocht alleenigh diende, om de Oostersche landen te ontdekken, en niet te vermeerteren, de scheepen derhalven waren maer vier in het getal, van de welke het eene alleenigh met levensvoorraedt voorzien en gelaeden was. *Vasco de Gama* voerde het grootste, en sijn broeder Paulus het daer aen volgende, Nicolaes Coeillo voer op het derde, en Gonfalvo Nones op het vierde, daer de voorraedt op was.

Op den oever van de Zee, vier mijlen van Lisbon, had de Koninck Hendrick, ter eeren van de Moeder Maeght Maria, een Kerck gesicht, de welke daer nae sijn naem verlooren heeft, ter oorsaek van een andere, veel heerlijcker, die de Koninck Emanuel daer na, ter eeren van de selve Maget, heeft doen bouwen. Een dagh voor het in scheepen, begaf sich *Vasco de Gama* daer heen, en gingh met de Priesters, daer dicht by woonende, daer in, om met hem den nacht in gebeden door te brengen. Des morgens bevandt sich een groote menigtheit volcks daer omtrent, het welke hem, beneffens die by hem waren, te samen met de Priesters, nae de boot bracht, en met luyder stemme, en de traenen in de oogen, Godt den Heere, om gheluck en heyl, tot sulck een swaere en gevaerlijcke reyse, baden; veel onder de selve jammerden en klaeghden, over hen, niet anders als offe hen niet naer Scheeps boort, maer na de doot gheleyden, roepende dese woorden uyt: *Siet doch eens, waer toe de gierigheyt en staet sucht de ellendige menschen kan vervoeren, sou men wel een swaerder en schrickelijcker straffe komen bedencken, al had men de swootste misdaet*

Devotie van de Gama voor sijn vertreck.

Droefheyt over hun vertreck.

Besluit des Konincks.

Voorsegginge van geluck in desen aenvangh.

Gama wort ooft van e ondereminge.

van de geheele wereldt begaen! sy moeten daer de gantsche Zee gaen overvaeren, en met duysenden van moeyelijckheden, dat woeste Element te boven komen, en duysendmael de dood voor oogen sien. Hoe veel beter waer het, op de jammerlijckste wijze die men sou kunnen bedencken, ter aerde gebracht, als de baeren van de wilde Zee tot sijn sarck te hebben, en soo verre van sijn Vaderlandt, en buyten het oogb van sijn vrienden en magen te sterven.

Met dese en dierghelijcke redenen, wieden sy vast naer boort gebracht, en selfs *Gama* konde niet sonder de oogen vol traenen te hebben, affcheydt van sijn vrienden nemen, evenwel, verhoopende dat Godt hem ten eynde van sijn voornemen brengen sou, brack het lastigh narren af, en gingh vol moedt te scheep. Dit inscheepen voorviel op den negenden van July des Jaers onses Heeren 1497. Sy die op den oever van de Zee stonden, vertrocken niet van daer, voor dat sy de Scheepen, die voort het ancker wonden, uyt het gesicht verloorren hadden. Hy rechte sijn cours recht op de Eylanden van Canarien aen, ontdeckte daer na het Eyland van St. Jacob, of St. Jago, dat regen *Aethiopiën* overgelegen is; van daer, volgens sijn last, stack hy over naer het oosten, tot dat hy landt ontdeckte, waer heen hy sijn Vloot dede wenden, en komende in een grooten arm of boefem van de Zee, belatte dat men aldaer het ancker sou uytwerpen; en sandt *Nicolaes Coeille*, om dit landt naerder te verkennen, en te ondersoecken, of daer eenige stroomen van soet water te vinden waeren, om sijn scheepen daer van te voor sien, dewijl sy alreeds dry maenden langh, door storm en onweder gellingert waren geweest, en nu alreeds groot ghebreck zen versch water begosten te krijghen. *Coeille* dan begeeft sich naer landt, en vindt aldaer den mond van een Rivier, wiens water soet, en oevers met schoone

groente beset stonden, het welke *Gama* bekent gemaect zijnde, maecte de selve aenfontz tzeyl derwaerts, op dat een yeder sijn voorforge en behoefte van water en van hout sou mogen krijgen. Sy vongen aldaer meenighte van Zee-kalveren, van de welke aldaer groote overvloedt was, en versaegen sich wel daer mede; maer dewijl de meeningh van *Gama* was, van alle plaetsen daer hy quam, van de natuer, eygenschap, inwoonders, en hunne zeden, nauw ondersoek te doen, sandt hy eenige van sijn volck landtwaert in, om te sien offe of met soetheyt of strafteyht, eenige van dien landtaert in handen krijgen, en tot hem brengen konden, om uyt deselve te verstaen het geen het begeerde, die hem korts daer aen eenige menschen seer wonderlijck in het aengesicht en over het lichaem beschildert en bemaelt, met kort gekrult hayr, toebachten; maer niemant konde hen verstaen, hoewel *Gama* al eenige lieden by sich hadt, die verscheyde van de *Aethiopische* taelen verstonden, evenwel onthaelde hy hen seer wel, gaf hen kleederen en kleyne geschencken, daerse seer groot vermaeck in scheenen te hebben, om hen op dese wijze aen te locken, en te bewegen, eenighe andere van hun metgesellen tot hem te brengen, en dit geluckte hem, invoegen daer nae verscheyde van desen landaert aenquamen, brengende vruchten en vlees, met ander slag van leeftocht toe, voor het welke sy korte hembden, bellen, en andere snuyfsteren ruyliden, daerse evenwel seer mede pronckten, en groot werck van scheenen te maecken.

Dese Zee-arm, daer de Portugeesers als toen aenquamen, gaven sy den naem van de Haeven van St. Helena, en de Rivier die van St. Jacob; hebbende voor een gebruyck de landen daer sy aenquamen, of die sy ontdeckten, den naem van dien Heyligh te geven, op wiens feest-

Vertreck
van *Gama*.

Eerste ont-
deckinge
van *Gama*.

feest- of vierdagh de ontdeckinge gheschiedt was, gelijk oock voor en na van alle ontdeckers is waergenomen.

Van daer namen sy hunnen loop naer het zyden, en trachten de Caep de bona Esperanca te boven te komen; en hier was het dat *Gama* proef van sijn deught most geven, de baeren waren verschrikkelijk en seer gevaerlijk, de wind tegen; de nevel dick, en het onweder gedurigh, het welck op seekere tijden van het Jaer, aen die Climaeten een gewoonte is, namentlijk wanneer de Sonne naer het noorden gaet, het welke een verschrikkelijke holle Zee veroorsaect, met byvoeginge van veel andere ongelegentheden, en in der daet de Portugeesche Schippers en Stierlyden, die diergelijcken noyt gesien hadden, ontstelden sich daer over geweldigh, en dachten elck uur het eynde van hun leven te sullen vinden. Want de Scheepen wierden soo geweldigh door de golven gedreven, datse de eene tijdt scheenen de wolcken te geraecken, en terstont daer aen ter hellen neder te daelen; maer het quaetste van allen was, dat sy geen voortganch konden maecten, in voegen sy gedrongen wierden de zeylen te laten loopen, en op genade der winden, te drijven, behoudende evenwel noch soo veel zeyls, datse het over en weder konden leggen, en verwachten het eynde van dit bijster gheweldt.

Soo haest nu als dit onweder een weynigh bedaert was, quamen de Portugeesen, half doot van schrick, rontfom *de Gama*, hem biddende, geen oorfaeck te willen zijn, dat die geene die hem aenbevolen waren, door sulck een vervaerlijcken dood, hun leven quamen te eyndigen, sy vertoonden hem, het ware hen onmooghlijk langer de raserny en het geweldt der baeren tegen te staen, hy soude doch by tijds met hen weder naer Portugael keeren, eer het te laet

ware, en sy alle in het diepste der Zee quamen te verfincken.

Maer al hun bidden en smeecten was om niet, hy bleef vast by sijn voorneemen, invoege eenige onder sijn volck, siende dat hy niet te versetten was, de hoofden te samen staecten, en een besluyt namen hem om het leven te brengen, van het welke door sijn broeder gewaershouwt zijnde, nam beter acht op sich selven, en deed de Schippers en Stierlyden in de boeyenslaen, itellende hy sich selven in de plaets van den Stierman, als zijnde in de konst van de Zeevaart seer wel ervaren. Aldus brachten sy eenige dagen over, tot dat eyndelijk het onweer fluide, en sy lieden de Caep te boven quamen, soo dat op den twintighsten van November sy aen de andere zijde begosten te zeylen met een genoegen dat onvergelykelyk was, wat sy verseeckerden sich, dat, hebbende de swarigheyt van dese doortocht uytgestaen, hen voortaan niets sou konnen verhinderen, om te komen daerse het heen gemunt hadden.

Sy namen vorders hun cours foodaenigh dat sy het landt gelijk als noyt ytt het gesicht verlooren, van het welke sy de gestaltenis, gelegentheyt, schoonheyt, en andere omstandigheden met groot genoegen aenschoudou; hier sagense dichte bosschen, en heughlyck klimmende berghen, daer soete stroomen, en stranden vol vee en aerdigh gewas, menigte van menschen saegen sy oock, by nae van de selve gestalte en gedaente, als die van de Haeven van St. Helena, maer in het sprecken maecten sy een wijse van hicken, en gingen geheel naeckt.

Tusschen het laetste punt van dese Caep, die sich naer het oosten streckt, en den inham diefe de Aiguade St. Blas noemen, zijnde d'eene van d'ander hondert en tien mijlen gelegen, bevonden sy het landt vruchtbaer, soo in gewas,

Gevaer
van *Gama*.

Zijn te
boven
komt van
de Caep.

Groot on-
weder *Gama*
beval-
len.

als groote Elephanten, groote menighte van vette Offen. Binnen in de gefeyde Golf, of inham, vondense een kleyn Eylandt, daer descheepen aenquamen om soet water te haelen, en een groote menighte van Zee-kalveren, maer soo boos en wreedt, dat sy op de menschen aenvielen, beneffens andere seltsaeme dingen meer, die daer na by andere nauwer uytgevonden, en netter beschreven zijn.

Na dat sy aldaer water inghenomen, en eenigh voorraedt van vlees besorghthadden, maecten sy weder zeyl: maer wierden op den achtsten van Wintermaent; weder met een hevige storm aenghetast, die hen wel verre in Zee dreef, maer sy duerde niet lange, invoe-gen sy wel haest weder omtrent het land quamen, om het selfde in het gesicht te houden, alsoo sy, zijnde dat vaerwater ongewoon, oordeelden het selve hen het seeckerste te zijn. Sy ontmoeten als doe eenige kleyne Eylanden, omtrent vijf of ses en twintigh mijlen van de Golf daer sy sich ververscht hadden. Dese waren seer vermaeckelijck, beplant met hooge boomen, en de aerde met een heuchelijck groen bekleed; een oneyndige meenighte Vee weyde soo hier soo daer; de Zee verthoonde sich stil en lieflijck, soo dat het hen gemackelijck viel, dicht by landt te komen, en het vermaeck van dese lieve groente te ghenieten.

Nae dat sy de Kust over al ontdeckt hadden, sagen sy eyndelijck een groote menighte mannen en vrouwen, die te samen gingen wandelen, zijnde bruyen van verwe, gelijk oock de andere van dese gewesten, van een kloecke, maer welgemaecte gestaltenisse; *Gama* keerde de stevens terstont strandwaerts, en sand een Tolck aen land, door de welke hy den Koninck van het landt dede groeten, en hem eenighe geschencken toebrenghen: dese wierd wel ontfangen,

en met andere geschencken, soodanige als het landt voortbracht, weder te rugge gesonden. De mannen droegen Ponjaerden, of daggen, Critzen genoemt, met tinne gevesten, aerdighlijck genoeg bewerckt, in Elpen-beene scheyden. *Gama* deedt alhier twee, die in Portugael verwesen waren (van de welke hy tien in sijn Vloot hadt, die men op die voorwaarden het leven hadt geschoncken, dat wanneer de Generael dienstigh achte hen elders te laten, sy de wijse van leven, en de zeden der inwoonders, op het nauwkeurighite souden soecken af te sien, op dat sich de Portugesen daer na des mochten dienen) aen landt gaen, om op dese wijse des landts zeden te onderkennen, en vervolghde alsoo sijnen wegh, komende op den vijftiende van de Maendt July, aen de mondt van een groote Rivier, wiens oevers t'eenemaal met Fruyt-boomen beset waren, welke groote tacken en breede blaederen hadden, de aerde was seer groen en vermaeckelijck.

Hy wierp alhier het ancker in de grond; om des anderen daeghs (want het was op het ondergaen van de Sonne) naerder des landts gelegentheyt, en wat volck het selfde bewoonde, te besien. Wanneer des morghens de dagh aenquam, vernamense een menighte van menschen, die by nae van de selve verwe met de voorgaende waren, die vrymoedighlijck met hun kleyne schuyten, die wy nu weten Canoes te heeten, nae de Scheepen toe, en uyt hun vaertuygh binnen Scheeps boort quazemen, daer men hen seer goedt onthael dede; maer niemant konde hun tael verstaen, soo dat men sich alleenlijck met teeckenen en wijfen aen hen moft te kennen geven, en hun mening verstaen.

Ten eynde van dry daegen, quamen de vier voornaemste van het landt, om *Gama* te begroeten, en de Scheepen, daer men hen hacchelijck veel wonders

van

Schoone
Eylanden.

van gefeght hadt, te befien. *Gama* ont-haalde hen met een leckere Maeltijdt, en gaf aen een yeder van hen, een zijden kleedje, daerfê fich feer in hun fchick mede toonden. Ondertufchen konde hy niets uyt hen verftaan, of hy noch verre van, of dicht by Indie was; een evenwel wift foo veel in een wijfê van Arabifch uyt te brengen, dat in een landt, uyt het welke hy voor weynige dagen gekomen was, menighmael foodanige Scheepen, van de felve grootte, en het felfde maeckfel, als defê, die hy met de vinger aen wees, waren, aenquamen, en dat het felfde landt niet feer verre van daer was.

Dit bericht deed de Portugeefen vry yets goets verhoopen, en vertrouwen, dat fy eer lange het gewenfchte Indien vinden en opdoen fouden, waer over oock *Gama* die froom den naem gaf van *Rio de buenas enfennas*, de Stroom van goede bediingde, of onderrichtingh, rechtende op den oevers van de felve een fteenen kruys op, in het welke de wapenen van den Koninck van Portugaël gefneden waren, gelijk hy in alle bequame Havenen dede. Vorders noemde hy dit gewest, het landt van St. Raphael, laetende oock aldaer twee van die geene, die het leven op voorfeyde voorwaerden, gefchoncken was, aen landt.

Wanneer nu de Scheepen weder wat verkalefater, en de fiecken ververfcht waren, lichte *Gama* weder het ancker, en ging tzeyl, op den vierden van Sprockelmaend, en op den eerften van Maert, ontdeekte hy vier Eylanden, niet verre van malkander geleghen. Coeillo fagh daer en boven feven Caravellen, met volle zeylen op hun Vloot aenkomen: die van defê Caravellen merckten terftondt aen de groote Vlagge wie de Admirael van defê Portugeefche Scheepen was, en fetten terftondt op hem toe, maer zijnde naer by gekomen, begoften de Portugeefen in de Arabifche tael toe te roepen.

Gama deed terftondt Coeillo, om dat hy het kleynfte Schip voerde, voor uyt zeylen naer het Eyland, van het welke hy defê Caravellen hadt fien voortkomen, gelijk hy dede, peylende vaft de diepte, terwijl de andere Scheepen vaft van liever lee aen quamen. De Caravellen ondertufchen omcingelden de Portugeefche Vloot, gevende hen met pijpen, fchalmeyen, en ander fanghkonftigh tuygh, het foetste vermaeck van de wereldt; roepende hen, met volle keelen toe, datfê welkom in dit gewest waren. Defê nu waren luyden bruynachtigh van verwe, van een fraeye geftaltenis, dragende korte fijde rocken, en Tulbants van lange ftroocken linnen, met goudtraet geboort, op het hoofd; hun wapenen waren een kromme fabel, hangende aen de zijde, en een rond aen den arm.

Eenige van hen binnen Scheepsboort der Portugeefen gekomen zijnde, groeten de felve feer beleefdelyck, eenighe die hun tael verftonden, antwoorden hen weder met de felve vriendelijckheyt. *Gama* deed hen, die op fijn Schip waren, terftont een maeltijdt toerechten, en maecte met hen goetd cier, onder het welke hy hen vraeghde, hoedanigh de naem van dit Eylandt was, hoe men aldaer leefde, en wat wegh men moft inlaen, of wat route nemen, om in de Indien te komen, en kreegh tot antwoordt; de naem van het Eylandt was Mozambique, het volck waren afgodendienaers, een groot gedeelte evenwel van het Eylandt wierdt door Sarrazijnsche Kooplieden bewoont, dat de Koninck van Quiloa daer Heer over was, en aldaer een Landtvooght, een Man van groot gefagh hadt, en dat het een van de voornaemfte Haevens van dat gewest was, dewijl de Scheepen van daer, naer Arabie en Indie, als mede verfcheydene andere deelen van de wereldt, afvoeren.

Ontdec-
kingh van
Scheepen.

Sijn aen-
praek met
Arabiers.

Bericht
van Mo-
zambique.

Goede
eeckenen
en *Vasco*
gegeven.

Nieuwe
Eylanden
ontdeekt.

Sy voeghden daer noch by, dat aen die oorden noch een ander landt was, Zofala genoemt (het welcke sy voorby gevaeren waren) het welcke seer overvloedigh in goud-mijnen was; sy wesen oock aen hoe veel Calecout van daer gelegen was, en na wat route men het selfde bevaeren most; al het welcke de Portugeesen met ongemeene vreught aenhoorden, en begofsen daer over hun handen ten Hemel op te heffen, en den Heere Godt daer voor te dancken, als hoopende nu haest tot het eynde van hun verlangen te sullen komen.

Beschrijvingh van Molambique.

Dit Eylandt Mosambique, wiert van de oude Agefembagenoemt, en is op seftien graeden van den Equinoctiael of Evennachter, zuyder breedte, niet boven een halve mijl van het vaste landt af in een bocht gelegen, in sulcker voegen, dat het vaste landt selve, aen de noordzijde sich verder in Zee streckt, als het Eylandt selve, voor aen leggen noch twee kleyne Eylandekens, van de welcke het eene nu den naem van St. Jacob, en het ander dat van St. Joris draeght, met de uytsteckenste hoek van het vaste landt over een komende. Tusschen dese twee onbewoonde Eylandekens loopt men naer Mosambique (laetende dese ter slinkerhandt aen het zuyden, en het vaste landt ter rechterhandt) selfs sonder Lootsman tot op de Reede, alwaer de Scheepen, tusschen het Casteel en het vaste landt, omtrent een steenworp van het Eylandt, gelijk als in een Haeven bevrijdt van winden legghen. Het Casteel naderhandt daer gebouwt, houd men een van de sterckste van geheel Indie te zijn, als leggende wel in sijn flankeringe, en met dry dubbelde wallen en mueren voorzien. het Eyland selve is kleyn, hebbende een witten strand, staet met Palmire, Orangie Appelen en Limoen, Appelen Citroen en Viège boomen beplant; maer de andere Indiaensche vruchten worden

van elders daer gebracht. Overvloedt isser van ossen, schapen, geyten, vercens en hoenderen, en de schapen soodanigh, dat alleen de steert het vijfde quartier uyt maect; de hoenders zijn soo swart van vlees als van vederen; maer van seer goeden smaeck; de vercens zijn oock boven maten lekker van vlees, daer in alle andere viervoetighe gedierten te boven gaende; doch versich water isser niet, maer het selfde moet van het vaste landt daer gebracht worden, daerse groote Indiaensche potten toe ghebruycken. De natuerlijcke inwoonderen zijn swarten: de vordere beschrijvingh wordt elders gevonden, daer wy kortheydts halven ons niet konnen in laten.

Gama dan, van al het gene hy begerde te weten, goede onderrechinge bekomen hebbende, heeft dese Arabiers met eenige geschencken, diese aen den Landtvooght van het Eylandt, *Zacoeia* geheeten, sijnt weg souden overleveren, weder afgeveerdicht. Sy leverden de selve over, en de Gouverneur hebbende verstaen, met hoedaenigen foetigheydt en beleefheydt sy van *Gama* ontfangen waren, sien gesien het gene hem van den Generael toegesonden wierdt, achte het sijn schuldighe plicht te zijn, naer hem toe te gaen, om hem te verwelkomen. Hy dan bekleed sich met een rock met bloemen besaeyt, bindt een sabel aen sijn zijde, van het welcke de scheyde met kostelijcke ghesteenten was beset; beneffens een ponjaert van de selve, en verselschapt met een grooten troep van sijn volck, deed sich naer de scheepen voeren, latende sich onder tusschen de sluyten, en ander speeluygh dapper hooren.

Gama van dese sijne aankomst verwitticht, deed te vooren al de siecken aen een zijde helpen, en de gesonde sich braef in het geweer stellen, en sich op het hoogste verdeck van het Schip houden;

Gama ontfangt den Gouverneur *Zacoeia*.

den; want hy achte dat men dese Sarafijnen geenfints mocht vertrouwen, maer sich wel op sijn hoede houden, of sy hem eenige laegen mochten leggen, daer op begeeft hy sich op den overloop, om desen Heer te ontfangen Zacoeia dan komt aen boort, en sijnde op gheklommen met de sijne, groeten en omhelsde *Gama* seer minnelijk; sy voegden sich alle ter neder, en de Hoofden spraecken, door tolcken van veelderhande dinghen te saemen. De Taefels wierden daer op gedeckt en de Wijn geschoncken, van de welcke de Leer van Mahumet hen niet verhinderde wel hun deegh te doen. Ondertusschen vraeghde Zacoeia off sy Mooren of Turcken waeren (als voor gewis houdende dat sy van de Leer van Mahumet waeren) voorts van hoedanige Waepenen sy sich in den Oorlogh dienden, en offe niet eenighe Mahumetaenische boecken by sich hadden, willende die seer gaernesien. *Gama* gaf tot antwoordt; sy quaemen uyt een Land, van het uyterste westen, hun Wapenen waren gelijk sijn Krijghslieden toegerust sijnde, droegen, en wat de boecken van hunne Wetaengingh, die soude hy hen toonen, wanneer eenighe daegen sich uytgerust hadden: voor de rest was hunne meeninge naer Indie te vaeren, waer toe hy versocht dat men hem eenige Piloten wilde bestellen, door welckers behulp sy behouden tot Calecut mochten komen, welcke weldaet hy in sulcker voegen wilde verschulden, dat men sich noyt deser dienst beklaghen sou. Dit beloofde Zacoeia te doen, gelijk hy oock des morgens met twee Piloten of Stierluyden te rugghe quam, met de welcke *Gama* voor secker gewichte Gout over een quam, om hem tot Calecut te brengen.

Geduerende dit gaen en komen merkte Zacoeia ten laetsten dat dese Christenen waeren, het welcke de oorfaeck was, van eenige laegen, die hen door hem

daer na geleght wierden, door de welcke sy sich Meester van de Scheepen sochten te maecken, en het volck met hun Overste om den hals te brengen: maer *Gama* daer looflijck kennisse van gekregen hebbende, begaf sich deselve, terstont weder aen boort, dewijl hy sich mede verstitout had te lande te gaen, week naer een kleyn Eylandt dat maer twee mijlen van daer geleggen was, en gingh van daer 't zeyl naer Quiloo; maer dewijl hen de wint begaf, wierden se gedwongen, weder het ancker uyt te werpen.

Ondertusschen beliep hen een storm, door de welcke sy weder naer het Eylant, van waer sy gekomen waeren gedreven wierden. Aldaer quam een Arabier met een sijn Neef by hem, biddende dat *Gama* hem wilde ontfangen, om door sijn middel ergens in een bequaeme haeven te geraecken, daer hy gelegentheyt, om naer Mequa sijn Vaderlandt te reyfen mocht vinden. Sijnde van *Gama* ondervraeght wat sijn hanteeringe was, antwoorde hy, dese een Pilot te zijn, om welcke oorfaeck *Gama* hem gewilliglyck aennam, om door sijn kennisse te seeckerder in hun courste te gaen. De Portugeesen waeren nu niet meer als dry Scheepen sterck, alsoo het vierde van voorraet ledigh zijnde, eenigen tijdt te vooren, door hen verbrant was.

Soo haest nu als hen de wint begoft te dienen, lichten sy hun ancker en wonden de Stevens naer Quiloo, maer sy konden die kust niet aen doen, of, om dat hen de wint tegen liep, of om dat sy hunnen cours qualijck hadden gestelt, of om dat de Stierman van Mosambique hen bedrieghlijck verleyde. Sy dan sijnde in die ongelegentheyt, beslooten het naer Mombaze te wenden, gelijk hem dese Stierman wilde raeden, hem wijs maekkende, om hem te meer daer toe te bewegen, dat dese Stadt, ten meestendeel van Christenen was bewoont, en datter geen bequaemer plaats tot gesont maeckingh

Gama ver-
treckt uyt
vrese voor-
lagen

Hun on-
derlinge
redenen.

kingh van zijn siecken, sou konnen gevonden worden; want in der daed, behalven die geene, van zijn volck, die door de lange en ongemackelijcke reyse alreeds gestorven waren, bevandt sich de rest soo krank en swack, datse nauwelijcks op hun beenen konden staen.

Gelegent-
heyt van
Mombase.

Deze Stadt nu is op een hooge rots in een inham gelegen, op de haven staet een Sterckte, die van wapenen en geschut, oock goede besetting, die nacht en dag de wacht hield, wel voorſien was, het land selve is vruchtbaer in vruchten, koorn gewas, beesten, en wel met stroomen van versh water besproeyt.

De Portugeesen dan komen aldaer ten ancker, om hen aldaer eenige dagen te ververschen: maer nauwelijcks hadden sy de anckers uyt gheworpen, wanneer sy naer het Schip van *Gama*, een groote Barck, met hondert personen, op zijn Turks gekleedt, en onder de selve vier die kostelijcker als de andere in het gewaedt waren, saegen aensetten. Sy wilden alle binnen Scheeps boort komen, maer *Gama* wilde hen sulcks niettoelaten, en ontfingh alleen deie voornoemde vier personen, nae dat men hen de waepenen hadt doen afleggen. Men sette hen voorts te eeten en te drincken voor, het welke sy beyde met goedt genoeghen deden, maer fochten onder sich van groote vriendschap hen binnen hun boort te locken, om alsoo met hen naer de Stadt te vaeren; het welke hem geenſints oorbaer dacht te zijn.

Des anderen daeghs quamen weder eenige anderen, uyt des Konincks naem, den Admirael met eenige geschencken besoecken, doende vorders aanbiedingh van hen, met al het geene sy souden noodigh hebben, te voorſien, en versoeck, de Stadt naerder en in de Haven te komen, op dat de Koninck, die hen seer wenschte te sien, daer te bequamer gelegentheyt toe hebben mocht. Dit

beloofde hen *Gama*, en om hen daer van te versoeckeren, sandt twee van de genoemde verbannene, als pandslieden aen landt, die van den Koninck wel onthaelt wierden, die hen oock al de gelegentheyt van zijn Stadt dede vertoonen.

Gama op hun wederkomst het selve verstaende, verheughde sich daer seer over, en in der daet hy dede des morgens daer aen zijn anckerslichten, om zijn Scheepen daer op de reede te brengen. Onderwijlen gebeurde het, dat zijn Schip door een geweldighe drift van de Zee seer opgeheven zijnde, en hy daer door vresende op eenige bancken te geraecken, aenstonts laft gaf de Zeylen te laeten vallen, en soo wel zijn als de andere Scheepen te rugghe te wenden.

Wanneer de Piloten, die van Mozambique mede waren gevaren, sulcks saegen, wierdenſe door een groote vrees aengetaft, soo datse sich selven in de Zee wierpen, en al swimende aen eenige Almadies (een slaghe van kleyne schuyten) die daer omtrent laegen, quamen, daerse voort mede nae landt voeren; want siende dat terstont, en tegen hun meninge, de anckers weder in de gront geworpen wierden, hadden sy anders geen gedachten, als dat hun verradery ontdeckt was. En in der daed dese hun handel gaf het eerste vermoeden van eenigh schuylend quaedt, gelijk oock aenstonts daer aen de Portugeesen bericht kregen, dat de Koninck van Mombaza, door bemiddeling van zijn volck, die af en aen de Scheepen gingen, met dese Piloten versproocken was, datse de Vloot op foodanigen plaets souden brengen, daerse of in de grond geraecken, of lichtelijck vermeestert worden konde. En toen bemerkten sy eerst uyt welck een groot ghevaer hen Godt verlost hadt, en staecten derhalven in erkentenisse van dese genade, hun handen ten Hemel op.

Verradery
tegen *Vasco de Gama*
van selfs
ontdeckt.

Maer

Maer dit was noch dese Barbaren niet genoegh, maer de Koninck van Mombaza sandt daeren boven noch eenigh volck met vaertuygh, om by nacht de kabels van de scheepen af te snijden, het welke sy gewisselijck fouden ghedaen hebben, ten ware de goede wacht die *Gama* en de andere Hoofden hielden. Twee dagen daer aen verdrocken sy van daer, niet konnende eerder schrap geraecken; en namen den cours of loop naer Melinde; onderwegen naemen se noch een Schip van de Arabiers, daerse veertien mannen uyt naemen, latende de andere varen. Wanneer *Gama* verfont, dat een van de selve een Stierman was, ondervraeghde hy den selven seer ernstighlijck, wat coursen loop hy most houden om naer Indie te geraecken; die desen Pilot hem aanwees, met seer goede redenen.

Vasco ver-
treckt van
Momba-
za.

Komt tot
Melinda.

Op Paesch-dagh quam de Vloot tot Melinde aen. De Haven van dese Stad is niet dicht by de selve, dewijl haer kufft met rotten omcingelt, en seer het onweder onderworpen is, waer over *Gama* sich genoodfaeckt vand, een weynig verre van de Stad het ancker uyt te werpen. De Sarazijn nu die hy onderwegen genomen had, verstaende dat *Gama* den Koninck van Mombaza, ter oorfaeck van den quaden treck die hy hem hadt gemeent te speelen, mistrouwde, bood sich selven aen om na Melinde te gaen, om de genegentheyt van den Koninck aldaer, ten nauwiten te onderfoecken.

Gama, hoewel hy oock het beste vrouwen op desen Sarazijn niet hadt, en evenwel overleggende, dat hy veel konde winnen voor weynigh te verliezen, sette hem op een Eylandeken recht tegen over de Stadt aen landt, van waer hem terstondt een Almadie ghegeven wierdt, om aen de Stadt te geraecken. Komende by den Koninck, wylt hy met allen veel van de beleeftheyt, trouwe, en goede zeden der Portugeesen te seg-

gen, welckers Overhoofden hoogsten genegen was, vriendschap met sijn Majesteit, en andere Koningen en Heeren te hebben, het welke het Koninckrijck van Melinda groot voordeel sou konnen aenbrengen.

Dese Koninck was seer oudt, maer anderlints van een seer goede en sachtmoedigen aerdt; en liet sich derhalven lichtelijck bewegen, om eenige van sijn huysgenooten, te senden, om *Gama* van sijnt wegen te groeten, en hem eenige noodige ververfichingh van schapen, en verscheydene soorten van vruchten toete brengen: waer tegen *Gama*, die sich noyt in beleeftheyt liet overwinnen, hem weder andere geschencken toefand. Hy dede daer op de Vloot naerder aen de Stadt komen, en voorts naer de Indiaensche Christenen, die aldaer waren, vernemen, die boven maecten verheught waren, aldaer de Portugeesen, lieden van hungeloof en leere, te sien, laetende oock niet nae, hen, omtrent hun vordere aenstaende reyse, veel openingen en onderrechtigh te doen.

De Koninck onder dies hadt groote begeerte om de Scheepen te sien, maer sulcks was hem, soo ter oorfaeck van sijn sieckte, als hoogen ouderdom, onmooglijck. Sijn Soon, die nu albereeds al de Rijcksfaecken in handen had, quam in sijns Vaders plaets by de Scheepen, vergeselschapt, met een groot getal Edellieden. Hy was Konincklijck gekleed, met seer goed sarfoen, hebbende onder sijn gevolgh menigre van fluyten, schalmeyen en tambouren, die sich braef lieten hooren.

Gama hem willende met meerder eerbiedigheyt ontfangen, klom in een boot, om den Prins te ontmoeten, maer dese nu by gekomen, had het gedult niet van over te klimmen, maer quam met een volle sprongh *Gama* omhelven, gelijk die van sijn zijde, sijn hooghste vriendschappen mede niet versuynde, gaende

Sijn handel mer den Koninck aldaer.

Vriendelijck ontmoeten tusschen *Gama* en den Prins van Melinda.

het alles met fulck een nadruck van genegentheyt toe, als ofte met malkanderen opgevoedt waren geweest. Daer op gaen sy by malkander litten, en hadden onderlingh veel vermackelijcke redenen, toonende de Prins niet veel Barbarisch over sich te hebben; maer van een braeve, edelmoedige, stille en een Prinswaerdige geest te zijn.

Hy van zijde sag en hoorde oock *Gama* met groote verwonderingh aen, gelijk mede het mackfel en de gedaente der Scheepen. *Gama* vereerde hem al de Sarasijnen die hy veroverd had, daer de Prins teekenen van een wonderlijk genoeghen over toonde, en badt *Gama* daer op seer ernstigh, om sijn Vader te komen sien; biedende sijn eygen kinderen tot gyselaers aen, om tot verseeckeringh aen boort te blijven. *De Gama* deed hier over sijn versooningh, waer over de Prins verfocht in sijn plaets, twee uyt sijn Vloot mede te nemen, het welke hem lichtelijck toegefaen wierd.

Des morgens liet sich *Gama* dicht by de Stadt voeren, om de gelegentheyt en schoonheydt der selve wat nauwer van naeby te besien, alwaer hy weder van den Prins befocht wierd; die geen teekenen of getuyghnissen van vriendschap naer liet, om de Portugeesen, van de genegentheyt die hy hadde hen gunst te bewijzen, verseeckeringh te doen hebben.

Eyndelijck hy gaf hen een goed Stuurman, die uyt die gedeelte van Indien, die met de Stroom Indus bevroemt worden, voortkomstigh was, en nam *Gama* beloften af, dat hy op sijn weder komst van Calecut, sijn wegh weder langhs Melinda nemen sou, voor soo veel hy hem een gesandschap naer Portugael wilde mede geven, om met den Koninck Emmanuel een vast verbondt en vriendschap te sluyten.

Op den 22. dagh van Grasmaendt is *Gama* van Melinda vertrocken, binnen

weynige dagen zeylden se de landen onder den Evencachter of Linie voor by, wanneer sy met groot genoeghen de noordsterre weder in het gesicht kregen, diese nu al den tijdt diese bezuyden de Linie doorgebracht hadden, uyt het gesicht waren quijt geweest. Sy reysden vorder met fulck een voorspoedt van winden, dat se sonder tegenspoedt die groote vlackte, die naer het noorden de stranden van Æthiopie, Arabie en Caramanie besproeyt, over staecten. Eyndelijck op den 20. van May, ontdekten se een seer hoogh gelegen land; het welke de Stuurman niet konde bekenen, ter oorfaeck van de nevelen die terstont hen het gesicht daer van benaemen. Maer op den tweeden dagh daer aen, sagh hy het geberghte dicht by Calecut gelegen, en liep daer over verblijd naer *Gama*, verfoeckende een vereeringe voor fulck een gewenschte tijdingh. *Gama* gaf hem een goet stuck gelds, en danckte daer nae Godt, voor fulck een gewenscht gevolg; deed daer op al de gevangene verlossen, toonende sich allenthalven seer verheught, als hebbende nu de vruchten van sijn langen en verdrietighen arbeydt als in de mondt.

Noch op dien selven dagh quam de Vloot in een seer goede Haeven op een mijl naeby Calecut ten ancker. Terstont quam een groote menighte van vaertuygh aen roeyen, om te sien wie sy waren. *Gama* deed hen ten eersten door sijn tael-man vragen, in wat plaets de Koninck als doe was, en sandt daer op een van de veroordeelde naer de Stad. Dese was ter nauwer noot aen land, of duyfenden van menschen omcingelden hem, sich niet genoegh konnende verwonderen, een mensche van die slag te sien. elck vragde hem van waer hy was, van waer hy quam, wat hy socht, en wat onweder hen daer gebracht had: maer hy konde hen niet verstaen, niet meer-

Gama ver-
treckt van
Melinda.

Ontdec-
kingh van
Indie.

Gama tot
Calecut.

Send een
der sijnen
aen land.

der

der als fy hem. Ondertuffchen drongh hem defe menigte foo geweldig , datfe hem van de eene nae d'andere zijde drev- ven , gelijk een fchip door winden en ftroomen gedreven wordt ; tot dat hy eyndelijck twee Kooplieden van Tunis in Barbaryen quam te ontmoeten ; defe fiende aen de kleding dat defe Man een Spangiaert was , waeren d'er ten hoog- ften over verwondert en verbaeft .

Een van de felve, Monzaida genoemt, vraeghde hem in de Spaenfche tael, uyt wat gedeelte van Spangien hy was, die daer op berichte een Portugees te zijn ; het welcke Monzaida verftaende, leyde defen vreemdelingh in fijn huys , gaf hem te eeten en te drincken, en verhael- de groote gemeenfchap met de Portu- geeſen te hebben gehad, ten tijden wan- neer de Koninck Jan fijn Scheepen naer Thunis , om van daer nootwendighe- den voor fijn Arfenael te haelen, hadt gefonden ; omtrent het welcke hy oock fijn dienſt getrouwelijck beſteedt hadt ; biddende vorder defen Bandijt hem by fijn Opperſte te willen brengen. Sy dan gaen gefaementlijck naer het Schip, al- waer Monzaida *Gama* welkom heet, ſpreckende met hem in de Spaenfche tael.

Gama deed hem feer goetd onthael ; en nae dat fy eenigen tijdt te faemen ge- ſproocken hadden , gaf hy *Gama* veel byſonderheden te kennen , en voldeedt hem foodanigh op fijn vragen , dat men wel konde bemercken defe een wijs man te zijn , en dat hy fijn ooren wel ter vloot leyde. Eyndelijck boodt hy *Gama* fijn dienſt aen, met beloften hem goede plig- ten te bewijſen. Hy verſeeckerde hem daer en boven , dat de aenkomſt der Portugeeſen , den Koninck van Cale- cout feer aengenaem fou zijn , als die in het gemeen feer geerne ſagh , dat vreem- delingen in fijn Rijk quamen handelen : want hoewel hy een groot gebiedt , en veel Koningen onder ſich hadde , foo

quam evenwel fijn beſte inkomen van de tollen en licenten voort.

Desanderen daeghs ſandt *Gama* twee van de fijne , met Monzaida , nae den Koninck , die ſich als doe in de Stadt Pandarane , een mijl van Calecout, ont- hielt. Wanneer hen toeganck en ge- hoor verleent was , ſeyden fy den Ko- ninck , dat de Koninck van Portugael , hebbende de roem van de waerdigheyt en grootheyt van fijn Majeſteyt van Calecout verſtaen , een van fijn Capiteyn- en derwaerts gefonden hadt , om een gedurig verbondt met hem te maecken , en aen den Koninck van Calecout uyt fijnen naem te belooven , dat hy ten beſten van de felve, gaerne al toude doen dat hy konde ; dat vorder defe Capiteyn , den Koninck verſocht , hem toe te wil- len laten , fijn Majeſteyt te komen be- groeten.

De Koninck gaf hier op tot antwoordt , dat hy feer blijde was over de komſt van defen Capiteyn , dat hy geensints de vriendschap van een foo doorluchtigen Koninck wilde ontſeggen , en dat hy ordere foude ſtellen , dat hem de Ca- piteyn in het kort fou konnen komen te ſprecken. Ondertuffchen vermaende hy hen, met hun Scheepsvloot naer Pan- darane te komen , te meer dewijl de ree- de, daerſe geanckert laegen , omtrent die tijdt van het Jaer , feer gevaerlijck was ; en op dat het ſelfde te bequamer fou mogen geſchieden , ſandt hy den Capiteyn een Pilote toe , die op de Zee- kuften feer wel ervaren was.

Eenige dagen daer na komt een Man van groot aenſien , die de Landſtaeten Catoual noemen , en foo veel als Rech- ter van Calecout is , by *Gama* , om den ſelven in groote ſtatie na den Koninck te brengen , gelijk hem de felve belaft hadt te doen. *Gama* maeckte daer op fijn broeder Paulus tot Generael over de Vloot, gevende hem en Coeillo laſt , dat indien hem iets ongevallijcks mocht

Gefand- ſchap aen den Ko- ninck.

Sijn aen- ſpraak met een Time- taen.

overkomen, sy sich daer over andersints niet souden bekommeren, maer het ancker lichten en heen zeylen, om den Koninck Emmanuel detijding van hun verrichtingh te brengen; achtende *Gama* geen reden of oorbaer te zijn, dat sy, om hem by te staen, sich selven souden in gevaer stellen van dood geslagen te worden, en alsoo hun geheele verrichtinge, en sware moeyten en arbeyd vruchteloos te maecten; wat vorder hem aengingh, in dien hy wilde nakomen het geen hem van den Koninck sijn Meester belast was, konde hy geensints des Konincks van Calecouts aanspraecq voor by gaen. Hy bekommerde sich geensints omtrent sijn sterven, behoudens dat sijn dood den Koninck van Portugael eenigh voordeel of genoegen kon toebrengen; maer op dat de Scheepen niet te seer van Krijghsvolck ontbloomt souden worden, nam hy niet meer als twaelf mannen met hem aen landt.

Soo haest hy daer gekomen was, deed hem de Catoual op een handbaer draegen, gaende hy in een ander; al die van hun gevolg gingen te voet, zijnde omcingelt met een groote menigthe edellieden, die sy Naires noemen. Wanneer sy in de Stad quamen, en hun middaghmael aldaer gehouden hadden, gingen sy in Almadies, en wierden soetelijck naer een plaets geroeyt, alwaer een groote menigthe van dienaren hen met andere draeghbaeren stonden te wachten: van daer leyde de Catoual den Capiteyn, beneffens sijn twaelf Soldaten, in een Tempel, die by hen voor seer heyligh gehouden wierdt; en *Gama*, die wel gehoort hadt, dat veel Christenen in dit landt woonden, meende dat dit een van hun Kercken was, het geene hy te meer geloofde wanneer hy de grootte en heerlijckheydt van het gebouw aemerckte, gelijk oock veel dingen aen de selve een gedaente scheenen te hebben, gelijk men aen de Christen Kercken siet.

Aen den ingangh ontmoeten sy vier personen, die van den navel opwaerts naeckct waren, zijnde van daer tot aen de knien met een stuck Cottoen bedeckt. Ieder van de selve droegh dry gevlochte draeden, sluyers gewijs, die onder den slincker arm gevlochten, en op den rechter schouder geknoopt waeren. Sy besprengden de Portugeesen met wywater, en gaeven een ieder eenigh poeder van wel rieckend hout, om hun voorhoofd daer mede te teekenen. Aen de wanden van den Tempel sagh men menigthe van geschilderde beelden, en in het midden van de selve, was een Capelle hoogh in het ronde verheven, en waer toe men met verscheyde trappen gingh. De Poort was van koper, maer seer enge: binnen in de Capelle was een beeld, maer de Portugeesen konden de hoedanigheyt van het selve, ter oorsaeck van de duysterheyt der plaets, niet onderscheyden; men wilde hen oock niet toelaten daer binnen in te gaen, dewijl sulcks den Priefteren en Paepen alleen geoorloft was.

De vier voornoemde mannen gingen daer diep genoegh in, en wijfende op het beeldt met den vinger, riepen tot tweemaal toe, *Marie, Marie*, de Catoual, en al die van sijn gevolg, vielen terstont ter aerden, met de handen van een gespreyt, en daer na weder opstaende, deden hun Kerckplichten nae de wijse van het land. De Portugeesen menende dat dese menschen den naem van de Maget Maria aenriepen, vielen mede op hunne knyen, bevelende sich aen Godt en de heylige Maget, volgens de wijse der Roomsgefinde.

Wanneer sy van daer uytgingen, quamen sy in een andere Tempel, die oock seer kostelijck en heerlijck was, en wanneer sy oock die gesien hadden, namen sy den wegh naer het Konincklijck Palays. Sy hadden oock veel volcks rontsom hen, dat, sonder de Naires, diz

Beschrijvingh van een Heydensche Tempel.

Gespreck van *Gama* met den Koninck van Calecout.

voor en achter met den blooten deegen in de handt gingen, *Gama* met de fijne geen doorganck tot het Palays fou ghevonden hebben.

Wanneer sy nu tot het Palays gekomen waren, quamen eenige Heeren, die sy Caimaes noemen, daer uyt, *Gama* tegen, die hem tot aen de Poort van de Zaele leyden, daer hen de Coninck verwachtte, waer op aenstonds een oud man voor den dag quam, bekleed met een langh Cottoene kleed, dat hem van de schoulers tot op de hielen hingh, die den Capiteyn quam omhelsen: dese was de groote Brachman, of Hooge-priester, onder hen lieden, die by den Koninck in een bysondere gunst stont. Na dat al de andere voor af waren binnen gegaen, gingh dese de laetste in, houdende *Gama* by de handt.

De Zael was tamelijck groot, met verscheyden houte stoelen seer konstig gemaect, beset, maer foodanigh gestelt, dat d'eene boven d'ander stontd, na de wijze van een schouwplaats. De vloer was met sijde laecken, en de wanden met tapijten, mede van sijde, kostelijck met goudtraet doorwrocht, bekleedt. De Koninck lagh op een bedde, dat seer treffelijck toegemaect was, hebbende op sijn hoofd een zijde bonnet, met goudt en kostelijcke steenen beset; bekleed met een sijden rock, die van voren met goude haecken vast gehouden wierdt. Aen sijn ooren had hy paerlen van een onwaerdeerlijcke prijs, ende edele gesteenten, daer hy mede aen handen en voeten verciert was, gaven een seer schoon licht van sich. Hy was een man groot van persoon, maer van een welgemaect aengesicht, vol van Konincklijcke Majesteyt.

Gama groette hem, gelijk de Portugeesen gewoon zijn hun Koningen te groeten, die hem naeder by hem dede komen, en belaste by hem neder te sitten; gelijk hy oock wilde dat d'andere

Portugeesen souden doen. Daer op deed hy water voortbrengen, om te wassen, en de handen te ververschen, en daer op verscheyde vruchten, om dese vreemdelingen, noch van hun lange reys onpaffelijck, te ververschen. Hy onderstont seer nauw wat last *Gama* van den Koninck van Portugael hadt, van het welcke *Gama* sich verschoonde, voorwendende de wijze van doen van sijn Vaderlandt, alwaer het de wijze was, het bevel van sijn Koninck aen andere Koningen, in de tegenwoordigheyt van veel andere menichen niet te openbaeren, en versocht derhalven, dat het sijn Majesteyt mocht behaegen, die geene die daer tegenwoordigh in de Zale waren, te doen vertrecken; gevende hem gehoor alleenighlijck in de tegenwoordigheyt van sijn geheymste Raden. De Koninck sich voegende na sijn verzoek, deed de Portugeesen in een andere Zale, noch kostelijcker als de voorgaende verciert, vertrecken, en volghde terstont selve, met de geheymite van sijn Raden. Als toen vingh *Gama* sijn Harangue en vertoogh aen, voorstellende dat Emanuel, Koninck van Portugael, een seer grootmoedigh Vorst, en seer begeerigh naer groote saecken en ondernemingen was, hebbende een groote genegentheyt tot de kennisse van veel seltame dingen; dat het geene, waer nae sijn gedachten het meeste streckten, was met groote en doorluchtige Koningen in verwandchap te staen; voor soo veel geen saecken eygenter waren om de herten te verbinden, als de over eenkoms in deught, het welcke sich bysonderlijck in de Koningen vertoonde, welckers grootheyt in dese wereld, de Goddelijcke Majesteyt her aldernaeste quam. Hebbende dan de selve Koninck menigmael hooren spreken van de grootheyt van Indie, en oock door het ghebruch dat door de geheele werelt vliegt, verstaen, dat het Koninckrijck van Ca-

Handelin-
ge van *Gama*
met
den Koninck.

Gama
aenkomste
aen het
Hof.

Beschrij-
vingh van
het selve.

lecout van een groote uytbreydinge, en de Koninck van het selve seer rijk en machtigh was, hadt hy een groote begeerte gekregen om vrientdſchap met den ſelven te maecten.

Om deſe redenen hadt hy deſe gheſandſchap afgevaerdight, om in ſijn naem den Koninck van Calicout te bidden, de vrientſchap en verwandſchap van den Koninck van Portugael ſoo hoogh te achten, als hy mocht verſceekert zijn, dat die van ſijn Majesteit by ſijn Koninck geacht wierd. *Gama* voegde hier noch by, dat, behalven de waerdigheyt van deſe verwandſchap, beyde de Koninkrijcken van malkanderen groote nuttigheden ſouden ontfanghen. Vorders ſeyde hy brieven van den Koninck Emmanuel te hebben, met de welke hy konde toonen, dat al het geene hy voorſtelde, waerachtigh was.

De Koninck ſeyde met weynigh woorden, dat hem een ſeer aengename ſaeck was, kenniſſe met een ſoo braven Prins te hebben, en dat hy gaerne ſou doen, al wat hem mooghlijck was, om te toonen dat hy Emmanuel als ſijn eygen broeder achte.

Na dat de Koninck deſe antwoordt gegeven hadt, belaſte hy den Catoual terſtont *Gama* naer het verblijf, dat hy voor hem hadt doen vervaerdigen, te brengen, doende de andere in herbergen verdeelen. *Gama* bleef dry daegen in ſijn huys ſonder daer uyt te komen, tot dat de Catoual weder by hem quam, om hem noch eenmael by den Koninck te brengen. Alſtoen bood hy den Koninck ſijn brieven en eenige vereeringen aen, daer de Koninck geen groot werck van maecte, om welke oorſaeck *Gama* hem ſeyde, dat ſijn Konincklijke Majesteit ſich niet moſt verwonderen indien ſy geen gheſchencken naer haer waerdigheyt ontfingh, om dat ſijn Koninck Emmanuel niet ſeer wel wiſte, of deſe ſijn reyſe wel ſou komen uyt te val-

len; behalven dat hy voor alſtoen, deſelve geen rijcker vereeringhe, als ſijns Konincks vrientſchap had konnen aanbieden; en wat het voordeel aengae, verſocht hy ſijn Majesteit wel te willen aenmercken, wat voordeel de ſelve daer uyt ſtont te ontfaaen, indien jaer op jaer ſulcke rijcke Vlooten van alderhande koopmanſchappen in ſijn Havens quamen. Hy verſocht vorder, dat de Koninck de brieven van Emanuel ſijn Meester, de Sarazijnen niet wilde gemeen maecten, maer dat hy ſich van andere vertaelders wilde dienen: want hy had alreets van Monzaida verſtaen, dat ſy nu al voor hadden hem een quade part te ſpeelen. Naer dat nu de brieven geleſen, en doer Monzaida uytgeleght waren, gaf de Koninck *Gama* ſijn aſcheydt, hem ernſtelijck vermanende, ſich wel voor de laegen der Sarazijnen te wachten. *Gama* bedanckte ſijn Majesteit ſeer voor ſijn goeden raedt, en begaf ſich na ſijn verblijf-plaets, in meninghe, ſich ſoo haest, als mooghlijck waere weder te Scheep te begeven.

De Sarazijnen onder dies begoften de hoofden te ſaemen te ſteecken, en een aenſlagh op de Portugeeſen te maecten, gaende en komende, by de vrienden en huysdienaren van den Koninck, dieſe valt door ghebeden en gheſchencken op hun ſyde kregen; waer nae ſy hen vertoonden, datſe doch wilden toefien, dat ſich de Koninck door deſe guyten, niet liet bedriegen. *Gama* was niet anders als een wreeden Zee-rover, en die aen alle Zee-kuſten, alwaer hy eens ſijn voeten had geſet, met had naergelaten voetſtappen van ſijn rovery te laten; die onder den ſchijn van koophandel te drijven, daer quam om het land te verſpieden, om naderhand daer al het quaedt te doen dat hem mooghlijck was. Sy waren van ſoo verre niet gekomen, om een verſierde vrientſchap te maken, maer eer om de gelegentheit van deſe Stadt te verſpieden, om daer na hun aenſlagh

tSamenſweringh tegen *Gama*.

Tweede aenſpraak van *Gama*.

slagb daer op te maecten; aengemerckt sy op dese wijze een groote menigbte van Steden in Africa vermeerct, en een goet gedeelte van Æthiopie onder sich gebracht hadden. Sy hadden oock noch onlanghs onder de selve seijn Mozambique aengetast, en de Haven van Mombaza met bloed gevult, en menigbte van Scheepen, soo hier soo daer genomen, als Rovers en Zeeſchuy-ners als sy waren. Kortelijck, indien de Koninck sijn landen in rust en vrede wilde behouden, was hem het noodighste dit gespuys uyt te roeyen, eer hun aenslagen noch verder gingen.

Op dese wijze sochten sy soo de voor-naemite van het Rijk, als den Koninck selve op te maecten, om de Portugeesen te verderven, en hun Scheepen aen te slaen, indien het mooghlijck waere, en dat soo door den haet dieſe in het gemeen de Christenen toedroegen, als door en uyt vrese, dat door dese nieuwe aenkomelingen hun handel teenemael sou bedorven worden.

Gama tot kenniſſe van desen handel, en veel andere valsheden komende, oock merckende dat de Catoual mede al van de Sarazijnen ghewonnen was, oordeelde niet dienstigh te zijn daer langer te verblijven, maer dat het hoogh tijdt was op te kraemen, invoegen hy sich voor douw voor dagh op maecte, en sich naer Pandarane begaf, spoeden- de sich soo seer als hem mooghlijck was, op dat hem de Catoual den wegh niet quame af te snijden.

Eer hy te lande was gegaen, hadt hy forge gedragen, dat men dagelijcks eenige booten, aen den oever van de Zee vaerdigh houden sou, op dat hy, door dien middel de laegen van sijn vyanden sou mogen ontkomen, wanneer het daer op aenquam, daer hy sich nu bequame-lijck van konde dienen.

De Sarazijnen ondertusschen lieten niet nae tegen hem te arbeyden, vergaderen heymelijck eenige wapenen by

een, met meninge de Portugeesen daer mede op het lijf te vallen; maer kome-nde te verstaen dat hy ghevlucht was, hielden sy by den Koninck aen, dat hy wilde maecten dat hy weder tot Cale- couat quam. De Koninck dan door hun aenhouden overwonnen, sand den Ca- toual naer Pandarane, om Gama met schoone woorden en beloften weder te ruggen te trecken, maer Gama wilde daer niet toe verstaen, al soude hy de swaer- ste dood moeten sterven, die men sou konnen bedencken. Hy schreef van daer aen sijn broeder, hem belastende we- der op nieuw, dat, indien hy sagh dat dit ongetrouwe volck, hem te langh op hielt, hy zeyl sou maecten, en naer Portugael keeren, om den Koninck te kennen te geven, dat de weghen naer Indie gevonden en open waren; wat hem belanghde, hy vraeghde na sijn le- ven niet, en vreesde niet anders als de vrucht van soo veel moeyten en arbeyd te verlieſen. Ondertusschen stontd hy de Catoual, soo veel hy konde, tegen, en keerde sijn slagen meesterlijck af. Twee dagen waren sy bezigh met reden- twiſten, sonder eenigh besluyt. Eynde-lijck beslooten sy, dat de koopmanſchap uyt de scheepen te lande sou gebracht worden, met volck om deselve te ver- kopen. Wanneer dit geschiedt was, gaf de Catoual Gama verlos om te ver- trecken, die sich aenstonts naer boort toe begaf, van waer hy een brief aen den Koninck schreef, in de welke hy hem de quade part die hem de Catoual gespeelt had, te kennen gaf, en dat des sels verradery hem gedwongen hadt op sulck een wijze te vertrecken.

Ondertusschen, terwijl de saecken al- dus stonden, sand Gama alle dagen twee of dry perſoenen in de Stadt, om de gelegentheyten van de selve ten nauwſten te verspieden. Op seeckeren dagh, wan- neer dese die hy gefonden hadt, op de gefette ure niet weder quamen, en Gama

twij-

Voo for-
ge van
Gama.

Die het
ontvlucht.

twijfelde of men de ſelve mocht hebben vast gehouden, gelijk ſy in der daedt vast gehouden waren, ſand hy aen den Coninck, met verſoek dat ſijn volck en koopmanſchap hem weder mochten geleverd worden: maer dewijl de Coninck daer weynigh wercks van ſcheen te maecten, belloot hy geweld te gebruycken. Het eerſte dan dat hy deed, was een ſchip aen te taſten, dat in de haeven wilde loopen, veroverende het ſelve met enckel geweld, en ſes van de voornaemſte met achtiē dienaren gevanghen nemende: de andere die daer binnen waren, liet hy gaen.

Hier op hees hy de zeylen op, en ging tzeewaert in, in ſulcker voegen evenwel, dat hy het landt niet uyt het gezicht verloor, want hy hoopte dat de Coninck de twee aengehoudene Portugeeſen hem weder toe ſou ſenden, en de koopmanſchappen ontſlaen, om deſe vier Heeren met hun dienaers weder te hebben. En in der daedt dit geſchiede, want de Coninck dede hem aenſtons weten, dat hy ten hoogſten verwondert was, dat hy ſijn Edellieden ſonder eenige reden aenhiel: dat de oorſaek, waerom hy de ſijne gehouden hadt, alleenigh was, dat hy hen niet willen laten gaen, voor dat hy aen den Koninck van Portugael, ſijn vriend, geſchreven had, en dat hy de ſelve, te gelijk met ſijn brieven en koopmanſchappen weder te rugge ſou ſenden.

Op deſe beloſten deed *Gama* ſijn vloot weer naerder de Stadt komen, en des anderen daeghs quamē de Portugeeſen met brieven aen den Koninck van Portugael; een bode quam oock neffens hen, die boodſchaptē, dat de koopmanſchappen niet gefonden waren, om dat hy hoopre, dat de ſelve met meerder voordeel, daer na, door eenige Portugeeſen, die de Capiteyn in Calecut ſou mogen laten, ſouden kunnen verkocht worden. *Gama* gaf daer op tot

antwoort, dat hy niet gefint was iemant in de Stad te laten; en dat men hem derhalven ten aldereerſten ſijn koopmanſchap ſou toefenden, indien de Koninck ſijn dienaeren begeerde weder te hebben.

Op dien ſelven dagh ſand de Coninck noch ſeven Almadies, in de welke de koopmanſchappen waren, die de Capiteyn weder begeerde; maer hy, die liever ſijn gevangens als de koopmanſchap weder naer Portugael wilde voeren, gaf tot bericht, nadamael men hem tot daer en toe, ſoo veel parten geſpeelt had, dat hy ſich op niemant meer wilde vertrouwen; dat hy wel wiſt, dat men hem niet al weder ſandt, dat men hem ontnomen hadt, en dat hy geen tijdt hadt, de gederen na te ſien, en wilde daerom deſe gevangene Malabaren niet los laeten; maer de ſelve naer Portugael voeren, op dat ſijn Coninck uyt hun eygen mont mocht verſtaen, wat ongelijk de Coninck van Calecut ſijn Gefant, en hooft van ſijn ſcheepen, om eenige ſchelmſche Arabiſche kooplieden te wille te zijn, hadt aengedaen. Hier op doet hy eenige ſtucken loſten, om die geene die in de Almadies waren, te verſchrieken, en op de vlucht te drijven.

Wonderlijk was de Coninck over deſe Bravade gemoeyt, die daer over tſeltig ſcheepen dede toerufen, en met krijgsvolck voorſien, om *Gama* met de ſijne op het lijf te komen; maer een ſtorm onvoorſiens opkomende, verſtroyde deſe Calecoutſche Vloot, en dreef binnen korten tijdt de Portugeeſen uyt hun geſicht. Deſe wierden daer nae van acht Roverſche Fuſten, onder den Zee-rover Timoia, een dapper en ſtout Man, die de Zee daer omtrent ſoodanigh ſchuynde, dat een yeder vreſe voor hem hadt, beſpronghen, maer *Gama* ſtelde ſich ſoodanigh daer tegen te weer, dat een van de ſelve in de grondt geſchooten, en deſeven overige,

Vertreck
van de
Portugee-
ſen van
Calecut;

Gevecht
van de Ga-
ma met 8.
Roof-
ſcheepen.
ge,

Eerſte be-
gin van
den oor-
logh in
Indien.

ge, op de vlucht gedreven wierden.

Van daer namen de Portugeefen hun loop naer een Eylandt Anchidive genoemd, omtrent twee mijlen van het vaste landt gelegen, om sich een wijl te verwarfchen. Van alle kanten quamen de lieden aldaer, om de Vloot te sien, onder de welke oock een verspieder was, die vast gehouden zijnde, bekende een Tartaer van geboorte, en van Godtsdienst een Jode, en huysdienaer van een Zabaio te zijn, die hem had uytgefonden, om de Vloot te verspieden, en op te mercken, hoe veel soldaten daer op waren, en wat waepens sy droegen, die ondertuffchen volck wilde vergaederen, om de Portugeefen te vermeerfieren, het welke *Gama* verstaende, lichte die sijn ancker, en verrock van daer soo haest als hy konde.

Eyndelijck quam hy weder in de haven van Melinda, daer hy seer vriendelijck van den Prins ontfangen wierd, en een gefandt van daer mede nam. Op den negen en twintighsten van Grasmaendt, quam hy aen het Eylandt van Zamzibar. Hoewel nu de Prins van dit landt een Mahumetaen was, ontfingh hy de Vloot vriendelijck genoegh, en verforghde de selve van leeftocht en vruchten in overvloedt.

Daer nae zeyldense weder voor by Mozambique, en van daer wederom nae de Caep van goede hoop de stevens wendende, quam de selve geluckiglijck te boven, en vervolgens, sonder veel byfondere ontmetinghe, in het Jaer 1499, voor Lisbon.

Sijn aankomst in Portugael.

Verwonderlijck was de vreught der Portugeefen, over hun aankomst, te meer dewijl men hen al voor verlooren doorgeschreven hadt. *Gama* deed den Coninck bericht, van sijn wedervaren, die sich daer over ten hooghsten vergenoeghde, als hebbende nu erlangt het gene, waer na hy soo lange gewenscht had, deedt derhalven *Gama* groote be-

tuygingen van sijn genegentheyt, gaf hem Rijckdommen, en heerlijcke eemtpen, in vergeldinge van sulck een dapper en kloeck onderwindt.

Het volgende Jaer van 1500, zijnde de Portugeefche Vloot, die de Coninck, tot onderfandt van de Venetianen tegen den Turck had gefonden, te rugge gekomen, deed de Coninck weder een Vloot van dertien scheepen met vijftien hondert soldaten, naer Indie toerusten, over de welke hy Alvarez Capral tot Generael stelde. Dese gingh tzeyl op den vijfdten van Maert, en volghde den wegh die *Vasco de Gama* genomen had, maer wierd by het Eylandt van St. Jago (een van die van Cabo Verde, voor heen als gefeght is door *Gama* ontdeckt) door een harde storm beloopden, door de welke de gantfche Vloot verstroyt wierdt. Wanneer dit onweder bedaert was, versamelde Capral weder al sijn Scheepen by een, en nam sijn cours oostwaert aen. Het Zeevolck ontdeckte land op den 24. van April, tot groote verwondering van hen allen, alsoo niemant gedacht hadt, dat hier omtrent eenigh landt kon zijn. Capral wende de stevens daer heen, en belaste eenige van de sijne te landt te gaen, die van een slecht eenvoudigh volck aldaer gevonden te hebben, bericht deden, gaende gants naeck, en zijnde met boogen en pijlen gewapent. Hy selve gingh mede aen land, deedt een Autaer onder een boom oprechten, en daer Misse opzingen, daer de Wilden selve by quamen, en in groote menighte by stonden, sonder een woort te spreecken, maer wel verwondert van dese nieuwigheden te zien. Dit was het Land van Brezil, het welke Capral den naem van het Heylige Kruys gaf, gelijk hy daar oock een dede oprechten.

Tocht van Alvaes Capral.

Het landt van Brezil ontdeckt.

Van daer ging hy op den vijfdten May weder in Zee, en quam, sonder veel byfondere voorvallen, op den 25. van

G July,

July, by Mozambique, alwaer Capral met een Pilot verdragh maeckte, om hem naer Quiloa te voeren. Wanneer hy aldaer aengekomen was, fand hy na den Koninck aldaer, om hem te doen weten, dat de Koninck van Portugael seer genegen was vriendtschap en verbondt met hem te maecken. De Koninck ontfinch dese boden seer vriendelijck, seggende dat hy menighmael van de deughden des Konincks Emmanuel hadt hooren spreecken, waer door hy mede geneghen was een verwandtschap met soo deughdelijcken Vorst aen te gaen: maer de Arabische kooplieden daer weder tusschen beyden komende, en den Koninck in het oor blaefende, dat de Portugeesen maer een deel Rovers en Zee-schuymers welen, veranderinge de Koninck van mening, invoegen het verdragh te niet gingh, en in tegendeel dien Vorst, op de Vloot heymelijck toelejde. Capral door den broeder van den Koninck van Melinda hier van bericht zijnde, lichte sijn anker, en zeylde naer Melinda toe, daer hy wel onthaelt, en van alle nootdrufft verforcht wierdt; te meer, dewijl hy den Gelandt, die *Vasco de Gama* van daer met sich genomen hadt, en die by den Koninck van Portugael seer wel onthaelt, en met schoone geschencken, soo voor hem, als sijn Koninck begifticht was, weder te rugge bracht. De Koninck hadt Capral gaerne eenige dagen by sich gehouden, maer dese verfocht sijn afscheyd, en vertrock op den 7. Augustus van Melinda, komt op den 22. aen het Eylandt Ancediva, daer hy sijn scheepen Calferiteerde, en van daer binnen dartien dagen voor Calecout quam.

Aenkomst van Capral tot Calecout.

Wanneer de Koninck hun aenkomst vernam, sandt hy twee scheepen met een koopman, die veel gesaghs aen het Hof hadt, aen sijn boort. Naer eenige bootschappen over en weder, bestelde de Koninck dat Capral hem in een seec-

kere plaets, niet verre van de Zee, vinden sou, om sijn last van hem te verstaen. Capral liet sich met eenige Capiteynen aldaer vinden, alwaer, nadat sy een wijl te samen gehandelt hadden, beslooten wierdt, dat de Portugeesen vryen handel in Calecout souden hebben, en dat hen de Coninck van alle schaede en overlafst vryen sou, wijsende dese hen een verseeckerde plaets, by de haven aen, om hun koopmanschappen in op te leggen.

Ondertusschen quaemen de Arabiers weder in het spel, gelijk met *Gama* geschiedt was, stroyende weder hun lasteringen uyt, en met giften en gaven de voornaemste van het Hof op hun zijde treckende, jae komende selfs soo veer datse op de Portugeesche Vloot toelejden, het welke de Coninck al door de vingeren sagh, sich houdende als hadt hy daer geen kennisse van; maer Capral daer van verwitticht, taste by voorbaet tien groote Arabische Scheepen, die in de haven laegen aen, en maeckte sich met geweld meester daer van, stelde daer op sijn Vloot in ordere, en donderde soo geweldigh met sijn geschut op de Stadt, dat de Coninck niet weetende waer te blijven, de vlucht nam.

Sijn handel aldaer.

Calecout van Capral beschooten.

Daer op wende Capral de stevens naer Cochin, alsoo hy verstaen hadt, dat de Coninck aldaer tot vriendtschap met die van Portugael geneghen was. Wanneer hy daer aengekomen was, sandt hy boden aen den Koninck, om den selven van sijn komst te verwittigen, met verfoeck, dat hem de selve een menigte speceryen, tot ladinge van eenige sijnre Scheepen, wilde verkopen. Dit hem toegestaen zijnde, quam de saeckten laetsten tot een onderlingh verdragh, waer nae hem Capral eenige silvere vaeten vereerde.

Verdragh met den Koninck van Cochin.

Wanneer de Scheepen hun laedingh in hadden, quam de Coninck van Cochin te weten, dat die van Calecout een.

een vloot van twintigh ſcheepen, by een verſamelt had, om de Portugeeſen daer mede te bevechten, het welke hy Capral te kennen gaf, die daer op ſijn volck by een hield, in meeningh hem ſlagh te leveren. Hebbende dan het ancker gelicht, zeylde hy na den vyandt toe, maer alſoo hem de wind tegen liep, was het hem onmooghlijck daer by te komen. De Calecutianen ſiende de moed der Portugeſen, derſden, hoewel ſy den wind tot voordeel hadden, niet aen de handt komen.

Vorders Capral, hebbende niet dat hem verhinderde, wende deſtevens weder te huyswaert, laetende twee van de ſijne tot Cochín, om des Conincks ſaeken aldaer waer te nemen, en de natuer van het land ten nauwſten te onderſoeken. Na dat hy dan vorders eenige kleynere ondernemingen beſtaen hadt, komt hy op den laetſten der Maent July voor Liſbon.

De Coninck Emmanuel merckende uyt al deſe omſtandigheden, dat hem grooter macht in Indien van nooden was, beſluit *Vasco de Gama* voor de tweede mael, met een Vloot van vijftien ſcheepen naer Indië te ſenden; van de welke hy vijf onder Vincent Sodre, een braef Capiteyn, beſtelde, om daer mede de Sarajinen, of Arabiers, die op Indien handelden, te beoorlogen.

Deſe Vloot van alle nootſaekelijckheyt voorzien zijnde, gingh tzeyl uyt de haven van Bethlehem, den tienden van Sprockelmaent des Jaers 1502. De Koninck noch hier mede niet vergenoeght zijnde, deed noch vijf andere ſcheepen toeruſten, onder het beleydt van Eſtavan, of Stephanus de Gama, broeder van *Vasco*, die op den eerſten dagh van April van Liſbon ſcheyde, en den loop op het ſpoor van de andere nam. *Gama* de Caep te boven gekomen zijnde, gaf elf ſcheepen aen Sodre over, om daer mede nae Mozambique te zeylen, en

hem aldaer te verwachten, en nam met de reſt den wegh naer Zofala, om de geſtalte en gelegentheyt van het landt aldaer te ontdekken, alwaer hy van den Prins des landts ſeer beleefdelijck ontfangen wierdt; met de welke hy oock vriendschap maecte.

Van daer quam hy op de Reede van Moſambique, daer hy met den Landtvooght in vriendelijck geſpreck quam, alſoo de andere, die hem vyandschap bewefen hadt, vertroocken was. Van daer wende hy de ſtevens recht naer Quiloa, alwaer ſijn broeder Eſlevan met ſijn vijf ſcheepen by hem quam, in voegen ſijn Vloot nu uyt negentien ſcheepen beſtond, zijnde een van de ſijne door de wind afgedwaelt, ſonder weder te voorſchijn te komen.

De Koninck van Quiloa, Habrahein genoemt, ſiende deſe groote Oorloghs macht, komt ſich voor *Gama* verootmoedigen; maer deſe, ter oorſaek van de gelede ne verontwaerdiginghe, houdt hem gevangen, maer de Koninck ootmoedighlijck vergiffenis en quijtſcheldingh van alles verſoekende, wort van *Gama* weder los gelaten, maer op voorwaerde van Jaerlijcks ſeeker gewicht gouds aen den Koninck van Portugael te betalen. *Gama* ſijn vloot aldaer van alles voorzien hebbende, ſet ſijn cours naer Indië, en ſoo als hy het vaſte landt komt te genaecken, ontdeckt een groot wel toegemaect ſchip, dat met veel rijcke koopmanſchappen geladen was, het welke hy, alſoo het de Arabiers toe behoorde, vermeerſterde. Eyndelijck komt hy aen Cananor, en van daer weder voor Calecut, nemende op het naerderen eenige Almadies, daer meer als vijftigh Calecutianen op waren, die hy alle in de keetenen floegh. Eyndelijck komt hy daer in de haeven en laet ſijn ancker vallen.

Terſtont komender, van wegen den Koninck, boden aen *Gama*, met betuyginge

De Koninck van Quiloa verſoekt vergiffenis van *Gama*.

Gama komt weder voor Calecut.

Sijn wederkomt tot Liſbon.

Darde tocht van *Vasco de Gama*.

ginge dat de selve niet socht als vrede en vriendschap met de Portugeesen; en dat hy seer t'onvreden was, over de mishandelingh, hem voorheen, ter oorfaeck van de Arabiers gedaen. *Gama* gaf daer op tot bescheydt, dat hy mede niet anders socht, en dat hy tot dien eynde van sijns Konincks weghen gekomen was, maer dat voor al de Koninck, al het geene hy voorheen den Portugeesen onthouden hadt, moest wedergeven. Na veel boodschappen over en weder, alfoeder van des Konincks weghen niet voor den dag quam, bemerkte *Gama* wel, dat al des Conincks doen, niet anders als bedriegerye was, en deedt hem terstont aefseggen, dat indien men hem niet alles, soo het geen hem als Capral onthouden was, weder ter hand stelde, hy al de gevangens (tot wrack over *Correa*, die onder Capral gebleven was) om den hals sou doen brengen; gelijk hy oock, alsoo de Coninck geen antwoordt daer op gaf, des morgens de selve al te saemen liet ophangen, doende daer en boven de Stadt daer op soo geweldigh beschieten, dat onder menigte van andere gebouwen, het Palays van den Coninck geheel om verre geworpen, en een groot ghetal van Burgers daer door om den hals gebracht wierdt; waerlijck een wrack die de misdaet wel rijckelijck konde op weghen.

Hier op wend hy de stevens naer Cochinchin, latende *Sodre* met ses Scheepen by *Calecout*: om langhs die kust ontdecking te doen. De Coninck van Cochinchin liet hem door een van de voornaemste van sijn huysgroeten, aen den welcken *Gama*, uyt last van den Coninck sijn Meester, eenige goude en silvere vaten, en een gouden kroon dede vereeren, die niet liet terstont sijn vergelding daer op te doen, sendende hem twee goude Braceletten, of arm-ringen, die seer kostelijck met edele gesteenten van grooter waerde beset waeren. Des

morgens hadden sy een onderlinge aanspraec met groote teekenen van vrientschap.

Ondertusschen komter een Heer van wegen den Koninck van *Calicout*, aerebrengeende dat sijn Meester seer genegen was, om een verseeckerde vrede te maken, maer *Gama* daer na verstondt dat alles niet als veynferly was, en dat die Koninck selfs heymelijck dartigh Scheepen dede toerusten, om hem te overvallen, en in der daed, soo als *Gama* op de reys was, om weder naer *Calecout* te zeylen, ontdeckte hy, omtrent ses mijlen van *Pandarana* negen en twintig Scheepen, die de Koninck van *Calecout* om hem te overvallen hadt toegemaect; de welke hy, op het goetvinden van sijn Capiteynen, besloot het hoofd te bieden. Dry Arabische Scheepen, die de voortocht hadden, wierden ten eersten in de grond geschooten, het welke foodanigen verbaeftheit in de andere veroorsaecte, datse elck om het seerste de vlucht namen.

Van daer begaf hy sich weder naer *Cananor*, en maecte een verbond met den Koninck aldaer, vertreckende van daer weder op den 26 van December 1502, en latende *Sodre* met ses scheepen om de vyanden werck te geven.

Hy nam sijn wegh op *Mozambique*, daer hy sich van versch waeter en leeftocht voorfagh; maer wanneer de vloot nu de Caep de *bona Esperanca* naerderde, wierd de selve door een sware storm beloop en verstroyt, soo dat de Scheepen van *Vasco*, en *Estevan de Gama*, van een ghescheyden wierden. Eynelijck quamen sy echter al te saemen op den eersten van September des Jaers 1503, voor *Lisbon* op de Reede. Om nu een eynde van *Vasco de Gama* te maecten, en met andere te beginnen, sullen wy alleen seggen, dat hy zijnde veel jaren daer nae met een Vloot van veertien Scheepen, als Onder-Koninck naer *Indie*

Calecout-
sche Vloot
van Gama
geslagen.

Gama
treckt we-
der nae
huys.

Wort On-
der-Ko-
ninck-

Sijn straf
heyt over
gevangene
C lecutia-
nen.

Gama ver-
eert den
Koninck
van Co-
chin een
goude
kroon.

die gefonden, soo als hy sich verveerdighde om naer Calecout te trecken, tot Cochín overleeden, en seer treffelijck naer sijn verdiensten aldaer in het Jaer 1524, begraeven is, naerlaetende een heerlijcke en onsterffelijcke gedachtenisse, van wegen een onderwindt, dat de geheele Christen wereldt sulck een sterft. groote vruchten rijckdom toegebracht heeft. Maer wy laten hem, daer hem de doot gelaeten heeft, om andere dappere Mannen weder levendigh te maecken, die op sijn heerlijcke begineselen soo treffelijck gearbeydt hebben, om soo veel in ons is, wel hun lichaem, maer niet hun roem te laten rulten.

't L E E V E N en D A D E N

V A N

FRANCISCO en LAURENTS
d' A L M E I D A.

I N H O U D.

Nieuwe toerustinge naer India. Tocht van Almeida. Die een nieuw Koninck van Quíloa verkieft. Sijn aenkomst tot Mombaza. Welcke plaets hy bemachtight. Verbont met den Koninck van Narsinga. Ontdeckingh van het Eyland Madagascar. Tocht van den jongen Almeida na de Maldives. Grootte Zee-macht tegen de Portugeesen. Laurens d'Almeida slaet de machtighe Calecoutsche Vloot. Portugeesche Vloot verstroyt. De Sterckte van Cananor dapperlijck door de Portugeesen beschermt. Nieuwe schipbreuck der Portugeesen. Egyptische macht tegen de Portugeesen. Laurens d'Almeida geslaghen en gedoodt. Francisco d'Almeida verovert Dabul. Slaet de Egyptische Vloot. Word door de Wilden van de Caep doodt geslagen.

Nieuwe
toerusting
naer In-
dien.

Ondertuffchen deedt de Koninck van Portugael weder een groote Vloot naer Indie toerufften, itellende tot Overhoofd over de felve *Francifco Almeida*, een wijs en dapper Edelman, met volkomen macht en gefagh, als Onder-Koninck over de Oofterfche Landen, dewijl fijn meninge was, aldaer een wijfe van een heerfchappy op te rechten, gelijk hem oock niet qualijk geluckt is, om voor het toekomende aldaer, met meerder veyligheyt te kunnen handelen.

Tocht van
Almeida.

Almeida dan fijn reys naer Indien voortfettende, geraeckte gelukkighlyk den Caep te boven, en fijn ancker voor *Quiloa* uyt te werpen, doende aenftonts den Koninck van fijnent wegen groeten; maer defe wel weetende, hoe flecht hy het met de Portugeefen hadt ghemaeckt, begaf fich by nacht ter Stadt uyt, het welke *Almeida* (die daer nu vryelijk binnen gekomen was) de gelegentheynt gaf anders dat Rijk te betellen, en in de plaets van defen uytgeweecken Vorft, daer een ander Koninck te verkiefen, namentlijk eenen Mahumet Ancon, wiens oprechte trouwe wel bekent was.

Die een
nieuw Ko-
ninck van
Quiloa
verkieft.

Dat gedaen zijnde, bouwde hy aldaer een Sterckte, dicht by den oever van de Zee, op een feer bequaeme plaets, om daer door alle vyandlijcken aenftoot af te weeren, gevende de felve in bewaeringh aen *Ferreire*, met laft en toeruffingh, van al het geene tot verfeeckeringh van de plaets fou mogen dienen.

Sijn aen-
komst tot
Mombaza.

Daer op vervordert hy fijn wegh naer *Mombaze*, alwaer hy op den vierden dagh daer nae in de haven quam, van het welke hy den Koninck dede kennisfe hebben, die geentints in ftraet was, om met hem te oorloggen, maer wel, om een verbond met hem aen te gaen, maer dewijl de *Mombazianen* daer toe niet

wilden verftaen, befloot *Almeida* de Stadt aen te taften, gelijk hy dede, makende fich, naer veel hervatte aenvalen, niet sonder verlies van de fijne, eyndelijck meefter daer van.

Welcke
plaets hy
bemaech-
tigt.

Van daer vervolght hy fijn reyfe naer *Melinda*, alwaer hy den Koninck gingh begroeten, en eenige gefchencken, van weghen den Koninck van Portugael, overleveren: van daer komt by het Eyland *Anchedive*, op het welke hy oock een Sterckte aen de Zee-kant gebouwt heeft. Aldaer quam eenigh volck van den Koninck van *Onor* by hem, om vrede van hem te verfoecken, de welke oock met groote plechtigheden en toefstel bevestight wierdt, en dat op het aenhouden van den Zee-rover *Timoia*, (van de welke hier voor gefproocken is) die oock feer begerigh was een verwandfchap met den Portugeefen aen te gaen.

Op fijn vertreck, nam hy den wegh naer *Cananor*, alwaer hy oock een Sterckte, om hen tegen de *Mahumetanen* te befchermen, dede bouwen, al het welke in het Jaer 1505, voorviel. De gefandt van den Coninck van *Narvinga*, quam hem oock, uyt name van fijn Meefter begroeten, de welke bewoogen, door de roem, die van de Portugeefen gingh, mede genegen was, een verbondt met den Koninck *Emmanuel* te fluyten, het welke mede bevestight is geworden, met toelaetingh van een Sterckte te mogen bouwen, om tegen den aenloop der *Sarazijnen* vry te zijn; welke Sterckte fy den naem van *Sant Angelo* gaven, zijnde *Lopes Britio* met hondert en vijftigh foldaten, ter bewaeringh van de felve gefteft.

Verbond
met den
Koninck
van *Nar-
vinga*.

Ondertuffchen komt *Antonio Sala*, befteller des Koninck van Portugael, in *Coulan* te fterven, waer door de *Arabiers* de gelegentheynt namen iets aen te rechten, en het volck tegen de Portugeefen te doen opftaen, maer door de

wac-

wackerheyt en voorfichtigheyt van *Almeida*, wierdt dit befluyt vernieticht, alfoo de felve spoediglijk fijn Soon daer heen fandt, om in alles ordere te ftellen.

Almeida deed daer op acht Scheepen laeden, om naer Portugael te gaen, de welke in het Jaer 1506 onder zeyl geraeckt zijnde, aen een groot en onbekent landt quamen, het welke het Eyland Madagafcar eertijts, en nu St. Laurents genoemt is, van waer defe Scheepen de Caep gelukkiglijk te boven gekomen zijnde, voorfpoediglijk tot Lisbon aenquamen.

De Onder-Koninck fandt oock fijn Soon met een vloot van negen Scheepen, naer de Eylanden van Maldivar, of de Maldives, die in een feer groot getal, en tfeventig mijlen van Cochin geleghen zijn, om aldaer de Sarazijnfche Scheepen, die fich daer omtrent hielden, aen te taften. Nae dat hy in de haven van Cabalicam aengekomen was, fandt hem de Koninck een gefandt met gefchencken toe, verfoeckende de vrede van hem, de welke oock aengenomen, en het verdragh sonder eenighe fwarigheyt gemaect wierdt; mits dat de Koninck twee hondert en vijftig duysent ponden Caneel jaarlijcks aen den Koninck van Portugael fou hebben te leveren: en alfoo wierd oock die Vorft in de befcherminge der Portugeefen, tegen alle fijn vyanden genomen. Ondertuffchen maecte de Koninck van Calicut een vloot van tachtentigh Scheepen, en hondert en twintigh Brigantijnen vaerdigh, voorfende die treffelijck met wapenen, volck, gefchut en alderhande voorraedt.

Tegen defe machtige Vloot gingh de Jonge *Almeida*, hoewel maer elf Scheepen, met acht hondert Portugefen voorlien, moedighlijk aen, toonende daer tegen fulck een ongemeene dapperheyt, dat hy defelve, met verlies van dry duysent mannen, op de vlucht dreef, heb-

bende tien Scheepen, en menighte van Brigantijnen in de grondt ghefchooten. Het felfde geluck had *Francois Almeida* oock eenigen tijdt te vooren gehad.

Het volgende Jaer deedt de Koninck Emmanuel weder veertien Scheepen, naer Indien toerufften, die op verfcheyden tijden, uyt de haven van Lisbon in Zee ftaecken, fonder dat eenige van de felve, dat Jaer in Indie geraecte, zijnde door fware ftormen, d'een hier en d'ander daer heen gedreven en verftroyt, en eenige in de grondt geflagen. Wanneer de Indiaenen fulcks verftonden, befluyten fy al hun macht by een te verfamelen, om de Portugeefen al tseffens uyt Indie te jaegen: maer *Almeida* kennis van hun befluyt gekregghen hebbende, hield fich op fijn hoede, en felde vaerdighlijk twee Vlooten daer tegen ghereed, zijnde de eene van dry Scheepen en twee Galeyen, om de Scheepen te behoeden, die naer Cochin en de Caep de Comoria fouden varen, en de andere van elf Scheepen, van de welke fijn Soon *Laurents*, tot Generael gheftelt wierdt, om die gantfche kuft te bevrijden, en den vyand te doen fien, dat fy geen nieuwe macht van nooden hadden.

De Indiaenen des niet tegenftaende, lieten niet naer hun befluyt voort te fetten, het welke de Koninck van Cananor begoft, met een macht van veertig duysent mannen, aen te vangen, met de welke hy de Sterckte van de Portugeefen aantaiten, die de felve dapperlijk, gedurende den geheelen winter, door de moedigheyt en kloeckheyt van hun Overfte Britio befchermden, foo verre dat de vyanden gedwongen wierden een vrede met hen aen te gaen, aengefien fy geen middel faegen hen te overwinnen.

Eenigen tijdt daer nae, namentlijk in het Jaer 1508, wierden weder felftien Scheepen naer Indie gefonden. Vier van de welke onder het beleydt van Jago Seguei-

Ontdec-
kingh van
het Eylant
Madagaf-
car.

Tocht van
den Jon-
gen *Al-
meida* nae
de Maldive-
ves.

Groote
Zemacht
tegen de
Portugee-
fen.

*Laurents
d'Almeida*
flaet de
machtige
Calicut-
fche vloot.

Portugee-
fche vloot
verftroyt.

De Sterk-
te van Ca-
nanor dap-
perlijk
door de
Portugee-
fen be-
fcheemt.

Segueira, aen geene zijde den Ganges, naer het Aurea Cherfoncus, als nu Malacca genaemt, gefonden wierden, om de gelegentheyten van dat gewest te verspieden, en de andere twaelf onder Georgio d'Aguilaar, hadden last met hun vijven nae de Caep de Guardiafril over te stecken, om al de Scheepen die uyt Arabie, naer Indie quamen, waer te nemen; maer dese Vloot leedt mede schipbreuck, en wierd van de golven in geswolgen, om mede te toonen hoe dier dese landwinningen de kroon van Portugael stont.

In het begin van het volgende Jaer, *Almeida* den vyandt geen tijdt willende geven, sandt sijn Soon *Laurents* met acht Scheepen, om de geheele kust in allarm te houden, en de Moren werck te geven. Hy gingh heen met dese last, taeste verscheydene havens aen, verbrande menigte van scheepen der vyanden, en quam ten laetsten met sijn Vloot in de haven van Chaul. Alwaer ten ancker zijnde, verstond hy dat Campson, Konink of Soudan van Egypten, een machtige Scheepsvloot in Indie gefonden had, om ter liefde van den Koninck van Cambaya, en die van Calecout, de Portugeesen aldaer t'onder te brengen. Wanneer de Onder-Koninck *d'Almeida* dat mede vernomen hadt, schreef hy sijn Soon, dat hy den vyandt niet vorder sou laten komen, maer hem tegen gaen en slag leveren, soo haelt de gelegentheyten sulcks sou toelaten. In gevolge van dese last, maecte sich *Laurents* vaerdigh om te slaen, en geraecte met de Mamalucken aen het gevecht. Maer dit liep tot sijn ongheluck af, alsoo hy dapperlijck strijdende, doot geschooten, en sijn Schip genomen wierdt, de rest van sijn Vloot nam de vlucht na Cananor.

Eenigen tijdt daer nae, kreegh *Francisco d'Almeida* last van den Koninck van Portugael, sijn ampt, aen Alfonso d'Alburquerque (van wie hier achter

bysonderlijck gesproocken wordt) over te geven, en te huys te komen, maer dewijl hy als doe besigh was sijn Vloot by een te vergaderen, om Mirochem aen te tasten, en den dood van sijn Soon te wrecken, besloot hy voor sijn te huysvaert noch dien tocht te doen. Hy dan hebbende seven Scheepen geladen, om nae Portugael te gaen, begaf sich met sijn gantsche Vloot, bestaende in negentien Scheepen, op hebbende dertien hondert soldaeten, en vier hondert Cochineesen, naer Cananor, en zeylde van daer nae de haven van Dabul, een Stadt behoorende onder het gebied van Goa, welcke plaets hy beschoot, en met geweld veroverde. Van daer fette hy het naer Diu, daer Mirochem, Zee-voogt der Egyptenaren met sijn Vloot lagh, mede van besluyt zijnde *Almeida* in volle Zee slag te leveren. Eenige dagen daer nae ontmoeten dese Zee-voogden malkander, tusschen de welke een seer hardt gevecht ontstont, in het welcke *Almeida* de overwinningh behield, blijvende vier duysent Mamalucken dood, en de andere met de vloot op de vlucht gedreven zijnde. Dit bracht soo veel te weghe, dat Mirochem daer door gedwongen wierd vergiffenis en vrede van *Almeida* te versoeken.

Die voorts in sulcker voegen de kust tusschen Diu en Cochin over liep, dat hy al de Heeren en Landvoogden van de selve onder schattinge, en onder gehoorsaemheyden van den Koninck van Portugael bracht. Hy begaf sich weder naer Cananor, alwaer eenigen tijdt sijn volck ververst, en ordere op de faecken aldaer gestelt hebbende, vertrock vorder naer Couchin, daer hy van den Koninck en de Portugeesen met groote eer en blijdschap ontfangen wierd.

Volgens last en ordere van sijn Koninck, nam hy daer op sijn reys naer Portugael aen, maer soo als hy, niet verre van de Caep de bona Esperanca water

Nieuwe
schip-
breuck
der Portu-
geesen.

Egypti-
sche magt
tegen de
Portugee-
sen.

Laurents
d'Almeida
geslagen
en ghe-
doodt.

d'Almeida
veroverd
Dabul.

Slaet de
Egypti-
sche vloot.

waeter in nam, gheviel het dat eenige van sijn volck, zijnde aen landt gegaen, door de woefte Barbaren, naer de Scheepen gedreven wierden. Hy, om hen by te staen, sette mede voet aen landt met vijftigh van de sijne, maer had het ongeluck met een pijl door de keel geschooten te worden, waer door hy met vijf en tseftigh Portugeesen, en on-

der die elf braeve Capiteynen, het leven liet, de rest wonnen de booten, en quaemen met groote moeyte aen de Vloot. Alsoo bleef dese brave Oorloghsman, door een deel woefte Barbaren, die sich door soo veel kloecke vyanden gereddert hadt. De Vloot tzeyl gaende, versoete haer groot verlies met haer geluckige aenkomst tot Lisbon.

Wordt
door de
Wilden
van de
Caep door
gellagen.

't LEEVEN en DADEN

V A N

ALPHONSUS d'ALBURQUERQUE

Onder-Koningh in Oost-Indien.

I N H O U D.

T *Ristan d'Acugna naer St. Laurents gesonden. Beschrijvingh van Socotora. Tocht van Alburquerque naer Ormus. Dat hy Portugael onderdanigh maect. Wederspannigheyt van dien Koninck. Ormus weder belegert en beschooten. Door verradery der Portugeesen weder van Alburquerque verlaeten. Nederlaegh der Portugeesen tegen de Calcutianen. Jacob Lopes de Segueira komt in Indie. Sijn handel met den Koninck van Malacca. De Vrede beslooten. En weder gebroocken. Besluyt van Alburquerque om Goa te beoorloghen. Aenvangh door Timoia. Goa door Alburquerque onder Portugael gebracht. Toerustingh van Zabaim tegens de*

H

Por-

Portugeesen. Hun tegenweer daer tegen. Goa weder besprongen. En van Zabaim gewonnen. Nieuwe Vlooten in Indie. Goa op nieuw door Alburquerque bemachtight. Malacca door Alburquerque gewonnen. Buyt in de Stadt gemaect. Goa weder belegert en verlaten. Verscheyde Gesandschappen om vrede. Vrede met de Calecutianen. Onlusten binnen Malacca. De verraders gestraft. Andere opstant aldaer. Gestilt. Tocht van Alburquerque nae Aden. Misluckt. Sijn verbondt met den Koninck van Cambaya. Alburquerque rust een vloot toe nae Ormus. Dat onder gehoorsaembeydt van Portugael gebracht wordt. Gesantschap van den Koninck van Persien. Koninck Hamet van Alburquerque geslagen. Dood van Alburquerque.

En weynigh tijds te voren wierd *Alphonfus d'Alburquerque*, Onder-Koninck van Oost-Indien gemaect zijnde, met vijf Scheepen derwaerts heen

geschickt, om het selve ampt te aenvaerden, wanneer de tijdt van d'Almeida sou uyt zijn. Dese op sijn aenkomst gaf last aen *Tristan d'Acugna*, die het gesagh over elf Scheepen hadt, naer het Eylandt van *St. Laurents* te varen; om de uytbreyingh van het selve, en de zeden der inwoonderen ten nauwsten te ondersoecken, het welke hy uyt voerde, ontdeckende de gantsche kust van het Eylandt, naer het vaste landt van *Æthiopia* toe; maer komende aen de punt die naer het westen streckt, en willende het Eylandt rontsomme zeylen, onstont'er een onweder, het welke sijn besluyt vernietighde, en hem weder naer *Mozambique* dede keeren.

Van daer weder tzeylgaende, quam hy eyndelijck in de haeven van *Melinda* ten ancker, om den Koninck aldaer te begroeten, en hem eenige geschencken van wegen sijn Meefter te behandigen.

Van daer nam hy den wegh nae *Zocotora*, van het welke de inwoonderen sich Christenen noemen, gelijckse oock nae der Christenen wijse Kercken en Autaren hebben, sonder datse evenwel een woordt van der Christenen Leere verstaen. Ten tijden wanneer de *Portugeesen* daer aen quamen, heerschte de Koninck van *Capen*, een Arabier, met groote gestrengheyt over dit Eylandt, hebbende een Sterckte op de Zee ghebouwt, om daer door de inwoonderen in te beeter gehoorsaemheyt te behouden. *Tristan* daer komende, taste dese Sterckte aen, om daer door dese Christenen van de *dwinglandy* der Arabiers te verlossen, en maeckte sich daer meester af, daer sich de inwoonders ten hooghsten over verblijden.

Aen d'andere zijde, *Alburquerque* maeckte een toeleg, om sich meester van *Ormus*, een Eylandt leggende aen den mondt van den *Persischen* Zeeboesem, te maecken, wiens inwoonders meest alle Arabiers en *Persianen*, maer alle *Mahumetisten* waren; en tot dien eynde gingh hy tzeyl in het Jaer 1507, van *Zocotora* naer de *Caep de Rozaga-*

Beschrijvingh van Zocotora.

Tristan d'Acugna naer *St. Laurents* gesonden.

le, in Arabie, anders Corodum ghe-naemt, hebbende by sich ses dappere en vermaerde Capiteynen, die over vier hondert en tseventigh soldaeten het gesaghal hadden; met dese, en een kleyn getal scheepen, becluyt de Onder-Konning Ormus aen te tasten, om het selve den Koninck van Portugael onderdaenigh te maecten. En in der daedt, niet tegenstaende veel gevaerlijcke ontmoetinge, hy voerde het selfde met allen loffelijck uyt, invoegen de Koninck van Onor, ten hooghiten van sijn dapperheydt voldaan, versocht vrede met hem, en verbondt met den Koninck van Portugael te hebben, onder belofte van hem jaerlijcksche schattingh te geven; het geen hem wierdt toegestaen, van al het welke de voorwaerden in goude plaeten, in de Arabische en Persische tael gesneden wierden, blijvende het Persische Exemplaar, of Uyt-schrift, voor den Koninck van Onor, en het Arabische voor den Koninck van Portugael.

Niet tegenstaende dit vast verdragh, de Koninck van Ormus, of Onor, eenigen tijdt daer nae (verstaende uyt eenige Portugeefche Capiteynen, die tegen hun Opperhoofd *Alburquerque* waren opgestaen, en van hem afgevallen, dat het geen de selve in sijn Rijck hadt gedaen, geensints met ordere van den Koninck Emmanuel was gheschiedt) socht gelegentheyd (tegen de gegevene beloften) hem met sijn Portugeelen weder uyt sijn landt te verdrijven, tot welken hy albereeds vijf bootsgefallen, die sich op het geschut te gieten verstonden, hadt opgemaect, maer *Alburquerque*, kennis van de saeck gekregen hebbende, trachte by tijds daer in te voorsien, maeckende sich vaerdigh, om hem met ernst aen te tasten, indien de saeck daer toe mocht komen, gelijkse oock dede: want de Koninck bracht terstondt sijn volck van alle kanten by een, en

liet opentlijck met geschut op de Portugeefche Vloot donderen.

Alburquerque begoft daer op van sijn der zijde de Stadt mede te naerden, en geweldighlijck beschieten, besettede oock alle toegangen, op dat de belegerde van nergens eenige toevoer mogt werden toegebracht; door al het welke hy de belegerde soo verre bracht, dat hun saecken ten uysterste gekomen zijnde, sy gereed stonden, om de Stad met verdragh over te geven: maer eenige Portugeesen, teghen hunnen Onder-Konning wederspanning geworden zijnde, lichten hun anckers, en namen den wegh naer Indie, sonder acht te slaen op hun eedt, of het ghevaer daerse hun Hooft, en by gevolg de Indische saeck in stelden, waer door *Alburquerque* gedwongen wierdt sijn ondernemingh te staecken, en in der haest van Ormus af te trecken.

Ondertusschen de Koninck van Portugael, hoorende van de macht die Campson, Souldaen van Egypten, in Indien sandt (gelijck hier voorgesegt is) mede van de onderstandt, die de Koninck van Calecout hem wilde doen, om de Portugeesen met geweldt uyt Indie te verdrijven, maecte, self noch voor de wederkomst van Almeida, een Vloot van vijftien scheepen, met vijf hondert Portugeefche soldaten voorsien, naer Indien, toe, stellende daer over Fernand Coutinet, een Edelman van groote achttinge, en Veldt-Marschalck van het Rijck; dese op sijn aenkomst, volgens last van den Koninck, vervoegde sijn macht met die van *Alburquerque*, die hem alreeds in maeghschap bestondt, en een groot vriendt was, om soo gesamentlijcker handt, den Koninck van Calecout, en sijn Stadt te vernietigen, tot welcken eynde sy de stevens daer heen wonden, hebbende twee duysent Portugeefche soldaten, en ses hondert Indianen op hun Vloot. Wanneer

Ormus weder belegert en beschooten.

Door verdragh der Portugeesen weder van *Alburquerque* verlaten.

Tocht van *Alburquerque* naer Ormus.

Dat hy Portugael onderdaenig maekt.

Weder-spanningh van den Koninck.

Nederlaeg
der Portu-
geefen re-
gen de Ca-
lecutia-
nen.

fy daer quamen, was het niet lange, of sy wierden handgemeen, maer de quade raedt en hardneckigheyt van Coutinne, was de oorfaeck van de nederlaeg, en dat de Portugeefen een goet geral foldaten lieten fitten, onder de welke hy felve was.

Jacob Lo-
pes de Se-
gueira
komt in
Indien.

Omtrent dese felve tijdt vertrock Ja-
go Lopes de Segueira van Lisbon met vier fcheepen, en quam eerftelijck in het Eyland van St. Laurents, van daer tot Cochin, en aen het Eyland Taprobane, het welke recht onder de Linie gelegen is. Van daer nam hy fijn cours naer Malacca, om het welke aen te doen, hy gefonden was, dewijl de Koninck Emmanuel groote begeerte hadde, een weynigh meer kennis van dat Rijk te hebben.

Sijn han-
del met
den Kon-
inck van
Malacca.

Wanneer hy daer gekomen was, gaf hy den Koninck aldaer, die een Mahometift was, te verftaen, dat een feer beroemt Koninck, in het uyterfte gedeelte van het weften, hem tot fijn Majesteit gefonden had, om een verdragh van vriendfchap en verwandfchap met hem aen te gacn, het welke hen beyde voor het toekomende, feer groot nut en voordeel fou konnen by brengen. De Koninck en fijn Oom, die het Rijk beftierde, lieten fich dese aanbiedinge feer wel gevallen, en alfoo wierdt Segueira toegelaten binnen de Stadt te komen, om alfoo een vrede onderlingh te beraemen, gelijk de felve getroffen, en met alle behoorlijke plechtigheden voltrocken en befwooren wierdt.

Vrede be-
flooten.

Ondertuffchen lieten de kooplieden van de Zuyder Eylanden, en die daer uyt Indie, en elders van daen om te handelen waren, niet na, den Koninck het oor, als elders oock gefchiedt was, vol te blafen, en te seggen, Segueira en fijns ghelijcken waren niet als een deel Zee-rovers, en vyanden van alle volkeren, en die onder een fchoonen fchijn, niet als enckel bedrogh voeden; alle-

nigh om diete verdueren, met de welke sy verbondt en vrede aengingen, gelijk men door gantsch Indie, hunnen handel foodaenigh bemerckt hadt. En dese redenen brachten den Koninck en fijn Oom foo verre, datse voornaemen Segueira, en de andere Capiteynen en Overften om den hals te brengen; maer sulcks ter ooren van Segueira gekomen zijnde, maeckte fich die by tijds van daer, naer Indoftan, van waer hy de Caep de Cory aendeed, en alfoo eyndelijck weder naer Portugael trock.

Weder
gebroken.

Aen d'andere zijde *Alburquerque*, bewoogen door den raedt van Timoia, die als doe de zyde van de Portugeefen aenhingh, befloot den oorlogh na Goa, (een naem die foo de Stadt als het Eyland, daer de felve op leght, gemeen is) over te brengen, om dat hy vernomen hadt, dat Zabaim, die daer Heer van was, fich vervaerdighde om de Portugeefen op den hals te komen. Hy derhalven fandt eenige van fijn Hoplieden voor uyt, om een tooren, die de bespringers groote fchade aen doen, te bemachtigen, gelijk hy oock Timoia bevel gaf, een anderen tooren op het vaste land, dicht by het Eyland ftaande, daer beftettinge, en gefchut oplagh, te vermeerteren, het welke fy moedighlijck nae quamen, van waer fy vorder toogen, om een vastigheyt, Pangin genoemd, die sterck, en wel met volck voorfien was, aen te tasten, de welke sy in namen, en in de affche leyden, na dat de befetelingen op de vlucht gedreven waeren; al het welke de inwoonders van Goa, die oock onder malkander feer oneens waren, een ongemeene verbaeftheit aen bracht.

Befluit
van *Al-
burquerque*
om Goa te
beoorlo-
gen.

Alburquerque van hun onderling misnoegen verwitticht, fchickte een ghesandtfchap aen de voornaemfte van de Stadt, om hen aen te seggen; hy ware niet ghekomen om hen te verdueren, maer om hen van het jock der dwingelandy,

Aenvangh
door Ti-
moia.

landy,

landy, dat op hen lagh, te verlossen, en onder een sachter en vreedfaemer regeeringh te stellen, belovende hen in vryheyt te behouden, indiense sich onder sijn bescherminge wilden begeven, gelijck sy oock deden, invoeghen *Alburquerque* den volgenden dagh, den 16. February des Jaers 1510, binnen de Stadt quam, om de besittinge van de selve, de Sterckte, en al de wapenen en voorraedt (bestaende uyt veertigh dubbelde Canons, met een oneyndelijcke menigte van Falconetten, Musquetten, en ander geschut in overloed) te nemen.

Maer lange mocht hy desen stand niet vreedfaem besitten; want Zabaim (die voor als doe niet tegenwoordigh, maer niet de andere saecken van sijn Rijk te bestellen, besigh was, maecte vaerdig een groote macht op de been te hebben, om daer mede de Portugesen weder van sijn bodem af te drijven. *Alburquerque* socht hem voor al den toegangh tot het Eylandt af te snijden, en de Stadt Goa wel te bewaeren; en hoewel hem het selve swaer genoegh was, als hebbende weynigh volcks, en slecht vertrouwen op de ingefetenen, deed hy evenwel alles wat hy konde, om tegen alle ongelegentheden te voor sien, maeckende veel Trencheen en vastigheden, tot beschermingh van het Eyland; en stellende sijn braefste Capiteynen tot bewaringh van de selve.

Al dit niet tegenstaende, de vyanden (begunsticht door een duystere en regenachtighe nacht, die de Portugesen verhinderde hun schiet-geweer te ghebruycken, en toe te loopen daer de nootwendigheyt sulcks vereyschte) overwel-dighden de Trencheen, hoewel niet sonder verlies van veele van hun Volck. Sy daer op trecken voort om de Stadt te bemachtigen, doende daer alles op wat sy konden; maer *Alburquerque* en de sijne beschermenden sich met groote moedigheyt, en stonden veel lange en geweldi-

geaenvallen uyt. Terwijl sy in dese stant van saecken stonden, namen de Sarazijnen die binnen Goa waren, de waepenen aen, en vielen op de Portugesen, soo haest sy de tenten van Zabaim (die tot noch toe alles door Pulticam, sijn Opper-hoofstman hadt uytgevoert) voor de Stad sagen, het welcke *Alburquerque* bewoogh, siende de macht der vyanden, soo van buyten als van binnen, en de weerloosheyt van de Stadt, sich naer de Sterckte met al sijn volck te begeven: maer siende geen gelegentheydt sich aldaer lange te verdedigen, nam een besluyt, te middernacht te vertrecken, met meeninge tegen de voortijdt weder te komen.

Ondertusschen stelde de Koninck Emmanuel weder dry Vlooten naer Indien toe, d'eene van vier scheepen, onder Jago Mendozza de Vasconcell. De tweede van seven scheepen, onder Gonzales Segueira, en de derde van dry, onder Jan Serran, met bevel op het Eylandt van St. Laurents te landden, om met den Koninck van het selve een verdragh te maecken. Dit voerden sy met die en andere Koningen uyt, ontdekkende die geheele Noordsche kust, en staecken soo, niet tegenstaende veel stormen, die hun beliepen, naer Indie over. Vasconcell had vorders last naer Malacca te zeylen, met ordere van den Coninck aen *Alburquerque*, dat de selve hem alle nootwendigheden, tot die onderneminghe, sou bestellen; maer daer wierdt een besluyt onder alle de Hoofden gemaekt, dat het bemachtigen van Goa, voor alle andere dingen behoorde te gaen, zijnde de onderneminghe op Malacca van sulck een gewicht, dat daer vry meer als vier scheepen toe van nooden waren, en na het volvoeren van de saeck van Goa, soude men met beter gevolgh die saeck kunnen aenvangen.

Vasconcell verhaerde gaerne dit besluyt, en terstondt verhaerdighde sich *Albur-*

En van Zabaim gewonnen.

Nieuwe Vlooten in Indie.

Goa door *Alburquerque* onder Portugael gebiacht.

Toerustingh van Zabaim tegen de Portugesen.

Hun tegenweer daer tegen.

Goa weder besprongen.

querque tot den tocht op Goa, maeckende een Vloot van vier en dartigh Scheepen klaer, op de welke vijftien hondert Portugeesen, en dry hondert Indianen waren: aldus zeylt hy weder naer Goa, en vand de moed van de sijne soo goet, en de wederstandt der vyanden soo nuttelos, dat hy in spijt van al de vyanden, sich weder meester van de Stadt maecte, en dat binnen ses uren tijds, en met een hand vol volcks, zijnde die soo vol van weerbaere mannen.

Alburquerque dan goede ordere op de saecken van Goa gestelt hebbende, vervaardigde sich tot de onderneming op Malacca, maecte derhalven een Vloot van ses en twintigh Scheepen daer toe vaerdigh, en begaf sich met een voor de wind daer na toe.

Hy quam daer voor op den eersten July des Jaers 1511, alwaer aenstonds in de haeven, een gesant van den Koninck by hem quam, die op redelijke voorwaarden, vrede van hem verfocht, voorwendende, dat de verongelijckinge voor heen Segueira aengedaen, Bondare sijn Stedehouder te wijten was, die hy, om die reden, oock met de doodt gestraft hadt. Maer *Alburquerque* wilde daer niet na luysteren, voor dat hem al de Portugeesen die hy in handen hadt, weder toegesonden wijden; het welcke terfont geschied zijnde, besloot *Alburquerque* evenwel met sijn werck voort te gaen, en de Stadt met geweldt aen te tasten, gelijk hy oock, naer een gedurigh en bloedigh vechten van twee daegen (zijnde de ingeseetenen van besluyt alles voor hun Stadt en vryheyt op te setten) sich meester daer van maecte. De Koninck selve ontvluchte het by de Zee, met de voornaemste van sijn Heeren, terwijl de Portugeesen een grooten buyt in de Stadt maecten, het welke men daer uyt kan afnemen, om dat het vijfde gedeelte daer van, den Coninck toe-

behorende, geacht wierd twee hondert duysent kroonen te bedraegen, sonder duysent stucken geschuts, en verscheyden ander oorlogs gereedschap daer onder te begripen.

Wanneer dit nu aldus ten eynde gebracht, en goede ordere op de seeckerheyt van de Stadt gestelt was, begaff sich *Alburquerque* een genoeghame Sterckte aldaer op te rechten, die binnen weynigh tijds ten eynde gebracht wierdt; terwijl liep het gerucht van dese voortreffelijke overwinningh over ghcheel Indie, en bracht foodanigen verschrikingh onder de nabuerige Koningen en Vorsten, dat de Koninck van Siam, een groot en machtigh Heer, omtrent de grensen van China gelegen, als mede de Koningen van Java, Zumatra en Pegu, hun Gefanten aen *Alburquerque* sonden, d'een versoeckende vrede, en d'ander sich gewillig den Koninck van Portugal te onderwerpen; toonende door getchencken en gaeven, de vriendschap en eere die sy den Onder-Koninck, door sijn loffelijke en heerlijke daden, toedroegen.

Terwijl nu *Alburquerque* met het winnen van Malacca besigh was, trachte Zabaim, eertijds Koninck van Goa, dat Eylandt de Portugeesen weder afhandig te maecken, brenghet derhalven een groote macht, onder sijn Stedehouder Tullechan, een wijs en dapper oorloghs man, op de been, die voor af het Eylandt bemachtigt hebbende, sich vervolgens voor de Stad komt legren, die hy aenvanght dapperlijck te bespringen; maer de Portugeesen, niet tegenstaende de honger, en andere ongemacken, die de belegerde gemeenlijck drucken, verdadighden sich soo dapperlijck, dat de beleggers gedwongen wierden weder op te breeken.

Zabaim evenwel wilde niet rusten, maer sand Rozalchan sijn Schoon-broeder, een Turck van geboorte, daer weder

Goa op
nieuw
door *Al-
burquerque*
bemachtigt.

Malacca
door *Al-
burquerque*
gewonnen.

Buyt in de
Stadt ge-
maeckt.

Goa weder
bele-
gert en
verlaten.

der naer toe, met ordere alles te vyer en te swaert te vernielen. *Alburquerque* daer en tegen, die oock gehoort had dat Zabaim een tweede macht van 2000 mannen by de eerste wilde voegen, vervaardigt aenfondts een Vloot van seftien fcheepen, om hen het hooft te bieden; met de welcke hy van Cochin naer Goa af vaert, alwaer gekomen, tast hy de vyanden op sulck een wijfe aen, datfe gedwongen wierden het Eylandt, benefens de Sterckten diefe gebouwt hadden, te verlaeten.

Hier op komt de gefandt van den Koninck Veugapor, wiens Rijk aen dat van Zabaim paelde, by *Alburquerque*, en verfoeckt vrede en vriendschap met de Portugeesen; het welcke van meer andere nagevolgt wierdt, selfs de Keyfer van Æthiopiën, en de Koninck van Ormus, fonden haer Gefanten naer Portugael aen den Koninck Emmanuel. Door bemiddelingh oock van zijn Neef Naubeadarin, erfgenaem van de Kroon, wierdt oock de vrede met den Koninck van Calecut gemaect, zijnde by voorwaarden van het verdrag den Portugeesen toegelaten een Sterckte in Calecut te bouwen, die oock met goede voorforge opgerecht was.

Alburquerque vorders nu tot Goa zijn verblijff genomen hebbende, gaet in het Jaer 1513, naer de Arabische Zee tzeyl, om sich tegen de macht van den Sultan van Egypten te stellen, die voornemens was een Sterckte aen de mondt van de Arabische Golf te bouwen, en sich meester van de Stadt Aden, tot groot nadeel der Portugeesen, en hun koophandel in Indien, te maecten.

Ondertuffchen ontftonden eenighe onlusten binnen Malacca, ter oorfaeck van een rijk koopman, Utefinutaraja genoemd, die door *Alburquerque* tot Rechter over de Sarazijns gefeit was, de welcke vertrouwende op zijn groote middelen, en het gefagh dat hy onder

het volck hadt, soo ongebonden wierd, dat hy sich selven al trachte Koninck te maecten, eer de Portugeesen daer in gekomen waren; en om tot zijn ooghwit te geraecken, selfs nu de felve daer al meelter waren, bewoog hy een Vorft, die nae de doot van Mahommer, Koninck van Malacca, die zedert het verlies van dit Rijk, van hartfeer geftorven was, het Rijk erven most, om de waepenen tegen de Portugeesen aen te nemen, hem belovende alle onderftant, om alfoe het werck ten cynde te brengen, en de Portugeesen weder uyt het Rijk te helpen. Maer desen handel quam *Alburquerque* haest ter ooren, die desen werckmeeter terftont by den kop vatten, en van zijn schelmfch bestaen overtuyght zijnde, benefens eenighe zijne medeftanders, opentlijk het hooft voor de voeten dede leggen, en hun huysen om verre haelen.

Niet lange daer na, onderftond een, Patecarir genoemd, aen de welcke *Alburquerque* het selfde ampt gegeven had, het selfde, dese beminnde de dochter van den voorgaenden Rechter, nam de selve heymelijck ten houwelijck, en trouwde met haer, door aenwitting van zijn Schoonmoeder en Vrouw, het gefchil van haer Vader en Man. Hy dan, sonder de faeck veel langer uyt te stellen, nam aenftonts de waepenen aen, stack den brand in een gedeelte van de Stadt, en bracht verscheyde inwoonders om den hals. Maer *Alburquerque* was terftont in de weer, en komt hem op den hals, foodanigh dat hy hem uyt Malacca verdreef. Hy evenwel focht sich in een plaets, niet verre van de Stadt, vast te maken, die hy met wallen en geichut genoeghaem weerbaer stelde, en van waer hy die van Malacca gedurige moeyelijckheydt aenbracht; maer *Alburquerque* bracht hem wel haest soo verre dat hy sich stil hield.

Maer als daer op de Onder-Koninck sich

Verscheyde gefantschappen om vrede.

Vrede met de Calecutianen.

De verraders gestraft.

Andere opftand aldaer.

Onlusten binnen Malacca.

sich na Zumatra te sloop begaf, begoft hy weder sijn oude moedwil; en deed soo veel dat hy by nacht in de Stad quam, en het Schip van Alfonso Chugne, een dapper krijghsman, overviel, hem dood sloegh, en sijn volck gevanghen nam. Onderdies bequam hy onderstand van den Koninck van Malacca, het welke hem noch meer deed ondernemen, tot dat Rodrick Loricio, Stadtvooght van Malacca, Ferdinand d'Andrade, Zeevooght, en andere Portugeesche Capiteynen hem aengrepen, en (nae datse oock Lazamam, eertijds Admiraal van Malacca overwonnen hadden) dwongen naer het Eylandt Java, als mede de opgeworpen Koninck van Malacca naer Bantan te vluchten.

Gesilt.

Onderdies vervaerdighde *Alburquerque* een vloot van 20 scheepen, met 1700 Portugeesen en duysent Indianen beset, met de welke hy, uyt de haeven van Goa, in het Jaer 1513, naer Aden, een van de sterckste Steden van het gelukkig Arabie, geseylt is, van de welke hy sich trachte meester te maecten, om van daer geheel Arabie te quellen, en de aankomst der vloot van den Sultan van Egypten te stuyten; maer sijn aenflagh geluckte niet wel, want hy vandt de gelegentheynt niet gelijk hy sich hadt ingebeeld, dewijl men hem hadt wijs ghemaeckt, dat de Stadt slechtelijck voorsien was, daer hy het tegendeel bevand, en de ingeseetenen quajlijk teghen de Portugeesen genegen te zijn, invoegen, na dat hy alles hadt gedaen dat hy konde om de Stad te overweldigen, hy genootsaeckt wierd om te breecken, en weder in haest naer Indie te keeren.

Missluct.

Op dien selven tijdt hielt oock de Koninck van Bantan, die van Campar belegert: hier over sand hy Francisco de Melo met vier scheepen, beset met hondert Portugeesen en 700 Malackers, om dese hun verwant te verlossen; het welke soo wel geluckte, dat de Melo de

vyanden verjoegh, en veel van de selve neder maecte. Ondertusschen bracht *Alburquerque* de saeck met den Koninck van Cambaya, door welck landt de stroom Indus loopt, soo verre door sijn gesanten, dat hem toegelacten wierdt Sterckten in verscheyden Steden te moghen bouwen, de Stadt Diu alleenigh uytgefondert.

Sijn verbondt met den Koninck van Cambaya.

Terwijl deedt hy weder een andere Vloot vervaerdigen, gevende het den naem dat de selve naer Arabie geschickt wierdt; maer het was in der daedt om Ormus aen te tasten: en om te beter sijn belluyt te bedecken, en alle misvertrouwen den Koninck te benemen, sand hy sijn Neef Peter d'Alburquerque, met vier scheepen, naer de Caep Guardafu, om die teghen de Arabiers te gebruycken, van de welke hy onder andere tien groote Scheepen, met seer kostelijcke koopmanschappen gelaeden, genomen heeft. Van daer, volgens sijn last, begaf hy sich naer Ormus, om van den Koninck Terompa, die sijn broeder Zeifadin opgevolgt was, verlofte verfoecken, om de Sterckte te mogen bouwen, gelijk by verdragh tusschen sijn Broeder, en den Onder-Koninck beslooten was. Wanneer nu desen Koninck het selfde niet wilde toelaten, en *Alburquerque* daer bericht van hadt, deed die aenstonds 27. scheepen, en eenigh ander kleyn vaertuygh uyt haelen, en voer met deselve uyt Goa in het Jaer 1515, naer Ormus, alwaer de Koninck, ontfelt over dese soo schielijcken overval, alles dede wat hy konde, om den Onder-Koninck te bevredigen, doende hem door een van sijn Hofdienaren de eerbiedigheyt doen, en aenseggen dat de Stad, en al de Steden van het Rijck van Ormus, den Coninck Emmanuel toebehoorden, en te bidden, sich van al de gelegentheynt van dat landt te willen dienen, gelijk of hy in Portugael was.

Alburquerque rust een Vloot toe naer Ormus.

Alburquerque gaf tot antwoord, hy sou den

den Coninck voor zijn soon houden, in dien de daedt met de woorden over een quam, andersints maecken dat het hem eeuwich berouwen sou; want de gefant van Ormus, die na Portugael gefondcn was geweest, was al weder gekomen, met last van den Coninck, dat men de Portugeesen een Sterckte in die Stadt sou laten bouwen, die oock beloofd hadt, de helft ven de schattingh, sijn voorzaet opgeleght, te verminderen. De Coninck geen anderen raed siende, stont alles toe, als mede een oort van de Stadt voor hem en sijn soldaten; en alsoo wierd alles met eede bevestight, de Sterckte gebouwt, en Ormus ter gehoorfaemheyd van Portugael gebracht.

Door al dese treffelijke daeden, wierd de Coninck van Persien bewogen, sijn verbondt en vriendtschap den Coninck van Portugael aen te bieden, niet tegenstaende hy hem Ormus ontnomen hadt, tot welcken eynde hy *Alburquerque* een treffelijke gefantschap toefand, die daer door niet weynigh vereert, deselve tot Ormus opentlijck op een opgerecht tooneel, voor het Palays, om van al de wereld gesien, en daer door by den Coninck van Ormus in te grooter achtinge te zijn, ontfingh, en weder met kostelijke ge-

schencken van wegen sijn Coninck, en een Edelman Fernand Gomes genoemt, met brieven van Emmanuel, aen den Sophy Ismael te rugge sand. Soo groot was toen aldaer de achtung van den naem der Portugeesen. *Alburquerque* verseeckerde daer na den Coninck van Ormus tegen een anderen Coninck Hamet, die met geweld na sijn kroon stondt, sloegh hem, stelde sijn bondgenoot geruft, en de Portugeesche saecken, soo daer als elders, in de hooghste standt.

Alburquerque eyndelijck tot grooten ouderdom gekomen, wierdt eyndelijck door een lancksame koorts aengetaft, dewelcke van dagh tot dagh aennemende, hem deedt besluyten, sich van Ormus naer Goa te laten brengen, wenschende die plaats, daer hy den stoel van de Portugeesche heerschappy in Indie hadt gestelt, noch eens voor sijn dood te sien; daer omtrent komende, is hy overleden, latende een yeder, ja selver Sarazijnen en afgodendienaers droevigh over sijn doodt. En dit zijn de eerste ontdeckers en stichters van de heerschappy der Portugeesen in Indien, haer voortganck, en hoe onse landslieden daer sulck een goed gedeelte van gekregen hebben, is van anderen verhandelt.

Koninck
Hamet
van
Alburquerque
gellagen.

Dood van
Alburquerque.

Dat onder
gehoor-
faemheyd
van Per u-
gael ge-
bracht
werdt.

Gefandt-
schap van
den Kon-
inck van
Persien.

't L E E V E N en D A D E N

V A N

ANDREA DORIA,

Prins van Melfi &c.

I N H O U D.

Doria wordt *Admiraal voor Vranckrijck. Sijn misnoegen tegen die Kroon. Hy gaet wyt de Fransche in's Keyzers dienst. Philips Doria vertaet het beleggh van Napels. Genua*

I

door

door Doria van de Franschen verlost. Eer hem aengedaen. Het Kasteel van Genua gerafeert. Savona van de Genouesen gewonnen. Als mede andere plaetsen. Doria ontkomt een groot gevaer. Toeleggh van Barbarossa op Cadix. Alicotto van Doria beschaedicht. Doria worat Ridder van het gulden vlies, en Prins van Melfi. Oorloghs macht van Andrea Doria. Corone van Doria gewonnen. Als mede Patrasso. Ende Dardanelli. Wanhoopigh bestaen der Turcken. De Keyser komt in Italia. Corone weder van de Turcken belegert. Toestel van Doria om de plaets te ontfetten. Onset van Corone. Doria slaet de Turcksche Vloot. Verbondt tegen de Turcken. Doria wordt Generael van den Keyser. Fransche scheepen geslagen. De Koninck van Vranckrijck besoeckt den Keyser aen sijn Scheeps boort. Plichten van Doria den Koninck bewesen. Christen Vloot van de Turcken geslagen. Vrede tusschen den Turck en de Staet van Venetie. Dragut Rais wordt van Janettin Doria genomen. Tocht van den Keyser naer Algiers. Onweder belet het landen in Africa. Ontscheepingh en ordere van het Keyserlijck Leger. De Keyser soeckt Assan Aga tot overgeven van Algiers te bewegen. Wonderlijcke voorsegginge van een Toveresse. De Keyser komt voor Algiers. Uytval der Turcken. Hart treffen. Ellendige schipbreuck der Christenen. Grootte schade der Christenen. Aftocht van den Keyser van voor Algiers. Grootte hongersnoot der Christenen. Grootte Edelmoedighheit van den Keyser. Spangiaerden behouden edelmoedighlyck hun leven tegen de Barbaren. Doria voorsiet de Stadt van Genua. Keyserlijcke tocht naer de Stadt Africa. Misslaggh van Janettino Doria aengemerckt. Doria komt voor Africa. Munestro wordt van de Christenen gewonnen. Africa belegert. Haer gelegentheit. Beraedingh over het aentasten van de plaets. Vergeefs geweld der Christenen. Staet van het Christen heyr. Dragut soeckt de Stadt te vergeefs te ontfetten. Africa wordt stormenderhand veroverd. Doria van de Turcken op de vlucht gedreven. Orbitello van Doria ontfet. Sansfiorenza op Corsica, en voorts het gantsche Eylandt van de Franschen gewonnen. Verwonderlijke

ke daedt van een Edel Juffrou. Genouesen rusten toe om Corsica weder te winnen. Bedrieghlyckheyt der Franschen. Doria word Generael van de Staet van Genua. Sanfiozenza beleget. Doria doet het beleg van Calvi opbreecken. San orenza gewonnen. Dood van den Prins Andrea Doria. Sijn uytterste wille. Eer hem na sijn dood aengedaen.

Y kunnen ons van de Zee-helden deser eeuwen niemant beter voorstellen, als desen beroemden Genouees, dien Neptunus van de Middellandsche Zee. en doorluchtigh vrysteller van sijn Vaderlandt, *Andrea Doria*, die, soo oyt yemand door treffelijcke daden, sijn Vorstelijcke Meesters verbonden, en sijn Vaderlandt een eeuwige gedachtenis naergelaten heeft. Van hem seght Jamis Vitalis:

*Non ille modo Lybiaeque, Asiaeque
Pyrratarum & formidabile nomen;
Sed terræ decus Ausoniae & nova gloria
martis,*

*Hic Patriam longo Concussam turbine belli
Firmavit pace & civiles sustulit iras,
Illum grata suum, ligurum respublica ci-
vem*

*Et pietate gravem & meritis ingentibus,
inter*

*Delectos proceres quos illa, ab origine prima,
Excoluit celebrem aeterno sacravit honore.*

Dat is :

Sijn naem verstreckte een schrick voor rovende Africaenen,

Voor Turcksche buyters, en hun woedende halvemaenen.

Maer oock Ausonia tot oorloghs roem en glants.

Hy won in 't Vaderland, een burger eycken krants.

En slechte inlandtsche twiſt, en onrust, door de vrede :

Als Burger eerde hem 't Hooft der Ligu-rijnsche Steden,

Door sijn Godtvruchtigheyt en dappere dienst vermaert,

En gaf hem d'hooghste eer, die selfs sy had gebaert.

Dit setten wy soo over met vryheydt.

Maer om hem naerder te komen. Theodoro Trivultio quam uyt naem van den Koninck van Vranckrijk tot Genua,

daer hy uyt laſt van die Kroon voor haer het besit van die Staet nam, en den eedt van getrouwigheyt de Burgeren van de Stadt dede afleggen; alwaer hy als Onder-Koninck, sijn verblijf nam; terwijl de Alder-Christelijckste Koninck, om danckbaerheyt aen *Doria* te betoonen,

hem Admiraal, of Zeevooght van sijn Rijk verklaerde, en met de Ridderlijcke ordere van St. Michiel begiftigde,

de welke hy met groote plechtigheden, in de Kerck van San Matheo ontfinch;

genietende dien halspronck van eer, terwijl sijn Vaderlandt den halsbant van slaverny ontfinch. Maer niet lange genoot die Kroon sulck een dienaer, noch hy een eertitel die hem soo oncierlijk stont. De Koninck van Vranckrijk, om de Genoueesen te beter in dwang te houden, dede Savona verstercken, en besetten, snijdende den Staet sulck een voordeeligen haeven, en een groot gedeelte van haer koophandel af; en in de plaets van een gebuerigh vertreck, gaf

hem d'hooghste eer, die selfs sy had gebaert.

Maer om hem naerder te komen. Theodoro Trivultio quam uyt naem van den Koninck van Vranckrijk tot Genua,

daer hy uyt laſt van die Kroon voor haer het besit van die Staet nam, en den eedt van getrouwigheyt de Burgeren van de Stadt dede afleggen; alwaer hy als Onder-Koninck, sijn verblijf nam; terwijl de Alder-Christelijckste Koninck, om danckbaerheyt aen *Doria* te betoonen,

hem Admiraal, of Zeevooght van sijn Rijk verklaerde, en met de Ridderlijcke ordere van St. Michiel begiftigde,

de welke hy met groote plechtigheden, in de Kerck van San Matheo ontfinch;

genietende dien halspronck van eer, terwijl sijn Vaderlandt den halsbant van slaverny ontfinch. Maer niet lange genoot die Kroon sulck een dienaer, noch hy een eertitel die hem soo oncierlijk stont. De Koninck van Vranckrijk, om de Genoueesen te beter in dwang te houden, dede Savona verstercken, en besetten, snijdende den Staet sulck een voordeeligen haeven, en een groot gedeelte van haer koophandel af; en in de plaets van een gebuerigh vertreck, gaf

hem d'hooghste eer, die selfs sy had gebaert.

Maer om hem naerder te komen. Theodoro Trivultio quam uyt naem van den Koninck van Vranckrijk tot Genua,

daer hy uyt laſt van die Kroon voor haer het besit van die Staet nam, en den eedt van getrouwigheyt de Burgeren van de Stadt dede afleggen; alwaer hy als Onder-Koninck, sijn verblijf nam; terwijl de Alder-Christelijckste Koninck, om danckbaerheyt aen *Doria* te betoonen,

hem Admiraal, of Zeevooght van sijn Rijk verklaerde, en met de Ridderlijcke ordere van St. Michiel begiftigde,

de welke hy met groote plechtigheden, in de Kerck van San Matheo ontfinch;

genietende dien halspronck van eer, terwijl sijn Vaderlandt den halsbant van slaverny ontfinch. Maer niet lange genoot die Kroon sulck een dienaer, noch hy een eertitel die hem soo oncierlijk stont. De Koninck van Vranckrijk, om de Genoueesen te beter in dwang te houden, dede Savona verstercken, en besetten, snijdende den Staet sulck een voordeeligen haeven, en een groot gedeelte van haer koophandel af; en in de plaets van een gebuerigh vertreck, gaf

hem d'hooghste eer, die selfs sy had gebaert.

Maer om hem naerder te komen. Theodoro Trivultio quam uyt naem van den Koninck van Vranckrijk tot Genua,

daer hy uyt laſt van die Kroon voor haer het besit van die Staet nam, en den eedt van getrouwigheyt de Burgeren van de Stadt dede afleggen; alwaer hy als Onder-Koninck, sijn verblijf nam; terwijl de Alder-Christelijckste Koninck, om danckbaerheyt aen *Doria* te betoonen,

hem Admiraal, of Zeevooght van sijn Rijk verklaerde, en met de Ridderlijcke ordere van St. Michiel begiftigde,

de welke hy met groote plechtigheden, in de Kerck van San Matheo ontfinch;

genietende dien halspronck van eer, terwijl sijn Vaderlandt den halsbant van slaverny ontfinch. Maer niet lange genoot die Kroon sulck een dienaer, noch hy een eertitel die hem soo oncierlijk stont. De Koninck van Vranckrijk, om de Genoueesen te beter in dwang te houden, dede Savona verstercken, en besetten, snijdende den Staet sulck een voordeeligen haeven, en een groot gedeelte van haer koophandel af; en in de plaets van een gebuerigh vertreck, gaf

hem d'hooghste eer, die selfs sy had gebaert.

Maer om hem naerder te komen. Theodoro Trivultio quam uyt naem van den Koninck van Vranckrijk tot Genua,

daer hy uyt laſt van die Kroon voor haer het besit van die Staet nam, en den eedt van getrouwigheyt de Burgeren van de Stadt dede afleggen; alwaer hy als Onder-Koninck, sijn verblijf nam; terwijl de Alder-Christelijckste Koninck, om danckbaerheyt aen *Doria* te betoonen,

hem Admiraal, of Zeevooght van sijn Rijk verklaerde, en met de Ridderlijcke ordere van St. Michiel begiftigde,

de welke hy met groote plechtigheden, in de Kerck van San Matheo ontfinch;

genietende dien halspronck van eer, terwijl sijn Vaderlandt den halsbant van slaverny ontfinch. Maer niet lange genoot die Kroon sulck een dienaer, noch hy een eertitel die hem soo oncierlijk stont. De Koninck van Vranckrijk, om de Genoueesen te beter in dwang te houden, dede Savona verstercken, en besetten, snijdende den Staet sulck een voordeeligen haeven, en een groot gedeelte van haer koophandel af; en in de plaets van een gebuerigh vertreck, gaf

Doria wort Admiraal voor Vranckrijk.

haer een nagebuer, die van oudts en van nieuws alle bywoonders gewoön is lastig en schadelijck te vallen.

De Staet van Genua nam daer over haer toevlucht aenfondts tot den Coninck, sendende twaelf Gefanten aen hem, en daer nae tot *Doria*; maer wat dese Burgerlievende Heer kon of mocht voortbrengen, de Coninck, opgemaekt door sijn Raden, was noyt te bewegen, om afftand van desen aenstel te doen, het welcke, gelijk het de Genoueefen ten hooghten finerte, alsoo oock *Doria* diep in het hertegingh. Wanneer hier nu daghelijcks noch andere onlusten, wan-betaelingen van sijn onderhoudt, oock van het rantsoen van den Prince van Orangien, die op beloften van den Coninck los gelaten was, oock den toelegh van den Coninck self, om sich van de Galeyen, en de persoon van *Doria* te verseeckeren, by quamen, verfocht *Doria* aen den Coninck van sijn dienst ontslagen te mogen worden; maer kreegh daer op geen antwoordt, maer wel laet van den Coninck, Ascanio Colonna, en den Marquis del Guasto, beyde in een Zee-gevecht door Philips *Doria* verovert, hem in handen te stellen, het geen *Doria* weygerde, dewijl de selve Heeren sich alleen aen hem hadden overgegeven, op voorwaarden, dat hy hen aen geen andere sou overleveren. Dit duerde soo eenighe dagen; maer Ascanio Colonna en de Marquis, vernemende desen onlust, tusschen den Coninck en *Doria*, lieten ondertusschen niet nae naerstighlijck te arbeeyden, om *Doria* van den dienst des Conincks, tot die van den Keyser Carel te trecken. De Paus Clemens de sevende, socht van gelijcken hem in sijn gehoorfaemheyte te krijghen, indien hy Vranckrijck doch niet langer dienen wilde, zijnde hy het eens met die Kroon, die daer over aen hem geschreven hadt, belovende sijn koften en onderhoudt op sich te nemen;

Sijn mis-
noegen te-
gen die
Kroon.

maer *Andrea* bleef soo wel by sijn voornemen, en ontfingh soo goede hoope van des Keyfers wegen, dat hy den Coninck van Vranckrijck sijn ordere weder te huys sandt, en sijnen dienst opseyde; maeckende vorder sijn verdragh met den Keyser, op sulcke voordeelige voorwaarden als hy selver sou hebben kunnen wenschen. Onder de welcke waren, tot voordeel van sijn Vaderland, het onderwerpen van Savona, en een groote menighe kooren uyt Sicilie, en voor hem een jaerlijcks onderhoudt van tseftigh duysent Ducaten, en, gelijk daer na uytgevoert wierdt, een staet in het Rijk van Napels van tien duysent Ducaten van inkomst, en noch een ander voor sijn Neve den Graeve Philips *Doria* van seftien hondert.

Dese Philips was doen, omtrent het belegh van Napels, door den Prins Philibert van Orangie (als elders geseght is) opgehouden, besigh; die derhalven uyt kracht van dit verdragh, ordere van sijnen Oom kreegh, sich met sijn Galeyen naer Lericte te begeven, waer heen *Andreas* oock, ter oorfaeck van de sterfte, die als doe hart tot Genua aengingh, gewecken was; selfs als de Franschen nu met hun Zee-macht, d'ene naer Messina, d'andere naer Procida, en de rest naer Marsille weecken, taste hen *Doria* onderwegen met sijn Galeyen. hier en daer soo dapper en schaedelijck aen, dat dese eerste dadelijcke verklaringe van vyandtschap, den Franschen niet weynigh ongemackelijck viel.

Maer niet waeren maer begintselen. Op den selven tijdt, wanneer die van het verbondt Pavia bevochten, *Andreas Doria*, bevindende sich met sijn Galeyen omtrent Genua, bemachtighde aldereerst vier Fransche Galeyen, en daer op stelde sijn Vaderlandt aldus in vryigheyte en veyligheyte. Hy wel wetende hoe weynigh besettinghe binnen de Stadt was, en dat de Pest daer en boyen daer

Doria gaet
uyt de
Fransche
in 's Key-
sers dienst.

Philips
Doria ver-
laet het
beleg van
Napels.

Genua
door *Do-
ria* ver-
loft.

daer seer weynigh volck binnen gelaeten had, maer voornamentlijck, dat hy de voornaemste Burgers op sijn zijde had, als die openbaerlijck, onder den naem van een eendracht en vernietiging van alle zijdigheydt (selfs den Stadtvooght Trivultio daer niet tegenstrevende, en Broer Marco Cataneo met grooten yver de saeck aenpredikende) beellooten hadden metter daed hun vryheyte weder te soecken. Begeeft sich by nacht daer binnen, en overleyde met eenige van sijn vrienden, wat men in die saeck hadt te doen. Sy te samen haelen eenigh krijgsvolck by een, beneffens de vijf hondert die op de Galeyen waren, met de welke Philips Doria, en Christophoro Pallavicino, die in het geslacht en huys van Doria aengenomen was. Dese door de Poort della Giaretta, en Philips van Cerrignano door de hoeve van Paolo Sauli, binnen, en op de Marckt by malkander quamen, nemende aenstonts het Paleys van de Signoria en Staet in, terwijl sich Trivultio, met Girolamo Achinto naer het Castellet begaeven. Aenstonts ontfont'er, selfs eer den dagh aenquam, een algemeen geroep van *Liberta, Liberta*; Vryheyte, Vryheyte; en alsoo vand sich Genua van den band der Franschen verlost: twee Fransche Galeyen, in de haeven leggende, wierden oock, selfs door haer eygen roeyers, bemachtight, dewijl het Krijghsvolck dat daer op was, sich uyt vrees op het Casteel begeven hadt.

Andreas daer op met de sijne in de haeven gekomen zijnde, komt binnen de Stadt, alwaer hy op de plaetse Doria met een ongemeen toejuychen ontfangen wierdt, spreekende de Burgers weder van sijn zijde, met alle vriendelijckheydt aen, en hen te kennen gevende, dat het eenige eynde, van sijn bestaen, hun lieder welstant en vryheyte was, en hen biddende dat sy sich voortaan eendrachtelijck daer in wilden houden. Het

Vaderland, om sich danckbaer voor dese weldaede te betoonen, noemde hem zedert by openbaer besluyt, *Vader des Vaderlands*; met andere treffelijcke eertytulen, oprechtingh van sijn beeltenis, en andere teekenen van waerdigheydt ter eeuwiger eer en gedachtenis van hun Verlosser. Men wil oock dat de heerschappy der Stadt hem aengeboden, zedighlijck van hem sou afgeslaghen zijn. Hier op vanght men aen het Casteel te benauwen, en te besluyten, om Theodoro Trivultio tot overgeven te dwingen, die te vergeefs hulp van sijn vrienden voor Pavia leggende, versocht hebbende, en te vergeefs de Sterckte, na het verlies van de Stadt, te beschermen trachtende, eyndelijck gedwongen wierdt de selfde te verlaten; waer op aenstonts van de Burgers, dit lastigh jock vernielt en om verre geworpen is.

De Genoueesen vorders, naer den raedt van *Doria*, maecten op een nieuw een Hartogh, Bestieters, en een nieuwe gedaente van een gemeene Staet, en Republijck; gevende eerst het bewindt aen twaelf Reformatoren, of herstellers, welke waren Franco Flisco, Battista Spinola, Augustijn Pallavicino, Tomas Justiniaen, Simon Centurione, Augustijn Lomellijn, Philippo Cataneo, Vincent Sauli, Joan Baptist Fornari, Joan Marini, Paulus Grimaldi en Geronimo Doria. Daer ontbraccken oock geen Burgers, die aenstontsgroote sommen penninghen aanboden, om datelijck volck te werven, met het welke Augustijn en Bartolomeo Spinola, gebroeders, sich naer Savona begaeven, welke plaets, sonder dat de Franschen middel vonden de selve te ontfetten, sy mede bemachtigen, daerse de haeven, met het doen sincken van twee groote scheepen, op dat die van Genua daer geen nadeel door sou den lijden, onbruyckbaer gemaect hebben. Gavi kochtense van Antonio Guaschi met geld, en den vol-

Eer hem aen gedaen.

Het Casteel van Genua gerafeert.

Savona van de Genoueesen gewonnen.

En andere plaetsen.

genden fomer vermeerderdenſe Nove met geweld, dewijl Pieter Fregeſo, die het met de Franschen hield, tot geen verdragh wilde verſtaen. Maer in de volgende wintermaent liep *Doria* een groot gevaer; de Colonel Valacerra trock met een troep van duyſent mannen te voet, en vijftigh paerden van Monferrano, om by nacht by Genoua te komen, en *Andrea Doria*, ſelf in ſijn Palays, leggende buyten de Stadt, by den kop te vatten, maer het quam ſoo by ſijn tocht te pas, dat het al dagh was eer hy daer aenquam, invoegen hy ontdeekt, en het gherucht van het naeckende gevaer verſpreyt zijnde, *Doria* tijdt en gelegentheyth hadt, door een Poort, die op de Zee uytkomt, wegh, en op een Fregat of Jacht in de Stadt te geraecken, latende het Paleys ten roof van de Franschen, die het ſelfde plonderden, en naer een rijcken buyt daer uyt gehaelt te hebben, verbranden.

Barbaroffa, van de welcke in het byſonder geſproocken wordt, was nu in Africa doende, een groote Vloot van niet minder als tſeftigh weerbare ſcheepen in Zee te brengen, van meninge zijnde Cadix in Spangien te overvallen; en aldaer, ter oorſaek van de Marckt die aldaer ſtond te zijn, een rijcken buyt te halen. Ondertuſſchen was *Doria* met een groote Vloot in Zee geſteecken, van meninge die kuſt van de Zee-rövers te ſuyveren, als mede om de ſchaede die de Keyſer laetſlijck door de reuckeloosheyth van Portundo, ontfangen hadt, te vergelden. Hebbende hy dan bericht van de Zee-macht der Barbaren, en hoe en waer ſy zich verdeelt hadt, begaf hy zich met de ſijne naer Cercelli, daer een van de Zee-vooghden van Barbaroffa, Alicotto geheten, met ſeventien ſcheepen lagh, die hy ſoo op het onvoorſienſte op den hals quam, dat die Zee-rover geen tijdt hadt, als alleen ſijn ſcheepen te ontladen, de Chriſten ſlaven, in ſee-

kere onder-aerdtſche gevangenis te jaegen, en zich met de ſijne, op het Caſteel aen landt te begeven, van waer hy boden aen de omleggende Berg-Moren ſandt, op datſe zich wapenden en hem te hulp came.

Doria daer aen gekomen zijnde, vand niet veel ſwarigheyte te landen, en zich meeſter van de haeven te maecken, alwaer hy twee Galeyen en ſeven Galeotten veroverde, de overige wierden verbrandt; hy deed oock ſeer naerſtigelijck na de ſlaven om ſoecken, die hy eyndelijck vandt, en daer hy duyſent van verloſte, evenwel niet ſonder omtrent vier hondert ſoldaten van de ſijne verlooren te hebben, die zich onbedachtelijck te lande tot buyten en roven begevende, van de overkomende Mooren, en die uyt het Caſteel van Alicotto uyt quamen vallen, overrompelt en in ſtucken gehouwen, of zich in de Zee te werpen gedwonghen wierden, hebbende *Doria*, op datſe het hoof bieden, en voor hun behoudenis vechten ſouden, de Galeyen van landt doen ſteecken, alleenigh tſeftigh, beneffens de Vaendrig Georgio Pallavicino, bleven ſlaven. En in der daedt het verlies van deſe Galeyen en Galeotten, was, naer het ſeggen van Paulus Jovius, en Cefare Campana, de behoudenis van Cadix.

Waerlijck ſoo veel waren de verdienſten van deſen braven Zee-man, en ſoo waerdigh ſijn trouwe in de ooghen van den Keyſer, dat hy hem Ridder van het Gulde Vlies, en Prince van Melfi, in de plaats van de van hem verworpe, en van Vrankrijck opgedragene Ridderlijke waerdigheyth, gemaect heeft. De Keyſerlijke Majesteit was oock voornemens hem weder met een groote Zee-macht nae Griekenland te ſenden, om den Turck aldaer als in ſijn hart aen te taſten, en als in ſijn huys die ſchaede te doen lijden, die hy van tijdt tot tijdt het Chriſtenrijck aendede; maer door de dood

Alicotto
van *Doria*
beſchae-
dighr.

Doria ont-
komt een
groot ge-
vaer.

Toeleg
van Bar-
baroffa op
Cadix.

Doria
wort Rid-
der van
het Gulde
Vlies, en
Prins van
Melfi.

dood van den Onder-Koninck van Napels Colonna, bleef dat heylfame werck voor als toen steecken; maer alsoo de Paus Clemens, als toen des Keyfers vriendt zijnde, seer hard aendrongh, om de Turcksche macht, die op de been was, aen te tasten, nam het daer nae evenwel sijn voortganck, niet sonder goede vrucht; waer toe oock veel hielp dat het beleyd aen der Christenen zijde, een dapper Oorloghs-man aenbevoolen zijnde, de Groote Heer Soliman sijn Vloot Himerale Bascia, een man van weynigh moed, en noch minder ondervindigh, als de uytkomst genoeg geleert heeft, hadt aenbevoolen.

Doria kreegh de last van desen tocht laet, zijnde noch daer en boven genoodfaeckt te wachten tot dat sijn Vloot in ordere was, waer door hy soo veel niet heeft konnen te wege brengen, als men wel gehoopt hadt. Hebbende hy dan, van sijn Galeyen die van Napels, van Sicilia, den Paus, en de Ridderfchap van Malta, een treffelijcke Vloot, maer niet genoeghsaem, om het geen voorgenomen was, uyt te rechten, by een ghehaelt, bracht hy vorder te weghe, dat Hector Pignatello, Onder-Koninck van Cicilie, eenige Vaendelen voetknechten by een bracht, die mede te scheep gingen, beneffens behoorlijk voorraad en gereedschap ten oorlogh, om te lande te gebruycken; maer dit alles, ter oorsaeck van des Onder-Konincks onpaffelijckheit, mede traegh voortgaende, bracht mede sijn achterdeel by.

Acht en veertigh Galeyen, en vijf en dertigh vrachtscheepen, begaeven sich dan na de Golfo di Larta, om aldaer de Turcksche Vloot te vinden; die men verfond, onder den voornoemden Himerale, aldaer gekomen te zijn; bestaende uyt tveentigh Galeyen; doch die niet seer wel gewapent noch voorlien waren. Maer hy verwachtte de Christenen niet, soo door de schrick die hy voor den Prins

Doria hadde, als om dat hy meende dat de macht der Christenen grooter was als se zich bevandt. *Doria* dan, hebbende sijn beleefheden aen Vincent Capello, Generael van de Venetianen, die met een Oorloghs-macht, zich tot bewaringh der Zee-steden hadt geleght, getoont, die als onzijdigh, en in vrede met beyde de partyen staende, geen hulp altoos tot desen tocht konde toebrengen, en niet konnende Himerale, die sich in aller haest na Negroponte begaf, aentreffen, besloot eenigh werck van gewicht in Morea aen te vangen, wel weetende met welck een ongenoege, die inghesetenen, de heerichappy van de Turcken verdroeghen, en dat het niet swaer om doen was, met eenigen loop van overwinninge, dat gantchelant, uyt de klauwen van dien Tyran te verlossen.

Hebbende dan aengevangen met sijn Hoofden te beraedslagen, wat Sterckte of Plaets hy aldaer het eerste sou aentasten, oordeelde de Prior Salviati, Hoofst van de Malteesche Galeyen, en die het Jaer te voeren, zich op den tocht, en by het verliesen van Modone hadt bevonden, dat men most sien de selve plaets weder te veroveren, om dat hy goede verseeckeringh hadt, dat die niet swaer te winnen was; maer de Prins nam dien raed niet voor goet aen, brengende tot reden by, dat de Turcken voorseecker die plaets te wel voorlien hadden, en stelde derhalven voor, dat men Corone, een plaets op den oever van den eertijts Mecenischen boesem gelegen, most sien te bemachtigen, het welcke geluckighlijk wierd uytgevoert, leggende *Doria* daer een goede besettinghe van Spangiaerden, onder Girolamo de Mendoza, in.

Zijnde wederom de Hoofden van *Doria* by een ontboden, om te beraden wat men vorder sou aenvangen, wierd van sommige Navarino voorgestelt, en dat

Corone
van *Doria*
gewonnen.

Oorloghs-
macht van
Doria.

dat men zich van de na by gelegen haven moft verseecken, het welke, seer qualijck, van *Doria* niet wierd voor goed gekeurt, gelijk daer nae de Christen wapen macht, sonder eenigh gevolgh, daer groote moeyte en geweld heeft om gedaen, daer se nu vry beter te krijgen sou geweest hebben. *Doria* dan weder zeyl maeckende, keerde sich ter rechter handt, en omtrent de Golf, of Boesem van Lepanto, sloegh sich rontsom Patrasso, welke plaets hy met weynigh moeyten veroverde, als zijnde niet seer sterck, noch van konst, noch van gelegentheynt, en half van de Turcken verlaten; behalven dat sich eenige van de selve, in een hooge Sterckte begaven, die men noch beschieten, en op verdragh veroveren moft; treckende de vyanden met hun vrouwen daer uyt, over het welke eenige van de Christenen, die de selve van hun cieraden wilden berooven, met de doot gepraft wierden.

Van daer begaf sich de Zee-macht wederom ter zee, en de Land-troepen te lande, tot het eynde van de selve boesem, alwaer een Sterckte leght, om de enghte aldaer te beschermen, ghelijck mede daer tegen over aen de andere zijde, daer eertijds *Aetolia* gheweest is; van welke twee Punten d'een *Moliceo*, en de andere *Rio*, en beyde tegenwoordigh de *Dardanelli* genoemd worden. *Rio* wierd van *Doria* bemachtigt, selfs eer de troepen te lande daer by quamen, gevende de plaets ten buyt aen sijn volck over, het welke de andere, die niet tijdelijck genoegh aengekomen waren, grootelijcks misnoeghde, zijnde de gramschap van de selve soodanigh, dat ses Vaenen Italianen, en een van Spangiaerden, muytineerden, en hun Overiten gehoorfaemheynt weygerden; begevende sich landtvaerts om de Dorpen der Turcken en Griecten te plonderen; maer de Grave van Sarno,

bracht hen op een sachte wijfe weder ter gehoorfaemheynt.

Zeylende dan de engte over, bestont *Doria* de andere *Dardanello*, in *Aetolia* gelegen, te belegeren, die voorheen, door *Bajazeth*, beter als de andere gesterckt en voorsien was, en by gevolge viel dit beleghe swaerder als het voorgaende, latende de Turcken, die tot *Lepanto* vergadert waren, niet nae, de plaets met voet- en paerde-volck by te springen, maer de Grave van Sarno, treckende hen met sijn Italiaenen teghen, drongh hen wederom te keeren. Zijnde dan het geschut voor de plaets gheplant, begoft men die met groot geweld te beschieten, en groote afbreuck daer aen te doen, waer op men den storm aenvingh, waer door de plaets vermeerft wierdt, blijvende wel dry hondert Turcken daer binnen doot, andere sich by tijds naer het *Maschio* begevende, siende dat de noot aen den man gingh, staecken het buskruyt van die Sterckte aen brandt, en vernielden, beneffens hen selven, en eenige Christenen die te na by waren, dat gebouw, niet sonder groote verbaestheynt van het gheheele Christen Leger, door het groot gerucht dat dien val veroorsaecte.

Doria bequam hier seer groot en schoon geschut, in groote menighte, van het welke hy een aen den Graeve de Sarno, en een ander aen *Salviati*, ter gedachtenis van dese overwinning, vereerde, keerende hy met de rest, en een treffelijcke roem weder na *Genua*, als zijnde door brieven van den Keyfer, die nu uyt Duyflant in *Italia* gekomen was, derwaerts te rugge ontboden.

Maer niet lange was hy vertrocken geweest, of de Turcken vingen aen *Corone* te water en te lande te belegeren, waer door sich de Sterckte in seer groot gevaer bevand. *Mendoza* die daer binnen lagh, dede haestelijck den *Onderkoninck* van *Napels* weten, hoe dat hy

Wanhoo-
pigh be-
staen der
Turcken.

Keyfer
komt in
Italia.

Corone
weder van
de Turc-
ken bele-
gett.

sich

Als mede
Patrasso.

Ende Dar-
danellen.

sich seer onvoorſien van leef-tocht, en volcks genoegh, om de plaets langh te beſchermen, bevandt, gelijk hy oock aen *Doria* ſchreef, hem vermanende van ſijn beſoſten, van hem in aller manieren te hulp te ſullen komen, het welke hy vertoonde niet ſeer iwaer om doen te zijn, aengemerckt de kleyne ervaerentheyth der vyanden, voornamentlijk van den Generael van hun macht Luſtibey, gelijk hem *Jovius*, of *Zai*, gelijk hem *Guazzo* noemt.

Doria bevandt ſich als toen in Spangien, waer heen hy den Keyſer hadt gebracht, door de welke hy in der haeft, tot dien tocht toegeruſt wierd, by begaf ſich met ſijn Vloot, ten eerſten naer Napels, alwaer hy *Don Alvaro di Bacciano*, die uyt laſt van den Keyſer, aldaer twaelf *Galeyen*, tot aenwas van ſijn Vloot toemaeckte, niet wilde verwachten; maer ſtellende het geluck van deſen tocht in de vaerdigheyt, en vreſende dat door ſijn vertoende de Turcken ſich ondertuſſchen meeſter van de plaets mochten maecken, ſijn reys vervorderde, ſterck ſeven en twintigh *Galeyen*, en omtrent dertigh groote ſcheepen, hebbende op ſijn Vloot het oude Regiment van de Spaenſchen mede genomen, dat op die tijd aen het muytten was, en onder voorgeven van niet betaelt te zijn, het geheel *Terra di Lavoro* afgeſloopen, en *Averſa* gheplondert hadt; maer hy hen hun achterſtel betaellende, kreegh hen, onder het geleyde van den Veldt meeſter *Roderick Macicao*, te ſcheep, gevolgt van veel *Edellieden* van dat Rijk, die op dien tocht eer ſochten te behalen, hebbende *Don Frederico de Toledo*, Soon van den *Onder-Koninck*, een aenkomen *Jongelingh*, tot hun Hoof. Ondertuſſchen had *Doria*, *Chriſtophorus Pallavicino*, met een toegemaecte *Galeye* voor uyt gefonden, om de belegerde te moedigen, onder ſeekere beſoſten van tijde-

lijck onderſtandt; het welke deſe met een groote moedt en beleydt heeft uytgevoert, brengende met eenen bericht van het getal en de geſtaltentis der *Turckſche Waepen-macht* te rugge.

Doria quam in de Maent *Auguſtus* in *Sicilie*, alwaer hy ſijn Vloot beter met volck, als mede voorraedt voor de belegerde, voorſagh; van daer ſandt hy weder op nieuw de geſeyde *Pallavicino*, om de macht der *Turcken* te verſpieden, de welke weder komende, berichtte de macht der vyanden vermeerderd te hebben gevonden; om dat de *Moor* van *Alexandryen*, Hoof van al de *Zee-rovers*, daer by gekomen was, ſoo dat haer Vloot nu op tachtentig *Galeyen* gereeckent wierdt, alle wel van *krijghsvolck*, geſchur, en ander oorlogsvorraed voorlien. *Doria* evenwel den raedt van die geene, die wilden dat hy *Bacciano* met de *Spaenſche Galeyen* fou inwachten, niet aennemende, ging van *Mefſina tzeyl*, en hebbende een goede wind, quam haeft daer hy de vyanden vernam, die by en onder *Capo di Gallo* met het achter kaſteel naer het land, al ſlaghvaerdigh op hem lagen te wachten, het welke evenwel de alderminſte vrees in den *Prins* niet veroorſaeckte; maer hy in tegendeel, trachte in alle manieren die van *Corone* te ontſetten, wel weetende dat die van binnen nu al eenige daegen, ſich met groene kryyden, vrees van paerden, en ander ſlimmer voedsel, hadden moeten onderhouden. Hy dan, nemende een gunſtige weiſte wind tot ſijn voordeel, zeylt recht op *Corone* aen, dwers door de vyanden heen, om onderſtandt binnen de *Stadt* te brengen, ſonder dat de *Sangiac* van *Gallipoli*, Hoof van de *Turckſche Oorloghs-macht*, hem het ſelfde konde of derſde beletten, hoewel hy goede gelegentheyth hadt hem ſchaede toe te brengen, te meer, dewijl'er geen kleyne onordere onder de *Keyſerlijke Vloot* ont-

Toeſtel
van *Doria*
om de
plaets te
ontſetten.

Ontſet
van *Coro-*
ne.

ftond, zijnde de Scheepen met de Galeyen, onder het vaeren verwardelijk onder malkander geraeckt, van welcke Scheepen, daer Spangiaerden in waeren, twee achter bleven, van de welcke de Turcken nu alreeds het kleinste genomen hadden, en het ander in het hooghste gevaer ter wereld ftond; maer *Doria*, fich weder na den vyand keerende, heeft het een en het ander haest verloft, en de Turcken daer van heen gejaeght, waer op de geheele onordere van de Turckſche macht volghde; foo veel iſſer van, (hoewel de ſchrijvers in deſe ſaek al een weynigh verſchillen) dat de plaets van het belegh, foo te water als te land bevrijd wierd, latende *Doria* de Spangiaerden van *Macciao*, onder hun eygen Overhoofd, daer binnen, en de oude beſettinge, onder den voornoemden *Mendoça*, weder te rugge naer *Sicilie* voerende, alwaer de Vloot fich een weynigh ververſcht hebbende, vorder nae *Genua* gevaeren is. Korts daer aen had hy het geluck mede de Sterckte *Bona* te veroveren, van welcke plaets hy de mueren ſlechte, en het Slot aen *Alvaro Gomez*, in beſettingh gaf.

Doria kreegh eenigen tijdt daer nae, bericht, van vijftien Turckſche Galeyen in de *Golfo di Larta*, die men geloofde die van den Moor van *Alexandria*, een vermaert Zee-man, te zijn; *Doria* als toen acht en twintigh wel voorſiene Galeyen ſterck, begeeft fich daer heen en ontmoet den vyandt niet verre van *Corfu*, zijnde vertrocken van *Gollipoli*, gelaeden met veel Janitzaren en *Spahis*, (van de welcke de eerſte te voet, en de tweede te paerd dienen) om die nae de Oorloghs macht van de Poort te brengen; het gevecht derhalven was hevigh en ſwaer, daer veel braeve ſoldaten van den Paus den hals in ſchooten, en *Antonio Doria* in de ſlincker kniegewond wierd; maer alles wierdt vergoedt door een braeve overwinningh, dewijl al de

Turckſche Galeyen meeft genomen, of met al hun Turcken in de grondt gheſchooten wierden, ſonder dat fich een daer van konde redderen. De Prins begaf fich van daer naer *Capo Bianco*, alwaer hy de bequaemſte Galeyen die genomen waren, by fich gehouden en gemanndt, maer de reſt verbrandt heeft; maer dewijl hy bericht hadt dat *Barbaroffa*, met een macht van tachtentigh Galeyen, om hem te ſoecken, op wegh was, vandt hy geraden, om ſijn buyt te bewaren, en ſijn Vloot, die genoegh in dat gevecht geleden hadden, te kalefateren, fich na *Meffina* te begeven, laetende *Solyman* by na' barſten van ſpijt.

Het groote verbond, tegen de Turcken, tuſſchen den Keyſer, Paus, en de Staet van *Venetia*, met inſluytingh van den Roomschen Konink, die van *Portugael* en andere Vorſten, wierd nu opgerecht, volgens het welke de Keyſer gehouden was twee en tachtentigh Galeyen, daer onder die van *Malta* ghereeckent wierden, gelijk de Staet van *Venetia* mede foo veel, en de Paus ſes en dertig, (van de welcke de *Venetianen* hem dertigh ledige ſouden leenen) by te brengen. Over deſe Machten wierden dry Generalen geſtelt: *Andrea Doria* over die van den Keyſer, *Marco Grimani*, Patriarch van *Aquileia* over die van den Paus, en *Vincenzo Capello* over die van de Staet van *Venetie*; maer in voorval van eenige landt-tocht teghen den vyandt, wierdt *Franciſco Maria*, Hartogh van *Urbino*, tot Generael van al het voetvolck geſtelt, maer eerſt de ſieckte, en daer nae de doot, verhinderde hem deſe bedieninge waer te nemen, ſoo dat *Don Fernand Gonzaga* in ſijn plaets geſtelt wierd. In de voorwaerden van dit verbondt was bedongen, dat al het geene van den Turck ſou veroverd worden, getrouwelijck de Staet van *Venetie* ſou ter handt worden geſtelt, en dat in vergoedingh van de ſchaede door

Doria ſlaet de Turckſche vloot.

Verbond tegen den Turck.

Doria Generael van den Keyſer.

de selve albereeds geleden. Daer was ook een aensienlijke plaets voor den Koninck van Vranckrijck open gehouden, indien de selve sich mede in het verbond wilde begeven. Maer het was soo verre van daer, dat dese het eerste geweld daer van most uytstaen, hoewel door de schuld van sijn Hoofden, want hebben de *Doria* den Keyser met twintigh Galeyen in Spangie wesen vinden, om hem naer Provenza over te voeren, ontmoete tusschen Marfilla en Villa Franca, tien Fransche Galeyen, die uyt de Levant weder keerden, daerse geweest waeren om Barbarossa aen te manen, een deel van sijn Vloot te senden, om de Kust van Italien te komen ontveyligen. De Admirael van dese Vloot, niet wetende van het verlengen van het bestandt, tusschen den Keyser en Vranckrijck, voor heen gemaect, wilde op het naederen van de voortocht van des Keyfers Vloot, niet alleen niet strijcken, om sijn Majesteit te eeren, gelijk hem toegeteekent wierd, maer stelde sich eerder in staet van hem te verweeren, schietende op de Keyserfchen, dat het donderde, waer op sy voorts van de gantsche macht omcingelt en bespronghen wierden. Vier van de tien, wierden genomen, en ses begaven sich op de vlucht, die de Keyser evenwel niet wilde naer gevolgt hebben; de vier genomene, wierden oock terstont ontslagen, en al hun schade vergoed; alleenigh wierden eenige Christen slaeven daer uyt genomen. Van de ontmoetingh vorder tusschen den Keyser en den Paus, tusschen Nizza en Villa Franca, laeten wy, als buyten ons besteck zijnde, de geschichtschrijvers handelen; maer die tusschen den Keyser en den Koninck van Vranckrijck, aen boort van den Keyser, daer de Koninck met een kostelijck toegemaecte Chaloup van Aquamorte, verselt met Montmorancy, den Hartogh en Cardinael van Lotharingen, aenghekomen

was; sullen wy soo veel seggen. De Keyser ontmoete hem aen de valtrap, en ontfingh hem met alle vriendelijckheyt, leydende hem naer het achter-kasteel, daerse veel uren met malkander in seer vermaeckelijcke t'samen-spraeck doorbrachten, onder het welke de voornaemste Heeren van sijn Keyserlijcke Majesteit den Koninck de handen quamen kussen. De Keyser belaste oock Granvella, den Prins *Andrea Doria* aen te seggen, die in het middelste gedeelte van de Galeye was, dat hy mede sou komen, om sijn plichten by den Koninck af te leggen, die het selfde doende, seer vriendelijck van sijn Majesteit ontfangen wierdt; die hem al het geene hy tegens hem mocht misdaen hebben, vrywillighlijck vergaf. De Keyser ging daer nae te lande, om den Koninck op sijn versoeck te vergaften, en nam daer nae sijn reyse weder naer Spangien; maer soo haest als sijn Keyserlijcke Majesteit tot Barcelona was aengekomen, sandt hy *Doria* met sijn Vloot weder te rugge naer Italia, om aldaer al sijn macht by een vergaederende, naer de Levant te zeylen, en den Turck aldaer, beneffens de andere Bontenaeren, die hem vast verwachten, te beoorloggen, daer hy by Prevesa, beneffens Vincenzo Capello, en den Patriarch van Aquileja, een slechte bejegeningh hadt, door de welke de Vloot van het verbondt, hoewel grooter in macht als die van de Turcken, door de overkomende stilte en dapperheyt van den grooten Hereaden Barbarossa geslagen wierdt, van welck ongeval voor de Christenheyt, in het bedrijf van desen dapperen, hoewel Mahometischen Zeeman, omstandelijcker sal gesproocken worden. Hier op volghde de vrede tusschen den Turck en de Staet van Venetie; maer *Doria* begaf sich met vijfen vijftigh Galeyen naer Sicilie, verwachtende ordere van het geene hy ontrent den oorlogh met den Turck vor-

Plichten van *Doria* den Koninck be-wesen.

Christen vloot geslagen.

Vrede tusschen den Turck en de Venetianen.

Fransche Scheepen geslaegen.

De Koninck van Vranckrijck besoeckt den Keyser aen sijn boort.

der fou aenvangen , dewijl het onderne-
men van de Lega , of het verbond , door
defe Vrede gebroocken wierdt.

Maer terwijl hy aldaer was , verftont
hy dat Dragut Rais , met elf Galeyen fich
omtrent de Kuff van Sardegne en Cor-
fica onthieldt , weshalven hy zijn Neve
Giannettino Doria , met een en twin-
tigh Galeyen , en een Fregat , daer hee-
nen fand , om dien Rover op te foecken ,
het geen feer swaer om doen was , dewijl
Dragut fich niet langh op een plaets ont-
hield . Hy eyndelijck trof hem by Capo
Giralte aen , hebbende Giannettino zijn
Stede-houder Georgio Doria , om hem
te verfpieden , met zes Galeyen voor uyt
gefonden , die hem den volgenden dagh
ontdeckt hebbende , daer het teecken
van dede . Dragut menende met geen
meer als dese zes Galeyen te doen te
hebben , had twee van zijn Galeyen , tot
bewaring van zijn buyt , die hy gemaect
en aen landt gefet had , in de Golf laten
legghen ; en stelde fich dapperlijck in
staet , om de Christenen aen te tasten .
Maer wanneer hy daer na een veel groot-
ter getal vernam , als hy selfs had , soude
hy wel hebben willen vluchten , maer
alsof het ontvluchten als onmooghlijck
was , maeckte van den noot een deught ,
en stelde fich in staet van wederstandt ,
maer het gevecht duerde niet feer lang ,
want zijnde Dragut in het eerfte aenkom-
men terstondt feer qualijck gehandelt ;
kooften de andere aenstonts de vlucht ,
door de welcke alleen twee wegh raeck-
ten , de andere bleven in het geweld van
Janettino , beneffens den Rover Dragut ,
en veel dooden en gequetten , de an-
dere twee setten het aen de strand , foeck-
kende zich de Turcken in de bosschen
te verbergen , en laetende de Galeyen
ten besten , maer te vergeefs , alsoofe
meest al gekregen wierden , veel Chris-
tenen slaeven wierden verlost ; maer dese
overwinningh hadt meer geweest , in-
dien Jannettin Doria fich niet hadt laten

bewegen , desen schaedelijcken Rover ,
(van de welcke wy bysonder fullen spree-
ken) voor geldt te laten vry gaen , tot
groot naedeel van de Christenheydt , ge-
lijck hier na wel sal getoont worden .

Naderhandt nam de Keyser die be-
roemde , doch ongeluckighe tocht naer
Algiers voor : hier toe hadt zijn Maje-
steyt feer groote toerustinghe , soo in
Spangien als in Italien gedaen ; hebben-
de oock ses duysent duytische knechten
uyt Duytslandt , onder de Colonellen
George van Regensburgh , of Ratisbo-
na , en den Baron Seisnech laeten kom-
men , terwijl de Spangiaerden , die meer
belangh als eenigh ander volk in desen
tocht hadden , van selfs te voet en te
paerdt tot desen tocht aenquamen . De
Keyser had veel Scheepen om volck en
voorraedt te voeren , en vijf en twintig
wel gewapende Galeyen , onder het be-
vel van Barnardijn de Mendoza , in
Spangien . In Italia waren ses duysent
voet-knechten onder dry Colonellen ,
Camillo Colonna , Augustijn Spinola
en Antonio Doria , by een , behalven
dat het grootste deel der Spaensche Re-
gimenten van het Rijck van Napels en
Lombardyen , mede te scheep ghingh ,
behalven noch vier hondert mannen
van waepenen , en eenige lichte ruytery
van dat selve Rijck , hebbende evenwel
de Keyser goede besorginge , onder den
Marquis del Guasto , tot bescherminge
van Milanen gelaeten , indien de Fran-
schen , terwijl hy verre van der handt
was , iets soude willen aenrechten .

Hebbende dan zijn volck , ten deelen
tot Genua , ten deelen tot Specio , en ten
deelen tot Livorno doen inscheepen ,
deed de Keyser het selve naer Spangien
in vijf en dartigh Galeyen , soo van den
Prins Doria , als van het Rijck van Na-
pels , in-scheepen , hebbende dese de
Scheepen voor uyt gefonden , maer door
tegenstribbeling van de Zee , bestedense
vijftien dagen , eerste tot Majorca aenqua-
men .

Tocht van
den Key-
ser naer
Algiers.

Dragut
Rais van
Janettin
Doria ge-
nomen.

Aldaer

Aldaer vondense seven Galeyen van Sicilia, vier van Malta, met hondert en vijftigh Scheepen, op de welcke het Duytsche, Spaensche, en Italiaensche voetvolck gingh, zijnde daer heen gesonden, gelijk oock ordere gegeven was, dat de Spaensche Galeyen en Scheepen, daer mede hun rendezous en vergader-plaets souden vinden. De Keyfer hield sich dan aldaer eenige dagen op. Eyndelijk komt'er op den 17. van Wijnmaend 1541, een Galeye, van Mendoza afgesonden, die bericht bracht, hoe dat de Galeyen, met wel hondert Scheepen, aen het Eyland Jeviza, omtrent tseftigh mijlen van Majorca aengekomen waren, en aldaer wel tien dagen, ter oorsaek van de tegenwinden, gelegen hadden. Noch dien selven dagh wierdt de Galeye weder afgesonden, met ordere, dat soo haest weer en windt sulcks souden toelaten, Mendoza sich naer Algiers sou hebben te begeven; waer heen de Keyfer sich oock den volgenden dagh met de Galeyen begaf, steeckende de Scheepen wat dieper in Zee. Hy zeylde dien dagh vijftigh Italiaensche mijlen weeghs, en wierp sijn ancker tot Caprara uyt, alwaer hy den nacht over bleef, maer, en dien dagh, en den nacht die daer aen volghden, een geluckigen voortgangh hebbende, ontdeckte hy met het aenbrecken van den dagh, de Spaensche Galeyen, beneffens de Scheepen die van Majorca (als geseght is) dieper in Zee gesteecken waren, wanneer de wind schierlijck opsteekende en tegenloopende, de Keyfer in sijn loop gestut wierdt, die evenwel niet willende laten Algiers te naederen, naer een wjl laverens, de Zeemacht ten deelen aen het oosten, en ten deelen aen het westen van Algiers sette.

Dit onweder geduerde twee dagen, zijnde onmooghlijck voor de Vloot sich by een te voegen, tot op den 23. van de selve Maent, dat de wind des nachts stil-

de, en de Vloot soo by malkander quam, waer op een gedeelte van de Scheepen hun voetvolck, met eenige stucken geschuts, te lande sette, konnende, met het weder op steecken van de windt, noch paerden, noch de rest van het Oorloghs gereedschap, gelost worden. Dese landingh geschiede oostelijck van Algiers, en omtrent seven mijlen van daer, met groot ongemack, moettende het volck van de Scheepen, alleen met hun wapenen, in de Galeyen klimmen, en sich alsoo te lande begeven in booten en schuyten, en watse vinden konden, dat evenwel alles met een ongelooflijcke vaerdigheyt toegingh.

Te lande zijnde, maeckte men dry benden van de gantsche macht, aen de flincker zijde in de voortocht waren de Spangiaerden, onder den Veld-meester Alvaro di Sande, en den Onder-Koninck van Sicilia, Don Fernando Gonzaga en den Hartogh van Camerino. In de Battalie, door den Keyfer in persoon geleydt, gingen de Duytschers, en ter rechter, na de Zee-kant toe, bevonden sich de Italianen, onder hun Colonellen den Graeve van Santa Flora, en andere vrywillige Heeren. Sy trocken dien dagh alleenigh twee mijlen voort, en sloegen sich by een Fonteyn neder, om daer den nacht over te verbeyden, hebbende geduerighlijck eenige Moren en Arabiers te paerd in het gesicht gehadt, sonder dat de selve hen derfden ghenaecken; evenwel wanneer de nacht nu gekomen was, dewijl sy geloofden, dat de Christenen nu in slaep waren, quamen sy met een schrickelijck getier van een nabuerigen bergh afdaelen, gelijk Algiers aen het zuyden met berghen oncingelt staet, en de Christenen bespringen, maer wierden door de selve lichtelijck, en niet sonder hun schade, weder te rugge gedreven.

De Keyfer hadt, al eer hy sijn volck aen landt hadt geset, yemand aen Assan

Ontscheepingh en ordere van het Keyserlijck Leger.

De Keyfer soeck Af-
fan Aga
tot over-
geven van
Algiers te
bewegen.

Aga, verloochendr Sardegner, die Bar-
barossa de bewaringh van Algiers hadt
aenbevolen, gevonden, en den selven
doen voorstellen, dat het hem geliefde,
onder treffelijke vergeldinge, en son-
der sich met gevaer tegen een overwin-
nend' en machtigh vyand te itellen, de
plaets sijn Keyserlijke Majesteit in han-
den te geven. Maer dese hadt met een
laccchend gelaet geantwoordt, hy was
om die plaets tegen de Christenen te be-
schermen, gelijk de selve nu tot twee
maelen toe, tot hun groote schade, be-
schermt was. Dit seght Cesare Campa-
na uyt Jovius, die daer by voeght: dat
dit vertrouwen van Assan voort quam,
niet daer uyt dat hy sich soo wel tot be-
schermingh en tegenweer voorlien be-
vandt, maer uyt het seggen van een ou-
de Toveresse, die hem te vooren hadt
voorseght, het ongeval dat Don Diego
de Vera, en Don Hugo de Mónica al-
daer hadden uytgestaen, en nu weder
dat de Keyser der Christenen oock al-
daer nu groote schade sou lijden.

Voorseg-
gingh van
een Tove-
resse.

De Keyser
voor Al-
giers.

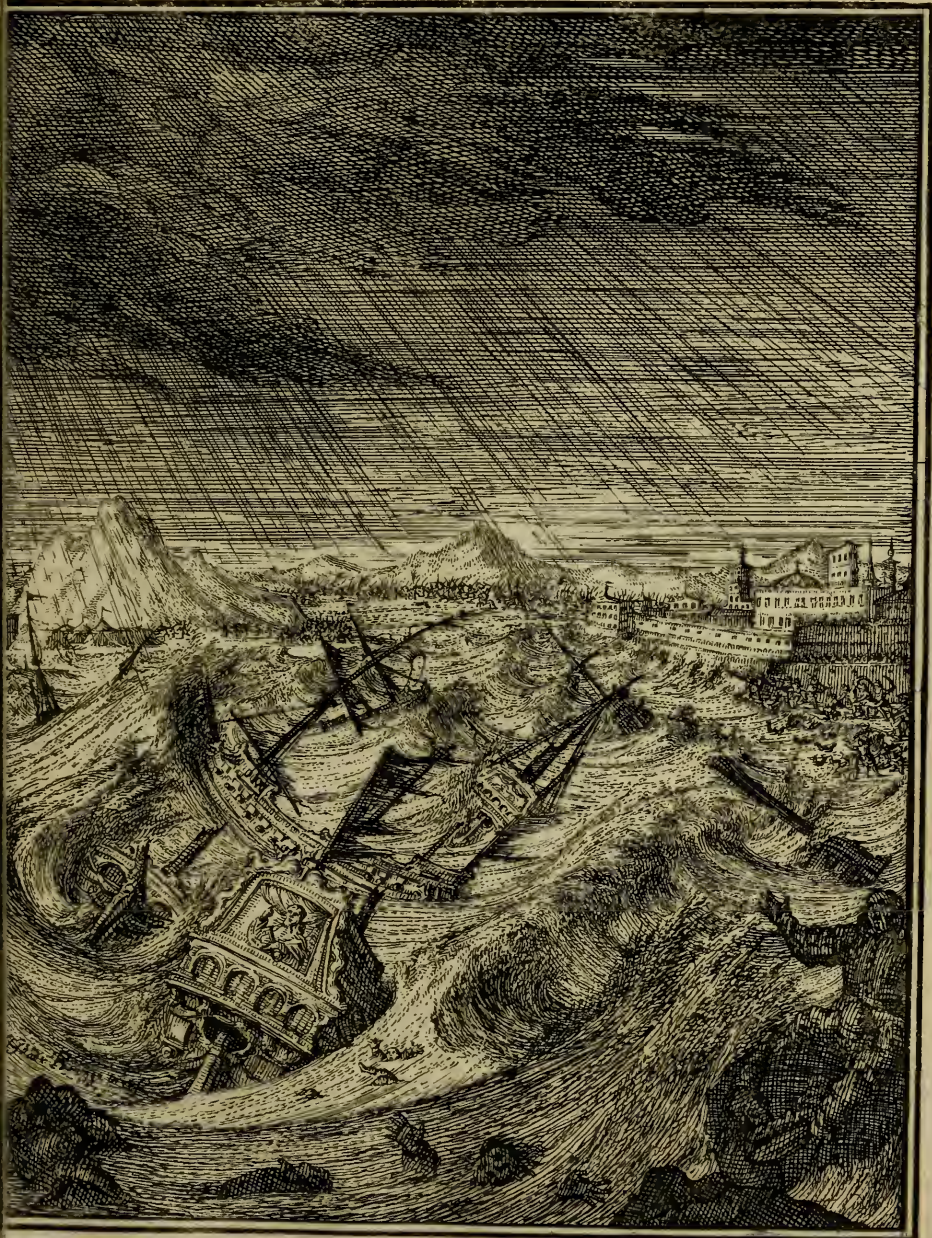
Den volgenden dagh trock de Keyser
weder noch dry mijlen voort, slaende
sich twee mijlen van Algiers neder, aen
een plaets die van natueren verseeckert
was, als zijnde door twee vallende wate-
ren aen beyde zijden verseeckert, de
Spaensche Infantery, daer de Hartogh
van Alb, Generael van de Ruytery,
het gesagh over voerde, hadt sich op een
hooghte gelegert, van welke het Leger
van den Keyser schade sou hebben kon-
nen lijden, om die voor te komen. Zijnde
de Zee nu oock wat stiller gewor-
den, begaeven sich de Galeyen oock op
een schoot weeghs na aen de Stadt, ge-
lijk oock de andere Scheepen naerder-
den en hoewel niet sonder groote moey-
te, de paerden en ruytery iolten; onder
het welke een dappere sickermtusel, tuf-
schen de Spangiaerden en Mooren, op
den bergh voorviel; maer terwijl men
ordre stelde om de leeftocht, het geschut

en krijgsthuygh te ontaelden, begoft de
Zee sich op een nieuw te ontfellen, met
sulck een onweder van hagel en regen,
dat niet alleen de Vloot, maer oock het
Leger genoegh te lijden hadt, welke
gelegentheyde de vyanden waernemende,
(als oordeelende dat de Christenen hun
schietgeweer niet wel fouden kunnen ge-
bruycken) zijn op het aenbreecken van
den dagh, op het quartier der Spangiaer-
den en Italianen op den bergh, als mede
dat aen de Zee-kant aenghevalen; maer
wierden dapperlijck door de Span-
giaerden wederstaen, niet tegenstaende
de selve, door den gedurigen regen, hun
musquetten en roers niet wel konden ge-
bruycken, hebbende daer in lof boven
de Italiaenen, de welke hebbende een
Corps de garde op een brugge, die over
een van de geseyde val-stroomen lagh,
sich dien pas lieten afnemen, soo dat de
Ruytery der Mooren en Turcken tot in
de quartieren vielen.

Uytval
der Turcken.

Camillo Colonna had op dien tijdt de
wacht, die niet groote dapperheyt niet
alleen den aenval van de Barbaren tegen-
stond, maer de selve oock op de vlucht
en weder over de brugge dreef; meenende
daer mede genoegh gedaen te heb-
ben, evenwel was het goetduncken van
Don Ferrante Gonzagua, dat indien
hy de vyanden vervolght had, die door
den regen oock hun grof geschut niet
konden gebruycken, het lichtelijck sou
hebben kunnen gebeuren, dat de Chri-
stensen, beneffens de vyanden, in de
Stadt fouden zijn ingedrongen, maer
soodanigh sette hen het Regiment van
Spinola achter aen, datse de Turcken
tot aen de Poorten van Algiers vervolg-
den, de welke geflooten vindende, wa-
ren de Turcken gedwongen de wallen
rond te loopen, daerse, als de plaetsen
best bekent zijnde, uyt handen der Chri-
stensen geraeckten.

Maer als dese nu weder te rugge wee-
ken, gaven sy weder moed aen de Bar-
baren,

D
C
14
14
2
A
b

1
1
1

baren, die daer op, in noch grooter getal uyt de Stadt vielen, om de Italianen nae te volgen, die vermoeyt, onbedreven in wapenen en plaets, en verhindert door het vast houdende slijck, de moed lieten sacken, en hun ordere verlieten, waer door de vyanden te moediger op hen aenvielen, zijnde oock Assan Agafelver met ruytery en versck voetvolck uyt, en den Christenen op het lijf ghekomen, invoegen de Italiaenen eyndelijck geheel in de vlucht gedreven wierden; en het hadder slecht afgeloopen, indien niet eenige Ridders van Rhodus, de Colonel Spinola, de Grave Jan Francisco da Bagno, eenige andere Capiteynen en oude soldaten, sich aen een brugge vast gestelt, en den indrang der Barbaren gekeert hadden.

En noch hadt het slim genoeg gheweest, nademael de Turcken het voordeel der waepenen hadden, als gebrukende pijlen, slingers en steenen, daer de Christenen van hun schiet-geweer geen dienst genooten, indien de Keyser, die op dien dagh, gelijk oock altoos, het ampt van een Capiteyn Sergeant en gemeen soldaet bekleede, met eenighe Vaenen Duytschers hen niet te hulp waer gekomen, van de welke de eerste mede in de vlucht gedreven zijnde, weckte hy de selve met woorden en daeden op, om den vyandt weder het hoofd te bieden, soo dat de Barbaren eyndelijck gedwongen wierden te wijcken, laetende den Christenen van een groot gevaer verloft, daer de Keyser seer veel toe gedaen hadt; dry hondert bleven wel op de plaets dood, en twee hondert gequisten quamen te rugge, onder welke laetsten, Don Carel de Lanoia, Soon van den Prins van Sulmona was, onder de dooden was niemandt van name.

Maer veel ellendiger was het met de Vloot gestelt, de welke geflagen en geslingert door de baeren, dien gantschen

nacht en den daer aen volgenden halven dagh langh, veel meer met dien onwederstandelijcken vvangt, als de krijghslieden met die van het land te doen had. De groote Scheepen, die anders geen

Ellendige
schieb-
breuck der
Christe-
nen.

toevlucht hadden, als sich aen de woedende genade der winden te begeven, sochten sich ten eersten te ontlasten, smijtende de Zee-lieden het geschut, en andere swaerte buyten boort, kappende de maiten, en hun ander tuygh, dat in desen staet, maer een onnutten last was; al dit evenwel konde hen van geen meerder onheyl bevrijden: eenige wierden geopent, en van de Zee ingeswolgen, andere setten het aen strand, om eerder een roof voor de Barbaren, als het uytterste verderf te zijn.

Gelijcke ongeval, maer met meerder konst, en grooter geweld, stonden de Galeeyen uyt, trachtende de Prins *Doria*, en de andere Capiteynen, de selve door macht van anckers te behouden, of door kracht van roeyen van de strand af te setten, zijnde evenwel genootsaeckt het geschut buyten boort te werpen. Eenige evenwel moften hun anckers kappen, en om het leven te behouden, tegen strand aen loopen; waerlijck een deerlijck aenschouwen, daer de kiel en in stucken springende, het volck tot aen den hals toe in het water trachten het leven te behouden, en voor slaverny te wisselen; maer de Mooren en Arabiers, die meer begeerigh naer bloed als geldt waren, spaerden niemand in het leven. Onder de strandende Galeeyen, was oock die van Gianettino Doria, die zijnde naerder aen het Keyserlijke Leger geland, te eerder door sijn Majesteyt by gestaen konde werden, die terstont, om het woeden der vyandlijcke Mooren en Arabiers te stutten, eenige troepen Italianen daer heen schickte, die desen braven Jongelincck, met het grootste deel der sijnen, behoeden.

Veertien Galeeyen bleven op dese wijze,

fe, elf van den Prins *Doria*, en de andere van Antonio *Doria*, van die van Napels en Spangien van de groote Scheepen, begrooten sommige het gebleven getal, op tseftigh, andere op hondert en vijftigh, soo Scheepen, als Caravellen en Squarciapinen, welck ellendig schoufspel een schrick voor de tegenwoordigen, en grouwel voor de nabedenkende verftreckte. Wy konnen niet anders, als dit jammer stucks gewijfe voorftellen, laetende andere met meerder uytbreydinge het selve afschilderen.

Des nachtscheen het of de wind een weynigh gingh leggen; soo dat de verftroyde Galeyen te met, d'een voor d'ander nae, weder aen de Kust quamen, daerse geleghen hadden, evenwel des anderen daeghs tegen den avond verhieff sich de wind wederom, waer over de Prins *Doria* aenhiel, dat men sich nae Capo *Matafuso*, als zijnde veyliger, en niet soo klipachtigen verblijf sou begeven, het welcke van den Keyfer, (als mede datter geen meer voorraad en leeftocht in het Leger was, soodanigh dat het volck, noch den dagh te voeren, noch die tegenwoordige, geen broodt over hun hart hadt gehad) aengemerckt zijnde, besloot sijn Majesteit oock op te breecken, marcherende alsoo, noch dien selven dagh, met het heyr, ses mijlen weeghs. Hy hadt het selfde in goede ordere geschickt, om datse de vyanden altoos van achteren en van ter zijden hadden; die, aengesien de goede stand van het Leger, de moedt niet vonden het selve sterck aen te tasten, evenwel gingh het soo even niet toe, of daer wieden al eenige van de Barbaren dood geslaeghen, die ter oorsaeck van hun swackheyt niet voort mochten; en secker het was geen wonder, dewijl sy die twee dagen gedrongen waren, sich met wortelen van Dadel boomen, diese Palmette noemden, en paerden vlees, te onderhouden.

Groote schade der Christenen.

Afzocht van den Keyfer.

Groote hongersnoot der Christenen.

Het Heyr quam dan dien dagh by een rivier, in het Moors *Agaraz* genoemt, die door den regen soo hoogh geworden was, dat het onmooghlijk waer die door te waeden, en alsoo om die oorsaeck, als om te sien of men uyt de Galeyen eenigen lijftocht konde krijgen, doch vergeefs bleef het Leger daer dien nacht leggen, alwaer vergaederende eenighe sprieten en masten van de geblevene Scheepen, maecte men een bequame brugge, om des anderen daeghs daer over te trecken, soo dat sy eyndelijck, al voor heen van de volgende vyanden verlaten zijnde, nae noch twee legerplaetsen by de Galeyen quamen, daer sich het Heyr weder wat ververschte; en op den laetsten van October begoft t' s'cheep te gaen, bevelende de Keyfer (die sich op al den tocht seer lieflijck en troostelijck hadt gedragen, dewijl soo veel volcks geen plaets in de Galeyen vandt, al de Paerden, hoewel van goeden aerd en achtige, in de Zee te werpen, als willende liever sijn volck, als die beesten, hoe edel en lieffy hem waren, behouden. Hy verdeelde de Vloot met de troepen, d'een hier d'ander daer, d'een naer Napels, d'ander naer Lombardyen, Sardegne en elders, niet twijfelende of de Franschen, hoorende desen swaeren afbreuck, souden daer mede hun voordeel soecken te doen; hoewel het anders uytviel. Maer dese Scheepen, weer op nieuw door onweder aengetaft, moften noch meer ongeval en verlies uyt staen, onder welke een met seven hondert Spangiaerden van de Zee in geswolgen wierdt.

De Galeyen, by de welke de Keyfer was, quamen in de Haven van Bugia, en van daer ten laetsten in Spangie. De Prins *Doria* nam den wegh naer Italia. *Paulus Jovius*, en uyt hem *Cesare Campana*, verhaelt omtrent dese voorgaende ongevallen, een wonderlijck geval.

Twee Scheepen met Spangiaerts, wier-

Edelmoe- digheyt des Keyfers.

Span-
giaerden
behouden
edelmoedigh-
dighlijk
hun leven
tegen de
Barbaren.

wierden, beneffens anderen, op de kuff van Algiers geworpen; het volck dat daer binnen was, begaf fich aenftonds aen landt, verhoopende hun leven ten minften te bewaren, al mostenfe flaven zijn; maer fiende dat de Barbaren niet als bloedt fochten, wierdt by hen een edelmoedigh befluyt genomen. Sy flooten fich te famen, en keerden met hun wapenen de aendringende vyanden af, en gingen foo, al vechtende tot voor de Poort van Algiers (want het Heyr was al opgebroocken) en deden aldaer Affan Aga aen seggen, dat fy waren gekomen om fijn gevangens en flaven te zijn, niet twijfelende, of hy die een Christen gebooren was, fou niet toelaten, dat fy door de woedende raferny van Mooren en Arabiers verſcheurt fouden worden, als die levende hem meerder voordeel konden toebrengen; en hier in warene niet bedrogen, vindende by dien verloochenden Christen, de goetwilligheyt diefe verhoopten, de flaverny voor een jammerlijke dood.

De ſchaede of ellende die *Doria* hadt uytgeſtaen, wierdt hem kortſ door den Keyſer wel vergoedt, zijnde door den ſelven Protonotario van het Rijk van Napels gemaect. Daer nae haelde hy den Keyſer weder in Italie, uyt Spangien, door wiens laſt hy de Staet van Genua, tegen allen overval der Turcken, met vereyſchte beſettinge voorſagh; maer geen minder dienſt dede hy fijn Majesteit daer, door het by brengen van den Graeve Auguſtijn Lando, tot de ſamenſweering die tegen Peter Luis, of Pietro Aloisio, Baſtert van den Paus, voorgenomen, en in des ſelfs dood uytgevoert wierd, die wy hier voor by gaen, om dat door ons elders, wijdloopig daer van gehandelt is.

Eenigen tijdt daer nae, hadt Dragut Rais (van de welke in het byſonder geſproocken wordt) met looſheyt en geweld, de Stadt Africa ingenomen, waer

door de Keyſer ſich bewoogen en genootſaect vandt, dien ſchaedelijcken beſitter weder te trachten daer van daen te helpen; terwijl al de weereldt Giannettin Doria beſchuldighde, die dien ſchadelijke Zee-rover albereets in fijn geweld hebbende, hem voor een kleyn loſgeld vry geſtelt had, gelijk hier voor verhaelt is, daer hy beter aen den nock van de Ree was opgehangen geweest, als zijnde bekend voor het hooft van al de Barbariſche Roovers, en den alderbitterſten vyandt der Chriſtenen. De Keyſer dan gaf laſt aen Jan de Vega, Onder-Koninck van Sicilie, en den Prins *Andrea Doria*, Opper-bevelhebber van deſen tocht, datſe met alle vaerdigheyt een groote macht fouden by een verſaemelen, om dit werck te onderneemen. Menigte van ſoldaten en vrywillige liepen toe, uyt begeerte om elck hun byſondere, beneffens de algemeene belangen, hier omtrent voort te ſetten, en tegen deſe Barbaren roem en eerte behaelen, beneffens een treffelijke buyt, die men wel wiſt, dat door hem, aldaer van alle kanten te ſamen was gebracht, behalven dat de ſelve Dragut, door groote beloften en vergeldingen, veel Kooplieden, en voornamentlijk de Joden die uyt Spangien en Portugael verdreven waren, aldaer gelockt hadt.

Andrea Doria dan bevorderde het toereiden van de Vloot met allen yver, als Generael daer van te waeter (gelijk de Keyſer den Onder-Koninck van Sicilie, tot Generael te lande had geſtelt) invoegen de ſelve wel haest in ſtaet was om Zee te kiefen. En om dat Dragut gevreeft werd, als die, terwijl de Chriſten Vloot aen de kuff van Barbaryen doende was, aen de andere zijde, aen de Zee-fteden der Chriſtenen fijn looſen boosheyt fou konnen plegen, deed hy Bernardijn de Mendoza, Generael van de Spaenſche Galeyen, weeten, dat hy ſich met de ſelve, tot bewaringe van

Keyſerlij-
ke tocht
naer de
Stadt Affri-
ca.

Misflagh
van Gian-
nettino
Doria aen-
gemerckt.

Doria
voorſiet
de Staet
van Ge-
nuu.

Treur-
melien
2. deel.

de Rijken van zijn Heer, vaerdigh en in ordere sou houden. Hy dan, hebben de dry Galeyen van den Hartogh van Florencen, vier van Maltha, en dry van den Paus, benefens die van Napels en Sicilie, ontfangen, en alsoo een Vloot van vier en vijftigh wel-toebereyde Galeyen, by een gebracht, stack in het laetste van Sommermaent recht toe naer Barbaryen, en de Stadt Africa over, alwaer hy, naer dat hy de plaets verkennt hadt, aenstondts eenige Moorische Scheepen dede verbranden, waer op hy te raede wierdt eerst Munistero, een plaets met een Casteel, omtrent Africa, te bemachtigen, in de welke Dragut een goet ghetal Turcken hadt geleght, om den Christenen van daer geduerighlijck te quellen, gelijk oock wel sou geschiedt zijn, indien de Rover, die toen buyten was, daer binnen waer geweest. De Stad wiert met weynigh moeyten gewonnen; maer siende dat het Slot meer moeyten stontd te kosten, alsoo sich de Mooren en Turcken daer binnen leggende, dapperlijck verweerden, deed hy Garcia de Toledo, Generael van de Napelsche Galeyen, te lande gaen, die de Sterckte met elf stucken geschuts dapperlijck beschietende, sich selven een bresse tot den storm maecten, de welke aengevoert, en van die van binnen een goede wijl treflijck tegen gehouden wiert, maer die eyndelijck te kort schietende, alle doot of gevangen bleven; hoewel niet sonder verlies van de Christenen, alsooder wel tseftigh van de braefste mannen op de plaets bleven; behalven dat een stuck geschuts, op een van de Galeyen komende te barsten, het Schip daer door splijtende, te gronde gingh, daer echter al het oorloghs gereedschap en scheeps tuygh, benefens het volck, van gebergt wierdt.

Daer op begeven sich de Christenen naer Africa, na dat sich *Doria*, weder tot la Goletta van Oorloghs voorraed voor-

sien, en ander volck van Napels en Sicilia, daer het gedurighlijck versaemelt wierdt, ontboden had. Tot dese nieuwe voorraed, waren eenige dagen van nooden, waer door de Turcken binnen Africa tijdt kregen, sich selven beter te verstercken, de besetting te vergrooten, en voorts wat hen tot tegenstant meer noodigh was, te berforgen; het welke overwinninge van de plaets te lanckfamer en swaerder maecte; behalven dat Dragut daer door ghelegentheyd kreegh, de Zee-kust van Italie niet weynigh te ontveyligen, berovende en brandende verscheydene onstercke plaetsen, en over al de Kooplieden groote schade toebrenge, om daer door de Christenen van het beleg af te trecken, terwijl Bernardijn de Mendocça genoegh te doen vant, om de kust van Spangien te verseecken. Majorca, Corfica en Elba, hadden oock niet weynigh van desen Rover te lijden, sonder dat *Doria*, door al desen overlatt bewogen wierdt, sijn beleg op te breecken, achtende het een onnutte saeck te zijn, desen Soomer, met Dragut achter aen te loopen, door te brengen.

Zijnde dan de Christen macht wel voorzien voor Africa gekomen, en door Vega en andere Oversten de gelegentheyd van de plaets wel verkent, vielen over het aentasten van de selve verscheydene meyningen. Het was nu soo met de plaets gelegen; sy lagh op een tongh, of lange finale uythoek van het landt van Barbarye, recht tegen Sicilie over, dat haer aen het noorden lagh, naer het oosten siet. sy naer het Eylandt Maltha en de Gerbi, zijnde van dry zijden door de Zee bespoelt, blijvende de eene slechts overigh om van het land besprongen te werden; niet meer als twee zijden stonden open voor vyandlijck geweldt ter Zee, zijnde noch die toegangen seer enge, en noch soo ondiep, dat middelmaetige Scheepen daer niet vloeten

Africa
belegert.

Doria
komt voor
Africa.

Munistro
van de
Christe-
nen ge-
wonnen.

Haer gele-
gentheyd

ten konden ; invoegen het vermeesteren van de plaets swaerder geoordeelt wierdt , als men sich voor heen hadt ingebeeld. De mueren die tegen het vaste land aen stonden , oordeelde men genoegsaem met vijf Toorens, even wijd van een staende , en met een Ravellijn , op een hooge plaets , en sich in een punt verde uytsteekende , voor sien.

Beradingh
over het
aentasten
van de
plaets.

De swarigheyt dan ontstond , van wat zijde men sou aenvangen de Stadt te bespringen ; want van de Zee-kant die te vermeersteren , scheen een onmooglijke saeck te zijn , alsoo men daer niet konde naerderen om yetsuyt te voeren , als alleen met eenige weynige Galeyen : van de land zijde wilden dan eenige dat men het sou aenvangen, en dat men eerst het Ravellijn , door het welke sy meest beschadigt wierden , sou sien te vermeersteren , en dat men van daer den storm sou konnen aenvangen , indien men in de Cortijne een bresse konde maecken. Andere daer teghen wilden dat het de kortste wegh ware een opening ten eersten in de muer van de Cortijne te maken , en sich van ter zijden met eenige traverssen te verseckeren , zijnde tegen krijghs gebruyck , een plaets daerfe op het aldersterckte is , aen te tasten , maer dat men in tegendeel van de swackste kant beginnen moet ; uyt vrese dat het krijghsvolck , door te veel moeyten en tegenstant , in moedt en dapperheyt afneemt.

Met dit besluyt wierden de Batteryen opgerecht , zijnde de Vloot seer wel van geschut voor sien , en begoft men de mueren hart en geweldigh te beschieten , van den ochtend tot den avond toe ; maer men vand die oude muer vry vaster en stercker als men gemeent hadt ; invoegen wanneer men de bresse beschoude , de selve geensints genoegsaem tot den storm bevonden wierd , hoewel de troepen daer al gereed toe stonden , men die voor als noch schorten most , en voor

soo veel men oock onder dies niet hadt naegelaten het Ravellijn mede dapper te beschieten , soo dat de verweerders sich swaerlijck daer meer van dienen konden ; en de Spangiaerden nu al tot aen de Trencheen gevordert waeren , dacht men dat men van daer het bespringen bequamer sou mogen aenvangen. Men hadt daer toe het geschut van de eerste post wegh genomen , oordeelende dat het selde aldaer vruchteloos was , blijvende de hoop van dese laetsten aenvangh vast getelt ; tot het welke de Generaelen , niet meerder duchtende , als tot nadeel van hun eer en achtinge , de plaets te sulen moeten verlaten , hoewel onwilligh , mosten verstaen , beklagende sich met het voorige vruchteloos beschieten van de muer , soo veel ammuntie en oorloghs voorraedt , daerse niet overdaedigh van voor sien waren , gespilt te hebben. Om dit dan te sparen , besloot men het Ravellijn met ladders te beklimmen , helpende het selde bestaen door een afleydinge van de Zee-kant , en het beschieten van de Stad uyt de Galleyen , ten minsten om schrick te veroorsaecken.

De Spangiaerden dan , van het Regiment van Sicilie , vingen aen het Ravellijn met groote moedigheyt te beklimmen , daerfe op geraeckten , en souden voortgegaen hebben , indien de Galeyen de behoerlijcke afleydinge wel hadden gedaen , invoegen de macht der Turcken sich hier te veyligher by een treckende , de doorghedrongen weder met seer groot verlies te rugge gedreven wierden , het welke den Christenen geen kleyne verflagentheyt toebrecht ; voornamentlijck de Generalen , als die nu geen gemackelijcken wegh meer saegen , om met veel eer daer af te komen , invoegen sy sich tot een beleg van weynig hoop saen gebracht ; waer by quam de tweedracht tusschen de Generaelen , willende een ieder van de selve sijn ey-

Vergeefs
geweld
der Christi-
enen.

gen krachten, naer sijn sin gebruycken, daer de saeck wel eendracht der gemoederen, en versamelingh van krachten vereyschte.

Het Krijgsvolck begoft oock te mangelen door de geduerigheyt van het strijden, en den harden teghenstandt der Mooren en Turcken, de oorloghs en lijfs voorraedt te samen begoft te ontbrecken, alsoo men geen ander alsuyt Sicilie konde krijgen, het welcke met al de vereyschte spoet, niet wel konde te wege gebracht worden; men nam dan een beiluyt om Marcus Centurioni om nieuw volck naer Genua te senden, die oock op tien Galeyen, twaelf hondert Spaensche voetknechten, van den bestierder van Milanen, en eenigh voorraedt van Genua, en den Hartogh van Florencen te rugghe bracht, door het welcke het Heyr eenighsints herstelt en gemoedigt wierd, om weder op een nieu de vyanden aen te tasten, wanneer men door een Moor tijdingh bequam, dat Dragut, na dat hy met sijn Rovers alles afgehoopen en afgevaeren hadt, door gebreck van voorraed was gedwongen geweest, naer Barbarye te keeren, alwaer hy sijn volck verdeelde, hoope hebbende van de landtzijde de belegerde Stadt te sullen kunnen ontfetten, tot welcken eynde hy door mildtdadigheyt veel Moren op sijn zijde gekregen, en een groote menigthe van de selve in de wapenen gebracht hadt, met de welke, en seven hondert Turcken, hem dacht yets daer omtrent te kunnen aanvangen. En in der daet, hy tastte de Christenen soo dapperlijck aen, dat, zijnde de besettelingen, op een selfdetijt mede uytgevalen, sy genoech te doen vanden hem te wederstaen, en te verhinderen door te breeken; maer eyndelijck wierd hy gedwongen, met verlies van veel dooden en gequetsten af te trecken, latende de overwinnende Christenen mede geen kleyn gevoelen van dit treffen, als zijn-

Staet van
het Christi-
anen Heyr.

Dragut
soeckt de
Stadt te
vergeefs
te ontfet-
ten.

de mede veel van hunner zijde ghebleven, onder de welke oock Ferdinando de Toledo, mede is geweest.

Zijnde de staet van het Christen Leger, op dese wijze in een beteren stand gestelt, te meer om dat naer sijn aftocht Dragut sich t'eenmael naer Gerbe begeben hadt, om aldaer het vernietigen van sijn Roof-nest af te wachten, beflooten de Hoofden van het selfde alles op te setten en te wagen, om eens een eynde van dit beleghe te maecken, sonder de onghelegentheden van de aenstaende naer-tijt te verwachten die hen in die gewesten, in gevaer souden stellen, van de Vloot te verliezen. Sy dan rechten dry Batteryen op, twee van de Landzijde, en een van de Zeekant, met een werck-tuygh dat seer wel verstaen was, zijnde van swaere balcken, en gestooten aerde te samen gehecht, voorsien, en op het hol van twee Galeyen geplant, bequaem om verscheyde stucken geschuts te dragen.

Dit gevaerte, van de Zee-kant aen de muer gebracht zijnde, deedt een wonderlijke werkinge, veel meer als men oyt van die aen de landtzijde sagh doen, om dat men door 't gebruyck de swackheyt van de plaets beter hadt leeren kennen. Op den tienden dan van Herftmaend 1550, begaf men sich, met groote moedigheyt, tot den algemeenen storm, en dat in seer goede ordere, aen alle dry de plaetsen; en seckerlijck de Christenen hadden al hun moed en dapperheyt wel van nooden, soodanig was de tegenstand, die se by die binnen vonden, konnende niet sonder groot verlies aen beyde de zijden, noch anders als over een bergh van dooden, soo Christenen als Mooren, den wegh nae de Stadt baenen, die sich eerst aen de Zee-kant op dede, daer sich de Muer het alderswackste bevandt, en het geschut derhalven haest een wijde opening maeckte. Handt aen handt wierdt daer-ge-

Africa
stormen-
der hand
verovert.

gevochten, tot dat sich eyndelijck veel van de verweerders te rugge begaeven, om in het Ravellijn, de laetste proeve, onder hun hoof, een dapper en ervaren Turck, uyt te staen, welcks beschermingh sy, niet als met het leven, hebben gelaten. De Christenen eyndelijck alles te boven gekomen zijnde, ontfont'er een schrickelijke moort, strijdende een yeder tot sijn laetsten adem toe, en doodende d'overwinnaer al wat hem voorquam; grooten buyt van gevangens viel'er meer als van goederen en rijckdommen, daer sich de overwinnaer niet weynigh in bedrogen vand, alsoo de selve daer vry een groote schat meende te vinden, maer ter oorfaeck van het dralen der Christenen, eerste het beleggh ondernamen, hadden de Turcken tijds genoeg gehadt om de selve van daer te lichten, al was'er al vry wat in geweest.

De gevangens, tot seven duysent in 't getal, wierden meest na Sicilie gevoert, daer mannen, vrouwen en kinderen verkocht wierden, de bequaemste en sterkste om te arbeyden, dienden om de Galeyen te voorsien, eenige Christenen die van dese Rovers aldaer gebracht waren, wierden oock verlost, hoewel die nauwelijcks hondert in het getal waren, zijnde al door de Turcken, een groot deel van de selve, staende het beleggh, om sich van de onnutte monden te vryen, om den hals gebracht, of voor den aenvang vervoert. d'Onder-Koninck Vega deedt de neer-geschooten muer weder herstellen, de Stadt voor eenigen tijdt van voorraedt versorgen, en leyde een Spaensche besettingh daer binnen. Maer terwijl sich de Vloot aldaer ophield, tot dat de Sterckte weder volkomentlijck opgemaect was, wierdt de selve door een geweldige storm belooppen, die vier dagen langh duerende, die in groot gevaer bracht; eyndelijck lichte men het ancker, en een yeder begaf sich heenen,

daer hy te huys behoorde; brengende over al, en voornamentlijck in Italia, over dese brave overwinning, een groote blijdschap mede.

Maer niet altoos wil het oorloghs-geluck dienen, en soo braeven oorloghsman wordt nergens gevonden, die het niet wel eens tegen loopt. En in der daet soo veel braeve daeden, mochten wel eens of tweemaal tegenloopen, ophaelen. *Doria* had Alla Spetia het Duytsche voetvolck van Madrucci, op veertigh Galeyen ingenomen, en hoewel hy wel wist dat sich de Turckfche Vloot in die Zeen ophieldt, verhoopte hy evenwel de selve of aen Gaetta, of in eenige andere nabuerige plaetsen, te sullen konnen doen landen; maer zijnde het nacht geworden, en hy, vermits sijn ouderdom niet langer om hoogh op de Campanje konnende blijven, hadt last gegeven, dat men het van het Eylant van Ponza af houden sou, maer de Galeyen wierden, of door de stroom, of door de onvoorsichtigheyt der Stuerlyuden, soo dicht na de plaets, daer de Turcken lagen, gedreven, dat die hen eerder op den hals quamen, eerste sich ter deegen tot den strijd vervaerdigen konden. *Doria* derhalven gaf last, dat men sich, om bequaemelijck te wijcken, sou schicken, maer onder het selve bleef een Galey in de loop, gelijk noch andere ses dien geheelen nacht, en de helft van den volgenden dagh vervolgt, en van de Turcken, beneffens seven hondert Duytschers, en den Colonel, genomen wierden. *Doria* begaf sich met de rest naer Genua, lijdende noch daer en boven ongeval by Sardegna, het geen hem eenige daegen verblijfs tot Genua koste, om aldaer sijn Scheepen weder te laten verkalefateren, eer hy sich weder klaer bevand, om de Duytschers op nieuw ingescheept, behouden tot Napels te brengen. Maer hebbende op desen tocht vernomen dat de Senesen hun Leger voor Orbitello

Doria van
de Turcken
op de vlucht
gedreven.

hadden geflagen, daer sich eenige troepen Spangiaerden hadden binnen begeven, deed hy eenige Compagnien Spangiaerden, die hy mede op de Galeyen had, beneffens Gefchut en Oorloghs gereetschap aldaer landen, en dwongh alsoo de Senefen het beleggh op te breecken, als niet siende een soo wel versorghde plaets te bemachtigen.

Omtrent dees tijd ondernaemen de Franschen, gesterckt met de Turcken, hun tocht op Corsica, alwaer sy met groote vaerdigheyt, binnen korten tijd, de plaets Sanfrense, beneffens Sanbonifacio, een seer gewichtighe Sterckte, bemachtighden, en dat door looshey van desen landtaert, en schelmery van een Corto, die zijnde van Genua van de heerschappy gelonden, met last aen de Hoofden van de besettinge, dat sy het moedighlijck souden uythouden, alsoo sy seeckerlijck hulp te wachten hadden, sich by de Franschen bekent maekte, die sijn brieven vervalschende, in de plaets van het voorseyde, daer in voegden, dat sy sich met den vyandt op de beste wijse souden sien te verdraegen, om het volck te spaeren, dewijl'er voor als doe geen middel voor handen was, om hen te kunnen ontfetten.

Op dese wijze dan die stercke plaets bemachtigt hebbende, viel het hen niet swaer die andere van dit Eylandt te vermeersteren, behalven la Bastia en Calvi, welcke plaetsen sy aenvingen te belegeren, hebbende daer toe genoeghaem geschut en volck van Marseille ontbooden, met het welcke sy oock Sanfioranza en Ajazzo merckelijck voorsagen, als mede seer versterckten, gebruyckende daer toe de hulp der boeren, diese tot gehoorfaemheyt der Franschen seer gewilligh vonden, voornamentlijck die genee die met eenen Sanpiero, bitter vyandt van de Genoufen, met de Fransche vloot over gekomen waren.

De Franschen in dese tocht met de

Turcken, als gefeght is, versterckt zijnde, hadden de selve op het veroveren van Sanbonifatio, op dat sy dit niet plonderen souden, twintig duyftent ducaten beloofst; maer vindende geen middel om dat geldt soo haest op te brenghen, nam Dragut, Hoofst van de Barbaren, eenige stucken geschuts, met de beste meubelen die hy krijgen konde, in betaelingh wegh, houdende oock eenige aenlienlijcke Franschen voor de rest der penningen, als gijfelaers op sijn Vloot; met de welcke hy naer de Levant heen voer, na dat hy eenige schaede in Sardegne en noch meerder aen de stroom van Puglia gedaen had, (alwaer in Viefste gebeurde het geen Costo verhaelt, namentlijck, dat een Edele Jonckvrouw, om niet een snoode roof voor de Turcken te sijn, hebbende langh te vergeefs haer broeders gebeden, haer te willen dooden; sich selven van boven neder de mueren af wierp) en rijck van roof en buyt tot Constantinopolen aenquam.

De Prins *Doria* nu en de staet van Genua groot gevoelen van dit swaer verlies hebbende, maeckten terstont alle mooglijcke toefstel, om het verloorene weder te krijghen, meer misnoeght onder tusschen op het volck van dat Eylandt, het welke tegen het Officio van St. Georgio aen het welke Corsica behoerde, opgestaen was, als tegen de Franschen selve, dewelcke om dese hitte der Genoufen te doen verflauwen, Gefanten naer Genua sonden, om deselve Heerschappen te doen weeten, dat sy vaerdigh waeren hen weder in het besit van het Eylandt te stellen, indiens gegegen waeren, sich met den Koninck van Vranckrijck te verbinden, of ten minsten hem voor hun vrient erkennende, hem by gelegenthey toegangh in hun haevens, en alsoo eenige teeckenen van de volkomen verbintenis, die voor heen tusschen hen was geweest, wilden geven: maer dese Heeren wel

Orbitello
van *Doria*
on: set.

Sanfren-
zo op Cor-
sica en
voorts het
Eylandt
van de
Franschen
gewon-
nen.

Verwond-
derlijcke
daer van
een Edel
Juffer.

Genoue-
fen rusten
toe om
Corsica
weder te
winnen.

Bedrieg-
lijckheyt
der Fran-
schen.

ken-

kennende der Franschen bedrieglijk-
heyt, en de Keyfers gelinde aldaer noch
te veel vermogende (behalven de ver-
sche gramfchap, over de ontfangene ver-
ongelijkingh, tegen henlieden) ftieten
alle bewegingen, die daer toe mochten
ftrecken om verre, en gingen met hun
wapenruftingh voort, nemende veel
volckste voet en te paerde aen, en geven-
de het ampt van Generael van de Vloot
aen *Doria*, en dat van Veltmeester Ge-
nerael Ludowijck Viftarini, tot Gene-
rael van het heyr te lande wiert Augustijn
Spinola verkooren. Sy ontbooden oock
tot hun Soldye, met duysent Toscaen-
fche voetknechten, den vermaerden
Chiappin Vitelli, als toen in dienst van
den groot Hartogh van Toscanen, trach-
tende also in alle gelegentheyt niet alleen
de menichte maer oock de bequaemheyt
en ondervindinge van hun Krijghsvolck
te hebben. De Keyfer boot twee duysent
Spangiaerden en fo veel duytsche knech-
ten, alle te vooren betaelt, aen, en de Har-
togh van Florencen, gaf vier wel toe ge-
maeckte, en voor vier maenden besorgh-
de Galeyen, met twee hondert paerden
onder vier Capiteynen, die alle met groo-
te spoet by een gebracht wierden.

In de maent van November wiert al-
les ingefcheept en in Cortica over ge-
voert, daer men sich ten eersten in staet
stelde om Sanfiorenza te herwinnen,
het welke hen evenwel soo gemakke-
lijk niet viel, of dit loopende Jaer van
vijftien hondert drie en vijftigh liep daer
rijckelijck mede heen.

Daer binnen lagh Jordaen Orfino en
den Heer de Valeron, met meer als
duysent Italiaensche voet-knechten en
Gafconnen, en hoewel de aenbegon-
nen vestinghen, noch niet voltrocken
waren, wierden se evenwel in spoet vol-
trocken, en soo wel ophemaeckt als
mooghlijck was, terwijl Orfino toonde,
dat sijn oude dapper- en naerstigheyt
hem noch niet ontgaen waren. De Heer

de Termes stelde sich oock omtrent
Sanfiorenza, die door het aennaederen
van de Genouefche oorloghs macht, sich
gedwongen vandt het beleggh van Calvi
op te breecken, dat sich nu in staet, van
sich te moeten overgeven, bevandt.
Maer oordeelende de Genouefen, dat
het hen voordeeliger was, het beleg van
Sanfiorenza van Zee- en landt-zijde te
gelijck voort te setten, wel wetende dat
de plaets slechtelijck met leestocht voor-
sien was, als sich in het gevaer van een
Veidtlagh; tegen een dapper oorloghs
volck, dat van braeve Oversten gecom-
mandeert en aengevoert wierd, te stel-
len, voeghden se sich om sich wel te be-
graeven, en al de toegangen van toe-
voer te sluyten, waer toe hen de twee
hondert paerden van den Hartogh van
Florencen, dewijl de Franschen geen
Ruytery hadden, om het land vryelijck
af te loopen, en al de ondernemingen
van den vyandt te verydelen, niet wey-
nigh te pas quamen, waer over oock
eenige braeve schermurfelen voor viel-
len; terwijl de eene trachten volck in de
belegerde plaets te werpen, en die met
voorraedt te voorsien, en de andere het
felve te verhinderen; eyndelijck, en dat
niet voor het lastste van de volgende
maent van February, alsoo dat Orfino
noch de Heer de Valeron, de plaets lan-
ger saegen te beschermen, om dat een
quade en besmettelijcke sieckte hun volck
hevigh begoot aen te tasten. De Genoue-
fen dan versterckten hun gewonnen
plaetsen, en, dewijl het beloofde bystant
van den Keyser, niet anquam, oock
de troepen onder Chiappin Vitelli, van
den Hartogh weder te huys ontboo-
den wierden, beslooten her vervolgh
tot naerder ghelegentheydt uyt te stel-
len.

Maer wy moeten van desen braven
Oorloghs man een eynde maecten, de-
wijl de doot een eynde van sijn leven,
maeckte, die eenige weynige jaren daer

na,

Doria wort
Generael
van Ge-
nuua.

Doria doet
het beleggh
van Calvi
opbreec-
ken.

Sanfioren-
za bele-
gett.

Sanfioren-
za ghe-
wonne,

na, namentlijk op het eynde van het Jaer 1560 (sonder, zedert dese laetste dingen, ter oorfaeck van zijn hoogen ouderdom, veel meer van belangh uyt te rechten) op den 25. van November, tot Genua, oudt vier en tnegentigh Jaeren min vijf dagen, seer stilen Christelijck gestorven is. En hoewel hy in zijn uytterste wille begeert had, dat men hem (gelijck geschiede) by nacht, en sonder itatie sou begraven, wilde evenwel de Staet van Genua niet lijdén, dat sulck een treffelijck Burger, niet eenige plichten, die hem zijn groote verdiensten hadden waardigh gemaect, sou ontfangen; en alsoo zijnde zijn Neve Giovan Andrea, (die hy tot zijn voornaemste Erve, soo wel van zijn eer en roem, als van zijn middelen, hadt gestelt, die sich tot dien tijdt met zijn

Vloot in Barbarye hadt opgehouden) weder te huysgekomen, heeft hem de selve Staet een treffelijcke uyt-vaert, als een Vader van het Vaderland doen hebben, laetende geen soorten van eere na, door de welcke de selve haer danckbaerhey, aen sulck en waardigh voorstander, konde betoonen. En het schijnt dat de Hemel selve, soo grooten verlies dese Republijck heeft willen voorseggen, nademael korts voor zijn doot, de selve in sulcke vreeslijcke stormwinden is uytgeborsten, dat boomen uyt de aerde, huysen om verregeruickt, en swaere gewichten seer verre van hun plaets vervoert wierden, en weder nedervallende, veel menschen en beesten verpletterden. Ongevallen, die meer als eenmael de Lijcken der groote Mannen vergeselschap hebben.

Doodt van
den Prins
Andrea
Doria.

Sijn uyt-
terste wil-
le.

Eer hem
aenge-
daen.

HORUSCE, en HARE ADEN BARBAROSSA
Koninghe van Tunis en Algiers en opper Zee vooght

J. Luxe fecit

't L E E V E N en D A D E N

V A N

H O R U S C E en H A R E A D E N
B A R B A R O S S A ,

Koningen van Tunis en Algiers.

I N H O U D.

G Eboorte van Horusce en Hareaden. Hun eerste rovery. Horusce bestrijd de Mimiden. Maect sich meester van Algiers en Carcenna. Beschrijvingh van Carcenna. Taft Bugia aen. Verliest sijn rechterhandt. Sijn overwinningen op de Spangiaerden. Verdriyft den Koninck van Tremisen. Wordt dood geslagen. Hareaden wordt Koninck van Algiers: Sijn ondernemingen te lande. Hy overwind Hugo de Moncada. En Portondo. Slaet Andrea Doria. Gesantschap van Solyman aen hem. Beweeghredenen van Solyman Vertreck van Hareaden Barbarossa nae Constantinopolen. Sijn uytvoeringen onderwegen. En ontfangenis aon het Hof. Afgunst tegens hem. Sijn vertreck nae Syrie. Keert met gunst van Hibraim weder naer de Poort. Aenspraeck van Hareaden aen den Grooten Heer. Hareaden wordt Opper-Zeevooght van den Grooten Heer. Sijn aentocht met sijn Vloot. Sijn geweldt op Italie. Beleeftheyt van Hareaden. Fondi van de Turcken bemachtight. Handel der selver aldaer. Als mede tot Tarracina. Schrick tot Roma. Barbarossa steeckt naer Africa over. Aenmerckinge op de standt van het Rijck van Tunis. Beschrijvingh der Mimiden. Lentigesia Moeder van Muly-Assen. Brengt bedriegh-

lijck het Rijk op Muly-Affen. Wreetheyt van Muly-Affen tegen sijne Broeders. Vlucht van Muly-Roscet en sijn Broeder. Bitterheyt van Muly-Affen tegen sijn Vaders vrienden. Oorlogh van Muly-Affen tegen Messchines. Van Muly-Roscet tegen Muly-Affen. Velatlagh voor Tunis tusschen Muly-Affen en Roscet. Nederlaegh van Muly-Affen. Droeve verwoestinge. Aenkomst van Barbarossa tot Biserta. Uyttocht van Barbarossa. Staet van Tunis. Vlucht van Muly-Affen. Afval der Tunetanen. Intrede van Barbarossa binnen Tunis. Bedrogh gemerckt. En beroerte daer door ontstaen. Hardensrijdt tusschen de Tunetanen en Turcken. De Tunetanen van de Turcken geslaegen. Vrede tusschen de Tunetanen en Hareaden getroffen. Gespreck tusschen Barbarossa en de Tunetanen. Die sich de Regeringh van Tunis verseeckert. En de afvallige Steden bemachticht. Muly-Affen versoect hulp by den Keyser. Die sich ten oorlogh tegen Barbarossa vervaardicht. Treffelijcke toerustinghe. Komst van den Keyser in Africa. Staet der Tunetanen. Gramme wreetheyt van Barbarossa. Aenspraeck van Barbarossa. Geleenthent van Goletta. Het landen der Christenen. Verwoedheyt der Mimidiens. Jeronymo Spinola gedood. De Prins van Sarno geslagen en gedood Spaensche geslagen. Hard gevecht. Diego d'Avila geschooten. Ongemacken van 's Keyzers Leger. Besluyt Goletta met geweld aen te tasten. Ordere daer toe bestelt. Goletta beschooten en bestormt. Wordt van den Keyser veroverd. Bedencken van Hareaden. Muly-Affen komt by den Keyser. Sijn beschrijvingh Sijn aenspraeck. Verstandigheyt van Muly-Affen. Hardt treffen tusschen de Christenen en de Turcken. Grootte dapperheydt van den Keyser. Superstitieuse aentocht. Raedt om te vertrecken van den Keyser wederleyt. Des Keyzers voornemen om te slaen. Sijn slagh ordere. Onorder door dorst. Slagh ordere van Barbarossa. Aenvangh van den strijdt. Dapperheyt van Ferdinand Gonzaga. Vlucht van Barbarossa. Wreedt besluyt van Babarossa door Sinan ontraeden. Wonderbaere verlossingh der Christen slaeven. Die sich meester van het Slot maecken. Vlucht van Barbarossa. De

Keyser

Keyser word meester van Tunis. Beklaegblijck verlies van Muly-Asfen. Barbarossa komt tot Hippona. Haydin sterft van schierlijck drincken. Aenkomst van Hareaden tot Algiers. Muly-Asfen in het Rijk herstelt. Vertreck des Keyzers naer Europa. Barbarossa by den Grooten Heer ontfangen. Toerusting der Christenen en Turcken. Barbarossa voor Canea afgewesen. Vervoegingh der Venetiaensche met de Keyserische Zee-macht. Barbarossa by Prevesa. Beraedingh om de Turcken aen te tasten. Macht der Christenen. Naerderer der vyanden. Stilte ontstaen hindert de Christenen. Aenvangh van het gevecht. Figueroa gevangen, door het verloochenen van sijn soon verlost. Vlucht van Doria. Moedighhey van Barbarossa. Die schipbreuck lijdt. Nieuwe tocht van Barbarossa. Die voor Castel novo komt. Beleggh van Castel novo. Dat ingenomen wordt. Grootte nederlaeggh der Christenen. Dood van Sarmiento Nieuwe onlusten tusschen den Keyser en Vranckrijck. Brief van Solymán aen den Koninck van Vranckrijck. Barbarossa treckt tot bystand van de Franschen. Wind en verbrand Reggio. Trouwt de dochter van Diego Gaetano. Barbarossa by Ostia Word tot Marseille onthaelt. Recht van de Kroon van Vranckrijck op Nizza. Aentocht om Nizza te belegeren. Belegeringh van Nizza. Beschrijvingh der Stadt. Nizza bestormt. En overgegeven. Het Slot beschooten. Schempen van Barbarossa tegen de Franschen. Aftocht der Turcken en Franschen van het Slot. Gelegenthey van de vyanden aen te doen van Barbarossa wederhouden. Beschuldigingh tegen Barbarossa. Van hem wederleght. De Turcksche vloot wordt na huys gesonden. Verrichtinge van Barbarossa op sijn te huys reyse. Sijn aenkomst tot Constantinopolen. Sijn sieckte. En dood.

Y stellen den Leezer hier eyndelijck dese twee dappere Gebroeders voor, van de welke men magh seggen, dat noyt de Grieksche of Romeynsche Overwinnaers,

met al hun veroveren van Koninckrijcken en Landen oyt hebben te wege gebracht, dat dese te wege gebracht hebben: voornamentlijck *Haradin*, of *Hareaden*, die door sijn dapperheydt en kloeck beleydt, twee Koninckrijcken,

als dat van Algiers en Tunis, hoewel *Horufce* de grondslagh van het eene eerst heeft gelegd, verkregen heeft. Wy fullen, sonder meer van hen voorafte seggen, tot hun geschiedenissen en daden voortgaen, en den Leezer sijn oordeel vry laten.

De Franschen, gewoon door dartelevonden, een verderffelijcke vermen-ginge van waerheyt en verferfelen te maecken, hebben van hunne oorspronk en afkomst aardigh genoegh, en met smaekelijcke omstandigheden geschreven; maer of wy wel by gelegentheydt van eenige galanteryen, of sinnelijckheden, ons daer van gedient hebben, achten wy evenwel de besetheyt van deftige geschichten te ontfaechelijck, om ons daer omtrent, met dingen te behelpen, die meer aardigheyt als waerheyt hebben. Wy fullen ons dan houden by de getuygenis van de Historien.

Desse twee Broeders zijn in het Eyland Lesbos, van een Grieksch Vader, maer die de Leere van Mahomet volghde en toegedaen was, voortgekomen. Sy nu manbaer geworden zijnde, en niet konnende te huys by hun geringe Ouders, de armoede en slechten staet langer verdragen, maecken een Galeye te krijgen, en beveelen al hunne hoope aen de Zee, voegende sich by den grooten Zee-rover Camali, om met hem hun geluck en ongeluck gemeen te maeken, onder desen rover *Horufce*, die de oudite van hun beyden, en derhalven in het hooghste gesagh was, beneffens *Hareaden*, met veel buyt, slaeven, en Scheepen verrijckt zijnde, soeckt eenige andere rovers op sijn zijdede krijgen, en begeeft sich soo rovende naer Mauritanie of Barbaryen.

Op dien tijdt was de Koninck van Algiers met sijn broeder, over de besittingh van het Rijk, in geschil, van de welke dese de Mimidische ruysters, die men Arabiers noemt, op de handt ge-

kregen heeft; maer de broeder, de Koninck, door de aenkomst van *Horufce*, de gelegentheydt waernemende, handelt met dese voor een stuck geldts, dat hy de bescherminge van hem en sijn Rijk wilde ondernemen, gelijk oock de selve, in weynigh daegen, door sijn buschieters, de Mimiden, die voor de roers

Horufce
bestrijd de
Mimi-
diers.

seer vervaert zijn, soo dapperen tegenstand bewesen heeft, dat de Turckische naem, soo de Mimiden als de Mooren, t'eenemaal verschrickelijck wierdt. Dit aldus uyt gevoert hebbende, gelijk hy kloeck van verstand, sterck van lichaem, en seer begeerigh tot heerfchen was, bemerkte hy haest dat de Mooren van sich selfs onweerbaer en slechte oorloghs mannen, onkundigh in krijghskonften, veranderlijck van aerd, en onderlingh twistgierigh zijnde, lichtelijck door partyfchap, t'ondergebracht souden konnen worden. De Mimiden waren een volck sonder vaste besittingen, en onder sich tweedrachtigh, die konden met weynigh moeyten getrocken, of indien sy weygerig waren, met kleynen tegenstandt, wederhouden worden. Door dese aenmerckinge aengedreven, breekt hy schierlijck sijn trouwe, en wordt, in de plaets van vriendt, vyand van den Koninck, helpt die geene, die hy docht sijn voornemen te konnen tegenstaen, aen een kant; en daer nae, hebbende dese wreedtheyt gebruyckt, sich tot mildadigheyt keerende, maect sich meester van het Rijk. Niet langh daer nae, heeft hy oock een nabuerigh Koninck van Carcenna, met bedrogh aengetaft, en uyt sijn Rijk verdreven.

Desse plaets, die men meent wel eer-tijds Julia Caesarea genoemt geweest te zijn, is van Algiers tseftig duyfent schreden, naer het Westen toe gelegen, hebbende een oude moelie, of uytsteckend hoofd aen de haven, en een overblijffel van een treffelijcke waterleyding, eer-tijds van de Romeynen daer gemaect,

Maect
sich mee-
ster van
Algiers en
Carcenna.

Beschrij-
vingh van
Carcenna.

als.

Geboorte
van *Horuf-
ce* en *Ha-
readen*.

Hun eerste
rovery.

als oock verscheydene oude voetstappen van der selver mogentheydt. Van dese plaets, en van Algiers, ontveylighde hy de gantsche Zee met roveryen, latende oock niet nae, door sijne benden, het omleggende landt van Africa, geduriglijck te berooven; verdeelende alsoo sijn Landt- en Zee-tochten, met sijn broeder *Hareaden*, datter noch te water noch te landt yets onvermoeyt vermoecht te blijven.

Na soo veel gevolgh van saecken, op dat hy de landtpaelen van sijn Rijk te verder sou mogen uytbreyden, heeft hy oock Bugia met grooten toetsel van wapenen aengetast; zijnde de Spangiaerden, die aldaer in besettingh laegen, tot de hooghste noot gebracht; en latende van sijn aenvangh niet af, voor dat hem de rechter hand, door een Canon schoot wegh genomen wierdt, welck verlies hy door een yferen hand, de welcke hy, aen den elleboogh vast gemaectt zijnde, in veel voorvallen noch geluckighlijck gebruyckte, eenighsints goed gemaectt heeft: want voor Algiers heeft hy Didaco Vera, met een sterck Leger, dat hy daer voor geslagen had, t'eenemael geslagen; en eenigen tijdt daer nae Hugo de Moncada, die de oude Spaensche troepen, uyt Italia overgebracht hadt, soo als hy sijn volck hadt geland, op een onbequame plaets, voor de Christenen, aengetast, naer hun Scheepen te rugge gedreven, en daer op een swaer onweder ontstaende, meest al de troepen, daer door aen die Kust gedreven, wredelijck om den hals gebracht, of gevangen, en op de Galeyen geset.

Ten laetsten, vol van een ongematighde hoop, en door het gevolgh van soo veel ondernemingen stoutter geworden zijnde, als hy den Koninck van Tremisen, een verwant en mede hulper van den Keyser Carel uyt sijn Rijk gedreven had, en nu Oran selve, als mede de groote haven, of Porto grande, die door

Spaensche beset waeren, bestont aen te tasten, heeft hy soo der Christen als der Africanen wapenen tot sich gekeert: in welcken Oorlogh hy overwonnen, in de vlucht gedreven, van de Spaensche en Moorische Ruytery, daer hy in eensame plaetsen gevloten was, achterhaelt, en met eenige van de sijne gedoot is; sijnde het geluck moede van hem verder te volgen. Sijn hooft wiert in Hispanie gevonden, aldaer op een lancie gesteecken, en om gedraegen, niet sonder groote vreught van het volck, voornamelijck, die aen de Zeekant woonden; en het aldermeest voor sijn roveryen te vresen hadden.

Maer *Hareaden*, noch in moet noch dapperheyt minder als sijn broeder, heeft met toejuychen van het krijgsvolck het Rijk aengevaert; die nu niet alleen van het Rijk, maer oock dapperheden en krijghs listen van sijn broeder een erigenaem geworden sijnde, oock sijns broeders bynaem van *Barbarossa* aengenomen hebbende, begoft sijn gedachten nae de heerschappy van geheel Africa te laeten gaen; achtende het geene hy alreets meester was, te kleyn en te geringh voor sijn groote moedt.

Hy dan begoft sijn Waepenen uyt te breyden, en alde Mimiden en Mooren een schrick te zijn, nu bestant en vrede met den eene, dan oorlogh met den ander voerende, vangende oock aen met een kloecke vloot de kusten van Sardeigne en de Eylanden Majorca en Minorca lastigh te vallen. Hy trock oock verscheydene andere Zeerovers op sijn zijde, en wiert alsoo tot een groote schrick voor alde nagebueren; zijnde in alles van sijn geluck ten hooghsten begunsticht, Hamet den Mimidier, een Vorst van groote macht en moedt, en die hem seer vyandig was, heeft hy door lagen overvallen en gedoodt; drijvende oock den Koninck Benchades, de voornaemste onder de Koningen van Mimidia, in de

Wordt dood geslagen.

Hareaden wordt Koninck van Algiers.

Sijn ondernemingen te lande.

Tast Bugia aen.

Verliest sijn rechter handt.

Sijn overwinnigen op de Spangiaerden.

Verdrijft den Koninck van Tremisen.

woeftijnen; als mede den Koninck Amida, wiens Rijk op de grensen van Tremifen gelegen was.

Ter Zee heeft hy oock sijn faecken foodanigh uytgevoert, dat Hugo de Moncada, boven Sardeigne, by nacht door hem aengetaft, overwonnen, en swaerlijck gewondt zijnde, met verlies van eenige Galeyen, swaerlijck het heeft konnen ontvluchten; gelijk oock Portondo, Spaensch Overste ter Zee, door hem sijn Vloot schendighlijck afgeslaegen, en met sijn Soon, een dapper Jongelingh, gedood is. Door dese genomene Scheepen en Galeyen, als mede eenige, soo Siciliaensche en Napolitaensche, als Venetiaensche Scheepen, seer gesterckt zijnde, is hy soo verre gekomen, dat hy selfs Andrea Doria, van wie hier voor gesproocken is, by Caccenna, welke plaets dese soo dapperlijck overwonnen, als slechtelijck door trouwloofse soldaten, verlooren heeft, met verlies van eenige schepen, tot groote droefheyd van de Genouesen, te rugge gedreven heeft. Hy heeft oock de Sterckte by Algiers, op een rotte gelegen, en nu eenighe jaren van de Spangiaerden bewaert zijnde, met groot geweld aengetaft, vermeestert, en om verre geworpen.

Wanneer hy nu aldus in macht en roem stond te bloeyen, heeft Solyman, uyt Hongaryen weder te rugge gekeert zijnde, Gesanten aen hem gesonden, door de welke hy hem tot Constantinopolen ontboden, en de hoogste eer, beneffens de Opper-Zeevooghdye aengeboden, alsoo Solyman het leet, dat hy van de Christenen by Corone, als voor verhaelt is, geleden hadt, niet konde verswelgen. De Bassen en groote Heeren van sijn Hof, hadden oock geraden, dat men een groote Vloot, en dapper Overste moit in het werck stellen, niet alleen om Corone weder te veroveren, het welke als toen te water en te lande

traeghlijck belegert wierdt, maer oock om de oude achtinge des Turckschen gebieds, weder op te rechten, voornamentlijck dewijl het gerucht liep dat Andrea Doria, met een machtige Vloot, uyt Sicilia naer Griecken stondt over te scheepen, om de belegerde te komen ontsetten.

En waerlijck dese *Hareaden*, of gelijk hem de Italianen spellen *Areaden*, schieen de eenigste man te zijn, die men tegen desen beroemden Zee-man sou mogen stellen. Sinas dan, een Jode, en van de geheymste bedienden aen de Poort, wort hem toegesonden, zijnde door Mangali, een groot Zee-rover, en Landtvooght van Rhodus, met een snelle Galeye daer heen gevoert.

Wanneer dese tot Algiers aenquam, wordt hy met de hoogste eer van *Barbarossa* ontfangen: die op het openen van sijn boodtschap, met een seer groote blijdschap bevangen wierdt; verkrijgende daer door geen kleyne noch ydele hoop, indien hy eenmael ter aenspraeck met Solyman konde komen, van sich meester van geheel Africa te maecten, voornamentlijck wanneer hy den Grooten Heer, de staet van dat gewest, de gestalte der Christen Vlooten, en de ongeleghentheyd van hun onderlinge gheschillen, eens mocht voor ooghen itellen.

Hy dan stelt voor sijn afwesen Agis, een dapper Man, en Ramada Celebin sijn Neve, over het bewind van Algiers, beveelt hen sijn Soon Assan, een Jongelinck van achten Jaren, aen; en hebbende een Vloot van omtrent veertigh Galeyen toegerust, vertreckt daer mede na Constantinopolen. Aen den aenvang van de Toscaensche Zee, ontmoet hy eenige Scheepen, die om kooeren naer Sicilie gingen, die hy nae een seer bloedigen strijdt vermeestert en verbrandt, in welck gevecht men wil dat *Barbarossa* den Zee-rover Delifus, door bedrogh

Vertreck van *Hareaden* *Barbarossa* naer Constantinopolen.

Overwind Hugo de Moncada.

En Portondo.

Slaet Andrea Doria.

Gesantschap van Solyman aen hem.

Beweeghredenen van Solyman.

hou

fou hebben omgebracht, om zijn Galeye, van een voortreffelijcke snelheyt zijnde, die hy voor heen de Venetianen ontnomen hadt, onder sich te krijgen. Van daer naer het Eylandt Ilua de Stevens wendende, taft het Stedeken Rio by nacht aen, overweldight het selve, en voert meest al de inwoonders, benefens een grooten buyt, met sich naer Constantinopolen.

Wanneer hy aldaer aengekomen was, wierdt hy door de grootste Heeren van de Poort, by Solyman gebracht, van de welke hy met een seer bly gelaet ontfangen wierdt, te meer dewijl hy hem eenige schoone Jongelingen, en uytgeselen Maeghden, die hy alle seer kolteelick toegemaect voor hem bracht, als mede eenige Lybische Leeuwen en Parderdiere tot gheschencken aanbodt. De andere volgende daegen, wanneer hy van den oorlogh te voeren, van de staet van Africa, en der Christenen, veel meende te handelen, kreeg hy minder toegang als voor heen; de oorfaeck hier van was, dat de nijd, gelijk altoos gebeurt, zijn aangroeyende waardigheyt en staet niet liet te versellen, invoegen de meeste Heeren van de Poort, nu een anderen tael begosten te sprecken, seggende, het ware tegen de Ottomannische waardigheyt, een Zee-rover, door soo veel stucken qualijck berucht, over des Keyfers Vloot te stellen; daer hadden noyt mannen ontbrooken, en sy fouden noyt de Poort ontbrecken, die in kloeckheyt en dapperheyt uytstaken, en bequaem waren, de Turckische roem en eer der Ottomannen, door de wereld voort te setten. Dese nu hadt eens anders Rijk in Africa, door bedrogh en laegen, aen sich getoogen, en door zijn goddeloose wapenen, de Vorsten van dat gewest vervolght, een volck dat de leere van Mahomet omhelft, daer hy van een Grieksch Vader gebooren, sonder recht geloof, en sonder trouwe, en

genoeghaem een algemeen vyandt van het menschelijck geslacht was.

Wanneer dese dingen aldus voortgebracht, en *Hareaden* bekennt wierden, konde hy lichtelijck verstaen, hoe hinderlijck hem het afwesen van Hibrain Bassa, wiens vriendschap hy met veel vriendelijcke plichten, hadt geweeten te verkrijgen, tegenwoordigh was, die alstoen nae den Persischen oorlogh gefonden, in Comagena, niet verre van Aleppo, in zijn winter leger lagh. Solyman evenwel antwoorde *Hareaden*, door Ajas en Cassim Bassas, dat hy dese geheele faeck aen het oordeel van Hibrain Bassa stelde, om dat voornamentlijck door zijn aanmaninge, *Hareaden* uyt Africa ontboden was; indien derhalven *Hareaden* yets wilde ondernomen hebben, most hy sich naer Syrie begeven, om door des Bassas gesagh tot zijn voornemen te geraecken.

Zijnde hy dan op dese wijze gedrongen sich naer Syria te begeven, hoewel dit niet veel van een weygeringh verscheide, heeft hy echter een goet gelaet getoont, en dese sijne verongelijckingh ontveynst, en achtende hem dienstelijcker dese reyse te lande te onderneemen, vingh deselve aen, sonder sich, die brande nae gelegentheydt van een nieuwen oorlogh, eenigen arbejdt of moeyten, al most hy den wegh over het sneeuwachtighe Amansche gebergte nemen, te laten verdrieten.

Hibrain was alstoen tot Aleppo, die *Hareaden*, wanneer hy by hem quam, met de grootste eere van de wereld ontfanghen heeft; scheppende van hem, wanneer hy met hem over de faecken van Africa, en de wijze van den oorlogh te voeren, handelde, de grootste verwonderingh; invoegen hy lichtelijck oordeelde, datter geen bequamer Oorloghs-man, om den voorghenomen Krijghhandel, geluckighlijck uyt te voeren, onder al het Turckische gebied fou

konnen

Sijn uytvoeringen onderwegen.

En ontfangen aen het Hof.

Afgunst tegen hem.

Sijn vertreck naer Syria.

konnen gevonden worden. Waer over hy oock aen Solyman geschreven heeft, dat in *Barbarossa* een bequaem verstant en vereyste dapperheyt tot den oorlogh ftack, hy soude derhalven seer wel doen, indien hy in sijn swaerste en gewichtigste raedtslagen, hem geloof toeschreect, eershalven onder sijn Bassas telde, en vryelyck het gantsche bewindt van sijn Vloot toevertrouwde.

Barbarossa dan op dese wyse, door groote gunst van Hibraim, den grooten Heer aenbevolen, keert weder naer Constantinopolen, en word aldaer met groote eer en genegentheyt ontfangen, zijnde het gesagh van Hibraim foodanigh, dat aller wille en besluyt gelijck als aen de sijne, hoewel af zijnde, hingh.

Barbarossa had, wanneer hy van Algiers vertrock, Roscette, den broeder van Muly-Affen, den Koninck van Tunis, die nu eenige jaeren uyt sijn landt verdreven, en tot hem gevluucht was, bewogen, met sich naer Constantinopolen te reysen, op hoop van Solyman, door sijn beleydt, weder in sijn Rijk gebracht te werden. Desen Roscette de Bassas, ter oorfaeck van de redenen over den Africaenschen oorlogh gehouden, verstoont, en hy by gevolghe ter aanspraeck van Solyman in sijn Raedt ingebracht zijnde, heeft tegen de selve dese redenen gevoert:

HEt geen de Priester de *Ottomansche* Keyfers, wanneer se den Tempel om te bidden intreën, met luyder stemme ghewoon is toe te wenschen, dat selde wensche ick u, O Solyman! toe; namentlyck dat ghy ghedenckt dat u Voorondren u dese heerschappy, grooter en heerlijcker, als het welke de Godt heyt yemant gegeven heeft, met, en door gerechticheyt en Godtvruchticheyt verkregen hebben. Die langhs desen wegh gaen, heeft noyt geluck ontbroocken, en ghy hebt tot noch toe, die voetstappen foodanigh nagevolgt,

dat ghy genoeghsaem boven kunne roem en naem opgevoert zijt; terwijl ghy onder de uwe de gerechticheyt geduerlyck oeffent, en het geen de plicht van ware Godtvruchticheyt is, oordeelt, dat den oorlogh tegens de vyanden van onsen Godtsdienst te voeren, den wegh tot een eeuwighe roem en glorie is: alsoo is *Weyssenburgh* gewonnen, *Rhodos* vermeestert, en de Koninck van *Hongaryen* selfs in den strijdt ghebleven, *Duytlandt* tot tweemaal verwoest en aengesteucken, soo dat *Carel* selfs, die by u de Christenen in macht en dapperheyt derwen vergelijcken, hoewel steunende op de hulp van by nae alle volckeren, door het gerucht van uwe waepenen verschrickt, den strijdt geensints heeft derwen waegen: maer naedemaal dese uwe heerschappyen, hoe groot die oock mogen zijn, noch eenige voortreffelycke overwinninge, noch de grootheydt van uw hoogh verheven gemoet vervullen, noch u hooge roem voldoeninge toe brengen konnen, hebt ghy u overwinnende waenen tegen de *Parthen* en *Persiaenen* gewent, op dat die volckeren, die van de Goddelijcke werten godtlooslyck af gevallen zijn, gelijck als door uwe als heylige waepenen, en overwinningen ter boetstraffe gestelt, weder tot de oude Godtsdienst gebracht mogen worden.

Maer zijnde dit of door het begin of door de voltreckingen loslyck en heerlyck, laet my alleen geoorloft zijn, in de waepenen en perijckelen out geworden sijnde, die dingen voort te brengen die dienstigh zijn, en die ick door langh gebruyck, tot hooger en wijder roem van uw naem te stercken, bevonder hebbe, en oordeelt niet dat sulcks al te eergieriglyck van my voor gestelt word, want het geluck heeft my gevoght begunsticht, die my te huys door armode gedruckt zijnde, met een twijffelige hoop de Zee doorlopende, tot veel treffelycke overwinningen, en eyndelyck tot den Konincklijcken naem gebracht heeft.

Maer boven dit kan my de Godt heyt niet meerder geven, als dat ick tot u komen magh,

Keert met
gunst van
Hibraim
nae de
Poort.

Aenspraek
van Hara-
den aen
den Groo-
ten Heer.

magh, en tot uwen Raedt, om van hoogh-wichtighe saecken te handelen, toegangh krijge, welckers in al de wereltsche, en voornamentlyck in Oorloghs saecken niet nuttlijcker kan voortgebracht worden, ick sal u een raedt geven die seer vol trouwe en ondervindingh van saecken sal zyn; en hoewel dit het al schijnt te zyn, dat de oude lieden konnen voortbrengen, soo zyn my in een gezond lichaem noch echter levende krachten overigh, uyt de welcke ick noch dappere toestant en hulp soo te water als te lande kan toefeggen.

En dit hebbe ick alleenlyck meest van der jeught aen besorght, voeghende my nae den raedt van mijn broeder Horusce, dien dapperen Man, dat ick de paelen van onsen Goatsdienst uytbreyden, en de Christenen te waeter en te lande vervolgben mocht, en niet meer gewenscht, als dat uw vlooten en troepen, mijn genegentheyte en betrachtinge toegevoeght worden, en ick eyndelyck als Overste, of selfs Vaendrager, dewyl het my niet verveelt betere en waerdiger te geboorsaemen, onder uw gesagb, de selve mocht bestieren: het welke, indien my de Hemel toestaet, sullen de Spangiaerden wel haest uytgebeel Africa gedreven worden, en ghy hooren, dat de Mooren, tot hun oude heerschappye weder naer Hispanien over getoogen zyn. De Pænen en Mimidiens sullen u geboorsaemen, en behalven Corsica en Sardeigne, Sicilia sal ons zyn, en dat Eyland vermeerstert zynde, sullen wy Italie van hongre doen sterwen, en van alle kanten met Scheeps vlooten aentasten, dat alreeds door tweedracht der Vorsten gescheurt is, en wat een gedeelte van het selve dat Sicilie en Macedonia het naeste leyd, het selve sal ons op alderhande voorwaerden dienstbaer zyn, indien het maer het Spaensche Fock kan afwerpen.

Wilt niet achten, dat de selve macht, en de selve over een komst daer is, als toen, wanneer uw Over Grootvader Mahomet, met het veroveren van Hydrunte, het selve de hooghste verschrinkinghe heeft toege-

bracht. *Fae* hy was machtigh genoegh geweest, door het gevolg van sijn oorlogh, om de welcke tegenstaende, al de Christen Prinzen niet machtigh genoegh zyn, de Stadt Roma te verkrijghen, om alsoo de heerschappy van het westen, na recht en billijck, in haer oude enge bepalinge te hebben beslooten: maer hy is uyt het mensche-lijcke wesen, schierlyck nae den hoogen Hemel opgevoert, om het voltrecken van dat werck, gelijk u het rootlot en de sterren beloven, u alleenigh over te laten.

ICK soeck u oock geensints, door dese hoop van een ongewoone zegeprael, ter rugge te houden van uwe macht naer het oosten toe te wenden, om uwe oude en goddeloofse vyanden, die de hooghste straffe van u hebben verdient, met de wapenen te vervolghen; want een vloot sal my genoeghsaem zyn, de welcke ghy daer toe geensints van nooden hebt, om, terwijl ghy Asia overwindt, aen de andere zijde Africa, het darde gedeelte des werelds, het uwe te maken. Voor alle dingen moet Muly-Affen, een Vorst van een orverzaedelijcke gierigheyt, snoode en driftige wellust, en onmensche-lijcke wreedtheyt, en derhalven Gode en de menschen hatelijck, uyt het Rijk van Tunis gedreven worden, die achtien broeders door verwloekte laegen gedood, of het geen noch slimmer is, van het gesicht berooft hebbende, alsoo alleenigh heerscht, dat hy niemant, of bloedtverwant, of vriendt, overigh gelaten heeft; want soo ondancckaer en trouweloos van gemoed is hy wel geweest, dat hy oock sijn Vaderlijcke vrienden, die hem, door een treffelijcke genegentheyte, tot het Rijk hebben opgevoert, om de verdiensten van sulck een gunst, te eerder te voldoen, tot een toe, om den hals gebracht heeft: met dit sbrickdier hebben wy te doen, het welke, dewyl niemand bemind, sal het oock haeslyck van een ieder gebaet worden; gelijk alreets de Mimiden, hem, door dagelijckche overvallen, quellen en plagen, welckers verongelijkingen by soodanig verdraegt, dat by met schande

en snootheyt de selve eer lijden als straffen wil. Dese halfman is het die de Turcken, dappere mammen in zijn ketenen houd, noch uw grootmachtige naem, van de welcke de Goddelijcke en menschelijcke rechten, van alle kanten begeert worden, behoorlijck erkent, en het geen noch swaerder te verdragen valt, de Spangiaerden by Tripolis begunsticht, op dat Agis en Moyses, die dapper Turckse belden, uyt de Stadt Tajorea gedreven mogen worden.

Dit wilde dier, als van tanden en klauwen berooft, sullen wy zelfs daerom, lichtelijck tenmenen, om dat alreets Muly-Rosfet sijn broeder, door al de gebeden en wenschen der Tunetanon begeert word, wiens persoon, self in schijn, ons te gebruycken staet, wanneer wy onse troepen, voor de Poorten van Tunis sullen vertoonen; om sonder eenigh verlies ter wereldt, tot ons voor nemen te geraecken. Het sal dan in uw believen staen, te bestellen, wie ghy over het Tunische gebiedt, als heerscher verkiesent wilt: Ick voor my hebbe alreeds roems en heerschappys genoegh verkrezen, wanneer ick u, zijnde uwe vyanden overwonnen, uyt Persie wederkerende, het grootste gedeelte van Africa overwonnen en bevredigt, in handen sal leveren.

Op de tocht vorders, het welcke ick als een bysonder geschenck derve belooven, sal ick mijn uysterste best doen, dat de Christenen oock reden mogen hebben, hun nederlaegh te bejammeren, en inzien my Doria voor den boegh komt, sal hy sich niet langh in sijn quaet doen hebben te verblijden; en dese is dien eenigen en waren vyandt, die ick, selver ter gedachtenisse van de aengedaene nederlaegh en sinaet, ten alderhooghste neme te vervolgen; en die t'onder gebracht zijnde, sal u alles te water en te land open staen, en gelooft my, die overwinnaer ter Zee is, sal lichtelijck de heerschappy te land verkrijgen.

Solyman, die nae de wijse der voortreffelijcke Vorsten, het geen hy met sijn ooren gehoord hadt, met sijn ghe-

dachten wilde over peynsen, en met rijpen raedt besluyten, heeft, hebbende de genegentheydt van Hareaden gepreessen, sijnen Raedt doen scheidten.

Niet langh daer na, is nae het goet vinden van Hibraim, een besluyt gemaeckt, als dat Hareaden, de dry Bassen, die de hooghste trap van waerdigheydt besitten, als de vierde sou worden by gevoeght, en het hooghste bewind over de Zee-saecken, aen hem sou hangen, foodanigh dat de Eylanden, Havens, Zeefteden en Volckeren hem ter ghehoorsaemheydt souden staen, en hy sou vermogen, waer by wilde, roeyers, scheeps en Oorloghs volck te pressen en te schiep te doen gaen.

Wanneer het selve verkondight was, heeft hem Solyman het Vaendel, den Scepter en een Swaerd, nae de wijse, self in handen gegeven en vermaent, dat hy sijn beloften door treffelijcke daeden, sou sien nae te komen; naer het welcke hem Aias en Cassim Bassa benefens den Opper Hofmeester, uyt het Serrail in heerlijcke statie, zijnde hem dese teekenen van waerdigheydt voor gedraegen, tot aen het Arsenael gebracht hebben, alwaer hem acht hondert duysent goude Kroonen, tot de onkosten vanden Oorlogh aengetelt, en omtrent acht hondert Janitzaren toegevoegt zijn geworden.

Niet veele daghen heeft hy sich tot Constantinopolen stil gehouden, en hebbende een vloot van tachtentig Galeyen en eenige Galeoten, met volck en voorraedt toegemaect, is uyt den Hellespont, naer Italie gevaeren, latende Amuret, de Overste over de Galeyen, met twaelf van de selve, om Solyman en sijn heyr, uyt Europa naer Asia, tot den Persischen oorlogh over te voeren, die, wanneer hy het gantsche heyr hadt overgebracht, Hareaden by Modone by gekomen is.

Wanneer hy onverwacht voor by

Hareaden
wort Opper
Zee-
vooght
van den
Grooten
Heer.

Sijn aen-
tocht met
sijn vloot.

Mef-

Messina, de Siciliaensche enghete door voer, ontfont'er onder de inwoonderen geen kleyne beroerte over die Kust van Italia. Daer nae komt de geheele Vloot, na dat sy onderwegen seven Galeyen, die op staepel stonden, met het Stedeken verbrandt hadt, van Caprea sich aen Napels op doen, en verschrickt door sulck een grouwelijck aenschouwen de gantsche Kust, en voornamentlijck de Stadt Napels, dat veel hebben derven bevestigen, dat indien de Turcken de Stadt in die verslagentheyt hadden aengetast, dat sich de ingesetenen seer swaerlijck souden hebben kunnen beschermen.

Hareaden met eenen naer het Eyland Prochyta oversteeckende, heeft het Stedeken ingenomen, en de bewaerders van het Slot, die sich vrywilligh overgaeven, hun vryheyt gegeven: van daer begeeft hy sich naer het Stedeken Specolca (gaende Gajeta onvoorsichtighlijck voor by, welcke plaets hy door het afzijn der Jongelincschap, als toen op hun hoeven of op Zee verlet zijnde, en kleyne besettingh, hy licht sou hebben kunnen bemachtighen) alwaer de Inwoonders, hebbende ter nauwer noot sich derven beschermen, de Turcken in de Stadt vallen, en omtrent twaelf hondert, meest vrouwen en kinderen, in slaverny wegh voeren. Eenen Pelegrino, die onder de inwoonderen, de rijkste geacht was, had sich ter vlucht in het Slot begeven, desen vermaent Barbarossa, dat hy sich aen hem op sou geven, sonder geweld te verwachten, onder beloften indien hy sulcks terstont dede, dat hy hem sijn vryheyt sou laten, maer indien hy sich en het Slot socht te beschermen, sou hy kortelijck de straffe van sijn dwase hartneckigheyt, te dragen hebben.

Hy by nae dood van vrese, liet niet nae sich aen de beloften van den Barbaer te vertrouwen, derhalven zijnde uyt

het Slot nae de strandt gegaen, werpt hy sich voor de voeten van den overwinnaer neder, waer over hem sijn vryheyt, en tot ophopinge van beleeftheyt, sijn Vrouw, Soon en Nichte; in het midden van duysent blijde tranen, (also sy in de Stadt gevangen, niet als slaverny verwachten) geschoncken wierd.

Beleeft-
heyt van
Hareaden.

Noch dien selven nacht, sijn omtrent twee duytent Turcken, uyt de Vloot, over het rouwe gebergte, en onghebaende wegen naer Fondi getooghen, zijnde tien duysent schreden van daer gelegen, geleydt door eenige ingesetenen van het selve gewest, die de voorgaende Jaren, op Zee gevangen zijnde, uyt verdriet van de swaere slaverny, de Mahumetische Godtsdienst aenghenomen hadden.

Fondi van
de Tur-
cken be-
machtigt.

Soodanigh was de snelheyt van hun onverwachte aenkomst, en het overweldigen der Poorten, dat Julia Gonzaga, de Schoondochter wel eer van Prosper Colonna, ter nauwer noot tijds genoeg hadt, sich half naeckt op een Paert te werpen, en, selfs de vyanden al gesien hebbende, naer het gebergte te begeven. Men wil dat *Barbarossa*, door het gherucht van haer bysondere schoonheyt op haer verlieft, haer voor al in handen te krijgen, sou getracht hebben.

Handel
der selver
aldaer.

De Fondanen dan worden verstroyt, en by nae alle gevangen wegh gevoert, Stecatio de Amptman, die met een schaer vrouwen sich op den Tooren begeven had, geeft sich oock als weerloos op, zijnde verschrickt door het aen brand steecken van de deuren en het gejammer van desen weerloofen hoop. Zijnde de Tooren bemachtigt, begeven sich de Barbaren om den Kerck te beroven; alwaerse voor eerst de begraefplaets der doorluchtige Colonnen, van haer cie-raed beroven, de opgehangene met gout beschilderde Vanen scheuren; en keeren alsoo met buyt en roof beladen, weder na de Vloot.

Sijn ge-
weld op
Italia.

Als mede
tot Tarracina.

Een ander gedeelte van de Galeyen begeeft sich mede naer Tarracina, daerfe oock, zijnde het volck naer de bergen ghevluicht, op de Kercken bestaen te woeden, en eenige machteloofe ouden en crancken in hun bedden vermoorden.

Schrick
tot Roma.

De schrick van dit woeden tot Roma toegekomen zijnde, heeft aldaer in sulcker voegen, de gemoderen ontstelt, dat, gelijk of de vyand albereeds Ostia bemachtigt hadt, by nae de gantsche Stadt sich ter vlucht naer de bygelegene landen begaf. De Paus Clemens, als toe door een feer sware sieckte aengetaft zijnde, hadt niet waer mede sich te beschermen, als alleen hondert en vijftigh Switzers, en seven en veertig Ruyters, tot sijn lijfwacht; onder dies was'er geen eendracht onder de Hoofden, dewijl een ieder meer op sijn eygen, als de gemeene welstandt acht sloegh.

De Cardinaelen quamen evenwel in dat groot gevaer hy een, die, breecken de de poorten van de Schat-kamer, met gesagh van den Raedt, den Cardinael Hippolyto de Medicis terstondt gelt geteilt hebben, om de Zeekusten te verseeckeren. Dese heeft terstont eenighe benden volcks aengenomen, maer sulcke als men op een stel en een sprongh ghemeenlijck werft, een onbedreven woefsten hoop, die op hun uyttocht sich niet ontfagen de landstaten selve alle geweld en overlafst aen te doen.

Maer de schrick was in dese Konincklijcke Stadt het meeste, alsoo *Barbarossa*, volgende sijn voorigh besluyt, de itevens naer Africa gewend heeft, gebruyckende daer toe foodanigen snelheyt, dat hy daer eer aen quam, als men geloofde dat hy de Italiaensche Kust verlaten had, want sijn voornemen was, door die verscheydene tochten Muly-Affen te bedriegen, om hem op het onvoorsienste op den hals te komen, gelijk hy oock, geveynsdelijck, uytgetroyt had, dat hy

Barbarossa
sleekt naer
Africa
over.

van fins was, Italie, voornamentlijck de Ligurische, of Genueesche Kust te verwoefsten, om sich over het geweld, door de Spangiaerden, onlangs den Turcken aengedaen, te wreecken; gelijk het uyt sijn aentocht oock wel schein te oordeelen te zijn.

De Venetianen hadden oock de vrese van Muly-Affen, veel vermindert, wanneer sy een stercke Vloot, tot sijn onderstandt toerusten, daer toe sy de geestelijke inkomsten aenspraecken, niet tegenstaende de Paus het selve feer quaelijck nam. Daer en boven hadt Muly-Affen door verspieters verstaen, dat sijn broeder Muly-Roscet, die hy het aldermeeste vreesde, tot Constantinopolen in een vrye bewaringe gehouden wierd, gelijk waer was; als om te toonen dat dese tocht geenints op Africa gemunt was. Maer dewijl wy tot dese saeck gekomen zijn, fullen wy, met Paulus Jovius de saecken van dit Rijk, een weynigh hooger ophaelen, om alsoo tot de standt en gelegentheyt der heerschappy van dese Muly-Affen te komen.

Africa hebben de Romeynen, na dat sy Carthago overwonnen hadden, ter oorfaeck van de vruchtbaerheydt des landts, aen veel Colonien en volckplantsoenen, te bewoonen en te bebouwen gegeven; en voorts onder een by-Borgermeestelijck gesagh bestiert, tot aen de aenkomst der Wandalen, de welke, tot versmadingh van de Roomsche naem en heerschappy, met een groote onmenschelijckheyt woedende, de beroemde, hoewel ongeluckige Belisarius, overwonnen, en geheel t'onggebracht heeft. Zedert is het een Landvooghdye van de Griekische Keyfers gheworden, van de welke daer heen jaerlijcks Landtvoogden gevonden werden.

Aenmerkinge op de standt van het Rijk van Tunis.

Daer na, wanneer de Leere van Mahumet feer begoft toe te nemen, hebben de Sarasijnen uyt Syria, Egypten

en Arabie, het selve landt (bewogen door yver om hun Godtsdienst voort te planten) met sulck een geweld aengetaft, dat hebbende de Christenen daer uyt gedreven, en hun ongeloof daer in gevoert, sy ten laetsten door hun verschrikkinge, de Mimiden en Mooren, lichtelijck tot sich en hun Godtsdienst getrocken hebben, met de welke sy vorder tot in Spangien oversteekende, sich in de Stadt en het Rijk Grenada neder geslagen, en vorders tot Corduba een Hoogeschool van hun Leere, en een vermaerde Boeckery, alwaer de Professoren en hooge Leermeefters van de Arabische tael, de Jonckheyten onderwefen, opgerecht hebben, ghelijck de selve oock de als stervende Leer-tuchten der beste wetenschappen, by de Griecten weder opgenomen, zedert voortfettende, seer grooten naem daer door hebben behaelt; oock hebben se in de wapenen seer heerlijk gebloeyt, soo dat by nae gheheel Spangien voor hen heeft moeten bucken.

Maer eyndelijck naer een heerschappy van ongeveer ses hondert jaren, Grenada door dapperheyten en beleyd van den Koninck Ferdinandus belegerd en ghewonnen zijnde, is de geheele naem der Mooren meest, en daer nae onder Philippus de tweede, geheel uyt Spangien gebannen.

In dien tijdt waren de Koningen van Tunis en van Fez de machtighste van geheel Africa: maer die van Tunis, soo door oudheyten van het Rijk, als uytsteekende doorluchtigheyten van geslacht, had noch meerder en groeter gesagh als die van Fez, gelijk oock by die geene het recht van Godtsdienst en Staatsbedieningh te haelen was.

Boven Tunis, dry dagen reyfens, legt de Stadt Garvenna, een plaets, door een seer ouden Kerck, en broederschap van Priesters, in groote eerbiedinge; en te dier oorfaeck vry van alle belastinge, in

welcke plaets de Grooten van de Mooren en Mimidiens, van over langen tijdt hun begraef-plaets hebben; om dat sy sich wijs maecken dat de zielen der gener, welcker gebeenten in een soo heylige plaets begraven leggen, meer gefuyvert en de hooghste saligheyten aldernaest zijn. Het Rijk van Tunis streckte sich van het westen naer het oosten, langhs den oever van de Zee, tot by na acht hondert duyfent schreden, want Bugea en Tripolis, seer doorluchtighe Steden, die Peter van Navarre, aen verscheydene oorden leggende, in den oorlogh vermeestert heeft, behoorden mede aen dit Rijk, gelijk het landewaert in, sich mede tot de sandige plaetsen van Æthiopiens streckt.

De Feslanen aen de andere zijde, in het Tingitaensche, of Tangerfche Moorenlandt, legghen op de stroom Sala, die vaerbaer voor swaere Scheepen, sich in den grooten Oceaan uytstort, uytsteekende in toetstel van oorlogh en macht van braeve Krijghsluyden, soo dat se dartigh duyfent Ruyteren ten strijde konnen uytvoeren, met de welke sy soo lange de macht der Portugeesen dapperlijck hebben tegenstaen. De overige plaetsen langhs den oever, besitten andere kleyne en mindere Koningen.

In de Middelandtsche gewesten, heeft men de dwalende Mimiden, die met eenen naem gemeenlijck Arabiers ghe-noemt worden; dese hebben voor een gewoonte, oorfaeck tot oorlogen te soecken, twisten te voeden, sich altoos in de wapenen te houden en te oeffenen, laetende hunne slaeven met de beesten en den landtbouw begaen; voornamentlijck de Æthiopen, dewijl sy sich voor de edelste van alle volckeren roemen, om dat sy onvermenght van bloede, sich van de afkomst der oude Paenen en Carthagenienfereen achten te zijn.

Dese, zijnde in verscheydene troepen

verdeelt, breyden ſich uyt van den Nijlſtroom af, tot aen de Atlantifche Zee; en hoewel ſy geen ſeeckere woonplaets hebben, bepaelen ſy evenwel hun heerſchappy, door ſeeckere affſcheydinge van Dorpen; in de winter zijn ſy gewoon, verder van de Zee inwaerts, om daer een warmer Son en fachter lucht te vinden, te wijcken. Niemand onder hen, behalven eenige weynige Prieſters, bemoeyt ſich met het leeren der letteren, hoewel nergens na ſoo wel of nauwkeurighlyck als de Mooren, maer op een lichte en geringe wiſje, en ſoo veel als tot hun Godtsdienſt enkelijck en eenvoudighlyck noodigh is, in de welcke ſy, dienvolgens, gelijk oock in trouw, oprechtigheyt, dapperheydt, deught van gemoed, en voorts ſoo in vrede als oorlogh, beter als de andere zijn.

Het is ongelooflyck met hoe ſlechten en geringen ſpijſe ſy de kracht van hun lichamen behouden, behelpende ſig met droge vijgen, dadelen, pap en ſuren melk, of het geene ſy van de Jacht halen, waer mede ſy hun gaſtmaelen houden. Al hun goederen beſtaan in een ſnel paerd, daer ſy, half naeckte en arme menſchen al hun macht en vermogen aen hangen, nademaal al hun leven, wanneer hen de oorlogh ontbreeckt, in roveryen en jaegen beſtaet.

De vrouwen dienen de mannen ſoo ſlaeflyck, datte ſelvs de paerden beſorgen en zadelen: ſoo in de ſomer als in de winter, gebruycken deſe Ruyters bonte rocken tot de voeten toe ahangende, om dat de ſelve niet alleen in koude, de winden treffelijck affſchutten, maer oock ſelvs de hitte van de Son afweeren; een Tulbant van omgeſlingerde ſtroocken, geeft hun hooft geen onaerdigh deckſel; van hun paerden affspringende, gaenſe voort op hun billen nederſitten, wandelende ſoo weynigh als mooghlyck is, door een gedurigh vrouwen der leden, en wrijven der deelen, hun lichaem

warm houdende. Door deſe oeffeninge komen ſy by naefonder ſieckte; en by gevolge ſonder geneesmiddelen, tot de hooghite ouderdom, invoegen ſy de doodelijcke uere, gelijk als niet gevoelen, en hun geeft eerder verdwijnende als verſmachtende, onder de tſaemſpraeck van hun kinderen, blijdelijck het lichaem verlaet.

Uyt dit geſlacht van menſchen was Lentigelia, de Moeder van Muly-Affen, geſprooten, een vrouw van een mannelijcke moedt, en ſufter van een Koninckſken Dorac, door wiens verſtand en dapperheyt Muly-affen geholpen en aengedreven, het Rijk verkregen heeft. Want Mahomet, die in groote overdaet, hoewel met veel roem, dartigh jaeren langh geheerſcht had, wanneer hy ſaght dat het eynde van ſijn leven aenſtaende was, ſcheen Maimo, de oudtſte onder ſijn twee en twintigh Soonen, tot erfgenaem van ſijn Rijk te willen ſtellen; maer Lentigelia, hebbende de Koninklijke Lijfwachters met geld omgekocht, krijght toegangh tot haer Man, op ſijn uyerſte leggende, den welcken ſy door gebeden en imeecken ſoo verre heeft bewogen, dat hy het Rijk op Muly-Affen gebracht heeft.

Maimo die korts te vooren, uyt vermoeden van naer het Rijk geſtaen te hebben, in de gevangenis geworpen was, word nae ſijn Vaders dood, ſoo als hy verhoopte uyt de banden, tot den Throon te ſtullen opklimmen, door Muly-Affen gedoodt. Roſcet, de tweede ſoon, die met ſijn vrouwen buyten het Koninklijke Slot ſijn woonplaets hield, ontquam door deſe gelegentheyde te laegen van ſijn broeder; de andere broeders, worden van deſen Barbaer, op een barbariſche wiſje woedende, of om het leven gebracht, of met gloeyende yfers blindt gemaect. Onder deſe zijn ge-weeft Barcha, Beleth en Saeth, die volgen waſſen in ouderdom, en door Edeldom

Lentigelia
moeder
van Muly-
Affen.

Brenght
bedrigh-
lijck het
Rijk op
Muly-
Affen.

Wreedt-
heyt van
Muly-
Affen te-
gen ſijn
broeders,
van

Beſchrij-
vingh der
Mimiden.

van hun moeders, tot hoop van het Rijk geteelt waeren; Lafelen Hibraim, en beneffens dese noch vier onmanbaere broeders, terwijl sy in de stroom Bagrada, als toen door de winter regen, hoog opgeswollen, een doorganck sochten om te vluchten, worden door Solax, een Hooft der Mimiden, gevangen, die hem voor geld Muly-Affen, om hen te dooden, overgelevert heeft.

Vorders de andere Roscet en Abdimelech, terwijl sy sich ter vlucht meenden te bergen, zijn door het selfde geval, maer met beter geluck, in handen van Morhabith geraeckt, den welcken te voet vallende, en medelijden over hun Konincklijke bloedt afbiddende, zijns van den selven niet anders bewaert, als, om voor loon aen Muly-Affen overgelevert te worden; maer terwijl hy de vergelding van sijn verradery ontfanght, zijn sy evenwel als hun bewaerders bedrogen hebbende, met sijn wil ontsnapt, en by Bentiefes, hunnen vriend, en een Vorst der Mimiden geraeckt: maer oock by desen, door verscheyden laeghen, alsoo Muly-Affen geen kosten noch moeyten spaerde, om hen in handen te krijgen, naer gegaen, hebbense sich van daer nae de Stadt Biscaris, landewaerts in begeven. Abdimelech aldaer, uyt verdriet van sulck een wisselvalligh lot, heeft sich, alle hoop van het Rijk afgeleght hebbende, t'eenemael tot de Godtsdienst van Mahumet, gevoeght: maer Roscet is by Abdala, Vorst van die Stadt, en daer nae sijn Schoon-vaeder, soo nauw en voorfichtighlyk voor de laegen van Muly-Affen bewaert, dat self onder het eeten, uyt vreesse voor vergift, hy geen andere, als van sijn Vrouwe voorgeproefde, en halfgekauwde spijsse nuttighe.

Muly-Affen dan op dese wijze sijn Vaderlijke Rijk besittende, dewijl hy vast stelde niemant van de Konincklijke stam te sparen, heeft oock eenige

van sijn broeders kinderen om den hals gebracht, gelijk oock Manifestes en den Mesuar sijns Vaders vrienden, mannen van een seer groot gesagh, door welckers vlijt en toedoen, hy Maimo sijn broeder voorgekomen was, met verscheyde pijnigen en quellingen, door hem aen een kant geholpen zijn, alleenigh om dat hy hen de danck van hun bewesene weldaden niet wilde verschuldigen; en derhalven vreesde, dat sy sijn ondankheyt, door eenigh quaet, souden soecken te vergelden.

Hy heeft oock niet naergelaten tegen eenige van sijn Stiefmoeders te woeden, door sijn Moeder Lentigesia, daer toe aengedreven zijnde, als oock tegen eenige van sijns Vaders bywijven, en dat op een boven maten wreede wijze, versmadende onder dies sijn Vaders vrouwen lust (dewijl hy tot de mannen sich genegender betoonde) als die sijn schatkisten hadt uytgeput, om twee hondert vrouwen tot sijn wellust, in de Konincklijke Hoven te onderhouden, uyt de welcke hy soo veel soonen, die hem in sijn regeeringh tot hinderingh mochten dienen, geteelt hadt, en hem sulck een hatelijck werck beschaft, om dese, tot sijn rust en vrede aen een kant te helpen. Daer warender oock van meeninge dat sijn Vader, op sijn yterste leggende, soo als hy van een schielijcke flauwte, bequam, en nieuwe hoop van levenscheen van sich te geven, door een vergiftighe dranck, door dese sijn Vaeder moordadigen soon, tot sijn eynde gebracht is.

Niet langh daer nae heeft Dorax, die sijn Suster getrouwt hebbende, noch by het leven van sijn Vader, tot Veld-overste verkooren was, tegen Meschines, een Koninckskens onder de Mimiden, ter oorfaeck van eenigh ontfangen ongelijk, een bysonderen oorlogh aengevangen: maer Meschines, tegen een stercker vyandt, als onbereyd, en overvallen

Bitterheyt
van Muly-
Affen te-
gen sijn
Vaders
vrienden.

Vlucht
van Ros-
cet en sijn
broeder.

Oorlogh
van Muly-
Assen te-
gen Mes-
chines.

vallen zijnde, niet konnende bestaan, heeft voor een tijd het veldt verlaeten, maer om daer na met nieuw onderstand gesterckt, wanneer Dorax sou gewecken zijn, weder te keeren. Hier uyt ontstond nu een gerechtigten oorlogh, die met verscheydene uytkomsten van wederzijden gevoert wierdt; en den Koninck Muly-Assen selfs in het geschil getrocken heeft, dewijl Lentigesia sijn moeder vast stelde, dat haer Soons eere daer aen geleghen was, en dat hem sou worden toegeschreven, het geene van Dorax, niet wel geholpen zijnde, sou worden ten achteren geset.

Muly-Assen dan begeeft sich met een schoone ruytery, en veel troepen van gehuerde Turckische voetknechten, in het leger by Dorax, en tast den vyandt Meschines met sulck een gevolg aen, dat hy hen in de vlucht slaet, en voorts, om sijn Oom te meer te believen, het rijpe Kooren gewas, in den brand steekt. Dese bitteren handel het gemoedt van Meschines meerder ontsteekende, heeft de selve meest al de Africaensche Vorsten tot sijn bystandt bewoogen, en alsoo Muly-Assen een groote en gevaerlijcken oorlogh verweckt. Muly-Roscet wort oock uyt Biscari, op hoop van in sijn Rijk geset te worden, ter bystandt versocht, gelijk oock verscheydene andere van de naest aengelegene Vorsten hun hulp daer mede, uyt haet tegen Muly-Assen, toebrachten; onder dese waren de voornaemste Uleth Jacob, en Morhabith, voortreffelijcke Vorsten der Mimiden, die hebbende Muly-Roscet in het heyr gebracht, en met Konincklijke teekenen verciert, te samen hun leger niet verre van Bechia, een Stadt, niet meer als een daghreisens van Tunis, geslagen hebben.

De aankomst van dit heyr heeft Muly-Assen, andersints strijdbaer en moedigh genoegh, maer alstoen vreesachtiger als nae gewoonte, en door de be-

wustheyt van sijn quade wercken, sich selven mistrouwende, ten hooghten verschrickt; maer hy soo uytsteeckende in loosheyt als wreedheyt, wist sijn vrees in sulcker voegen te ontveynsen, dat hy, hebbende door nauwe wacht aen de Poorten, het gerucht van Roscetten aankomst als buyten geslooten, ondertusschen de Bruyloft van sijn dochter Amida heerlijck ginch houden, en het gantsche volck een algemeene maeltijd gaf, sendende oock aen ieder der stammen, dat een nieuwe wijze van mildtadigheyt was, een geschenck van alderhande spijs; latende ondertusschen echter niet nae, sich de naebueringe Mimiden, en de Grooten van sijn gebied, door verscheyde konsten eygen te maecken. Maer als nu de aankomst van Roscet niet langer verborgen kon gehouden worden, vingh hy aen sijn waepenen, geschut, en oorloghs voorraedt uyt het Slot te voorschijn te brengen, door Dorax soo veel Mimiden als hy konde, te werven, en de rovende Turcken, die als toen tot Tunis in seer groote menigte waren, tot sijnen dienst door loon te bewegen, en alsoo sich selven in standt van tegen weer te stellen.

Wanneer nu ondertusschen Roscet met sijn Leger aenquam, stont hem Dorax voor de poorten van de Stadt, (want Muly-Assen vol schrick en vrees zijnde, hield sich binnen de wallen van sijn Slot beslooten) met sijn volck in slaghordere te wachten, hebbende by sich Solax, en twee Vorstelijcke Broeders Benaon toegenaemt, met by na seiven duysent Mimidische Ruyteren, en een groot getal Africaensche voetknechten, en Caradin den Turck, met een uytgclefen troep busschieters, en seven stucken geschuts. Hier by quam noch een bende Christen Ruyteren, die als overblijfselen van hun oude heyrtochten, in Africa gebleven waren; en van wegen hun dapperheyt aldaer in eere

Van Muly-Roscet
tegen Muly-Assen.

gehouden zijnde, vrouwen hadden getrouwt, sonder in hun krijgstucht, of wijze van leven, iets te veranderen, buyten de Zuyder-poort, in een Stedeken Rebatto genoemt, van waer sy oock Rebatijnen gheuoemt wierden, hun woonplaets houdende, daerse hun Kercken, Godtsdienst en huysgefinnen hadden, naedemael de Koningen van Tunis, naer hun oude wijze, hun veylgh-heyterder den Christenen, als de Mahumetanen en Tunetanen toevertrouwen.

Van de zijde van Roscet quam voor af Mefchines, eygen vyand van Dorax, met vier duysent Ruyters, den welcken Morhabit, met een grooter troep, aenstonds gevolght is. Uleth selve, benefens Roscet, die onderwegen aen de stroom Bagrada, met sijn dochter getrouwt was, bracht de hindertocht en de rest van het heyr by. Wanneer nu de strijdt aenvingh, hielden het de Konincksche een wijl uyt, nademael Dorax den aenval dapperlijck en moedighlijck genoegh tegen stond en ophieldt, maer de Benaonen en Solax konden het geweld van Marhabith niet lange tegen staen, maer saeghen sich haest in de vlucht geslagen, en het veldt met hun dooden bedeckt. Self Caradijn had geen gelegentheynt sijn geschut te gebruycken, nademael de vyanden, snellijck, en niet van vooren, gelijk hy verwacht hadt, maer van ter zijden hem op den hals quam, waer door oock sulck een stof verweckt wierdt, dat hy niet wist waer hy schieten sou, en niet te bekennen was, hoe het met den strijdt stondt, en naer wat zijde de overwinningh neyghde.

Maer wanneer het stof een weynigh verwayt was, konde men sien dat het de Tunetanen te quaet hadden, waer over eerst de Rebatijnsche Ruyteren, en daer nae Caradijn, met geslooten troepen, maer verlies van sijn geschut, sich naer

de Poort begeven, en de selve, benefens de Stadt, in getrouwe bewaeringh genomen hebben.

Roscet alsoo een bloediger overwinningh als men in die gewelten gewoon is, verkregen hebbende, maer echter buyten de Stadt geslooten zijnde, verwachte dat die van Tunis, ter liefde van hem, en uyt haet tegen Muly-Assen, eenige beweging of oproer souden maken, maer als het seldde niet wilde volgen, begeeft hy sich naer het naeste gewelt dat sy Marcia noemen, recht omtrent het vervallen oude Carthago gelegen, in overvloedt van alle dinghen, vruchtbaerheydt, water-putten en fonteynen, boven andere uytsteekende; voorts in schoone Hoeven en gebouwen soo menigvuldigh als eenigh gewelt van Africa.

Aldaer verwacht hy noch omtrent twintigh daegen, nae oproer van de ingesetenen, maer siende dat alles te vergeefs was, verderft het al daer omtrent, om de haet der Tunetaenen deste meer tegen Muly-Assen te verwecken, als om wiens wille, hen desen overlast geschiedde, zijnde dat schoone Olijf-gewas, dat sich van het oude Carthago tot aen de wallen van Tunis streckt, boven al te beklagen. De brandt van dit kostelijcke geboomte, bleef oock niet binnen sijn bepaelinghe, maer taste oock de Voorstadt aen, al het welcke het ellendige en onschuldige volck, met schreyende oogen, van de wallen af, aenschouwde.

Maer de Koninck liet niet na sich by dese bedroefde menigte te laten vinden, en hen te vertroosten, met beloften hen, daer nae milddadighlijck hun schade wederom te sullen vergoeden, en eens op sijn beurt de hoeven van sijn vyanden te sullen verbranden. Maer niet lang daer nae, als die van Tunis, in hun trouwe tegen Muly-Assen scheenen te willen volharden, en voor Roscet daer anders niet te doen schieen te sullen vallen,

O be-

Droeve
verwoe-
singhe.

Veldslag
voor Tu-
nis tus-
schen Mu-
ly-Assen
en Roscet.

Nederlaeg
van Muly-
Assen.

begoften de Mimiden vast te verloopen, het welke by hen, naer een geflaghen strijdt geen fchande wordt geacht, en Roscet te vermaenen van Tunis af te wijcken, en een beter gelegentheyte te verwachten; hy dan fiende hem ieder afviel, en vresende de laegen, soo van de Mimiden selfs, als van zijn broeder, heeft sich tot den aftocht laten bewegen; met voornemen, om, selfs niet tegen den fin van zijn Schoonvader naer Algiers, by *Hareaden Barbarossa* sich te begeben, om daer te veyliger, op hoop, van zijn Vaderlijk beft eenmael weder te krijgen, te leven: en alsoo is hy by desen Turck, in een Konincklijke eer by na gebleven, tot die tijdt toe, dat hy, gelijk wy gefeght hebben, van den selfen naer Conftantinopolen gevoert is.

Aenkomst
van *Barbarossa*
tot
Biserta.

Soodanigh was de staet van Tunis, wanneer *Barbarossa* op het onvoorfenste met zijn vloot tot Biserta aenquam. De Bisertanen door ongenoegen tegen Muly-Affen en hun eygen veranderlikheyte gedreven, hoorende den naem van Muly-Roscet, hebben de Turcken in hun Stadt ontfangen, en den Stadvoogt die daer tegen was, uyt de Stadt verdreven, oock waren eenige gemeensaem vrienden van Roscet met *Hareaden* aen landt gekomen, die bootschapten dat hy wel by der hand was, maer door Zee-sieckte, en een koorts daer by gekomen, niet voor den dagh konde komen.

Dit Biserta leyd aen de mond van een Vifchrijck staende water, door de welke de invloeyende Zee, op sijn gefette vloedt in en uyt vloeyt, maeckende alsoo een wijde en groote haeven, die self voor groote scheepen bequaem is. Dese Stadt legh van Utica, vermaert door de vrywillige dood van Cato, by na dartig duyfent schreden, zijnde van de ouden van het omvloeyende Meyr Hippodiaritos genoemt.

Den yver van de Bisertanen, wierdt door *Hareaden* seer gheprezen, als die

oordeelden dat de kracht van sijner saecken uytvoeringe, in de vaerdigheyt bestondt, waer op hy terstont sijn Vloot uytgehaelt heeft; en Utica voor by varende, krijght de uythoek van Carthago, en de Sterckte der selver, la Goletta genoemt, in het geficht, welke plaats hy met het lossen van het geschut vergroet heeft; de besetelingen van Goletta, wanneer sy de groette weder deden, hebben vriendelijck en deftiglijck geantwoord, dat sy terstont in de macht van die geene sich souden overgeven, die sich meester van Tunis sou gemaect hebben.

Uyttocht
van *Barbarossa*.

De Vloot nu van het hooghste des Slots van Tunis gesien zijnde, bracht, beneffens de tijdingh die alreeds van Biserta en de gantsche Kust daer gebracht was, de inwoonderen een groote be-roerte toe, zijnde de Stadt albereeds, door verwachtinghe van een nieuwen Koninck, en haet tegen Muly-Affen ingenomen; hy self was niet onkundigh hoe hy met sijn onderdanen stond, noch oock hoe weynigh bystandt hy van de selve sou te wachten hebben, al het welke hy, uyt het gelaet van de voornaemste der Stadt genoeghsaem konde lezen: want de Tunetanen waren selfs daerom seer tegen hem ingenomen, om dat, gelijk alhy in den eersten oorlogh tegen Roscet, beloof hadt, hun armoede en verlies door bysondere milddaedigheydt te vergoeden, hy sulcks evenwel noyt gedaen had, lijdende noch dat hun Olijf-boschen en huysen door het vyer der vyanden, sonder vergeldingh verwoest waeren, en dat daerom bygekomen, om dat sy sijn belangen al te getrouwelijck voor gestaen hadden.

Staet van
Tunis.

Om dese oorsaek, hebben sy hem, wanneer hy, uyt het slot op de marckt te voorschijn quam, en hen valschelijck de vergoedinge van hunne schade, die hy, veylig en overwinnaer zijnde, noch gewilt noch gekost hadt te wege brengen,

gen, indiense hem als nu de behulpzame handt booden, beloofde, versmadelijck lieten staen. Eenige, onder de welke oock Abdahar (die het Overigheys ampt, het welke sy den Mesuar noemen, bediende) was, derfden hem wel vermaenen, sijn weerbarstig geluck niet tegen te streven, maer sich by tijds van daer te maecten, en in der daed sijn eygen vertsaegtheydt, gelijk dese ondeught de Tyrannen meest eygen is, en beneffens de afkeer van sijn volck, de raedt van sijn vrienden vermochten soo veel op sijn vertwijfelt gemoedt, dat hy tot de vlucht besloot, en dat op soodanigen verhaefte wijze, dat hy sijn goud, juweelen en Konincklijke verciertelen, hoewel in heymelijcke plaetsen verborgen, in het Slot achter liet.

Twoe Spangiaerden, breeckende hun eedt, sijn Muly-Affen aldereerst af, en *Barbarossa* toeghevallen, namentlijk Abezes, uyt Grenada van geboorte, die in de Overigheyt diese Monifetes noemen, sat, en Fetuchen van Tarragone, die over de bewaring van het Slot bestelt was. Dese heeft ten eersten den vrouw en kinderen van Roscet, die van Muly-Affen in de gevangenis bewaert wierden, te voorschijn gebracht, en op Konincklijcker wijze verciert, in hun Vaders throon gestelt. Van gelijcken oock Moses, Caradin en Agis, Turcksche rovers, worden van hun keetenen ontslagen, om door dese gift by den aenkomenenden Konink *Barbarossa* gunst te behaelen. Abezes heeft een kostelijck verciert paerd, *Barbarossa*, om daer op in de Stadt te rijden, als mede eenige andere, om aen de mindere Oversten uytgedeelt te worden, toegesonden, met vermaninge dat hy sich sou haesten, dewijl de Tunetanen, hem met een volkomen genegentheyt buyten de poorten gereed waren, tegen te komen. *Hareaden* oock heeft sonder vertoeven sijn troepen doen landen, en is met vijf duy-

sent Turcken, op het toegesonden paerd, na de poort gereden, die aen het meyr en de scheeps haven leydt, van waer tot aen het heerlijck Slot, op een hooghte gelegen, een breede en lanckwerpighen wegh legh, staende wederzijds vol trefselijcke winckels, vol van alderhande waeren, en vergader plaetsen der Kooplieden.

Wanneer nu *Barbarossa*, in het midden van een geweldigh toejuychen, in het welke niet als de naem van Solyman en *Hareaden* wierdt gehoort, tot het Slot aldus gebracht wierdt, wierden de Tunetanen niet weynigh ontroert, wanneer sy Roscet niet sagen opdonderen, hebbende langh om gesien, of hy, soo sieck als hy was, niet in een draegbedde voortkomen sou. Dese ontroertenis wierdt, door de huysgenooten van Roscet, die weynigh met hun wil van Constantinopolen vervoert waren, vermeerdt, die sich niet konden onthouden, wanneer sy hun oude vrienden en bekenden ontmoetten, hen foetelijck toe te luysteren, dat sy geen en Roscet te wachten hadden; alsoo de selve, door bedrogh van de Turcken en *Hareaden*, in Asia in banden gehouden wierd. En in der daed dese lieden konden niet verdragen als verspieters en bedriegers, uyt vrese voor de dood, by hun eygen landslieden van dese trouwloose Turcken gebruyckt te worden, om self hun eygen Vaderlandt te verraden.

Zijnde dan aldus het bedrogh ontdeckt, bestonden de Tunetaenen, uyt groote ontsteltenis, sich bijster aen te tieren, loopende hier, loopende daer, en sich in een groote menighte op de marckt by een vergaederende, de Mesuar stelt sich als leysdman van dese beoerde menighte, gelijk hy, als geseght is, in gesagh, als mede in verstandt en welspreeckentheydt, de voornaemste onder dese ingestenen was, en oock als verhaelt is, door sijn vertooningen Muly-

Intrede van *Hareaden* binnen Tunetanis.

Bedrogh ontdeckt.

Vlucht van Muly-Affen.

Afval der Tunetanen.

ly-Affen had bewoogen zijn Slot en Stad te verlaten, op hoop daer door, by den nieuwen Koninck, bysondere gunst en vriendschap te sullen winnen.

Dese dan niet weynigh in sijn hoop bedrogen zijnde, gelijk hy van een anderlijcken aerdt was, besluyt Muly-Affen weder te ontbieden, en de Turcken in het Slot te belegeren. Sich dan tot het volck, dat sich alreeds nae wapenen wende, keerende, heeft hen van een hooge Galderye aldus aengesproocken. *Wy zijn, dappere Burgeren, door een schendigh bedrog om den tuyn geleydt; want Muly-Roset, die ghy als uwen wettigen Koninck verwacht, betreurt tot Constantinopolen sijn jammer in de ketenen; en wy, ten zy wy terstont, door het aennemen der wapenen, ons selven poogen te redderen, sullen voor altoos buytenlandsche Rovers ten dienst moeten staen. De teghenwoordige saeck toont u de noodwendigheyt van een waardigh en dapper besluyt; derhalven die niet is gefint als slaef gehouden en verkocht te worden; heeft maer de wapenen aen te grijpen, en dese verradersche Turcken aen te tasten; ick selver sal u een Leydsman zijn, om u dit openbaer bedrog te helpen straffen, en u Vaderland en vryheyt, na de Punische oude dapperbeyt voor te staen.*

Sonder vertoeven begeeft sich hier op een ieder nae de wapenen, tasten de Turcken die sy noch vonden, aen, en brengen de selve, sonder sulcks te verwachten, om den hals; over al ontstaet een schrickelijck getier. Het eerste dat men deed, was, nae Muly-Affen, die met Dorax by de Restabiansche hoven, mistrouwende den aerdt sijner landtslyden, echter de uytkomst verwachtende, sich onthield, te senden.

De menigte der Tunetaenen was groot, maer onkundigh en onbedreven; en boven dat, weynigh met oorloghswegeer voor sien, bequamer vorders om door een woest en reuckeloos beleydt,

als door de bezadighde bestellingh van een ervaren Overfte, aengevoert te worden. Sy dan loopen van alle kanten naer het Slot, en vliegen naer dat bolwerck, dat sy het lichtste te beklimmen oordeelden, en een poort had, die op de Voorstadt, die sy Babafuech noemen, uytquam. De Turcken hadden daer hun Vaendel op geplant, en stelden sich aldaer dapperlijck te weer; maer door de groote menigte der Africanen, die hen met allerhande schietgeweer, en fackelen, om de poort aen te steecken, aen boort quamen, wierden sy ten laetsten gedrongen, sich na de binnewaertste en sterckste vastigheyt te begeven; wanneer een Spaensche verloochende, die sy Ramadan noemen, Biët genoemt, met een groote voorsichtigheyt, een stuck geschuts, met macht van mannen, op een hooge plaets van het slot bracht, en met het selve, onder de dichtetroep, der nu overwinnende Tunetanen begoft te donderen, waer door vercheydene onder de voet geworpen, en al de andere ten hoogsten verschrickt zijn geworden, te meer, wanneer de Turcken, hier door wat ruymte beginnende te krijgen, van alle zijden over de mueren, met pijlen en koegels, op de bespringers begoften te schieten, waer door veel onder de voet vielen.

Harealen ondertusschen vandt sich niet weynigh door dese onverwachten overval verbaest, als die meende alles in rust en stilte te zijn, de gelegentheit van het Slot hadt hy noch niet eens gesien, en wist derhalven niet, waer sijn bestellingen te maecten, daer by quam dat hem geboodtschap wierdt, datter binnen de Sterckte geen voorraed voor dry dagen was, het welcke voornamentlijck, beneffens duysent andere ongeredderheden, genoeghaem was, om den alderdappersten den moed te doen ontlincken. Maer dese vrese, heeft, soo de onervarentheit der rasende, eerder

Harden
strijd tus-
schen de
Tuneta-
nen en
Turcken.

En beroet
te daer
door ont-
staen.

als

als strijdende vyanden, als de voortrefelijke dapperheydt van sijn oorloghs mannen, voor een groot gedeelte wegh genomen, dewijl dese door het verlegen van den strijd, en de gewoonte van tegen te houden, meer en meer gemoedicht wierden, en de gene in hun eerste woede gestuyt zijnde, en in wanhoop van een goed gevolg, door onkunde, vallende, van tijd tot tijd begosten te verslappen.

Maer ondertusschen Dorax, benefens Muly-Affen sels, en een troep ruyters weder nae de Stadt gekomen, en voort door de voornoemde Voorstadt Babasuech, tot aen de poort geraeckt zijnde, hebben door hun geroep, en door den naem van Muly-Affen, nu soo gewenscht alste vooren gehaet, den aenval, die nu tot tweemalen afgeslaegen was, weder voor de dardemael doen hervatten. Gedurende dit rouw bespringen en verweeren, een Haly Levan, zijnde een Spanjaert uyt Malaga van geboorte, maer gelijk veel andere, van de Christelijke Godtsdienst tot de Mahumetische afgefallen; een man in den oorlogh seer ervaeren, als die in de Legers van Peter de Navarra, en den Marquis van Pescara, eenigen tijd gedient had, keerde sich naer *Barbarossa*, en seyde hem: *Het is ons dienstigh met uytvalen op den wyandt te strijden, indien wy het Slot en uw naem in sijn luyster behouden willen; want indien wy aervoangen hand tegen hand te strijden, dese Barbaren sulzen geensints de macht en dapperheyd van de onse konnen teghenstaen, als die noyt de slagbordere van rechtschaepene soldaten gesien, ick swijge tegen gestaen hebben; draegende alsoo de straffe van hun dwaese ongestaedigheyd, als die noch in dienstbaerheyd van hun Inoden Koninck, de vrede, noch op den oever van hun rust en gemack, de werckmeesters van hun verkregene vryheyd, met een danckbaer gemoed hebben konnen verdragen.*

Wanneer dit goetvinden van Haly by nae van een ieder gepresen wierdt, voornamentlijk van Moyfes en Agis, die, als voor heen gefeght is, uyt hun gevangenis verlost, en *Barbarossa* toegebracht waren, twee dappere mannen; als mede eenen Haidin van Smyrna, anders Cacciadiabolo, of Jachtenduyvel genoemd, de dapperste onder alle andere Zee-rovers; heeft men door het bevel van *Harcaden*, door twee verscheydene poorten van het Slot, den uytval begoft, daerse de onkundige en verbysterde Mooren van beyde zijden beslooten zijnde, als beesten om verre stooten en slaen, zijnde alsoo aen dry oorden een schrickelijck gevecht ontsaen, in het welke veel Tunetanen sneuvelt zijn, en onder de selve de Miesuar met een koegel doorschooten is.

De bespringers laten eyndelijck af van hun stormen, en onder de rest vermenght, worden oock met die te rugge gedreven, hebbende geduerighlijck de Turcken op de hiel en daer men op de wegen en straeten eenige uren naer malkander, het gevecht noch gaende houd.

Eyndelijck de Tunetaenen overwonnen, versstroyt, en in hun huysen ghedreven zijnde, daerse niet voor hun Koninck, maer voor hun vrouwen en kinderen strijden mochten, heeft Haly de sijne, door het moorden, de hette en den dorst afgemat, weder naer het Slot toegevoert. Men wil datter op dien dag over de dry duyfent Tunetanen dood, en wel drymael soo veel gewondt gebleven zijn.

Muly-Affen siende de slechte uytkomst van dit bespringen, heeft sich ter vlucht, onder de bescherming van de Ruytery van Dorax, van daer begeben, echter scheelde het weynigh, of, terwijl hy onder de hoven en tuynen verwarde, of hy was in handen van de vervolgende Turcken geraeckt. Dorax heeft hem eyndelijck over de stroom

De Tunetanen van de Turcken geslagen.

Bagrada, aen een veylige plaets van sijn gebiedt, gebracht, en seeckerlijck beschermt, alwaer hy oock tot aen des Keyfers komit gebleven is.

Vorders die nacht die op dese strijdt gevolght is, was, soo voor de Turcken als de Tunetaenen rusteloos, want van beyde zijden wierdt seer nauwe wacht gehouden, vresende gedueriglijck d'een van den ander overvallen te sullen werden: maer de dagh heeft hen beyde rust en vrede toegebracht; nademael de Tunetanen, siende soo veel van de hunne doodt engewond, oock, het geen het grootste verlies was, hunnen voorganger de Mesuar verslaegen, sochten nu meerder vrede als oorlogh, voornamentlijck de wijl de Koninck selve, voor wie sy den strijdt aengevangen hadden, in kracht en moed gebroocken, naer de eenfaeme plaetsen gevluht was. *Hareaden* aen de andere zijde trachte daer oock nae, wel wetende dat sijn volck dat hy by sich had, met den voorraad die binnen het Slot was, geen dry dagen sou konnen toekomen, indien de Tunetanen wanhoopigh door hoop van vrede, of door wraecksucht geparft, de Mimi-den, en omleggende Africanen te hulp roepende, hen in de Sterckte aenvingen te belegeren.

Vrede tus-
schen de
Tuneta-
nen en
Hareaden
getroffen.

Zijnde dan van wederzijden een bestant toegestaan, isten laetsten oock de vrede gemaect. *Hareaden* spreeckt by dese gelegentheyt de Grooten der Stadt aen, en vertoont hen, dat hy met dat besluyt gekomen was, om de Stadt van de wreede tyranny van Muly-Affen te verlossen, en verlost zijnde, met alderhande weldaeden en voordeelen te verheerlijcken; invoeghen de Tunetaenen, onder hem, als onder een sachtmoediger en genegender Vorst, en vergeluckigher leven en een bloeyender staet, souden hebben te wachten: dit eenige begeerde hy maer van hen-lieden, dat sy Solyman en hem, sijn

Overste, hun trouwe wilden bewijfen, en sich in die vryheyd houden, die hy hen met veel arbeydt en kosten, meer als door hun verdiensten te wege gebracht hadde. Vorders indien het mochte gebeuren, dat sy de Turcksche bestieringh en gunst mochten wars worden, wilde hy niet twijfelen, of Solyman, die self den Christenen gewoon was, Koninckrijcken mede te deelen, indien sy het selfde door gesanten van hem verfochten, sou hen Roscet, met gaven, geschencken, en Konincklijke eer weder te rugge toesenden; doch sy hadden sich te wachten, dat sy door dien raedt niet eerder stoffe tot een verderlijcken oorlogh, als geruste vrede stonden te vinden.

Hier op wierdt door Abilchirin, die daer nae Mesuar gemaect is, gheantwoordt, dat hy sich tegen de Tunetanen niet had te vergrammen, indien sy, van alle oude herkomst van Koningen, uyt een oude stamme voort gekomen, geregeert te worden gewoon zijnde, nu oock hebbende hem die nu thien jaeren de dwinghlandy geoeffent hadt, uytgeworpen, een ander die de roem van billigheyt en gerechtigheyt hadde, sich tot een Koninck sochten te verkrijghen, voornamentlijck, dewijl men geloofde, dat hy als een geschenck, niet dese Vloot aenquam. Het waere dan niet te verwonderen, dat sijnde de verwachtinge van een weldaedt in den naem van versmadingh en bedrogh veranderd, sy door het gevoelen van verraderlijck en schendigh om den tuyn geleyt te worden, sich in staet hebben gestelt, om eerder door de waepenen dapperlijck verwonnen, als bespottelijck door valsheyt bedrogen te worden. Naedemael het hen beeter dacht soo hen als Muly-Affen de poorten te hebben te vooren geslooten, wanneer dese vreemde Vloot de Africaensche stranden aen deed, als soo onvoorsichtelijck, onseekere geruchten geloofft te hebben.

Gespreck
van *Barba-*
rossa met
de *Tuneta-*
nen.

De

De Tunetanen dan, als door het oordeel van de Luckvrouw selve in overgaevae aengenomen zijnde, waeren nu oock met goet recht vaerdigh en bereyt den Eedt van trouwe aen Solyman te doen, en dat met des te grooter geneghenthey, om dat sy voor een behoef-tigh en over de geheele wereltd in ellende gellingert en verdreven Koninck, nu een ver heerlijcker, jae de machtighste en geluckighste Koninck van de geheele wereltd, niet volgens hun eyghen wensich en begeeren, maer hun geluckigh lot, verkregen hadde.

Zijnde dan aldus de saecken van Tunis voor hem verseeckert, alles daer in, tot verseeckeringh bestelt, en de overigheden tot sijn genoegen gemaect: heeft *Hareaden* voor alle saecken getracht, de Mimidische Koningen door gunst en verbont aen sich te trecken; het welcke als hy door mildadighevd, by behoef-tige, en geltgierige Vorsten, vaerdighlijck en geluckighlijck had te wege gebracht, heeft hy *Afanaga* een gesnedene Sardijner van geboorte, daer hy het meeste vertrouwen op stelde, als mede *Haly-Levan*, met sijn Janitzaren, en eenige stucken geschuts, om de *Africaensche* afgevalen steden, weder te bemachtigen, gesonden; gelijk oock binnen weynigh daegen, sonder moeyten, soo de Landt als Zeeften, hem de poorten geopent, en sich aen hem over gegeven hebben; alleen de Stadt *Carven*, achtende sich door haer Godsdiens in wooninge der Priesteren vry te zijn, heeft eenigen tegenstant getoont, maer eyndelijck mede vreesfende voor de Turcksche waepenen, en een dreygend verderf, besettinge ingenomen.

Hy daer op vanght aen, het Konincklijcke Slot, soo met nieuwe gebouwen te vercierien, als met versterckinge te verseeckeren, oock door hulp van de slaeven, nieuwe monden, of inham-

men te openen, en de Zee daer in te laten. Aen dien oever staen twee *Toorens*, daer eertijts de poort van *Carthago* gestaan heeft, die hy mede heeft doen verstercken.

De Keyser *Carel* de vijfde ondertusfchen vreesfende de aengroeyende macht van *Barbarossa*, en dat hy weder als voor heen, sijn gheweldt op *Italie*, en voornamentlijck gelijk hy dreyghde op *Sicilie* sou uytstorten, begint van sijnere zijde mede sijn gedachten te laeten gaen, om *Muly-Affen*, te gelijk te herstellen, en de grootheyd van desen lastigen vyandt te verkorten, en laet ons nu eenmael sien, door wat middel en op wat wijse, de eene herstelt, en d'ander weder van sijn looslijck verkregen heerschappye ontbloot is geworden.

De Keyser, om hier toe te geraecken, en met meerder hulp sijn voor-nemen, tegen de vereenighde macht der *Turcken* uyt te voeren, sendt sijn Gesanten naer den Koninck van *Vranckrijk*, *Franciscus* de eerste, om den selven tot verwantschap in desen Oorlogh te trecken: maer dese sijn gevangenis, geleden ongeval, en uyt *Italia* door des *Keyfers* macht gedreven te zijn, niet konnende op kroppen, en sich niet eers genoegh achtende, naer soo veel leeds, met den *Keyser* te saemen te spannen, weygert het verbondt aen te gaen, soo evenwel dat, indien men hem *Milanen* en *Genua* weder wilde geven, hy niet teenemael ongenegen scheen het selfde aen te gaen; maer de *Keyser* die meende dat het geen hy door sijn waepenen verkregen hadt, hem nae recht van den oorlogh toebehoorde, wilde daer nae niet luysteren. Hy echter wend sijn poogen naer de aengeroerde tocht op *Tunis*, te meer dewijl die oorlogh vol van roem en Godtvruchtigheyt icheen te zijn.

De *Paus* oock, om den *Keyser* in dat heyllaem voornemen te verstercken, heeft

Muly-Affen ver-soeckt hulp by den Keyser.

Die sich ten oorlog tegen *Barbarossa* ver-vaardight.

Die sich de Regeeringh van *Tunis* verseeckert.

En de af-rallige Steden bemachtigt.

heeft hem de tienden van alle Priefterfchappen, door geheel Spangien toegeftaen, behalven dat hy, op fijn eygen koften, negen Galeyen tot Genua heeft laten toeruffen; die hy by dry andere, die tot bewaeringh van de Roomsche Kufften dienden, gevoeght, en over de felve Virginio Urfino gefelt heeft, met byvoeginge van Paulus Iuftinaen, Venetiaenifch Zee-overfte, wiens raed hy, als een man van byfondere erwaerenthey, in alle voorvallen fou hebben te gebruycken.

Hy heeft oock foodaenige tienden in Vranckrijck, om de bilans te houden, den Koninck Francifcus toegeftaen, die voor defe weldaedt, de Hetrurifche Zee te befchermen aengenomen heeft. Die van Marfilie beloven oock twintigh Galeyen daer toe te beftellen.

Geheel Spangien is tot defen Oorlogh op geweckt, en de Keyfer, hebbende fijn aengeftelde vergaederingen gehouden, is tot Barcelona aengekomen; wiens aankomft eider en vroeger als men verwacht hadde, de vyan den van het Rijk niet weynigh in toom gehouden, en de Italiaenifche Vorften, uyt vreefe voor de geweldige Oorloghs macht, aldaer van alle kanten vergaerdert, te eerder heeft doen beflyuten hun hulp, tot defen tocht toe te brengen, alleenigh de Venetiaenen, volghens hun verdragh, voor dartigh jaeren met Bajazeth, Groot-Vader van Solyman, gemaakt, hebben fchijl gehouden.

Ondertuffchen heeft oock Andreas Doria (van wie hier voor gefproocken is, en van de welke wy eenige dingen tot byfondere ftoffe dienende tot defe plaetsen ter zijden gehouden hebben) met een byfondere naerftighey een geweldige Vloot van groote Scheepen en dartigh Galeyen toegerufft, onder de welke een Galeye voor den Keyfer, die met een vergulde en kostelijck befchilderde Solderinge verheerlijckt, aen alle

kanten verciert en befouwen, en met een Purperen met Goudt doorweven deck-kleet behangen was, tot het voeren vanden Keyfer gefchickt was, van de welke de Roeyers felve met zijde kleederen bekleet waeren; op defe Vloot had fich de voornaemfte Adel van het Genueefche gebiet, begeven, om op defen heyligen tocht, dien grooten Keyfer te vergefellichappen, en hun leven by het fijne te waegen.

De Paus Paulus had Doria, foo als hy alles met grooten yver te wege bracht; een gewijdt Swaerd met een goude en met eedele gefteenten befet Geveft, een kostelijck gefneeden fcheyde en heerlijcke toeftel, en beneffens het zelfde een fluweelen kostelijcken Hoedt met paerlen befet en geborduert, toegefonden.

De Keyfer hadt omtrent acht duyfent krijghs-knechten te voet, meest jongh volck, en feven hondert ruyters by een vergadert; met welke, en fijn fchoone Vloot, hy van Barcellona naer de haeven van Magone, en van daer naer Calaris op Sardeigne is tzeyl gegaen, alwaer oock de Marquis des Guafto, een weynigh te vooren, met fijn Vloot uyt Sicilie aengekomen was. Van hier zijfse alle naer Africa overgefteecken; daerfe in de haeven van Ufica, die by de Zee lieden Porto Farina ghenoeemt wordt, aengekomen zijn; alleenigh de Galeye van den Keyfer is aen den ingangh op een fand blijven fitten, maer Doria bemerkende dat gevaer, heeft al de roeijers en het volck op de eene zijde doen gaen, waer door het Schip weder los geraect, en met de reft ingevaeren is; niet sonder groote fchrick van den Keyfer, die alftoen gedacht, dat fijn Vader Philippus eenmael in; diergelijck gevaer geweest was, wanneer hy in den Oceaan door storm gedreven, mede aldus op een drooghte quam te vervallen, en licht gebleven fou hebben, ten waere door een groot geluck of krachtige voorfienig-

Komft
van den
Keyfer in
Africa.

Treffelijc-
ke toeruffinghe.

nigheyt, de vloed of baeren selve, het Schip over de drooghten heen, en door sulck een wonderwerck aen de Britanische kust gebracht hadt.

Van hier is de Vloot weder tzeyl ge-
gaen; en vaerende om den uythoek
van Carthago, en voor by die gantsche
kust dieſe Martia noemen, verheerlijckt
en beroemt, door de vervallene over-
blijffels van het oudeen eertijds door-
luchtige Carthago; en nu vermaeckelijck
boven allen, door de nieuwe Kon-
incklijke Hoven aldaer ghemaect; werpt
het ancker uyt tegen over den
tooren, dieſe nae de fonteyn daer by
ſpringende, den water tooren noemen,
aen dien oort, daer men meent de ſtal-
linge der Elephanten geweest te zijn.
De Barbaren, die van hun toppen en
tinnen de aenkomſt van de Christen
Vloot ſaegen, boodſchapten het ſelve
aen *Barbarossa*, met byvoeginge dat de
ſelve uyt een ontelbaere menigte van
alderhande ſlagh van Scheepen beſtond;
want in der daet, ſy waren by nae ſeven
hondert in het getal, onder de welke
twee en tachtentigh Galeyen, elck met
hun bannieren verciert, geſien wierden;
het welck hoe vermaeckelijcken aen-
ſchouwen het mocht zijn, de Turcken
geen geringe ſchrick veroorſaecte.

Maer niet ſoo ſeer dit, als wel dat hen
voor ſeecker wierdt geboodſchapt, dat
de Keyſer ſelve in de Vloot was, en dat
by nae niemand die de wapenen konde
dragen, in Spangien was gebleven, ont-
ſtelde het gemoedt van *Barbarossa*, ge-
lijck het ſelfde oock door eenige ſlaven,
die by nacht ſich van hun boeyen had-
den geweeten te ontſlaen, en naer ſtrand
te ſwemmen, beveſtigt wierd; en waer-
lijck hy had geenſints gedacht, dat die
Majesteit ſich ſelven op de Zee, en aen
ſulcke gevaerlijke Kusten ſou gewaeght
hebben, oock niet dat Doria met al ſijn
macht, anders als eenige kleyne en ver-
achte plaetsen van de Africaenſche kust

ſou hebben derven aentaſten, en dat hy
eenighe gedachten op Tunis hadt; in
welck gevoelen hem boven andere be-
veſtigde een Aloyſio Prefenda, een Ge-
nuees: van een Edel huys gebooren, die
voor heen van de Turcken, op ſijn reys
gevangen zijnde, als nu onder hem by
nae in een vrye bewaeringh gehouden
wierdt. Met deſe was hy gewoon, me-
nighmael van de ſtaet van Italie te ſpre-
ken, en van alle de zeden, machten en
rijckdommen van de ſelve geweſten ſich
van hem te laeten onderrechten; maer
wanneer ſich nu *Barbarossa* aldus door
hem bedrooghen ſagh, liet hy den Ge-
nuees aenſtonts voor hem brengen, en
voor ſijn ooggen dooden.

Hebbende hy dan met de doot van
deſen onſchuldigen man, ſijn ydelijcke
ligtgelovigheyt als voldaeen, heeft *Haread-*
den voorts ſijn gedachten gekeert om den
oorlogh aen te vangen, die hy wel ſagh
niet te konnen ontgaen. Hy ontbiedt
ten eerſten de hoofden van ſijn Schee-
pen en Galeyen, op de welke, ter oor-
ſaeck van hun dapperheyt en ondervin-
dingh, hy het meeſte vertrouwen hadt;
deſe hielt hy deſe woorden voor (als
ſoekende hen de reuckeloosheyt van
der Christenen beſtaan, voor ooggen te
ſtellen, en moed tot de overwinninge te
geven:) *Wie doch (ſeyde hy) iſſer, die
eenige kenniſſe van dit land heeft (om van
onſe macht niet te ſprecken) die niet oor-
deelt, hoe ſeecker het is, dat de vyand de
ſtraf van ſijn ſtaet ſuchtige begeerlijckheyt, Aenſpraek
en onbedachte ſtoutſuchtig gewiſſelijck drae- van Bar-
gen ſal; die op ſulck een ongelegen tijdt van baroſſa.
ket jaer, namentlijk omtrent de Sonne-
ſtandt, plaetsen, die ſoo heet en brandigh
door de Sonne, en ſoo gebreeckigh aen wa-
ter, oock ſoo dicht met ſandtplaeten beſet
zijn, ſich niet ontſiet te komen beſtrijden,
geloofſt ghy wel dat de krijgls-lieden der
vyanden, die ick hoore ten meeſtendeel
niewelinghen te zijn, met hunne ſwaere
waepenen beladen, wel bequam ſullen
zijn,*

Gramme
wreetheyt
van Bar-
barossa.

Staet der
Tuneta-
nen.

zijn, voor en achterwaerts, na dat de gelegenheyt van strijden sal vereyschen, sich sullen konnen bewegen, en alsoo bequaem zijn de dappere en geswindde aerfallen van de onse te mogen wederstaen; by naemen daer het diepe en glibberende sand, daerse tot de knyen toe sullen in sincken, ben niet veel gemack sal geven om sich vast te stellen en hun standt te houden? met wat konst van oorlogen, sullen sy, het geweld der Turcksche voetknechten, en de rappe en onwaernemelijcke aerfallen der Minidische ruyteren konnen tegenstaen? indien se oock soo veel in het getal zijn, waer van daen, sal sulck een menigthe volcks, indien d'oorlogh komt te daeren, haer onderbout haelen. Waerlijck door desen Krijgh, sullen wy een nieuwe en onvergheelijckelijcke Zegeprael oprechten, wanneer Carel die Keyser van de hoogste macht en waerdigheyt, of door ons sward komen te vallen, of ons tot een rijcken buyt in handen konen sal. Wat my aengaet, ó dappere mannen, ick sal mijn yterste macht aenwenden, dat u noch waepenen, noch toewoer van lijfstoet, noch noodige onderstandt sal konen te ontbrecken; de oude Magasijnen sal ick open stellen, als mede de Kooren schueren en de Schatkamer aantasten, en de Mimiden, die nu tot ons verbondt en vrienudtschap getrokken zijn, geldt tot hun soldye bestellen, hoe licht men door kleyne loon, en op groote hoop van vergeldinge, in plicht houden kan, is u lieden niet onbekent.

Alleen dese oorloghs plicht vereysche ick alleenlijck van uwe dapperheydt, dat ghy Goletta, de voornaemste beschermpplaats, niet alleen van dese Stadt, maer oock van het gantsche Rijck, en de opgeleyde Vloot, dapperlijck beschermt, want daer op sal de vyandt gewisselijck sijn eersten aerfall doen: bewaert dan die plaets voor myen Solyman, met een onoverwonnen moedt, op dat de selve te vergeefs besprongen, als te kloeckmoediglijck van u heden verdaecht zijnde, de vyandt de Keyser in sijn

meeninge bedrogben, en alsoo van al sijn achtinge berooft zijnde, meer om een goede astocht, als het Rijck van Tunis te vernuesteren, mach dencken.

Wanneer hy dese dingen had geseght, hebben al de Capiteynen eenstemmigh geantwoord, dat sy volvaerdighlijck, al het geene hy hen wilde bevelen, souden naer komen, en noyt toelaeten dat hun oude dapperheyt eenige schande sou ontfangen; het welcke sy alle met eede bevestight hebben. Onder dese was Sinan van Smynen, die sijn rechter ooge verlooren had, en van de Turcken Cæfut, dat is Jode, genoemt wierd, soo in jaren, als beproefde dapperheyt en gesagh de voornaemste. Naer desen quam Haidin uyt Cilicia, die om sijn gevaerlijcke driftigheyt *Cacciadiabolo*, of Duyveljaeger noemden; waer aen volghden Salec, uyt Jonia en Tabaches, een Laodicner Zee-rover, en van de Janitzaren de Hoofman Giaffer, uytsteekende in moedigheyt en kracht des lichaems.

De gelegentheydt van Goletta nu is foodanigh, een steenen tooren, met haer by gevoegde vestinghe staet aen dese enghte, door de welke de boefem van Carthago, de Zee-baren tot in het bygelegene Meyr in laet, plaets tot toeganck gevende voor kleyne scheepen, tot aen de Stadt Tunis. Dit Meyr istwaelf Italiaense mijlen breed en langh, maer aen beyde zijde is de ondiepte soo groot, dat men niet als door de kille in het midden daer in kan komen. Den toeganck uyt de Zee belet de voornoemde tooren, met de omliggende sterckte of vastigheden bekrachtigt, zijnde soo groot, dat se een grooten troep volcks tot besettingh laten kan. Desen tooren had *Barbarossa* met veel geschuts voor sien, onn daer door sijn Vloot, die binnen in het Meyr opgeleght was, te beschermen. De gelegentheydt van desen boefem van Carthago is foodanigh, dat haeren in-

Gelegentheydt van Goletta.

gangh, wanneer men uyt der Zee komt, als verborgen wordt, nademaal de uythoek van Clupea, by de ouden die van Mercurius en Pulcher genoemt, sich seer naer het westen uyt streckt, en sich weder innewaerts buygende, een tweeden uythoek, die eertijds die van Apollo, maer nu Zafranio genoemt wordt, uytmaect. Van daer wordse weder halvemaens gewijs naer Goletta gekromt, latende het gewest van de Stadt Rada, eertijds door haer warme waeteren beeroemt, ter slinker hand. Tegen over siet men de gelegentheyt van het oude vervallen Carthago, heuvelen, olijfboschen, en den oever van den water tooren, daer de Christen Vloot aengekomen was. De engte en ingangh vorders van Goletta, wordt door een houten brugge, met het oosterfche gedeelte aen een gevoeght, waer over sy gaen, die van Tunis te lande willen reyfen.

De Keyfer nu, hebbende sijn gantsche Vloot aen ancker geleght, beveelt dat het dapperste Krijghsvolck in de booten der groote Galeyen sich hebbe te begeeven, en alsoo langhs de geheele kust bestae te landen, het welke soo ordentlijk geschied is, dat terstond de geheele strandt van de troepen der Barbaren ontbloot wierdt; niet konnende het geroep, veel minder het schieten der Christenen uytstaen, dewijl een ieder sonder eenigen wederstandt te bieden, sich op de vlucht begaf.

De oude Spangiaerden hadden de voortocht, en wierden door de Italiaenen, en dese door de Duytsche knechten gevolght. De Marquis del Guasto deed hen, wanneer sy nu geland waren, sich terstondt beschantfen, sonder sich hier en daer te verspreyden, tot dat de ruyterye, en al de toefel van geschut en oorloghs voorraedt, mede aen land was. De Keyfer selfs vol moedigheyt en hoop, begeeft sich oock aen landt, die met genoegen, de vyandlijke benden,

die de Christenen het landen meenden te verhinderen, de vlucht sagh kiesen.

Hy rechtte sijn hoofd-tent op tusschen de twee Toorens, van de welcke de eene de water-tooren, en de andere de sout-tooren genoemt wordt. Ondertusschen zijnder verscheyde troepen krijgsknechten uytgefonden, om de naefte plaetsen te verfpieden, en nae waterbacken en putten om te sien; oock de hutten en wooningen der vyanden in te nemen, tot aen het opperste der heuvelen toe, alwaer de ghebouwen van een ouden Tempel noch gesien wierden, op de welke twee Vaendelen Italiaenen tot besettinge, benevens de waterleydinge, die voor lange tijden daer gemaeckt was, en door de welke een groote macht van water, binnen Carthago gebracht plach te worden, geleght zijn.

De Africanen en Mimiden, een ongeruft en arbeydsaem volck in de wapenen, lieten oock niet nae, alle oogeblicken, en op alle plaetsen de Christenen aen te tasten, seer geholpen door de bewulstheydt der plaetsen, die, gelijkse licht gewaepend waren, met des te meerder snelheyt, hen, niets te wel sich daer voor konnende hoeden, met hun pijlen, schichten en steenen, op den hals waren, eer sy het wisten; handelende soo verwoedelijk met de Christenen, datse niemandt, al hadt hy sich schoon over gegeven, wilden spaeren. Onder dese ongeluckige was oock Hieronymo Spinola, Genouees Edelman, die, zijnde door de stoot van een lancie van sijn paerd geworpen, door den selven Mimidier, die hem afgestooten had, van sijn paerd springende, eer yemand den gevallen te hulp konde komen, het hooft afgesneden wierd, het welke de overwinner, weder te paerd springende, met sich gevoert heeft. Het selfde lot trof oock Frederick, Vorst van Carcto, die aen de zijde van den Marquis del Vasto, met de welke hy om te ver-

Verwoed-
heyt der
Mimi-
diers.

Jeronymo
Spinola
gedood.

Het lan-
den der
Christe-
nen.

spieden uytgereden was, door een mufquet koegel gedood wierd.

Maer dese snelle woede der vyanden heeft den Keyfer geenfints verhindert, self met eenige weynige, uyt verspieden te gaen, en in het aenlien, der omswerende Mimiden, alles met nauwkeurige oogten te doorfien; en dat met sulck een standvastigheyt van gemoed, dat hy de ernstige vermaeninge van sijn vrienden, die liever hadden gesien, dat hy de plichten van mindere Oversten wat spaerfaemer betrachte, in den windt sloegh.

De Marquis del Guasto was nu met sijn aennaenderingen niet verre van Galletta gekomen, helpende tot het maecten der loopgraven, niet alleen de roeyflaven van de Galeyen, maer oock de krijgshknechten, ieder om het seerste, en met seer grooten voortganck, sich schaemende anders te doen, daer de Keyfer selfs tegenwoordigh nen niet na liet geduriglijck toe aen te manen, en de andere Oversten selve by gelegentheyt den schup in de hand naemen.

Ondertusfchen hadden de Barbaren wel soo veel moeds als nu en dan voor den dag te komen, en de Christenen ten strijd te beroepen, ja met uytvallen hun wercken en vastigheden aen te tasten: aen het hoofd van de opgeworpene werken, hadt de Prins de Sarno, een rond werck, in maniere van een Stats bolwerk opgeworpen, maer een weynig beknopter als de konst wel vereyichte, dewijl een tente in het midden uytgespannen, by nae al de ledige plaets kostt beslaen. Binnen dese enghte had hy evenwel sijn benden gebracht; het duerde niet langh of Salec, quam met een uytgelesen troep, dese sterckte, die door dese tent boven allen uytstact, aen tasten; maer hebbende den eersten aenstoot gedaen, geliet sich, als of hy door het geweldigh schieten der Christenen gedwongen was geweest te wijcken. Sarno valt daer op

met eenige aangemoedighde Oversten op hem uyt, slaende al ter neder die hem voor quaemen; maer de Barbaer, siende dese vervolgers, nu verre genoegh van de hunne afgescheyden, vergadert sich met sijn gemaecte vluchtelingen in een, en valt met de selve, zijnde nu veel meerder in getal als de navolgers, dese weynige met alle geweld aen, die derhalven niet langh konden tegenstaen, maer verwardelijck den rugghe boden. De Prins selve, voor andere dapperlijck strijdende, is beneffens Belingerio sijn swaeger, Hooftman van een bende gedoodt, andere vluchtelinghen hebben oock, eer sy in seeckerheyt konden komen, het leven moeten laten: de rest sich binnen het werck begevende, vonden sich foodanigh in de uytghespanne koorden van de tent verwardt, dat sy van de Turcken overvallen, en al te famen tot een toe, om het leven ghebracht wierden. De vyanden hebben vorders de tente van den Prins berooft, en sijn kostelijck silverwerck, tot een goeden buyt met sich genomen, zijnde seer beklagelijck, dat niemant van de naefte besettinge, hen in desen noot en overval te hulp gekomen is; selfs wil men dat de Spangiaerden desen nederlagh der Italiaenen, volgens de oude naver van dese onderling afgunstige volkeren, met goede oogten aengesien hebben. Het hoof, en de rechterhand van dese jonge Prins, sijn *Babarossa* toegebracht; die tot een zege-teecken, daer over het geschut liet hooren.

Maer of sich de Spaenschen al in de nederlaegh der Italiaenen mochten verblijden, ten minsten sich naer behooren daer in niet queten, het selfde lot is hen mede haest bevallen, wanneer Tabaches des morgens vroegh, met een haestige en bedeckten uytval de selve op het lijf gekomen is, beklimmende der selver wercken, en eenige die vermoeyt van den arbeyd laegen te roncken, andere

De Prins
van Sarno
geslagen
en ghe-
dood.

Spaensche
geslagen.

dere ongewapende, eer sy hun waepenen gekregen hadden, ten deelen afgemaect, ten deelen verdreven heeft, krijgende tot buyt het vaendel van Francisco Sarmiento, dat op de borstwearingh van de Sterckte geplamt was, en voorts al het graef gereedschap; Mendoga, de hooftman van die bende, wiert selver dood geslagen, dewijl hy te swaer lijvigh zijnde, niet bequaem was om te vluchten. Eyndelijck zijn eenige benden, na datter al verscheyden ter neder-gemaect en gewond waren, dese verstroyde te hulp gekomen: sels de Keyser komt gewapent met eenige daer na toe, letende niet nae dese achteloof waeckers, gelijk sy wel waardigh waren, ernstighlijck genoegh te bestraffen.

Op dese wijze scheen de schandsmet den Italiaenen eenighsints afgewischt, ten minsten vermindert, dewijl de selve nu de Spangiaerden mede voor een goet gedeelte toequam, die niet slechtelijck daer door, voor hun quaedaerdighheyt gestraft scheenen te zijn, aen sich beproevende datse in andere veracht en belacht hadden.

De Barbaren waren door dese nederlaegh der Christenen soo niet verstroyt en gemoedicht, of sy bleven wel dry dagen eer sy weder voor den dagh quaemen; wanneer Giasser, die het als toen te beurt gevallen was, met sijn Janitzaren, en een troep van Africaensche schutters, de bovenste wercken quam aantasten, oordeelende dat de vyanden, of door den arbeydt, of door de hitte der sonne vermoeyt en machteloos souden leggen, en licht om te overvallen zijn. Sy waren nu al tot aen de wercken gekomen, en besigh met de selve te beklimmen, bestonden met kogels, pijlen en steenen op de Christenen te haegelen, wanneer op het slechtelijck aenroeren van een trommel, de Christen Musquetiers, gelijk bestelt was, van twee plaetsen op de selve quamen toe-

vallen, de welcke door Guasto met eenige andere, met helmetten en harnassen gewaepent, en met hellebarden, partuyfienen, en andere korte speeren dapperlijck omgingen, te hulpe gevonden zijnde, de Janitzaren eenighsints deden wijcken; maer dese, selden gewoon zijnde den rugge te bieden, herstelden sich lichtelijck weder; maer als Giasser selve, die voor alle andere seer dapperlijck streed, te gelijk door twee koegels om verre ghechooten wierdt, vonden sy sich echter te vluchten ghe-nootfaect, wordende van de Christenen soo dapperlijck op de hielen ghevolght, dat die van Goletta, hebbende een gedeelte van hun vluchtende makers binnen gelaeten, uyt vrese dat de Christenen met den hoop mochten komen indringen, wel het vierde gedeelte daer van buyten geslooten hebben. Maer dese hunnen wegh naer het Meyr nemende; hebben sich door een achterpoort in het Fort gebergh. En in der daed de aftocht wierdt by dese gelegentheyd ruym soo gevaerlijck voor de Christenen, als de vlucht selve voor de Turcken, dewijl Sinas de wallen rontsom met al de besettinghe voorsien hebbende, de vervolgers in hun afstrecken daer door niet weynigh te lijden hadden. Diego d'Avila, een Vaendrigh van een nieuwe bende, hebbende bestaen een Vaendel op des vyands werck te planten, wierdt soo met koegels en pijlen beschooten, dat hy eyndelijck getroffen, en dood ter neder gevallen is; evenwel heeft de vyandt het Vaendel niet rovert, maer een soldaet daer dichtst bystaende, heeft het een Turck, die het al in handen hadt, weder uyt de hand geruckt. Rodrigo Ripalta wierdt oock met een groote musquet kogel, op sijn helmet geschooten, waer door hy een swaere wonde verkreegh, gelijk meer van de Christenen in desen aftocht, dan in den strijdt selve gebleven zijn.

Hardt
gevecht.

Diego
d'Avila
geschoo-
ten.

Op dien dagh in der daed, is de stout-
 heyt der Barbaren vry wat ingetoomt,
 en te gelijk den Christenen goede hoop
 gegeven, wel haest meester van de ve-
 stingh te sullen zijn; te meer dewijl sy
 de Sterckte van naby besiende, bego-
 ften te bespeuren, dat, indien sy wat
 naerder mochten komen, den inganck
 niet lange voor hen geslooten sou blij-
 ven. Sy hadden oock by gelegentheydt
 van het voorverhaelde gevecht waer ge-
 nomen, dat men die achterdeur, door
 de welke de Barbaren in de Stad waren
 gheraect, van de zijde van het Meyr
 teer bequamelijk sou kunnen by komen.
 Maer Sinan, misfchien het selve be-
 merkende, heeft den toeganck vry be-
 ter versorghet en geslooten.

De Keyser ondertusschen geen tijdt
 soeckende te verliefen, heeft beslooten
 Goletta eyndelijck met het uyerfste ge-
 weldt aen te tasten, gelijk oock veel
 faecken waren, die hem tot het voort-
 setten van dit besluyt scheenen aen te
 maenen, en onder andere de herfelde
 moedigheid der vyanden, willende niet
 vertoeven, dat de selve door eenig nieu
 onderstandt sou opgheweckt worden;
 want hy hadt alreeds verstaen, datter
 verscheidene troepen, van *Harcaden*
 aengenomen, en in aentocht na Tunis
 waren. Hier by quam datter sieckte on-
 der de sijne begint te ontsaen, als die
 by daegh door de onmatige hitte van de
 Sonne als gebraden, en des nachts door
 den overvloedigen dauw kout en nat ge-
 maect wierden, konnende oock nau-
 welijcks versch water genoegh by halen,
 om hun dorst te verslaen, noch ver-
 schingh genoegh voor de siecken bestelt
 worden, hoewel de Keyser alderhande
 forge aenwende, om uyt Sicilia en Na-
 pels noodigh voorraedt te bestellen.

Op den 15 July dan wierden de wer-
 ken tot in het gezicht der vyanden voort-
 geset, en alle toetsel van geschut te voor-

schijn gehaelt, die met hun schanskor-
 ven, en groote vaeten met sant gevult,
 alsoo men daer geen aerde genoegh vin-
 den konde, bedeckt stonden. Doria
 oock van sijner zijde had last om van uyt
 der Zee Goletta aen te tasten, zijnde de
 ordre van de Vloot soodanigh verdeelt,
 dat de Galeyen in dryderhande beurten
 malkander hebben te vervanghen, en
 hebbende hun geschut geloft, met wij-
 ken de volgende plaets maecten sou-
 den, terwijl de groote Scheepen, op
 bequame plaetsen aen ancker leggende,
 uyt de voor en achter Casteelen, als me-
 de uyt de Meerffen hun best deden.

Van de landt zijde wierden de beur-
 ten oock in dryen verdeelt, op dat soo
 de Italianen als de Spangiaerden, en soo
 de Duytschen als de Italianen gelegent-
 heyt mochten vinden hun moed en dap-
 perheyt te toonen.

Noyt, zedert het gebruyck van het
 geschut in de wereldt is geweest, heeft
 men, of met grooter geweld, toetsel,
 of neersligheydt een plaets aenghetast,
 want soodanigh was het gerucht, en ge-
 donder, van het noyt swijgende geschut,
 dat de aerde niet alleen stond te cidderen
 en beven, maer oock selver scheen van
 een te willen splijten, en alles te ver-
 swelghen: de Zee selver, die even te
 vooren stil en geruft was geweest, wierd
 hier door mede als beroert, terwijl de
 hemel door de gedurige damp en roock
 sich uyt het gesicht verloor.

Van het aenvangen van den dageraad
 tot den middagh toe, heeft men noyt
 opgehouden, met groot geschut te schie-
 ten, invoegen de tooren met haer by-
 gevoeghde voor muer, van alle kanten
 door boort en gebroocken zijnde, ten
 laetsten met geschut, met buschieters
 met al om verre gevallen is, maeckende
 door desen val hier en daer geen kleyne
 openingh in de vestingen, door de wel-
 ke den Christenen de inganck als ge-
 pent wierd; een gekapte Monnick, om

Besluyt
 Golet-
 ta gewel-
 digh aen
 te tasten.

Ordere
 daer toe
 bestelt.

Goletta
 beschoo-
 ren en be-
 stormt.

Onge-
 macken
 van 'sKey-
 sers Le-
 ger.

de stormers te moedighen, gingh met een kruysbeeld, of Crucifix in de hand, de mannen voor, die daer op (zijnde ses ladders voor ieder bende aengevoert) op het gegeven teecken, de plaets hebben aengevangen te bestormen. En in der daed, soodanigh was het geweld der bestormers, dat de Turcken, hoewelsy sich mer alderhande schiet en werp ge-weer, vyerwerck en diergelijke pesten dapperlijck genoegh verweerden; niet lange der selver aanval hebben konnen tegen staen, maer eyndelijck gedwon-gen zijn geworden de vermeesterde Ve-tingen te verlaeten, en sich over hals over kop, op de vlucht te begeven.

Sinan met de sijne, heeft sich over de houte brugge naer het overleggende vast land, en alsoo langhs den oever ter flincker zijde naer Tunis begeven, niet sonder ondervegen, een groot gedeelte van sijn volck, die sich vast hier en daer verstaecten, en wegh maecten, als moede zijnde sich teghen soo veel ver-derfs te kanten, te verliefen. Andere wierden dood geslagen, of in het Meyr gestooten, die, offe wel pooghden sich met swimmen te redderen, door de Spangiaerden, die op den kant van den rechter oever stonden, niet anders dan offe een deel wild voor hadden, geschoo-ten wierden, in voeghen het gantsche Meyr met doode lichaemen bedeckt wierdt.

De Christenen aldus hebben met weynigh verlies, beneffens dese voor-name Sterckte, al het geschut en de gantsche opgeleyde Vloot (als geseght is) in hun geweld gebracht, tot groot genoegen van den Keyser, en ondraeghlijcke smart van *Hareaden*, en sijn onderheb-bende Zee-rovers, die vast bitterlijck klaeghden dat hun neeringh ter Zee, door het verlies van hun Scheepen, hen als nu teenemael benomen en verbooden was. Men wil oock dat *Barbarossa* al voor heen in twijffel sou hebben ge-

staen, of hy dese heerschappy van Tu-nis, met kracht van wapenen sou foc-ken te beschermen, of eerder sijn geluck ter Zee, daer hy sich soo doorluchtigh door had gemaect, onderstaen; maer dat in hem, als een staetsuchtigh Man, de genegentheyt van dese heerschappy te behouden, (hoewel tegen den wil der Tunetanen, die uyt afkeer van des-en vreemdelinck, met verlangen selfs naer Muly-Affen omfaegen, selver tegen den raed van sijn onderstaende Zee-rovers) sou hebben boven ghedreven. Andere, en onder dese *Andreas Doria* selfs, derven verseeckeren, dat hy geen geloof in de aenkomst des Keyfers stel-lende, daer door soo op het onvoor-sienste overvallen is geworden, dat hy geen tijdt heeft gehad sijn Vloot toe te rusten, gelijk dat gedeelte, het welcke binnen in de komme van het Meyr van *Goleta* bewaert wierdt, niet al met kracht van uyt winden, en geweldt van flaeven te voorichijn gebracht kon werden. *Bar-barossa*, als een oudt en ervaren oorlogs man, kon oock wel beseffen, dat hy met een verdeelde macht, tegen sulck een oorloghs geweldt niet veel konde uytrechten.

Hareaden dan dese sware slagh op den hals gekregen hebbende, vand sich niet weynigh daer door ontfelt, gelijk hy ook *Sinas* met de rest tot hem komende, met een stuer en straf gelaet ontfanghen heeft, als hen verwijtende hun of kley-ne moed of kleyne trouw, omtrent het verliefen van dese gewichtige Sterckte. *Sinan* evenwel het woordt voor allen opnemende, ontslagh sich niet hem dese woorden te gemoed te voeren: *Soo lang wy met gewapende mannen te strijden hadden, gelijk ghy weet, en de vyanden niet sullen ontkenmen, hebben wy alles gedaen dat onse achtinge, en de eerbiedigheyt die wy u dragen, waerdigh is, maer daer men genoeghsaem met meer als eenen duyvel te strijden heeft, gelijk men dat schrickelijke geweld*

Bedenc-
ken van
Hareaden.

Wort van
den Key-
ser vero-
veit.

geweldt van het onophoudelijk Geschut mach noemen, moet het u geen wonder doen, indien wy daer voor, het geen niets kan wederstaen, beswijcken, en uw lieden toebrengen, al schoon wy gewecken zijn, die uw het overige met alle mooglycke moed sullen helpen bewaeren. En wy schaemen ons niet, als wederom sullende wechten, dat gevaer ons ontrocken te bebben, uyt het welke indien ghy daer tegenwoordigh waert geweest, ghy niet alleen niet schandelyck maer selfs eerlyck gbedaen soudt achten te konnen ontkomen. Dese woorden zijn gewisselijck in de eerste ontmoetingh tusschen hen gewisselt. Maer Hareaden zijn smart in kroppende, en een eynde van twisten maeckende, heeft een yeder met fachter woorden aengemaendt, met hem voor hun alder behoudenis het uysterste te waegen, en te doen dat vroomen en dappere lieden betaemt, en hy hoopte, naedemael nu stercker onderstandt van Africaenen en Mimidieren by der handt was, dat de vyanden sich niet lange, in hun vermeerteren van Goletta fouden verblijden.

Hydan begeeft sich vorder, om al het geen tot hun verweeringh noodigh was, te besorgen; en haelt een groote somme geldts uyt de schatkamer te voorschijn, met het welke hy de Africanen en Mimiden niet gelaten heeft aen sich te verbinden.

Muly-Affen komt by den Keyser.

Ondertusschen komt Muly-Affen uyt de uysterste deelen van Mimidia, met een kleyn gevolg van vrienden en dienaeren by den Keyser in het leger. De groote Carel sat in het midden van sijn Tente, in een Konincklyck gestoelte, by den welken Muly-Affen ingebracht wierdt, sijnde mede nae sijn wijse als Koninck toegemaect, als hebbende een linnen stroock die hem van de kinne af, den keel bedeckte, een kleet van groene en blaewe zijde geweven, hingh hem tot aen de enckelen. Hy was langh

Sijn beschrijving

van persoon, rootachtigh van trony, en van een recht mannelijck gelaet; maer het licht van sijn oogen soodanigh ghedreyt dat het schein dat hy de aenschouwers geduerigh van ter sijden uyt quaet-aerdighyent aensagh.

Nae dat hy des Keyfers rechter handt gekust hadt, is hy op een uytgespreyde Tapijt, naer sijns landts wijse, met de beenen kruyswijs over malkanderen, gaen neder sitten, en heeft door een taelman, op dese wijse aengevangen te sprecken.

Door geen, mijne uytsteekende weldaet, ô aldergrootste Keyser, die onse verscheyde Godtsdienst mocht toelaten bewoogen, sijt ghy gewaepent, en nu genoeghsaem Overwinnaer in dese gewesten gekomen, hoewel niet sonder ingeven, gelijk ick vertrouwe van die groote Godtheyt, die wy beyde met gelijcke yver dienen, naemelijck, om naer verdiensten een trouwloosen en wreeden Tyran, Zeerover, en bitteren vyant van al het menschelijck geslacht te straffen en te temmen; van de welke door het vermeerteren van Goletta, en veroveren van sijn Scheeps-vloot ick soodanigh de overwinninge te genoetsie, dat ick wasselijck verhoope, dat hy kortelijck de verdende straffe van al sijn schelmeryen sal hebben te dragen; en dat met te grooter blijdschap van mijnent wegen, om dat de vrucht van uw overwinninge my toekomen sal, als die ghy voor hebt, in sijn Vaders Rijk en heerschappy te herstellen; gelijk ick altoos van u hoogste billickheynt en dencht, heb verhoope.

Sijn aen-
spraeck.

En in der daedt het sal voornamentlijck nut en een heerlijcke saeck voor u zijn, indien ghy my een Koninck, en uyt een seer oude stamme voort gekomen, en door trefselijcke vermaeghschappingh en gesagh, onder de Mimiden vry van vermogen zijnde, dus gunstelijck wilt ombelsen. Ondertusschen weycere ick in geenen deele schattinge en tribuyt te betaelen, noch my als een onderdaen van een Christen Keyser te erken-

erkennen; maer van mijn getrouwigheyt sal'er geen krachtiger borge of verseeckering zijn, als de gedachtenis van de ontfangene weldaet, die by my en mijne kinderen onuytwisselijck sal zijn, self daerom dat ick den naem van een ondancckaere, boven alle dingen versoeye, gelijk ick oock my sal verseeckeren, dat door de naebuerigheyt van u Sicilia en Sardeigne, my de gunst en trouwe van mijn Punische Onderdaenen te waster en bondiger staen sal.

De Keyser heeft hier op tot antwoord gegeven, dat hy met die meninge in Africa was overgesteecken, om de verongelijckingen, die hy van tijdt tot tijdt, aen alle de Kusten van sijn Koninckrijcken ontfangen had, met de waepenen te straffen, en dat sroode en versoeyelijck gheslacht van Zee-rovers, eyndelijck te vermetigen, en was het hem mooglijck t'eenemaal uyt te roeyen. Welcke voornemen Godvruchtlijck genomen, hadt Godts genade, tot daer en toe een geluckige uytkomst gegeven; en hy verkoopte dat de selve Godtheyt sijn geluck tot daer en toe sou bestieren, dat hy, met het veroveren van Tums, een volkomen overwinninge sou komen te genieten. Dan wilde hy hem, al't geen tot de saeck dienstigh, en van de vrucht der zeege sou zijn, goedertierenlijck toestaen, beboudens dat hy sijn trouwe bewaerde, die by hem evenwel als een Punische trouwe zijnde, niet t'onrecht verdacht was, ten ware de gedachtenisse der weldaet, de selve in sijn Konincklijck gemoedt quam vast te stellen; of de vrese voor sijn waepenen te beschermen, dewijl hy, door dese selve sijnne macht, gelijk hy de wel verdienende Koninckrijcken geven, alsoo oock de weder-spannige lichtelijck benemen konde

Muly-Affen toonde sich seer deffigh en stemmigh, als hebbende sijn voorgaende staet noch niet vergeten, wanneer hem de Keyser sijn hand toe reyckte, en beleefdelijck omhelste. Hy heeft sich vorder de Oversten seer gemeensaem getoont, en te paerd opgeseten,

sijn wackerheyt en ervarentheyt in het handelen van sijn lange spiets, en het wenden en keeren van sijn paerd willen bewijfen, niet sonder verwondering van die het aensaegen, toonende oock sich onder hen, ten strijd te willen vermengen. Hy heeft oock, by gelegentheyt, uyt de leerstukken van Averroes, van de natuere der dingen, de beweging des Hemels, en de macht der gesternten, seer scherpsinnighlijck gehandelt. De Keyser deed hem een bysondere tente opslaen, en dagelijcks gaft vrye geschencenke toefenden. De Marquis del Guasto, de Hartog van Alba, en voort al de andere Grooten, hebben hem oock alle eerbiedigheyt bewesen, en volgens sijn begeerte, om het leger te besien, rontsomme geleyd, die boven alle het getal en ordere van het geschut, en de ongehooflijcke overvloed van leeftocht, die daer over al te koop stond, als mede de geruste stilheyt der koopende Krijghslieden, met verwondering gesien heeft. De Oversten hebben oock veel dingen den oorlogh aengaende, van de drift en macht der Tunetanen, van de gelegentheydt der Stadt, der selver Vestingen, de sterckte van het Casteel, en andere gelegentheden meer, uyt hem verstaen. Dit voornamentlijck heeft hy, uyt geen ydele raeminge, maer nae de volgende ondervindinge, aengaende Barbarossa voortgebracht, dat de selve sich geensints op sijn Vesten, die door soo veel geschuts, lichtelijck om verre geworpen konden worden, sou vertrouwen, maer eerder al sijn troepen tot een schrick en prael voor den dagh brengen, om door hun stouten aenval, voornamentlijck der Mimiden en schrickelijck geroep, de vyanden te doen verschricken; maer de Turcksche voetknechten, daer hy sich meest op vertrouwde, en die hy boven allen socht te spaeren, sou hy binnen houden, sulende liever sijn veyligheyt door het

Verstant
digheyt
van Muly-
Affen.

bloedt der Africanen, als der Turcken bewercken. Vorders fouden de Christenen van geen saeck meerder, als van de hitte der Sonne, en den dorst te lijden hebben, daer men door geduerigh toevoeren van waeter, tegen sou kunnen voor sien, dat men te sloop, door het kleyne vaertuygh, in ledere sacken en kuypen, uyt het versche Meyr sou mogen haelen; hoewel niet verre van de Stadt, overvloedige putten genoeg waren, die hen oock wel te staede konden komen, ten waere de sneedtheit der vyanden, volgens hun wijze, die door vergif doodelijck mochten maecten, of gemaect hebben. Dese dingen in goede ordere den Keyser aengebracht zijnde, hebben den selven geen kleyne verlichtinge, en verseeckeringe tot de overwinninge gegeven.

Ondertusschen wort'er dagelijcks met de Mimiden gestreden, foodanigh dat het eyndelijck eens tot een hoofttreffen met de selve quam, en dat op dese wijze. De Barbaren hebbende eenige stucken geschuts, tusschen het Olijf-gewas gestelt, beschooten van daer gedueriglijck het Christen leger. Wanneer sulcks den Keyser bekent gemaect wierdt, heeft hy, hebbende al de Italiaenen, en eenige van de oudste benden der Spangiaerden en Duytser tot besettingh van de wercken gelaeten, de overige troepen, met de Ruytery uytgevoert; hebbende voor heen Montegio, Overste van het Spaensche paerdevolck, op den vyand afgesonden. Eenigen tijd langh wiert'er tegen de Barbaren, met verscheyde gevolg gestreden; want hoewel de Christenen met hun musquetiers te voet hun saecken genoeghsaem tegen de vyanden staende hielden, soo konden evenwel de Spaensche ruyters, die uyt alderhande slag van boeren en andere aengenomen waeren, het tegen de Mimidiens niet uythouden, soo dat deselve, oock in het aenschouwen des Keyfers, sich

schandelijck op de vlucht lieten slaen; begevende sich nae de sware gewapende troepen. Montegio selve wierd, hoewel dapperlijck strijdende, self door sijn harnas heen, swaerlijck gewondt, hebbende moeyten genoeg sich te bergen; gelijk mede Garzia Laffio, een Man, niet alleen door sijn geslacht, maer oock voortreffelijcke Dicht-konst, Edel genoegh; zijnde alreeds van de vyanden omcingelt, door Frederick Caraffa, Napolitaens Edelman, met groote moeyte gereddert wierdt.

De Mimiden hadden dat voordeel, datse snellijck met hun Paerden wisten aen te vallen, en weder vaerdighlijck te swencken, laetende sich vervolgen, tot dat sy weder met voordeel op de vervolgers, om wenden. Dit hadden de Spangiaerden, hoewel sy goede Paerden toebrachten soo gewis niet, dewijl noch sy, noch hun paerden daer op geleert waeren; gelijk oock de Ruyter-strijden, naer het verdrijven der Moeren uyt Spangien, tegen den landtaert, t'eenmael t'onbruyck geworden waren; behalven dat de Barbaren met hun lange spietzen, mede groot voordeel hadden.

De Keyser dan siende de sijne aldus in het naeuw en verder vluchten, als hy gaerne ghedoocht hadt, begeeft sich met sijn swaer gewapende Ruytery nae de vyanden toe, door wiensaenkomst en dapperen aenval de Barbaren, met verlies van hun Geschut, de vlucht gekoopen hebben. De Keyser selve, staende voor sijn troepen, heeft, nae dat hy St. Jacob met luyder stemme tot een woordt, aen sijn Ruyters gegeven hadt, sich selven soo onvertsaeghdelijck nae de vyanden begeben, datmen met recht van hem mach seggen, dat hy het ampt niet alleen van een wijs Overste, maer oock van een onvertsaeght Krijghsman uytgevoert heeft; selfs foodanigh, dat hy Andrea Pontio een seer Edel Ridder

uyt

Maer trefsen tusschen de Christenen en de Turcken.

uyt Andalufie, wiens paerdt onder hem doot gestoocken, en met zijn Meester gevallen was, door zijn aenkomst, zijnde swaerlijck in het aengesicht alreets gewondt, en van de vyanden omcingt geredderd en behouden heeft.

Op dien tijdt, hebben eenige weynige Ruyters van de Chrittenen, onder het beleyd van Lazaro Coronco, voornamentlijck paperlijck gedraegen, wetende met sulck een aerdigheyt, het vyandlijck gheweet te schouwen en vruchteloos te maecten, dat het een saeck van seer groote verwonderingh was, maer alsoo de Keyter hen wilde hebben af te trecken, als wel siende dat dese de macht der vyanden alleen op den hals kregen, dede hy deselve Lazaro verscheyden mael afroepen, maer die noch soo uyt het spel niet konnende scheyden, wierdt de Keyser daer door soo vergramt, dat hy met sijn swaert getrocken naer hem toe reedt, en sou hem gewisfelijck doorstecken hebben, ten waer den riem van des Keyfers Zadel losgaende, sijn Majesteyt daer door by nae in het sant gevallen was.

Het is oock te dier daegen gebeurt, dat omtrent dertigh duysentd Barbaren, om een Tooren, op een hoogen heuvel van het oude Carthago gelegen, stontd te bemachtigen, heen getoogen zijn. In desen Tooren hadt de Keyter, om datse soo dicht by sijn leger was, een besettinge van eenige weynige soldaten gelegd. Voor de troepen der Barbaren ging een Mimidisch Priester, al lollende voor uyt, stroyende briefkens aen alle kanten uyt, in de welke de Christen krijghsliden allen ongeval toegewentf wierden.

Sy bestonden nu de besettingen van den Tooren met groot geweld aen te tasten, en met vyer en roock, behalven de andere waepenen te bestrijden, wanneer de Keyter selve, met eenige benden te voet en te paerdt de Barbaren be-

stont aen te tasten, brengende een groote menigthe daer van, en onder andere desen priesterlijcken tovenaer om den hals, en de rest op de vlucht.

Ondertusschen ontbraeckender geen raetslieden, die den Keyser rieden, sich niet verder in desen Oorlogh in te wickelen: maer sich met die eere, die hy albereets, met het veroveren van Gulletta verkregen hadt, te vergenoegen, behalven dat de roode loop, seer onder sijn krijghsvolck begoft toe te nemen, waer by quam dat *Barbarossa*, door de machtighste Mimidische Princen, oude vyanden van Muly-Afsen alreets, soo geleght wierdt, onderstut en geholpen stont te worden.

Maer de Keyser dienstigh achtende, dese ontijdige bewegingen te stutten, heeft deselve als teekenen van onstantvastige vreesachtigheyt, anders als foodanige mannen, die hy in sijnen Raed, uyt gevoelen van kloeckmoedigheyt en dapperheyt, aengenoemen had, kostf betaemen dapperlijck wedersproocken.

Hy verresichte dese snoode onnutte en onwerlijcke beradinghen, en twijffelmoedighebaen, omtrent sijn overwinninghe, geensints van hen, als die meer over hun bysonaere behoudenis, als sijn eer en waerdigheyt bekommert waeren. Men had die dingen, aeler men in Africa overgesteeken was, behooren te bedencken, nu was het, om gewichtige oorsaecken, gelijck sy selve wel wisten, daer toe gekomen, van waer by sonder verkortinge van de waerdigheyt van sijn staet, en krenckinge van sijn achtinge, niet als met een heerlijcke overwinninge, of edelmoedige doot eenighsints te rugge konde, sy souden derhalven aflaeuen, hem in sijn dapper voornemen, of te vleyen, of te stuyten, en de dappere mannen, een vreesse aen te jaegen, en wat het krijghsgeluk, hem tegen den naesten dagh beschooren hadt, mannelijck verwachten, alsoo hy een volkomen veltslagh te waegen, of indien de vyandt daer toe

Raed om te vertrecken, van den Keyser weder te g.

Groote dapperheyt van den Keyser.

Superstieufe aentocht.

Des Key-
fers voor-
nemen
om te
slaen.

niet te brengen waere, de wallen van Tun-
nis, met geweld van sijn Geschut aen te
tafelen, beslooten had: geloovende dat God,
die hy sich met gebeden had toe ghevoeght,
hem, in sijn rechtvaerdige saeck, niet sou
laten te hulp te komen.

De Keyser dan, hebbende Goletta,
met behoerlijcke besettinge voorsien,
beval vorders het geen aldaer om verre
geschooten was, te herstellen, en het
gewonnen Geschut, naer hunne wijze,
op sijn affuyten te leggen, die van te
vooren maer op groote balcken vast ge-
maect, niet bequaemelijck te wenden
en te keeren waeren. Hebbende vor-
ders het omliggende geweest, wel nauw
doen af sien, het welke hem tusschen
de Olijf bosschen, en den oever des
Meyrs een open toegangh tot de Stadt
gaf, doet sijn heyr aantrecken, zijnde
t' eenemaal tot slaen vervaerdicht en in
ordere gestelt; om tegen alle vyandt-
lijcke laegen en aanvallen, vry en vey-
ligh te gaen. Aen de slincker handt gin-
gen de Italiaenen, de naeste aen het
Meyr, de Spangiaerden ter rechter naer
het Olijfgewas, en in het midden wier-
den de Duytschen door dese twee vol-
keren, aen beyde zijden beschermt.
Hier nevens aen was het Geschut, en
vervolgens quam de bagagie. Voor aen
bevandt sich de Marquis del Vasto, die
voor den Oorlogh, en bynaemen desen
dagh van den Keyser het voornaemste
beleydt, toegestaen was, stellende op
alles goede ordere, en het volck tot dap-
perheyt aenmaenende. De Hartogh van
Alba, stond met een stercke troep Ruy-
tery achter.

De Keyser selve hadt sijn plaets in het
midden by de Vaendelen; hebbende
aen sijn zijde, den broeder vanden Kon-
ninck van Portugael, Lodowijck. De
Prins van Salerna was de voornaemste
aenleyder der Italiaenen, gelijk Alar-
co, een oudt Overste van de Spangiaer-
den, en Maximilian Ebersteyn, van

Sijn slag-
ordere.

de Duytschen, maer de Keyser selfs reed
nu by den eenen dan by de andere orde-
re, hen met een vrolijk en moedigh
gelaet aenmanende, om dapperlijck te
srijden, en srijdende te overwinnen,
wordende van een yeder met toey-
chen beantwoort. Del Vasto had uyt
de rechter vleugel der Spangiaerden,
twee benden Musquetiers genomen,
om den eersten aanval der Barbaren,
uyt te staen.

Sy waeren nu aldustot de waeter put-
ten, die Muly-Assen, en andere die
kennisse van des landts gelegentheydt
droegen, aangewesen hadden, geko-
men, wanneer veel van het volck, door
vermoeytheydt en dorst ghedrongen,
uyt hun ordere liepen, om te drincken,
maer del Vasto het ongeval dat hier uyt
mocht ontstaen, voorziende, socht met
vermaenen, wederhouden en slaegen,
hen daer af te keeren, maer te vergeefs,
het welke de Keyser vermerckende, is
die selver daer na toe gereden, om door
sijn tegenwoordigheydt hen beeter te
doen gehoorfaemen, maer noch dat,
konde hen genoeghsaem wederhouden,
sijnde de hitte en dorst niet te verdrae-
gen, gelijk oock selfs de Hopman Ar-
pina, die anders Tullius Cicero ghe-
noemt wierdt, en onder den Paus Cle-
mens de Amptman van Roma Maga-
lotti, den rechterhandt hadt af gehou-
den, al te greetigh drinckende in de
waeter put gevallen en verdroncken is.
Eyndelijck is de krijghs ordere, niet son-
der groote moeyte weder herstelt; zyn-
de eenige van de begeerighste gestraft,
en niet t' onrecht, om dat de Marquis
des daeghs te vooren, door het gantsche
leger hadt doen uytroepen, dat sich een
yeder met een lederen sacksken met
waeter of een vlesken wijn, aen den riem
hangende, sou hebben te voorsien,
waer in eenige gehoorsaem, andere na-
latigh waren geweest, die daer voor soo-
gedrukt wierden, datter gevonden zyn,

Onordere
door dorst.

die

die voor een halven teugh waters twee goude kroonen gaven, en die noch kwalijck konden krijgen.

Aldus de benden weder in ordere gestelt zijnde, treckt men voort op den vyandt aen.

Slaghordere van Barbarossa. *Barbarossa*, mede gefint den slagh te wagen, hebbende sijn soo ruyter als voet benden, soo breed als hy konde uytgebreydt, volgens hun gewoonte, en tot schrick met menighen van Vaendels voorfien, was tot dry mijlen buyten de Stadt, de Christenen tegen getrocken, en poogde, met het voortsetten van eenigh geschut, der vyanden voortroepen, gelijk Muly-Afien hadt voorfeght, in onordere te brengen. Del Gualito, of soo andere schrijven del Vasto, na dat *Barbarossa* nual verscheyden malen gelost, en evenwel weynigh schade onder de Christenen gedaen hadt, doet oock sijn geschut voor aen in het voorhoofd van de slaghordere brengen, om daer de vyanden weder mede te begroeten; maer siende dat de selve, als zijnde door gekoppelde slaeven met touwen voort getrocken, en het diepe sand veel tegenstandt gevende, lancksaem voort wilden, en het kruyt mede traeghlijck aengebracht wierdt, verandert van besluyt, en boodschapt den Keyser, dat hem dacht, dat men geensints met het geschut iets hadt aen te vangen, voornamentlijck daer het Krijgsvolck, door een hevigen yver gedreven, brande om aen den vyand te komen, en niet anders als het teecken tot den strijd verwachtte, weshalven men het geluck van den strijd seer wel de rechterhandt van hun moedige, mocht toevertrouwen; gelijk oock het geschut, in schierlijck treffen, niet altoos het selve gebruyck heeft; behalven dat, most men, door te lang ver-toeven, dese heete moedt van het volck niet laten verkoelen, en in tegendeel die van den vyandt aengroeyen, maer het yser smeeden terwijl het heet is.

De Keyser, self door goede hoop en begeerte tot strijden gedreven, liet hem weder seggen, indien hy sulcks voor goet keurde, gelijk het hem oock toefcheen, hy fou het teecken geven, de Marquis daer op, naedemael hem sijn Majesteit voor dien dagh het hooghste beleyt had toegefaen, versocht de selve, ja gebood hem, gebruyckende sijn recht, dat hy sich naer het midden der slaghorden, by de Vaendels wilde begeven, op dat niet eenigh treurigh ongeval, met sijn Majesteit al de hoop van 't Christenrijk quam om verre te werpen. De Keyser hier op half lachende, en dat noyt eenigh Keyser door een kanon koegel gevelt was, hem tegemoet voegende, begaf sich evenwel binnewaerts.

Het teecken van strijden dan, door het gedruys der trommen en het geklank der trompetten gegeven zijnde, begaf men sich naer den vyandt, en dat met een sneller aengangh, voornamentlijck van het licht gewaepende krijgshvolck, als de hette van de Son wel scheen toe te laeten, alleen om de geworpene pijlen der vyanden te eerder vrucht- en schaedelooste maecten. Onder de eerste bevandt sich Ferdinand Gonzaga, wiens buyten ordinaere dienst, de Keyser voor dien dagh gebruyckte, als die geen bysonder krijgshsampt, voor als toen in het heyr bediende. Dese heeft, alder eerst, een treffelijck Overste, onder de Africaenen met sijn Lancie doorloopen, en voorts den hant aen het geweer slaende, soo dapperlijck sijn armen tegen de naefte geroert, dat hy de volgende terstont een open wegh, om tot de vyantlijcke slaghordere in te breecken, gebaent heeft, en inder daet, foodanigh was de haegel van der Christenen kogels, dat eermen aen de man quam, meer als dry hondert Barbaren ter neder laegen, en niemant van het voetvolck staen bleef, maer een yeder sich, met het verlaeten van het Geschut nae de

Aenvangh van den strijd.

Dapperheydt van Ferdinand Gonzaga.

slagh-ordere van *Barbarossa* begaf.

Hy selfs fiende dese verlaegentheyt onder de sijne, heeft oock geen overlange tegenstandt gedaen, maer knerfsende van smart en gramschap op zijn tanden, sijn paerd gewendt, en sich met zijn Turcken nae de Stadt begeven, oordeelende, naedemael zijn beginfelen niet wel geluckt waeren, dat hem niet dienftigh was, al sijn geluck aen een veltslagh te hangen, als die hoopte dat des Keyfers troepen, de hitte van de Sonne, de drooghte van den dorst, en andere ongemacken, soo langh niet souden hebben kunnen uyt staen, als hy sich binnen wel verhoopte te sullen kunnen beschermen. De benden vorders der Mimiden en Africanen, die terstont van de Christenen omcingeldt zijnde, niets gedenckwaerdighs hadden uyt gericht, hebben voort mede nae de Babasuech-Restabie en andere buyten plaetsen de vlucht genomen; de andere hebben in de huysen der Rabatijnen, dichtt aen de Stadt leggende hun veyligheyt gevonden.

De Keyser door dese vlucht der vyan-den, diemen wel hondert duysent koppen sterck geweest te zijn, oordeelde, ten hooghten verblijt zijnde, heeft op de selve plaets, op de welcke de vyan-den gestaen hadden, zijn leger op geslaegen, met een besluyt, volgens den raedt der sijne om des anderen daeghs zijn Geschut tegen de Stadt te planten.

Ondertuffchen *Barbarossa* door een blijkelijcke vrees aengetaet, en te gelijk door veel sorgen nu hier nu daer heen gedreven, neemt met ongewoone wreetheyt voor, al de Christen slaeven die hy in sijn macht hadt, om den hals te brengen, stellende rontfom hun bewaer plaetsen, sulck een menighete van buspoeder, dat sy, wanneer het selve aengestoocken wierdt, daer door al te saemen in de locht souden vliegen,

of verbranden; en het stondt by hem vast het selfde uyt te voeren, maer Sinan de Jode heeft hem dat verwoede bestaen ontraeden: verklarende sulck een stuck werck, een kloeckmoedigh, en door soo veel overwinningen doorluchtigh Vorst onbetaemelijck te zijn, behalven dat het wel haest daer op sou kunnen uytkomen, dat hy berouw van sijn verhaeste wreetheyt sou krijgen.

Barbarossa door dese redenen bewogen zijnde begeeft sich uyt het Slot, naer de grootsten Tempel der Stadt, om aldaer met de voornaemste van Tunis te sprecken en hen aen te wijfen, waten voor het bequaemst tot bescherminge van de Stadt in het werck sou stellen. Terwijl *Barbarossa* hier mede besich was, is de slaeven, niet als door voorfichtigen raedt van Sinan van de doot verloft zijnde, boven dat een geluckige en heylsamen dagh ontsaen. Het quaet en wreet voornemen van *Barbarossa*, konde niet langh verhoolen blijven, maer het gerucht van dit wreedt besluyt liep haest door het geheele Slot, en selfs tot de bewaer plaets der slaeven, en dat door medelijden van eenige vrygelaetene knechten, die hebbende een afkeer van dese wreetheyt, en bewogen door het herdencken van hun oude Godtsdienst, hun gemoet weder tot hun oude belijdenis quaemen te keeren, en dese waeren het die de voornaemste der gevangenen, hen bekent, door heymelijcke r'samenfpraeck, tot het betrachten van hun vryheydt, bestonden aen te maenen. Onder dese goetgunstige verloochenaers waeren, een Franciscus uyt Medina een Stadt in Hispanien, en een Vincentia Catareo uyt Dalmatia, een gesneede; dese wierdt Giasser Aga genoemd, maer Franciscus was van kints been af by *Barbarossa* opgevoet, en in de Arabische letteren treffelijck onderwefen, en by den selven in seer groot aensien, als hem tot vermaeck di-

Door Si-
nan ontraeden.

Wonder-
baere ver-
lossingh
der Chri-
sten sla-
even.

Vlucht
van Bar-
barossa.

Wreet
besluyt
van Bar-
barossa.

H. P. 1715. inv. et del.

nende, voerende den naem van Memini.

Deſe twee een gedenckwaardigh en deughdigh werck beſtaende, hebben middel gevonden de gevangeniſſen te openen, en de gevangenen tuygh gegeven, om hun boeyen en keetenen mede te verbreecken. Dit gedaen zijnde, komter een troep, van omtrent ſes duyſent naeckte menſchen voor den dagh geſprongen, die met verſcheyde gheweer, maer voornaementlijk met ſteenen gewaepent, op de Turcken gevallen ſijn.

Een Ramadan, of verloochent Spangiaert, en Overſte van het Slot, door het groot gerucht van het keeten kloppen opgeweckt zijnde, had ſich met ſoo veel gewaepende, als hy by der handt konde krijgen, nae de poort van het Slot begeven, aen wiens ingangh een Siciliaens Jongelinc, ſoo vaerdigh ter handt als van verſtandt, met den boom van de deur beyde de wachters ter neder gevelt had, maer de Ramadan den Jongelinc, die ongewaepent was, om den hals brengende, doet ſoo veel dat hy met de ſijne en het gereetſte van ſijn huysraedt de poort uyt raecte, om *Barbaroffa* de tijdingh van dit voorval te brengen.

De ontbondene Chriſtenen, ondertuſſchen, hebbende eenighe Turcken omgebracht, maecten ſich voort meeſter van het Slot: breecken het waepenuys open, en veroveren alſoo des Konincks ſchat, voorraet, leeſtocht en wapenen, laetende niet na van het hooghſte van het Slot, ten deelen met roock, ten deelen met aengeſteecken buſpoeder, en eyndelijck met een Vaendel dat de Turcken van de Chriſtenen verovert hadden, op te ſteecken, teeckenen van hun overwinninge aen de Keyferſche te doen. Deſe blijcken behalven datſe twiſſelachtigh waeren, konden ſoo beſcheydelik van verre door de Chriſtenen

Die ſich meeſter van het Slot maecten.

niet wel geſien worden, maer verſcheydene die tot den Keyſer en Muly-Aſſen, ondertuſſchen quaemen over te loopen, gaven bericht, watter voor een ſwaere beroerte in de Stadt ontfiaen was, waer op de Keyſer aenſtonts Giahn en Boccaner, met een vaerdige troep volcks, naer die zijde der Stadt, om deſe gevestigde ſlaeven byſtandt te doen, gelonden heeft.

Barbaroffa ondertuſſchen vervloekkende al wat hem in den ſin quam, en voornaementlijk Sinan den Jode, die dien heylſaemen raed, ſoo hy die noemde, die hy genomen had, om verre worpen hadt, begeeft ſich naer het Slot, alwaer hy de deur geſlooten vindende, de ſlaeven, genoeghaem met traenen in de oogen badt, ſy wilden hem, die volkomen genegen was, hen alle te ſparen, en goet te doen, doch met de ſijne binnen laeten, maer ſy, door hun ouden en nieuwen haet tegen hen verbitert, drijven hem met ſteenen en duyſent ſcheldtwoorden van daer, doch hebbende eerſt, met ſijn eygene handen, eenige pijlen op hen geſchooten. Aenſtonts begeeft hy ſich ter vlucht de Stadt uyt, zijnde van de Turckſche troepen, die een getal van ſeven duyſent koppen uytmaecten, gevolght, en van meninge ſich naer de Stadt Hippoſina, eertijds de Biſſchopſtoel van den heyligen Augultinus, nu Bona ghe-noemt, te begeven; om aldaer weder op ſijn Galeyen, die *Hareaden* veertien in het getal in het Meyr op een ſeecker plaets altoos gehouden hadt, te Scheep te gaen, om eerder te waeter als te lande ſijn overigh geluck te beproeven.

Vlucht van *Barbaroffa*.

Wanneer nu de Keyſer had verſtaen, dat *Barbaroffa* op deſe wiſſe ghevlucht was, heeft hy al ſijn troepen nae de Stadt doen aentrecken, maer de Overighedyt der Stadt is hem buyten tegen gekomen, die hem de ſleutelen der poorten in handen heeft geſtelt, wenſchende hem geluck,

luck, met dese bloedeloofse overwinnin-
ge: en sich aanbiedende het geen hen
van sijn Majesteyt bevolen wierdt , ge-
trouwelijk te sullen naer komen , als
zijnde hen genoegh dat sy van desen
dwingelandt ontslaegen waeren . Dit al-
leen versochten sy van sijne Majesteyt,
dat hy sijn volck , buyten de Stadt in sijn
leger wilde houden , om door dese wel-
daedt, de Stadt en borgers ongeschon-
den te bewaeren, (sijnde een verdubbel-
lingh der danckbaerheydt, diese hem
voor het weder herstellen van hunnen
ouden Koninck Muly-Assen schuldig
waeren) hen sou niets van het geene tot
hun onderhoudt nodigh was, ontbeec-
ken.

De Keyser hoewel hy niet ongene-
gen was, hen het selfde in te willigen,
evenwel de Tunische trouwloosheydt
hem met recht verdacht zijnde (hoewel
Muly-Assen oock sijn versoeck by dat
van de Overigheyt voeghde, konde het
selve soo wijtloopigh niet toestaen. Waer
by quam de klacht van sijn krijghsvolck
dat sich niet duyfterlijk hooren liet,
dat hen vast al de vrucht van hun lan-
gen en anghstigen tocht, en soo veel
moeytens en gevaer, ontnomen wiert,
sy waren genoeg arm en naeckt, hebben-
de nauwelijcks klederen genoeg, om hun
schamelheydt mede te bedecken, sonder
nu, daerse al overwinnaers waren, noch
hoop te sien, sich selfs van de Barbaren,
hun natuerlijke en Geloofs vyanden,
te mogen verrijcken, die hoe overwon-
nen sy oock waeren, beeter als de over-
winnaers selfs daer aen waeren.

Maer terwijl de Keyser hier over
noch twijffelmoeidigh stontd, begeeft
sich de Marquis del Vasto met een kle-
ne troep, naer de poort van het Slot,
alwaer hy van de gevrijde slaven, met
groot genoeg ontfangen is geworden.
Terwijl hy vast de Barbarische schatten,
en den toefel van het Slot beschouwde,
heeft hem een Genoueesche slaef, de

schuyt plaetsen van eenigh verborgen
gelt aangewesen: want *Barbarossa* hadt
in een put by de dartigh duyfendt goude
Kroonen, in verscheyde ledere sacken
gedaen, verborgen, dese uytgehaeldt
zijnde, heeft hy van den Keyser tot een
buyt-geschenck verkregen.

Maer het Slot aldus met een onver-
wacht geluck in de macht des Keyfers
gebracht zijnde, en de slaven nu alles
plonderende en berovende, konden de
krijghslieden gheenints wederhouden
worden, maer vallen met troepen in
de Stadt, en verspreyden sich door alle
wijcken, om te roven en te plonderen,
sonder dat de Tunetaenen voor eenige
vordere vyantschap beducht waeren;
die vast met groot gejammer Muly-Af-
sen tot hun bystant aen riepen, hebben-
de even te voeren, op sijn aenschou-
wen, hem met alderhande toejuching-
en onthaelt en begroet. De eerste aen-
loop tot den buyt verselt met het breec-
ken en vermorselen der deuren en toe-
gangen, was niet sonder bloedstorting.
De Spangiaerden en Italiaenen, uyt gie-
righeyt lieten sich wel met den roof ver-
genoegen, maer de Duytser, meer op
de Barbaren verbittert, woeden boven
dat op de waepenloofse lieden, vervul-
lende het alles met moordt en bloedt,
sonder onderscheydt van ouderdom of
geslacht, soo dat selfs de Tempelen,
daer sich een yeder, om hun seeckerhey-
te vinden, heen begaf, van bloet vloey-
den, en met doode lichaemen bedeckt
laegen.

Maer in het midden van al dit woe-
den, en de gebeden en oertuyginghen
van Muly-Assen, heeft de Keyser de on-
gebondene wreetheyt een maet gestelt,
verbiedende op verbeurte van het le-
ven, yemant der Ingefetenen van Tu-
nis of geweld aen te doen, of tot slaeven
te maecken, evenwel konde het niet
minder zijn, of eenige Jongelingen en
schoone Vrouwen, wierden nae de
Schee-

Schatten
gevonden.

Roven en
moorden
in Tunis.

De Key-
ser wort
meeft
van Tu-
nis.

Scheepen ghesleept , gelijk oock het scheeps volck , om de Stadt te helpen plonderen , toegelooopen was. Muly-Affen evenwel vandt middel , die hy wilde , uyt handen der plonderaers te verlossen , gelijk deselve een van sijn voorgaende Vrouwen , die hem voor heen , boven allen lief en waert was geweest , voor twee goude kroonen vry gekocht heeft.

De Keyser in het Slot gekomen zijnde , heeft de slaeven die soo een gheluckigen aenvangh tot de overwinningh gemaect hadden , seer ghepriesen , en hebbende hen eenig geld tot hun onderhoudt gegeven , hen alle op vrye voeten gestelt ; met beloften van hun Scheepen en voorraedt te bestellen , met de welke sy naer hun Vaderlandt souden mogen vervoert worden. De twee eerste aenvangers , en verloochende van *Barbarossa* , heeft hy mede met geld en kleedinge besconcken , uyt de welke hy daer nae , veel van het voornemen van *Hareaden* verstaen heeft.

In dit plonderen van het Slot , beklaghde sich Muly-Affen voornamentlijk over dry dingen , als over het verlies van sijn Arabiische schriften en boecken , die met het verwoesten van de boeckery verloren waren gegaen , die de Koninck selve , wel voor een geheele Stadt sou hebben willen lossen , als behelsende de daeden der voorgaende Koningen , en de klaerste uytleggingen van hunne wetten. Het tweede was een kaemer vol van Indische balsemen en reuckwerck , aen het welke hy , na het voorbeeld van sijn Vader , ongelooftijcke kosten gehangen had , zijnde in lode en yvoore busfen een groote schat van Ambre gris , Muscus en Zibet , en andere Indische lieflijckheden , tot sijn dagelijcksche badinghen , en beroockingen hunner nacht-kameren gebruyckelijck , beslooten ; al het welke *Hareaden* als een rechtshaepen Krijghsman veracht

en versmaect hadt. Het laetste waren verscheyde soorten van verwen , die van de onkundige slaeven en krijghsknechten schandighlijck verstroyt waren , onder de welke het bekende Oltra Marin , Purper en diergelijcke , de prijs hadden. Men heeft 'er oock seer grooten overvloed van alderhande slagh van oude en hedendaeghsche wapenen gevonden , onder de welke oock helmetten , laersen en harnassen van Fransche ruyters zijn bekent geworden , die van dien tijdt af daer geweest zijn , wanneer de Koninck Lodowijck , voor dry hondert jaren , de Stadt Tunis belegerd had gehad , en van de Poenen de Christen vyanden ontnomen , en tot die tijdt aldaer bewaert zijn geweest.

Ondertusschen begeeft sich *Hareaden* na de Stroom Bagrada , anders van de inwoonders Maiordech genoemt , alwaer , ter oorfaeck van de drooghte des Somers , lichtelijck een doorwadinge gevonden hebbende , is daer over geraeckt ; zijnde te vergeefs door een troep Mimiden , die Muly-Affen van de benden sijner oude vrienden , en voornamentlijk Dorax , hem achter aen gesonden hadt , nagevolgt. Want in dese ordere hadt hy sijn aftocht gemaect , dat hy altoos een goeden rugge van Turcksche Musquettiers achter sich hadde , soo dat hem niemant lichtelijck van achteren derse aenkomen. Hy dan komt ongedeert tot Hippona , en sonder een eenigh man van de sijne te verliesen , alleenigh heeft hy , in het overtrecken van de stroom Bagrada , of Maiordech , Haydin van Smirna , een Zee-rover van een seer grooten naem , verlooren , die door de groote hitte van de Sonne , en den langen wegh vermoeyt , en andersints swaerlijvigh zijnde , door al te greetigh uyt de stroom te drincken , op den oever van de selve doodt gebleven is.

Barbarossa
komt tot
Hippona.

Haydin
sterft van
schierlijck
drincken.

Wanneer nu *Hareaden* tot Hippona
R aen-

Beklaegh-
lijck ver-
lies van
Muly-Af-
fen.

aengekomen was , heeft hy voor eerst zijn troepen , om sich te ververschen , een stilte van twee daegen toegetaen , hen in openbare aenspraecken troosten- de , en een moedaenspreckende , onder voorgeven , dat hy voor sich genomen had , met zijn tegenwoordige scheep- en naer Algiers te begeven , en aldaer zijn Vloot vermeerdert hebbende , der Zee zijn vervallen geluck te herstellen . En in der daed , hy vand zijn volck soo willigh en bereydt , dat hem ieder toeriep , hy soude hen leyden daer hy begeerde , sy waren genegen , onder zijn geleide alles uyt te staen en te lijden .

Hy dan maect aenstonts zijn by zijnde veertien Galeyen vaerdig , en gereed om uytgehaelt te werden , werpende op den oever van het Meyr een wal op , niet sonder reden vermoedende , dat de Zee-macht des Keyfers niet sou laten aen te komen , om hem den uyttocht te verhinderen . En waerlijck sulcks was oock het besluyt van den Keyser en Doria , achtende het niet swaer om doen te zijn , indien men een gedeelte van de Vloot daer henen sandt , dese Galeyen met geschut in den grondt te schieten . Om dese saeck uyt te voeren , word eenen Adam , Hopman van Genua , niet seer ervaren in Zee-saecten , maer aen Doria vermaegschapt , verkooren . Dese is met een ghetal van veerthien Galeyen daer heen gevaren , achtende den vyandt onverwacht op den hals te sullen komen , en derhalven uyt een kleynder getal , te grooter eer te sullen behaalen . Maer wanneer hy , varende Biserta voor by , Hippona begoft te naerden , bevandt hy dat *Barbarossa* , met een onge- looflijke snelheyt zijn Vloot uytgehaelt , en den oever met geschut wel sterck beset hadt .

Hy door dese saeck niet weynig ontstelt , verandert van besluyt , en door den raedt van de andere Hop-lieden , tracht te ontgaen met *Barbarossa* hand-

gemeen te worden ; te meer , om datter in de Spaensche , Siciliaensche en Napolitaensche Galeyen , weynigh krijghsvolck was , alsoo het selve , op hoop van buyt , self in weerwil der Oversten , aen landt was gegaen , invoegen niet als na- deel schein behaelt te konnen werden . Hy dan wendt zijn stevens weder te rugge , en tracht met roeyen en zeylen sich weder by het gros van de Christen vloot te begeven . *Barbarossa* was langh in bedencken , of hy zijn voorgenomen reyle naer Algiers sou bevorderen , of dese vluchtende vyanden naer jaegen , maer het goetvinden der andere Zee-voogden , die soo wel de swackheyt der Christenen niet kenden , haelde het over voor het eerste , en alsoo heeft hy zijn tocht naer Algiers voortghefet en volvoert .

Ondertusschen heeft men binnen Tunis de saeck van Muly-Affen aengaende , begonnen te beraedslagen , den welcken de Keyser goetgunstighlijck weder in het Koninckrijck van sijn voorouderen gestelt heeft , leggende hem alleen twee Valcken tot de Jacht , en twee snelle Mimidische Paerden , tot een jaerlijck- sche schattinge op , onder voorwaerde , dat hy altoos een vriend der Christenen , en een vyandt der Turcken zijn ; des Keyfers naem erkennen , en de besettinge van Goletta , die uyt duysent Span- gaerden bestond , soldye betalen sou . Alsoo is de Keyser eyndelijck weder met zijn Vloot vertrocken , wel van meninge alsdoen (gelijk naderhand oock geschiedt , en in de verhandeligen van Andrea Doria van ons verhaelt is) de Stadt Africa te veroveren , maer zijnde door tegenwinden , daer heen te komen verhindert , heeft sijn loop recht op Sicilie aengeset , alwaer hy tot Palermo en Messina met veele prael ontfangen , en voorts met veel gelds begaeft , naer Reggio overgesteecken , en eyndelijck van daer tot Napels aengekomen is .

Aenkomst
van Ha-
readen tot
Algiers.

Muly-Af-
fen in het
Rijck her-
selt.

Vertreck
des Key-
fers naer
Europa.

Onder-

Ondertuffchen Solyman van fijn oorlogh tegen de Perfiaenen keerende, begeeft fich *Barbaroffa*, nu met een gedeelte, en Sinan met de reft der Vloot van Algiers tot Constantinopolen gekomen zijnde) over land heenen om den Grooten Heer te verwellekomen, en over het veroveren van Mefopotamien Affyrie te begroeten; en hem van het ongeluckigh gevolgh van fijn wapenen bericht te doen. De Groote Heer heeft hem evenwel met een feer goed gelaet ontfangen (als wel wetende dat alles eer het wiffelvalligh noodlot, als fijn verfuym, of gebreck van dapperheydt en beleyd te wijten was) en heeft hem in vergeldinge van fijn goede wille, en in erkenninge van fijn dapperheydt en beleyd, ter zee Amiras, of Opper-Zeevooght gemaect; voegende fich nu t'eenemael, om dien laft van den Afiafifchen oorlogh voor het meefte gedeelte van fijn hals geleght hebbende, fijn grootste wapenmacht tegen de Christenen te wenden.

Solyman had nu kennis gekregen van het verbond tuffchen den Keyfer en de Staet van Venetie, door toedoen, en byvoeginge van den Paus, tot Roma gemaect en bevestight; en fiende dat nu de gantsche Zee-macht der Christenen tegens hem aenspande, heeft *Hareaden* bevoelen fijn Vloot te vervaerdighen, om by tijds buyten den Hellespont te geraecken, en de Christenen op de Zee te ontmoeten, of anders de Eylanden en heerschappynen, staende onder het gebied van Venetie, alle schade en achterdeel toe te brengen.

Barbaroffa op dat bevel herstelt fijn Vloot met alle vlijt en besorghtheydt, en heeft fijn roeyers die hy al by tijts, by een gehaelt hadt, op de Galeyn ghebracht, deselve voorts met behoorlijcke oorloghs troepen voorfien; en voorts uyt den Hellespont, te voorschijn komende, heeft met hondert en dartigh

Galeyn, fijn stevens naer Creta, of Candia gewent, alwaer hy aenstonts de Stadt Canea, eertijds Cydonia geheeten, hoewel niet feer geluckighlijck aengetaft en besprongen heeft, want de Heer Gritto die de Stadt met een sterke besettinghe beschermde, heeft de Turcken soo met fijn Geschut, als met het uytvallen van twee Italiaensche benden foodaniger wijs ontfanghen, dat, naer een verlies van een groot gedeelte van fijn volck *Barbaroffa* gedwongen is geworden, den aftocht te blaesen; over de duysent Turcken, behalven die voor dese vestinge gebleven fijn, die fich hier en daer te landewaerts, om buyt te maken, begeven hadden, wierden oock, door dese haefte aftochtte rugge gelaten, die alle door de Candiotten ter nedergehouden zijn.

Van daer heeft hy fich met fijn Vloot, naer den boefem van Suda, achter den uythoek Melacha begeven, en van daer naer Retimo, daer hy op de selve wijfe afgewefen is. Van Retimo seyldt hy naer Fraschea, een uythoek aldus genaemt, en komtfoo eyndelijck voor de Stadt Candia, welke Stadt eertijds Cytheum genoemt, nu het geheele Eylant fijn naen geeft; door geen outheydt foo vermaert, als door dese laetste belegeringh van soo veel jaeren, waer door deselve de Venetiaensche heerschappy ontnomen, en die van de Turcken aengehecht is geworden.

Barbaroffa dese Stadt van naeby befiende, oordeelde deselve te sterck te zijn, om die met fijn by hebbende macht aen te taften. Hy dan begeeft fich naer het ooster gedeelte van dit Eylant, naer het Capo di Salomone, daer hy het Stedeken Cecilia, van de inwoonders verlaeten zijnde, in den brant gfeecken heeft, en heeft fich alsoo weder t'Zeewaert in begeven, dewijl hy verftont dat Vincentio Capellis Zeevooght der Venetiaenen, nu albereets

Barbaroffa
by den
Grooten
Heer ont-
fangen.

Barbaroffa
voor Ca-
nea afge-
wefen.

Toeru-
finge der
Christe-
nen en
Turcken.

tot Corfu, om die van Candia te hulp te komen, aengekomen was.

En dit was niet alleen waer, maer oock self Andrea Doria was nu met de Keyserlijcke Vloot, de enghte van Messina al door geseylet, en op wegh om sich by Corfu by Capellis te vervoegen. Dese twee oorloghs Vlooten nu aldus by een vervoeght zijnde, schieen het volkomentlijk, dat de Turckische Zee-macht, het geweld van dese twee veerende niet konnen uytstaen; in deselve alle gelegentheyd van te strijden te ontgaen, soecken sou.

Barbarossa onthielt sich alstoen met sijn Vloot in den Ambraciaenschen inham, nu de Golfo de Lepante, en zijnde van der Christenen aankomst bericht, maecte sich selven sterck hen aldaer te verwachten, besettende tot dien eynde de enghte, waer door sy mosten in komen, aen weder zijde, met Geschut; een weynigh te vooren, had de Patriarch Grimani met de Paulselijcke Galeyen, van Corcyra, anders Corfu vertrocken zijnde, aen de enghte van den selven Zeeboefem aengevangen de Stadt Prevesa, aen de uythoek Actinin, door den nederlaegh van Antonius tegen Augustus vermaert, aengevangen te beschieten, maer dit beftaen, alleen aengevangen om te verspieden, hadt sijn gewenschte uytgangh niet, alsoo het volck, dat van de landzijde de Stadt beschoot, door de Turcken hol over hol weder naer hun Scheepen gejaeght wierden: invoegen den Patriarch gedwongen wierdt, onverrechter saeck weder naer Corfu te keeren; hebbende evenwel soo veel te wege gebracht, dat hy de gelegentheyd van de enghte, als mede de gestalte van de Turckische Vloot, soose daer binnen op anckerlagh, ten aldernaeuwste afgespeurt hadt.

Wanneer de Christenen nu te samen een overlegh maecte, op wat wijze

men met de Turcken handelen sou, Beradingh om de Turcken aen te tag sten.
was op het bericht van den Patriarch, Ferdinandus Gonzago, Generael van het voetvolck, van gevoelen dat men volck en geschut landen, en de Stadt Prevesa daer mede met geweld dwingen sou, dewelcke bemachtight, en voorts op het verval van het Slot, eenigh groot geschut geplant zijnde, oordeelde hy, dat de vyandt het geensints sou konnen ontkomen, sonder aen sijn Vloot niet alleen de grootste schaede, maer oock selfs verderf te lijden: hy wilde oock, om den Turck geheel allen uytgangh te benemen, dat men een groot Schip moste stenen, in de enghte sou laeten sincken, als mede dry Galeoenen, die de grootste en schutrijckste van de Vloot waeren, tegen den uytgangh der enghte met touwen en kabels aen malkander vast maecten, om daer door den Turck alle uytgangh te verhinderen.

Doria gaf hier op tot antwoord, dat die raedt van Gonzaga wel schoon in schijn, maer van een gevaerlijcke uytvoeringh was, want het waere een saeck van een groot bedencken het volck aen landt te setten, dewijl het buyten twijffel sou geschieden, dat de Aetolische volckeren, hun lantslieden te hulp sou den komen, waer door de gelande Soldaeten, door des vyants Ruytery stonden overvallen te worden, en indien hen sulcks gebeurde, sou den hun vracht Scheepen het hooghste gevaer ter wereldt loopen, van in handen der vyanden, beneffens hun voorraed, te vallen, waer door hen het grootste ongemack ter werelt sou konnen overkomen. Het besluyt kortelijck van sijn goet vinden was, indien men den vyant buyten den inhoek tot den strijdt niet konde bewegen, mostmen hen aentaften daer sy waeren.

De macht nu van de Christenen was foodanigh. De Prins Doria quam in Corfu met vier en vijftigh, naer het seggen

Vervoegingh der Venetiaensche met de Keyserliche Zee-macht.

Barbarossa by Prevesa.

seggen van Cipelloni, maer nae de getuygenis van Guazzo diese van een tot eene noemt, met alleenigh vijfen veertigh Galeyen; namentlijck twee en vijftigh van Andrea, ses van Atonio Doria, vier van Sicilie, twee van den Heer Prins van Monaco, twee van den Hartogh van Terra Nova, vier van de Ridder van Rhodus, vier van den Graeve del Anguillara, en vijf van Napels, onder het gebiet van des Onder-Konincks Soon Don Pedro de Toledo. Daer en boven hadt hy vijftigh Scheepen, onder het geleyde van Franco Doria, hoewel hy van dagh tot dagh noch een grooter getal verwachtte. Dese waeren, gelijk oock de Galeyen vol van braeve Soldaeten, Edellieden en Vorsten, die om eer en roem te vinden, sich gaerne op dese soo machtige Vloot gescheept hadden, als niet twijffelende, sy souden nu of nimmermeer den Turcken het hoofd doen buygen. De macht der Venetianen, bestont in meer alstseftigh goede Galeyen, en veertien Scheepen, en seven mindere om voorraedt te voeren, de Patriarch van Aquilea had van wegen den Paus seven en twintigh Galeyen onder sich, soo dat in der daet dese macht bestont in hondert en vier en dertigh goede Galeyen, acht en tseventigh Scheepen, en een goetd getal van minder vaertuygh, soo dat het in alles omtrent op twee hondert en vijftigh zeylen uytquam.

Met dese Macht dan gaen sy van Corfu tzeyl, en vertoonen sich aen den hoeck van Trevesa, zijnde de Zee vry wat ontstelt, waerom sy de rest van dien dagh, zijnde den 25. van September des Jaers 1538, en den volgenden nacht aldaer hielden. Men besloot wederom dien nacht, dat men het voetvolck van Ferdinand Gonzaga, sou doen landen, waer toe men des morgens ordere gaf aen Bondulmiero en Franco Doria, datse met hun kleyn vaertuygh, de landin-

ge souden helpen bevorderen, de welke stont te geschieden, buyten de punt, omtrent ses mijlen van Prevesa: maer ondertusschen ontstont 'er een groote kalmte, soo dat het onmoglijck schein het geen beslooten was, uyt te voeren. Men sandt derhalven eenige Galeyen om het Galeoen van Bondulmiero te boeghzaren, beneffens dat van Franco, en de andere zeyl scheepen, op datse aldaer in geen gevaer mochten geraecken, en aldaer schein het goedvinden van Doria, die eerst het landen ontraeden hadt, niet buyten reden te zijn. Eyndelijck ten deelen door roeyen, en ten deelen door een kleyn luchtje dat uyt het land quam, geraecten se by het Eylandeken Santa Maura, dat ter slincker zijde van desen boesem geleghen, en slechts met een kleyne engte van het vaste landt verdeelt is, ten ancker. Des morgens schein de tijdt en het weer seer vaerbaer te zijn, blaefende een Greco levante, of Oostelijcke wind, wanneer *Barbarossa*, door een Kamerlingh van den Grooten Heer niet alleen vermaent, maer gelijk als gedwongen wierdt, sich voor den dagh en naer den vyandt te begeben, seggende hem dese in het bysonder, het ware hem beeter een schandelijcke dood, die hem de Grootte Heer sou geven, indien hy het sonder strijden verloor, als veel andere, die hy al vechtende behaelen, en alsoo verliesende verwachten mocht, te vlieden: weshalven *Barbarossa*, hebbende beslooten uyt de Golf te voorfschijn te komen, op het aenbreecken van den dagh sijn Galeyen buyten de punt deed verschijnen.

Ten aldereersten wierden de Turcken door het Gallioen van Venetie ontdeckt; het welcke hier van terstont de weet aen Doria en de andere deed, die met de beste Galeyen, dicht by een rotse la Sessole genoemt, geweecken waren, leggende aen 't zuyder gedeelte van het Eyland. Doria gaf hier op terstont last,

Naerderens
der vyanden.

dat soo Bondulmiero als Franco, met de Galeoen en grootſte Scheepen, ſich in ordere ſtellen. en alſoo den vyand het hoofd bieden ſouden, ſoeckende voor al hen van het landt af te ſnijden, het welcke ſy met geen minder ſtoutheyt als oordeel onderſtonden te doen.

Ondertuſſchen Doria, hebbende dry Eſquadren van ſijn Galeyen gemaect, ſtelde ſich ſelven in den voortogt dighſt aen den vyandt; en begoft alſoo op hen aen te vaeren; ſoeckende het evenwel daer toe te brengen, dat de Turcken verder van landt gelockt zijnde, de gantſche oorloghs macht der Chriſtenen, gelegentheyt mocht geven haer krachten te oeffenen; maer dewijl *Barbaroffa* ſich geduerigh omtrent het landt, met de achterſteven halvemaens wiſſe daer naer toe hield, latende de Chriſtenen de Zee houden, vand hy ſich van ſijn ooghwit verſteecken, en beſloot geen aenval vorder te doen.

Maer een vreemt voorval verſtoorde ongeluckighlijck al ſijn raedſlagen, alſoo de wind op het onvoorſienſte ſoodanighingh leggen, dat de groote Scheepen ſich niet meerder konden bewegen als offe in het midden van een veld geſtaen hadden, zijnde het Galeoen van Bondulmiero, alreeds dicht by de vyandt, en op het punt van de ſelve aen te taſten, wanneer het de ſtilte over den hals quam.

Barbaroffa, die ſich van deſe gelegentheyt wel wiſt te dienen, begaf ſich met ſijn Galeyen tuſſchen Santa Maura en het Galeoen door, en ſocht het nu door d'eene dan door d'ander met ſchieten te matteeren, maer vand in der daed meer wederſtand en ſchaede als hy verwacht hadt, invoegen het Schip niet te genaeken was. Ondertuſſchen ſwierde Doria vaſt heen en weder, nu ooftelijck dan weſtelijck aen, in ſchijn van den vyand te willen aenvangen, maer in der daed blijvende by ſijn voornemen, van niet

te willen ſtrijden als met al ſijn macht, by namen, dewijl ſijn beſte ſoldaten in de Scheepen waren; gelijk oock de order van den Keyſer, en daer in de ſeckerheyt van de overwinningh lagh. Geen bidden noch ſmeecken kon dan helpen, om Doria tot aſtandt van ſijn beſluit te brengen.

De Turcken ondertuſſchen hebbende te vergeefs hun tijdt verſpilt in het beſtrijden van het Galeoen, ginghen vorderen taſten twee kleyne Scheepen, het eene van Mercantonio Conaro, met biſcuyt geladen, en het andere een Candiot aen: maer het gevecht viel hier ſeer kort, alſo die geen die daer op waren, ſich op de naefte groote Scheepen gingen berghen, en de Scheepen vorders van de Turcken in brandt gheſteecken wierden. Maer ſoo gemakelijck liep het met een ander van Ragusa niet af, op het welcke vijf hondert Spangiaerden, onder het geſagh van den Hopman Bocanera waren; want hebbende het ſelve met ſchieten dapper beſchaedight, wilden het de Turcken aen boort leggen, maer wierden onverwacht door een onweer van muſquetten ſoodanigh begroet, dat ſy niet wiſten, hoe ſy weder daer af ſouden komen; het Schip eyndelijck, door een weynigh windsgeholpen, geraecte oock met de andere in veyligheyt.

De locht was ſeer betrocken, dreygende een ongemackelijck weder, die ſich ten eerſten in een ſeer dichten regen ontliet, wanneer twee Chriſten Galeyen, een weynigh van de andere aſgefondert zijnde, ſich daer weder by willende vervoegen, by miſverſtandt, omtrent de Turcken geraecten, van de welcke ſy terſtont omcingelt wierden: ſy weerden ſich een goede wijl dapperlijck genoeg, maer moſten eyndelijck naer het verlies van veel volcks, ſwichten, geraeckende met hun Capiteynen, den Abt di Bibiena en Franciſco Mocenigo, in het geweld

Aenvangh
van het
gevecht.

Stilte ont-
ſtaen hin-
dert de
Chriſte-
nen.

geweldt der Turcken. Het Schip van Luis Figueroa, wierdt oock van de selve veroverd, en hy met sijn soon gevangen genomen, welcke laetste daer nae sijn geloove verlochent, en de vryheyt voor sijn Vader verkregen heeft.

Ordertusschen Doria en de andere Generaelen, siende den regenachtigen nacht aenkomen, hebben sich, sonder iets uytgerecht te hebben, met hun Galeyen weder naer Corfu begeven, laetende de Scheepen genoeghaem in den noot, hoewel de Turcken, genoegh ondervonden hebbende hoe weerbaer sy waren, de selve oock lieten vaeren. Waerlijck dese slechte aftocht van Doria, gaf aen een ieder veel te segghen, niemant konnende van een man van sulck een dapper onderwindt, sulck een snood stuck wercks opnemen, veel wonderer die het leyden op den ouden haet die tusschen de Genouesen en Venetianen was, als hadt Doria sich hier mede op die van dese Staet ghesocht te wreecken, andere namen het voor een gebreck van moed; en in der daed men schrijft, dat hy in het afstrecken al de Lantaernen had doen uytblusfchen, of misschien de Turcken hem hadden willen volgen. Gelijck Paulus Jovius van hem dese woorden schrijft: *Sic ut Auria tanti usus tantaeque peritiae & tantae denique existimationis Mari dux, eo die milus Imperator extirerit.* Soo dat Doria, een Overste van sulck een ondervindinge, sulck een ervarentheyt en sulck een achtinge ter Zee, op dien dagh niet minder als een Opperhoofd geweest is. Vorders seght hy: *Ergo lumen Auria abjicit ut certius fugam suam in tenebris recondat.* Doria werpt dan het licht wegh, om sijn vlucht te seeckerder in de duysternis te verbergen. Welcke woorden hem Barbarossa in de Spaensche tael sou naer gesproocken hebben, om sijn grooten vyandt, over dit slechte werck, sarcastice, en bitterlijck, gelijk overwin-

naers pleghen, te beschimpen. Maer het geen noch het opperste van alle vermaedheydt was, nau was de Christen vloot in de haeven van Corfu, of Barbarossa niet te vreden met dese schande der Christenen, noch sich genoegende dat sijn vyanden hem aldus uyt de handen geruckt waren, komt sich by het Eylandt Paxo, niet verre van den oosterfchen uythoek van Corfu vertoonen, braverende, en als beroepende de Christenen, om voor den dagh te komen, waer over Gonzaga, brullende van spijt, sich by ieder van de Hoofden begaf, biddende sy wilden den Christen naem dese schande niet laten aen doen, maer dese hovaerdighen Barbaer sijn snorcken verleen; en de saeck quam soo verre, dat Capellis, het welcke hy voorheen, als van den Raedt geen last hebbende, geweygert hadt, beloofde eenige Spaensche benden, tot sijn hulp in sijn Galeyen te sullen ontfangen, en beslooten wierdt, met vier Esquadren en smaldeen den vyandt aen te tasten, zijnde het vierde Gonzaga toevertouwt; maer dese beraedslaginge wiert soo langh gestreckt, dat Barbarossa, vresende door een storm becloopen te worden, omtrent den aenvangh van October, achtende genoegh gedaen te hebben, weder in Zee gesteecken, en naer den Ambrachiaenschen boesem gekeert is.

Maer dit geluck van Barbarossa is niet seer langhduerigh geweest, gelijk de wisselvalligheden in den oorlog seer gemeen is, als hy, korts daer na door een swaer onweder overvallen, een groot deel van sijn Galeyen op de klippen, van outs de Acrocerania genoemt, verlooren heeft. Maer op het aenkomen van de Lente, heeft hy sijn Vloot wederom herstelt, pressende oock nieuwe roeyers op de Zee-plaetsen, en noch twee Maanen by sijn Vloot voegende, om in de selve alle voorraed en geschut te voeren,

Moedigheyt van Barbarossa.

Figueroa gevangen, door het verloochen van sijn soon verloft.

Vlucht van Doria.

Die schipbreuck lijdt.

om

om Castel novo, door de Christenen onlanghs gewonnen, te gaen belegeren. Hem wierd van den Grooten Heer, noch een ander Overste, Ulamanes, een afgevallen Persiaen, bygevoeght, die de oorloghs faecken te lande waerenemen sou, en ter oorsaeck van sijn oorloghs kunde, in de plaets van Uitreph in de landtvooghdy van Bosna gestelt was. Dese heeft besorgt, dat seven minder Sanzacken, met hun onderstaende ruyter benden, uyt de naefte landschappen hen bygevoeght wierden, hebben de oock met weynigh onkosten, een goed getal voetknechten Haidon, Uscochen, Martelloffen, Chymeriotten en Morlacken, een woest gheslacht van menschen, dat sich in bosschen en struelen, op roof onthoud, anders hard en snel, en verdraeghsaem tegen alle ongemacken, en bequaem om rofsen en steyle bergen te beklimmen, niet alleen om te strijden, maer oock en voornamentlijck om in de wercken te arbeiden, en alsoo de Turcken te verschoonen, aenghenomen: stellende Testegis, een Turck, tot hun Overste, die men wil een snarenspeelder van Hibraim Bassa, en des selfs aanbrengher en verrader geweest te zijn.

Als nu de somer aengekomen, en *Barbarossa* met sijn macht buyten den Hellepont in den Rizonischen Zeeboefem gekomen was, verdoende sich oock Ulamanes met dartigh duysent soo ruyteren als voetknechten, op het geberghete. Maer al eer hy den boefem in liep, sand hy Draguth en Corset met dartigh kloecke Galeyen, om te verkenen, soodanigh dat de selve de wallen van Castelnovo naerderende, sich door een inham voor het gheschut der Stadt konden bevrijden. Eenige Turcken, om by de naefte Fonteyn, Artifario genoemt, water te halen, aen land gegaen zijnde, heeft Sarmiento, die als Stadvooght daer binnen lagh, Macinio

Mongaia met sijn Vaendel, en Lazaro Coroneo, met een bende ruyters, daer op uyt gefonden, die met hen aen het vechten geraeckt, veel van de selve gedood en gevangen, en de rest nae de Scheepen gedreven hebben, daerse met swemen swaerlijck genoegh aengekomen zijn. Daer op komt *Barbarossa* met negentigh Galeyen, en dry Mazonen mede binnen, alwaer hy geheele dry dagen in het stellen van het geschut door gebracht heeft, alsoo het selve, ter oorsaeck van het geduerigh schieten, alleen by nacht konde toegherecht worden, hoewel niet sonder groot verlies der Turcken, dewijl in die dry dagen meer als duysent van de selve dootd geschooten zijn, onder de welcke Aga Hariaden, die sich selven in Africa, in de Stadt Taiorea, niet verre van Tripoli, tot Koninck opgeworpen hadt, mede was, wiens dood *Barbarossa* een groot verdriet aengebracht heeft, als zijnde altoos voor de getrouwste en beradentste van sijn oude vrienden, by hem geacht geweest. Zijnde de Wercken opgeworpen, heeft *Barbarossa* over de vier en vijftigh groote stucken geschuts, onder de welcke seven dubbelde Slangen, en vier overgroote Basiliscen (soo ghe-noemt) schietende over de hondert ponden gewichts, waeren, zijnde de rest dubbelde en halve Cartouwen, nae de Stadt gekeert, behalven enige andere en Mortieren, die een schrickelijck gewicht van steenen in de lucht wierpen, om daer mede de huysen en daecken te vernielen. Een vierde gedeelte gaf hy Ulemanes, om van de noord-zijde de Stadt daer mede aen te tasten, gelijk hy van de oost-zijde, beneffens Tabache en Halilevan, een Spaensche verlooche, maer die sich in Tunis dapper gedragen hadt, soude doen.

Salec hadt last om van de Zee-kant uyt sijn Galeyen een seecker bolwerck te beschieten; houdende die ordere, dat

Komt
voor Ca-
stelnovo.

Nieuwe
tocht van
Barbarossa.

Belegh
van Ca-
stelnovo.

van

van het opgaan der sonne tot den avond toe, geduerighlyck tien Galeyen met beurten de wallen beschooten, waer door de selve foodanigh gerafeert en vernielt wierden, dat Sarmiento nauwelijcks middel vandt het vervallene weder op te rechten, en sich niet weynigh over dit vreeslijck donderen ontfelde, te meer de wyl. de plaets klipachtig zijnde, swaerlijck aerde, om tot tegenweer te gebruycken, by een ghehaelt konde werden.

Ondertusschen sagh hy weynig hulps te gemoet: want hoewel Doria, die de Keyserlijcke Vloot, in de haeven van Brundisi hield, twee scheepen met mond en oorloghs voorraedt korts te vooren daer binnen gefonden, en groote beloften van onderstandt, gedaen had, achte hy wel, zijnde de Vloot, in sulck een gelegentheydt van saecken, opgeleght, datter niet seer veel voor hem te hoopen was, ten minsten voor en aler hem de Turcken met enckel gheweldt fouden doen buygen.

Terwijl bemachtigen de belegeraers een seer grooten tooren, die in het vierkant met een muer omcingelt stond, van de welke sy soo met musquetten en pijlen, als eyndelijck oock met geschut de Spangiaerden grootelijcks beschaedighden. Sarmiento deed dien tooren ondergraeven, om hem te doen springen, maer de mijne traeghlijck aengaende, baerde sijn kracht meest tegen die van binnen, van de welke veel om den hals geraeckten. Onder dies hadt oock Ulaman een gedeelte van den muer van het aenleggende Slot om verre geworpen, waer door de Turcken, als reeds overwinnaers zijnde, een schrickelijck geroep opstaecten, door al welke swarigheden Sarmiento belaste, dat al die gequetst of verlemt waren, sich in het binnenste van het Slot hadden te begeven, ghelijck Aloisio Ario, en Macin Mongaja, als seer gewond zijnde, ge-

daen hebben. Al de andere, willende het laetfen en uyerfste van hun moed en dapperheyt toonen, voegen sich op het midden van de Marckt by een, om aldaer te samen te leven en te sterven.

Dat ingenomen word.

De Turcken ondertusschen vallen met groot geweldt als rasende de Stadt in, alwaer terstond een wreed en bloedigh gevecht ontfaen is, maer nadeeligh voor de Christenen, dewijl een overkomende stort regen, meest al de musquetiers, die het grootste geweld deden, hunne lonten uytblufchte; en de selve sich derhalven met den degenen spiets mosten behelpen, terwijl de Turcken met een reghen van schichten hen van verre ter neder velden. Veel van de Turcksche ruyters geboden af te sitten, quamen de Christenen met hun schilden en kromme sabels, daerse helmten en corseletten mede door hieuwen, mede soo geweldigh aen boort, datse meest alle ter neder gemaectt wierden, hoe dapperen tegenstand sy oock mochten toonen. In desen strijdt sneuvelde oock Cufan, een Bourgonion, die ter oorsaeck van sijn groote moedt en dapperheyt, het bevel over een bende Spangiaerden sich waardigh gemaectt had.

Groote nederlaeg der Christenen.

Sarmiento selve met dry pijlen door sijn hellemet in het aengesicht gewond, en door het geduerigh waecken en het hevigh strijden vermoeyt zijnde, wilde echter liever dapperlijck strijdende sterven, als schandelijck vluchten, en siende eenen Sanchio Fria, Hopman van een bende, naer een schuytplaats omsien, vat hem, onder een hevigh bestraffinge by de handt, en houdt hem staende, soo dat hy beneffens hem door de overvallende vyanden gedwonghen wierd, de plaets daer hy stond, met hun stervend lichaem te bedecken; hebben-

Dood van Sarmiento.

al zijn voorſlagen was geweest, maer nu aldus voor het laetſte ter noot met den ſelven eenſtemmigh over een komen moſt.

Ario, en die met hem in het binnenſte van het Slot gevlucht waren, ſiende deſe groote nederlaegh, en hoe kleyne hoop hen overigh was, om het Slot te konnen beſchermen, hebben een vrede vaen uytgeſteekken, en ſich behoudens het leven, doch als ſlaefijcke gevangens aen *Barbaroffa* overgegeven, maeckende met hoorden en al, een getal van om-trent acht hondert mannen uyt, die alle door den overwinnaer naer Conſtanti-nopolen gevoert zijn, behalven alleenigh Macin Mongaia, die ſeer hart aengeſocht van Godtsdienſt te veranderen, en het ſelve weygerende, ondertuffchen niet naliet ſijn dapperheyt in het beſchermen van ſijn Schip, in de laetſte ſlagh voorgevallen, *Hareaden* te verwijten, de gramſchap van den overwinnaer op ſijn hals haelde, die hem daerom op de voorſteven van een Galey het hoofd heeft doen afhouden.

Het doode lichaem van Sarmiento konde onder ſoo veel andere (miſſchien ter oorſaek van de wonden in ſijn aengheſicht) niet bekend worden, hoewel *Barbaroffa* onder groote beloften daer nae liet ſoekken, als zijnde van meeninge ſijn hoofd Solyman toe te ſenden.

Deſe moedige overwinnaer nu, door deſe zege ſtout en opgeblafen geworden zijnde, als mede om dat de Venetianen, verſchrickt door het naecken van ſoo veel vyanden, het Caſteel Rizzano aen de Turcken overgegeven hadden, verder trachtende, wend het ooghe naer Cattaro, wiens Stadtvooght, zijnde een Venetiaenſch Radelingh, Matheo Bembo genoemt, hy met dreygende brieven ſommeert en afdaeght hem de Stad in handen te ſtellen, of hy wilde aenſtonds komen, en de ſelve met ſijn geſchut daertoe dwingen. Matheo geeft

door brieven wederom tot antwoordt, dat ſijn Heer, noch hy, eenigh recht op de Stadt Cattaro hadden, derhalven, indien hy eenigh gheweldt op de ſelve pleeghe, ſou hy t'eenemael buyten be-hooren doen, en het oppgerechte beſtand (want tuſſchen de Poort en den Staet van Venetie was foodaenigen verdragh gemaect) daer door ſchenden en ver-breecken; het geen niet anders als tot verkleyninghe van den Grooten Heer konde ſtrecken, als die noyt gewoon was ſijn eedt te breecken. En indien hy naer een onbillijck oordeel, evenwel de ſaek tot de waepenen wilde brengen, ſoude hy als beſchermer van de Stadt, ſich niet ontfien, geweld tegen geweld te ſetten.

Barbaroffa door deſe antwoord eenig-sints vergramt zijnde, heeft aenſtonds naer het binnenſte van den Zeeboefem eenige Galeyen gefonden, alwaer hy eenige ſtucken doende loſſen, een ſchijn gaf, als wilde hy de Stadt met geweld aentaſten: maer Bembo als een groot-moedigh en ſtandvaſtigh man, gaf hem ſoo veel ſchooten en koegels weder tot antwoord, toonende te gelijk ſijn be-ſettinghe gewaepent op de wallen, het welke *Barbaroffa* merckende, heeft hy de riemen doen ſtil houden; en is met de Galeyen weder naer Caſtel-novo ge-keert.

Ondertuffchen de geduerige onluſten tuſſchen den Keyſer en den Koninck van Vranckrijk aennemende, borſten weder tot een oorlogh uyt; om de welke met te meerder voordeel te voeren, ſocht de Koninck van Vranckrijk ſelf den Turck op ſijn handt te krijgen, om oock van die zijde door hem, die hy wiſt ſeer op den Keyſer gebeten te zijn, ſijn vyand te bekommeren. Polin dan, de Gefant van den Koninck, heeft Solyman, ſoo als de ſelve tot Adrianopolis overwinterde, en alles tot een herden oorlogh in Hongaryen vervaerdighe,
door

Nieuwe
onluſten
tuſſchen
den Key-
ſer en
Vranck-
rijk.

door bidden soo verre gebracht, dat de Ottomannische Vloot, onder het beleydt van *Hareaden*, naer Marseille sou geschickt worden, om door de selve de kusten van het Spaensche gebiedt, geheel te ontveyligen, alsoo de Keyserlijke macht te verdeelen, en van Vrankrijk, dat daer door alreeds seer beswaert wierd, af te trekken; te gelijk oock om de Spaensche Schipvaert in de Middellandsche Zee te bekommeren.

Dese saeck in den Raedt van den Grooten Heer verhandelt zijnde, vand veel swarigheden, alwaer Solyman, voornamentlijk door een gesneden, die in de plaets van Luftibey, door geschil van sijn Vrouw, van sijn waerdigheyt berooft zijnde, opperster der Baslaen geworden was, tegen gesproocken wierd. Dese van verstand en van gesagh even groot en aensienlijk, droegh *Barbarossa* een blijkelijsken haet toe, niet anders soeckende, als des selfs ter Zee verkregen roem, door een ledige verachtsaemheyt te verdempen; invoegen hy sich niet ontsagh te seggen, dat hy geen andere reden sagh, om de Vloot voor als toen, tot voordeel van Vrankrijk in Zee te brengen, als op dat Solyman het bysondere nut van *Hareaden*, selfs met gemeen ghevaer van het Rijk mocht bevorderen.

Daer zijnder die self meenen dat dese Heer van den Keyser en de Staet van Venetie, met geld omgekocht was, gelijk hy oock daer nae brieven van Ferdinand Gonzaga, Onder-Koninck van Sicilien, aen hem geschreven, en door een bequaem man hem toegebracht, den selven Polin vertoonde, in de welke hy van hem verfocht, dat Solyman door sijn toedoen, in vriendschap met den Keyser mocht treden; gelijk oock *Barbarossa* sich niet ontsagh te roemen, dat hem van Zani, den Gesant van Venetie, vier millioenen ducaten waren aengheboden, indien hy voor dat Jaer

uyt der Zee konde blijven, want de Venetianen duchten seer voor dese Turcksche macht, vresende schaede door de selve te sullen lijden, ten minsten de onkosten diese tot tegenweer souden ghehouden zijn te doen.

Polin dan, die alreeds door soo veel tegenstribbelingen den moed verlooren gegeven hadt, hoorende nu datter een Vloot uyt te halen beslooten was, gingh den Grooten Heer daer voor te bedanken; en twee dagen daer aen heeft Rostan, de Schoonsoon van den Grooten Heer, en de ontmande, daer van gesproocken is, om dat het Solyman begerde, den Franschen Gesant, met een treffelijcke maeltijt onthaelt, ghelijcken den selven oock van wegghen den Grooten Heer eenighe kostelijcke goudlaeckene rocken, twee seer schoone paerden, en eenige silvere schalen geschoncken zijn, als mede de aensienlijkste van sijn gevolgh met zijde rocken vereert zijn geworden.

Wanneer hy nu op sijn vertrek stond, heeft hem Solyman ten hooghsten aenbevolen de Vloot, die hy hem mede sandt, behouden te bewaren, en te rugghete senden; gevende hem oock tot dien eynde brieven aen den Koninck Francois mede, luydende aldus: (nae dat hy sijn lange ry van Tijtelen had laten voorafgaen) *De Vloot soodanigh en soogroot ghy die begeert hebt, hebbe ick u van alles voorzien zijnde, uyt een broederlijke milddadigheyt toegesonden, en Hareaden, mijnen Zee-vooght belast u raedt te geboorsamen, en naer u eygen goedvinden, den oorlogh te voeren. Maer ghy sult wel en vriendelijck doen, indien ghy besorght dat dese Vloot, nae geluckighe uitvoering van saecken, weder naer Constantinopolen wordt gesonden. Vorders salons beyde alles wel gbelucken, indien ghy ten hooghsten verhoedt dat Carel de Koninck van Spangien, wven eerwigen vyandt, u niet weder onder voorwenden van vrede*

Brief van Solyman aen den Koninck van Vrankrijk.

bedrieght, want dan sal by de billijkste vrede verleenen, wanneer ghy al sijn landen door den oorlogh sult verwoest en vernielt hebben.

Polin dan weder tot Constantinoplen gekomen zijnde, heeft door de naerfigheydt van *Barbarossa*, die nacht en dagh daer aen besigh was geweest, de Vloot volkomen vaerdigh en van alles voorlicn gevonden, invoeghen hy op den sesen twintighsten April daer op te scheep gingh. Naer verschey dene plaetsen te hebben aengedaen, is dan *Hareaden* tot *Modona* aengekomen, en van daer met de Vloot, hondert en tien *Galleyen*, en veertigh *Brigantijnen* sterck, in de engte van *Messina* geraeckt. Omtrent *Reggio* zijn de *Turcken* geland, maer al de *Regginen*, hebben, op het gesicht van dese geweldighe Vloot hun Stadt verlaten, alleenigh *Diego Gaetano*, een *Spangiaert*, heeft het Casteel in besettingh gehouden. Dese, wanneer *Polin* met hem begeerde te sprecken, heeft hem niet te spraeck willen staen, maer dry *Turcken*, die sich op de nevens staende heuveln vertoonden, met sijn gesclut gedoodt.

De andere door dit ongeval van hun gesellen bewoogen, zijn met alle macht in de Stadt gevallen, daerse de ledighe huysen in den brandt gestooken hebben; het geen van *Polin* qualijck genomen wierdt, gelijk oock *Barbarossa* de aenvangers van het selfde swaerlijck gestraft heeft. Men keert dan vorders het gesclut naer het Slot, het welke nae weynigh schooten, den *Spangiaert*, beneffens het jammeren en schreyen van sijn Huysvrouw, soo weechhartigh gemaect heeft, dat hy sich en alles aen *Barbarossa* overgeven most, die hem met sijn vrouw en kinderen, op het voorbidden van den *Gesant*, het leven en sijn vryheyd geschoncken, maer het Slot den krijghslieden ten buyt gegeven heeft; omtrent tseventig *Spangiaerden*,

en vry meer *Burgers* van *Reggio*, zijn in slaverny weghgevoert; evenwel de dochter van den *Stadvooght*, of *Diego Gaetano*, een *Maeght* van een uytstee-kende schoonheyd, op de welke de oude *Hareaden* sijn dartele oogen geworpen hadt, heeft hy nae sijn Schip doen vervoeren, die hy daer na, wanneer sy haer *Godtsdienst* afgegaen was, en de *Turckische* aengenomen hadt, tot sijn wettige vrouwe gemaect heeft, gelijk naderhandt, wanneer *Diego Gaetano* hem in *Porthercole* met sijn dochter quam besoecken, hy den selven, met alle mooghlijcke beleeftheyt ontfangen heeft.

Barbarossa komt van daer met sijn Vloot voor *Ostia*, daer hy aenstondts foodanigh schrick, onder de landaten aen de *Zeekust* verweckt heeft, dat sich een ieder, vol van benautheydt, ter vlucht, naer het gebergte begaf; de schrick tot *Roma* overslaende, verweckte aldaer een ongemeene ontfstelenis, soo dat sich het volck met menighe uyt de Stadt begaf, en het schein dat het selve alles sou verlopen hebben, maer *Polin* een brief aen den *Gesant* *Rodolphus* schrijvende, dat de vloot die hem van *Solyman* toevertrouwt was, en hem t'eenemaal ter gehoorsambeyt stonde, niemant als de vyanden van *Vranckrijk* stondt te beschadigen, stelde de verbaefde gemeente eenighsints weder in stilte. De selve heeft oock die omtrent *Ostia*, en daer nevens aenwoonde, foodanigh verseeckert, datse met vee en wijn by de *Turcken* quamen handelen.

Barbarossa eyndelijck sich selven by *Ostia* wel van versch waeter versorgt hebbende, vervorderde sijn reyse, en zeylende de kust van *Foscaenen* en *Genua* sonder enige overlast voorby, is recht naer *Marseille* toegevaren; alwaer hy door *Francois de Bourbon*, genoemt *Montieur d'Anguien*, als *Generael* van de *Konincklijcke Zee-macht*, seer tref-

Trouwt
de doch-
ter van
Diego
Gaetano.

Barbarossa
by *Ostia*.

Barbarossa
treckt tot
bystandt
van de
Franssen.

Wind en
verbrand
Reggio.

felijck

felijck onthaelt wierd; doende een heerlijke intrede, doof de met tapijten behangene straeten, gevolgt van twee duylent Janitzaren, en soo veel andere Turckfche soldaaten. Hy wierdt aldaer eenige dagen seer heerlijck onthaelt; tot dat hy sich weder op de Vloot begaf, daer hy sijn volck betaelde, en van alle noodwendigheden tot den oorlog voorsagh, terwijl Polin te post naer den Koningh gingh, om de noodige bestellingen, tot den voorgenomen tocht, hem af te haelen.

Maer terwijl alles van de zijde van Franckrijk lanckfaem by quam, konde *Barbarossa*, die noch onsecker was wat aen te vangen, en siende dat de beste tijdt vast doorgingh, verdrietigh wierd, niet naerlaetende sijn beklagh te doen, segghende: dat dit ontijdigh vertoeven hem by den Grooten Heer en aen de Poorte in ongenaede stond te brengen, en het selve hem swaerlijck te verantwoorden sou vallen, tot dat Polin eynelijck met ordere om Nizza aen te tasten, van het Franfche Hof weder te rugghe quam; want de Koninck oordeelde hem billijck te zijn, het geene hem met recht toe quam, met de waepenen te veroveren, als zijnde blijckelijck dat dese Stadt Nizza voorheen van sijn voorfaeten, zijnde door ghebreck van geld benodight, aen den Hartogh van Savoye te pande gegeven was, welke, jae grooter somme, hy, tot lossinge van dat pand alreede, maer te vergeefs aengeboden hadt. Hy dan besloot de Turckfche macht derwaerts te keeren, niet konnende van sijn gemoed krijgen, de gemeene Christenheyd door de ongelovige, hoewel hem ten dienst staende, een swaer en beklagghlijck verderf, dat hem en sijn nakomelingen by de Christenheyd haetelijck stondt te maecken, toe te brengen; sonder evenwel de vereyfchte voldoeningen, over de verongelijckingen, hem van den Keyser aen-

gedaen, daer door te verkrijgen. Hy dan hadt voor heen den Heer de Anguien, uyt het Konincklijcke geslacht van de Bourbons, broeder van den Hartogh van Vendosme, over de Franfche Vloot gestelt, dewijl de Capiteynen en eenige Franfche Edelen, het ghebiedt van Virginio Urfino, Graeve van Anguillara, als een vreemdelingh, niet wilden gehoorsamen. Dese sijne Vloot bestondt uyt twee en twintigh Galeyen en achtien Scheepen, op de welke acht duysent voetknechten geleght wierden, beneffens voorraad voor veele dagen.

Dese macht is dan uyt de haeven van Marseille langhs de Kuft naer Portercocle gevaren, zijnde twee dagen daer aen van *Barbarossa*, met sijn macht, bestaende in hondert en vijftigh Galeyen, gevolgt. Polin heeft aenstonts, uyt bevel des Konincks, die van Genua aengescheven, datse voor dese macht niet behoefden te duchten, alsoo de Turckfche Vloot, als staende onder het gebiedt van sijn Koninck, niemand als die van Nizza, ten waere sy sich by tijds overgaeven, sou beschaedigen; en om het selve hen des te beter te verseeckeren, heeft hy eenige Genouetische gevangens, die op de Galeyen roeyden van *Barbarossa* verkregen, en de selve los en vry naer Genua hun vrienden toeghesonden.

Hy heeft oock die van Nizza beleefdelijck aangemaent, dat sy hun ouden en natuerlijcken Vorst, niet minder in mildadigheyt als macht uytsteekende, weder aennemen wilden, liever als het gevaer van de uysterste verwoestingh te verwachten; maer de Oversten der Stad gaeven tot antwoordt, sy wilden hun trouwe, die sy hunnen Heer den Hartogh van Savoyen schuldigh waren, en wien sy hun wettighen Vorst achten te zijn, tot het laetste toe voorstaen; men sou derhalven af laeten de Burgeren met brieven en vermaninghen te ontruften,

Aentocht om Nizza te belegeren.

recht van le Kroon an Frankrijk op Nizza.

wilden anders' al die sich daer toe ver-
toonden, voor vyanden houden.

Belege-
ringh van
Nizza.

De Franfchen dan sich van aenraeden tot de daet keerende, hebben hun volck ghelant, en van dry oorden beginnen de Stadt te naerderen. Nizza leght aen een hoogen uythoock, die sijn begin van de Alpes neemt, en met een geduerige rugge tot in de Zee afloopt, op het uytterste van het selfde is een Slot gebouwt, een werck van de oude Koningen van Provence, door de gevangenis en jammerlijcken uytgangh van veel treffelijke mannen vermaert. Dit heeft haer uytzicht wijdt en breedt over de Zee, en wort met een hoogen wegh met de Stadt vereenight.

Befchrij-
vingh van
de Stadt.

Onder aen een rots, nevens de strand, ontfpringht een seer overvloedige fonteyn van seer goet waeter, seer bequaem om selfs de aldergrootste Vlooten met water te voorfien. De wallen van de Stadt, als van een oudt maeckfel, zijn niet seer sterck; maer de Burgers hadden de selve onlanghs, door raed en bestieringh van Paulo Simione, Overste van het Slot, met eenige nieuwe bolwercken voorfien. Dese had groote erverentheynt in Krijghsaecten, en zijnde onder de ordere van de Ridders van Rhodus, was eertijds van de Turcken gevanghen, en onder de slaverny van *Barbarossa* geweest, en liet nu niet af de Burgeren te vermanen, kloeckmoedighck het geweld van de Turcken, dat geensints soo overdadigh te vreesen was, te wederstaen, en op dat sy het selve te beeter mochten betrachten, nam hun vrouwen en kinderen, en watter meerder onweerbaers in de Stadt was, by sich in het Slot, en bestelde de Stedelingen al wat hen tot hun bescherminge en onderhoudt mocht noodigh zijn.

Polin had sijn aennaeringe, aen dat gedeelte dat naer het noorden streckt, en een Poort heeft, waer uyt men naer Villa Franca gaet. Angian had een Re-

vierken, dat met een swaere val langhs een steenachtigen boesem, niet verre van de wallen afloopt, tusschen beyden, en sijn geschut tegen een steylte opgebracht. Maer de Turcken hadden niet verre van de legerplaats van Polin, met een verwonderlijcke vaerdigheyt, hun batteryen opgerecht, en alreede begonnen met hun geschut de wallen der Stad neder te vellen; maer de vloot der Franfchen den uythoock te boven gezeyldt zijnde, speelde soo met hun geschut op de Stadt, dat veel van hun koegels daer over, tot in het Turckische Leger quamen gevlogen. Welck gevaer de Turcken aenmerkende, hebben se aen dat gedeelte, het welke Leo Strozzi, beneffens Polin beschoot, sich gevoeght, zijnde een bolwerck, dat eerst verfch van die van Nizza gebouwt, en dienvolgende noch niet wel bestorven was, in voegen soo veel muers door hen en de Turcken om verre geworpen is, dat se met volle gelederen en vlieghende Vaendelen daer op aenghevallen zijn, gelijk de Toscaenen onder Strozzy niet langh achter gebleven zijn, om hen naer te volgen.

Nizza
bestormt.

Maer de belegerde hebben sich met sulck een moedt en dapperheyt verdaedigh, dat se de Turcken, beneffens de Toscaners, met verlies van veel dooden, weder afgewesen hebben. Oock hebben de Turcken op dien dagh een Vaendel verlooren, wiens draeger gedood wierd, waer tegen dat van Strozzy in stucken gescheurt wierd, hebbende des selfs voerder, hoewel seer ghewond, het overige evenwel dapperlijck beschermt. *Barbarossa* hier mede niet vergenoeght, beval al sijn macht te saemen te brengen, om een tooren die by de poort staet, te vernielen; van de welke de beleggers veel schade te lijden hadden; de welke eyndelijck om verre geschooten, en een groot gedeelte van de mueren mede vernielt zijnde, hebben

En over-
gegeven.

ben die van Nizza, siende hun vordere bescherminge buyten hoop; te meer, dewijl de meeste van hun besetting gequêtst waren, van de wallen het tecken van verdragh gegeven, naer het welke Angian hen op die voorwaerden, datse den Koninck sijn Meester op de selve voet souden gehoorfamen, gelijkse den Hartogh van Savoyen gehoorfaemt hadden, aengenomen heeft.

Maer Polin vresende dat de Turcken sich tegen dit verdragh souden stellen, als door smart van hun verlooren medegefellen, en hoop van buyt aengedreven zijnde, en overhoop in de Stad vallen, heeft soo veel by *Barbarossa* te wege gebracht, dat hy sijn volck te rugge nae de vloot riep, om welke oorfaeck, niet langh daer nae de Janitzaren, als in hun hoop bedroghen zijnde, Polin en Strozzy, soo als sy van de aenspraeck met *Barbarossa* weder quamen, meenden om den hals te brengen.

Zijnde nu aldus de Stadt vermeestert, begoft men een overlegh, om het Slot mede te bemachtigen, te maecten. Om trent het welke twee redenen van *Barbarossa* voorgheftelt wierden, van de welke de eene streckte, om de Stadt te bewaeren, op datse door geen schierlijke overval van die van het Casteel mocht aengetast worden; en in het verseeckeren van het landt rontsomme, op datter van eenige zijde geen onderstand komen mocht. d'Andere bestond in het bestellen van het geschut, en het beschieten van de plaets, doende aanbiedingh aen de Franschen van het geene sy van beyden wilden verkiesen, en stellende hy sich volvaerdigh, of met geschut het Slot aen te tasten, of het landt rontsomme te verseeckeren.

Polin scheen hier in twijfel te staen, wat hy best verkiesen sou, waeromme *Barbarossa*, als in versnadingh van der Franschen onberaedfaemhey, een bequame plaets verkooren, en aldaer seven

stucken geschuts toegerecht hebbende, daer mede de vestinghen van het Slot dapperlijk mede begonnen te beschieten heeft, soo dat sich niemand op de wallen derfde vertoonen, en een groote schrick onder de weerloofe lieden die daer binnen waeren, of wel de Slotvooght onverschrickt bleef, ontstond.

De Franschen oock hun werck onder malkander verdeelt hebbende, bestonden oock van een anderen oort het Casteel te beschieten, soeckende de gheswindhey der Turcken, daerse sich over mosten verwonderen, nae te yveren. Maer door al dit schieten geraeckten de Franschen in sulck een gebreck van buskruyt, dat sy het selve van de Turcken moesten koopen, niet sonder groot misnoeghen van *Barbarossa*, die sich daer over liet hooren. Dat het een schande voor Vrankrijck was een ander oorlogs voorraad te moeten ontleenen, dat men tot Marseille de Scheepen liever met wijnvaeten, als met oorloghs voorraad voorfagh. Hier by voegde hy noch andere klachten, als dat men hem met beloften van veel grooter dingen, die men tot Canstantinopolen voorgegeven had, bedroogen had; jae quam wel soo verre dat hy dreyghde Polin in de keetenen te slaen, als die hem van Constantinopolen af daer heen getroot hadt, daer hy of verlies van sijn achtighe stond te lijden, of sijn Vloot, door gebreck van oorloghs gereedschap, onnut te maken.

Hy daer op doet sijn Divan, of Krijgsraedt vergaederen, willende met den selven van hun te huys reysfe handelen, naedemael hy sich soo schendigh in sijn verwachtinge bedrogen vandt.

Maer Polin door dese dreygementen ten hooghsten ontstelt, ontsagh sich niet, om sulcks voor te komen, op de alderootmoedighste wijze, door beloften, vleyen en gebeden, den Turck tot astand van dat voornemen te bewegen, invoege daer door, voornamentlijk

Het Slot
beschoo-
ten.

Scheppen
van *Bar-
barossa* te-
gen de
Franschen.

door.

door de beweegredenen van Aagian sich *Barbarossa* eyndelijck liet bewegen.

Ondertussen wierden eenige brieven van den Marquis del Vasto onderschept, in de welke hy den Overften van het slot Simon vermaent, sich soo lange dapperlijk te houden, tot dat hy, hebbende albereeds eenige benden voor afgesonden, met de rest van sijn magt sou aenkomen, om hem te ontfetten, dat hy albereeds de Alpes overtrock, en binnen twee dagen, by der handt sou zijn om de Franschen en Turcken op te slaen. Dit gerucht wierdt terstond door het leger verspreyt, het welcke geen kleyne vrees onder de beleggers verweckte; waer by quam een schrickelijcken swaren regen dien nacht te vallen, waer door de Turcken al hun wercken en gheschut verlieten, en ter vlucht sich naer hun Vloot begaeven. Maer als de dagh aenquam, en geen vyand ergens vernomen wierdt, quam de schaemte en schande de plaets van de schrick en vrese innnenen. Niet langh daer nae, als men vermerckte, dat het Slot, als op een hooge rots gelegen, swaerlijck met geschut te dwingen, veel minder te ondermijnen was, heeft men met gemeene raedt beslooten, het geschut wederom af te voeren, daer de Turcken, tot versmadigh van de doodwerckende Franschen, de schouderen onder setten, toonende wat meer, als dese weecke landtaert, te wege te konnen brengen. Maer in desen aftocht konde men de moedwil der Turcken soo wel niet betoomen, of sy vielen geweldighlijck in de Stadt, en plonderden die uyt. Aldus treckt men weder van Nizza af, hebbende albereeds Scrocchi eenige Steden van dat gewelt door vernaninge en sijn gesagh, dat by die landsaeten vry groot was, tot overgeven bewogen.

Wanneer de Turcken en Franschen nu by het Eylandt Margarita gekomen waren, vernamen sy, dat del Vasto nu

alreeds met de Vloot van Doria tot Villa Franca aengekomen was, daer hy door onweder met verlies van eenige scheepen, ongeval geleden had. Op het bericht van dese schaede, sandt Polin een Gesant aen *Barbarossa*, om hem het verlies der vyanden, en de gelegenthey om de selve met voorde aen te tasten te kennen te geven, en ernstighlijck aen te maenen met hun macht de selve te bespringen. *Barbarossa* stond het selve toe, met belofte in geen gebreeckete fullen blijven; maer de stormige tegenwinden hebben hen verhindert desen tosegh ten eynde te brengen; maer als daer nae het weder veranderde, en de Vloot voort gebracht was, heeft *Hareaden* schierlijck en buyten verwachtinge sijn Vloot opgehouden, tot groote verwonderingh van een ieder, en voornamentlijck de Turcksche Hoplieden en Sangiacken, die sich niet ontslaegen te seggen, dat het billijck was, dat *Barbarossa* Doria sijn medebroeder, de gunst die hy voor heen by Hippona, als hy hem vryelijck liet vluchten, bewesen had, met tegengunst vergold. Onder dese, die hem sulcks na gaven was Cayerogle, de voornaemste der Sanfacken, de soon van den Egyptischen Cayerbey, die hebbende Campson Gaury den Sultan verraden, de landvooghdy van geheel Egypten daer door verdient hadt.

Maer dit verwijt heeft *Hareaden* soo toen als tot Canstantinopolen, foodanigh wederleght, dat hy voor stelde, dat hy als een oud Opperhoofd, met sijne, hoewel by siende oogen, beter de saccken insagh, als sy Jongelingen met hun scherp gesicht; voegende daer eenigh tegen verwijt tot laste van Cayerogle by. Vorders soo veel heeft men noch te wege gebracht, dat sy eenighe naerblijffels van dese schipbreuck genoten, en eenigh gesoncken geschut uyt de grondt gehaelt hebben. En alsoo is *Barbarossa* weder naer Marscille en Toulon gevaeren.

Aldaer

Gelegent-
heyt van
de vyanden
aen te
doen van
Barbarossa
weder-
houden.

Beschul-
digen
teghen
Barbarossa.

Van hem
wederlegt.

Aftocht
der Turc-
ken en
Frans-
chen van
het Slot.

Aldaer zijnde, heeft hy vijf en twintigh Galeyen uytgekoosen, die hy na de Spaensche Kust, om te roven gefonden heeft, stellende daer over Salech en Afsan Celeb, sijn nauwe bloedverwandt. Dese de Franche Kust voorby varende, hebben Rosa vyandlijcker wijze aengetaft; en een grooten buyt gemaect hebbende, veroveren daer en boven in de Haeven van Palamos een Schip en een Galeye, met al het welcke sy, gelijk hen geboden was, naer Algiers overgestooken zijn; om aldaer te overwinteren, en met het aenkomen van den lente weder naer *Barbarosse* in Provence te keeren.

Ondertusschen dese Turcksche macht met soo weynigh voordeels in den boesem van Christenrijk sich ophoudende, vant de Koninck Franciscus geraden verlosf te geven om weder naer de Levant te keeren; te meer dewijl de Koninck, onder meer andere gheledene schaden, begofft te vermercken, dat sich met de Turcken te verbinden, hem de haet en macht van geheel Duytslandt op den hals gehaelt was. En *Barbarossa* selve bevandt sich aldaer met het grootste ongenoege van de geheele wereld, als wordende sonder tot eenige merckelijcke diensten gebruyckt te worden, luy en ledighlijck opgehouden, en siende dat alles soo slechtelijck, tegen de groote beloften, die door de Franschen tot Constantinopolen gedaen waren, uytviel.

Eyndelijck veel gaeven en geschencken van den Koninck, opdat hy met geen ongenoege sou vertrecken, ontfangen hebbende, als mede de slaeven die op de Christene Galeyen waren, om de sijne daer mede te voor sien, is hy uyt Provence vertrocken, varende voorby de kust van Genua, wierd hy door dese Staet met veel ververfchingen begiftigt, op dat hy hun gebiedt geen schaede sou toebrengen, in het welcke hy oock een groote oprechtigheyt toonde. Zijnde

vorder ghekomen in de Toscaensche Zee, verfoscht hy aen Jacomo Apiano, Heer van Piombino, hem een soon van Sinan, of Sinas de Jode, Zabache ghehoent, die uyt een Christen slavinne gebooren, en in het veroveren van Tunis gevangen was, weder te geven. Maer sulcks wierdt van den Heer geweygert, alsoo de Jongelinc albereeds van geloof verandert en gedoopt was, waer over hy groote schaede op het Eylandt Elba gedaen heeft, dreygende noch veel meerder te doen, indien hem dese Jongman niet toegelonden wierdt, gelijk men ten laetsten gedwongen was te doen, voor de welcke hy, in vergeldinge eenige andere slaven die hy by sich had, op vrye voeten gingh stellen, behalven veel andere gunsten en teekenen van danckbaerheyt die hy bewees, ter oorlaeck van de groote blijdichap die hy genoot, van dien Jongelinc sijn Vader weder te konnen toebrengen, gelijk hy dede, sendende hem selfs naer Suez, een Haven van het Rode Meyr, alwaer hy uyt ordere van Solyma versonden was, om ordere op een Scheepsvloot teghen de Portugeesen te stellen.

Maer *Barbarossa* van Elba met sijn macht vertrocken zijnde, quam by Talamone te landen, welcke Stadt eerst, en het Slot daer na hy by verdragh vermeerderde en uytplonderde, veel gevangene maeckte, blijvende alleenlijck de Overigheyt vry, volgens hun besteck. Maer sijn Barbarische wreedheyt moft echter noch op de doode lichaemen woeden, doende het ghebeente van Bartolomeo Talamone, die eertijds Generael van de Pauselijcke Galeyen was geweest, uyt het graf haelen, om dat de selve eenige besittingen van hem, in het Eyland Metilene, beschaadicht had. Dit landt moft oock dese schaede lijden, om dat hy teghen de Sanesen, of die van Siena seer onvreden was, om dat de Capiteyn Girolamo Begliarnati, sich in dienst van

Verrichtingen van *Barbarossa* op sijn te huys reyse.

De Turcksche vloot wort naer huys gefonden.

den Koninck van Vranckrijk niet hadde willen begeven; of om dat Leone Strozzi, die met eenige Franſche Galeyen de Turckſche Vloot vergefelſchapte, het ſelfde om eenige andere oorſaeck alſoo beſtelde.

De Turcken begaeven ſich vorder landewaert in tot Monteano toe, daerſe veel gevangen en van daen haelden. De Hartogh van Florence hadt het ſelve wel te vooren gheſien, en wetende dat de Senefen onder malkander verdeelt, en vieriger tot hun byſondere wraeck als gemeene beſchermingh waren, had hen hulp en byſtand van volck aengeboden, maer die Regeringh hadt ſulcks geweygert, als vrefende dat Coſmus maer gelegentheyſt ſocht, om ſich meeſter van hun Stadt en Staet te maecken: maer als ſy ſich nu het quaet en den ſlagh op den hals ſaegen komen, ſondenſe Ambroſio Nucci te poſt nae Florencen, om nu te verſoecken het geene ſy voorheen geweygert hadden, en ſoo goed was de Hartogh dat hy het hen toelſond, aengemerckt die ſchaede die Toſcanen daer door mocht komen te lijden. Hy oock wetende, dat in deſe Armade en Zee-macht, de Prior van Capua, en andere ſijn wederspannige waren, die al voor lange beſlooten hadden aldaer den voet valſte ſtellen, was niet weynigh voor Orbitello beducht.

Hy dan ſandt Stephano Colonna met voet en paerde volck, beneffens eenige Spangiaerden en Burgeren, en Don Johan di Luna, opperſte van de wacht der Stadt, voor den Keyſer, de Sanefen te hulp.

De Turcken ondertuffchen beſtonden Portercole te beſchieten, datſe vermeeſterden, keerende voorts hun macht naer het Casteel, daer Carlo Manucci, en de Hopman Corazzo op laegen; die weynigh weer biedende, ſlechts voor hun eygene behoudenis forge droegen, laetende vorders alles in het geweld van

de Turcken, die behalven andere grooten buyt aldaer gemaect, en groote verwoeſtinge aldaer aengerecht, een groote menigte menſchen, ſoo mannen als vrouwen en kinderen, van daer wegh voerden, nemende de Franſchen het Casteel te verſtercken, terwijl de Turcken ſich vorders naer Orbitello begaaven, daer ondertuffchen Don Giovanni di Luna, met het volck dat hy mede gebracht had, binnen geraect was, waer by oock Chiappin Vitelli met twee benden paerden en eenigh voetvolck, als mede de Hartog Stephano Colonna gekomen zijn, invoeghen de Turcken vruchtende deſe ſoo ſtercke beſettinge, en de ſterke gelegentheyſt van deſe plaets ontfiende, hun aengevangene wercken lieten ſteecken, en ſich weder te ſcheep in hunne Galeyen begaaven; zeylende van daer naer het Eyland del Giglio, of het Lelyen Eyland, daer dicht by, op het welke ſy met geweld een Casteel veroverden; onder faveur en beſcherminge van het welke ſy het geheele Eylandt door liepen, plonderden en beroofden, voerende over de ſeven hondert zielen van daer wegh.

De Franſchen oock, die op alle manieren den Paus op hun zijde wilden trecken, hadden Bartolomeo Martelli naer Roma geſonden, om den ſelven de plaets van Portercole aen te bieden, maer hy weygerde de ſelve aen te nemen; waer over ſy, zijnde nu gedwongen die Stadt te verlaten, als die ſy niet machtigh waren ſonder groot ongemack en ongelegentheyſt te bewaren, daer den brand in geſtoocken, en alſoo de plaets in puyn en aſſe gelaten hebben.

Portercole
verbrandt.

Van daer begaf ſich deſe Zee-macht naer Iſchia, alwaer by nacht volck aen land geſet hebbende, ſy eenige dorpen en gehuchten verwoeſt hebben; tot datſe cyndelijck door de Sterckte van de Stadt gedwongen wierden weder te vertrecken. Sy wenden van daer de ſtevens naer

Pro-

Procida, daer se maer weynigh schade deden, verhopende Pozzuolo op het onvoorhsienste te overvallen; en dit sou hen geluckt hebben, om datter in de Sterckte noch besetingsh noch voorraedt, als alleen voor eenige weynige dagen gevonden wierdt. Maer de Onder-Koninck van Napels, Don Pedro di Toledo, deed van Napels, op het gerucht van het aenkomen der vyanden, een braeve troep ruytery daer heen draven, die door een goeden hoop voetknechten, en nodigh voorraed gevolgt wierden, maeckende te samen wel een ghetal van twaelf duysent mannen te voet, en twee duysent paerden uyt, door welke toeverlicht, dese aenflagh der Turcken t'eenmael quam te verydelen; invoegen de selve aldaer geen andere schade deden, als door het getchut van de Galeyen, den Hopman Saiavedra, een Spangiaert, op de mueren doodt te schieten, en een man van wapenen gevangen te nemen.

Sy maecten vorder hun aenflagh op Amalfi en Salerno, maer een onweer ontstaende, verhinderde dit besluyt, en verstroyde hun Vloot voor het meeste gedeelte, drijvende den een hier den anderen daer, niet sonder eenige schade te lijden, tot dat se by den uythoeck Palimiro, soo van den Stierman van Æneas, die aldaer buyten boort gevallen en verdroncken sou zijn, genoemt, weer by malkander quamen, en gelegentheydt vonden de kust van Calabria veel schade toete brengen. Costo verhaelt, dat die van Amalfi, dit onweder, dat hen de Turcken van den hals afdreef, de bysondere gunst van hun bysonderen Heylig, wiens lichaem in de selve Stadt, met seer groote eerbiedigheyt bewaert en geëert word, toeschrijven, waer over oock die dagh, zijnde de 22. van Junius, 1544, by dese Burgeren, als een groote heylige dagh geviert word.

De Zee-macht wende voorts hun Stevens zuydelijck aen, alwaer de Turcken

het Eyland Lipari, omtrent twintig Italiaensche mijlen van Sicilia gelegen, en vermaert door haer Alluyn putten, baden en vruchtbaer koorn gewas, hebben aengedaen. De Stadt daer op leggende, hoewel vry sterck, wierd slechtelijck verdadigt door haer Burgeren, van het welke de schult een van de voornaemste der selver, Nicolo genoemt, opgelegd wort; die maeckende een beding alleenig voor sich selven en die hem aengingen, de rest ten believen van de vyanden en barbaeren gelaten heeft; die al wat sy in het Eyland konden vinden, tot slaven weg gevoert hebben, komende het getal der selver op meer als sefen duysent personen; van de welke een groot getal daer na op de reyse gestorven is, niet konnende de sware ongemacken van hun ellende en slaverny verdragen, behalven dat de scheepen door de menigte der gevangene slaven soo beladen waren, dat dese malkander verstoncken.

Dit swaer ongeval van dit Eyland van Lipari geviel op den Maend van July, blijvende de Stadt foodanigh verwoest, dat de Keyser daer na met groote onkosten deselve weder heeft moeten opbouwen, maeckende daer een Colonie, of Plantsoen van Spangiaerden van. Dese saeck, het overgaen van dese plaets aengaende, word evenwel van andere foodanigh niet verhaelt, maer wel dat *Barbarossa* verscheydene voorslaeghen van verdrag afgeslagen hebbende, alleen daer op bleef staen, dat de Burgers hem hondert duysent Ducaten souden geven, maer alsoo men voor alstoen soo veel niet by een konde haelen, hadden hem de Burgers in juweelen en geldt vijftigh duysent aengeboden, die van *Barbarossa* geweygert wierden, waer op de selve met alle geweld de Stadt hadt bestaen te beschieten. De Burgers te vroegh hier door moedeloos gemaectt, hadden twee van hunne voornaemste inghesetenen den last, om hun verdragh te maecten, op-

geleght; die bedingende de vryheyt der hoofden en goederen van seftien voornaem huysen, de rest ter believen van de vyanden lieten, welcke seftien beloofden het andere volck, indien het tot slaven gemaect wierd, weder te lossen; maer dese seftien huysen, als de rijkste en voornaemste zijnde, waren de eerste die van de Turcken aengetast wierden, en alsoo bleef oock het lossen van dese ellendige Liparinen achter.

De Vloot, rijck van buyt en roof, wende sich van daer na de Faro van Messina, maer voer Sicilia, sonder dat Eyland eenige schade toe te brengen, voor by, soo om dat de Scheepen soo veel in hadden als sy laeden mochten, als om dat sy nu al een lange wyl, altoos Giannettino Doria, achter aen hun staert hadden gehad, die met vijf en twintigh uytgelesene Galleyen hulp toebrecht daer hy konde, en sich als nu binnen Messina hadt geleght.

Eyndelijck Hareaden komt aldus rijck van buyt en roof tot Constantinopolen, hebbende veel, maer nae het opgeven en voornemen van de Franschen veel te weynigh te wege gebracht; soo veel isser van dat dese de laetste schade en hinder geweest is die hy de Christenen heeft aengedaen, want niet lange nae sijn aankomst aen de Poorte, daer hy wel ontfangen wierd, heeft hem een langhdue-rige buyckloop aengetast, die hem swaerlijvigh, en tot wellust te seer geneghen zijnde, eyndelijck so verre gebracht heeft, dat hem de natuerlijke warmte de beenen en dyen begoft te verlaeten; maer als een Jode hem versch gedoodde kleyne kinderen daer geduerigh op leyde, wierden sijn vervlogene krachten wel eenig-sints herstelt, tot dat hy door een geweldige koorts wegh gesleept wierdt, zijnde alreets tachtentig Jaren oudt. Hy liet sijn Soon Assan, die hy tot Koninck van Algiers gelaten hadt, door gunst van Solyman, tot erfgenaem van sijn goederen, slaven en bysondere vloot.

Petrus Angelius Bargæus, die by hem op sijn tocht naer Nizza is geweest, en die geene was die van del Vasto, aen hem gefonden was, om hem van de schipbreucke van Doria te verwittigen, heeft dese Vaersen tot sijn lof, op sijn beeldt gemaect.

Ec quis Protogenes, ec quis tam doctus Apelles

Hanc faciem, hæc clara splendentia lumina flamma (tus.

Finxit, & hos virva viros in imagine vul-Nam (memini) sic ipse oculos, sic ora ferebas Invicte Hareadene: acri dum milite septus Urgeres hostem & fulcres navibus Æquor. Ut durum ut servum spirat frons horrida martem,

Ut cædem minatur adhuc, ut virvida virtus! Quæque arces, quæque olim urbes, quæque ardua muris

Oppida disiecit, quæ regna opulenta sub egit! Ostentans sese medio in discrimine belli, Indicat adversas quantum contemneret iras Fortune: quantis rerum versaret habenas Consilij, si quando auræ implere secunda Carbasaque curjusque tuos, nec pectore ma-gni

Defecere animi, quanquam natalibus ortum Obscuris, quanquam Majorum exempla sequentem

Nulla: truces ut non sceptro spoliare superbo Auderes, ipsosque sua de sede Tyrannos Ejicere & victis Libyæ Jus dicere Regnis. Te te undæ trenniere omnes &c.

Dat is:

Wat een Protogenes, of wat Apelles maelt Dit Wesen, dat her ooggh met sulck een licht bestraelt,

En geeft een leven aen dit levend eygen wesen,

Want (en hy is het, die mijn wond'trend' oog voor desen

Eerbiedig heeft beschouwt) aldus stond uw gelaet,

Dus blaecte uw helden ooggh, daer gy ten strijde gact,

Aankomst van Hareaden tot Constantinopolen.

1547. sijn dood.

Onoverwonnen held, omringht met stoute
benden,
Om uwe vyanden te sien den rugge wenden;
Of met u Kielen snijdt Tyrhenus peeckel nat,
Soo menighmael met bloed door uwe hand
bespat.
Hoe staet de woede Mars uyt uw gelaet te
vresen;
Wat onvertsaegde deugd en blinkt niet uyt
uw wesen!
Deugd, die soo menig Slot, soo menig stoute
Wal,
Soo menigh Koninckrijk gebracht heeft tot
den val.
Die noch te toonenschijn, in 't midden van
de schaeren,
Der overwinnende of der swichtende Bar-
baren,
Hoe veel ghy 't bars ghelaet van vyantschap
verdacht,
Of 't tegenstreven van de norsche luckvrouw
acht:
Met wat beraetsaemheyt ghy weet het stuer
te stellen,
Wanneer de voorspoet, doet u bolle Zey-
len swellen.
Wanneer ontbrack u moedt (of u't gheluck
ontnam
De keur roem van geboort, van een verhe-
ven stam,
En 't heerlijck voorbeeldt van uw' Vad'ren
naertespuren,

Door 't slinckse nootlot, noyt uw Jaeren
mocht gebeuren)
r'Ontsetten van haer Kroon, te werpen in
het sand,
Verwonnen door uw stael, so menig dwin-
geland? (ven,
En uwe wetten, om uw hoog gefagh te stij-
Het dorstigh Libya haer Vorsten voor te
schrijven?
De stroomen wijden zijd &c.

Maer wy hebben in het verhandelen
van dese geschiedenissen, nu en dan van
Dragut eenigh gewagh gemaect, en in
der daed wy hebben niet te meenen, dat
dese een gering onderlingh, en geen na-
yveraer van desen dapperen Barbari-
schen Zeevorst is geweest, en dat hy niet
mede een hand om Rijken te dwingen,
en Christenen te doen verschrieken,
heeft gehad, waerlijck de gerechtigheyt
des Albestierders heeft al te veel werck-
middelen ghehad, om der Christenen
trotsheyt te toomen, of hun twittende
tweedracht te straffen, als dat wy met een-
nen *Barbarossa* behoeven af te laten: wy
sullen dan u desen tweeden *Hareaden*, als
een groot leerkindt van sulck een voor-
ganger, met eenigh gevolgh laten sien,
en ons des aenvanghs, noch den Lezer
sijn befeffingh laten berouwen.

't L E E V E N en D A D E N

V A N

DRAGUT RAIS.

I N H O U D.

G Eboorte van Dragut. Zijn begint selen van Roveryen. Zijn
eerste overwinning op de Venetianen. Dragut van Doria

T 3

geno-

genomen. Wordt geloft. Vanght weder aen te roven. Wind de
 Stadt Africa. Wordt in de Gerbi van Doria beset. Ontkomt
 seer wonderlijck. Malta te vergeefs van de Turcken besprongen.
 Gozo van de Turcken gewonnen Tripoli belegert. Verradery
 van een Fransman. Tripoli door Fransche verradery verlooren,
 en in handen van Dragut gestelt. Dragut aen de Kusten van
 Italie. Veroveret de Gerbi met bedrogh, en doet den Heer op-
 hangen. Wreetheyt van Dragut. Bestellingh van den Tocht des
 Konincks van Spangien naer Tripoli. Verlet van de Vloot.
 Moedwil der Soldaten. Wonderheden van het Jaer 1559. Ver-
 treck van de Christen Vloot van Malta. Verhael van de Neder-
 laegh der Christenen alle Gerbi. Groote ongemacken van de
 Christen vloot. Komst der selve aen de Gerbi. Hun ontmoeting
 aldaer. De Sciecque en sijn Mooren stellen sich onder den Ko-
 ninck van Spangien. Maltesche scheepen en volck te rugge ont-
 bouden. Bestellingh tot verseeckeringh van de Gerbi. Tijding
 van het aenkomen der Turcksche vloot. Verwarringh onder de
 Christenen. Aenkomst van de Turcksche vloot. Jammerlijck
 verstroyen van de Christen vloot. Vertreck der Hoofden van
 Gerbi. Groot verlies der Christenen alle Gerbi. Dragut tot het
 winnen van de Sterckte op de Gerbi ontbouden. De Sterckte op
 de Gerbi van de Turcken belegert. Sware uytval der Christe-
 nen. Dragut wordt gequetst. Groot gebreck van water by de
 Christenen. Zee water met distilleeren soet gemaect. Dragut
 draeght den naem van Koninck van Carvan. Groote schelme-
 ryen onder de Christenen. De Koninck van Tunis bewijst den
 Christenen hulp. Christen Galeyen dapperlijck beschermt. Aer-
 dige Krijghslist der Turcken. Stormen afgeslagen. Piantaneda
 geschooten. Uysterste besluit van Alvaro de Sande. Alvaro de
 Sande gevangen van de Turcken. Sijn verlossingh daer nae.
 Mishandelingsh der gevangens teghens het verdragh. De
 Sterckte van de Gerbi in handen van de Turcken. Dragut ont-
 haelt den Bassa tot Tripoli. Dragut belegert Oran. Beschrij-
 vingh van de plaets. Tver van den Koninck van Spangien tot
 het ontfet van Oran. Oran van Dragut verlaten. Dragut voor
 Malta.

Malta. Wordt door stucken van steenen gedood. Wijdloopigh verhael van de gedenckwaerdige belegeringh van Malta.

Dese Dragut was uyt Natolia, of kleyn Asia, en een slecht en gering dorp, Charabalac genoemt, en van genoeghaem arme ouders, die sich met boeren werck geneerden, gebooren, hebbende daer in geen meer voordeel als Barbarossa. Hy sich arm siende, en evenwel begeerigh zijnde het besit van eenige goederen te hebben, om t'eeniger tijdt in sijn ouderdom daer van te genieten, begaf sich als dienaer in dienst van eenen Arays, Zee-rover van het selfde gewest; maer Barbarossa hem eenmaal siende, en behaegen in hem krijgende, nam hem in sijn dienst, selfs tot een schandelijck misbruyck. Eyndelijck siende datter moedt en manheyt in stack, gaf hy hem een welgewapende Fuste, daer hy hem Hopman op maeckte. Met dit vaertuygh vingh hy aen op Zee te roven, en vand sich in desen aenvangh soo geluckigh, dat deseene Fust tot een getal van Scheepen aenwies.

Hier mede begoft hy grooter dingen te bestaen, en sijn netten verder uyt te breyden, begevende sich nu te met verder van sijn Kust, invoegen hy selfs de Adriatische Zee begoft te ontveyligen, alwaer hy een Venetiaen, Pafcalico genoemt, die eenige Galeyen tot bewaeringe van de Golfo, ontmoette, en soo dapperlijck aentaste, dat hy eenige van sijn Galeyen meester wierd, zijnde Pafcalico gedwongen met de rest sich naer Corfu te begeven, terwijl *Dragut* met sijn buyt de stevens naer Gerbes wende; maer hebbende noch volcks noch magts genoegh, om al dit vaertuygh te bemanen, sleet hy dese Galeyen, behalven een (die hy toeruste, maer hem daer na van Jannettin Doria weder ontnomen

wierdt) en maeckte van het hout en het yser vier braeve en schoone Galeotten. Hy nu nae sijn sin gewaepent, viel dapperlijck aen het roven, en deed soo grooten quaedt, als oyt Zee-rover voor of naer hem gedaen heeft; tot dat eyndelijck, gelijk elders gefeght is, Andrea Doria, om sijn overdadigh roven te verhinderen, hem Jannettino sijn Neef, daer hy in Corsica, in de Haeven Gyrelate genoemt, besigh was sijn buyt te verfaemelen, op den hals sand, die hem met meest al sijn Scheepen nam, zijnde maer een Galeye en een Fust den vyand ontkomen. Terstond wierdt hy aen de ketenen geslagen, evenwel sonder sijn moed daerom te verliesen, gelijk hy toonde aen den Heer Parisot, daer nae Groot Meester van de Riddererschap van Malta, die hem aen de keetenen siende, seyde: *Senhor Dragut, Usança de Guerra, Heer Dragut, Krijghs gebruyck*; waer op hy antwoorde: *T mudança de fortuna, en veranderingh van geluck*, als wel hoopende dat dese veranderlijckheyt en wisselvalligheyt soo wel voor hem alstegen hem kon dienen. Soo veel isser evenwel van dat hy niet aen de riemen sat, maer in een weynigh beter aensien, als de andere gehouden wierd. Eyndelijck soo veel wilt hy te wege te brengen, dat Barbarossa hem dry duysent Rijcksdaelers voor sijn los-geld beschafte, die hy betaelde, en daer voor vry gerocht, hoewel onder vaste belofte en eede noyt de Kusten van Genua eenigh leet aen te doen. Een groote misslagh sulck een vogel uyt de koyte laten, en een groote trouwloosheyt van hem, dien eedt te breecken die hy soo hoogh geswooren hadt; seeckerlijck de geheele Christenheyt, heeft sich daer nae over dese gierigheyt beklaeght, en de Genevovien

Dragut
van Doria
genomen.

Wordt
geloft.

Zijn

Geboorte
van Dra-
gut.

Sijn be-
sintfelen
an Rove-
yen.

Sijn eerste
overwin-
ninge op
de Vene-
tianen.

zijn de eerste geweest, die den last daer van hebben moeten dragen, in spijt van al sijn eden en beloften hen gedaen.

Dragut op vrye voeten geitelt zijnde, als geseht is, heeft meer als oyt te voren aengevangen alle Zeeën en alle Zee-kusten te ontveylighen, en zijnde tot Gerbes gekomen, door de achtginge, die hy by eenighe van sijn gesellen, en de roem die hy alreets verkregen had, niet langh geweest, of kreegh het gesag over twintigh Fusten, met de welcke hy ten eersten nae de kust van Genua overgesteecken is, opentlijck seggende, dat de eedt de welcke hy gedaen hadt, in sijn gevangenis gedaen, en dienvolgens van geender waerden was.

Het eerste dat hy daer ontmoetten, was een Galeye van den Burggraef van Cigalle, die met slaeven en koopmanschappen geladen, uyt de Levant quam, die hy nam, en stfont met sich naer Gerbes voerde, daer hy sich van sijn buyt soo wel wist te dienen, dat hy met der tijdt een aensienlijke Zee-macht by een kreegh, met de welcke hy de Kusten van Genua en Spangien ghingh befoecken, daer hy seer veel rovery aenrechte, en treffelijke buyt maeckte, van waer hy sich begaf nae Castelamare, omtrent acht en twintigh Italiaensche mijlen van Napels, daer hy veel volcks van daen wegh voerde. Van daer weder in Zee gesteecken, en het losteecken van de mast hebbende laten waeyen, vanght aen met de landfacten te handelen, maer terwijl hy daer mede besigh is, siet daer een Galeye van Malta, komende uyt Vranckrijck met twintigh duysent kroonen van renten voor de Broederschap der Ridderen, die sy gewoon waeren jaerlijcks aldaer te ontfangen. De Hopman van het Eylandt Ilichia hadt hen met dry Canon schooten welghewaerschouwt dat de Zee onveyligh was, en datter Zee-rovers by der handt waren, maer de arme Fransche Ridders, meen-

den dat het eerschooten waeren die hen wierden gedaen, en laetende het daer mede doorstaen, vielen in handen van desen Zee schuymer.

Andrea Doria niet weynig gemoeyt, dat men dit schaedelijck gediert sich had laten ontsnappen, sette hem soo kort als hy konde, achter de veeren, maer *Dragut* begaf sich by tijds na de Stad Africa, van welcke Stadt hy sich meester hadt gemaect; en hoort op wat wijse.

Dese plaets (daer hier voor genoegh van gesproocken is, voert den naem by uytsteeckentheyte van het gantsche land, zijnde voor heen Aphrodisium, of Venus Stadt, van wegen haer Tempel, genoemd geweest, en daer voor in de geschichten bekent) was voor eenige jaeren, door haer Burgeren tot een gemeene Staet gemaect, hebbende een Heer of Koninckske dat over hen stont, voor heen om den hals gebracht, om dat hy hen te wredelijck beheerscht hadde. *Dragut* was gewoon, hier menighmael sijn roof op te brengen, van de welcke hy altoos iets aen de voornaemste van de Stadt mede deelde, invoegen menende de meeste op sijn hand te hebben, hy op een dagh, wanneer de Raed vergaedert was, van hen verfocht, dat sy hem met het recht van Burgerschap wilden vereeren. Van vijf waren daer vier die het hem glat affloegen, maer de vijfde was van meninge dat men hem most aennemen, maer men wilde hem sulcks niet inwilligen. *Dragut* ontveynsde dese verongelijckinge zediglijck genoeg, terwijl Braimbarac by hem op sijn Galeye quam, om met hem te overleggen, op wat wijse sy sich meester van de Stadt fouden maecken. Dit gingh aldustoe: *Dragut* lichte sijn anckers, en gingh met sijn Galeyen in Zee, soo verre datse uyt het gesicht waren, maer op den avond wende hy de stevens weder na de Stad, en quam met geweldt van roeyen en zeylen wel haest ter selver plaetsen, daer

Dragut
windt de
Stadt A-
ffrica.

hy

Vangt we-
der aen te
roven.

hy van daen gefcheyden was. Boven de Stadt fette hy vijf hondert kloecke mannen, de beste van fijn Vloot, aen land, en begoft daer op met alle geweld van de Zeekant op de Stadt te fchieten, waer door terftondt alles daer binnen over hoop en in de waepenen gheraecte, loopende een ieder nae dat gedeelte, alfoo men meende dat *Dragut* daer met al fijn macht was, om de Stadt aldaer tegen hem te befchermen, en latende het andere gedeelte sonder eenighe bewaeringe.

Ondertuffchen de andere vijf hondert die gelandt waren, quamen ftillkens aen de voet van de wal, daerfe door Braimbarac, en eenige fijne medestanders op geraeckten, sonder van iemand vernomen te zijn, tot dat fy met een fchrickelijck ghetier, gelijk fy gewoon zijn, van achteren in de Stadt zijn gevallen, daer het al vermoort, gevangen genomen, en gerooft wierd watter was, ftellende dese ellendige Stadt in fulken ftand, datfe genoeghaem van inwoonders ontbloot wierd, invoegen fy door andere van *Dragut* moft bevolckt worden, hy felve verhinderde de vordere moorderye en verwoestinghe, als die voor hadt fich van dese plaets tot fijn ftrooperyen, en voortfettinge van fijn macht te dienen, om altoos een rugge en steunfel, en een plaets van vertreck, daer aen te mogen hebben. Aldus gheraecte dese Turck aen dese heerschappy, maer op wat wijfe de felve door de waepenen van den Keyfer Carel de vijfde, hem wederom afhandigh is ghemaeckt, hebben wy hier voor, in het verhandelen der daeden van den Prins Andrea Doria wijdloopigh genoeg verhandelt.

Dit ongeval, van het verlies van dese plaets, ftelde hem weder open voor fijn vyanden, gelijk het niet veel fcheelde, of hy was tot fijn uyerfte verderf, Doria korts daer aen in handen gevallen. Do-

ria had seecker bericht, dat *Dragut* fich in de Gerbi onthield, alwaer hy door een nauw Canael fijn Scheepen in een ftaende Meyr gebracht had, daer hy de felve op fijn gemack fchoon maecte en calefuteerde, en komt derhalven met fijn Zee-macht, hem op het onvoorfenfte op den hals. Hy evenwel befchermde den toeganck tot fijn Scheepen, door middel van een tooren, die op het Canael ftaende, de felve bequaem was te verdadigen, by de welcke hy noch een bolwerck had opgeworpen, die tot verfterkingh van dit gebouw t'eenmael dienftigh was.

Evenwel ftond hy gefchepen, by gebreck van noodige en genoeghame lijftocht, van honger aldaer, met de fijne te moeten fterven, of fich in handen van fijn vyanden over te geven. De Moorfche Heer, die aldaer het gefagh hadde, willende fijn beloften aen hem gedaen, naer komen, ftond geentints toe, dat Doria aldaer de hand aen hem fou slaen; evenwel feyde hy *Dragut* aen, dat hy middel tot fijn ontkomen moft sien te vinden, indien fy niet van honger wilden vergaen, zijnde het Eyland t'eenmael onvruchtbaer, en weynigh voorraed daer op.

Dragut dan van de noot een leermeeftersche maeckende, ftelde en Turcken en Mooren, en flaeven in het werck, door hulp van de welcke hy een nieuw Canael, van seeckere leege plaets, aenvingh te graeven, en quam door nacht en dagh te arbeyden, foo verre, dat hy de felve aen een andere zijde in de Zee bracht, daer hy van de vyanden niet gefien wierdt, doorgrävende de lenghte van een halve Italiaenfche mijl. Door dese openinge nam hy by nacht de vlugt, geraeckte in volle Zee, en ontquam foo het ooghschijnelijck gevaer, tot groote verwonderingh, en geen minder gramfchap van Doria, om dat hy fich door dien Barbaer foodanigh bedrogen fagh.

Dragut in de Gerbi van Doria befet.

Ontkomt feer wonderlijck.

Dit wordt aldus van Cefare Campana verhaelt; maer Brantome, die in het byfonder van defen Corfair gehandelt heeft, feght, dat hy fijn Galeyen, door geweld van volck, arbeyd en krachtigh wercktuigh, uyt het water had gelicht, en op rollen over het land gevoert, brengende by, dat hy Titus Livius wel oft gelefen hebben, die het felfde van Hannibal getuyght, als die by Tarenten fijn Vloot over landt, en op defe wijfe hadt overgehaelt; altoos *Dragut* was in volle Zee, en genoeghfaem buyten bereyck, eer hem Doria gewaar wierd, die hem wel aenftonds aenvingh te vervolgen, maer hy waste verre voor uyt, en noch wel foot out, dat hy in het geficht van fijn vyand, noch een Galeye, van Sicilie komende, veroverde.

Malta te vergeefs van de Turcken bepron-gen.

Dragut vervoeghe de fich by de Turckfche Zee-macht, en komt met de felve voor Malta, daer de Turcken een deel volck aen landt fetten, die het Eylandt beroofden, maeckende oock verfcheyde ondernemingen op de Sterckte, maer wierden tot verfcheydene reysen dapperlijck afgelaezen. Acht dagen aldaer ftill geweest zijnde, begaven fy fich naer het Eylandt Gozo, eertijds Gaulone genoemt, daer een befettinge voor de Ridders van St. Jan op lagh, hebbende *Dragut* de eer, van met fijn zes en twintigh groote Galeyen, en twee Maonen, beneffens veel ander minder vaertuygh, de voortocht te hebben.

Gozo van de Turcken gewonnen.

De Turcken rechten hun Batteryen daer voor op, en begoften de plaets met groot geweldt te befchieten. De plaets was geenftints sterck genoegh, om fulck een geweldt te konnen tegen ftaen, in-voegen fy fich binnen den tijdt van dry dagen daer meefter van maecten, het Casteel in den brandt ftaeckken, en by de vier duyfent zielen gevanckelijck van daer wegh voerden.

Van daer begaf fich de Vloot naer Tripoli, welcke plaets door de felve

Ridders befet was, komende op den vijften van Oogftmaend, in het Jaer 1551 daer voor. Sy maecten fich terftondt vaerdigh om de plaets te befchieten, plantende hun gefchut tegen een hoogh werck, datse Cavagliere, en wy Batterye noemen, fonder voor eenige dagen eenigh voordeel daer op te doen. De Ridders die binnen de plaets laegen, toonden, beneffens twee benden Spaensche voetknechten, dapperen teghenftandt, maer een Franfman daer binnen zijnde, die van over twee Jaren algetracht hadt, een Poort aen een Moors Heer, Amuraga genoemt, te openen, vandt nu, om fijn snoode verradery in het werck te fteflen, middel, om fich by nagt van de mueren om laegh af te laten, en naer de Turcken te begeven, daer hy den Baffa te kennen gaf dat fy aen de ooftzijde hun Batteryen moften fteflen, alfoe de Stadt aldaer op fijn fwackfte was.

Tripoli belegerd.

Verradery van een Franfman.

Dit wierdt van de Barbaren terftondt in het werck gefelt, die daer een groote afbreuck deden, evenwel fouden het de Christenen uytgehouden hebben, indien de Capiteyn van het Slot, Gaspar Jambale genaemt, mede een Franfman, fijn trouw bewaert hadt, die door een Gefand van den Koninck van Vranckrijk, die mede onder de Turcken was, bewogen of omgekocht, met de Turcken verdragh maecten de plaets te verlaeten, met behoud alleen van twee hondert perfoonen, tot fijn verkiefinghe. Door defe fnode en verraderfchen wegh wierdt Tripoli voor de Christenen verlooren, en *Dragut* in handen gheftelt, om van hem beftiert te worden, welke plaets, fulck een fwaer verlies, de Zee-macht van den Koninck van Spangien, Philippus de tweede, om de felve plaets weder te verkrijgen, te wege gebracht, neghen jaeren daer aen veroorfaeckt heeft, als wy terftondt verhaelen fullen, meer als vier hondert Spangiaerden wierden daer binnen, door

Tripoli door Franfche verradery verlooren, en *Dragut* in handen gefelt.

W. J. P. R. 1711. del. et fecit.

de Turcken in stukken gehouden; maer dese Franſche Overſte, met eenige Ridders weder naer Malta keerende, en vertrouwende, dat dese, die hy om met hem behouden te blijven, verkooren hadt, ten minſten geen nadeel teghen hem vrouwen fouden, vandt ſich echter daer in bedrogen, alſoo hy in een duystere gevangenis geleght wierd, daer hy tijdt had om te bedencken, hoe hy ſulck een ſnoodt ſchelmſtuck beſt ſou kunnen verantwoorden.

Hier nae begaf ſich *Dragut Rais* weder na de Kuſten van Italia, ſoekkende de ondernemingen der Franſchen te begunſtigen. Veſte, in de inham van Floria, wierdt door hem uytgeplondert, en veel Chriſtene zielen van de Kuſten van Calabria en het landt van Otranto wegh gevoert, en het quaet was noch ſwaerder en meerder geweest, ten ware Doria in aentocht zijnde, het vervolg verhindert, en den Barbaer tot den afſtocht bewogen had.

Dat hy oock een groote en gewichtige oorſaek van die ſwaere nederlaegh der Chriſtenen op het Eylandt alle Gerbi is geweest, ſtaet ons uyt het vervolg te ſien.

Hy had dit Eylandt al voor heen, Solyman, den beſitter daer van, ontnomen, (die daer en boven door hem naer Tripoli gebracht, en aldaer uyt ſijn bevel opgehanghen wierdt) en een anderen Schegh, of Heer daer op, en den ſelven korts daer aen weer afgeſtelt. Ondertuſſchen de Ridders van Malta, ſoekkende Tripoli, na dat het nu acht jaren van de Barbaeren beſeten was geweest, deſen *Dragut* weder uyt de handen te rucken, namen daer over hun toevlucht tot den Koninck van Spangien, Philippus de Tweede. En in der daedt de Groot Meeſter van dese Order, Johan de la Valette, een Fransman, hadt geen groote moeyte, den ſelven Koninck en ſijnen Raedt te bewegen een oorloghs

vloot toe te ruſten, en den ſelven tot heroveringh van Tripoli te ſenden, en dat te eerder, om dat *Dragut* van daer, met verſcheyde andere Zee-peſten, daegelijks Spangien de grootſte ſchaede ter wereldt toebrecht, waer over die Koninck dese gelegentheyt om dat roofneſt te ſtooren, geenliets wilde van de handt wiſjen. *Dragut* oock was niet alleen van de Chriſtenen, maer oock ſelf van de Mooren (het geen mede een aenleydingh gaf) ſeer gehaet, ter oorſaek van ſijne wreede dwinghandy, die hy tegen de ingeſetenen en gebueren ghe-
dueriglijk oeffende, van de welke hy, of verraderlijcker wiſje, of met openbaer geweld, nu den eenen dan den ander, bynamen de opperſte en machtigſte, om ſich van hun ſtaet beſitter te maecken, om het leven bracht. Onder dese was de voornaemſte de Koninck van Carvan, den welcken hy een groot gedeelte van ſijn heerſchappy had benomen; dese hebbende noch veel kracht en vermogen, en ſeer groot gefagh onder de ſijne, en by hen als de Paus onder de Chriſtenen geacht zijnde, oordeelde men vry een groot behulp te ſullen kunnen toebrenghen, indien men iets tegen *Dragut* beſond te onderne-
men; gelijk hy oock ſijn hulp en dienſt den Chriſtenen gewillighlyck gaet toe aanbodt. Dese aenbiedinge gaf eerſt la Valetta moed, om daer over met den Hartogh de Medina Celi, voor alſtoen Onder-Koninck in Sicilie, te handelen, en van daer aen het Hof van den Catholijcken Koninck, door middel van ſijn Gefant den Commendeur Guimaran.

De ſaek evenwel vand noch ſijn ſvarigheyt, terwijl ſich de Koninck in den oorlog tegens Vranckrijck onledig vand, maer alſoo de vrede korts daer aen daer op volghde, kreegh hy, tot het genomen beſluyt van Tripoli, de handen ruym. Aldus wierd de ſelve Guimaran met het volle beſluyt, en brieven van bevel aen

Wreed-
heyt van
Dragut.

Dragut
aen de ku-
ſten van
Italia.

Veroveret
de Gerbi
met be-
drogh, en
doet den
Heer op-
hangen.

1559.

die geene, die tot de saeck helpen souden, afgeveerdicht. Eerstelijck bracht hy bevel-brieven naer Genua, aen den Prins Doria, op dat hy ten eersten de Zeemacht vervaerdigen sou, alsoo het alreeds in de Maend Juny was; maer hy alstoet al machteloos en te seer verouderd, om de moeyelijckheden van den Oorlogh en de Zee uyt te staen, gaf daer van het bewindt aen sijn Neve en Stedehouder Jan Andrea Doria, schrijvende tot dien eynde aen hem in Sicilia, alwaer hy sich voor alstoet bevand. In de Staet van Milaenen kreeg de Hartogh van Sesta last, twee duysent Spangiaerden, die sich aldaer bevonden, onder het bevel van Alvaro de Sandé te senden. De Onder-Koninck van Napels kreegh bevel twee andere duysenden Spangiaerden van de troepen van dat Rijk te beschicken, en de Onder-Koninck van Sicilie, de Hartogh van Medina Celi, had de eer van Capiteyn Generael van desen heyrtocht te zijn.

En ieder, volgens den last die hem gegeven was, trachte met alle vlijt en yver de nootwendige saecken tot desen tocht te besorgen, gelijk oock de Groot Meester, volgens des Konincks last, met alle naerfigheyt en wijsheyt, raedt en daet, over al tegenwoordigh was; doende alles wat mooghelijck waer, om de Vloot voor den Herfit in Zee te brengen; maer wat moeyte en arbeyt men oock mocht aenwenden, ter oorsaeck van verscheyde veranderingen, die soo hier soo daer voorvielen, konde die niet als op den eersten dagh van December klaer zijn, om uyt de Haven van Saragossa in Sicilia t'zeyl te gaen, hoewel sy dartien dagen te vooren wel in Zee gesteecken, maer door tegenwinden, weder in te loopen gedwongen was.

Tot desen tocht waren door del Sandé, uyt de Staet van Milaenen, behalven de voornoemde twee duysent Spangiaerden, door des Konincks last toege-

bracht, besoldight twee duysent vijf hondert Italiaenen, oude Soldaeten, en dry Vaendelen Duytschen, die aldaer noch sedert den laetsten Oorlogh gebleven waeren, onder bestieringh van den Hopman Stefano Leopart, maer dese Volckeren naer Genua ghesonden zijnde, kostmen qualijk te Scheep krijgen, dewijl de Spangiaerden begonden te muymten, en niet aflieten voor men hen vier maenden soldye betaelt hadt. Van de twee duysent koppen, die Napels moest leveren, wilde de Onder-Koninck niet meer als vijf hondert in drie Vaenen verdeelt, overdoen, van de welke Hoplieden waeren, Johan Davalos, Beltram Altercato en Francisus Montefdoca, het welke daerom gheschiede, om dat de Hartogh van Alcalá Onder-Koninck, de kust van het Koninckrijk vreesde sonder behoorlijcke besettingh te laeten, naedemael vernomen wierdt, dat de Turcksche Vloot, wel tachtentigh Zeylen sterck, onder zeyl was, gevende groot bedencken aen de Christenheyt, waer sich dese storm sou komen op te ontlasten. Maer inder daet dese macht was toegestelt, om het voornemen der Christenen op Barbarye te verhinderen: want de Groot Meester eenige maenden te vooren twee Vloten naer Africa ghesonden hebbende, om te vernemen watter omgingh, en den staet van Tripoli te versaeen, wiert een van de selve door *Dragut* genomen, die daer uyt de toerustingh der Christenen vernam, waer over zijnde Tripoli alleen met vijf hondert mannen te voet beset, hy soo Mooren als Turcken daer een getal van twee duysent koppen in gebracht heeft, en schrijvende naer Constantinopolen van den toelt des Catholijcken Konincks, had daer door den Grooten Heer bewogen, sijn Zeemacht uyt te senden.

Behalven de voornoemde Benden uyt het Rijk van Napels, hadmen noch

Bestellingen tot den tocht des Konincks van Spangien naer Tripoli.

be-

bestellingh gedaen van twaelf andere Italiaensche Vaendels, van de welcke seven door Quirico Spinola, dry door Scipio della Tolfa, en twee door Hippolyto Malespina bestiert wierden. In Sicilia wierden oock twaelf Vaendels by een gebracht, onder de welcke, gelijk oock onder die van Napels, een groot getal Bandijten was, een volck stout genoegh en wacker ter handt, maer een weynigh te seer tot oproer en muyten geneegen.

Al dit volck, komende tot een getal van meer als dertien duysent koppen, wierden onderscheydentlijk door dappere Hoofden beleydt, over de welcke Giovan Andrea Gonzaga, Soon van Ferdinand Gonzague, den titul van Colonel van het Italiaensche voetvolck van het gebiedt van Milanen, en van Maestro del Campo, of Veld-Marschalk van al de Italiaenen, die op desen tocht gingen, voerde. Louis Oforio was Maestro del Campo van de Spangiaerden uyt Sicilia. Bernardo Aldano hadt het ampt van Generael van het geschut, het welke in een groote menigthe mede gevoert wierd. d'Eleto, of verkooren Bisschop van Majorca, hadt het gesagh over het Gasthuys, Peter Velasco was Commisaris Generael van de Oorloghs macht, en de Commendeur Carel Jesieres was Generael van vijf hondert Arquebusiers, die van den Groot Meeester van Malta gefonden waren, behalven vier hondert braeve Ridders op de Galeyen van die Ridderfchap.

De Scheepen die sich in Sicilia by een versamelden, waren dese: Dry Galeyen van den Paus, over de welcke van het Collegie, of Broederschap der Cardinaelen, zijnde de Pauselijke Stoel als toen Vacant en ledigh, Flammio dell' Anguillara gestelt was. Dertien onder Giovan Andrea Doria, gemeenlijk van den Koninck betaelt; seven uyt het Rijk van Napels, onder het gesagh van Sanchio Leiva. Tien uyt Sicilia onder

Belingeri Requesens. Vier van het groot Hartoghdom van Toscane, bestiert door Nicolo Gentile; vijf van de Ridderfchap van Malta, beneffens een Galeot. Vijf van Antonio Doria, daer sijn Soon Scipio het gesagh over had. Twee van Bandinello Sauli; by welke twee ghevoeght wierden twee Galeotten van den Generael den Hartogh van Medina Celi, een van Louis Oforio, en een van Frederick Staite, soo datse te samen uytmaeckten een getal van vier en vijftigh Kielen. Behalven acht en twintig groote Scheepen, onder de bestieringh van Giovan Andrea Gonzaga, twee Galeoenen, een van Malta, en het ander van Cicala. Twaelf Scorciapinen en Grippen, seven Bergaminen, en seftien Fregatten, maeckende alsoo te samen hondert en negentien Scheepen uyt. Op dese had men geleght groote overvloed van ammonitie voor het oorloghs tuygh, en voorraedt voor vier maenden voor dertigh duysent eeters. De Raeden en Bestierders van den Krijghshandel waren, Sanchio Leiva, de Hartogh van Bibona, de Grave de Vicari, Peter Vries, Joseph van Arragon, Johan en Frederick Cardona, Bernardino Valasco, Raphael Galdes, en Jeronimus Chifciola.

Over het inscheepen van het volck in Sicilia, ontstonden oock eenige swarigheden, om dat de Spangiaerden van dat Eylandt eenige betaelingen ten achteren waren, inwoegen men groote voorsichtigheyt most gebruycken, wordende de saeck noch daer toe ghebracht, dat de Marquis della Favara, Fernand da Selva, zijnde als Stedehouder van den Hartogh van Medina aldaer gelacten, hen met betalinge van twee maenden te vreden stelde.

Sy voeren uyt Messina op den vijf en twintigsten van Wijnmaend, maer weder ingedreven, bleven veel dagen tot Saragoza leggen, als geseht is. Dit ver-

Verlet van
de Vloot.

toeven aldaer veroorfaeckte veel schade, om dat aldaer niet alleen een sieckte ontstondt, die over de duysent persoonen wegh sleepte, maer oock een groote menigte wegh liep, voornamentlijk van Sicilianen.

Op den eersten dagh van Wintermaend, als hier voor geleyt is, gingh dan de Vloot in Zee, met goede hoope van een voorspoedige reyse, nemende haren wegh naer Capo Passero, van meninge om recht naer het Secco di Palo aen te setten; latende evenwel de Scheepen achter, want des morgens de wind weder recht tegen loopende, wierdense gedwongen de Haven van Saragoza weder aen te doen, terwijl de Galeyen, tegen den avont het naer Malta toefsetten. Sy wierden aldaer van den Groot Meester seer wel ontfangen, blijvende aldaer eenige dagen, terwijl de tegenwinden noch altoos bleven dueren. Men besloot dan dat twee en twintigh Galeyen weder naer Sicilie souden keeren, om de Scheepen mede naer Malta te Boechaeren, die aldaer op den 27. van de selve Maend aenquamen. Maer vijf wachten tot den vijftden van January, en dry tot den twaelfde van de gefeyde Maend, onder welke laetste het Galeoen van Cicala was, het welke zijnde aen de Capo Passero ghekomen, van de Siciliaensche soldaeten, die daer op waren, geplondert wierd, die, hebbende hun Hoofden den hals ghebroocken, heen liepen.

Moedwil
der solda-
ten.

Het selfde gebeurde mede een ander Schip, oock van de Sicilianen die daer op waeren, over de welke Vincenzo Castagnuolo als Overste stond, die wel niet van sijn volck gedoodt, maer seer qualijk gehandelt wierd. Eenige dagen te vooren waeren daer seven Vaendels Spaensche voet-volck van den Onder-Koninck van Napels, op dry Galeyen aengekomen, om het ghetal van twee duysent hem van den Koninck opge-

legt vol te maecken, gelijk daer oock een Galeoen van Sicilie, met veel verarschingen en ammunitie aenquam.

Maer het ongeval, om dit ellendigh volck vorder te plagen, wist hen in Malta oock wel te vinden, daer oock veel lieden stierven, gevende alsoo een seer ongheluckigh voorteecken van desen tocht; gelijk menighmael de verborgene Goddelijcke oordeelen, de menschelijcke ondernemingen, hoewel, in aenmerkinge van hun gronden en oorsaecken, seer prijslijk, doch met des Heeren besluyt niet over een komende, om verre werpen, alleen om de menschelijcke wijsheyt te beschamen, en eenigh verborgen quaedt door bysondere wegen te straffen. Dit Jaer is oock seer aenmerckelijk in voor- en wonder-teeken geweeft, want tot Milanen is op den 19. van July, schierlijk foodanigen schrickelijcken regen gevallen, zijnde verseld met een dicke duysterheit, storm en weerlicht, dat de menschen in groote vreesse voor een schrickelijk verderf, niet wisten waer te blijven, gelijk oock de mueren van de Stadt, en de Kerck della Nontiatà voornamentlijk, daer door foodanigh wierden aengetaft, dat eenige Monnicken daer doot gebleven zijn. De Kloocke tooren van St. Jan de Lateranen wierdt t'eenemaal om verre geworpen, en die van St. Godard, beneffens den Tooren van het Eerst-Bischofs huys leden groot gevaer, aen die van San Vincenzo Magiore was het meeste van het dack verbrand, behalven menighvuldige andere schaeden en ongemacken, die soo hier soo daer op verscheydene plaetsen voorgevallen zijn.

Wonder-
heden van
het Jaer
1559.

In Engelandt sagh men oock veel wonderheden, soo de Schrijvers willen, maer om dat de selve seer na overgeloof riecken, sullen wy die voor by gaen. Maer wy keeren weder tot de Vloot.

Nae dat de selve aldus een geruyme tijdt aen het Eylandt van Malta gelegen had,

had, schein het weder met den aenvang van het Jaer 1560, een weynigh te be- daeren, waerom de Generael het ver- treck bevorderde, doch tegen den raed van den Groot Meeſter la Valetta, die liever had gefien dat men ſoo lange hadt getoeft, dat het weder beter vaſtigheyt had. Doende dan de Scheepen door de Galeyen boeghaerden, quamen ſy by Gozo, by Limpadufa, by Chercheni, en ten laetſten by de Gerbi, en hebben- de aldaer in de haeven twee Scheepen, d'eene aen den mond van de Cantara, en den ander meer binnenwaerts ghe- vonden, naemen de ſelve, en vonden die met koopmanſchappen geladen, die geplondert wierden; en willende vorder twee Roey-ſcheepen, die noch dieper binnen laegen, van gelijcken doen, von- den ſy daer, in de plaets van buyt, groot verlies.

Dragut bevandt ſich toen aldaer met ſeven hondert Turcken en Mooren te paerd, en dry duyſent mannen te voet, zijnde aldus in de wapenen, ter oorſaek van de onluſt die tuſſchen hem en den Scecho, of Heer van dat Eylandt was, die oock aldaer een goede troep Mooren en Arabiers by een had, en verwachten- de de byſtant der Chriſtenen, *Dragut* met de waepenen beſigh hield. Het ge- deelte van het Eyland, naer het Canael, wierdt door *Dragut* ingehouden, die oock deſe twee Roey-ſcheepen had ver- vaerdicht, om naer Conſtantinopolen te ſenden, of oock ſelfs om van daer te vluchten, wanneer hem de noot daer toe dwongh, alſoo hy geen gelegenthey- ſagh, van aen het andere gedeelte, daer ſijn vyand het beſit had, te konnen ont- komen. Een gedeelte van de Chriſte- nen, begaf ſich te lande om water te ha- len, het welke van dat Sandé met goet verſtant beſtelt was, zijnde een gedeelte met den vyand aen het ſchermtuſſen, terwijl het andere de water vaten vulde, welck vechten en vullen wel neghen

ueren aen een duerde, ſonder dat de Chriſtenen eenige merckelijcke ſchade quamen te lijden, daer in tegendeel veel van de Turcken ſneuvelden, (hoewel Sandé ſelve in het aftrecken een koegel in de zijde kreegh) ſonder dat hem even- wel mooghlijck was een gevanghen te veroveren, om uyt den ſelven den ſtaet der vyanden te verlaeten, het welke men geoordeelt heeft, oorſaek te zijn geweest, van het verlies der overwinninghe, en vernietigen van deſen gantſchen toeleg, nademaek zijnde *Dragut* aldaer benart, ſonder dat hem mooghlijck was te vlieden, en hy derhalven geſlagen of gevangen geweest, de overwinningh van Tripoli gemackelijck ſou gemaect hebben, behalven dat het nemen van deſe Galeoten, die hy naer Conſtanti- nopolen, om hulp had gemeent te ſen- den, de Poort van de ſaecten van Tri- poli onkundigh, en hem ſonder byſtant ſou gelaten hebben.

Men quam oock daer nae te weten, datter veel koſtelijckheden en Juweelen by hem waren, die hy door Ulucchialy, vermaert Zee-rover en opvolgher van *Dragut*, daer wy hier nae byſonder van ſprecken, aen de Baſſaen van de Poort hadt gemeent te ſenden, om door de ſelve de gunit van deſe Raden, en alſoo de verhoopte byſtand van den Grooten Heer, te verwerven, de welke mede genomen zijnde, ſijn hoop mede verkort fouden hebben. Des anderen daegs in den morgenſtondt, vertrocken de Chriſtenen met hun Vloot, ſonder dat een Fregat, die tot dien eynde geduerig de kuſt langhs voer, eenigh volck aen landt kon krijghen, om den een of den andere gevanghen te betrappen, alſoo de Mooren, door beſtellingh van *Dragut*, te naerſtigh en te wel op hun hoede waren, om de kuſt te bewaren.

Twee daghen daer nae quamen acht Galeyen aen de Gerbi aen, die om ſich te beter te voortien, tot Malta ſoo veel

te langer gebleven waren, die willende aldaer mede waeter haelen, en daer in niet al te voorfichtiglijck te werck gaende, van de Turcken, die tot dien eynde afgekomen waren, swaere schade ontvingen, zijnde van hen hondert en vijftigh braeve soldaeten op de plaets dood gebleven, gelijk oock vier van de voornaemste Spaensche Hoplieden, Adrian Garzia, Alfonso de Guffan, Pedro Vanega del Rio, en Francisco Mercato onder de dooden waren, welke ongelval den Generael groote ongenoechte toebrecht, die nu met sijn gantsche magt aen het Secco di Palo was aengekomen; gelijk het in het gemeen een ieder ten hooghsten bedroefde en quelde, dat een Fregat, of Jacht van de Ridders van Malta, omtrent de Gerbi op kondschap uyt zijnde, van twee verloochende, of Renegaden hadt verstaen, hoe *Dragut* aldaer was, en Uluccialy met twee Scheepen naer Constantinopolen was gevaeren.

Dit was in der daed een groote spijt, maer noch grooter leet, dat de Vloot door geduerige tegenwinden, gedrongen wierdt sich eenige dagen by dit Secco di Palo, hondert en vijftigh Italiaensche mijlen van Tripoli gelegen, op te houden, uyt het welke voort quam, dat het volck, drinckende wel soet waeter, dat uyt die sandige grondt gegraeven, maer van een vuylen aerdt was, een soodanige sieckte onder het selve ontstond, dat veel honderden van menschen daer door quamen te sterven, en in der daet het geheele heyr hadt daer om geleden, indien men geen middel daer tegen gevonden had. Eyndelijck, alsoo de wind hen noch al tegen bleef, veel volcks, als geseght is, door het ongesonde waeter quam te sterven, en dese besmettelijcke sieckte daegelijcks meer en meer toenam, daer en boven de leeftocht van dagh tot dagh seer verminderde, en gebreck daer aen gevreeft wierdt, te meer

Groote
ongemac-
ken van de
Christen
Vloot,

alsoo het Keyserlijcke Schip, zijnde d' Admiraal van de Scheeps Vloot, met twee Victualie of voorraet Scheepen tot Chercheni waren gebleven, en datmen mits de groote schaeden te weynigh Krijghsvolck, tot dese onderneminge in de Vloot bevandt, en van Napels en Sicilia nieuwe versterckinge verwacht wierdt, die door de tegen winden noch niet aen gekomen was, wierdt in den Krijghsraedt goet gevonden, weder naer de Gerbi te keeren.

Om dit besluyt vast te maecken, en sijn volle leden te geven, belaste men een goet getal Maamidische Arabiers, vyanden van de Turcken, dienende in het Leger van Tuara, alleenigh twintigh mijlen van die plaets daer de Vloot als toen lagh, heen te gaen, en de brugge langhs de welke men van de Gerbi aen het vaste landt kan komen, in te nemen, ten eynde dat de Turcken in geen grooter getal op dat Eylandt mochten komen; want wat de Mooren aengingh, die hielden se genoegsaem voor vrienden, om dat sy ghenegen waeren den Heer van dat Eylant in sijn besit en *Dragut* daer uyt te houden.

Met dit besluyt vertreckt de Vloot van Secca de Palo, en wend de Stevens na de Gerbi, daerse eyndelijck op den tweenden dagh van Maert, niet sonder veel ongemack van storm winden het Ancker in de gront geworpen heeft: en op den sevenden van de gheseyde Maent, heeft Alvaro di Sandé het Volck, benefcens eenige stucken Geschuts doen landen, en in een seer goede schickinge, by eenige waeter putten geplaeft, zijnde twee mijlen verre van het Casteel, naer het weste gelegen, en dese gelegentheyte voor af van den Generael af ghesien. Doch dese Alvaro, hadt het ongeluck, in het landen een Neef, naer sijn naem genoemt, een Jongelinck van seer grote hoop, in Oorloghs saecken, door de Pestilentialie sieckte, tot groote droef-
heydt

Komt der
selver aen
de Gerbi.

heydt niet alleen van hem, maer oock van het gantsche heyr, te verliefen.

Op den avont maecte Sandé dry Esquadronnen, en hoopen, van al het volck, oordeelende het niet seer veyligh te zijn, naer de putten te gaen, om dat men uyt verscheydene kenteecken wel konde sien, dat de Mooren, hoe sy sich oock hielden, geen vrienden van de Christenen waeren: maer op den avont sant de Sciecq twee van de sijne onder schijn van den Generael te versoecken, sich naer Tripoli te begeven, dewijl hy van de Gerbinen nu gerustelijck aenghenomen was, die sich ten hooghsten tegens hem weder souden misnoegen, indien de Christenen langh op het Eyland bleven, dit was het voor geven, maer het waere eynde van de bootschap was, de standt en gestaltenis van het Christen Leger te verspieden.

Dese wierden tot aen den morgen op gehouden, wanneer hen tot antwoordt gegeven wierdt; dat sy op de Gerben te lande waeren gegaen, om dat sy de wint naer Tripoli tegen hadden, maer evenwel hadden sy sulcks gaerne gedaen om den Heer in besit van het Eylant te stellen, eer sy naer Tripoli gingen. Nu wilden sy sijn vast stellingh in dit Eylant, gaerne danck weeten, dat sy voor hun gelt eenige vervarschinge van dat Eylant mochten ontfangen, en hun Scheepen van waeter voorlien, om dan, soo haest hen de windt wilde dienen, sich naer Tripoli te begeven.

Des morgens, zijnde het krijghsvolck in schoone ordere gestelt, nam Sandé den wegh naer de Putten, die ses mijlen van daer gelegen waren, hebbende het krijghsvolck, dien nacht te voeren, door dorst genoegh te lijden gehad, om dat door onachtsaemheyt geen water uyt de Galeyen aen landt was gebracht, waer door het volck met groote moeyelijckheyt aentrock, het welcke oock Sandé dede vreefen, dat sy in het komen by

de putten, door begeerte tot drincken, sich in dier voegen in onordere souden stellen, datse van de Mooren mochten overvallen en geslagen worden.

Sy trocken in dry Esquadronnen verdeelt, hebbende de groote Commendoor met de Ruyters en Voetknechten van de Ridderfchap van Malta, en de Vaendelen Duytschen en Franschen, den voortocht, maeckende in alles niet boven de twee duysent voetknechten uyt; Andrea Gonzaga voerde de Battalie van dry duysent Italiaenen, en in de achterhoede gingen dry duysent en vijf hondert Spangiaerden, zijnde ieder Esquadron met sijn Schutters behoorlijck gedeckt, en hebbende den oever van de Zee aen de slincker handt. Sandé van meeninge om sich van de putten te versoecken, met sijn Archebusiers voor uyt settende, vand de selve van de Mooren bedorven, en met sandt, puyn en steenen gevult, waer over sy genoodtsaecht waeren de selve weder schoon te maecken, daer men al de Pioniers die in de Vloot waren, toe in het werck most stellen. Ondertusschen wierden se geen Mooren met al gewaer, een blijckelijck teecken van hun quaet gemoet, en dat sy voor hadden hen op het slaen van hun leger, op den hals te komen, waer over sy in hun ordere bleven gelijk voor heen, sonder om eenige oorlaeck ter wereldt, uyt hun gelederen te gaen; het welcke op lijftraffe oock verboden wierdt.

Eyndelijck quaemen vier Mooren, door den Sciecq afgesonden, alleenigh om het heyr te verspieden, maer, onder schijn van een gemaecte gefantschap, by hen, maer wierden met dese woorden weder afgeveerdicht: dat nademael de Sciecq niet by hem konde komen, dat hy geruft sou zijn, hy sou wel haest by hem selfs op sijn Casteel komen, verwerpene met eenen de voorflagh van den Sciecq, als dat de Generael, de Hartogh van Medina, met vier paerden

Hun ont-
moetin-
gen als
daer.

voor uyt fou komen, ghelijck hy mede fou doen, om met malkander gespreck te houden. De hoop die de Mooren hadden, dat de Christenen door den grooten dorst geparft, komende aen het drinken, sich buyten ordere soudentellen, en alsoo lichtelijck te overvalen zijn, gheluckte hen soo geenfints, door de goede ordere die Sandé daer op stelde, alhoewel de Colonel Spinola, zijnde te voorbaerigh in het schermutfeeren met de Mooren, ten eersten een harden stoot hadt uyt te staen, maer de Veld-Marschalck dat quaet wel hebben de voorsien, sand den Capiteyn Georgio Ruiz, met twee hondert Musquetiers Siciliaenen, die sich achter eenige kleyne Mueren stelden, om de aftocht van Spinola te begunstigen, gelijk hen wel geluckte.

De Mooren wierden wel so stout, als te trachten de ordere van het Christen leger aen een ander gedeelte te breken, gebruyckende daer toe hun ghewoonlijcke snelheyt en vaerdigheyt in het bespringen en afwijcken, maer konden de Christenen weynigh hinder toebrenghen, zijnde dien dagh geen ander verlies gheleden, als van den Hopman Georgio Ruiz, die met een Lancie in sijn schouder gequetft, den volgenden dagh daer aen quam te sterven; en omtrent veertigh gemeene soldaten, daer de vyanden wel het dubbel getal verlooren hadden, behalven wel dry, of, als eenige willen, wel vijf hondert gequetften.

Het schermutfeeren eyndighde omtrent twee uren voor den avont, wanneer sich de Christenen neder sloegen, zijnde de putten schoon gemaect, terwijl het vechten duerde. Den volgenden dagh was het Leger in sijn ordere, noyt afaetende van sich meer en meer te verstercken, gelijk oock de Galeyen gelaft wierdt sich van water te voorlien: maer dry dagen daer naetrocken sy in

slaghordere uyt om den vyandt te gaen vinden, en te bevechten, het welke niet voortgingh, om dat de Mooren, beneffens den Sciecq, den Generael verscheyden maelen lieten verfoecken, hen als overwonnen, en onderdaenen van den Koninck van Spangien te willen aennemen. Men nam dan pandtlieden van de selve aen, om veyliglijck het verdragh te maecten, naer het welke Michiel di Baraono, Meeftter del Campo, met twee Vaendelen Spaenssch voetvolck gefonden wierdt, om besittingh van het Casteel te nemen, daer oock de Generael met de voornaemste van het Leger des anderen daeghs binnen quam, terwijl sich de Mooren seer gediensfigh toonden, en alderhande leestocht in overvloed in het leger brachten. Men betaelde oock de Maamidische Arabieren met hunnen Sciecq, voor datse de brugge wel en getrouweelijck bewaert hadden, gelijk hen aen het Secco di Palo was belast.

Men vergaederde daer na den Raed, om te overleggen, op wat wijze men dat Eylandt fou konnen onder des Konincks gehoorsaemheyt behouden (de wijl geoordeelt wierdt dat sulcks seer wel en dienstighlijck ghedaen was, om dat men daer door de Turcken en Mooren veel gelegentheyt en bequaemheyt benam van hun rovery te doen, met het herstellen en versorgen van hun scheepen aen dit Eylandt, gelijk men oock de Eylanden van Sicilia Sardeigne en Malta, beneffens andere plaetsen, daer mede niet weynigh bevryde) en wierdt derhalven beslooten dat men een Sterkte daer noch op fou werpen, dienende sich van het gemack en de gelegentheyt van het Casteel dat daer alreede was, om in het selve leestocht en voorraad te houden, en sich van eenige gegravene water putten te dienen, behalven dat de stoffe, om de Sterkte op te maecten, daer omtrent wel te bekomen was: waer

De Sciecque en sijn Mooren stellen sich onder den Koninck van Spangien.

by quam dat aldaer een Marckt was, met een groote toeloop van al de nagebueren, dat mede geen kleyn gherief waer; en eyndelijck om dat men sich aldaer lichtelijcker als elders konde toe en vaerdigh stellen. Op den seventiende van Maert begoft het leger sijn quartier rontsom het Casteel op te slaen, alwaer Antonio Conte, met Bernardo Aldano, en Sanchio Leiva hun afteekeninge maecten, waer op terstondt te wercken begonnen wierd, zijnde het werck behoorlijcker wijs onder de nation en volckeren verdeelt. Van de vier Bolwercken die gemaect moften worden, had Andrea Gonzaga den last van het eene met sijn Italiaensich voetvolck: de groote Commendeur met het volck van de Ridderfchap, had het ander, het darde was voor Doria en het volck van de Galeyen, het vierde voor den Generael selve, al de welcke om strijd het werck bevorderende, het selve binnen korten daghen in staet van tegenweer brachten.

Ondertuffchen bevand men dat het water noch de lucht gesondt was voor iemand die de selve ongewoon was, soo datter van dagh tot dagh seer veel quaemen te sterven, en groote menighte in swaere sieckte viel, dat alles een seer droevigh aenschouwen gaf, hoewel daer een Gaithuys opgerecht was, en de Bifchop van Majorca, die daer de opficht op had, geen dingh na liet, het geen tot behoudenis van het Krijghsvolck konde strecken.

De Generael, de Hartogh van Medina besorghde oock wel dat de putten met water gevult wierden, het welcke door de Galeyen daer daghelijcks most gebracht werden (maer de Hoofden der selver toonden sich hier vry nalatigh in, het welcke daer nae die sware ongemacken veroorsaecte, die wy hooren sulen) als mede wat tot de versterkinge, tot het verdragh met den Sciecque en de

Mooren, en in het algemeen des Konincks dienst mocht strecken.

Ondertuffchen verstondt men datter tot Constantinopolen een Zee-macht vervaerdicht wierd, en de Groot Mee-ster van Malta, hebbende vermoeden van hunne faecken, ontboden den grooten Commendeur met sijn scheepen en volck wederom te rugge, ghe-lijck deselve oock op den achtiten April van de Gerbi vertrocken, blijvende de last van hun begonnen bolwerck op te maecken, aen Pietro d'Urria, om dat men sich seer spoede deselve ten eersten weerbaer te maecken, alsoo de Hartogh sich niet gaerne eerder te schiep sou willen begeven, brengende daer alles toe wat noodigh was, hoewel het niet des te meer, nae sijn voornemen uyt gevoert wierdt.

Maltesche
scheepen
en volck
te rugge
ontboden.

De Koninck van Carvan quam oock aldaer by hem, tusschen den welcken en den Hartogh seer aengenaeme redenen voor vielen, maer de Sciecq ontleyde op alderhande manieren soodanige ontmoetinge, hoewel hy niet boven de negen Italiaensche mijlen van het Leger was, alleenigh quam hy een half mijl van het Casteel met hem handelen, zijnde met veel Mooren verselt.

De Generael drongh hardtaen, dat men goede voorraet uyt de Scheepen in het Leger sou laeten, maer de bysondere belangen ftieten de gemeene om verre. Twee duysent voetknechten soo Italianen en Spangiaerden als Hoogduytschen wierden tot bewaeringh van de Sterckte, onder den Veldtmeester Michiel de Baraona, en sijn Stedehouder Antonio, d'Oliviera, beneffens vijftigh paerden, van Bernardo Chiros bestelt, en ordere ghegeven dat men de plechtigheden van den eed den Sciecque sou doen afleggen, die nu den standaert van den Koninck van Spangien gehouden was op te rechten.

Besel-
lingh tot
verseeke-
ringh van
de Gerbi.

De Generael dan nam een besluyt met sijn vloot tegen den aenvang van Mey te vertrecken, maer dit vertrek wiert door een gering voorval te rugge gehouden, zijnde eenige onlust tuschen de Christenen en Mooren ontstaen, maer wederom haest by geleght, met straffe van die geene diemen het meeste schuldigh bevandt te zijn. d' Eedt dan van den Sciecq wiert op den vijfden May afgeleght, in schijn met het aldermeeste genoegen ter werelt; sweerende de Sciecq op sijnen Alcoran den Koninck van Spangien getrouw te sullen zijn, en hem jaerlijcks te sullen tot Chijs geven, ses duysent Rijcksdaelders, vier Struys-Vogels, vier wilde Bockharten, vier Valcken en een Cameel. De andere Mooren die by hem waeren, swoeren oock van gelijcken onderdanigheydt en getrouwigheydt, waer over den Hartogh, om de Mooren te believen, veel gelts onder den hoop dede stroyen, die over het een en het ander groot genoeghen toonden, en betuyghde, sich geluckigh te achten, dat sy van de tyrannige regeringe van *Dragut*, die sy voor heen hadden uytgestaen, eyndelijck verlost waeren. Hier op bestedemen eenige dagen, om de rest van het heyr, te met te scheep te doen gaen; maer alles ging met groote onachtsaemheydt toe, tot datter van wegen den Groot Meester van Malta bericht quam, dat de Turcksche Vloot tot vijf en tachtentigh kielen in het getal, op den achtsten van deselve Maent des nachts van Gozo tzeyl was gegaen, voor soo veel men had kennen speuren, met meeninge om eerst Tripoli, en *Dragut* daer binnen te hulp te komen, en daer nae de Christen Vloot te gaen vinden, als wel wetende dat deselve slechtelijck met krijghsvolck voor sien, en in geen goede ordere was.

Dit maecte voort een ieder gaende, wenschende nu elck voor ander te Scheep te zijn, het welcke weer een

nieuwe verwarringh veroorsaecte, elck hadt een raedt op sijn eygen hand, maer alle quamen se daer op uyt, datmen ten eersten most vertrecken, om buyten de drooghten te geraecken. De Generael begaf sich naer Jan Andrea Doria, op de Konincklijcke Galeye, die noch niet wel van een swaere sieckte genesen was, om met hem een besluyt over den tegenwoordigen stand der saecken, te nemen, laetende aen Don Alvaro Sandé last om het volck gereet te houden, op dat hy des avonds weder komende, alles vaerdigh mocht vinden, en niet behoefde te wachten, en zijnde dan Doria van besluyt Zee te kiesien, en het selfde aen al de Scheepen hebbende doen weten, liet een Galeye, de Gravinne genaemt, voor den Hartogh, om sich daer op in te scheepen, zijndelicht en wel van Roeyers voor sien, en daer mede zijnde alles wel befeit, by de Vloot te komen.

De Generael liet niet nae dien nacht, zijnde voor den 12. van de Maend, alles wat tot bestellingh van de landtsaecten mocht dienen, te besorgen, doende oock goede bestellinge aen den Opperhoofd van de Sterckte, en gevende en ontvangende groote beloften aen en van den Koninck van Carvan, waer na hy de Krijghslieden, die te lande bleven, met kloeckmoedige vermaningen een hart in sprack, met aenwijfinge, dat loopende de Zee-macht, in dien stand van saecken, het meeste gevaer, hy genootsaecte was, volgens sijn plicht, en dien dienst van sijn Koninck, sich daer op te begeven; en soo lange was hy met dese en andere saecken beligh, dat de dagh aenquam, alear hy met Sandé om sich by de Vloot te vervoegen, in het Jacht dat hem aen de Galeye, dat de Commendoor Guimeran voerde, sou brengen, te scheep gingh; maer dese, als hy begoft te naerderen, wenckte hem met de handt, dat hy weder naer landt sou

Verwarringh onder de Christenen.

Tijdingh van het aenkomen der Turcksche vloot.

gaen.

Aenkomst van de Turckſche vloot. gaen, dewijl de Turckſche Vloot alreets in het gezicht was, komende naer hen toe, om hen aen te taſten.

Naer het beſluit van Doria, ſich uyt de drooghte te redderen, liep hen de wint weder recht tegen, die hem ſulcks verhinderde, en de Generael van de Turcken, die des avontſte vooren ſijn Ancker ſes mijlen van de Gerbi uyt geworpen hadt, hebbende Cara Muſtapha, Gouverneur of Landtvooght van Metilenen, gefonden om de Chriſten Vloot te verkennen, beneffens Uluchialy (van wie wy hier naefpreecken) en verſtaende de onordere die daer onder was, en datſe ſlagh vaerdigh was om uyt te loopen, beſloot met het aenkomen van den dagh, deſelve te beſpringen: hebbende alreets de windt tot ſijn voordeel. Scipio Doria met een getal Galeyen op de brandt wacht uyt gefonden, wierdt ſoo onvoorſiens door der Turcken voortocht overvallen, dat hy geen tijdt konde vinden, weder tot de Vloot te komen, om deſelve van der vyanden aenkomst te berichten, in voegen voor hem niet overigh was als te vluchten: maer het ſelfde geſchiede met ſoo weynigh toeverſicht, dat ſy niet ſaegen wat route ſy naemen, waer door eenige van ſijn Galeyen genomen wierden, en andere die wegh in floegen, die hen de ſchrick en verbaeſtheyt open ſtelden. Jovan Andrea Doria niet te wel op ſijn Reale of Hooft-Galey vertrouwende, om datſe oudt en ſwaer was, nam een beſluit ſich dichter aen landt in te korten, daer hy vaſt raecte, in voegen hy ſich met een ſchuyt aen de ſterckte moſt laeten ſetten, dat niet boven een mijl van daer lagh, blijvende de Galeye vervolghens van al het volck berooft, en in macht van de Roey ſlaeven, die ſich van hunne boeyens ontflaende, de Galeye los kregen, en nae de Turckſche Vloot brachten: hier op ontfondt een jammerlijck aenſien van het ver-

ſtroeyen van deſe machtige Vloot, nemende deene ſijnen wegh hier en d'ander daer naer toe. Seven naemen voor het ſceckerſte ſich in het Canael van Gerbi te bergen, van de welcke het meeſte volck in het waeter ſpringende, ſocht met ſwemmen het landt, hoewel al verre afgelegen te winnen, zijnde de gantſche kuit vol vluchtende ſwemmers. Don Alvaro Sandé begaf ſich met een goede troep Muſquetten en Piecken, om deſe aenſwemmers te bevrijden, nade-mael de Mooren, volgens hun aengebooren trouwloosheydt en ongeſtadigheydt, al die hen in handen quaemen, beroofden en dood floegen.

De Generael mede, om dit tweede quaedt voortekomen, ſandt den Koninck van Carvan, en den Prins van Tunis, aen den Sciecq, om hem te verſoecken, de Mooren te willen van het beroven en dooden der Chriſtenen, af houden, en aen ſijn eedt en beloften te willen gedencken. Maer deſe ſtelde ſich oock in ſtaet van te vluchten, vrefende hy oock voor de Turcken, en zijnde daer in met deſe twee verghelſchapt, onder voorgeven, de Arabiſche Maamiden by een te willen verſamelen, om met deſelve, tot byſtandt der Chriſtenen weder te keeren; als wel wetende dat ſy ſich op de Mooren van het Eyland niet hadden te vertrouwen, als ſeer qualijck tot hem genegen zijnde. Negentien Galeyen geraeckten noch dien morgen in handen der Turcken, beneffens de Hooft Galey, de andere vluchtende een ieder ſijns weegs, geraeckten in behouden haeven, het welcke den goeden Raedt van den Commendeur Maldonato toe te ſchrijven was.

De Groot Meeſter van Malta, hadt, als geſeght is, ſijn Galeyen, om voor ſich ſelven te forghen, op ontboden, maer evenwel dry van de ſelve, onder het geleyde van Maldonato, weder te rugge gefonden: deſe ſich in deſe ver-

Jamme: lijck verſtroeyen van de Chriſten Vloot.

woeftinge bevindende , en niet willen-
de naer landt toe in korten , beflout de
ruymte te kiezen , gelijk hy dede , zyn-
de van de andere , die fich op fijn erva-
rentheit vertrouwden , wel tot hun goet
geluck gevolgt.

Ondertuffchen ftelde de Hartog ordre
te land , om defe ellendige vluchtelingen
byftand te doen , befchermente hen van
de Mooren , en hen klederen en wape-
nen , die men voor het landvolck gehou-
den had , beftellende : hy liet oock geen
moeyte of naerftigheyt na , om in de reft
der faecken , in blijkelyck gevaer ftan-
de , te voorfien . Het begaven fich vorders
onder een tent by malkander , om fich
onderlinge te beraeden , de Generael,
Johan Andrea Doria , Alvaro de Sandé
en de Commendeur Guimeran , alwaer
Doria van beraedt was , dat het nodigh
waere dat hy ten eerften van daer ver-
troock , terwijl de vyanden met het na-
jaeghen der vluchtende Christenen be-
figh en van der hand waren , het welcke
hy meende bequaemelyck te kunnen
doen , met den een of den anderen Fre-
gat , om fich daer mede naer Malta of
Sicilia te laeten brenghen , om de ver-
froyde Galeyen by een te verfamelen ,
die op nieu te voorfien , en met de felve
de Turcken weder aen te taften , of de
felve , indien fy eenigen plaets van den
Koninck meende te befchadighen , te
kunnen tegenftaan , dewijl de Zee-ku-
ften , ter oorfaeck van defen tocht , feer
onvoorfien van volck waren gebleven .

Don Alvaro was van meninghe dat
de Onder-Koninck oock moft vertrec-
ken , om Sicilia , dat hem byzonderlyck
aenbevolen , en door dit ongeval , in
blyckelyck gevaer was , te befchermen ,
achtende dat de Hartogh , indien hy an-
ders dede , fijn behoorlycke plicht niet
waer nam : maer wat hem felven aen-
gingh , hy wilde het aldaer op de Gerbe
houden , gelijk de laft , die hem opge-
legh was , en des Konincks dienft ver-

eyfchte , nademaal aldaer , beneffens hem
twee duyfent van de beftelde befettinge ,
en noch wel dry duyfent andere , foo die
op dien dagh aen landt gevlucht , als die
ter oorfaeck van fieckte daer gebleven
waeren , voor de welcke , hoewel niet
feer nut tot den oorlogh , men even-
wel , als die Christenen waren , behoor-
de forge te dragen , gevonden wierden :
behalven dat , zijnde daer veele die hem
op defen tocht waren gevolgt , het on-
redelyck gedaen fou zyn , indien hy , for-
gende voor fich felven , hen in den noot
fou laeten ; gelijk hem oock docht dat
de Gouverneur van de Sterckte tot die
bestieringh , om veele fwarigheden , die
zedert by het eerste befluyt ghekomen
waren , niet genoeghaem konde zyn .

Hy voeghde daer noch by , dat hier
grooten dienft voor den Koninck fou
kunnen uyt ontftaan , om dat , zijnde
de Turckfche Zee-macht , met het ver-
overen van defe Sterckte opgehouden ,
men ondertuffchen bequaemelyck al de
plaetsen die in gevaer ftonden , fou kon-
nen voorfien .

Zijnde dan dien raedt goet gevon-
den , beflout men met het vallen van
den avond te fcheep te gaen , en dat met
negen Fregatten , als zijnde gevolgt en
verfelt van menighe van andere Edel-
lieden en beampten , hoewel fy noch
dien nacht door de tegenwinden niet
konden van de wal geraecken : maer des
morgens beviel hen noch een ander on-
geval , gelijk in tegenspoed gemeenlyck
d'eene flagh op den ander gewoon is te
komen : want de Generael willende de
Turcken , die de ingevluchte Galeyen
vervolghden , af doen houden , deed het
gefchut van de Sterckte op hen aen wen-
den , en onder anderen een groote flan-
ge , die te fwaer gelaeden zijnde , op het
lofchieten borft , doodende eenige van
die geene , die beneffens den Generael
daer by ftonden , niet sonder het groot-
fte gevaer ter wereldt van fijn perfoon .

Vertreck
van den
Onder-
Koninck
Jan An-
drea Do-
ria en an-
dere van
de Gerbi.

Dien dagh wierden sy noch op en tegen gehouden, maer dien volgenden avont geraecktense wegh, en quamen behouden tot Malta, en van daer in Sicilia aen.

Ondertusschen was het verlies op en met de genomene Galeyen overgroot, als zijnde met de selve in handen der vyanden geraeckt Flaminio del P'Anguillare, Generael van de Paufelijcke Galeyen, hoewel Campane wildat hy doot gebleven zy; Sanche de Leiva, Generael van die van Napels; Belingieri de Requens van die van Sicilie, de Bisschop van Majorca, Gaston della Zerda, soon van den Hartogh, met veel anderen. Maer de Turcken, hebbende de vluchtende Galeyen vervolgt, taften op hun wederkomst de scheepen met soldaeten aen, die zijnde vijft en twintigh in getale, naer weynigh tegenstand, alle genomen wierden, verlijsende de Christenen alsoo met dese Scheepen, en de genomene Galeyen, als mede met die in het ontschwemmen verdroncken waren, over de dry duy-sent mannen.

Pialy Bassa, die Generael van de Turckische Zee-macht was, besluytende de Sterckte op de Gerbe, met geweld te vermeersteren, schreeften eersten aen Dragut (die even te vooren eer de Christenen aen de Gerbi waren gekomen, sich met al sijn Ruytery, naer Tripoli, om die Stadt te beschermen, begeben had) dat hy terstondt al de macht van volck, die hy by sich had, sou senden of mede brengen, om voor de Sterckte op de Gerbi te gebruycken, gelijk hy de selve toefand, beneffens een groote menigthe van oorloghs voorraad. De Bassa deed daer op al het oorloghs volck te lande gaen, en begoft hun leger te verstercken, dicht by de Putten daer voerheen de Christenen, sich op hun landen, stil gehouden hadden.

Sandé oordeelde niet dienstigh hen te gaen bespringen, als die geen over-

vloed van goet volck had, hoewel met lastigh en onnut volck ghenoeghsaem overlaeden zijnde, het welke hem de grootste moeyelijckheyt was die hy hadde, om dat de lijfs voorraedt die daer was, voor geen lange tijd genoeghsaem waer; veel minder het versch waeter, ten ware hem van den Hemel hulp toeghesonden wierdt. Hy hadt oock een voornemen de belegeringh te recken soo langh als hy konde, op hoop van ondertusschen bystand te sullen verkrijgen, zijnde oock sijn Majesteyt veel aen de behoudnisse van dese Sterckte, en het volck dat daer in lagh, gelegen.

Eenige schermutsels tusschen Christenen en Turcken vielen evenwel voor, in al de welke de Sandé met seer groote omsichtigheyt te werck gingh, soeckende niet veel van sijn volck in de waeghschael te stellen, ten waer merckelijck voordeel; de meeste van de welke geschieden by eenige putten buyten de Sterckte, by de welke hy wacht, en een redout, met twee vaendelen Musquetiers daer in, onder het bevel van den Hopman Jeronymo de Sandé, Neve van den Generael, en Jan Oforio d'Ulloa, alle oude en ervaren Krijghs-lieden, hadt gestelt; tegen de welke het de Turcken altoos te quaet hadden.

De Turcken dan, door het volck en de voorraad van Dragut aldus versterckt zijnde, begosten de Sterckte te naerden, om de selve met een volkomen beleghe aen te taften, doende het selve met seer groote omsichtigheyt, om dat sy door het geschut van de Vestingh seer beschadicht wierden; waer over sy hun naerdereinge maecten, langhs eenige Trencheen naer een seeckere holte die de Christenen hadden begonnen te maken, om sich van den bedeckten wegh van de Zee-kust te dienen; het welke zijnde een werck van een groote tijd, niet wel te weege te brengen was, even-

De Sterk-
te op de
Gerbi van
de Tur-
cken bele-
geret.

wel.

Groot
lies der
uriste-
is in de
bebe.

igut
o het
nen
a de
ckre
ge Ger-
i nibe-

wel oordeelde Alvaro, indien de Turcken het daer toe brachten, dat hem sulcks ten hoogften hinderlijk tou zijn; waer over hy bequamen tijdt verwachtte om hun voornemen te vernietigen.

Op den vijfen twintighften van May 1560, ontfonten een buyten ordinaere fchermtufel, maer alfoo de Sandé fích als toen onpaffelijk bevand, wierd de gewoonlijcke omfichtigheydt niet ghebruyckt; invoegen eenige fích al te moedighlijck te verre naeden vyandt begevende, de befcherminge van het ghefchut ontgingen, foo dat fy door de ruytery van de vyandt befprongen en in de vlucht gedreven wierden, laetende al eenige dooden op de plaets, en onder die eenige Bevelhebbers; maer het geen noch fwaerder viel, was het verlies van een bedeckte wegh, daer fích terftond de Turcken in plaetften, en dat den Christenen het genot van eenige putten benomen wierdt. De Capiteyn Georgio Monteforo, die de wacht by eenige andere putten had, quam defe geflagene te hulp, invoegen de Turcken tot drymael toe de Redoute befprongen, en foo menighmael weder afgellaegen wierden, maer alfoo het getal der vyanden vaft meer en meer aenwies, belafte Sandé, als die fonder voordeel geen volck focht te spillen, zijnde een man verlooren van hen, meer als van twintigh der vyanden, datse fouden aftrecken en de Redoute verlaeten, die feeckerlijck de Turcken al eenigh volck gekoft had.

Hebbende de Turcken dese veroveringh gedaen, die voor hen al vry van eenigh belangh was, gingen de felve al voort en voort, komende doorgeweld van Pioniers, lichtelijck alle fwarigheden en hinderinge te boven, en maeckende fелver hun trencheen foo dick en fwaer, dat men met geen Canon, hoe fwaer het mocht zijn, daer door konde fchieten, met de welke fy in fulcker

voegen de Sterckte omcingelden, dat de belegerde fích wel haeft t'eenemael beflooten faegen.

Sy rechten oock een groote Batterye op, ftaende op een verheventhey, en voorts op een platte forme, naer de Christenen verfaegen fích daer tegen foo wel, dat fy daer voor niet foo feer te vreesen hadden; maer het quaefte was, het verlies van de vifch, en dat door de geweldige hitte, veel lieden van dorft verfmachte, hoewel men dry dagen lang daer wel in voorfagh, ter oorfaeck van eenigh water, dat men in vaten had bewaert, zijnde het graeven van putten, dat men aldaer had aengevangen, niet naer wensch geluckt; want het waeter dat men vand was brachachtigh, en verweckte foo meerder dorft als het lefchte.

Zijnde de faecke van gewicht aldus nau binnen de Sterckte beflooten, en van water berooft te zijn, befloot Sandé een fwaere uytval te gaen doen, en de vyanden uyt hun Trencheen te slaen: het fouden dan uytvallen door twee poorten, vijf hondert Italiaenen, en foo veel Spangiaerden, al Musquetiers, hondert duytsche piecken; de welke een ieder sijns weeghs aenftellende, fích daer na weder te faemen hadden te vervoegen, om des vyands gefchut te vernaegelen, en van de felve al doodt te slaen, wat fy konden bekomen, fonder de handen ergens, om te plonderen, aen te slaen. Andere troepen hielt men ondertuifchen vaerdigh, om in noot dese by te ftaen, daer het vereyft wierdt. Zijnde op het aenbreecken van den dag alles vaerdigh, vielen dese benden van beyde zijden uyt, doodende een groote menigthe vyanden; *Dragut* felfs, die fijn gefondene troepen en voorraad gevolght was, wierdt gequetft, hoewel onbekent, door den Vaendrigh Montibai Bifcaglino; maer dese al te moedighlijck vechtende, en niet wel van de fijne ghevolght zijnde, geraeckte onder de

Swaere
uytval der
Christe-
nen.

Dragut
wordt ge-
quetft.

voet,

voet. Dry ftucken Gefchuts wierden vernaevelt, eenige Vaenen en Bandrollen wierden veroverd, en de Christenen bleven meester van de Trenchen: maer de Soldaeten alstoen de ordere die hen gegeven was vergeetende, vielen aen het roven en plonderen, van welke onordere de Turcken sich dienende, vielen die weder op de Christenen, en brachten door hun woedende aenval, foodanigh de schrick onder hen, datse sich schandelijk op de vlucht begaeven. Veel Edele en braeve Mannen bleven daer al vechtende, met de waepenen in de hant, en onder deselve oock de Graeve Galvano Anguisciola, de Hopman Carel d' Aro, en eenige andere van naeme. De Christenen aldus verbaest naer het Slot vliedende, wierden soo dapperlijk van de Turcken gevolgt, dat deselve sich niet ontsaegen, tot aen de Grachten toe te komen, hoewel het Gefchut van daer binnen schrickelijk daer onderschoot, maer als eenige van binnen, die als gefeght is vaerdigh daer toe stonden, weder op hen uyt quaemen, weecken sy, teghen den avondt af, hoewel niet sonder een groot getal van de hunne te hebben laten sitten.

Maer al dit nam geensints de ongemacken binnen wegh, in het Fort hoe langer hoe grooter, hier uyt ontfont voor eerst datse het Meel met Zee-waeter moften kneden en backen, gelijk oock de spijse koocken, hoewel de selve, om te konnen dueren, genoegh gesouten was; al het welke, beneffens de geduerigen arbeydt, en de groote hitte, den dorst noch te grooter maeckte. Om dese geweldige dorst of te ontgaen, of minder te maecken, derfden dese ellendige menschen qualijk genoegh eeten, waer door sy soo verswackten, datse sich selven qualijk op de beenen konden houden, ick swijge den arbeyd en het strijden uytstaen. En in der daed, dit maeck-

te de lieden soo wanhoopigh, dat sy liever wenschten te sterven als te leven; en die noch het leven eenighsints beminnen konden, verkoofen iets anders dat noch slimmer was als de doodt, gevende sich selven over in handen van de Turcken, daerse selfs van natueren sulck een schrick voor hadden, verkoopende hun duere en kostelijke vryheyt voor een onnosele buyck vol waters. Al het goud, al het silver datter mocht zijn, verloos hun prijs en waerdye, nademael een groot stuck gelds niet genoegh was, om een kleyn vat waters te koopen.

Die geen die het alles nauw opheteckyent heeft, dat in dese benauwtheyt is voorgevallen, verhaelt datter een is gevonden geworden, die afftant van al zijn goederen wilde doen, die al veel duyfent ducaten waerdigh waren, voor die geene, die hem den geheelen tijd van desen uystersten noot, onderhoudt van water sou willen geven.

Een Siciliaen, Sebastiaen da Pollere genoemt, stelde voor, met distilleeren en overhalen, een goede menigthe waters te beschicken, voor welke vondt hem Don Alvaro een groote vereeringh beloofde. Hy deed dan door de Duytschen die aldaer waren, achtiën keetels, of potten toe maecken, alsoo men geen stoffe om meerder te maecken by der handt hadt, en alsoo viel men aen het werck; maer wat men stoockte, men kon niet meerder trecken als vijf en dertigh Barilen, of kleyne vaetjes, in een dagh, en somwijlen niet meer als vijf en twintig, zijnde een kleyne voorraad voor soo veel volcks.

Dit overghehaelde water wierdt soo soet bevonden, dat zijnde gemenght met het water uyt de putten, hoe brack het was, het geen onaengename smaeck gaf. De Generael Alvaro maeckte dan een vermenginge op dese wijze: hy nam vijftigh vaetgens putwater, vier en twintigh van gedistilleert water, en hondert

Zee-wa-
ter met
distilleren
soet ge-
maeckte.

Groot ge-
breck van
water.

van het water uyt de Cisternen, en al dat onder malkander vermenght hebbende, gaf daervan twee inoopingingen des daeghs voor ieder foldaet die in de wapenen, en een voor die geene die niet in de wapenen was. De wijze van dit te bedeele is gedenckwaardigh: de Slotvooght van het Slot hadt daer de voornaemste bestellingh af, als zijnde een faeck van seer groot belangh, en derhalven wierdt de uytdeelingh gedaen op een plaets daer goede wacht geset was, alwaer de soldaeten in ordere moften voor by gaen, hebbende een ieder een spongie aen een koort ghebonden, de welke sy in het water lieten vallen, en soogen daer dan uyt het geen hen toegestaen was; een uyerste noot, die men niet weet oyt in eenige belegeringh te zijn voorgevallen.

Staende de faecken van de Sterckte dan aldus, waren de Turcken ondertusfchen weder soo verre aengenaerdert, datse op nieu Batteryen konden planten, naerderende onder de bescherminghe van de selve de plaets vast meer en meer; des daeghs hielt sich de Bassa Pialy selve by het werck, maer tegen den nacht begaf hy sich weder op de Vloot, latende als dan *Dragut*, die sich selven Koninck van Carvan liet noemen, met het werck begaen; die sich daer omtrent des te naerstiger toonde, te meer hem aen de geheele faeck gelegen was, stelende door groote beloften de faeck soo licht, als de selve van dagh tot dagh sich toonde swaer en gewichtigh genoegh te zijn.

Zijnde nu de Turcken gekomen tot het verdeelen van hun quartieren, wierd de massa, of het geheel van hun macht (bestaende in veertien duysent Turcken, behalven duysent en vijf hondert ruyteren, en een goede menigthe van Moorfsche schutters) foodanig verdeelt: de Stedehouder van den Bassa Cara Mustafa, Onder-Koninck van Metilene,

had het gesagh over de Vloot, wanneer de Generael aen landt was, maer wanneer die te sloop was, hadt *Dragut* in het leger het bewindt, en dese wierdt oock het beschieten van het bolwerck Gonzaga, met het volck dat hy tot de belegeringe had toegebracht, aenbevoolen. Uluccialy met twee duysent Turcken en Mooren, die door de nederlaeg van de Christen vloot vry waren gheraect, sette het op het bolwerck St. Jan aen, maer Pialy Bassa, als Generael, behield voor sich de twee bolwercken della Cerda en Spinola te beschieten; maer als men rontsom de gelegentheydt wel gesien had, besloot men alleen dese twee laetste aen te tasten, beneffens de poort daer by staende, en met achtien groote stucken geschuts te beschieten; en om het selve te bequamer te doen, maecten sy twee platte formen, op de welke soo het gheschut, als de buffchieters soo wel bedeckt stonden, dat die van binnen noyt het een of het ander konden mishandelen.

Maer door dit naerderen der Turcken, wierden de Christenen gedwongen een Trenchee, datse buyten noch hielden, te verlaten en te slechten, zijnde niet mooghlijck het volck naer buyten te krijgen, om de selve te bewaren.

Maer Alvaro focht nu weder door uytvallen den vyandt te beschaedigen, die niet vry beter ordere als de voorgaende toegingen, hoewel met weynigh gevolgh, willende sich de Turcken geensints tot de hinder laege laten verlocken, gelijk de Christenen wel verhoopt hadden, invoegen hy het selve moede wiert, soo om geen meer volck te spillen, als om sijn eygen volck geen oorfaeck te geven, tot de Turcken over te loopen, zijnde de faeck tot soo verre gekomen, dat die geene, aen de welke men de forge bevoolen hadt, van op te passen, en te verhinderen dat iemant over liep, de eerste waren, en andere met een goet

Groote
schelmerij
onder de
Christe-
na.

voorbeeldt voorgingen; jae soo hoogh was de schelmerij geklommen, datter bevonden wierdt, dat eenige hadden getracht het vyer in het buskruyt te steeken, en soo alles op te doen vlieghen. Dese overloopers tot de Turcken, bereeckent men wel tot een getal van duyfent en vijf hondert te komen, onder de welke soldaeten van bekende dapperheyt, en self seer welgeboorene Edel-lieden waeren, hoewel seer onedel in hun daeden, als die hun lichaem, jae selver veele hun ziel verkochten, alleen om hun lust van te mogen drincken, te voldoen; terwijl weder eenige andere met heete koortsen selver aengetaft, de minste onordere niet veroorsaecten.

Ondertuffchen hadt Pialy Bassa aen Solyman bericht gedaen, soo van sijn overwinninghe op de Christenen behaelt, als van sijn aenvangh om dese Sterckte te bemachtigen, en alsoo dat landt van de Christenen te verlossen, onder vastghestelde beloften van daer, sonder sijn uytgedruckt bevel, niet af te gaen.

Gelijck de overwinnaer altoos vrienden genoegh vind, soo was het dat de Koninck van Tunis, ontsiende de overwinnende waepenen van de Turcken, sich niet ontsagh vier Galeyen met biskuyt, en andere nootdruft gelaeden, den Turcken tot bystant te doen, niet tegenstaende hy voor heen verbondene vriendtschap met den Koninck van Spangien gemaect, en foodanigh onderhouden hadt, dat hy den Hartogh van Medina, op sijn eerste aenkomen, hulp van volck had aengebooden, om de Turcken uyt Africa te helpen verdrievē.

Maer de Bassa vermerckende de schade die hem van de Christen Galeyen, die in het Canael laegen, in het gaen en komen wierdt aengedaen, besloot de selve te verbranden, waer toe hy last aen Ulucially gaf; dese het selve op een

nacht meenende in het werck te stellen, wierd met groot verlies van de sijne afgewesen. Hy meenende het selve by den dagh met laegh waeter in het werck te stellen, vand noch veel meerder tegenstand; als komende die van de Sterckte de Christenen, en de Turcken weder van hun zijde Ulucially te hulp, waer door veel volcks quam te sneuvelen van beyde zijden, maer meer van de Turcken, als die soo wel met weerbaere waepenen niet voorfien waeren; aldus bleef Ulucially weder in sijn hoop bedroogen. De Turcken hadden oock eenige dagen naer malkander met hun Batteryen gespeelt, doch met weynigh vrucht, dewijl de belegerde des nachts weder op maecten, het geen by den dagh om verre geschooten wierdt; gelijck oock al hun naerderingen naer de gracht, vruchteloos wierden gemaect, zijnde hen de Christenen in alles in de weegh, waer over de Bassa besloot een storm op de Sterckte te waegen, en de selve met ladders te doen beklimmen.

Maer Alvaro daer van door eengetrouw verspieder bericht zijnde, besloot van sijn zijde de Turcken een heerlijk scacco matto, en braven treck te speelen; zijnde verseeckert dat de plaets, daerse hun aenal souden doen, naer de Zeekant was, een plaets daer de Italianen geplaestf waren, dewijl de Gordijnen aldaer laeger als elders waren, hoewel de toetel van de ladders was, om op verscheydene plaetsen gebruyckt te konnen werden, om daer door de belegerde van de plaets, daer het op gemunt was, af te leyden.

Sandé dan maecte die voorbereydinge die in sulck een gelegentheytnodigh is, verhoopende den vyandt een goet onthael te doen; maer eenige overloopers, deden de Turcken bericht van het geweld van vyerwerck en anderen toetel, die binnen gemaect wierd, en dat men vermoeden had van bestormt

De Koninck van Tunis be-
wijst de
Turcken
hulp.

te fullen worden, en dit was de oorfaeck dat de Turcken met het beklimmen niet voortgingen, maer dat befluyt veranderden in hun voorgaende, om de Galeyen te vernielen, van het welcke Alvaro mede kennis wiert gegeven.

De Turcken dan des avonts voor den achienden van Juny, fich met meerder macht toegeruft hebbende, quamen des morgens, met het kriecken van den dagh te voorfchijn, en vielen de Galeyen van alle kanten aen, maer de toeverficht van Alvaro maeckte weder hun beftaen vruchteloos, en bracht de vyanden feer groote fchade toe, nademael dry hondert uytgelefene foldaeten van alle natien, onder de Colonel Il Mas, en de Capiteynen Gabrio Pantanida, Fantone en Lamprigiada, in de Galeyen waeren geleght, door de welcke fulck een hartneckige tegenftand wiert gedaen, dat de Turcken, in fpijt van al hun voorbarigheyt, weder met groot verlies moften afwijcken. Van de Chriftenen bleven omtrent veertigh mannen, maer vry meer ghequetft; onder de welcke Fantone en Piantanida mede waeren; maer in de Sterckte, nademael van daer op de Turcken, en van de Turcken op de felve, mede geduerighlyck gefchooten wierdt, is een Vaendrich met een grooten koegel het hoofd van den buyck te pletteren gefchooten, dat teghen de borft van Alvaro, die daer neven ftond, aensprongh, en hem t'eenemael met bren en bloet overdeckte.

Ondertuffchen verminderde het volk in de Sterckte foodanigh hant over hant, dat men niet geraeden vand, ten waere in de uyerfte nootfaeckelijckheyt, eenigh volck meer uyt te fenden, aen d'een zijde om dat het geduerighlyck overliep, en aen d'andere zijde, om dat die bequaem tot de wapenen waren, nauwelijcks alles wel konden befetten en waernemen, dewijl'er daegelijcks veel ftieren, foor ter oorfaeck van de heete locht

en bittere dorft, als oock van de wonden, daer men geduerighlyck een groote quetaerdigheyt in bevandte te zijn; ghelijck oock de hulpmiddelen meeft vermeertert waeren. Om defe reden wierdt Alvaro oock genootfaeckt noch twee Galeyen te verbranden, ghelijck even te voeren noch twee aengefteecken waren, om dat men geen volck, om die te befetten, kondé miffen.

De Turcken terwijl voortgaende met geweldt op de Stadt te plegen, hadden dry andere Batteryen tegen de dry Bolwercken de Gonzaga, Cerda en St. Jan, opperecht; van de welcke fy met ghefchut en mufquetten die van binnen op de Gordijnen en Bolwercken, feer veel fchade toebrachten, tot dat fy met het voorfpannen van zeylen, den Turcken ten minften het geficht benaemen, waer door de felve, om niet in de wint te fchieten, vry van defe quellinge aflieten, behalven dat hun kruyt, loot en pijlen by nae ten eynde gefchooten waren; maer vier Galeyen van Conftantinopolen, met dat fchiet geweer geladen, ackomende, ftelde hen weer in ftact van fchaede te konnen doen. Men wil dat Naffuf Aga, die met defe Galeyen aengekomen, en voor heen van den Baffa, om den Grooten Heer van alles bericht te geven, naer de Poort gefonden was, laft aen Pialy fou hebben mede ghebracht, dat, indien hy voor het uytgaen van Augustus geen meefter van de Sterckte wierdt, hy de felve fou verlaten en van daer vertrecken, uyt vrese dat de herfft-winden de Vloot eenigh merckelijck ongeval mocht komen toe te brengen.

Ondertuffchen konnen wy een aetdige krijgshliff van de Turcken, om de belegerde een fchrick aen te jagen, hier niet voor by gaen. Sy wetende dat de voornoemde vier hulp-Galeyen by der hand waren, fonden des avonts te voeren dartigh andere om de felve te ont-

Chriften
Galeyen
dapper-
lijck be-
fchermt.

Aerdige
krijghs-
liff der
Turcken:

moec-

moeten. Dese des morgens daer aen al te saemen met een schoon aensien yt der Zee opkomende, maecten een schijn met schieten over en weder, als of al dese vier en dartigh Scheepen een nieuw hen toegesonden onderstant waren; ghelijck sy oock al van te vooren van een groote hulp-vloot een gerucht hadden laeten loopen, daer by voegende, dat sy van meeningh waren in Africa te overwinteren, indien sy ondertuschen de Sterckte niet bemachtighden. Maer die van binnen merckten het bedrogh wel haest, en lachten de Turcken daer over hartelijck yt, hen vertoonende, dat sy andere spotternyen moften bedencken, en andere middelen anwenden, om te overwinteren, en geensints foodanige vonden, om kinderen mede te verschrieken.

Sy evenwel voeghden geweld by loosheyt, en onderlieten niet alle mooghlijcke wegen om den hoeck te boven te komen, aen te gaen, gelijckse oock sich meester maecten van een put, die niet verre van het bolwerck Spinola in een grot gegraeven was, daer de belegerde groot genot van trocken; en het quaetsste was, dat sy aldaer den wegh vonden om het selfde bolwerck te ondergraven; gelijck sy oock binnen korten tijdt den Christenen de bescherminghe van het selve benamen, en Sandé benootsaecten een affnijdingh te maecten, om de wal, by gelegentheyte van overval, te kunnen verdedigen, gevende den last van dese verdedigingh, aen den Hopman Johan Osorio, met bevel, dat men hem in alles gehoorfamen sou, het welke met alle naertigheyt most geschieden, nademael de Turcken seer yverig in hun wercken voortgingen, en in staet waren wel haest een openingh te maecten, om daer op aen te komen, gelijck wel haest geschiede, en den storm daer aengebracht wierd, die sijn meeste geweld ten eersten op het bolwerck Spi-

nola baerde, hervattende de vyand den aenloop tot dry maelen toe, en soo menighmael van de Christenen afgeslagen zijnde, van de welke een ieder de grootste dapper en moedigheyt van de werelt betoonde. Maer de Veldmeester Jeronymo Piantaneda, zijnde oock besigh op het bolwerck St. Jan, de vyanden, die oock aldaer hun aenval deden, af te weeren, wierdt in het hooft gheschooten, en liet alsoo eerlijck het leven. Maer te groot was de hartneckigheyt der vyanden, dat Don Alvaro de selve sou hebben konnen wederhouden, ick swijge te rugge drijven, niet konnende sich, gelijck voorheen, van sijn volck dienen, om het selve te doen uytvallen, yt vrese dat het tot den vyand mocht overloopen. Evenwel hebbende yt het Leger van den Turcken bericht, dat indien sy een of twee dappere stoeten kregen, dat sy gewisselijck souden afstrecken, bracht soo veel te wege, dat nae het bolwerck van Gonzaga, de toengangen foodanigh geëffent wierden, dat men daer te paerd by konde komen, waer op hy tot tweemaal toe de Turcken dede aanvallen, hebbende oock van de Sterckte Spinola eenige hulp gekregen, tot dat de selve, door het geweld van den aenloop ghedwongen wierden, hol over bol te wijcken, met groot verlies van de selve, als mede van de Christenen, onder de welke oock de Capiteyn Jeronimo de Sandé, mede een Neve van den Generael, doot bleef.

Daer gebeurde evenwel een gheval, het welke de Turcken bewoog den aenval noch eens te hervatten. Een krijghsman van de Sterckte hadt een hand-graet onder de vyanden geworpen, die niet quam te barsten, waer over een Turck die opnam, en weder op het bolwerck wierp, de welke aldaer sijn werck dede, juyft by een tonneke met kruyt, het welke daer door mede op vloogh, sonder evenwel veel schade te

Stormen
afgesla-
gen.

Piantaneda
gheschooten.

doen. De Turcken evenwel maecten daer op een nieuwen aenval, daer op een nieuw, een gevecht van twee gheheele ueren ontfont: de Generael selve wiert alstoen in een van sijn handen gequetst, en l'Oliviera kreeg een schoot in de rechter arm, die evenwel daerom niet af liet, maer vattende den degen in de slinker hand, de vyanden weder op een nieuw dapper te keer gingh, tot dat de Turcken weder af trocken.

Dese geduerighlijck van de overloopers bericht, dat het de belegerde niet veel langer fouden konnen harden, dewijl sy gebreck aen water en aen brandt hadden, hoewel sy in alle vier de bolwercken sulcke inganghen gemaect hadden, dat sy daer te paerd in konden komen, en met de pieck hand aen hand vechten, evenwel siende dat de Christenen sulcke weerbaere affnijdinghen hadden gemaect, als genoeghsaem waren, om hen weder op te houden, wilden geen volck meer te vergeefs spillen, maer hielden door eenige weynige bespringers die van binnen gaende, terwijl die van de Batteryen met het geschut de verweerders van de wallen dreven, doende voornaementlijck daer mede groote schaede op het bolwerck della Cerda, daerse de schutweer 'eenemael om verre wierpen, sonder dat de Capiteynen daer iets tegen konden doen.

De Turcken dan vertoonden sich op den 26. van Juny in staet van den aenval daer op te doen, maer siende de verweerders moedighlijck in hun troepen staen, om hen dapperlijck te ontfangen en wellekom te heeten, hielden sy noch te rugghe, maer bleven in hun wesen dien geheelen dagh staen, houdende die van binnen oock in geduerigh duchten van den aenval: maer twee dagen daer nae, Alvaro de Sandé, maeckende eens een overflagh van de voorraedt die sy binnen hadden, bevandt datter geen hout voor ses dagen meer was, het wel-

ke sy ten hooghsten van noden hadden, om het waeter mede te distilleren en over te haelen, gelijk voor heen gefegt is: oock was'er van het water in de Cisterne of back, soo veel niet over als van nooden was, om met dit overgaelde water, en dat van de put te vermengen.

Alvaro dan siende dat de saecke tot dit uysterste gekomen was, versamelde al sijn Hoplieden en voornaemste beampthen by een, (hebbende eerst bestelt, dat men de krijgslieden eerst dubbel rantsoen van eeten, en soet waeter alleen, met een weynigh wijn vermengt, te drincken sou geven) en heeft hen voorgehouden tot wat staet sy gebracht waren, en hoe sy, naer dat sy alles wat tot wederstant van den vyant konde dienen, hadden aengewend, nu daer toe gekomen waren, dat sy eer door dorst als door het swaerd der vyanden stonden te vergaen, soo was hen dan nu niet anders overig als te doen het geen de Edelmoeidige Mannen door den uystersten noot in wanhoop geleert wort, en dat meermaels in slimmer standt van saecken, een heerlijcke overwinninge heeft veroorsaect; hy besloot dan men sou dien volgenden nacht, de vyanden, die wel verre van die gedachten waren, met de uysterste moedigheyt gaen bespringen, stellende met eenen de wijze voor, die men hadt naer te komen, en die hen een goede uitkomst dede verhoopen. Dit wierdt van hen allen goedt gevonden.

Des morghens dan twee ueren voor den dagh, gingen uyt de Poort nae de Zee-kant, ses Capiteynen met dry hondert soldaeten, die uyt al de volckeren uytgesocht waren, de Sandé selve volgde met die kracht van volck die hy te samen konde krijgen, laetende noch een goet ghedeelte tot bewaeringh van de Sterckte, en van dese, die hy met sich voerde, bestelde hy noch eenige tot een

Uyterste
besluyt
van Alvaro
de Sandé.

ach-

achterhoede, onder Capiteynen die last hadden, sonder omsien te dooden al die sy maer het minste saeghen afdruypen. Hy beval dat de voortocht recht op de tent van den Bassa, en die van *Dragut* sou aentrecken, houdende voor sich de groote tent, daer een groot lichaem, of Corps de garde in gehouden wierdt. Met dese ordere dan uytgaende, en voortsettende met het uyerste besluyt, gingh de eene met de sijne in stilte naer de tent van den Generael, en de andere nae die van de wacht, doende elck van sijn zijde de grootste proeven ter werelt van een wanhoopige dapperheyt. De eerste in weerwil van de Turcken, door braecken dry *Trencheen*, om by de *Pauwilloenen* van den Generael *Dragut* te komen, en *Alvaro de Sandé*, brack in de wacht in, maecte een groote slachtingh onder de selve, en bracht het alles in onordere. Maer dese vand sich op een stel en een sprong van de sijne verlaten, blijvende niemand by hem, als de Sergeant Major *Marotto*, en de Hopman *Peruccio da Nizza*, van de welcke een weynigh daer nae *Marotto* gequetst en gevangen wierd: *Alvaro* evenwel gedueriglijk strijdende met *Peruccio*, die sich hadt aengeboden, om hem by de *Galeyen* te brengen, geraeckte eyndelijck uyt handen der vyanden en op een *Galey*, maer sonder daer eenige spijs of kleederen op te vinden, zijnde de sijne die hy aen had, geheel nat. Hy dan sand een bode nae den Reeckenmeester *Johan d'Alarcon*, met ordere dat hy hem kleederen en soldaten op de *Galey*, beneffens voorraedt van riemen sou senden, om daer mede door het *Canael* in de *Sterckte* te geraecken, en dat hy al die geene die binnen gebleven waeren, sou aenmoedigen, om sich dapperlijck en trouwelijck te dragen.

De tijding van het leven van den Generael gaf wel eenige blijdschap aen de Soldaeten en Capiteynen, maer sy fae-

gen oock wel dat sy nu op geen behoudenis te hoopen hadden, ten ware door een verdragh met den vyandt te maecten, nademael sy geen water voor twee dagen meer overigh hadden.

Veel Christenen waren in desen uyttocht gebleven, zijnde de andere of tot de Turcken overgheloopen, of weder naer de *Sterckte* gewecken; onder de dooden waren oock dese braeve Edellieden, *Alfonso Golfino*, *Giovanni Ovando*, de Hopman *Gieronimo Bravo*, en *Peter Alvares Golfino*, beneffens meer andere die niet genoemt worden: onder de gequetsten was *Bernardijn Mendoza* en *Christoval Paccoco*. De Reecken-meester *Alarcone*, begaf sich met de bestelde dingen naer *Alvaro*, maer het was onmooghlijck voor hem, dien dagh met de *Galey* op te komen, dewijl de Turcken niet deden als gedueriglijk daer na te schieten.

Ondertusschen die geene die in de *Sterckte* gebleven waeren, vol van verwerringen, wilsten niet wat sy aenvangen souden, hoewel daer noch al een Capiteyn by hen was, die hen moedighde om een goede hoop te nemen, en de aenkomst van den Generael te verwachten; maer de vrees was soo groot, in de meeste van hen lieden, datse de andere dwongen een ander besluyt te nemen, waer op men terstont een *Banderol* van het *Bolwerck Spinola*, tot een teecken van te willen *Parlamenteeren* sagh afwaeyen, op het welke door de Turcken met diergelijck teecken wiert geantwoort, waer op dry Capiteynen de *Funes*, de *Zaias* en *l'Aguila*, met den *Vaendraeger Sebastian da Mapoli* in het *Leger* quaemen.

Maer de Turcken onderwijlen siende, dat het selve teecken van stilstant, mede van de *Galeyen* niet uytgesteecten wiert, belaste *Pialy*, datse te waeter en te lande de selve souden gaen bespringen. *Sandé* dan door dit onverwachte geweld

gewelt overvallen, bestelde dese weynige soldaeten die hy by sich hadde, soo wel als hy konde, tot teghenweer, en vandt dapperheyt genoegh in hun handen, maer vermerckende dat men uyt de Sterckte geen teecken van vyandschap dede, en dat de Turcken, Mooren en Christenen onder malkander liepen, sagh oock een ieder van de selve om een goet heen komen, in voeghen hy met alleenigh twintig of dartig mannen alleen bleef.

Ondertusschen quam den Dromux Arez, Genouees verloochende, en Hopman van de Galey van den Bassa, voor den boegh, die tegen hem in het Italiaens seyde: *Signore, ghy kont u niet meer besibermen, stelt u dan niet in de macht van eenigh slecht en geringh volck, maer geeft u over, dat sal u het beste zijn.* Noch aen u, noch aen iemand anders sal ick my overgeven, antwoorde de Sandé, *maer wel met u gaen, indien ghy beloost, my by den Bassa te sullen brengen:* dit beloofde hem de Renegaet, en nam hem alsoo in sijn boot over, maer die door het gewicht om vielt, soó datse in het water vielen; weder uytgehaelt zijnde, wierdense naer de Tente van den Bassa gebracht, die hem met eerbiedinge ontfingh, en verscheydene redenen met hem voerde, en hy niet willende eenige voorslaegen die hem van den Bassa ghedaen wierden, aennemen, als een Christen en een Cavalier onbetaemelijk zijnde, wierdt op de Vloot geset, en daer nae naer Constantinopolen gevoert, daer hy langhe bewaert wierdt, willende de Grootte Heer hem op geen losgeld stellen, maer soodanigh houden dat hy hem geen meer hinder sou doen, tot dat de Koninginne Isabella van Spangien, by haer broeder Carel de negende van Vranckrijck, soo veel te wegebracht, dat hy aen den Grooten Heer, met den welcken hy als toen in vriendschap stond, om verlossingh van de San-

dé sou schrijven, welcke voorbede, als de eerste die hem van desen Koninck gedaen was, Solyman niet konnende aflaeen, heeft hem die den Ridder Salviaty, die uytduckelijck als gefant daer om aen hem gefonden was, in handen geitelt, die alsoo met sijn gevangen weder te rugge quam.

De Capiteynen die uytgekomen waren om het verdragh te maecken, zijnde van de Sandé gesien, wierden van hem over hun dwaesheyt bestraft, en te voeren aengefeght, dat de Turcken hen geen woord souden houden, gelijk oock geschiede, want daer hen toegestaen was, dat al de Bevel-hebber, met vijf en twintigh soldaten uyt ieder Compagnie, vry souden mogen uytgaen, wierdense voor het meeste gedeelte gefabelt, en de rest tot slaeven gemaectt, hebbende alleene dese, die het verdragh gemaectt hadden, hun vryheyt. Al degoederen die in de Sterckte gevonden wierden, hebben de Turcken geplondert, daer de plonderagie slecht genoegh uytviel. De Turcksche Zee-macht met den Generael bleef aldaer acht dagen, om op verscheydene saecken bestellingh te doen, en nam als toen haer wegh naer Tripoli, om *Dragut* te believen, die met dese macht de Mooren van Tagiona en de Arabieren, die hem het Jaer te vooren veel moeyten hadden aengedaen, verhoopte te temmen. De Bassa deed een heerlijcke en prachtige intrede binnen Tripoli, en wiert daer Princelijck van *Dragut* ontfangen en onthaelt; en hebbende kortelijck de saeck van de Mooren en Arabiers in goede ordere gestelt, begaf sich Pialy met sijn macht weder naer Constantinopolen, daer hy al zegeprelende binnen quam, alwaer de gevanghens in een Bagno, of gevangen plaets gebracht wierden; maer Alvaro de Sandé wilde daer niet in gaen, seggende dese gemeene plaets, sijn staet en waerdigheyt niet te betaemen, soo dat hem

Sijn verlossingh daer na.

Mishan: deling der gevangens tegens 't verdrag.

De Sterckte van de Gerbe in handen der Turcken.

Dragut onthaelt den Bassa tot Tripoli.

Alvaro de Sandes gevangen van de Turcken.

hem de Bassa, verwondert over sijn grootmoedigheid, een boven plaats dede geven. Sy wierden daer na voor den grooten Heer gebracht, die hen door een gelofte, of engetralie saght, zijnde niet een onder hen, die de aengebodene gelegentheden wilden aennemen.

Deze slaggh was swaer voor de Kroon van Spangien, en soo gevoeligh voor een ieder, dat het daer naer een spreekwoort gheworden is, wanneer men iemand eenigh verderf toe wenschte, hem in de Gerbe heen te schicken. Maer op het derde Jaer daer na, in dat van 1563, begaf sich *Dragut* weder in Zee, om de Christenheit noch meerder afbreuck aen te dooen, vertoonende sich met een Zee-macht van omtrent dartig Galeyen, en daer op menigte van Krijghsvolck, en twintig groote stucken geschuts voor Oran, terwijl de Koninck van Algiers met tien duysent Moorsche voetknechten, en eenige Turcken en Renegaden van de landt zijde quam, om dese plaats te belegeren.

Deze is een plaats in Africa in het Rijk van Tremesen gelegen, hebbende, wanneer die van de Spangiaerden verovert wierdt, een ghelal van ses duysent huysen, als een plaats daer altoos seer grooten koophandel met alderhande slag van volckeren, gedreven wierdt; sommige noemen de selve Madaura, andere Aera en Auran, maer de Africanen gevefse den naem van Guhara, alle welke naemen haer opgaende hoogte en windige gelegentheit beteekenen. De Cardinael Francisco Xivero, Eerstbischop van Toledo, was die gene die de selve plaats, door hulp voornamentlijk van Peter Navarro, Grave van Olivenen, en Girolamo Vianello, Venetiaen, in het Jaer 1509, op Hemelvaerts-dagh met geweld veroverde, blijvende aldaer meer als vier duysent Mooren, en niet boven de dertigh Christenen verslagen. Sy leyt dan op een hooge plaats, siende

van de eenre zijde op de Middellandtsche Zee, en de andere zijde op eenige laegher heuvelen, bekleedt met schoone vruchtdragende boomen, en besproeyt met verscheydene fonteynen, seer vrugtbare van veelderhande gewas, behalven kooren. Vier mijlen van daer leydt de groote Zee-haven Merfalcabir, en by Ptolemeus de Groote haeven, en anders Porto di Dio genoemd, zijnde by andere geacht het Abdera van de Ouden te zijn; die oock te samen met haer Sterckte, in het Jaer 1505, door den selven Eerstbischop veroverd is, zijnde sijn Oorloghs macht al toen door Diego Ernando de Cordoua, Marquis van Comar, ghevoert; welke plaatsen zedert de Spangiaerden met seer groote onkosten, door goede besettinge, om hun Kusten van veel Corfairen en Zee-rovers, die toen aldaer in menigte nestelden, gelijk sy daer na tot Algiers deden, te bevrijden, soo lange bewaert hebben.

Dragut dan te water, en de Koninck van Algiers te lande dese Stadt nauw belegerende, wiert de selve, door gebreck van leeftocht (voortkomende uyt de schendige gierigheid der Konincklijke bedienaers, die weynfende de plaats te voorsien, sich selven, tot groot nadeel van hun Koninck, alleen sochten te verrijcken) in sulck een benautheyt, dat het de selve niet veele daghen sou kunnen houden.

Ondertusschen de Konink van Spangien toonde alle mooghlijcke vlijt, om de plaats te verlossen, schreef terstondt naer Italien, en waer hy eenige Galeyen in sijn dienst hadt, doende de selve met volck en noodighe voorraedt voorsien, naer Barcellona, daer derendevous en vergader plaats bestelt was, over komen; om alsoo onder het geslag van Giovan Andrea Doria, naer Oran over te varen. Sijn bedienaers toonden aenstonts alle mooghlijcke vlijt, en de Generael Doria begaf sich van plaats tot plaats,

Z om

Yver van den Koninck van Spangien tot het ontfer van Oran.

Dragut
belegert
Oran.

Beschrijving van de plaats.

om fcheepen en volck by een te krijen. De Onder-Koninck van Napels bracht vijfen twintigh Galeyen, die ſich voor als toen in ſijn Haeven, onder het geleide van Sanchio de Leiva bevonden, by, die al met de reſt naer Barcellona voeren. Doria ondertuffchen vaſt toevende om te meerder macht by een te haelen, gaf den Koninck te beduchten, dat hy telangh wachten, en niet in tijts komen ſou, zijnde de belegerde in het uyerſte gevaer, ſoo dat hy Franciſco Judo de Mendoga tot Generael over de Vloot ſtelde, niet ſonder groot onghenoegen van Doria, die evenwel met krachtige redenen van den Koninck bevredight, als privaet, en buyten gefagh met de Vloot heenen gingh, maeckende ſijn broeder Pagano Doria, Hooft van ſijn Galeyen.

Bevindende ſich dan vier en dartigh Italiaenſche en eenighe Spaenſche Galeyen, komende te ſaeme, tot een getal van meer als veertigh Galeyen, in de Haven van Barcellona, nam de vloot ten eerſten de route en ſtreck naer Oran; maer noch *Dragut* te water, noch de Koninck van Algiers, verwachten de aenkomſt van deſe Zee-macht, maer op het bloote gerucht van hun naerden, de eenete landewaert in, en d'ander voor de wint ter Zee, verlieten het beleg van Oran, en maecten alſoo de Chriſtenen overwinnaers ſonder ſlagh of ſtoot.

In het Jaer 1565, bevand ſich *Dragut* met een merckelijcke macht van Galeyen, tot byſtant weder van Pialy Baſſa, in de vermaerde belegeringh van Malta, maer gelijk hy ſich aldaer dapperlijk genoegh droegh, alſoo vandt hy oock aldaer het eynde van ſijn dagen, zijnde door eenige afgesprongene ſtukken van ſteenen aen het hooft ſoo ſwaerlijk gewondt, dat hy binnen twee dagen daer aen ſtierf, werdende naer Tripoli ghebracht, alwaer Uluccialy, daer wy hier

voor, hier of daer van geſproocken hebben, en hier achter byſonderlijk van ſullen handelen, in de voogdye en het gebiedt over die Stadt.

Maer hoewel deſe *Dragut* in dit beleg van Malta maer een voornaem gedeelte geweest, doch daer in gebleven is, ſal het den Lezer niet buyten voorſtellingh ordeelen te zijn, indien wy het ſelve met al ſijn byſonderheden, als een voornaem ſtuck van deſe eeuw, hier mede (op vertrouwen van geen ongenoegen te ſullen geven) ahandelen.

De Ordere der Ridderſchap van St. Jan, die te deſer tijdt het Eylandt van Malta beſit, hebben voor veele Jaeren hun oorſpronck uyt het Paleſtina, of als men het noemt, het Heylige landt genomen, maer ſy, te ſamen met de Tempeliers en Duytſche Ridders, door de Turcken daer uyt gedreven zijnde, hebben ſich in het Eylandt Rhodus neder geſlaegen, gelijk de Tempeliers meeft in Vranckrijck, en de andere in Duytſlandt, in Rhodus gedachtig het leet hen van de Turcken aengedaen, hebben ſy ſich lange jaren beſigh gehouden met het doorloopen van die Zee, doende de Turcken ongemeene groote ſchade, en de Chriſtenheyte veel dienſt en voordeel, tot aen het Jaer 1522, wanneer deſe ſelve Solyman, Turcks Keyſer, niet konnende langer de klachten van ſijn onderdaenen, over deſe Ridders van Rhodus verdragen, een groote Oorloghs macht naer Rhodus ſandt, om de Ridders daer uyt te verdrijven; maer deſe vandt ſes maanden gheduerende aldaer ſulck een tegenſtand, dat hy vrecſde het werck niet te boven te ſullen komen, indien hy ſich in perſoon daer heen niet begaf. Evenwel vandt hy noch wercks genoegh om de plaets te vermeesteren, en het had hem niet geluckt, zijnde de dapperheyte van deſe Ridders ongelooſlijk, ten waere deſe Vorſten, van de welke ſy geholpen wierden, tweedrachtig

Wijdloopigh verhael van het beleg van Malta.

Oorſpronck der Ridders van Malta.

Oran van *Dragut* verlaeren.

Dragut voor Malta.

Wordt dood geſchooten.

tigh.

tigh onder malkander geworden zijnde, de Turcken in hun onderneminghe des te geluckiger wierden, ter oorfaeck van het welke Philippo de Villers, alstoen Groot Meester, na dat hy nu genoeghsaem van alle tegenstandt berooft, de toevoer van leeftocht en oorloghsvoorraedt hem afgesneden was, een verdrag met den Grooten Heer gemaect heeft, beneffens de sijne vryelick te mogen verrecken, latende alsoo, tot groote ichande en schaede van de Christenheyt, dit Eyland, en dese Sterckte, in handen der Turcken.

De Ridders aldus van hun besittingh ontbloomt zijnde, gingen veel dagen sonder te weten waer sy sich soudten neder slaen, en nae datse sich een wijl tot Viterbo, voorts tot Nizza en tot Syracusa hadden opgehouden, verkregen sy eyndelick in het Jaer 1529, van den Keyser Carel de vijfde, het Eyland van Malta, daerfe sich wederginghen verstercken, na dat sy de Mooren daer hadden uyt gejaeght, maeckende daer metter tijdt een Sterckte van sulck een tegenstandt, dat sy, wanneer sy slechts van binnen wel voorsien en vredigh, en van buyten wel geholpen zijn, niet veel voor eenige vyanden te vresen hebben.

De Ridders nu hebbende vijf Galleyen, lieten niet nae met de selve hun oude Zee-loopen te hervatten, self tot Constantinopolen toe, het welke Solyma, die hen met soo veel moeyten uyt Rhodus gekregen hadt, weder nieuwe gedachten maecte hoe hy hen oock uyt dat nest sou kunnen doen verhuysen.

Het Eyland van Malta, hoewel kleyn, als het geen niet boven de tseftigh Italiaensche mijlen in het ronde heeft, en gantsch weynigh vruchtbaer is, voornamentlick in kooren (naedemaal de inwoondersaldaer voor geen vier maanden voorraeds kunnen winnen) is echter altoos seer vermaert, en ter oorfaeck

van eenige bysonderheden, aen de Ouden wel bekend geweest, het heeft Sicilia noordwaerts omtrent tseftigh Italiaensche mijlen van sich geleghen, de Zee sich in het land indringende, maect aldaer eenighe kleyne boefemen en Canaelen, blijvende alsoo wederzijds eenighe uytsteekende hoecken lands, sich uyt te strecken) op twee van de welke dese Ridderfchap twee stercke Casteelen, tot bewaringe van dese inhammen, die hen tot Havens dienen, ghebouwt heeft. Het eerste punt dat naer Sicilia legt, heeft een Slot St. Elmo, wel sterck, maer niet van daedelijcke versterkingen, als hebbende noch bolwercken, noch (ter oorfaeck van de enghte) gelegentheyth, noch plaets genoegh om in te wijcken, of sich te bergen. Ter rechter hand van het selve vertoonen sich dry Canaelen, die ingaende van het noorden, sich daer nae buygen naer het oosten, maeckende soo in het midden twee tongen, of uytsteekende gronden; op de eerste, van de welke recht over het Casteel Santelmo, en van het selve een halve Italiaensche mijl gescheyden, leght op een hooge steenrots het Casteel St. Angelo, hebbende onder sich een gehucht van eenige huysen, het welke mede met stercke wallen en borstweringhen, en een goede wijde en diepe gracht voorsien staet, welke gracht dese uythoek van het andere Eylandt afsondert. Voorts naer het zuyden was of is noch een ander Casteel, op de punt van een anderen uythoek, dat San Michiele genoemt wort, noch kleynder, maer door een andere Sterckte, dieper in, vry gestut en geholpen; in het midden van welke beyde een ander ghehucht van eenige huysen gelegen is, mede met breede grachten afgesneden.

Van Slot Michiel tot Sant Anguelo, spant men een groote keeten, besluytende het Canael met het Arsenael van de Ridderfchap, gelijk het overige door

een Haeven, diese de groote noemen, tot onderscheyd van andere van het Eyland, voornamentlijk ter slincker hant van Santermo, alwaer een ander Canael de Marza Mufetto, of Haven van Mufetto uyt maectt.

De voornaeme Stadt van het Eyland, wordt nae de naem van het selve Malta genoemt, leght gelijk als in het midden, van sich selven, noch door konst, sterck of weerbaer, maer is seer wel bewoont, en met schoone gebouwen en aensienlijke Kercken, ghelijck oock rontsomme met seer lustige hooven en tuynen verciert.

Tegen dit Eylandt, of eerder tegen dese Ridderfchap, was het dat Solyman sijn waepen wette, willende daer op het uyerste van sijn kracht en vermogen te kost leggen, om sich dien doorn uyt den voet te haelen. Ondertusschen hoorde men dat de Turcksche vloot op het begin van April, tot Modone was gekomen, om aldaer bestelling omtrent het oorloghs volck, onder Mustapha Bassa, als die Generael te landt, gelijk Pialy Bassa ter Zee, sou zijn, te doen. Men bevandt dat men achtien duysent man, soo Spahis als Janitzaren, aldaer in het geweer hadt, met omtrent hondert en tachtentigh kielen, onder de welke waren hondert en veertigh Galeyen, zijnde de rest minder vaertuyg, Scheepen, Mahonen en diergelijken, tot het yoeren van de voorraed.

Dese macht hielt sich aldaer eenighe daeghen op, om sich van alles wel te voorsien, naer het welke gedaen te hebben, vorderde deselve den wegh naer Malta, daerse op den achttienden van May, des Jaers 1565, voor quamen.

De Groot Meester hadt aen de vier voornaemste plaetsen van dat Eylandt sijn volck, bestaende uyt twee duysent en dry hondert soldaeten van alderhande volckeren, vijf hondert Ridders, en boven de ses hondert inwoonders van

het Eyland, verdeelt; maer in de Stadt selver, als een plaets daer de Turck sijn macht niet op gebruycken sou, als zijnde hem van geen belangh, al was de selve schoon in sijn geweldt, leyde hy alleen twee hondert voetknechten, en vier hondert uytgelesene mannen van de inwoonderen des Eylands, onder het bewindt van den Ridder Vagnone, waer by quamen twee hondert gewaepende Burgers, met dry hondert paerden. Men oordeelde alle plaetsen van voorraed genoegh voorsien, en dat men met de oorloghs toestel al vry enigen tijd sou konnen toekomen, maer aen krijghsvolck schieen het eer te sullen schorten, nade-mael het overval een weynigh te onverwacht, ten minsten te schierlijk was gheweest, en datter dagelijcks van die geen die daer waren, gewisselijck, alsoo het aentaften en verweeren schierp genoegh stonden toe te gacn, souden komen te sneuvelen.

Vijfen twintig Galeyen van de Turcksche Zee-macht afgesondert, begaeven sich naer het ghedeelte van het Eylandt dat na't zuyden leght, alwaer een haeven leght, die noch seer groot, noch seer veyligh is, zijnde van de inwoonderen, als hier voor geseght is, Marza Sirocca genoemt, beginnende aldaer volck aen landt te setten; tegen de welke eenige schutters, onder het geleyde van den Heer de Giou, Generael van de Galeyen van de Ridderfchap, om met hen te schermutzeren, uytgelonden wierden, die de Turcken terfont deden te rugge wijcken; maer ondertusschen het gros van de Turcksche macht, dat een weynigh oostelijcker van Malta, noch aen een plaets die Majaro genoemt wordt, op ancker lagh, deedt weer ander volck landen, met de welke weder een schermutsel van eenige weynige ruyters gehouden wierdt; van de welke eenige, beneffens den Ridder Riviera ghevangen, en een Portugees Ridder doodt bleef.

Uytloopen van de Turcksche vloot.

Beschrijvingh van de Turcksche oorloghs macht,

Landen der Turcken.

bleef. Hebbende op dese wijze de Turcken ontdeekt wat sy konden doen, begaeven sy sich den volgenden dagh met de gantsche macht naer Marza Sirocco, settende soo veel volcks aen landt als sy konden, om de Vloot niet gheheel te ontwapenen, die evenwel eenige dagen daer door slechtelijck genoegh voortien bleef.

Ondertusschen sandt de Groot Meester naer den Onder-Koninck op Sicilie, om hulp van daer te bevorderen, maer de voorsoeghe gingh aldaer soo traeghlijck aen, alsoo men al te veel omsichtigheyt wilde gebruycken, dat Malta, eer sy hulp en bystandt verkreegh, in groot gevaer stond van verlooren te sulen gaen.

Terwijl waren de Turcken in bedencken, of het dienstigh waer het Casteel San Michiel, en tegen de wijck San Anguelo, die de veylighste bewaringe van de Haven waren, aen te gaen, de welke vermeestert zijnde, de overwinning in hun handen stelden; maer siende dat sulcks van die zijde aen te vangen, al te swaren saeck was, alsoo men sonder gevaer die plaetsen niet konde genaecken, veel minder sich daer voor slaen; alsoo het gantsche gewest rontsom voor het geschut van de Sterckte open stond, namen se een besluyt Santermo aen te tasten, niet wel daer het Canael van de groote Haven was, maer aen de andere zijde, die naeden ingangh van Marza Musetto fiet, om die gewichtige swaerigheyt, die hen dese plaets gaf te boven te komen. Ondertusschen quam Ulucialy als Vooght van Alexandrye, met ses Galeyen, en daer op 900 Mannen, gelijk oock eenige daegen daer na *Dragut Rais* met dertien Galeyen, en duyfent ses hondert Mannen daer op, tot hulp van de Turcken aen: dit vermeerde de moet der Turcken die nu Santermo, niet alleen, hevigh begosten te beschieten, maer oock door hun Slan-

gen selver Sant Anguelo en de wijck daer den Groot Meester was, en waer omtrent de Turcken eenigh gelaet maecten van te wercken, bekommerden.

Met dese dingen gingh de tijt door tot het begin van Juny toe, hebbende onder dies weder den Groot Meester, den Ridder Salvago Genouees, op een kleynne Fregat naer Sicilie gefonden, om den Onder-Koninck van den stant der saecken bericht te doen, en om bystant van ten minsten vijf hondert Voetknechten, daer de belegerde seer om verlegen waren, te senden, te bewegen. Want de Turcken hadden nu al met enkel ghewelt, en tot een proef van de dapperheyt der Janitzaren en Spahis, een Ravallijn en kleynne Sterckte, die tot meerder versterckinghe van Santermo dienden, ingenomen, zijnde in der daedt een verlies van gevolgh voor de Ridder-schap. Hier op begosten sy oock met een Battery van tien groote stukken geschuts, diese op de punt van Marza Musetto ghemaect hadden, de zijde van Santermo dapper te beschieten, en vorderden met hun wercken seer daer op, en dat met te meer voordeel, om dat die plaets van de bescherminge der voornoemde wercken en vestingen berooft was, daer de Turcken, om de selve wel te bewaeren, vijf duyfent man tot bewaeringh in leyden, die niet nalieten de wercken meer en meer te verstercken, en voort de grachten met sacken vol wol en vol aerde te vullen, gelijk dit volck, door de overvloed van pionniers en gravers die sy hebben, wonder te wege kan brengen.

Al dit verweckte geen kleynne bekommernis aen de Christenen, die wel wisten, indien de Turcken meester van dese punt wierden, dat se een volkomen verseeckeringh aen hun Vloot in Marza Musetto gaeven, maer de mont van de groote haeven, en de andere Casteelen daer door konnende beschieten, de hoop

van onderstandt binnen te krijgen, hen genoegsaem benamen, invoegen, ondertusschen het ghetal der Ridderen en Soldaeten verminderende, sy binnen een korten tijt souden gedwongen worden, voor de macht der vyanden te swichten.

De Groot Meeſter derhalven sint de belegerde in dese plaets den volgenden nacht een ververschingh van vier hondert Voetknechten, beneffens eenighe Ridders, die sich selven ter liefde van den Godtsdienst en de Ridderſchap, om het uyerſte te waegen, aanboden, toe, het geen de selve vry den moedt herſtelde.

Salvago oock met de tijdinge van dit verlies in Sicilia komende, hadt nu van daer twee Galeyen van de Ridderſchap die daer lagen, met vier hondert voetknechten daer op, afgeſonden, met goede onderrechtighe, hoe en waer sy op het Eyland, sonder van de vyanden ondeckt te worden, souden konnen landen, om sich ſoo na de Sterckten te begeben; maer of de vrees van de Stuerlieden daer de oorſaek van was, gelijk eenighe hebben geſchreven, of dat de Turcken, denckende nu de overwinningh in handen te hebben, de toegangen over al te nauwer bewaerden, de twee Galeyen ſetten geen volck aen landt, maer begaven sich weder te rugge, invoegen de Ridders sich moſten sien eer van Santermo beroven, als onderſtand te krijgen.

De Koninck van Spangien, hoewel laet bericht van den toestandt hebbende, liet evenwel niet nae alles aen te wenden, op dat de Zee-macht by malkander mocht ghebracht worden, om dit Eyland, daer de gemeene Christenheyd ſoo veel aen gelegen was, te gaen verlossen. De Paus van gelijcken had nu al ammunitie en geld den Commendeur Cambiano ter handt geſtelt, oock een Colonel van het voetvolck, onder Pom-

peo Colonna, met ses hondert voetknechten, na Napels afgevaerdight, om van daer na Meſſina, de vergader plaets van dese Zee-macht, over te ſcheepen.

Ter selver tijdt quam Johan Andrea Doria met sijn elf Galeyen, de Heer van Piombino met negen van den Hartogh van Florencen, de Heer de Ligny, met dry van den Hartogh van Savoye; noch dry andere van den Heer van Monaca, op welke en twintigh Galeyen het volck van den Paus, betaelt, en menichte van vrywillighe Heeren van alle natien, quamen mede tot Napels, en van daer tot Meſſina aen.

Maer daer ſpilde men weder sijn tijdt met kibbelen, en het verwachten van meerder onderſtant, zijnde de Onder-Koninck Toledo onwilligh sich met de Vloot te waeghen, indien deselve ten minſten in macht en dapperheydt van Volck, den vyant niet gelijk was, het ſelfde getal van Galeyen had men niet te verwachten. Het oorloghs volck nu, dat tot dese onderneminghe beſtelt was, waren dry duysent voetknechten in Toscana onder Chiappin Vitelli, en vier duysent andere in den Kerckelijcken Staet, onder Paulus Santa Fiore, en Francisco Colonna; en noch eenige andere in de Staet van Urbino; behalven de Spangiaerden die uyt Corſica en Sardaigna gelicht wierden, in de plaets van de welke eenigh ander volck wierdt geleght, dat in het Milanees gelicht wierd; maer al dese wierden veel trager, als de nootwendigheyt van de ſack vereyſchte, bygebracht.

Ondertusschen was de Oorlogs macht der Turcken, door het weder aenkomen van *Dragut*, met vijf en twintigh roeyscheepen, groot en kleyn, en over de duysent ſoldaten, vry geſterckt; invoeghen sy nu, als met ſoo veel verſch volck voorſien, oock voornamen, iets byſonders aen te vangen, en de Christenen een proef van dese nieuweligen te geven,

Christen
Voor
komt
lanckſaem
by tot
onder-
ſtandt.

Dragut
verſterckt
de Tur-
cken.

geven, gelijkſe een aenval aen de zijde van Marza Scala deden, maer met groot verlies dapperlijck afgeſlaegen wierden: maer dewijl de Balivo van Negropont, Hooft van de beſettingh aldaer, ſich ſeer krank bevandt te zijn, ſand de Groot-Meeſter den Commendeur Monſerat daer heen, die ſich boven maten dapper droegh, tot aen ſijn doot toe.

De Turcken meenden te ontſinnen over de dappere tegenſtand dieſe in dat Caſteel vonden, ſonder het welke te vermeerſteren, hun onderneming ydel en nietigh was, waer over ſy bellooten met geweld van ſchieten het ſelve te vernielen, waer toe ſy op verſcheydene Batterijen, tot twee en dartigh ſtucken Geſchuts, met dry Baſiliſcken van ongemeene groote, oprechten, met dewelcke ſy in achtien gheheele daegen achter een, over de dartien daysent ſchooten geſchooten hebben, invoegen de muren over al genoegſaem ter neder laegen. De Turcken dan op den 16 Juny, brachten een brugge van Galey-ſpricten gemaect, over de gracht, om daer over de Breſſe aen de zijde van Marza Muſetto aen te taſten, terwijſe van de andere zijde, oock een ſwaeren aenval ſouden doen.

Op dien dagh wierd ſeer hevigh van de Turcken gevochten, duerende d'aenval over de vijf volle uren, en ſendende deſe geduerighlijck verſch volck om den aenval te hervatten, tegen de welke de Ridders gelijcke dapperheydt in het verweeren toonden, vallende deſe uyt om de brugge te verbranden, daerſe eenige tonnekens met kruyt onder ſetten, de welke, ſoo als de Turcken daer op waren, in brand geſtoocken zijnde, een groote menigthe op blieſen, waer op volghde dat ſy van alle kanten met ſeer groot verlies wierden afgewefen.

Van al dit deedt de Groot Meeſter noch dien ſelven nacht kenniſſe aen den Paus, en den Onder-Koninck Toledo

geven, biddende d'een en d'ander hun byſtand doch te willen verhaefſten, weſhalven de Onder-Koninck Garzias de Toledo twee van ſijn Galeyen, met de twee van de Ridderſchap, en op de ſelve Johan de Cardona en den Veld Meeſter Robles, met drie hondert Spaenſche voetknechten, en tachtigh Ridders van St. Jan, met den Commendeur Pariſotto, Neve van den Groot Meeſter la Valette, beſloof af te ſenden.

Maer deſe braeve Mannen, te meer ſy begeerden en wenschten ſich aen den algemeenen vyandt te ſien, te meer ſy door de moeyelijcke tegenwinden, en ongetadigheyt van de Zee daer in verhindert wierden, zijnde gedwonghen een langen tijdt het Eylandt rond, aen en af te vaeren, eer ſy gelegentheyt vonden te kunnen landen, het geen ſy eyndelijck deden, maer niet eerder voor dat Santermo al verlooren was. Deſe veroveringh eyndelijck gingh aldus toe.

De Turcken hadden onder dies, noch een geweldigen aenval op deſe Sterckte gedaen, maer wierden weder met ſchaeſe afgewefen, alwaer *Dragut*, als hier voor geſeght is, door af gheſprongene ſtucken van ſteenen doot bleef. Evenwel nam de groote begeerte van die plaets te vermeerſteren, onder de Turckiſche Hoofden geenſints af; zijnde hen van Solyman belast, dat ſy daerom vry de gantſche Oorloghs macht ſouden wagen; niet ſonder bedreyginghe van de gewoonlijcke ſtraffe, indien ſy deſe ſaek tot geen goet eynde brachten. Sy dan vervaerdigen weer een nieuwe en verſchrickelijcke Batterye, en daer op een anderen algemeenen aenval; het welke uyt de bewegingen van den vyandt, en het aenbrengen van eenige overgelopene Renegaeden, den Groot Meeſter bekend geworden zijnde, gingh die ſich met de ſijne over deſe gewichtige ſaek beraeden, en overleggen wat men in ſulck een oogſchijnelijck gevaer, tot

hun

Nieuwe
ſtormen
op Santer-
mo, en
dood van
Dragut.

Groot ge-
eld van
hieten
er Turc-
en.

Stormen
op Santer-
mo.

hun gemeene verseeckerings aen te vangen had; of men de Sterckte ten uiterste beschermen, of de selve (om dat goede volck dat daer op was te spaeren, en elders te gebruycken, en daer mede het overige te beschermen) verlaeten sou. Hier op wierd beslooten, dat men dry, wel verstaende Capiteynen, naer de Sterckte sou fenden, om de staet en gelegenthey van de selve, en wat men van het beschermen daer van, te hoopen sou hebben, te onderstaen.

Dese gingen dan heen; en hoewel sy van verscheyden oordeel waeren, soo wierd evenwel, nae de moedigheyt der beweerders, die aen namen de selve te verdedigen, of ten minsten tot hunnen laetsten droppel bloedts voor te staen, en de overwinninge daer van den vyant dier genoegh te doen staen, het uiterste af te wachten beslooten, waer over hen eenige goede Krijghslieden en Ridders, tot onderstant, wierden toegesonden.

Op St. Peters avont dan, hebbende de Turcken voor dagh alle mooghlijcke toebereydinge te water en te lande ghemaeckt, begosten sy weder schrickelijck met hun geischut daer op te donderen, en daer op met een ongemeen geweld, van alle kanten, dese vernielde Sterckte te bespringen, wanneer in den aenvang de Balivo van Negroponte, als mede de Commendoor Monserat, en een ander Ridder, met een en de selve Kanon koegel ghevelt wierden; en de andere verweerders (hoewel sy eenige uren lang al deden wat mooghlijck was, en eenige bergen van Turcksche dooden hadden ghemaeckt, konnende niet langer het overmatigh geweld der vyanden, die alle oogenblikken met versch volck gestijft wierden, wederstaen, gedwongen wierden, zijnde doe 'n groot verlies niet boven de hondert en dartigh Ridders in het getal, in een bystaende Kerck te wijcken, en sich ten laetsten aen den overwinnenden vyandt over te geven,

door de welke sy alle, uytgenomen dry, namentlijck Peter Guadagno, Bartolomeus Carducci, en Franciscus Lansruducci, die het ontquamen, ter neder-gemaeckt wierden. Voor de rest bleven daer duyfent en dry hondert soldaeten, en meer alshondert en dartigh Ridders, waerlijck een groot verlies, alsooder weynigh meer als noch soo veel, voor den Groot Meester, om de andere Sterckten te verdedighen, over bleven. De schaede die de Turcken leden, was oock seer aenmerckelijck, zijnde hun getal foodaenigh vermindert, dat acht duyfent mannen, daer na tot onderstant komende, genoegh waren om hen te doen verhuysen.

Ondertusschen Giovan Andrea Doria, een Jonghman van een edele moed en yver, om door braeve daden, sich doorluchtigh te maecken, deed groote moeyte by den Onder-Koninck van Sicilia, dat hem mocht toegelaeten worden, alleen met tien Galeyen wel voorsien, naer Malta te vaeren, om onderstant daer in te brengen; maer sulcks wierdt hen niet toeghelaeten; andere Hoofden, als Ascanio della Cornea, Pompeo Colonna en andere, hielden oock daer toe aen, maer te vergeefs, alsoo men van meningh was, niet alleen Malta te ontfetten, maer oock de vordere schade, die de Christenheyt mocht overkomen, te verhinderen.

De Groot Meester schreef dien selven nacht aen den Commendoor Peter Meschita, leggende in de Stadt Malta, hem eenige Ridders toe te fenden, om de overige plaetsen te beter te beschermen, gevende hem met eenen last, tot Sicilia en Roma kondschap van alles te geven, roepende ten minsten hun eygen Ridders te huys, om hun eygen besittinge, soo wredelijck van de vyanden besfeden, te beschermen. Hy gaf oock den Onder-Koninck van Sicilie te kennen, wat geduerighe dienst en dese Ridder-
schap,

ſchap, de gemeene Chriſtenheyt van tijd tot tijd hadt toegebracht; en de ſchade die door hun verlies, ſoo de Catholijcke Koninck in het byſonder, als de Chriſtenen in het gemeen, ſouden hebben te lijden.

Dit wiert door Meſchita aldus uytgevoert, die ſchrijvende aen den Ridder Coronello tot Meſſina, den ſelven bewoogh met de andere Ridders aldaer zijnde, een beſluyt te maecken van met de eerſte goede wint te vertrecken, verſoekende alleen van den Onder-Koninck vier duyſent ſoldaten, met ſcheepen om die over te voeren, dat hen niet toegeſtaen wiert, maer wel een Galeye tot byſtand van de twee, die de Ridderſchap toebehoorden. Op de welke ſy dry hondert ſoldaten van den Paus, met Pompeo Colonna, en eenighe edele Aventuriers ſouden overvoeren, met belofte, dat men de geheele Zeemacht ondertuſſchen in ordere ſtellen ſou, gelijk de Spaenſche Galeyen van dagh tot dagh verwacht wierden.

De Catholijcke Koninck oock hoo- rende het verlies van Santermo, ſandt terſtond boden aen ſijn Bedienaers, en voornamentlijk den Onder-Koninck van Sicilia, met laſt, dat ſy ſich hadden te haeſten het onderſtandt by een te brengen, en hoewel met ghevaer, tot hulp van Malta over te ſteecken. Terwyl wierden de boven gheuoemde dry Galeyen klaer gemaect, op de welke, behalven de Ridders, twee Vaenen Spaenſch voetvolck, en de dry hondert mannen van den Paus onder Colonna, en de vrywillige te ſcheep gingen, ſteekende op den ſevenden van July in Zee; maer komende omtrent Malta, en het teghen teecken van den Groot Meester niet vernemende, wierden gedwongen weder naer Sicilia te rugge te keeren.

De Baſſa onderdies hebbende Santermo bemachtigt, ſocht, hoewel te ver- geefs, met den Groot Meester van ver-

dragh te handelen, zijnde deſe van be- ſluyt aldaer eerder alle op het bedde van eere te ſterven, of ſich al ſtrijdende te bevrijden, waer over de Turck ghe- dwongen wierdt ſich weder tot geweld te keeren, niet tegenſtaande de duyſen- den, die in het veroveren van Santermo en elders gebleven waren, en een quaede buyckloop die onder ſijn volck ſeer begoft aen te gaen. Pialy oock heb- bende verſtaen dat het onderſtandt der Chriſtenen in ordere was, om Malta te ontſetten, beſtelde tachtentigh van ſijn kloeckſte Galeyen om de ſelve te ont- moeten, zijnde evenwel eenige, onder de ſelve ſlecht genoegh in ordere, en hun Leger daer door ſoodaenigh ver- ſwackt, dat het ſonderlingh niet koſt te wege brengen. Maer dewijl geen Chriſten vloot voor den dagh quam, keerde hy weder tot verſterckingh van het heyr; daer men nu voornam Sant Anguelo en de Sterckte St. Michiel mede geweldigh aen te taſten; tegen de wel- ke verſcheyde Batterijen met omtrent tſeftigh ſtucken geſchuts, geſtelt wier- den, laetende nacht noch dagh af, de plaetſen daer mede te beſchieten; be- ſpringende oock nu den eenen dan den andere.

By hen was nu oock de Koninck van Algiers met ſeven en twintig Scheepen, en twee duyſent Krijghslieden tot hun byſtand gekomen, des beſtonden ſy, dry dagen daer aen, San Michiel weder met alle macht aen te taſten, doende de Koninck van Algiers veel kleyn vaer- tuygh van Marza Muſetto, over landt by brengen, om met de ſelve, volck aen de voet van de Sterckt te brengen; maer dit ondernemen, wierdt door een be- ſchutfel van balcken en keetenen ghe- maeckt, verhindert.

De plaets wierdt evenwel met groote hartneckigheyt beſtormt, en de Tur- ken met verlies afgewefen, hoewel bin- nen de Sterckte de Ridderen Don Fre-

De Ko-
ninck van
Algiers
komt de
Turcken
te hulp.

Beſtor-
men van
St. Mi-
chiel.

derico de Toledo, natuerlijk Soon van Garzias de Toledo, Onder-Koninck van Sicilie, Franciscus en Johan San-Oghera, de Commendeur Medina, al Spaensche Heeren, en Gordé, Fransman, dapperlijck het leven lieten.

Op die tijdt quam oock de Capiteyn Salazar van den Onder-Koninck Garzias, om de staet van den vyandt af te sien, gefonden, op Malta, zijnde niet sonder groot ghevaer met een kleyn Barcksken overgekomen; hy onderkende het Leger der Turcken te samen met eenen Peter di Paz, zijnde beyde als Turcken gekleed, en goede kennisse van de tael hebbende. Sy, alles doorsien zijnde, begaeven sich weder te rugge, brengende bericht dat de Turcken niet boven de veertien duysent mannen sterck, en een groot deel daer van noch sieckelijck waren, weshalven de Toledo tot onderstand van de plaets te gaen, besloot, het welcke evenwel niet voor den Maent van September geschiede.

Tweeden
storm.

Ondertusschen deden de Turcken verscheydene aanvallen, als op den 20. van July, daer Parisotto en de Ridder Agliera, willende met eenighe braeve mannen, een brugge van de Turcken, diefe voor Sant Michiel overgebracht hadden, verbranden, het leven lieten, welcke brugge daer nae op den eersten van Augustus, in spijt der vyanden, evenwel vernielt wierdt.

Darde
storm.

Twee daegen daer aen, dedense den darden aenval, in de welke Carlo Russo en Barese, en des anderen daeghs de Ridder Calderon, door een Musquet koegel gedoot wierden; willende dese laetste de Battery, diefsetegen de wijck maecten, verspieden; wanneer de vyanden hun vierden storm aen brachten, en weder als voor heen met groot verlies afgeslaegen wierden. Op den negenden, tienden en elfden van Augustus, vielen sy weder op het Casteel en de Wijck aen, maer met het selfde ghe-

Vijfde en
sefden
storm.

volgh, en kleyn verlies van de Ridders, als alleen van Robles, die met een Musquet koegel in het hoofd gheschooten wiert.

Alfoo vervolghden sy vier dagen naer malkander, met storm op storm te loopen, maer met de selfde vrucht, als datter binnen de Vestinge van de Borgo of Wijck, dry Vaenen Turcken in braecken, tegen de welke de Groot Meester selver in Persoon, met eenighe braeve Ridders sich vertoonde, die niet alleen de vyanden daer weder uyt dreven, maer oock het meeste gedeelte der selver den beck braecken, soo datmen met recht mach seggen, dat de dappere moet van den Groot Meester, ghenoeghsaem de behoudenis van die plaets was, naedemael de andere, naer het voorbeeld van dien braeven ouden Man, verwonderlijcke dingen uyt voerden; en in der daet vrouwen, kinderen en al was in de weer, helpende een ieder naer sijn uysterse vermogen, daer hy helpen konde. Dese laetste aenval, gelijk sy het uysterse en meeste gevaer mede bracht, was oock met het grootste verlies verselt; dewijler dien dagh meer als tweec hondert Christenen, en onder die de Ridder San Romano, Sergeant Majoor, bleven, gelijk aen de zijde der vyanden, het verlies oock seer groot was.

Seven,
acht, ne-
gen, en
tiende
storm.

Ridder-
lijke dap-
perheyt.

Op den 26. deden sy weder een algemeenen aenval op de Borgo en Sant Michiel, sonder eenigh voordeel, zijnde als vooren met verlies afgeslaegen; en den volgenden dagh speelde het geschut uyt de Borgo soo wel, dat het den vyand uyt de grachten dreef. Maer op den dertighsten van Augustus was Mustapha in persoon daer by, doende een algemeenen aenval weder op Sant Michiel, en hervattende dien verscheyden reysen achter een, soo dat het ghevecht seven uren aen malkander duerde, met de grootste moedigheyt der Ridderen van de wereldt, welke de Turcken weder

Elf en
twaelfde
storm.

met.

met groot verlies afdreven, die voort-
aen geen moedt hadden weer nieuwe
stormen te loopen, maer hielden sich
by het naerderen en approcheeren, poo-
gende hier en daer met mijnen te wer-
ken, maer die geduerighlijck meest door
die van binnen ontmoet wierden; soo
dat de Bassa selver nu begoft te wagge-
len en aen de overwinningh te twijfe-
len; te meer, dewijl de aenkomende
Herfft hem met haer veranderlijckheyt
quam dreymen, en een besluyt dede ne-
men de Stadt Malta in te nemen, om
daer door, het gaen en komen der bo-
den te verhinderen; maer oock had dat
door het kleyn getal van sijn volck geen
voortgangh, invoegen het nu op een af-
tocht schieen te sullen uytkomen.

Garzia de Toledo ondertusschen,
hebbende die macht die hy dat Jaer kon-
de verhoopen, by een gebracht, en uyt-
druckelijcke last van den Koninck tot
sijn vertreck ontfangen, begaf sich met
sijn macht van twee en tseventigh Ga-
leyen, met tien duysent voetknechten,
en veel Edeldom, onder de welcke twee
hondert Ridders van St. Jan, en veertig
van St. Steven waren, voor sien, begaf
sich met de selve naer Syracusa, van
waer Johan Andrea Doria met een Ga-
ley naer Malta gefonden wierd, om naer
den stand van saecken te vernemen. En
hoewel hun vertreck van Messina op
den twintighsten van Augustus voor-
viel, quam evenwel, door verscheyden
voorvallen, de vloot niet voor den se-
venden van September omtrent Malta,
hebbende onderwegen een Schip van
de Turcken, dat met voorraedt naer
het Leger wilde, genomen. Aen de
kant van Gozo wierden dan des mor-
gens, met goede ordere vijf duysent en
vijf hondert Spangiaerden, onder den
Marschalck del Sandé, nu van sijn ge-
vangenis verlost, en twee duysent vijf
hondert Italiaenen, onder den Mar-
schalck Generael Ascanio della Corgna,

en meer als dry hondert soo Ridders als
vrywillighe, in dit geval van Chiappin
Vitelli bestiert, aen land geset.

Dese in dry Esquadronnen verdeelt,
hebbende de Italiaenen in het midden,
trocken alsoo in goede ordere naer de
Stadt Malta, hebbende Garzia de To-
ledo, die mede aen land gekomen was,
hen de ordere gegeven, die in dien ge-
valle nodigh was, naer het welcke hy
sich weder te sloop begaf, en sich in
een schoon gelaet, aen het Eyland ver-
toonde, en met verscheyde eerschoo-
ten gegroet hebbende, en gegroet zjin-
de, sijn loop weder nae Sicilia nam,
om daer meer voetvolck in te nemen,
en met het selve de Turcksche vloot aen
te tasten.

Het volck, tot onderstant der bele-
gerde ghekomen zijnde, quam in de
Stadt; en de Turcken de tijdingh van
hunne aenkomst, soo als sy dien dagh
den laetsten storm meenden te loopen,
verstaen hebbende, begosten aenstonts
hun bagagie en geschut in te scheepen,
brennende daer dien en den volgenden
dagh mede deur, alsoo het geschut swaer
en veel was, daerse evenwel noch een
van mosten laten sitten, dat hen die van
de Borgo in een braeve uytval benamen.

Hebbende dan de Bassa Mustapha
alles op de Galeyen gebracht, en sijn
wercken gheslecht, wilde hy evenwel
voor sijn vertreck, de dapperheyt van
dit nieuwe secours eens beproeven,
waer over op den elfden van September,
tien of twaelf duysent van de sijne naer
de Christenen aen tooghden, die van de
Stadt naer de Sterckten aen trocken,
maer het vertoonen en vluchten der
Turcken was een en de selve stond, soo-
danigh dat men niet kon bekennen wat
eerst of laetst was, laetende sy aen de
Spaensche voortocht soo veel tijds niet,
dat sich stellen konde, en loopende een
ieder met sulck een jacht naer de Ga-
leyen, datse malkander om verre stie-
ten,

Christen
vloot tot
ontset van
Malta.

Haer aen-
komst.

ten , daer noch wel duysent Turcken gedoot en veel gevangen wierden.

Malta
ontset.

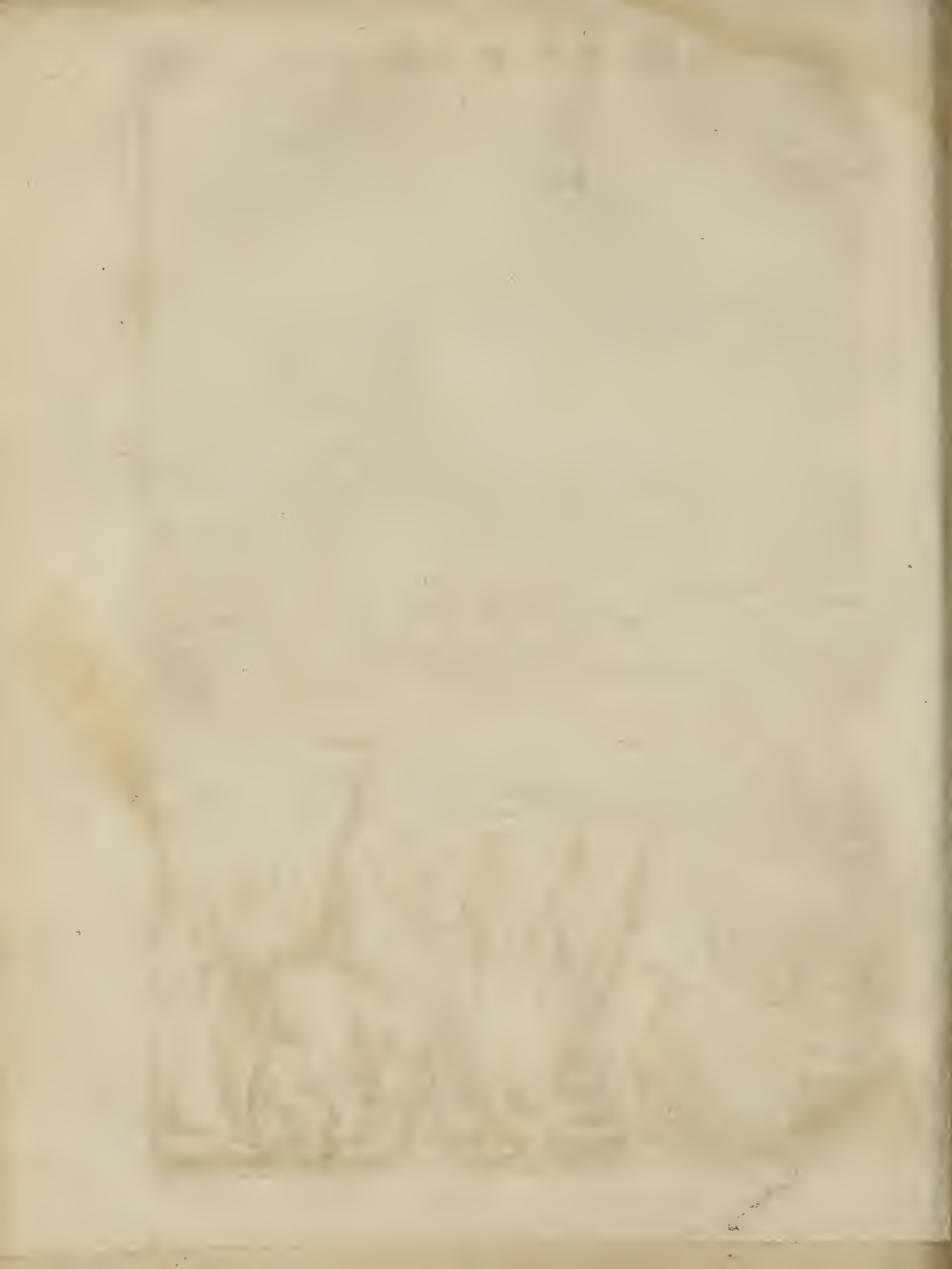
Sy dan weder ingescheept , en noch dien dagh aen de Cala di San Paulo verbleven zijnde , lichten des nachts daer aen hun Ancker , en naemen hun cours naer de Levant , niet weynigh bedroeft ghelijckmen bedencken kan , over het verlies van soo veel volcks , en soo slechten uytflagh van sulck een wel verhoopte onderneminghe . Men wil dat het getal van hunne dooden , over de twintigh duysent is geweest ; hoewel de Maltesen oock sulck een verlies en schaede hebben geleden , dat sy selfs met de hulp van den Koninck van Spangien , en van den Paus , evenwel noch in veel Jaeren die niet hebben kunnen overkomen , zijnde de Sterckten by nae gheheel verwoest , als die meer als tseventigh duysent Canon schooten , behalven de Mij-

Verlies
der Turc-
ken en
Maltesen.

nen , hebben uytgestaen . Het getal der geblevene Ridderd komt tot dry hondert en dartien , zijnde genoegsaem de bloem van Europa .

Garzia hebbende nieu volck in Sicilie ingenomen , keerde weder naer Malta , maer hebbende het vertreck der vyanden verstaen , danckte de Italianen af , nam de Spangiaerts in , en begaf sich soo om Pialy naer te volgen , maer dese gheraecte gemackelijck tot Constantinopolen , daer hy met de onbeschaidighde Galeyen , by daegh als zegenpraelende in quam , daer het volck sich mede als elders lichtelijck laet bedriegen . Maer Solyman had beter gevoelen daer van , die willende sijn wraeck daer over nemen , beval tegen het voorjaer , soo te waeter als te landt , een groote macht te vervaerdigen . Dit hadt hy ondertusschen wegh .

't LEEVEN en DADEN

VAN

DON JAN

d'AUSTRIA.

I N H O U D.

G Eboorte van Don Jan. Sijn opvoedinge. Gevaer van het kind door vyer. Sijn jonge zeden. Doodt van den Keyser sijn Vader. Die sijn geboorte aen Philippus ontdeekt. Van wie hy erkent wort. Sijn komst aen het Hof. Sijn Aerdt. En gedaente. Sijn neygingen. Sijn vertreck uyt het Hof. En wederkomst. Hy voert den Oorlogh tegen de Mooren. Wordt Veld-heer van het Verbondt. Sijn aenkomst tot Genua. Tot Napels. Tot Messina. Aenspraeck van Don Jan, en verklaring van sijn Oorloghs macht. Geschillen over den optocht. Aftocht der Turcken. Twist onder de Christen Hoofden. Besluyt tot den stryd. Ordere van den aentocht. Aentocht der Christen vloot. Haer aenkomst tot Corfu. Bericht van den staet der Turcken. Naeder bericht van de Turckse vloot. De Requestens ontraedt den stryd sonder voordeel. Tegenwerpingh van Colonna. Geschil tusschen Don Jan en Sebastiaen Veniero. Vorderere aentocht der Christen vloot. Verlies van Cyprus. Aennaerderen van beyde de vlooten. Golfo di Lepanto beschreven. Het ontdecken van den vyand. Ordere der Christen vloot. Ordinantie van de Turcksche vloot. Don Jan doorsiet de vloot. Aenvangh van den stryd. Hevigh gevecht en braeve mannen gebleven. Vlucht van Partau. Bysonderheden der stryd. Dapperheyt

perheyt van den Prins van Parma. De Generael Ali dood geschooten. Dood van Contareno. Overwinningh der Christenen. Vlucht der Turcken. Doodt van Augustijn Barbarigo. Dapper ontkomen van Uluccialy. Dapperheyt van Uluccialy. Benaude staet van de Galeye van Malta. Andere schaede der Christenen. Wonderlijck ontkomen van twee Edellieden. Vlucht van Uluccialy. 't Getal der ontvluchte Scheepen. Onthael van Uluccialy tot Constantinopolen. Ongeval naer de overwinninge. Handel van Don Jan naer de overwinninge. Buyt in het gevecht gewonnen. Haer verdeelingh. Getal der dooden. Groote blijdschap over de overwinningh. De dagh van de overwinningh tot een vyerdagh gemaect. Vorder verhael van de Christen vloot. Vertreck van de vloot. Doria tot Messina ingehaelt. Colonna komt zegenpralende binnen Rome. Veniero bemachtigt Margariti. Nieuw besluyt van den Koninck van Spangien. Verhinderingen van een nieuwen uyttocht. Paus Pius de V. sterft. Nieuwe uyttocht der Christenen. Ondernemingh van de Turcksche Zeemacht. Konst van Uluccialy om het strijden te ontgaen. Naerder besluyt van den Koninck van Spangien Van de Generalen des Verbonds veracht. De Turcken worden te vergeefs tot vechten gelockt. De Christen vloot vertreckt naer Corfu. Vrede tusschen de Turck en den Staet van Venetie. Besluyt des Konincks van Spangien om Tunis aen te tasten. Vertreck van Don Jan naer Tunis. Schrick der Turcken en Mooren. Tunis en Biserta gewonnen. Wreetheyt van Amida tegen sijn Vader Muly-Assen. Die met sijn kinders Christen wordt. Don Jan versterckt Tunis. Keert weder naer Messina en Napiers. Misnoegen des Konincks over het stercken van Tunis. Don Jan tot bestierder der Nederlanden gestelt. Sijn reyse naer Nederland. En handel aidaer. Dood van Don Jan. De oorsaeck daer van. Sijn Character en beschrijving. Sijn laetste versoeck aen den Koninck. Kinderen van Don Jan. Valsche Moeder van Don Jan. Broeder van Don Jan. De laetste bestellingh van sijn lichaem. Vreemden kundel met het lichaem van Don Jan.

Don Jan d'Austria, of van Oostenrijck, is tot Regensburg op St. Matthias dag, zijnde den 24. van February in het Jaer 1545, zijnde de selfde tijd des

Jaers, op de welke sijn groote en doorluchtige Vader Keyser Carel de Vijfde, ter werelt gekomen is, gebooren. Sijn Moeder was als men meent, Barbara van Plomberge, een Juffer soo uytsteeke in schoonheyt, als Edel van stam, die tot den Keyser ingebracht, om sijn swaermoedigen geest, door gefangh of snarenspel te verlichten, desen Soon by hem ontfangen heeft, zijnde de Keyser toen Weduwnaer van sijn Huysvrouw Isabella, die hy seven jaeren te vooren verlooren hadt, want men wil seeckerlijck dat de Keyser staende sijn Houwelijck, sich met niemant hebbe te buyten gegaen.

De selve oock niet willende datter iets in die Stadt van dese sijne geboorte sou vernomen worden, heeft het kind, noch geen Jaer oudt zijnde, van den moeder afgenomen, en Louis Quiscia-da, sijn Hof-meester, die hy boven allen trouwen gheheym bewaersaem erkende, om in Spangien te brengen, overgegeven; op dat het van sijn vrouw Magdalena Ulloa, een vrouwe van seer eerlaeme zeden, soude opgevoed worden; onder bevel sich te wachten, dat iemant kennisse mocht krijgen, wie de Vader van het kind was, het welke getrouwelijck naerghesomen is. Hy dan desen Jongen Prins naer Villa Garfia, een Stadt van sijn gebied, gebracht hebbende, heeft den selven sijn vrouw, als het kind van een sijn bysonder vriendt, daer hy seer aen verbonden was, ten hooghsten aanbevoelen, het welke hy evenwel haer foodanig niet konde vroed maecken, dat hy haer het gevoelen konde benemen, dat dit kind, van haer eygen man geteelt, en haer aldus, onder

een anders naem, te huys gebracht was; zijnde evenwel, volgens haer deughtsamen aerdt, soo verre van het selve te haeten, dat sy het met des te grooter sorge opgequeeckt heeft; daer na evenwel noch ander en grooter vermoeden van het kind krijgende, als sy sagh met wat een bekommerde, en meer als vaderlijke sorge, haer man, omtrent het selve aengedaen was.

Het gebeurde by geval dat een gedeelte van hun huys, daer Magdalena met het jonge kind sliepen, by nacht in den brand geraeckte; de vlamme was selfs nu al omtrent het bedde doorgebrooken, wanneer Louis, die daer beneven sliep, uyt sijn slaep ontspringt, die siende het gevaer, naeckten bedden uytvlieght, het kind als midden uyt den brand wegh neemt, elders heen brengt, en daer op weder komt, om sijn vrouw uyt het gevaer te verlossen, niet sonder groote verwonderingh van haer, die niet twifelende, meer als sijn ooggen van haer man bemindt te zijn, zedert iets groots van des kindts Vader begoft te vermoeden. Diergelijcke gevaer heeft *Don Jan*, eenighe jaeren daer nae tot Madrid noch eens uytgestaen, zijnde blijckelijck daer uyt dat hem Godt tot iets anders bewaert had.

Waerlijck wanneer hy nu grooter geworden was, mocht men uyt sijn destighe beleeftheyt, gelaet en gang, iets meerspeuren; onder kinderen van sijn jaren, droeg hy sich soo, dat hy altoos de meeste onder hen was, niet anders, als men schrijft dat Cyrus onder de Harders geweest is, in het wortelen, loopen, werpen van staecken, of andere landt oefening, wilde hy altoos overwinnaer zijn, of bleef uyt het spel, en derhalven oefende hy het paerdenrijden alderlieft, om dat hy wel wist dat hy hen allen daer in overtrof.

Het was des morgens sijn eerste werk,

te

Geboorte
an Don
Jan.

Gevaer
van het
kind voor
vyer.

sijn op-
bedinge.

Sijn jonge
zedes.

te paerde te stijgen, en een troep Jongers te leyden, lancien voorts tot aen het handvatfel afte loopen, of den ringh te steecken. In al welke oeffeningen hy altoos de toejuychingh als overwinnaer ontfangen heeft, huerende sy onderlinge meesters, die hen daer inne bequaem maecten, alles tot seer groot genoegen van Quisciada (die een recht Oorloghs man zijnde) niet anders, als sich hier in ten hooghsten verheugen, en den groeienden aerdt, van sijn grooten Vader, met lust aenmercken konde, tot dat hy van den Keyser selver vermaent wierd, sijn soon door sachter konsten en wetenschappen, een liefde tot den geestelijken itaet in te boefemen; maer gelijk de eerste Jeught, seer node haer eerste aengenomene behaeghlijkheden aflegt, volgens het bekende Veers:

Quo semel est imbuta recens servabit odorem testa diu.

De geur, waer mede een vat in d'aenvangh is doortogen,
Blijft langh haer by, al eer die gantschlijck is vervlogen.

Seer swaerlijck konde dese Vorstelijcke Jongelincck dese ghewoone vermaeckelijkheden, daer hy foodanigen lust in sचेpte, en die sijn natuer soo eygen waren, verlaeten; maer korts daer aen is de Keyser, na dat hy de bestieringen van sijn Rijcken, sijn soon en broeder overgegeven, en de laetste twee jaeren van sijn leven het Klooster leven opgeoffert had, gekomen te overlijden; maer niet sonder, op sijn uysterste, sijn Soon den Koninck van Spangien, Philippus de tweede, te openbaren, dat die *Don Jan*, die by Louis de Quisciada opgetoogen wierdt, sijn broeder was, willende derhalven, dat hy desen Prins tot sich roepen, en hem niet alleen voor sijn broeder, maer oock voor sijn soon houden sou.

Maer Philippus heeft noch twee jaren naer sijn Vaders doot daer mede ghe-toeft, tot dat sijn soon Carel, mede wat grooter sou geworden zijn. Als toen sul-lende sich sijn broeder doen verkennen, is hy van Valledolid, naer het Klooster de Spina, met een groot gevolg van Adel, als om te jaegen uytgetoogen, op welke plaets hy Louis de Quisciada, gelast had, van Villa Garfia hem te komen vinden. Louis ter Jacht toegerust zijnde, is self op een heerlijck toeghe-maectt paert gheklommen, leydende *Don Jan*, op een gemeen paert, achter sich, onder den gemeenen hoop der Ja-gers. Wanneer sy nu tot aen den bergh diese Toroso noemen, gekomen waren, omtrent welke plaets de Koninck met jaegen besigh was, is hy schierlijck van sijn paert gesprongen, gevende *Don Jo-han* het teecken om het selfde te doen; die daer in gehoorsamende, valt Don Louis voor hem op sijn eene knie met dese woorden: *Uwe Hoogheyt geve my sijn handt te kussen, wat nieuwigheyt in dese mijne eerbiedigheyt steeckt, sult ghy terstont uyt den Koninck, die u ontboden heeft, konnen verstaen; klimt nu op dat paert, dat voor u bereydt is.*

De Jongelincck bleef op dese woorden met de meeste verwonderingh van de werelt, als opgetoogen, evenwel reyckte hy sijn handt, en klom op het paert, niet sonder de aldergrootste verbaest-heyte der gener die tegenwoordigh waren; niet konnende bedencken wat in dese wonderlijcke veranderingh stack, en wat uytganch dese saeck nemen sou.

Ondertusschen komt de Koninck met sijn Edelen en Jagers in het gesicht, waer op *Don Jan*, naer het voorbeeld van Don Louis, terstont van het paert afgesteegen, en met een seer betaemelijck gelaet, den Koninck te voet geval-len is.

De Koninck hem met de handt op-heffende, vraeghde hem vriendelijck,
of

Dood van den Keyser.

Die sijn geboorte aen Philippus ontdeckt.

Van wie hy erkent word.

of hy wel wift wie fijn Vader waer; waer op hy twijfelachtigh ftaende, en feggende dat het fcheen dat hy defe, die hy voor fijn Vader tot noch toe gehouden hadt, nu hadt verloren, feyde de Koninck: *Hebt moed Jongelinc, ghy zijt een feer Edel Mans Soon, de Keyfer Carel de vijfde, die in den Hemel is, is onfer beyder Vader.* Na welcke woorden hy hem feer broederlijck omhelst, en weder op te fitten bevoolen heeft, gevende hem aenftonts een gevolg, gelijk het een Soon, van Carel de vijfde, betaemen mocht: waer op terftont een vreughdig geroep, door al de Jaegers en Heeren, den Koninck, met fijnen broeder, alle geluck en heyl toewenfchende, ontftont. De Koninck felve was oock daer na menighmael gehoort te feggen, dat hy noyt beter vanght van de Jacht als toen, te huys gebracht had.

Johan van Oostenrijck aldus bekend zijnde, nam fijn aenvangh in het Hof opgetoogen te worden, beneffens den Prins van Spangien Carel, en Alexander de Farnefe, Prins van Parma, Neve van den Koninck, die niet lange te voren van fijn Ouders Octavio Farnefe, en Margareta, des Konincks Sufter, aen fijn Oom den Koninck overgegeven, en naer het Spaenſche Hof uyt Italie gekomen was. Defe Vorftelijcke Jongelingen, waren by na van gelijcke jaren, en geen van allen boven de veertien, maer niet ſoo gelijk van aerd en aenſien. Carolus, behalven hayr en verwe, was over fijn gheheel lichaem gebreec-kigh, hebbende den eenen ſchouder verhevender als den ander, en het eene been langher als het ander, maer het grootſte gebreck was in fijn wilden en hardneckigen aerd. Alexander had een feer driftigen en ſtrijdhafte neyginge, maer beleeft en dienſtbaer, en tot alle ſchickelijcke welvoegenthey, ſoo door fijn foete zeden als welgemaecthey, feer bequaem; maer *Don Johan*, gingh

hen beyden en in maeckfel van lichaem, en foetheyt van zeden verre te boven: fijn aengeſicht was niet alleen ſchoon, maer oock aenminnelijck, fijn hayr geelachtigh, fijn oogen blinkende en ſnel, en al fijn leden feer wel gemaect en te faemen gevoeght; fijn zeden en manieren, brachten defe ſoo wel gheſchickte leden ſoo veel vercieringh toe, als fy daer van ontſingen, het munte in hem uyt een ongemeene beleeffthey, kloeckſinnighey, vroomhey, en gelijk als in een Nieuwlingh ten Hoof, een omſichtige ſchaemachtige eerbiedighey; welcke voorrechten, van gelaet en deughden, in vergelijckinge van den Prins Carel, hem eerit liefde, maer daer na afgunſt, als die den Prins in fijn eygen huys fijn licht betimmerde, verweecten.

De Koninck Philippus vandt ſich al een weynigh geraeckt, door de afkeer die *Don Jan* van de Geeftelijcken ſtaet had, tot de welcke, hoewel een weynigh te laet, men hem, naer fijns Vaders vooſchrift, wel gaerne ſou bewogen hebben, welck ongenoegen, door fijn ſchierlijck vertreck uyt het Hof, niet weynigh vermeerderd wierd, wanneer hy, aen-geſteecken door dapperen yver, om den Malteefchen oorlogh by te wonen, ſonder verlof van den Koninck te verſoecken, om dat hy de ſelve niet verhoopte te verkrijgen, ſoo ſpoedigh als hem mooglijk was, met een troep van Edellieden, naer Barcellona, nu achtien Jaeren oudt zijnde, ſich begeven heeft, voegende by defe lichtvaerdighey noch een halfterighey, als die Louis Quifciada, die hem uyt bevel van den Koninck nae gevolgt was, niet wilde gehoorſaemen; maer ſoo als hy nu gereed ſtondt, om te ſcheep te gaen, brieven van den Koninck, in de welcke hem de ſelve, onder bedreyginge, belaſte weder te keeren, ontſangende, is hy veel vaerdiger als men konde verwachten,

Sijn aerd.

En gedaente.

Sijn neygingen.

Sijn vertreck uyt het Hof.

En wederkomit.

Fam: Strada.

Sijn komſt aen het Hof.

weder tot Valledolit ghekomen, door welke sijne volvaerdigheyt, hy des Konincks gramfchap niet weynigh verlaft, en daer na teenemael uytgewifcht heeft, als hy de nieuwe en ongehoorde aenflaggen van den Prins Carel, den Koninck zijn Vader aldereerst openbaerde.

Hier op Veld-Overfte over den oorlogh tegen de Mooren van Grenade gemaect zijnde, heeft dien foo moeylijcken als langhduerigen oorlogh, feer geluckighlijck ten eynde gebracht; en alfoo is dit, het geen een vergeldinge van zijn getrouwigheyt fcheen, hem een trap tot hooger waerdigheyt geworden, alfoo hy, zijnde het groote verbondt der Christen Vorften tegen den Turck geflooten, over de geheele Scheepsmacht der Christenen, op de welcke, naest Godt, al de hoop van de Christenen ftondt, tot Opperhoofd gefteelt wierdt, en dat met fulck een geluck, als wy hooren fullen, nademael wy voor hebben, hem hier naeder onder de Zee-als Landt-helden aen te mercken, en dit heerlijcke werck wat breeder uyt te meeten.

Zijnde dan als gefeght is, dit groote verbondt opgerecht, heeft Don Gabriel de Cueva, Hartogh van Alburquerque, die van wegen de Kroon van Spangien, het gefagh over Milanen hadt, door Lombardyen, en de gewesten daer omtrent, uyt laft van den Koninck zijn Meester veel volcks gheworven, met meeningh de felve te fcheep te doen, foo haelt *Don Jan* uyt Spangien tot Genua fou aengekomen zijn, daer hy niet voor 't eynde van de Maent Julio aengekomen is, zijnde tot Barcellona te fcheep gegaen, en van daer met vier en veertig Galeyen, op de welcke twee Spaensche Regimenten, het een onder Michiel Moncada, en het ander onder Lopes Figueroa, als mede Rudolph en Ernest van Oostenrijck, Soonen van den Keyfer Ferdinandus (hebbende in het Hof

van Spangien twee andere Soonen, Philippus Albert en Wencellaus gelaeten) waeren, naer, een reyse van acht dagen, tot Genua aengelant, zijnde Louis de Requesens, die hem tot Stedehouder van den Koninck gestelt was, om alle nootwendigheden te bevorderen, daer heen voor afgefonden.

Hy nu tot Genua zijnde, heeft, om geen tijd vruchteloos te laten doorgaen, Alvaro Bacciano, Marquis de Santa Cruz, Overfte van de Napolitaensche Galeyen, om de felve oorfaeck, met een Regiment Spangiaerden, om aldaer na het voeren van den Oorlogh van Granada, wat uyt te ruften, naer Napels afgefonden, en is op den eerften van Augustus felve mede t'fcheep gegaen, laetende Jan Andrea Doria met zijn Galeyen en eenige Laft-fcheepen tot Genua, en Johan de Cardona, Overfte Generael van de Siciliaensche Zeevloot, met acht en twintigh Galeyen in Porto de Luna, om de Duytsche troepen onder Alberic Lodron en Vinciguerra, Grave van Arcos, als mede de Italiaensche benden, onder Sigismund Gonzagua, met sich over te brengen. Op den 7. van die Maendt is hy tot Napels aengekomen, alwaer hy uyt handen van Antonio Perinotto, Cardinael van Granvella, onlanghs tot Onder-Koninck over dat Rijck gestelt, den Scepter, hem van den Paus toegesonden, tot teekenen van het opper gefagh, ontfangen heeft.

Terstont heeft hy Cardona van daer, naer Panorme voor afgefonden, en is daer op met een bende Italianen, onder Paulus Sfortia, naer Messina gevolght, laetende Bacciano met dertigh Galeyen en eenige Laft-fcheepen tot Napels, die hem, met de troepen, over de welcke de Graeve van Sarno ftondt, te volgen. Als hy dan, sonder door eenigh onweder verhindert te zijn, voorspoediglijck tot Messina aengekomen, en aldaer van de Colonna en Veniero, die Hooft van de

Sijn aen-
komst tot
Genua.

Tot Na-
pels.

Tot Mes-
sina.

Paufe-

Hy voert
den oor-
log tegen
de Moo-
ren.

Don Jan
wort Veld
Heer van
het ver-
bond.

Paufelijcke, en defé van de Venetiaen-
fche Zee-macht, met groote blijdfchap,
ontfanghen was, heet hy des anderen
daeghs, naer dat hy aen landt gekomen
was, den Krijghsraed vergadert, in de
welcke waeren, Louis de Requesens,
Pompejus Colonna, en Auguftijn Bar-
barigo. *Don Jan* alhier iets voor fich
felven gefproocken, en het verloop van
den tijd verſchoont hebbende, vermaent
en weckt hen allen op, tot het groote
werck dat hen voor de hand ſtond, too-
nende wat macht hy met fich voerde;
namentlijk tachtentigh Galeyen, vijf
en twintigh Scheepen, en op de ſelve
twee en twintigh duyſent mannen, van
de welcke de acht duyſent acht hondert
Spangiaerden, de elf duyſent Italianen,
en de overighe dry duyſent Duytſche
knechten waren, beneffens een grooten
toeſtel van geſchut en andere nootſaac-
kelijckheden, en een braventroep van
den bloem des Edeldoms, die fich ſel-
ven, ter liefden van den Godtsdienſt,
hadden overgegeven. Vorders beklaegt
hy fich, over den droeven ſtand van
de Staet van Venetie, betuygende den
ſelven niet minder ſijn Koninck als haer
ſelven ter harten te gaen, en klagende
over eenige quade geruchten van hem
geſtroyt, de welcke hy metter daed ver-
hoopte te wederleggen, en te bewiſen,
dat ſijn vertoeven geen vertraegen van
den ſtrijt, maer een enckele nootwen-
digheyt was geweest.

Hem hier over van Colonna danck
toegeſeght zijnde, en alles tot den aen-
tocht verveerdicht zijnde, verwachte
men niet anders als de Venetiaenſche
Vloot, die onder Candia lagh, om fich
nae de vyanden te begeven, zijnde Al-
fonſo Appiano met de Galeyen van Coſ-
mus, Hartogh van Toſcanen, te ſamen
met de twaelf Paufelijcke onder Colo-
na, al aengekomen.

Veniero hielt echter aen, datmen ſon-
der vertoeven in Zee fou ſteecken, maer

Don Jan verklaerde, alhoewel hy door
de ſchaede der Venetianen, als welcker
Eylanden door de Turcken jammerlijk
verwoeft wierden, bewooghen wiert,
niet eer van Meſſina te ſullen vertrec-
ken, voor dat de gantſche Vloot by een
was, zijnde de vyanden niet alleen in
getal, maer oock in alle andere dingen,
ſtercker als de Chriſtenen, alſoo hy geen-
ſints wilde toeſtaen, dat de Chriſten
Vloot, in de welcke hun aller gemeene
behoudenis beſtond, in ſulck een oog-
ſchijnelijk gevaer fou gebracht worden.
Men wil dat Aſcanio de Coruto de vin-
der van dit gevoelen, het welcke hy in
geſchrift uytgedrukt had, fou geweest
zijn. Ondertuffchen is Gillis d'Andra-
da, een wacker en ter Zee ervaren Man
met twee ſnelle Galeyen uytgeſonden,
om de geſtaltenis en onderneminghen
van de Turcken te verſpieden. Wan-
neer nu defé vyanden hadden vernom-
men, dat de Chriſtenen tot Meſſina te
faemen vergaderden, zijn ſy aenſtonts
van Cattaro naer Corfu tzeyl ghegaen,
alwaer ſy vijftien dagen vertoeft heb-
ben, niet laetende de Voorſteden van
dat Eylandt, dewijl ſy op de menſchen
ſelve niet konden te wege brengen, door
den brandt te verwoeften. Eyndelijk
zijnde nu de helft van den maent Sep-
tember voorby, en de tijt van de Vloot
op te leggen voor de hant, hebben de
Turcken weder Corfu verlaten, en fich
naer Constantinopolen toe begheven,
onderwegen Caphalonia verwoeſtende.
Op het uytgaen van Herſtmaent lijnſe
in den Corinthiſchen boeſem gheko-
men.

Van daer hebben ſy eenighe naer het
Turckſche Hof gheſonden, om den
Grooten Heer, den ſtaet van ſijn Vloot
bekent te maecten, en te vernemen wat
de ſelve begeerde gedaen te hebben, ge-
lijcker oock eenige van de Turcken, om
de ſtaet der Chriſtenen te verſpieden,
zijn uyt geſchickt. Maer dewijl nu het

Jaer genoeghaem ten eynden liep, en het sich liet aen sien, datmen van dat Jaer niet veel sou te wege brengen, zijn de Turcksche Zeeroovers, die met tseftigh Scheepen, vrywilligh sich, op hoop van buyt, by de Turcken vervoeght hadden, versonden, alsoo men meende, deselve voor als toen niet van noden te fullen hebben. Pertau Bassa sijn volck wat ververicht hebbende, laet Hali met hondert en twintigh Galeyen in den Ambraciaenschen boesem, om de Kust te veyligen, en is selfs naer Constantinopolen getrocken.

Ondertusschen de vloot, die tseftigh Galeyen sterck, tot Candia, om de belegerde Stadt Famagusta te hulp te komen, vervaerdicht wierd, vernemende het overgaen van de selve Stadt, en ontvangende het bevel van Veniero, heeft sich naer Messina begeven. De Galeyen der Venetiaenen, waren hondert en negen in het ghetal, onder de welke ses groote, en de andere van alle slag waren; zijnde ses, met wijn geladen, door schipbreuck vergaen, en dry van de Turcken genomen. Noch veertien andere, door veel tegenspoedt gedreven, konden sich by de Vloot niet vervoegen.

Wanneer Andrada weder ghekomen was, quam wel te pas de vloot uyt Candia aen, wanneer men weder, onder de Hoofden, van de wijfe om den oorlogh te voeren, beraedslaecht heeft. Als nu Veniero by *Don Jan* aenhielt, dat men sonder vertoeven, sich behoorde op wegh te begeven, de Turcken op te soecken, en met deselve te slaen, selfs indien sy onwilligh waren, hen daer toe te dwingen, konde *Don Jan* daer weder niet toe verstaen, daer veel tijds mede dooringh, en veel twist uyt ontstont. Alsoo niemant in sulck een twijfelachtheyt van saecken, iets seeckers wist te beraemen, en ondertusschen d'een den ander sijn raedt niet konde goet vinden;

Twist
onder de
Christen
Hoofden.

eenige overwegende de grootte van het ghevaer, achten dat men sich van den strijd onthouden most; andere aensien- de de schande en smaet, die de Christen- heyt daer uyt stontd over te komen, wilde enckel dat men den vyand sou aenta- sten; want waer toe streckte anders dese geweldige toestel, van scheepen en voorraedt, waer toe soo veel oorloghs volck, uyt soo veel verscheydene deelen te samen gehaelt, misschien om met ge- vouwen handen, het verderf der Vene- tiaenen, met goede oogten aen te sien; men most derhalven strijden, en dat met soo veel voordeels, dat het Christen volck, zijnde beter als de Turcken met borstweringen en waepenen bedeckt, met meerder gewin op de selve konden los branden, en om dat voordeel niet te verliefen, most men scherpelijck door de vloot verbieden, dat iemandt in de Scheepen der Turcken quaeme over te vallen.

Dese dinghen wierden vast over en weder verhandelt, daer Alexander, Prins van Parma (want hy was mede op de vloot) gemeenlijck mede tegenwoordigh was, die, als mede sommige andere, niet nalieten *Don Jan* tot den strijd aen te manen, die eyndelijck bewogen, bevolen heeft, dat sich een ieder tot den strijd vervaerdigen sou, blijvende even- wel veel van gevoelen, dat de vyanden het Rijk van Cyprus, en soo veel Steden in Dalmatia, de Turcksche Heer- schappy bygevoeght hebbende, nu met het verloopen van detijdt, en een goed ghedeelte van de vloot versonden heb- bende, den strijd geensints souden wil- len aengaen.

Don Jan dan, die wel wist, dat hem de forge, soo wel over de macht der ver- wanten, als over de Konincklijcke aen- bevolen was, heeft al de vlooten gaen ondersoecken, en bevandt, dat de Venetiaensche vloot van alle dingen, behalven van Krijghsvolck voorzien was, waer

Besluit
tot den
strijd.

waer over hy de selve met vier duysent voetknechten voorfien heeft , van de welke de acht hondert Spangiaerden , en de rest Italiaenen waren : alsoo zijn oock de Genoueesche en Savoyfche Galeyen versterckt. Hy achte oock dat men de Last-scheepen niet behoorde te verwaerloosen , op de welke hy de Duytsche knechten geleght heeft , stellende Johan Davila over de selve.

Op den aentocht heeft hy oock sijn ordere foodanigh bestelt , als of alle ueren de strijd sou aengaen , gaende in vier deelen verdeelt , soo dat dry van de selve , elck met sijn Vlaggen onderscheyden , voor aen neven malkanderen gingen , zijnde soo veel ruymte tusschen een ieder als vier Galeyen fouden konnen beslaen , van welke het rechter deel nae de zee toe , door Doria , het slincker naest aen den oever door Augustijn Barbarigo , elck van vijftigh Galeyen zijnde , en het middelste bestaende in tseftigh Galeyen , door hem seiven aengevoert wierden. Alvaro Bacciano had met dertigh Galeyen de achterhoede , om over al , daer het de noot mocht komen te vereyschen , by der hand te zijn. Ses groote Venetiaensche Galeassen , wierden voor uyt twee voor ieder Esquadre gestelt , om den eersten aenftoot der vyanden te ontfangen , en als drijvende Casteelen de ordere der Turcken te doorbrecken , in welck besluyt vry een groot gewicht stack. Tien Galeyen wierden noch buyten de ordere gehouden , om op alle voorvallen te passen , zijnde Johan de Cardona last gegeven met acht uytgelesene Galeyen , onder de Hoplieden Mario Contareno , Vincent Quirino , M. Ciconia , Petro Francisco Malipiero , David Imperiale , en andere voor uyt te vaeren , om den vyandt te verspieden.

Hy is op den 14. van September in Zee gesteecken , hebbende de vrachtscheepen voor af gefonden , en komt naer

een vaert van dry dagen , tot aen de uyt-hoec eertijds Lacinium Promontorium , en nu Capo de Colonne genoemt , alwaer hy , ter oorfaeck van noordweste tegenwinden , genootfaeckt is gheweeft , dry dagen stil te leggen , wanneer Veniero oordeelde , dat men naer Cephalenia moft voort setten , om den vyand van Corfu , alwaer men had vernomen dat hy noch lagh , naer huys keerende , tot vechten te dwingen , wilde *Don Jan* , geenfints teghen de windt daer heen , maer dat men het recht op Corfu , met de geheele vloot sou aenstellen , welck gevoelen oock plaets gegrepen heeft.

Vervolgens heeft men oock Bacciano naer Otranto , en Canali naer Gallipoli gefonden , om noch eenigh krijgsvolck van daer te halen en naer Corfu te brengen ; gelijk nu oock Andrada met acht Galeyen , om de vyanden te verkennen , uytgefonden wierdt. *Don Jan* selve van Capo delle Colonne weder in Zee steevende , is op den vierden dagh daer aen , naementlijk , op den 25. van Herffstmaent , tot Corfu aengekomen , hoewel niet sonder verdriet en moeyelijckheyt , alsoo men bevand dat verscheydene Galeyen te rugge waren gebleven , behalven die gene die met den Marquis de Santa Cruz naer Otranto , als geseght is , en naer Gallipoli , met Canali gevaeren waren.

Men vermisste oock de Scheepen , die met het voetvolck en andere nootwendigheden voor af gefonden waren , die verhindert door het quaet weder , niet alleen op hun tijdt tot Corfu niet aenkomen , maer oock selfs de vermaerde slag niet by wonen konden. Paulus Ursino , die sy op het inkomen van Corfu ontmoet hadden , dede hen volkomene onderrechingte van den staet en voortganck der Turcken , als die geduerigh door de Gouverneurs van de Venetiaensche Sterckten , daer omtrent , daer bericht van kreegh.

Aentocht
der Christi-
sten vloot.

Hun aen-
komst tot
Corfu.

Bericht
van de
staet der
Turcken.

Men vernam dan dat Aly naer Lepanto gezeilt was, om sich aldaer van de Christen vloot niet te laten behoopen, en de sijne te beter te voorfien, sendende van daer naer Zelim, om sijn ordere, omtrent het geene hy doen soude, te ontfangen. Hy dan voorfagh sich van roeyers en oorloghs volck, komende tot Lepanta, wanneer de Christen vloot tot Corfu even aengekomen was, van waer hy Mehmet Bei, met een deel Galeyen naer Afropiti affond, om meer volck en voorraedt te vergaederen, gelijk hy met groote naerftigheyt dede.

Deze beweginge der Turcksche Galeyen, wierd verscheydentlijck van Zante, aen de Christenen tot Corfu bericht; seggende eenige, dat Uluccialy met tseftigh Galeyen naer Modone vertrocken was, het geene of waer of logen, de Venetiaensche Capiteynen diende, tot een seecker bewijs, dat de Turcksche macht daer door nu soodanigh verswackt was, dat men gants geen tijdt most verliefen, om deselve aen te tasten, daer andere weder tegen waren, voorgevende, dat het te verre buytens tijds was, en dat men niet sonder het hoogste gevaer soo verre in Zee konde steecken, maer wel was het gevoelen van Marcantonio Colonna, dat men 'er in de Golfo la Valona, of Castelnovo sou gaen acntasten; doch de Venetiaensche Hoofden sich dapperlijck daer tegen kantende, en den voortgangh aendringende, wierdt beslooten voort te gaen, en seeckerder tijdingh van de Turcksche vloot te halen, en hen te befoecken. Op den tweeden dagh daer aen, quaemen de Galeazzen, en soo voort van langer hand eenige Galeyen, die door het onweder en andere ongevallen, van het lichaem der vloot waren afgesondert geweest, blijvende alleenig de Scheepen achter, die hun loop naer elders genomen hadden, en om dat ondertusschen noch eenige toonden, tot het strijden onwilligh te zijn, en Veniero

vreesde dat deselve *Don Jan* weder afleiden souden, bestelde hy alles dat tot den voortganck noodigh was, weghnemende dat eenighsints sou konnen hinderen.

Daer liep oock een gerucht dat niet Uluccialy, maer Caracossa, met achtien Galeyen, van het overige der Turcksche Vloot, naer Valona, om biskuyt te laeden, vertrocken was, waer over de Generael Colonna en Veniero by *Don Jan* aenhielden, dese schoone gelegentheyt, niet te laten voor by gaen, nademaer de vyanden aldus gedeelt zijnde, hen een gewisse overwinningh beloofden. *Don Jan* was niet vreemt van dat besluyt, maer wilde daer alleen meerder seeckerheyt van hebben, als die hem, ongewisse geruchten konden toebrengen. Hy belloot dan dat Canale, met twee welgewapende Galeyen sou uytzeylen, om daer kondschap van te krijgen, en met bericht van de stand der vyandlijcke wapen macht weder te keeren. Maer terwijl Canale op sijn vertreckt stond, quamen vier Galeyen, van die geene, die door tegenwinden van de andere afgedwaelt waren, onder de welke een, la Vicentina genoemt, om dat de Grave Louis Porto Vicentiono, de selve op sijn eygen kosten had toegeruft, die de selve Heeren verseeckerden, dat in de Vallona geen Turcksche Scheepen konden zijn, nademael sy, daer dicht voor by zeylende, geen gesien of vernomen hadden. Canale dan bleef daer hy was, en het gevoelen wierd by de verstandige bevestigt, dat sulcks alleen een konstige vond was van die geene, die yverden aen het gevecht te zijn.

Don Jan vertrock dan den laetsten van Herfstaent van Corfu, en bevand sich des anderen daeghs by Gomenizze, een seer groote Haeven van Epirus, aen geene zijde de Stroom Calamo, recht tegen over Corfu. Aldaer wierden de Gillis d'Andrada, die van nieuws door

Don

Nader bericht van de Turckſche vloot.

Don Jan, om de vyanden te verſpieden, afgeſonden was, bericht, dat hy tot Zante volkomene verſceekeringh gekregen had, dat de Turckſche Zee-macht in de Golfo van Lepante, als een veyligh verreck, gekomen was, om ſich aldaer te voorſien, en te overleggen, watſe ontrent de Chriſten vloot ſouden aenvangen, ſettende oock eenigh onnut volck en ſiecken tot Corone aen land, om dat Caracoſſa, hebbende de komſt der Chriſtenen in die Zeeen verſtaen, was heen gegaen, om den Generael Aly daer bericht van te doen.

By Gomenizza wierden de Galeyen door Doria, naer het bevel der Hoofden, gemonſtert, en ondertuſſchen de groote Commendoor Louis de Requeſens, die groot geſagh by *Don Jan* had, ontriedt t'eenemaal, de vyanden op eenige plaets, ſonder merckelijck voordeel, aen te taſten, aengemerckt de groote onheylen, die de Chriſtenen ſouden mogen daer door overkomen, nademaal, in ghevalle van een nederlaegh, Sicilie, met de Kuſten van Calabria en Puglia, ja van geheel Italie, in het uyterite verderf, daer door ſouden kunnen worden gebracht, zijnde van alle hulp en byſtant berooft, en t'eenemaal voor den vyand open; in voegen hy niet konde ſien wat hoop van veroveringh de gerechtige vreſe van ſulck een groot jammer ſou kunnen ophaelen en bilanceren, beveſtigende vorder, dat het geene hy voor bracht, niet ſoo ſeer diende tot het belangh van den Koninck ſijn Meester, als wel tot dat van de gemeene bondtverwanten, en voornamentlijck de Staet van Venetie, de welcke, als de naeſte aen de vyanden gelegen, den eerſten aanſtoot van de ſelve ſouden hebben uyt te ſtaen, en het eerſte de vrucht van ſulck een ghevaerlijck beſluyt te gevoelen. Men moſt het voor eerſt voor een groote overwinninghe

achten, wanneer men deſen ſoo machtigen vyandt verhinderde, eenighe merckelijcken voortganck te nemen, gelijk ſy ſouden doen, indien ſe hun hoogmoed voor dat Jaer in den breydel hielden, zijnde alreets opgeblaefen door ſoo veel overwinningen en ſulck een groot getal Scheepen, met de welcke ſy tot daer en toe ſoo veel leets gedaen, en ſoo veel duyſent zielen, op de Venetiaenſche Kuſten tot ſlaeven hadden gemaect, waer in ſy nu konden verhindert worden. Hy voeghe daer by, dat naer het voorbeeld van al de beroemſte Capiteynen, ſoo oude als hedenſdaeghſche, de welcke men de veylighite leerſtucken in oorloghs ſaecten moet ontleenen, geen beſluyt wijslijcker wierdt geacht in deſe, die ſich vonden van minder vermogen, en in gevaer van grooter verlies, als niet den vyanden op te houden, alle ghelegentheyte ſoecken en verwachten, om hen met voordeel te overvallen, maeckende ondertuſſchen al hun kracht en gewelt ydel en vruchteloos.

De ſtaet der ſaecten waer oock geenſints ghelijckmatigh, om ſich te lichtvaerdighlijck te waegen, en de Turcken op Zee aen te taſten, nademaal deſe verhoopte overwinningh hen maer ſlechte winſt beloofde, vallende het den vyant geenſints ſwaer, binnen korten tijdt met een nieuwe geweldige macht weder in Zee te komen, hoewel hy, al eens overwonnen waer, gelijk het daerentegen de bondverwanten ſeer ondoenlijck vallen ſou, hun eens verſtroyde krachten, weder ſoo haeft te herſtellen, indien Godt, om de ſonden der Chriſtenen toeliet, dat ſy door deſe onge-loovige geſlaegen wierden.

Daerom voeghe hy daer by, overlegt eens Doorluchtigh Heer, de onwaerdeerlijcke ſchaede, die de Chriſtenenheit,

De Requeſens raedt ten ſtrijd onder oordeel.

„ ftenheyt, met het vernielen van defe
 „ Zee-macht fou konnen bevallen, in-
 „ dien niet in iets anders, ten minften
 „ in het verlies, van foo veel Edele
 „ Overhoofden en dappere Krijghslieden,
 „ die men sonder fchaemte fou
 „ mogen feggen, de bloem van de Chri-
 „ ftenheyt te zijn; aen welckers raedt
 „ en dapperheyt, de behoudenis van het
 „ befte gedeelte van Europa hanght, en
 „ gy fult by gevolge lichtelijck sien, dat
 „ met hun val, al het befluyt van de
 „ Turckfche macht te wederitaen, en
 „ de hope van de felve oyt te fullen kon-
 „ nen overwinnen, te gronde vallen fal.
 „ Ick kan oock niet laten, in aenmer-
 „ kinge te geven, wat ongevallen men
 „ yan wind en zee, zijnde het Jaer foo
 „ verre albereets verlopen, wanneer
 „ men wilde ondernemen de vyanden
 „ op te foecken, en eenige dagen, daer
 „ in op defe Zeen, en in defe gevaer-
 „ lijcken Herfttijdt te befteden, te ver-
 „ wachten heeft, en of het felve niet
 „ zy het geluck te rergen. Oneyndelijc-
 „ ke voorbeelden, fou men daer van
 „ konnen by brengen, maer de geheu-
 „ genis van het voorleden Jaer, is noch
 „ fo verfch, dat men geen andere behoefte
 „ op te foecken. Hier by komt, dat,
 „ zijnde foo verre in het vyandlijck ge-
 „ biedt ingedrongen, om hen te beftrij-
 „ den, wy door eenige fchade van hen,
 „ of van destijds ongeleghentheyt, ont-
 „ fangende, ons in fulcker voegen ver-
 „ fwackt fouden bevinden, dat het,
 „ zijnde onfe haevens foo verre afgele-
 „ gen, een fwaere faeck fou zijn, een
 „ gemakelijcke toegangh tot eenighe
 „ plaets van veylighent te erlangen, jae
 „ het is buyten twijfel, of wel weyni-
 „ gen fouden fich in fulck een ongeval
 „ konnen redderen, en in verfeeckert-
 „ heyt ftellen; zijnde alfoo een feecke-
 „ re blijck en krachtigh bewijs, hoe
 „ fchadelijcken faecke het zy, een mach-
 „ tigen vyandt te volgen, om hem in

„ het midden van fijn macht te bekam-
 „ pen.

„ Tegens het gefagh van den grooten
 „ Commendeur, ftelden fich dapper-
 „ lijck beyde de Venetiaenfche Genera-
 „ len, Orfino, della Cornia, Santafiore
 „ en Serbellon, maer boven al de Gene-
 „ rael Colonna, welcke laetfte, aenge-
 „ dreven door de krachtige redenen die
 „ voor hem laegen, en het gefagh van
 „ den Paus, wiens uytghedruckte laft
 „ was, dat men nootwendig moft gaen,
 „ om de Turckfche macht op te foe-
 „ cken, en te beftrijden, fich geenfints
 „ aen het gevoelen van Requiefens kon
 „ gedraegen, feggende: *Het waere een*
 „ *gants nieuwe voorftelling, ftrijdigh met*
 „ *de Capitulatiën en voorwaarden van het*
 „ *verbond, alwaer voornamentlijck beftelt*
 „ *was een offensieve en aenvanfenden oor-*
 „ *logh te voeren, en nu fcheen het dat de*
 „ *grootte Commendeur, altoos focht op het*
 „ *verweeren te ftæen, het welke niet*
 „ *anders was, als de vyanden, in het gevoe-*
 „ *len van der Christenen fwackheyt te be-*
 „ *veftigen, en hen des te ftouter en moedi-*
 „ *ger tegen de felve te maecken.*

„ *De verbondene Vorften (feyde hy)*
 „ *hebben in hun vereeniging altoos hier op*
 „ *ghesien, dat de hooghmoedt van defen*
 „ *vyand der Christenheyt fou mogen ver-*
 „ *nedert en bedwongen worden; en hy een*
 „ *levendigh ghevoelen van de macht der*
 „ *Christenen krijgen; en dese macht fal*
 „ *hy noyt hebben te wrefen, in dien wy al*
 „ *de macht, naer onfe menfchelijcke rede-*
 „ *nen overwegende, niets van de Godde-*
 „ *lijcke hulpe fchijnen te willen verwach-*
 „ *ten; en echter weten wy, dat wy Chri-*
 „ *ftus krijgsknechten zijn, die voor hem*
 „ *en fijnen naem de wapenen voeren, en*
 „ *onder fijn vaendel en banniere ten ftrij-*
 „ *de gaende, niet hebben te wrefen, van*
 „ *hem oyt verlaeten te fullen worden; als*
 „ *wanneer wy teooten, weynigh op hem*
 „ *te vertrowwen.*

„ *Maer ick wil hier niet fchijnen, al*
 „ *onfe*

Tegen-
 veringe
 van Co-
 lonna.

„ onse hoop, op de wonderbaere hulpe van
 „ de Goddelijcke macht te bouwen, als wa-
 „ re onse macht in geen vergelijkinge te
 „ brengen, om desen vyand tegen te staen,
 „ en oock te overwinnen, noch oock soo
 „ reuckeloos zijn, als een strijdt, sonder
 „ noot, met naedeel aen te willen vangen;
 „ onse Oorloghs macht naer mijn ghevoe-
 „ len is soofwack, noch die van de vyant
 „ soo groot en geweldig niet, dat die ons in
 „ een staet van wanhoop behoeven te stel-
 „ len, naedemael wy over de tw. hon-
 „ dert goede Galeyen, beter toegen. Is
 „ die van de Turcken, indier men die gee-
 „ ne die kennisse daer van hebben, gelo-
 „ ven magh, onder ons hebben, die tegen
 „ het ghetal van de dry hondert, van de
 „ kunne, is het anders de waerheyt, dat
 „ sy soo sterck zijn met dat voordeel, wel
 „ op moogen; om dat sy, hebbende kunne
 „ Galeyen van alle kanten by een gebracht,
 „ onder de selve een groot deel kleyne Roof-
 „ scheepen, hebben, bequaemer om buyt
 „ te maecken, als te vechten, en noch be-
 „ quatter, om te vluchten, en verwar-
 „ ringh te veroorsaeken.

„ De dapperheyt van onse Krijghslieden
 „ (daer wy genoeg van voorsien zijn)
 „ beneffens hun ervarentheyt, gaet inder
 „ daet die van de Turcken te boven, die
 „ met duysenden menighmael onse honder-
 „ den niet hebben konnen tegenstaen; om
 „ te swijgen, dat sy inder daet in ghetal
 „ noch evenwel niet minder zijn, waer by,
 „ ick tot mijn voordeel wil gebruycken, het
 „ geen ghy hebt geseght, dat wy de blom
 „ van de Christenheyt by ons hebben. En
 „ waer toe sou het versaemelen van soo
 „ veel Scheepen en Volcks, en van soo veel
 „ braeve Edellieden dan hebben te dienen,
 „ waer toe het aenleggen van soo veele en
 „ groote schatten, om die slechts den vyand
 „ te doen naerdenen, en noch niet naerde-
 „ ren, maer niet alleen die, door het en-
 „ kel gerucht van onse macht, te verschric-
 „ ken, en siende dat by evenwel voor ons
 „ niet vluchten wil, ons met deselve weer

„ stillekens naer onse veylighbeyd'te bege-
 „ ven, of, indien sulcks buyten bedencken
 „ is, alleenigh om te verbindenen, dat de
 „ Turcken geen meerder voortganck in Cy-
 „ prus maecken, of dese ellendighe Vene-
 „ tiaensche Kusten en Eylanden, meer te
 „ vyer en te swaert, naer hun barbarische
 „ wreetheyt verwoesten? neen seecker-
 „ lijk men siet al verder, grooter saecken
 „ heeft men daer mede voor, soo veel ver-
 „ ongelijkingen van hen ontsangen, moet
 „ men wreecken, en de Christen dapper-
 „ heyt weder ten toon stellen.

„ En in tegendeel, wat snoder brandt-
 „ merck sou men de Christen naem konnen
 „ aensetten, als naer sulck een toestel, tot
 „ twee maelen toe ghemaect te hebben,
 „ en dat binnen den tijdt van soo weynige
 „ maenden, wy den vyant selve niet on-
 „ der de ooghen der venen komen, noch ghe-
 „ naecken? en wat hoop kan ons ove-
 „ rigb zijn om Cyprus te verlossen? en wat
 „ sal de wereld van ons seggen? ach laet
 „ ons sulcke gedachten in ons niet laeten
 „ vallen, noch ons selven soo swack uyt-
 „ beelden, noch oock de sterckten van onse
 „ kusten, die door den Catholijcken Kon-
 „ ninck en de Staet van Venetie beseeten
 „ worden, soo geringh achten, dat in ge-
 „ val van ongeluck, dat onse vloot mocht
 „ bejegenen, de selve een roof voor de vyan-
 „ den souden moeten zijn.

„ De Vorsten plegen eertijds al hun ver-
 „ seeckertheyt, of in hun legers te lande,
 „ of vlooten te water te stellen; maer ze-
 „ dert men de wijse van de landen met Ha-
 „vens en Grens-steden, soo konstelijck ge-
 „ sterckt en vast gemaect, te verseeckeren,
 „ heeft gevonden, heeft men het verlies
 „ van een slagb te water of te lande, soo
 „ veel niet geacht, als dat daer een gebee-
 „ keerschappy aen hangen sou, want soo
 „ lang de Steden het konnen uytstaen, heeft
 „ de Prins die de nederlaegh heeft, tijdt sijn
 „ kracht en vermogen weder te herstellen.

„ Hebben wy het voorbeeld van het
 „ Koninckrijck van Cyprus niet voor de
 C C hand;

„ hand; het welke, hoewel seer verre
 „ van de macht harer bekeerders afge-
 „ scheyden, en hebbende alleen twee Sterck-
 „ ten, en die noch niets te seer op voordeel
 „ gesterckt, meer als een jaer evenwel den
 „ vyand alreeds opgehouden heeft, en noch
 „ hoop van langer tegenstand geeft, indien
 „ men haer maer eenighen kleynen onder-
 „ stand kan toebrengen; en willen wy nu
 „ wresen dat soo veel stercke plaetsen, die
 „ hier en daer op dese Golfof Zee-boesem
 „ leggen, en soo veel andere die op de Ku-
 „ sten van het Rijk van Napels en Sicilia
 „ gelegen zijn, soo op een stel en een sprong
 „ van den vyand, hoe wreed hy oock zy,
 „ souden kunnen verslonden worden, in-
 „ dien (het geen Godt wil verboeden, en
 „ verboeden sal) onse Zee-macht eenigh
 „ ongeval over quam.

„ Maer indien wy, Heer Commendeur,
 „ sulck een merkelyk ghevaer loopen,
 „ ons bewindende, in een stormvaerdighe
 „ Zee, in het midden van den Herfft,
 „ waerom sal de vyand meer vry zijn van
 „ dat gevaer als wy? wanneer sy, naer de
 „ ingebeelde overwinninghe, de Middell-
 „ landjsche of Toscaensche Zeeën, in sulck
 „ een ongelegenen tijd wilden door loopen:
 „ en indien men my wil te gemoet voeren,
 „ dat sy met het aenkomen van de naeste
 „ Lenten, veroveringen van groot belang
 „ souden kunnen doen, sal ick daer op ant-
 „ woorden, dat wy ondertusschen tijds ge-
 „ noegh hebben onse Steden en Sterckten,
 „ die gevaer mochten loopen, wel te voor-
 „ sien; van opene plaetsen, moet men in
 „ tijden van oorlogh geen staet maecken.
 „ En dese soo machtige Turcksche vloot,
 „ hoewel sy dit jaer van onse Galeyen by
 „ nae geen veranderingh gehad heeft,
 „ voor soo veel men haer te land brave te-
 „ genstand gedaen heeft, wat veroveringe
 „ van naem, heeft sy doch te wege gebragt;
 „ in tegendeel heeft sy soo in Candia als op
 „ dese Kusten, wanneer sy heeft onderstaen
 „ vaste Steden aen te tasten, geen kleyne
 „ schaede en verlies geleden.

„ Maer laet het genoegh zijn, tot hier
 „ en toe getoont te hebben, dat het gevaer,
 „ in gevalle van het verlies van een Zee-
 „ slagh soo groot noch baerblyckelyk is,
 „ om te komen tot de aenmerckingh van
 „ het belang, en de nootwendigheyt die
 „ in het ondernemen van een Zee-slagh
 „ steecken, en vervolgens tot de seckere
 „ hoop van veroveringhen, ingevalle de
 „ overwinninge (dat Godt wil geven) aen
 „ onse zijde mocht komen te verblijven.
 „ Het is niet moogblyk of de ongebonden-
 „ heyt der Turcken in te toomen, of hen in
 „ eeniger manieren te temmen, soo lange
 „ sy meester van de zee zijn, en dat sullen
 „ sy zijn, soo langh onse macht hen niet
 „ genoeghjaeme sterckte, schreumt onder
 „ de oogen te komen, en wat is het anders
 „ als voor den vyand te vlieden, voor
 „ schaede beducht te zijn. Soo heeft men
 „ dan niet anders te doen, als de Turcksche
 „ macht op te soecken, en om hun opgebla-
 „ sentheyt te toomen, en den moed aen de
 „ Christenen te doen wassen, en haer, op
 „ vaste hoop, van door de Goddelijcke hulp
 „ overwinninge te sullen bekomen, aen te
 „ tasten, zijnde oock voorsecker dat wy
 „ andersints de roem en achtinge van den
 „ Christen naem niet kunnen behouden en
 „ bewaeren, noch onse Heeren en Mee-
 „ sters voldoeninge geven, nademael wy
 „ wetende dat sy met soo groote onkosten,
 „ nu twee jaeren aen een sulck een macht
 „ te wege gebracht, en dat men met ghe-
 „ weld de vyanden sal aantasten, laeten
 „ verlyden hebben, en aldus met klaere
 „ teekenen en bewijs van wrese, ons te
 „ rugge houdende, niet anders als een alge-
 „ meene blaem en achterdeel voor de bont-
 „ verwantten, daer uyt volgen kan.

„ Soo vereycht dan alle reden van oor-
 „ logh, dat wy, of ter oorsaek van het
 „ gewicht der jaeke, of om schande en sinaet
 „ te ontvlieden, den slagh met den vyand
 „ waegen, nademael uyt het verlies van
 „ de selve, dat algemeen verval, dat de
 „ Heer Commendeur heeft willen voor-
 „ wen-

wenden, niet eens te verwachten staet,
 en wy uyt die te behaelen overwinninge,
 veroveringen van groot belang te wacht-
 ten hebben, indien wy terstont ons van
 de gelegentheyten willen dienen, en de heer-
 lijcke vruchten van dese overwinninge
 willen ingaderen: want het is een seec-
 kere en gewisse saeck, dat de gantsche
 heerschappy der Turcken, met de alder-
 grootste dwingelandy bestiert en in toom
 gehouden wordt, en dat de onderdaenen
 van de selve, 't zy men iets in Albania,
 of Morea, of Soria, jae selver Thracia
 sou willen aervangen, soo haest sy ter
 geluck, en der Turcken nederlaeg ter zee
 niet sullen behoort hebben, of sy sullen
 dencken naer nieuwigheden, en het jock
 van dese swaere Tyranny voor de stille
 en vreedsaeme regeringh der Christenen
 soeken te verwisselen, soo haest sy ter
 nauwer noot hun Vaendelen en standaer-
 den sullen gesien hebben; in voegen de
 Turcken, bevindende hunne vyanden
 niet alleen van buyten, maer oock van
 binnen te hebben, sich in een seer slech-
 ten staet sullen sien, en ghenootsaect
 worden, menighen van onse heerlijcke
 veroveringhen, met goede oogen aen te
 sien. En dit zijn geen ydele of opgesnock-
 te redenen, die meer op ons verlangen
 en begeeren, als op de grondige waerheyt
 gegrondt vest staen, om dat het buyten
 twyffel is, of de Christenen zijn in de
 landen, soo even van ny daer genoent,
 in grooter getal, als de Turcken; en hoe-
 wel sich de selve ontwaepent bevinden,
 soud'en sy, wat ons gewaepent zijnde,
 daerom niet nalaten goede dienst te doen:
 en behalven dat, dese Kusten nu soo veel
 jaeren achter een niet gewoon eenighe
 Christen oorloghs macht te sien, en der-
 halven niets te wel beset en voorsien
 zijnde, wat tegenstand sullen sy kunnen
 doen, wanneer ken een overwinnende
 macht op den hals komt.
 Soo nu soodaenige hoop, en sulck een
 groote verwachtinge, ons tot een ander

besluyt als dat van den Heer Commen-
 deur trecken, niet minder beweeght ons
 daer toe de voornaemen meninghe en be-
 trachtinge van urwen Koninck en mij-
 nen Heer, namentlijck eerst de Christen-
 heyt van de verdruckingh der Barbaren
 te verlossen, en voorts de Kusten van
 Spangien, van de geduerige roveryen der
 Barbarische Rovers en Turcken te be-
 vrijden; maer noch het eene noch het
 ander sal sijn Majesteit te wege komen
 brengen, indien der selver Zee-macht
 niet voor af getemt zy, en temmen sul-
 len wy die noyt, indien wy niet onder-
 nemen hen aen te tasten. Wy hebben geen
 hoop, het naeste jaer stercker als tegen-
 woordigh te zijn, maer wel in tegendeel
 te vresen, dat onse macht en in getal
 van volck, en in des selfs kloeckmoedig-
 heyt, vry veel sal asgenomen hebben,
 en dat ter oorsaeck van de slechte proe-
 ven van dapperheyt, die wy nu tot twee
 mael toe sullen getoont hebben, zijnde
 voor heen versuynt, en nu verwaerloost
 den vyand aen te grijpen, indien wy an-
 ders, naer urwen raedt, een besluyt wil-
 len nemen. Wat is ons dan overigh te
 doen, als dat wy, zijnde van alle kan-
 ten genootsaect, voort gaen, en op va-
 ste hoope niet van eene, maer van veele
 overwinningen, onsen vyand, als Chri-
 stus krijgsknechten, die niet anders kon-
 nen als overwinnen, hoe oock de saecke
 komt uyt te vallen, dapperlijck bervech-
 ten. Soo bebaege het de Goddelijcke goet-
 heyt, de hoogmoed van dese sijne vyand-
 den ter neder te werpen, en ten minsten
 voor een gedeelte, dese hun soe machtige
 Zee-macht te verstroyen en te verdel-
 gen.

Don Jan was in de blom van sijn
 Jeught, en in alle deelen deelachtigh aen
 het groot gemoedt van sijn Doorluchtighe
 Vader, en konde derhalven niet
 laeten tot den dapperen raedt van desen
 braeven Hooftman Colonna te neygen,
 hoewel hem de Commendeur van den

Koninck sijn broeder, als een meester om hem te leyden en te bestieren, was voorgestelt.

Hy dan met besluyt van te slaen, naerftigh onderfoeck van des vloots gheleghentheyden gedaen, selfs vier Galeyen om de andere in beter stand te stellen, ontbloot, en soo voorts alles dattot sulck een gewichtige saeck nodigh was, bestelt hebbende. schein het dat een voorval al dat heerlijck besluyt vernieticht, en sulck een heerlijcken overwinningh de Christenheyt als uyt de handen ghe-wrongen sou hebben.

De Generaelen, om te beter de ghe-heele vloot te voorsien, hadden eenige soldaten van den Koninck op de Venetiaensche Galeyen geleght, onder de selve bevonden sich oock eenighe van den Colonel Paulus Sforza, onder een Hopman van Cortone, Curtio Anticottio genoemt, op de Galeye van Andrea Calegio verdeelt. Dese geraeckten over eenige kleynigheden met andere soldaten, die op de selve Galeyen waren, in geschil, en vervolghens aen't gevecht, soo datter eenighe gedoodt en gequetst wierden: Sebastiaen Veniero, met behoerlijcke straffe in dese en diergelijcke onorderen willende voorsien, sand eenige Bevelhebbere, met sijnen Admiraal naer het selve Schip toe, om de schuldighe voor hem te brengen; maer dese, zijnde noch niet wel ter neder geset, ontfingen en bejegenden den Admiraal met qualijck te spreecken, en veel scheldwoorden.

Veniero hier in ten hooghsten geargert, deed terstont de schuldighste by den kop vatten, en wilde dat men twee van de selve, beneffens den Hopman, aen de spriet van een Galeye sou ophangen. Noch quader volghde daer op, als dat Paulo Sforza, zijnde aen boort van Veniero gekomen, om met hem over dit voorval te spreecken, Veniero hem geenints te spraeck wilde slaen, en daer

en boven dreyghde, indien hy sich niet aenstonts wegh packte, hem met sijn geschut van daer te sullen drijven, of sijn boot in de grond schieten.

Don Jan vergramde sich boven maeten over dese daed van Veniero, en hield sich van de selve ten alderhooghste beledight, naedemael hy dese misdoaders, gelijk hy oordeelde te behooren, niet alleen aen sijn oordeel hadt gestelt, maer oock geenints acht op den persoon van den Colonel Sforza had geslaegen, die van hem tot dese plicht uytgesonden was, ja hem, onder sulcke bedreyginge van hem afgedreven had.

Hier over sagh men een groote beroerte onder de vloot, de Spangiaerden aldus verkort, bereyden haer om sich ten hooghsten gevoeligh daer over te toonen, en de Venetianen vervaerdigden sich tot tegenweer; maer Colonna, hoewel hy sich oock hier in door Veniero beledight achte, stelde al sijn bequaemheyt te werck, om bequame hulpmiddelen tot dit groeyende quaet uyt te vinden. Barbarigo dede cock sijn beste daer toe, die soo veel eerst by Colonna, en daer nae by *Don Jan*, door sijn gewoonelijcke welspreckentheyte te wege bracht, dat dese sich liet bewegen, meerder acht op de gemeene saeck, en welstant van de Christenheyt, als op sijn bysondere belediginghe te slaen, willende hy evenwel niet, dat Veniero met hem voortaan over eenige saecken, noch als gemachtigde, noch als een bysonder persoon, sou handelen, maer dat Barbarigo sijn plicht daer in sou waer nemen.

De geheele nacht, die dese ontsteltenis volghde, gingh door, met dese onlusten by te leggen, en des morgens de zuyle winden, die hen aldaer tot noch toe hadden gehouden te leggen, verandert zijnde, hebben sy, op den darden van Wijnmaent, in deselve ordere, in de welcke sy meenden te slaen, den cours

Geschil
tusschen
Don Jan
en Seba-
stiaen Ve-
niero.

Vordere
aentocht
der Chris-
ten vloot.

en.

en loop naer Cephalonia genomen, alwaer sy tijdingh kreghehen, die hen niet weynigh ontfelde, een Fregat in alder haest van Candia af gheveerdicht, van Marino Cavalli, bracht brieven, uyt de welke sy het verlies van het geheele Koninckrijk van Cyprus quaemen te verstaen, welck bericht terstont vorders den Raet van Venetie bekent gemackt wiert. Des morgens voor dagh vertrocken sy uyt Porto Viscardo, een groot Canael, van dit Eylant, om naer Porto Petalo tezeylen, maer door tegen winden verhindert, hielden het langhs de strant van het selve Eylandt, en quaemen teghen den avont Alla Valle di Alessandria, mede een seer wijde en bequaeme Haven, zijnde het oude Samos, daerse weder den Raet vergaderden, en wetende voor gewis, dat de vyantlijcke Zeemacht, in de Golfo di Lepanto lagh, een besluyt maecten, naer veel en verscheydene dispuyt en redentwisten, datmen naer de mont van de selve fou vaeren, en in ghevalle men eerst geen Turcken ontmoete, de twee Sterckten die daer zijn, en de Dardanelli genoemt worden, aentasten, om alsoo den vyandt tot het geveght te dwinghen, of met verlies van hunne Scheepen, lant doen kieslen fou.

Met dit besluyt, zijns op den seiden van Wijnmaent, op den avont zeylgegaen, en des morgens voor dagh aen de Eylanden, voor heen Oxie, en nu le Curzolari genoemt, ghekomen, van waer sy des morgens, zijnde de vierdagh van de heylige Justina, de Turckische Vloot in het gesicht gekregen hebben.

De Generael Aly Bassa had Caracossa voor heen, om de gestalte der Christenen te verspieden, uytgefonden, en hebbende uyt deselve hun aenloop, ordere, en ghetal verstaen, opende als toen de brieven, van den Grooten Heer hem toegesonden, dewelcke hem gelaest was te lesen, soo haest de Christen Vloot fou naerderen. Uyt dese verstont hy, dat

de wil van Selim was, dat hy in alle manieren de Christen Vloot aentasten en vernielen sou.

Soo was dan het vaste besluyt der Turcken de Christenen aen te doen, en dat met seeckere hoopes van hun Vloot, in het Canael van Cephalonia, te besluyten, alwaerse noch op den seiden deser Maent laegen, en alwaer Caracossa, of Cara Cogia als hem andere noemen, hen verspriet hadt. Hun moet hier toe wiert seer gesterckt, om dat sy onder tusschen op hun gemack hun Vloot wel voorzien hadden, om dat Mehemet Bei met veel leeftocht en voorraed van oorlogh, en tien duysent soo Janitzaren als Spahis, met hondert Sangiacken Alobeis, die een weynigh minder als Sangejacken zijn, en eenige vrywilligen van Aspropite, een plaets in Livadia, daer eertijds Achaja geweest is, aengekomen was.

Maer het sal niet onhebbelijck en buyten behooren zijn, tot meerder licht van den Lezer, de plaets, daer dese vermaerde strijdt is voorgevallen, te beschrijven.

La Morea, eertijds Peloponesus genoemt, aen het wester gedeelte, neemt haren aenvangh by Capitornese, eertijts de uythoek Cleonata genoemt, buygt sich soetelijck noordwaert aen, tot aen de mond van de Golfo di Lepanto, eertijts Sinus Corinthiacus, of de Corinthischen Zee-boesem genoemt, het begrijp van tseftigh mijlen weeghs, van daer langhs een nauw Canael, weder zee-waert in steeckende, begint sich meer en meer uyt te breyden, maeckende alsoo de ghedaente van een Ey, het welke de Golfo di Lepanto genoemt wordt, aen wiens punt naer het oosten gelegen, dat eertijds vermaerde Corinthus, nu Eximilia genoemt, hare plaets heeft. Van daer weder dreyende naer het noorden, en soo voort naer het westen, vind men ten laetsten de plaets

Golfo di
Lepanto
beschre-
ven.

Lepanto gheheten, daer de Golfo den naem van heeft, eertijds Naupactum genoemt. Van dese plaets voorts keerende naer het zuyden, keert men weder tot de mond van de selve Golfo, alwaer men, gelijk oock aen de andere zijde van de Golfo, een tooren vind, die seer wel gesterckt is, van de landt naer de zee zijde, met seer dicke mueren becingelt, en die met menigthe van geschut beset, om den ingangh van den boesem te verhinderen, indien iemand met gheweldt die wilde ondernemen. Van dese enghete keerende als boogsgewijse naer het westen, het begriip van omtrent tachtentigh mijlen, (verstaet Italiaensche) door loopt men de geheele Kust van het oude Aetolia en Arcanancia, tot aen het Eylandt Leucada, nu Santa Maura genoemt, welke kust veel klippen en eylandekens, en onder dese de Echinades, en de voor heen genoemde Oxie heeft, die voor het meeste gedeelte onvruchtbaer, en van meerder naem by de oude Poëten, als de heden-daeghsche wereld beschrijvers zijn. Maer Santa Maura heeft wel vijftigh mijlen in het ronde, zijnde langer als breeder, en sich van het zuyden naer het noorden streckende, dat is van een Sterckte van dien selven naem, die met een valbrugge aen het vaste landt komt, tot aen de Punt del Ducato, van waer dit Eylandt oock van sommighe Ducata genoemt word, hoewel anders van ouds Heritageheten. Scheydende van Santa Maura, vindt men op vijf mijlen het vermaerde Itaca, het Vaderlandt van Ulysses, dat men tegenwoordigh het kleyne Cephalonia, of anders Valdicompare noemt, hebbende alleenlijk veertigh mijlen in den omvangh. Van daer naer een begriip van vijf andere mijlen Zees, komt men tot Cephalonia, een weynigh in naem van het oude Cephalenia verandert; en Melene en Samos, dat wel hondert mijlen lands beslaet; maer tusschen

dit en Ithaca vind men noch een ander Eylandt, van de Ouden Letoa, en nu Trapano genoemt, een plaets van weynigh belangh. Van Zante, eertijts Zaccijntus, naer het zuyden is een Canael van twaelf mijlen wijdte, begriipende het Eylandt omtrent tseftigh mijlen in het ronde, alleen twaelf mijlen van het Land en Capo Tornese, van waer wy onse beschrijvinghe aengevangen hebben, afgescheyden, hebbende alsoo een weynigh min als volkomen circl en rondt van niet minder als twee hondert en vijftigh mijlen, aengemerckt dat Santa Maura sich in de lengte vijftien, Cephalonia veertigh, en Zante vijf en tachtentigh mijlen begriipen.

Binnen dese treffelijcke schouwplaets, gelijk als van de natuere selfs tot sulck een heerlijck schouwpel gemaect, verwoegden sich dese twee soo machtighe vlooten, om een dappere proeve, wie van beyden door ervarentheyt, oorlogskunst, voorsichtigheyt van Hoofden, dapperheyt en moed van Krijgslieden, voor het toekomende de heerlichappye en het ghesagh over de Zee behoorde voor ander te voeren, in 't aensien der gantsche wereld, van sich te geven.

Scheydende nu de Christen oorloghs macht van Cephalonia en de haven Valdallestrandria, en vaerende nae de dry Steenrotzen toe, die men Curzalari noemt, besloegh de selve wel een mijl in de breedte; Cardona was de voorste, na de welke Jan Andrea Doria met sijn Esquadre volghde; en dese ter nauwer noot buyten het Canael zijnde, daer men ten eersten de Golfo de Lepanta ontdeckt, kregen de Turcksche Zeemacht in het gesicht, de welke des nachts van de haeven van Galata vertrocken zijnde, met een oostelijcke wind, de Golfo quam uytgeloopen, het welke teritont *Don Jan* te kennen wierd gegeven. Eenige van die by hem waren, rieden hem den Raed te vergaderen, om te samen

Ontdecken van den vyant.

over

over te leggen, wat men in die gelegent-
heyt sou hebben te doen, de welcke hy
kloeckmoedighlyck tot antwoordt gaf,
het was nu tijdt om te vechten, en niet
om sich te beraeden, en soo voeghde hy
terstont de daet by de woorden.

Het gantsche lichaem van de Chri-
sten vloot was in vijf deelen verdeelt;
dry voornatme en twee mindere deelen,
het eerste voerde den naem van de voort-
tocht, staende onder Johan de Cardona,
en bestaende uyt acht Galeyen, onder
de welcke de Hooft Galeye van Sicilie,
die van David en la Padrona de Sicilia
waren.

Maer hoewel nu dese Galeyen, dese
voortocht in het zeylen van Corfu, naer
Curzolari bedienden, hadden sy even-
wel soo haest den vyandt niet ontdeckt,
of sy begaeven sich ten deelen in de rech-
ter, en ten deelen in de slincker vleugel.
De Bataille, soo genoemt, besloegh t's-
fthigh Galeyen, als hier voor geseght is,
in het midden van de welcke de Ko-
nincklijcke van *Don Jan* was, en aen sijn
rechter hand Colonna met de Capitana,
of Hooft Galey van de Paus, gelijk aen
de slincker handt Veniero op die van de
Venetiaenen, op de welcke volghden,
met de Capitana of Admirael van Ge-
nua de Hector, Spinola, en de Prins van
Parma. Dicht by Colonna quam de
Prins van Urbino, op de Capitana van
Savoya, bestiert door den Heer de Leini
Andrea Provano. En niet alleen waren
aldaer dese Hooft Galeyen by een, maer
noch ses anderen, een onder Paulo Giordano Orfino, aen de slincker hoeck,
zijnde de Capitana Lomellina, d'andere
onder Bendinella Saulo, de darde van
de Mariniers, op de welcke Georgio
d'Alte was, de vierde was de Capitana
van Napels, onder den Colonel Bona-
vides, den vijfden voerde de Colonel
Cinoguerra, onder den Ridder Gil
d'Andrada, en de zesde was de Capita-
na van Malta, met den Prior van Mes-

sina; die de rechter zijde sloot.

Maer tot meerder sterckte van dese
dry Generaelen, waren hen van achter
noch twee by gevoeght, als de Capitana
van den grooten Commendeur, die tuss-
schen *Don Jan* en Colonna volghde, en
de Padrona Reale, volgende van gelijc-
ken tusschen *Don Jan* en Veniero.

De Rechter vleugel, gecommandeert
door Gio: Andrea Doria, besloegh nu
dry en vijftigh Galeyen, zijnde daer by
gereeckent vier van de voortocht met
Cardona, en in de slincker vleugel telde
men nu oock vier en vijftigh Galeyen,
zijnde door den Proviseur Generael
Barbarigo aengevoert, by de welcke wa-
ren, de twee niet algemeene Proviseurs
Antonio Canale en Mercantonio Qui-
rini. In beyde dese Vleugelen waeren
acht fanale of groote Galeyen verdeelt,
dry alleenigh in de slincker vleugel, zijnde
dry Capitanen onder de dry Venetiaensche
Proveditori, en vijf in de rech-
ter vleugel, namentlijk de Capitana van
Sicilia met Cardona, de Capitana van
Nicolo Doria, de Capitana en de Pa-
drona van Giovan Ambrosio Negrone,
sluytende eyndelijck Doria den rechter
vleugel met de sijne.

De achterhoede van dartigh Galeyen
bleef, als geseght is, onder den Marquis
de Santa Cruz Alvaro Bacciano, die op
de Capitana van Napels was, en hadt
geen ander Hooft of Capitaal Schip, als
dit, en de Galeye daer de Colonel Jo-
han Vasques de Coronada op was. Maer
de ses Galeazzen, op de welcke de Ca-
piteynen van het verbond een groot ge-
deelte van hunnen hoop stelden, om
datse elck ses en vijftigh groote stucken
gheschuts, twaelf aen de Voorsteyen,
twaelf aen het Achter-kasteel, en sesti-
gen aen ieder zijde, en ses hondert voet-
knechten op hadden, wierden in deser
voegen gedeelt. Twee gingen voor de
Battalie, als die van Francisco Duodo,
Hooft van alle, en d'andere van Jacob
Guoro:

Guoro: twee aen de rechter vleugel, als die van Antonio Pefaro, en die van Peter Pisani, en twee aen de slinkker vleugel, d'eene van Ambrosio en d'ander van Antonio, beyde Bragadini; en om datse soo swaer waren, heeft men, op datse niet achter souden blijven, de selve tot dicht aen den vyand geboegsaert, waer over sy de eerste waren, die op de Turcken, sonder verhinderigh van de andere Galeyen, begosten te schieten.

Ordinan-
tie van de
Turcksche
vloot.

De Generael Aly gebruyckte noch minder naerfligheyt en beleyt als *Don Jan*, in het beschicken van sijn Vloot; dewelcke alhoewel sy sich van verre in de ghedaente van een halve Maen vertoonde, evenwel mede in haer bysondere ordere, om aen de man te komen, verdeelt was. In de Bataille bevonden sich ses en tnegentigh Galeyen, onder het beleyt van Aly selve, die in het midden der selver was, hebbende dese tot Capiteynen, van naem Partau, Generael te lande, aen de rechter handt van Aly en Mustapha, Esdei Schatmeester ter slinkker hant, met Mehemet Saider Behi, Gouverneur van Metelenen, Caracossa, verloochent Christen van Fano, een stad van het Marca, Giaur Ali, beyde Zeerovers, Assan Bassa, Soon van Barbarossa, Assan Behi, Gouverneur van Rhodus, Giafar Aga, Stadtvooght van Tripoli, Osman Rais en andere van minder waerde.

Derechter Vleugel voerde Mehemet Sirocco, bestierder van Alexandryen, hebbende onder sich ses en vijftigh Galeyen, en veel Capiteynen van achttinge, onder de welke waeren Mehemet Behei, met de Capitana van Negroponde de Aga Bassa, Aly, Genouces Hopman van het Galeoot, en Cara, Soon van Mustapha. Met de slinkker Vleugel, bestaende in dry en tnegentigh Galeyen, sprejde sich langhs Morea uyt Ulucially, en met hem Cara Hozia,

Zeerover, Cara Cialibi, en Cara Peri, beyde Capiteynen van Galeooten en Fusten; Cara Giali, Stedehouder van Ulucially, op de Capitana van Algiers, en Cara Behi, op de Capitana van des selfs Soonen. De achterhoede bleef geslooten met dartigh Scheepen, soo Galeyen, als Galeooten en Fusten, al bestiert door Amural Dragut te Rais, die in der daet een gedeelte van weynigh macht, om in sulck een treffen veel wonders te sullen kunnen uytrechten, geoordeelt wierd te sijn.

Wanneer men dan aldus de Turcksche vloot uyt de Dardanelli sagh komen, en *Don Jan* daer kennisse van gegeven had, als geseght is, gingh hy sonder vertoeven, de ordiantie besien, vermanende een ieder dapperlijck voor het geloof en de Christen saeck te strijden, en doende de volkomen aflact, die den Paus, al die geene, die alsoo strijdende, het leven quamen te verliefen, toegestaan had, openbaerlijck verkondigen. De Geestelijcke Vaders die op de vloot waeren, hoorden vast den een en des anders bieght, en vermaenden een ieder tot dapperheydt, daerse naest *Don Jan*, geen kleyne vrucht mede deden. Dese dan daer op de Standaert van het Verbond, hebbende een Kruysbeeld in het midden, tot teecken van den strijdt, opgesteeken hebbende, wilde noch eens selver in persoon de geheele vloot doorsien. Zijnde dan beneffens Luis de Cardona, en Johan Soto op een snelle en lichte Fregat gegaen, t'eenmael in blancke Waepen, en hebbende een Christus beelt in sijn slinkker hant, heeft over al de mannen een dappere moet aen gesproocken, onder verklaringe aen de Soldaeten en Oversten, datie niet hem, maer dien Christus, wiens afbeeldingh aen het kruys hangende, hy in sijn handen had, tot een Leyder en Overste hadden, en dat sy voor en met dien Godt en Mensch te strij-

Don Jan
doorsiet
de vloot.

frijden hadden, in voegen sy sich niet anders als een heerlijcke overwinnigh konden beloven.

De woorden van *Don Jan* waren kort maer krachtigh, en met sulck een yver uytgedrukt, dat de harten als versmolten, van al die geene die deselve aenhoorden, die met schreyende oogen, en opgesteekene keelen, tot een goedt en heylsaem voorteecken, *Victoria*, *Victoria* begosten te roepen; tot groot genoegen van *Don Jan*, die mede onder anderen, *Veniero* seer beleefdelyk groette (niet sonder groot genoegen dien eerwaardigen ouden man te sien, in staet niet alleen van te gebieden, maer oock selfs van te strijden) en alsoo weder naar sijn boort gevaeren is.

Onder andere ordinantien was oock dese, die men oordeelde van groot belangh te zijn, dat een ieder, om de bestelde ordere in het slaen te houden, aengemerckt dat soo de Konincksche als de Venetiaensche Galeyen, onder malkander verdeelt waren, dat de selve ieder sijn bysonder teeken van onderscheydt sou hebben, om weder in het slaen, lichtelijck sich onder hunne vlagghen te kunnen begeven; en altoo hadden die van de Bataille een kleyn blaewe bandiertje, op den top van ieder Mast; die van de rechter vleugel een groene banderol, aen het eynde van den spriet, die van de sincker vleugel een geele, en die van de achter hoede een witte, op het achter kasteel.

De Turcken quaemen met groote stoutmoedighet aen, menende de overwinnigh albereeds in hun handen te hebben, als sich voorstellende, dat sy met een jongh en onervaren Generael, die over Scheepen van verscheyden belangh, en vol van tot ledigheyt gewent krijghsvolck, het gesagh had, te strijden hadden, en naerderden derhalven met een vreeslijck ghekrijt de Galeazzen al schietende, maer wierden wel haest ge-

waer datse met getande vogels te doen hadden, alsoo dese geweldige Scheepen, die men voor heen niet in den strijdt, maer alleen tot het voeren van last en koopmanschap te gebruycken plagh, soo lichtelijck hun gesicht van achteren, van voeren en van ter zijden wisten te gebruycken, en sich te wenden en te draeyen, dat de Turcken door deselve niet weynigh beschadight, gedwongen wierden te wijckén en hun ordere te breeken, en soodanigh was de onordere die daer door veroorsaecht was, dat *Aly*, die ter rechter handt aengingh om het lichaem van de Bataille aen te tasten, keerende sich weder na de sincker hand, sich soodanigh met sijn Konincklijcke Galeye aen den vyandt bevand, dat hy met sijn voorsteven na *Veniero*, en met sijn achter kasteel naar *Mercantonio Colonna*, en ter zijden t'eenemaal voor de Galeye van *Don Jan*, en de twee andere die hen volghden, open lagh.

Noch een andere saeck bracht den Christenen een bysonder voordeel toe, geacht als een enkele gave van de Goddelijcke Majesteyt te zijn, welcke was, dat de windt in den aenvangh tot voordeel van de Turcken, en schadelijck en hinderlijck voor de Christenen zijnde, op het eerste schutgevaert seer schierlijck begoft te keeren, in voegen al de roock den Turcken in de oogen woey, en hen het ghesicht der Christenen t'eenemaal benam, steeckende met enen een weynigh op, daerse voor heen doot stil was, waer door de Christenen met alle voordeel op de Turcken aendrogen, selfs eer sy sich daer voor hoeden konden, die soeckende in alle manieren de zijde van de groote Galeyen te schouwen, soo verre quaemen, dat sy eyndelijck voor den boegh van de selve Galeyen, en achter teghen de geseyde Galeazzen aen quaemen, invoegen sy van alle kanten dapper aengetast, sich soo haest niet weder konden redderen als sy wilden,

en gedwongen wierden geheel verwardelijck te strijden.

De Galeye van Aly quam aen boort van die van *Don Jan*; en die van Partau Bassa, soo eenighe willen, aen die van Colonna, en de andere Hoofden vatten die van Veniero aen, als mede een deel hunnen Generael te hulp quaemen, gelijk de groote Commendeur en de Padrona Reale, betrachtende hun plicht, braeve onderstand aen *Don Jan* bewesfen. Hier mocht men in der daedt het uyerfste geweld van beyde de Zeemachten bespeuren, alsoo sich de kloeckste Galeyen van wederzijde, aldaer by malkander vonden; hebbende op sich de braefste en goeffenste Hoofden, de oudste en ervaerentste soldaeten, den welcken met het gevaer de moed en dapperheyt, beneffens de begeerte om te overwinnen, aenwies.

Op de Galeye van Aly, bevonden sich vier hondert Janitzaren, en op die van *Don Jan* vier hondert Sardinische schutters, zijnde de Compagnie van de Meester del Campo Figueroa; en in der daet in dese meer als in de andere Galeyen, quamen de schutters dapper te pas, doende de draetkoegels en die van de Musquetten, seer groote schaede onder de Turcken, gelijk oock het geschut der Christenen treffelijck haer werck dede, schietende tweemaal, tegen dat van de Barbaren eens, daer dese, hebbende, ter oorfaeck van den roock, laet begonnen te schieten, als mede om datse onder Galeazzen verwart geraeckt waren, lancksaem sich in ordere ghestelt, veel schaede hadden geleden, eerste in staet waeren, en nu vorder meest over de Christenen heen schooten, daer de Christenen hun geschut, met meerder seeckerheyt stellende, meest doel schooten. Van de musquetten der Christenen ontvingen sy mede de meeste schaede, als die met beter ordere losten, als de Turcken; maer dit was haest gedaen,

wanneer, als gefeght is, de Galeyen malkander aen boort quamen.

Het gevecht begon dry ueren naer Sonne-schijn, en een uer of meerder wierd'er gestreden, sonder dat men kondefien, waer heen sich de overwinning neyghde; en hoewel *Don Jan* met de sijne, tot twee mael toe, tot aen de Mast van den Turckschen Generael overdrongh, wierden sy, tot soo veel malen toe, dapperlijck weder afgeslagen, zijnde de Turcken geduerighlijck door dry nae by gelegene Galeyen, geholpen. Onder andere bleef aldaer Bernado di Cardine, die met een koegel op sijn schild, daer hy sijn borst mede bewaerde, gefchooten wierd, maer soodanigh dat die tot in sijn lichaem doordrong, en een wonde maecte, daer hy des anderen daeghs 's morgens aen stierf.

Veniero had ondertusschen een harden aenstoot van den vyandt telijden, en hoewel hy, neffens de sijne, met de uyerfste dapperheyt streedt, wierdense evenwel soodanigh door het groote getal der vyanden benart, dat hen het onderstandt, dat hen van twee Galeyen van de hindertocht gedaen wierd, boven maeten wel te passe quam, zijnde op de selve Joan Loredano en Catarin Malipiero, welcke twee braeve Jongelingen, na datse treffelijcke proeven van dapperheyt gedaen hadden, ter doot toe gequetst, ter neder vielen, het geen echter de moed van de andere niet verminderde, maer met de wreckluft deedt walsen en aennemen, invoegen de selve, siende alle gevaer over het hoof, in de Turcksche Galeyen over sprongen, en de beschermers in stucken houwendes, sich haest meester van de selve gemaect hebben. Alhier bleeck oock klaerlijck de dappere moedt van Johan Battista Benedetti, die niet alleen met enckel geweld, de Galeye van Corcut vermeerde, maer oock in staet was van het selfde met die van Caracossa te doen,

Hevigh
gevecht.

doen; ten ware hy, op den top van zijn overwinninghe, ter neder was geveld; waer op Honorato Gaetano in zijn plaets de overwinningh vervolgende, met de Galeye van Alessandro Negrone, de selve bemachtighde, komende wel te pas, in den arbejdt van een ander, om eer voor sich selven te behalen.

Daer bleeven oock met geen minder roem van ongemeene dapperheyt, Benedict Girolamo Veniero, Francisco Bono de Jonge, wiens bysondere kloekmoedighen van de geschicht schrijvers van dien tijt, seer verheerlijckt wordt: oock Jacob Trifino Vincentijn, onder andere bleven oock ghewont *Don Jan* selver en Veniero, beyde met pijlen in de beenen gheschooten, maer van de Turcken wiert vry een grooter getal soo gevelt als gewont, Partau begaf sich, soo haest hy de overwinningh naer de zijde der Christenen sagh hellen, beneffens zijn Soon naer Lepanto, laetende zijn Galeye tot buyt van het Krijghsvolck van den Hartogh van Bracciano, om dat Colonna (die op dien dagh een ongemeene roem behaelt heeft) als toen besich was met *Don Jan* hulp te bieden; soo als hy met de Generael der Turcken besigh was, hebbende hem by het achter Kasteel vast, die hy veel gewicht tot de overwinningh toebrecht, zijnde alreets meer als dry hondert Soldaeten op de Galeye van *Don Jan*, en meer als noch eens soo veel, op den Turck ghesnevelt, invoegen men dese van handt tot handt, over de achter Kasteelen der byleggende Turcken geduerighlijc moest te hulp komen, waer over Colonna tot een nutte hulp middel daer tegen goet vant mede den vyant aen dien oort, beneffens eenige andere aen te tasten. Aldaer toonde onder anderen, dappere proeven van moet en dapperheyt de Ridder Ramagasso, als mede Pirro Malvezzi, en de Commendateur Sangiorgio, hoewel hy alreets met een Mus-

quet koegel gequetst was, beneffens Stephano Mutino van Roina, beyde vrywillige Heeren.

De dapperheyt en beleydt, met de welke de Hoofden van de Venetiaensche Galeyen streden, was in der daed wonderlijc, laetende niets ter werelst nae, dat Capiteynen van de hooghste achtinge sou mogen passèn, met groot verlies en bysondere nederlaege der Turcken: de andere Hoofden als Alcanio della Cornia, Gabriel Serbellon, de Graeve Sforza Santafiora, en Paul zijn broeder, worden oock seer, over hun ongemeene moedighen en beleydt, dien dagh getoont, geprelen. De Capitana van Savoye liep groot gevaer, niet tegenstaende sy door Leiny gevoert, en den Prins van Urbino met een bloeyent getal van dappere Krijghslieden, en beneffens dese, foodaenige mannen van gesagh op hadt, namentlijc den Marquis della Rovere, den Grave Antonio da Montebello, Palla Strozzi van Ferrara, Pier Antonio Lunati, Ottavian Fegato, en de Hoplieden Paolo Cosala, Giovan Battista Baldinacci, Ventura Aquillini, Francisco Tagni, Paolo Goti, Mercantonio Schiotti, en andere brave lieden meer, de welke naer een langh gevecht, en ten meestendeel gequetst zijnde, van alle kanten door vyandlijcke Galeyen aengetast, maer echter behouden wierdt, toonende de Prins van Urbino, boven alle verwachtingh, die men van zijn jonckheyt hadde, sich foodaenigh, dat hem een van des vyants Galeyen in de handt viel. Alessander de Farnese, ghelijc van ouderdom, als mede van moedt en dapperheyt, met desen Prins, aen een anderen oort, hoewel niet verre van daer, toonde de heerlijckste en treffelijckste daeden, diemen van de grootste oorloghs Helden sou moghen verwachten, en die ghenoeghsaem waeren, om een ieder van zijn groote daeden, die de volgende

Bysonderheden der strijd.

Traeve mannen gebleven.

Vlucht van Par-tau.

Dapperheyt van den Prins van Parma.

Jaeren van hem hebben gezien, te verseecken.

Hy had een braven hoop van dappere Soldaeten en Ridderen by sich, als den Marquis Julius Rangoni, Paulus Vitelli, den Grave Albert Canossa (die door een musquet koegel een stuck van sijn kaeckebeen wegh genomen, en een oogh uytgheschooten wierdt, sonder dat hy daerom af liet van strijden) den Marquis Camillo Malaspina, den Graeve Nicolo Cesis, Camillo Capizucca, Carlo Benci, den Hopman Lucio Smeraldi, die oock seer gewondt wierdt; den Hopman Jacob Sanguigno, met eenige andere van gelijke deught en dapperheyt. Zijnde dan alsoo dese twee Galeyen met uytgelesene mannen gevult.

Aen andere oorden, toonde men sich niet minder begeerigh om eer en roem te winnen, willende niemant een ander toegeven, de Italianen voor geen Spangiaerden, noch Spangiaerden voor Italianen wijcken; onder welke Spaensche Ridders Figueroa, Moncada, Cariglio, Pedro Zapada en meer andere, ongemeene kloekheyt toonden; daer de Capiteyn Martijn Padiglia dry Turcksche Galeyen veroverde, daer de Hartogh van Infantasgo, die hy op hadde, veel toe dede. De Ridder Gillis d'Andrada, bevant sich met sijn Galej, beftiert door Bernardo Cinoguerra, niet verre van de Capitana van Genoua, daer de Prins van Parma op was, zijnde niet tuschen beyden, als de Granata van Spangien, gevoert door Paul Bottino, en by gevolge zijnde in het gedrang daer het gevecht op het aldervinnigste tuschen de Hoofden was; en in der daet het was aldaer soo hevigh als men sou konnen bedencken, tot dat de Turcken gedwongen wierden, voor de ongemeene dapperheyt der Christenen te wijcken. Aly, de Generael der Turcken, wierdt door een musquet koegel gevult; waer over d'een. of den ander

De Generael Aly dood geschooten.

hem het hoofd van het lichaem sloegh; en het selfde *Dor Jan* toebrecht, die het selfde op de punt van een spiets stack, en aen al de naebueringe Galeyen ver-toonde; om daer door den eenen te moedigen en den ander meerder te verstaegen, gelijk hem het een en het ander toeviel.

Met veel grooter gevaer wiert'er in de vleugel van Barbarigo ghestreden: dese had voor sich Mehemet Sirocco, en Caur Aly leggen, en bevand sich ter flincker handt, niet verre van het land; echter soo dicht niet als noodigh was, maer hy de diepte niet wel kennende, en vresende vast te geraecken, vandt sich genootsaeckt in te wijcken, daer hy terstondt door verscheyde vyandtlijke Galeyen wierdt aengeranst, die mede door de rotsachtige plaets en drooghte, oock door de val van de Rivier gedrongen, ten deelen al wijckende afhielden, en ten deelen hem halfgedwongen aentasten, soo dat sich Barbarigo op een tijdt met menighte Turcken omcingelt sagh. Marin Contareno, sijn susters soon, siende het grootgevaer van sijn oom, en zijnde met dry andere Galeyen, die van Vincenza Quirini, van Marco Cicogna, en Pier Francisco Malipiero, om op hem te passen, begaf sich in alderhaest daer naer toe, beginnende met sijn dry gesellen de vyanden dapperlijck aen te tasten; maer de andere siende, in wat gevaer sy sich stelden, dringende in sulck een menighte van vyanden in, hielden sich eenighe treden te rugge, het welke de Turcken siende, naemen die des te meerder moedt, en dronghen in door de open plaets die Contareno, tuschen beyden, voor sijn mackers gelaeren hadt, en tasten deselve dry Galeyen aen, die sy seer beschadighden. Contareno streed met de uytterite dapperheyt, en hebbende op sijn Galeje den Generael Paolo Ursino met een bende seer braeve soldaten, toonde geheele

geheele dry ueren langh, dappere wederstandt aen de vyanden, niet tegenstaende hy met seven Galeyen te doen had; maer Contareno, een Jongelink van onuytspreekelijcke dapperheydt, quam te sneuvelen, beneffens twee hoofden Baron Baroni van Augubio, en Fabio Zoiani Vicentijn, susters soon van Paul Ursijn. Comito en Peota geraecten mede onder de voet, beneffens den Sergeant Major Carbonana. Maer daer na Vincenzo Quirini verder bykomende, hielt men den vyandt beter op, tot datter meer hulp by der handt quam. Maer slimmer overquam de andere Galeyen van Quirini, die, als geseght is, voortsette om Ursino te verlossen, namentlijk van Marco Cigogna en Pier Francisco Malipieri, van de welke de eerste dood, en de tweede seer van het vyer beschadicht bleef; maer het volck van beyde, bleef meest of dood of gewond; gelijk oock de Galeye van Marcantonio Pisani, seer mishandelt, en hy swaerlijck gewond wierd.

In de Capitana van Barbarigo, wierd ondertusschen soo dapperlijck als met een twijfelachtigen zegen ghevochten; hy selfs zijnde met een pijl boven het ooge geschooten, bleef buyten staet van veel ordere te konnen stellen, maer sijn Stedehouder Frederico Nani, hield onvertsaeghdelijck de raserny der vyanden op, hoewel hy selver dry schampschooten gekregen had: maer Alvaro di Bacciano siende hoe seer Barbarigo bedremt was, sand daer een deel van sijn Galeyen naer toe, die seer wel te pas quaemen, alsoo die vleugel seer veel te lijden hadt, zijnde behalven de voornoemde Andrea Barbarigo noch dood gebleven, die zijnde dicht by den Generael hem wilde te hulp komen, waer door sijn Schip oock seer mishandelt wierdt.

Bacciano kreegh de Galeye van Caur-Aly voor den boegh, die hy aen boort leyde, bevocht en overwon, hoewel hy

veel van sijn braeve soldaten daer by liet sitten, hebbende hy oock dry schooten op sijn rondas gekregen, wiens goede temper hem van de dood verlosste.

Door het aenkomen van Santa Cruz, en daer naer oock van den Provediteur Quirini, die van het achterste gedeelte van desen vleugel voor aen te hulp gekomen was, kreegh dit deel een groote versterckingh, volgende daer oock aenstonds het verval van de Bataille der Turcken op, waer door voor de overwinningh een groote poort gheopent wierdt; om dat Johan Contarini, de Graven del Zaffo en de geseyde Quirini, de Galeye van Sirocco in de grondt schooten, hem self wierd door Contarini, zijnde seer gewond, uyt het water opgevischt, de kop afgeslaegen: en de Provediteur Canale, die de naeste Galeye aen Barbarigo voor had, bracht die en eenige andere in sijn gewelt, terwijl Quirini, als geseght is, toc, en met een troep Galeyen rontsom loopende, de Turcken van achteren omcingelde, en vervolgens met sulck een dapperheydt aantaste, dat deselve, laetende t'eenemaelden moet sincken, ieder om een goet heen komen begoft te sien, en gheluckigh was hy, die laetende het Schip drijven, hier met een boot, daer met een deel of een luyck wegh geraecken, of al swimmende aen den naesten oever komen konde. Onder dese stierf door de handen van Christophoro la Ducale, Ali Behi, Stedehouder van Arap Amat, Hopman van de wacht tot Rhodus, vermeerterende de selve Christophoro des selfs Hooft Galeye, en die aen de Staet van Venetie vereerende, waer voor hy waerdige vergeldingh gekregen heeft; aen de andere punt van de selve vleugel, Antonio Eudeino Nonianni, een Cypriot, die op sijn eygen kosten een Galeye toegeruyst had, strijdende met groote dapperheydt tegen sijn vyanden, sprong over op de Capitana van Negroponte.

Overwinningh der Christenen.

Vlucht der Turcken.

onder Mehemet Bei, dodende daer by nae al de verweerders op, en nemende hem selfs gevangen, na dat hy al te voren een andere Galeye in de grond gefchooten hadt. Hy laetende voorts op de Capitana sijn jonghen broeder Michael, veroverden noch een andere Galeye, en op de selve de soon van Ali Portuch.

Maer te grooter aldaer het gevaer van de Christenen is gheweest, te grooter was oock hunne overwinninge, om dat weynighe van de Turcken het konden ontkomen, hoewel de strand niet verre afgelegen was, en van de Scheepen geen, die ten deelen door het gheschut in de grondt gefchooten, en ten deelen verbrandt, en ten deelen eyndelijck in het gewelt der Christenen quamen, gevendefesen alsoo een te grooter zegen, de welke, indien se niet door de doot van dien vromen Barbarigo bedroeft was geworden, volmaectt voor den overwinnaer sou geweest zijn.

Dood van
Augustijn
Barbarigo.

Dese wiert gewond, soo als hy sich omme keerde om een Turcksche Galeye te sien, die hem van achteren quam bespringen, welke wonde soodaenigh was, datse hem niet meer als dry dagen levens over liet, benemende hem aenstonts het gebruyck van sijn tonge, sonder het selve oyt weder te krijgen; hy evenwel niet konnende het ongemeen genoeghen, dat hy uyt dese heerlijke overwinninge schepte, met woorden uytdrukken, heste vast sijn gevouwen handen naer den Hemel, toonende daer mede hoe blijdelijck hy met dese treffelijcken zegen voor sijn Vaderland stierf, Hy wiert van een ieder seer beklaeght, als die waerlijck soo treflijcken Zeevooght als Raedsheer was geweest, en dit verlies sinarte *Don Jan* meerder als eenigh ander, dat hy dien dagh geleden hadt.

De Galeye van Paulus Urfin, die nemigmael in itaet van verloren te worden

was geweest, door de uytterste dapperheyt van dien Heer eerst bewaert, daer na door Quirini bygestaen, en ten laetsten door de Christen slaeven, die sich wisten loste maecten, geholpen zijnde, vermeersterde noch een Turcksche Galeye; en hier noch niet mede verghenoeght, veroverde tot vijf Galeyen toe, van de seven die rontsom haer heen laegen.

Maer indien aen de rechter vleugel, de saeck der Christenen het selfde ghevolgh van de andere deelen had gehad, het waere niet te twijfelen, of de selve hadden een overwinningh voor veele jaren op den Turck behaelt, maer nu door het ontkomen van Uluccialy, met een merckelijck gedeelte van de vloot, bevonden de vyanden sich in staet, om veel eerder als men verwachtte, met een aensienlijke macht weder te voorschijn te komen, zijnde machtigh, onder het beleyd van desen dapperen Corsair (daer wy hier na bysonder van handelen) het aenkomende jaer de voortganck van der Christenen overwinninge, niet weynig te verhinderen, en de Turcksche Kustten, voor merckelijcke schaede te bewaren, die hen andersints, buyten allen twijffel sou hebben aengedaen gheworden. De saeck dan van dit ontkomen was soodaenigh. Johan Andrea Doria was genootsaeckt, komende (ghelijck Diedo bysonderlijck verhaelt) uyt de enghte van de klippen, een langen omkeer, met de bende van sijn Galeyen, na de Kust van Morea te doen, op dat sich het lichaent van de Bataille en de Slincker vleugel, wel sou konnen in ordere stellen; maer hy, met sijn Capitana dat heen oversteekende, en in de selve gedaente van de andere gevolgt zijnde, gaf een schijn aen de Turcken, als of hy vluchte, het geene sy des te meer geloofden, om dat het meesten deel van sijn Galeyen, de zeylen aen de groote Mast wijd uytgespannen hadden,

Dapper
ontko-
men van
Uluccia-
ly.

het

het geen gheschiede om voor de pijlen onder het strijden bedeckt te zijn; maer de Turcken naemen het daer voor, als of de Christenen alles by setten om weg te geraecken.

Ulucially met sijn groot getal Scheepen, gierde oock wel haest dien wegh op, verhoopende daer eer te veroveren als te bevechten te vinden; maer als hy sagh dat Doria eyndelijck hem de stevens toeckerde, om hem aen te vallen, en dat sijn Scheepen in schoone ordere mede aenquaemen, bleef hy een wijl als opgetoogen, en eyndelijck overleggende sijn voordeelen, sprede sijn vleugel oock soo verre naer Morea uyt, als hem mooghlijck was, soo om de vyanden te omcingelen, als hebbende meer Galeyen als de selve, als oock, gelijk by sommige geacht wierd, om te beter gelegentheyten van sich te bergen te vinden, indien het de sijne te quaet kregen. Doria een gauw Zeeman, merckte wel haest het besluyt van den Barbaer, waer over hy sich mede geduerighlijck meer en meer gingh uytbreyden, in voegen soo veel tijts doorliep, terwijl een ieder van dese twee braeve Zee-mannen, op sijn beste voordeel uyt was, dat men al te vooren, soo in het lichaam van de Bataille, als in de Slincker vleugel, al gevochten hadt, gelijk wy gehoort hebben, al eer sy ter degen aen malkander waren.

Daer ontstondt oock een onordere, als dat Johan Andrea de tweede mael, wanneer hy sich wilde uytbreyden, niet soo wel gevolgt wierdt, als behoorde, soo dat hy sich alleen met vijftien Galeyen aen den rechter hoek bevandt, blijvende veel ruymte tusschen beyden, het welke Ulucially de ghelegentheyten gaf, om hen te bequamer aen te tasten en te omcingelen, hebbende daer de geheele ruymte toe, die tusschen hem en de Bataille open lagh.

Hier over had de Capitana van Malta

feer veel te lijden, zijnde door Peter Justiniano, Prior van Messina, gevoert, die de rechter hooren van *Don Jan* sloot; gelijk hier voor gefeght is. Hy misnoeght, gelijk sommige willen, van dat hy de plaets die de Capitana van Savoye in het gevecht hadt, niet hadt konnen verkrijgen, breyde sich een weynigh uyt sijn plaets uyt, om eenige Galeyen, die van Ulucially hard aengetaft wierden, te hulp te komen, maer wordende hy selfs van vier Turcken omcingelt, was in staet om met al de sijne, aldaer het leven te laten, daer oock weynige van af quamen, en de Galeye was oock soo goet als verlooren, indien twee andere Maltesche Galeyen, hem niet tijdelijck te hulp waren gekomen, en uyt handen van sijn vyanden geredert hadden, zijnde de Turcken in geen staet, om dit versche volck te konnen tegen staen, als die mede, door den harden tegenstand van den Maltees, veel volcks verlooren hadden. Angelo Martelli, en dry of vier Maltesche Ridder, wierden ter doot toe gewond, de rest der Christenen of doot geslagen of gevangen, onder welke laetste oock de Ridder Bongianni Gianfiliazzi was, en de vlagge, door Ulucially afgenomen, die op sijn aankomst tot Constantinopolen, niet naeliet daer dapper mede te braggeren. De Hooft Galeye van Florence en den Paus, onder het geleyde van Thomaso de Medici, zijnde mede van het lichaam der Bataille afgewecken, en naer de slincker vleugel toegefackt, sagh sich haest seven vyantlijcke Galeotten voor den boegh, door de welke sy oock vernielt wierd, blijvende aldaer veel Ridderen van Santo Stephano doot, en de Medicis op verschedene plaetsen gewondt.

De schade der Christenen hield noch daer mede niet op, nademael Ulucially met een grooten hoop van de sijne, eenige Venetiaensche Galeyen omcingelde,

Benaude
staet van
de Galeye
van Mal-
ta.

Andere
schade der
Christe-
nen.

Dapper-
heyt van
Ulucially.

gelde, en met sulck een groot geweld aentafte, dat sy binnen korten tijdt, die van Benedict Soranza soo qualijck handelde, als mede die van Antony Pasqualigo, van Giacomo di Mezo, Candiot van Marcantonio Lando, van Girolamo Bisanti van Cattaro, en van Piëro Bua van Corfu soo hard bejegende, dat dese mannen, met het grootte gedeelte van de hunne daer doot bleven, sonder dat evenwel de Galeyen verlooren wierden, behalven die van Bua van Corfu, die zijnde van sijn gesellen niet wel gekent, oock niet geholpen, naer Lepanto wegh gesleept wierdt; waer heen vijf en twintigh soo kleyne als groote Galeyen van de Turcken het ontquaemen. De Galeye van Soranza wierdt verbrandt, alsoo het vyer in het kruyt geraeckte, blijvende daer op levendigh Giacompo Giustini, die het gheluck hadt van met swemmen daer af te komen.

Zijnde dan eyndelijck de Turcken soo van de slincker vleugel, als van de Battaille in de vlucht gedreven, begaeven sich veel van de overwinnende Galeyen daer heen, daerse noch sagen vechten, door welck onderstant, de Galeyen van Gerolamo Contarini, en Ludovico Cipico van Trau, behouden wierden, blijvende evenwel al de voorstanders doot, behalven Cipico, die gewont en gevangen wiert. In deselve Vleugel had oock de Galeye van Sangiovanni, befiert door den Ridder Agnolo Bissoli, vry veel te lijden, zijnde de selve, nae dat sy sich een weynigh van de andere begeben had, door dry Galeyen van Rhodus omcingelt, met de welke de Ridder dry ueren langh een seer harden strijd hadt, tot dat de Christen Galeyen, aen een ander gedeelte de overwinningh hebbende, hem tijdelijck onderstant deden. Twee personen van aensien vonden middel van te ontkomen, soo als sy de minste hoope

daer toe hadden, d'eene van de welke was Johan Battista Maffrillo van Nola, en d' andere Julius Caraffa van Napels, d' eerste zijnde albereets op een Turcksche Galeye ghevangen, stondt met de Christen slaeven, die daer in waeren, tegen de Turcken op, dode den Rajs, en voerde de Galeye met veertigh Turcken wegh. De tweede wiert mede albereets weg gevoert, wanneer der een Napsche Galeye den Turck aen boort quam en veroverde, verlossende alsoo desen gevangen Edellingh, en in tegendeel vangende of dodende, die hem gevangen hadden.

Uluciali vorders, siende dat de faecken van sijn Heer in slechten stand stonden, en nu t'eenemael aen de overwinninghe wanhoopende, wilde met die weynige Galeyen, die hy by sich hadde, den aenkomst van Doria aen de eene, noch van *Don Jan* aen de andere zijde niet verwachten, maer begaf sich mede met alle vaerdigheyt op de vlucht; Doria, Canaletto, *Quirini* en andere, setten hem dapperlijck achter aen; maer al hun poogen was te vergeefs, naedemael hy hen alreets te verre voor uyt was, om van hen achterhaelt te kunnen werden. Het getal van al de Galeyen, die het met Uluciali ontquamen, wort verscheyden geseght. Diedo seght datse niet boven vijf of ses in het getal, maer van de besten zijn geweest, en dat hy by nacht tot Santa Maura aengekomen, sich aldaer niet opgehouden heeft, uyt vrese van vervolgt te zijn, maer dat hy vorder naer Modone gevaeren is. Men heeft evenwel van eenen Mattheo di Sebenico, die als toen slave was, en naderhand sich selven verlost heeft, verstaen, dat zijnde de Chiegagia, op wiens Galeye hy slaef was, in de slaghd doot gebleven, sijn Galeye, met alleen vijf Turcken daer in, van een Grieksch verloochede, naer Galata gebracht is, de welke daer na sich naer Lepanto begaf, alwaer

Wonderlijck ont-
komen
van twee
Edelen.

Vlucht
van Uluc-
cialy.

alwaer binnen den tijd van acht dagen, negen en dertigh soo Galeyen, Galeotten, als Fuften aengekomen waren, daer by gereeckent dry Hooft Galeyen, die tot Prevesa waren ingelooopen, alwaer oock Partau op een Fregat aequam, begevende sich van daer te lande naer Lepanto, met twee hondert mannen verset. Met dit volck en andere weynige, die hier en daer te lande gekomen waren, konde Partau dese foo qualijck gehandelde Galeyen weder eenighints voor sien; schrijvende vorder aen Ulucially, die alleen met twee Galeyen sich tot Modone bevandt, dat hy by hem sou komen, als willende hem den last oplegghen, van dit overschot, naer Constantinopolen te voeren, gaende hy selve te lande naer Negroponte reysen, daerse malkanderen oock gesien hebben.

Dese Sebenico bevestight oock, dat de Galeyen die sich aldaer bevonden, foo slechtelijck gestelt waren, dat men de selve niet als traeghlijck, en met groot moeyten tot Constantinopolen konde krijgen, blijvende noch ses daer van te rugge.

Selim was op dien tijdt in die Stadt niet, maer tot Adrianopolen, alwaer hy niet wilde dat Partau hem sou komen aensprecken, als zijnde seer tegen den selven gestoort, soo dat hy sich nauwelijcks door de vrienden van den geseyden Bassa wilde laten ter neder setten, of bewegen, van hem den kop niet te laeten af slaen; hy beroofde hem evenwel sijn anipt van Generael te lande, en gaf het Pialy voor het naefte Jaer; maer Ulucially daer en tegen, om dat hy met de vlagge van den Maltees quam aen braveeren, wierd van hem wel onthaelt, en daer nae tot Generael van de Zee gemaect.

Daer bleef nu, naer sulck een voortreffelijcke overwinningh, geen veranderingh voor de Christenen overig,

hun zegen volkomentlijck te vervolgen, doende het overighe van den dagh niet anders als de vruchten van hun geluck te vergaderen, en een ieder sich met den rijcken buyt der vyanden, die om ontsagh te maecken, sich op het heerlijckste hadden toegemaect, te verrijcken. De Galeyen liepen hier en daer, om den roof op te haelen, vindende de Zee alefints seer bebloedt en met dooden gedeckt: men vand over al menighite van verlaetene Scheepen, met de welcke sy sich op den avondt in de haven van Petala, omtrent ses mijlen van de plaets des gevechts, op de Kuff van Natolia geleghen, begaf, en dat met sulck een blijdschap, als men in soodaenigh een overwinningh gewoon is.

Sy hadden sich eerst naer den strijd, in een kleynen boesem, niet verre van de plaets daer men gestreden hadt, begeven, om aldaer de Galeyen die vast hier en daer verstroyt waren, by een te vergaederen, blijvende daer leggen tot twee uren naer Son toe, hoewel niet sonder groote ontfeltenis en schrick, soo door het aensien van de Zee, die vol bloedt en doode lichaemen dreef, als door het aen brandt geraecken van eenige Turcksche Scheepen, om dat de soldaten te heet op den buyt zijnde, nergens acht op sloegen, waer door een groote menighite soo wel Christenen als Turcken, met buyt met al in de kaers vloogh.

Hier op quam een harde storm, die de overwinnende vloot dwong met alle mooghlijcke haest, sich in de nabuerige haven van Petala te begeven; als geseght is; maer alsoo se alle in de selve haeven niet konden leggen, begaf sich een deel naer Dragomeste.

Don Jan onderdies, konde niet naer laten sijn gesellen in het algemeen, maer boven al de dappere wijsheyt van Veniero, en al de Venetiaensche Hoofden te prijsen, en al de voorige moeylijck en bitterheden afleggende, hy omhelsde

E c den

Ongeval
na de
overwinninge.

Handel
van *Don Jan* na de
overwinninge.

Onthael
an Ulucially
tot
Constantinopolen.

† Getal
der ontvluchte
Scheepen.

den ouden Man, met alle teecken en van genegentheyt, onder de menighmael verhaelden naem van Vader, die hy hem mildelijck en gaernegaf. Daer na deed hy de verschuldighde dancksegginge aen Godt, betfelde den gemeenen buyt, en vorghede sich om van het gevolgh met het hooghste genoegen ter wereld, gelijk gemeenlijck, naer gevaerlijcke dingen geschiedt, te spreecken en te handelen. Hy stelde vorders oock seer goede ordere op het heelen der gequetsten, van de welcke daer nae al vry eenighe sterven. Ieder Generael vaerdighde mede aenstonts gesanten elck aen sijn Prins en Meester af, om den selven van alles bericht te doen

Men bevand dat men veroverd had, hondert en seventien Galeyen, en dartien Galeotten, hondert en seventien grootestucken gheschuts, twee hondert en acht en vijftigh van mindere slaghe, en seventien steenstucken. Sommige tellen dry duysent acht hondert ses en veertigh, andere dry duysent vier hondert en ses en tachtigh gevangen, onder de welcke van eenige achtlinge waeren, twee soonen van Ali, al het welcke met den anderen buyt, in de haven van Callegiero, ieder naer sijn portie en deelinge, die hem toequam, gedeelt wierdt; naementlijck dat van ses deelen de dry den Catholijcken Koninck, twee den Staet van Venetie, en een den Paustoe gevoeght most worden. In de Galeye van Ali wierden twee en twintigh Sultaninen in goudt gevonden, en in die van Caracoffa veertigh duysent. Van veertigh Hooft Galeyen, die de Turcken voor het gevecht hadden, ontquam geen, als die van Ulucciali, en dry andere. Aengaende het getal der dooden, soo van de eene als van de andere zijde, wordt oock verscheyde wijs geschreven. Eenige willen dat de Turcken niet boven de vijftien, en de Christenen weynig meer als seven duysent man

sterck zijn geweest; maer andere hebben willen bevestigen dat de geene niet minder als dertigh duysent mannen hebben uytgemaect, en datter van de selve vier duysent acht hondert en acht en dertigh gebleven zijn, met noch wel eens soo veel gequetsten.

Getal der dooden.

Seventien Galeyen van de Christenen zijnder in den strijd gebleven, en met de selve veel van naeme, behalven die op hun plaets gedacht zijn; als Horatio Orfino, de Graeve van Briatico, Ferrante Bisballo, Virginio Ursino, Francisco di Savoya, en de groote Bailo van Duytlandt. Op de Galeye van Girolamo Contareni, zijn oock de vier gebroeders Cornari, dapperlijck strijdende gebleven, als Girolamo, Francisco Stephano en Sebastiano, laetende een wonderlijck voorbeeld van broederlijcke liefde nae.

Maer van de Turcken zijn gebleven boven de aengeroerde Ali, Genouees Renegaet, Generael van de Levant, Mahomet Saidar, Gouverneur van Metellene, Mustapha Esdei, Schatmeester, Tramontano, Admirael van de vloot, Osman Rais, Mamut Rais, Hooftman van de Janitzaren, Afsan, Landvooght van Rhodus, Aga Bassa, Caro, Soon van Mustapha, de Stadtvooght van Tripoli, Suban Celebi, de Chiegaja van Ulucciali, Carà, Per, Capiteyn van de Levante van Barbarye, de Chiegaja van het Arsenael, Heder Behi, eertijds bestierder van Chio, Cara Biugh, Behi van Suras, en noch veel meer anderen van seer grooten naem en aensien.

Men hoeft oock voor geen geringe winst te rekenen meer alstwaelf duysent Christen slaven van de keetenen te hebben verlost, die, hoefde oock in het begin met boeyen en keetenen versorght waeren, evenwel met het neygen van de overwinningh, sich van hun banden, tot verderf van hun tyrannen, seer wel hebben weten te redderen, gelijk de slaven

Buyt in het ghevecht gewonnen.

Haer verdelingh.

flaven op de Christen Galeyen in tegendeel, door hoop van hun beloofde vrydom en vergeldinge, den selven geen kleyn nuttigheyt hebben toegebracht.

Van de afgefondene naer Italie, quam de Graeve van Pliego met een Standaard den Generael Ali afgenomen, by den Paus, zijnde van *Don Jan* gefonden, maer van wegen Marc Antonio Colonna, quamen daer de Ridder Ramagasso, met Prosper Colonna. Aen den Catholijcken Koninck ghingh Lopes Figueroa, maer die Majesteit hadt al van te vooren het bericht van Venetie, door des sels Gesant Leonard Donato, op het spoedighste naer dat Hof afgeveerdicht; die op den eersten van Slachmaend, sijn Majesteit, soo als hy in de Vesperen of avondt dienst was, dese geluckige tijdingh bracht, die daer over aenstonts danckseggingh dede doen, belonende Donato, boven de gewoonte van dat Hof, met groote gunsten en een kostelijck kleynood.

Dese tijdingh verweckte door geheel Spangien een boven maeten groote vreught, die korts daer aen, door de geboorte van een jonge Prins seer vermeerdt wierd. Tot Venetie en Roma was de blijdschap oock seer groot.

De Paus, onder andere betuygingen van vreughde, wilde dat de dagh van de overwinninghe, zijnde de sevende van Wijnmaend, tot een vierdagh sou gehouden worden, onder den naem van *la Beata Virgine della Vittoria*, Die van de heylige Maegt van de overwinninge; met last dat men op den volgenden achtsten dagh de Kerck plichten over de ziele der geener, die in den slaghebleven waren, volbrengen sou. De Paus, onder het aenhooren van den dienst, toonde met opgetogene sinnen, Godt voor dese genaede, innerlijcke danckseggingen te doen, en daer nae sijn gedachten over *Don Jan* laetende gaen, borst in dese woorden van het Euangely

uyt. *Fuit homo missus a Deo, cui nomen erat Johannes: Daer was een mensche van Godt gefonden wiens name was Johannes.*

Maer in Venetie heeft men, behalven de andere teeckenen van blijdschap, aen al de gevangenen, over wat misdaden sy gevanghen of veroordeelt mochten zijn, hun vrydom gegeven, en Justinianni, die de tijdingh bracht, wiert Ridder gemaect. Aen de verwanten der verslagenen, wierden oock groote weldaeden getoont, en beloften van noch meerder gedaen. Den Generael in de Levant wierd oock een goede somme gelds toegesonden, als mede een paye betaelinghe aen het krijghsvolk.

Men toonde oock geen rouw in de kledinghe, over soo veel treffelijcke Mannen als'er in het gevecht gebleven waren, niet willende de Staet, dat de gemeene vreught, door bytondere droefheyt sou besoezelt worden, sels de naeste vrienden der geblevene, quaemen, met hun kostelijckste gewaeden en vercierfelen voor den dagh, alleenigh hun uytvaert, wierdt opentlijcke met kostelijcken toefel, in gemeene kosten gedaen, en hun lof, op tegenwoordigheyt van al de Raden en Gesanten verkondight, gevende men hen den naem van dappere beschermers van het Christen Geloof en het Vaderland.

De Heerschappy wilde oock dat de dagh van Santa Justina heyligh sou zijn, doende oock penningen de Heylige ter eeren slaen, op de welcke dese letteren *Memor ero tui Justina Virgo, Ick sal u Maget Justina gedachtigh zijn*, rontsomstonden: aen de andere zijde was een Maeght, die Venetie uytbeelde, by de welcke stontd *Pro fide nunquam desessa; Noyt vermoeyt voor het gelove*. De Prins van Venetie deed oock noch een ander slaen, gelijkste jaerlijcks gewoon zijn, om aen de Raeds-heeren te vereeren, hebbende dit opschrift: *Anno navalis Victoria, Deo gratia, contra Turcas: In*

Groote blijdschap over de overwinningh.

De dagh van de overwinninge tot een vierdagh gemaect.

het Jaer der overwinninge, door Godts genade, tegen de Turcken. De Princen van Italie, om hun hooghste genoegen hier over te toonen, sonden van alle kanten hun Gefanten aen den Staet van Venetie, om den selven over desen grooten zegen te vergeluckwenschen, ghelijck mede aen den Paus en *Don Jan* geschiedde.

Die van het verbondt nu, als gefeght is, sich in de haven van Petala begeven hebbende, vertrocken weder van daer naer Santa Maura, in de haeven Calegiero genoemt, daerse ter oorfaeck van het onweder, eenige dagen gedwongen wierden te vertoeven, ondertusschen sich van hun arbeydt verquickende, en de gequetsten besorgende, daer evenwel veele van stierven. De tijdjt gingh daer vrolijk echter door, hoewel niet sonder twist, onder eenige bysondere, ter oorfaeck van de deelingh van den buyt, pogende een ieder, gelijk ghemeenlijck geschiedt, sijn daeden op het breedste uyt te meten.

Maer *Don Jan* behaegde sich niet minder, als iemand anders daer in, hoewel met zedigheyt, soeckende de ghedachtenis van sijn Dóorluchtige Vader, daer onder te vermengen, en seggende, dat dese treffelijcke overwinninge hem alleen ontbrack, op den top van al sijn heerlijcke daeden op te maecten.

Terwijl men hier door tegenwinden ogehouden wierd, had men veel twistredenen, omtrent het veroveren van Lepanto, het welcke om veel oorfaecken verschooven wierdt; maer voornamentlijck, om dat sich de Galeyen in geen goeden standt vonden: men oordeelde oock, dat het inkomen van de Golfo van Lepanto sijn swarigheyt, en dat men eerst de Dardanelli te bemachtigen; en ondertusschen, voor storm en onweder te vresen hadt.

Men sandt dan om Santa Maura te verspieden, dat niet verre van daer lagh,

waer heenen met den Prins van Urbino Ascanio della Cornia, Gabriel Serbellon, Vincenzo Vitella en Prosper Colonna, met een bende Galeyen van Doria, en vier duysent voetknechten ghesonden wierden, naer het welcke men bevandt dat die plaets te vermeersteren, een werck van veel daegen was, en dat men ten minsten tien duysent soldaten daer toe van noden hadt. Men begoft dan van vertreck te handelen, maer Veniero wilde aldaer blijven om het een of het ander te ondernemen.

Doria was de eerste die den wegh naer Messina nam, alwaer hy met grooten toefstel ontfanghen en verwelkomt wierdt, gelijk oock Colonna tot Roma, door den Paus en den Roomschen Raedt met soodanigen pracht en toefstel wierdt onthaelt, dat sulcks de gedachtenis van de oude Zegenpraelen der overwinnende Romeynen weder konde ophalen; hoewel hem het selve geen kleynegunst en moeyte veroorfaeckt heeft. Hy quam op den 16. van December door de Porta Capena in de Stadt, zijnde hem de Overigheyt en het volck van Roma, in verscheydene benden, elck naer sijn waerdigheyt verdeelt, en trefelijck nae verscheydene wijzen opgeschickt zijnde, te gemoet gegaen. Binnen de Stadt, waer langhs hy gaen most, waren verscheydene praelbogen opgericht, hebbende ieder hun opschrift en sinnebeelden, door al de welke de grootheyt van dese overwinninghe, en den lof van sulck een Capiteyn verbeeldt wierdt. By hem waren vijf duysent gewapende voetknechten, hebbende verscheydene buyt-stucken den Turcken onthaelt, geladen, en leydende tseftig Turcken, met ketenen belast, en in geele klederen, twee en twee, met sich. Aldus gingen sy eerst naer het Capitolium of Campidoglio, en van daer naer het Palays van den Paus in het Vaticano, alwaer hy den selven de voeten kuste, de

ge-

Vorder
verhael
van de
Christen
vloot.

Vertreck
van de
vloot.

Doria tot
Messina
inghe-
haelt.

Colonna
komt ze-
genpraec-
lende
binnen
Romc.

gevangenen aenbood, en van zijn Heyligheyt minnelijk omheft, met groote teekenen van eer, en een treffelijcke Latijnfche aenspraeck, door Marc Antonius Muretus, in dien tijd een van de grootfte lichten, gedaen, ontfanghen wierdt.

De groote Commendator van Castille Don Louis de Requesens, gingh met Colonna nae Roma, om aldaer de bestellinge tegens den tocht van het naefste Jaer te doen, en sich van daer, nae zijn Gouvernement van het Hartogdom van Milanen te begeven, daer hem de Koninck, mits het affterven van Alburquerque medehadt begiftight.

Sebastiaen Veniero was ondertuschen tot Corfu, overleggende vast in zijn gedachten, wat hy in desen standt van saecken, en voor het weynige dat hem noch van den Herfit overigh was, ondernemen sou; hy zijnde seer van de Albanesen van dat gewest aangemaent, om tot hun bevrijdingh van der Turcken dwingelandy, Margariti, van waer sy hen geduerigh met roven en ruyten lastigh vielen, te vermeerderen; en oordeelende dat onderwind niet buyten gevolg te zijn, liet sich daer toe bewegen. Maer hy kennende den wispeltuerighen aerdt van dat volck, eyschte het selve, voor de beloften die sy deden, van de behulpsaeme handt tot dit werck te leenen, en voortaan getrouwe onderdaenen van de Staet van Venetie te zijn, verseeckeringsh af. Dit beleggh dan bestaende, bevandt hy sich daer in soo geluckigh, dat hy de plaets op verdragh in handen kreegh, omtrent welck werck wy ons niet verder kunnen uytbreyden, om weder van *Don Jan* en zijn verdere verrichtinge te handelen.

De Oorlogen die de Koninck van Spangien als toen in de Nederlanden hadt te voeren, en andere ontsaene onlusten met Vrankrijk, trocken zijn gedachten van het vervolgen der overwin-

ningh tegen de Turcken niet weynigh af, vindende sich meerder genootsaeckt om zijn eygen staet en heerlichappyte bewaeren, als die van anderen te verseeckeren; soo veel isser van, dat des Konincks Bedienaers in Italie, kennisse van des selfs gedachten gekregen hebbende, omtrent de beraedingen over eenighen nieuwen aenvangh, sich geheel onseecker in hun beslyt betoonden, sonder des Konincks aenmerckingen evenwel te openbaeren; alleenighlyck sloegense een tocht naer Africa voor, soo door de hoop die hen den Koninck van Tunis Amida, van daer door Ulucialy verdreven zijnde, gaf, als om hun Kusten van de geduerige roveryen van de Barbaren te bevrijden. Dese voorflaggh gaf den Paus kleyn genoegen, als die liever hadt gesien, dat men de vruchten van hun overwinninghe van elders gehaelt, en het verbondt op de oude voorwaerden aengehouden hadt; maer wanneer des Konincks bedienaers daer na gedronghen wierden den Paus de vrese die de Koninck van Spangien voor die Vrankrijk hadt, als die niet anders socht als de saecken van Nederland meer en meer te verwarren, ten minsten, gelijk de geruchten liepen, heest de Paus, verseeckert zijnde van de beloften die hem de Alderchristelijckste Koninck gedaen had, de Bedienaers verseeckeringsh gedaen, dat de selve geenints was, om sulck een breucke te doen, en toonde sich eenighints ongenoecht teghen de Spangiaerden, als die dese nieuwigheden op de been brachten, om het voordeel dat sy konden, uyt desen oorlogh te trecken, brengende hun wapenen naer Africa over. Aldus groeyde het onderlinge vermoeden en misvertrouwen; en hoewel men nu al besigh was, om voorraedt voor den naefsten uyttocht te bestellen, begoft sulcks lancksaemer en lancksaemer voort te gaen; en elck sich koelder als ander daer in te toonen; en

Nieuw beslyt van den Koninck van Spangiaen.

Verhinderingen van een nieuwe uyttocht.

Veniero
emach-
ticht Mar-
jariti.

Paus Pius
V. ſcrift.

gelegentheyf tot verlengh te foecken. Wanneer nu de Paus Pius daer op quam te overliden, en de nieuwe Paus Gregorius de dertiende, ſich ſeer yverig toonde, om het verbondt te onderhouden, en ſoo veel als hy konde de toerustinghe voortſette, verliep'er evenwel ſeer veel tijds, en vorders het miſnoegen dat de Spangiaerden ſchepten, om datſe hun voornemen op Africa niet konden te wege brengen, gevoed door de moeyelijke beroerten in de Nederlanden, maeckte dat alles ſlechter en ſlechter behartight wierd, gelijk oock *Don Jan* als Generael van het verbond, niet meerder aen de Bondtverwanten, als twee en twintigh Konincklijke Galeyen, en ſes duyſent knechten, om over hun Scheepen verdeelt te worden, voor dat Jaer konde toeſtaen, blijvende hy ſelve met de reſt van des Konincks Zee-macht tot Meſſina, om in alle gelegentheyf, ten dienſt van den Koninck by der handt te zyn.

Nieuwe
uyttocht
der Chri-
ſtenen.

Marc Antonio Colonna dan vertrok van Meſſina met de Galeyen van de Kerck, beneffens de Ridder Gilles d'Andrada (die van *Don Jan*, tot Hooft over de twee en twintigh Galeyen van den Koninck van Spangien geſtelt was) met de ſijne, verſaemelende ſich tot Corfu met Jacob Foſcareni, nieuwelijcks Hopman Generael van de Staet van Venetie gemaeckt (zijnde Veniero ter liefde van *Don Jan* van dien dienſt afgetelt) alwaer ſy van de Turckſche vloot vernamen dat de ſelye, onder het beleyd van den Generael Uluccialy uytgelopen was. Deſe hadt ondertuſſchen Caragialy, een beroemt en konſtigh Zee-rover, uytgeſonden, om de plaetſen der Venetianen in de Levant te quellen, om te toonen dat ſy geen moed verlooren gaven, en de onderdaenen van de Poort hart te geven, die door hun voorgaende nederlaegh niet weynigh moedeloos geworden waren. Deſe dan zeylende met wel

teſtegh Galeyen en Galeotten naer Tiberne, beſtonden de gantsche vlackte van dat Eylandt te beroven, nae datſe de Sterckte te vergeefs hadden aengetaſt, zijnde door Paruta dapperlijck beſchermt.

Onderne-
ming van
de Turck-
ſche Zee-
macht.

Gelijke ſchade deed hy oock aen Cerigo, en weynigh ſcheelde het, of hy was op dien tocht Marco Quirini, die met ſes ſoo Galeyen als Fuſten in Milolagh, ontmoet, maer deſe zijnde van hem bericht, begaf ſich met grooten haeſt naer Candia. Caragialy wierd korts daer aen van Uluccialy te rugge ontboden, en met hem weder vereenigt zijnde, bracht, als gefeght is, een vloot in Zee van meer als twee hondert en teſtegh Galeyen, Galeotten en Fuſten, nemende ſijn cours naer Malvagia.

De Generael Colonna, die in het afzijn van *Don Jan* het hooghſte gefaght hadt, en Foſcarini zijnde van den ſtand der vyanden bericht, zyn naer veel be- raedingen van Corfu tzeyl gegaen, om den vyandt te vinden (hebbende een macht van hondert en veertigh Galeyen, dry en twintigh Scheepen, ſes Galeazzen en dartigh mindere Scheepen) dieſe ontdekten, ſoo als hy van de Drogoniere vertrock; maer om dat de Scheepen door de tegenwind niet voort konden, en ſy ſich van de Galeazzen, ter oorſaek van hun trage beweginge niet konden dienen, viel'er tuſſchen hen niets van belangh voor; om dat Uluccialy meer met een talrijcke als machtige vloot verſelt, genoegh ghedaen achte, indien hy voor dat Jaer de vyanden verhinderde, eenige ſaek van gewicht tegens de Poort te ondernemen, ſonder ſich in gevaer van een nieuwen aenſtoot te ſtellen, niet laetende ondertuſſchen ſoo aldaer als in het Eylandt de Cervi, daer hy heen was gewecken, verſcheydene krijghsliſten voor te ſtellen, als wilde hy even ſtaegh ſijn vyandt aantafſten, daer hy het niet in den ſin hadde hou-

Konſt van
Uluccialy
om het
ſtrijden te
ontgaen.

houdende sich alsoo door dese loosheyd buyten gevecht, en sijn vyanden in geduerigen achterdocht.

Don Jan kreegh oock in die daeghen des Konincks volkomen besluyt, naementlijck, met al sijn macht, sich by die van het verbondt te mogen vervoeggen, en tegen den Turck gelijcker hand aen te gaen, naer dat hem geraeden sou duncken, het welcke hy oock de Generalen in Corfu had laten weeten, op de selve tijdt wanneer sy op hun vertreck stonden, om den vyand te gaen vinden; sy evenwel vonden niet geraeden op sijn aenkomst te wachten, gelijk sijn versoeck was, maer gingen met hun saecken voort. Maer als daer op de afsocht van Uluccialy volghde, en de Generalen sich tot Caspali onder Cerigo begeben hadden, kregghen sy aldaer weder brieven van *Don Jan*, die hen te rugge naer Zante en daer naetot Corfu ontboodt, alwaer de oorloghs macht niet sonder veel moeyelijckheden, by een quam, en de Generalen voornaementlijck Colonna van *Don Jan* met geen goede oogen aengesien wierden, om dat sy hem, op sijn begeeren niet afgewacht hadden, waer door de beraedingen tegen den vyand, niet seer voortgeset wierden. Foscareni en anderen, brachten dese onlust soo verre, dat oopen nieuw beslooten wierd, de Turcken, die men verstondt ten deelen in de haeven van Navarrino, en ten deelen onder Modone te leggen, te gaen opsoecken.

De Christen vloot was nu tot aen Strivali ghekomen, wanneer *Don Jan* di Cardona, die om de vyanden te verspieden afgesonden was, hen dit bericht gaf, waer over sy beslooten den geheelen nacht hun reyse op het spoedighste voort te setten, om voor den dagh den vyandt op den halste zyn, het geen beter voorgesteld als uytghevoert wierdt; alsoo sijn aenkomst soo traegh en laet was, dat de Turcken hen haelt ontdec-

kende, gelegentheyt en tijds genoeg hadden sich onder de Sterckte van Modone te begeben, om sich alsoo van verre tegen de Christenen te beschermen, die op verticheydene wijze, maer te vergeefs, hen uyt en tot den strijdtsochten te locken, die derh lven, om aldaer niet te vergeefste vertoeven, het Casteel van Navarino, een plaets van weynig sterckte, beslooten aen te tasten. Om dit uyt te voeren, wierdt de last aen den Prins van Parma gegeven, die evenwel met soo weynigh voorraedt, alsoo de besettinge van de landzijde geduerigh onderstand kreegh, niet konde uytretchen.

Hebbende dan de vloot sich eenigen tijdt in dese Zeen opgehouden, en de Maent October nu aengekomen zijnde, en de vloot gevaer loopende, van door storm en onweder beloopende te worden, daer en boven oock de voorraedt op de Galeyen beginnende te ontbreecken, wierdt *Don Jan* genootsaect cyndelijck van daer te vertrecken, een saeck die evenwel de Bedienaers van de Staet van Venetie seer mishaghe, om dat men al sulcke swaere onkosten, en al dien bequamen tijdt sonder vrucht of voordeel, hadt besteedt.

De vloot dan begaf sich weder naer Corfu, latende Uluccialy de Zee open, om sich naer Constantinopolen te begeben, en dat op een tijdt, dat hy in groote bekommernis over sijn saecken was. *Don Jan* begaf sich van daer naer Sicilia, en vervolghens naer Napels, Mercantonio Colonna en Dorsia trocken naer Spangien, om sijn Majesteyt volkomen bericht te doen, van het geene dit Jaer van hen uytgerecht waere, het geen in der daedt te weynigh was, om een gevolg van sulck een heerlijcke en kostelijcke overwinninge te heeten. Ondertusschen de Koninck van Vranckrijck, die de voorleden Jaeren eenigh naerbedencken gegeven, als wilde hy den Koninck van Spangien op den hals

Turcken te vergeefs tot vechten gelockt.

De Christen vloot vertreckt naer Corfu.

komen,

Naerder besluyt van den Koninck.

Van de Generalen es veronds vercht.

komen, en alsoo het verbond een swa-
ren krack geven, en door dat vermoeden
den Paus onlustigh tegens hem gemaect
hadt, om alles goet te maecten, en sijn
meeningh te verklaren, bracht door sijn
Gesant den Heer d'Aix by de Poorte soo
veel te wege, dat men den vrede handel
tusschen de selve en den Staet van Venetie,
met ernst by der hand nam en voortsette,
met foodanigen gevolg, dat de vrede eyndelijck
gevonden en gemaect wierdt.

Vrede tusschen den
Turck en den Staet van Venetie.

1573.

De Heeren van Venetien, naer dat alles vastgestelt was, deden in de volle vergaedingh hier van bericht aen den
Pauselijcken Nuncius, en den Gesant van Spangien, soeckende daer nae met bysondere Gefandschappen, hun saecken by die twee Hoven goet te maecten, hoewel sy weynigh moeyten vonden, om het ongenoege uyt het gemoet van den Catholijcken Koninck te doen verhuysen, als die geene, die op het ernstig verseeck en aenhouden van den Paus in dit verbondt getreden was, en om de Venetianen dienst te doen, sich selven ondiensf gedaen hadt. Hy wilde oock kortst daer aen toonen, dat hy alleen machtigh genoeg was, sonder hulp of bystandt van icmand, geduerige vyantschap met den Turck te onderhouden, en de Christenheyt teghen den selven voor te staen; en niet alleen voor te staen, maer oock selver dien vyand selfs in sijn eyghen huys den oorlogh toe te brengen.

Sijn Majesteit dan bestelde dat sijn Zee-macht, die in Sicilie en tot Napels lagh, ten eersten vervaerdicht wierdt, besluytende Uluccialy in Africa en tot Tunis, van waer hy den Koninck Amida, Soon van Muly-Assen verdreven hadt, aen te tasten. Met dit besluyt sand hy den Geheymfchrijver Soto, die *Don Jan* in Spangen aen sijn broeder gesonden had, weder aen hem te rugge. Zijnde dan alles soo volck als scheepen tot

Besluyt des Konincks om Tunis aen te tasten.

desen tocht vaerdigh gemaect, vertrack *Don Jan*, beneffens den Hartogh van Sessa, Antonio Doria, Johan Andrea Doria, en veel andere voornamen Heeren, met een Zee-macht van hondert en seftien Galeyen, vier en dartig Scheepen, en veel ander vaertuygh, van Palermo, naer Trapani, en van daer nae Marfalla, die hy den naem van Porto of Haeven d'Austria gegeven hadt, van waer hy oversteeckende, op den achtsten van Wijnmaend des Jaers 1573, tot Goletta quam.

Vertrack van *Don Jan* naer Tunis.

Dese onderneminghe viel hem seer toe, naedemael hy door de onstantvastigheyt en wispelturigen aert der Mooren, en de schrick der Turcken, geholpen wierdt, de welke verstaende alleelijck de aenkomst van der Christenen oorloghs macht, in sulcker voeghen de Stadt Tunis ruymden en verlieten, datter maer weynigh levende zielen, en alsoo weynigh goederen in bleven, hebbende het de Turcken en Mooren alles, jae selfs de leeftocht wegh ghenomen. Het selfde geschiede oock met Biserta, dat sich naer eenige tegenstand overgaf, soo dat konnen sien en overwinnen hier maer een en de selfde saeck was.

Schrick der Turcken en Mooren.

Tunis en Biserta gewonnen.

Hoewel nu de meninge van *Don Jan* was, Amida den verdreven Koninck weder in sijn stoel te stellen, heeft hy evenwel, om dat hy soo seer van het volck gehaet was, sulcks niet gedaen; want (behalven veel andere overlaffen) hy, om sijn Vader Muly-Assen in wreetheyt te overtreffen, had den ouden Mand de oogen doen uytsteecken (onder voorgeven dat hy Christen geworden was, maer in der daed om dat hy vreefde door hem uyt sijn Rijck geset te worden) settende hem daer en boven gevangen, tot dat hy door sijn broeder weder verloft, tot Goletta, en van daer na Rome geraeckte; maer in de plaets van hem, heeft hy sijnen Neef Mehemet tot een chijsbajer Onder-Koninck aldaer ghestelt,

Wreetheyt van Amida tegen sijn Vader Muly-Assen.

Die Christen worden. voerende Amida met sijn twee Soonen naer Napels, die naderhand Christenen geworden zijn.

Maer om voor het toekomende Tunis beeter te bewaren, alsoo hy de Stadt selve onhouwbaer achte te zijn, heeft *Don Jan* tusschen dese Stadt en la Goletta, op datse malkander souden kunnen te hulp komen, een nieuwe Sterckte van ses bolwercken doen bouwen, gevende van alles den last aen Gabriel Serbelon, die hy dry duysent Italiaenen, onder den Colonel Pagano Doria, broeder van Jan Andrea, en dry duysent Spangiaerden, onder den Meeſter del Campo Andrea Salazar, met een groot getal bouwers, pioniers en gravers, tot voortsettingh van het begonnen werck, en een vaendel paerden gelaeten heeft. De bysondere bestieringh en bewaringh van la Goletta beval hy Don Pedro Puerto Carrera, een persoon door sijn Edeldom meerder als sijn dapperheyt geacht (gelijck hy in de verdedigingh van de treffelijke Sterckte, tegen Ulucialy, daer elders van gesproocken wort, genoegh getoont heeft) soo dat Serbelon het gesagh over de Stadt en de nieuwe Sterckte, en hy die van Goletta had.

Hebbende dan al dese saecken bestelt, komt *Don Jan* weder geluckighlijck tot Messina, en van daer tot Napels, alwaer hy, als overwinnaer met groote heerlijkheyt onthaelt en aensienlijck gehouden zijnde, van daer naer Lombardye, om in Spangien (daer hy van sijn broeder geroepen wierdt) te trecken, getogen is, maer die Spaensche reyſe gingh niet voort, ter oorſaeck van de geluckige onderneminghe der Turcken op Goletta, daer wy bysonder van spreecken.

De Koninck van Spangien, liet sich desen handel van *Don Jan* niet seer wel genoeghen, om dat hy de Stadt Tunis, volghens sijn last, niet alleen van geen mueren ontbloot, maer oock dese nieuwe Sterckte, daer by doen bouwen had,

gelijck of hy in dese Stadt voor hadt gehadt, den stoel van een Koninckrijck op te rechten, het welcke de Koninck scheen te geloven, om dat de Nuntius van den Paus, Gregorius den dartienden, met hem, uyt den naem van sijn Heyligheyt handelde, om *Don Jan*, ter oorſaeck van sijn daeden in Africa, met den naem van Koninck van Tunis te verheerlijcken; so dat de Koninck vermoeden kreegh, dat dese Jongelinc, opgeblascen door soo veel overwinningen, niet lange een onderwaardige staet sou kunnen lijden, en Koninckrijcken nu wel afvraegen, maer daer nae wel afdwingen sou willen.

Hy dan nemende van sijn zijde, die hy vermoeden hem hier toe aen te manen, heeft hem nieuwe bedienaers, en onder die Johan Escovedo als Geheymſchrijver toegevoeght. Sijn Majesteit nam oock voor een staet van sijn trotsheyt, dat hy uyt Italie in Spangien, daer nae weder ontboden zijnde, om de bestieringh der Nederlanden aen te nemen, sich niet in het Hof, maer op de Hoeve van Antonio Perez begaf, om ondertusschen te vernemen, of hem de Koninck oock een sittinghe binnen het behanghsel, gelijck de Konincklijke kinderen gewoon zijn te hebben, sou toestaen. Maer de Koninck, die alstoen niet ten Hoof was, heeft, om hem in dese verwachtinge niet te misdoen, om die selve insicht, sich mede buyten Madrid ghehouden, en hem met meerder vriendelijck als treffelijckheyt, in sijn Lusthuys del Pardo ontfangen, en terſont, met grootmaeckinge van sijn nootwendigheyt aldaer, naer Nederlandt afgeveerdight. Dese nootwendigheyt kreegh oock deste meerder schijn, om dat hem de Koninck, op sijn verreck, voornamentlijck belaste, dat hy, laetende de waepenen vaeren, de Provincien, op eenige voorwaarden, behoudens de Godtsdienſt en hun ghe-

Misnoegen des Konincks over het stercken van Tunis.

Don Jan versterckt Tunis.

keert weder naer Messina en Napels.

Don Jan tot beſtieder der Nederlanden gestelt.

hoorfaemhey, fou sien te bevredigen.

Hier uyt quam oock voort, dat de Koninck sulck een slechten toevoer van penningen, tot den oorlogh, indienſe te vervolgen ſtond, hem in Nederland toefandt. Hy nam onbekent ſijn wegh door Vranckrijk, met weynigh ghevolgh, was tot Parijs by den Gefant, verſcheen in een danſery; maer begaf ſich naer weynigh beſoecks te doen, weder by nae onbekent van daer.

Hy toonde in Nederlandt zijnde, meer genegentheyt evenwel tot oorlogh alstot vrede, daer de Staeten niet lieten klachtigh over te vallen, en de Koninck nau naer te luylſteren, gelijk oock naer het ſchrijven van den Prins van Oran-gien, aen een ſijnen vriend, als ſtont *Don Jan* naer een Houwelijck met de Koninginne van Engelandt Eliſabeth, daer by voeghende dat hier door hoope voor de Onroomsche gebooren wierd, dat hen t'eeniger tijdt vryhey, in den Godtsdienſt, fou toegelſtaen worden. Het welcke Vargas, alſtoen Gefant by den Koninck van Vranckrijk, die ge-woon was, alle geheymen wel te doorſnuffelen, den Koninck mede fou heb-ben te kennen gegeven.

Hier op volghde de dood van *Esco-vedo*, die tot Madrid van *Don Jan* geſonden, en aldaer door behulp van *Antonio Perez*, uyt laſt van den Koninck, ſoo *Perez* anders waarheydt betuyght, om den hals gebracht is, gelijk elders wijdloopiger verhaelt wordt.

Men wil mede dat hem van de Sta-ten de heerſchappy der Nederlanden fou opgedragen zijn, het welcke hem van een der Edelen, als de rechte middel om de Nederlanden te bevredighen, fou aengeraeden zijn geweest, maer dat hy, niet als *Germanicus* tegens ſich ſel-ven, maer teghen deſen aenraeder ſijn dagge daer over fou getrocken hebben, om deſen quaden raedsman, die hem van ſijn trouwe, tegen ſijn Koninck en

Broeder, ſocht af te leyden, met ſijn ey-gen handen te ſtraffen.

Hoe het zy of niet, het is ſeecker dat de Koninck van ſich ſelven licht ver-moedende, door deſe en diergelijcke dagelijcksche berichten, oock dagelijcks meer en meer teghen *Don Jan* in mis-noegen ontſteecken wierd; al het welcke by den ſelven *Don Jan* niet alleen vermoed, maer oock genoegſaem voor vaſt gehouden wierd, te meer wanneer hy de dood van *Escovedo* quam te ver-ſtaen, en een oorſaek van ſijn quijnen, en ſoo ſommige willen van ſijn dood fou geweest zijn. Maer andere, en on-der deſe *Strada*, ſeggen, dat die hem hebben ſien openen, geen duylſtere teec-kenen van Venijn aen ſijn deelen geſien hebben, ſonder evenwel daer omtrent iets vaſt te ſtellen. Het zy nu van wie ſulcks fou mogen gedaen zijn, dat houd deſe Schrijver uyt brieven van den Prins van Parma voor gewis, datter geweest zijn, die op ſijn leven hebben toeghe-legt; en het is oock vaſt, dat in de ſelve Maent, in de welcke *Don Jan* geſtor-ven is, twee Engeliſchen gevangen zijn geworden, die hem gheſocht hadden om het leven te brengen, die oock korts daer aen, naer datſe alles om den pijn-banck bekent hadden, door Parma van het leven ter doodt zijn gebracht.

Maer wat oorſaek ſijn dood oock fou mogen ghehadt hebben, het is ſeecker dat de ſelve van een ongewoone droef-hey, van een ieder gevolgt is, en dat ſelden de Krijgslieden met meerder leet een Overſte betreurt hebben.

Daer zijnder gheweelt, die hem by *Germanicus* vergehelecken hebben; ſtellende een gelijkmatighey in hun gedaente, getal van Jaren, die elck tot dry en dertigh toe bereyckt heeft, van oorlo-gen dieſe beyde op de naburige grenſen der Batavieren gevoert hebben, van vermoeden by de heerſchende Vorſten, en gerucht van een aengedaene doodt.

Andere

Sijn Rey-
ſe naer
Nedet-
landt.

En handel
aldaer.

Strada.

Dood van
Don Jan.

De oor-
ſaek daer
van.

Sijn Cha-
racter en
beſchrij-
vinge.

Andere brengen hem naerder by zijn Vader den Keyser: want beyde (als hier voor gefeght is) hebbense den selven geboorten dagh, en by nae die van sterven ghehad. Beyde hebbense Zee- en Landt-tochten teghen de Turcken en Mooren gedaen. Beyde hebbense het Koninckrijk van Tunis bemachtigt, hebbende d'eene Muly-Affen, met het uytwerpen van Barbarossa, en de andere Amida, Muly-Affens soon, maer den verdrijver van zijn Vader, uytfluytende, Mehemet in dat Rijk gestelt. De Vader heeft wel meer oorlogen gevoert, als die meer Jaeren geleeft heeft, maer de soon, met die voortreffelijke Scheepszegen, al die konnen vergelijcken; en indien dese het hooghste gesagh had ghehad, en alleen Rijken en Legers mogen regeeren, hy sou de doorluchtighe Roem van zijn Vader niet schuldigh gebleven hebben. Sy voegen daer noch dit by, hoewel wat bygebracht en opgesocht, dat sy beyde met konstighe plichten de hoop van de hunne hebben weten te voeden; even gelijk in het veranderen van hun hooft gewaert en hayr zijn geweest, en diergelijke geringer over een komsten meer.

Voor bygaende de twist der volckeren over den voorgang op zijn uytvaert, fullen wy dit hier omtrent alleen seggen, dat *Don Jan* dry dingen voornamentlijck den Koninck op zijn sterven, sou hebben afgebeden, dat hy zijn lichaem, by dat van zijn Vader sou willen doen begraven, dat hy zijn Moeder en Broeder van zijn Moeders wegen in zijn beschermingh wilde nemen, dat hy zijn dienaeren, die lange met hoop opgehouden waren, eenige vergeldinge, die hy niet hadt konnen, wilde laeten toekomen. Het iste verwonderen dat hy van zijn dochters geen gewagh heeft ghemaeckt: want hy heeft er twee gehad Anna en Johanna, welcke laetste hy by Diana Palanga, een Surrentijnsche Edel

Juffer, tot Napels, en de eerste by Maria de Mendoza, een Juffer van een soo trefelijck huys, als uytsteekende schoonheyt, tot Madrid, geteelt heeft. Anna heeft hy by Magdalena Ulloa, zijn eygen Voedster doen optrecken, en daer na op haer seven jaeren in een Klooster gesteecken. Maer Johanna heeft Margarita van Parma, zijn suster, tot aen zijn dood, by sich gehouden, naer de welke sy haer tot Napels mede in een Klooster bestelt heeft; maer dese is eyndelijck aen Butero, een Siciliaens Prins, ghetrouwt, nae dat sy twintigh Jaer in het Klooster gewoont hadt; doch Anna is daer nae, door des Konincks bevel, van Madrid naer Burgos, in het Benedictijner Vrouwen klooster gebracht, en aldaer Abdisse geworden. Beyde zijn sy in het selfde Jaer, en in de selve Maendt, namentlijck February des Jaers 1630, gestorven.

Sijn lichaem is tot Namen, op verwachtinghe van des Konincks vordere wil begraven, laetende Alexander van Parma niet nae het laetste verfoeck van *Don Jan*, den Koninck, onder andere dingen zijn bestieringe aengaende, over te schrijven; de beloninghe sijner dienaeren, nam de Koninck op sich, voor soo veel hem Alexander kennisse van ieders verdiensten dede, gelijk naderhand geschiet is; de forge voor zijn Moeder nam hy gewillighlijck aen, die hy het selfde Jaer in Spangien ontboden, gunstiglijck ontfangen, en met een aenienlijke staet in het Konincklijcke Klooster van den Heylige Cyprianus bestelt heeft, die aldaer vier Jaeren in geleeft hebbende, tot Laredo, daerfe om de goede locht heen getogen was, gestorven is.

Ondertusschen moet ick met, en uyt desen Schrijver den Leser niet verbergen, het geen hy segt van een Vorstelijck Man verstaen te hebben, dat Barbara

Fam:
Strada.

Valsche
Moeder
van *Don
Jan*.

Sijn laetste verfoeck aen den Koninck.

Kinderen van *Don Jan*.

Jan niet zy geweest, maer wel een andere vry doorluchtiger en grooter Vrouw, om wiens naem niet te befoedelen, men dese valliche Moeder Barbara sou uytgevonden hebben, die dien naem oock niet ongaerne aengenomen had, dat Philippus het selfde sijn dochter Isabella Clara Eugenia, voor wie hy niet versweegh, hadt geopenbaert, gelijk Isabella dien Vorst, die hem sulcks had te kennen gegeven. Wat van die saeck zy of niet, wy fouden *Don Jan* in die gelegentheit onder de hooghste wonderen stellen, als die tot tweemaal toe in sijn Moeder bedrogen is geweest, en noch de rechte tot aen sijn doodt noyt gekent, en altoes een vreemde daer voor geëert sou hebben.

Wat voorts sijn broeder, daer hy dese laetste bekommernis sou hebben voor getoont, belanght, dese was Pyramus Conradus ghenoecht; aengaende dese, heeft de Koninck aen Alexander van Parma geschreven, dat hy sou ondersoecken, hoedanigh de neygingh van diens Mans gemoed ware, dese berichte dat de Jongelingh, van sijn broeder *Don Jan*, naer Bourgondien in de onderwijninghe was gesonden, naer dat de selve naer weynig dagen de letteren latende varen, sich tot een vry en onghebonden leven had geschickt, en daer over door sijn broeder in cen Casteel beslooten gehouden wierd, dat de selve vorders naer de doot van *Don Jan*, uyt sijn gevangenis aen hem geschreven hadt, dat hy noch bequaemheyt noch lust tot de letteren hebbende, wenschte in de waepenen ghebruyckt te mogen worden, en derhalven versocht, uyt sijn gevangenis te worden ontslaegen, onder hoope van geen verachtelijcke vruchten van sich te sullen laten sien: Alexander voegde daer by, dat hy mede van dat gevoelen was, verfoeckende met enen dat sijn Majesteyt wilde te kennen geven, in wat staet men hem ter oorlogh schicken sou. De Ko-

ninck vandt goed, dat hy sijn nieuwelinckschap onder den Prins van Parma sou afleggen; onder besoldinghe van vijftigh goude kroonen ter Maend, het welck geschiede.

Wat nu (het geen van sijn verfoecken het eerste was) de begraefnis van sijn lichaem in sijn Vaders graf aengaet, sulcks heeft de Koninck medetoegestaen, belattende Alexander voor te schrijven langs wat weg hy oordeelde, dat men het selve in Spangien overvoeren sou. Dit bewind wierd Gabriel Nungnes de Zuniga, Overste der Spangiaerden, en voorheen Stalmceester van *Don Ian* opgeleght, en de wegh door Vranckrijck genomen, zijnde van den Koninck Hendrick vry geleyde voor eenige Huysdienaren van *Don Ian*, sonder gewagh van het doode lichaem te maecken, om dat de Koninck het selfde sonder groote kosten, wilde laeten overvoeren, verworven. Jae om alle vermoeden van dit Lijck wegh te nemen, vande de Koninck goed, dat men het selve aen al de leden breecken, en afkorten, en het hoofd (naer dat de harsenen daer uyt ghenomen waren) met de borst, buyck en de andere leden, in dry Valiesen packen, en de selve onder de andere packagie soo overvoeren sou; en alsoo heeft het met sijn gevolg, bestaende in omtrent tachtentig personen, Nungnes in Spangien gebracht, alwaer de beenderen wederom te samen gevoeght, en met koperdraet aen malkander vast gemaeckt zijn, naer het welcke men het lichaem opgevult, wapenen aengetoogen, met kostelijke kleederen verciert, en alsoo den Koninck voor oogen gestelt heeft, staende op sijn beenen, en leenende op sijn stock van gesagh, soo dat het t'eenemaal levendigh scheen te zijn.

Op het aenschouwen van dit Lijck, een kleyne droef heyt sijn werck ghedaen hebbende, is het naer het Escuriael, het Klooster van S. Laurentis ghebracht, en by sijn grooten Vader, gelijk hy had begeert, begraeven; maer Alexander heeft evenwel in de Kerck tot Namen, alwaer het lichaem van sijn Oom voor een tijdt in geset was geweest, heerlijke gedenck-teeckenen, als waere het lichaem aldaer noch begraeven, voor de nakomelingen opgerecht.

De laetste bestelling van sijn lichaem.

Vreemden handel met het lichaem van *Don Jan*.

Broeder van *Don Jan*.

't L E E V E N en D A D E N

V A N

U L U C C I A L Y ,

Vermaert Zee-vooght en Bestierder
van Tripoli.

I N H O U D.

A Fkomst van Uluccialy. Sijn Charaëter. Opkomen van Uluccialy. Sijn daeden in de Slagh van Lepante. Oorsaeck van sijn onderneming op la Goletta. Aenvangh van den Tocht. Bestelling der Spaenschen in Africa, tot tegenweer. Komst der Turcken in Africa. Tunis belegert. En verlaten van de Spaenschen. Goletta belegert. Toestel van Don Jan d' Austria tot ontset van de plaets. Onderstand door storm verhindert. Snoodtheyt van Don Juan de Puerto Carrero. Van een overlooppende Spangiaert. Sterck aennaerderen der Turcken op la Goletta. Dappere tegenstandt van de nieuwe Sterckte by Tunis. Groot geweld van schieten der Turcken. Schelmery der Spangiaerden. Brieven aen Serbellon en beraeding daer over. Aennaeningh aen Don Juan de Puerto Carrero. Stormen op la Goletta. Schandigh verlies van Goletta. Puerto Carrero gevangen. Goletta geraeseert. Bestrijdingh van de nieuwe Sterckte. Dapperheyt van Serbellon. Beraedingh over onderstandt. De Vestinge wordt bestormt. En met geweld veroveret. Serbellon gevangen. Pagan Doria van de Mooren schelmachtigh ont-hooft. Schelmery van Puerto Carrero. Belooninge door de Turcken aen hem gegeven. En verkeerden naem. Belangh van Goletta.

Afkomst
van *Uluc-*
csaly.

Dese *Ulucially* is van wegen
sijn Afkomst al soo slech-
ten gesel geweest als Dra-
gut, maer een Christen
gebooren, uyt Calabria,
daer hy gewoon was me-
nighmael sijn vrienden en verwanten,
te komen besoeken, en hen veel goeds
en genoegeen aen te doen. Men wil dat
hy tot den Geestelijcken staet geschickt
sou zijn geweest, en dat hy naer Napels
reysende van de Turcken ghenomen
wierd, by de welke hy daer na sijn geloof
verloochent heeft, en van langer hant een
groot Zee-rover geworden, en tot die
staet daer men hem in heeft gelien, ge-
klommen is. Daer zijnder oock die wil-
len, dat hy den Turckischen Tulbant aen-
genomen heeft, meer om sijn schurft
hoofd te bedecken (gelijck hem dat quaet
oock al sijn leven by gebleven is) als uyt
walgingh van sijn aengeboreen Godts-
dienst, of eenige andere bewegingen,
en dat hy in der daedt het Christen ge-
loof noyt afgeleght heeft.

Sijn Cha-
racter.

Men wil dat hy Dragut in wreedt-
heyt noch sou hebben overtroffen, en
minder in beleeftheyt als deselve sou zijn
geweest, voor de rest verschilden sy wey-
nigh of in geluck, of staet, of dapperheyt,
daer wy maer eenige weynige proeven
van meenen aen te roeren, alsoo alhier
en daer hier voor vry van hem gesprooc-
ken is. Hy bracht sich soo verre door
menigthe van doorluchtighe daeden en
diensten, den grooten Heer bewesen,
dat hy opvolger van Dragut, in de be-
heersching van Tripoli (als hier voor ge-
seght is) wierdt, daer na bestierder, of,
soo het andere noemen) Koninck van
Algiers, en Zeevooght van den Turck-
schen Keyser geworden is. In dese staet
heeft hy die vermaerde Zee-slag van Le-
pante (daer hier voor van gesproocken
wordt) by gewoon, daer hy getoont
heeft, al wat een dapper Zee-man sou
vermoogen, hebbende de Vlagge van

Opkomen
van *Uluc-*
csaly.

den Opper-hoofd der Maltesen afgeno-
men, het welke een groote saeck was,
alsoo dese dappere Ridders sich altoos
onverwinnelijck ghetoont hebben. Hy
weeck oock, naer het verliefen van den
strijd, met menigthe van Galeyen, die
hy dapperlijck daer afbracht, naer Con-
stantinopolen, hebbende wel soo veel
moeds, als sich den grooten Heer (die
van spijt meende te ontfinnen, en nie-
mandt van al sijn Oversten wilde sien)
aen te bieden, alwaer hy sulcke goede re-
denen van sijn doen wist te geven, dat
hem de Keyser niet alleen met ghedult
aen hoorde, maer in grooter eere stelde
als voor heen, maeckende hem Gene-
rael van sijn Zee-macht, als geseght is.

Maer of wel sijn geluck alhier uyt sijn
ongeluck voedsel nam, soo gaf die brave
Conqueste en veroveringh van Goletta,
echter de volkomentheyt daer toe. De
oorfaeck nu van dese onderneminghe was
soodanigh.

Binnen Gouletta onder de besettelin-
gen, bevandt sich een Fransman, die al
seer lange buyten sijn Vaderland geweest,
en onder de Spangiaerden alreets een
halven Spangiaert geworden was: het ge-
viel dat dese arme soldaet vleesch op een
verboden dagh had gegeeten, waer over
hy gevangen op een Fregat geleght, en
alsoo naer Napels, aen de Inquiltie ge-
fonden wierd; maer tot sijn geluck, dese
Fregat wierd door eenige Galieten van
Algiers ontmoet en genomen, en al de
menschen die daer in waren, aen de ke-
tenen geslagen; gelijck de gewoonte is.
Dese Fransche soldaet badt terstond den
Rays van de Galeye daer hy op was, dat
men hem niet wilde mishandelen, maer
gelegentheyt geven om met *Ulucially* te
spreecken, nademael hy hem een saecke
wilde openbaren, daer hy voor altoos,
sich wel by bevinden sou. Wanneer dese
eyndelijck voor *Ulucially* quam, ont-
deckte hy hem van stuck tot stuck, al de
sterckte van Gouletta, waerse het sterck-
ste

Sijn dae-
den in de
slag van
Lepante.

Oorfaeck
van sijn
onderne-
mingen
op Gou-
letta.

ste en waerse het swackste was, het welke hy, als een goed Ingenieur zijnde, en daer lange op gelegen hebbende, wel weten konde; hy noemde hem het getal van het volck dat daer binnen lagh, als mede al de voorraad, soo van lijftocht als van oorlogh, maeckende hem de saeck soo licht en gemakelijck, dat hy derfde beloven de plaets in 't korte in sijn handen te sullen sien.

Ulucially hoorde al dese dinghen met goede opmerckingh aen, en komende tot Constantinopolen, gaf den Grooten Heer al de gelegentheyte te kennen, die sijn welgevallen daer in nemende, hem al de oorloghs macht die hy begeerde, beneffens Synan Bassa toefand: *Ulucially* ontsagh sich oock niet te beloven, dat hy geen meer dagen sou besteden, om die plaets te winnen, als de Christenen de selve Jaeren beseten hadden, komende tot omtrent veertigh Jaren.

Tot een aenvang had de Grooten Heer de onder Sultanen, of sijne Stedehouders tot Tripoli, Algiers, Carvan en andere nabuerige Vorsten gelast, datse soo veel volcks en voorraad souden by een halen, en sich tot behulp van sijn vloot, die hy, met het aenkomen van de Zomer, groot en machtigh van Constantinopolen wilde senden, vaerdigh souden toonen; die hun last dapperlijck en naerstighlijck genoegh hebben uytgevoert.

Serbellon, die genoeghsaem tegen sijn danck, het voorgaende Jaer als des Konincks Stedehouder in Africa gebleven, en over de nieuwe versterckinge van Tunis ghestelt was, hoorende van dese toebereydfelen, en siende de saecken in slechte gestaltentis, begoft daer over geen kleyn naer bedencken te krijgen; want niet tegenstaende hy alle mooghlijcke naerstigheyt en yver, die men sou konnen verwachten, had aengewend, had hy evenwel de selve tot die hooghte niet kunnen brengen, datse tot tegenweer genoeghsaem was.

Maer soo haest als nu het gerucht van der Turcken aenkomst vermenighvuldighde, is den besetellinghen in Africa oock een bevel toegebracht, datse Biserta souden verlaten, en Francisco Doria met twee hondert Spangiaerden naer Gouletta sou overvaeren, behoudende twee duysent Spangiaerden en soo veel Italiaenen in de nieuwe Vestinge; twee duysent Spangiaerden onder Martino Benavida, Gonzalvo Barahona, Antonia Velasco, en Peter Artieda, wierden in het Slot geleght. Volgens dese ordere heeft Francisco Aiala, met het volck van sijn Vaendel, Biserta mede verlaten, en sich naer Gouletta begeven, in welke Sterckte noch vier vaendelen Spangiaerden, en soo veel Italiaenen door Serbellon gefonden zijn.

Korts daer aen zijnder brieven van Antonio Perenotte, Cardinael van Granvella, als toen Onder-Koninck van Napels, gekomen, door de welke Serbellon van de groote vloot der Turcken bericht ghedaen, en vorders vermaent wierd, dat hy Gouletta wel sou besorgen, en Petro de Porto Carrero, die daer in lagh, in alles met raed en daed, de behulpfame hand toebrengen. Hy dan sich derwaerts aen begevende, heeft de plaets seer nau doorsien, en verscheyden gebreken daer in ghevonden, daer hy Porto Carrero goede kennisse van gaf; onder de welke geen van de minste was, dat de borstweeringh laeger was als naer behooren, waer over hy gelast heeft de selve twee voeten hooger op te halen, en wanneer Porto Carrero sich op gebreck van stof beriep, gaf hy den raedt, dat men de vlackte van de wal te laeger sou maecken, op dat de borstweeringh te hooger daer door worden mocht. Hy beval oock de vestinghen, op de oude mueren van het binnenste Slot geset, te verhoogen.

Hy dan weder naer Tunis ghekeert zijnde, heeft twee hondert Timmerlui-

Besetting
der Spaen-
schen in
Africa.

Aenvangh
van den
Tocht.

den,

den, met hout en andere nootfaeckelijckheden, Porto Carrero toeghefonden, wanneer de tijdingh quam, dat de Turckſche Vloot, ſterck twee hondert tnegentigh kielen, van de welcke de twee hondert tſefstigh Galeyen, alle, behalven dartigh van de grootſte ſlagh, en de andere grooter Vracht ſcheepen waren, aen de Kuſt van Africa, te midden der Maent July, eerſt geſien was, de welcke een dagh by de uythoeck, datſe het Hooft van Carthago noemen, ſtil gelegen hebbende, aldaer, ſonder ſlagh of ſtoot, haer volck aen landt gheſet heeft, beſtaende uyt veertigh duyſend gewaepende mannen, onder de welcke ſeven duyſent Janitzaren waren.

Uluccialy had het gefagh over de vloot, Sinan de beſtiringh te lande, die voornam ter ſelver tijdt de Stadt Tunis, en de Sterckte Goletta, aen te taſten. Aidar, Onder-Sultan van Carvan, kreegh laſt om de Stadt te belegeren, waer toe hem vier duyſent mannen, van die geene die met de vloot aengekomen waren, behalven die van ſijn heerſchappy, en acht groote, en ſoo veel mindere ſtucken geſchuts toegevoeght wierden. Met deſen toefſtel heeft hy in beyde de Voorſteden ſijn leger geſlagen, daer hy van Pagano Doria ter eerſter aenſtoot, te rugge gedreven wierdt. Serbellon had voorgenomen, de Stadt in het eerſte ſo langh te beſchermen als mooglijk was, om daer door den vyandt op te houden, maer door grooter macht, als hy hadt gewaent, aengetaſt zijnde, heeft, naer een dapperen uytval gedaen te hebben, de Stadt en het oude Slot verlaeten, en is, hebbende de troepen, die aen alle oorden der Stadt verdeelt laegen, by een getrocken, met de ſelve naer de nieuwe Veſtinge, ſonder een man te verlieſen, gewecken, waer heen oock de beſettingh van den Tooren Morabit ſich begeben heeft. Het welcke evenwel van ſommige, tot nadeel van Serbellon, ge-

duyt is geworden, als die ſijn beſoſten aen Don Jan d'Auſtria, van deſe nieuwe Veſtinge, op het Meyr leggende, ten uytterſten te beſchermen, te ſeer ſocht naer te komen, ſonder te achten wat voordeel aen ſijn Koninck en de gemeene Chriſtenheyt, hy met het verſtercken en beweeran van la Goletta ſou hebben te weegh gebracht. Maer deſen Edelmoedigen Gabriel Serbellon oordeelde ſich meerder eere te zijn, deſe plaets, ſijn forge aenbevoolen, te verdaedigen, laetende de afgunſt van het verlies van Goletta, indien het ſelve door ſnoodtheyt der Spangiaerden en Porto Carrero, van de Turcken vermeeftert wierdt, op hen aenkomen.

Zijnde dan Tunis aldus bemachtight, keerden de Turcken hun gantſche macht naer Goletta, de welcke vier Batteryen op een naer by gelegen heuvel opgerecht hebbende, om de werckers van overval te beſchermen; hun aennaerdingen, niet Slangs gewijſe, maer den een achter den ander gemaect, en eyndelijck tot aen de grachten van de Veſtinge gebracht hebben; ſoo dat ſy op den derthienden dagh hun Batteryen aldaer oprechtende, de plaets, ſoo van de Zee-kant als van het uytterſte der grachten, en de zijde van het Meyr, begoſten te beſchieten; op welcken tijdt ſy oock hun gravingen van de Stadt naer de nieuwe Sterckte hebben begonnen, hoewel niet ſonder menighmael dapperlijck van Serbellon daer over aenge-taſt te worden.

Johan d'Aſtria van al deſen toefſtand kenniſſe gekregen hebbende, doet ſoo veel volcks, als hy eenighſints konde by een brengen, en vertreckt met groote dagh reyſiens naer Genua, en ſoo op Napels, alwaer hy den ſevenden van Auguſtus aengekomen is, maer een geweldighe ſtorm, door de welcke ſijn Hooft Galeye, en eenige andere Scheepen die aen de Kuſt van Genua waren, ge-

Komſt der
Turcken
in Africa.

En verla-
ten van de
Spaen-
ſchen.

Goletta
telegert.

Tunis be-
legert.

Toefſtel
van Don
Johan
d'Auſtria
tot ontſet.

feer beschaedicht en verstroyt zijn geworden, is tot een quaedt voorteecken voor desen aentocht opgenomen.

Maer Don Jan fiende de slechte voorbereydingh, die tot sijn onderstand gemaect was, is met eenige weynige Galeyen, naer Panorme gezeylt, alwaer nu eenige dagen te voeren, Marcellus Doria, met vier en twintigh Galeyen, en de Italiaensche benden, door bevel van Don Jan geworven, aengekomen was.

Ondertusschen wierdter in de geheele tijdt van veertigh daegen, van den toestand van de Tunische faecken niet gehoort, hoewel voor de aenkomst van Don Jan, Don Carlos d'Arragon, Hartogh van Terranova, Onder-Koninck van Sicilie, twee kloecker Galeyen, met dry hondert uytgelesen Spangiaerden, daer heen gefonden had, hebbende geen anderen last als dit Krijghs-volck in, en zijnde de Roeyers hun vryheyt beloofd indiense dese versterkinghe behouden konden binnen brenghen; maer dese een goede wijl door onweder wederhouden zijnde, wierden eyndelijck genootsaeckt weder tot Panorme binnen te komen. Maer Don Jan heeft de selve aenstonds weder te rugge gefonden, en hen Gillis d'Andrada, met vier Galeyen, tot begeleyde gegeven, van de welcke weder in veel daegen niet wordende vernomen, heeft hy weder, niet weynigh over dese afgefondene bekomert zijnde, Alfonso Bassan, met acht Galeyen, tot aen Favignano toe, belast te vaeren; maer oock dese is, sonder iets te hebben vernomen, onverrechter faeck, weder te rugge gekomen.

De Turcken onderdies hebben door gheweldigh schieten op Goletta, een groot gedeelte van de buytenste muere om verre geworpen, pogende ondertusschen, door verscheydene daeghen vechtens, den bedeckten wegh, naer de Zee toe, te bemachtighen; maer

of wel door dappere teghenstandt der Christenen, het selfde hen niet had willen gelucken, heeft evenwel Don Juan de Puerto Carrero, een man, die behalven sijn geslacht, niet prijslijcks in sich hadde, en tot sijn bewindt t'eenemaal onbequaem was, niet tegenstaende de Spaensche en Italiaensche Oversten, den selven twee maenden aennaemen te beschermen, van selver den wegh verlaeten, en de Turcken laeten in nemen, seggende, dat hy, om den selven te beschermen, dietoch tot de verweeringh niet veel dede, de Sterckte van geen volck wilde beroven, en dat het genoeg waere, dat men daer van de Vesten verdadighde.

By dit ongeval quam dat een Mijne, die selfs tot aen de Tent van Sinan Bassa gebracht, en gereedt was, om wanneer hy selfs daer in waer, opgeblaesen te worden, door een Spaenschen overlooper ontdeekt wierd, die daer over door Ulucially grootelijcks begifticht is geworden; maer desen snooden schelm niet vergenoeght, sijn geloof en ghe-loofs genoten, dit snoode quaete hebben aengedaen, liet sich van Ulucially soo verre brengen, dat hy de wercken omgaende, sijn landsgenooten roep, sy souden mede komen overtoopen, hy hadt een treffelijcke vergeldingh genooten, en het selfde hadden sy mede te wachten.

De Turcken ondertusschen hebben hun wercken oock tot aen de grachten, aen de zijde van Carthago gebracht, en schut gevaerten daer opgerecht, doende Ulucially, als een dapper en wacker man, niet aenmaenen, giften en gheschencken, al wat mooghlijck was, om het werck voort te setten, daer nu niet anders aen schorte, als de grachten met wolfsacken en andersints te vullen. Ter selver tijt was oock Aidar, om de Sterckte van Tunis te bemachtighen, dapper in de weer, maer vand oock soo dapper

Snootheyt
van Puert-
to Carrero.

Van een
overlooper
penden
Spanjaert.

Sterck
aen naer-
deren der
Turcken
op Golet-
ta.

Onder-
stant door
storm ver-
hindert.

Dappere
tegenitant
van de
nieuwe
Sterckte
by Tunis.

ren tegenstand, alsoo de belegerde geduerighlijck op de Turcken uytvielen. Tot seven mael toe wierdt men handt ghemeen, en in ieder reyse lieten de Turcken over de vijf hondert mannen sitten; het welcke hen bewoogh ten laetsten hun troepen by een te trecken, om te beeter den Christenen te kunnen wederstaen.

Puerto Carrero in desen standt van saecken (als van sulcks weynigh ervaertheyt hebbende) niet wetende wat te doen, en nu te laet het verlies van den bedeckten wegh erkennende, sand alle oogenblick aen Serbellon om onderstand, die sich op goede gronden, daer van wist te verschoonen; even wel verstaende dat de vyand nu aen de gracht gekomen, en om de selve te vullen vaerdigh was, heeft hy beducht dat Puerto Carrero, uyt las hartighyets iets snoods bestaen mocht, sijn menighvuldig verfoeck eyndelijck ingewillight, en hem een troep van ses hondert uytghelesen Musquettiers te hulp gesonden, hoewel hy, hebbende een onvolmaecte en ruyme Sterckte te bewaeren, meer onderstand als hy, die een vast werck onder sich had, behoefde.

Te Turcken, dien het aen geen arbeydts volck ontbrack, hadden nu hun wercken, tot aen den uytgangh van het Canael, dat in het Meyr, of staende water vloeyt, op hoop van het gebruyck daer van, den Christenen te benemen, gebracht; maer evenwel is het besit van het Meyr, den gantschen tijdt van de belegeringh, by deselve gebleven, alleenlijck wierden, door het geduerigh schieten van de omleggende heuvelen, de toefendingh van onderstand, uyt de nieuwe Sterckte, aen Goletta te doen, nu en dan verhindert. Eyndelijck quamen de Turcken soo verre, datse de gracht, naer de zijde van Cartago, bestonden te vullen, daerse geweldighe groote stammen van boomen, sacken

met wolle gevult, en tonnen vol slijck en diergelijcke toegebruyckten, maeckende alsoo storm wallen, daer dartigh Mannen in front of naest malkander over konden aen trecken, onder de welke die, dewelcke teghen het bolwerck van St. Peter aen liep, de hoogste was, op de welke dartien muerbreeckers gestaedigh niet deden als de plaets te beschieten, ghelijck van sommige is waergenomen, datter ghedurende den tijdt van een geheele maent, op ieder dagh over de duysent schiooten op de plaets gedaen zijn.

Maer niet soo seer het geweld der belegeraers van buyten, als de schelmerij van binnen, welke de belegerde; ter oorfaeck van het geduerigh overloopen der Spangiaerden; selfs isser een ghelvonden, die voor hadt, den brandt in het kruyt te steecken, die daer over oock naer verdienste gestraft is gheworden. Een weynigh tijds daer nae, zijnder van Granvella, en den Hertogh van Suesfa, brieven aen Serbellon gekomen, in de welke hy vermaent wierdt, alles, tot het bewaren van Goletta, het geen naer het schrijven van Puerto Carrero, in den hooghsten noot was, aen te wenden; jae indien het de noot vereyschte, dat hy selve, verlaetende de nieuwe Sterckte, sich met al sijn troepen daer binnen begeven sou.

Wanneer Serbellon dese brieven ontfangen had, heeft hy al sijn Oversten in het huys van Andrea Salazar, die aen sijn wonde sieck lagh, by sich in den Raedt ontboden. Aldereerst heeft hy Signora, die over de bestellingh van het Meyr en den onderlingen handel ghestelt was, sijn ghevoelen afgevraeyght, die antwoorde dat men in een overtocht van den eenen tot den anderen plaets, niet meer als vier hondert vijftigh mannen konde overbrenghen, waer over Serbellon, siende dat men niet minder als in ses overtochten, het volck konde

Groot geweld van schieten,

Schelmerij der Spangiaerden.

Brieven aen Serbellon, en beraeding daer over.

1935

fig
0-

ro
o
en.

ta
r.

over voeren, van de welcke indien een te niet liep, sulcks het verlies van beyde plaetsen fou zijn, seyde, dat hy voorgenomen hadt, met een troep van vier hondert uytgelesen mannen, sich naer Goletta te begeven; maer wanneer al de Oversten daer tegen aen riepen, niet te sullen lijden, dat hy dese Sterckte verlaten, en naer Goletta over gaen soude, is dese sorghe Martino da Cugna, en Didaco Maldonato, met twee hondert Spangiaerden, en soo veel Italiaenen aenbevolen, met ordere aen da Cugna en Bouadilla, Puerto Carrero aen te seggen, dat hy sich dapper en moedighlijck fou houden, de saeck leedt geensints sulck een ghevaer als hy sich liet duncken, wanneer hy sich maer toonde te zijn, die hy behoorde te wesen; nademaal de vyanden aen geen oort de plaets in een groot getal konden aentasten, behalven aen S. Peters Bolwerck, wiens graft de Turcken hadden droogh gemaect; daer hy evenwel noch machts genoegh toe hadt, om tegenstandt te bieden.

Zijnde dese troepen sonder schaede over gekomen, zijn de Turcken des anderen daeghs, zijnde den 19. van Augustus des Jaers 1574, met alle geweldt op het Slot aengevallen, maer naer een hartneckigen strijdt, en verlies van veel van de hunne, naer seven ueren vechtens, tegen den avont weder afgeslagen. De Chritenen quamen daer oock geensints schadeloos af, dewijl twee hondert van de selve dood gebleven, en dry hondert gequetst zijn,

Zijnde de belegerde noch afghemat van den voorgaenden dagh, komt hen des anderen daeghs de vyandt weder op den hals; maer dese storm, duerde maer twee uren tijds, soo datter maer weynige van wederzijde gebleven zijn; maer de besettingh wierd daer over soo geweldig afgeslooft, dat Puerto Carrero weder een nieuw onderstant van Serbellon

versocht, die oock niet traegh was, het selfde, onder Garzia de Toledo, Montano Salazar, Joh: Quintana, Joan Antonio Strambone, en Scipio Mazuca toe te senden, het welcke oock met gelijk geluck, behouden binnen de plaets gekomen is. Maer alsoo men nu des te meerder dapperheyt van de verwerders verwachté, is, alsoo de gemoederen geheel begoffen te vervallen, des anderen daeghs de Sterckte, sonder slaghe of stoot, of eenigh gerucht over gegaen, sonder dat het Kriighsvolck, dat noch twaelf hondert in het getal was, eenigen tegenstandt boodt. Puerto Carrero begaf sich met veele in het binnen Slot, dat mede even schandiglijck over gingh, beklimmende de Turcken de mueren van het selfde, twaelf voeten hoogh, sonder ladder, alleenlijck met den een op den ander te stijgen, die de snode en weerloose Spangiaerden daer binnen, soo als se hen maer voor quamen, ter neder maeckten. Alleen dry hondert zijnder overgebleven, beneffens noch omtrent twee hondert vrouwen en kinderen.

Puerto Carrero, die soo onbequaem tot den oorlogh was, dat hy selver, wanneer het geschut afgeschooten wierd, sijn ooren daer voor stopte, of in kelders en onderaerdsche plaetsen de vlucht nam, als mede Mahumet, de broeder van Amida, beneffens sijn soon, zijn in handen van den vyandt gekomen, en met hen een seer grooten buyt en roof, en voorraedt van leestocht, het geen de Turcken soo wel te pas quam, dat sy sonder het selve, tot den 13. September, op welcken dagh sy de nieuwe Sterckte mede verovert hebben, in het belegh niet fouden hebben konnen volharden.

Goletta aldus gewonnen zijnde, is naer her bevel van den Turkschen Keyser Selim ondergraven, opgeblasen, en alsoo t'eenemaal verwoest, de Scheepen aldaer gevonden, zijn in het Canael opgeleght, met het geschut naer de Zee ge-

Aenmaec-
ningh aen
Puer o
Carrero.

Stormen
op Go.
letta.

Schandig
verlies
van Go-
letta.

Puerto
Carrero
gevangen.

Goletta
geraescert.

keert, om Doria, indien hy met zijn vloot aenquam, daer mede af te keeren. Daer nae keeren de Turcken al hunne macht, om de nieuwe Sterckte aen te taften, in de welcke de besetting van vier duysent tot veertien hondert man ghesmoken was, zijnde soodanigh, of door het geduerigh strijden, of door het overloopen van menigte van trouwloosen, of door het onderstandt aen Goletta gedaen, gemindert.

Bestrijdingh van de nieuwe Sterckte.

Sy hebben het Fort van dry zijden aengetaft, aen het Bolwerck Serbellon, Doria en St. Jan, brengende hun wercken tot aen de grachten, en maeckende een hooghte, van de welcke sy in het bolwerck Doria een vry ghesicht hadden, als mede een dijk die dwars door de gracht van St. Jans bolwerck liep, en van sulck een hooghte was, datse daer vlack in konden sien; verdubbende in sulcker voegen hun wercken, datse op sommige plaetsen ses dubbelt waeren, al sonder dat die van binnen het selve beletten konden. Hier op steldense menigte van schutters, die niet deden als naer binnen schieten, soo datter daeghelijcks meer als veertigh, sonder slag of strijdt, om verre gheschooten wierden; latende evenwel Serbellon niet nae, in het herstellen van het vervallen, by nacht en ontijden, alles te doen wat mooghlijk was.

Dapperheyt van Serbellon.

Hy heeft oock aen Don Jan de staet der saecken tot Panorme bekent ghemaeckt, verfoeckende onderstand, en toonende waer langhs hy het selve sou kunnen binnen krijgen, naementlijk by het Dorp Camaita, aen geene zijde van het vervallen Carthago. Om dese brieven te bestellen, was oock moeyte, arbeyd en voorsichtigheyt van nooden, alsoo de Barck, daer de bringer mede over most, wel dry duysent schreden verre op de schouders most gedraeghen worden.

Don Johan heeft daer over zijn Raed

doen vergaederen, daer men van verscheyden gevoelen was, voor al achtemen den raedt van Serbellon niet goet, van het onderstandt by het Dorp Camaita aen landt te setten, alsoo het van daer noch wel ses duysent schreden, over vlack en open veldt, naer het Meyr hadt aen te trecken, daerse den aenloop van de Turcksche Ruytery, noch schouwen, noch tegenstaen souden kunnen; men achtte dan raedsaemer door Arax het onderstandt te landen, alwaer, zijnde dicht by de Veftingh, het lichtelijck sich konde begraeven, en gelegentheyt om binnen te gheraecken, verwachten. Andere meenden, sy mosten daer eerder sien door heen te slaen, als de belegerde verlegen te laeten. Maer Don Jan seyde van gevoelen te zijn, dat men met tseventigh kloecke Galeyen na Drepano most zeylen, en aldaer een beslyt nemen, gelijk oock geschiede; maer al dit quam te laet.

Beraeding over onderstandt.

De Turcken zijnde met hun wercken dus verre gevordert, hebben naer het springen van eenige mijnen, aen dry plaetsen de Sterckte begonnen aen te taften, maer wierden, nae datse van den morgen tot den middaghtoe ghesfreden hadden, dapperlijck afgeslaeghen, waer door de belegerde gemoedicht, op den derden dagh daer aen, weder even kloeckelijck de bestormers afgewesen hebben; maer als twee daegen daer aen den storm weder hervat wierdt, de Christenen aenmerckende tot hoe kleynen getal sy gebracht wierden, dewijl nauwelijcks hondert mannen tot het beschermen van dry Bolwercken overigh (zijnde de andere tot voortant der dry anderen, en der Cortijnen verdeelt) en de vyanden nu alreeds van het vierde gedeelte van ieder Bolwerck meester (zijnde de vyanden wederzijds alleen met een kleynen opgeworpen borstweeringh van malkan-

De Versteeringe befortant.

den

der afghesondert) waer by quam, dat die van binnen geduerighlyck met alderhande gefchut, vyerwerck, steenen, en diergelyck gheweer gemoeyt wierden, lieten hun moedt niet weynigh facken.

Eyndelyck is op den dartienden van Herfitmaend, met het opgaen van de Sonne, de storm op de dry selfde plaetsen weder hervat. By het Bolwerck Doria wierdt in den aenvangh dapperlyck gestreden, alwaer Serbellon, de plichten niet alleen van een braef Overste, maer van een kloeck soldaet ondergingh; maer terwijl hy daer mede besigh was, vernam hy, omfiende, dat het Bolwerck van sijn naem in de lucht vloogh, en voort dat het gantsche voorhoofd van het selve om verreghe- worpen lagh. Hy begeeft sich terstont daer heen, en keert oock aldaer met de selve dapperheyt de vyanden af, daer hem Diego Oforio en Antonio Taffo, met eenighe Spaensche en Italiaensche Krijghslieden, dapper in by stonden.

Maer de vyanden by het Bolwerck Doria, ondertuschen hun geweld verdubbelende, hebben eyndelyck de verweerders te rugge geslaegen, alsoo de onderstantd te laet by quam: Serbellon van een ieder verlaeten zijnde, wierdt gevanghen, hebbende even te vooren sijn Soon, door een musquet schoot verlooren. Dry hondert Christenen zijn dien dagh ghebleven, en onder de selve Lopes Hurtado de Mendoza, en Frederick Urias Valiego. Het overgaen van dese Sterckte is het Eyland daer Sinogera op lagh, gevolght; die sich op het ichrijven van Serbellon, door raedt van Sinan, het leven en de vryheyd voor sich en de sijne bedingende, overgegeven heeft, hoewel dit verdragh slechtelyck by de Turcken naergekomen is; dewijl alleenigh vijftig vry gelacten, en de rest twee hondert sterck, tot slaeven gemaect zijn.

Pagano Doria, die met een swaere sieckte aengetaft, sich naer dit Eylandt begeven hadt, vernemende dat men van overgeven handelde, wilde sich liever aen de Mooren als aen de Turcken vertrouwen, maer dese eenigh geld, en beloften van noch meer van hem ontfangen hebbende, slaen den ellendigen Jonglingh, Broeder van den Prins van Melphi het hooft af, en brengen het selve den Bassa tot een geschenck toe.

Op dese wijze zijn de Spangiaerden uyt het best van Africa geraeckt; zijnde, met de meeste snootheyt ter wereldt, die treffelijcke Sterckte van Goletta, binnen den tijdt van sesen dertigh daeghen verlooren, die, als hier voor gheseght is, den Keyser soo veel gekost heeft. Sommige willen dat Puerro Carrero, op beloften van het Koninckrijck van Cyprus, soo schelms sou hebben gehandelt, welck vermoeden vermeerderd wordt, om dat hy duysent Italiaensche oude Soldaeten, hem van Tiberio Brancatio, Napolitaen, aangeboden, geweygert heeft in te nemen, onder voorgeven, dat hy de Italiaenen, geen deel, aen de roem, die de Spangiaerden, met het dapperlyck verdaedighen van Goletta souden behaelen, wilde geven; evenwel hebben hem de Turcken nae sijn overgave, niet anders als de snoodste van hunne slaven gehandelt, soo dat hy nu met recht den naem van *Puerro Carrero*, *Turcken en Schaepe*, die se hem gaven, dragen mocht.

Johan d'Austria heeft oock over dit verlies sijn verachtighe moeten draegen, als die t'ontjiden desen machtigen vyandt schijnt geterghte hebben, daer elders van te spreecken staet, soo veel isser van, dat men in een schimpdicht tot Rome, sich niet heeft ontfien te segghen, dat de Gicht van den Hartogh de Suesla, het Kaetsen van

Pagan Doria van de Mooren ontfhoof.

Schelms mery van Porto Carrero.

Sijn be- looninge en ver- keerde naem.

En met eweldt erovert.

erbellon evangen.

Don Jan , en de Minneryen van den Cardinael Granvella , Goletta hebben doen verliefen. Sinan en Uluccialy, zijn met hun overwinnende vloot, al zegenpraelende binnen Conftantinopolen gekomen , daerfe van den Grooten Heer met treffelijcke eer onthaelt zijn.

Het veroveren van la Goletta , was van fulck een belangh voor den Grooten Heer , dat Mustapha Bassa , die in

dienst van Selim het Eylandt Cyprus vermeestert hadt , met desen Sinan Bassa , in woorden , ieder over hun diensten , hun Meester bewesen , gheraackende , en op sijn veroveringh van dat Eylandt , als iets groots stoffende , Sinan daer tegen bewees , dat dat het vermeesteren van la Goletta , ten minsten van sulck een waerde voor den Keyser was , als dat van Cyprus.

Belangh
van Go-
letta.

't LEEVEN en DADEN

V A N

De R I D D E R

FRANCISCUS

D R A E C K.

I N H O U D.

A Fkomst van Draeck. Sijn eerste daeden. Sijn tocht om de Aertkloot. Grootte storm. Het Eylandt Mogador vordere aentocht. Brandende Eylandt. Straet van Magelanes. Draeck komt in de Zuyder Zee. Naeckte lieden. Sijn komst by la Mächa. Bitterheydt der inwoonders. Val Parizo. St. Fago inghenomen. Schoonen buyt. Tarapaça. Slaepende Spangiaerdt met silver. Silver op schaepen geladen, genomen. Weder veel silver ghevonden. Aenkomst tot Lima Buyt ghemaeckt. Het Spaensche rijcke schip Cacafuego genomen. Ander schip genomen. Guatulco. Eylandt van Canno. Overlegh van Draeck, tot sijn te huys vaert. Nova Albion. Het Ryck van Albion Draeck opgedragen. Gelegentheydt van het landt. Gedenckteekenen opperecht. Vertreck van daer. Eylanden. Komst aen de Moluccas. Tot Ternate. Wiens Koninck sich in dienst van de Koningin overgeeft. Besoeck van den Koninck. Staet van des Konincks Hof. Draecks te huys reyse. Gevaer van Draeck. Sijn weder aenkomst in Engelandt. Draeck word Ridder geslaeghen. Klachten over hem. Nieuwe tocht van Draeck. Praya verbrandt. St. Domingo veroverft. Hooghmoedige

moedige waepenen van den Koninck van Spangien. Carthage-
na veroverd. Swaere siekten. Vordere daeden. Vinders van
het Toeback drincken in Engelandt. Tocht van Draeck tegen
Spangien. Sijn aenkomst tot Cadix. Scheepen genomen en ver-
brandt. Vertreck van Draeck. Toerustingh der Spaensche
Vloot. Spaensche hooghmoet. Parma door de Hollanders be-
set en ingehouden. Draeck ontmoet de Vloot. Spaensche Vice-
Admirael genomen. Een ander Schip verbrandt. Hardt ge-
vecht tusschen de Spaensche en Engelschen. Spaensche schee-
pen van de Vlissingers genomen. Voorsorge in Vrieslandt tegen
de Spaensche, en ontijdige klachten daer over. Benautheyt van
den Hartogh van Medina. Iver van Parma om in Zee te
komen. Jammerlijcke verstrooyingh van de Spaensche vloot.
Groote blijdschap in Engelandt, en droefheyd in Spangien
over dese Nederlaegh. Mendoza door valsch bericht bedrogen.
Laetste tocht van Draeck. Doodt van Sir John Hawkius.
Steden by hem veroverd en verbrandt. Sijn doot. Vordere
daeden van Draeck elders te verhandelen.

Y hebben hier voor ver-
scheiden voorbeelden
van doorluchtighe Zee-
helden, die uyt geringen
staet voortgekomen zijn,
by gebracht, van dese is

Draeck een van de minste van Stam, en
een van de doorluchtigste van Roem,
als die door treffelijcke en aenmercke-
lijcke Zee-tochten en daden, het Rijk
van Engelandt, sijn Vaderlandt, een
grootte naem en achtinge heeft toeghe-
bracht. Hy was geboortigh uyt Devon-
shire, uyt slechte en geringe Ouders;
om de welcke, ofte ontlasten, of te hel-
pen ophouden, hy een geruymen tijdt
voor Matroos, by een Schipper, die
sterck op Zeelandt handelde, gevaeren
heeft. Wanneer dese Schipper quam te
sterven, maecte die Draeck sijn Schip
by uytterste wille, het welcke dese ver-

Afkomst
van
Draeck.

kocht en tot geldt maecte, met het
welcke hy onder den Zee-vooght Joan
Haukens, in het Jaer 1567, naer Ame-
rica gereyft is, daer hy sijn penningen
verloos; maer dit verlies was hem een
aenvangh van beter geluck, en hooger
bewindt. Zedert nam hy de Kaepvaert
aen, daer hy sich mede verrijckte, en
rust soo ten laetsten dry zeylen toe,
met dewelcke hy naer Nombre de Dios,
onder het gebied van den Koninck van
Spangien staende, oversteect, daer hy
een grootte Rijkdom van daen haeld,
en de Spangiaerden grootte schaede aen
doet. Dit was een spoor tot grooter
onderwind, en een van de grootte onder-
nemingen die men in Europa ghesien
heeft, daer wy een weynigh ons werck
van meenen te maecten.

Sijn eerste
daeden.

Op den vijftienden van Slachtmaend
des Jaers 1577, is hy met vijf Scheepen
en

Sijn
tocht om
de Aerdte
Kloot.

en Barcken en een getal van hondert vier-en-seftigh Mannen, Soldaten en Boostgeffellen, uyt Pleymouth t' fcheep gegaen: onder voorgeven van een tocht naer Alexandryen; maer de windt hem tegenlopende, was hy gedrongen, den naesten morgen tot Falmouth in Cornewall in te loopen, daer hy door fulck een schrickelijcken storm als men weynigh gefien heeft, beloopn wierdt: zijnde daer door al de fcheepen in gevaer van te blijven; maer het behaeghde Godt hen uyt die uyerften noot te reddn, alleen de Mast van den Admirael, zijnde de Pellicaen, wierdt gekerft, tot behoudenis van het fchip, en de Goutf bloem wierdt naer frant gedreven, en wat beschadicht, tot herftellingh van die fchade, sijne weder tot Pleymouth gekeert, en alles weder te recht gebracht zijnde, ten tweede mael in Zee geftoocken, saylende soo, tot den dardtienden dagh van December, daer aen volgende.

Op den vijf-en-twintichfte van de felve Maent, quaemense by de Caep Cantin, op de kuff van Barbaryen, en feylende aldaer de kuff langs, ontmoetense op den seven-en-twintichften het Eylandt Mogador, zijnde maer een mijl weeghs van het vafte landt, en vonden tuffchen dat Eylandt en het gefeyde vafte landt een goede haeven voor hun fcheepen. Op dit Eylandt maeckte de Generael een Pynas, van welck flach hy tot vier de ftoffe bereyt uyt Engelandt mede gebracht had.

Terwyl fy daer mede befigh waren, quaemen eenige Inwoonders van het vafte landt aen de zee kant, toonende hun vrede vaenen, waer op de Generael fijn boot naer landt fonde, om te vernemen wat hun begeren mocht zijn. Zijnde fy begerigh om aen boort te komen, lieten de Engelfche aldaer een man aen landt, tot borge en brachten twee van de Inwoonderst' fcheep, de-

welcke met teecken en den Generael vertoonden, dat fy den volgenden dagh eenige lyftocht van Schapen, Cappoenen, Hocnderen en diergelijcke wilden brengen. Waer over de Generael eenig Lijnwaet, fchoenen en een Javelijn vereerde, dat fy vrolijk aennaemen, en gingen soo weder naer landt. Des anderen daegs bleven fy in geen gebreecken van weder te komen, waer op hen Draeck den boot weder toefond om hen af te haelen, maer als een van de Engelfchen een weynigh te vaerdigh aen landt fprongh, en hen met vrientfchap focht te omhelfen, taften fy hem geweldiglijk aen, fetten een dagge hem op den ftrot, om hem, indien hy weer bood die af te fteecken, leyden hem soo op een Paert, en reden soo met hem heen.

Zijnde eyndelijck de Pynas of Jacht vaerdig, fcheyden fy op den laesten van December weder van daer, en feylende weder de ftrandt langs, ontmoeten eenige Spaenfe Viffchers, die fy naemen, als mede noch dry Caravellen, diefe van gelijcken deden.

Op den feventienden van Loumaent quaemense aen Capo Blanco, daerfe een fchip aen ancker vonden leggen, met alleen twee bootsgeffellen daer in, welck fchip fy naemen, gaende daer op vorder de haeven in, alwaer fy vier dagen bleven, geduerende, welken tijdt Draeck fyn volck in de wapenen oefende, om hen voor alle gelegentheyte bequaem te maecken; op defe plaets naemen fy uyt de Viffchers het geen hen noodigh was, en fy hen befchicken konden, en gevende hen een van hunne kleyne Barcken de Benedictus genoemt, naemen een van de felve met fich, hebbende de groote van veerlich lasten of daer omtrent.

Daer op vertrocken fy op den twee-en-twintichften weder van daer, nemende oock een van de Portugeeffche

H h Caravellen

Groote
Storm.

Eylandt
Mogador.

Caravellen mede. Sy geraeckten van daer aen het Eylandt de Mayo daerse rijpe Druyven in de winter, als mede menichte van Cocos-noten vonden, welcker beschrijving, als van andere genoegh gedaen, wy sullen naer laeten.

Sy quaemen daer op by het Eylandt Sant Jago, maer bleven buyten schoots van de besettingen, hoe wel die noch dry schooten nae hen deden, maer quamen te kort. Alhier namense een Schip met Wijn, die hen wel te passe quam. Daer op komsene by het Ilhadel Fogo, of het Brandend Eylandt soo genoemt om dat het aen de noordsyde geduerighlyk brand, zijnde des niet tegenstaende van de Portugeesen, ter oorsaek van haer vruchtbaerheydt bewoont, hebbende het Ilha Brava nevens haer leggen. Vertreckende van die Eylanden, begaeven sy sich naer de Linie Æquinoctiael of Even-nachter, onder de welcke sy dry weecken in stille drevén, zijnde evenwel nu en dan met storm, schrickelijck blixemen en donderen aengetaft; maer geduerende dese ongemacken hadden sy evenwel het gerief van goede ververschinge van visch, Dulphinen, Conijten en Vliegende visschen, van de welcke eenige op het schip vielen, van waer sy sich niet weder bewegen konden, dewijl sy, wanneer hun wiecken droogh zijn, niet meer vliegen kunnen.

Geraeckende uyt het gesicht van de Eylanden van Capo Verde, seyldense vier-en-vijftich daegen, sonder eenigh landt te ontdekken, zijnde de kust van Brasil het eerste dat sy saegen, op den vijftden van Grasmaent, alwaer door de Inwoonders ontdeckt zijnde, maeckten die groote vueren endat gelijk de Engelschen naderhandt verstonden, tot Offerhande voor den Duyvel, hunnen Afgodt, omtrent het welke sy hun besweeringen oefenen, maeckende daer by hoopen sandts en andere

grillen, ten eynde, dat wanneer eenigh schip aen hunne kust sou willen vertoeven, het sandt alsoo, op alle plaetsen sich tegens hen versamelen mach, als mede stormen, onweders tegen de selve opstaen mogen, op dat de scheepen verbroocken en verstroyt mogen worden, daer sy seggen goede ondervindingh van te hebben. Op den sevenden quamen sy by de Caep of Joy of de Caep van vreugde, alsoo door storm en onweder de scheepen verstroyt zijnde, aldaer met vreugde weder by malckander quaemen. Van daer namense hun loop tot de hooghte van ses-ent-dartigh graden, daerse aen de Rio de Plata quaemen, maer Draeck, vindende aldaer geen goede havening, begaf sich weder op den seven-entwintichsten van April t'zeewaert in; verliende hun vlieboot, daer Meester Doughtie schipper op was, uyt het gesicht; het welke sy des anderen daeghs weder vonden, gelijk oock een goede haeven, maer de vlieboot als onbequaem zijnde, wierdt geloft en verbrandt, gelijk oock het andere Visschers schip.

Sy vonden aldaer een kloeck en wacker volck, handigh in het vaeren, van hun geweer, boog en pijlen, alleenig met eenige vellen van beesten, om hun middel behangen. Sy waren in het eerst soo schouw, datse niet wilden nemen, maer daer nae wierdense wat gemeender, doch toonden hen soo diesachtich, dat alffe eens voor den Generael dans-ten, en die sijn hoofd eens omkeerde, een van de wilde hem den hoet met een Gouden bandt af nam en daer mede heen liep, deelende den buyt met een van sijn mackers, houdende de eene den Bandt en de ander den Hoedt.

Sy verdrocken weder van daer en quamen des anderen daeghs by een goede haeven, door Magellanes, de haeven van St. Juliaen genaemt; alwaer

Brandent
Eylandt.

waer

waer sy een galgh op de strandt vonden staen, misschien door Magellanes opgerecht, om eenige misdadigen daer aen te straffen: gelijk oock Meeſter Thomas Dougie aldaer over eenighe misdæet wierdt veroordeelt en met de doodt geſtraft. Scheydende op den ſeventienden van Auguſtus uyt dese haven van St. Juliaen, vielen sy op den twintichſten in de Straet of engte van Magellanes, gaende tot in de Zuyd-zee door, op de hoek van de welke sy een doodt lichaem vonden, wiens vleesch by nae geheel verteert was.

Op den een-en-twintichſte voeren sy de Straet in diese bevonden veel kromten te hebben, schijnende het ſomwijlen als offer geen doorgangh was, waer door sy oock de windt menichmael tegen hadden, hebbende onder tusschen hier en daer goede haevens, met overvloed van versh water, alleenigh haddenſe veel gebreck van ancker-grondt, zijnde de diepte daer ſoo geweldigh groot, datter geen ancker uyt te werpen was, behalven in den een of den anderen hoek, of naeuwe ſtroom, of tusschen de Rotsen, ſoo datſe niet ſeer veyligh voor harde winden laegen.

Het landt aen beyde zijden is ſeer hoogh en berghachtigh, vande welke de laeger berghen ſelfs ſeer wonderlijck hoogh om aen te schouwen zijn, daer de hooger weder ſoo verre boven uytſteeken, datſe de dry gedeelten der locht door booren, zijnde alle geduerighlijck met ſneeuw bedeckt. Aen beyde de zijden der Straet leggen verscheydene Eylanden, door de welke de Zee geweldig heenen dringt, zijnde het doorgaens in de selve ſoo kout, dat het daer gheduerighlijck vrieſt en ſneeuwt, de bomen zijn daer geduerighlijck mede beladen, en zijn evenwel altoos groen, gelijk oock de grondt, met alderhande slaggh van Kruy-

den bekleet; die door de dicke ſneeuw heengroeyen. De breete van de Straet is ſomtijds van een mijl ſomwijlen van twee of dry, jae vier mijlen: maer de meeſte engte begrijpt een mijl weeghs; sy vonden daer binnen menichte van Pengwins (geen Pinquyns of Velsacken, als sommige die noemen; maer ſoo genoemt van hun witte koppen, dewijl pen hoofd en qwin wit, ſoo in de Mexicaenſche als Welliſche Tael te seggen heeft) hebbende de groote van een Gans, maer zijnde ſonder vleugelen; immers geen andere als eenige kleyne, die hen als vol lappen by het lijf nederhangen, en niet bequaem om mede te vliegen zijn. Sy sloegen daer over de dry duyſent, in minder als een dagh van doodt, en verſagen de ſcheepen daer mede.

Op den ſeften van September geraeckten sy in de Zuyd-zee, hebbende in den tijdt van ſestich dagen de Straet gepaſſert, daer andere daer nae Maenden mede beſigh geweest zijn.

Draeck komt in de Zuyd-zee.

Op den ſevenden wierdenſe door een grooten ſtorm gedreven, van den ingangh der Zuyd-zee twee hondert mijlen en meer in de lenghte, en een graedt naer het zuyden van de doorganck, geduerende het welke een verduyſteringh der Maen voorviel. Van de bay diese de Bay van Vrienden Scheydingh noemden, wierdenſe zuydwaert tot op ſeven-en-vijftich graden en een derde te rugge gedreven, op welke hooghte sy by Eylanden ten ancker quaemen, daerſe goet en varſch waeter, en kruyden van een byſondere kracht vonden. Niet ver van daer quamenſe in een andere bay, daerſe een naeck volck, ſoo mannen als vrouwen, in hun Canoas vonden, die vaſt van het eene Eylandt naer het ander voeren, om den koſt te vinden, die met de Engeliſchen van ſulcks als sy hadden in handel traden.

Naeckte lieden.

Van daer keerden sy weder noortwaerd aen, en vonden op den darden van Wijnmaendt dry Eylanden, op het een van de welcke sulck een menichte van Gevogelte was, dat het quaelijk te gelooven zy. Op den achtsten van de selve Maent, verlooren sy, een van hun gesellen uyt het gesicht, in welke schip Meeſter Winter was, die sy oordeelden, door een storm weder in de Straet gedreven te zijn, gelijk sy op hun wederkomst bevonden waer te wesen. Zijnde dan weder tot op de hoogte van den doorganck gekomen, voeren sy de cust van Chili langs en voortgaende in hun loop, quaemen op den twee-en-twintichste van November by een Eylandt la Morhagenoemt, daerse het ancker uytwerpen, ende Generael met tien Mannen naer landt voer, vindende aldaer een volck, dat door de mishandelingh der Spangiaerden, gedwongen was, sich van de Zee-cust naer het binnenste van het Eylandt te begeven, en sich aldaer te verstercken. Wanneer de Engelschen te lande quaemen, quam oock het volck naer de strandt toe, met betoeninge van alle beleeftheidt, brengende, Potatos, Wortelen en twee seer vette Schaepen; die van den Generael aengenomen wierden, die hen daer eenige andere dingen weder voor gaf, krijgende vorder toefeggingh van waeter aldaer te sullen mogen haelen: maer des anderen daeghs twee mannen aen landt sendende met Tonnekens om met waeter te vullen, wierden dese door de Inwoonders die meenden dat sy Spangiaerden waeren, (de welke sy voor hun vyanden achten) overvalen zijn, soomen meent doot geslaegen, altoos sy zijn nooyt weder te voorschijn gekomen.

De Generael siende de bitterheydt van desen landt-aert, licht sijn ancker, en seyde weder naer de Cust van Chi-

li, en deselve naerderende vondense niet verre van de Strandt, een Indiaen in een Canoa, die meenende dat sy Spangiaerden waeren, hen quam aenseggen, dat op een plaets St. Jago genoemt, een Spaensch schip lagh, dat gelaeden van Peru quam, voor welke goede tijdingh hem de Generael met eenige snuyftery vereerde, daer hy seer blijde mede was, en gaende met hen voort, bracht hen tot de plaets die de haeven van Valparizo genoemt wordt.

Valparizo.

Wanneer sy aldaer quamen, vonden sy inder daedt het schip op ancker leggen, hebbende niet meer als acht Spangiaerden en dry Swarten op, dewelcke menende dat sy mede Spangiaerden waeren, hun met het geluyt van Trommelen verwelkomen, brengende oock een kruyck met Wijn van Chili, om hen eens toe te brengen, maer soo haest sy binnen in het schip waeren, een van de Engelschen genaemt Thomas Moone, sloegh een van de Spangiaerts op het lijf, met dese woorden *Abaxo Perro*, om laegh gy hondt, andere siende sulck slagh van volck in dese Zeen, begoffen sich te kruycen en te zegenen, maer sy wierden terstont naer anderen gedouwt; behalven een van hen lieden, die wanhoopichlijk over boort sprongh, en nae de Stadt St. Jago svom, om aldaer de aenkomst der Engelsche bekenet te maecken. Die van de Stadt, niet boven negen huysgesinnen sterck zijnde, vluchten terstont en verlieten de plaets. Draeck mande terstont sijn boodr, en die van het Spaensche schip begaf sich nae de Stadt, en komende daer binnen, plonderen de Engelsche die, sonder veranderingh, en kcomed tot een kleyn Cappeliken, gingen daer in, en vonden aldaer een silveren Kelck, twee Kroesen en een Altaer-Kleet, welcken buyt de Generael Mr. Flescher sijn Schipper vereerde. Sy vonden

St. Jago ingenomen.

Komt by la Morha.

Bitterheydt der Inwoonders.

vonden in de Stadt oock een Packhuys met Chilische Wijn, en eenige Cederen plancken; al welke Wijn, en eenige deelen om te verbranden, sy aen boordt brachten, vertreckende alsoo weder van daer, hebbende voorheen al de Spangiaerts aen landt geset, behalven een Juan Griego die een gebooren Grieck was, die de Generael voor Pilotoot om hen in de haeven van Lima te brengen, met sich nam. Wanneer sy weder onder zeyl waren, ondersocht de Generael het genomen schip, vondt daer een goede menichte Chileesche Wijn in, en vijf-en-twintich duysent Pezos van seer fijn en suyver Goudt van Baldivia in, komende tot seven en-dartigh duysent Ducaeten Spaensch gelt.

Vervolgende hunnen loop, quaemen se ten eersten by een plaets Coquinbo genoemt; alwaer de Generael veertien mannen van sijn volck aen landt sondt om waeter te haelen, maer sy wierden door de Spangiaerden verspiedt, die daer over met dry hondert Ruyters en twee hondert voetknechten aenquaemen, en een van de Engelschen doodsloegen, de rest quam behouwden weder aen boort; waer op de Spangiaerts weder van daer gingen.

De Engelschen gingen weder aen strandt, daerse hun gedooden man begroeven, waer op de Spaenschen weder, doch met een Vreede Vaen af quaemen, doch de Engelschen wilden hen niet vertrouwen, maer gingen t'zeyl.

Sy quaemen van daer in een haeven Tarapaça genoemt; alwaer gelandt zijnde vonden se een Spangiaert aen den Oever te leggen slaepen; hebbende dartien Baren silver, voor vier duysent Ducaeten, Spaensch gelt, by sich leggen, welck Silver sy opnaemen, laetende den Man leggen als een *Barracho* als hy was, Niet ver van daer

om versch waeter te lande gegaen zijnde, ontmoetense een Spangiaert met een Indiaenschen jongen, dryvende acht Lamas of Peruviaensche Schaepen, de welke soogroot als Esels zijn, hebbende elck twee leederen packen, en in jeder der selver vijftigh pont gewicht van het fijnste Silver op den rugge; invoegen sy brengende soo de Schaepen, als hun last te scheep, sy in alles acht hondert ponden Silvers by de selve vonden.

Vorders aenseylende, quaemen sy by een plaets Strica genoemt, en zijnde in de haeven geloopen, vonden aldaer dry kleyne Barcken, de welke sy beroofden, en in een van de selve, seven-en-vijftigh klompen Silver, elck van hen omtrent twintich ponden weggende, vonden in geen van dese dry Barcken een eenich Mensch, want sy op geen vreemdelingen, veel min op vyanden verdacht zijnde, waren te landt naer de Stadt gegaen, welke Stadt omtrent intwintich Huysen bestondt; diese mede souden geplondert hebben, in dien sy wat stercker van volck hadden geweest; invoegen de Generael te vreden, met den buyt van de scheepen, de Stadt liet varen, en de stevens naer Lima toe wende, ontmoetende onderwegen een kleyn Barck die sy aenboordt dede komen, en vond daer in een groote menichte Linnen Laecken, van het welke sy een deel genomen hebbende, liet het schip met de rest vaeren.

Sy quaemen op den dertienden dagh van Sprockelmaent voor Lima, en zijnde in de Haeven of het Callao gekomen, vonden aldaer omtrent twaef Scheepen aen ancker leggen, zijnde al hun seylagie aen Landt gebracht, alsoo de Schippers en Kooplieden aldaer geheel sonder enig naerbedencken waeren, als zijnde noch nooyt by eenige vyanden besprongen, en toen

Silver op Schaepen genomen.

Weder veel Silver gevonden.

Aenkomst tot Lima.

Schoonen buyt.

Tarapaça. slapende pantaert met Silver.

Buyt ge-
maectt.

ter tijd, niet minder als op deselve denckende. De Generael beroofde dese scheepen, en vondt in een van deselve een kist vol silvere Ryalen van achten, en een goede menichte Sijde en Linnen Laecken, al het welke hy aen sijn boort over nam. Hy kreegh hier oock bericht van noch een ander Schip, de Cacafuego genoemt dat naer Paita was gegaen, en seer kostelijck gelaeden was.

Draeck derhalven vertoefde aldaer niet langer, maer houwende al de kaebels der Scheepen af, liet die dryven waer sy wilden, en begaf sich met alle spoet, dese kostelijcke Cacafuego op te soecken, wel meenende deselve tot Paita te vinden, maer al eer sy daer quamen was het al van daer naer Panama vertrocken, laetende evenwel de Engelschen niet naer het selve te vervolgen, en ontmoetende onder wegen, een Barck met hoepen en taeckels geladen, het welke hy aenboordt leyde en doorsochten, vindende daer in tachtentigh ponden gewichts aen Goudt, en een gouden kruys-beeldt, met taemelijcke groote Esmarauden beset, welken buyt hy benefens eenig touwerck, voor sijn schip daer uyt nam.

Sy gingen dan al voort in het vervolgen van dese Cacafuego, en Draeck beloofde aen de eerste die het selfde sou ontdekken een goude keeten voor sijn bodenbroodt. Het gebeurde nu dat Johan Draeck, klimmende eens naer boven toe, haer, omtrent de klokke dry uuren des naer middags in het gesicht kreegh, en omtrent de klokke ses uuren waeren sy al aen haer zy, nae dat Draeck haer dry schooten toegeschooten en haer stenge afgeworpen had, klampte hy haer aen boort, en sijn volck enterende, vonden daer in een groote rijkdom van Juweelen en kostelijcke Gesteenen, dartin kisten vol Realen van achten, tachtentigh ponden

Het
Spaen-
sche Rijck-
ke schip
Cacafue-
go geno-
men.

goudts, en ses-en-twintigh tonnen silver. De plaets alwaer het selve schip genomen wierdt, was de Caep de San Francisco, omtrent hondert en vijftig mijlen van Panama af.

De naem van den Schipper hier van was mede Francisco, van de welke als sijn eygendom zijnde, de Generael twee schoone silver-vergulde koppen sagh, seggende daer op tegen hem *Sennor Pilote* gy hebt daer twee silvere koppen, ick moet daer nootsaeckelijck een van hebben, en hy oock, sonder sich langer te bedencken, gaf terstont een aen Draeck, en den ander den Boeckhouder van des Generaels scheepen. Wanneer dese Pilot of Schipper van hen vertrock, seyde de Jongen tegen den Generael Draeck, *Sennor Capitano ons Schip sal voortaan geen Cacafuego maer Cacaplata genoemt worden*: over welke woorden van den Jongen langh daer nae by de Engelschen gelachen wierdt.

Wanneer dan de Generael met dese Cacafuego of Cacaplata gedaen had, wat hy wilde, liet hy haer gaen, en sette sijn cours of loop naer het westen; ontmoete niet langh daer nae een schip gelaeden met Linnen-laecken, en schoone Chinesche of Porcelleyne Schootelen; oock een groote menichte Chinesche Sijde, van al het welke hy nam het geene hem aen stondt. De Eygenaer van het schip was selver daer in, zijnde een Spaensch Edelman, die Draeck een gouden Valck, hebbende een schoone groote Esmaraud in den borst staende, ontnam, naer het welke hy hem liet vaeren, nemende den Stierman mede.

Dese bracht hen in de haeven van Guatulco, zijnde maer seventien Spanjaerds daer binnen; soo als sy binnen de haeven waeren, gingen sy aen landt, gingen terstont naer de Stadt en het Stadthuys, alwaerse vonden een Recher

Ander
Schip ge-
nomen.

Guatul-
co.

ter

ter in zijn Rechterstoel te sitten, zijnde met dry andere Bevelhebberen verselt, met dry Swarten als misdadigers, die de Stadt hadden willen in brandt steecken voor sich. Beyde de Rechters en de misdadigers wierden binnen scheeps boordt gebracht, alwaer Draeck den oppersten Rechter belaste nae de Stad te schryven, en last aen al de ingefetenen te geven, dat sy veylighlick aldaer water mochten halen, het welke geschiedt, en sy weder los gelaeten zijnde, plonderden de Engelschen de Stadt, alwaer sy in een huys een groote pot vol Reyalen van achten vonden, die sy mede te sloop brachten, oock een Thomas Moone nam een Spaensch Hidalgo, soo als hy uyt de Stadt wilde vluchten gevangen, en een gouden keeten en andere keynodien af, en liet hem soo heen gaen.

Alhier sette de Generael den Portugeeschen Stuerman die hy aen Cabo Verde ingenomen had, aen landt, en alsoo weder van daer vertreckende, geraeckte by het Eylandt van Canno, alwaer Draeck sich met water en houdt voorlagh. Terwijl sy aldaer waren, ontdekten sy een schip, daer sy jacht op maecten en het selve nemende, vonden daer in twee stuerlyuden en een Spaensch Gouverneur, reysfende nae de Eylanden de Philippines, sy besochten het schip, namen eenige koopmanschappen daer uyt, en lieten het soo varen.

De Generael nu achtende sich selven voor sijn bysondere verongelijkinge, als mede haer Majesteyt voor die dewelcke haer Rijck was aengedaen, ten vollen voldaan, en gelovende dat deselve op sijn wederkomst, van wegen sijn dienst haer vergenoeginge sou hebben, besloot, sich nier langer alhier op de Spaensche Kusten op te houden, maer een overleg te maecten, hoe hy best weder te huys sou kunnen

geraecken. Hy vondt geensints geraeden sijn wegh weder door de engte van Magellanes te nemen; en dat om twee redenen, voornamentlijck, de eerste was, de vreesse dat de Spaenschen op sijn wederkomst op hem wachten en koocken souden, welckers handen als hebbende maer een schip overgehouden, hy seer swaerlijck sou kunnen ontkomen: de andere was de aenmerkingh van de gevaerlijcke gestaltenis van de Mondt der engte in de Zuydt-zee, als zijnde door geduerige stormen en onweders gestadiglijck ontveylight, gelijk hy door ondervindinge geleert had, behalven de ongelegentheden van klippen en droogten, die men aldaer te vresen had: door al dese redenen vondt hy geensints geraeden het selve te onder nemen, maer besloot, om dese ongemacken en gevaeren te schouwen naer de Eylanden de Moluccas over te steecken, en van daer den vaerwegh van de Portugeesen, langs de bekende wegh van de Cabo de Buena Esperança naer huys toe in te slaen.

Op dat besluyt oordeelde hy de Moluccas sijn beste wegh te zijn, en siende sich selven aldaer nu bekalmt, dat hy nootwendighlijck een Spaensche loop moest nemen, namentlijck wat Noordelijck aen te seylen om den vaerwindt te krijgen, dit dede hy en seyde ten minsten ses hondert mijlen weeghs, van den seftienden van April, tot den darden van Juny toe, op den vijfden van de selve Maent zijnde op dry- en -veertigh graeden naer de Noort-Pool, vonden sy de lucht soo geweldigh kour, dat het scheeps volck niet konde laeten daer seer over te klagen, en te verder sy voeren, te meerder de selve aen nam; invoegen het Draeck voor die tijdt het beste dacht naer landt te soecken, het welke hy bequam, vindende het selve geensints

Over-
legh van
Draeck
tot sijn te
Huys-
vaert.

Eylandt
an Can-
o.

bergh-

berghachtigh, maer vlack en effen, eyndelijck wederkomende tot achtendartich graeden hooghte, geraeckten sy in een goede Bay.

Nova
Albion.

Wanneer sy aldaer het ancker uyt wierpen, vertoonde sich het volck, dat haer huysinge dicht aen de waeter kant had, met menichte aen de oever, sendende terstont haer vereeringen aen den Generael. Sy lieten oock niet nae binnen scheeps-boort te komen, daer sy sich over alle dingen verwonderden, en van Draeck seer beleefdelijck ontfangen wierden, gevende dese hen kledingh en deckiel om hun naeckte leden, mede te bedecken, waer over sy met kracht en geweld hen als Goden wilden eeren, konnende van die meninge niet afgebracht worden. Hun huysen waeren rontsomme opgegraeven en met aerde omgeven, loopende boven scherp toe, hun bedde is de aerde, zijnde alleen met Ruffels en Biesen bestroyt. De Mannen gaen naeckt en de Vrouwen draegen van de geklopte en gevelfde Ruffels, of korf biesen jets voor hun schaemelheyt, zijnde om den middel vast gemaect, en hangende tot over de dyen, maer het vel van eenigh wilt gedierte met hayr met al, bedeckt hun schouwders. Sy sijn hun mannen seer dienstbaer en gehoorfaem.

Wanner sy weder by hen quamen brachten sy eenige Vederen, en Toeback hen tot een vereeringh, toe: blyvende eerst op den top van den heuvel staen, aen de voet van de welcke de Engelschen hun tent hadden opgeslaegen, en een van hun geselschap uytmaeckende, om een lange oratie of reden te voeren; waer nae sy eerbiedelijck om laeg quaemen, laetende hun boogen en pijlen, boven op den heuvel leggen. De Vrouwen ondertusfchen mede om hoog blyvende, maecten een wonderlijck gemammer, krab-

den sich het vleesch van de kaecken, waer uyt bleeck dat dit als een Godtsdienst by hen gepleeght wierdt. De Generael en die van sijn geselschap begosten oock te bidden en de schrift te lezen, daer sy seer ernstig naer luysterden, gelijk of sy het wel bescheydelijck konden verstaen; sy gaeven oock de dingen die sy voor heen van de Engelschen ontfangen hadden, al te saemen wederom.

Zijnde vorders de tijdingh van hunne aenkomst verder over het land verspreyt, quam het volck dat in het ronde daer omtrent woonde met menichte daer nae toe, oock de Koninck selve, zijnde een man van een fraye gestaltenis en eersaem wesen, met verscheyde andere kloecke en strijdbaere mannen. Maer eer hy quam had hy twee gesanten aen Draeck gelonden om hem van hunnen Konincks komst te verwittigen, maeckende hier over een aanspraek van een half uur; wanneer die geendicht was, versochten sy Draeck door teekenen, dat hy door hun handt het een of het ander. Hunnen Koninck wilde toefenden, tot een teekenen, dat sijn komst vreedtsaem sou zijn, waer in de Generael hen te wille geweest zijnde, keerden sy, met dese blyde boodtschap, weder nae den Koninck, die daer op, met een Princelijcke defticheyt naer hen toequam, maeckende het volck een geduerigh gejoel, naer hun gewoonte, maer wanner sy de Engelschen naerder quaemen, socht een ieder sich op het sedichst aen te stellen.

Voor aen marcheerde een man van een braeve gestaltenis die den Scepter voor den Koninck droegh, aen de welcke twee Kroonen hingen, een groote en een kleynder met dry keeten van een wonderlijck lengte. De Kroonen waeren van gevlochten werck, seer konstigh gemaect, en

met

met Veders van verscheide verwe aerdighlyck verciert; de ketenen waeren van een soort van been gemaect, achter den Schepterdraeger quam de Koninck selve, hebbende sijn lijfwachters ronfom hem, en zijnde bekiet met Conijs vellen en andere: naer de welke 't gemeene naecte volck aenquam, hebbende een jeder van deselve sijn aengesicht beschildert, sommige met wit, sommige met swart of andre verwe, en elck het een of het ander tot een geschenck in sijn handt draegende.

Ondertusschen haelde de Generael sijn volck oock by een, en staende daer voor aen, verwachte in een dapper krijgsgelaedt dese aentreckende menichte. Onderwijl sy nuby malkander troepende, en een algemeene groote gedaen zijnde, ontfontter een groote stillsvijgentheyt onder hen allen, waer op hy, die den schepter voor den Koninck droegh, hebbende door een ander, daer toelast ontfangen, met een luydestemme, het geen hem in het heymelijck had geseght, bestondt uyt te roepen, het welcke naer dat het een half uur geduert had, door een algemeene toestemmingh gevolght wierdt, waer op de Koninck met de geheele troep, van mannen en vrouwen, uyt gesondert de kinderen, sonder eenige waepenen, om laegh quaemen, en zijnde aen den voet vanden heuvel gekomen, setten sich weder in ordre. Aldus naer der Engelschen begravinge en tenten toekomende, hief de Scepterdraeger aen te singen, en op de maet van het selve gesangh te danssen, alles met een statich gelaet, waer op de Koninck met sijn lijfwachters en al die hem volghden op gelijcke wijze begosten te singen en springen, behalven alleen de vrouwen, die wel dansten maer niet songen.

De Generael liet hen toe, binnen de beschanfingh te komen, daer sy hun

singen en danssen noch een goede wijl vervolghden, wanneer sy sich hier in voldaan hadden, deden sy een teecken aen den Generael dat hy neder sou sitten, aen wie de Koninck en verscheide anderen hun bysondere aenspraeck, of eerder ootmoedigh gebeden deden, dat hy de bestieringh van het lant of Koninckrijk in handen wilde nemen, doende teekenen dat sy al hun Recht en Tijtel daer op af stonden, en sijn onderdaenen waeren; tot meerder volkomentheydt van dese opdracht, quam de Koninck, met de rest, al singende en dansfende hem de Kroon op het hoofd stellen; en al de Keetenen om sijn hals hangen, gevente hem, onder aanbiedingh van verscheidene andere dingen, de naem van *Heos*, al welke dingen Draeck niet wilde van de handt wijfen, als niet weetende wat voordeel en nut, sijn Vaderlandt daer uyt sou konnen ontfangen; hy dan nam, uyt naeme van haer Majesteydt den Kroon, Scepter en met de selve de heerschappy van het selve landt aen.

Hier op het gemeene volck, laetende hun Konick met sijn lijfwacht, by den Generael, vermengden sich te saemen met hun offeren onder de Engelschen, een jeder der selver nauw besjende, en die geene die hen het best aenstondt, als de jongste en schoonste zijnde, die deden sy hun plechtigheden met een jammerlijck gehuyl, krabben en scheuren van het vlees van hun aengesicht; datter het bloedt by neer liep.

De Engelschen daer en tegen toonden door teekenen dat sy weynigh vermaecks daer in schepten, en hielden hun handen vast, met aenwijfingh dat sy hun gedachten opwaerds, naer den levendigh Godt mosten keeren: de wilden toonden hen hunne wonden, en dese gaven hen pleysters, salve, waeters om te wasschen en diergelijcke ge-

Het
Rijk van
Albion,
Draeck
opge-
draegen.

neefmiddellen meer: alle dry daegen brachten fy hen offerhanden toe, tot dat fy merckelijck saegen dat de Engelsche daer geen vermaeck in schepten, noch genoegen in naemen; evenwel konden fy van hen niet af blijven, maer quaemen daegelijcks by hen, tot den tijdt van hun vertreck toe.

Gele-
genthey
van het
landt.

Onder tusschen nam de Generael de gelegenthey, met eenige van de sijne het landt te doorreyfen; het welck hy vol Harten en ander wilt bevondt te zijn, gaenden by duysenden by mal-kander; hy vondt oock een vreemt slach van Conijnen, zijnde van de groote van die van Barbaryen, hebbende het hoofd als die van hier te landt, de voeten van een mol, en de staert van een rot, van groote lengte, onder de kin te weder sijden, is als een sack inde welke fy de spijse bergen, wanneer de buyck vol is; hun vellen wierden in seer groote achtigh gehouwd, naedemaal de rock van hunnen Koninck daer van gemaect was.

Draeck gaf dit landt den naem van Nova Albion, en dat om twee oorsaeken, d'eene ter oorsaek van de wite bancken en klippen, die nae de Zee-kant leggen, d'andere, op dat het eenige over-een-comft met hun landt in naem mocht hebben, het welke in oude tijden soo genoemt was geweest. Daer is geen gedeelte van de grondt daerse niet eenigh blyck van Gout of Silver in vonden.

Gedenck-
teecke-
nen op
gerecht.

Op hun vertreck rechte de Generael een gedenckteecken op, van dat sy aldaer geweest waeren, oock om den Tijtel en het recht van haer Majesteyt daer over te bewijfen; namentlijck een plaet aen een groote post of pael genaelt, inde welke de naem van de Koninginne Elisabeth, de dagh en het jaer van hun aen komst aldaer, de vrye op-offering van de heerschappy in handen van haer Majesteyt, gesneden waeren:

onder welke oock twee stuccke gelts van ses penningen, hebbende het eene degedaente, en het ander het waeren van de Koninginne genaegelt waeren; onder al het welke de naem van den Generael Draeck stondt. Het schein uyt alle omstandigheden dat de Spanjaerden nooyt aen dese gewesten waeren geweest.

Wanneer sy nu (niet sonder groote droefhey der Inwoonderen) weder vertrocken, seylden sy sonder landt te sien, tot den dartienden van October toe, op welcken dach sy sich onder eenige Eylanden bevonden, leggende op acht graeden benoorden de linie, uyt de welke een groote menicht Canoas te voorschijn quamen, hebbende sommige vier, sommige ses, jae sommige wel veertien menschen in, die al Cocofnoten en andere vruchten toebrachten. Dit volck had het onderste van hunne ooren, als in een ronden circul gesneden, hangende seer laegh op hun kaecken met dingen van een redelijcke swaerte daer in hangende. De naegels van hun handen waeren een duymbreet langh, en hun tanden soo swart als peck, voortkomende uyt het gedurigh eeten of kauwen van seecker kruyt met een soort van poeder (Betel en kalk misschien) dat sy gedeurigh en altoos by sich hebben.

Vertreck
van daer.

Eylan-
den.

Verlaetende weder dese Eylanden, geraecktense op den achtienden van October by verscheydene andere, van de welke sommige vol Inwoonders scheenen. Sy verwoegden hun loop nevens de Eylanden Tagulada, Zelon en Zewarra al vrienden van de Portugeesen, hebbende de eerste groten overvloet van Canneel.

Op den veertienden quaemen se aen de Eylanden de Moluccas genoemt, op welcken dagh in den avont, soo alse naer Tydore, nevens het Ey-

Comft
aen de
Moluc-
cas.
landt

landt Mutijn, de Konink van Ternaten toebehoorende, zeylden de onder Koninck daer van, fiende hen in Zee met sijn Canoa, sonder schroome aen hun boort quam, die hebbende een wijl met den Generael gesproken, hem op alderhande maniere socht te bewegen, niet naer Tijdore, maer nae Ternate te zeylen, hem versceckerende dat de Konink over sijn komst seer verblijdt sou zijn, en al doen wat hy van hem begeeren sou, willende hy selve noch dien selven nacht, naer den Koninck over vaeren, om hem den tijdingh van hun komst te brengen. Hy voeghde by sijn beweeghredenen, dat in dien hy eerst nae Tijdore als nae Ternate gingh, den Koninck niet met hem te doen sou willen hebben, als die een doodt vyand van de Portugeesen, die daer gesagh hadden was. Draeck dan besluyt de loop nae Ternate te nemen, alwaer hy den volgenden dagh ten ancker quam, wanneer de Generael aenstonts een bode nae den Koninck, met een Fulpen mantel tot een vereenigh, gesonden heeft, om daer mede te kennen te geven dat hy in vrede en alleen om te handelen quam.

Ondertusschen was de onder Konink, volgens sijn belofte by den Koninck geweest, hem te kennen gevende, wat nur en voordeel hy by den handel met de Engelschen sou kunnen trekken, het geen den Koninck een groote genegentheyt tegens hen veroorsaekte, die derhalven een bysondere Boode aen Draeck sandt, die hem beloofde dat hy alles sou genieten dat hy begeerde; met vrede en vrientschap, daer en boven, dat hy sich selven en het Recht van sijn Rijck tot dienst en bevelen van sulck een vermaerde Princes als de Engelschen dienden, wilde overgeven; in teekken van het welcke hy den Generael een Sigenet of Zegel-ringh toefondt, waer op hy korts daer aen,

in persoon met menichte van Canoas aen het schip quam, om hen op een veyliger rede te brengen: de Koninck sandt vier groote Canoas of eerder Coracores voor af, in jeder van de welken eenige van grooten staet waeren, gekleet in witte gewaeden van Calicanisch geweeft, hebbende van het eene eynde der Canoa tot het ander een decksel van schoon bereuckwerckte Matten, op gehouden met steunfels van riedt gemaect, boven het hoofd, onder het welke een jeder in sijn betaemelijcke ordere sat, van de welcke sommige van jaeren en een deftich gelaet waeren, maeckende een fray aen sien. Daer onder waeren oock een deel fraye en welgemaecte Jonge Mannen, mede gelijk de andere in het wiggekleet, de rest waeren soldaten, die in goeden ordere, rontsom aen beyde zijden stonden, buyten de welcke de roeyers in een slach van Galleryen dry op een ry langhs het Schip loopende, en ontrent dry ellen daer af staende, en den een in ordere laeger dan de andere zijnde, saeten, zijnde aen jeder van dese Coracorres of Indische Galeyen, tachtich roeyers. Dit vaertuygh was vorders voor sien, met oorloghs gereetschap, en een jeder der krijghs-knechten had sijn swaert, schild en dagge of critz, behalven andere waepenen, als lancien, worp-schichten, pijlen en boogen. Komende aldus in ordere by het schip, roeyden sy daer rontsomme, de een achter den ander, doende in het voor by vaeren, een jeder sijn eerbiedigheyt, op een seer nederige wijze. Korts daer aen quam de Koninck selve, verselt met ses deftige en oude Persoonen, die hun gehoorsaemheyt met een wondere nederigheyt toonden. De Koninck was een langh man, en schein groot veermaeck in het geklanck van speeltuygh te scheppen, aen den welcken en den Adel de Generael ver-

Befoek
van den
Koninck.

eeringe deed, daer se sich wel te vreden mede betoonden, maer hy bleef van boort af.

Eyndelijck verfocht de Koninck verlos om te mogen vertrecken, belovende den volgende dagh weder aen boort te komen, en hen ondertusschen van noorderdrift te versorgen, gelijk hy hen noch dien dagh Meel of Lagu, van den top van seeckere slagh van boomen gemaect, toefant; zijnde suyrachtigh, maer als suycker in de mont smeltende, van welck Meel sy een slagh van platte koeckenbacken, diese tien jaren en meer, goet konnen bewaren, sy sonden oock veel Rijs, Hoenderen, dunne Suycker, suycker Riedt en een vrucht diese Figo noemē, met eengroote meenichte Nagelen. De Koninck hebbende beloofd des anderen daghs aen boort te komen, hielt echter sijn woordt niet, maer sandt sijn broeder om sijn verschooning te doen, en Draeck te versoecken, te willen aenlandt komen, biedende sich selven tot pantsman, voor sijn veylige wederkomst aen, het welke de Generael niet aennaem, als misnoeght dat de Koninck sijn woort niet gehouvden had, gelijk oock al de rest van het volck het selfde weygerden, evenwel om eenige voldoening te geven, sandt hy eenige van sijn voornaemste, om des Konincks Broeder weder naer landt te brengen, houdende den Onder-koninck tot pantsman voor hun veylige wederkomst.

Dese wierden door een anderen Broeder van den Koninck en eenige andere Heeren, vriendelijck ontfangen, en met groote eerbiedigheyt in een Slot of anders een groot en wijdt huys daer ten minsten duysent personen by een waren, gebracht. De Koninck was daer noch niet tegenwoordigh, maer omtrent tselfigh desige mannen saeten op hua plaets, die men seyde des Ko-

nincks Raedt te zijn. Daer waeren noch behalven dese, vier desige personen, zijnde geheel in het roodt tot der aerden toe gekleedt, en hebbende Tulbans als de Turcken op het hooft, die mensseyde Factoors en handelaers te zijn, dien in geduerigen handel met de Tarnatanen zijn; daer waren oock twee Turcksche en een Italiaensch Handelaer in dese plaets.

Ten laesten quam de Koninck selver in, zijnde met twalef spietfdragers om geven, en met een schoone sonne-scherm, met Gout beslagen, gedeckt. De afgesondenene nevens een van hun Oversten Moro genaemt, opstaende om den Koninck te ontmoeten, wierden gunstichlijck van hem verwelkomt, en aengesproocken: hy was naer des landts wijsse, maer veel kostelijcker als de andere gekleedt, van sijn middel af, tot der aerden toe was sijn kleedt van Goudt-laken, seer kostelijck, sijn beenen waren bloodt, maer aen sijn voeten had hy schoenen van seecker slagh van vellen gemaect. Aen den Tulbandt die hy op had, waeren aerdiglijck Goude Ringen in gewonden, hebbende vorders een grooten dubbelden Gouden keeten om den hals, oock veel schoone Ringen aen sijn vinger. Sittende in sijn stoel van Staet, stond een Edel-jongen aen sijn rechter handt, met een wayer, waer mede hy sijn aengesicht verkoelde, zijnde twee voeten langhen en een voet breed, met acht Saphiren beset, en voorts seer rijckelijck geborduert en gevlochten tot een hantvatfel van dry voeten langhte. De Engelsche gesanten hun bootfchap afgeleght, en order ontfangen hebbende, kregen verlos te vertrecken, en wierden weder veylijck door een van des Konincks raeden te rugge gebracht.

Dit Eylant is het voornaemste van al de Molucoas, wiens Koning noch seven an-

andere Eylanden, onder sijn gebiedt heeft; de Koninck soo wel als het volck, zijn vande Moorsche Godtsdienst, vierende de nieuwe Maenen, met vasten sonder des daegs te eeten, maer welen den folgenden nacht.

Nae dat dese gesanten waeren wedergekeert, en Draeck al dat hynoodigh had, door des Konincks gunst verkregen had, begoft hy te overleggen, hoe grooten wegh sy noch te vaeren hadden, en besloot derhalven aldaer niet langer te vertoeven, lichte dan het ancker en sloeg weder te zee waert, komende aen seecker kleyn Eylandeken aen het Zuyden van de Celeber gelegen, daerse schoone maecten en ses en twintich daegen verbleven. Hier saegense een slach van een vierigh gewormte, niet grooter als de vliegen by ons, die in sulck een menichte en sulck een licht op de bomen saeten, dat jeder boom of tack wel een brandende kaers geleek. Hy vorderde dan sijn weg te huyswaert, maer op den negenden van January des jaers 1576. geraeckte hy schielijck op een klip, en in het grootste gevaer ter werelt, maer door een bysonder geluck of een genaede van Godt, daer weder af, nae dat sy dry tonnen met naegelen, en acht stucken geschut over boordt geworpen hadden.

Sy quaemen aen het Eylandt Barate-re, en van daer aen Java Major. Als toen by vijf Koningen bestiert, van de welcke hy op een tijdt vier binnen scheepsboort had. Van daer geraecktense sonder veel bysonders te ontmoeten aen de Caep of den uythoek de Buona Esperanca, zijnde het eerste landt daer sy by quaemen, diefe voor by staecten, quaemen aen de Sierra Leona, en van daer ten laesten op den derden van Slacht-maendt, des jaer 1580. weder in Engelandt, zijnde het derde jaer van hun uyt-reyfe. Dit is het

verhael van dese tocht, gelijk het van de Engelsen beschreven wordt. Draeck wierdt op sijn aankomst, en beloning van dese brave verrichtinge van de Koningin Ridder geslaegen. Maer Barnardijn de Mendoza Spaensche gesant in Engelandt, liet niet nae seer over de onwaerdeelijcke Ichade, door Draeck den Konink van Spangien, sijn meester aengedaen, te klaegen, en verkreegh, door sterck aenhouden noch eenige voldoeninge en herstellingh van sulck verlies, gaende alles op sijn reeckeningh en als buyten last der Koninginne gedaen.

In het jaer 1585. wierdt Draeck met een vloot van vijf-en-twintich Zeylen en 2300. soo Soldaeten als Bootsgezellen uytgefonden, lopende op den 12 September uyt Plymouth in Zee, sijn Stedehouwer Generael was Christopher Carlile, Antony Poweel sijn Sargeant Major. Cap. Mathieu Morgan en John Sampson Corporaels te veld. De Landt-Capiteynen waeren Antony Plat, Edward Winter, John Goringh, Robbert Pen, George Barton, John Merchand, William Cevil, Walter Bigs, John Haman, Richard Stanton. Capiteyn Marten Forbischer, mede door sijn reysen vermaert, was Vies-Admiraal in de Primerose, Capiteyn Francis Knolles was Rere Admiraal of Schout by Nacht, in het Gallioen Leicester; sy naemen een Schip tot St-Sebastiaen, zijnde met visch gelaeden, quaemen in de Eylanden van Bayon, daerse boden naer de stadt sonden om te vernemen of het tusschen Spangien en Engelandt Oorlogh of vreden was, en of de Engelsche goederen in Spangien oock aengeslaegen of aengehouden wierden.

De Gouverneur verklaerde van het een noch van het ander niet te weeten, maer dat dit laetste des Konincks goetvinden was. Sy brantschatten de bors-

Draeck
werdt
Ridder
geslaegen.

Nieuwe
tocht van
Draeck.

Draecks
te huys
reyfe.

Gevaer
van
Draeck.

Sijn we-
ter aen-
komst in
Engel-
landt.

gers en vertrocken weder van daer: hebbende omtrent Vigo eenigen buyt gemaect, quaemen aen Hierro, maer vindende het Eylandt arm, Zeylden van daer nae de Eylanden van Cobo Verde, en op St. Jago tusschen de stad Praya genoemd, en aen St. Jago met 1000. mannen gelandt, en het volck uyt de stad gevluht zijnde, komt daer binnen, schiet daer al het geschuut, bestaenden in 50. stukken af (ter eeren van den Koninginnen geboortedagh, zijnde den 17. van November) en wordt van de vloot beantwoordt; maer vondt daer geen schatten, als Wijn, Olie en Meel, en diergelijcke Lyfchocht; doch hield de plaets evenwel veertien daegen in sijn besettinge, treckende ondertusschen naer St. Domingo twaelf Engelsche mijlen te landtwaert in, daer hy al het volck mede gevluht vandt. Naer veertien daegen verblijfs scheyden sy weder van daer, nae datse de stad Praya verbrandt hadden, zijnde niemant van de Inwoonders, te voorscheyn gekomen, om voor de stad te sprecken, misschien om datse sich te schuldigh kenden, over hun Moorde-ry eenigen tydt te vooren aen het volck van den ouden Meester Hawkins gepleeght.

Het eerste Eylandt daer sy aenquaemen, was Dominica, het naeste daer aen St. Christopher, van waer sy naer Hispaniola overstaccken, landende, op het bericht van een Fregat datse genomen hadden, negen of tien mijlen bewesten Sant Dominico, op Nieuw Jaers dagh, des Jaers 1586. omtrent den middagh naerderden sy de Stadt, onder het geleyde van Carlilo, 150. mannen te paert vertoonden sich buyten de Stadt, maer vluchten weder te rugge sonder jets aen te vangen.

Sy verdeelden hunne troepen in twee deelen, om beyde de West-er Poorten teffens aen te tasten. Hebbende een

chargie van het geschuut der Stadt uytgestaen, vielen sy haetelick aen, om geen tweede te verwachten, en geraeckten, nae datse die van binnen op de vlucht de Noorder Poort ingedreven hadden, hol over bol in de Stadt. Beyde de troepen ontmoeten malkander op de Marckt; daer sich een jeder van beyde beschanfte. Den volgenden nacht vierdt het Casteel verlaeten, en aldus bleven de Engelschen meester van de Stadt, die sy een geheele Maent behielden, brandende verscheydene huysen af eer sy de Spaenjaerden tot het vrykopen van de rest, konden bewegen, voor de welcke sy ten laetsten 25000 ducaeten gaeven, buyten dat was de buyt niet seer groot. Sy vonden in het Stadthuys des Konincks waepen, hebbende op het laeger gedeelte van het schild een werelt-kloot geschildert, waer op een paerd met sijn achterste beenen stond, hebbende de voorste buyten de kloot, met dese woorden by den muyl geschreven, *Non Sufficit Orbis*, een Weerelt is niet genoegh.

Van St. Dominico wenden sy de stevens naer Carthagena, aen het vaste landt gelegen; van waer vijf mijlen weeghs, sy, onder Capiteyn Carlile gelandt zijn, die by den nacht voort toogen; terwijl Draeck sich selven met de Vloot aen de Zeekant vertoonden; die eyndelick de Stadt vermeersterende, deselve ses weecken ingehouden heeft, nemende Don Alonzo Bravo, Gouverneur van de plaets gevangen: naer dat sy eenige huysen verbrandt hadden, wierdt de rest voor 11000 ducaeten vrygekocht. Sy hadden van St. Jago een sickte onder het volck mede gebracht, die op de reyse naer West-Indien wel twee hondert mannen overboord geholpen had, dese noch onder hen voortgaende (zijnde een pestilentielle pleck-koorts) bracht noch eenige van hun volck om den hals, en veel andere

Praya
verbrant.

St. Domi-
nico ver-
overt.

Hoogh
moedige
waepen-
nen.

Cartha-
gena ver-
overt.

Swaere
sieckten.

dere in een slechten staet van kracht en verstandt, voor een lange wyl. Dit veroorzaekte het schorten van hun voorgenomen tocht naer het Nombre de Dios en Panama, en inde plaets van die, seyrende langhs de kust van Florida, naemen en verbrandenfe aldaer, twee Spaensche besette Steden, St. Antonia en Santa Helena, beneffens de sterckte St. Jan.

Vordere daeden.

Vinders van het Toeback drinken in Engelandt.

Tocht van Draeck tegen Spangien.

Van daer het landt Virginia langhs seyrende, namenfe de Engelsche volckplantingh aldaer, met Meeſter Lane hun Gouverneur zijnde, door Walter Raleigh daer heen geschickt, weder naer huys. Men wil, als Cambderi secht, dat dese de eerste zijn geweest, die het gebruyck van den Toeback in Engelandt hebben ingevoerd, dat naderhandt soo geluckighlijck toegenomen, en tot ons overgekomen is. Sy quaemen weder op den 28. van July in het jaer 1586. tot Portsmouth aen, hebbende veroverd boven 200 Metaele en 40 Isere stucken geschuts, en voor hun gantschen buyt de waerdye van 60000 ponden sterlinghs, doch hadden door de voornoemde sieckte 700 man verlooren.

Haer Majestejt kennis bekomen hebbende van die genoemde onoverwinnelijcke Zee-macht, die in Spangien tegens haer vervaardicht wierdt, en het volgende Jaer te voorschijn quam, sandt een Vloot van 30 seylen, onder het bevel van den Ridder Francois Draeck. Op den 16 van Grasmaent, twee scheepen van Middelburg komende van Cadix, ontmoeten hem op de hoogte van 40 graeden, gaeven hem bericht, datter tot Cadix en daer omtrent groote toefstel voor de Spaensche vloot tot Lisbon wierdt gemaect, waer over Draeck sich met alle mooglijcke spoedt darwars begaf, om desen toefstel, soo veel hem mooglijck mocht te verhinderen en af te snijden.

Hy komt op den negentienden, voor Sonnen onderganck in de haeven van Cadix, zijnde door de Spaensche scheepen aldaer leggende, op het inkomen met des Stadts Galeyen verwellekomt, maer die naer weynig schutgevaert sich ten eersten weder onder de Sterckte begaeven. Daer laegen als toen op de Rede 60 scheepen en eenigh ander kleynder vaertuygh, onder het faveur van de Sterckte. 20 Fransche scheepen vluchten naer Port Ryael, beneffens eenige andere Spaensche scheepen, sonder dat de Engelschen ter oorsaek van de drooghten sulcks verhinderen konden. Een groot schip van 1000 lasten, met dartigh Metaele stucken voorsien, en rijckelijck gelaeden, schoot Draeck op het inkomen van de haeven in de grondt. Twee Galeyen quamen oock van Port Riael, en twee andere van de Porto Santa Maria, die me wat wilden schieten, maer waeren blyde datse aen een kant bleven.

Sijn aankomft tot Cadix.

Eer de nacht aen quam waeren al acht-en-dartigh scheepen door de Engelschen veroverd, en sy aldus meesters van de Rede; maer de Galeyen hadden sich, als geseht is, onder de Sterckte begeven. Van twintigh Hollandtsche Hulcken, door den Koninck aengehaelt, en hun goederen tot des selfs gebruyck verbeurt gemaect, wierden veertien verbrandt, zijnde de overiges tot Port Ryael met Wijn en Broodt gelaeden, om dat nae de Spaensche Vloot te Lisbon te brengen. Een groote Caraeck van 1400 lasten, toebehoerende den Marquis de Santa Cruz, beneffens vijf Biscayers, met voorraedt voor de selve vloot, noch een schip van 1000 lasten met Piecken, en ander Iserwerck gelaeden wierden mede verbrandt. Een Sbataya van 250 lasten met wijn gelaeden wierd genomen, en daer nae in Zee ontladen en inde Brandt gestoocken. Een Vlieboot gelaeden

Scheepen genomen en verbrandt.

met

met Beschuyt, wierd half ontladen en soo verbrandt, twee andere hielden de Engelschen by sich, tien andere barcengeladen met Wijn, Raffijnen, Vygen, Oly, Tarwe en andere voorraedt wierden mede in den brandt gestoocken, dese acht-en-dertich scheepen, soo gesonken als verbrand, en genoemen, quaemen aen Reeckeningh by de Engelschen daer van gemaect, tot een getal daer van dertien duysent Lasten scheeps. Daer laegen noch in hun gesicht tot Port Royael, by gissingh omtrent veertigh fayken, behalven die van Cadix daer heen gevloten waeren.

Terwijl de Engelschen aldaer laegen, lieten hen de Spaensche weynigh ruste, doende niet als soo uyt de Galeyen, en van de strandt, als uyt het Casteel op hen te schieten, plantende geduerighlijck weder nieuw geschut, daer sy maer oordeelden hen eenige schaede te sullen kunnen bybrengen; terwijl dese ondertusschen anders niet deden als het eene schip voor en het andere nae dat sy genomen hadden, met het inkomen van de vloet, aenbrandt te steecken en te laeten dryven, daer het bootsvolck haer hooghste vermaeck schein in te hebben, gebruyckende het selve tot een verquickingh van hun arbeyt by daegh en by nacht, diefe tot het ontladen van de genomen scheepen mochten besteden,

Eyndelijck naer twee nachten en eenen dagh aldaer sich op gehouwen te hebben, vertrock Draeck weder uyt de haven van Cadix op een vrijdagh smorgens, hebbende seer weynigh schaeden geleden. Tien Galyen voegden hen op hun vertreck, om hen met hun swaer geschut te beschaedigen, maer deden weynigh hinder, eyndelijck de wint weder gaende leggen, smecten sy het weder overstaeg, en wierpen omtrent een Mijl van Cadix hun

Vertreck
van
Draeck.

ancker uyt, daer sy van de Galeyen niet gemoeyt wierden.

Sy quaemen daer nae voor de haven van Lisbon alwaer de Marquis van Santa Cruz met sijn Galyen lag, die de Generael nodichde om een koegel te wisselen, maer hy weygerde het. Van daer naemen sy hun wegh naede Azores, en ontmoeten een Portugeesche Carack Sant Philippo genoemt, die in haer uytvaart dry Japonische Princen naer Indiën gebracht had, die sy naemen, zijnde de eerste van dat slag, dat de Engelschen ooyt verovert hadden, maer bleef geensints de laetste, wanneer sy dien landtaert in het landt daer de sprinckaeder van hun Rijkdominenlegt, quaemen besoecken, om beneffens de Hollanderen daer hun gedeelte van te hebben, gelijk elders, verhandelt is.

Ondertusschen ging de toerustingh van de Spaensche vloet haer gang, zijnde grooter als men geduerende dese Nederlandtsche Oorlogen, oyt had gesien: sy stack op den 30 May van Lisbon in zee, sterck 145 seylen van de welcken hondert en tien seer groote van seven en acht hondert lasten ten Oorlogh toegerust waeren, zijnde de rest voorraedt en andere scheepen. Men telde op dese vloet twee duysent en vijf hondert Metale stucken, onder de welke heele en halve Cartouwen waeren, het krijgsvolck bracht uyt een getal van twintig duysent man, zijnde al Spangiaerden, van de welke de helft, uyt de Guarnisoenen en besettinge van Italien, Sicilen en Milanen gelicht, en de andere van nieuws geworven waeren. De bootsgesellen waeren twaelf duysent in het getal, bestaende uyt alderhande volckeren. Hier by quam de bloem van al den Spaenschen Adel, van Hartogen, Graven, Marquisen en diergelijcke beëternaemde. Men druckte tot Madrid een

Toerustingh der
Spaensche
vloet.

Boekf-

Boecksken daer in het getal der krijgs en booslieden op ieder schip, de naemen van al de hoofden en vrywilligen, het getal en Calibre van het Geschut, het Buspoeder, de voorraad van Tweeback, Speck, Kaes, Rijs, Boonen, Erveten, Oly, Edick, Wijn, en Versch Waeter uyt gedrukt wierden. Welck boecksken in het Nederduytisch door een Spaensch-lievende vertaelt zijnde, dit versch op sijn voorhoofd droegh.

*Tu quae Romanas voluisti Spemere Leges
Dijces Hispano subdere Colla Iugo.*

dat is:

Gy die de Roomsche wet moetwilligh komt versmaden
Sult leeren 't Spansche Jock op uwen hals te laden.

Willende daer mede de Koninginne Elisabeth uyt drucken. De Hartoch van Parma maecte oock inde Nederlanden een ongemene grooten roestel, van minder vartuygh en een groote macht van Oorloghs volck gereet, om daer mede uyt Duynkerken in Zee te komen, en benefens de andere Zeemacht, het voorgenomen besluyt te helpen uyt voeren; maer wierdt foodanigh door de Hollanderen daer binnen beset, dat hy geen middel konde vinden om uyt te geraecken. Maer soo sijn toerustinge als andere omstandigheden dit groote werck aengaende, bewaren wy voor een andere gelegenthey, en een wijtloper verhael, daer wy met eenige bysonderheden den lesfer van verhoopen te dienen.

De vloot onder het hoogh gesagh van den Hartogh van Medina Sidonia, alsoo de Marquis de Santa Cruz, die de Koninck in sijn Zeerochten voor lange gewoon was te gebruycken, over leden was, wierdt op den 30 July by Plymouth gesien. Draeck, is, eerst

met weynigh scheepen, deselve ontmoet, hebbende evenwel dat voordeel dat sijn vaertuygh door haer kleynthe en lichte, bequamer, als sulcke geweldige gevaerten keeren en wenden konden. Een Spaensche Vice Admiraal die een weynigh achter afgebleven was, wierd door hem genomen en in Engelandt opgebracht, op hebbende acht hondert mannen, van de welke veel, onder het veroveren geschooten wierden, onder de welke Don Pedro de Baldez Onder-Koninck van Andalousie, mede een gevangen was. Een ander wierdt door een Nederlandts Busfchieter, die van een Spaensch Hopman, voor een verraeder gescholden wierdt, om dat die nae sijn meyningh het geschut niet wel aenleyde, werpde den londt in het Buspoeder, in de brandt gestoocken, hy selfs sprongh in het waeter. Op den eersten van Oogstmaend heeft de Heer Houward, de grooten Admiraal en Zeevoogt van Engelandt, by Draeck gekomen zijnde met al de Engelsche Zeemacht, een geweldigh schutgeveert met de Spaenschen gehouden, gaende het geschut op malkander soo kort en geduerigh los, of'er musquetten doende geweest waeren, het welke soo acht uren aen malkander duerde, sonder dat evenwel van beyde sijden eenige scheepen gebleven sijn; alleenigh een groot Spaensch schip leek geworden zijnde, is by Cales gestrandt.

De Spaensche Vloot is daer op onder Cales ten ancker gelooopen; van waer de posten gedurighlijck naer Parma heen en wederliepen, om hem in zee te doen komen, maer dese verklaerde het selve, ter oorfaeck van de Hollanderen die hem beset hielden, niet te konnen doen; en inderdaet aen dese versamelinghe der twee Vlooten hingh het gantsche werck, wanneer sy gewisselijck, hoe onmogelijck het oock

Draeck ontmoet de Vloot.

Spaensche Vice Admiraal genomen.

Een ander Schip verbrant.

Spaensche hoogmoet.

Parma door de Hollanders beset en ingehouden.

scheen, jets aengevangen souden hebben gehadt. De Engelsche ondertusfchen gaeven de Spangiaerden geen tijdt om aldaer langer te verblijven, maer staecten inder nacht, acht van hun eygen scheepen aen brandt, en souden die voor windt en voor stroom, op de Spaensche scheepen aen, die daer over vol verschrickingh, om sich te bergen, hunne kabels af hieuwen, en sich redderden soo veel als sy konden, welcke verwarringe een begin en aenvangh tot de algemeene overwinningh was. Hier op vingh men weder aen met grof geschut op malkander te donderen, het welck omtrent tien uren naer malkander geduert heeft, door het welcke een groot Gallioen dat acht hondert man op had, en noch een Biscayer, leck en onmachtigh geworden zijnde, naer de Wielingen dreven, en aldaer van de Vliissingers genomen zijn. Veel volcks bleef op dese scheepen van de Spaenschen doodt, de gequetsten wierden, sonder losgelt naer Antwerpen gesonden, willende de Zeeuwen geen onkosten tot hun genesinge doen. Maer Don Diego Pimentel de Broeder van den Marquis de Tavera, met Diego de Valasco, Allonso de Vargas, Marquis de Lisbona en verscheydene anderen, wierden naer Hollandt gebracht. Maer de Bischayer zijnde met voorraedt en goeden Wijn gelaeden, gaf de Zeeuwen oorsaeck tot hun verderf, alsoo deselve sich droncken drinckende, en het pompen vergetende, het schip met omtrent vijfen-twintig plonderaers te gronde gingh. Een Galeasse wierd oock by de Engelschen veroverd, daer Hugo de Moncada op doodt bleef.

Beyde de Vlooten, dreven soo langs de kusten van Hollandt en Vrieslandt, hebbende de Spangiaerden hun Vloot, met twee groote scheepen voor, en twee achter, beslooten, die volgen konde mocht, die niet konde liet men ter

genaede der vyanden. By nacht dreven sy sonder seylen en by daegh met een focck. De Engelschen volghden al op een Cartouws schoot, en pafsten op die achter bleven; maer konden, ter oorsaeck van de geweldige hooghte der Spaensche scheepen deselve niet enteren.

Dewijl men vreesde dat de Spaensche de Eems, of de Zondt souden aen doen, wierden over al de baeckens op genomen, daer van, eenige te Spaensche gefinde, stercke klachten over gemaakt wierden. Men heeft naderhandt vernomen dat de benauwtheyt van den Harrogh van Medina, en de andere Hoofden, soo groot in desen standt van saecken waren; datse oock raedt slaeghden, of men de Vloot, behoudens het leven, niet sou over geven. Maer dese schrick verdween als sy saegen dat de Engelschen, uyt gebreck van Buspoeder hun voordeel niet verder vervolghden.

Aldus keert de Spaensche vloot weder noort-westwaert over, swerwende, omtrent veertien daegen tijts by Jar-mouth, Scharbury en daer omtrent, en toonende hier door noch hoop te hebben, sich met Parma te vereenigen, die daer oock alle naersticheyt toe aenwende, dwingende het krijgsvolck te sloop te gaen, die oock met sijn eygen handt eenige Hoplieden, die de onmogelijckheyt van de Hollanders van daer te jaegen, voor seiden, gelijk men wil, door stoocken heeft. Duyfent uytgelesene Musquetiers geraeckten, met schoone woorden en beloften, tegen de Nederlanders uyt, die oock dapper aenvielen en veel schaede deden; maer meest al in de kaers vloegen.

Medina nu ten eynde van sijn hoop zijnde, seyde achter om Schotlandt, langs de Orkneys of Orcades, om soo in Spangien te geraecken, hebbende in het eerste een gewenschte windt, maer zijnde de groote, en door het schieten,

Voorfor-
ge in
Vrieslandt
tegen de
Spaen-
sche, en
ontijdige
klachten
daer over.
Be-
nauwt-
heyt van
den Har-
roch van
Medina.

Iver van
Parma,
om in
zee te
komen;

Hardt
gerecht
tusfchen
de Spaen-
sche en
Engel-
schen.

Schepen
van de
Vliissin-
gers ge-
nomen.

ver-

Die Schlacht bei...

CAL. 17

8
r
d
f
f

4
:
f

verlemede scheepen lancksaem in het voortgaen, konden sy met dien wint geen haeven beseylen, maer wierden op den darden van Herfmaent, van een groote storm belooopen, die hen van malkander verstrooyde. Een deel van dese machtige Vloot, is by Yerlandt geftrandt, waer door omtrent de twee-en-dartich scheepen soo gesoncken, als by de Yerenomen, en by de tien duysent zielen gebleven zijn; van de overige zijn eenige in Noorwegen en elders geraeckt en aengeslagen. Eenige versleyden soo verre dat men nooyt tijdinge daer van gehooft heeft. Een-en-dartich scheepen, andere seggen van 53. onder de welcke maer een degelijck Oorlogs-schip was, zijnde dat van den Generael Medina, zijn behouden; maer seer ontredert in Spangien geraeckt.

Jammerlijcke verstroyingh van de Spaensche Vloot.

Groote blijdschap in Engelandt en droefheynt in Spangien over dese nederlaegh.

Het was wonder wat vreugde dese zegen in Engelandt, veroorsaecte, hoemen Godt, voor dese wonderlijcke verlossinge gedanckt, wat zegenpraelen steeckspeelen, en vreugde teekenen men aldaer aengefelt heeft; en in tegendeel wat droefheynt daer over in Spangien en het geheele Spaensche gebied was, zijnde elck in rouw soo over sijn bysonder als het algemeene verlies; in voegen de Koninck het draegen van rouwklederen, als voor een geheel korten tijdt, met openbaere bevelbrieven heeft moeten doen verbieden. Een wasser echtert tot Lisbon, die niet goet Spaensch, eenige blijdschap over dit hun verlies toonende, daer over opgehangen wierdt. De Koninck van Vranckrijck lachte daer om in sijn vuyft, maer aldermeest om den Spaenschen Gefant Barnerdijn de Mendoza, die hy wijsmaecte zeeckere tijdingh te hebben, dat de Spangiaerden geluckichlijck in Engelandt gelandt waeren, voegende daer de schoenste en waerschijnelijckste om-

Mendoza door valsche bericht bedrogen.

standigheden van de Werelt by, het welcke Mendoza, als uyt des Koninck Mont, geloofgevende, landt die terstondt een Post met dese schoone tijdinge naer Madrid, en liet oock het bericht daer van in druck uytgaen, en tot Parijs langs de straeten verkoopen, maer dit was een korte vreught en lange naerwee voor hem en sijn Meester. Roem behaalde een ongemeene Roem by dit Spaensche verlies, als die oock inder daet, daer veel heeft toegebracht.

Eyndelijck is hy in het jaer 1595. met ses van des Koninginnē, en een-entwintich andere Scheepen en Barcken, op hebbende 2500. man en jongens, tot bysondere dienst van de Koninginne, naer West-Indien in geselschap Sir John Hawkins, gesonden. Sy seyliden van Pleymouth op den 28. van Ooghtmandt. Op den twaelfden van Slachtmaendt, is aen het Oostelijcker gedeelte van St. Juan de Puerto Rico, de Ridder John Hawkins gestorven. Sy vonden dese Haeven seer vast en sterck tegens hen gemaect; evenwel verbranden sy daer vijf scheepen elck van 200. lasten, en van 20. Metaele stucken geschuts, zijnde rijckelijck geladen. Op de vijf-en-twintichsten voeren sy Mona voorby, en op het begin van Wintermaent veroverde Draeck Rio de la Hacha, als mede de Rancheria of de Paerle Visschery.

Laetste tocht van Draeck.

Doot van Sir John houwkins.

De Spangiaerden sochten hun stad voor 24000. Ducaeten van het verbranden af te koopen, de welcke sy in Paerlen souden betaelen, maer die wildense Draeck soo hoogh aen rekenen, dat hy hen deselve weder te rugge sandt, en beyde plaetsen in koolen sette. Op de seventienden veroverde hy Tapia, en korts daer aen Santa Martha, en nam den Generael Lieutenant van de Spaenschen gevangen. Op den seven-en-twintichste, nam hy Nombre de

Steden by hem veroverd en verbrant

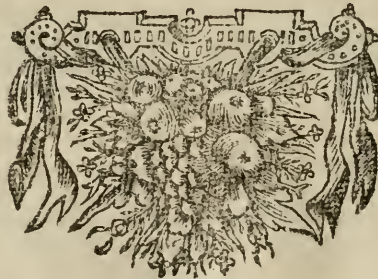
Dios in een ongefonde plaets die veel ſchadelijcke regen-vlaegen, onderworpen is, maer hebbende een ſchoone haeven, aen beyde ſijden met een lange rye ſteenrotsen beſet.

Op den Negen-en-twintighſte begaf ſich de Ridder Thomas Baskervile met 750. ſoldaten naer Panama, niet ſonder veel ongemacks van quade wegen en boſſchen uyt te ſtaen, en voornamentlijk van de Spangiaerden, die ſich in deſelve op hun voordeel hadden geleght. Naer een reyse vantien mijlen geraeckten ſy by een ſterckte, leggende boven op een bergh, gelijkker noch ſulcke twee andere tuſſchen dat en Panama waeren, zijnde door de kenniſſe die de Spaenſchen van hun komſt hadden, op voordeel geſterckt en beſet. Dit veroorſaecte Baskervile weder te rugge te keeren, en Draeck te vertrecken, naer dat hy de ſtadt Nombre de Dios en eenige ſchêepen verbrant had. Maer nu was het dat onſen Zee-ridder mede een eynde van al ſijn ondernemingen maecte, want zijnde door een ſware buyckloop, aengetaſt,

is hy daer aen, op den 23. van Loumaent des jaers 1596. geſtorven. Hy maecte den ſoon van ſijn broeder Thomas Draeck ſijn erfgenaem, en de Ridder Thomas Baskervile volgde hem op in ſijn plaets. Op den ſes-entwintichſte van Sprockel ontmoeten de Spaenſche vloot van twintigh ſeylen malkander, dat een gevecht van twee uren te wege bracht, naer het welke ſy ſcheyden, zijnde een groot ſchip van de Spaenſchen dien nacht verbrandt. Byndelijck komt de Engeliſche vloot naer deſe verrichtinge weder in Graſmaent, tot Pleymouth binnen, hebbende vry hier en daer, en voornamentlijk tot Nombre de Dios ſchoonen buyt aengemunt en ongemunt Silver gemaect. Maer of wy hier van het leven van Draeck een eynde maecten, wy doen ſulcks echter niet met ſijne daeden, daer wy in het vervolgh noch een dappere proeve, (hoewel onder een andere beroemde naem, doch ſonder miſdeelingh van ſijn Roem) ſullen geven.

Sijn
Doet.

Vordere
daen
van
Draeck
elders te
verhandelen:

't LEEVEN en DADEN
 VAN
 THOMAS
 CANDISH.

I N H O U D.

A *Ekomsf van Thomas Candish. Zijn Zeetocht. Stadt geplondert. Zijn aenkomst aen de kust van America. Grootte Menschen. Komst aen de Straet van Magellanes. Philippus Stadt. Jammerlijcke staet daer af. Boose wilden. Aenkomst in de Zuyd Zee. La Mocha. Santa Maria. Arauco een rijck geweest. Conception. Quintero. Landt-tocht. Gevecht met de Spangiaerden. Morro Morreno. Vreemdt vaertuygh. Schip genomen. Rijcke Scheepen genomen. Paita gewonnen en verbrandt. Haer beschrijvingh. Pima. Gevecht met de Spangiaerden. De Hugh Gallandt in de grondt geboort. Aenkomst aen Nuova Espagna. Aquatulco verbrandt. Cacaos haer waerdye. Acateau verbrandt. Het schip Santa Anna ontdeekt. Aenvangh van het gevecht. Het Schip Santa Anna geeft sich over. Beleefde handeligh der Engelschen tegen de Spaenschen. Te huys-reyse der Engelschen. Aenkomst aen Santa Helena. Vertreck van daer. Aenkomst in Engelandt. Brief van Candish.*

Vaert der Nederlanders rontsom den Aertkloot.

Reyse van Jaques Mahu. Van Olivier van Noort. Zijn voorval op het Princen Eylandt. Aen Rio de Javeiro. Op Ilha St. Sebastiaen. 't Passeeren van de Straet van Magellanes. Hun wederkomst in het Vaderlandt.

Tocht van Joris van Spilbergen.

Sijn ontmontingen aen de Caep St. Vincent. Verstroyen van de Vloot. Moetwil gestraft. Komst in en door de Straet. Ontmoetingh van een Schip. Ontdecken van de Spaensche Zeevloot. Beraedinge over het aentasten der Hollanderen. Spaensche Rodomontaden. Beschryvingh van de Spaensche Vloot. Wijse raedt veracht. Aenvangh van den slagh. Strijdt by den nacht. Strijdt by den dagh. Hardt gevecht. Vlucht der Spaenschen. Moedigheydt van den Spaenschen Vice-Admirael. Schadelijcke plondersucht. De Vice-Admirael sinckt en verdrinckt. Wreedtheydt der Hollanderen. Aenkomst aen Callo de Lima. Aenkomst tot Peyla datse verbranden. Vordere tocht van Spilbergen. Tocht van Willem Schouten en la Maire.

Tocht van l'Heremite en Schapenham.

STaet van de Nassausche Vloot. Turcksche Rovers ontmoet. Misdadige gestraft. Doortocht door de Straet le Maire. Inwoonders van Terra del Fuego. Aentocht naer Lima. Bericht van de Silvervloot. Aenkomst aen Callao de Lima. Ordere om te landen, Spaensche Scheepen verbrandt. Doodt van l'Heremite.

Trots-

Trotsheydt van den Spaenschen Generael. Strengb besluyt. Verrader gestraft. Bericht van den tocht naer Puna. Guayaquil verbrant. Spaensche over boort geworpen. De sterckte Loe. Hoe veroveret. Doodt van den Admiraal Schapenham. Tocht van Hendrick Brouwer. Elias Herckmans.

Y hebben met den Ridder Draeck den wegh ronsom den Aertkloot gebaent, nu vinden wy ons genootsaect, met die geene die hem in dien wegh, soo moedighlijck by hem ondernomen, soo dapperlijck hebben gevolght en voort te gaen, om oock onse landts-lieden van hun verdiende eer niet te beroven. Wy erkennen dat de dagh-registers daer van by ons niet vreemt zijn, maer de lezer sal oock moeten erkennen, dat dese onse verkortingh mede sijn vermaeck, gemack en nuttigheydt heeft. Thomas Candish was de eerste die sijn bekende Landtsman, op dat spoor gevolght is. Dese een Edelman anders Esquire of Schilt-knaep, uyt het Graeffschap Suffolck is op den 21. van July in 't Jaer 1586. met dry Zeylen, de Desire, een schip van hondert en twintrich ton, de Content van tachtich, en the Hugh Galland een Barck van veertigh ton, (op welcke kleyne vloot hondert en dry-en-twintigh personen van alle slag waeren, zijnde voorsien met alle lijfs nooddruf voor den tijdt van twee Jaeren) uyt Plymouth t'zeyl gegaen.

Op den twintigsten Augusti kregenfe de hooghte van Sierra Leona, en geraeckten op den 25. aende Punt op de zuyd-sijde van het selve Sierra; zijnde het selve daer Master Brewer wel bekent, die voor heen, met de Content, de Vice Admiraal, daer binnen liep; vindende daer niet minder als vijf vadem waeters. Sy beroofden aldaer een Stadt van de Negers, die een van hun

volck, met een pijl doodgeschooten had.

Op den lesten dagh naer hun aankomst, vertrocken sy weder vandaer, en quamen op den laetsten van October, omtrent op vier-en-twintigh mijlen van de Cabo Frio in Brasil; ontmoetende aldaer een berg die een hooge ronde knop, boven op heeft staen, sich vertoonende als een stad met twee kleyne Eylanden voor hem. Op den sestienden December quamenfe aende kust van America op de hooghte van 47. graden en een derde zuyder breete, en quamen des anderen daegs, in de haeyen Port of Desire genoemt; alwaerfe hun scheepen schoon maeckten en verkalefaterden. Een Man en een Jongen, besigh met hun klederen aen een Put te wasschen, wierden door de pijlen van een Inwoonder van dat gewest, gequetst: welcke pijlen waeren gemaect van riedt, die punten van harde scherpe steenen hadden. De Landts-aerdt vondense wilt, maer geweldig groot. Sy naemen den maet van een van hun voet-stappen, en vonden die achtien duymen langh.

Op den 28 van Wintermaent, vertrocken sy weder van daer, en quamen tot aen een Eylandt, dat dry mijlen zuydtwaerdt van daer legt, daerfe een groote meniche van Penguins diefe gevangen hadden, in het soutleyden.

Op den 2. January ontmoetenfe een seer fraye witte Caep, leggende op 52. graden en 45. minuten; van welke Caep en laege banck, ongevaer een mijl zuydtwaerdt aen loopt, kome-

Aen-
komst
aen de
kust van
America.

Port of
Desire.

Groote
men-
schen;

men-

Afkomst
van Tho-
mas Can-
dish.

Sijn Zee-
tocht.

Stadt ge-
plondert.

mende tot aende openingh van de gevaerlijcke straet, engte of doortocht van Magellanes. Sy ankerden onder de Caep, maer verlooren een ancker teroorfaeck van het hardt weder, dat hen dry daegen langh by bleef. Op den selfden dagh voeren sy de straet in, en den sevenden vongen sy tusschen den mont van de straedt, en de eerste engte, een Spanjaert, Hernandogenoemt, die aldaer met noch dry-en-twintigh anderen was, zijnde het overblijffel van vier hondert, die dry jaeren te vooren aldaer aen dese engte gelaeten, en tot op soo weynige, door honger en gebreck verstorven waeren.

Dien selfen dagh quamen sy door de eerste engte, alwaer de voornoemde Spanjaert, hen de kiel van een kleyne Barck toonden, het welcke sy oordeelden een Barck de St. Thomas van Draecks gevolg geweest te zijn. Van de mondt van de straet of engte tot aen dit eerste naeuw zijn veertic duytsche mijlen weegs, leggende de cours West en Noordelijck. De mont legt op 52 graeden Zuyder breedte. Van het nauwste van de straet, tot het Penguins Eyland, zijn tien duytsche gemeene mijlen, leggen van daer west zuyd-west, en weynigh meer zuydelijcker. Sy ankerden aldær, sloegen en souden een groote menichte Penguins, om hen voor lijf-tocht, op de reyse te dienen.

Op den negenden dagh vertrockense van het Penguins Eylandt, en setten het zuydwest nae de Stadt van Koninck Philippus aen, welke de Spangiaerden gebouwt hebben; sy had vier bolwercken, en op elck van de selve lagh een metaelen geschut: de stucken selver waren toen in de aerde begraven, maer de affuyten stonden op hun plaets. De Engelschen groeven daer nae, en kregen se alle. De Stad was seer wel geordonneert, en op de beste plaets van de straet geleght om

houdt en water te bekomen. De Kercken hadden sy selver opgebouwt. Sy hadden goede en strenge wetten onder sich, gelijkcker oock een galgh stondt, daerse noch onlanghs een van de hunne aen opgehangen hadden.

Het liet sich aensien, gelijk of deser borgeren lijf-tocht alleen in Mossellen en diergelijcke Zee gewas bestondt: Want anders saghmer niet, behalven wel eenigh wilt, dat van het geberchte aen de versche stroomen drinken quam. Dese Spangiaerden die aldaer gevonden wierden; waeren daer alleenigh gekomen, om de straet te bewaeren, op dat geen andere natien en Landaardt daer door sou komen, en de Zuydsee besoecken (maer gelijk het bleek, dese voorforge was te vergeefs) en geduerende al de tijdt, de welke sy daer geweest hadden, zijnde ten minsten twee jaeren, hadden sy geen saet of gewas konnen doen groeyen of voortsetten, terwijl aen de andere zyde de Indiaenen, hen geduerighlijck besprongen, tot dat eyndelijck hun leef-tocht en voorraedt soo kort wierd, dat dese arme ellendige menschen als katten en honden, in hun huysen en in hun kleederen stierven: Gelijk hen de Engelschen op hun aenkomen noch vonden.

Die geene die noch overgebleven waeren, hadden door de schrickelijcke stanck der doode lichaemen, het geen tot hun onderhoudt, noch overig was, begraven, en de Stadt verlaeten, gaende langhs de strandt, om hier of daer hun voetsel te krijgen, om het leven soo langte behouwden, als hen mooghlijck was, nemende niet mede als een jeder sijn roer, en sijn geweer, die het selfde konde draegen (want veel waeren soo slap dat sy geen macht altoos hadden) en hielden sich alsoo noch een geheel Jaer in het leven, of met wortelen of met kruyden, of met

Jemmerlijcke
staet daer
at.

Komst
aen de
straet.

Philippus
stadt.

eenigh gevogelte dat sy ondertuffchen noch mochten fchieten. Eyndelijck hadden dese lieden beflooten, naer Rio de Plara te reyfen, zijnde noch maer dry-en-twintich perfoonen sterck, onder dewelcke twee vrouwen waren; zijnde het droevigh overfchot, van 400 zielen. De Engelfchen mochten op hun gemaeck hier water en houts genoegh innemen; en de Generael Candish gaf dese plaets den naem van Port Famin, of honger haven. Sy legt 53 graeden, zuyder breete.

Op den veertienden dagh vertrocken fy van daer, en zeylden zuyd-zuydwest aen; en dan weder zuydward, nae de Caep Froward vijf mijlen west zuyd-west, zijnde de felve Caep het zuydelijckfte gedeelte van de geheele ftraet, leggende op de hoogte van 54 graeden. Van dese Caep naemen fy hunnen loop westelijck en by noorden vijf mijlen verre, en fetten het in een Baey of Com, aen de zuydfijde daer van, diefe den Mofsel Bay noemden, om datfe daer van een groote menichte in defelve vonden. Sy bleven in defelve ses daegen langh, dewijl de wint dien tijdt geduerende, altoos westelijck was.

Op den een-en-twintichften vertrocken fy uyt de Mofsel Bay, en gingen noortwest ten westen, tien mijlen weeghs aen, komende by een feer fraye fandige Bay, op de noort fijde van de ftraet, die door den Heer Candish de naem van Elisabeths Bay gegeven wierdt.

Op den twee-en-twintichfte fcheyden fy uyt de Elisabeths Bay inden naer middagh, en feylden omrent twee mijlen van die plaets daerfe een verfehe froom vonden, die Candish met de boot tot dry Engelfche mijlen toe op voer, vindende aen wedersijden feer fraye en aengenaeme oever, met laege en vlacke gronden, gelijk de ge-

heele ftraet oor, geen foodanige, maer wel rouwe rotten en feer hooge geberchten, gefien was. Hy vond op die felve froom een feer groote menichte wilden, die hy fagh en aensprack. Sy waeren al mensch eeters, aeten rauw vleefch, en diergelijcke fnoodt voetfel; en dit waeren die geene, die de Spangiaerden, daer hier voor van gefproken is, foogemocyt en berooft hadden, dewijl men noch onder hen, de naeblijffels van maffen en degens vondt, daerfe hunne fchichten en worppijlen mede voor fien hadden.

Sy hadden al de middelen van de geheele werelt gebruyckt, om Candish met de fijne, hooger de froom op te locken, om hen soo in het net te krijgen, maer als Candish hun bedriegeryen merckte, deed hy fijn Engelfchen vuur op hen geven, waer door eenige onder de voet vielen. Van dese Rivier feyldenfe naer het Canael van Sant Jeronymo, twee mijlen vandaer.

Hier van daen begaven fy fich westelijck aen, tot aen een Caep, aende noort zijde van welcke Caep, tot aen de mont van de ftraet, de cours of loop noort-west ten westen, en noort-west ftreckt. Tuffchen dese Caep en den mont van de ftraet naer het zuyden, laegen fy in een haven, tot den dry-en-twintichften van February, ter oorfaeck van de tegenwinden, en het vuyl en quaet weder, verfelt met fulcken fwaeren regen en stormen, die van de hooge bergen af vielen, datfe de beste kabels en anckers die fy hadden, moften by fetten, om te houwden; want indien defelve hen begeven hadden, fouden fy in het hooghste gevaer ter werelt, van te vergaen, geweest hebben. Geduerende dese tijdt, zijnde by naer een maent, moften fy fich meest met moffelen, steenslecken en eenige gevogelte, datfe fomwijlen hier of daer aen de ftrant mochten vinden

Boofte
Wilden.

den, behelpen. Jeder mijl of twee mijlen heeft men een goeden haaften, het welke het beste voor dese straet is, om de lengte van omtrent tnegentigh Hollandsche mijlen, die deselve langh is, door sulck een naeuwen wegh te bevaeren.

1; 87.
Aen-
komst in
de zuyd-
zee.

Op den twintichften van February, quamen sy in de suydzee: vindende aen de zuyd-sijde van de straet een fraye hooge Caep, met een laege punt daer aen vast zijnde; en aen de noortsijde vier of vijf Eylanden, omtrent ses mijlen van het vaste landt gelegen; hebbende veel gebroocken en overloopen gronden roontsom haer. Op den naer middagh hadden sy deselve Eylanden Oost van haer, om trent vijf mijlen weeghs, en de windt zuydelyck.

Op den eersten van Maert beliep hen een storm, op welcke nacht de Hugh Gallandt van hen af dwaelde, zijnde op negen-en-veertigh graeden en een secunde, en vijfen-veertigh mijlen van het landt. Dese storm duerde drie of vier daegen, niet sonder het hooghste gevaerter werelt. Op den vijftienden des morgens, quam de Hugh Gallandt tusschen het Eylandt van Santa Maria en het vaste landt door en soo weder by den Admirael en de Content, leggende voor het Eylandt la Mocha. Alhier gingh eenigh van het volck, met des Vice Admirals boor aen landt, die met de Indiaenen en hun boogh geschut, aen het gevecht geraeckten; maer dese kregen het tegen hun vuur geweer te quaet. Op den achter middagh lichten sy het ancker, en begaven sich, onder de wester-syde, van het Eylandt van Santa Maria, rydende daer op ses vadem waters en een goede gront, seer gemackelijck.

La Mo-
cha.

Santa
Maria.

Op den sestienden gingh de Generael selver met seventien of achtieman naer landt, hebbende elck sijn geweer by sich. Eenige Indiaenen quae-

men by hen, met twee de voornaemste van het Eylandt, die hen welcom aen landt heeten, menende dat sy Spangiaerden waeren, naedemael sy der selver onderdaenen zijn. Dese Brachten hen naer een plaets, daer de Spangiaerden een Kerck, met Kruycen en Altaeren daer in hadden opgerecht; omtrent dese Kerck waeren twee of dry Packhuysen, de welcke vol Tarwe en Garst laegen, al op gemaeckt en opgepackt, zijnde soo suyver en goet almen ergens sou konnen vinden; welke dingen de ingesetenen vergaedert en gevaet hadden, om tot hun Tribuut en schattingh wanner de Spangiaerden daer souden aenkomen, hen te geven: maer de Engelschen hielden het voor sich selven, gelijk sy ook so veel Verkens kregen, als sy sout hadden om in te souden, een groote menichte Hoenderen, en packen van Palates wortelen, eenige gedrooghde visschen, en menichte van Mais. Laerende noch meer achter als sy konden mede nemen.

De Generael onthaelde de twee voornaeme Eylanders aen sijn boordt, seer wel met eeten en wijn, maeckende hen wacker vrolijck, maer sy ten laersten bemerckende dat sy geen Spangiaerden waeren, beduyden den Generael met teekenen, dat, indien sy wilden naer het vaste landt, en Arauco gaen, sy daer veel gout souden vinden, en andere groote rijckdommen, behaellen. Maer of hen de Generael niet verstaen had, of anders sulcks niet sagh te ondernemen; hy maeckte sich vaerdigh weder in zee te steecken, en gingh op den 18 des morgens weder t' zeyl; settende het al dien dagh noort noort-oostelijck aen; omtrent tien mijlen, komenden ten ancker aen de Conception; en werpende het uyt onder een Eylant, maer vertrocken des anderen daghs morgens, weder, sonder aen landt te gaen, komende eyndelijck in de

Arauco
een
Rijckge-
west.

Concep-
tion.

Quinte- de Bay van Quintero daer Hernando de
ro. Spangiaert, diese in de stract, op ge-
nomen hadden, tegn sijn eedt en be-
loften hen verliet.

Op den laesten van Maert gingh Ca-
piteyn Havers met vijftich of tseftich
mannen, met hun schietgeweer en
waepenen aen landt: sy reyden seyen
of acht Engelsche mijlen te lande-
waerts in; vindende over al een goet
getal, soo groot als kleyn vee; maer
al seer wilt. Sy saegen oock veel paer-
den, maer oock seer schouw en wildt;
beneffens een grooce menichte haesen
en conijnen; heele kudden parrysen, en
ander wilt gevogelt. Sy vonden het
landt seer vruchtbaer, vol van schoone
en versche stroomen, en metalderhande
wildt gevogelt voorsien.

Hebbende dese lieden gereyft soo
verre tot dat sy, ter oorlaeck van de
wonder hooge bergen niet vorder kon-
den, sloegen sy sich selven, by een
seer schoone en versche Rivier, loopen-
de door een aengenaeme beemd, aen
de voet van een gebergte, ter neder,
daer sich een jeder uyt die schoone
stroomen versichte, en keerden eynd-
delijck soo weder naer de scheepen,
nemende den naesten wegh, nae hun
stadt, soo sy meenden. Sy gingen we-
der den geheelen dagh sonder eenigh
mensch te ontmoeten, maer wel me-
nichte van wilde honden, evenwel
waeren dien selven dach twee hondert
ruyters, op hen op de been, door toe-
doen van den Spangiaert, die hen dien
voorgaenden dagh verlaeten had; die
hen had te kennen gegeven, dat de
macht der Engelschen seer kleyn was,
en sy alle seer af gematteert waeren:
en al hoewel sy hen dien dagh wel ge-
sien hadden, derfden sy hen evenwel
niet aen tasten, naedemael sy geduerigh-
lijck, ingoede ordere en als slaghaer-
digh aen togen; maeckende een schijn
van een vry grooter troep, als sy had-

den, altoos sy quaemen behouwden
en onverhindert weder te sloop.

Den volgenden dagh zijnde de eerste
van April, gingh een gedeelte van het
volck aen landt, om waeter te haelen,
uyt een put, die omtrent een vierden-
deel van een Engelsche mijl, van de
strandt af stondt. Terwijl sy daer mede
yverigh besigh waeren, komender om-
trent twee hondert ruyters van het ge-
berchte af, die alee de Engelschen
sich tot tegenweer konden vervaardigen,
twaelf van de selven afsneden,
diese ten deelen omden hals brachten,
en ten deelen gevangen naemen. De
rest wierdt door de andere die aen de
strandt waeren, hoewel, maer vijftien
in het getal die waepenen hadden,
ontset; dese setten het te saemen soo
dapperlijck, op de Spangiaerden aen,
dat deselve ten laesten naer datse een
geheel uur te saemen hadden gescher-
mutzeert, de vlucht naemen, laetende
vier-en-twintich van de hunne op de
plaets leggen. Naer dit voorval, lieten
sy hen met vreden, soo datse mochten
waeter haelen en doen wat sy wilden.

Op den vijftden dagh vertrocken sy
weder uyt dese Bay van Quintero en
quaemen op den vijftienden aen een
plaets die Morro Moreno genomt
wordt; leggende op de hooghte van
23 en een half graedt, recht onder den
Tropicus Capricorni, hebbende een
seer goede haeven. Alhier ging de Rid-
der Candish met dertich man aen landt;
daerse vriendelijck van de inwoonders
ontmoet wierden; zijnde een slecht
eenvoudig volck. Sy vonden daer een
wonder slag van Canoas, zijnde ge-
maeckt van twee vellen, gelijk twee
blaesen, die aen een eynde vol wints
worden geblaesen, zijnde met de se-
nuwen van eenigh wild gedierte vast
aen eengemaekt, dewelcke soo haest
sy in het waeter komen op swellen, en
de vracht boyen houden. Met dit vaer-

Gevech
mer de
Span-
giaerden.

Morro
Moreno.

Vreemt
vaertuyg.

tuygh derven sy sich self in zee begeven, en vangen veel visch daer mede, dat sy de Spangiaerts in scharatingh moeten geven.

Op den dry-en-twintighsten des morgens, naemense een kleyne Barck, die uyt Arica quam, diese hielden en St. Joris noemden, nae dat de scheepslieden het verlaeten en sich met hun boodt, wegh gemaect hadden. Het selfde geschiede met een groot schip van hondert ton, rydende aen ancker, op de rede van Arica. Op den ses-en-twintichsten, nae dat sy noch twee andere Barcken genomen hadden, scheyden sy van daer, nemende des anderen dachs weder een kleyne Barck die van St. Jago quam, in de welke sy een George een Grick vonden, die hen voor een goet piloot en stierman, langs dese geheele kust van Chili verstreecten.

Op den darden van May, quamen sy in een kleyne Bay, daer dry kleyne steden in zijn. Paracca, Chinca en Pisca genoemd. Eenige gingen daer te lande, en naemen eenige huysen in; daerse brood, wijn, vijgen, en hoenderen in vonden, maer de zee gingh soo hol, dat de rest aen de voornaemste der steden niet landen konde, sonder gevaer te lijden, van met de boot te gronde te gaen. Dese plaets leght op 13 en twee derde graeden, zyder breedte. Op den vijfden van May, verlooren sy de Vice Admirael de Content van hen, en den seftienden nam de Admirael door de Hugh Galland, hebbende maer seftien mannen op, een groot schip, dat van Gujanil quam, zijnde de Louis genoemd, groot dry hondert tonnen, beset met vier-en-twintich mannen, tot schipper op hebbende een Gonfalso de Ribas, diese met hen naemen, beneffens een swart Emmanuel genoemd: het schip was meest met voorraet gelaeden, datse daer meest uyt naemen, met het voorseyl, laetende

voorts het selve seven mijlen van landt, seer leck, en gereet om te sincken.

Op den seventienden, quam de vermistte Content weder by hen, wanneer sy twee scheepen hadden genomen, het eene met Suycker, Mais, Cordouans vellen, Montego de Porco, Packen van geschildert Cattoen, Marmeladen, duyfent Hoenderen, en diergelijke, en het andere met wit Meel en Dosen met Marmelade gelaeden zijnde. Een van dese twee, was soo rijckelijck bevracht, dat het op twintich duyfent ponden sterlings geschat wierd, indien de waeren in Engelandt of elders in Christenrijk hadden kunnen verkocht worden. Sy vulden al hun scheepen, met dese goederen, soo veel sy laeden konden, verbranden de rest met de schepen; en setten de mannen en vrouwen die over gebleven waeren, aen landt.

Op den twintichsten inden morgen stondt, quaemen sy op de reede van Païta, daerse het ancker uyt wierpen, en de Generael met tseftich of seventich mannen aen landt gingh, vangende aen met die van de stadt te schermtuseren, diese op de vlucht, naer het hooghste van een bergh, die over de stadt hangt dreven, behalven eenige slaeven, en eenige anderen van de slechtste soorte, die door den Commandeur van de stadt tot het bouwen van een nieuwe sterckte onder aen de stadt, omtrent hondert in het getal, bestelt waeren, terwijl sy nu tusschen de scheepen, en het landt seer roeyden, schoot een van de Busschieters een stuck af, van het welke, de kogel, onder hen viel, waer op sy mede bestonden te vluchten, soo seer als sy mochten, op een heuvel, schietende van daer op de Engelschen wat sy mochten.

Dese gelandt en van de stadt meester zijnde, setten dese lieden achter naer, en verdreven deselve, vindende, behal-

Rijckē
scheepen
genomē.
men.

Schip ge-
nomen.

Païta ge-
wonnen
en ver-
brandt.

halven veel gereedschap vijf-en-twintich ponden silver, in Realen van achten, met dewelcke, en eenige anderen buyt sy weder nae de stadt keerden; diese de selve seer wel gebouwt, en suyver op de straeten gehouwd, en tot verwonderingh toe bevonden, hebbende een stadthuys in het midden staen, en een getal van twee hondert huysen. Sy branden deselve tot de gront toe af, en kregen de waerdye van vijf of ses duysent ponden steerlings aen goederen; sy staecken oock een Barck die sy op de reede vonden inde brandt, en sijn soo naer het Eylandt Puna verrocken.

Hier quaemense, op den vijf-entwintichsten van May in een seer goede haeven, daerse een groot schip, van 250 tonnen vonden, rijdende daer aen ancker, met al haer toefstel; dit hacktense inde grondt, en gingen aen landt, daer de Casique van het Eylandt woonde, hebbende een seer kostelijck huys wel geordonneert, met menichte van fraye kamers; en elck van de selve buyten met een schoone galdery verciert; die een aengenaeme uytzicht op de zee en het omleggende landt gaven, met een groote sael om laegh, ten eynde van de welcke een groot packhuys stontd; gevult met vaeten vol peck en werck om Cabels vante maecken, dewijl op dat Eylandt, meest al de Cabels, die in de zuyd zee gebruyckt, worden gemaect, de Casique, die hier al het volck voor hem in het werck hout, was een gebooren Indiaen, maer met een schoone Spaensche vrouw getrouwt, uyt insicht van sijn schoone woningh en grote Rijckdommen.

Op den twintichsten gingh de Generael met de bood, naer een kleyn Eylandt, daer omtrent, waer heen de Casique al de behanghsels van sijn kamers van gout leder, met al sijn koste-

lijck huyfraedr, en toefstel van het schip, datse op het in komen gevonden hadden, gebracht had, het welcke Candish wegh nam, soo veel als hem, ten oorbaer dienstich dacht te sijn. De stadt was mede van omtrent de 300 huysen, maer seer vermaeckelijck, met een groote Kerck, by het huys van den Casique, die de Engelschen verbranden, nemende de klokken daer van daen mede t' scheep. Maer op den twenden Juny wierden de Engelschen, door omtrent hondert Spangiaerts aengetast; daer sy omtrent twaelf man door verlooren, soo gedoot, als verdroncken en gevangen; maer van de sijde der Spangiaerden blevender ses-en-veertigh.

Op den selven dagh gingen sy weder met tseventich mannen aenlandt, daerse weder een schermutsel met den vyandt hadden, en den selven op de vlucht dreven; zijnde die wel hondert man sterck, en met twee hondert Indiaenen, met boogh en pijlen gewaepent, onder stut. Daer op steeckense de stadt inden brandt; en brandense tot de gront toe af, beneffens vier groote scheepen, die op stapel stonden.

Op den vijftenden van Juny verrocken sy weder van de Rede van Puna, en quaemen aen een plaets Rio Dolce of soete stroom genoemt, daerse waeter innaemen, en hunderde schip, de Hugh Gallandt, in de grondt hackten, als hebbende geen volck genoegh over, om het selve te besetten. Van hier verrocken sy op den elfden, en quaemen den twaelfden weder onder de Linie Æquinoctiael. Nemende vorder hun loop noortwaert aen. Op den eersten Juny kregen sy Nuova Espagna in het gesicht, zijnde vier mijlen van het landt, en hebbende de breedte van tien graeden noortwaerts, en op den negenden, naemen sy een nieuw schip van hondert-en-twintich tonnen, op het welcke sy vonden eenen Michael

Gevecht
met de
Span-
giaerden:

De Hugh
Gallandt
in de
groot ge-
boort:

Komft
aen Nuo-
va Espa-
gna.

Sanchio, die de Generael by sich hield om hem langhs die kust te dienen; als zijnde een van de beste Piloten voor de Zuyd-Zee, die te vinden was. Dese was een Provenciael, van Marfeilje gebooren, en de man die hen de eerste tijdingh, van het groote Schip, de Sint Anna genaemt, dat van de Philippinas quam, en daer nae van de Engelschen genomen wierdt, gebracht heeft. Noch ses andere waeren in dat schip, van het welcke sy de seylen, touwen en brant-hout voor hun gebruyck, met het volck genomen hebben, en voorts het selve, inden brandt gestoocken hebben.

Op den tienden, naemen sy noch een andere Barck, die met bericht van hen lieden, uyt gefonden was, om langhs de geheelen kust waerschouwingh te doen; gelijk Michael Sanchio seyde, zijnde al het volck, daer van, aen landt gevluht.

Op den ses-en-twintichsten van July, quamen sy inde stroom Capalita op tien vademen ten ancker, daerse dochteren waeter in te nemen, enden selve nacht begaeven sich dartich man met de Sloep naer Aquatulco te roeyen, niet meer als twee mijlen van de voorzeyde Rivier af lagh, leggende op vijftien gaeden, veertich minuten noorder breedte; daerse op den seven-en-twintichsten, in den morgen stont, met het aenbreecken van den dagh aenquaemen. Sy vonden aldaer op de rede een Barck van vijftich tonnen, zijnde van Sonsonate met Cacaos en Anile geladen, gekomen, en hun vracht eerst varsch geloft hebbende, van de welcke het volck sich mede aen landt begeven had. Sy landen oock aldaer, en verbranden de stadt; met de Kerck en het Costuym of Licent huys (zijnde fraye en ruyme gebouwen) met ses hondert packen Anile om te weyven, en vier hondert packen met Cacaos, daer in. Dese Cacaos dien hen te ge-

lijck voor eeten en gelt, doende hondert-en-vijftich van de selve, de waerden van een silvere Ryael, in gereet gelt, sy zijn een Almadel seer gelijk, maer soo aengenaem van smaect niet; sy eetense en maeckden daer dranck af.

Op den acht-en-twintichste begaaven sy sich van Copalita, om dat de zee te hoogh gaenden, hen het waeter haelen verhinderde, en liependen selven nacht voor Aqua Tulco op de rede. Op den negen-en-twintichste, gingh de Generael met dertich mannen aen landt; twee Engelschen mijlen verre in het bosch, daerse een halfslagh of Mestizo, Michael de Truxillo genoemt, gevangen kregen. Die Licentmeester van de selve stadt was, vindende by hem twee kaemers vol van de voornoemde waeren; diese met hem aen boort brachten.

Voort zeylende hadden sy niet veel ontmoetingen, als datse het stedeken Acatlan met eenige scheepen verbranden, komende alloo cyndelijck op den vierden van November aen het hoofd landt van California, leggende op 23 graden en twee derden en alsoo genoeghsaem onder den Tropicus Cancrici, tusschen seven-en-acht uren smorgens, een van het volck by geval in de mast klimmende, zijnde de Trompeter op den Admirael, vernam een zeyl, komende van de Caep in zee, waer over hy met geen kleyne vreught begoft te roepen. Een seyl een seyl, op welck geroep de Schipper en eenige andere mede naer boven vloogen, die het selve waer bevondt, en den Generael kennis daer van gaaven, die niet weynigh daer over verheucht was, en terstont het volck belaste alles klaer te maecken. Dat gedaen zijnde, bestont men Jacht daer op te maecken, settende alles by, voor dewint dat goet kon doen.

Op den naer middagh quamen sy by hem, en gaaven hem terstont met hun

Acatlan
verbrant.

Het schip
St. Anna
ont-
deckt.

Aquatul-
co ver-
brandt.

Cacaos
haer
waerdye.

Aen
angh
an het
vecht.

hun groot gefchut den laegh, en een welkomft met mufquetten, en leyden hem aenftonds aen boordt. Het fchip behoorde in eygendom den Koningh van Spangien, was groot omtrent de feven hondert tonnen, en als Admirael van de Zuyd-Zee, in voegen men niet behoeft te vraegen, of het een harde beet stondt te welen, of niet. Soo als fy hem aen boordt laegen en meenden te enteren, bevonden fy dat de Capiteyn van het zelfde fchip, fich voor en achter verfanft had, en de feylen laeg op haer achter Casteel, voor Casteel en het midden van het fchip had laeten neder daelen, in voegen men niet een man van hen konde sien, fttaande die alle voor en achter, en in het midden gereedt met hun Lancien, Javelijnen, Rapiere, Schilden, en een ontelbaer getal van groote Steenen, diefe met geweld op de Engelschen over boordt wierpen, in fulcker voegen, op de felve en binnen hun fcheepen, dat defelve weder af moeftn houden, met verlies van twee mannen, en het verwonden van vier of vijf andere.

De Engelsche evenwel fetten fich weder fchrap, ftelden een jeder aen fijn plaets, en gaeven de St. Anna weder een nieuwe groet, met hun gefchut, en mufquetten, dat het door en door vloogh; waer door verfcheyde van de Spaenschen foo door als gewont, ter neder vielen. Hun Capiteyn evenwel hield het uyt als een dapper man, doende alle weer die hy konde, sonder fich te willen overgeven. Waer op de Generael Candish, onder het wacker klinken der Trompetten ten derdemaal deed aenvallen, laetende het gefchut, en de mufquetten dapper hooren, tot verwoefting van menichte der Spangiaerden.

Eyndelijck de Spaensche zijnde hier door t'eenemaal moedeloos geworden, en door de fchooten die fy ontfangen

hadden, het fchip, in gevaer van te fincken, als zijnde meer als eens onderwaeter getröffen, ftaecken defelve, naer een gevecht van ses uren de vrede-vlagge op, en begoften van verdragh te spreekken, verfoeckende hun lijf en goet. Candish beloofde hen genade, en belaste dat fy aen fijn boort fouden komen, waer op fy al hun feylen strecken, hun boort uyt hijfchden en een van hun voornaemfte Kooplieden aen boort quam, vallende terftont voor Candish op fijn knien, willende selfs fijn voeten kuffen, gelijk de Capiteyn en Schipper mede over komende, al de tekenen van ootmoedigheyt toonden, die fy kondē. Candish beloofde hen hun leven en goet onthael; waer op fy verklaerden wat goederen fy binnen boort hadden, namentlijk hondert en tweentwintigh duysent Pezos, (foo veel jeder als anderhalve Ducaet) aen goudt, de rest van de rijke lading bestondt, in Zijde, Satijnen, Damasten, Muskes, en diergelijcke kostelijckheden meer, met overvloet van alderhande lijftocht, Conferven, en seer schonen Wijn. Wanneer fy dit alles bekent gemaect hadden, belaste men hen aen boordt van de Desire te blijven, het Spaensche fchip wiert in besetting genomen, en op den seften dagh van November in een haven, by de Spangiaerden Aquada Segura of Puerto Seguro, veylige waterplaets of haven genaemt, gebracht.

Alhier wiert de ganfche menichte der Spanjaerden, foo mannen als vrouwen in getal van omtrent hondert en tnegentich personen, aen landt gefet, vindende aldaer een schoone Rivier van versch water, overvloet van versche vis, gevogelte, hasen, conijnen, en houdt om te branden, op het vaste land. De Generael gaf hen oock overvloet van lijftocht en voor raedt, en wijn mede, als mede, al de feylen van het fchip, om daer tenten van te maecken,

Het fchip
St. Anna
geeft fich
over.

Beleefde
hande-
lingh der
Engel-
schen re-
gen de
Spaen-
schen.

en geweer, om sich tegen de Wilden te verweeren. Oock liet hy hen toe soo veel hout en plancken te nemen, als hen nodigh was, om een Barck te maecten.

Dit gedaen zijnde, vielen de Engelsche aen het over-hijssen van hun gout en andere kostelijcke waeren, aen het deelen, en jeder het sijne toe te leggen, met sulck een genoegen als men wel kan dencken, en maer oock evenwel niet sonder geschil, het geen evenwel geluckighlijck ter neder wierdt gelecht. Candish nam oock onder andere dingen, uyt het veroverde schip, twee jonge Japonders, die in hun eygen tael lezen en schrijven konden, als oock dry jongens die in de Manilles geboren waren, van de welke de jongste de Gravinne van Essex daer nae gedient heeft. Wanneer Candish het schip nu van alles dat daer in hen aenstondt ontladen had, heeft hy het in den brand doen steeken, dat tot aen het water toe af brande; en nemende voorts sijn afscheydt van de aen landt gefette Spanjaerden, is met een eerschoot t'zeyl gegaen, om nu van buyt en rijckdommen versadigt zijnde, den wech met vreughden weder naer huys te nemen. Het eerste daer sy aen quamen, waeren de Ladrões, of Dieven Eylanden, van welckers gelegenheit, en diefschen landaert in de Reysdag-boecken genoeg te lezen valt; komende van daer aen de Philippinas, Manilla, Capul Panama, en voorts tot Batochina, een Eylandt by Gilolo leggende. Eyndelijck geraekkense geluckiglijck aen Java Major of groot Java, en wenden van daer de stevens naer de Cabo de Buona Esperanca, diese geluckiglijck te boven quamen, en geraeckten op den achtsten dagh van Juny, in het gesicht van het Eylandt St. Helena, daerse des anderen daeghs aen quamen. Sy gingen aldaer in de Kerck die sy vonden, zijnde met geschildert linnen behangen, en met een schilderye

Te huys
reysse der
Engel-
sche.

Aen-
komst
aen St.
Helena.

van de Gekruyfte Christus en de Maerget Maria. De beschrijvingh vorder van dit Eylandt, staet over al te vinden.

Op den twintighste van Juny, nae datse hout en waeter hadden in genomen, en sich selven vervaricht van het geen hen nodigh was, maecten sy weder zeyl, en naemen hunnen loop recht naer huys toe: op Vrydag zijnde de dry-en-twintighste van Augustus, geraektense by het noordlijckste Eylandt van de Azores, en quamen op Saturdagh in het gesicht van Flores en Corvo, leggende op de hoogte van negen-en-dartigh graeden en een half, Noorder breete. Op den darden van September ontmoetense een Fransche Hulck, door de welke sy de tijdingh bequamen van het overwinnen der Spaensche Vloot, daer hier voor op sijn plaets van gesproocken wordt, het welke hen een ongemeene blijdschap veroorsaecte; verhoopende daer door in het Vaderlandt, niet alleen een goede tijdinge door hun goede verrichtingh te brengen, maer oock te vinden. Op den negenden van September kregen sy een geweldige storm, waer door sy het meeste deel van hun zeylen verloorren. Maer dit was het laetste van hun kommer, dewijlse daer nae geluckighlijck, in hun soo langh gewenschte haven tot Pleymouth aenquamen.

Om een korte overslagh van dese geheele tocht te maecten, sullen wy hier alleen een brief van den Heer Candish, aen den Heer Hunsdon, Camerling van de Koninginne Elisabeth by voegen.

„Recht Eersaeme, gelijk uw gunst
„tot hier en toe, seer overbodigh, te-
„gens my is geweest, alsoo versoecke
„ick tegenwoordig daer de vultreckin-
„ge van, en hoewel by my geen midde-
„len zijn, om deselve te verdienen, soo
„sal evenwel het uytterste van mijn
„dienst genegenheydt geenints in ge-
brec-

Vertreck
van daer.

1588
Aen-
komst in
Engel-
landt.

Brief van
Candish.

„ breecke blijven , wanneer het oock
 „ uw Heerlijckheynt sal gelieven , sich
 „ van de selve te dienen.

„ Ick versoeck ootmoedighlijck uw
 „ Eersaembheynt haer Majesteyt bekent
 „ te maecken , het verlangen dat ick
 „ hebbe , haer dienst te doen , in het vol-
 „ treden van dese tocht , en gelijck het
 „ Godt belieft heeft , haer de overwin-
 „ ningh , over een gedeelte van haer
 „ vyanden te geven , alsoo verhoop ick
 „ te sien , dat isse alle te onderbrengt:
 „ naedemaal de plaetsen , van hunne
 „ schatten , met dewelcke sy tot noch
 „ toe hun oorlogen gevoert hebben , nu
 „ volkomentlijck ontdeckt en bekent
 „ zijn ; en indien het haer Majesteyt
 „ belieft , kan sy met seer weynigh
 „ macht , deselve al vernietigen en
 „ wech nemen.

„ Het heeft den Almachtigen behaegt
 „ my toe te laten de geheele roondte
 „ van den Aerdtkloot om te varen , in-
 „ gaende langhs de Engte van Magel-
 „ lanes , en weder kerende langhs de
 „ Caep de Buona Esperança , op wel-
 „ ke tocht , ick ontdeckt en tot kennisse
 „ gebracht hebbe , meest al de rijcke
 „ plaetsen van de werelt , die ooyt by
 „ eenige Christenen bekent of ont-
 „ deckt zijn geweest . Ick heb geseylt
 „ langhs de kust van Chili , Peru en Nu-
 „ ova Espagna , daer ick seer grooten
 „ buyt hebbe gemaect , ick hebbe soo
 „ verbrandt als doen sincken negen-
 „ tien seylen of scheepen soo groot als
 „ kleyn , al de steden en vlekken , daer
 „ ick ben aengelant , hebbe ick ver-
 „ brant en geplondert , en indien ick
 „ op de kust niet was ontdeckt geweest ,
 „ ick had een geweldigen schat , mede
 „ gebracht . De saeck van het hoogste
 „ voordeel voor my is geweest een
 „ groot schip , behoorende den Ko-
 „ ninck van Spangien , het welcken ick
 „ by California heb veroverd , welck
 „ schip van de Philippinas quam , zijn-

„ de een van de Rijckste schepen die
 „ ooyt op dese Zee gevaren hebben , ge-
 „ lijck des Konincks Registers en de
 „ Reckeningen der Kooplieden , wel
 „ hebben getoont . Als komende tot de
 „ waerdye van in Mexico te
 „ verkoopen . Welcke goederen , om
 „ dat mijn schepen die niet konden
 „ bergen , ick gedwongen was , meest
 „ te verbranden .

„ Van de Caep van California , zijn-
 „ de het uysterste gedeelte van Nuova
 „ Espagna , seyde ick naer de Eylanden
 „ de Philippinas , de kusten van China
 „ naer genoegh gelegen , van welcke
 „ landen ick sodanige kennisse heb ge-
 „ bracht , als noch noyt yemandt gehadt
 „ heeft . De Macht en Rijckdommen
 „ van welck geweest , ick selver vreesse
 „ te verhaelen , om dat ick duchte geen
 „ geloof te sullen vinden : want indien
 „ ick niet genoegsaem , de onvergelyke-
 „ lijcke schatten van dat landt , selver
 „ ondervonden had , ick sou mede soo
 „ ongelovigh daer omtrent zijn , als sy
 „ zijn die daer geen ondervindinge van
 „ hebben gehadt .

„ Ick seyde langhs de Eylanden de
 „ Moluccas , alwaer ick van eenige van
 „ dese Heydensche volckeren , wel ben
 „ ontfangen , en onse Landtslieden soo
 „ vryelijck mogen handelen als de Por-
 „ tugeesen selver , indien sy anders wil-
 „ len . Van daer ben ick de Cabo de
 „ Buona Esperança voor by geseylt :
 „ en heb onderwegen , op onse te huys
 „ reyse , het Eylandt St-Helena gevon-
 „ den , alwaer de Portugeesen gewoon
 „ zijn , sich selven te vervarffchen ; en
 „ van daer heeft het Godt belieft my in
 „ Engelandt te laeten weder keerén .

„ Al welke diensten beneffens my
 „ selven , ick ootmoedighlijck voor de
 „ voeten van haere Majesteyt neder
 „ legge , biddende den Almachtigen
 „ Godt , haer Rijck over ons langh te
 „ doen bestaen . Want voor dese tijt is

„fy de alderberoemste en overwin-
 „nenste Princes die in de geheele we-
 „relt leeft.

„Dus seer ootmoediglijk verfoec-
 „kende vergiffenisse van uw Eerfaem-
 „heyt van mijn verdrietsaemheyt, sal

„ick deselve laeten ter bescherminge
 „van den Almachtigen.

*Plymouib desen 9 Sep-
 tember 1588.*

Uw Eerfaemheys ootmoe-
 moedigshste te beveele

THOMAS CANDISH.

Naer dese Engelsche omtochten, hebben verscheydene van onse Landtslieden het selfde Vaerwaeter mede willen bevaeren, zijnde soo begeerigh als hun Naegebueren, om den Koninck van Spangien, in sijn kaert, of eerder in sijn Schatkaemer te sien, en hun deel daer van te hebben.

VAERT

VAERT DER
NEDERLANDERS

Rontsom den

AERTKLOOT.

I N H O U D.

Reyse van Jaques Mahu. Van Olivier van Noort. Sijn voorval op het Princen Eylandt. Aen Rio de Faveiro. Op Ilha St. Sebastiaen. 't Passeeren van de Straet Magellanes. Hun wederkomst in het Vaderlant.

Reyse
van Ma-
hu.

Aques Mahu met Simon de Cordes, ondernaemen voor de eerste desen tocht met vijf Scheepen, maer die sterft onder wegen, en laedt Cordes in het gesagh, met den onder Zeevooght Benningen. De ontdeckte landen houden wy voor gesegt, en hun ontmoetingen van te weynig belang, om daer langh op te blijven staen; die van Olivier van Noort, van Utrecht, met vier zeylen en twee hondert en acht-en-veertig zielen uyt de Maes, tot desen tocht bewogen, heeft dito, aen het Ilha del Principe of het Princen Eylandt op den tienden van Wintermaent des Jaers 1598. gekomen zijnde, setten het den elfden in de haeven, de Generael sent aldaer twee gemonteerde Chaloupen, beneffens een Barck, te faemen met omtrent 40. man aen landt. Wanneer dese in de Bay quaemen, staecten se een vredevaen op,

Van O.
livier van
Noort.

1598.

waer tegen die van het Eylandt weder een vredevaen met een van de hunne, hebben uytgesonden, met toefegginge, datse vryelijck aen landt mochten komen. Een Daniel Gerartsz. die de Hollandsche Vaen droeg, daer op aen land tredende, wierdt van een Moor, die goet Portugeesch spraeck, vriendelijck ontfangen, en is met dry andere Bevelhebberen, met den selven nae de Schans toegegaen, blyvende de Lieutenant Reynier Poppes, door last van den Generael in de Sloep, en by de andere, om het volck by een te houden.

De afgesondene in de Schants komede, wierden met eeten en drincken onthaelt, onder een seer goet gelaet, terwijl eenige by de schuyten quaemen, die den Lieutenant mede aen landt sochten te tronen, maer dese verschoonde sich.

Siende nu de Portugeesen, datse geen meerder volck konden op het landt

Sijn
voorval
op het
Princen
Eylandt.

landt krijgen, hebben die vier voornoemde Bevelhebbers verradelijk en schelmachtigh aengerast, en den Comijs, met een Engelsche Pilot, Capiteyn Melis genaemt, die den tocht met Candish voor heengedaen had, en noch een man, vermoort. De vierde Capiteyn Pieter Eliafz. de Lint, ontsprongh den dans. Dese naer de schuyten, en de andere, die nu op het lant gekomen waren, toelopende gaf hen bedencken wat van de saeck was, waer over sich elck weder na sijn sloepen begaf, zijnde van de Portugeesen, tot aen het waeter toe gevolgt, die noch twee mannen in de sloepen door geschooten hebben, van wie d'eene des Generaels Broeder Cornelis van Noort, en d'andere een Canter van Amsterdam was.

De Generael, op dese droeve tijdinge, besluyt met den krijghsraedt, met alle vier de Schepen de Baye in te setten, soo verre als sy mochten, leggende het schip d'Eendracht recht voor de Shans, en landende 120 mannen met hun volle geweer, en een vliegende Vaendel. Dese aen landt komende, vernemen terstont een goede menigte krijgslieden, daer sy lange tegen schermtuizeerden, hebbende wel de mening de Schans te veroveren, maer door een tusschenstromend waeter daer in verhindert, moesten, mede door het geweldig schieten der Portugeesen, weder naer hunne Chaloupen te rugge wijcken, met verlies van een man, die door geschooten wierdt, en 16 gequetsten.

Op den 12 der Maent heeft de Generael weder 30 man, recht tegen de schepen over doen aen land varen, om waeter aen een lopende stroom, te haelen, daerse groot gebreck aen hadden. Dese maecten, in weerwil van de vyanden aldaer een beschanfing, onder behulp van de welke, sy waeter kregen.

Onder dies is oock de Generael met

een deel volck te landtwaerts in getrocken, alwaer hy eenige Suyckermolens dede aen brandt steecken; maer de Portugeesen in een hinderlaege sich geleght hebbende, schooten een van dat volck dood, waer op de andere weder naer hun beschanfing gewecken zijn. De Generael sond de Chaloupen noch naer eenige andere plaetsen, daer mede seer schoone Bayen waeren, maer vonden die over al beset, soo datse wel vermoeden, dater veel volcks op dat Eylandt most zijn, en wanhoopten van eenige verversingh aldaer te sullen kunnen krijgen. Dit Eylandt legt op een en een half graed benoorden de Linie Aequinoctiael.

Op den 17 heeft de Generael sijn volck, tegen den avont, met gemaeck weder van landt en te sloop doen komen, en ging soo weder te zeyl, naer de Caep Lope Gonsalves. Van daer nae de kust van Brasil over steekkende, quaemen sy op den 9 van Sprockel 1599, aen de Rio Javeiro, alhier ontfingense niet veel beeter onthael, als aen het Princen Eyland, alsoo uyt een hinderlaege der Portugeesen, twee mannen van de hunne gevangen en wel seven of acht gewondt wierden. Het schip Eendracht, dat kort in lag, om het volck te bevryen, moest mede, door het sterck schieten van de sterckte, met verlies van een man weder afwijcken. De twee gevangen wierden tegen twee Portugeesen geloft, maer een ander wierdt daer nae weder gevangen, en gelaten, alsoo hy tegen wil aen landt geswommen was.

Sy gingen op den 13 uyt de Rio de Javeiro weder t'zeyl, komen by Ilha de S. Sebastiaen, daer oock door de laegen der Portugeesen van ses mannen twee door geschooten, en de vier andere mede vermist wierden.

Sy staecten een van hun vier schepen de Eendracht daer na, als konnende die niet

Aen Rio de Javeiro.

Op Ilha St. Sebastiaen.

niet mannen, in de brandt ; en quamen met hun dryen op den 20 September, naer dat sy lange aen het Eylandt Sta. Clara hadden gelegen, by de Port of Desire, of Begeerde haeven, soo door Candish genoemt ; van waer sy een en meermael de Engte van Magellanes in liepen, maer moesten gedurighlijck door tegenwindt en storm weder te rugge, tot dat sy de vijfde reyse daer in loopende, eyndelijck met veel moeyten daer door geraeckten, hebbende aldaer den Vice-Admirael om sijn misdaeden aen landt geser. In de Zuydt

Zee naemse een Spaensch schip, dat op de wacht lagh, maer vonden weynigh buyt.

Sy geraeckten daer nae sonder veel ontmoetingen van belangh, by de Ilhas de Ladrones of Dieven Eylanden. Verbranden op Capul vijf Dorpen, naemen een Chineesch schip, een Spaensche barck, en een Caravel vol Arack, helpen naer een lang gevecht den Admirael van de Manillas in de grondt, en komen nae goede verrichtinge en een reys van dry Jaren weder in het Vaderlandt, voor Rotterdam.

Hun wederkomst in het Vaderlandt.

De Passeren van de Straet Magellanes.

T O C H T

V A N

JORIS van SPILBERGEN.

I N H O U D.

Sijn ontmoetingen aen de Caep St. Vincent. Verstroyen van de Vloot. Moetwil gestraft. Komst in en door de Straet. Ontmoetingh van een Schip. Ontdecken vande Spaensche Vloot. Be-raedinge over het aentasten der Hollanderen. Spaensche Rodomontaden. Beschrijvingh van de Spaensche Vloot. Engels Schip in de Zuyder Zee genomen. Wijse raedt veracht. Aenvangh van den slag. Strijdt by den nacht. Strijdt by den dagh. Hardt gevecht. Vluchten der Spaenschen. Moedigheydt van den Spaenschen Vice-Admirael. Schadelijcke plondersucht. De Vice-Admirael sinckt en verdrinckt. Wreedtheydt der Hollanderen. Aenkomst aen Callao de Lima. Aenkomst tot Peyta datse verbranden. Vordere tocht van Spilbergen. Tocht van Willem Schouten en la Maire.

DE Oost Indische Maet-schapy in de vereenighde Nederlanden, willende mede haer gedeelten van dese ondernemingen hebben, en te gelijk hunnen handel en het Vaderland eentrefelijcken dienst doen, rusten seven scheepen toe, en itelden over de selve Joris van Spilbergen, die met dese vloote, op den achften van Augustus t'zeyl gegaen is. Zijn eerste ontmoetingh was met de Portugeesen aen de Caep St. Vincent, daer hy een scheepje veroverde. Daer nae sijn reyse en aentocht, nae de straet van Magellanes voortsettende, wierdt door een sware storm belooopen, waer door sijn vloot quam te verstroyen, onder de afgedwaelde was, mede het schip de Meeuwe, dat behalven het droevigh geweld des Hemels, en swaere storm, door eenige t'saemenrottende bootsgefellen moit uyt staen, die niet minder voor hadden, als alles capot te maecken en het schip af te loopen, maer de Schipper quam met den houwer in de vuyst eenige Muysters soo danigh op het lijf, dat deselve in zee sprongen, en de straffe des doots diese binnens boorts verdient hadden, buyten boort uytstonden; de Vloot quam daer nae weder by een. Spilbergen geraekt eyndelijck in en door de Engte van Magellanes, niet sonder evenwel het uyerste gevaer te hebben uytgestaen. Hy liep aldaer het Eylandt van Santa Maria af, en verbrande de Spaensche Dorpen op het selve; gelijk mede aen Val Parayfa, en de Baye Quintero; maer sijn grootste ontmoetingh was met de Spaensche vloot in de Zuydzee, bestaende uyt acht groote scheepen onder Rodrigo de Mendoza.

Het was op den 16 van de maent July des jaers 1615 wanneer sy des morgens met het aenbreecken van den dagh een schip in volle zee ontdekten,

waer heen de Admirael terstont vier booten met gewaepende mannen gesonden heeft, die soo haest niet by het schip quaemen, of het selfde gaf sich, sonder slagh of stoot, in hunne handen over. De Schipper meende sich met de meeste matrosen met de Chaloupe te redderen maer wierden haest van de Hollanders achterhaelt, en met de rest en het schip inde vloot gebracht, zijnde in als negentien personen sterck, en het schip met eenige olijven en andere waeren van weynigh belangh geladen, alleenigh maecte een goede somme gelts, daer in gevonden den buyt goet, doch meest voor de matrosen, die hun deel daer van wel wisten te krijgen. Het wierdt, naer ontlading in de gront geboort.

Tegen den avont, ontdekten se acht zeylen in zee, die al van de grootste slagh scheenen te zijn. De Admirael hier op vraecht de gevangene Spangiaerden wat hen van de selve dacht, en of sy niet wisten waer sy van daen quaemen, en wie sy waeren, waer op sy, doch voornamentlijck de Schipper, van het genomen schip, Jan Baptista Gonfales genoemt, berichten, dat het de Spaensche Vloot was, die al over lange door den Koninck van Spangien op hen toegerust waer, en dat sy buyten twijfel daer waeren om hen aen te tasten; hoewel gelijk, naederhandt verstaen wierdt, sulcks door den Konincklijcken Raedt van Peru als ondienstigh was tegen gesproocken, oordeelende dat hen meerder voordeel sou geven, den Hollanderen; selfs in de Haeven of het Cailao de Lima te verwachten, om deselve aldaer te gelijk met de scheepen en het geschut van Landt te bestrijden. Maer Don Rodrigo de Zeerought, Neve van den Marquis de Montes Claros, die Onder-Koninck van Peru en Chili was, had daer tegen in te brengen, gedreven door

Ontdecken van de Spaensche Vloot.

Berading over het aentasten der Hollanderen.

Sijn ontmoetinge aen Caep St. Vincent.

Verstroyen van de Vloot.

Moetwil gestraft.

Komst in en door de Straect.

Ontmoeting van een schip.

een jeugdige onervaren drift en Spaensche hoogmoet, men behoefde dese Vloot niet te vresen, twee van sijne scheepen waeren genoegh, om geheel Engelandt te dwingen, hy sweeg sulck een kleyne macht Cacchiores Hollandeses, een deel Kuyckens en Galinnes. Hy bracht noch evenwel voor reden by, dat de lange tocht die sy gedaen hadden hen nootsaeckelijck seer moest verswackt hebben, en daer door het meeste van hen volck, of sieck of moedeloos was. En tot besluyt verseeckerde hy den Raedt, dat sy voorseecker sijn komst niet souden derven verwachten, of sich uyt enkel schrick en angst, sonder slagh of sloop in sijn handen souden geven, en dat was het slot: waer op de Onder-Koninck, also laetdunc-kende als sijn Neef had geseght: *gaet dan heen, ghy hebt niet anders te doen als banden en voeten te binden, en die Perros hier te brengen.* En Mendoza om noch een waer woort te spreken, seyde onder bevestighingh van een eedt, dat hy niet weder sou komen, voor dat hy dese vloot geslaegen, en in het Callao opgebracht had, nemende het Sacrament daer op. Aldus sijn moet van een ieder gepresen zijnde, ging dese groote zeehelt op sijn machtige, maer ongelucge vloot r'scheep.

Het schip van den Admiraal Jesu Maria genaemt was gewaepent met vieren-twintigh groot metale stucken, en had dry hondert soo soldaten als Matrosen op, behalven 24 gereformeerde en ongereformeerde soo Vaendragers als Sergeanten, en een menichte knechten en lacquayen, beneffens een ander getal van Jonge Spaensche Heeren, die Don Rodrigo op desen Tocht wilden versellen, komende in alles tot vier hondert en tseftich perfoonen.

Het tweede schip op de Onder Admiraal de St. Anna genaemt, had veertien groote metale stucken behalven

veel kleyne op. Op het selfde had Pedro Alvares de Piger het gesagh, die voor een van de bette soldaten, die ooyt in die gewesten gediend hadden, gehouden wierdt; zijnde oock die geweest, die voor eenige Jaren een Engellsch schip in dese Zuydsee naer een hardt gevecht genomen had. Hy had Caspar Calderon tot sijn tweede, als die, indien hy quam te blyven sijn plaets bekleeden most. Hy was voorsien met twee hondert soo soldaten als boorsgesellen; Capiteyn, Vaendrigh en Sergeant over de soldaeten, met eenige vrywillige, in alles komende tot een getal van 300 mannen. Zijnde dit daerenboven het sterckste en schoonste Schip, dat ooyt in Indie geweest was.

Het derde was mede een seer groot en schoon schip de Carmes genoemt, zijnde gevoert door Don Diego de Starbis Meester del Campo, op hebbende acht groote metale stucken, twee hondert mannen soo soldaeten als scheepslieden, behalven de bevelhebberen en gevolgh.

Het vierde heete St. Diego, had mede acht groote metale stucken op, met twee hondert mannen, behalven noch ses Capiteynen van Chili, en andere gereformeerde bevelhebberen, onder het gesach van den Meester del Campo Jeronimo Peraca, mede een schoon sterck schip.

Het vijfde was Maria de la Rosaria, onder Don Mingo de Apala, met vier groote metale stucken en omtrent hondert en vijftigh mannen.

Het selfde heete St. Francisco, onder den Hopman Louis Albedin, en had op tseventig Musquetiers en twintig Matrosen, sonder geschut evenwel.

Het sevenste was St. Andries genoemt, had op den hopman Don Jan de Nageva een duytser gebooren; tachtentich musquetiers, vijf-en-twintich boots-

Engellsch
schip in
de Zuy-
der Zee
geno-
men.

Spaen-
sche Ro-
mon-
den.

schry-
ng van
Spaen-
he
loot.

bootsgesellen en veel andere bevelhebbers; maer mede geen grofgeschut.

Het achtste was een schip dat de Onder-Koninck naer het vertreck van de andere, naergefonden had, om in tijnden van noot hulp toe te brengen; maer haer monture was by de vlotelingen niet bekend.

Des anderen daeghs den 17 quam dese macht op de Hollanderen aen, en dese weder op hen, soo dat op den avont de beyde vlooten, niet verre van malkander waeren; maer de Spaensche Onder-Admirael een out krijghsman zijnde, oordeelde tot hun voordeel geensints te dienen, maer eeren vermetelheyt te zijn, den vyandt by den nacht soo dicht te komen, tot welcken eynde hy inder haest een vischbootje datse gemeenlijck by sich hebben, naer den Admirael Don Rodrigo sandt, om hem te ontraeden den vyant by den nacht aen te doen; of in dien hy anders dede, protesteerde hy van sijn onschult, aen alle schaden, en ongemacken, die daer souden mogen uyt ontsaē.

Don Rodrigo niet tegenstaende, komt omtrent tentien uren in den nacht by den Hollandtschen Admirael de groote Sonne, met dewelcke hy eenige redenen gevoert heeft, naer het welke sy voor eerst malkander met een Salvo musquetten, en daer nae met grofgeschut begroet hebben, het welcke een seltsaem wesen inden duyfteren nacht gaf. Nae dat Spilbergen al sijn musquetiers met goede ordere had doen lossen, heeft hy met sijn geschut soo geweldighlijck op Don Rodrigo gespeelt, dat den selven ten eersten sijn buyck al vol had, en gaerne sich het spel sou onttrocken hebben; maer de calme wilde hem daer in niet begunstigen, soo dat sy malkanderen op zy moesten blijven, doende ondertusschen niet anders als dapper op malkander vier te geven, al onder het geluyt van

Trommelen en Trompetten, en een getier en gekrijt van de Spangiaerden, dat het een schrick was.

Zijnde eyndelijck de Spaensche Admirael voor by, volgde hem een ander schip, dat een weynigh vaerdiger in het seylen zijnde, te korter stoor had. Het darde St. Francisco geraeckte zy aen zy tegen den Admirael, door de stilte, maer werdt soo geweldigh door het canon van den selven getroffen, dat hy scheen jeder ogenblick te willen sincken, maer quam evenwel, noch by het Jacht drijven, gaf een vlucht van musquettaden daer op, en meende het met eenen aen boort te klampen; maer wierden met gewelt en dappere moet daer van afgedreven, tot dat het schip eyndelijck te gronde gaende, het meestendeel der Spangiaerden, door de Hollanders verslaegen wierden, tot groot geluck van die van het Jacht, alsoo de Spaensche Admirael, daer mede by was komen drijven, en seer op het Jacht begoft te schieten, daer het selfde, zijnde nu van het ander schip verlost, wel haest vergeldingh van deed, maer het soude, ten laetsten door de sterckte van den Spangiaert, te kort geschooten hebben, ten waer Spilbergen, bemerckende het gevaer, haer een boot met welgewaepende mannen te hulp toe gefonden had: maer als dese boot omtrent het Jacht quam, en die van het Jacht de boot niet kenden, hoewelse tot verscheyden reyfen *Orangie Orangie* riepen, loste het Jacht daer een stuck geschuts op los, dat soo trefte dat de boot aenstonts te gronde gingh; maer het volck, behalven een man, wierdt in het Jacht geberght. Ondertusschen quam oock de boot van den Vice-Admirael aen, soo dat het Jacht geheel ontfet en buyten gevaer gestelt wierdt.

Eenige Spaensche scheepen tasten oock den Vice-Admirael op de groote Maen

Wijse
raed ver-
acht.

Aenvang
van den
slagh.

Strijdt by
den
nacht.

Maen aen, maer wierden sodanig door hem onthaelt dat de lust van weder te beginnen geheel over gingh.

Van dien geheelen nacht vernam Spilbergen den Onder-Admirael der Spaenschen niet, waer over hy vermoede, of hy wel met de andere scheepen den Æolus en Morgensterre die door de stilte afgedreven waeren, mocht doende zijn (welcke stilte oock dese twee scheepen, niet wilde toelaeten hen by de vloot te vervoegen) doch dit was soo niet, maer soo haest als de dag aenquam, heeft de Spaensche Admirael selve dese scheepen aengetaft, verhoopende daer meerder voordeel op te doen, maer wierdt oock aldaer sodanigh verwelkomt, dat hy niet als alle middel socht om van hen af te geraecken.

Wanneer sich den windt eyndelijck begoft te verheffen, hebben sich vijf van des vyandt scheepen by een gevoeght, en tot verscheyden reysen hun chaloupen aen den Admirael gesonden, met verklaringe dat sy beslooren hadden, sich in allen gevallen van de Hollanderen te ontslaen, gelijk oock deselve des nachts soo aengetaft waeren, dat hun meeste lust al over was.

Spilbergen dit siende heeft met sijn Onder-Admirael het naer den Spaenschen Admirael en Vice-Admirael, die van de andere, als geseght is, afgesondert waeren toeget: doch dese sulcks siende, naemen de vlucht: maer Don Rodrigo merckende dat hem sijn Onder-Admirael niet wel konde volgen, heeft hem met gestreecken zeylen ingewacht. De Hollandtsche Onder-Admirael geraeckt dan alder eerst by de Spaenschen, en taft den selven, met een groot gewelt aen, rot dat de Admirael daer by komende, een seer hevigh geveght tusschen dese vier Admiralen en Vice-Admiralen ontstont, doende een jeder wat hy konde met musquetten en

canon. Eyndelijck komt oock de Æolus daer by, die de Spangiaerden met sijn geschut mede dapper groete, die ten laetsten beyde, zijde tegen zijde, mal-kander aen boort dreven, het welcke de Hollanders een groot voordeel toebracht; alsoofse die van alle kanten nu konden aentasten, en maer van een zijde van elck beschadicht worden, het welcke hen oock in sodanigen staet stelde, dat de eene binnen in 't schip van den ander bergingh foght, en een groote menigte van des Vice-Admirael volck, sich in het boort van den Admirael begeven hebben, dewijl sy beducht waeren, dat hun schip, zijnde seer gehavent het niet langer sou konnen boven houden; maer dese in het schip van den Admirael overkomende, vonden het daer mede seer slecht gestelt en niet boven de 40 of vijftich mannen meer in 't leven, die sich in het voorste van het selve by een hadden gevoeght. Dese staecken oock verscheyden mael een witte vlagge uyt, maer die wierdt door de Edellieden en Cavalliers die daer noch binnen waeren, jedermael weder ingenomen, als die liever wilden sterven, als sich over geven.

Ondertusschen deden de Hollanders met schieten al wat sy konden; waer op het overgeklimmen volck van den Vice-Admirael, siende dat hun schip het noch boven hielt, weder binnen hun eygen boord geklimmen is, en met een nieuwe moet van hunnent wegen, den strijdt weder hervat hebben; eyndelijck is de Hollandtsche Vice-Admirael, door het deynen der Zeebaeren tusschen den Spaenschen Admirael en Vice-Admirael ingeworpen, daer hy van hen beyden dapperlijck gegroet wiert; hy doch niet naer liet sijn vergoeding voor te nemen; maer alfoo hy den Spaenschen Admirael ten laetsten seer nae quam, wierdt hy door de selve aen-

Strijft by den dagh.

Hardegevecht.

fronts geëntert, maer de Hollanders hebben sich van onder door het boevenet met halve piecken, en boven met steenstukken soo dapper geweert, dat de meeste van die overgekomen waren, dood bleven. Ondertusschen ging het schieten weder sijn gang, soo dat de twee vyants scheepen allengskens van malkander begosten te scheidyden, en de Admiraal de vlucht te nemen, zijnde van den Hollandtschen Admiraal al schietende gevolgt, tot op den avont toe, wanneer hy door de duysterheyt, uyt het gesicht ontquam, en niet meer vernomen wierdt; gelijk gelooft, en daer nae ook genoezsaem bevonden is, dat hy gesoncken zy, dewijl het dien nacht sootille was, dat hy niet verre uyt het gesicht sou hebben konnen komen, gelijk mede van het schip, Maria Rosaria, klaer bericht gekomen is, dat het mede is gesoncken.

Vluchten der Spaenschen.

De Hollandtsche Vice-Admiraal beneyden den Aëolus hadden nu oock den Spaensche Onder-Admiraal op de vlucht gebracht, en vervolghden hem dapper, settende hem soo dicht op de huyl dat hy sich wenden noch keeren konde, in voegen hy geen middel van ontkomen siende, eyndelijck een witte vlagge heeft uyt gesteecken, biedende aen behoudwens het leven sich selven op te geven, de Vice-Admiraal daer op sendt twee booten met krijgsvolck daer nae toe, gevende last aen de Bevelhebberen dat sy den Vice-Admiraal mede aen sijn boort souden brengen. Maer als de selve aen boort quaemen, en hun last den Spaensche Vice-Admiraal voordroegen, wilde die daer toe niet verstaen, maer verklaerde noch dien nacht in sijn schip te willen blijven; of begeerde dat men eenigen Capiteyn, tot pantinan, in sijn plaets op het selfde dede overkomen; het welcke hem oock geweygert wierdt.

De afgesondene hebben hem vorders

vermaent, hy sou sich niet langer op een schip vertrouwen, dat alle ogenblicken stondt te groude te gaen. Maer hy bleef standvastich in sijn opset; doch seyde tenlaesten, hy wilde mede gaen, indien hen de Vice-Admiraal in persoon quam haelen; of wilde liever anders sterven, in sijn staet in sijn schip en voor sijn Koninck.

Terwijl dese onder-handelingh duerde, is een van de Hollandtsche Matrosen naer boven geklommen, die des Vice-Admirals vlagge afgehaelt heeft, en daer mede heen gingh, in de booten die nu weder van den Vice-Admiraal af scheidyden, achterlaetende tien of twaef mannen, die sich tegens order in des vyants schip op hoop van plonderingh geworpen hadden.

Schadelijcke plonderingh.

Wanneer nu ondertusschen de nacht aenquam, hebben de Spangiaerden, met hulp van ons overgesprongen matrosen genoeg te doen gehadt, om het schip boven waeter te houwen, maer siende dat alles niet hielp, en dat sy niet als het uysterste te verwachten hadden, hebben sy menichte van lichten en vieren opgesteecken, groot gewelt met schreeuen en tieren gemaect, om wasset mooghlijck, jemant tot hulp te krijgen, maer te vergeefs, soo dat in het aensien van de andere het schip met volck met al gesoncken is.

De Vice-Admiraal sinckt en verdrinkt.

Des anderen daeghs zijnde de 19, heeft de Admiraal Spilbergen vier boots naer de plaets daer het schip gesoncken was, gesonden, om te sien of sich niemant geberght had, daerse wel 60 of 70 persoonen gevonden hebben, die hier op een planck, daer op een stuck van eens priet of jets anders drevven, die op het aenkomen van de boots, menende dat het Spangiaerts waren, niet als om hulp riepen, maer siende dat het vyanden waren, met een klaeglijck *Misericorde Misericorde* voor den dagh quaemen. Sy vonden den Onder-Ad-

Moedigheid van den Spaenschen Vice-Admiraal.

Admirael niet, die het volck seyden, dien nacht verdroncken te zijn, en noch twee wonden in het laetste gevecht ontfangen te hebben, maer den opper Pilot, met sijn maet en noch een Capiteyn, beneffens eenige weynige soldaeten, hebben sy gevicht, laetende de andere ter genaede van de baren, behalven die sy tegens gegeven order, onbarmhartighlijk dood sloegen.

Soodaugh was de uytgangh van desen strijd, gevende een smartelijcke wonde aen de Spaensche macht in die gewesten: het verlies der Hollanderen was niet groot, konnende met doden en gequetstengeen vijftigh haelen.

De overwinnaers wenden noch dien selven dagh de stevens, naer het Callao de Lima toe, vindende onder wegen veertien schepen, van alle slag, die soo daer als door gants Peru, hun handel dreven, maer konden daer om het laege waeter, niet by komen. Seylende voorts naer het Callao toe, en daer binnen gekomen zijnde, heeft het de Admirael die voor uyt voer, aldaer op negen of tien vademen geset; maer soo heeft hadden sy het ancker niet uytgeworpen, of sy wierden van het landt, met een ses-en-dartig ponden begroet, sonder evenwel eenighe schaede te ontfangen. Maer alsoo sy een groote menichte van oorloghs volck op den een en den anderen oever, soo te paerde als te voet sagen, en verstonden dat de Onder-Koninck selve, daer wel met vier duysent man te voet, en acht Compagnien paerden tegenwoordigh, en der halven daer niet als schaede en verlies te behalen, was, hebben sy het ancker weder gelicht.

Sy quaemen daer nae sonder eenige bysondere ontmoetinge op de Rede van Guarne, daer sy water in naemen en eenige buyt maeckten, en van daer nae aen de stad Peyta, daerse dry hondert mannen, in acht Chaloupen aen

landt gefonden hebben, die in goede ordeninge, recht nae de stad toe, aengetrocken zijn, maer vindende den vyandt rontsom geretrencheert, en in een beschantsingh leggen, en oordeelende, dat men sonder verlies van veel volcks, die niet sou konnen van daer verdrijven, zijn sy alle door last van den Admirael, die sijn volck socht te bespaeren, weder t'scheep gekomen, naer datse eenige schermutselen hadden gehouwen: daerse een man in verlooren, en dry of vier gequeusten in bequaem. Hier op is de Aëolus en de Morgensterre beneffens het Jacht gelast, dicht onder de stad Peyta te seylen, terwijl het krijgsvolck, doch stercker als des daeghs te voeren, weder aen landt gingh, wanneer dese dry schepen soo dapperlijck, op de stad begosten te speelen, dat het al beefde watter om of aen was, waer op het krijgsvolck in goede ordere op de stad aentrock, maer vonden deselve open en ledigh, en al het volck met de Inwoonderen naer het gebercht gevluicht, hebbende al mede geseept wat sy konden draegen; de Admirael belaste de stad in den brandt te steecken, en het volck weder te scheep te komen, en voorts de anckers te lichten.

Van daer liep de vloot naer Aquapulco, daerse met eenige schooren van het slot beschoten wierden; maer alles in vrede verkeerende, naemen de Hollanderen ververschingh in; tot Salagues wierden de Hollanders door Spaensche hinderlaegen overvallen, maer hebben het den Spangiaerden, dapper betaelt; eyndelijck, naer dat Spilbergen aen de Manillas, op den Spaenschen Admirael Don Jan de Silva te vergeefs gewacht had, die van over langh op hem had toegerust, is hy ten laetsten, met dese verrichtingh weder naer het Vaderlandt gekeert.

Vordere rocht van Spilbergen.

Wreed-
heyt der
Hollan-
deren.

Aen-
komst
ten Cal-
ao de
Lima.

Aen-
komst tot
Peyta
atse
verbran-
en.

Tocht
van Wil-
lem
Schouten
en la
Maire.

De Tocht van Schouten had niet veel bysonders in, als alleen de ontdeckinge van een nieuwe doortocht, uyt de eene in de ander Zee, vindende een Zuydelijcker doorganck, diese den naem van de straet La Maire noemden, die vry korter en gemakelijcker

als die van de Magallanes scheë te zijn.

Maer die van de Nassausche vloot, onder den Heer Jaques l'Heremite, en daer nae, mits sijn afsterven, voor het Callao de Lima, van Eugenius Huygen Schapenham, heeft meerder op merckinge.

T O C H T V A N D E N A S S A U S C H E V L O O T

onder

J A Q U E S L' H E R E M I T E

en

E U G E N I U S S C H A P E N H A M.

I N H O U D.

STaet van de Nassausche Vloot. Turcksche Rovers ontmoet. Misdadige gestraft. Doortocht door de Straet le Maire. Inwoonders van Terra del Fuego beschreven. Aentocht naer Lima. Bericht van de Silvervloot. Aenkomst aen Callao de Lima. Ordre om te landen. Spaensche schepen verbrandt. Doodt van l'Heremite. Trotsheydt van den Spaensche Generael. Strenghe besluyt van den Admirael. Verrader gestraft. Bericht van den tocht naer Puna. Guayaquil verbrant. Seventien Spaensche over boort geworpen. De sterckte Loehoe verovert. Doodt van den Admirael Schapenham. Tocht van Hendrick Brouwer. Elias Herckmans.

DE Heeren Staeten, soeckende alle gelegenthey, om hun ouden Vyandt den Koninck van Spangien afbreuckt te doen, en selfs aen sijn hardt-ader aen te taften,

deden een seer aensienlijcke vloot, van 12 scheepen uyt rusten, om daer mede langhs de boven verhaelde doortocht, besuyden de Terra Del Fuego, in de Zuydtzee te geraecken, en hun vyanden

Straet van
de Nis-
sausche
Vloot.

anden te besoecken. Dese scheepen waren gemandt met 1637 koppen, daer onder begrepen 600 soldaeten; in vijf vaenen verdeelt; voorsien met 294 soo metale als yfere stucken geschuts, en uytgerust door verscheyde Collegien, als die van de Admiralliteyt en de Oost-Indische Maetschappy. De scheepen waeren: Ainsteldam groot 400 lasten als Admirael, had op 237 eeters, 20 metale en 22 yfere stucken geschuts.

Delft, de Vice-Admirael, was mede 400 lasten groot, gemant met 242 koppen, en voorsien met 20 metale en 20 yfere stucken geschuts.

De Arent groot 200 lasten, had op 144 Man, en was voorsien met 12 metaele, en 16 yfere stucken.

Het Jacht de Hafewindt was groot 30 lasten, gemant met 20 eeters en voorsien met 4 metale gestucken. Dese quaemen van Amsterdam. Van Zeelandt quam het schip Orangien als Schout by Nacht, groot 350 lasten, gemant met 216 man, en gemonteert met 10 metale, en 22 yfere stucken.

Van Rotterdam quaem, Hollandia groot 300 lasten, gemant met 182 man, en gesterckt met 10 metaele, en 22 yfere stucken.

Mauritius groot 280 lasten, gemant met 182 man, en voorsien met 12 metaele, en 20 yfere stucken.

De Hoop groot 130 lasten, gemant met 80 man en gesterckt met 14 yfere stucken.

Van Noordt Hollandt quam de Eendracht, groot 300 lasten, gemant met 170 mannen en voorsien met 18 metaele en 14 yfere stucken.

De Coning David groot 180 lasten, gemant met 79 koppen en gemonteert met 16 yfere stucken.

De Griffioen groot 160 lasten, gemant met 78 mannen en gesterckt met 14 yfere stucken.

Zijnde dese vloot by de Cabo of uythoek van St. Vincent gekomen, ontmoeten sy een vloot Turcksche Rovers van elf scheepen, van de welcke sy de Nederlandtsche gevangens over naemen. Aen den uythoek van St. Roxent maecten sy jacht op vijftien Spaensche scheepen, daer sy vier van namen, dereft, ondonckerden sich. Komende op de Rede van Sofia, sonden sy het schip Overyffel en het jacht den Windthondt, met den genomen buyt naer het Vaderlandt, om daer door niet belemmert te zijn, en hielden sich vaerdigh op dartigh Spaensche scheepen, die men vernam, dat in het vaerwater waeren, maer niet te voorschijn quaemen, van daer quaemense by Sierra Leona en voorts aen het vruchtbaer Annabon, daer de Heelmester Vergeer, ter oorlaeck van gift-menging, met een bijl onthalt wierdt. Op den eersten van January 1624, vervielen sy aen den uythoek van Pemias, aen de Westkust over gesteecken zijnde, en quaemen des anderen daegs by de mont van de straet Le Maire, daer sy, in het doorvaeren, swaere stormen hadden uyt te staen, tot datse in de Zuyd-zee quaemen. Sy vonden het volck op de Terra del Fuego blanck, groot en sterck van lichaem, maer sy besmeerden sich met rode verwe, gingen geheel naeck, selfs in groote koude; alleenig hadden eenige Robbevellen om den hals; de vrouwen droegen slegts een stucksken leder voor het baerlidt, en hadden langh en dick swart hayr op het hoofd, woonende te samen in tenten, die van tacken te saemen gevlochten waeren, en van onderen in het ronde, boven spits toegliepen, staende boven een rondt gat, in de plaets van een schoorsteen, en de huysen dry voet van de aerde. Hun huysraedt bestondt uyt korven van biefsen gevlochten, met eenigh visch gereetschap voorsien. Der

Turck-
sche ro-
vers ont-
moet.

Misdadi-
ge ge-
straf.

Door-
tocht
door de
Straet Le
Maire.

Inwoon-
ders van
Terra del
Fuego
beschre-
ven.

mannen waepenen, diese geduerigh vâerdigh hadden, waeren knodtsen, pijlen, slingers en steene messen. Hun vaertuygh was uyt een dieken boom geholt, gelijk men de Canoas over al beschrijft.

Sy leefden sonder kennis van eenigen Godt of Godtsdienst, en waeren des te boosaerdiger en troulooser. l'Heremite, op het Eylandt Fernando ververseht hebbende, sette het recht, naer het Callao de Lima aen; maer eer sy daer quamen kregen sy bericht uyt een genomen prijs, dat de Spaensche Silver vloot, van Lima naer Panama vertrocken was, behalven den Admiraal, met veertich metaele stucken, nevens vijftich andere koopvaerders, aldaer gebleven en onder het faueur van dry steene Batteryen, met vijftich Carrouwen voorsien, dicht aen strant gekort. Dry seylen sneed l'Heremite den ingangh van het Callao of, die van hem verovert wierden.

Sy quaemen op den negenden van May, dicht om den hoek van het Eylandt de Lima in het Callao ten anker. Dien selfden morgen heeft de Admiraal den Raedt by een geroeven, en ordere gestelt, om des anderen daegs het Callao met alle macht aen te grijpen, stellende tot uytvoeringh van het selfde den Onder-Zeevooght Geenhuynen (vermits sijn sieckte) en sijn swaeger Cornelis Jacobsz tot Sergeant Major. Men besloet, boven de vijf Vandel's soldacten, noch andere vijf uyt het bootsvolk op te maecken, over de welke tot Hoplieden, dese scheeps Capiteynen gestelt wierden, Leendert Jacobsz Stolek, Witte Cornelisz de Witt (daer nae als onder Admiraal by onse landtslieden, en door braeve daeden, bekend, en in de Zondt tegen de Sweden, als een soldaet voor het Vaderlant gestorven) Laurents Jansz Queynen, Jan Isbrantz en Meyndert Eg-

bertsz. En om datter vaertuygh in de vloot ontbrack, om het volck al te gelijk aen landt te setten, souden de soldaten eerst landen, en die een halve maen van Vriescche ruyters oprechten, en alsoo het bootsvolk verwachten.

Op den tienden des morgens voor den dagh is de Vice-Admiraal met al het krijgsvolk naer landt toe geroeyt, maer konde op de bestelde plaets, ter oorsaek van de Barningh niet landen, gelijk oock de Spangiaerden, om hen het landt te beletten, in groote menichte daer waeren aengekomen; is daer over, nae dat hy die uyt eenige kleyne stucken begroet had, weder naer boort gekeert.

De boots roeyden daer nae, nae dry Spaensche scheepen, die in stilte onder het Callao dreyen, die sy naemen, vindende daer eenigen wijn en ververschinge in.

Omtrent den midder nacht van den elfden dier maent, zijn de Capiteynen Adriaen Tol, Pieter Harmensz Slobbe, en Meyndert Egbertsz, met twaelf wel gemande boots, met metaele draekskens en eenige vyerwerken voorsien, recht nae de Spaensche scheepen geroeyt, die omtrent vijftich in het getal, als geseggt is, in gekort laegen, terwyl het ander volck, eengoet stuck noordt waerts, een valschen alarm maenkte. Jeder leyde terstont sijn man aen boort, en kreegh daer aenstonts den brandt in; en gingen soo van sehiep tot schip, tot dat al het vyerwerck besteedt was, alles onder een geweldigh sehieten, van landt af naer de boots; naer welcken verrichtinge, de boots weder na boortkeerden, daerse bericht deden van tusschen de 30 en 40 scheepen aengesteken te hebben, 't welke de siecke Admiraal noch wens-te te sien, hebbende gehoort dat de Rode Haen al krayde. Eenige van dese aengesteekene scheepen, wierden

Spaen-
sche
scheepen
verbrant.

Aentocht
naer Li-
ma.

Bericht
van de
Silver-
vloot.

Aen-
komst
aen Cal-
lao de
Lima.

Ordere
om te
landen.

evenwel noch van de Spangiaerden, met hulp der slaeven gebluscht.

Negen Spaensche schepen, quaemen met den dagh al brandende naer de vloot toe drijven, soo dat de selve om niet beschadigh te worden, de anckers most lichten. Sy hebben vorders op den 27 daer naer een van twee branders, diese van Spaensche prijsen gemaect hadden toegerust, om daer mede den Spaenschen Admirael inden brandt te steecken, maer dit konden geen werck doen, alsoo die het Spaensche schip niet konde bereycken.

Op den tweeden van July is de Admirael Jacob l'Heremite, van een langduerige sieckte overleden, zijnde zedert hun vertreck uyt Sierra Leona niet gesont geweest. Zijn lichaem wiert op het Eylandt van Lima Heerlijck Begraven. In wiens plaets Geenhuysen, volgens ordere der Heeren Meester, Admirael gemaect wiert.

Op den sesden, naer den middag heeft 't schip Orangie zeyl gemaect, en sich dicht by de hoeck van het Callao geset; om langs de strandt, met sijn geschut te kunnen speelen, op dat een Brander, diese vervaerdighden, te bequamer sijn werck sou mogen doen, en het Spaensche Gallioen aen boort geraecken. Dit brantschip daer Willem Commers, Commijs op het schip den Arent, met noch vier rappe maets op was, nam sijn loop, kort langs het rif, daer het Gallioen achter lagh, langs, om het selve te beeter te beseylen; maer zijnde nu op een musquet schoot daer by, en als gereet om het selfde aen te klampen, is het aen de grondt geraect, naedemaal het Gallioen in een Comme geset lagh, het geendie van de vloot niet wisten. De Spangiaerden wenden al hun geschut, naer den brander toe, en schooten daer, tot verscheydene reylen dwers door heen, terwijl de musquetiers op het landt staende,

mede geduerighlijck niet deden als daer op schieten, waer over de zeevoorders geraeden vonden, selver den brandt in de vuurwerken, en de pijpen, die naer het kruydt liep te steecken, en sich met hun vieren in een schuyt te bergen; zijnde de vijfde alreets het hoofst afgeschooten. Dit geschiede, maer de brander, geraecte van selver, al brandende van de grondt; endreef naer de wal toe, sonder dat het kruydt aen gestoocken wierdt, als alleen op den avont, wanneer het aengingh en nat geworden zijnde, sleghts een kleynen ilagh gaf.

Op den 13 sandt den Admirael een Assistent met een vree vlagge aen landt, met een brief, aen den opperhoofd, om een wisselingh van gevangenen te versoecken, maer dese niet willende naer eenige handelinge luyfteren, beval hen, nae dat hy hen aen sijn zijde had gesocht te troonen, te vertrecken, onder bedreyginge, van den eersten, die weder met een vreedevaen aen landt quam, met den selven vreedevaente sullen op hangen.

Op dese bitse antwoort, van den Generael, is by den Raet der vloot beslooten, sich van een deel gevangens te ontlasten, om hun leeftocht niet te beswaeren, invoegen men al de gevangene Spangiaerden, behalven alleen dry oude lieden, aen den nock van de rede tot 21 toe dede op hangen; de dry overige wierden met een boot nae de Generael of onder Koninck gesonden, om hem de tijdingh te brengen, wat quaet sijn trotsheyt veroorsaect had. Maer een buffchieter, die by den vyand meende over te loopen, en met twee overgelopen Griecken een besluyt gemaect had, den Heer Admirael gevangen in Callao te brengen, wanneer deselve, naergewoonte, met een kleyn schuytje met vier man gingh visschen, daer sy met hun dryen gemeenlijck by

Trotsheyt van den Spaenschen Generael.

Strenghe besluyt van den Admirael.

Verraeder gestraft.

wae-

Doodt van l'Heremite.

waeren; had beeter verdient, gelijk hem gebeurde, op het Eylant Lima, aen een opperechte galge gehangen te worden.

Eenigen tijdt daer nae quam de nieuwe Vice-Admiraal Jan Willemsz Verschoor, van een tocht met de scheepen Mauritius en de Hoop te rugge, bringende voor rapport en bericht dat sy dry scheepen op de Rede van Puna verovert, twee daer van verbrant, en het derde mede gebracht hadden. Dat voorts opwaerts naer Guayaquil waeren gevaeren, welcke plaets sy wel versterkt en beset vonden, waeren evenwel tegen de Batteryen gelandt; en hadden met verlies van 35 mannen (die meest in 't aenkomen in de Chalopen geschooten waeren) de stad Guayaquil ingenomen, maer also sy te onsterk waeren, de stad te behouden, noch gelegentheyt hadden, om den buyt te bergen, dese plaets, zijnde de haeven van Quito, met een groote meniche van alderhande koopmanschappen, en een nieuw Gallioen, van den Koning verbrandt, keerende alsoo weder nae de scheepen, nae datter wel hondert Spangiaerden om verre geschooten waeren, behalven seventien gevangens, die al te saemen, om dat de vyandt, met valsche koegels geschooten had, op de Reede voor Puna overboort geworpen waeren.

Eyndelijck alsoo men niet meer voor het Callao de Lima sagh uyt te rechten, en het scheurbuyck teer onder het volck begoft te onsteecken, doch door eenigh gevonden kruydt vry geholpen wiert, lichte de Admiraal Geenhuysen het ancker, en liep in den inwijck van de Piscadores, en, van waer hy weder voor Puna komt, van waer de Schouwv by Nacht, met al het krijgsvolck, in tien sloepen en twee jachten weder opwaerts naer Guayaquil gesonden wierdt, maer door onvoorsichtig-

heyt soo van krijgslieden als bevelhebbers, kregen sy aldaer een slag, datter 25 of 26 man in de loep bleven, en alsoo die aenslag vruchteloos af liep. Voor Aquapulca rechte hy mede niet uyt, het geene hy voor had. Daer nae steekt men over nae de Ladrones, en komt in Maert des jaers 1625 op de reede voor Maleye. Van hier vaerense nefens den Opperhoofd op Amboina Herman Sperit naer Ceram, en veroveren aldaer de sterckte Loehoe stormender handt; als mede Cambelle korts daer aen. Hier op wierdt de vloot verdeelt, met twee scheepen begaf sich de Admiraal Geenhuysen naer Batavia, d'andere wierden in dienst van de Maetschappy hier en daer gesonden, hy selve quam dicht onder Bantam te sterven, en is op Pulo Boslok begraven. Dit is van dese treffelijcke vloot gevallen. Zeedert heeft in het jaer 1643 de Heer Hendrick Brouwer met vier scheepen, deselve tocht van de straat Le Maire gedaen, die noch een haeven sijn naem ten gedachtenis naer gelaeten, en die Brouwers Haven laeten noemen heeft, alwaerse noch eenige vyantlijcke ontmoetingen met de Spangiaerden hadden, maer die door de moedige dapperheyt van den Lieutenant Willem ten Berge, uyt 't velt boschwaert wierd ingedreven; daer noch evenwel de Spaensche bevelhebber, van het paerdt geschooten wierdt. Daer nae nam Brouwer Castro, een braeve stad, sonder slag of stoot in. Eyndelijck naer eenige andere verrichting en het ontgraeven van een kist mer silver beneffens seën Metaele geschur, sterft hy en wort begraven, in wiens plaets Elias Herckmans, die de Zeevaart, lof, braef genoegt beschreven heeft, gevolght is, die in Chili niet hebbende konnen op doen, weder met de scheepen van Baldivia naer het Reciff, van waer sy uytgevaeren waren gekeert is.

De sterckte Loehoe verovert.

Doodt van den Admiraal Schapenham.

Tocht van Hendrick Brouwer

Elias Herckmans.

Guayaquil verbrandt.

Seventien Spaenschen overboort geworpen.

't LEEVEN en DADEN

John Buck VAN

J. Buck

GEORGE
CLIFFORDTGRAEVE van
CUMBERLANDT.

I N H O U D.

Uyttocht van den Graeve. Zijn Landing aen Lancerota. 't Innemen van de Stadt en het Casteel. Beschrijvingh daer van. Aftocht. Aenkomst in West-Indien. Aenkomst in Puerto Rico. De Engelschen worden misleydt. Geschil tusschen de Hoofden. Wijse van den aenval. Gevecht tusschen de Engelschen en de Spaenschen. Aftocht der Engelschen. Nieuwe bestellingh. Sterckte verlaeten. Noch een verlaeten. Nieuwe aentocht op de Stadt, die van de Spangiaerden verlaeten wordt. De Sterckte Morro Empennado belegert. Het Fort beschooten, en overgegeven. Winst en schaede. Vertreck van den Graef van Puerto Rico. Zijn aenkomst in Engelandt.

Wij hebben hier voor den Ridder Francois Draeck; en Candish in hun ondernemingen voorgestelt, wy gaen hen een ander dapper Lantsman by voegen, namentlijk desen Graeve van Cumberlandt, ;voorna-

mentlijk in zijn moedigen aenvangh op St. Jan de Porto Rico en de gevolgen, laetende sijne andere Zeetochten, om verdrietige lanckwijlicheydt te schouwen, vaeren.

Hy zijnde by opene brieven, gegeven tot Westmunster, tot het lichten van

volck en het toeruffen van fcheepen gemachticht; begaf ſich naer Portsmouth, en komt aldaer op den achtſten Februa-rius, in het jaer 1596 aen. Gaet van daer op den dertienden van Maert 'zeyl; en komt op den dertienden van April, in het geſicht van de Canariſche Eylanden, ſy lieten Allegrança het noordenſte der ſelver aen ſtier boort, en kregen op den achter middag de Lance-rotta een van de groote Eylanden in het geſicht, daerſe des anderen daeghs 's morgens, ten ancker quamen. De Graef ſelfs onpaſſelijk geworden zijnde, gaf laſt aen den Ridder John Bark-ley, ſijn Generaale Stedehouwer met eenige vaenen volcks, tot een getal van vijf offes hondert mannen toe, te landen: dit geſchiede in ſulcker voegen, dat ſy des morgens ten tien uren, aen het marſeren waeren, nemende den naeſten wegh, als ſy meenden, naer de hoofdplaets van het ſelfde Eylandt; maer hun meeningh was voornament-lijk om den Marquis de Gouverneur van dat en het naeſte Eylandt Forte-ventura genoemt, te overvallen. De ſtadt legh van de plaets, alwaer ſy te lande quamen, omtrent tien Engeliſche mijlen veeghs; die ſy op hun aenkomt t'eenmael ledich en verlaeten vonden, als ſy des achtermiddaghs, ten vijf uren daer binnen quamen; alle-nigh vonden ſy daer een goede menich-te treffelijcke wijn en kaes in.

Wanneer ſy de ſtadt verſeeckert had-den, ſandt de Ridder Barkley, eenige troepen naer een ſterckte omtrent een half mijl van de ſtadt gelegen, daer ſich de Marquis had ſterck gemaect, en met voorraedt en geſchut wel voorſien, ſijn vyandt meende te verdueren. Wanneer de Engeliſche op den heuvel daer by quamen, vonden ſy wel om-trent de hondert Eylanders en Span-giaerts, die het gelaet maecten, hen te willen verwachten, maer ſoo haest naer-

derdende Engeliſchen niet, of deſe be-ſchermers verlieten hun ſterckte, en namen de vlucht, invoegen deſe ſonder wederſtand, daer binnen quaemen, vindende daer binnen twaelf of meer metaele ſtucken, ſoo groot als kleyn, beneffens een groote meniche ſteenen, op voetdeelige plaetsen geleght.

De huysingh ſelfs was van vier kan-ten ſteen opgebouwt, hebbende ſtercke, en welgemaecte ſtancken, ſoo tot afweeringh als beledigingh; van de welke de ſinganck niet naer onſe wiſſe, nevens de gront was geleght, maer op een piecks lengte in de hoogte, ſoo dat men niet als met een ladder daer konde by komen; invoegen, indien ſy maer de ladder opgehaelt, en de poort geſlooten hadden, twintigh mannen al-leen wel met voorraet voorſien zijnde, het ſelve tegen vijf hondert ſouden heb-ben konnen beſchermen.

De ſtadt beſtondt in omtrent hondert huysen, uyt den rouwen gebouwt, maer gemeenlijk van een ſlagh en hooghte, hebbende de daecken, vlak, maer al-leenlijk een weynigh rijsende, om den regen te doen afwaeteren; zijnde ſlechts met ried of ſtrooy gedeckt, met ſlijk en modder daer boven op, het welke door de warmte van de Sonne ge-drooght zijnde, bequaem wierdt, om een ſtort-regen af te weeren.

De inwoonders zijn rap en geſwind van leden: van een taemeljcke lengte, byſonder ſnel in het loopen. Hun waepens zijn piecken en ſteenen. Wanneer men hen de tromp van een muſquet biedt, ſienſe ſoo haest de haen niet over-gaen, of ſy vallen plat ter aerden neder, maer ſoo haest is de ſlagh niet gehoort, of ſy ſtaen weder op de beenen, en wer-pen vreeſlijk met ſteenen, onder het welke de piecken oock, dapperlijk het hunne doen; door welke wiſſe, hoe wel ſy weynigh op ſlaghordere paſſen, ſy dickwijlder ſchaede toebrenghen als

Beschrij-
vingh
daer van.

Uyttocht
van den
Graeve.

Sijn lan-
dingh aen
Langero-
ta.

Innemen
van de
Stadt en
het Ca-
ſtel.

be-

befchadicht worden. Het Eylandt felver is niet rondt maer streckt sich war in de lenghte Noort-oostelijck , en Zuydwestelijck uyt, zijnde in twee gedeelt, door een doorgaende rye van geberghete , gelijk als Italie door de Apenijnische gebergten gescheyden wordt. Dese Bergen zijn bar , steenachtigh en onvruchtbaer , behalven dat sy aen eenige oorden , een goede menichte van Schapen en Geyten voeden: de Daelen selfs, beloven niet veel, als zijnde seer sandachtich , evenwel gevense goede Garst en Tarwe. De beesten die men daer vindt, zijn Schaepen en Geyten, weynigh Ossen, veel Efels, weynigh Cameelen, maer noch minder Paerden, en die niet groot. Men oordeelt het Eyland in breedte en lengte Wight een weynigh te boven te gaen.

De volgende dagh, zijnde de vijftienden van April, begaf sich de Ridder Barckley met sijn volck weder van daer, sonder of de stadt of het slot eenigen vorderen hinder te doen, als alleen sich daer uyt, van eenige noortwendigheden te voorsien. Sy quaemen des avonts aen strandt, maer sy vonden geraeden niet te sloop te gaen, hoewel daer boots aen laegen om hen in te nemen. Des anderen daeghs zijnde Paeschdagh; de Graeve een weynigh bekomen zijnde, begaf sich naerden middagh aen landt by sijn volck, dat hy al te saemen te sloop deed gaen, gelijk hy selve mede volghde, alwaer hy des anderen daeghs al sijn Capiteynen aen sijn Taefel nodighde, en sijn last brieven, opende, gevende oock aen jeder van de Capiteynen en Hoplieden een toegezegelde brief, met last om die alleenlijck te openen wanneer sy, door eenigh roeval van de vloot quamen verstecken te worden, sullende daer in onder recht worden, waer sy den Generael souden weeten te vin-

den, maer buyten dese gelegentheyt was het uytdruckelijck verboden, deselve te openen, doch zijnde ingevaer, om vande vyanden genomen te worden, souden sy, den Brief, soo gefegelt als sy was, hebben buyten boort te werpen. Om daer door alle ontdekkingh van hun voornemen, door pijnigingh of andersints te ontgaen.

Des Generaels besluyt was den rocht op Sant Dominico of Domingo te nemen, wendende tot dien eynde de stevens naer West-Indien, van het welke sy het vaste land op den eenentwintichste van May in het gesicht kregen, zijnde Martinino, het welke sy laetenden leggen, den loop naer Dominico naemen; daerse ten twee uren nae by landt quaemen en van menichte van Canoas besogt wierden. Wy laeten de beschrijvingh van dit landt en desen landtaert voor andere, en van anderen gedaen te zijn. Sy naemen vorders den wegh naer de Virgines, en kregen de selve op een Saturdag's morgens in het gesicht, komende op den naer middag aldaer ten ancker. Des anderen daeghs setten de Graef, aen een voor af bespeurde plaets, sijn volck aen landt, daer hy het selfde monsterde, bevinde omtrent duysent soldaeten, naer het welke, en eenige oefeningen, den Generael een brave aen spraeck aen hen deed. De vloot was als doen niet boven een dagh seylens van Puerto Rico, waer over de Generael sijn bestellingh tot sijn ondernemingh maecte, en vorders een overlegh, hoemen den aentocht darwarts nemen sou, of door de Virgines heenen, een wegh die niet r' eenemael onbekent was, dewijl verscheyden van hun sloop volck, deselve voor heen, met den Ridder Draeck genomen en bevaeren hadden, of nae den ouden loop, maer men oordeelde dat de eerste de naeste wegh was, maer door de engte wat gevaerlijck, de twee-

Aen-
komst in
West-Indien.

Afzocht.

de door de passagien was om , maer veyliger , die daer om oock genomen wierdt , alsoo de Generael seydeliever de eerste te willen zijn , in het landen aen Porto Rico , als de tweede , in het door vaeren van de Virgines .

Op Maendag des naer middaghs bevonden sy sich niet verre van Puerto Rico , maer hielden noch t'zee , als zijde van meeningh , met den morgenfont in te vallen , om sich niet te vroegeh te laeten ontdekken . Om dese reden wierdt het Jacht , met het Schip de Antony om des nachts de landingh af te sien gesonden , gelijk de selve met den middernacht weder te rugge quamen . De Generael dan ontboodt hier op , den Ridder Barkley , by hem aen boort , met de welcke hy selver in de boot gingh , om de plaets af te sien , op dat het volck veylighlijk landen mocht ; waer op hy vorder last gaf , dat ieder schip , sijn volck in de boots setten sou , en hem volgen .

Het was ongevaer acht uren ; op den selden van Juny wanneer het meeste gedeelte van het Regiment van den Ridder Barkley , gelandt was , het welcke , eyndelijck ten vollen op het droogh zijnde , aenstondts begoft aen te trecken , sendende een verloorren hoop voor uyt , geleyd door Capiteyn Andries , Commandeur van de bysondere Compagnie , van den Generael , die voor dien dagh door Hopman Powel , Lieutenant Colonel aengevoert wierdt . Sy trocken al de zoekant langs , doorgaens op vast , maer somwijlen op los sandt , hebbende echter een gemakelijcke tocht , ten minsten van dry uren , ten eynde van welcke sy een swart ontmoeten , diese gaerne tot hun leytman souden hebben gebreyckt , gelijk hy sich oock gewillig daer toe toonde , maer hy sprack noch Engels noch Spaens , en was daer en boven soo verbaest , dat hy hen voor

een goede wyl , uyt den wegh door harde klippen en rotfen heen leyde ; komende ten laetsten daerse door een arm van de Zee van het Eylandt , daer de stadt op stondt afgescheyden wierden . De inwatingh was een Canonschoot wijdt ; hebbende aen de andere sijde een sterckte , met vijf groote stukken geschuts , en eenige , doch weynige musquettiers , sy hadden den avont te vooren de vloot , der Engelschen ontdeckt , en dien morgen hun landen vernomen , gelijk sy hadden konnen sien door verscheyde ruyters , die af en aen reden , om de sterckte der vyanden te ontdekken . Eenige waeren van meeningh , dat men op die rotfen , een deel musquettiers behoorde te leggen , om de Spaenschen , daer door uyt het fort te dryven , maer dat wierdt voor als doen niet aengenomen (hoewel daer nae gedaen) om dat sy geen groote schaede van dat fort te lijden hadden , evenwel wisten sy geen raedt om over te komen , ter oorlaeck van de diepte , en de onkunde van de grondt , en dewijl de boots noch geen landingh ontrent de sterckte hadden konnen vinden . Terwijl sy daer aldus bekaeyt stonden , niet wetende wat voor een besluyt te maecken , om de stadt te genaecken , wierter een schoot of twee van een ander sterckte , leggende aen de engte van desen inwijk , hoewel sonder schaede op hen gedaen , en dat was de eenige passagie , om van de plaets daer sy waren , op het Eylandt , daer de stadt op stondt , over te geraecken .

De Swart die hen geleyde , kreegh hier wat beter kennis , en de Engelschen bevonden , datse misleydt waeren , die daer over ten deelen met dreygen en ten deelen met vleyen den Swart soo verre kregen , dat hy hen op een beeter wegh nam te brengen , hoewel het volck door een tocht van den

De Engelse worden misleyt.

Aen-
komst in
Puerto
Rico.

ochtend tot den avont, gelijk dien toen albereets aen het vallen was, overdadigh vermoeyt was, evenwel sy setten de vermoeytheit aen een zijde, en volghden hun voorganger, soo wel als sy konden.

Eyndelijck langhs menichte van onbegangen paeden, of onpaeden, geraecktense eyndelijck op een betreden sandigen wegh; evenwel, waeren sy noch niet by een brugge, diese noordwendigh over mosten, en verscheyden van de aenleyders selve, begosten, door sulck een moeyelijcke tocht te beswijcken; soo dat ordere aen de voortoght gegeven wierdt, sich op te houden, tot dat door den een of den anderen middel sy soo veel paerden bequaemen, als sy van noden hadden, die den tocht deden ophouwden. Daer mochtmen sien een armen maegeren ruyn beschrijden, die gewoon waeren, de beste paerden ter werelt te beklimmen, hebbende noch zadel noch toom, alleenich een eyndt londts in de plaets van een breydel in den mond.

Eyndelijck over quaemen sy de lengte van desen moeyelijcken wegh, en geraeckten by de brugge, maer soo laet, datter van dien nacht geen middel was om daer over te geraecken, als zijnde, gelijk sy reden hadden te geloven, tegens hen gesterckt. Men belaste dan de Compagnien sterck op hun wacht te blijven, en ondertusschen gingh de Generael, beneffens den Ridder Barckley, soo stil als sy konnen, om de gelegentheydt daer van te verkennen, diese nauw en enge vonden, en een lange straetwegh, leydende tot een brugge, die van het eene Eylandt tot het ander streckte. De brugge was opgehaelt, en op den anderen oever was een sterke Barricade, een weynigh vorder was een sterkte met geschut, maer hoe veel, konden sy niet wel onder kennen, noch oock hoe veel volks daer mocht in zijn;

evenwel bemerckten sy klaerlijck genoegh, dat men niet anders, als by laegh waeter, daer over sou konnen geraecken.

De zee-lieden hadden weynigh kennisse van de ebbe en vloet, van die gewesten, en daer om de eenige wegh, om de bequaemen tijdt van den aenval te weten, was alleenigh, een geduerige wacht daer by te setten, om waer te nemen wanneer het waeter mocht beginnen te vallen: ondertusschen wierden de troepen wat te rugge geset, om sich wat uyt te rusten.

In een groote Laen, gingen sy alle of neder sitten of neder leggen; ververschende sich met een dronck versch waeter, daer de voorgaende Swart, en noch een ander, diese in dit het bosch gevangen hadden, hen by bracht; eenige tasten het broot aen, darse by sich hadden, gelijk de Graef, oock gaerne van het geene hy by sich had, mede deelde. Sy brachten den nacht over ten besten sy konden, en inde morgen stont twee uren voor dagh, wierd de opwaecke gedaen en met weynich moeyten het volck op de been gebracht, zijnde maer nodich de ooren te schudden, om allarm te maecken. De Compagnien waeren terstont in order, zijnde een jeder vergeeten, hoe vermoeyt hy dien vorigen avont was geweest; soo voorbaerigh was een jeder, om aen den man te zijn.

Tusschen den Generael en den Ridder Barckley, onstont een kleyn geschil, wie van hen beyde de voortocht van dien dagh sou hebben: Barckley seyde dat de Graef hen alle konde Commanderen en gebieden, en derhalven aen hem stont of hy deselve begeerde te hebben of niet; maer dewijl het hem belieft had, dit heyr in twee Regimenten te verdeelen, en des Graven Bevelhebbers al dien vorigen dagh den voortocht hadden gehadt,

Geschil
tusschen
de Hoof-
den.

achte hy, volgens krijgs gebruyck, dat zijn Regiment, oock dien dagh behoorde haer eer en aensien te hebben. Dese redenen, behalven de vertooringe, dat de Graef geliefde aen te merken, dat hy de Generael was, en zijn plaets soo gevaerlijck niet behoort te zijn; bewoogh den Grave soo verre, dat hy des Ridder's Regiment de voortocht toestondt, evenwel wilde de Generael in persoon, d'aenleyder zijn.

Wijse
van den
aenval.

Zijnde dan de wijze van den aenval, op dese voet vast gestelt, stack sich de Graeve in zijn Harnas, gelijk oock al de Bevelhebbers, en andere die wapens hadden, en deden (alsoofse wel wisten dat het daer heet van de rooster sou gaen, gelijk wel bevonden wierdt) en men voegde sich tot den aentocht. Terstont had de Centinel van de vyanden hun aankomst ontdeekt; die daer op allarm maecte, en alsoo vingh men aen, vyer op malkander te geven, wederzijds wierdt dapper, hoewel in het doncker gevochten, duerende d'aenval twee geslaegen uren, geduerende de welke de Spangiaerden niet stil stonden, want hoewel de bespringers, geen middelen naer lieten om door te breecken, konden sy evenwel door de poort geen roegangh vinden. De steenwegh die de rechte wegh daer nae toe maecte, was met voor bedacht, foodanigh op gebroocken en over hoop geworpen, dat de Engelschen, om op hun beenen te konnen staen, liever van de wegh in het waeter ter sijden gingen, als daer op bleven.

Gevecht
tusschen
de Engel-
schen en
Spaen-
schen.

De Graef had het hier mede quaet genoeg, alsoo die geene die sijn schilt droegh, struyckelende, hem op het lijf en met hem in het waeter neder viel, niet sonder gevaer van te verdrencken, dewijl hy met sijn wapenen seer belaeden was, maer wierde door den Sargeant Majoor, die by

geval dicht by hem was, geholpen, evenwel niet sonder meer als sijn genoegen in sout waeter te hebben, het welke hem soo sieck maecte, dat hy gedwongen was, sich op de steenen neder te leggen, tot dat hy een weynigh bekomen zijnde, aen een seckerder oort gebracht wierdt; daer hem de koogels soo seer niet om de ooren vloogen, hoewel noch genoegh om jeman schrick aen te jaegen, echter wilde hy niet van daer, soolangh het gevecht duerde. De Ridder Barckley leyde dan sijn Regiment aen, die treffelijck op de Spangiaerts de chargeeren, en weder wel ontfangen wierden, beschietende dese de steenwegh met ses stucken, behalven noch een ander, dat dicht by de poort lagh, en met schroot meer schaede onder de vyanden deed als de rest.

Niet tegenstaende evenwel al dit geweld, geraeckten de Engelschen aen de Poort, en begosten dese lve met bijlen, daerse twee of dry van by sich hadden, aen stucken te houwen; daer die van binnen groot geweld met piecken tegen deden. Echter konde men daer noch soo niet in geraecken, waer over de Ridder Barckley naer een doortocht benefens en ter sijden de Poort, omsagh, en begoft selve tot tweemaal toe soo ver in het waeter te waeden, dat indien hy geen goet swimmer had geweest, hy lichtelijck sou verdroncken hebben. Dese die tot aen de Poort gekomen waeren, riepen die van hun vaendel toe, dat men hen piecken sou aenlangen, alsoo de hunne meest gebroocken waeren, waer op men riep om piecken, piecken, en al de piecken voor den dagh bracht, die daer waeren, maer in spijt van al hun piecken, geen kans wasser om binnen te geraecken, want de vloet quam voor eerst soo starck in, dat het waeter daer het eerst tot aen hunknien stondt, nu tot den

den middel toe quam, en daer en boven begoft de dagh aen te breecken, die seeckerlijck het verderf van veel voicks dreygde, alsoofe als dan beeter doel fouden hebben konnen fchieten (zijnde nu door den nacht misleydt) dewijl hun gefchut op den steenwegh gefelt was, die de Engelschen ter oorfaeck van de rompeligheyt, als gefegt is, verlaeten hadden, het welcke fy als dan klaerlijck fouden hebben konnen sien, en tot hun verderf verbeeteren.

Men besloot dan de troepen weder af te brengen, gelijk geschiede, ter plaets daer sy den geheelen nacht gelegen hadden; daer de heelmeefters tijdt hadden, de gequetsten te verbinden, die niet seer veel waeren, en de dooden noch minder, maeckende in als geen vijftich mannen, soo van d'een als d'ander uyt; geen van de Commandeerende hoofden was of doot of gequetst, behalven twee Lieutenanten Chamly, die sich braef gehouwden had, en Belings. De troepen trocken vorders, van hier naer de zee kant, alwaer de Generael had bestelt, dat men leeftoch brengen fou.

Terwijl de soldaeten sich aldaer verscheren, begaf hy selve sich naer boort zijnde gevaerlijck sick, om aldaer een weynigh uyt te rusten, maer sijn hoofd was soo vol van bekommerenis, dat hy binnen weynige uren, al weder van boort, en op de strandt quam, en terstont een aenvangh maecte van een besluyt, het welcke hy ondertusschen had over geleght; om het welcke uyt te voeren, bestelde hy, dat een van de scheepen dicht aen strandt sou loopen, hoewel niet sonder gevaer, van te verongelucken, maer de nood vereyschte sulcks; te gelijk, wierden op de steenrotfen, over de sterckte, die sy eerst ontmoet hadden, omtrent vijftich musquetiers geplaeft, om van daer de vyanden van hun geschut af te dryven.

Ondertusschen, waeren oock in de booten gegaen, Capiteyn Coach, en Capiteyn Orrell, met twee hondert piecken en musquetten, om aen de andere sijde van de sterckte tusschen de selve en de stad te landen, om daer hun post te nemen, en de aenkomst van de andere troepen te verwachten, of anderints, van die kant de sterckte te bespringen, terwijl het selfde, van gelijcken van de andere kant geschieden.

Dit besluyt deed een goede werckingh; want binnen den tijdt van een uur, zedert de saeck sijn aenvangh genomen had, was het fort, ten deelen door het schip, en ten deelen, door de musquetiers, soo aengetast, dat de gefeyde booten, met gemack konden landen, waer op de vyanden vorder de plaets verlieten, sonder eenigh merckelijck verlies van de Engelschen; als hebbende niet meer als dry gequetsten en een doode; alleenigh het schip, geraecte op de klippen, en stiet aen stukken. De boots hebbende het volck gelandt, quaemen weder te rugge, en haelden meer volcks, het welcke lande tusschen het punt en de brugge, en tusschen de rode sterckte, diefe Mata-Diablo noemden.

Het volck dan Lande in alle veyligheyt, een goet stuck aen geen sijde het rode fort, daer de Spangiaerden al vaerdigh stonden om hen te ontfangen. Hier ontstond een braeve schermutzel, maer de vyanden, sich selven te swack vindende, maecten een eerlijcke aftocht, tot datse aen een bosch quamen, aen welke ingangh sy standt hielden. De Engelschen trocken voort op de sterckte aen, welke sy verlaeten vonden, en bleven daer dien nacht over. Des morgens eer den dagh aenquam begoft men nu, van een andere sijde, op de stad aen te trekken, zijnde nu, op het minder Eylandt geraeckt, sy bevonden sich, met het aen-

Sterckte
verlaeten.

Noch een
verlaten.

Aftocht
der Eng-
elschen

Nieuwe
bestel-
ingh.

Nieuwe
een tocht
op de
ftadt.

breecken van den dagh by de ftadt. De paffagie daer toe, is bofchachtig aen beyde fijden; en foo eng dat geen meer als dry in front daer over trecken konnen, leggende defe voornoemde fterckte, omtrent ander half Engelfche mijl van de ftadt.

Hoewel de wegen feer bequaem tot hinderlaegen waeren, hadden fy echter geen ontmoetingh met allen, en quamen foo gemakelijck by de ftadt, als fy felfs begeerden, maer daer komende vonden die verlaeten, van al wat eenigen tegenweer, konde doen, zijnde niet als vrouwen en oude of gewonde mans en kinderen daer ingebleven. De Spangiaerden hadden fich, als tot hun yterfte toevlucht, in een van hun fterckte, nae de Zeekant (Morro Empennado genoemt) gegeven.

Nae dat nu de ftadt met genoeghfaeme befettingh voorzien, en ieder vaendel geïnquartiert was, wierden alder eerft, de overgebleven Spangiaerden, aen de prevooft overgelevert; en voorts een tamboer nae de fterckte gefonden, om defelve uyt naem van de Koningin van Engelandt die hen daer, om het felfde te vermeerteren, had gefonden, op te eyschen. De Gouverneur gaf daer op tot antwoordt; dat de Koninck van Spangien, hem darwaerts had gefonden, om de fterckte te bewaeren; gelijk hy oock foo langh als hyleefde de felve niet fou over geven. Op defe antwoordt beflor de Generael de plaets met gewelt aen te taften, maer met foo weynigh verlies van de fijne als hem mooglijck was, want hy wift wel dat hy een fterckte befettingh daer laeten moft, en dat hy niet als welgewaepent, weder te rugge moft gaen. Hy dan focht die sonder gewelt te veroveren, en hen door den honger totreden te brengen, foekende hen alle levens middelen af te snijden, doch laetende ondertuffchen niet nae fijn batterijen

De
fterckte
Morro
Empennado
belegert.

en Gabions op te rechten, om de plaets daer mede te befchieten. De Generael liet ondertuffchen oock niet ftronge tucht onder fijn volck te onderhouden, van de welcke hy twee liet nae de galgh voeren, om dat eene een Spaenfche vrouw verkracht en de andere jets in de Kerek, buyten ordere van den Generael gebroocken had, de eerfte, hoewel een braef foldaet moft voort, maer de tweede kreegh genade; nae dat hy al dry mael aen de galgh was geweest.

Ondertuffchen begoft het gefchut, dapperlijck op de plaets, en de Gabions op de Cavallero der Spangiaerden, diefe op het punt nae de ftadt, gemaect hadden, te fpeelen, en eer het middagh was, oordeelde men het gefchut daer gedemonteert en onbruyckbaer gemaect te hebben; evenwel, alfo hun docht dat de wal en de Cavallero daer op staende, begoft te waggelen, befchooten fy de felve noch tot den avond toe, geduerende, welcken tijdt, niet een Spangiaert op de wal te fien was, daer te vooren, eer het gefchut begoft te fpeelen, geen vier of vijf foldaten, fich binnen fchoots van de fterckte lieren fien, of wierden met een Canonkogel begroet. Dit fchieten, en dat van de andere fijde vrocht foo veel op die van binnen, dat fy des anderen daegs omtrent een uur een trommelflaeger uyt fonden, om van verdragh te handelen. Sijn voorftellingh was, dat twee Capiteynen van buyten, met twee van binnen fouden fpreecken, de gemachtighden komen op een onfijdige plaers by een, de voorftellingh der Spaenfchen was, *Met vliegende vaendels, brandende lonten, kogels inden mont, uyt te gaen, om aen goene fijde der brugge gefet zijnde, te mogen gaen waer fy wilden, het loffen van al de gevangenen sonder lofgelt; en het weder leveren der flaeven.*

Het fort
befcho-
ten.

De Graeve sloegh dese voorwaerden af, maer seyde henaen, dat, dewijl hy geen vermaeckte schepte in Christen bloed-stortingh, hy hen eenige voor waerden wilde geven, de welke soo sy aennaemen, wilde hy hen sonder veel omslagh ingenaede nemen. Dese waeren, dese *1 Hy schonck hen alle het leven. De Gouverneur met sijn Capiteynen, en Bevelhebberen, mochten met hun waepenen, maer de soldaten, alleen met Rapier en Pongjaert, wyt trecken. 2 Sy souden, alle by hem blijven, tot dat by hen van het Eylandt verlofgafte vertrecken, het welke binnen dariigh daegen sou geschieden. 3 Eenige van hen, die hy verkiejen sou, souden met hem naer Engelandt reysen, maer daer niet langer blijven als een maent, en daer nae veyligblijck, en sonder losgelt weder naer Spangien gesonden worden.* Dese voorwaerden wierden aengenomen, en de plaets daer op overgegeven.

Altoo geraeckte dese Stadt St. Jan de Puerto Rico, met haer sterckten, in handen van de Engelschen, zijnde een

plaets wel bebouwt nae de Spaensche wijze, met veel wijde straeten, en een braeve Hoofst-Kerck, tot de groote ruym van Portsmuyden in Engelant; andere hebben de plaets en het landtschap breder beschreven. De buyt hier gekregen was groot, behalven winst en schaede, 80 schoone stucken geschuts, maer oock het verlies van over de 400 man die voor het weder te scheep gaen van de Grave, van de Engelschen aldaer gestorven zijn.

Eyndelijck besloot de Grave sijn vertreck van Puerto Rico, met sich nemende beneffens sijn schip, noch acht Scheepen, en laerende met den Ridder Jan Barckley negen vande grootste om hem te volgen, en is alsoo op den 14 Augusti van daer gescheyden, nemende sijn loop naer de Eylanden de Acores, die hy, niet sonder swaere stormen den 12 van September in het gesich kreegh. Van het Eylandt Flores verrocken sy weder den 16 en geraeckten eyndelijck geluckighlijck weder in Engeland.

Vertreck van den Graef van Puerto Rico.

Sijn aankomst in Engelandt.

En overgegeven.

't LEEVEN en DADEN
 VAN DE
 RIDDER
 JOHN NORRIS
 ENGELS
 GENERAEL.

INHOUDT.

O Pvoedingh van Norris, voortganch en bedieningen. Sijn tocht naer Spangien. Aenkomst in de Coruna. Hun eerste ontmoetinge. Bestelling om Coruna aen te tasten. De Laege Stadt wordt in genomen. Dronckenschap der Engelschen vernielt veel volcks. Strenghe krijghsrecht der Spaenschen. Spaenschen geslagen. Storm aengebracht. Tooren vallende verplettert Engelschen. Spaenschen macht, onder den Graeve d' Andrada. Engelsche aentocht daer tegen. Hun ordere en treffen. Overwinninge der Engelschen. Die Coruna in den brandt steecken. Hun vertreck van daer. Graeve van Essex komt in de Vloot. Landen der Engelschen tot Pennichie. Pennichie en het Slot gewonnen. Koninck Don Antonio van de Ingesetenen besocht. Aentocht van het leger naer Lisbon. Torres Vedras aen Don Antonio overgegeven. Vordere aentocht der Engelschen. Doodlijk waeter-drincken. Aenkomst tot Lisbon. Uytval uyt Lisbon. Draeck komt met de Vloot aen Caschaes en verovert de plaets. Aftocht der Engelschen. Gewilligheyt der Engelschen om te slaen. Het Casteel

Casteel van Caschaes over gegeven. 60 Oosterlingen aengehaelt. De Engelsche van Galleyen besprongen. Vigo genomen en verbrandt. Te huys-komst der Vloot.

Y brengen Draeck hier weder te voorschijn, maer in geselschap van een ander dapper Oorloghs man, om met den selven den Roem van dit stuck wercks te deelen. Te weeten den Ridder John Norris, die by ons een korte, maer braeve loop staet te doen. Dese wierdt van sijn boecken tot den Oorlogh en ten dienst vanden Admirael van Vranckrijk gebracht, en noch jongh zijnde, kreegh het bevel over eenigh volck onder den Graeve van Essex in Irelandt; op het breecken tusschen Don Jan van Oostenrijck met de Staeten, wierdt hy Colonel Generael van al de Engelsche Oorloghs macht, in welken dienst hy twee Jaren heeft toegebracht, daer nae Velt-Marschalck onder den Grave van Hohenloo, en daer nae Generael van de troepen in Vrieslandt gemaect. Wederom uyt de Nederlanden te huys komende, als Monsieur het gesagh aldaer had, wierdt hy President van Munster, in Irelandt, welke plaets hy stadigh behield, maer wiert eerlangh self binnen den tijdt van een Jaer weder als Generael over de Engelsche troepen naer Nederlandt gesonden, welck bevel hy behieldt, tot dat de Graeve van Leicester daer heenen quam. Hy wierdt daer nae, als de Spaenschen op die kust quamen Velt-Marschalck in Engelandt, al plaeten die selden eenich Engelschman soo opvolgende in buyten oorlogen bekleet heeft. Nu stond hy beneffens den beroemden Draeck, over de vloot, meest op hun eygen kosten naer Portugael bestelt, om den verdreven Koninck Antonio, te sien te herstellen, Generael gemaect. (van wiens

recht en komst tot het Rijk, en hoe hy door de waepenen van den Catholijcken Koninck, onder den Hartogh van Alba, in onse Nederlanden, wel bekent, daer weder uyt gedreven wierdt, elders wijtloopigh gesproocken is. Welcke Koninck sich mede, om dit werck voort te setten, op dese Vloot begeben had.) Het was in April des jaers 1598. wanneer dese Zee koos, 26 oorlogh s'cheepen en met die voorraet en volck voerden hondert en veertich (daer onder tseventich Hollandsche gepreste s'cheepen) sterck, naer elfdagen seylens geraecktense op den twintichsten van April, tegen den avont aen de Corona, landende in een bay, omtrent een mijl van daer, van waer sy aenstonts naer de stadt aen marcheerden, maer komende op een half mijl daer omtrent, werdense van den vyandt ontmoet; maer dese door de Engelschen aengetast zijnde, begaeven sich weder, binnen de poort.

Voor dien nacht bleef het heyr der Engelschen, op de dorpen, huysen, en meulens daer omtrent, en dicht onder de stadt leggen; hoewel niet sonder ongemack van een Galioen St. Jan genaemt, een van die het voorgaende jaer van de swaere nederlaegh, ontkomen was, een Hulck, twee kleyner s'cheepen en twee Galeyen, die op de rede laegen, die niet lieten op de Engelsche troepen, geduerig te schieten.

De Generael Norris hebbende dien morgen, voor het aenbreecken van den dag de stadt verspiet, bevond deselve aen de landtsijde, (want sy leyt op den hals van een Eylandt) met een wal, op een drooge dijck beschermt; waer op hy besloot aenstonts sijn geluck, met

Sijn tocht na Span-gien.

Aen-komst aen Corona.

Hun eerste ontmoeting.

Bestelling om Corona aen te tasten.

Opvoeding van Norris, voortgang en bedieningen.

beklimmen te onderfoecken, stellende onder tusschen rder op het planten van eenigh geschut tegen de boven genoemden scheepen en Galleyen, het welke gedaen zijnde, hebben de Galeyen, op het eerste schot, aenstonds de Reede verlaeten, begevende sich nae Feroll, niet verre van daer, en de andere scheepen, afgelaeten, op de Engelsche te schieten; het overige van den dagh gingh heen, in het toetsellen van de troepen, en andere bestellingen, tot den voorgenomen aenval diensigh.

Men had bestelt dat 1200 mannen souden aen landt geset worden, onder het beleyt van den Colonel Humly, en Capiteyn Fenner de Vice-Admiraal, het welke moest geschiede, in lange Boots en Jachten, op de welke verscheyde stucken geschut geleght wierden, om op het naerderen van de bespringers, op de stad daer mede te schieten. Aen de hoek van de wall, die de onder-waeter-kant beschermt, was Capiteyn Richardt Wingfield, Lieutenant Colonel van den Generael Norris, en Capiteyn Sampson Lieutenant Colonel van den Generael Draeck, bestelt, om by laegh waeter met vijf hondert mannen, indien sy het passabel vonden, aen te setten, soo niet met ladders de wal te beklimmen, gelijk aen den anderen hoek Colonel Timplon en Bret met dry hondert mannen, om met storm-ladders te enteren, gereet stonden.

Zijnde nu al de troepen die te waeter moesten aen komen, voor het laegh waeter ingescheept en het teecken van den aenval gegeven, hebben Wingfield en Sampson, aengevangen, in plaets van door het waeter te waeden, dewijl het noch te hoogh was, hun post met ladders te beklimmen, terwijl oock de boots, sonder eenige swarigheyt, behalven dat eenige weynige gequetst wierden, landten. Colonel Bret en

Colonel Timplon quamen binnen hun post, sonder verhinderingh, alsoo Capiteyn Hinder, een van die geene die te waeter binnen gekomen was, alder eerst die kant van den wal schoon mackte, houdende den vyandt so lang met de sijne op, tot dat, die van buyten mede in quamen. Wingfield en Sampson, vonden meer tegen standt, als zijnde tot tweemaal toe, van de ladders afgeslaegen, maer als de andere, ingekomene troepen, de verweerders, van van binnen op den hals quaemen, lieten dese hun tegenstandt vaeren, en saegen om een goedt heen komen. Zijnde dan, de laege stad op dese wijze aen dry plaetsen, met een schrickelijck getier overvallen, begaeven, sich de inwoonders van de laege nae de hooge stad, het geen sy te bequaemer konden doen, om dat de Engelschen geen kennisse van de wegen hebbende, te minder bequaem waeren, hen die afte konnen snijden. De andere die in de fury en het woeden niet om quaemen, begaeven sich ter vlucht naer de steenroefen op het half Eylandt; andere verborgen sich in hoeken en winckels die naederhandt wel voor den dagh gehaelt wierden.

Onder dese was Don Juan de Luna een man van een seer goedt beleydt, die sich selven in een huys had verstecken, maer sich des anderen daeghs gewilliglijk in handen der Engelschen gaf; daer wierdt dien selven nacht, oock eenen Juan de Vera Commissaris van de leeftocht gevangen, die bekende, dat op het inkomen der Engelschen, vijf hondert soldaeten, in seven vaendels verdeelt, binnen de stad waeren geweest.

Wanneer de Engelsche, nu aldus meerster van de onder-stadt waeren, en onder het plonderen, over al de kelders vol wijn vonden, toonden se eerst ter degen, van wat landtaert sy waeren, drinckende sich vol, met sulck een kleyn forgh, als offer geen vyandt omtrent

De laege stad wordt in genomen.

Dronckenschap der Engelschen vernielt veel volcks.

was,

was, waer door verscheyden, uyt de bovenstadt, door geschooten wierden, en de rest een gront tot een verderflicke sieckte leyde. Sy vonden, onder veel andere buyt seer groote voorraet van alderhande scheeps waeren, die hen wel te pas quam.

Des anderen daeghs smorgens, omtrent acht uren, verlieten de Spaenschen mede hun scheepen, die, hebbende het geschut van het Gallioen over laden, het schip in vier en vlam ferten, het welke twee daegen schrickelijck brande. Sestien stucken wierden evenwel noch geheel daer uyt gehaelt, de andere tot 50 roe waeren of geborsten, of door den brandt gesmolten, en wierden soo evenwel overgenomen. Op den selven dagh veroverden de Engelschen oock het Klooster, leggende aen de Zuyd sijde der stadt, en dicht aen de vesting van de bovenstadt, soo dat sy uyt de veynsters van het selve, de Spangiaerden, daer binnen groote schaede konden doen.

Den volgenden dagh op den naer middagh, quaemen, omtrent twee duysent mannen, die hier en daer in het landt vergadert waren af, self tot by de poorten van de stadt, als hadden se gedacht met koussen en schoenen daer binnen te komen; maer op de eerste tegenweer, die van de wacht aldaer gedaen wierdt, nae datter achtien, omverre geschooten waeren, heeft sich de rest op de vlucht begeven, zijnde meer dan een mijl weeghs by de Engelschen gevolgt. Op den tweeden dach daer aen, wierdt de Colonel Huntly, met dry of vier hondert mannen te lande waerd in gesonden, die een groote menichte vees met hem te rugge bracht.

Op den derden dagh had de Generael een voornemen, een langh aminitie huys, staende op den wal en naer hen toe open zijnde, in te nemen; het

welcke hen groot voordeel tegens de Spangiaerden sou konnen gegeven hebben, maer dese het selve mede erkennende, hebben het in den aenvang van den avont in den brandt gestoocken, het welke door een anderen brandt in de laeger-stadt gevolgt wierdt, die geschaepen stontd, meer schaede, door het verbranden van veel voorraedt, te sullen doen, maer door het om verre haelen, van eenige huysen gestuyt wierdt

Op den vierden dagh planten de Engelschen, onder het faueur van het Klooster twee halve Canons, en twee gotelingen tegen de stadt, zijnde met een kruyswal beschermt en gegabioneert, maer de eerste en tweede loffingh van dese stucken, deed dese wal om verre vallen, soo dat het geschut voor de vyanden open stontd, en verscheyden van de Engelschen daer door om verre geschooten wierden, onder de welke oock Spencer de Lieutenant van het geschut, dicht by de sijde van Eduard Norris meester daer van, gevelt wierdt; welke laetste evenwel daer over sijn plaets niet verliet, tot dat hy van de Generael sijn Broeder order kreegh, de battery te doen ophouwden, tot dat men het geschut, op nieuws sou hebben verseeckert, gelijk oock de aenvolgende nacht geschiede. Op dien selven dagh Capiteyn Godwin, gelast van den Generael, dat wanneer men aenvingh de stadt te bestormen, hy aen de ander sijde sou soecken een Escalade, of ladderstorm aente vangen, misduydende het teecken, dat hem moest gegeven worden, ondernam het selve, voor dat aen de andere sijde de storm begonnen wierdt, en kreegh een schoot in de mont, maer de Generael, hebbende sijn geschut in order geplamt, en tot den storm alles vervaerdicht, sommeerde die van binnen om sich over te geven, maer jemant van hen lieden deed een

Strenghe
krijgs
recht der
Spaen-
schen.

schoot op den Tamboer, korts naer het welke een man over de muer gehangen en een aenspraeck geeyfcht wierdt, gevende die van binnen te gelijk te verstaen, dat, de opgehangen man, die geene was, die op den Tamboer geschooten had; voor de rest wierdt in dese t'amenpraeck niet veel als van Don Juan de Luna en andere gevangens, maer weynigh van overgaeve gesproocken; naedemael het schein dat sy noch niet veel lust hadden, om sich over te geven.

De Generael Norris, hebbende de stadt ten nauwsten verspiedt, vandt, hoewel deselve op een steenrots gelegen is, evanwel een bequaeme plaets om de wallen te onder mijnen, en stelde aenstonts sijn volck in het werck, die naer een arbeydt van dry daegen (op den sevenden dagh, zedert sy in de laege stadt waeren gekomen) de Mijne vaerdigh en het buskruyt daer in kregen, maer in der daet, niet diep genoegh in de wal, waer door de selve oock geen bysonder wercking deed, en de nu gereede storm, achter bleef.

De volgende dagh daer aen wierdt Capt. Antony Sampson, met omtrent vijfhondert mannen te landewaerd ingefonden, om voorraedt voor het heyr te haelen, die eenige troepen der vyanden aldaer ontmoete, en naer eenigh geveght in de vlucht dreef. Keerende met goeden buyt weder te rugge. Op den selven nacht, wierden de Mijneurs weder te werck gestelt; die voor twee daegen seer wel, op het fundament van de wal arbeyden. Tegen den tijdt dat sy meenden vaerdig te zijn, maecte de Generael alles tot den storm gereet, fullende de Generael Draeck aen de ander sijde, met twee hondert mannen in boots en sloepé mede den aenval doen, die daer weldartich liet sitten, en als de Mijne vaerdig was, deed hyle terstont aen steecken, die de helft van

Spaen-
sche ge-
slegen.

den Toorn op blies, onder welke sy Storm aengebracht.
gemaecte was. De bespringers lait hebbende, soo drae de Mijne gesprongen was, den aenval te doen, deden sulcks, maer een weynig te vroeg, want zijnde boven op de bresse gekomen, is de andere helft van den Toorn, die door de Mijne losgemaect was, mede om verre gevallen, begraevende wel twintich of dartigh Engelschen onder haer puyn.

Toorn
vallende
verplet-
tert En-
gelschen.

Dit gaf sulck een verslagentheyt aen de anderen, dat sy hun aenleyders lieten staen, en te rugge weecken; twee Vaendrighs d'eene van den Generael Draeck, en d'ander van Capiteyn Antony Wingfield, wierden in de bresse geschooten, maer hun Vaendels behouwden, dat van den Generael door den stedehouwer van Capt. Sampson, en dat van Wingfield, door den Hopman self. Capiteyn Sydenham was onder die geene, die den Toorn overvallen had, dewelcke hebbende dry of vier groote steenen, op de laeger deelen van sijn lighaem, daer door sich niet kon bewegen, noch door weynige geholpen worden, maer zijnde des anderen daeghs bevonden dat hy noch in het leven was, ten kosten van tien of rwaelf man gesocht wierdt te verlossen, maer te vergeefs.

De bresse die door het geschut gemaeckt was, wierdt seer wel door die geene die den last daer toe hadden besprongen, brengende de leyders hun volck, op de steeck van een pieck, op de bresse, maer zijnde vaerdigh om in in te vallen, ontfonck hen de losse aerde van onder de voeten wegh naer buyten toe, en begosten sy te sien, dat de helft van de wal noch niet om verre lagh, soo dat sy gedwongen waeren, weder te rugge te keeren. In dese afrocht, dewelcke geschiede, van dese twee bressen, door een nauwe straet, wierden veel van de Engelschen geschooten.

Des

Spaen-
sche
macht
onder den
Graef
P'Andra-
la.

Des anderen daeghs verftont de Heer Generael, van een gevangen, die binnen gebracht wierdt; dat de Graeve d'Andrada een waepenmacht, tot Puento de Burgos, ses mijlen van Corunna vergaederde, en dat fulcks maer het beginsel van een meerder macht was, alsoo der noch een grooter troep, onder den Graeve van Altomira verwacht wierdt: hier over maect hy een besluyt den volgenden dagh deselve te gaen besoecken, in dese order. Inde voortocht was het Regiment van den Ridder Roger Williams, met die van den Ridder Eduward Morris en Colonel Sidney.

Engel-
che aen-
ocht
aer ce-
en.

Inde Battaille, onder den Generael, waeren de Regimenten van den Colonel Lane en Colonel Medkerck; in de achter hoede, de Regimenten van den Ridder Henry Norris, den Colonel Huntley, en Colonel Bret. Andere vijf Regimenten, met den Generael Draek, wierden, tot bewaeringh van het Klooster en het gescht gelaeten.

Hun or-
re,

Omtrent ten tien uren des anderen daeghs, zijnde de selfe May, ontdektense, omtrent een half mijl van hen, de troepen van den vyandt. De Ridder Eduward Norris voerende de voor troup, gaf den Lieut. Colonel Wingfield last, de uytshot der selver te Commanderen, die deselve in dry troepen verdeelde, de eene stelde hy, onder Capiteyn Middleton ter slinker handt, een ander onder Capiteyn Erington, ter rechter, en het lichaem der selver, bestaende in musquetiers behield hy te midden, voor sich selven; houdende de rechte wegh. Maer de wegh die Middleton ingeslaegen had, ontmootte haest den wegh van Wingfield, welke eerste nu albereets aen het treffen met den vyandt was, en door Wingfield, daer over haest onder stut wierdt, die de Spaensche voet over voedt deed wijcken, hoewel sy een goede kruys-

1 tref-
n.

weer voor sich hadden, diese wel sou- den hebben konnen inhoudwen, maer sy begaeven sich naer een brugge, die over een kreeck, ytt der zee komende lagh, en van steen, met boogen, gemaect was. Aen de voet van de brugge, ter over zijdelagh het leger van de Spangiaerden, zijnde sterck betrencheedt. Sir Eduward Norris drijvende met sijn troependen vyand, over de brugge, maecte den wegh klaer, maer onder een dichten haegel van musquet-koegels, dewijl de Spaenschen den overganck, van beyde sijden beschooten, van dewelcke het verder eynde, met tonnen gebaricaedt was, maer sy die de Barricade souden beschermen, siende het stout aenvallen van de Engelschen, verlieten hun post, daer Sir Eduward in brack. Maer terwijl hy met den pieck in de handt, sijn tegenstanders afwees, wierdt hy swaerlijck aen het hoofd gewont, soo dat hy ter neder viel, doch wierdt dapperlijck, door den Generael sijn Broeder, met den Colonel Sidney en eenige andere Edellieden by gestaen. Capiteyn Hinder hebbende oock sijn Casquet van het hoofd geschooten, kreegh vijf wonden in het hoofd en aengesicht. Gelijk Capiteyn Fulford in den linker arm geschooten wierd. Maer wierden alle dapperlijck door den Generael by gestaen, die met alle kloekmoedigheyt voortsettende, de beste van sijn tegen staenders, over hol over bol te rugge dreef, waer op volghde de vlucht, van hungansche macht; zijnde dry mijlen verre, langhs dry bysondere wegen, die de vluchters op geslaegen waeren, naer gevolgh. De standtaert met des Konincks waepen, wiert daer voor eerst veroverd, een groote menichte wierdt ter neder gemaect. En veel van die geene, diese op hun wederkomst, in heggen en struycken vonden leggen, omgebracht.

Over-
winning
der En-
gelschen.

Hier

Hierop wierdt Colonel Medkerck, met zijn Regiment, dry mijlen van daer, naer een Klooster gelonden, het welke hy verbrande, nae dat hy het geplondert en twee hondert Spangiaerden, die sich daer in hadden verborgen neder gemaect had. Naer het gevecht, sandt de Generael de voortoght den eenen, en de Battaille een anderen wegen op, om alles wat hen voor quacm te beroven en te verbranden, soo dat men het gansche landt een duytsche mijl in het ronde in enkel vier en vlam sagh staen. Men vandt in het leger der vyanden, seer goeden voorraedt van Oorlogh en lijfvocht, eenigh silver, en andere kostelijcken toeffel. Ondetusschen lande oock het bootsvolck uyt de vloot, op een Eylandt, naest aen de scheepengelegen, daerse het oock al plonderden en verbranden wat sy vonden. Aldus keerden de Engelschen weder naer de Coruna, met slechte vertroostinghe voor de vyanden, die daer binnenlaegen, die wel dapper op hen schooten, wanneer se uyttoogen, maer niet een schoot deden wanneer sy weder quaemen.

De volgende dagh wierdt door gebracht, met het inscheepen van het geschut, dat tot de Batteryen aen landt was gebracht, en het geen in de stadt gevonden was, het welke indien het bequaem was geweest om beter bressen te maecten, is te geloven dat de Generael, meerder tijdt, om de over-stadt te winnen sou hebben aengelegt. De twee laetste nachten, bestedemen om de boven-stadt aen een oordt in brant te steecken, maer die van binnen 't selfde vermoedende, boden sulck een tegenstandt, dat sy het voor quaemen, maer de laege-stadt wierdt huys voor huys in vyer geset, soo datter, nauwelijcks een noch oock het Klooster over eynde bleef staen. De volgende nacht, zijnde de achste van May brachten sy,

Die de
Coruna
inden
brandt
aeecken.

de gansche oorlooghs macht 't'scheep, sonder het verlies van een eenigh man, het welke hen soo gemakelijck niet sou hebben gevallen, in diense den vyand, by de Puerste de Burgos niet geslaegen hadden.

Hun ver-
treck van
daer.

Naer dat sy van daer vertrocken waeren, hadden sy de wint geheel tegen, soo dat sy negen daegen wercks hadden om de Berlinaght weder te krijgen, op welcken tocht de Grave van Essex (daer hier achter bysonder van gehandelt wordt) en beneffens hem sijn broeder Walter Devereux een Edelman van seer groote hoop, met den Ridder Roger Williams, Colonel Generael over het Voetvolck, de Ridder Philip Butler, en de Ridder Eduward Wingfield mede inde vloot quaemen. De Grave was met den selven windt van Falmouth vertrocken, met de welke, de anderen van Plymouth 't zee gegaeen waeren. Hy niet wetende de plaets, daer de Generael van voorneemen was te landen, hadden al tot aen Cadix geweest, seyende soo of tenaen omtrent de Zuyd-Caep, alwaer hy eenige scheepen met kooren genomen had, die hy inde vloot bracht. Op den sestienden dagh, naer hun vertreck, landen sy tot Pennichie in Portugael, self onder het bereyck van het geichut des Casteels, meer dan een mijl weegs van de stadt, gaende het volck, tot aen den middel toe, door het waeter, niet sonder gevaer van te verdrincken, voor een deel, ter oorsaek van den stercken wint en de holte van de zee, gelijk oock een boodt omgeslaegen wierdt, waer door vijf-en-twintigh mannen verdroncken. De vyand liet niet nae, op hun landen, met vijf vaenen Spangiaerden, uyt de stadt te komen om hen het landen onder de Graeve de Fuentes te beletten, komende selfs dich by de waeter kant. Maer de Graeve van Essex, met den Ridder Roger Williams, en sijn

Graef van
Essex
komt in
de vloot.

Landen
der En-
gelschen
tot Pen-
nichie.

zijn broeder, hebbende albereits volcks genoegh aen landt, om twee troepen uyt te maecken, liet een van de selve den wegh, naer de waeterkant houwden, en de andere over de santheuvelen trecken, het welcke de vyand siende wreeck die oock dieper te landtwaerdt in, niet, gelijk de Engelschen meenden, om hen te ontmoeten, maer inder daet, om sich op het spoedighste wegh te maecken, evenwel zijnde door de Engelschen, die hen onder Capiteyn Jackson, door den Colonel Generael, achter aen wierden gesonden, aengetast, hielden sy standt, pieck tegen pieck, in welcke ontmoetigh de Capiteyn Robbert Pieuw doot bleef; maer eyndelijck de Spaensche vluchtende, kregen de Engelschen tijdt en gelegentheyt, om al hun troepen aen landt te brengen, en op de Stadt aen te voeren, dewelcke op een plaets open zijnde, sy oock sonder beschermingh en voorstandt vonden. De Generael deed noch dien avont het Casteel op eyschen; het welcke zijnde verlaeten, van die geene die het bevel daer over had, een Portugees, genaemt Antonio de Auridt, het selve in besettinge hebben, verfocht alleent te weten, of Don Antonio, de Koninck, mede te lande gekomen was, als willen de dan de sterckte aen hem over geven, en als hem sulcks verseeckert wierdt, heeft hy oock de sterckte gaerne over geleverd. Sy vonden in het Casteel, ontrent hondert musquetten, een goet deel piecken, en twintigh tonnekens kruyt.

De Engelschen aldus meester van de stad en het slot, bleven daer alleen eenen dagh; in welcke tijdt, eenige Priesters en andere geringe lieden quaemen, om hunnen nieuwen Koninck Don Antonio te sien, diese beloften deden, uyt naeme van de aengelegene landen, dat hy binnen den tijdt van twee daegen een goet onderstandt, te paerd en te voet sou hebben.

De Generaelen hadden een volck^r men besluyt genomen dat het lege^r over landt, naer Lisbon, onder het geleide van den Generael Norris, sou marcheren; dat de Generael Draeck, met de vloot, naer de mont van de Taagh, de Rivier daer van, sou vaeren, datter een Compagnie te voet, tot bewaringh van het Casteel sou worden gelaeten, en ses andere by de vloot blyven, soodanigh dat de siecke en gequetste fouden te rugge blyven, zijnde goede order op hun genesingh gestelt.

Sy hielden geduerende dien tocht, seer nauwe krijgstuucht, soodanigh, datter een, die een huys opgebroocken had, om dat te plonderen, daer over opgehangen wierdt, hebbende de oorfaeck van zijn doot, op zijn borst geschreven. Dien nacht bleef het leger tot Lorinha, en des anderen daeghs kregen se bericht dat de vyand, tot Torres Vedras, een macht te paerd en te voet tegen hen vaerdigh hield; waer over sy dochten, dat hy die plaets sou soecken te beschermen, maer komende daer, op den tweeden dagh van hunne march, liet, die geen twee uren, voor het aen komen der voortocht de plaets, en het slot, in de besittingh van Don Antonio.

Hier was het dat sy groot gebreck, voornamentlijck van broodt begosten te krygen, te meer alsoo seer nauwe order was gestelt, dat niemant de landtsaecten eenige de minste schaede sou doen, op hoop dat van selfs fouden komen, om het leger te versorgen, maer sulcks niet geschiedende, geraeckte het selve tot die schaersheyt, het welcke sy beslooten, Don Antonio te kennen te geven, eer sy hun voorgaende besluyt quaemen te veranderen; het welcke geschiedende, stelde die soodanige ordere datter voortaan beeter voorraedt was.

Op den darden dagh, sloegen sy hun leger in dry bysondere dorpen neder, leg-

Aen-
tocht van
het leger
naer Lis-
bon.

Torres
Vedras
aen Don
Antonio
over ge-
geven.

Pennin-
die en
het slot
evon-
den.

Koninck
Don An-
tonio
an de
ngefete-
en be-
ocht.

gende het eene gedeelte, in Exarama de los Cavalleros, het ander in Exarama de Obispo, en het derde in San Sebastiaen. Capiteyn Jorck, die des Generaels Compagnie paerden Commandeerde, wilde eens onderwegen, van des vyants ruytery een proef nemen, een van zijn Corporaels met acht ruyters sloegh door veertich van de Spangiaerden, en hy zelfs met omtrent veertigh, door wel twee hondert heen, ten minsten soo de Engelsche schryven.

Vorder
aen tocht
der En-
gelschen.

Des anderen daeghs, naemen sy hun mars nae Lores, daerse bericht waeren, dat hen de Spaensche wilden verwachten; als hebbende aldaer voorgenomen, met de Engelsche te strijden, en daer toe eenigh voordeel, dewijl dese nootwendigh aldaer een brugge over moften; maer evenwel eer de Engelschen aenquaemen waeren de Spaenschen al vertrocken, daerse noch eenige teekenen van beschantinge vonden.

Het Regiment van den Generael Draeck, om beeter huys-vesting te hebben, sloegh sich selven voor dien nacht, in een dorp, meer dan een Engelsche mijl van daer, en dichter nae den vyant, ter neder. De welke dese gelegentheit waernemende, des morgens vroeg, op dat Regiment quam aen vallen, roepende Viva el Rey Don Antonio, dat de gemeene roep was. Maer de soldaeten, hoe jongh sy waeren, toonden dapper wederstandt, maer souden het te quaet gekregen hebben, ten waer sy door Capiteyn Sydnam en Jounge Vaendels tijdelijck waeren by-gestaen, waer op de Spaensche met eenigh verlies moften wijcken, hebbende veertien van de Engelsche gedoodt, en ses of seve gequest.

Des anderen daeghs legerden sy sich tot Avellana, omtrent dry (Engelsche mijlen van Lisbon) alwaer eenige van de Engelsche soldaeten, drincken-

de, op twee plaetsen, uyt staende waters, onderwegen, vergeven, en aenstonts gestorven zijn, andere menen dat het door het eeten van honingh was, het geen sy in eenige huysen hadden gevonden, maer wat het zy geweest of niet, sy waeren en bleven vergeven. Op dien selven nacht, trock de Graeve van Essex, beneffens den Ridder Roger Williams, omtrent ten elfuuren, met 1000 mannen uyt, om sich, dicht by Lisbon in Embuscade of hinderlaege te leggen, sendende ondertusschen eenige uyt, om daer een alarm te verwecken, maer de Spangiaerden bleven evenwel binnen, soo dat de Heeren onverrichter saecke, weder te rugge quaemen.

Dood-
lijck wa-
ter drincken.

Op den 25 van Mey, quamen sy in de Voor-stadt van Lisbon, op welck inkomen Roger Williams, beneffens Winghfield omtrent dertich schutters gevangen naemen, maeckende voorts de straten schoon, tot aen de wallen van de stadt; en vindende daer vorders niet anders, als een deel oude Mannen, en bedelaers, die vast riepen Viva el Rey Don Antonio. De huysen waeren al geslooten, dewijl meest al de goederen binnen de stadt waeren gebracht, eenige, aen de waeter kant, waeren oock in den brandt gestoocken, die volkoornen ander voorraedt laegen, op dat sich de Engelschen daer niet van souden dienen, evenwel vierdt in veel huysen groote rijkdom gevonden. De Generael belaste vier Regimenten de wacht in de straeten te houwden, zijnde die van de voortocht, terwijl die van de Bataille den geheelen nacht in de velden by Alcantara in slagh ordere stonden, en die van binnen hun huysen op de wal, en daer buyten staende, in den brandt staecten, omgeen hinder daer door te krijgen.

Aen-
komst
tot Lif-
bon.

Des morgens ondernam den Ridder
Ro-

Roger Williams, hoewel niet sonder gevaer, de Kerck van St. Antonio die dicht aen de stadts wal leght, in te nemen, maer de vyanden waeren hem te gauw geweest, en hadden die al voor heen beset. De rest van dien morgen wierdt doorgebracht, met het inleggen van de Baraille en achterhoede, in de voorstadt, Bona Vista genoemt, plaetsende de Musquetiers in huysen, uyt de welke sy, op de wal konden schieten, gelijk die oock de groote straeten, dapper schoon hielden.

Ondertusschen de Engelschen door hun tocht van ses daegen afgemat, en slaeperigh zijnde, quaemen die van binnen, omtrent een of twee uuren in den nacht een uyt val doen, en dat langhs dry bysondere straeten, op de Engelschen aen, voornamentlijk op het quartier van Colonel Bret, die, gelijk meest het leger, in rust, en onverwacht wacker gemaect zijnde, soo haest hy konde, sijn volck in het geweer bracht; met het welke hy den vyandt dapperlijk het hoofd boodt, maer hy self te voorbarigh zijnde wierdt doodt geschooten, Capiteyn Carsey, kreegh een koegel door het dicke van sijn been, daer hy oock binnen vier daegen aen gestorven is, en Capiteyn Cave wierdt gewondt, maer niet dodelijk, zijnde alle van sijn Regiment: door dese tegenstandt, en andere die in de overige quartieren gedaen wiert, deed men de Spangiaerden schielijk en verwardelijk wijcken, wordende door den Graeve van Essex tot aen de Poorten der stad toe gejaegt, waer op een troep paerden, op hen uyt quam, maer dese door Capiteyn Jorck gechargeert zijnde, begaeven sich mede op de vlucht; eenige begaven sich in de huysen die sy open vonden, daerse al dootgeslaegen wierden, gelijk de Sergeant Major Wilson wel dry of vier met sijn eygen handt om-

bracht, en sijn volck dat by hem was, noch verscheydene anderen of maecten deed; verliessende de Spansche alsoo wel drymael soo veel als de Engelsche.

Ondertusschen was de Generael Draeck met de geheele vloot tot Calcais gekomen, nemende de plaets sonder tegenstandt in, meest al de inwoonders op het aenkomen van de vloot, waeren naer het geberchte geylucht, laetende de stad ter genaede van den overwinnaer. Draeck sandt een Portugeesche Piloot naer hen, met beloften van alle goet onthael, indiens hun Koninck gehoorsaemlijk ontfangen, en noodwendigheden sijn waepenmacht toebrengen wilden, het welke sy, met vreugde aennamen; sendende terstont, twee voornaeme naer de stad, om hun trouwe tot Don Antonio, te betuygen; waer op de Generael sijn volck, niet verre van het Klooster van St. Domingo, hoewel niet sonder gevaer van het Casteel, dat geduerigh op hen schoot, zijnde met vijf-entseftich Spangiaerden beset, dat het noch tegens hem hield, lande; hy had op sijn aenkomen vry eenige scheepen ontmoet en genomen, en op sijn naerden een op de rotsen gejaeght.

Nae dat de Engelschen aldus twee nachten by Lisbon stil hadden gelegen, en de beloften diese seggen hen door Don Antonio, van een algemeene opstandt, dry duysent mannen te voet, en eenige paerden gedaen te zijn, niet vervult siende, en aenmerckende, hoe slecht sy stonden met een stad, die gesterckt, en met meer gewapende mannen van binnen, als sy van buyten waeren, voorsien was, aen te tasten, oock insiende, dat sy meenden genoegh, jae meer als van hen geeyfcht was, gedaen hadden, en dat sy elders beeter op hun slagh souden konnen geraecken, om Rijckdommen op te doen, besluyten niet tegenstaende dat het Don

Draeck komt met de vloot aen Calcais en veroverd de plaets.

Aftocht
der En-
gelfchen.

Antonio gaernelanger opgehouden had (als elders breder verhaelt is) eyndelijck af te trekken, gelijk op den derden dagh des morgens gefchiede. De Generael Norris, de Graeve van Effex, en de Ridder Roger Williams bleven in hun vastigheyt, diefe gemaect hadden, tot dat al de andere troepen in het velt waren, naer het welcke fy mede volgden, hebbende het geluck van niemant gevolgt te zijn. Sy trocken noch dien volgende nacht naer Cascais, en nae dat fy aldaer aengekomen waeren, kregen fy bericht, door een Priester, dat de Spaenschen seer sterck op hen, aen quaemen, en alreets tot St. Juliaen gekomen waerens; fy ontfingen die tijdingh, met groot genoeghen, sodanigh dat de Generael, noch dien avond een Bode met een Trompetter, aen den Generael der Spaenschen afsandt, door de welke hy hem een ontfegh-brief dede behandigen, daer in hy hem nodighde, met hem, in het open velt, een slag te waegen, om hem te betoonen, dat hy gelogen had, met te seggen dat sy steels wijfe, van voor Lisbon, uyt vrelen voor de Spangiaerden waeren opgebrooken; als zijnde het wel vijffuuren, des morgens geweest, eer sy aen het trekken waeren, sonder dat jemant van hen allen, de moet had gehad, van hen te volgen. Behalven dese ontfegh-brief, sonde de Graeve van Effex mede een van sijnt wegen, aen jemant bysonder, die van sijn staet zijnde, het selve locht te beweeren. Daer opmaecte de Generael sijn heyr des morgens ten dry uuren vaerdigh, om naer den vyandt te trekken; maer komende, vonden sy wel de plaets daerfe gelegen hadden, doch de vyanden waeren in groote onorder noch dien nacht opgebrooken, en gewecken eer de Trompetter en Bode by hen quam, die hen echter niet ver van Lisbon achterhaelden, maer kree-

Gewil-
ligheyt
der En-
gelfchen.
om te
slaen.

gen anders geen bescheyt, als dat heu de Generael dreygde beyde op te hangen, om datse de stoutheyt hadden gehad, sulck een boodschap aen hem te brengen: maer het was maer dreygen, oock had de Generael Norris achter op den brief geschreven, dat indien se sijn boden eenighe verongelijckingh aen deden, hy het selfde, op de beste van sijn gevangens, sou verhaelen. Sy wierden dan weder, hoewel, sonder antwoordt te rugge gefonden.

Wanneer de geheele macht tot Cascais gekomen was, wierdt het Casteel gefommeert en opgeeycht, maer de Bevelhebber antwoorde, het selfde niet te kunnen doen, voor en aleeer hy hun geschut gehoordt had, invoegen men gehouden was, een Battery op terechten, en een charge te geven, waer op terstondt het overgeven volghde. Een Compagnie soldaeten, wierd daer in geleght, tot dat het geschut der Engelfchen, en datse in de sterckte vorovert hadden, ingelcheept was, het welke hen, sonder het selve te vermeersteren swaergenoegh sou gevallen hebben. Wanneer nu alles t'scheep gebracht was, deed de Generael, de helft van de sterckte door een mijne springen, en liet soo dat vaendel volcks mede t'scheep komen.

Het Cas-
steel van
Cascais
overgege-
ven.

Terwijl sy aldaer op de rede laegen, haeldense t'sestigh Oostersche Hulcken aen, dat hen beeter voordeel aenbracht als, al de voorige tocht had gedaen, maer daer is elders van gesprooken. De Compagnien die tot Peniche gelaeten waeren, wierden oock door dry of vier scheepen afgehaelt. Wanneer sy van de rede vertrocken, wierden sy noch evenwel door een-en-twintigh Galleyen, met een seer stil weder aengeraft, die evenwel, hen weynigh schaedde toebachten, siende hen te wel gefstelt om hen moedighlijck te ontfangen.

60 Oost-
sterlin-
gen aen-
gchaelt.

De Engel-
schen van
Galleyen
bespron-
gen.

Ter-

Terwijl sy onderwegen waeren, tafente oock Vigo aen, maer vonden geen tegenstant, en hebbende de plaets met het omleggende landt geplondert, staecken, Boris een dorp tusschen Vigo en Bayona, en daer nae oock Vigo inden brandt. Eyndelijck quam Norris hoewel niet sonder groote stormen uyt te staen, op den 2 van July in bin-

nen Plymouth, gelijk oock de andere scheepen, d'een hier d'ander daer, doch alle te recht, maeckende alsoo een besluit van desen tocht. De vorder handelingen en ondernemingen van desen ongeluckigen Koninck Don Antonio, sijn wijtlopiger en omstandelijcker, van het begin tot het eynde, elders verhaelt; als gesegt is.

Te Huys
komt
der vloot

't LEEVEN en DADEN

VAN

ROBBERT

DEVEREUX

GRAVE van ESSEX.

INHOUT.

Toestel van de vloot naer Spangien. Die in Zee loopt. Geheymen Raet en besluit. Instructien. Aenkomst tot Cadix. Gemeynsaeme duynen. Gestalte van de Baye van Cadix. Het slaen tusschen de Engelschen en Spaensche vlooten. Schrickelijck gevecht. Over winningh der Engelschen. Grootte schaede der Spaenschen. Schaede der Engelschen. Landen van de Graeve van Essex. Trefften te landt. Spaensche geslaegen. De stadt verovert. De Ridder Winghfeldt geschooten. Het Casteel gewonnen. Spaensche steecken hun e gen scheepen in den brandt. Beleefden handel van de Generaelen. Cadix verbrandt. Faraan verbrandt.

Mijne hebben van de geboorte en afkomst van desen vermaerden man, niet voor het tegenwoordige te sprecken, veel minder van sijn doot, zijnde, voornamentlijk dit laefste, elders treurichlijk genoeg verhandelt. Wy sullen alleenigh die vermaerde tocht naer Cadix, soo kortelijck, en evenwel soo omstandelijck als wy kunnen, den Lezer voordraegen.

Naer dat Calis door den Cardinael Albertus, Eertshartogh van Oostenrijk, &c. die daer na, uyt kracht van Pauselijcke Dispensatie en toelatinge, met Isabella Clara Eugenia de Infante van Spangien, getrouwt is geweest, veroverd was, dacht het de Koninginne Elisabeth geraeden, de Spaenschen van haer leer, selfs in hun diepste ingewant een gevoelen te doen hebben; sy derhalven vervaerdicht een stercke vloot, om daer mede, de kust van Spangien, selver, aen te tasten, stellende over de selve, de Heer Robbert Graeve van Essex, en de Heer Charles Houwardt, hoogh Admiraal van Engelandt (die by ons in andere voorvalsen, meer genoemt is) sijnde verselt, met verscheyden andere grooten en Edele Mannen, als den Graeve van Suffex, de Heer Thomas Houwardt, de Heer Herbert, de Heer Warden, de Ridder Walter Raleigh, de Heer Marschalck en Ridder François Veer, de Heer Burck, Don Christoval Jonge Prins van Portugael, de jonge Graef Lodewijck van Nassauw, de Admiraal der Hollanders, de Heer Johan van der Voort, en menichte van andere braeve Ridders en Edellieden, al genegen om dit braevestuck wercks, by te woonen, en te helpen uytvoeren.

Eer dat de vloot van Plymouth te zeyl gingh, vonden de Heeren hoofden goet en geraeden, de oorfaeck, en

reden, om de welcke sy desen tocht onder naemen in druck te laeten uytgaen; en dat inde Latijnsche, Fransche, Duytsche Engelische en Spaensche Taelen; na 't welcke, alles vervaerdigt zijnde, de vloot, sterck hondert-en-vijftich schepen of daer omtrent, haer ancker lichte en in Zee liep: wanneer deselve op de hoochte van 43 graeden gekomen was, vonden het de Heeren Generaelen de Grave van Essex en de Admiraal Houward goet, een verkiefsingh van een geheymen Raedt te maecten: dewelcke bestont, in de twee Heeren Generaels, de Heer Thomas Houward, de Heer Warden, de Ridder Waller Raleigh, de Heer Marschalck en Ridder François Veer, de Ridder Georg Carry, Meester van het geschut, de Ridder Coniers Clifford, en de Ridder Antony Ashley, Grefsier van den selven Raedt.

In desen Raedt wierden vervolgens beslooten, dat sy, aenstonts hun loop in het zeylen souden veranderen, en deselve meer West-waert aennemen, om eenige redenen, die hen alderbest bekend waeren. Ter selver tijdt wierden oock versheyde Instructien, voor jeder bysonder Capiteyn en Schipper vervaerdicht; sonder dat deselve voor eerst mochten weeten wat deselve behelsden; zijnde onder de tijtels en opschrift, van een jeters bysondere brief, dese woorden geschreven: *Opent desen Brief niet, op verbeurte van uw leven, ten waere het geviel, dat wy door onweder quaemen verstrooyt te worden, en indien gevallen, moogt gy deselve openen, en doen het geen daer in staet, maer of gy by ongeval in handen der vyanden quaem te geraken, soo hebt gy deselve in allen gevallen in Zee te werpen, soo gesegelt alsse zijn.* Hier uyt staet af te nemen, dat in dese brieven, de plaets en het besluyt daer op, begrepen waeren, om welck geheym bedeckt te houwen, sy niet beeter konden

1596

Die in zee loopt.

Geheyme Raet en besluyt.

Instru-ctien.

Tocht van een vloot tegen Spangien.

den doen als dese *pracaunie* en voor forge te gebruycken.

Ondertuffchen gingen vast al descheepen van de vloot in goede Ordere hunnen gangh, zijnde deselve in vijf Esquaders of deelen gedeelt. Onder de Graef van Effex, de Heer Admirael, de Heer Thomas Houward de Heer Warden, de Ridder Waller Raleigh, en de Admirael van de Hollanders de Heer vander Voort, hebbende jeder sijn beschooren scheepen onder sich: al welke Esquaders, hoewel sy alle daegen met voordacht sich op seecker maet van lengte of mijlen, afsonderden, quaemen sy, evenwel altoos of dien selven dagh, of op den avont, weder by malkander.

Aldus was hun aentocht seer voorspoedigh, en al de scheepen in goede ordere quamen tusschen de Noortkaep en de Caep St. Vincent, doch houdende soo diep in Zee, dat men van het landt af hen niet gewaar kon werden. Op den tienden van Juny een Fransche en een Vlaemsche barck, komende van de kust Barbaryen, wierden by eenige aengehaelt en opgebracht, maer beyde seer eerlijck en beleefdelijck by de Generaelen ontfangen, en naer eenige daegen, vreedtsaemlijck weder versonden.

Op den twaelfde van deselve maent, geraeckte de Ridder Levison, te saemen met den Ridder Christophel Blunt, met dry Hamburgers slaegs, maer bracht hen alle dry op; Meer andere vielen in hun handen, eer sy by Cadix quaemen, alwaer sy op den 20 Juny zijnde Sondagh seer vroegh in den morgen, omtrent een duytsche mijl van de stadt, de anckers lieten vallen. De Zee gingh op dientijdt seer hol, door een harde wint, echter wierdt de Raedt vergaedert, en aldaer beslooten zijnde wat hen te doen stontd, vingen de Generaels aenstonts aen in aller haest, ee-

nigh van hun volck, aenhet Westeynde van de stadt, door behulp van lange booten, sloepen en barcken, om voet en lichte parde volck uyt te setten, toegegruyst, te landen, maer konden het voor als doenniet te wege brengen, invoegen al van de barcken, met tachgentich braeve soldaeten, in de grondt geraeckte, daer evenwel, behalven alleenich acht, al het volck van geberght wierdt; Aldus moft men desen aenvangh tot op een anderen tijdt uyt stellen.

Des selven morgens quammer een seer schoone Duyve op de groote Ree sitten, blyvende aldaer geruyst en stil wel dry of vier uuren langh, en gelijk dit op hun eerste aenkomen tot Cadix gebeurde, alsoo quam weder een andere Duyve, op hun vertreck, op het selve schip, die geheel gemeensaem met het volck wierdt, en tot hun weder aenkomst in Engelandt hen geduerigh by bleef, daer eenige van hun volck, al wonderlijcke bedenckingen op naemen, gelijk sy wel gewoont zijn.

Gemeen-
samen
Duyven.

Niet langh hadden sich de Engelschen vertoont, of daer quam terfont een goet getal groote Spaensche scheepen, uyt de mont van de Baye te voorschyn, hebbende menichte van Galleyen by sich, die hen in sulck een goede Ordere by hielden, datse r'allen tijden malkander konden bystaen, aldus hieldense sich selven wel dicht onder de Casteelen en sterckten, wachende op het geene de Engelschen souden aenvangen. Des geheele dagh, gingh door, seer ongestuytmigh weder, invoegen weynigh of niet te wege konde gebracht werden, als alleen, datse van verre somwylen malkander een schoot toe brachten.

Op Maendagh morgen zijnde de 20 van de maent; zijnde de wint en het weder een weynigh gestilt en voordeelig geworden. Begaeyen sich de Eng-

gel-

Aen-
komst
ot Ca-
dix.

gelschen in goede ordere naer de Spaensche toe, zijnde de Spaensche vloot mede onder seyl; sterck 59 groote scheepen, en 19 oftwintich Galleyen, in foodanigen ordere alse de vyanden op het bequaemste schaeden, en malkander de meeste hulp toebrengen konden, doch blyvende soo ver onder de beschuttingh der Casteelen en sterckten als hen mooghlyk was.

Het schein in het gevoelen der meeste, dat de Spaenschen groot voordeel op de Engelschen hadden, voornamentlyk, door de nauwte van de plaets en de natuerlycke gedaente van de Baye selfs, want hoewel de selve Baye seer ruym en schoon is, soo dat van Cadix tot aen Puerto Santa Maria wel seven Engelsche mijlen weegs zijn, soo is het echter soo gelegen, dat verscheyde verborgene klippen drooghten sjen sanden, deselve niet weynigh ontveyligen soo dat het Cannaal en de plaets, diemen veyligh bevaeren kan, niet boven dry Engelsche mijlen ruymte heeft, jae selfs aen somminge plaetsen soo breedt niet is, in voegen de scheepen van groote gewicht, dickmael genootsaectt zijnty te stoppen, indiens niet aen de gront willen geraecken, evenwel setten her de Engelschen op den vyandt aen, in bestellingh dat de Onder-Admirael de Heer Thomas Howard op de Nompaille, voor dien tijdt de Schouwt by nacht, de Ridder Walter Raleigh, op de Warspigt, de Ridder Veer op de Regenboorgh, de Ridder Carry, inde Mary Rose, de Ridder Houthwel in de Leeuw, met eenige van de scheepen der stad Londen, en eenige uyt het Hollandtsche Esquader den Dans souden Leyden, om op behoorlycke tijdt, door de Heeren Generaelen, met hun Battaille, en achter hoede, by gestaen te Worden. Het gevecht gingh dan aen met groote hitte en worde van bey-

de zijden. De Heer Generael de Grave van Essex, zijnde aen de kant van Porto Santa Maria, begaf sich selven, op het onverwachtste, voor al de andere diep onder de vyanden. De andere Heer Generael Howard verstaende het bestaen van den Grave, en bericht van sijn Schipper, dat sijn schip de Arck Royael, by gebreck van waeter, onmooghlyk niet verder invlooten konde, riep terfont om sijn Pynas, in de welke hy sich selven beneffens sijn Soon William Howard begaf, en met de selve, naer de Honor de la Mer toe voer, blyvende op het selve, tot dat de slagh gedaen was.

Het gevecht was seer verschrickelijck en bleef soo, tot een of twee uren in den achter noen, omtrent welken tijdt de Philippus, op het welke de Engelschen sterck aensetten, begoft te wanckelen, en het volck daer van, sich ieder ten besten hy konde af maecte, in Zee sprongh, en naer landt toe begaf, hebbende voor heen de brandt daer in gestoocken, een ander groot Spaensch schip, met noch een darde geraeckten mede door hun eygen volck in de brandt; de rest van de scheepen begaf sich daer op nae het landt en liep aen de grondt; soo verre van de vyandt als jeder konde, soeckende alsoo nae hun behouwdenis, ten minsten tijdt, tot hun verderf. Van al dese wierden twee fraye scheepen van de Engelschen aen boordt geklampt en genomen, de eene St. Matheus, en de andere St. Andries genaemt; elck weynigh minder als van twaelf hondert ton.

De Galleyen siende de scheepen op dese wijze gehandelt, begaeven sich soo haest als sy konden naer de brugge Puente de Huaco genaemt, leggende daer in sodanige seeckerheyt, dat de Engelschen, op geenderhande wijze daer konden by komen; endat by gebreck

Gestalte
van de
Bay van
Cadix.

Schrickelijck
gevecht.

Het slaen
tusschen
de Engel-
schen en
Spaen-
sche vloot-
ten.

Over-
win-
ningh der
Engel-
schen.

breck van waeters ghenoech. Dese Spaensche scheepen, waren, als gheseght is, negen en vijftigh in het ghesal, al groote en kloecke scheepen, en treffelijck toghemaect, van de welcke sommige gereedt laegen, om naer de Indies te vaeren, en andere naer Lisbon bevracht waeren; en indien de Engelschen daer niet by tijds waren gekomen, sy haddense ghewisfelijck al ghemist. Wat groote rijckdommen in dese Scheepen waeren, staet eerder te bedencken als te gelooven, soo veel isser van, dar de Spaenschen twee en een half millioen Ducaten aanboden, om de overighe vry te koopen, ghelijck oock de Generaelen, de selve aennaemen, evenwel wierden sy daer van versteencken, als men hooren sal.

In al dit wreede gevecht warenden van de Engelsche, niet boven hondert mannen ghebleven, hoewel veel van hunne Scheepen, dickmaels, door en door geschooten wierden, jae de sommige wel tot twee en twintigh maelen toe. De Pinas van den Ridder Robert Southwel, wat te voorbaerigh, om de Philippus aen te klampen, wierd beneffens dat schip verbrand, maer het volck daer van geberght. Een van de Hollandsche Vlieboots, hebbende sich doorgaens dapper en wel gedraegen, geraeckte mede in de brand door sijn eyghen kruyt, blijvende, met al het volck, behalven seven of acht mannen, die door groote naerstigheyt behouden wierden.

Terstont nae dese overwinningh, en sonder vertoeven, begaff sich de Graue van Effex met omtrent dry duysent mannen aen landt, van de welcke de eene helft sich terstont, naer de Puerte de Suaco, onder het geleyde van den Ridder Christopher Blunt, de Ridder Conjers Clifford, en de Ridder Thomas Gerard begaf. De andere helft,

omtrent vijftien hondert man sterck, leyde de Graeve selve, beneffens den Graeve van Suffex, de Heer Herbert, de Heer Burck, den Graeve Lodewijck van Nassauw, den Heer Marschalck Francois Veer, met alle mooghlijcke haest en spoedt, naer de Stadt Cadix toe; zijnde een tocht van omtrent dry Engelsche mijen. De dagh was seer naer en heet, en de wegh niet als droog en slijberigh sijn, daer en boven seer ongelijck, en alsoo seer lastigh en moeijelijck te begaen.

De Spangiaeden hebbende een taelmelijcke macht te voet en te paerd, stonden een stuck weeghs buyten de Stadt, om de Engelschen in te wachten en te ontfangen. Maer de Graeve met de sijne, zijnde vol van moed, eerder liepen als marcheerden daer op aen. Het gevecht gingh aenstonts dapper aen, maer naer minder als een uer vechdens, wierd de Ruytery in de vlucht geslagen, zijnde hun aenvoerder, ter eerster ontmoetinge ghebleven. Het voetvolck mede, daer over moedeloos en verbaest, over de groote moedten hevigheyt der Engelschen, sagh oock eyndelijck naer een goet heen komen, begevende sich een ieder, ten besten hy konde naer de Stadt toe.

De Engelschen volghden hen dapper nae, en sonder hen tijdt te geven, begaeven sich om de wallen te beklimmen, van de welcke sy, binnen den tijdt van een half uer meester wierden, zijnde door den Graeve, die over al de eerste was, voorgegaen. Wanneer nu de Stads wallen aldus veroverd, en de Engelsche vaenen daer op geplant waren, begaeven sy sich aenstonts de Stad in, maeckende met den degen en het schieten over al de straten schoon, hoewel sy geduerighlijck dan hier, dan daer aenstoot leden.

De Heer Admirael Houward liet oock niet nae den Graeve haest met de

R r Heer

Groote schade der Spaenschen.

Schade der Engelschen.

Landen van den Graef van Effex.

Treffen te landt.

Spaensche geslagen.

De Stadt veroverd.

Heer Thomas Houward zijn soon, en andere braeve Edellieden te hulp te komen, trekkende, niet tegenstaende zijn hooge Jaeren, te voet, door het sand, soo wel als de jonghste van den hoop, en alsoo komende wel te pasen te goeder tijdt by den Graeve, om hem met zijn volck, vereyschte hulp toe te brengen. Zijnde dan dese twee Generaelen te saemen by een vervoecht, en voortgaende tot op de Marck toe, vonden aldaer een seer heete ontmoetinge, alwaer de braeve en hier voor ghedachte Ridder John Wingfield, zijnde voorheen seer in het dick van zijn been, soo als sy de Stadt introcken, gewond, en evenwel moedigh genoegh, hoewel gedragen zijnde, om zijn volck aen te maenen, met een koegel in het hoofd doot geschooten wierdt.

De Ridde-
Wingfield
geschoo-
ten.

Eer de klokke acht ueren sloegh, waren de Engelschen meester van de Marckt, de Sterckten, en vervolgens van de geheele Stadt, alleen het Casteel hield het noch uyt, niet laetende by alle gelegentheydt, niet seven stucken geschuts de Engelsche schaede te doen.

Onderdies quam de nacht aen, wanneer die van het Casteel een stilstandt van waepenen verkregen, hebbende ordre van de Generaelen ontfangen, dat ten waere sy sich voor des anderen daeghs 's morgens overgaeven, geen genaede voor hen sou overigh zijn, maer alles wat daer binnen gevonden wierdt, om den hals gebracht worden, op welke boodtschap, sy aennaemen sich dien nacht te beraeden; maer eer de morgenstondt aenquam, staecten sy de vrede vaen uyt, gevende sich selven alsoo, sonder eenigh verdragh, op genade en ongenade over.

Het Ka-
steel ge-
wonnen.

Wanneer dese overgaeve was gheschiedt, hebben de Generalen terstont een bevel ghegeven, dat, zijnde nu al het woeden over, een ieder sich van alle wreedheyt, en geweldplegingh sou

onthouden, aen mannen, vrouwen of kinderen, alles onder verbeurte van het leven; laetende alleenigh de soldaeten de plonderingh, van het geen hen te voeren quam, voor eenige dagen toe.

Ondertuschen de volgende dagh, zijnde de twee en twintighste van Juny, al de Spaensche scheepen, de welcke in de Bay van Cadix lagen, daer het Zeegevecht was geschiedt, wierden door de Spangiaerden selver in den brandt gestoocken, laetende niet af, den een voor en den anderen nae, met goedt met al te verbranden, in de plaets van de twee en een half millioen ducaten, diese tot losgeldt aengeboden hadden. De Galleyen, saegen sich oock, uyt de plaets by de Puente de Suaco, waer heen sy sich begeven hadden, te redderen, nemende hun wegh rontfom het Eylandt, en geraeckende alsoo in volle Zee, alwaer se sich naer Rotta begaeven.

Spaen-
schen stee-
ken hun
eygen
scheepen
aen brandt

Aldus was dese treffelijcke overwinninge, soo te waeter als te lande, binnen den tijdt van veertien uren te wege gebracht; een saeck in der daedt, die verwonderlijck, maer voor de Spaensche Kroon seer smartelijck was. De Generaelen in der daedt handelden de gevangens beleefdlijck, sendende die sonder eenigh losgeldt naer Puerto Santa Maria, als mede verscheyde Burgers en Burgers vrouwen, met al hun kleederen, en verscheyde Juweelen. De Ridder Wingfield, die gelijk gefeght is, als een Krijghsman gebleven was, wierdt mede seer eerlijck naer krijghsgebruyck begraeven, onder het afbranden van mulquetten en het geschut van de scheepen. Des Sondaghs zijnde de 27. dagh der Maend, wierdt in de Abdye een geleerde Predicatie, door Meester Hopkins, Leeraer van den Graeve van Essex gedaen; op welcken dagh, een weynigh voor den Dienst, de Heer Generael oock een groote menighte braeve

Beleefden
handel
van de Ge-
neraelen.

braeve Edellieden, die sich in desen handel dapperlijck hadden gedraegen, en onder de selve oock, den Admirael der Hollanderen, de Heer Johan van der Voort, tot Ridders gemaect heeft. Onder andere ghevangenen was oock de Bisschop van Cusco, een deftigh geleert en aensienlijck Man, die gereedt was, om met die scheepen derwaerts te gaen, maer dese onverwachte overvâl, verhinderde hem voor dien tijd, hoewel hy mede vry en sonder losgeld verfondt wierdt. De selve goetheyt gebreyckten sy oock tegen eenige Turcksche slaeven, die onder het gevecht, of kort daer aen los geraeckt, en aen landt geswommen waeren, en sich ootmoedighlijck den Generaelen aanboden, door de welcke sy niet alleen in vrydom gestelt, maer oock met een Barck en Pilot, naer Africa en Barbaryen overgevoert wierden.

Cadix verbrandt. Op den vierden van Juny belasten de Generaels, dat men de Stadt Cadix in den brandt sou steecken, gelijk gheschiede, verwoestende en vernielende vorder een ieder, al wat hy konde, alleenigh wierden de schoone Hoofst-Kerck, en de Geestelijcke Huysen gespaert, maer alles dat men nut of dienstigh achte, wierdt t'scheep ggebracht. De Graeve van Essex hadt oock even te vooren aen den Hartogh van Medina Sidonia, om de lossingh van eenige Engelsche gevangens gheschreven, die

noch op de Galeyen waren gebleven, die hen de selve oock met een Galey toegesonden heeft, hoewel een dagh later als sy verwacht, en soo als de Engelschen nu al onder zeyl waeren, om te vertrecken, en niet sonder ongheluck, want het naeste van de Engelsche scheepen, de Vrede vlagge van de Galeye niet wel onderscheydende, deed daer een schoot op, en doode en quette twee of dry personen, maer de misflagh bekent zijnde, hieldt het schieten op, en de bringers der gevangenen slaeven, wierden vriendelijck van de Generalen onthaelt, en eerlijck weder ghevaardicht. De Engelsche hebben oock op hun te huys reyde de Portugesche Stadt Faraon verbrand, en zijn soo met volle overwinningh weder te huys gekomen. Men wil dat de schrick op dit veroveren van Cadix soo groot zy geweest, dat de ingesetenen van de nabuerighe Steden ieder om het seerste vluchte, en dat het de Engelsche gants niet swaer sou hebben gevallen, de Stad St. Lucar selve te vermeersteren, indien sy maer eenige scheepen en volck derwaerts gesonden hadden.

Faraon verbrandt.

Wy souden hier noch des selfs Graven tocht naer de Azores konnen by voegen, maer vinden de selve soo weynigh van gevolgh, onse overige stoffe soo veel, en onse voorgestelde maet soo beset, dat wy ons genootsaect vinden de selve te laeten vaeren.

Ongeluckige aenflagh

D E R

F R A N S C H E N

Op

O O S T E N D E.

I N H O U D.

Cardinael Mazarijn herneemt den aenflagh op Oostende. Gelegentheydt daer toe waergenomen. Itersum tot den aenflagh gemoeyt. Veynsingh van Itersum, die de saeck met Spintelet bestelt. Itersum met Spintelet in Vranckryck. By den Protector in Engelandt. Die sich afkeerigh toont. Redenen der Landtheeren by de gemeente niet te ondersoeken. Voorsichtigheydt van den Advocaet de Bock. Spintelet ontdeekt hem de saeck. Voorsorget tot verseeckering van Oostende. Verachtert den aenflagh. Loos beleyt van Spintelet. De onderhandelingh herstelt. Loose vertooningen van Spintelet. Loose voorwaerden. Aerdighe bestellingh der verwanten. Aenkomst van Turenne. Dubbelde slagh gheslaegen. Bestellingh aen Turenne, door toedoen der verwanten. Gevaerlijcken misflagh uyt trouwen yver. Spintelet tot Brugge verseeckert. Ghevaerlijcke staet van den aenflagh. Staet van sijn Hoogheydt Don Jan en Caracena daer over. Gevaerlijck geval voor de Bock. Loosheydt om den Colonel te doen ontkomen.

men. *Mardijck door Turenne bemachticht. Bekommernis van Don Jan ontrent de saeck. Turennes schadelijcke aftocht. Duysterheyt van Heeren Boecken. Schrijven van Mazarijn. Loosheyt tot uytstel. Grootte Valscheden. Nieuwe Entrigues. Verwarden handel. Loose voorwaerden. Twijfelmoedigheyt in den Cardinael. Ordere aen den Marschalck d'Aumont om te sluyten. Cardinael Milt in't belooven. Wort met al sijn medestanders bedroogen. Nieuw bedrog. Besluit tot de uytvoeringh genomen. Weder verachttert. Verkeerde Personagien gespeelt. Bedroogē hoop. Aerdighe bestellingh. Naerder bestellingh tot het werck. Onverwacht voorval stelt de saeck in gevaer. Aenvangh van het werck. Ognate de gemaeckte Gouverneur gevanghen. Belacchelijcke Comedie. Fransche ydele wintvangh. Vervolg van de Comedie. Fransche uyt gelacchen. Uysterste veynsery. Het Masquer wordt afgedaen.*

Veranderingh van PERSONAGIEN.

Loon van Edelmoedigheyt. Ydele vreught der Franschen. Voorforge om hen te ontfangen. Aenkomst der Franschen. Valsche tydingen gestroyt. Ontstellen den Rijcksdagh tot Frankfort. Die door de waerheyt achterhaelt wordt. Onthael der Franschen voor Oostende. Misslagh begaen. Gastery gestoort. De Marschalck d'Aumont gevangen. En naer het Casteel van Antwerpen gevoert. Vergeldingh van Spintelet en de Bock.

Y kunnen onder alle bysondere voorvallen deser Eeuwen, dit van desen bekenden aenslagh der Franschen op Oostende niet voorby gaen, daer toe bewoogen, door bysondere en omstandelijke berichten, die ons van ooggetuygen, daer van toegekomen zijn, en foodanige incidenten en byvallende omstandigheden, die in allen gevallen, en de moeyte van den Schrijver, en de opmerckinge van den Lezer wel waerdigh zijn, sonder dat sich de selve aen eenige vereytschen, die in het gemeen, tot dit werck behooren, en hier schijnen te ontbrecken, behoeft te stooren. Wy stellen de saeck dan voor, gelijk ons die in een wijloopigen Spaenschen Brief, uyt die plaets, van een bywoonder des wercks, aen een ander tot Brussel geschreven, ter handt gekomen is.

De Cardinael Mazarijn, hernam weder in sijn gedachten den aenslagh en onderneminghe op de Stadt Oostende, die hem in Junio des Jaers 1648 soo qualijck geluckt was, te hervatten. Hy had hier toe onderhandeligh, met d'Heeren d'Esfrada en Servient, als mede met een seckeren Gentilot, de welke diende in het Regiment van den Heer d'Esfrades, by de Heeren Staten Generael der Nederlandtsche Provincien gehouden, de welke onder dien schijn, geleghentheit hadt, van uyt Hollandt in Vranckrijck te gaen en te komen, nemende sijn wegh over Oostende en andere Zee-plaetsen tot Calés toe, daer hy sijne wooninge en vrienden hadt.

Desse als wel ervaren in de Fortificatie en Legerbouw zijnde, hadt een merckelijck defect en mangel aen die van Oostende waergenomen (gelijck hy gewoon was, aldaer uyt de schuyten van Brugge komende, te ontscheepen) door het welke hy oordeelde, dat men de plaets lichtelijck sou kunnen verrassen.

Daer was een Herbergsken van plancken, tot gemack van de Zeevaerende lieden, en andere reysigers, op de Kaye aen de punt van het Bolwerck, dat over de geheele Haven van binnen af commandeert, opgeslagen. Dit huys besloeg op eenigh pael-werck de helft van de voornaemste graft, van waer men met een ladder of plancken, sonder eenige moeyten, of sich eenigints niat te maeken, tot op het gefeyde bolwerck konde komen.

Gelegentheit daer toe waergenomen.

Men konde in dat huys gemackelijck twee hondert mannen verbergen, en in der daedt het werck was seer practicabel en licht om uyt te voeren, wanneer men by nacht, met eenige scheepen, gelijk als uyt Hollandt in de haven komende, in dat huys eenigh volck sagh te verbergen, om van daer de Stadt te beklimmen, sonder vermoedt of vernomen te worden, zijnde een groote naerlatigheit in de Spaenschen, die geleghentheit niet gemerckt, of wegh genomen te hebben.

Hernemende dan de Cardinael, nu in het Jaer 1658 de selve gedachten, en een besluyt om noch een aenslagh op dese beroemde Plaets te waegen, heeft hy weder den selven Gentilot gesonden, om te onderstaen, of de Fortificatie en sterckte van de selve plaets, niet zedert het Jaer 1648 verandert was, schrijvende al het quaede gevolgh van de ondernemingh van dien tijdt, of de ongeneghentheit, of de quaedtaerdigheit van den Graeve van Rantzau toe. Zijnde een ellendige drift van de afgunst, de brave daden van wel verdienende mannen over wangeluck, te bekladden.

Zijnde dan de Cardinael Mazarijn wel onderrecht, datter in de vestingen van die plaets, zedert dien tijdt niet verandert was, en dat nu de Spangiaerden (hebbende het naerdencken van het voorige verlooren) niet deden als het tegenwoordige gaede te slaen, daer hende Spaensche waepenen toe wacker maeck-

maeck-

ardinael
azarijn
roeemt
in aen-
gh op
oostende.

maeckten en verbonden, besloot die met den Koninck, een persoon, die binnen de plaets goed verstand had, om van de staet en gelegentheyten der selver, soo veel hen nodig was, bericht te geven, ten eynde sy door dat behulp hun besluyt ten eynden mochten brengen, op te soecken.

Hy geraeckte by geval by Livijn Iterfum, broeder van Gilayn Iterfum, die voorheen in den aenflagh van het Jaer 1648 was gebruyckt gheweest, die als toen, ter oorsaek van zijn bysondere saecken, als handelaer, tot Parijs was, behalven dat hy, ter oorsaek van zijn broeders voornoemde onderhandeling, in vermoeden, en uyt zijn Vaderlandt Duynercken als ballingh was, hoewel hy daer altoos weynigh mede gemoeyt, ja in tegendeel daer afkeerigh van waer geweest; maer hy moest hier het selfde ontveynsen, als zijnde in een vyandtlijck landt.

Deze geloofde Gentilot bly te sullen zijn, een bysondere dienst voor Vranckrijck te sullen kunnen doen, om daer het aensien door te verkrijgen, dat sijn broeder Gileyn in dat Rijk hadt ghedat. Hy hem van de saeck onderrechtigh hebbende gedaen, bracht hem in tegenwoordigheyden van den Cardinael Mazarijn, en die van sijn gheheymen Raedt; alwaer sijn Eminentie, door veel aenraedinghen en beloften, daer de selve Oppermeester in was, hem bewoogh en belaste, een bequaem persoon uyt te vinden, om de voorgenome saeck, met de vereyschte omsichtigheyten en geheymeniste te bewercken.

Het was evenwel soodaenigh dat Livijn een afkeer van het werck hadt, gelijk hy het selfde in sijn broeder hadt verfoeyt, en gheloofde dat hem Godt daer gesonden hadt, om sijn natuerlijcke Konink een bysonderen dienst te doen, en sijn gunst en genade daer door te verdienen; ten eynde hy weder in sijn huys

en gelegentheyten mocht komen; als zijnde het geene hyter wereldt het meeste begeerde; gelijk hy oock niet qualijck bedacht was in te oordeelen, dat hy daer door het selfde behulp aen den Colonel Sebastiaen Spintelet (die over het ombrengen van een Deurwaerder, mede des Konincks dienst had moeten verlaten) wiens bysondere vriend hy was, toe konde brengen.

Met dese meninghe, en een diepe veynsinge, keert hy niet Gentilot weder by den Cardinael, en beloofst den selven, een seer bequaem persoon te sullen uytvinden, die men, ter oorsaek van dapperheyten en ondervindingen, alles sou mogen toevertrouwen; hy voeghde daer by, dat sijn Eminentie sich van de selve sou mogen vertrouwen, als zijnde buyten hoop, oyt weder in sijn landt te derven komen, om dat hy een nederlaegh aen een van het gerecht hadt begaen (als boven geseght is) menende hy daer mede Spintelet.

Hier nam dan het spel sijn aenvangh, en wierd de eerste rolle opgemaect, dewijl men tot dien tijd toe, van geen Spintelet geweten hadt, noch sijn naem in Vranckrijck bekend was. Hy maecte vorder een breede uytmetingh van sijn persoon, verhief sijn hoedanigheden, verstant en aerdigheden, maer boven al (als geseght is) de oorsaek van sijn uytlandigheyten, invoegen sy de selve seer bequaem tot desen handel oordeelden, en Livijn belasten, dat hy hem met alle spoet sou opsoecken, en tot Parijs doen verschijnen.

Deze Colonel was voor als toen in Zeeland; alwaer hem Livijn byquam, en met hem de saeck, en het geheym dat daer toe vereyscht wierdt, overleyde; maeckende eyndelijck een besluyt, sijn Hoogheyten Don Jan van hun bestellinge kennisse te geven; en daer door sijn genade te verdienen, en te ghelijck hun schuldighen plicht te betrachten; echter

Veynsing
van Iter-
fum.

Iterfum
tot den
aenflagh
gemoeyt.

Die de
saeck met
Spintelet
bestelt.

stel-

feldense dit uyt, tot datse weder tot Parijs waeren geweest, en den Cardinael geheel en al in dit schip goenbarkeert, en inghescheept hadden, om met te meerder verseeckertheyt bericht van alles te geven; en daer door, volgens de groote drift van dien Prelaet, de Franschen een braeven trek te speelen, gelijk eenige maenden daer na geluckte.

Sy waren geen dry uyren binnen Parijs geweest, en met Gentilot versproken, of sy wierden by den Cardinael Mazarijn gebracht, alwaerse met hem en de Heeren d'Estrades en Servient opgeslooten bleven, hebbende een lange tsamenspraeck en breed overlegh van de saeck, gelijk twee of dry dagen nae den anderen geschiede, tot dat sy, tot het uysterste beslyt quaemen, zijnde aen Spintelet de gantsche bestelling van de saeck te vertrouwen. Hy, onder voorgeven, dat hy ghenootsaeckt was, met eenige sijn vertrouwde te moeten spreecken, stelde voor, sich weder naer Zeelandt te begeven, met toefegginge, wanneer hy de saecken bestelt hadt, aenstonts weder nae sijn Eminentie te keeren, en hem reden van alles te geven.

De Cardinael boodt hem geld, Paspoorten en Konincklijke Salvegarden daer toe aen; het eerste weygerde hy, om hen des te meerder te verseeckeren; maer de Paspoorten en Salvegardes nam hy aen, met veel schoone woorden en toefeggingen, soo dat de Cardinael hem gelooid vast genoege aen de lijn te hebben. Hy beval hen hun wegh over Londen te nemen, en gaf hen geloofs brieven aen den Protector Cromwel mede, als niet willende buyten sijn kennisse iets aenvangen, volgens het nauwe verbond, dat tusschen hen lieden was.

Dese lieden by den Protector komende, vanden in den selven dien drift niet die de Cardinael sich hadt van hem ingebeeldt, toonende de selve eenigh misvertrouwen op dese voorlaegen te heb-

ben, wel misschien, om dat hy niet gaerne, sulcken voortganch in Vlaenderen, van de Franschen had gesien; of om dat hy beter giste als sijn Eminentie, wat daer van te wachten stontd. Spintelet dan siende, dat hy op de twijfelachtighen antwoordt van desen Heer niet veel staets te maecken hadt, en dat sijn aenvang met hem geen voortganck nemen sou, besloot, weder naer Zeelandt te keeren, alwaer hy ter nauwer nood gekomen was, of hy schreef een brief aen den Licentiaet de Bocq, in de welke hy hem verfocht, indien hy sijn Majesteit een bysonderen dienst wilde doen, by hem tot Sluys te komen, alsoo hy gewichtige saecken met hem te verhandelen hadt.

Ondertusschen ginghen de geheyme advijsen en berichten, tusschen Vranckrijk en Engelandt vast over en weder; uyt de welke onderschept zijnde, sijn Hoogheyt kennis kreegh, datter iets van belangh tegen de Kust van Vlaenderen, op handen most zijn, waer by quam, dat men Spintelet, op ongewoone uren, in het verblijf van den Cardinael, en daer na in dat van den Protector had gesien; en alsoo men wist dat de Colonel de andere plaetsen sijn monighmael niet hadt bewandelt, al dese, konde men niet geloven, dat het op eenige andere konde gemunt zijn.

Veel van dese berichten, quaemen oock aen den Koninck van Engelandt, die op die tijdt sich aldaer ophield, die de selve den Schrijver hier van, Marcus Ognate, Burgemeester van het Vrye, bekend maecte, om sijn Hoogheyt den Eerst-Hartog daer kennisse van te doen hebben, soo dat eyndelick de Gouverneurs van die gewesten last kregen, wel op hun hoede te zijn, met toefendingh van dry duysent mannen tot versterkinge. En dit was de corfaeck dat de Keurlingen, sich soo lange, binnen Oostenden, tot groot nadeel en verderf van

Die sich
keerigh
toont.

Itersum
mer Spin-
eler in
Vranck-
rijk.

By den
Protector
in Erg-
and.

de Provincie van Vlaenderen, ophiel- den, waer over oock groote klachten aen den Eerſhartogh en den Marquis de Caracena gedaen wierden, waer uyt men kan ſien, dat die een Staet beſtie- ren, altoos hun byſondere redenen heb- ben, die de onderdaenen niet hebben te onderſoecken.

De Licentiaet de Bocq, had ſijn woo- ningh en verblijf tot Bergen St. Wynox, wanneer hy den Brief van Spintelet ont- fingh, de welke ſonder tijdtverlies, de ſelve den Marquis de Lede, Generael van de Zee, en Gouverneur van Duyn- kercken, bekend maecte, als zijnde de perſoon van het hoogſte gefagh, die hy by der handt hadt, om te weten, of het hem dienſtig was, ſich by Spinte- let te laten vinden, gevende hem met eenen die redenen, die Spintelet met hem, ſoo als hy nae Vranckrijck trock, had gehad, te kennen. De Marquis gaf hem aenſtonds ordere, dat hy, ſonder tijdtverlies, ſich nae Sluys ſou hebben te begeven, om aldaer het geen hen de Colonel wilde voorſtellen, aen te horen.

Zijnde dan de Licentiaet tot Sluys ge- komen, begaf hy ſich by ſijn vriend, die hem een wijdloopigh verhael dede, van al het geen hy met den Cardinael ver- handelt, en het beſluyt dat men tot Pa- rijs genomen hadt. By al deſe byſonder- heden voegde hy, dat indien ſijn Hoog- heyt genegentheyt had, ſich in te laten (zijnde de Cardinael te vol van goede hoop om lichtelijck te aerſelen) hy hem ongevoelijck, in ſulck een groote onge- legentheytt ſou inwickelen, dat ſijn Ma- jeſteyt daer byſonderen dienſt ſou kon- nen uyt trekken; en bewoogen worden hem de genaede te doen, van weder in ſijn Vaderlandt te mogen komen; want, hoe wel men gemeenlijck ſeght, *quod forti ubique Patria eſt*, een dapper man over al ſijn Vaderlandt vind, daer gingh evenwel niet voor het eygen.

De Advocat prees hem over ſijn ge-

trouwigheyt en goeden yver, als mede Ierſum, over ſijn goede voortganck en proceduere, 'en verſceerde hen beyde, dat ſulcks de eenige middel was, om we- der in genaede en hun huysen te geraec- ken, en hoop van merckelijcke verbe- teringh te erlangen. Aldus ſcheydenſe van malkander, met ordere om ſich on- derlinge weder te ſien, en beſtellingh van teekenen en Cijfers, om onderlin- ge correſpondentie en verſtandt te on- derhouden.

Hy begaf ſich in alle naerſtigheyt we- der naer Bruffel, en gaf ſijn Hoogheyt bericht van het geene verhandelt was. De ſelve belaſte hem voor alle dingen geheym te zijn, en voorts goet verſtand met ſijn vrienden te onderhouden, en hen met hoope van quijtscheldingh te voeden, terwijl hy ſoude beſluyten wat hem vorder te doen ſtondt: boven alle dingen belaſte hy hem, naer Ooſten- de te reysen, en den Gouverneur aldaer van alles datter omgingh onderreching te doen, op dat hy ſich op alle berichten ghereedt en vaerdigh bevinden mocht: Zijnde op dien tijdt Gouverneur aldaer, de Meefter de Campo en Sergeant Ge- nerael, D. Bernabo de Vargas Machuca, Ridder van de Ordere van St. Jacob, wiens eenige dapperheyt hem langhs alle trappen van den oorlogh te voet, tot die aenſienlijke ſtaet en waerdigheyt hadt opgevoert.

De Bocq vertoefde niet langh naer Ooſtende te reysen, alwaer hy den Gou- verneur niet weynigh over het geen hy by en voortbracht verwondert maecte; de welke oock acht slaende op de ſterke- te van de plaets, en voornamentlijck op de gelegentheytt van de loots of herber- ge, bevand dat de ſaeck in der daet van ſeer groote ghewicht en bekommernis was; en dat de vyanden dat defect en mangel niet qualijck hadden waergenomen; waer over hy ſonder eenige uyt- ſtel, het huys dede afwerpen; daer men

Voorſorge tot ver- ſceeking van Oo- ſtende. geen

Redenen der Land- Heeren by de Ge- meente niet te on- derſoecken.

Voorſich- tigheyt van den Advocat de Bocq.

Spintelet ontdeekt hem de ſaeck.

geen half uur mede befigh was, nieuwe Paliffaden in de Contrefcarp maecken, als mede een fteene redout op het eynde van de Kaye, daer men vijftigh Mufquettiers in konde leggen, en voorts alles dat tot veyligheyt van de plaets mocht dienen, bestelde; en hier by komende een merckelijcke verfterckingh van volck, bevand hy fich in volkomen ftaet van veyligheyt en feeckerheyt.

Ondertuffchen quam de tijdinge van dese veranderingh ter ooren van de Mazaryniften, die met den Colonel in dese onderhandeligh befigh waren, en meenden het werck al feer vast te hebben; dese begosten hier over albereeds aen een goeden uytlagh te wanhoopen, en ftonden als gereedt, om onverrichter faecke, met droefheyt weder naer Vranckrijk te keeren; maer de Colonel Spintelet, wift door een diepe veynfinge en een goet gelaet foo veel te wege te brengen (hebbende albereeds wel de gedachten gehad dat het hen doen aerfelen fou) dat sy fich op een nieu weder lieten belezen. Hy feyde hen, sy fouden den moedt niet laten vallen, om Ooftende in het geweld van den Alderchristelijckften Koninck te zien; het waere een ghemeene faeck voor nieuwe Gouverneurs, in den aenvangh van hun Gouvernemenen, eenige verandering in de Fortificatien te maecken, volgende daer een ieder fijn verkingh in, en voorwerp van hun verftand; en hoewel het overvallen van de plaets, door dien weg feer practicabel en licht fou hebben konnen zijn, most men, dewijl'er toch anders geen hulpmiddel toe was, fich van andere middelen dienen, die hy vry lichter en veyliger by de handt had, en dat sonder eenigh gevaer of waegen van volck; hen verfeeckerende, dat nae dat hy eenige brieven, die hy fich geliet te verwachten, van Ooftende fou gekregen hebben, hy hen al de geheele faeck fou openbaeren. Wanneer hy fagh, dat de

ooten daer toe leende, nam hy alleen den tijdt van vier of vijf dagen, om geduerende dien tijdt te verftaen, wat fijn Hoogheyt wilde, dat hy voortaan fou doen.

Dese Franfchen verberghden de faeck geenfints voor den Advocaet de Bocq, die onder hen met den naem van Monsieur Stappin bekent, en voor maeghschap van den Colonel Spintelet gehouden was, de welke fich voor hen houdende, alstroock hy naer Ooftende, om iets van die faecken te handelen, fich naer Brussel begeven heeft, om van Don Jan ordere te ontfangen. Weynigh dagen bestede de Bocq met gaen en komen, brenghende de ordere van fijn Hoogheyt mede, om gefamender hand het werk te bestieren. En om dat de Colonel dese Franfchen gefeght had, dat de Bocq een perfoon was, die men foo wel als hem felven mocht vertrouwen, bleven sy van hem buyten alle vermoeden.

De Colonel stelde hen oock voor, dat hy binnen Ooftende twee van fijn naermaechfchap hadt, Capiteynen van de Waelsche Infanterye, en noch een ander die met fijn Compagnie, daer binnen weynigh daegen fou in garnifoen komen, de welke, hoewel hy van fijn bloedt niet was, evenwel met naeuwe vriendtschap aen hem verbonden, en een perfoon was, daer men fich ten volen op mocht vertrouwen; dat dese groot misnoegen tegen den Spaenifchen dienst hadden, ter oorfaeck van het groote geld dat men hen fchuldigh bleef, en andere beledigingen, die hen van den Gouverneur waren aenghedaden, waer over sy niet anders trachten, als, fiende gheleghentheyt, daer toe, fich van den Spaenifchen dienst te ontflaen; en hun geluck elders, het waere dan waer het waere, te foecken; dat hy deselve nu al eenighe maenden met hoope hadt gevoedt, en geloofde dat ie lichtelijck tot afval fouden te brengen zijn, foot ter oorfaeck van de

Loofse ver-
tooningen
van Spin-
telet.

Verach-
tert den
aenflagh.

Loos be-
leydt van
Spintelet.

De onder-
handeligh
herfiet.

verlegentheyt, in de welcke sy staecten, (hebbende meest al hun middelen tot het onderhouden van hun Compagnien aengeleght) als om sich eenmael te wreecken, over het leet datmen hen hadt aen gedaen. Dat sy meer als vier hondert mannen in hun dry Vaendels hadden, al te staemen braef en wacker volck, zijnde de overblijffels van sijn verlooren Regiment, die noch niet anders fouden soecken, als sijn beveelen te gehoorfaemen. Dat vorder in de besettinge van Oostendeseer weynigh Spangiaerden, en die slecht en laf volck waren, die ondertusschen niet lieten, de Ingefetenen en arme nagebueren, op alderhande wijze te tyrannizeren; soo datse gedwongen waren, voor een goet gedeelte, hun huysen goederen te verlaeten, en soo die geene die noch gebleven waren eenigh eerlijck voordeel konden verkrijgen, dat men ongetwijffelt van den een en den ander sich sou kunnen dienen; ja soo verre, dat indien sich eenigh volck voor de poort vertoonde, sy voorseecker binnen de plaets fouden ontfangen worden, en die van binnen lichtelijck bewegen, het Spaensche jock van den halste schudden. Tot dien eynde dan, most men eenighe Capitulation met de naegebueren en burgers sien te maecken; maer wat de soldaeten aengingh, daer stelde hy sich vast voor.

En om voor hen niet te schijnen, de faeck al te licht te stellen, gaf hy twee of dry conditien voor, door de welke sy buyten twijfel het alderbeste fouden inghenomen worden. De eerste was dat men de naegebueren most beloven, dat men geen en als den Roomschen Godsdienst in die plaets sou toelaten: dat men hen hun rechten en privilegien sou laten houden: dat men het krijghsvolck te eenemael af sou betalen; en dat wanneer men meesters van de plaets was, en eerder niet. Vorders wat sijn eygen vergeldinge en die van sijne mede verwanten

aengingh; sulcks lieten sy alles aen het believe van sijn Alder-Christelijckste Majesteit en sijn Eminentie den Cardinael Mazarini, met de welke sy over hun bysondere belangen geen capitulation wilden maecken; als wel wetende, dat sulck een groot Koninck, en een soo treffelijcken Minister, niet fouden naerlaten hun dienst naer waerde te vergelden.

Al dese redenen stonden de Fransche Agenten soo wonderlijck wel aen, dat sy sich sonder eenighen uytstel naer Parijs begeven hebben, om den Cardinael van alles onderrechtigh te doen; van waer sy niet langhe vertoefden weder te komen, beladen met instructien en overvloedige beloften, die vry meer als de voorgaende waeren, uytgebreydt.

De andere lieten oock niet nae, de selve naertigheyt omtrent sijn Hoogheyt te nemen, en boven allen de selve te verseecken de namen van de Capiteynen Hornes, Aytzema noemt hem Adorne, en Snyders te mogen gebruycken, niet tegenstaende sy geheel onkundigh in den handel waeren; om dat de Franschen, als bericht zijnde, komende door een anderen wegh te vernemen, of'er binnen Oostende foodanige Capiteynen lagen, fouden mogen bevinden dat het alles soo was, ghelijck Spintellet gefeght hadt.

Hebbende dan die toelatingh van sijn Hoogheyt, vertrock de selve de Boecq met eenen Monfr. de Winter, Neef van den Colonel Spintellet (die mede een goede rolle in dit spel speelde) en met andere van sijn bekende, naer Oostende, om als met de selve Capiteynen te spreecken, en hadden niet veel omstandigheden van noden, om de Franschen te doen geloven, datter ter wereld geen twijfel was, omtrent de uytvoering van het geene de Colonel hen had toegesegt, over het welke de selve seer verblijdt zijnde, niet naerlieten, aenstonts een

expres-

expresfen naer den Cardinael, met defe goede tijdinge af te fenden. Sy bevonden dat van de een en de andere zijde alles over een quam, daer de Bock, of anders gefeght Monfr. Stapin, alleenigh mede wift te fpeelen, fchrijvende de brieven over en weder, van de Capiteynen aen den Colonel, en van den Colonel aen de Capiteynen, als die de kloeckfte en befte ter penne, en de minfte in vermoeden was, als die over al veel te doen had, met welcke beftelling, en het verfoecken van vrygeleyde voor Monfr. de Winter, en den Capiteyn Spruyt, die onder de namen van Snyders en Hornes fich aen de Franfchen ver-toonden; het werck fijn volle leden kreegh, begevende fich een ieder naer het zijne, om quanfwijs te beftellen dat elck te doen hadt.

Op die tijdt quam de Marschalck de Turenne met fijn overwinnend heyr tot Watene, hebbende Sant Venant en Montmedy bemachtight, van waer hy aen den Cardinael fchreef, dat hy vaerdigh was, fich meester van geheel Vlaenderen te maecten, ingevalle de verwanten, van de faeck van Ooftende, van de welcke hem bericht was gedaen, in ftaet waren een aenvangh te maecten. Van defe faeck dede de Cardinael bericht aen de zijne, op dat fy, met den Colonel, en al die van fijnen aenhang, de uytvoeringh van de faeck mochten bevorderen. De Licentiaet de Bock, hier over, liet niet na, door een exprefse van alles bericht aen fijn Hoogheyte te doen, op dat de felve wilde gedient zijn, te beveelen, het geen hy hier over hadt te antwoorden.

Don Jan dan hem van alles bericht gedaen hebbende, fchreef de Bocq, ytt den naem van de verwanten, dat het voor als toen onmooglijk was, het geen beflooten waer ytt te voeren, om dat ter binnen Ooftende, meer als twee of dry duyfent boeren van het platte land,

uyt vrefe voor het Franfche leger, gevlucht waeren, waer over fy oock fijn Eminentie deden verfoecken, voor al niet te willen toelaeten, dat het felve leger, tot eenige expeditie of aentocht, in dat felve landtfchap, fich in liet; nade-mael, dewijl de boeren in de plaetsen over al vluchten, allefins de wachten verdubbelt wierden; ghelijck oock de Spaenifchen geen meelter te velde zijnde, van gelijcken in de befettingen wierden geleght, door het welcke de aenflag r'eenmael bekommert en beftaert wierdt, die anders in fulck een goede en gewenschten ftand was, dat fijn Eminentie den Marschalck van Turenne geliefde te verhinderen Linguen, Mar-dijck of Bergen aen te taften, dewijl al die plaetsen van weynigh belangh waeren, en hy fijn heyr met de felve consumeeren en doen verfmelten, maer boven allen licht de gelegentheyte van Ooftende verderven fou. Dat defe plaets bemachtight zijnde, al de andere plaetsen, beneffens Nieupoort en Duynkercken van selfs hem in de handen fouden moeten vallen; dewijl vast en seecker was, dat de Spangiaerden fouden ghedwongen zijn, de felve te verlaten. Alsoo verfochtenfe oock van gelijcken, dat men het Leger wilde belaften, de Huyslieden wel te handelen, om dat daer door fich een ieder weder naer fijn huys en lant begeven fou: gelijk oock die gene die binnen Ooftende waren, daer door fouden konien te vertrecken, laetende de plaets vry van alle embarras en belemmeringh.

Van al defe faeck wierd een Edelman expres naer den Cardinael afgefonden, om fijn Eminentie byfonder bericht van de ftaet der ondernemingte te geven, en foo veel krachts hadden de boven verhaelde redenen op den Bedienaer, dat de felve door twee Couriers naer den ander, den Marschalck ordonneerde fijn heyr in gecnderhande manieren, van

Befelling
aen Tu-
renne
door toe-
doen der
verwan-
ten.

daer hy lagh voort te setten; tot dat hy sou hebben gelien, wat uytflagh de saecken souden nemen, gelijk oock in ses weecken tijts niet een man uyt sijn quartier gingh, hoe noodigh het oock mocht zijn, levende met de meeste sedigheyt ter wereld, tot verwonderingh van een yeder, behalven van die van het werck wisten.

Ondertuffchen liet de Cardinael niet nae met brieven, de sijne die in Zeeland waren, aen te maenen, dat sy met alle moghlijke spoedt, de uytvoering van den handel souden besorgen; gelijk dese van gelijcken met Spintelet deden, de welke geen meer verschooningh, om uytstel te vinden, voor de hand hebbende, als mede de antwoordt op twee of dry brieven die de Bocq over die saeck geschreven hadt, te rugge blijvende, en siende oock dat de tijdt van het vry geleyde, dat hy van Don Jan had, begoft ten eynden te loopen, besloot sich naer de ghewesten omtrent Brugge te begeven, om te vernemen waer de Bocq was, en wat gelegentheyt hy mocht hebben, om sijn brieven aen hem te senden; vorders naer hem te vernemen, en alsoo onder schijn van een overlegh met sijn geconfedereerde, en hen deelachtigh te maecken, hoe seer sijn Eminentie de saeck aendrongh, nam hy sijn affcheyt van de Franschen voor vier of vijf dagen, na de welke hy hen beloofde weder by te zijn, en met een volkomen besluyt van alles te vinden, en alsoo quam hy selfs in de Voorstadt van Brugge, die se Schipstaet noemen.

Hy kennisse hebbende aen een secker aensienlijck persoon, de Schrijver hier van, die sijn naem verbergh, maer Aytzema noemt hem Marcus Ognate, Burgemeester van het Vrye, dat de selve een goet vriend van den Advocaet de Bocq was, en hy hera onderrechtigh van de selve sou konnen geven, waer hy was, oock hem sijn vry geleyde konnen

doen verlengen, sand een Burger van de Stadt, een goet vriendt van hem, aen den selven, die hem in aller stille en geheim verfocht, dat hy geliefde hem te komen spreeken, om dat hy saecken van gewicht met hem had over te leggen.

Dese die ghelooftde Spintelet in de grootste verradery en schelmery ter werelt ingewickelt te zijn; en sijn woelenden aert wel kennende, en van wat ondernemingen hy bericht was, gelijkker albereeds eenighe brieven uyt Englant onderschept waeren, die Spintelet niet duyfterlijck aenroerden, wetende, oordeelde niet dat hem sou gevoeglijk zijn, alleen met een persoon die soo in vermoeden was, te spreeken, maer om eerder in tegendeel sijn schuldige plicht te betrachten, verfocht hulp en bystand van de Overigheyt van Brugge, onder wiens district en gebied hy stond; als mede verlos aen het Vrye, om hem by den kop te vatten, gelovende met het verseeckeren van foodanigen persoon, en daer van sijn Hoogheyt kennisse te doen hebben, sijn Majesteyt een bysonderen dienst te sullen doen.

Men nam dan voor de beste middel daer toe, dat de Schout van de Stadt, met de Burgemeester van het gemeen, de Sargeant Major van den Graeve van Megem en eenige Capiteynen, hem in een koetse naer het huys van het Vrye souden brengen, het welke binnen een half uer tijds beschickt was. Merckt eens op welke losse gronden de menschelijcke saecken gaen; nademael Spintelet aen de eene, en dese Heer aen de andere zyde, ieder het beste voor hebbende, op het punt waeren, om sulck een groot werck om verre te werpen.

De Colonel wel wetende, dat indien men sijn vanghen gheemeen en bekendt maecte, (hebbende anders weynig bekommernis over de selve) sulcks een stortingh in de onderneminghe mocht veroorsaecken, besloot desen Heer, die

Gevaer-
lijke mis-
slagh uyt
trouwen
yver.

Spintelet
tot Brug-
ge versee-
kert.

het werck aldus beftelt hadt, al het geheim te ontdekken; gelovende dat die het zelfde uyt fijn mont verftaende, hem geloven, en daer op laten gaen foude, en dat alfoo fijn detentie niet tot kenniffe van de Franfche Bedienaers in Zeelandt fou komen.

Maer defe Ognate, die wel wift, hoe gevaerlijk het waere, alleen eenigh geheim van een vermoedelijck perfoon te verhandelen, floegh af, met hem aldus te fpreecken; ten waere daer eenige getuygen by waren, foo dat fy beyde over een quamen dat de Greffier, eerfte Penfionaris van de Stadt, de Heer de Blendé; die by der handt was, daer by fou zijn; gevende beyde Spintelet hun verfeeckeringh van geheim; en alfoo ontdeckte hen Spintelet het gantsche werck.

Ondertuffchen liep het gerucht van de ghevangenis des verraeders Spinteler door het gantsche landt, komende zelfs ter ooren van de Franfche Dienaeren, die met groot verlangen naer hem vertoefden, en daer over aenftondts den Grave Charou, Gouverneur van Calis, bericht daer van dede, die niet liet weder van fijn zyde, den Marfchalck de Turenne die ongevallige tijdingh bekent te maecken.

Maer keerende weder tot onfen gevangen; zijnde hem de papieren, die hy over fich hadde afgeëyft, bevonden defe twee Heeren een Salvegarde van den Alder-Christelijckften Koninck, in de welke de gefeyde Capiteynen ghe-noemt wierden, en weder een ander van den Heer Don Jan van Oostenrijk, de welke komende van twee foo ftrijdige Princen, het misvertrouwen weder deden aennemen. Defe Heer Ognate dan, fchreef aen den Marquis de Caracena in het Cijfer, het welke hy, met fijn Excellentie hadt, al het geen hy van Spintelet verftaen hadt; en terwijl men hier over antwoord verwachtte, wierdt de Colonel in het gevangenuys van de

Stadt gefonden (niet wetende watter fou mogen volghen) dewijl fy hem, in een byfonder huys of elders niet vertrouwden.

Sijn Hoogheyt en fijn Excellentie, die voor als toen in Duynkercken fich bevonden, waren geenfints over het bericht dat men van dit vangen, hen door een afghesondene loopende bode dede, wel te vreden; maer fiende dat men van die zyde, in alle ghetrouwigheyt daer omtrent had gehandelt, en dat de gedane faeck geen hulpmiddel vandt (men mach geloven, dat hen eenighfints gemoeyt heeft gehad dien perfoon of Burgemeester geen bericht van de faeck te hebben ghedaen) hebben fy beflooten den Advocaet de Bocq hem toe te fenden, met ordere om den gevangen hem bekent, en een fchijn te maecken als was hy uytgebroocken.

De Bocq hadt onderwegen een ander geval, het welke gefchapen ftondt, de gantsche toelaege in duygen te helpen, en fijn leven te gelijk in gevaer ftelde; want komende tot Nieupoort, en gaende ter onbequamer uere door de Stadt, om het getyde waer te nemen, en vroeg tot Ooftende te komen, wilde fijn ongeluck, dat hy in handen van de Ronde verviel; zijnde van de boerewacht, die eenige daegen te voeren, op het voorfeyde bericht fich op de strandt hadt geplaeft, en gelijk fy voor ordere hadden, te vangen ofte dooden, al die fy, op ongelagene tijden, sonder het woord in de Duynen fouden vinden, fcheelde het feer weynigh, of dit boerengefpuys fou den armen Advocaet om ver gheschooten hebben. Maer wanneer hy teeken en kenniffe toonde te hebben, van de Hoofden onder welke fy stonden, genoegden fy fich met hem te be-roven, en niet sonder ftooten en flagen geknevelt en gebonden, een halve mijl verre te voeren, alwaer Monf. de Blom, Scheepen van het Vrye was, de welke hem

Staet van
fijn Hoog-
heyt en
Caracena
daer over.

Gevaer-
lijk ge-
val voor
de Bock.

gevaerlij-
e staet
an den
onflagh.

hem kennende wierdt, en uyt de woedende handen van dit gespuys verlostte, van waer hy by naehalft dood, tot Oostfende geraeckte; daer hy om meerder ongemack voor te komen, sich aenstonts dede bloet laeten. Naer een korte aenspraek met den Gouverneur, over dese saeck, begaf hy sich weer op wegh, en quam by tijds ten huysse van den Heer Ognate, alwaer sy te famen, volgens de gegevene ordere, op eenige vonden sich berieden, om den gevangen uyt het gevangen huysse helpen, sonder vermoeden van dat sulcks met voordacht geschiedt was, te geven.

Men beraemde dan een vondt, van een karre die op het sluyten van de poort hen wachten soude; en ghelijck het niet seer licht om doen was, een schijn aen het ontkomen van een persoon van sulck een naedruck te geven, heeft men om sulcks te beter te bekrachtigen, uytgestroyt, datter eenige dronckemans geschillen onder de gevangens waeren geweest, die eyndelijck den gevangen hoeder en sijn huysgelinde hadden overweldigd, waer door dry of vier, die om schuldt gevangen saeten, ontkomen waren; het welke goed gemaect wierdt, met dat de Cipier twee of dry dagen met den doek om het hoofd ging, gelijk of hem al veel leeds geschied was, waer by quam dat eenighe van sijne vrienden by de Overigheyt aenhielden, en als veel moeyten aenwenden, op dat hy van sijn ampt niet afgeset wierdt; en de meeste aerdigheyt van het werck bestond daer in, dat niemant van de Stad, selfs de Overigheyt daer van kennisse hadt, of eenige kreegh, als veele maanden daer nae, wanneer het gevolg alles openbeerde.

Ondertusschen wanneer de Marschalck de Turenne de tijdingh kreegh van het vangen van den Colonel, stelde hy den aenflagh t'eenmael verlooren, en daer over, sonder alvorens ordere

van het Hof af te wachten, deedt sijn troepen op Mardijck aentrecken, welke plaets hy binnen weynigh dagen vermeerderde. De Colonel terwijj geraeckte, met een valschen baert en onder een onbekent gewaedt, in Zeeland, alwaer hy met veel aerdige gevondene en opghesmuckte redenen veel wonders van sijn verlossinge wist te verhalen. en by te brengen, jae wist de omstandigheden daer soo aerdigh van uyt te breyden, en sulcke brieven, van meerder seeckerheyt, als sy noch noyt gehad hadden, voor den dagh te brengen, daer by voegende dat het scheen dat Godt iets wonders met dien aenflagh voor hadt, nade-mael hy hem soo wonderbaerlijck, uyt de handen van sijn vyanden had verlost, dat dese Agenten weder een nieuwe en vaster hoop kregghen; onder versoeck van den Colonel, dat men mocht bestellen, dat Turenne sijn heyrleger te rugge voerde, uyt vrese, dat ter oorsaek van sijn by sijn, sijn Hoogheyt en de Generalen hun geheel Leger in de Steden, tot hun verseeckeringh mochten komen te leggen, als sich niet machtig kennende het veldt tegens de Franschen te houden, in welken ghevalle het een onmooghlijcke saeck sou zijn, het voorgenomen in het werck te stellen; en om alles te meerder te doen schijnen, en hen te stercker te bevestigen, toonde hy hen brieven van den Advocaet de Bocq, de welke, onder den naem van Stapin, hen het selfde inboefemde.

Sijn Hoogheyt ondertusschen ontboodt den Heer Ognate dat hy, zijnde als toen, over eenige saecken, naer Duynkercken verreyft, op sijn wederkomen, soo heymelijck als mooghlijck sou zijn, sich by den Colonel tot Sluys sou laeten vinden. Dit wierdt van de selve naergekomen, die door een brief, die hy hem seer bedecktelijck toefand, gelegentheyt kreegh, om hem buyten de Stad ergens te sprecken; alwaer hy uyt den Colonel

Mardijck
door Tu-
renne be-
machtigt.

Loosheyd
om den
Colonel
te doen
ontko-
men.

verftondt, hoe het met de Franfche gelegen was, en wat fy van fijn uytbrecken geloofden, en of fy noch genegen waren, om de faeck fijn voortganck te laten hebben, gelijk fy het begonnen hadden, zijnde fijn Hoogheyt de grootfte becommernis, hen het net daerfe alreeds ingedreven waeren, weder wat ruymter te geven: en in der daedt foo veel wift hen de Colonel te feggen, fijn redenen foodanigh te bekrachtigen, en met den brief van de Bock te veltigen, dat fy een exprefien met den felfden aen den Cardinael fonden, waer op volghde, dat de Marschalck de Turenne terftont ordere kreegh, Mardijck was gewonnen of niet, fich in alle fpoet, en fonder eenigh tijtverlies, over de ftroom d'A weder te begeven.

De Marschalck gehoorfaemde met alle naeuwkeurigheyt, fonder eenighe ongemacken aen te fien, alhoewel de geduerige regen de wegen van die gewentten bedorven, en onbegankelijk had gemaect; waer door hy eenigh gefchut, en meer als duysent karren en waegens liet fitten, en in dien aftocht hem meer als dry duysent mannen afgeflaeghen wierden, latende geheel Vranckrijck en dese landen ten hooghiten verbaest over fulck een onverwachte daed.

De Cardinael was mede niet traegh aen fijn Correfpondenten en Medestanders in Zeeland fijn beklagh over te fenden, als dat hy op het verloeck van den Colonel en fijn medeplichters, het Franfche heyr doen vertrecken, en alfoo van fijnent wegen alles, wat men van hem vereyichte, gedaen hadt, fy fouden nu oock van hunner zijde de uytvoeringh van de voorgenomen faeck bevorderen, voegende daer by, nieuwe aanbiedinge van geldt, en beloften van byfondere vergeldingen. Dit fchrijven wierdt uyt handen van Spintelet en die van den Bock, wel haelt aen die van fijn Hoogheyt Don Jan gebracht, om van den fel-

ven nieuwe ordere daer over te ontfangen; maer alfoo het noodigh was, eenige gelegentheyt tot tijdt verleng te foecken, vandt men goet dat de Bock uyt name van de medestanders aen den Colonel fou fchrijven, dat alles tot de uytvoeringh van het werck vaerdigh was; maer datter alleenlijck een fwaerigheyt overigh waere (gelijckfe niet deden als nacht en dagh op alle ongelegentheden acht te nemen) namentlijck dat de Engelsche Schepen, de welke op de Reede van Ooitende laegen, de Franfche Schepen, die den aenflagh fouden moeten uytvoeren, niet fouden willen laten paffieren, maer de felve twee of dry getyen ophouden, om ondertuffchen den Protector daer kenniffe van te doen hebben, de welke als geen deel in den aenflagh hebbende, miffchien daer door den toeleg fou doen mislucken tot verderf aen lijf en goet, van al die daer mede gemoeyt waren geweest; weshalven het nodigh ware van den Protector paffoort te verfoecken, en ordere voor fijn Scheepen, tot alle noodige onderftand, het welke, volgens het verbond, dat tuffchen Vranckrijck en Engelandt was, geheel niet fwaer om doen fou zijn.

Dese fwarigheyt wierdt door een expresse, genoemt Payen, zijnde Fransch Predikant binnen Doevres, die mede hand in het werck hadt, den Cardinael bekent gemaect, die daer over, terftont den felfen Payen, naer Londen aen den Heer de Bourdeaux, Gefant van Vranckrijck, ghesonden heeft, met last dat de felve Ambaffadeur terftont den Protector alles openbaeren, en de ordere, die Payen noodigh oordeelde, afvorderen soude.

Cromwel floegh ten eerften twiffel aen de voorftellingen van Payen, nade-mael hy geloofde, dat door het vangen van Spintelet (daer hy mede al de tijding van had) het befluyt te eenemael om verree gevallen was, en willende fich derhal-

Bekom-
mer-
nis van
Don Jan
omtrent
de faeck.

Turennes
schadelij-
ke aftogt.

Duyf-
teyht van
Heeren
bocken.

Schrijven
van Maza-
rijn.

Loosheyd
tot uyt-
fel.

ven ten nauwſten op alles informeren en laten onderrechten, dede Payen by ontijde by hem komen, om hem over het geheele werck te ondervragen, de welke verhaelende van ſtuck tot ſtuck de gantsche ſaek, gelijkſe lagh, en gelijk hem de Colonel hadt doengeloo- ven, de ſtaet van den geheelen handel ſoo practicable en doenbaer deed ſchijnen, dat de Protector ſelfs, om de Franſchen van de lavuyt te geven, met Payen begoft het blaetjen om te ſlaen, en te handelen, of hy dat werck niet liever voor de Republiick van Engeland wilde beſtaen, invoegen hy Payen door grooter beloſten, als die van den Cardinael waren, op ſijn zyde kreegh, zijnde die noch beter genegen, ſijn geloofsgenooten te helpen: eyndelijck ſy beſlooten dat hy naer Zeeland ſou vertrecken, om met Spintelet daer over te ſprecken.

Groote
valshe-
den.

Nieuwe
intrigues.

Payen vandt dan (met de ordre die hem den Protector gegeven hadt) een Schip met dartig ſtucken in Duyns vaerdigh, om met het ſelfde en ſijn inſtructien, geloofs-brieven en andere, naer Zeeland over te ſteecken. Hy aldaer gekomen zijnde, ontveynſde ſijn reys naer Sluys, en het geen hy voor had. Aldaer liet hy niet na, al te doen dat hy konde, om den Colonel te bewegen, die hem met alle veynſinge ter wereldt antwoorde, ſonder Stapin en ſijn verwanten daer in niet te konnen treden, tot het welke hy eenigen tijdt eyschte, het welke het eenige was dat ſijn Hoogheyt Don Jan ſocht.

Wanneer nu de Bock in alle ſpoedt, met bericht van deſe nieuwe Intrigues tot Bruſſel quam, belaſte hem ſijn Hoogheyt, dat hy met de meeſte looſheyt die hy konde, oock den Heer Protector in het ſpel ſou ſoecken te brengen (doende blijcken, dat hy met hem wilde aenſpannen) en hem met voorwaerden ophoudende; en alſoo keerde hy met alle ſpoet weder naer Sluys, ſich veynſende van

Ooftende met het beſluyt van de andere verwanten te komen, en geraeckende weder met Payen te ſprecken, zijns naer veel eyschen en bieden, om dat het niet ſchijnen ſou dat men ſijn dienſt te goet koop wilde beſteden, ten eynde tot dat beſluyt gekomen: Dat de Stadt Ooftende, en het geene daer aen behoorde, in de macht van den Protector ſou gheſtelt worden, ſonder dat hen de ſelve in hun Godtsdienſt ſou moghen moeyelijck vallen, maer die van de herſtelde Leere fouden eenigh huys van de Stadt, dat ſy begeerden, tot oeffening van hun Religie mogen verkiefen, blijvende de Kercken voor de Roomsche: dat de Protector voor het oorlogs volck hondert duyſent Jacobuffen greecd ſou tellen, maer dat de beloningh voor den Heer Stapin en de andere Capiteynen, ten believen en diſcretie van den Protector ſou ſtaen. Monſr. de Winter, Neve van den Colonel, arbejde oock niet weynigh tot het beſluyt, onder den naem van den Capiteyn van Hornes.

Met deſe voorwaerden, begaf ſich Payen weder te rugge naer Engelandt, van waer hy aenſtonts aen Spintelet geſchreven en hem bekend gemaakt heeft, hoe wel hy van den Protector ontfangen was geweest, en hoe de ſelve al het geen beſlooten was, had geratificeert en opgenomen, dat hy vervaerdicht was, tot het vervullen van alles, en binnen weynige dagen weder by hem ſou zyn.

Onderdies de Gefant van Vranckrijk in Engelandt, als een loos man als hy was, ſiende het trayneren, om het geen hy hadt verſocht toe te ſtaen, geloofde aenſtonds dat de Heer Protector den brock voor ſich ſelven begeerde, gelijk waer was, en liet terſtont den Heer Cardinael Maſzarini, ſijn gevoelen hier over weten, dewelcke hem laſt gaf, yver aen te wenden om het verſochte te verkrijgen, ſelfs by ſijn verſoecken dreygementen te voegen, met by verklaeringe van

men

men de meninghe en intentie van den Protector wel wist, en dat het geen werck van geallieerden was, hen een faeck uyt de handt te speelen, die hy nu al ses maenden langh onder handen had gehadt en voor sijn eygen hielt.

Payen by gevolg siende, dat de Protector de faeck niet meerder soo seer als voorheenen aenbandt, en oordeelende dat hy, of den Cardinael ontsagh, of geen goede meninge had, en daer over hen beyde lichtelijk in verdriet sou kunnen brengen, schreef aenstonts aen den Colonel, dat hem schein, dat men met de Engelschen geen goeden handel sou kunnen drijven, en dat hy derhalven sou sien, geen vermoeden aen de andere Francoisen te geven, noch sich scheidt van die geene, die van wegen den Cardinael met hem handelden. En hy eyndelijck verkregen hebbende het geen de Gefant de Bourdeaux van den Protector verfocht (namentlijck de ordere dat de Engelschen de Franschen den inkomst van de haeven niet souden verhiiden) begaf sich aenstonts daer mede naer Spintelet, by den welcken hy aenhiield) dewijl'er nu niet was, dat de faeck sou kunnen wederhouden, de selve met alle mooghlijcke spoed, voort te setten, waer op die niet anders konde antwoorden, als dat hy van sijn zijde, alle mooghlijcke plichten daer toe sou aenwenden.

Siende eyndelijck Don Jan, datter geen middel nu was, om de Engelschen aen de lijn te krijgen, en dat men met dese onderhandelingsh, den herfst in den winter hadt doorghebracht, en nu de lente op handen was, soo dat men geen uytstel meer sou weten te vinden, bedacht hy om noch eenige dagen te winnen, eenige voorwaerden op te stellen, die men van d'ene en d'andere zyde sou hebben te onderteekenen, om datter tot dien tijdt toe, noch niets in geschrift verhandelt was; dese waeren aldus:

Voorwaerden op de welcke de Colonel Spintelet, met sijn geconfedereerde, aenbieden de Stadt en Haven van Oostende, in handen van den Alder-Christelijcksten Koninck, en den Eminentissime Cardinael de Mazarini over te geven, de welcke sijn Majesteit en Eminentie beloven naer te komen.

Erftelijck, dat men van de zyde van sijn Majesteit sal fenden acht hondert uytgelesene mannen met hun Bevelhebben, de welcke sullen zijn op de Rede van Oostende, om binnen de plaets te komen, wanneer de Colonel het teecken geven sal, dat sy te saemen sullen beraemen.

Loose
voorwaerden.

Dat de geseyde Officiieren en Soldaeten, hebbende ontsanghen de Piloten (die men hen in kleyn vaertuygh sal toefenden) de welcke men tot dien eynde by der handt sal hebben, na dat het teecken sal gegeven zijn, in de haven sullen hebben te komen, aen dat gedeelte daer hen de geseyde Colonel sal ordonneren.

Dat de Heer de Rumenacq, sich noemende Veld-Marschalck, te samen met het volck in de Stadt kornen, en twee hondert duysent guldens, om onder het volck te verdeelen (zijnde de voorwaerden die men het Krijghsvolck, en minder Bevelhebben heeft toeghestaen.) *Hier staet aen te mercken, dat de geseyde Rumenacq een notabile Guyt en Filon was, die noch een getrouwde Vrouw hebbende, belofst gedaen had, van den dochter van Spintelet te sullen trouwen, als mede Gouverneur van de weroverde plaets sou zijn.*

Dat dese acht hondert Soldaten, volgens hun ordere, die hen Rumenacq en Spintelet souden geven, sich terstont meester van de wal en de Magalijnen sullen maecken, onder verbodt, op verbeurte van het leven, dat iemant van de selve, in eenigh burgers huys sal kornen, op verbeurte van het leven; om wat oorfaeck het oock sou mogen zijn.

Dat de selfde Colonel als Gouverneur binnen Oostende sal blijven, en dat al het Oorloghsvolck, Magazijnen, Ammunition, en alles wat tot de plaets behoort, onder sijn ordere sal staen; tot dat sijn Majesteit in sijn handen sal hebben bestelt andere vier hondert duysent guldens, om de selve onder sijn geconcedeerde uyt te deelen, en dat, zijnde de selve somme ontfangen tot sijn genoogen, hy de selve plaets, met al de dependencien van dien, in handen van den Heer de Rumenacq sal overgeven, die de selve, voor sijn Christelijcke Majesteit bewaeren sal.

Dat al de Borgeren en Ingefetenen in de Roomsche Apostolische Leere sullen ghehouden worden; sonder dat men Kerck of vergaederingh aen eenige andere secte, wie die oock sou mogen zijn, in de Stadt sou mogen toestaen.

Dat de selve oock by hun Voorrechten en Privilegien sullen gehouden worden.

Met dese voorwaerden en eenige andere van sulck slag, die Don Jan tot sijn vermaeck hadt opgesteld, komt de Advocaet de Bock tot Sluys, medebrennende een brief van de medestanders, niet anders dan of hy van Oostende quam, aen de Fransche Bemiddelaers, de welke in het kort behelste, dat dewijl sy nu t'eenemaal gereed waren, om dese importante Plaets en eenige Haven die de Koninck van Spangien in die landen hadt, over te geven, de welke sy sonder hun grootste gevaer en kosten souden kunnen verkrijghen, het oock billijck was, datse oock van hunne zyde van hun vergeldinge verseeckert souden zijn, voor soo veel het ghemene volck, en mindere Bevelhebber en aengaet; wat de bysondere, de Colonel, de Capiteynen van Horne, Snyers en Spruyt aengingh, die wilden gaerne alles de grootmoedigheyt van sijn Majesteit aenbevelen laten. Hier was nu no-

digh met dese Capitulationen, na den Cardinael een van dese Agenten te senden, de welke hebbende geoordeelt dat hy met een deel slechthoofden te doen had; en nu siende, dat sy ten eynden van acht maenden handels, met dese voorwaerden, voor den dagh quaemen, als hy dacht dat het stuck aen sou gaen, had al sijn kracht van ontveynsen van nooden, op dat men het misnoegen, dat hy daer in schepte, niet mercken sou, en evenwel ontviel hem, dat het niet wel ghedaen was, ten eynde van sulck een langhen tijdt, nieuwe voorwaerden voor den dagh te brengen, blijvende eenighsints twijfelachtigh, omtrent het geene dat hy hadt te besluyten, maer soo veel wist hem dese afgesonden, van de oprechtigheyt in het handelen der Nederlanders te seggen, en hoe men geen dubbelheyt of bedrogh in hen konde vermercken, dat naer eenige daegen twijfelens, een Konincklijcke depeche en ordere aen den Marschalck d'Aumont afgeveerdicht wierdt, door de welke hy wierdt geauthoriseert en gemachticht dit Tractaet te sluyten. Dese luyde aldus:

By den Koninck.

Aen onsen seer lieven en welbeminden den Heer van Aumont, Marschalck van Franckrijck, van onsen Raedt van Staete, Ridder van onse Ordere, Colonel van onse Lijfwacht, en Gouverneur van onse Stadt en Sterckte van Bologne en haer district.

Voor soo veel als eenige welgeaffectie-
neerde tot onse Kroon; ons hebben
voorgedragen, verscheydene onderne-
mingen en aenflaggen, van grootte nuttig-
heyt en voordeel voor onse Staet, en dat
tot vervullingh en goet gevolg van de sel-
ve, noodwendigh zy, met sodanige lieden
van vergeldingh, die sy pretendeeren, te
handelen, en vindende geen bequamer per-
soon om het selve te wege te brengen als de
uwe.

Twijfel-
moedig-
heyt in
den Car-
dinael.

Ordere
aen den
Marschalck
d'Aumont
om te
sluyten.

uwe, als zijnde daer in al de wackerbeyt, onderwindigh en voorsichtigbeyt, die tot het selfde van nooden is, ter oorsaeck van de groote ervaerentbeyt die ghy hebt, door het afhandelen van soo veel soorten van handelingen; die u op zijjn geleghet, en van de welcke ghy goede reden en reekeningh hebt gedaen: alsoo achten wy dienstigh u te verkiefsen, te committeren, en te deputeren, gelijk wy door desen tegenwoordige u committeren en deputeren, op dat ghy in onsen naeme considereert en examincert, al het geene, een seeckeren aanslagh aengaeude, u sal worden voor gestelt; om het selve te accompleren, te effectueren en te disponeren, op de alderbequaemste middel, om het selve te wege te brengen, verkiefsende daer toe, het bequaemste volck dat men sou konnen verkrijgen: oock dat ghy ordonneert al de Imbarcamenten, en andere vereyfschen van den oorlogh, als mede alle andere dingen, die men daer toe nootsaeckelijck sal achten te zijn. Sels sult ghy oock handelen en vereffenen in onsen Konincklijcken naem; de vergeldinge en recompense van gelst en andere Conuenienten, voor dese, die het selve ondernemen, en te wege brengen sullen: en alsoo kont ghy verbinden en verpanden ons Konincklijcke woordt, voor al het geene, dat ghy met hen komt te verhandelen. En alsoo geuen wy u volkomene macht en authoriteyt Plenipotenciael; belouven en verseeckeren u, voor waer en bestendig te houden, en in alle puncten te obserueren, alle het geene ghy met de selve, bysonderlijck sult hebben verricht en vereffent, sonder eenige van de selve te wederroepen; want het ons alsoo belieft. Gedaen tot Parijs, en gezegelt met onsen secreten Zegel op den 5. van April, des Jaers 1658. en was onderteekent L O U Y S, en laeger, van wege den Koninck, de Tellier.

By dese ordere door den Cardinael aen den Marschalck afghesonden, liet raen niet nae menichte van groote be-
loften te voegen, daer de Cardinael vol

af was, en die hy een ieder nae sijn swackheyt kon toe voegen, en gelijk als hy die van Aumont mede seer wel kende, kreegh die mede de sijne, van Hartogh en Pair van Vranckrijk, met de Survivance en opvolgingh voor sijn Soonen, van het Gouvernement van Bologne en haer district of gebied; door welke belofte, de Marschalck al sijn vijf sinnen aanwende, op dat de aanslag tot een goet eynde mocht ghebracht worden; oordeelende de selve seer gewichtigh voor Vranckrijk, en voordeelig voor sijn huys. Op dese wijze bedroogh don Jan, door het wercktuuy van Spinteler, dese Francken, den Marschalck d'Aumont, den Koninck selve, sijne Raden, en het geen het alderwonderlijckste was, dien scherpegeoghden Mazarijn.

Dese brieven en ordres quamen eyndelijck by den Colonel, de welke hy terstont gingh copieren, en uyt-schrijven; onder schijn, van de selve sijn medestanders te laten sien; maer sy quamen wel haest in handen van sijn Hoogheyt Don Jan, die daer uyt lichtelijck kon sien en mercken, dat het den vyand ernst was, hem een quaede part te speelen, maer uyt sijn ordere, liet men de Mazarinische Agenten anseggen, dat alles wel was, indien de Marschalck, de voorverhaelde Capitulatiën geliefde te teyckenen, en des Koninck gesagh die beveltighde, en dat men soo haest als de Compagnie van den Capiteyn Spruyt de Oostende sou gekomen zijn, de saeck, sonder langer uytstel sou sijn aenvang geven. Daer was ordere gestelt, dat de voorseyde Capiteynen, hun Compagnien tot op vier hondert mannen souden recreuteren; en alsoo viel het licht de Franschen wijs te maken, dat de Keurlingen of Waertgelders, die daer binnen waeren gekomen, de recreuten waren, daer bestellingh en geld, soo fy menenden, toe gegeven was, waer door het gantsche werck

Cardinael
milt in 't
beloven.

Word met
al sijn me-
destanders
bedrogen.

handen en voeten kreegh, gelijk men sou konnen wenschen.

De Capiteyn Spruyt quam in der daet met sijn Compagnie binnen Oostfende, twee dagen daer nae, maer die bestondt alleen in acht mannen, doch eer de selve aen de Poort quam, wierden daer eenige honderden Keurlingen bygevoeght en ondergesteecken; sonder dat of d'een of d'ander daer de reden van wist; het welke terstont de belaezers ter ooren quam, gelijkse mede hun bysondere verspieters hadden, die alsoo wel bedroogen wierden als sy, gelijkse faegen en geloofden dat men de recruyten in der daet hadt gedaen, waer over de selve eenigh gelt toefonden, om dat dit volck te tellen, en alsoo hen aen de handt te houden.

Siende nu vorders de Bock en Spintelet, datter geen konsten meer golden, om het werck langer sleepende te houden, en nu verlos van sijn Hoogheydt hebbende, maecken een overlegh met de Mazarynisten, dat de dagh van het aenvangen der saeck sou zijn, de vierde van May, onder voorgeven, dat op den darden het Jaerlijks Feest tot Brugge was te vieren, op het welke men het heyligh bloedt gewoon is te verheerlijcken, en op dat Feest een groote menigte van volck, oock veel Burgers en Soldaeten van Oostfende (als die soo wel als de andere vermaeck in Kermissen nemen) gewoon is toe te loopen; waer door dese Stadtte meer van volck ontbloot sou zijn, en minder onghewallen te vresen fouden staen. Dese tijdt en gelegentheydt vonden de Mazarinisten seer gelegen, en vervolghens de selve vast stellende, vertrock een van hen lieden, om den Marschalck daer kennis van te geven; op dat hy de Capitulatiën mocht sluyten, en van sijn zijde in het geen hem stondt te doen, in geen gebreecke bleve. Ter selver tijdt vertrock oock de Advocaet de Bock naer Brussel, op dat sijn Hoog-

heydt sijn ordere by tijds bestellen mocht.

De Marquis de Caracena (siende dat de Franschen soo met den aenflagh van Oostfende ingenomen waren) had voor een aenlienlijck Convoy binnen Grevelingen te brengen, maer dewijl noch alles daer toe niet vaerdigh was, en het werck tot den elfden der Maendt uyt te stellen (wanneer het konde vaerdig zijn) was niet geraden, also het den Marschalck misvertrouwen stondt te geven; die nu al sijn dingen klaer had, en vaerdigh was sich met de sijne, op den darden der Maend, op de Reede voor Oostfende te laten vinden; alwaer hy in der daet verscheen, zijnde het gerucht door het gantsche land verspreyt, dat sijn mening was een tocht in Vlaenderen te doen, andere seyden op Oostfende, andere op Nieupoort, en andere dat het een detachement was, om in Henegouwen, of Artois te aegeren. Ja de Sargeant Major gaf daer over bericht aen de Staten van de Provincie, op dat sijn Hoogheydt ondertusschen mocht bestellen dat nodigh was.

Ondertusschen ontmoette by gheval de Advocaet de Bocq, den Soon van den Colonel Spintelet, en daer door, om tijt te winnen, tot het geen de Marquis van Caracena gaerne had gesien, als geseght is, schreef een anderen brief van Oostfende, van wegen de verwanten, aen de Mazarynisten (doende die door den jongen Spintelet bestellen) in de welke hy hen te kennen gaf, dat de komst van den Marschalck op de Reede van Oostfende, het gantsche land in de wapenen hadt gebracht, en dat, dewijl'er eenige Ruytery en Infantery, tot een Convoy, om binnen Grevelingen te brengen, geschickt, in het land was, men noch vier hondert voetknechten, en een Compagnie paerden daer binnen had geworpen, dat derhalven de Heer Marschalck niet te voorbarigh moest zijn, om den handel niet te verderven, maer dat hy sich wat

Nieuw be-
drogh.

Es sluyt
tot de uyt-
voeringh
genomen.

Weder
verach-
tert.

van

van daer most begeven, waer door sy, ongetwijffelt, op den elfden oft twaelfden van die Maendt, het werck souden aenvangen, en dat sy hen terstont van alles bericht souden doen; om uyt te voeren, het geene sy alle soo seer begeerden.

Desen Brief wierdt met alle naerfigheyt door den jonghen Spintelet, tot Sluys bestelt, alwaer hy met veel aenhouden de Franfchen bewoogh, dat een van hen, by den Marschalck sou gaen, om hem tot afrecken te verbinden.

De Marschalck liet sich lichtelijk daer toe bewegen, vindende de redenen seer schijnbaer, en besloot daer over, voor vier of vijf dagen, wat dieper in Zee te steeken; ondertusschen quam het volck van het Convoy, voor den dagh, en op die tijding, ging de Bock naer sijn Hoogheyt, om meer volck binnen Oostende te krijgen, om daer mede den Marschalck naer behooren wellemek te heeten.

Twee personen van genoeghsaeme bequaemheyt (gelijck sy meenden) quamen uyt Vranckrijck, om door hulp van de gedachte verwanten, binnen Oostende te geraecken, daerse sich, in het huys van een Burger, souden bedeckt houden, wiens naem niet billijck is te verswijgen (als die in dese gelegenthey, sijn Koninck een merckelijcken dienst dede) zijnde Jaques de Vleeshouwer genaemt, en een Neve van den geseyden de Bock, die de selve twee mannen oock ontfingh en wel onthaelde. Dese twee Franfchen waeren genaemt, d'eene en de voornaemste Monet de Joly, geboortig van Calais, zijnde Capiteyn te paerd als toen onder de Garde van den Cardinael. Hy was een man van verstant, groote moed, en brave hoedanigheden; indien hy die ordinare lichtvaerdigheyt der Franfchen niet hadt gehad, en een weynigh meerder jaren, hem wat minder vertrouwen hadden konnen mededeelen. De andere was Fontené

genoemt, die een Ingenieur wilde zijn, maer voor de rest van slechte bequaemheyt en daer by doof: dese quam tot mede hulp van Monet, en hadden beyde ordere, om met de tsaenghesvoren Burgers, onderling verstant te houden; en alles wat tot den inkomft van den Marschalck mocht dienen, te helpen bevorderen, voorts de verdeeling van hun volck en van de vier hondert mannen, die sy binnen tot hun verdoen meenden te hebben, te doen, oock sich van de voornaemste Poorten, de Corps de gardien, den Marckt en de Magazijnen te verseeckeren, den Gouverneur te dooden of gevangen te nemen, de tecken en zeynen te bestellen, en alles watter meer te doen ware, te besorgen; een van hen, most sich ten eersten naer den Marschalck begeven, om hem van alles nau bericht te doen; op dat hy met seeckerheyt, de saecken mocht aen leggen. Dese twee gingen op den achtsten May van Zeelandt, en van de andere Mazarinisten af, quamen met de Bock, en den Colonel tot Sluys toe, en met een karre tot Oostende. Zijnde by de Ponte gekomen, gingh de Bock voor uyt, als om te sien, of de ingangh oock veyligh was, om den Gouverneur niet ergens in den mond te loopen; om dat het niet dienstigh was, dat sy hem sagen of kenden. En tot meerder verseeckertheydt van het bedroch, zijnde de Gouverneur bericht van hun komft, stelde die een Gereformeert Vaendrigh op Sentinel, alreeds onderrecht van het geene hy te seggen had.

Wanneer nu de Pont aen quam, vragde hen dese Sentinel wie sy waren, en waer sy heen wilden, waer op door de Bock en Mulebeeck, die hen de karre bestelt had, geantwoord wierd, dat het eenige handelaers en hunne Correspondenten, uyt Hollandt waren; en alsoo quamen sy dese eerste ontmoeting door, niet sonder groote schrick, soo dat, komende

mende in het huys van den gheseyden Vleyshouwer, daer sy nu meenden in behouden haven te zijn, sy op hun knien ter aerden vielen, en Godt danckten, dat sy de handen der Spangiaerden, soo gheluckighlijck ontspanen waeren. De Heer d'Ognate ondertuffchen kreeg ordere van sijn Hoogheyt en den Marquis de Caracena dat hy sich binnen Oostende sou hebben te draeghen, als waere hy den Gouverneur van de Plaets geweest, om sich als de foodanighe van hem te laeten vangen, volgens het gene de t'saem-ghelwoorene hadden bestelt; ghelijck hy op den sevenden der Maent Mey tot Brussel zijnde, als daer van weghen de saecken de Generaliteyt aengaende, ghedeputeert des avonts ten elf uuren by sijn Excellentie ontbooden wierd, die hem uyt den naem van sijn Hoogheyt belaste, in allen spoot naer Oostende te reysen, om den Gouverneur aldaer in alle nootwendigheyt behulpsaem te sijn, daer sijn Hoogheyt grooten dienst aen sou gheschieden.

Caracena verfwcegh met voor bedaght, het gene hy aldaer sou hebben te doen; om alle verschooninghen en excusen voor te komen. Hy boodt sich aen, noch dien selven nacht te vertrecken, nemende een Brief van sijn Excellentie mede, in de welcke hem sulcks door sijn Hoogheyt bevolen wierdt, en een ander voor den Gouverneur, daer hem kennisse van alles ingegeven wierdt, beneffens een briefken, uyt kragt van het welck hem de poort sou geopen worden.

Hy eyndelijck tot Oostende komende, ontmoeten aende stadt Monf. Meulebeek en Spinteler, die de twee Fransche Monfieurs binnen hielpen, maer hy alreeds kennisse van die saeck hebende, hield sich te rugge, tot dat sy binnen waeren.

De Gouverneur ontfingh hem met groote beleeftheyt, gelijk de vriend-

schap, diese malkander droegen, mede bracht. Nae dat de eerste beleeftheden afgeleght waren, gingen sy, met den Sargeant Majoor Don Diego de Herreras, die kennisse van saecken hadt, en den Advocaet de Bock, aen een zyde, om van de voornaeme dingen te handelen. Zijnde nu by een opgeilooten, begoft de Gouverneur een geheel gespreck aen te vangen, ten eynde van het welcke hy Ognate te gemoet voerde, hoe dat sijn Hoogheyt en de Marquis de Caracena, in vergeldinghe van sijn diensten, hem hadden geordonneert het Gouvernement van Oostende hem in handen te stellen, en bood hem met eenen den stock van bewindt aen, die hy in sijn handen had, gevende last aen den Sargeant Majoor hem te gehoorsamen, in al het gene hy in die hoedanigheyt hem sou beveelen; waer op sy al te samen, sonder des Bevelhebbers antwoordt te verwachten, hem geluck wenschten.

d'Ognate deed niet anders als lacchen over dese woorden, die hem seer uytspoorigh en buyten den wegh scheenen te zijn; en badt, sy wilden doch dit boerten laten vaeren, en alsoo quamen sy van langer hand tot de saeck, diese met de Franschen onderhandelden, en dat men hadt beslooten, den Gouverneur van de plaets te vanghen, en dat sijn Hoogheyt en sijn Excellentie bevoolen hadden, dat hy die persoon sou representeeren, wyl niemant de selfde met meerder aerdigheyt en wezen sou konnen uytbeelden, waer op geen tegenfeggingh te verwachten was, gelijk men oock wel wist, dat hy niet gewoon was, eenigelaft van sijn Overhoofd, tegen te sprecken, voornamentlijck in sulck een besete en gewichtigte saeck.

Het quam desen Heer al vreemt voor, zijnde een eerlijck Man, sich selven te ontveynsen, en de personagie van een ander te speelen, en dat met sulck een ghevaer: evenwel siende dat sich hier

Verkeerde
persona-
gie ghe-
speelt,

wey-

weygerigh in toonende, sulcks hem als een gebreck van moed, of gehoorfaemheynt mocht opgeduyt worden, nam terstont, sonder ergens, als op des Koninks dienst opficht te nemen, dit valsche of gemaecte Gouvernement aen, met het welcke bleef beslooten, dat hy sijn eygen gevangenis sou bewercken, gelijk de saeck vereyschte.

Latende vorder aen een zyde het geen dat raecte, begoft men te sprecken van de twee ingebrachte Franschen en hun redenen, als die hadden geseyt, dat in de Scheepen, de welcke voor de Haven waren, meer als twee mael soo veel volcks waer, als men versprooken was, en over te leggen, dat het volck, dat men tot onderstant binnen gekregen hadt, tot beveylinghe van de Plaets, geensints genoegh was, weshalven dienstigh waer, aenstonts een Courier naer sijn Hoogheynt en Caracena af te vaerdigen, met verfoeck dat het hen mocht gelieven, meer volck te senden, om de vyanden betaemelijck te kunnen ontfanghen. En om het geseyde met dese Franschen te bestellen, en niet te maecten dat de Marschalck, die in Zee was, sijn ghedult quam te verliefen en heen gingh, deed men hen geloven, dat men gedwongen was, de saeck een of twee dagen uyt te stellen, als dese, de welke beltelt waeren, om het Convoy naer Grevelingen te doen (leggende in het land van het Vrye) weder in de guarnisoenen souden zijn, het welcke niet meer als twee daegen konde lijden, van het welcke men den Marschalck bericht geven most; op dat hy mocht sien, dat dit vertoeven alleen geschiede, om de saeck op een vaster voet te doen gaen. En op dat sy niet souden geloven dat het blauwe blommen waren, wierd bestelt, dat de Spaensche Infantery, die daer omtrent lagh, binnen de Stadt quam, en door de straet heen marcheerden, daer dese twee Franschen te huys laegen, soo

dat sy door de glaesen en horden van de veynsters die konden sien, gelijk oock de Marschalck die uyt der Zee kon beschouwen. Daer en boven stelde sich de gemaecte Gouverneur Ognate, benefens den Sargeant Majoor, en twee of dry dienaren, met de Livreye van den Gouverneur, recht tegen over het veynster van de twee Franschen, en gelijk de Capiteynen van de Infantery die doortrock, als vrienden en bekenden hem d'een voor den ander beleeftheden deden, selfs d'een en d'ander hem aansprack, vraeghden de twee opgeslootene wie hy was, waer op hen de Advocaet de Bock, die by hen was, berichte, dat die de Gouverneur en die de Sargeant Major van de plaets was, wijfende een ieder met sijn kleedt aen, die daer op, geloovende dat sy de saeck al in de handt hadden, antwoorden: *Hoe sorgeloos gaen die Heeren daer heen! en hoe weynigh weten sy, wat hen binnen vier en twintigh uren gebeuren sal.*

Bedrooge
hoop.

Noch een swarigheynt wasser overigh, en dese was, wie den Marschalck dit bericht sou kunnen toebrengen, die soodanigh mocht zijn, dat sich de selve daer op vertrouwen mocht; hier quam hen in gedachten eenen Jan Dué, die op den hals gevangen sat, en om eenige selterryen door hem aengerecht, stont om opgehangen te worden. Den desen wiert genaede beloofft, indien hy dien bootfchap konde afleggen, waer toe hy sich ghewilligh aanbodt. De twee opgeslootene dan, schreven aen den Marschalck, al het geene hier voorgeseyt is, en dat met de krachtighe beweeghredenen van de werelt, met verfoeck dat sijn Excellentie sich het wachten niet wilde laeten verdrieten, dewijl alles naer wensch gingh. Dese Jan Dué aldus afgeveerdicht, nam expres een paerd en begaf sich in alle naerfichtigheyt naer Sluys, van waer hy in een zeylichuyt niet langh vertoefde, aen boort van den Marschalck

te komen, en met veel beleeftheden, sijn boodtschap aen hem te doen; van de welke hy wel ontfangen, beschoncken, en terstont met antwoordt afgeveerdicht wierd; die oock sijn twee stucken gheschuts affschietende, daer mede liet weten, dat hy de brieven ontfangen hadt, en te kennen gaf, dat hy gaerne wilde wachten. Hy toonde oock den gheseyden Jan Dué een Valies, dat hy seyde vol Dubbioenen te zijn, om onder de Soldaeten van de verwantschap om te deelen: seggende vorder tot besluyt, dat hy geen gedult sou verliefen, al sou hy daer gheheele Jaeren blijven wachten, als die niet twijfelde aen hun getrouwigheyt, het welke hy begeerde dat men de verwanten van sijnt wegen sou seggen. Dué hadt looflijck sijn paerdt naer Blanckenburgh gesonden, het welke half wegen tusschen Oostenenden en Sluys gheleggen is, en op sijn wederkeeren, dede hy sich aldaer aen landt setten, soo dat de spoedt met de welke hy dit werck beschickt hadt, een wonder schein, ondertusschen heeft de gemaecte Gouverneur perfoonen opghesoght om met de selve van sijn ghevanghen nemen te handelen, zijnde soodanigh op de welke hy sich in sulck een gheval sou moghen vertrouwen. Daer waeren tot onderstant ingekomen, twee vaendels van het Regiment des Graeven van Megen, onder de Capiteynen Egels of Gegels en la Febre, dese als vrienden en bekenden, heeft hy, nae dat hy hen den Eed van geheym te sullen zijn, afgenomen had, tot beleyders van dat werck gestelt, gelijk hy hen van langer handt mede, den gheheelen handel ontdeckte, wat hun rolle, in dit spel, te speelen sou zijn, aen wees, en op wat wijze sy met de twee opgeslootene en andere gemaecte t'saemensweerders tot hem souden ingebracht worden.

Dese dan veynsende sich ten hooghten tegen den Gouverneur verbittert,

en als Gereformeerde Bevel-hebber en van hem verongelijckt, en vaerdigh tot wreack en revenge te zijn, wierden door den Advocaet de Bock, in tegenwoordigheyt van dese twee opgeslootene Franschen gebracht, als vrienden en verwanten van den Colonel Spintelet; en van besluyt zijnde, sijn fortuyn te volgen, wagende hun ellendigh leven, het geen sy seyden, hen niet meer aenghe-naem te zijn, door al de verongelijkingh, diese door den Gouverneur te draegen hadden.

Met opene armen wierden dese van de andere ontfangen; en begooten terstont onder malkander te overleggen, gelijk sy van den gemaecten Gouverneur Ognate onderrecht waeren, of men den Gouverneur moft vanghen of dooden, of niet. De eene bracht by, dat zijnde de voornaemste persoon van het Gouverno om den hals, de gantsche bestellingh daer van nootwendigh sou moeten vervallen, in geval sich eenige quamen te saemen te verwoegen, ontbreckende daer door al de ordere, tot herstellingh van de saeck, of eenige tegenstandt te maecten, gelijk men wel hadt te vresen, dat sulck een bysondere afval niet sonder bewegingh sou konnen toegaen; invoegen zijnde in sulck een geval de voornaemste aen een kant, met de andere wel raedt te vinden sou zijn.

De andere in teghendeel beweerde, dat de Gouverneur in de tegenwoordigen standt van saecken, geen dry mannen by een sou konnen brengen, veel minder indien hy door hen vast gehouden wierdt, het welck hem dacht genoeg te zijn, sonder hem te vermoorden; doch in gevalle het geen de andere by bracht, mocht komen te gebeurden, sou hen een van beyden geen Ponsjaert of Stilet ontbrecken, om hem aen een kant te helpen, gelijk oock de Koninck noch de Cardinael een sulcken gevan-

gevangen, die twee Heeren, die sich in de plaats hadden gewaeght, niet weygeren souden, zijnde de minste vergeldingh die men hen sou kunnen doen; hy wist oock wel dat hy tachtig duyfent Ducaten contant binnen Brugge hadt, invoegen sy van soo een rantsoen beter, als van een doodt lichaem, souden vaeren.

Op dese redenen, en het gewagh van soo veel geldts, openden de Franfche Messieurs al hun vijf sinnen, geloovende datse dat geldt al in hun handen hadden. Zijnde dan al de meningen ghehoort, van de welcke de meeste waren, den Gouverneur te dooden, gelijk het hen inghegeven was, stelden sich de Franschen daer tegen, gevende uytgedruckt bevel, dat men in geenderhande maniere hem most om den hals brengen (verhalende menigmael dese woorden in het Franfch: *Mordieu il ne faut pas le tuer*) maer dat men hem in het leven sou laten; wel onthaelen, en hem sijn Dubloenen of-troonen; en eyndelijck op dat punt vaste bestellingh ghemaeckt zijnde, begeeft sich ieder tot sijn vertreck.

Al dese dinghen vielen voor op den elfden van May, hebbende ondertusfchen sijn Excellentie de Caracena bestelt, dat het geheele Regiment Infantery van den Grave van Megen, en het Regiment Duytschen van Don Alberto Coloma, by het Spaensche voetvolck sou gevoeght worden; met aenschrijven aen den Gouverneur, dat hy, met dese versterkingh niet seer te duchten sou hebben. Het aenkomen van dese brieven en troepen van sijn Excellentie, geviel eerst op den derthienden, wanneer men de selve tot Lessingen deedt stil houden, om het overige te besorgen. Het eerste dat men toen dede, was den Marschalck een tweede bericht toe te senden, namentlijck dat op den dertiende, de troepen souden uyttrecken,

dat hy derhalven sich tot binnen komen sou vervaerdigen, en dat met het gey van den 14 den volgenden dagh en een deel van den nacht.

Men sandt op den elfden daer heen, den selven Jan Dué voor de tweede mael, doende door hem weten, dat het Convoy nu vaerdigh was, en dat het sonder twijffel den volgenden dagh sou uyttrecken, dat hy uyt der Zee, ter selver tijt, sulcks sou vernemen, door een witten doeck, die iemand, op het groote Bolwerck van de Haeven, in de hand sou hebben, en dat het hem mocht gelieven te antwoorden met sijn twee schooten, en een witte vlagge achter op, om daer mede te betuygen, dat hy van sijn zyde, niet sou laten hen te hulp te komen.

Al dit wierdt soo uytgevoert; en op het sien van de witte vlagghe deedt de Gouverneur de Trom slaen, en het Spaensche voetvolck uyttrecken, door den selven wegh diese gekomen waren, wanneer sich de gemaeckte Gouverneur weder in het oog van de opgeflootene stelde, om van hen gesien en gekent te worden, op datse den volgenden nacht geen mislagh quamen te begaen. De Sargeant Major Sanpayo hadt ordere, dat hy treckende de strand langhs, naer een mijl treckens van de Stadt, hy de Duynen inslaen, en aldaer stil houden sou, ontbiedende by sich de twee andere Regimenten die tot Lessingen laegen, met uytdruckelijcke ordere, op verbeurte van het leven, dat sich niemand op het Duyn sou komen te vertoonen, om niet van uyt der Zee gesien te kunnen werden; en dat hy, tot meerder seeckerheit, Sentinellen sou uytsetten, en de Bevelhebbers seer nau daer op letten. Al dese dingen waren raedfels soo voor de Bevelhebbers, als voor de soldaeten, sonder dat iemand konde raede, wat dese beseftheydt te beduyden had. De vreughe van dese opgefloote

ene Franſchen was ongemeen, fiende die geene die hen in hun opgenomen hoop hinderlijk waren, voor hun ooghen ter Stadt uyt trecken; de welke nu, als gefeght is, in de Duynen gekomen, en met die van Leffinge vervoegt zijnde, ſcheen het nu hoogh tijdt, om het geen aengevangen was, ten eynde te brengen. De Gouverneur dan deed de Overigheyt by een verſaemelen; in welke vergaderingh mede de gemaecte Gouverneur, en de Advocaet de Bock ſich tegenwoordig bevonden, de welke hun plaats genomen, en de Poorten geflooten hebbende, ſeyde hen de Bock, dat de Heer Gouverneur hen een ſaeck, die de dienſt van ſijn Majesteit ten hooghſten betrefte, hadt voor te ſtellen; maer datſe alle in handen van den Bailliu fouden ſweeren, het ſelve gheheim te houden, om dat ſulcks voor al van nooden was, en ſonder het ſelve alles ſtondt verlooren te loopen. De eedt dan in behoorlijke forme afgheleghet zijnde, vingh de Advocaet de Bock een langh en breedt verhael aen; verhaelende de ſaeck van het begin tot het eynde, verſoekende, dat ſy van hun zyde, het werck mede wilden bewercken.

De Overigheyt boodt ſich gewillighlijck aen, om naer te komen het geen men hen ordonneeren fou. In gevolge dan bleef vaſt geſtelt, dat ſoo haest de Poorten fouden geflooten zijn, ſy ſich door al de ſtraeten verdeelen, en twee aen twee, een ieder Huysgefinde aenſpreecken fouden, en de ſelve ſeggen, dat om geenighe ſaecke, die ſy dien nacht, van twaelf ueren tot aen den morgenſtondt, fouden hooren, ſy ſich reppen of roeren, of deur of veynſter openen fouden, alſchoon ſy het geſchut loffen, en de Franſche Mars ſlaen; ſelf Vive la France roepen hoorden; maer dat een ieder evenwel ſijn geſchut gheweer wel vaerdigh en by der hand hou-

den, en wanneerſe de klokken fouden hooren ſpeelen, dat dan een ieder ſich naer hun Vaendel begeven fou, om te gaen, daer hen fou geordonneert worden, en datſe vorder geen bedencken fouden hebben, alſoo alles tot voordeel van de Stadt ſtreckte.

Voor het tweede ſeyde men de Overigheyt aen, hoe de twee Franſchen aldaer opgeflooten waeren, en dat wanneer de nacht aengekomen, en de gemaecte Gouverneur fou gevanghen zijn; terwijl de uere van de vloed daer was, beflooten waere dat men de Overigheyt fou doen vergaederen, en dat men hen fou voorſtellen, datſe voor den Koninck van Vranckrijk fouden ſweeren; datſe voorts het werck ſoo fouden beſtellen, dat iemand fou veynſen, ſich liever uyt de plaats te willen begeven, een ander niet te willen den eedt doen; andere weder het tegendeel, en dat ſy fouden maecken, datter als een gelijkheyt van ſtemmen was, waer door niet konde beſlooten worden; nademaal oock ſy geen macht van den Koninck hadden, om hen ſoodanigen eedt af te nemen; waer over de ſaeck moſt blijven hangen, tot aen de komſt van den Marſchaick; dat vorders de Sargeant Major Don Diego de Herrera, nae de vergaeder- en loop-plaets der Burgeren fou gaen, om hen naer het gedeelte van de wallen te brengen, dat ſy te beſetten hadden, alwaer men hen de noodige ordere fou geven.

Met deſe beſtellingh namen deſe hun aſſcheydt weder van de Overigheyt, en begaeven ſich naer het Klooster van de Vaeders der Capucijnen, alwaer men den Guardiaen in generale termen aenſeyde, datſe ſich ſtil en gheruſt fouden houden, wat ſy oock hoorden; en hun Kerck bequaem maecken om het Regiment Waelen, van den Graeve van Megen, daer in te beſluyten, laſtende iemandt die de ſelve opende en ſloot,

tuffchen negen en tien uren des avonts. De felve naerftigheyt wende men met de Vaders van het Oratorium, Bedienaers van de groote Kerck, aen, om in de felve, het Spaensche en Duytsche voetvolck, dat omtrent twaelf hondert mannen mocht uytmaecken, te logeren. En al dit beftelt hebbende, begaeven fy fich om het avondtmael te doen.

De avont gingh door, in het beftellen van die geene, die het gefchut fou beftieren, en in het nummeren van de Batteryen, tot het welcke de Capiteynen en Schippers der fcheepen, met het bootsvolck, dat daer als toen aen de wal was, beftelt wierdt.

Daer wierdt noch iets gedaen, om de ingekomene Franschen noch meer te bedriegen, en dit was, dat men tien of twaelf mannen naer de gevangenis fandt, en den Cipier te kennen gaf, dat wanneer hy te middernacht, Franschen, beneffens den Colonel Spintelet, den Advocaet de Bock, en andere daer in fagh komen, en de felve hem de fleutels af vorderden, hy dan die tien of twaelf Mannen, en eenige Engelsche, die fy eenige dagen te vooren gevangen genomen hadden, los laeten, en indien hy eenige gevangenen van misdaedt of van belang hadt, de felve opfluyten fou, daerfe niet gefien wierden.

Men hadt onderdies door een Ayudante Ruytery en Infantery van buyten ordere gegeven, de eerste, om onder de Sargianten Majoor den Baron de Curieres en den Heer de Vogelaer, aen dat gedeelte van de Duynen, dat men Lifmor noemt, waer heen hen een Scheepen van het Vrye, le Febre genaemt, fou leyden, te marcheren; en dat de andere hondert en dertigh sterck, met den Sargiant Majoor de Feu, langhs den Dijck van Plaffendael fouden trekken, om fich achter de punt, die aen de Haeven, diefe de Slijck-haeven

noemen, te leggen, alwaer fy door den Scheepen van het Vrye, Monsieur van Maldeghem, fouden geleydt worden; met ordere, dat, zijnde aen hunne poften ghekomen, de Ruyters mochten afluitten, doch niet het toom uyt de handen legghen, noch fich d'een van den ander alicheyden, en veel minder fich op de Duynen vertoonen, of op te fiten, alles op verbeurte van het leven, tot dat fy het fchieten der Musquetten van de Stadts wallen fouden hooren. De Infantery wierdt geordonneert dat fy van hun plaets niet fouden gaen, tot dat het wel nacht was, en dat fy als dan sonder trommelflagh, of brandende lont, naer de Stadt fouden aentrekken, alwaerfe de Poorten fouden open vinden, en iemand die hen langhs de wallen naer de Kerck, of elders, daer fy opgeflooten moften worden, leyden fou, alwaer fy fich, om geen faeck van gerucht, of trommelen, of gheschut, fouden hebben te roeren, tot dat hen de Gouverneur fou seggen, wat fy te doen hadden. Zijnde dan dese ordere beftelt, begaf fich een ieder tot het geen hy te doen was beftelt. Men moet oock weten, dat men dien geheelen dagh, geen levendige ziel ter poorten uyt liet gaen, op dat het geheym niet quame uyt te leecken; het geen anders een wonder was, dewijl het door foo veel handen en perfoonen hadt te gaen.

Ondertuffchen quam de nacht aen; wanneer de rechte Gouverneur, de Sargeant Majoor, en de ghemaecte Gouverneur d'Ognate, heen ginghen om de Poorten voor de aenkomende Infantery te openen, en een ieder nae fijn plaets te geleyden. De Gouverneur de Spangiaerden langhs de wal, aen de rechter handt, naer de groote Kerck, de Sergeant Majoor, de Duytschen langhs den felven wegh, en de gemaeckte Gouverneur d'Ognate de Waelen langhs den anderen wal, naer de Kerck der Ca-

pucynen; blijvende een yeder aen sijn plaets, sonder te weten, wat hier al van worden sou, of wat hen stondt te doen of te laeten; tot datmen hen het selfde seyde, dat men den Gardiaen hadt gefeght, met toefeggingh van den ghemaeckten Gouverneur, dat hy teghen twee of dry uren inden morgen weder by hen sou komen, en hen leyden, daerfe wel souden sien watter te doen was.

Onverwacht
voortval
stelt de
saeck in
gevaer.

Daer viel op dien tijt, een onverwagte saeck voor, die schein ghenoeghsaem te sijn, om al het werck te doen in duygen vallen; en dewijlfe in der daet, soo weynigh van belangh was, mach men eens oordeelen, hoe weynigh vereyscht wordt, om diergelijcke aenflaghen te doen misvallen, en dat was dat de Jongers en trosboeven van de Spaensche Infanterye, met de Paerden van de Officiers hun Meesters, om in hun Logementen te geraecken door de straeten heen loopende sulck een gerucht maecten, dat de twee opgesloote Franschen, daer door niet weynigh ontroert wierden, maer zijnde van hun waerdt onderrecht dat de Gouverneur en eenige bevelhebbers, die het Convoy naer Grevelingen hadden sien vertrecken, weder inde Stadt quaemen, en hun dienaers dat gerucht maecten, gingh de verbaestheyt over, en de gesontheyt diefe met die geene die met hen avontmaelden, op den alder Christelijcksten Koninck, den Cardinael, den Marschalck en het goet succes, hadden begonnen in te stellen, sijn gangh.

De gemaecte Gouverneur gingh op sijn gemack met den Sergeant Major, by den rechten Gouverneur het avontmael houden, hebbende alles, als gefeght is, bestelt, verwachtende met genoegen en vrolijkheyt het geluk van den volgenden dag, zijnde den 14 van May, en hebbende met soet onderhoudt het avontmael door gebracht; begaf sich d'Ognate

in de kamer, in de welke de kist met de Stadts sleutels der Poorten, en die van de Magazijnen stondt, leggende eenigh papier op de taefel met schrijf gereetschap daer by. Hier valt nu aen te merken, dat om tot dat quartier te komen, van noden was, niet meer als de plaets van het huys over te gaen, invoeghen men aldaer konde komen sonder de rest van de wooninghe te ontruften. Sijnde dan een yeder vertrocken, om eenigen rust te nemen, tot twaelf uren toe, wanneer het werck juyft sijn aenvangh stondt te nemen, en de gemaecte Gouverneur in zijn vertreck, sich hebbende van sijn ordere van St. Jacob ontkleet, en het ghewaet van den Gouverneur en zijn eer-teekenen aengedaen, had niet anders te doen, als een Lacquay van den selven Gouverneur, die op een vloerbedde, neffens den koets van den Gouverneur te te slaepen lagh, goet onderwijs te doen (gelijck hy ter werelt niet wist, van het geen te geschieden stondt) hem te kennen gevende, dat die geene die in souden komen, om hem te vatten, zijn vrienden en bekende van de Stadt waeren, soo dat hy niet te vreesen had, alles op dat de Lacquay, door onkunde het werck niet quam te verbrodden, vorders begoft hy by sich selven te overleggen, dat yemant van de Franschen, siende het uyterste geweld, dat hy hadt beslooten te doen, hem een douw of een Stiletade uyt den hoop mocht geven, waepende hy sich met een boeck Papier op den borst, onder sijn hemdtrock, die hy meende een steeck te konnen wederstaen, indien hy ghedwonghen wierdt een te avonturen; hy nam voorts in zijn eene sack een Pistool en in de andere een Stilet, van diefe aldaer op de plaets verborgen hadden geleght, om onder de verwanten om te deelen, en alsoo wel verre van een oogh toe te doen, verwachtte hy wel een uur nae sijn eyghen vangenis, die ten

twael-

twaelven noodwendigh gheschieden most, als geseht is. En nauwlijcks was de klok gellaghen, sie daer de grijpers *cum Lanternis facibus & armis*. Hy vernam het eerste gerucht by den Sentinel, of schiltwacht, die men gewoon is, voor het huys van den Gouverneur te setten, tot welcken eynde men bestelt hadt, dat de selve een Gereformteert Vaendrigh was, die men van al het geene, datter te doen viel, wel hadt gheinformeert en onderrecht. Dese liet sich sonder veel tegenstandt vangen, waer op sy terfont met hamers en mookers de deur van sijn kaemer opfloegen, vallende met alle macht daer in, en terfont twee gemaeckte Capiteynen, den ghemaecten Gouverneur op het lijf, en dat evenwel met soo weynigh ghemaektheyt, dat het scheen of sy hem hadden willen versticken; invoegen hy niet stems genoegh hadt, om het geene hy voor hadt, voort te brengen, te uyteren, treckende dese gemaeckte vyan den den das van sijnen hals foo nau toe, dat dese Gouverneur in langh niet wist, of het jock of ernst was: eyndelijck de voornaemste van de Franschen, zijnde Hopman van des Cardinaels Lijfwacht te paerd, quam by hem, met den degen in de vuyt, en dese woorden: *Geest u op aen de waepenen van Vranckrijck, nademael dese Stadt in handen van dien Koninck is. De Marschalck van Aumont is aen de Poort on daer het best van te nemen; ick hebse in sijnen naem inghenomen, en het volck, soo wel als het guarnisoen, heeft sich voor den Alder-Christelijcksten Koninck verklaert.* De gemaeckte Gouverneur hier op, toonende de meeste ontsteltenis van de wereld, soo wel als hy konde, riep: *Arma y Sargento Major*, en voorts in het Spaensich: *T Traycion, Traycion*; verlaert Major, verraedt, verraedt, als had hy niet verstaen wat de andere seyde, en siende onder de andere den Colonel

Spinteler, noemde hy den selven niet als Infaem verrader, met byvoegingh, dat hy nooyt iets beters van hem verwacht had; voorts als een ontsinnig man, deed hy niet als bidden, datse hem dooden souden, maeckende den schijn, als sogt hy hem van het geweer van d'een of d'ander te verseeckeren; toonende allefints een onvergelijckelijcke smart, verdriet en raserny, soo wel als iemandt, die in der daedt daer mede aenghedaden was, sou konnen toonen. Maer de Fransman du Monet, siende hem in sulcker voegen aengaen, en denckende om de tachtigh duysent Ducaten, die hy meende van hem tot Brugge te zijn, socht alles te doen, wat hy konde, om hem te vertroosten, self met aerdigheden en uytgelesene woorden, die hem niet ontbraecken, seggende: *Mijn Heer, gy moet dese wederwaardigheyt van het geluck, met een edelmoedigh hart op nemen, gedenckt wie ghy zijt, en wat braeve diensten ghy uwen Koninck soo langhe jaeren gedaen hebt. Vertrooft u mijn Heer, de Koninck van Vranckrijck is een groot Monarch, de Marschalck een groot Heer, die sal u goet quartier geven, en alderhande beleeftheyt teghen Mevrouw u Gemalinne gebruycken. Besluyt u ongevalte verdragen als een Man van dapperheyt en moed. Op al dese woorden, niet anders als of hy tegen de muer gesproocken hadt, toonde de gemaeckte Gouverneur geen schijn van bewegingh, maer stelde sich al even dol en woeden aen, waer op de Fransman mede van toon begoft te veranderen, en de hoorens op te steecken, seggende met gramschap: maect dat hy swijght en sich stil houdt, indien hy niet begeert, dat ick hem met desen degen daer heen stoot. Dese woorden kloncken den gevangen foodanigh in sijn ooren, dat de selve terfontd sijn handen in sijn sack stack, en den Fransman aensagh, of hy*

het

Aenvangh
van het
werck.

De ge-
maecte
gouver-
neur ge-
angen.

het oock wel menen sou, sullende in sulck een geval, mede van sich stooten of blasen; maer hy vand dienstiger een weynigh sijn item te matigen, sijn gefucht wat te verminderen, en wat binens monts liever te prevelen.

Aldus gingen sy met hem heen, leydende hem voorby de Kerck van de Capuchinen, in de welcke het Regiment van den Graeve van Megem geflooten was, en van daer over de groote Marckt, om den Capiteyn van Hornes te ontmoetten, die met hondert mannen, die nu albereeds in de waepen waren, op het lossen van een pistool, in goede ordere gingh marcheren, om sich van het Corps de garde aen de Poort van de Kaye, te verseecken; die zijnde vijftigh of meer schreden daer van daen, vijfen twintigh Musquetiers als de voortocht, voor uyt sandt, om de wacht te overvallen, die met een schiltwacht uytstaende, en ses of seven oude mannekens, rontsom den haert sat, behalven andere dry of vier; die op de beddingh lagen en sliëpen, hier mocht men een schoot of tien in de locht doen, veynsende sich eenige gequetste te zijn, soo alsfe met bloet besmeurt waren, datse al op voorraet hadden, die de gefeyde Monlieur Monet terstont naer het galthuys sandt, de overige wierden ontwapent, tegen de welcke Monet, in het Italiaenich soo goet als hy konde sprack: *Felino! buon animo, é Fortuna de la Guerra, avete bon quartiero.* Hebt goeden moed kinderen, het is het oorloghs gevolg, ghy sult goed quartier hebben, settende met eenen den gevangen gemaectten Gouverneur, in de Corps de garde, benessens den Capiteyn de la Febre, om hem te bewaren; die stillkens den Capiteyn Egels belaste, niet eenen voet van den Fransman af te wijcken, om wel acht op al sijn woorden en actien te slaen; met ordere, om soo veel als hy konde, te vernemen wat

die Messieurs, nadien sy sulck een trefselijcke plaets bemachtight hadden, vorder uyt wilden voeren, daer de gefeyde Capiteyn sich geensints achteloos in be-toonden; den welcken de Fransman oock aenstonts een Compagnie onder het Regiment van Picardie beloofde.

Ondertusschen ontstondt'er eenighe swarigheyt, omtrent het openen van de Poort, om dat de ordinaere Portier, niet voor af ghewaerschouwt zijnde, sich ontstellende over het verlies van de plaets, uyt enckel verbaestheyt de verkeerde sleutels nam, invoegen men uyt het Corps de garde een Bevelhebber most nemen, om de Poort te doen openen, die om te beter te veynsen, al eenige slagen op sijn huyt kreegh.

Zijnde nu de Poort geopent, seyde de Colonel Spintelet en de Advocaet de Bock, dat sy van hunnent wegghen nu hadden gedaen dat hen te doen stontd, en dat hen nu niet meer overigh was te doen; hier op begosten de soldaten overluyd te roepen: *Spintelet, Spintelet, geld, geld; waer op Monet antwoorde, Messieurs, het geldt is in de Scheepen, en de Marschalck sal het mede brengen, en ick verseeckere u, dat ghy meer sult krijzben, als u beloofst is; en het iste geloven, dat hy de waerheydt sprack, menende de stockslaegen die men de schelmen ghe-woon iste geven.*

Op de selve tijdt, hebben de Capiteynen Snyders en Spruyt, op de selfde wijse, het voorname Corps de garde, of Hooft Wachthuys, op de Marckt, bemachtight, en soo voorts dat van de Nieuportische Poort, welke besettingh men een oogenblick te voeren, van het geen men doen soude, gewaerschouwt hadt; en hier mede begaff sich Monet, met den Capiteyn Egels, den Colonel, en verscheydene andere gemaecte verraeders, op de wallen, en veranderden de schildwachten, als mede het woord in dat van St. Louis, van

waerfe

waerſe naer de groote Battery gingen , en aldaer dry Canon ſchooten deden , tot teekenen dat ſy meesters van de Plaets waren ; rechtende oock een groot ſtuck lijnwaedt aen een hoogen ſtock , in de plaets van een wit Vaendel , op.

De Engeliſche Vloot die op de Reede lagh , op de welcke de Marſchalck d'Aumont met ſijn volck , dat hy fou inbrengen , lagh , antwoorde hier op mede met dry ſchooten , en gelijk het noch geen dagh noch getyde was , gelijk die van binnen wel voor heen gegicht hadden , beſloot de Heer du Monet , te gaen , en de Overigheyt te doen vergaederen , om hen voor den Alder-Chriſtelijckſten Koninck den eed af te nemen. Onderwegen hadt hy veel redenen met den Capiteyn Egels , verhaelende dat terſtondt het Leger ſeer ſtarck fou afkomen , om het gantsche land te bemachtigen , dat ſy , latende Duynkercken en Grevelingen (welcke plaetsen ſich van ſelfs wel ſouden overgeven) ſy het vaſte en weſentlijke ſouden aentaſten , maer voor eerſt Plaſſendael verſtercken , om meester van de waeteren te zijn ; komende ſoo verre in ſijn gedachten , dat hy niet kon laten uyt te roepen : Geluckige Koninck van Vranckrijk , nu ſult ghy Monarch in der daed zijn ; naedemael ghy in eenen dagh , ſonder een levende ziel te verlieſen , ſulck een rijk en machtigh landt verovert. Wat belooningh ſal een arm Edelman van u te wachten hebben , die met gevaer van ſijn leven , u Graeve van Vlaenderen maect.

Onder ſoodanige ydele redenen , en goude bergen van beloſten , geraecken ſy tot aen het Raedhuys , openende onderwegen de gevangenſis , uyt de welke die geene , die met voorbedacht daer in geſet waren (als hier voor ſegeſt is) los gelaeten wierden , tegen de welke hy ſeyde , dat hy , in naeme van den Koninck van Vranckrijk , hen allen

hun vryheyt gaf. Eenighe genomene Engeliſchen , wierden mede vry gelaelen , die onwetende tot de ſaek veel hielpen , alſoo die komende aen de vloot , waer heen men hen , met de Piloten , om de Franſchen binnen te brengen , ſand , niet lieten te verbreyden , dat Ooſtende Franſch was.

Terſtont begaven ſich de Bailiu , Borgermeester en Scheepenen , naer het Raedhuys , toonende de meeſte verbaeftheyt van de wereld , en eenige half gekleedt zijnde , als quamen ſy ſoo uyt het bedde geſprongen. Hier was het dat de Heer du Monet , een treffelijcke aenſpraek en oratie deedt , ſeggende , dat de plaets , door een gerechtigh oordeel van Godt , weder tot haer natuerlijcken Heer en Koninck keerde , naedemael het recht van ſijn Alder-Chriſtelijckſte Majesteit op al deſe Provincien , ſoo klaer en blijckelijck was , dat niemant het ſelve kond loochenen , of daer aen twiſſfelen , invoegen ſy naefoo veel jaren ſlaverny , ſich nu hadden ten hoogſten te verblijden , ſich van het Tyrannige Spaenſche Jock bevrijd te ſien. En nu , dewijlſe deſe genaede hadden vercregen , en dat ſonder moeyten en verlies van bloed , hadden ſy niet anders te doen , als den eedt in ſijn handen voor den Alder-Chriſtelijckſten Koninck af te leggen.

Sy hadden (als ſegeſt is) hier omtrent nu al hun onderrechingen , en begonnen , terwijl hy buyten ſtond , een gemaect geſchil , willende de eene dit en de andere dat , ſommige verſtonden tot den eedt te doen , andere wederom niet , en zijnde aldus dit Conclave in ſtemmen verdeelt , beſlooten ſy Monet te vraegen , of hy de macht ontfangen hadt , hen den eedt af te nemen (gelijk ſy wel wiffen , dat hy die niet hadde) en wanneer hy derſde ſeggen dat hyſe hadde , ſoudene op de ghelijckheydt van ſtemmen hun verſchooningh nemen ,

en seggen, datse de binnenkomst van den Marschalck, alsoo de selve niet lang vertoeven konde, wilden verwachten; maer alsoo hy antwoordde van neen, hebben sy dat verfoeck geexcuseert en afgeslagen, beloovende evenwel datse by een souden blijven, sonder te scheidten, tot datse het geluck souden hebben den Heer Maerschalck te sien.

De dach begoft nu aen te breecken, zijnde de klok nu omtrent half twee, of op slag van twee uren, wanneer men den gemaecten Gouverneur uyt de Corps de garde, daer hy quanswijs bewaert wierd, dede haelen, en in een herberge, onder het geleyde van twaelf mannen en een Sergeant, brengen, met ordere, datse sijn persoon wel bewaeren, en met allerhande beleeftheit en eerbiedigheyt onthaelen souden. De Herberge stont niet verre van de Vesten, noch oock van de Capucijnen. Hy selve begaf sich van daer aenstonts weder naer het Stadthuys, om de verdelingh van het volck dat in komen sou, te besorghen, en met het selve de posten van de plaets te besetten, sendende bericht van alles, door sijn maker, die over al tegenwoordigh was geweest, beneffens de Piloten, die hun onderrechtingh mede wegh hadden, en de losgelaetene Engelschen, beneffens sijn brief aen de Vloot, met last, soo haest sy daer souden aengekomen zijn, het selve met dry schooten bekent te maecten, en te bestellen, dat met de Vlaggen en Wimpels te laeten wayen, men van de mueren af, mocht sien, dat sy de plaets in hun geweld te hebben, nu verseeckert waren.

Ondertusschen, laetende sijnen man seer besigh met schrijven, gelijk hem van verscheyden personen verseeckert wierdt, begaf sich onse gevangen, uyt sijn vrywillighe gevangenis, door een achterdeur ten huysen uyt, en door eenighe nauwe straetjes en steeghjes, in

het huys van den rechten Gouverneur, daerse sich onderlinge niet konden onthouden de Franschen uyt te lacchen, onder het verhael van al het geene overgevallen was, en nae datse met Chocolate den maegh een weynigh versterckt hadden, begaf sich de rechte met de gemaecte Gouverneur nae de Vesten der Stadt; van waer sy een Chaloup met aller haest, selfstegen de Ebbe in, naer de haeven toe saagen roeyen; waer in sy geloofden, dat een afgesondene most zijn, om de rechte standt der saecken te vernemen; en hier in vonden sy sich niet bedrogen.

De rechte Gouverneur dan begaf sich weer ter schuyl in sijn huys, en de gemaecte in sijn vrywillighe gevangenis; wanneer onderdies du Monet aengheseght wierdt, datter een Edelman van den Heer Marschalck aenquam, die liet terstont sijn schrijven staen, en begaf sich heen, om de selve op de Kay te ontfanghen, omhelsende hem niet groote blijdschap, en hem de Poorten der Stadt open vertoonende, als mede de sleutels van de Magazijnen, en de soldaeten te roepen *Vive le France, Spintelet en geldt*. Tot volkomenheit van alles, leyde hy hem om den gevangen Gouverneur te sien, die daer van verwitticht, sijn schildwachten terstont aen de deur, vensters, in den hof, dubbelt op de trappen, en voor de deur van sijn kaemer, als mede twee binnen in de kaemer, om van naeby als oogh op hem te houden, uytsette; vragende een ieder die gemaecte, den naem en ordere af, met alle besetheit die men ghewoon is te houden; al het welke meer en meer het vertrouwen van desen aenkomelingh versterckte.

Ondertusschen komen dese Heeren binnen, en vinden onsen Gouverneur ract sijn hoofd in de handt, en den elleboogh op de tafel leggen, suchende als of hy van de werelt wilde scheidten. De

Fransche
uytge-
lacchen.

Uyterste
veynsery.

afghe-

afghesondene bracht hem met veel beleeftheyde de boodtschap van den Heer Marschalck, hem in sijn ongeval te vertrooste, en alle goet onthael en quartier, soo aen sijn persoon, als aen sijn vrouw en kinderen beloofde, met byvoeginge dat de Koninck seer veel met de plaetsen won, en dat hy, sonder twijfel haest sou verloft worden, nademaal de Stadt seeckerlijck verkocht was. Terwijl hy hier op eenigen antwoord verwachtte, hielt sich de gemaecte Gouverneur of hy hem niet verstonde, en vraegde den Capiteyn Febre in de Spaensche tael met groote bedaertheit, *Que dize Senmor?* waer op de andere aenvingh, hem dese Harangue weder op te haelen en uyt te leggen; waer op de Gouverneur met een groote deftigheyt antwoorde, de Marschalck mocht met hem doen, het geene hem belieft, wat hem aengingh, hy soude geen quartier begeeren, noch aennemen; alsoo hy, het gingh soo het wilde, ten minsten een bedorven man was. Hy hadt voor desen sijn gevangen meer geweest, en verwachtte geen beter onthael van hem, zijnde van hem ongewaepent gevangen, als hy van hem genooten hadt, zijnde in het vlacke veldt veroverd; en dat hy derhalven met sijn Complimenten niet veel te doen hadt, en keerde hem met eenen den rugghe toe. Over welke wijze van doen, den afghesonden verwondert en verbaest bleef staen, seggende tegen sijnen maker, en die daer by stonden: *Mordieu l'arrogance Espannole*; Besiet my dien Spaenschen hoogmoedt eens.

Wanneer hy sich weder te schiep begaf, en door de Poort gingh, begoft het volck weer te roepen *Spintelet en geldt*, onder het welke hy weder te schiep gingh, en de trommen de reveille sloegen op de Fransche wijze; gelijk oock de Fransche Mars, op de Marckt, en de Wallen, houdende al de Burgers hun

deuren en veynsters geslooten, gelijk hen de Scheepen, den avont te voeren, als geseght is, belast hadden.

Monet begaf sich dan weder naer het Raedthuys, om sijn aengevangene Billaetten, tot beftellingh der Wachten voort op te maecken; stellende de eene hier en den ander daer, met al soo grooten voorbaerigheyt als hy den eedt hadt willen afnemen, in welke belacchelijke beftellinge wy hem sullen laeten.

Ondertuffchen quam de dagh hart aen, en de tijdt dat men het masquer most afdoen, te naerderen; alsoo men van de wallen konde sien, dat het Fransche oorloghs volck, uyt de groote Engelsche Scheepen, in het kleyne Fransche vaertuygh overgingh, om met het selfde in de haeven te komen, alsooder tot het wassend water niet meer als een uer tijds was; voor al docht nu dan de werckmeesters van binnen noodigh. sich van desen Man te verseeckeren; soeckende de Ognate met hem de selve beleeftheydt te oeffenen, die hy dien voorgaende nacht tegen hem betoont hadt. Het is waer dat de eerste gedachten van den Gouverneur liepen, om hem aen de wieck van den Molen, die aen de Kay staet, op te hangen, maer de groote moed en edelmoedigheyt die de gemaecte Gouverneur in hem bevonden had, bewoogh hem nu sijn leven, en daer nae sijn vryheydt, sijn Hoogheyt en sijn Excellentie af te bidden, gelijk hy daer nae verkreegh.

De ghemaecte Gouverneur dan, gordende een riem om sijn lijf, en een Pistool daer in steeckende (niet werende wat gebeuren mocht) begaf sich met den Capiteyn Egels en eenige andere naer hem toe, om hem te vangen. Sy vonden hem noch sijn ordeningh te sitten schrijven, die siende den gemaecten Gouverneur inkomen, met gordel en pistool aen de lenden, en den Bewindtstock in de handt, deed, uyt ver-

Het masquer word afgedaen.

Veranderingh van Personagen.

fchrickingh, een groote ſprongh te rugge. Ognate hem naerderende, ſeyde hem in het Franſch: *Mijn Heer, wat zijt ghy verbaeft, ick kome u niet by met den degen in de handt, gelijk ghy van den nacht by my quaeint, om my te vanghen. Ick kome om u welkom te beeten, en te ombelſen, ick hebbe u alhier al veel dagen verwacht, en gelooft dat om te toonen dat ghy my te recht welkom zijt, ick geen andere taal tegen u behoerve te gebruycken, als ghy tegens my gebruyckt hebt.* Hier op verhaelde hy eenige van de trooſtelijcke woorden, die deſe nieuwe gevangen, den voorgaenden nacht tegens hem gebruyckt had, maer voeghde daer by tot een beſluit: Gy weet wel, dat een perſoon, die in een plaets van oorlogh, op een verborgene wiſſe komt, en ſich daer binnen ophoudt om die te doen afvallen, ſoeckende en de beſettinge, en het volck, en de Overigheyt van de gehoorſaemheyt, hun wettigen Koninck en natuerlijcke Heer verſchuldicht, af te trecken, ſijn eygen vonnis met ſich brenghet, en geen quartier met allen, noch van de oorloghs noch de natuerlijcke wet te wachten heeft; en alſoo fou ick u nu openbaer, op de Marckt, tot een voorbeeldt voor andere, om noyt ſich weder tot foodaenigh onderwindt uyt te laeten, konnen doen raebraecken, maer erkennende de beleeftheyt en ſachtmoedigheyt, die gy tegen my en andere gebruyckt hebt, verſeekere ick u datter aen u perſoon niet ſal geraeckt worden, en dat ick my voor de voeten van ſijn Hoogheyt ſal werpen, om u leven en vryheyt te verkriegen, en ick vertrouwe dat my het een noch het ander ſal geweygert worden. Ondertuſſchen houdt goeden moedt; en hier op geve ick u mijn omhelſinge en beloſten daer van; gelijk oock mijn beurs voor u niet ſal geſlooten zijn.

De andere ſiende en hoorende dat hy ſagh en hoorde, trock zijn ſchouwders

op, niet anders ſeggende, als: *Ick ben een onbedacht Jonghman*: en hier mede, laetende hem een Sargeant met ſes ſoldaten tot bewaeringe, begaſſich d'Ognate weder nae de wallen; juuſt wanneer de klockskens begoſten te ſpeelen; en teecken, dat de borgers hun huuſen ſouden openen, en een yder ſich aen ſijn beſtelde plaets met zijn waepenen (als geſeght is) begeven.

Het mocht nu ontrent de klokke vier uren zijn, beginnende de vloet in te komen en het water te waffen, dat ten tien uren op ſijn hooghte moſt ſijn, wanneer men ſagh, dat de Franſchen geheel, uyt de Engeliſche Schepen in andere kleynder Barcken en Galeooten, dieſe daer toe van Calis ontboden hadden, over geſcheept waeren, laetende wacker de vlagghen en wimpels wayen, Trommen en pijpen hooren, als offe in zegen prael, een overwonnen plaets ſtonden in tetrecken.

Die van binnen ondertuſſchen lieten niet nae, de mueren en wallen, met het ingetrocken volck, wel te beſetten, legghende oock eenigh volck, in de Contreſcarp, die by de haven en de pont leght, alſoo ſchijnbaer, de Franſchen daer moſten landen, mede op de ſtee- ne reduyt, die op de kay leght, leydenſe dartich Spaenſche Muſquettiers, die het bette werck ſtonden te doen. De Waelen en Duytſchen, deckten de Contreſcarp, van de Poort, tot aen de Zee toe, de andere ſettemen oock op de veſten, als mede de Borgery, tot aen de Nieportſche poort toe, waer mede de ſtad ſoo voorſien was, datſe vooreen geheel Leger niet te vrefen hadde. By yeder ſtuck geſchuts ſtonden drie Zee Capiteynen en buſſchieters van de plaets.

In deſe geſtaltenis met de waepenen om laegh en de mannen op de gront, om van de ſtrant, niet ontdeckt te worden, toefdenſe noch een geheel uur, wandelende de Gouverneur neffens Ognate,

Ydele
vreugt der
Franſen.

Voorſorge
om hen
wel te
ontſan-
gen.

Zoon van
Edelmoedigheyt.

nate, alleenigh op de wallen, om den vyandt te sien in komen. Ondertuffchen wies het waeter vast, wanneer met een noort-oofte wint tien barcken met volck gelaeden, vliegende vlaggen en wimpels, slaende trommen, gereedt geweer, hebbende des Konincks garden en die van Mazarijn hun blauwe geborderde, en andere rocken, en de bevel hebben hun pluymen en velt teekenén aen, en den Marschalck in het midden met zijn ordere van den heyligen Geest binnen quamen, de wind was soo wacker, dat zijnde de banck over die aen den inganck van de haven legt, het hen niet mooglijk was, (mede gedreven, door den harden stroom die in liep) den vaert te wederhouden. In dese gestalte quamen sy aen de kay; buyten de Stadt, alwaer, klimmende over de Bylanders, en andere Schepen, die in de Haeven laegen, sy de voet op het landt setten, om sich in Esquadronen te stellen.

Hier moet men niet vergeten, dat de Marschalck, eer hy uyt het Engels Schip tradt, een Petache, met bericht van hun overwinningh, aen den Cardinael affandt, die binnen weynighe ueren tot Cales by den Grave van Charau, quam, die terstond een Edelman te post naer Parijs sandt, om booden brood van dit schoon geluck te winnen. De Cardinael hier op sandt mede sijn Expressen naer Franckfort, daer de Keurvorsten besigh waeren, met een Roomsche Koninck te verkiesen, en sulck een werck baerde dese valsche tijdingh, dat al de Keurvorsten, en Bedienaers verset stonden, oordeelende, met Oostende geheel Vlaenderen voor de Kroon van Spangien verlooren, tot dat de Courier, die daer nae Don Jan daer heen schickte, de Vorsten uyt den dut hielp, en de Franschen in sulck een staet stelde, datse niet uyt hun huysen op de stract derfden komen. Maer om

weder tot onse ghelande Franschen te komen.

Dese stelden sich omtrent vijftien hondert man sterck, op de Kay in ordere, wanneer het den Gouverneur tijd dacht werck te beginnen, die daer op met sijn eygene handen, een wit Vaendel, dat voor teeken op het groote Bolwerck geplant stond, af nam, en belaste een regen van musquettaden op dese gasten te lossen, het welcke hen nu eerst uyt den droom ontwaecken, en een ieder naer een goet heen komen, dede omsien.

Het geschut dat men op het inkomen der andere Scheepen loste, maecte de eenige misflagh, die in al dien handel begaen was, uyt, als zijnde de oorfaeck waer door vijf andere niet binnen quamen, voornamentlijk een groote Fregat, die al de Hooft-bevelhebberen der Engelsche Vloot in hadt, die door den Marschalck tegen 's middaeghs te gast genoodt waeren. Dese dan optien of twaelf passen van de banck, wenden het op het schieten, met de anderen, die niet binnen quamen, daer men oock seght dat de twee hondert duysent guldens in waeren, hoe wel men niet gelooft, datter een duyt, om soo te seggen, geweest is, om dat men verraders niet gewoon is, soo nette betaelinghe te doen.

De Marschalck d'Aumont, met twee Capiteynen van des Konincks Garde, en eenighe andere, vluchten over het verdroncken landt; menende sich te redden, met het passieren van de Haeven, en het vluchten naer de Duynen, zijnde omtrent hondert vijftigh sterck, en sy hadden het niet qualijck voor, indien de drie hondert Ruyters, die als geseght is, voor heen daer geleght waeren, hen niet waeren voorgekomen, die voor den dagh springende, hen met groote beleeftheyt opnamen. Een Ayutant van het Regiment van Don Antonio

Onthael
der Fran-
schen voor
Oostende.

Misflagh
begaen.

Gastery
gehoort.

De Mar-
schalck
d'Aumont
gevangen.

enkomst
er Fran-
chen.

valsche
dingh.

ontstelt
n Rijks-
gh tot
anck-
rt.

ie door
waer-
tyt ach-
rhaelt
ordt.

nio Furtado, was oock met twaelf Musquetiers uyt de stadt getrocken, om den Marschalck en Monsieur Talon, langhs den dijk en het verdroncken Landt op te soecken, maer dese laetste blies een Spaensch Capiteyn de wint van 300 dubloenen in de ooren, hoe wel zijn rantsoen meer als twintigh duyfent waert was geweest, als zijnde wat anders als Militaer, en alleen op quartier van discretie aen te nemen.

Meer als 300 Mannen by een wierpen hun geweer ter aerden, en gaeven sich gewilligh op, om 200 andere die voor hun voeten laegen, geen geselschap te houden, gelijk oock al de andere tot *prisoniers de guerre* gemaect, geplondert, en in verscheydene steden verdeelt warden. De Heer Marschalck en andere braeve Edelen die by hem waeren, handelde men met eerbiedigheyt, hy had wel gewenscht, datmen hem met de koets van den Gouverneur hadt in de

Stadt gevoert (veynsende in zijn voet gequetst te zijn,) om door soo veel ogen van borgers, en soldaeten binnen gebracht, niet versmadelijck te wandelen, maer dit wierdt niet geraedtsaem gevonden, en alsoo most hy voor dien tijdt, de ingelstenen het vermaeck van sijn gesicht geven; doch wierdt terstontd uyt ordere van zijn Hoogheyt Don Jan, naer het Casteel van Antwerpen gevoert.

Aldus liep dit van over langh opgerecht werck-stuck ten eynde, tot geen kleyne versmaetheyt der Franschen, en hartseer van den Cardinael Mazarijn, maer de werck Meesters hebben sich, d'een meer d'ander min, deste bedanken gehadt, altoos Spintelet kreegh een walisch Regiment Infantery, en de Advocat de Bock, die soo veel daer ingearbeyt hadt, de Plaets van Raets Heer en Procureur Generael van de Provincie van Vlaenderen.

En nae
het Ca-
steel van
Antwer-
pen ge-
voert.

Vergel-
dingh va
Spintelet
en de
Bock.

Eynde van 't Eerste Deel.

T W E E -

T W E E D E D E E L

Der Doorluchtige

Z E E - H E L D E N

dezer Eeuwen,

Verhandelende de voornaemste

D A D E N e n T O C H T E N

Der Beroemste

H O L L A N D S C H E A D M I R A L E N ,

Nevens eenige

B u y t e n l a n d s c h e B e v e l h e b b e r e n ,

Eyndigende tot de Dood van den

A D M I R A E L

M I C H I E L A D R I A E N S Z . d e R U Y T E R .

De Namen der Zee-Helden staen aen d'ander zyde van
dit Bladt begrepen.

N A M E N

Der

Z E E - H E L D E N

Die in dit TWEEDE DEEL begrepen zijn.

JACOB van HEEMSKERCK, Hollands Admiraal, &c.

NICOLO en ANTONIO, andere seggen MARCO ZENI.

SEBASTIAEN CABOT en CORTREGALIS GOMES.

MARTIN FROBISHER eerste, tweede en derde Tocht.

JOHN DAVIS Tocht.

JOHAN HUYGEN van LINSCHOTENS Tocht door de Vaygats, en ontdeckinge van het onbekende Zuydlandt.

PIETER PIETERSZ. HEYN, Hollands Admiraal, &c.

HENDRIK LONCQUE, Hollands Admiraal, &c.

MARTEN HERBERTSZ. TROMP, Hollands Admiraal, &c.

JACOB van WASSENAER, Heer van Obdam, Hollands Admiraal, &c.

MICHIEL ADRIAENSZ. de RUYTER, Hollands Admiraal, &c.

JACOB van HEEMSKERCK
Admirael van Hollandt etc.

Y fouden desen dapperen Oorloghs-man en Zee-held, seer gevoelijck verkorten, indien wy hem, die ons Vaderland en Vaders der eeuwiger gedachtenisse hebben willen opofferen, met een verachtend stilswijghen hier voor by gingen, daer sijn rechte plaets van Roem moet zijn: en waerlijck, onse voorgaende oorloghen hebben te vruchtbaer geweest, in dappere lieden voort te teelen, dat wy daer in voor eenigen landtaerdt, sy zijn dan diese zijn, fouden behoeven te wijcken. Wy vinden ons dan genootsaeckt eenige (doch niet al) van de selve op te haelen, en verplicht met desen Helt te beginnen, met wiens groot bestaen, de eerste drift van onsen langhduerigen oorlogh, genoeghsaem een eynde ghenomen heeft. In hem komen hier te saemen, beyde onse betrachttinghe, ontdeckingh van vreemde Kusten, en dappere oorloghs daeden, en derhalven staet hy ons niet lichtelijck over te gaen. In het Jaer 1595. is hy van de Heeren Staeten Generael aenghenomen, om als Commis met Willem Barentsz. en seven toeghemaeckte Scheepen, door de Waygats of Straet van Nassouw, den wegh nae de Landen van Cathay en China, achter by noorden om te vinden. Twee van dese Scheepen waeren tot Amsterdam, twee in Zeelandt, twee tot Enchuyfen, en een tot Rotterdam toeghemaeckt. Ses van dese waeren met alderhande koopmanschap, en gelt geladen, maer het sevende een Jacht zijnde, sou alleen dienen, om wanneer de Scheepen boven de Caep de Tabin (diemen voor den uystersten hoeck van Tartaryen houdt) fouden zijn, weder te keeren, en van alles bericht in het Vaderlandt te brengen. *Heemskerck* was, met Willem Barentsz. op het groote Schip, Amsterdam genaemt, en is met het selfde en de

Eerste
Tocht van
Heemskerck
naer de
Waygats.

rest van de Vloot op den tweeden July uyt Texel ghezeyldt, krijgende op den 14 het landt van Noorwegen in het gesicht. Sy geraeckten tot op de hoogte van 70 graeden, sonder waerdige ontmoetinge, en zeylden van daer tot aen de Waygats, meest al door ghebroocken ys, vindende het rechte gat, tusschen den beelden hoeck en het landt der Samoieden daer soo vol van, datter geen middel voor hen was, om daer door te gheraecken. Derhalven liepen sy op de Reden en in de Bay diese den Traenbay genoemt hebben.

Sy begaeven sich op den 21. Augusti met vier en vijftigh personen in de Waygats, om naer de gelegenthey aldaer te vernemen. Komende omtrent twee mijlen te landwaert in, vonden sy daer verscheydene sleden met vellewerck, traen, en diergelijcke waeren, geladen, en voetstappen van menschen, en Rheden, of Rangefeers daer by, tot blijck dat daer menschen mosten wonen. Men vandt daer oock menigte van beelden, waer uyt men hun afgodendienst gewaer werd, en dien hoeck den naem van beeldhoeck gaf.

Wanneer sy dieper in het landt quam, deden sy al hun best om huysen of menschen te vinden, maer te vergeefs. Sommige van hen zijn verder, en zuyd oostelijck aengegaen, om tot den oever van de Zee te komen, alwaer geraeckt zijnde, meenden sy aldaer een openingh, weynigh ys, en alsoo een verhoopte doortocht te sien; en brochten sulcks voor een nieuwe tijdingh tfscheep. De Schipper had mede een roeyjacht uytgesonden, om naer een doortocht te sien, maer konden in Zee, ter oorsaeck van het ys niet gheraecken, voeren tot aen de kruys-hoeck, daerse het Jacht lieten, en over landt, nae den twist-hoeck toeliepen, maer saegen aldaer dat het ys, uyt de Tartarische Zee, aen de Kusten van Ruslandt en
Way-

Waygats, in den hoekvol op een gestout was.

Sy vonden op den 23. een Lodding, of vaertuygh van Pitzore, zijnde met basten van boomen te samen genaeyt. Dese hadden noordwaert op geweest, om Walrusch tanden, Traen en Ganssen te handelen, om daer mede de Scheepen, die sy seyden uyt Ruslandt te sullen komen, om door de Waygats in de Tartarische Zee, voor by de stroom Oby, naer een plaets in Tartaria, Ugolita genoemd, naer hun jaerlijcksche gewoonte te vaeren, te voorfien. Sy berichten oock, dat het noch negen of tien weecken moft aenloopen, eer het Gadt sou toeghevroosen zijn, maer dat zijnde, konde men over het ys, tot in Tartarie toe te voet geraecken. Sy kregen oock bericht van eenighe Samoeden, als dat, wanneer men een hoek, omtrent vijf dagh reyfens naer het noord oosten sou voor by zijn, datter dan een seer groote Zee zuyd oostelijk op, geleghen was, het welcke sy seyden wel te weten, om dat een van hun volck, daer met eenige anderen geweest was.

Sy maecten op den darden van Herfstmaendt des morgens, omtrent twee ueren voor Zon, zeyl, en quaemen met het opgaen der selve, een mijl omtrent beoosten den twisthoek, zeylende noordwaerd aen, tot aen zuyder zon, omtrent ses mijlen weeghs, maer toen mosten sy, soo door de veelheyd van het ys, als door de ongestadigheyd der winden, dickmaels wenden; tot datse op de oost zyde van het Staeten Eylandt quaemen te vervallen. Wanneer aldaer eenigh volck aen landt gingh, om een slag van steentjes als Diamanten te soecken, wierdt een van twee mannen, die by malkander in een kuyl laegen te vroeten, door een mageren witten Beyr by den neck ghevat, dese niet wetende wat het was, vraeghde wie hem daer

vatte, maer sijn macker op siende, sagh en riep dat het een Beyr was, en begeeft sich met eenen flux op de beenen.

De Beyr beet dien eenen Man terstont het hooft te pletteren, en soogh daer het bloet uyt: waer op terstont het andere volck mede aen landt quam, en wel 20 sterck den Man meende te verlossen, of ten minsten den Beyr van het doode lichaem te jaegen, maer vindende het dier, daer noch aen te staen eeten, en hun roers en spietsen daer op aenvellende, vloogh het wreet geiert, onbeschroomt op hen in, ruckte noch een ander Man uyt den hoop, en dreef al de rest op de vlucht. De andere van boort, vielen oock in de boot, saegen het droevigh schoufelaen, een van de rest leyde evenwel op den Beyr toe, en schoot hem by de ooghen door den kop, het beeft noch evenwel den Man by den neck houdende, beurde het hooft, met Man met al op, maer begoft daer op te suysebollen. De schrijver die de schoot gedaen had liep daer op, met een Schotsmantoe, en sloegen met den houwer het dier op het lijf, datse in stucken sprongen. Eyndelijck heeft een ander met sijn roer den Beyr op de snuyt gheslaegen, dat hy ter aerden viel, waer op deselve hem voorts den strot afgesneden heeft. De lichamen hebben sy begraven, den Beyr gevilt, en de huyl tot Amsterdam gebracht.

Sy gingen op den 9 Septembris van het Staeten Eylandt weder tzeyl, doch het Ys schoot soo geweldig in, dat sy weder te rugghe mosten keeren; niet sonder gevaer van den Admiraal en het Jacht, die op de klippen, doch weder, sonder veel schaede, gelukkiglijck daer van geraeckten.

Op den elfden setten sy het weder nae de Tartarische Zee toe, maer hadden de selfde ontmoetingh van Ys, soo dat sy weder naer Waygats te rugghe quamen, en het by den kruyshoek setten

Menschen
van Beyren
verfonden.

Bericht
van den
door-
ganck.

ten. Sy voeren op den 14. nae de andere zijde van het Waygats en het vaste landt, om het Canael te peylen, varende geheel om den bocht, achter het Eylandt met den staert genoemt, alwaerfe een kleyn houten huysken vonden, maer als sy wederom dachten voort te setten, wierden sy weder, als voorheen verhindert, soo dat sy, wanhoopende van een doorkomst, de stevens gelijckelijck te rugge naer huys toe wendden.

Tweede
tocht van
Heemskerck.

Ander mael heeft *Heemskerck*, den tocht om het noorden, boven Nova Zembla, met de selfde Willem Barentsz. aengevangen, daer sy, niet alleen geen doortocht vonden, maer oock selfs in het ys, op een sonderlinge wijze beset bleven, soo datse genootscaect waren, aen Nova Zembla, in de grootste kommer ter werelddt, te overwinteren, en met weynigh volcks, in twee schuyten wonderlijck van daer geraeckten, gelijck in de dagregister daer van gehouden, en in onse tael uytgegeven, wijtloopigh te sien is.

Sijn Reyse
naer
Oost-Indien.

Zijnde daer nae als Admirael naer Oost-Indie gesonden, hadt hy het geluck, dat hem een rijke Portugeesche Caraeck, daer hy lange op toegeleght hadt gehad, by het Koninckrijcke Yor ontmoette, hebbende twee Scheepen onder sich, den Witten Leeuw en het Schip Alckmaer. De Caracque siende haer vyandt, stelde sich in staet van wederstand te doen, stack de bloedtvlagge op, en vervaerdighde het volck tot tegenweer, zijnde wel acht hondert menichen daer op, onder de welke wel hondert vrouwen waeren. Sy hielden langh schutgeweer tegen malkander, tot dat *Heemskerck* ten laetsten, met sijn laegh geschut, de Caracque nevens het water een schoot gaf, die den Portugees een groot leck tobracht, waer door het onnutte volck, daer op zijnde, een groote vrees kreegh, voor te sincken. Naer

Sijn gevecht
met een
Caracq.

een wijl vechtens (daer de Caracque weynigh voordeels mede konde doen, dewijl haer geschut veel te hoogh lagh) hebbende de Portugees nu wel tseventigh soo dooden als gequetsten op, staecten die van de Caracque een wit Vaendel op, en gaevn sich over.

Heemskerck deed de Caracque ontladen, de ladinghe die al seer kostelijck gheacht wierdt, in sijn twee Scheepen over setten, en de Caracque boven afnemen, veel laeger timmeren, en vol peeper laeden, en keerde soo met sijn rijcken buyt naer het Vaderlandt, daer hy voorspoediglijck genoegh aenquam, maer het Schip Alckmaer, had veel ontmoetingen en suckelingen, doch het kostelijck goetd, daer in zijnde, quam mede ten laetsten in behouden haven.

Maer dit is het niet al dat wy van desen braeven Zee-man verwachten, een braeve ruysterdienst was hy het Vaderlandt schuldigh.

Zijnde in het Jaer 1607. de Heeren Staten albereeds in onderhandelinge, van een bestandt, met den Koninck van Spangien, en siende dat het werck traineerde, en hen seer weynigh van een goed gevolg beloofde, bellooten die weder, een Vloot naer de Kust van Spangien te senden, om de slaepende geeft der Spangiaerden te doen ontwaeken, en het bestand daer door misfchien een aenset te geven. Over dese Vloot stelden sy, als Admirael, desen *Jacob van Heemskerck*, dewijlfe van sijn kloekheit en wijs beleydt volkomene kennisse hadden. By hem wierden verscheyde kloecke en ondersochte mannen, tot Commissarisen en Krijghs-raeden ghevoeght; onder de welke oock de braeve Joris van Spilbergen, van Antwerpen was (van wiens treffelijcke tochten, veel geschreven is, en daer wy al mede wat van hebben ingbracht) die hem als Opper-Raedt, en Commissaris Generael, en Capiteyn over het Zee-

Heemskerck
wordt Ad-
mirael
naer Spanje.
sic.

lands

landts Krijghsvolck aenbevolen was.

De Vloot bestondt uyt ses en twintigh Oorloghs en vier voorraad Scheepen, van de welke tien waeren van Amsterdam, als voor den Admirael het Schip *Æolus*, hebbende tot Capiteyn Pieter Willemsz. Verhoef, van Amsterdam: de Swarte Beyr, onder Capiteyn Adriaen Roest, de Witten Beyr, Capiteyn Cornelis Pieterfz. Madder, anders de Mooyen Boergenoomt: de Goude Leeuw, Capiteyn Pauw: de Griffioen, Capiteyn Kleynsorgh van Gouda: de Goude Sterre, Capiteyn Jacob Janfz. van Edam: op het sevendende was Capiteyn Hendrick de Lange, op het achtste Capiteyn Simon Janfz. van Edam, op het negende Capiteyn Coppedrayr, op het tiende Capiteyn Herman, anders de Leynaer genoemt. Van Enckhuysen waren daer dry Scheepen by, onder de Hoplieden Quast, Koolman en Hopman. Van Hoorn mede dry, onder Bras, Gijsbert Janfz. en Geraert Evertfz. van Harlingen. Hier by quam de Vrieffche Pinas, onder Capiteyn Antonis Wouterfz., te saemen seventhien Scheepen, met vier Scheepen om voorraad en volck te voeren.

1607. Dese Scheepen voeren op den 25. van Maert uyt Texel, en quamen op den 27. by het Eyland Wicht, daer sy vier Scheepen uyt Zeeland, onder de Capiteynen Laurens Jacobsz. Alteras, als Vice Admirael, op den Roden Leeuw, Marinus Hollaert, Cornelis Faes, en Pieter Cales vonden, wiens laetste Schip aen de grond geseylt en gebleven was, maer het gereedschap en voorraedt, met het volck (behalven elf bootsgefallen en vijf soldaten, die in het eerste met de boot afvaerende, verdroncken) op de andere Scheepen overgenomen. Van Rotterdam waren daer mede onder Wicht ghekomen, Capiteyn Lambert Hendrickfz., anders Moy Lambert, Schout by Nacht, met het Schip den Tyger,

Pieter Claefz. Rochufz., Capiteyn Herbert Martenfz.; voorts Capiteyn Schrevel en Siewert; waer by noch een Jacht van Amsterdam quam, onder Capiteyn Kleuter, maeckende alsoo te saemen ses en twintigh Oorloghs Scheepen, behalven het gebleven Schip, en vier voorraad Scheepen.

Met dese Vloot is de Admirael *Heemskerck* op den 10. April, tot op de hoogte van 36 graeden, nevens de Rivier van Lisbon gekomen. Hier ontboodt hy sijn Krijghsraedt by een, onder de welke beslooten wierd, de Rivier van Lisbon in te loopen, om al de Scheepen en Caracquen, die se aldaer souden ontmoeten, te nemen of te vernielen; maer hy versondt uyt sijn verspieders, die hy met een Engelsch Scheepken, tot Lisbon gesonden hadt, dat meest al de Caracquen vertrocken, de Galioenen niet gereed waren, en in twee Maenden noch niet gereed stonden te worden; en nader bericht, datter seltien Gallioenen nae West-Indien vertrocken, en noch tien wel-gemonteerde, met meer andere Oorloghs Scheepen, naer de Straet van Gibraltar, om aldaer op de gaende en komende Hollantsche Scheepen te passen, vertrocken waren. Men verandert dan dat besluyt, in een voornemen, daer heen de Stevens te wenden, en de selve Vloot op te soecken.

Besluyt
van de
Vloot.

Sy streecken dan weder Zeewaerts, en vaeren de om de Caep de St. Vincent, hebben Capiteyn Schrevel van Rotterdam uyt het gesicht verlooren, en een Schip van Vlissingen ontmoet, dat uyt de Straet of enghte gekomen was, en verhaelde dat hy 's nachts onder de Spaensche Zeemacht gekomen, en des morgens daer weder uyt geraeckt was, wanneer hy meende gemerckt te hebben, dat de selve haer loop naer Cadix sette, nademael sy, ter oorsaeck van de oostelijcke windt, de enghte weder uyt mosten.

Heemskerck op dit bericht, vervolgt zijn loop, langhs de Condado, of de Condaet, en liep op den 24. April, voor by de Rivier van St. Lucar en de Baye van Cadix, maer kon niet verne- men dat daer iemand binnengeloopen was, zijnde anders van meningh, de Vloot, selfs op de Rede aldaer, aen te taften.

Des anderen daeghs, des avonds, ver- stontd hy van een Fransman, die van de Rede van Gibraltar quam, dat hy de Spaensche Zee-macht aldaer ghelaeten had, met aenwijfinge van hun getal en ordere. Tegen de nacht dan, alsoo de windt wat bestontd te westelijcken, nam hy den loop naer de Kust van Bar- baryen, maer des morgens, leyde hy het weder naer Spangien over.

Komende in het naeuwe van de Straet, heeft hy de Bevelhebber en boort ontboden, en den selven het be- richt, dat hy van den Fransman ver- staen hadt, te kennen gegeven, waer op gesamender handt een beslyt is ge- maect, de Spaensche Vloot kloeck- moedighlyck aen te grijpen.

Heemskerck sou, beneffens Moy Lam- bert, den Spaenschen Admiraal, Alte- ras de Vice Admiraal, met Hopman Bras, den Vice Admiraal, en voorts de de andere Scheepen, twee en twee, elck sijn Gallioen aenastfen; de twee Jachten met den Barck souden buyten het gevecht, op de vluchtelingen pas- sen, maer de voorraetdscheepen, gants buyten schoots blijven. Hier op heb- ben sy alle hun uyerste moed en dapper- heyt malkanderen toegeseght, en beloof- ten gewooren malkanderen getrouwe- lijk by te staen.

Aldus setten het de Hollanderen, op den 25 April, naer Gibraltar, daer sy naer den middagh de Spaenschen in het gesicht kregen, soo als die in de Baye voor de Stadt, op dry vadem waters en minder, onder gunst van het ghe-

schut, soo van het Casteel, als van de Stadt, op ancker laegen. Sy waren te saemen een en twintigh in het getal, te weeten tien Gallioenen, van de wel- ke d'Admiraal was, het Schip St. Aug- gustijn, een Schip van vier hondert lasten, onder Don Johan Alvares d'A- vila, als Admiraal Overste, een oudt ervaeren Krijghs-man, hebbende sijn soon, van den selven naem, tot Capi- teyn daer op. De Vice Admiraal heete, Nostra Sennora de la Vega. De Schout by Nacht was het Schip Madre de Dios, de anderen waren oock nae den eenen Heyligh of den ander genoemt.

Boven dese Gallioenen, warend'er noch vier Oorloghs-scheepen, en noch een Lubecker van vier hondert lasten, die naer Cadix wilde, en alleen naer goeden windt wachte. Daer en boven noch vier Fransche Scheepen en dry Prijfen, twee van Enckhuysen, en een van Rotterdam, wiens Schipper Gö- vert den Engelsman, op den Admiraal gevangen lagh.

Sy hadden al dese een en twintigh Scheepen met krijghs-volck voorsien, als zijnde, door den Hartogh van St. Lugar, van der Hollanderen aenkomst verwitticht, waer over sy aenstonts haer Vloot met dry hondert soldaeten, en daer onder wel hondert Cavalleros, en vrywilligen versterckt hadden, hebbende alsoo de Admiraal omtrent seven hondert, de Vice Admiraal vier hon- dert vijftigh mannen op, de andere zijnde mede met hun metalen geschut wel voorsien, waren ten minsten met twee hondert vijftigh soldaeten, behal- ven het bootsvolck, gewaepent; soo dat men bereeckent, datter over de vier duyfent mannen op dese Zeemacht wa- ren.

Wanneer de Spaensche Admiraal; *Heemskerck* met sijn Vloot in het gesicht kreegh, deed hy den gevangen Schip- per van Rotterdam voor hem komen,

Haer staet
en gesal-
tenis.

Bericht
van de
Spaensche
Zee-
macht.

7. *Compte de la*

J. P. de la

en nae dat hy hem sijn Vloot getoont hadt, vraeghde hem, of hy van meeningh was, dat de Hollanders wel so stout souden zijn, als hem, met sulck een macht voortien, op des Konincks Rede, en onder het geschut van Stadt en Casteel leggende, te komen besoecken, voegende daer noch twee andere vermeetele woorden by, waer op de Schipper hadt geantwoord, dat hy, met verlot van den Heer Admiraal, oordeelde van jae, en dat sy het selfde gewisselijck in den sin hadden, na hy mercken konde.

Vermeeten vragge een moedige antwoord toegepast.

Wanneer de Hollandsche Vloot, de Spaenschen begoft te genaecken, heeft eick Capiteyn sijn volck in ordere ghestelt; tot dapperheyt aengemaent; en nae dat men des Heeren naem had aengeroepen, malkander een dronck van getrouwigheyt laten toedrincken. Alsoo sette men het op den vyand aen.

Aenvangh van den slag.

Wanneer de Admiraal *Heemskerck* den Spaenschen Admiraal meende aen te vallen, heeft de selve, sulcks vermerkende, sijn kabel gekapt, die, daer hy de uyerterste lagh, naer het binnenste van de Baye toe dreef, krijgende alsoo sijn Vice Admiraal en dry Gallioenen voor sich. *Heemskerck* evenwel is hem, voor by den Vice Admiraal, die hy, met de twee andere Gallioenen, ter slinker hand liet leggen, naer gevolght, latende sijn anker voor den boegh gereedt hangen, met bevel niet te laten vallen, voor dat sy aen den Spaenschen Admiraal waren, en het hoorden kraecken. Hy verboodt oock te schieten, voor datse dicht aen malkander waren, en dan mochtense wat passen te raecken. Hy deedt den Stierman selver te roer staen, en beloofde hondert realen van achten aen de Jongens, voor die den Spaenschen Admiraal de vlagge sou afhaelen. Met dese bestellingh set hy het op den selven aen, de Spangiaert schoot eerst met een van sijn voorste stucken,

doende de koegel geen andere schacde, als een balck te breecken. *Heemskerck* antwoorde hem met beyde sijn boeghstucken, trefte hem dapper, klampte hem met enen aen boort, en liet het anker in de grondt vallen. De Spangiaert weder ten tweeden mael schietende, heeft die koegel een Jonghman, met sijn Musquet om te schieten, aenlegghende, midden door geschooten, en met enen den Admiraal *Heemskerck* sijn slinker been, boven aen het lijf, op seer weynigh nae wegh genomen; vallende hy, in sijn wapen staende, daer door op het Schip neder: en of het noch niet genoegh ware geweest, nam het selve yser een man, die ghereedt stondt, met het lontstock een stuck aen te steecken, den rechterhandt af.

Heemskerck geschooten.

Doodelijke koegel.

Wanneer de Admiraal aldus ter nedergevallen was, en wel gevoelde, dat hem de doodt genaecte, heeft hy met soo veel kloeckmoedighheyt, als hem mooghlijck was, sijn volck gesterckt, en vermaent, gelijk sy begonnen hadden, voort tegaen; belast terstont een ander in sijn plaets te stellen, en gaf alsoo den kloeckmoedighen geest; stervende als een recht Edel Zee-Ridder in sijn volle waepenen, met het helmet op het hoof, en het swaerd in de hand. Sijn doodt evenwel wierdt voor het volck verlust, en niet bekent gemaect, voor dat de zege al behaelt was.

Dood van den Admiraal.

Ondertuffchen kreegh de Spaensche Admiraal de gantsche rechter laege van *Heemskerck*; die hem met een chargie van Musquetten antwoorde, en weder met een van gelijcke begroet wierdt. Moy Lambert, volgens de ordere die hem gegeven was, komt in het naer volgen van sijn Admiraal, met sijn Voorsteven kort om den Spaenschen Zeevooght, leght hem sijn boeghstucken soo dapper achter in, dat de yfers wederom voor uytvlooghen, en valt hem

Vorder verhael van den slag.

hem met eenen soo voort op zijde , even achter den Admiraal *Heemskerck* , laetende ondertuffchen niet nae , fijn ander gefchut wacker te ghebruycken , vreeslijk wierd van wederzijde gevochten.

Wanneer *Heemskerck* naer den Spaenschen Admiraal toe fette , volghde hem fijn Vice Admiraal *Alteras* , gelijk de ordere gegeven was ; maer dese konde door den landwindt den Spaenschen Onder Admiraal niet bezeylen , maer geraeckte feer nae onder de Stadt , en heeft ten eerften twee Gallioenen heel fchaedeloos gefchooten , en vervolgens de andere feer ontreddert. De Capiteynen *Adriaen Roest* , *Marinus Hollaert* van *Vliffingen* en andere , bemerckende dat de Vice Admiraal , den Spaenschen Vice Admiraal niet konde aendoen , klampten dien aen boort ; zijnde gevolgt van *Simon Janz. van Edam* , en den *Mooyen Boer* , die soo dapper vyer op den Spaenschen Vice Admiraal gaeven , dat iy , eer een half uer de brandt daer in hadden ; daer *Marinus Hollaert* , die met fijn volck op het fchip van *Roest* liep , en den brand daer in itack , hoewel met verlies van eenighe mannen , vry veel toe deed. Hier by quam noch Capiteyn *Pauw* , van wiens volck een over de andere fcheepen heen klom , en de Vlagge van des Vice Admiraels voortfenge afhaelde , daer hy 50 Realen van achten voor kreegh.

Wanneer nu de brandt in den Spaenschen Vice Admiraal meer en meer toenam , fochten de andere fcheepen , niet sonder groot gevaer , daer weder af te komen , dewijl de brandt mede in hunne fcheepen begoft aen te gaen ; soo dat alreeds , meest al de zeylen van *Roest* , en den *Mooyen Boer* , gebrand en gefchonden waren ; maer alles wierd ten laetften gefliift. In tegendeel , nam de brandt in den *Spangiaert* , daer geen weer teghen gedaen wierdt , maer een

ieder slechts focht af te komen , handt over handt toe , tot dat het fchip eyndelijck tot aen het waeter toe afgebrand is. Een deel van het volck gheraecte over boort , daer veel van verdrinken , en andere al fwemmende van gefchooten wierden , de rest wierdt , of verbrandt , of anderfints omgebracht , soo datse meest alle bleven. Capiteyn *lange Henderick* , fiende de andere aldus met den Vice Admiraal doende , leyde het naefte Gallioen aen boort , geholpen door *Jacob Janz. van Edam* en *Gerrit Evertsz.* ; maer naer een wyl vechtens is Capiteyn *Henderick* , die fich uyt grooten vyer , wat te bloot gaf , met een *Mufquet* koegel in de fchouder dood gefchooten.

Wanneer dit Gallioen fagh , dat de Vice Admiraal in den brandt , en de vlagge van de ftenge afghehaelt was , (zijnde de Admiraal noch in het ghevecht) heeft de felve de vlagge van haer voortfenge laten waeyen ; maer een van de *Hollanders* haelde die daer haest wederom af , en hy quam kortst daer aen in de brandt , en verbrande mede tot de kiel toe.

Het tweede Gallioen , achter den Vice Admiraal , leyde de Capiteyn *Coppedrayer* , met *Theunis Wouterfz.* op de *Vriefche Pynas* , en *Cornelis Faes* van der *Veer* aen boort , die het felve met hun gefchut , eerlangh in de grondt gefchooten hebben.

Ondertuffchen komt oock de Vice Admiraal *Alteras* by der handt , die , hoewel hy , tegen fijn ordere niemand aen boort klampte , evenwel feer vreeslijk gheschooten heeft , gelijk oock veele anderen die hun laft niet volghden , gedaen hebben , doende ondertuffchen al mede eenige fchade aen hun eygen Scheepen : gelijk mede die van de Stadt , het *Cafteel* en *Bolwerck* , al fchietende , veeltijds hun eygen vrienden raecten.

Spaensche
Vice Ad-
miraal
verbrandt.

Onder-

Ondertuffchen de andere Scheepen, die dichter in de Baye laegen, fiende het werck daer foo gefelt, lieten niet nae, fchrickelijck op de vyanden te fchieten, en dapperen weer te bieden; fonder evenwel de felve te derven gnaecken; of oock van de Nederlanders, hoewel tegen de ordere, hen van *Heemskerck* gegeven, aengeklampt te worden. Eyndelijck iff'er een van de felve, of door fijn of fijs vyands fchieten, door fijn eygen kruyt opgevloghen, die al drijvende en brandende, noch een ander voor den boegh quam, en die mede aenfack: de andere, uyt vrefe van het felfde, kaptten hun touwen af, en fetten het tegen de wal aen; foeckende alfoo het leven te bergen. Van de andere zijn oock eenige, door het fchieten, en yflijck fpringen def'er fcheepen, die fich hoogh in de locht op gaeven, in den brandt gheraect, onder de welke de Lubecker mede was. Ondertuffchen de Capiteyn van den Admiraal Pieter Willemsz. Verhoef, benefens Moy Lambert, hielden fich met den Spaenfchen Admiraal noch al befigh, fchietende foo geweldig op hem, hoewel hy een weynigh van hen gefcheyden was, dat hy ten laetften een witte vredevaen opftack. Terwijl hadt Capiteyn Kleynforgh, het Gallioen, daer hy mede doende was geweest, mede in den brandt gekregen, waer op een deel van fijn volck met de floep nae den Spaenfchen Admiraal toe voer, daer fy opklommen, en vonden het Schip vol dooden. De Trompetter van Kleynforgh, haelde de vlagge van de ftenge, die het alderlangfte gewayt had, en kreegh daer de beloofde hondert ftucken van achten voor. Terwijl fprongh het volck van het Gallioen met tien en twaelven tfeffens buyten boort, om aen landt te fwemmen, maer wierden door de woede der verbitterde vyanden, die met floepen naer hen voeren, meest doorfchooten en

doorfteecken, foo dat de Baye als met doode lichamen bezaeyt lag. De Spaenfche Admiraal Don Johan de Alvares d'Avila, was mede met den tweeden fchoot, gelijk *Heemskerck*, gheveldt, maer fijn foon wierdt gevangen genomen, en het Schip geplondert, daer verfcheydene brieven en inftructien in gevonden wierden. Wanneer op den avondt de verwonnen Admiraal verlaten wierdt, hebben eenige, die fich daer noch in verborgen hadden, het kabel daer van los gefneden, en het Schip na de wal laten drijven, daer noch dapper na gefchooten wierdt. De Hollanders meenden des morgens het felve, daer het aen de grondt lagh, noch in den brandt te fteecken, of af te haelen, maer fulcks wierd van die van de Stadt belet, die felve het de groote maft af hieuwen, en den brandt daer in ftaecken.

Het fchieten was foo geweldig, dat men reeckent, dat, binnen dien kleynen tijdt, meer dan acht duyfent fchooten zijn gegaen, het welke, onder het fpringen en branden der Scheepen, een vreeelijck aenfehouwen en aenhooren gaf. Behalven de twee Spaenfche Admiralen, zijn'er vijf Gallioenen, benefens den Lubecker, die wel te pas, tot fijn verderf, daer ghekomen was, en een prijs verbrandt. Een Gallioen wierdt in de grondt gefchooten, de andere twee zijn aen de grondt gedreven, en beyde onbruyckbaer geworden. Een Fransman, een Rotterdammer, en een Enckhuysfer zijn mede aen de grondt geraect. Dry Franfche fcheepen, daer tegen hun danck ingebracht, en met Spangiaerden gemant, begaeven fich, foo haest fy daer van ontlaft waren, onder de Nederlanders. Men verhaelt, dat de Vice Admiraal, fiende fijn Admiraal besprongen, fich van fes of feven gevangenen, die hy in fijn Schip had, voor eerft wilde ontlafte, en een daer heen fandt, om die te doorfteecken, maer defe wiert

Dood van den Spaenfchen Admiraal.

Admirael's fchip verbrandt.

Spaenfch verlies.

Spaenfchen Admiraal overwonnen.

Wondere
verlofing
van ghe-
vangenen.

onderwegen gheschooten. Terftondt wierdt een ander, die een Moor was, daer heen gefchickt, die foo haest hy de plaets opende, daer fy waren, mede een koegel kreegh, ghelijck oock door de koegelen, de yfers der gevangens aen ftucken gefchooten, en die, foo wanneer de Vice Admiraal overvallen wiert, fich by de Nederlanders begevende, alfoo wonderlijk van de doodt verloft wierden.

De fchaede der Nederlanderen ftond op vijftigh of tseftigh dooden, maer de grootfte was hun dappere Zeevooght, die wel een langer leven, naer fulck een heerlijke overwinninge, hadt waerd geweeft. Het getal der Spaensche dooden, gift men op omtrent de twee duysent, waer onder eenighe vry van naeme, en voornamentlijk den Admiraal fijn soon met veel Grooten wierdt gevangen, invoegen het verlies der Spangiaerden vry grooter was, als de winst der Nederlanderen. De vordere verrichtinge van dese Vloot, laten wy de Gefchichten verhalen; zijnde van weynigh belangh. Wy vervolghen onsen

Zee-held naer Amftterdam, en aldaer in fijn Graf, alwaer hy, op gemeene kosten, *publico funere*, naer fijn waerde, heerlijck begraven, en met een treffelijck Monument en Grafprael, ter gedachtenis verheerlijckt is, dat noch in de Oude Kerck, met fijn heerlijke lofredenen te sien is, van de welcke wy dit duyts Veers gedencken.

Begraef-
nis van
Heems-
kerck.

Heemskerck, *die dwars door 't ys en 't yfer derfde streven,*

Liet de eer aen't lundt, hier 't lijf, voor Gibraltar het leven.

Maer wy hebben onder de Roem-tytulen van desen dapperen Zeevooght, dat beroemde ondernemen van den doortocht naer Indie, om het Noorden te soecken, mede by gehaelt, nu dunckt ons niet onhebbelijck te zijn, de andere Ondernemers, die het daer of daer omtrent ghesocht hebben, hier mede kortelijck aen te roeren; jae een verkortingh, die, daer wy onder de Zee-daeden, de ontdekkingen mede voegen, geheel voor by te gaen.

Wendel Drost del. et sculp.

J. Goussier sculp.

HENDRICK LONCQUE,
Admirael van Hollandt. etc.

Portrait of a man, likely a historical figure, wearing a ruff collar and a heavy, fur-lined garment. The image is very faded and lacks sharp detail.

't LEEVEN en DADEN

V A N D E

Opfoeckers der Noordelijke
DOORTOCHTEN

NICOLO en ANTONIO

Andere seggen

M A R C O Z E N I.

I N H O U D.

A Envangh van den tocht van Nicolo Zeni. Zijn komst op Brislandt. Zijn wedervaeren aldaer. Nicolo in aienst van den Prins Zichumi. Nieuwe tochten van hem aengevangen. Beschrijvingh van Engrone landt, of anders Yslandt. Dood van Nicolo. Antonio Zeni komt in zijn broeders plaets. Tocht naer Estotilandt, en avontuer van Visschers. Haer beschrijvingh van Estotilandt. Drogeo een Eyland. Canibalen. Bericht van Cabot. Ontdeckingh van Russia. Ontdeckingh van Corteregale. Ontdeckingh van Gomes. Belacche-lijke misverstandt. Oost-Vieser vinders van Yslandt. Ontdecking van Landen. Aerd van het volck. Gevaer van ys. Zee Eenhoorn. Woeste en verbitterde Wilden. Eerbaerheit der Wilden. Wijse van handelen. Konstige Wilden. Walvischoverzeylt. Geweldt van ys. De oorspronck daer af, en geweldige grootte der schotsen. Geleghentheit van ebbe en vloeat. Volcks beschrijving. Waerom die landen bewoonbaer zijn. Eerste tocht van Davis. Tweede tocht.

Aenvangh
van den
tocht van
Nicolo Zeni.

DE Heer *Nicolo Zeni*, Venetiaan, Ridder, een Man van rijkdom en een ondernemende geest, begeerigh de wereldt te

ondersoecken, deed op sijn eygen kosten, in het Jaer 1380, een Schip bouwen en toerusten, en is met het selde de engte van Gibraltar doorgevaeren, settende sijn loop geduerighlyck noordwaert aen, met meeningh om Engelandt en de Nederlanden te sien; maer een geweldige storm hem op Zee overvallende, vervoerde hem soo verre naer de Noord, dat hy tot by Frislandt geraeckte; op welck Eylandt sijn volck, en het meeste gedeelte van sijn goederen geberght wierd; maer sy, die het woeden van de Zee ontkomen waeren, vonden hier de inwoonders woedender als de Zee selver, de welke verhoopende een grooten buyt by dese vreemdelingen te vinden, niet minder beschooren, als hen alle te vernielen. Maer, op het gerucht dat dese besprongre vreemdelingen maeckte, quam de Prins van dat en verscheyde Eylanden, Zichumi genoemt, die met sijn Oorloghs troepen daer omtrent was, aen, die dese schipbreuckighe van het naeckend ongeval verlost; en hen in sijn beschermingh aennam. Dese Vorst Zichumi hadt het jaer te vooren den Koninck van Noorwegen in den strijdt overwonnen, gelijk hy een seer dapper en moedigh Oorloghs man was. Dese sprack desen *Nicolo* in het Latijn aen, en hebbende de gelegentheyt van sijn saecken verstaen, nam hem op sijn Vloot, met de welke hy verscheydene Eylanden gewonnen heeft; en *Nicolo* droegh sich in alles soo wel, dat hy hem Ridder en Capiteyn onder sijn Vloot maeckte.

Sijn we-
dervaren
aldaer.

Nicolo in
dienst van
den Prins
Zichumi.

Naer eenige braeve tochten van hem ondernomen, heeft hy dry Barcken gewapent en toegerust, vaert daer mede

aen Engroneland (misschien word daer Yslandt mede gemeent) alwaer hy een Klooster van Monnicken van der Predickheeren ordere; en een Kerck St. Thomas toegewijdt; staende dicht by een bergh, die vyer gelijk een *Aethna* en *Vesuvius* uytwierpen, ghevonden heeft; daer by was een Fonteyn van heet water, met het welke sy de Kerck, het Klooster, en der Monnicken Cellen verwarmede, komende het selve water oock, soo ziedend heet, in de koocken, invoegen sy geen ander vyer gebruyckten, om hun spijsje op toete maken, gelijk oock sy hun brood in koopere potten doende, sonder eenigh water, het selve soo wel op dit water backten als in een Oven.

Sy hadden oock kleyne hoven of tuynen, die in den winter overdeckt zijn, en zijnde met dit water bewaert, van het geweldt der koude en vorst gevrijdt worden; en ter rechter tijdt hun kruiden en bloemen voortbrengen. Het gemeene volck hier over verwondert, hadden hooge gedachten van dese Monnicken, en brachten hen voorraad van vleesch en andere leeftocht toe. Hun kamers en de gewelfsels van het klooster, waren van de steenen, die door den brandenden mond, van dien bergh, uytgeworpen worden, ghemaect en opgehaelt. Sy wierpen heet waeter op sommige van de selve, die daer door van een brockelden, en tot goed kalck, die als eeuwich duert, gemaect wierden.

Hun winter duerde aldaer neghen maenden; en echter isser een fraye haeven daer dit heete water in Zee valt, dat de selve voor bevroesen bewaert, om welke oorfaeck daer een groote vergaederinh van visch en gevogelt is, welke sy met een oneyndige menighte vangen. Hun visch schuyten waren gemaect, gelijk een Wevers spoel, van het vel van een visch, met de beenen

Nieuwe
tochten
van hem
aengevan-
gen.

Beschrij-
vingh van
Engrone-
landt, of
anders
Yslandt.

van

van den ſelven viſch opgetuyt; en zijn-
de wel vaſt te ſaemen genaeyt, zijn ſoo
ſterck, dat ſy in quaet weder hen daer
in opſluyten, ſonder windt of zee te
vrefen, ghelijck oock de harde rotſen
geen geweldt op de ſelve kunnen doen;
ſy hebben oock ſeer vondige ſpye gae-
ten daer in gemaect, daerſe het inſtor-
tende water, door kunnen uytlaten. De
meefte van de voorſeyde Monnicken
ſpraecten de Latijnsche tael.

Een weynigh tijds daer na ſtierf deſe
Nicolo op Frifhlandt; alwaer ſijn broe-
der *Antonio* toen mede was gekomen,
en in ſijn goederen en eer opvolghde;
gelijck hem de Vorſt Zichumi op den
tocht naer Eſtotilandt gebruyckte, die
by deſe gelegentheydt voorviel. Ses en
twintigh Jaeren te vooren, waren vier
Viſſchers boots, op Zee door een ge-
weldige ſtorm aengetaſt; door de wel-
cke ſy, naer eenighe daegen aen Eſtoti-
landt, leggende boven de duyfent Eng-
elſche mijlen weſtwaert van Friflandt,
ghedreven wierden. Een van de ſelve
boots leedt ſchipbreuck, en ſes mannen
die daer in waren, wierden gevangen,
en in een volckrijcke Stadt ghebracht;
alwaer een, die Latijn ſprack, en mede
by geval, voor heenen daer aengedre-
ven was, uyt des Konincks naem, aen
yemand, die by gheval, die tael mede
eenighſints verſtondt, vraeghde wat
landſlieden ſy waren, en hoorende hun
ongeval, den Koninck daer bericht van
dede. Deſe woonden aldaer vijf Jaeren,
vindende het ſelve een ſeer rijk Eyland,
en niet veel minder in grootte als Ys-
landt te zijn. Een van de ſelve getuygh-
de Latijnsche Boecken in des Konincks
Boeckery gevonden te hebben. Sy had-
den een byſondere tael, en byſondere
ſchrijf-letters: oock goud mijnen, en
die van andere Metaelen; en handel
met Engronelandt; ſy ſaeyden koorn,
backten broodt, en brouwden daer bier
af. Sy timmerden Scheepen of Barcken,

maer hadden geen ghebruyck van het
Compas; eyndelijck, bewoonden ver-
ſcheydene Steden en Caſteelen.

De Koninck ſandt deſe Viſſchers,
met twaelf Barcken zuydtwaert aen,
naer een Eylandt het welcke ſy Drogeo
noemden, op welcke tocht, ontkomen-
de veele en ſwaere ſtormen op Zee, ſy
te lande by de Canibals geraeckten, die
verſcheydene van hun volck verſlon-
den, maer deſe Viſſchers, wiſſende hen
de maniere van viſch met netten te van-
gen, bleven verſchoont, en door de
viſch die ſy aen den een en den ander
mededeelden, wierden ſeer geacht en
geëert. Een van deſe (meer ervaren ſoo
het ſchijnt als de anderen) geraeckte in
ſoodaenigen achttinghe, dat een groot
Heer, van de nagebueren, om hem te
hebben een oorlogh aenvingh, en te
wege bracht, dat hy en ſijn geſellen hem
toegeſonden wierden; en op ſulck een
wijſe kreegh hy korts wel vijf en twin-
tigh meefters; waer door hy, al de deel-
len van die geweften by na volkoment-
lijck leerde kennen, zijnde dit (gelijck
hy getuyghde, een groot landt; en ge-
lijck als een nieuwe wereld. Het volck
was rouw, en van alle beleeſtheyt ont-
bloot, gaende gants naect, ſonder het
verſtand te hebben, van ſich, met het
vel der dieren dieſe vangen, tegen de
koude van de locht, te decken; voorts
ſtraf wreed, verſlinders van hunne vy-
anden, verſcheyde wetten en beſtieders
onderworpen; maer wat verder naer
het zuyd-weſten, waeren ſy wat men-
ſchelijcker, en hadden oock een gema-
tighder lucht; met Steden, en den af-
goden toeghewyde Tempels, daer ſy
menſchen offerden, en daer na op aten,
hebbende oock eenigh ghebruyck van
goudt of ſilver.

Deſe Viſſcher gheraecte heymelijck
wegh, en vlood van den eenen Heer
tot den ander, tot dat hy aen Drogeo
quam, daer hy dry Jaeren gewoont had.

Doot van
Nicolo.

Antonio
Zeni,
komt in
ſijn broe-
ders
plaets,

Tocht
naer Eſto-
tilant en
avontuet
van Viſ-
ſchers,

Befchrij-
vingh van
Eſtoti-
landt,

Drogeo
een Ey-
landt.

Caniba-
len.

Naer verloop van desen tijd, vindende daer eenige Scheepen van Estotilandt, begaf hy sich selven weder daer mede derwaerts, en aldaer seer rijk geworden zijnde, maeckte een Schip op sijn eygen kosten toe, en keerde daer mede weder naer Frislandt; daer hy den Heer van dat rijke ghewest, klaer bericht dede.

Zichumi dan maeckte sich vaerdigh, om daer nae toe te vaeren, maer dry dagen voor hun vertreck, stierf de Visscher, evenwel de Vorst, nemende eenige van het volck, dat met hem gekomen was, mede, vervolghde evenwel den voorgenomen tocht. Naer veel dagen zeylens ontmoetten sy een Eylandt, alwaer tien mannen, ieder van een bysondere tael, tot hen gebracht wierden, de welcke sy geen van allen konden verstaen, als alleen een van Ysland. Dese seyde hen, dat dit Eylandt Icaria was genoemd; gelijk oock de Ridders daer van Icaru heeten, zijnde van oude afkomst van Dedalus, Koninck der Schotten, de welcke dit Eylandt vermeerterende, sijn soon daer op tot Koninck liet, met die wetten, die sy als noch hadden; en op dat de selve ongeschonden souden blijven, begeerden sy geen

vreemdelingh onder hen te hebben, alleenigh waren sy te vreden een van dese lieden te ontfangen, en dat ter oorsaeck van de tael, ghelijck sy de tien anderen hadden aengenomen, om hen tot taelmannen te verstrecken.

Zichumi van daer weder vertreckende, ontdeckte binnen vier dagen weder landt, alwaer sy overloedt van vogelgelte, en vogels eyeren tot hun vervarfching vonden. De Haven noemden sy Triniteyt; daer was een heuvel die brande en roock uytwierp, en een fonteyn daer een seecker water als peck uyt quam, dat in de Zee liep. Het volck was kleyn van persoon, wild en vreesachtigh; houdende sich in hoolen en kuylen, als Troglodyten als sy waren. Zichumi bouwde aldaer een Stadt; en besluytende aldaer te blijven, sand *Antony Zeni* weder met de meeste van sijn volck, naer Frislandt. Wy seggen hier met onsen Schrijver, dat dese geschiedenis aen velen niet sonder reden fabelachtigh sal schijnen, niet in belangh van de *Zeni*, de welcke de selve alsoo gheschreven hebben, als uyt hun brieven by Francisco Marcolina, te sien is, maer ten oplicht van de berichten die sy van andere hebben.

Ontdeckingen van

S E B A S T I A E N C A B O T , C O R T R E G A L I S G O M E S ,

En eenige anderen van Groenlandt.

E Enigen tijd daer na, wierd Groenlandt by Sebastiaen Cabot, Gaspar Corteregale, een Portugees, Esteven Gomes, een Spangiaert, ontdeckt, doch met weynigh ondervindingh van den aerdt en eygenschap des landts of

des volcks, jae selfs soo verre, dat sy meenden dat het niet anders als ghebroocken Eylanden waren, onbewoont van eenighe vaste inwoonders, maer dat op seeckere tijden daer eenige Wilden, om te visschen quamen: wy sul-

len

len hun ontdeckingen kortelijck in ordere verhaelen.

Sebastiaen Cabot verhaelt, dat hy in het Jaer 1497, op kosten van den Koninck Hendrick de sevende, Koninck van Engelandt, tot op $67\frac{1}{2}$ graeden noorder breedte ontdeckt heeft, meenende voort te hebben gegaen, om achter om naer Cathay te komen, maer dat hy door muystery van het bootsvolck was gedwongen geweest weder te keeren. De Kaert van *Cabot*, by *Clement Adams* gefneden, brengt mede, dat *Johan Cabot*, een Venetiaan, en sijn soon *Sebastiaen*, van *Bristol* uitgevaeren zijn; en het landt dat *Prima Vista* genoemt wordt, beneffens het Eylandt *St. Jan* genoemt, daer voor leggende, ontdeckt hebben, hier van verhalende aldus, De inwoonders dragen vellen van beesten, daer waren witte Beeren, veel grooter, als men ghewoon is te sien, oock Robben, voorts Visch en Tongen een elle groot: hy noemde (seght *Peter Martyr*) seeckere Eylanden, *Baccalaos*, na de menighte van dien visch die daer gevonden wierdt, die van de inwoonders met dien naem genoemt wordt; jae foodanigh was de menighte daer van geweest, dat het Schip menigmael daer door als teghen ghehouden wierdt. De Beeren wisten dese visch met hunneklauwen te vangen, die aen landt te brengen en te eeten.

Ten tijden van *Hendrick de sevende*, Koninck van Engelandt, wierden dry mannen voor den Koninck gebracht, die op het nieuwgevonden land gevangen waren; dese waren met beeste vellen bekleedt, en aeten rauw vleesch. Maer *Cabot* voortgaende in sijn ontdeckingen; quam eyndelijck tot het opdoen van *Florida*; maer hy weder keerende, vand het al in roer met den oorlogh tegen de Schotten, soo datter om sijn ontdeckingh weynigh gedacht wiert, waer over hy sich naer Spangien begaf,

en aldaer by den Koninck en Koningin onderhoudt genietende, wierdt van de selve gefonden, om de Kust van *Brazil* te ontdecken; daer hy de *Rio of Rivier de Plata*, meer als hondert entwintigh Engelsche mijlen opvoer; waer op hy *Piloot Major van Spangien*, maer daer nae in het Jaer 1549, *Groot Piloot van Engelandt*, onder *Eduwardt de sefte*, gemaect wierdt, met een jaerlijcks onderhoud van hondert ses en tseftigh ponden sterlinghs, dartien schellingen, vier penningen, alwaer hy oock in het Jaer 1553, de opper beleyder en bestierder van de ontdeckingh van *Russia*, en andere noord ooster tochten was, die door den *Ridder Huygh Willoughby*, *R. Chancelour*, *Stephen Burroug* aengestelt, en door *Peter Jackman* en andere, uytgevoert zijn geworden. Gelijk die by *Hackluyt* worden verhandelt.

In het Jaer 1500, *Gaspar Corteregale*, een *Portugees*, tot ontdeckinghe van nieuwe landen seer geneghen zijnde, ruste op sijn eygen kosten tot *Lisbon* een Schip uyt, en zeylende al verre noordwaerd aen, quam ten laetsten by een landt, het welcke hy ter oorsaeck van de vermaeckelijckheyt, *Groenland* noemde; de volckeren, gelijk hy verhaelde, waren seer wildt en Barbarisch, bruyen van verwe, seer gefwind, goede booghschutters, en met beeste vellen bekleedt. Sy woonden in holen of schlechte hutten, sonder van eenigen Godtsdienst te weeten, ghebruyckende het *Houwelijck*, en daer omtrent seer jalours of naedochtigh. *Peter Pasquali*, daer hy van dese reyse spreeckt, seght; dat sy een stuck van een vergult swaert daer van daen brachten, het welck schein van *Italiaens* maecksel te zijn; gelijk sy oock by een kind twee silverde oorringen vonden, die oock wel scheenen van die gewesten gekomen te zijn. Keerende eyndelijck in *Portugael*, heeft hy den *Reys* weder derwaerts, in het

Ontdeckingh van *Russia*.

Ontdeckingh van *Corteregale*.

Jaer 1501. hervat; maer waer hy eyn-
delijck gebleven is, weet niemandt te
seggen; sijn broeder Michael de *Cortere-
regale* gingh het naeste jaer niet twee
Scheepen uyt, om hem te soecken,
maer dese bleef oock achter, de Ko-
ninck Emmanuel was over hun verlies,
mer allen seer bedroeft, sandt scheepen
om naer hen te soecken, maer te ver-
geefs. Sy hadden noch een broeder
Vasco genoemt, die mede uyt wilde om
hen op te soecken, maer de Koninck
wilde het niet toelaeten. De naem van
groen, wierdt evenwel wegh ghenom-
men, en het land, met den naem van
Terra Corteregalis genoemt. Dus ver-
re Osorio.

Ontdec-
kingh van
Gomes.

Gomes hebbende met Magellanes,
eenige weynighe jaeren te vooren, de
enghte van dien naem, in het Jaer
1525. helpen ontdekken, heeft daer na
ondernomen, een noordelijcke door-
tocht te soecken; maer vindende niet
het geen hy verwachtte, laede sijn Schip
met slaeven en keerde weder te rugghe.
Op sijn wederkomst, een, die wilt sijn

maeningh van naer de Moluccas te
zeylen gheweest te zijn, vraeghde hem
wat hy mede bracht, ontfingh tot ant-
woort Esclavos, slaeven. Dese de Mo-
luccas in het hooft, en geen ghedach-
ten naer slaeven hebbende, verstondt
Clavos, soo veel geseght als Nagelen,
en begaf sich daer op te post naer het
Hof, om aldaer de eerste tijdingh van
dese nieuwe vondt te brenghen, en een
grootte vergeldingh te behaelen, maer
wanneer de rechte waarheydt bekent
wierd, had hy niet anders, als dat hy een
groot lacchen veroorsaecte.

Belacche-
lijcke mis-
verstand.

Ditmar Bleskens, in sijn verhande-
lingh van Yslandt, verhaelt, dat in het
Jaer 900, de Edeldom van Oost-Vrie-
slandt en Bremen, dat Eylandt gevon-
den, en 200 mijlen van daer Groen-
landt mede ontdeekt hebben, zijnde
foodanigh by Antiplrase of tegennaem-
mingh genoemt, en geseght Groen, om
dat het geensints groen was; maer dat
door draywinden en mistige duyfternis-
se, al hun Scheepen op een na gebleven
waren.

Oost Vrie-
sen vin-
ders van
Yslandt.

Ontdeckingen van

MARTIN FROBISHER.

Dese Ridder was de eerste, die ten
tijden van de Koninginne Eliza-
beth, de Noordwester doorganck,
in dry tochten heeft gesocht. De eerste
van dese is door Christophes Hall, de
tweede door Dionise Settle, en de derde
door Thomas Ellis beschreven. Hy
zeylde de eerste mael van Black Wall,
en op den 15. July 1576, kreeg Frisland
in het gesicht, maer konde niet aen land
geraecken, ter oorfaeck van het over-
vloedigh ys. Op den twintighste der
selver Maendt, kreegh hy een hoogh

landt in het gesicht, het welcke hy Ko-
ningin Elisabeths Voorlandt noemde;
hier was hy oock seer niet ys geplaecht,
sette het dan noch noordelijck aen, ont-
deckte een ander Voorlandt, met een
grootte inwijck, kil of doortocht wat het
wesen mocht; daer hy sich in begaf, ge-
vende het den naem van Frobishers
straet of enghte, alsachtende het selve
een afdeelingh van Asia en America te
zijn. Zijnde tot tseftigh Engelsche mij-
len daer in gevaeren, gingh hy aldaer
aen landt, en wierdt van seer veel Wild
ot

Ontdec-
kingh van
landen.

of Harten ontmoet, dat op hem aenliep, niet sonder gevaer van sijn leven. Hy hadt daer oock het gesicht van de Wilden, roeyende in een schuyt van Robbe vellen gemaect, met een houten kiel daer binnen in, by nae gelijck een Spaensche Chaloup, als alleen dat sy op den bodem vlack, en aen beyde enden scharp zijn. Sy aten rauw vleesch en visch, die meer inslickende of verflindende, als eetende. Sy hadden langh swart hayr, breede aengesichten, platte neusen, een geele verwe, welke noch de Son noch de windt, maer de natuer selver hen geeft, gelijck by een van hun kinderen te sien was: hun kledingen waeren Robbe vellen, en hun vrouwen onder de ooghen en op hun kaecken met blauwe streecken beschildert. Dese Wilden kregen vijf van sijn scheeps volck met de boot, en de Engelschen kregen een van de hunne, die se in Engelandt brachten, alwaer sy op den tweeden van Wijnmaend des Jaers 1576, aenquamen. Hy had uyt naeme van de Koningin, besittingh van het Landt ghenomen, alwaer hem iemant een stuck swarte steen, als Zee-kool, toebrecht, in het welke eenigh goudt gevonden wierdt.

Tweede Tocht

Van

FROBISHER.

Hier op volghde een tweede tocht aengevanghen in 't Jaer 1577. Hy weder komende tot dese Straet, vandefelve in den Maendt van July, foodanigh met ys opgestopt; dat hy met sijn Schip groot gevaer liep, voornamentlijck op den negentienden van deselve Maend. Sy vonden een groote doode visch, twaelf voeten langh, hebbende

een hoorn van twee ellen, min twee duymen langh, die uyt den snuyt voort quam, gestrengt en gedraeyt; gelijck de foodaenige verscheyden hier in het landt ghesien worden. De hoorn was aen het eynde gebroocken, in welke holte, naer het seggen van het scheepsvolck, al de Spinnekoppen, die daer ingeleght wierden, teitondt stierven. Sy gingen aen landt, en hadden eenige ontmoetingen met de Wilden; die soo geweldigh itout en woest waren, dat, vindende sich selven gewondt te zijn, sy van boven neder de steenrotsen in de Zee sprongen, eerder als sy in handen van de Engelschen wilden vallen. De rest begaf sich op de vlucht. Een vrouw met haer kindt viel hen in handen, welke sy mede met hen, benefens noch een ander te rugge brachten. Dese Wilde, siende de afbeeldingh van een van sijn landtluyden, die het Jaer te vooren genomen was, in het Schip, meende dol te worden, dat hy hem op sijn aensprecken niet wilde antwoorden. De handelingen van dese man en vrouw was verwonderlijck, wanneer sy te saemen gebracht wierden; men leyde hen wel in een en de selfde kooy, maer sy gaeven sulcke teekenen van schaemte en kuysheyt, dat sy de Christenen selfs daer in souden kunnen beschaemen.

Wanneer sy erghens eenighe handelingh met de Wilden konden hebben, hielden sy dese wijze, sy leyden het een of het ander van hun waeren op een plaets neder, en ginghen soo heen; verwachtende wat de onse daer by souden leggen, en indien hen de koopmanschap aenstondt, naemen sy de mangelingh wegh, maer indien niet, ginghen weder met hun waeren heen, en lieten de mangelingh achter. Sy deden bewijs, dat hun Koninck, of Catchoe, een kloecken man was, als eenighe van de Engelschen, en dat

Aerd van het volck.

Zee Eenhoorn.

Woeste en verbitterde Wildden.

Eerbaerheyt der Wilden.

Wijse van handelen.

Gevaer van ys.

men hem op de schouders droegh ; sy konden geen onderrechtigh doen , wat de vijf mannen was overgekomen , die het Jaer te vooren gevangen waren , alleenlijk hadden sy eenighe van hun kleederen ghevonden , het welke hen deedt ghelooven , dat sy opgeheeten waren.

Darde Tocht

Van

FROBISHER.

De darde tocht nam *Frobisher* het volgende Jaer 1578 aen , met vijftien zeylen. Hy gingh op Frislandt , den twintighften van Juny te lande ; het welke sy den naem van West-Engelandt gaeven , alwaer sy seeckere tenten en volck vernamen , gelijk die van de Meta-Incognita , soo van Koningin Elisabeth genoemt. Dese lieden vloeden voor hen wegh , in welckers hutten sy een doos en kleyne naelden vonden ; roode van gerookte haeringh , en boorden van vieren hout wel gearbeyt , neffens andere dinghen , daer al konst aen bestet was ; waer uyt bleeck , dat sy selve bequaeme wercklieden waren , of dat sy die dinghen van anderen gehandelt hadden.

Konstige
Wilden,

Eenige van de hunne waeren van gevoel , dat dit vast landt , met Meta Incognita of Groenlandt was : het geen de menichte van de ys Eylanden tusschen beyden leggende , hen wilde wijs maecten. Op het scheyden van daer , quam het Schip de Salmander , met een harde vaert , met haer volle romp , op een groote Walvisch aen te zeylen , gevende een stoot dat het Schip noch voorwaerts noch achterwaerts gingh.

Walvisch
over zeylt.

De Visch maecte een schrickelijck gherucht hier op , slaende van haer li-

chaem en staert dat het een schrick was , doock soo onder waeter. En binnen den tijdt van twee daegen , vonden sy een dooden Walvich , die sy meenden de selve te zijn , die de Salmander over zeyld hadt. Op den tweeden July voeren sy de Straet in , wiens ingangh met gheheele bergen ys beset was , waer door de Barck Dennis , in de grondt gheraecte , tot groote verhin-teringh van hun voornemen , vademael een ghedeelte van een huys , het welcke sy aldaer tot een wooningh op te rechten , hadden voor genomen , met de selve bleef. De andere Scheepen waeren oock in seer groot ghevaer. Het schijnt dat dese ylighe Eylanden , in de winter hooger noordwaert aen gemaect , in de somer , door de warmte der Sonne los ghemaect , en alsoo laeger aen gedreyen worden. Het is vreemt der selver gheweldighe grootte aen te mercken , zijnde sommighe niet minder dan een half mijl in den omgangh , en tachtentigh vademmen boven water , behalven de onbekende diepte om laegh , gelijk nae de ghemeene regel alleen het sevende gedeelte boven uyt steeckt. Vreemt is oock de menighe der schotsen , en hun wonderlijcke gedaente , noch vreemder , dat sy somwijlen soo wel behouden als verwoesten , lijdende dat men somwijlen de anckers daer aen meert ; en daer boven optijght , om middel tegen hun verderven te vinden. Het is een raedtsel , dat men dertigh of veertigh mijlen van landt kan wandelen op enckel waeter , sonder schip of vaertuygh , varsch waeter vind in het midden van de Zee , dat stroomende bequaem sou konnen zijn , om een water molen te doen omgaen.

Geweld
van ys.

De oor-
spronck
der ys , er
geweldighe
grootte
der schot-
sen.

Sy bevonden daer de vloedt negen ueren , en de ebbe maer dry ie dueren , en datter een geweldige drift van water westwaert aen loopt. Het volck geleeck

Gelegent-
heyt van
ebbe en
vloedt.

seer

Volcks
beschrij-
vingh.

feer nae de Tarters of de Samoeden in kleedingh en wijse van leven. Het was kouder aldaer op twee en tseftigh graeden, dan negen of tien graeden meer noordwaerdt, of noord west waerdt, het welck, gelijk gelooffijk is, by de oofte en noord oofte winden toekomt, die van het ys dese groote koude by brenghen; het volck derhalven kleedt sich met vellen van wilde beesten, dese met vogel darmen te saemen naeyen, met het bont buyten, des somers, en des winters, binnen. Sy maecten vyer met het vrijven van twee stocken tegen malkander, gebruycken vorder groote swarte honden, als wolven, om hunne sleden te trecken, en een kleynder soort om te eeten. Sy hebben seer dunne baerden. In het midden van de somer sels, hebben sy hagel en sneeuw, somwijlen een voet hoogh, dat beviest terwijl het neder valt; de grondt selve, is dry vadem diep bevrofen. Sy hebben groote menigte van vogels, van de welcke hun scheeps volck op een dag vijftien hondert dooden. Dese hebben dicker vellen, en zijn veel dicker van vederen, als die van andere landen, waer om sy niet gepluckt, maer gevilt worden. De Son was toen daer niet boven dry ueren en een half onder, zijnde het ondertusschen evenwel seer licht, soo dat men konde sien te lezen en te schrijven.

Waerom
die landen
bewoon-
baer zijn.

Hier komt het van daen, dat dese deelen by de Pool bewoonbaer zijn, dewijl de Son met sijn geduerige tegenwoordigheyt des somers, alle schepfelen een genoeghaeme levende warmte geeft, en in de winter door haer schuyn-

sche beweginge, soo langh slechts een tweelicht maectt, lactende het schijnfel van de maen, der sterron, en self van het sneeu, niet toe datse geheel van licht berooft worden; noch de Son, noch de Maen in dese ghewesten gaen niet onder, wanneer de Son in Cancer is; maer in tegendeel eenige maenden zijnder, wanneer sy geen Son konnen sien.

De beesten, vogelen en visschen, die dese menschen dooden, zijn hun huysen, bedden, ecten en kleederen, kousen, schoenen, gaeren om te naeyen, scheepen en zeylen, en by nae al hun rijckdom en besittingh, en by gebreck van ander voedsel, ontsien sy sich niet, gras en kruydt te ceten, en een stuck ys voor den dorst in den mond te stecken. Timmer-hout groeyt daer niet, als alleen dat hen door de Zee aen en toegeworpen, en van andere plaetsen als toeghevoert wordt. Sy zijn groote besweerders en tovenaers, soo d'ereenige zijn. Wanneer hen het hoofd wee doet, binden sy een groote steen met een snaer aen een stock, en weten door eenige woorden te wege te brenghen, dat die steen met geen mans kracht kan opgelicht worden, en somwijlen weder soo licht als een veder is, daerse sich mede helpen. Sy maecten hun besweeringen, leggende kuyplinghs met hun aengesicht op de grondt, maecten soo een gemommel tegen de aerde, en als spreekende, met den duyvel onder hen. Maer dit sal hier genoegh van zijn, andere hebben daer meer van gehandelt.

Ontdeckingen van
 J O H N D A V I S,
Aen het Noord westen.

Eerste
tocht van
Davis.

Meeſter *John Davis*, deed in het Jaer 1585, ſijn eerſten tocht, en ontdeckte tot de hoogte van 64 graeden en 15 minuten. Sy quamen te land op een Eylandt, daer ſy het geſicht van de Wilden hadden, die de Sonne ſcheenen als hun Godt te aenbidden, want ſteeckende hun handt op nae de Son, ſloeghen dan daer mede op hun borſt, en zijnde op de ſelve wiſje van de Engeliſchen beantwoord, hielden ſulcks voor een vaſt verbondt, en wierden zedert met hen ſeer ghemeenſaem. Het naeſte Jaer deedt *Davis* ſijn tweede tocht, en ontdeckte tot 66 graeden 33

minuten, daerſe groote hitte vonden. De darde tocht bracht hem tot 73 graeden, vindende de Zee open, en veertigh groote mijlen tuſſchen landt en landt, hebbende Groenlandt aen het ooſten, en America aen het weſten; maer de Spaenſche Vloot van 1588, en andere onghelgentheden, verhinderden het vorder onderſoeck. *Weymouth*, *James Hall*, en anderen, hebben oock het hunne toegebracht, maer wy moeten onſe landtſlieden oock het hunne geven, en niet te langh en verdrietigh zijn.

Tweede
tocht.

't L E E V E N en D A D E N

V A N

J O H A N H U Y G E N

Van

L I N S C H O T E N ,

E N

Tocht door de Vaygats.

I N H O U D.

D Ubbele toerustingh tot een Noorder tocht. Bestellingh op de selve. Linschooten loopt in Zee. Komt aen het Eylandt Kilduyn. Beschrijvingh daer van. Vertreck van Willem van Nova Zembla. Linschooten ontmoet veelys. Het landt van Candenoës. Het landt van Swetenoes. Bericht van Vaygats. Ander bericht van Vaygats. Walvisch gevanghen: Vertreck van Toxar. Aenkomst aen Pitzana. De Sonne soo roodt als bloedt. Krygen het landt van Vaygats in het gesicht. Beschrijvingh daer van. Vertooningh van de enghte Vaygats. Diese voor by vaeren. Geleghentheyte van 't Sonne licht. Het inloopen van de Straet Vaygats. Beschrijvingh daer van. Ondersoeck daer van gedaen. Straet Vaygats de Straet van Nassou geheeten. Afgoden landt. Ontmoetingh daer aenland. Kruys hoeck. Eerste tocht in de Straet. Aenspraeck van volck. Bericht van de Straet en Tartarische Zee. Beschrijvingh der Samojuden. Vordere aentocht. Tonhoeck. Maelfons Eylandt.

Komst in de Tartarische Zee. Menigte van ys aldaer. Klare diepte. Worden gedwongen te rugge te keeren door het ys. Gevecht met Zee-dieren. 't Ontdecken van een goede Haven. Het Staeten Eylandt. Bergh Cristal. Hervatte tocht in Zee. Schoone hoop van gevolg. De groote Rivier Oby. Een kleine Rivier beoosten de Rivier Oby. Nieuwe Rivier. De Rivieren van Mercurius en de Swaen. Besluit van weder te keeren. Diepte van de Straet van Nassau. Ontmoeting der Amsterdamsche Scheepen. Gewaer van drooghten. Mauritius en Orangie Eylanden. Weder aenkomst in 't Vaderlandt.

Ontdeckingen van het onbekende

Z U Y D L A N D T.

Ontdeckingh van Hawkins. Ontdeckingh van Pedro Hernandes de Quir. Zeden van de inwoonderen. Natuer van het landt. Tocht van Tasman wegens de Oost-Indische Compagnie daer heen. Aenkomst aen het Zuydland. Vyandschap der ingesetenen. Aerd des volcks. Hun gewaed. Andere Eylanden. Vriendelijcken Landtaerd. Hooge kust ontdeekt. Zeden der inwoonderen. Andere gewesten, en zeden. Bootsmaeker van een Swart. Aerdbevingh. Brandende berg. Aerdigh volck. Vreemde Ceremonien. Kundighe aenspraeck van een Zuylander. Weder aenkomst voor Batavia.

DN het Jaer 1593, is door Balthazar Moucheron, aenfienlijk Koopman, binnen Middelburgh, en Mr. Jacob Valck Thesaurier, beneffens de Admiraliteyt aldaer, beslooten, tot ondersoek van desen doortocht, een, en tot Enckhuysen door den Heer Raedsheer Doctor Francois Maelfon, nevens de

Admiraliteyt van het selfde ghedeelte, noch een ander Schip toe te rusten; op welken tijdt de Heeren van Amsteldam, bewogen door den beroemden Wereldt beschrijver Petrus Plancius, mede van meninghe waren, de selfde saeck, doch noordelijcker, benoorden Nova Zembla om, te ondernemen. Dese dry Scheepen zijnde vaerdigh, komen in Texel by een. Op dat van

Dubbele
toerusting
tot den
Noorder
tocht.

Zee-

Zeelandt was Superintendent en Schipper Cornelis Cornelisz. Nay, die eenigen tijd door de selve Mouchéron, op Moscovie gebruyckt was geweest; hebbende neffens hem tot Stierman eenen Pieter Dircksz. Strickbolle, beyde Burgers van Enckhuysen, en als Koopman of Commijs, Francois de la Dale, om mede als Tolck te dienen; dewijl hy in de Russische tael wel ervaren was, beneffens een Meester Christophel Splindler, en Slavoen van geboorte. Op het Schip van Enckhuysen was Brandt Yfbrandt, of Brandt Tergales, Schipper, hebbende tot onder Stuerman een Claes Cornelisz., gelijk als hy, van Enckfen; en tot Commijs *Jan Huygen van Linschooten*, die dese tocht wijdloopig, uyt last der Heeren Meesters beschreven heeft, en daer omme niet t'onrecht hier boven voorgestelt wordt.

Op het Schip van Amsteldam, was Schipper en Stuerman Willem Barentsz. van der Schellingh, Burger tot Amsteldam, een ervaeren en wel ondersocht Zee-man, hebbende een Schellinger Vischers Jacht by sich, om hem op sijn voorgenomen reyfe, wanneer hy van de andere sou afgescheyden zijn, te vergeflichappen

Leggende aldus al te saemen gereedt, hebben sy op Huysduynen gesaementlijck een Admiraelchap op den 4. Juny 1594 ghemaect; en bestemt op hun reyfe by een te sullen blijven; tot datse onder Kilduyn in Laplandt souden gekomen zijn; en of het geviel, datse door mist, onweder of andersints, van een quamen te dwalen, datse malkander op de selve plaets souden inwachten. Dit dan aldus beslooten, alles vaerdigh, en de windt goetd zijnde, is Cornelis Cornelisz. als Admirael, t'zeyl gegaen, bevelende het ander Schip van *Jan Huygen van Linschooten* te volgen, sonder naer het Schip van Amsteldam, dat noch eenighe goederen verwachtte, te

willen vertoeven, seggende het selve te sullen verantwoorden.

Op den 21. Juny des Dinghsdaghs, quamen sy tot Kilduyn, alwaer des anderen daeghs den Admirael, die hen niet wel had konnen volgen by hen, en op den 23. de Amsteldammer Willem Barentsz. mede aenquam.

Dit Eylandt Kilduyn heeft ongevaer twee mijlen weeghs in de lenghte, en een mijl in de breedte, streckende sich meest oost zuyd oost en west noord west. Tusschen het Eylandt en het vaste Landt, loopt een Canael, het welcke omtrent een halve mijl op sijn breedste heeft; maer over al seer diep en schoon is, en omtrent te midde wege een seer schoone besloote Reede, tusschen twee uytsteekende punten lands heeft, daer men dicht aen de wal bequamelijck onder de ooster punt, op veertien en vijftien vadem diepte, leggen kan. Omtrent een halve mijl van het wester eynde stroomt de Rivier Cola. Het vaste landt is seer hoogh, klippigh, kael en gerompelt, sonder eenigh geboomte of groente te hebben, dat men van buyten kan sien; en het Eylandt Kilduyn is mede seer hoogh en steyl, en aen de buyten zijde, nae de Zee-kant, eens als afgebickt landt; leggende boven als geheel effen, maer nae de binnen zijde, gaet het aldaelende af, heeft oock gants geen gheboomte noch wildernissen; maer in het aensien sou daer noch eenig gras, en het landt hier en daer met kruyden bedeckt zijn; maer wanneer men daer op komt, is het altemael gelijk als mos en vee, soo boven als beneden is het van louter Keyfel steenen, die rondt en veel van verscheydene verwen zijn, verwonderlijck om te sien.

Men vindt daer sonderlingh geen gedierte op, hoewel eenige willen dat daer Wolven en Beyren op souden zijn; alleenigh vindmer veel Reen, of Rangeeften, gelijcke by Olaus ghenoeft wor-

Komt aen het Eylandt Kilduyn.

Beschrijvingh daer van.

Bestelling op de sel-
de

Linschooten loopt a Zee.

worden, hebbende by nae hoornen als Harten, maer gants geen staerten, zijn oock lanckwerpigher van muylen, en hooger van beenen, de welcke dienen, om de Lappen, Finnen, of Russen in hun kleynce Steden, daerse in gebonden legghen, voort te trecken, en selfs des winters over bergh en dal, ys en sneeu te slepen, en dat met een ongelooflijcke snelligheyt, oock eenige Vosschen, Gansen, en andere water vogels.

Des winters woont'er gants geen volck op, maer wel alleen des somers, in de Maenden Juny, July en Augustus, wanneer daer eenige Lappen en Finnen van by Cola van daen komen, maeckende aldaer eenige huyskens van een deel stocken en staeven aen een ghemaeckt, die met aerde sooden beleght worden, zijnde pas soo hoogh dat men daer bequamelijck in kan sitten; daer kruypense in als een deel verckens by malkander. Geduerende dien tijdt, generen sy sich met visschen, en verkoopen of vermangelen hunnen vanght aen de Russen, die sich daer gemeenlijck om dien tijdt mede laten vinden, die daer mede sulck een slagh van hutten oprichten, hun visch droogen en weder verkoopen, wetende meesterlijck met dese arme Lappen en Finnen om te gaen, en dit arme volck met hun mangelen uyt te suypen; en in der daet dese Lappen en Finnen zijn een arm en berooyt volck, soo mismaeckt als mooglijck is, soo vrouwen als mannen, kort van beenen, oolijck van persoon, en vuyl en morsigh in den aerd. Sy leven een arm en ellendigh leven, kleden sich van hoofden tot de voeten met rinnen vellen, en siender derhalven uyt, of sy wilde lieden waren; de vrouwen dragen rocken van grof vuyl laecken, gelijk oock wel sommighe mannen, datse van de Russen in mangelingh voor hun visch krijgen, en in der daet duer genoegh moeten betaelen.

Sy eeten meest visch tot visch, behalven dat hen somwijlen eenigh brood van de Russen wordt aenghemangelt; maer hun dranck is meest sneeu water, dat aldaer in overvloed van de bergen komt afloopen. Wanneer de winter weder aenkomt, vertrecken sy weder met huys en huysgesin by Cola, daerse sich in de bosschen onthouden, alwaerse overvloed van hout hebben om te branden, en alsoo leven tot den naesten somer toe. De Russen trecken oock weder nae de Witte Zee, daerse van daen gekomen zijn.

Op den 29. is Willem Barentsz. met zijn Schip van Amsterdam, beneffens zijn Jacht van daer tzeyl gegaen, settende zijn loop naer Nova Zembla, na dat sy onderlingh bellooten hadden, indiese malkander niet quamen te ontmoeten, dat sy sich onderlingh aldaer in Kilduyn tot den laetsten van September toe, souden verwachten; om alsoo gesamentlijck weder naer het Vaderland te zeylen, volgens de ordonnantie van de Heeren Staeten; maer op die tijdt ('t welck Godt verhoede) niet by een zijnde, sou een ieder zijn beste doen, om naer huys te geraecken.

Op den 2. July des Saturdaghs, is *Linschoten* met de sijne oock van Kilduyn tzeyl gegaen, met schoon weder, wester Sonne, en westelijcke wind, nemende hunnen loop, wanneer se in volle Zee waeren, oost ten zuyden aen. Op den vijfden waeren sy van het Eylandt Colgoyen omtrent 20, en van Nova Zembla oost ten noorden omtrent vijf en veertigh mijlen; en vonden een weynigh daer nae, recht voor hen uyt, de Zee met ys bedeckt, streckende sich het selfde soo verre men konde sien aen beyde zijden, en doende sich daer boven over iets gelijk als land op; maer het was in der daet niet als mist en nevel, gelijk het oock daer nae t'eenmael weder verdween; sy vonden sich

Vertreck
van Wil-
lem Ba-
rents naer
Nova
Zembla.

Linschoten
ontmoet
veel ys.

sich aldaer op de hooghte van 71½ graden, en saegen menighte van Zee-honden of Robben, in Zee swemmen, en op het yspringen, daer sy vast te midden door voeren. Op den sevenden saegen sy het landt van Candenoës, daerse op een bergshken een kruys vonden staen, en een bescheydelijck warme lucht van uyt het landt kregen. Op den achtsten noch den selven aenvangh houdende, ontmoetten sy weder veel ys, waer van sommige schotsen soo hoogh waeren, datse ten halven van de zeylen quamen; andere sich als heele Klippen en Eylanden lieten aensien.

Op den negenden ontmoetten sy weder soo veel ys, dat het schieen daer geen deurkomen aen te zijn, alsoo men van de Raa af, geen eynde daer aen konde sien, sy hadden toen de hooghte der Son op 68 graden en 32 minuten; en waren naer gissinge negen of tien mijlen westwaert van Swetenoës. Eyndelijck quamen sy weder aen open water, en in het gesicht van land, het welke Swetenoës was. Men oordeelde dat al dit ys van den inwijck, tusschen Candenoës en Swetenoës leggende, voortkomt, maeckende de selve met het Eylandt Calgoyen een Canael of enghte, soo dat het ys geen vryen uytgang heeft, maer alsoo aen het Eylandt drijft, stuytende daer tegen aen, voornamentlijck aen de oostzijde, daer men wil, dat een rif van af loopt, die sich oost ten zuyden streckt, gelijk sy oock het ys punts-gewijse saegen leggen; vast op het eynde op malkander geschooven, soo dat het daer misschien nimmer van daen komt. Sy belanden omtrent vier of vijf mijlen beoosten den hoeck van Swetenoës, en alsoo tot op een half mijl na, langhs de Kusten heen op vijf of ses vademen waeters oost noord oost aen loopende; setten het Jacht uyt, om naer een opeeningh die sy vermoeden, te vaeren, maer vandt niet. Sy kregheh hier een

milt, die hen twee of dry mijlen van de wal dede houden, wanneer sy weder veel ys ontmoetten, en sulcke schotsen die op seven vademen niet konden vlooten.

Op den tienden wierden se een zeyl gewaer, dat een Russische Lodding was, die sijn reys op Pitzora gemunt hadt; dese quam by hen in een haven, daerse sich voor het geweld van het drijvende ys gebeight hadden, en eenige Russichen quamen hen aen boort, en sy kregen soo veel onderrichtigh van de selve, dat sy wel merckten quade gissingh gemaeckt te hebben, en datse buyten het Eylandt Calgoyen waeren omgezeylt, menende daer binnen door gekomen te zijn; en al het ys dat sy meenden aen Calgoyen vast te leggen, lagh tzeewaert in; het welke des te geloflijcker was, om dat de Russen seyden, dien geheelen nacht aen het Eylandt geleghen, maer geen ys vernomen te hebben. Van Vaygats witen sy niet als van hooren seggen, als dat het een enghte, altoos bevroosen gat, en van weynigh diepte was; doch dat men daer door zijnde, in een Zee quam, die sy de Zuyder en warme Zee noemden, in aenmerkinge van dese, die se den naam van de Noord en koude Zee gaeven. Sy seyden oock dat het ys al te saemen naer Nova Zembla dreef, en aldaer het geheele Jaer over lagh. Sy vonden aldaer de stroomen te loopen, buyten aen de Kust oost en west, de vloedt uyt den oosten komende. Dit is het bericht dat sy aldaer hebben kunnen krijgen.

Op den elfden des Maendaghs, saegen se teghen den middagh dry zeylen, komen van uyt den westen, de wallanges. Sy voeren met het Jacht daer na toe, en bevonden de selve Loddingen te zijn; die al te saemen naer Pitzora wilden. Dese van de gelegentheyt der Kusten en stroomen; als mede van Vaygats ondervraecht zijnde, konden anders

Ddd geen

Het landt van Candenoës.

Het landt van Swetenoës.

Bericht van Vaygats.

Ander be-
richt van
Vaygats.

geen bericht geven, als fy dien dagh te vooren, van de andere loddighen hadden ghehad. Dit voeghden sy daer echter by, dat sy de Vaygats wel souden kunnen door komen, maer dat aen de andere zyde sulck een groote menigthe van Walviffchen, Zee-paerden, en sulcke gedrochten waer, datse al de Scheepen, die daer door quamen, vernielden; daer de Hollanders sich weynigh over bekommerden; andere seyden, het wasser so vol klippen, rotfen en sanden, dat het niet mooghlijck waer daer door te komen.

Andere seyden oock dat de groote Czaar noch onlanghs dry Loddighen daer naer toe hadt gefonden, maer dat de selve sonder iets te hebben uytgerecht, door het ys vergaen waren, met meest al het volck, maer eenige weynige daer af komende, waren met dese droevige tijdingh, over land, weder te ruggekommen. Al dit seggen verswackte geen-sints, maer in tegendeel versterckte de Hollanderen in hunne hoop. Sy namen by wester Son de hooghte, zijnde daer op de Reede van het Ooster-gat van Toxar, en vonden sich op die van 68; graden.

Op den 14, zijnde Donderdagh, sa-gen sy eenige Walviffchen by hen in de haeven en op de reede komen, sy vervolghden de selve met de Jachten, en joegense nu hier nu daer op het drooge, maer konden by ghebreck van harpoenen; geen groot geweld op de selve gebruycken. een treftense eyndelijck met het harpoen in de lenden, die aldus getrosfen, een lange wijl nu hier nu daer heen siverfde, verwende over al de Zee met sijn bloedt; en de Jachten hem al van achter nae houdende, tot dat hy in het eynde door swackheydt en verlies van bloedt, het op most geven. Sy brochten hem aen strandt op het drooge, daer sy hem in stucken hieuwen, en om Traen daer van te maecken, in tonnen

Walviffch
gevangen.

hebben geleght. Het was noch een jong beest, van omtrent dry of vier en dertigh voeten langh, en echter vreeslijck aen te sien.

Terwijl sy met het villen van dese besigh waeren, quam een ander, die misfchien sijn macker most gheweest hebben, daer geduerigh op een steenworp omtrent, steeckende by nae het geheele lijf boven water, soo datse die ghenoege mede souden hebben kunnen krijgen, maer sy hadden geen tonnen meer, en lieten dese roeckeloofse ghewerden. Sy quamen daer gemeenlijck tegen den avond aen, soo dat daer wel een teeltscheen te wesen, daer, wanneer men sich daer op toe-ruste, wel een goede vanght sou te doen zijn.

Sy vertrocken den 16. uyt de haeven van Toxar, nademael sy saegen, dat het ys al vry verminderde en wegh dreef, met een slappen zuyd westen wind, en heet weder, meer noch min, als men in Holland in de hondsdagen heeft. Sy rechten voor hun vertreck, op het hoogste van de duynen, een kruys op, tot een teecken dat sy daer geweest waren. Sy altoes de Kust houdende, quamen aen de stroom van Colcocoua, streckende sich het landt, tusschen het ooster gat van Toxar en dese stroom meest oost en west, en oost ten zuyden en westen. Komende by Colcocoua, en hun Jachten daer nae toe sendende, bevonden het een seer ongelijck gat, en van een ongemackelijcke inkomst te zijn. Sy vonden aldaer een Loddigh in de Rivier te legghen vischen, die voor hen heenen, maer dat sy de Hollanderen de versche zode gegeven hadden, nae Pitzana liepen, daer sy op den 17. des avonds mede aengekomen zijn, welcke stroom sy oock seer ondiep en onbequaem bevonden; sy kregen oock bericht dat sy voortaan tot aen Pizora, veel bancken en drooghten souden ontmoeten; maer Pizora voor by zijnde, had-

Vertreck
van Toxar.

Aenkomst
aen Pit-
zano.

haddenſe meer diepte te wachten , en by een Eyland Varandy , dat in de kaerte Olgijn genoemt wordt, te komen, daer ſy goede haveningh ſouden vinden. Sy hadden geduerende den tijd , meeft dijſigh weder , dat de ſtraelen der Sonne belette , en het lichaam der ſelver ſoo rood dede ſchijnen als waſſe met bloed geverwt , dat een ſchrickachtigh aentien gaf. Sy kregen hier op een ſtorm uyt den ooften , maer die eyndighde in een flappe noordweſte wind ; die hen weder door een groote menighte ys ſchotſen bracht , maer kregen daer aen weder een klaere Zee. Op den 18. kregen ſy de Riviere van Pitzora voor den boegh, daerſe op ſes vadem diepte, het ancker uyt wierpen , om een harde ſtorm, die hen beliep , te laten overgaen.

Tegen den dageraedt, kregenſe den windt uyt den noorden, ſoo dat ſy hun cours ooſtelijck en ooſt noord ooſtelijck aennaemen , nae Vaygats toe.

Op den 20. naemen ſy de hooghte , en bevonden ſich op 70 graeden , en noord ooſt ten noorden van Pitzora af, nemende hunnen loop noord ooſt aen, daerſe veel houts, ſtucken van bomen, ja geheele boomen ſagen drijven, ſonder dat ſy konden beſeffen waer het ſelve hout van daen quam. Op den 21. in den daegeraedt ſaegen ſy landt, en vermoeden het ſelve Vaygats te zijn, leggende het ſelve ooſt ten zuyden van hen. Het was een fray verheven landt; maer ter oorſaeck van den Nevel, konden ſy de rechte ghedaente daer niet van ſien. Sy giſten naer hun zeylen, dat dit Vaygats omtrent dertigh mijlen weeghs van Pitzora gelegen was. Een overkometende miſt, benam hen weder het geſicht daer van , maer teghen den middagh klaerde het weder op, en alſtoen ſagen ſy het land omtrent dry mijlen weeghs, ooſtelijck van hen leggen, en vonden daer de hooghte van 70 graden 20 minuten. Sy ontmoetten daer veel drijf-

houts, en water ſoo ſwart als het binnen waeter in de ſlooten, in Hollandt gemeenlijck is. De Kuſt ſtreckte ſich aen de weſt zijde van Vaygats zuyd zuyd ooſt, en noord noord weſt, noorden ten weſten; en zuyden ten ooften; oock noord en zuyd; omtrent ſeven of acht mijlen in de lenghte.

Wanneer ſy daer langhs heen zcylden, vertoonde het ſich als een ſchoone landtsdouwe, gaende van langer handt op, maer boven op ſich als vlack uytſtreckende, over al wel groen bewaſſen, maer ſonder geboomte. Het was aen de Zee-kant rudigh en klippigh; op ſommige plaectſen gheheel als van graeuwe ſteen, op andere met afgaende ſtrandden, die ſich mede grauwachtingh vertoonden; hier en daer van de ſtrand af, laegen eenige klippen en rudſen, doch ſoo niet bedeckt, of konden wel geſien worden.

Omtrent noord weſter Son quamen ſy by den eerſten hoeck, en ſagen by de waterkant twee kruycen ſtaen; het geen vermoeden gaf, als of daer menſchen omtrent waeren; en om daer kenniſſe van te krijgen, roeyden ſy met hunne Jachten daer eens naer toe, en ſaegen, daer by komende, dat het Ruſſiſche kruycen waeren; die op ſeeckere tijden des Jaers daer gewoon zijn te komen, andere blijck van volck of huysen ſaegen ſy niet. Sy wierden eyndelijck evenwel een man ghewaer, daer ſy naer toe liepen, en dieſe bevonden een Lappe te zijn, maer ſy konden hem niet achterhaelen, hy, loopende als een hart, hoewel naer hun en der Ruſſen gewoonte, al waggelende over en weder, als of hy aen beyde zijden manck was. Het landt in ſich ſelven vertoont ſich vermaeckelijck en groen, vlack genoegh, behalven aen eenige oorden, daer het een weynigh heuvelachtigh is. Hier en daer ſtaen eenige ſtilſtaende wateren en moeraſſen, die van de afwaeteringh van

Befchrijvingh daer van.

De Sonne ſoo rood als bloed.

Krijgen het landt van Vaygats in het gheſicht.

het sneeu voort komen, men vind'er mede gebloemte van veelderhande slag, en eenighe van een seer aengenaemen reuck, maer meestendeel een versengt groen kruyt, van geen vastigheyt, maer gelijk mede op Kilduyn veenachtigh, of gelijk als mos van de boomen, dat sich laet begaen, ghelijck of men op pluymen en kustens gingh; zijnde op sommighe plaetsen noch moerassigh, weeck en natgrondigh; sy saegen daer geen ander gedierte als twee Reen loopen, hoewel sy evenwel verscheydene voetspappen en gebeenten daer van vonden leggen. Gevogelte was'er mede seer weynigh.

Sy vonden daer een seer bequaeme Baye om te ankeren, leggende aen de west-zijde van het Eylandt, voor de welke sy het met hun schiepen, op tien vadem steck grondt, geset hebben, sy bevonden aldaer de hooghte van 69 graeden 45 minuten. Sy gingen tegen den avont van daer weder zeyl, naer een anderen hoeck, omtrent vijf mijlen van daer, zuyd oostelijck aen. Op desen hoeck, of eerder een van de aenleggende Eylandkens, vonden sy weder twee houtte kruycen, van maecksel als de voorgaende. Sy zeylden van daer, tot omtrent de Son in het noorden, wanneer sy recht voor een open quamen, hebbende omtrent een mijl in de breedte, maer in het midden, soo veel sy merckten, lagh een Eyland, het welke sich in de lenghte ghelijck de Kust streckte, soo dat daer door, als twee openingen gemaect wierden; zijnde het gat van de zuydzijde evenwel breeder en wijder in het aensien, als dat van de noordzijde. Vorders van het zuyder gat af, scheen de Kust weder zuyd oost te loopen.

Desse openingh nam *Jan Huygen* naer al de teekenen van de hooghte des pools en andere omstandigheden, aentonts voor de enghte van *Vaygats*, en

oordeelde derhalven dat men het verder most ondersoeken: Maer *Cornelis Cornelisz. de Admirael*, hoewel hy *Linschooten* niet gheheel konde teghensprecken, oordeelde evenwel, men most soo lange als de kust soodanigh liep noch verder ondersoeken, doch ondertusschen dese gemeende door tocht voor een waerborgh houden, om de selve wanneer sy, de kust weer oost en westwaert loopende, weder om hadden te keeren, die naerder te ondersoeken.

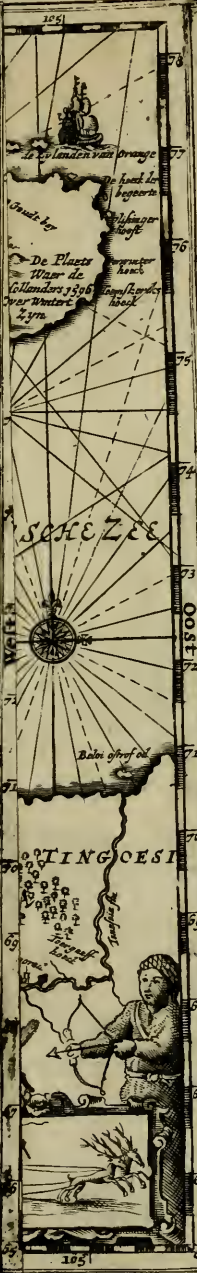
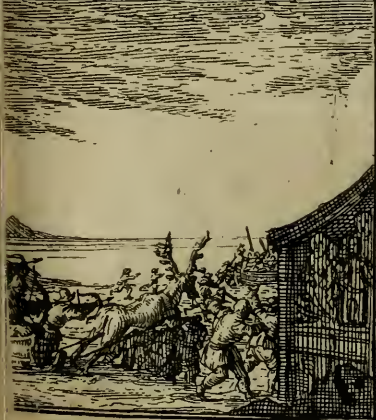
Aldus liepen se met een slappe koelte het gat voorby, zeylende den geheelen nacht de kust langhs; die sich zuyd zuyd oost aen streckte, soo verre men beoogen konde. Sy saegen recht voor het gat dry of vier van die Zee-gedierten, die sy *Morse* of *Zeepaerden* noemden, en nu *Walrussen* genoemt worden; staende met het hoofd en den hals boven het water, hun verwe was rosachtigh, en twee geweldige tanden staecten hen nederwaerts geboghen, ten monde uyt, daerse seergroot geweldt mede konnen doen, mede aen de klippen hanghen, en soo vier en twintigh uren over een boegh slapen.

Zeylende aldus de kust langhs, met een slappe koelte, en veeltijds stilte, begoft sich de selve weder zuyden ten oosten en zuyden en zuyden ten westen te strecken, ghelijck sy nu oock weder Zee-stranden en vlakke wateren begonnen te krijgen, invoegen sy op een mijl van landt, niet boven seven, ses en vijf vademen diepte hadden. Sy saegen zuydwaert aen voor hen uyt, wel roock op gaen, maer geen land, ter oorsaek van de laegte; waer door sy vastelijck meenden, dat sulcks het vaste landt was, dat sich zuydwaert heen streckte, en alsoo een inwijck maecte, die weder by *Pitzora* most uytkomen. Sy vonden de hooghte van 69 graden 13 minuten, en waren nu albereeds naer gissingh tien

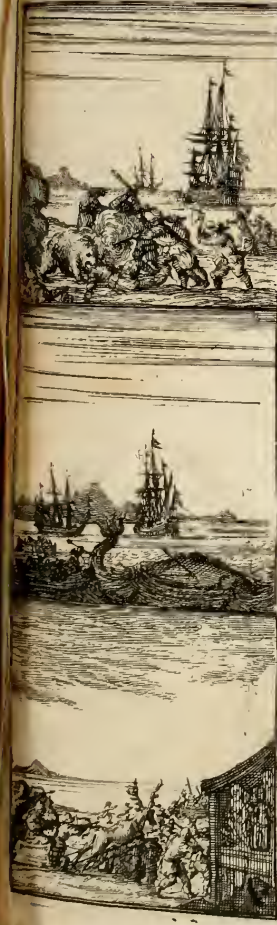
Die se
voorby
vaeren.

Vertoning
van de
enghte
Vaygats.

of

NOVA ZEMLA
 Wegs als stract
 der Samoïden Ider
 der naekere
 afsekteat

of elf mijlen weeghs het gat voorby ge-
 vaeren, en begooten nu te sien, datse
 geen voordeel deden, en dat sich het
 land meer en meer zuydwaerts en zuyd
 zuyd west uytbreyde, waer over sy, ge-
 loovende daer niet te sullen vinden, be-
 slooten weder te rugge te keeren naer
 het noorden. De Son ghingh dien selven
 nacht weder in het noord noord oosten
 onder, maer quam een weynigh daer
 aen in het noord noord oosten ten
 noorden weder op, zijnde de eerste rey-
 se van den 17. July af, dat sy hem uyt
 het gesicht verlooren, op welcken dagh
 sy dat licht alder-eerst den gantschen
 nacht behielden; zijnde toen in de ge-
 westen van Loffvoet, aen geene zijde
 van de Noord Caep.

Sy komen eyndelijck weder aen en
 in de enghre Vaygats, liepen het gat
 in, tusschen twee hoecken lands, heb-
 bende de breedte van een kleyne mijl,
 en sich oostwaert in streckende. Het
 landt was van beyde zijden niet te hoog,
 maer vlack en groenachtigh boven op;
 voorts kael van geboomte, gelijk al de
 andere ghewesten daer omtrent. De
 zuyd zijde, die sy voor het vaste landt
 naemen, was, soo het schein, in het
 eerste in komen zandachtigh, hebben-
 de wat van het landt af, veel ruds en
 klippen; maer inwaerder begoft de sel-
 ve kust wat steenachtigh te worden.

De noordzijde, daer men oordeelde
 het Eylandt van Vaygatste leggen, was
 een weynigh steylder aen te sien; maer
 oock vlack boven op, hebbende oock
 aen de waterkant grauwwachtige Arduyn
 klippen, en op sommige plaetsen als
 afgeheickt landt. Op den uyttersten
 hoek, stonden veel kruycen, een teec-
 ken dat daer wel Russen quamen, hoe-
 wel sy noch volck noch huysen konden
 vinden. Sy dan liepen daer in, houden-
 de soo veel als sy konden middewater,
 in het laveeren, en sich het naeste aen
 de noorder kant; om dat sy die de steyl-

ste oordeelden te wesen, en oock om
 dat de windt uyt den noorden was. Sy
 vonden in het eerste inkomen negen en
 tien vademen; en daer nae vijf of ses
 vademen; maer of dit misschien een
 banck zy geweest, sy kregen terstondt
 daer aen weer acht, negen vademen,
 al harde en niet te schoone grond. Ter-
 wijl sy aldus inzeylden, scheen het hen
 toe, als of het een stuck weeghs voor
 uyt met landt achter toe liep; waer
 over, dewijl het een weynigh rouw we-
 der was, sy goed vonden het ancker uyt
 te werpen; om met de jachten, en min-
 der gevaer, naerder ondersoeck te doen.

Sy setten het by de noorder wal, zijn-
 de wat meer als een half mijl in het gat,
 en sonden aenstondts de jachten naer
 binnen om ondertoeck te doen. Sy ge-
 voelden een geweldige stroom uyt den
 oosten seer snellijck naer het westen te
 Zee-waert in loopende, waer door sy
 gewisselijck oordeelden het selfde een
 doorganck te zijn. Hebbende een wey-
 nigh geanckert, saegen sy met de harde
 stroom, weder een groot geweld van
 ys, langhs de zuyder wal tzeewaert in
 drijven, het welcke sy, zedert het ver-
 laeten van Pitzora weynigh gesien had-
 den, en derhalven verhoopten quijt te
 zijn, en hen nu vry tegen de gissingh
 gingh; oordeelden oock, indien het
 een doortocht was, datter noch al vry
 meer most achter sitten. Sy bevonden
 dat daer het water, door de stroomen
 die uyt den oosten quamen, wiesch,
 het geen hen noch te meerder van een
 doortocht verseeckerde.

Een weynigh naer den middagh, qua-
 men de jachten weder aen boort, en
 brachten goede hoop mede, van het gat
 te kunnen door geraecken; sy seyden,
 dat, hebbende omtrent twee mijlen
 weeghs gevaeren, sy een Eylandeken
 van omtrent een half mijl groot hadden
 gevonden, daerse geen gewas, maer wel
 eenighe voetstappen en teekenen van

Gelegent-
 ley van
 t Sonne-
 icht.

n loopen
 an de
 tract
 Vaygats.

Beschrij-
 ving daer
 an.

Onder-
'oeck daer
van ghe-
daen.

Rhinnen of Reen, en eenige vogelen hadden waergenomen. Aen de oost en zuyd zijden van het selve, hadden se weynigh diepte, met een vlacte grond gevonden; maer van daer af, noorden en noord oost aen, waeren sy weder in de diepte geraeckt, en bevonden dat sich het gat noord noord oost uytwaerts aen streckte, en in een ruyme Zee cyn-dighde, soo veel immers als sy konden bemercken; zijnde door de donckerheyt en het sneeu verhindert, het nauwste ghesicht daer van te hebben, doch hadden gesien, dat het water weder van een blauwe verwe wierdt, ghelijck de Oceaan over al is, verschillende derhalven veel van het water, dat sy aen beyde zijden, langhs het landt heen onder-vonden, dat teerachtigh en brack, en niet volkomen sout, als het andere blanke water was. Dit veroorsaecte een algemeene blijdtschap. Sy waren oock aen de noordzijde van het gat, aen land geweest, daerse een houten kruys, en naerblijfels van gestoockt vyer hadden gevonden, beneffens veel klippen en vallen in de aerde gemaect, om Vosschen, Maters en Sabels in te vanghen; sy hadden oock menighte van Reen of Rhinnen-hoornen ontmoet, sommige met hoofft met al, maer tot de beenen toe, door wolven en beyren, gelijk men vermoede, afgeknaecht. Sy voerden oock het hoofft van een Mors, of Walruffe, met de tanden en geheelen hals daer aen vast, te scheep, het welcke noch in het Vaderlandt gebracht is geworden.

Den stroom in dese Straet (die *Jan Huygen* den naem van de Straet van Naf-souw gegeven heeft) dreef geweldigh aen met seer veel ys, waer door het Schip van den selfden *van Linschoten*, nie-sonder gevaer en kerven van kabels en touwen, weer te rugge het gat uytgedreven wierdt.

Sy gingen op den 27. aen de noord-

zijde van de Straet eens aen landt; daer-se op den Noorder hoeck wel dry of vier houte, en uyt den rouwen gemaecte beeldekens, van mans en vrouwen gedaente vonden, diese voor afgoden van de Lappen, Finnen, of inwoonders van dat landt naemen, of dat soo menighmael een van de hunne sterft, een beeld daer van of voor, by den hoop gebracht wordt; sy vonden daer oock een baere, met beeldswijfe gesnedene voeten, echter was'er geen teeken van begravingh, maer wel een deel Rhinnen hoornen. Meerder konde men van huysen of menschen niet vernemen, datter echter menschen moesten zijn of komen, was uyt dat voorgaende, lichtelijck te besluyten. Men gaf dat dan den naem van het Afgoden landt, op het welcke sy noch een staende water, taelmelijck groot van versch water vonden, komende, als gefeght is, van de afwattering van de sneeu.

Sy hadden die daegen hart weder, en op den 29. quam sulck een geweldt van ys, en een stuck van wel een half mijl groot uyt de Straet drijven, soo dat de Admirael, die het noch binnen het gat gehouden hadt, meede daer van daen, en daer uyt most. Des Admiraels volck was aen de zuyd zijde aen landt geweest, zijnde negen of tien in 't getal, sy vonden een hutteken, met macht van beelden, maer die wat netter ghemaeckt, als de andere aen de noordzijde waren, (die maer twee gaeten, in de plaets van oogen, een kerf in de plaets van den mont, en een heuveltje voor een neus hadden) hebbende de oogen en de tepels der borsten van tin ghemaeckt. Sy hadden niet langh daer op gesien, of vernamen een man, op een sdeede met dry Rhinnen daer voor, te komen aenrijden. Sy gingen naer hem toe, en vonden dat hy een boogh met pijlen by sich hadt. Dese siende dat de onse alleen spietsen in de hand hadden

Afgoden
landt.

Ontmoe-
tingh daer
en landt.

Straet
Vaygars
de Straet
van Naf-
souw gehee-
ren.

leyde ſijn boogh neder, en greep oock een ſpiets, die hy by ſich hadt; als ſchijnende de onſe geen voordeel te willen geven, of oock ſelve te hebben. Hy ſiende dat ſy alle op hem aendrongen, ſprongh om hoogh, en maecte een geweldigh geſchrey, waer op de onſe uyt en dat wel by de dartigh ſleeden met mannen ſaegen opkomen, die hen by naer omringelden, en den weg naer de boot aſſneden; maer deſe een moed nemende, braecken daer door, terwijl de andere, vrefende miſſchien, datter ergens van de onſe eenige verborghen laegen, achterwaerts weecken. De Hollanders dan geraeckten in het Jacht, en metter haelt van land, maer vijf van deſe menſchen quamen op de ſtrand, en ſchoten eenige pijlen naer de onſe, doch raecten niemandt, om datſe haelt buyten ſchoots waeren. Hoedanigh deſer lieder geſtalte of gewaed was, konden ſy niet wel zeggen, ſoo groot was hun verbaeſtheyt.

Op den laetſten July voeren ſy met het Jacht weder uyt, om den uytgangh van den doortocht te ontdekken; vonden in het midden van de Straet, een kruys op een hoeck ſtaen, waer door ſy die den naem van kruys hoeck gaeven. Van deſe kruys hoeck, ſtreckt ſich de kufte noord noord ooft uytwaerd aen, naer een anderen hoeck, dieſe (ter oorſaek van eenigh geſchil onder hen) den twiſthoeck noemden; de nette beſchrijvingh vordér van deſe enghte, kan de Lezer in het breedt verhael van onſen Schrijver *Jan Huygen van Linschoten* vinden, wy ſien meeft op het gevolg, het welcke foodaenigh is. Sy ſteecken weder de enghte in, vernemen aen de zuyd zijde menigte van volcks, zijnde die geene die de onſe aengerant hadden; varende den kruyſhoeck voor by, vondense blaew en peeckel ſout waeter; komen daer op aen den twiſt hoeck, daerſe om de miſt bleven ſtil

leggen, en ondertuffchen, tot een teecken van het driif hout, datſe daer vonden, een Maſt oprechten.

Alhier als ten eynde van de Straet leggende, ſaegenſe weder de geheele Zee, van uyt den noort ooften en noort noort ooft af, t'eenemaal met ys bedeckt; dat men nu geloofde van Nova Zembla af te komen, alwaer het, het gantsche Jaer over moſt leggen.

Tegen den avont voeren ſy met het Jacht van den twiſt hoeck af, ſteeckende dwars over nae de ooffer wal, om mede den uyerſten hoeck, van het ſelfde land te onderſoecken. Sy kregen tuffchen beyden, in het over zeylen, ſeer hol en blauw water, tot een bewijs dat het een openbaere Zee was; komende aldus by land, ſaegen ſy daer boven op twee of dry perſoonen, met een deel Rhinnen, van de welcke, ſoo haelt ſy aen land waren, twee of dry op de klippen, om de onſe te ſien, quamen geſloopen. De onſe riepen hen toe, datſe hen ſochten te ſpreecken, doch kregen in het eerſte geen antwoordt; maer als de onſe ſich aenſtelden, als wildense aen landt ſpringhen, vingen ſy aen te ſchreeuwen en heen te loopen. Sy dedden hunnen Rus, dieſe, alſegeſgt is, mede genomen hadden, met noch een man aen landt ſpringen; doch ſonder geweer, om hen de ſchrick te benemen, laetende al de anderen in het Jacht. De Rus op het landt gekomen zijnde, riep hen in ſijn ſpraek toe, dat ſy ſouden blijven ſtaen; hy wilde met hen, in vriendschap ſpreecken; en ſy ſiende datſe ſonder geweer en ſoo weynigh in getal waren, quamen al ſchoorvoetende by hen, maer met de pijlen op den boog gereedt, en omdraeyende oogen, als die vreeſden overvallen te worden; gelijkſe oock noch twee of dry van hun op de waeterkant als ſchildtwacht ſtelden.

Die van het Jacht ſonden hen brood en

Aen-
ſpraek van
volck.

Kruys
hoeck.

Eerſte
tocht in
de ſtraet.

en kaes toe, datſe met grooten ſmaeck aten, en blijdelijk ontſingen, waer op wel veertien of vijftien, ſoo oud als jong, by malkander quaemen. Die van het Jacht quamen daer op met hun vier of vijven, by hen boven op het landt, die ſy, met buygen en neygen van hun hoofden, groote vriendschap en genegentheyt toonden, houdende evenwel hunne ſleden ghereedt, om, of men iets quaets voor hadt, daer op te ſpringen, en ſich wegh te maecten. Sy lieten de onſe hunne boogen wel ſien, maer wilden de pijlen niet van ſich geven.

Sy vraeghden naer de gelegentheyt, en kregen tot antwoordt, ten minſten ſoo veel hen de tolc konde verſtaen, dat deſe maer een kleyn Zee was, maer daer door zijnde, hadden ſe een groote en wijde te verwachten. Hen wierdt gevraeght, of ſy onderdaenen van den Czaar van Moſcovie waeren, maer ſy betuyghden hem niet te kennen. Sy gaeven andere berichten meer, onder anderen ſeyden ſe van het ys, datter over tien of twaelf dagen geen meer ſou zyn, en dat men dan noch ſes weecken ſonder vorſt ſou weſen, maer na dien tijdt begoet het weder te rijpen.

Dit volck hier aen de Straet van Naſſou wonende, wordt Samoieden ghe-noemt; ſy waren niet groot van geſtaltenis, plat en ſeer leelijck van aengheſicht, k eyn van oogen, en ſonder baert; dewijl ſy de ſelſe, als tot een frayigheyt, uyttrecken; hun peck ſwart en glat hayr hingh hen tot over de ooren. Hun verwe was ghelijck die van de Spaenſche Mulaten, zijnde de bruyngheyt in den grond als roſchachtigh aen te ſien. Hun klederen waren van vellen met het bont nae binnen, en het blooten nae buyten gekeert. De handſchoenen waren aen de mouwen vaſt, en alſoo lichtelijck uyt en aen te trecken, gelijck mede hun kappen of keuvelen, dieſe op het hoofd dragen, aen den rok vaſt waren, ſommi-

ge hadden oock bonte luyven, gelijck de Embder vrouwen hier te landt draegen op het hoofd. De broecken quamen ſlegt en eſſen, van boven tot beneden toe. Hun bogen en pijlen, waren die van de Perſianen niet ongelijck. Voor de reſt waren ſy rap en vaerdigh, flux van leden in loopen en ſpringen; ſich in het wacht houden niet keerende, maer vaerdigh omſpringende. Hun ſleeden verſchilden in maeckſel van die van de Lappen en Ruſſchen op Kilduyn, als zijnde meeſt waegensgewijs opgeboeyt.

Naer een tijdt langh geſprecks, wierd wederzijds aſcheydt genomen, latende de Hollanderen in het ſcheyden een trompet blaefen, waer voor ſy in het eerſte verſchrickten, en wegh wilden loopen, maer verſtaende dat het een reecken van vriendschap was, quamen al te ſamen op den oever, ſtreecken hun kappen van het hoofd, neyghden en bogen ſich, met een gejoel en handgeklap, tot een vaerwel. De onſe voceren met dit bericht weder nae boordt.

Op den eerſten van Auguſtus ghe-raeckten ſy met een zuyden windt en goedt weder gheheel de kruys en twiſthoek voorby, maer vonden het alles vol ys te leggen. Sy liepen echter door klaer water, van den twiſthoek, ooft over, nae den uyerſten hoek van de ooiter wal, alwaer ſy tot op een vierdendeel mijs en minder aengekomen, ſeven vademen diepte vonden. Sy ondervonden, dat ſich deſe hoek van het vaſte land aſcheyde, een kleyn Eyland uytmaeckte, en ſich omtrent een Gotingh ſchoot van het landt aſcheyd. Sy ſonden daer het Jacht heen, om daer een Caep met een ton op te ſetten, en werpende aldaer het loot uyt, bevonden dat het op het minſte ruym twee vademen diepte hadt, in voegen het aldaer ſeer bequaem was, ter noot, te leggen; zijnde beſchut voor alle winden, dewijl het hoogh, maer niet boven een vier-

Vordere
aentocht.

Ton hoek.

Bericht
van de
Straet en
Ta tari-
ſche Zee.

Befchrij-
vingh der
Samoie-
den.

Maelsons Eylandt.

dendeel mijls groot was. Sy gaeven dit den naem van Maelsons Eylandt, naer Doctor Francois Maelson, en den hoek den Ton hoeck.

Wanneer sy den ton hadden opgerecht, naemen sy hun loop, langhs de kust oostwaert aen, met een westen en zuydwesten windt, schoon warm weder en slecht waeter; en quaemen soo geheel buyten de Straet van Nassau, in de ruyme Tartarische, of nieuwe Noort Zee, die in verwe, water, wijde, en schijnsel, sich t'eenemaal als de Spaensche Zee vertoond; soo dat men heeft te oordeelen, dat de selve (sonder wichtige veranderinge) sonder twijfel sich naer China en Japon uytbreidt. Sy zeylden aldus vier mijlen weeghs langhs de Kust, die over al schoon is, omtrent een vierdendeel mijls van landt, op seven, acht, negen en tien vadem diepte, vertoonende sich het selve slecht en effen, sonder veel bochten of inwijcken. Naer een vaert van omtrent vier mijlen, saegen sy het landt weder een stuck weeghs zuydtwaerd in steecken, maeckende een grooten inwijk, die daer nae weder aen de andere zijd, soo verre men kon beoogen, scheen uyt te komen, gevende een schijnsel van een Eylandt, maer sy konden het soo gewis niet weten, dewijl sy, ter oorsaeck van de windt, van de kust moften afwenden.

Ondertuffchen saegen sy weder, van alle kanten, soo by landt als tzeewaert in, een groote menigte ys drijven, dat hen een verbaestheyte in het aenschouwen aenbracht, en schotfen daer onder als geheele Eylanden met heuvelen en bergen daer op, die hondert jaren out, en onmooghlijck om te konnen smelten scheenen; met eenen kregenfe weder een oostelijcke windt, soo dat sy het van de kust tzeewaerd in moften wenden, daerse op omtrent anderhalf mijl tachtigh vademen diepte vonden, met

een recht blauw lazuer water, het geen verseeckering genoegh van een afgrond, en een ruyme Zee scheen te geven. Een mist, hun meeste quellingh, overviel hen oock alhier, waer door sy weder niet van sich konden sien.

Tegen den avondt liep de windt weder zuydelijck en zuydwest, doch met een slappe koelte, soo dat sy weer langhs het landt heen zeylden zuyd zuyd oost en zuyd oost aen, sonder eenige stroomen of openingen op het landt te sien. Sy zeylden noch al dien dagh en den volgenden nacht door het ys heen, dat de geheele Zee over in groote menigte dreef, en een yslijck aensien gaf. Sy saegen oock dien nacht een Sterre in het zuyd zuyd westen, zijnde de eerste die sy, zedert sy den Noord kaep gepasseert waren, hadden gesien; den Maen konden sy evenwel niet sien, hoewel de selve als toen vol was.

Op den tweeden duerde noch al de selve windt met goet weder; sy hadden noch al even veel ys, de geheele Zee over, zeylende al, niet boven een vierdendeel mijls van de wal, oost zuyd oost daer langhs heen; vindende het selve noch al laegh en vlack, als voor heen; niet steenigh, maer vlack aegaende, en aen de waeterkant, soo het scheen van wit sandt; en de diepte op ses en seven vademen sandtgrond; alte saemen een schoone kust; maer geheel geslooten, sonder eenigen stroom of openingh te hebben. De Zee selve was soo helder en klaer, dat sy op seven en acht vademen de grondt bequaemelijck konden sien; jae de krabben daer op telcopen. Zeylende aldus tot over middagh, vondenfe hoe langer hoe meerder ys, soo dat sy sich daer rontsom in bevonden, sonder ergens eenige openingh te sien, als alleen dien wegh diefe gekomen waren, waer door sy van noodts wegen gedwongen zijn geworden, weder te rugge te keeren; invoegen sy voorna-

Klaere diepte.

E e e men,

Komst in de Tartarische Zee,

Menigte van ys al daer.

Worden
gedwon-
gen te
rugge te
keeren
voor het
ys.

men, eenmael te ondersoecken, of sy met tzeewaert in te loopen, geen beter middel, om door te komen, souden kunnen vinden; alsoo d'er langhs de wal, soo het schein, geen hoop toe was. Sy hadden nu langhs de kust, naer hun gissingh, seventien of achtien mijlen van de Straet afgezeylt, sonder datse oyt eenigen schijn van Rivier, Haven, Bay of Eylanden konden vernemen; om hun Schip daer in of achter te bergen.

Sy naemen dan hun loop weder te rugge, met een slappe oostelijcke wind, zeylende noort noort west, en daer na tegens den avond noort en noort noort ooft aen; dewijl de windt wat ruymde tzeewaert in; geduerigh door het ys heen, heen en weer, met loeven en draegen, en dat den meesten tijdt, in sulck een mist, datse qualijck een schips leyghte voor uyt konden sien. Aldus zeylden sy den geheelen dagh, sonder ergens eenige openinge in het yste konnen vinden; maer in tegendeel, hoe sy verder in Zee quamen, hoe sy meerder ys vonden, en daer geduerighlijck, door den mist of zeylden, soo dat het somwijlen al schudde en beefde dat op of aen het Schip was, en het gheluckte hen, datse meest stil weder hadden, souden het anders slecht genoeg gehad hebben.

Sy streecken cyndelijck de zeylen, en lieten de Scheepen soo met het ys, op Godts genaede heen drijven; eyndelijck, nae datse soo een wyl gedreven hadden, klaerde het eens weder op, maer sy saegen het noch rontom over al vol ys leggen, soo dat het een groote witte Zee schein te zijn, waer door sy sich ten laetsten genootsaeckt vonden, weder den wegh naer Vaygats op te soecken. Aldus zeyldense den gheheelen nacht alleen met de fock, om niet te veel vaert te maecken. Naerden mid-dagh kregense een grooten regen, doncker weer en westelijcke winden, en

dat duerde tot des anderen daeghs toe:

Terwijl sy aldus door het ys henen voeren, saegen sy sommighe Morfen, Zee-paerden, of Wal-russen op de sichten leggen. Yemand van des Admirael's volck schoot een daer van met een koegel daer af, en sy menende dat hy hem genoegh getroffen hadt, om hem te krijgen, setten het Jacht uyt. en vervolghden hem soo nae datse hem noch een harpoen in het lijf joegen, en alsoo een goede wyl, met bots genoegh nae sleypen: evenwel konden sy hem noyt overweldigen, dewijl hy sich soo geweldigh weerde, dat hy al die in het Jacht waeren, overghenogh te doen maeckte, ja tegens hen aenvloogh, grijpende de haecken, daerse hem, benefens riemen, mede te keer gingen, met sijn pooten, en de yfers geheel krom blijtende, slaende oock sijn tanden over het boordt heen, om de schuyt om te haelen, soo datse hem qualijck van het boordt konden weeren, en eyndelijck noch blijde waren datse hem verlieten, nae datse wel anderhalf uer met hem, hoewel gewondt, en niet als bloed uyt-blafende, gevochten hadden, toonende genoeghsaem het groot geweld van dit Zee-gedierte, dat van andere genoegh beschreven word.

Sy hadden op den darden wat minder ys en wat klaerder water, met westelijcke winden, maer noch een geduerige mist; zeylende aldus tot aen den avont, saegen sy westwaert van hen landt legghen; en aldaer dacht hen, datter een open gemaect wierdt, dat sich als een Rivier of Haven vertoonde; het welke sy beslooten nauwer te ondersoecken, om daer eenige rede te vinden, alwaer sy het klaer weder souden hebben mogen verwachten; en ondervinden, hoe het met dese ys vloedt sou afloopen. Sy dan komen tot op een musquet-schoot aen de wal op 20, 18, 16, en 10 vademem steeck grond; en daer dicht

Gevecht
met Zee
dieren.

't Ontdec-
ken van
een goede
haeven.

by

Het Staten Eylandt. by komende, saegen dat het sich als een Eylandt op dede, gelijk het oock daer nae bevonden is, te zijn, en het Staten Eylandt genoemt wierdt.

Sy waeren dit van te vooren voorby gelooopen, en liepen daer nu aen de oost zijde by in, settende het onder de noordooster hoek in een Wijckskén; voor een Singel strandt; op vijf vadem diepte, steeckgrond; een steenworp van de wal af. Dit Eylandt leghet van de Straet van Nassou, naementlijck beoosten Maelfons Eylandt, ruym vier mijlen weeghs; heeft in het aensien van buyten, omtrent een mijl in de lenghte, met een vertooninge als het vaste landt selve, het magh omtrent de twee mijlen in den omganh hebben, en is van een schoon Canael, over al van goede diepte, beset, legghende omtrent een half mijl van het vaste landt. Sy vonden alhier een slaghe van bergh Cristal, met stuckskens, gelijk of het gesleepen diamanten waeren geweest; van verschedene gedaenten, den eene punts, den ander tafelsgewijs, en soo voort, gelijkelike diergelijcke dingen, op het Eylandt van Maelfon mede gevonden hadden.

Sy voeren op den 4. des naermiddags eens aen landt, vonden daer twee houten afgoden, Rhinnen-hoornen, gheklooft hout, menighte van drijfhou, een slaghe van Eenden als Rorganfen en Bergh-eynden, en teekenen van Vofchen en ander ghediert, maer anders geen levend schepfel; sy hadden somwijlen noch eenighen ysdrift in dit Canael, en somwijlen niet.

Op den negende, siende dat het ys in Zee begoft minder te schijnen; oock dat de tijdt vast doorgingh, hebben se met malkander beslooten, noch eenmael een tocht in Zee te doen. Sy dan zijn, omtrent den middagh, met een westelijcke wind, maer een donckere en vochtige lucht tzeyl gegaen; buyten het gat zijnde, wenden de stevens tzeewaert

in, noord oost, en noord oost ten oosten aen, hadden voor een uer of twee, schoon en helder water, en vernaemen hoe langhs hoe minder ys, ja selfs wierden tegens den avont geen ys met allen gewaer, hoewel hen de nevel niet toeliet verre van hen te sien. Hebbende gezeylt tot omtrent acht mijlen van de wal, vonden sy de diepte van hondert twee en dartigh vademen, met schoone kleygrond, het geen hen weder een nieuwen moedt maecte. Ondertusschen klaerde het weer wat op, het geen hen weder een geheele streck ys, sich aen beyde zijden in het lange uytstreckende, vertoonde; soo verre als men af konde sien; maer alsoo het meest afgebroockene morselen waren, geraeckten sy daer metter haest door, en quamen weder in de ruyme Zee, soo verre men konde uyt sien, en van de Raa beoogen. Het water begoft sich oock te verheffen en holder te gaen, als het ter oorsaeck van het ys gewoon was, het welcke hen een nieuwe moed gaf, en als in verseckeringh van een goed gevolgh stelde.

Sy zeylden aldus den geheelen nacht over, altoos met een doncker en mistig weer, nemende den cours meest oost of oost ten noorden, als oock ten zuiden aen, om dat de wind scherpte, en sy derhalven hun loop t'zeewaert in niet konden volgen, gelijk sy wel gewild hadden, sonder evenwel eenigh ys te gemoeten, of eenigen schijnfel daer van te sien; invoegen sy nu aen een geluckige doortocht tot China toe, niet meer twijffelden; en wenschten op die reyse voor sien te zijn geweest, om die eenmael volbracht hebbende, met een volle geluck en een voltrocken tocht, weder in het Vaderlandt te keeren.

Sy maeckten nu reeckening omtrent dertigh mijlen weeghs van Vaygats af in Zee te zijn. wierpen het loot uyt, en bevonden maer acht en twintigh, twee glaesen daer na een en twintigh, en noch

Schoone hoop van gevolgh.

Bergh Cristal.

Hervatte oecht in Zee.

twee andere daer nae niet boven de feventien vademen , al te saemen steeckgrond ; hebbende als toen een goede wijle zuyd oost aengezeylt ; waer door sy bemerkten , dat sy door dese oostelijcke en zuyderlijcke steveninghen , weder de wal moften genaecken ; als mede dat het landt alhier naer het zuyden toe , een grooten inwijck , of anders een groote en geweldige wijde Rivier most hebben . Het bleef op de diepten van 13 , 12 , 11 , en 10 vademen een goede wijl tijds , tot dat sy quamen op seven vademen , wanneer sy landt voor uyt sagen leggen , zijnde een mijl weegs of daer omtrent daer af , streckende sich de kust soo verre sy konden bemerkken , meest noordoost en zuydwest , soo langhe syaen beyde zijden konden beoogen ; zijnde al te saemen een vlakke witte sandt strand , met een schoone kust , gelijk het land en de kust van Pitzora . Binnen in het land saegen se hier en daer lanckwerpige , vlakke en swartachtighe heuvelen , maer ter oorsaek van den dijs en damp , konden sy daer het rechte bescheyt niet of sien . Sy saegen oock noordoost aen een open gelijk als een Riviere , die sich een goed stuck weegs te landewaerts scheen te strecken . By den mondt van de selve Rivier , saghen sy sommige barningh van water , maer de rest , scheen al te saemen suyver te zijn . Hen docht niet dat die stroom voor Scheepen bevaerbaer was , aengemerckt de vlakke van de grond ; maer datse moet zijn als de Rivieren van Toxar , Colcocoua , Pitzano en Pitzora , van weynigh diepte . In het naerden van de wal , droogde het natuerlijk op , tot op dry vademen , waer op sy het wenden ; denckende gewisselijck , dat sy de Rivier Oby voorby waren gezeylt , en dat het die inwijck was , die sy korts te vooren hadden gevonden , gelijk de selve in een groote bocht , in de kaerten geplaeft wort ; daer sich het land noord

Groote
Rivier
Oby.

Een kleyn
Rivier
beoossen
de Rivier
Oby.

oost streckt , soo als sy het bevonden hadden , gaende naer den hoeck van Tabijn toe . Dit landt , of dese ooster wal , lagh naer hun gissinge , omtrent seven of acht en dartigh mijlen van de Straet van Naffou af , soo dat het niet anders konde zijn , als geseght is .

Sy wenden het voort van de wal af noord west en noord west ten noorden aen , met een harde koelte uyt den noord oosten , met seer hol water , een bedeckten hemel en koude , sonder datse meer ys vernamen , een seecker teecken van dat het te noorden en noordoost aen , een klaer en onverhindert vaer-waeter was . Sy wenden 't den elfden , op het eerste van den nacht , weder naer de wal toe , zijnde op vijf en twintig vademen steeckgrond , settende de Stevens oost en oost ten zuyden aen , wanneer sy , over den middagh weder landt saegen , zijnde omtrent dry mijlen van hen af , op twaelf en elf vademen steeckgrond ; liepen tot op een kleyne half mijl daer op aen , hebbende niet boven seven vademen diepte , en steylder grond , als des daeghs te vooren .

De Kuste was laegh landt ; sonder eenige binnenlandsche heuvelen , aen te sien als het landt van Swetenoes , behalven de binnenlandsche heuvelen , diemen op Swetenoes siet , voorts soo effen of het met een lijn gheschooren was , met een waeter gelijk aen de buyten kusten van Hollandt . By de zuyd wester hoeck daer af , saegen se weder een Rivierken , en oock soose gisten , eenige beesten en dry menschen langhs de strant , maer saeghen daer nae dat het de vertieringh van hun voortganck was .

Nieuwe
Rivier.

Dese zuyder hoeck van het sant lant , datse sagen , en het Rivierken , datse nu ontdekten , lagh naer hun reekeningh , ontrent vijf mijlen van de plaets , daer sy het dien voorigen dagh van afgewent hadden , en alsoo niet verre van de vijftigh

tigh mijlen van de Straet van Nassau , waer over niette twifelen viel , nae de streckingh van die kust , en het landt dat sy eerst langhs liepen , ofdit is de kust en het landt dat van de stroom Oby af , uytwaert naer den hoeck van Tabijn toe loopt; waer van de vlackte en ondiepe gronden , genoeghsaem getuygen , dat het van een inwijck en foodanighen Rivier , sijn oorspronck hebben moet; gelijk oock waer-schijnlijk was , dat het ys , dat sy de eerste mael , aen de zuyder kust , soo overvloedigh ontmoeten , niet uyt der Zee , maer uyt foodanigen geweldigen inwijck voort komt , dat daer , door de Zee en wint , afgescheurt en in Zee gedreven wort.

Het schein , datmen in dese laetste Rivier wel met Scheepen sou konnen inloopen , indienmen sulcks ondernam en de noot sulcks vereyschte . Sy gaeven dese Rivier , als oock de andere hunnen naem , den eenen die van Mercurius , en den ander van de Swaen , tot erkenisse , datse de eerste sijn gheweeft die het tot daer en toe ghebracht hadden.

Alle dese voorverhaelde teekenen nu aenmerckende , en siende , dat sy niet meer hadden te ondersoecken , noch te zewaert , noch langhs de kust , datter gants niet aen te twifelen was , of daer waere een open Zee (naer alle menschelijke vermoeden) sonder verhin-deringh , en dat sich dese kust , in de noord ooste streckinge uytbreydt , tot den hoeck van Tabijn , en van daer , weder krommende naer China toe , oock dat sy een gestadige noordoosten en noorden wind , recht tegen hunnen aentocht hadden , daer beneffens , dat de tijdt vast begoft te verloopen , en de nachten hen te overvallen , en sy niet wisten , wat hen in het wederom reysen , sou mogen bejegenen , als die noch de rechte ervarentheyt van dese landen en gronden niet hadden , beslooten sy met

gemeene stemminghen , hun aentocht weder naer het Vaderlandt te nemen , om aldaer het blijde bericht , van hun goetd gevolg te doen , en wenden derhalven de stevens weder derwaerts.

Onderwegen ontmoetenve veel Walvisschen in dese Tartarische Zee , het geen hen te meerder bevestighde dat het een openbaere Zee was , begoffen oock weder het schijnfel van de Maen en de Sterren te sien , en ghaeckten weder geluckighlyck door de enghete van Vaygats , in het welke sy de diepten van 6 , 7 , 8 , 9 , 10 , en 12 vademen vonden . Sy setten hun cours weder de Straet uyt naer Colgoya , met goetd geluck , daer het minste niet van was , dat de Scheepen van Amsterdam , onder Willem Barentsz. weder by hen quaemen , op welcken tijdt sy by nae op een ondiepte verzeylt waren , alsoo sy de kusten ten naeuften niet kenden ; maer geraecken weder door bysondere genaede van die hen , soo ooghschijnlijk , op dese gevaerlijcke tocht , bewaert hadt , weder in de ruymte , en buyten gevaer ; maer by Pitzora quaemen se met hun twee Scheepen aen de grond , maer door het selfde behulp , daer weder wonderlijck af , hadden onderwegen twee Eylanden den naem , het eene van Mauritius , en het ander van Orangie gegeven . Sy komen ten laetsten weder by Candenoës , vervolgens aen de Witte Zee , van daer by Wardhuys , voorts aen de Noordkaep , en naer een dappere storm , die hen op den achtsten van Herfstmaend beliep , den 16. der selver Maent binnen Texel.

Een Jaer daer aen heeft Jan Huygen de selve reyse met meerder Scheepen , als mede Willem Barentsz. de sijne aengevangen , maer met wat gevolg van d'een en d'ander , is hier voor , soo veel als sulcks noodigh is . aengheroert , die geene , die daer breder bericht van begeert , behoeft sich maer tot de dagteec-

Beslyt van weder te keeren.

Diepte van de Straet van Nassou.

Ontmoetingh der Amsterdamsche Scheepen.

Gevaer van droogten.

Mauritius en Orangie Eylanden.

Weder aen komt in 't Vaderlandt.

teekeningen daer van zijnde, te begeven, om daer sijn genoeg en uyt te haelen.

Wy sullen hier alleenlijck, noch de Oost-Indische ontdeckinghen van het

Zuyder onbekende Landt by voegen; en, als dan ons weder naer Heldendaden keeren, ons genoegende, met dese veranderinghe, tot nieuwen smaeck van den Lezer, te hebben by gebracht.

Ontdeckinge van het onbekende

Z U Y D L A N D T.

BEzuyden den Tropicus Capricorni, of Keerringh van Capricorni, strekt sich in het ronde, en naer den Zuyder Pool, of Assé, een land, dat lange meer door den naem, of enckel gesicht, als door bereysingh en bewandelingh is bekent gheweest, het draeght evenwel hier en daer haer benamingen, die hen van den een en den ander ter loops zijn gegeven. Tegen over het Oost-Indische Eylandt Gilolo, siet men het Terra des Papous, van Jacob le Maire, Nova Guinea, of nieu Guinec genoemt, de Engelsche Ridder Richard Hawkins, dat achter om ten zuyden ontdeckende, vandt aldaer de Inwoonders swart als Mooren, en verscheydene Eylandkens daer rontsom; zijnde met bequame Havens voorsien.

Her Landt Aguada, Sant Jago los Crespos een Eylandt, de Haeven van Andreas, de Stroom der Maeghden, of Virginum, en la Vallena, een kleyn Eylandeken, voor de Stroom van St. Augustijn, worden van Herrera oostwaerd geplactst; beneffens de Rivieren Sant Peter en Paulus, de Haeven van St. Hieronymus, de Eylanden Punta Salida, Mala gente, of Quaet volck, en Madre de Dios, dat by blancke menschen bewoont wordt.

Alvares de Saavedra was de eerste, die in het Jaer 1529 ontdeckte. Hawkins quam daer nae, die zeylende naer de Straet van Magellanes, op veertigh

graeden nae het zuyden quam te verval len, tot voor dit Zuydlandt, het welke hy alleenigh bevandt laegh landt en bewoont te zijn; dewijl hy des nachts veel Vuyren daer op ghewaer wierdt; maer Pedro Hernandes de Quir, en Louis Paez de Torres, hebben hier van naerder ondervindingh gehad. Dese op het landt sels komende, hebben daer verscheydene volckeren ontmoet, van de welke de sommighe bruyen, andere blanck of zaluwe, met alderhande slaghe van hayr, sonder Koninck, sonder Godsdiensst en sonder Wetten waeren, voerende oorlogh onder een met boogen, worp pijlen, knodsen en stoocken. Hun houten huysen hadden daecken van palm boomen blaederen, in de welke eenige aerde potten, weef getouwen, vischnetten, sluyten, trommels, en verniste lepels tot huysraet, tot wercktuigh en cieraet parlemoere beytels, saegen en hals cieraeden, dienden. Nevens de huysen haddense sinnelijcke hoven, en nevens hun Tempelen de begraeft-plaets der doden. Sy hadden kleyne schuyten om mede te vischen, daerse wel mede omgingen; hun broot maecten se van wortelen, gelijk oock elders. Platanen, Amandelen, Nooten, Orangie appelen, Citroenen, Suycker riet, Palm boomen en Wijn daer uyt, Cocos en Obos, die als de queen smaecten, vantmen hier in overvloed; beneffens andere vruchten meer.

Ontdeckingh van Pedro Hernandes de Quir.

Zeden van de inwoonders.

Natuere van het landt.

Varc-

Ontdeckingh van Hawkins.

Varekens, hoenderen, duyven, patrijfen, endvogels, geyten en dierghelijck Vee, was hier soo gemeen als fy in onse gewesten niet konnen zijn; gelijk oock Elft, Tongen, Zalm, Rogge, zeehanen, palingen, fardijnen, garnaet, krabben en diergelijcke zee fchepfelen; onder de welcke oock eenige onbekende viffchen waeren, die in fmaeck en voetsel voor gheen andere te wijcken hebben. Andere ordinaere en gemeene Indifche gewaffen en gommen, gout en filver vint men hier oock; onder de welcke soo de hier lantsche vogels, als quartels, nachtegaelen, distelvincken en dierghelijcke, oock Indifche als pagayen en periquiten fich laeten hoo-

ren. Dese fijne ondervindinge vertoonde de Quir den Koninck Philippus de tweede, in gefchrift, met bygaende vertoonningh, hoe dienftigh het waer daer een volck plantingh op te rechten, maer daer is niet van gevallen: self heeft noyt eenigh Spangiaert fijn vaert daer heen gemaect.

In het Jaer 1642. heeft de Oost-Indifche Maatschappij der Vereenighde Nederlanden twee fchepen, onder het beleyt van Abel Tafman, daer heenen uyt gheruft. Dese op den 12. van Augustus van voor Batavia vertrocken, liepen door de Straet Sunda, naer het zuydlandt, daer komende, vondenfe een dorre wal, met een seer groote barningh van de Zee daer tegen aen. Houdende het de Kust langhs, vant hy een bequamen inham, maer moft door den harden wint weder tZeewaert in.

Hy weder des anderen daeghs daer heen wendende, liep in de Baye, en noemde de felve, naer den naem van Frederick Heyndrick, en de gantsche Kust, nae van Diemen, als toen Generael van de Compagnie. Hy ontdeckte op den 18. van wintermaent daer nae, een seer fchoone haeven, fant een

Chaloup aen lant, die tegen den avont, ghevolgt van een vaertuygh van het lant, wederte rugge quam. Dit naerderende, en mits de duyfternis, niet wel te kennen zijnde, hoordenfe daer uyt een gheschreeuw van een deel grove keelen, en een schel geklanck als dat van een Trompet. Hier teghen schreuden die van de Scheepen weder aen, soo hart als fy konden, lieten de Trompetten hooren, en fchooten een stuck Geschuts af. De landtsaeten verheden hun getier daer op meer en meer, bliefen op een hooren, en keerden soo weder naer landt; maer Tafman deed wel wacht, en fijn geweer vaerdigh houden.

Des anderen daeghs quaemen fy met verscheyde Prauwen twee en twee aen een ghebonden, en over de boorden, met plancken beleyt naer de Hollandfche Scheepen toe. De boot van het Schip Heemskerck met seven Man, moft den eerften stoot uyt ftaen, diese aenranfden, en vier met lange stocken daer van doot floegen, de dry anderen ontfwommen het selfde gevaer. Dit gedaen hebbende, voeren fy weder naer de wal, en dat met fulck een vaerdigheyt, datfe buyten schoots waeren, al eer de Scheepen hun gheweer konden gebruycken.

Tafman nu wel fiende dat hier met dien woesten lantaert niet te doen viel, lichte fijn anker, en gingh tzeyl, hoewel niet sonder van een deel van dese Schuyten gevolgt te zijn, daer hy lufftigh met schroot onder joegh, soo datter verscheyden ter neder vielen; en de rest afhielt.

Dese lieden waeren grof en sterck, stout en onvertsaecht, taenachtigh van verwe; hadden het hayr rontfom op gestreecken, en in een tuyt boven op den kruyn toeghebonden, daer een stijve witte veder op stack; om den hals haddenfe een vierkante plaet, en een lange

Aenkomst
aen het
Zuyd-
land.

Vyand-
fchap der
ingefete-
nen.

Aerd des
volcks.

Hun ge-
waecht.

witte

Tocht van
Tafman
tegen de
Oost-Indi-
fche
Compagnie
daer
heen.

witte streep over den borst, en vierkanten mantel voor aen den krop toe gheknoopt. Hun gheweer waeren meest stocken, sonder scherp daer aen. Om dit ongaftvry werck gaf Tafman dese den naem van moordenaers bay.

Daer na geraeckte hy onder een kleyn klippigh Eylant; daer twee stralen waters van een hooge Rotze, met groot geruyfch in Zee vielen. Hier wiert hy van de inwoonders weder slechtelijck met steen werpen, en dreygementen onthaelt, trocker om de quaede ancker gront weder van af, en quam by twee laege Eylandekens, met hooghe boomen. Uyt een der selver quam hen een vaertuygh met dry geele Mannen aen boort: Tafman, om hen niet af te schricken, deed sijn volck om laegh gaen, wierp een stuck lijnwaet achter uyt de Galdery, waer nae een in Zee sprongh, vischte het op, en leyde het tot danckbaerheydt op sijn hoofd. Sy wierden aldus te met vryer, en quamen tot by het roer, daerse een mes, aen hout gebonden uyt het waeter haelden, waer tegen sy een parlemoere vischhoek, hangende aen Catoene lijn, weder gaeven.

Tafman naerder komende sagh een menighte volcks, met 2. vaentjes op stocken, langs de strand loopen, sy quamen met hun schuyten tot dicht onder het geschut, selfs verstoutte sich een binnen boort te komen: hy gingh met de beenen onder sich op den overloop sitten, en boogh het hoofd dickmael naer om lagh, 't welck Tafman oock dede, die hem met de handt naer de Cajuyt wilde leyden, maer op het baffen van den hond gingh hy weder af, en in sijn vaertuygh. Terwijl voeren een deel inwoonders en swimmen af en aen, brengen de Pisang en Klappes nooten. Sels quam hen de Koninck besoecken, die hen Verckens, Hoenderen, Klappes, Pisangh en andere dingen tot vereeringh bracht. Het

volck ruyde voor spijkers en diergelijcke snuyfsteringh, hun klederen, parlemoere halsnoeren, en andere dingen. Tafman trock een van de Orankays een hembt, broeck en wambuys aen, die niet wist hoe hy 't met sich selven hadt. Het gespeel van Trompetten, fluyten, en violen gaf hen groot vermaeck. Eenighe vrouwen, maer van ongemeene grootte, binnen boort zijnde, toonden sich foodanigh tot de Hollanderen gegengen, datse sich niet ontsaegen, de selve, op een oneerlijcke wijze aen te tasten, jae de mannen selve (die het lijf hier en daer vol varfche en half beloopene wonden hadden, van de welcke sommige noch bloeden, en wel dicht met vlieggen bedeckt waren) porden het volck daer toe aen. Andere hebben breder van hun zeden en lieflijcke tael geschreven.

Sy ontdekten meer andere Eylanden, daer het volck by na dit voorgaende gelijk, maer soo vriendelijck niet, doch veel diefachtiger was. Daer nae ontdeckte Tafman een hooge kust, die sich verre uytstreckte, maer door de swaere stortingh van de Zee, honde hy aldaer niet landen. Sy wenden de Stevens naer Nieu Guinea, en ontdekten op den twee en twintighsten van Lentemaend, een laegh groen land, vol hooghe boomen, daer ontallijcke Eylanden rontsom laegen, maer seer gevaerlijck te genaecken, door verscheyde rifs en drooghten.

Het volck dat hen hier met een vaertuygh (achter hooger als voor, met een vleugel aen stuerboort, over de boorden met plancken beleydt) aen boort quam, was bruynachtig en naeckt, hebbende de schamelheydt bedeckt, met een hairigen gordel, en iets onder de voeten, in de plaets van schoenen, met kranssen van bloemen om den hals. Het lichaem was met swarte verve bestreecken: sy waren goede swimmers, maer weynigh van spraeck, en toonden voor het geen

Vriendelijcken
landaerdt;

Hoogekustontdeckt.

Zeden der inwoonders.

Andere
Eylanden.

hen gegeven wierdt, flichte teekenen van danckbaerheit : hun geweer was, pijlen boogh. Voortvarende, ontdeckte Tafman twee vlacke Eylanden met laeg geboomte, en dry mijlen ter flincker zijde een hooge kufft, en weder aen de andere zijde een groot Eylant. Wanneer fy naerderden, quamen twee feer fmalle fchuytjens, wederzijds een vleugel van bamboefen hebbende, het Schip Heemskerck aen boort. Dit volck gingh moeder naect, en had alleen de mannelijcke roede met een dun bandeken tegens den buyck opwaerts gebonden, en parlemoere keeten om den hals, zijnde peck fwart, maer door het Piefang knaunen, root in den mond. Een houte kam, fack hen in het hayr, en het voorhoofd was met bladeren bedeckt. Pijlen en boogen was mede hun geweer. Tafman vertrock weder van daer, en komt aen verfcheydene Eylanden, leggende voor de vafte Kufft, daer vand hy peckfwarte luyden, hebbende een witte beenepriem, aen beyde de enden fcherp, en een vingher dick, door het middelfhot van den neus, en een keeten van witte kinckhoornen en fchelpen om den hals, maer geen geweer. Soodaenigh volck vandt hy meest de geheele Kufft langhs, fommige waren met geen fpijckers gedient, tegen den aerdt van al de andere Zuydlanders, en hadden een byfondere flagh van viffchen. Een van defe, een oud wambais geruyt hebbende, rechte daer vreemde kueren mede aen, treckende nu het achterfte voor, dan de beenen door de mouwen fteekkende, dan weder het felfde op het hoofd fettende, als of hy geheel den geck daer mede fack.

Sy kregen aldaer een aerdtbevingh, die anderhalf uer duerde, soo dat fy meenden dat het Schip aen facken fou geflampt hebben, fonder dattet grond raecte. Sy vonden oock een hooghe brandenden bergh op een Eylandt; tuf-

fchen het welck en het vafte landt (daer op een anderen berg tot boven de welcken uyt fack) fy heen voeren; en quamen eyndelijck in wit water, dat uyt het vafte landt door een ftercke froom beweeght wordt

Komende onder het Eylandt Jamna ten ancker, hadden fy de Eylanden Moa en Arimoa voor fch. De inwoonders van dit Eylandt heeten ons Nieu Guinea Petaf, en toonden met dien Landaert in den oorlogh te zijn. Defe lieden waren mede fwart, eenige hadden los gekrult, andere in tuyten ghebreyd, andere in locken verdeelt hayr. Alle waerense baerdeloos, dewijl de Mans de felve uytplucken, maer hadden vier vederen op het hoofd; meest haddenfe daer oock roode Roofen om, maer om den hals varckenstanden, en kleyne fchelpen aen een koorde gherengen. Den buyck onder den navel bewoeldenfe met een riem van een handt breedt, en begorden de lendenen, met een gordel van kleyne hoorentjes, een ringh haddenfe door de ooren en daer aen een fchelp. Door het middelfhot van den neus fack een varckens tandt of een riet. Hun kleyne fchuytjes waren finnelijck met beeldewerck als een kleyne Leeuw achter en voor geciert. Van hier liep Tafman voor Moa dicht aen de vafte kufft ten ancker, tien mijlen boven Jamna. Hier ontmoette hen een groote Prauw met feventien mannen, die met veel pijlen naer het wand fchooten, maer des anderen daeghs warenfe beter bezadight, en quamen binnen fcheeps boort.

Tafman liep voorts tuffchen Guinea en het Eylandt Infou door, gingh langs Arimoa, liet Guinea achter uyt, en zeylt buyten om Schoutens Eylandt; alwaer acht fwaere fchuyten, ieder met acht of negen en twintigh menfchen, by hem quamen, hebbende elck wederzijds een vleugel, op de welcke eenighe roeyers

Fff met

Aerdigh
volck:

Andere
gewestten.

En zeden.

Boorfe-
naecker
an een
wart.

Aerdbe-
vingh.

Branden-
ten berg.

met de voeten in het waeter faeten, gelijk oock andere beneden in het fchip de riemen ghebruycken. Wanneer fy by quamen, ftaeckenfē een ftock met een wit doeckje om hoogh, waer op Tafman oock de vrede vaen uytftack. Terwijl braecken defē mannen de pijlen op hun hooft in itucken, fteecken- de eerft den pijl op na den Hemel, toen in het water, en brachtenfē foo op het hooft, en die aen ftucken gebroocken hebbende, wierpen aen ieder zijde van het Schipeen ftuck, en dit was foo veel alseen eedt gedaen. Aldus naerderden fy, maer deynfden weder te rugge, foo haeft een jongen op een trompet begoft te blaefen. Sy waren geel, en hielden de fchamelijcke deelen bedeckt.

Tafman voortfettende, ontdeckte des anderen daeghs een ander Eylandt, en een kromme bocht van Nova Guinea, waer uyt hy vermoede dat alhier, tuffchen Guinea en Gilolo een openingh was, ter rechterhandt liet hy veel klip- pige en heuvelachtige, groote en kleyne Eylanden leggen; ontmoette veel ge- vaerlijcke gronden, en wierp het an- ker nevens een fteenrots, die met de vloedt onder liep. Hier quam hem een fchuyt met fes mannen aen boort, heb- bende lanck hayr, dat achter af hingh;

een van hen riep in het Ternaets: *Wat volck? waer op een bootfgefel, die de felve tael verftontd, antwoorde: Spangiaerden.* Hier op vraeghde de Indiaen vorder: *Uyt wat landt, en waer heen?* waer op de andere weder berichte: *Van Moa nae Ternaten.* De Zuydlander fnauwde hem, daer op, toe; *Gy behelpt u met logenen, dit is geen Spaens Schip, maer een Hollands maeckfel.* Tafman liet daer op een Prince vlagge wayen; waer op de Zuydlander weder; *ghy toont immers aen die vlagge dat ghy Hollanders zijt, en die zijn ons veel aengenaemer als de Spangiaerden.* De bootfgefel beken- de daer op de waarheyt, maer hy hadt het evenwel daer mede foo gemaect, dat fy zedert altoos buyten fchoots ble- ven, alleen riep de felve Zuydlander noch eens van verre, dat Piefang, Klap- pes, Patates, Suycker riedt, en andere vruchten daer aen landt wiefchen.

Tafman ftevende van daer noorde- lijck aen, al tuffchen een menighte van Eylanden, en de Straet, die nieuw Gui- nea van Gilolo affondert, nevens Ce- ram, Manipe, Bolao en Buiro heen, en quam eyndelijck op den vijftienden van Juny des Jaers 1643, weder voor Bata- via op de Reede.

Kundig
aenspraek
van een
Zuydlan-
der.

Weder
aenkomst
voor Ba-
tavia.

Vreemde
Ceremo-
nien.

PIETER PIETERSZ HEYN,
L^e Admirael van Hollandt et.

De Stadt wordt overgegeven. Verrichtingh der Hollandsche vloot. Toerustingh van Pieter Heyn op de silvervloot. Vloot van Boudewijn komt te huys. Dappere daed van Piet Heyn. Zijn vorderen handel. Andere stoute daed van Piet Heyn. Zijn wederkomst in het Vaderland. Nieuwe sware toerustinge voor Piet Heyn. Haer aentocht. Aenkomst van twee Scheepen. Hun voorvallen. Moortdadige Wilden. Vordere aentocht der vloot. Bericht van de Havana. Bericht van de silvervloot. Ontmoeten van de vloot. Het veroveren der selve. Besluit van Piet Heyn tot vertreck. Inkomen van de vloot. Waerdye van den veroverden rijckdom. Droeve schipbreuck van den Koninck van Bohemen. Piet Heyn wordt Lt. Admirael van Hollandt. Zijn doot. En begraefnisse.

Afkomst
en opvoe-
dingh van
Piet Heyn.

Dese braeve Zeeman, die in de mondt der Hollanderen bestorven is, heeft mede, als meest al de voorgaende, te roemen van een geringe afkomst, tot een groote opkomst geraeckt te zijn. Hy was een Delfshavenaer van geboorte of van opvoedingh, daer sijn Vader, mede Pieter Heyn genoemt, sich met redery ten haeringh genzerde; alwaer sijn dry broeders Jacob, Symen en Cornelis oock getrouwt zijn geweest, hebbende hy een vrouwe van Delft, voor de sijne. Hy is langhs laege trappen tot dien hoogen standt geklommen, in de welke hy gebleven is, en van daer niet als met het leven afgevallen.

Gelijck sijn bysonder en ampteloos leven, niets bysonders, buyten Bootsmans voer in sich besluit, alsoo sijn wy oock niet van meningh ons daer langh mede op te houden, maer te eerdertot sijn daeden van achtginge voort te gaen, om dat onsal veel, en dat wijdloopigh daer van te spreecken staet. Nemende de Oorlogh tusschen den Koninck van

Spangien en den Staet der Vereenighde Nederlanden, naer het uitgaen van het bestant weder sijnen aenvangh, en de strijdende partyen, schijnende maer een poos gerust te hebben, om met te meerder vinnigheyt malkander weder te keer te gaen, sochten de Staeten voornamentlijck behalven hun dapper geweld te lande, hun vyandt ter Zee en in sijn tederste deelen te beschaedigen en aen te tasten, hier toe streckten hun menighvuldige tochten, door de Straeten of enghen van Magellanes, en la Mair in de zuydt Zee, daer men hier voor van handelt, en om den toeganck tot sijn rijcke gout en silver mijnen te vinden; en soo veel braeve ondernemingen in het oosten; maer voornamentlijck in 't laetste van het Jaer 1623. en het begin van dat van 1624, heeft de West-Indische Maetschappy, een treffelijcke Vloot toegerust, met meeninge om de Bahia de Todos los Santos, of de Bay van al de Heyligen (soo genoemt, om datse op dien vierdagh ontdeekt was,) beneffens de Stadt St. Salvador, daer in legghende, te gaen vermeersteren, en alsoo

Toerustingh van de West-Indische Maetschappy op de Bahia.

alsoo een vaste voet in dat landt te krij- gen. Dese broederschap hadt nu albe- reeds een vloot van dry en twintig groo- te Scheepen en dry Jachten vaerdig ge- maeckt, in de welke de Kaemer van Amsteldam voor haer vier negende par- ten, dese volgende Scheepen hadt toe- geleght, het Schip *Hollandia*, groot dry hondert lasten, gewaepent met ses me- taele en twee en twintigh yfere stucken gefchuts, hondert en dartin matrosen en hondert soldaten. Het schip *Zeelan- dia*, mede van dry hondert lasten, en met twaelf metaelen en vier en twintig yfere stucken, nevens hondert en dartin matrosen en hondert soldaten voorsien. De Provincie van Uytrecht twee hon- dert en vijftigh lasten groot, voorsien met twee metaele en achten yfere stuc- ken, negen en tachtentigh bootsgefel- len, en hondert soldaeten; welke dry des Maetschappy's eygene Scheepen wa- ren, by de welke sy noch hadden ge- huert de *Eendracht*, groot twee hondert en vijftigh lasten, en voerende twintig gotelingen, veertigh matrosen, en vijf- tigh soldaten. De *St. Christophel* van twee hondert en vijftigh lasten, met achten gotelingen, veertigh matrosen en vijftigh soldaten.

De *Hope* twee hondert lasten groot, en mede met acht gotelingen, veertigh bootsgefellen en vijftigh soldaten voor- sien. *Nassau* een Schip van hondert en tnegentigh lasten, seltien gotelingen, veertigh bootsgefellen en vijftigh solda- ten. De vier *Heems-kinderen*, groot twee hondert en veertigh lasten, en ge- wapent met seventien gotelingen, veer- tigh matrosen en vijftigh soldaten. Noch een ander Schip van hondert en tacht- entigh lasten, met seltien gotelingen, veertigh bootsgefellen en vijftigh solda- ten.

Overyffel, groot twee hondert lasten, met seltien gotelingen, veertigh boots- gefellen en vijftigh soldaten. De *Haen*

van twee hondert en vijftigh lasten, met achten gotelingen, veertigh bootsgefel- len en vijftigh soldaten.

De *Kaemer* van *Zeelandt* voeghde voor haer twee negende parten daer by den *Tyger*, groot dry hondert en vijf- tigh laiten, met ses metaele en twintig yfere stucken, hondert bootsgefellen en hondert en vijftigh soldaeten. 't *Gulde Zeepaert*, van dry hondert lasten, met achten gotelingen, vijftigh bootsgefel- len, en hondert en vijf en twintigh sol- daeten. Het *Post-paert* groot tienstigh lasten, met acht gotelingen, veertigh matrosen, en vijf en twintigh soldaten.

De *Kamer* op de *Maese* voeghde daer by, 't *Schip* de *Neptunis*, van twee hon- dert en veertigh lasten, met ses metaele en twee en twintigh yfere gotelingen en hondert seven en tachtentigh mannen. Den *Orangien boom* groot twee hon- dert lasten, met twee metaele draecks- kens en seltien gotelingen, beneffens dry en veertigh bootsgefellen, en vijftig soldaeten. 't *Jacht* de *Zee-jaeger* groot tseventigh lasten, met tien gotelingen en twee en vijftigh man; neffens het *Jacht* den *Hafewindt*, groot vijf en tse- ftigh lasten, met tien gotelingen en een en veertigh mannen.

De *Kamer* van het *Noorder quartier* gaf de *Sampson*, groot dry hondert la- sten, met vier metaele en dartigh yfere stucken, hondert en tien bootsgefellen, en soo veel soldaten. Hier by wierd be- vracht de *Oude Rode Leeuw*, groot dry hondert lasten, met achten gotelin- gen, twee en veertigh bootsgefellen en vijftigh soldaten, en de *Orangie boom* groot twee hondert en vijftigh lasten, met veertien gotelingen, twee en veer- tigh bootsgefellen en vijftigh soldaten.

De *Kaemer* van *Stad* en *Landen* bracht by het *Schip* *Groeningen*, groot dry hondert lasten, met acht metaele en seltien yfere stucken, acht en tnegentig bootsgefellen, hondert en vijftigh sol-

daten; waer by gehaert wierd de Sterre, een Schip van dry hondert lasten, met twaentigh gotelingen, veertigh bootsgefallen en vijftigh soldaten: en het Jacht de Vos, groot hondert en twintigh lasten, met twaeltig gotelingen, vijf en dertigh bootsgefallen en vijftigh soldaten, komende daer noch by het Schip St. Maerten.

Over dese Vloot, zijnde van voorraad van lijf en oorlogh wel voorzien, stelde men als Admirael Jacob Willekens van Amsterdā, en tot Vice of Ouder Admirael desen *Pieter Heym*. Voorts als Colonel over het Krijgsvolck, en om Gouverneur over de veroverde plaetsen te zijn, Jonckheer Johan van Dorth. Heere van der Horst en Petch, die al voorheen in dese en andere Landen, veel hooge Ampten, soo in Oorlog als Staets Regeringh hadt bekleed; en daer eere in behaelt.

Op den 21 en 22 des Jaers 1623, gingen van dese Vloot uyt Texel en de Eemse negentien Scheepen tzeyl, benevens den Admirael, en daer aen op den 23. uyt de Maeste, een Schip met twee Jachten, en op den 25. January des volgende Jaers 1624, uyt het Goereefche Gat, de Vice Admirael; en eyndelijck op den 26. uyt Zeeland twee Scheepen en een Jacht, maeckende in alles tē en twintigh soo Scheepen als Jachten. De Scheepen en Jachten uyt Texel en de Eemse in Zee geloopen, hadden sulck een goeden spoed, dat sy sich den acht en twintighste der selver Maend, onder het Eylant St. Vincent, een van die van Cabo Verde, op de hoogte van 17 graeden en eenige minuten gelegen, by een vonden, behalven het Schip Hollandia, daer de Heer van Dorth op was, alleen, het welcke dat Eylant niet wel konnende aendoen, het selve voorby hep, en in de Sierra Liona ten ancker geraecte.

De Admirael hielt sich by het Eylant

om de geheele vloot by een te krijgen; tot den tes en twintigsten van de Maent Maert, ghedaerende welcken tijdt de Scheepen, die naer hem uyghelooopen waren, by hem quamen, soo dat hy nu de gantche Vloot, behalven het Schip Hollandia, by sich had, van het welke hy dien geheelen tijdt geen tijding kreeg. Terwijl ververichte sich de vloot oock seer bequaemelijck, soo van Visch als Bocken, Orange appelen, Limoenen, en andere dingen, die het volck in overvloed op het Eylant St. Vincent, als mede op het gebaerighe van St. Antonio wilt te bekomen. De Chaloupen, diese in stucken uyt een geset hadden, medegenomen, sette men oock alhier in malskander, en bereyde menighe van schankorven en andere nootseckelijckheden, gelyck oock het volck sich geduerighlijck in krijghshandelingh oefende.

De Admirael, hebbende tot noch toe, op de komst van den Colonel gewacht, en niet weetende waer die sou mogen vervaeren zijn, oock alles, tot den vorderen aentocht nu vaerdig zijnde, vand geraeden geen langer tijdt te verletten: maer sijn reyse voort te setten, en is soo eyndelijck, op den voorverhaelden dagh, weder met al de Scheepen, en de seven in een gesette Chaloupen tzeyl ghegaen; en op den een en twintighsten van Graesmaend, op de hoogte van ses graeden bezuyden den Evannachter gekomen. Hy ontboodt op dien seldē dagh den gheheymen Raed uyt al de Scheepen by een aen sijn boort, om volgens sijn orders, sijn secrete en geheyme last en instructie voor hen bloot te leggen; en alsoo daer uyt verstaen wierd, dat het de begeerte van de Negentiene was, dat men de Bahia de Todos los Santos sou aentaiten, en alle naertigheyt aenwenden om de selve te vermeerster, hebbē al de hooge beampren malskander belooft, dese hen

opge-

Tier Heym
wort Vice
Admirael.

Uytloep
pen van
de Vloot.

Aenkomst
aen St.
Vincent.

Vordere
aentocht.

Last van
de vloot.

opgeleyde last, met alle trouwe en dapperheyte naer te komen, en alles tot uytvoeringe van de selve aen te wenden; stellende met eenen alle betaemelycke en noodige ordere daer toe.

Deze Capitania de Todos los Santos, een gedeelte van Brasil, zijnde wel de voornaemste van al de Capitania's, leght met haer middelste ghedeelte, op de hooghte van dartien graeden zuyder breedte, dartigh Spaensche mijlen van de Capitania Ilesos naer het noorden, en omtrent hondert gelijcke mijlen van de Capitania de Pernambuco, naer het zuyden. De Baye, die de geheele Capitania den naem geeft, is seer wijdt en groot; en in verscheydene inwijcken, in de welke oock eenige Eylandkens leggen, verdeelt. De openingh daer van streckt sich naer het zuyden, en loopt noordelijck op, hebbende de breedte van twee mijlen en een half, en op sommige plaetsen de diepte van twaelf, en op sommige van achteen vademen. Sy ontfangt oock den inloop van verscheyde Rivieren, soo dat dese een van de bequaemste Zee-boesemen en Inwijcken is, die men in dat gantsche gewest weet te vinden.

Het uysterste en grootste Eylandt dat daer in en voor leght, heet *Tuparica*, het welke men, wanneer men uyt der Zee in dese Baye komt, aen de slinker handt heeft, laetende de vaste kust van Brasil aen de rechter, met een wijdte van omtrent dry mijlen. Het vaste landter rechter hand gelegen, heeft een boten hoek, op de welke een kleyne Sterckte gelegen is, dat den naem van *S. Antonio* draeght, als mede de oude Stadt *Villa Veja* genoemt, plagh te leggen, hebbende een kleynen inwijck naer het noorden, en eyndigende met een kleyn voorlandt, van het welke het vaste landt als inbuyght, en een wijse van een halve Maen maect: smeltende soo in een smalle stroock lands, van het

welcke een scherpe punt diep in de Baye uytsteect.

Omtrent in het midden van desen inwijck leght de Stadt *Sant Salvador* ghe-naemt, en op den scherpen hoek de Sterckte *Tapagipe*. Omtrent twee mijlen van de punt van het Eyland *Taparica*, verscheyden van desen hoek *Tapagipe*, ontvalt het land eerst een weynigh naer het oosten, waer door de Baye en Inwijck breder werdt; breekkende de Zee hier door een engen mont in het land, daerse een groot binnewater maect; het welke sich in twee bochten verspreyd, van de welke sich d'ene naer het zuyden, en d'ander naer het noorden streckt. Van de mond van dit binnen water, streckt sich het landt voorts noordwaerts, tot aen de mond van de Rivier *Pitanga*, die van het oosten naer het westen afkomt, zijnde binnen tamelijck wijdt, en veel mindere stroomen in sich ontfangende, op de welke veel suycker molens staen.

Van de mond van de stroom *Pitanga*, streckt sich het landt noch omtrent een mijl noordwaerdt aen, en kromt sich dan in een elleboogh (daer een kleyn Eylandken in geleghen is) westelijck aen; by naer recht west loopende, omtrent twee mijlen verre tot aen den strompen hoek. By naer te midden van dese lenghte, leght een tamelijck Eyland, dat del *Mare* ghe-noemt wordt; omtrent een half mijl van het vaste land af, zijnde omtrent een mijle langh, met welke lenghte het selve dwers teghen over de mond van de stroom *Pitanga* te leggen komt. Tegen over de noordzijde van dit Eyland, komt mede een Rivierke uyt het vaste landt.

Dwers af van den botten hoek, naer het zuyden, leght mede een tamelijck Eylandt; dat wel soo groot als het voorgaende is, het welke by de Nederlanders het *Munnicken Eylandt* genoemt wordt; zijnde by naer dryhoekigh.

Stadt *S. Salvador.*

Gelegent-
heyt van
de *Bahia*.

van den stompen hoek af, op de westelijke uyttreckinge, keert sich het landt weder naer het noorden, seer verre te landwaert in.

Aen het begin van de keeringe, en vervolgens, leggen eenige Eylandkens, sommige seer naer by, en sommige wat verder van het landt. Het eerste en zuydelijkste, leggende neffens den hoek, werdt Birapebiara, het naeste Porto Madero genoemt. Tegen over het vierde dat lanckwerpigh in den bocht leght, komt een stroomken uyt. Achter dese lenghte van het selve Eylandeken, steekt het land naer het westen, met een stompen hoek uyt, daer teghen over leght, naer het westen, een tamelijck Eylandeken, lanckwerpigh, het welke sy den naem van Illa de Fuentes geven: nevens desen hoek, komt de stroom Tambariaut, van het noorden af, en met een kromte sich naer het westen openende. Het vaste landt, streckt van des selfs mondt noordwest met twee bochtjes, tot aen de mond van de stroom Gerelippe, of Seregipe, die uyt het vaste landt recht van het noorden komt, zijnde in de mond redelijck wijdt, en hebbende een Eylandeken voor sich leggen, het welke sy den naem van Carabe geven, gelijk'er noch twee andere in den mondt leggen, van de welke het uytterste Pycca genoemt word, door de welke de stroom als in twee word verdeelt.

Van de mond van dese stroom, zijnde het uytterste van desen grooten inwijk, keert sich het land met verscheidene bochten, daer eenige kleyne Rivierkens komen uytwaeteren, naer het zuyden, tot aen de mond van de stroom Cachoera, de welke naer het oosten haer openinge heeft, komende af van het noordwesten, en zijnde binnen seer wijdt en breed, soo datter oock eenige kleyne Eylandkens in legghen. Veel mindere stroomkens vallen daer in, die

verscheidene Suycker molens hun bewegingh geven. Dwars af van de mond der Rivier leght het Eylandeken Meve, loopende de kust voorts naer het zuyden, en hebbende naer het oosten het groote Eylandt Taparica, dat in haer lenghte daer voor leght. Dit is wat de Baye of Inwijk aengæet.

De Hoofstادت van dese Capitania is St. Salvador, geleghen aen de noord oost zijde van dese Baye, in het midden van de halfmaenige kromte, daer hier voor van gesproocken is, die daer door den Landvooght Thomas de Soufa op een verheven heuvel gesticht is, zijnde met een muer omgeven, en van binnen met seer schoone Gebouwen verciert. De heuvel daer de Stadt op leght, is seer steyl nae de water kant, en geheel met kreupelbosch en ruyghte bewossen, door de welke twee openinghen zijn ghemaeckt, langhs de welke alle swaere waeren en koopmanschap, door twee groote Windassen, langhs twee steyle sleden van hout gemaect, op en afgewonden worden; beneden aen de strand staen verscheidene Packhuysen.

Belhaven de Sterckten van Sant Antonio en het groote Slot Tapagipe, waren noch van ouds, tot beschermingh van de Stadt, twee steene Forten, het eene dicht onder de Stadt, zijnde de houte sleden daer neven aen, en het tweede, tusschen dit, en het groote Slot Tapagipe; en boven dese had de geseyde Landvooght, noch een ander recht voor de Packhuysen geleght, het welke van steen uyt het water is opgehaelt, maer op het aenkomen van de Hollandsche Vloot, noch niet voltrocken was. Vorders dese Capitania is bysonder eygen aen den Koninck van Spangien, die oock alhier sijn bysondere Stadvooght houd, gelijk de Konincklijke Audientie oock aldaer is; waer heen alle betreckingen en Appellen van rechtsplegingen, uyt gants Brasilie gebracht worden.

Haer beschrijvinge

den. De Biffchop van dat geheele landt heeft oock aldaer fijn ftoel, gelijk oock de Jefuyten een treffelijck Collegie. Hier zijn oock menighen van Suycker molens, die feer goede fijne en fchoone fuycker wercken.

De Hollandfche Vloot, op de hoogte als hier voor gefeght is, ghekomen zijnde, ftelde hunnen loop recht naer de kuff van Brafilien toe, diefe op den vierden van May in het geficht kregen, daerfe op de hooghte van veertien graden bezuyden de Linie gelegen is, en hoewel fy aldaer, na den tijdt des Jaers en het ghewoonelijcke Mouffon, de zuyd oofte windt op defe kuff hadden behooren te vinden, met een froom die van de zuyd om de noord gaet, wierden fy in tegendeel, door ftilte en tegenwinden ontmoet en opgehouden, foo datfe niet voor den achtften van die felve Maendt de hooghte van de Baye konden bezeylen.

Daer gekomen zijnde, hebben fy het ancker omtrent neghen mijlen buyten den wallaten vallen, om niet te vroeggh den vyand in het ooggh te loopen, maeckende aldaer, volgens het belluyt, alles tot de onderneminghe vaerdigh.

Men had in den krijghsraedt een befluyt ghemaect, dat al het Oorloghs volck, op vier groote Scheepen en een Jacht fou overgaen, die het voor het bochtje, op het welcke de Sterckte St. Antonio leght, fouden fetten, terwijl de overige Scheepen met den Admirael en Vice Admirael, de Baye vorder, om den vyandt te bedriegen, en aen verfcheydene oorden werck te geven; maer voornamentlijck, om te verhinderen, dat de Scheepen die voor de Stadt lagen, verzeylden, in loopen fouden. De feven Chaloupen wierden gefchickt om het krijghsvolck mede te landen; maer op dat de vyandt, op de vier voorghenoemde Scheepen, te minder naerdencken hebben fou, belaste men de be-

ftierders van de feven Chaloupen foo lange by de vloot te blijven, tot dat de Admirael een topftander van de voorftenge fou laten afwayen, als wanneer fy fich, op het spoedighfte, naer de vier voornoemde Scheepen fouden begeven; om aen een fandt baye het volck te landden, die recht binnen den hoeck van de sterckte S. Antonio, en omtrent een mijl van de Stadt gelegen was. Op defe vestinge van St. Antonio waren wel vier metale ftucken geleght, maer foo hoog geplant, datfe de inkomende fcheepen raecken, noch befchadigen konden.

Des anderen daeghs is de vloot, omtrent zuyd oofter Son, de Baye ingelooopen, komende omtrent den middagh. foo in de voornoemde fandbaye als voor de Stadt. De vyand hadt foo haeft geen fcheepen om den hoeck vernomen, of begoft met fijn gefchut daer dapper uyt het Fort St. Philippo, bezuyden weften de Stadt gelegen, en met dry metale ftucken voorfien, op te speelen, gelijk oock uyt de sterckte Tapagipe, die met vier ftucken voorfien was. Een Batterye recht onder de Stadt gelegen, deed oock vry het haere, daer acht metacie ftucken, en twee of dry yfere op lagen, zijnde defe Batterye nieuwelijcks van witten arduyn fteen uyt het water opgehaelt. De Hollandfche vloot gaet evenwel fonder marren voort, ieder naer fijn bestemde plaets.

De Vice Admirael *Pieter Heyn*, begeeft fich met de Scheepen Gelderland, Groeningen en Nassouw, tot op een Musquet ichoot by de voorfeyde nieuwe Batterye, en de Portugeefche fcheepen, die tot vijftien in het getal, foo kleyn als groot, alhier dicht onder de wal waeren gekort, hebbende de sterckte St. Philip aen baghboort.

Aenftonds ontftond daer een heet gevecht, nademael fy malkander fo kort by waren, het geen tot aen den avond ten feven uren toe duerde. *Piet Heyn* wel

Ggg merc-

Aenval van de vloot.

Voortganck der Hollandfche Vloot.

Aenkomst aen de Baye.

Befelling tot het landen.

merckende, datter met fchieten niet veel te winnen was, en dat in teghendeel de fcheepen door het gheschut der vyanden seer beschaedight wierden, voornamentlijk het Schip Groeningen, dat het dichtste by den vyandt, en foodanigh getroffen was, dat het een wijl als in onmacht lagh, en niet boven de vijftigh gefonde mannen meer op hadt, zijnde veel volcks op de reyfe gestorven, en menigte van siecken binnen boort, mande dry booten, met omtrent, ieder, twintigh bootsgefellen, die hy nae des vyands fcheepen, om die te enteren, af vaerdighde. Dit gheluckte hem wel: want de Portugeesen, fiende dat de vyandt soo onvertsaeghdelyck op hen aenquam, hebben aenfondts de fcheepen verlaeten, en het grootste daer van selve in den brand gestoocken; dat noch dry andere ontfonckt en verbrand heeft; de overige acht brachten de afgefondene in de Vloot.

In dit gevecht sneuvelde onder andere de Hopman van het schip Groeningen Andries Nieuwkerck, anders Gedulthebber genoemd, een braef Schipper en moedigh soldaet, hebbende sich met de sijne wel gequeten. De vlucht van de vyanden moedighde den Admiraal en sijn byhebbende Raden, om sich van die gelegentheyte dienen, en terstondt veertien boots met twintigh man ieder, te mannen, met de welke den Vice Admiraal *Heyn*, sich naer de Platte forme, of het Zee bolwerck, voorheen beschreven, begeven sou (alsoo de Scheepen van het selve seer groote schaede te lijden hadden) en het selve te beklimmen. Dit wierdt van *Pieter Heyn*, niet tegenstaende het geweldigh schieten van de Sterckte, met sulck een dapperheyt en vaerdigheyt verricht, dat sijn Trompetter de eerste, en hy sels de tweede daer boven op gheraecte, zijnde voorts van de rest van sijn volck dapperlijck gevolgt; waerlijck een brae-

Groote
dapper-
heyt van
Pieter Heyn.

ve en stoutmoedighē daedt, zijnde de muer, omtrent acht of neghen voeten hoogh, uyt het water opgetoogen, en de Sterckte wel (naer het gemeen segghen) met vijf of ses hondert mannen beset; het volck klom malkander op den schouder, en klaverde soo by bootshaeken daer boven op; waer door de Portugeesen verschrickt, sich door het water na de Stadt begaeven, laetende een goed getal dooden achter: maer dewijl dit drykantigh bolwerck, naer de Stadt toe open lagh, en daer naer toe geen geschut hadt, wierden de Hollanders van het landt met musquetten seer geplaegt, waer op *Pieter Heyn* twee stucken gheschuts naer het land toe dede keeren, en die onder de Portugeesen, die mede bloot stonden, lossen; dit verminderde het schieten van de strand genoegsaem, en maecte vry eenige verbaeftheyt onder de Portugeesen, evenwel vandt de Vice Admiraal niet geraden daer langer te blijven, te minder om dat hen de nacht alreeds was over gekomen, het volck dapper afgeslooft was, en het kruyt aldaer begoft te ontbreecken, en vingh derhalven aen het geschut te vernagelen, begevende sich met de sijne soo weder van daer te sloop, om sich des nachts uytgerust hebbende, des anderen daegs het aengevanghen werck ten eynde te brengen.

In dit laetste ghevecht, het welke maer een uer duerde, zijnder van de Hollanderen maer vier dood gebleven, onder de welke oock de Trompetter, die de eerste de Batterye beklommen had, mede was, behalven omtrent acht of tien gequetsten; maer wat getal van dooden de vyandt heeft gehad, is onsecker, maer dat het vry groot is gheweeft, staet wel te gelooven.

Ondertusschen, soo haest de Admiraal de tofstandert van sijn voorsenge nu liet afwaeyen, begaeven sich de seiven Chaloupen in aller yl, nae de vier
Schee-

De Bontje van de D.

Scheepen en het Jacht die met volck ge-
laeden waren, dat in als, niet boven de
twaelf hondert gefonde foldaeten kon
uytleveren, die door het afwefen van
den Colonel Dorth, door den Sergeant
Majoor Allert Schouten geleydt en ge-
commandeert wierden, zijnde noch
twee hondert en veertigh Matrofen daer
by gevoeght, om de Veldftucken te be-
fieren, en de voorraad hen naer te voe-
ren.

Dit volck wiert te famen met de Cha-
loupouen aen de fandtbaye geland; en een
ieder onder fijn vaendel verdeelt zijnde,
is alfoe elck naer fijn lotinge voort
aengetoogen. Capiteyn Helmont, hadt
met vijftigh of t'feftigh vyerroers den
voortocht, gevolgt van een gedeelte
van des Colonels vaendel, onder het be-
leyd van fijn Stedehouder la Main. Hier
op volghde de Sargeant Majoor Allert
Schouten met fijn Compagnie, en de
Lieutenant van Helmond; met het o-
verige van de Compagnie, voorts Hop-
man Baffevelt met fijn Vaendel, en
voorts het bootsvolck, met de draecks-
kens, fchoppen, fpaeden, houwelen,
voorraed, en diergelijke nootwendig-
heden. De hindertocht maeckten uyt de
Hopmannen Kijf, Yfenach, Willem
Schouten, en Bourgeois van Mollin-
gen met hun Vaenen. Sy wierden door
Dirck Pieterfz. Colver, en Dirck de
Ruyter, die, als hebbende voorheen
daer meer geweest, goede kenniffe van
de toegangen tot de Stadt hadden, ge-
leydt; en dat langhs een engen wegh,
daer de vyanden met weynigh moeyten
de Hollanderen fouden hebben konnen
op houden, of feer befchadigen; maer
de vertfaeghtheyt der Portugeefen was
foo groot, datfe hen niet eens onder de
oogen derfden komen; hoewel men in
het landen, alseinig volck te voet, met
bevelhebers te paerd, foo met muf-
quetten als met booghen en hafegayen
gewapent, vernam, verftoof het felve

evenwel binnen korten tijdt, foo haeft
de Hollanderen den voet aen land had-
den gefet.

De Hollanderen quamen, door defen
engen wegh, eerft aen een groot wacht-
huys, het welcke fy van de vyanden ver-
laten vonden, gingen derhalven al voort
naer de voorftadt. Alhier wierd hen in
den aenvangh al eenige tegenftand ge-
daen, ten koften van eenige dooden,
onder de welcke oock een Lieutenant
was, waer door fy wel lichtelijck in on-
ordere fouden geraeckt hebben, maer
wierden door den Sargeant Majoor
Schouten, weder gereddeert. Ondertuf-
fchen quam de nacht aen, foo dat fich
de Hollanderen aldaer, tot des anderen
daeghs toe, moften ophouden.

Die van de Stadt door der Hollanden-
ren stoutigheyt, diefe foo te lande als te
water bewefen, niet weynigh vertfaeght
zijnde, oock vrefende, datter meerder
macht van volck achter aen quam, derf-
den den aenftaenden dagh niet verwag-
ten, maer zijn, geduerende de nacht,
ftillekens in groote onordere gevlu-
cht, latende alles ftaan daer het ftondt, fich
in de naeftgelegene boffchen, en om-
leggende plaecten begevende. De Bif-
fchop Marcus Teixeira, begaf fich eerft
met fes hondert mannen voort, maer
de Gouverneur Don Diego Mendoza
de Hurtado, feyde aen fulck een fnood-
heyt en ontrouwe tegen fijnen Heer en
Koninck, geen deel te willen hebben,
blijvende over fulcks met fijn foon, en
eenige van fijn gefinde, by nae alleen in
de Stadt.

Het Hollandfch volck hier van noch
onkundigh zijnde, trock met het kriecken
van den dagh, na de poort der Stad,
met twee Veldftucken, van meeninge,
de felve daer mede om verre te fchieten,
maer daer voor komende, vernaemen
van een Portugees, die met een vrede-
vaentje over de mueren keeck, dat al het
volck uyt de Stad gevluht was, foo dat

Aentaften
der vyanden.

Vluht
der Portu-
geefen.

Landen
van het
Krijghs-
volck.

Haer aen-
tocht.

St. Salvador ingemen.

fy wel mochten binnen komen, wanneer het hen geliefde, sonder voor iemandt te vresen te hebben. Maer de Hollanders het selve niet konnende aennemen, en voor eenige laegen beducht zijnde, zijn, na dat hen de poorten geopent waren, ingoede slagholdere binnen getrokken, en tot op de Marckt toe gekomen, alwaer sy noch tegenstandt noch volck vonden, behalven alleen den Gouverneur en de sijne, die sy gevangen namen. Het volck begeeft sich terstond daer op tot plonderen, slaende naer gewoonte van overwinnend krijgsvolck, alle Huysen, Comptoiren en Packhuysen op, nemende daer uyt het geen hen aentondt, en het overige ongebondentlijk genoegh verslingerende en vernielende.

De Vice Admiraal *Piet Heyn* des morgens vroegh met sijn volck weder van de Scheepen af gevaeren zijnde, van meninghe zijnde, om de Stadt van de waeterkant aen te tasten, en aen landt komende, ontmoette geen vyand, waer op hy van de strandt naer boven treckt, en aldaer gewaer wordt, dat de Hollanders albereeds meester van de Stadt waren, daer hy sich ten eersten heeft by gevoeght.

Soo groot was de vervaeghtheyt der vyanden gheweest, datse al mede de Sterckten verlieten; die van *Tapagipe* had des morphens noch een schoot of twee geschooten, maer als de besetting vernam dat de Stadt ingenomen was, begaf sich de selve mede soo vaerdigh uyt de Sterckte alsse konde. Soo lichtelijck gingh die treffelijcke Stadt over, zijnde een van de oudste en beroemste van geheel *Brasil*, en naer des lands gelegentheyt, seer treffelijck bebouwt, als die in sich begriipt wel veertien hondert wooninghen, behalven verscheydene Kloosters, een van de Minder broeders, een van de Carmelyten, een van de Benedictijnen, en een aensienlijck

Collegie van de Jesuyten, twee Parochie Kercken, van de welcke de grootste noch niet volkomen voltimmert was. Twee Poorten heeft de Stad, een aen de oostzijde, langhs de welcke de Hollanders in quamen, en een andere aen de westzijde. Wanneer dese daer aen landen, waren boven de burgeren, inwoonderen en slaven, over de seftien hondert soo Portugeesche soldaten, als *Brasilianen*, van de welcke vijf hondert en vijftigh krijghslieden, onder seven *Hopliesen*, de ordinaris besettingh waren, maer de rest was op het gerucht van der Hollanders aenkomst, tot onderstand, maer slecht behulp, daer binnen gekomen, behalven noch eenigh volck, dat de Jesuyten toebrachten. Seeckerlijck de buyt die het volck aldaer behaelt heeft, is groot geweest, te meer, dewijl de Gouverneur (meenende het vluchten daer door te verhinderen) op lijfstraffe had verboden, eenige goederen daer uyt te brengen, en daer by het vluchten by nacht is voorgevallen, en dat soo schierlijck, dat men blijde was, sijn lijf te bergen, gevende de goederen ten besten.

De Admiraal nu van het veroveren van de Sterckte, en het moedwilligh plonderen van het volck verwitticht, gaf aenstonds de *Commisen*, *Kooplieden* en *Assistenten* last, sich ylings naer de Stadt te begeven, om de verstroyde en verslingerde goederen by een te versaelen, en alle op te schrijven. Wanneer dese in de Stadt quamen, vonden sy aldaer een seldtfame verstroyinghe, leggende de goederen en waeren, hier en daer heen geworpen en verslingert. Sy haelden veel wolle, zijde en linne laeckenen, beneffens veel andere schoone waeren en koopmanschappen by een; en brachten die in het Collegie der Jesuyten; men vandt soo in de Stadt als op de Sterckten, en daer omtrent, dry en twintigh metaele, en ses en twintigh yfere

Stact daer binnen naer de veroveringh.

yfere ftucken gefchuts, en in de afghaelde fcheepen over de veertien hondert kisten met fuycker, menighte van fyropen en huyden, noch vier fcheepen wierden onder het landt ghaelt, van de welcke de twee, omtrent de vier hondert pijpen wijns in hadden, zijnde het derde gelaeden met brood, Farinha en wijn, om met defe waeren naer Angola over te ftecken; het vierde was alleen met fout bevracht.

Men vandt oock een goeden hoop fuycker, in de Packhuysen die om laegh aen het water ftaen, komende de partye wel op vijf en twintigh hondert kisten; beneffens veel Taback; wel hondert en veertigh pijpen traen wierden van het Eyland Taparica ghaelt.

De Heer van Dorth ondertuffchen, die als Bevelhebber over het krijgsvolck, en Gouverneur over de veroveringe gefteft, en by het Eyland St. Vincent van de vloot verfteecken, en tot Sierra Leona aengekomen was, gingh op den vijftien Maert van daer weder tzeyl; en quam op den laetften van de felve Maend, op de hooghte van fes graden vijf en veertigh minuten, bezuyden den Evennachter, en alfoo hy noch voor noch nae eenighe fcheepen vernomen had, heeft hy fijn reyfe vervordert, en kreegh op den-tienden van April, het Land van Brasillie in het geficht, komt des anderen daeghs ten ancker, op vijf en twintigh vademen, omtrent anderhalf mijle van land, op de hooghte van veertien graden en twintigh minuten, Morra St. Pablo noord noord weft, en omtrent twee mijlen van hem leggende.

Enighe Wilden die aen boort quamen, berichten hen, datfe recht voor de Rio de Boypevalagen, gelijk oock dat gewest feer kennelijck was, zijnde het land meest van een hooghte, behalven aen de zuydzijde; daer het fich wat boven het ander verheft, hebbende een

dicht boschken boven op, met een grooten boom op den hoeck van Boypeva, die de ghedaente van een stompen tooren heeft. Sy bevonden fich des middaghs, op dartien graden en vijf en dartigh minuten breedte. Op den dartienden veroverden fy een fchip met Swarten, dat van Angola quam, en naer de Bahia gingh, van het welcke fy den fchipper overnaemen, laetende voorts het fchip met de Swarten vaeren, sonder te bedencken, wat dienft en nut, fy daer van fouden hebben konnen ghenietèn. Sy fetten 't weder een mijl van Morro de St. Pablo, foo datfe nu den zuydhoek van Taparica in het geficht kregen.

De Heer van Dorth geen fcheepen noch vloot vernemende, hield het hier vast af en aen, op en neder, om te fien of hy den Admiraal met fijn vloot ergens ontmoeten konde; op den twintighften faegen fy een kleyn Eylandt, omtrent twee mijlen weft zuyd weft van hen leggende, een weynigh in een bocht ingeweucken, bevindende fich alstoen op de hooghte van dartien graden en vier en twintigh minuten. Swermende aldus op en neder tot den tienden van May toe, en niet met allen van de vloot vernemende, beflooten fy, sonder langer te vertoeven, recht de Bahia in te loopen. Wanneer fy daer in quamen, vonden fy aldaer de gantsche vloot, en het werck befchickt.

Nae dat de Admiraal den Heer van Dorth had bewellekomt, en al de faecken, gelijkfe fich hadden toegedragen, te kennen gegeven, heeft fich de felve Heer met fijn volck mede in de Stad begeben, daer hy het ten eerften in goede ordere heeft begonnen te ften, en onder beter tucht te brengen. Hebbende daer nae al de gelegentheydt der Stadt wel overfien, doet terftondt een noodige verfterckingh afstecken, en foo veel eenighfints mooghlijck was, den

Sijn be-
ftellingh
over de
Stadt.

opbouw der selver voort-fetten.

Hy heeft oock volgens de lasten ordere, die hem uyt het Vaderlandt mede gegeven was, al de gevluhte en uytgeweekene burgers en inwoonders van de Stadt, by opene brieven doen verkondigen, en versceckerigh gegeven, dat al die sich onder de gehoorfaemheyde der Heeren Staten Generael der Vereenighde Landen wilden begeven, en aen de selve, den gewoonlijcken eedt van getrouwigheyde, ghelijck mede aen de West-Indische Maetschappy, doen, vryelijck weder in de Stadt keeren, en hun huysingen en erven aenvaerden en besitten mochten; met deselve vrydom, diese onder de Regeeringh van den Koninck van Spangien genooten hadden; onder beloften, uyt naeme van de selfde Heeren Staeten en den Heere Prins van Orangien, van alle overlast, en voor alle vyanden beschermt te sullen worden. Ecnige weynige Portugeesen zijn op dese innoodinge weder ingekomen, maer de meeste en machtighste bleven te rugge, vresende ten deelen de ongenaede van den Bisschop, en voorts dat de Staetsche hen tegen den Koninck van Spangien niet souden kunnen beschermen.

Onderwijl houdt sich de Bisschop noch daer omtrent, maeckende sich vast sterck, en soeckende soo veel hy konde, sijn schandelijcke vlucht te verschoonen, mits leggende al den schuld op den gevangen Gouverneur. Terwijl quam noch een Schip van de Portugeesen de Baye in loopen, sonder te weten of te droomen, wat'er was voorgevallen, het welcke dienvolgens lichtelijck genomen wierd; gelijk korts daer aen noch een ander, dat van Lisbona, met oly, meel, brood en andere koopmanschap quam, zijnde naer het begrootten de vracht wel dartigh duysent ducaten waerdigh. Vijf dagen daer nae viel noch een ander, komende van

Rio de Jenero en Spiritu Sancto, met tien Jesuyten, hun Provinciael, twee Benedictijner Monnicken, seven duysent Realen van achten, en veertigh kisten suycker, in hunne handen, als mede twee daghen daer aen een Barck met sesen twintigh kisten suycker, en op den tienden van Juny, twaelf dagen daer aen, een Schip komende van Angola met twee hondert en twintigh Swarten. En alsoo licht te bevroeden was, dat soo lang het veroveren van de plaets niet ruchtbaer wierdt, dagelijcks meer en meer scheepen in hun handen souden komen te vallen, hielden sy twee Scheepen, een Jacht en twee Chaloupen, buyten gaets en omtrent die kust, om de aankomende Scheepen en Barcken waer te nemen, gelijk noch al eenige in handen vielen.

Sy sonden oock het schip de Vos wel gelaeden naer het Vaderland, met de blijde tijdingh van het veroveren der plaets Salvador, en de bylegghende Stercken.

Des anderen daeghs's nachts scheepte de Heer van Dorth vier hondert mannen, soo soldaten als bootsgezellen, in twee Jachten en vier Chaloupen in, van meninge daer mede een tocht op Morro Sant Pablo, op eenige gelegentheyde, by hem daer afgespeurt, te doen; maer alsoo de wind hen tegen liep, wierden sy gedwongen weder te rugge te keeren.

De vyand ondertusschen kennisse van desen tocht gekregen hebbende, komt des nachts, omtrent ten twee ueren, Aenslagen gemist. met een groot getal soldaten, Brasiliae-nen en Swarten, tot dicht onder de mueren van de Stadt; maer de schildwachten hem vernemende, schooten daer op, waer door het terstond alles in alarm geraekte; de vyand verrock evenwel niet, maer schoot oock van haere kant geweldig met roers en booghen, waer op die van de Stadt het grof gheschut daer op begosten te lossen, welck gevecht

gevecht en schieten van wederzijden, tot den volgenden middagh toe duerde.

De Gouverneur ondertusschen van sijn ondernomen en misluckten aenflag weder te rugge keerende , en het gheschiet hoorende, heeft sijn volck tusschen St. Antonio en de Stadt ghelandt, van meninge zijnde van achteren den vyand te verrassen ; maer dese vernemende sijn aenkomst, heeft sich op de vlucht begeven ; latende acht of negen dooden op de plaets, gelijk'er van de zijde der Hollanderen mede twee of dry gebleven zijn.

Op den seventienden naer den middagh trock de Gouverneur, met omtrent vijftigh man, soo te voet als te paerd, weder uyt, om de naeste gelegenheden en toewegen te verkennen, hebbende geen vermoeden van eenige vyanden daer omtrent te sullen vinden, maer zijnde omtrent een goteling schoot buyten de Stadt gekomen, en een weynigh ter zijden afrijdende, wordt hy door een hinderlaege van Brasiliaenen, die sich in de ruyghten en het kreupelbosch verborgen hadden, overvallen, die hun pijlen soo dicht op hem deden haegelen, dat hy van sijn paerd doot ter aerden is gevallen; den welcken de Swarten voort het hoofd van het lichaem gesneden, en voorts aen sijn lichaem seer mishandelt hebben.

Wanneer het gerucht van dit ongeval in de Stadt quam, zijn de Swarten, die in Hollandischen dienst waren, terstond daer op uitgevallen, die niet alleen de vyanden het doode lichaem weder onthield, maer oock verhindert hebben, dat al die geene, die met den Gouverneur uytgetoogen waren, altemael capot gemaect wierden. Waerlijck het verlies van desen braeven en voorsichtigen oorloghs man was groot, gelijk oock zedert wel gebleecken is. De Majoor Allert Schouten quam in sijn plaets, wiens broeder Willem Schou-

ten, weder Majoor in sijn broeders plaets wierd. Op den twintighste viel noch een schip met Spaensche wijnen gelaeden, in de haeven, en voorts in hun handen; des anderen daeghs noch een vol Canarie wijnen, als oock op den acht en twintighste een van Cabo Verde, met tien lepel stucken, en vorders met ballast ghelaeden; waer uyt bleeck, dat het gerucht van het overgaen der Stadt, sich noch niet seer verre verspreyt most hebben. Omtrent dese selve tijd, quam een Portugees, Almeyda geheeten, van wegen den Bisschop en andere Regeerders in de Stadt, om met de Hollanders van eenigh verdragh te handelen, maer is haest weder onverrichter saecke vertrocken.

Met den aenvangh van July, heeft men de Scheepen de Haen, de Eendracht, den Orangien boom van Rotterdam, en den Orangien boom van Hoorn, met Suycker, Huyden en Toeback, naer het Vaderland afgescheept, die de voornaemste gevangens, als den Gouverneur met sijn soon, den Sergeant Majoor, en andere mede genomen hebben. Op den acht en twintigste der selver Maendt is den Admiraal Jacob Willekens met sijn Schip, en noch tien Koopvaerdye scheepen mede, naer de West-Indische Eylanden, en so voort naer huys vertrocken, gelijk de Vice Admiraal *Pieter Heyn*, op den vijftenden van Augustus daer aen, met de Scheepen de Neptunus, Hollandia, Gelderland, en het Jacht de Zeejager, mede nae Angola en vordere Africaensche kusten vertrocken is. Ondertusschen quam de voornoemde Almeyda weder binnen, voorgevende volle macht, om van enter cours en onderlinghen koophandel tetraeteeren, te hebben, maer als men bemaerckte dat hy, onder dien schijn, heymelijck quijtscheldingh en pardon, voor de geblevene Portugeesen bracht, en den selven middel aen-

Vertreck
van den
Admiraal.

En Vice
Admiraal.

wees, om te konnen overloopen, wierd hy, met eenige sijne medestanders, by den kop gevat, en in de gevangenis geworpen.

Maer de faecken der bestieringh van de Stadt, begosten naer de doot van den Heer van Dorth, gants slordigh toe te gaen, dewijl Allerdt Schouten weynigh acht op de sterckte en besetting der Stad sloegh; en wanneer oock dese korts daer aen quam te overliden, maecte het Willem Schouten, die in sijn broeders plaets opvolghde, noch slimmer als sijn broeder, begevende sich tot alle wellusten en ongebondentheden, waer door hy niet alleen de aenghevangene wercken niet bevorderde, maer oock, door een verderffelijke Chicane, de soldaeten die daer aen arbeiden, hun verdiende arbeids loon onthield.

In Wijnmaendt viel Don Francisco de Sarmiento, die Landvooght in Chili was geweest, en over Rio de la Plata, en die van Jenera, naer Spangien wilde vertrecken, beneffens een schip daer seer grooten rijckdom, en wel hondert en acht en vijftigh duysent guldens, aen gemunt en ongemunt silver, en de rest, die door den een en den ander verduyftert en gestoolen wierd, in was, in handen der Hollanderen; maer daerse al desen rijckdom naer Hollandt, en in handen der Bewindthebberen hadden konnen senden, behielden sy die aldaer, waer door sy die weder alte samen quijt geraeckten, als geseght sal worden.

Wanneer men hier de gelukkige veroveringh van dese plaetsen verstaen had, en het geen noch te doen overigh was besefte, oock de Bewindthebberen wel oordeelden, dat de Koninck van Spangien, alles tot het weder veroveren van dese plaets sou aenwenden (gelijk al de maere liep, dat hy onder het beleyd van Don Frederick van Toledo, alreede seer beligh was een vloot te vervaerdigen) maecten de selve een ernstigh

overlegh, wat hen, tot versceekeringh van de plaets, mede te doen stondt. Sy vonden dan goed, weder een goed aental scheepen uyt te rusten, en die van volck en andere noodsaekelijkheden te voor sien; zijnde de verdeelingh onder de Negentiene aldus gemaect: De Kaemer van Amsterdam sou leveren acht Scheepen en twee Jachten, als den Hollandschen Thuyn, dry hondert en vijftigh lasten groot, op hebbende vier metaele en ses en twintigh ysere, tien steenstucken, en hondert bootsgefellen. 't Schip Haerlem van twee hondert en tachtentig lasten, voor sien met twee metaele, twee en twintigh ysere, en acht steen stucken, en met tachtentig bootsgefellen gemant. 't Schip Leyden twee hondert en dartigh lasten groot, op hebbende twee metaele en twee en twintigh ysere stucken, met acht steen stucken en vijf en tseventigh matrooßen. De Swarte Leeuw, groot hondert en tachtentigh lasten, met vier en twintigh gotelingen, vier steen stucken, en tseventigh bootsgefellen. 't Jacht de Windhond, groot vijftigh lasten, met tien gotelingen en vijfen dartigh bootsgefellen. Het Jacht de Haefe, van tseftigh lasten, tien gotelinghen, en voerende veertigh bootsgefellen. Dese waren eygene Scheepen, waer by noch souden komen vier gehuerde, als de St. Jacob, groot twee hondert lasten, met twaelf gotelingen en vijfen twintigh bootsgefellen. De Eendracht, groot hondert vijf en tseventigh lasten, met seftien gotelingen en dartigh bootsgefellen, op elck van welke Scheepen, de Compagnie noch vijf en tseventig mannen sou stellen, onder welke hondert en vijftigh mannen, veel Ambachts lieden, als Timmerlieden, Smits en diergelijke waren. Voorts waren mede te huyren het Schip de Jonas, van hondert en tseventigh lasten, veertien gotelingen en vijfen dartigh bootsgefellen; zijnde

Nieuwe
toerusting
ge voor
West-Indien.

Verval
van de fae-
ken van
St. Sal-
vador.

aldus

aldus op dese tien ſcheepen, ſes hondert en vijf en tſeventigh bootsgeſellen, by de welke noch onder vier Vaendelen ſes hondert ſoldaten ſouden komen.

De Kamer van Zeeland fou toe brengen vier Scheepen en een Jacht; als het Schip Middelburgh, twee hondert en vijftigh laſten groot, op hebbende ſes metaele, twintigh yſere, twee ſteenſtucken, en hondert negen en twintigh matrooſen. Vliſſingen van twee hondert laſten, met twintigh gotelingen, hondert en dartien bootsgeſellen. 't Jacht Armuyden, van tnegentigh laſten, met tien gotelingen, en vier en vijftigh matrooſen. Dese waren eygene ſcheepen, waer by ghehuurt ſouden worden, de Koninginne Eſther, groot twee hondert laſten, met ſeftien gotelingen en vijf en dartigh bootsgeſellen. Neptunis, groot hondert en veertigh laſten, met veertien gotelingen, en vijf en dartigh bootsgeſellen. Soo dat op dese ſcheepen gingen dry hondert ſes en tſeventigh koppen vaerend volck, by de welke dry hondert ſoldaeten in twee Compagnien ſouden komen.

De Kaemer van de Maſe fou geven een Schip en twee Jachten. Als het ſchip Dordrecht, groot twee hondert laſten, met twee metaele en twintigh yſere ſtucken, tſeftigh bootsgeſellen. 't Jacht de David van tſeftigh laſten, met veertien gotelingen, ſes ſteen ſtucken, en twee en veertigh bootsgeſellen; voorts het Jacht het Zeepaerd van vijftigh laſten, met veertigh bootsgeſellen. Op welke ſcheepen waeren hondert en twee en veertigh koppen bootsvolck, komende daer by een vaendel ſoldaten van hondert en vijftigh mannen. Maer om kort te gaen, de Kamer van 't Noorder quartier beſtelde twee Scheepen en een Jacht, daer op hondert acht en tſeftigh bootsgeſellen, en een Compagnie van hondert en vijftigh ſoldaeten. De Kamer van Stadt en Lande, bracht het Schip

Omlandia, de Goude Meulen, den Dolphijn, 't Jacht de Vos, en daer op dry hondert en veertigh bootsgeſellen, waer by quam een vaendel ſoldaten, van hondert en vijftigh man.

Invoegen dese vloot beſtond uyt achtien Scheepen en ſeven Jachten, op de welke waeren ſeftien hondert en tnegentigh bootsgeſellen, en dartien hondert en vijftigh ſoldaten; over de welke Jan Dirckſz. Lam als Zeevooght geſtelt wierd.

Maer dewijl men verſtondt datter in Spangien een ongemeene groote toerustingh gemaect wierd, iſſer behalven de voorſeyde, noch een andere ſchoone vloot van veertien Scheepen en twee Jachten, met veertien hondert en dartig koppen vaerend volck, en vijf hondert acht en vijftigh ſoldaten toegeerust; over de welke als Generael Boudewijn Hendrickſz., Borgemeester van Edam, en als Admiraal, Andries Veron gheſtelt wierdt.

De Compagnie ſandt mede in het ſelfde Jaer, op de kuſt van Spangien, onder het gefagh van Hendrick Jacobſz. Kat, een Vloot van ſeven ſcheepen, die meest in de Maent van July in Zee liepen. De andere twee Vlooten, wierden oock ſoo haest vervaerdight als moogelijck was, maer de Windhond, om die van de Bahia, van de toerustinge hier te lande onderhanden, bericht te doen, voor af gefonden, geraeckte den vier en twintigſten October in Zee, en den twee en twintigſten November, op de hooghte van vijf graden noorder breedte, daerſe een Spaenſche Barck, met meel, broodt en ſout gelaeden, veroverden, en alſoo op den acht en twintigſten December in de Bahia. Dit is nu het geen van het veroveren van dese plaets te ſeggen valt, hoe die vorders weder verloren is geworden. ſullen wy (hoe wel onſen Onderwerpelingh niet raeckende) niet wel kennen voor by gaen.

Toer-
singh van
den Kon-
ninck tot
herove-
ringh van
de Bahia.

De Koninck van Spangien, als ge-
segh is, van meningh zijnde, op alle
manieren de Bahia weder te bemachtigen,
vervaardighde daer toe dry mach-
tige Vlooten, uyt verscheydene gewes-
ten van sijn Rijcken; stellende Don
Frederick de Toledo daer over als Ge-
nerael. Over de Portugaelsche Zee-
macht hadt Don Emmanuel de Mene-
ses; en over die van de Straet van Gi-
braltar, Don Juan Fajardo, het gefagh.
De twee Vlooten van de groote Zee en
Straeten, neffens het Esquader van Bi-
cayen, bestonden in een en dartigh soo
Gallioenen als Scheepen, een Caravel,
dry Tartanen en vier Pynassen, en had-
den op seven duysent vijf hondert kop-
pen, soo soldaeten als bootsgefallen,
zijnde de soldaeten in dry Regimenten,
twee van Spangiaerden en een van Ita-
liaenen, onder de Colonellen Don Pe-
dro Osorio, Don Juan de Orellana, en
den Marquis de Torre Clusa, verdeelt.

Dese Zeemacht vertrock op den veer-
tienden van January des Jaers 1625. van
Cadix, liep op den negentienden voor
by de Canarische Eylanden, en wierp
op den sesden February haer ancker
voor St. Jago, het voornaemste van de
Eylanden van de Cabo Verde, alwaer
sy de vloot van Portugael vonden, die
hen verwachtte, bestaende uyt twee en
twintigh groote scheepen, en veertien
soo Barcken als Caravellen, en op heb-
bende vier duysent soo bootsgefallen als
soldaeten, welcke laetste in twee Regi-
menten, onder Antonio Minnes Barre-
jo en Don Francisco de Almeyda, On-
der Admiraal van dese vloot, verdeelt
wierden. Dese vloot was op den negen-
tienden November des vorigen Jaers
van Lisbona tzeyl gegaen, en hadt aen
het Eylandt Mayo een Gallioen laeten
sitten, daer niet boven tachtentig man-
nen afgekomen waren, ghelijck oock
dry andere Scheepen van hen waren af-
gedwaelt, die tot Pernambuco aenqua-

men, van de welcke het eene stranden;
maer de twee andere weder by de vloot
gheraeckten, soo alffe voor de Bahia
quam.

De gantsche vloot scheyde van St. Ja-
go op den 11. February, en quam op
het laetste der selver Maent by de Bahia,
en op den vierden van April daer bin-
nen in. De Hollanders hadden binnen
de Stadt en op de Sterckten, over de
twee duysent soldaeten, behalven de
Swarten en Portugeesen, die in Hol-
landschen dienst waren, beneffens wel
seventien scheepen. Don Frederick de
Toledo lande sijn volck, omtrent de
Sterckte St. Antonio, op de selve plaets,
daer de Hollanderen in het veroveren
mede waren geland: hy selfs gingh me-
de aen landt, en liet Don Juan Fajardo
de forge over de vloot; met last te ver-
hinderen, dat de Hollandische Scheepen
uyt liepen, of andere inquamen. Het
eerste dat hy bemachtighde, was het
Klooster St. Bento, leggende daer twee
Regimenten op, onder het gefagh van
den Marquis Troppani, Sergeant Ma-
joor van het Leger; en trock soo met de
rest van sijn heyr nae het Klooster der
Carmelijten.

Die van de Stadt deden een uytval op
St. Bento met vier hondert mannen, en
vochten dapperlijck tot groote schaede
der Spangiaerden, daer de Colonel Pe-
dro Osorio, neffens vier Hoplieden Don
Francisco Manuel de Aquitara, Don
Alfonso de Gana, Don Pedro de San-
Stevan, en Don Diego de Espinosa,
doodt bleef. Dry andere Capiteynen
wierden gequetst, met veel soldaeten,
behalven menigte van dooden. De
Hollanders sonden mede twee Branders
op de Spaensche Vloot, doch sonder
goed gevolgh.

Don Frederico, om de belegerde te
nauwer te beslyuten, en het uytvallen
te beletten, lande noch vijftien hondert
soldaten, gevende die een darde quar-
tier.

Haer aca-
tocht.

Landen
der Span-
giaerden.

Uytval
der Hol-
landeren.

tier, onder Don Juan de Orellana, ontrent een plaets las Palmas genoemt; en terwijl de quartieren afgeteeken, en opgemaect wierden, bracht hy negen en twintigh groote ftucken gefchuts te lande, foo om der belegerder wercken daer mede te vernielen, als de fcheepen die op de reede laegen, te befchaedigen. Terwijl was men daer binnen niet ledig, maer in het opmaecken van noodighe wercken tot tegenweer feer befigh, doch alles onder een wereldt van ongebondenthey by Overften en foldaten, welke laefte in een verachinghe van hun bevelhebers, en daer nae in een openbare muylerye vielen.

De ftucken die de Spaenschen aen het Carmelijten kloofter hadden gheplant, fchooten het voornaemfte Schip der belegerden in de grondt, die van St. Bento vijf andere, en befchaedighden de reft foodanigh, dat maer eenige weynige het ruym konden verkiefen, zijnde de andere onmachtigh om van plaets te veranderen. De Spaenschen dan van de Zee kant niet meer te duchten hebbende, keerden al hun ghewelt nae de Stadt, diefe van het kloofter der Carmelijten met dry en twintigh, van dat van St. Bento met acht, en van las Palmas met ses ftucken befchooten.

Maer noch al dat fou de belegerde, als die van mondkoften en oorloghs voorraedt, noch wel voor feven of acht weecken voorsien waren, niet hebben konnen dwingen, indien tuffchen het volck en de Overigheyt eendracht gebleven was. Maer dese droegen fich foodanigh, dat fy, als gefeght is, een groote verachinge van hen, by het volck veroorfaecten, het welck op een muylten uyt quam, willende dese hun Bevelhebers geen gehoorfaemheydt betoonen, maer opentlijck foeckende, eenige der felver af te fetten, en anderen in hunne plaets aen te ftellen. Dit verweckte een groote verflagenthey by de

goede, en by de quaetwillige een ftoutheyt, om fich aen te maetigen dat hen niet toequam. Het volck floegh hun oogh op Hans Erneft Kijf, die door den Colonel Allert Schouten, Sargeant Majoor was gemaect, fich tot daer en toe wel gedragen had. De haet van het volck was meest teghen den Colonel Willem Schouten, en ontftond meest daer uyt, om dat hy feer felden omreedt om de wercken te befichtigen, of andere nootwendigheden te befoegen, en als hy het al dede, gaf hy het volck weynigh moeds, jae in tegendeel menichte van fcheldtwoorden, dat, zijnde door het geduerig arbeiden genoeg bewaert, de felve niet wel verdragen konde. Sijn meeste werck was in de hoere huysen te gaen, of op het Hof te fitten fuypen en fwelghen, al het welke het volck bewoogh hem af, en den voornoemden Kijf tot Colonel in fijn plaets te fetten.

Wanneer de belegeraers door eenige overloopers hier kenniffe van kregen, namen die gelegenthey waer, om meer en meer te naerderen. Ondertuffchen komt'er op den acht en twintigften van April, daer de Krijghsraedt vergaert was, bericht, datter van weghen den vyand een Trompetter, om de Stadt op te eyfchen, gefonden was, waer over fy, noch op dien felven dagh een Tamboer van binnen uyt fonden, met een brief van desen inhoudt: *Wy Colonelen Raden van dese Stadt St. Salvador, hebbende verstaen dat wve Excellentie een van onse Tamboers heeft verfocht om van onderhandelingh te fprecken; soo hebben wy desen afgeveerdicht, om te verstaen welke U Excellentie meyninge is; vertrouwend de felve ons, naer krijghsgebruyck, te sullen worden weder toegesonden.* Defen brief had Kijf felve onderteeckent. Don Frederico gaf daer op tot antwoord, dat hy van geen opeyschinge wift; maer indien fy, naer het gebruyck der belegerden, iets van hem verfochten, het gee-

Aenvangh
van het
beleggh.

Staet van
binnen.

Onluft
binnen de
Stadt.

Onder-
handeling
van over-
gaeve.

ne met Godts eere en des Konincks dienst niet strijdigh was, wilde hy het selfde gaerne bekefdelijck aenhooren en in achtigh nemen. Hier op hebben de belegerde des anderen daeghs eenige voorwaerden, op de welcke sy de Stadt wilden overgeven, op het papier ghebracht, en Don Frederick toegesonden. *Sy eyschten dry weecken tijts, om hun overighe Scheepen te herstellen en te voor- sjen, ten minsten vier Scheepen van dry hondert lasten, met de welcke sy naer huys mochten vaeren. Dat het volck sou uyt- trecken met haer bagagie, goederen en ge- schbut, de Capiteynen en Soldaten met hun- ne wapenen, slegende vaendelen, brandende louten, koegels in de mond. Op wel- ke voorwaerden sy mede Don Francisco de Sarmiento met sijn vrouw en kinderen, en voorts alle gevangenen wilden vry stellen.*

Don Frederick antwoorde, dat dese voorwaerden, in aenmerckinge van hun tegenwoordigen stand, onredelijck waren. Het Leger van sijn Catholijcke Majesteyt was meester te waeter en te lande, de belegeraers waren in hun eyghen, en de belegerde verre van hun landt. Sijn Majesteyt hadt aldaer groote macht van volck, van het welcke noch veel niet gelandt waren; waer tegens de belegerde geen hulp hadden te verwach- ten. Daer waren already vier quartieren afgesteecken, en verschanst; en seven en dartig stucken speelden op de Stad, invoegen het den belegerden geensints toestond, sulcke voordeelige voorwaer- den te eyschen, noch hem die hen in te willigen. Evenwel, willende de goet- heyt van sijn meester toonen, schonck hy hen het leven, en verseeckerigh om naer Holland te mogen keeren, met toe- voeginge van kleederen en noodighe mondkosten, mits dat sy voor de beta- linge daer van verseeckertheyt deden. De gevangens wederzijds souden oock geloft worden; insonderhey Don Die- go Hurtado de Mendoza, die daer Gou-

verneur was geweest, wanneer het Jaer te vooren de Stadt ingenomen wierd.

De belegerden gaven weder tot ant- woordt, sy meenden niets onredelijcks te hebben gheëyscht, en konden oock niet anders doen, sijn Excellentie be- hoorde sulcks niet af te slaen, voor al hen geen scheepen en volck, sonder verbandt van betaelinghe te weygeren. Sy waeren gants niet van sins, een soo stercke en wel versorghde plaets, son- der wapenen en bagagie te verlaeten, maer eerder als eerlijcke Krijghslieden, die tot den laetsten druppel bloeds te beschermen. Don Diego Hurtado de Mendoza was in Holland, daerse hun- ne meesters geen wet konden stellen, soo dat sy sich met Sarmiento moesten laten genoegen.

Don Frederick sandt hier op sijn Sar- geant Majoor binnen, en naer eenighe onderhandelingen de belegerden buy- ten: Willem Stoop, Hugo Antonio en Francois du Chesne, met volle macht, om met Don Frederick te verdraegen. Dese bedongen dese voorwaerden.

I. De Colonel en die van den Raed, sullen de Stadt in handen van Don Frederick de Toledo, ten behoeve van sijn Catholijcke Majesteyt, in sulck een standt, als die tegenwoordigh is, met alle het geschut, wapenen, vaenen en standaerts, ammunitie, vivres en scheep- pen die in de haven zijn, alle het geld, goud, silver, juweelen, koopmanschappen die in de Stadt zijn, alle swarten, slaven, paerden en alle gevangenen, van wat natie of gelegenthey die zijn, overge- ven; en sullen geen waepen mogen voeren tegen den Koninck, voor dat sy in Hollandt weder ghekomen sullen zijn. II. Don Frederico staet toe, dat de Colonel, Dienaers der gemeyn- te, Capiteynen, Officiers, Soldaten, Jong- ers, bootsgezellen en alle hun gevolgh sullen uyttrecken, met hun kleederen die sy hebben, en daer sy op slaepen. De

Voorwaer-
den van
het over-
geven der
Stadts

De
Colo-

Colonel en Capiteynen, sullen vermogen wegh te brengen hun bagagie in matletten, en anders niet, en de soldaten in haer knapsacken op den rugge. III. Don Frederick sal hen geven vry gheleyde, ten eynde van de Spaensche scheepen geen hinder lijden, op hun te huys reysen, en vivres voor vier Maenden en een half. IV. Sy sullen al te saemen uyt de Stadt trecken naer hun scheepen. V. Hy sal eenighe gelaste stellen, om het uyttreckende volck te ondersoecken en bevesten, of het niets, tegen dit bespreck sou mogen wegh nemen. VI. Hy sal aen den Colonel al de gevangene Hollanders, die in sijn handen zijn, overleveren. VII. Niemand van sijn volck sal den uyttreckenden eenigen overlast aen doen. VIII. In de scheepen sal alle behoeften tot de zeylaegie gelaten worden. IX. Wanneer sy te sloop zijn, sullen hen noodige wapenen tot hun bescherminge gegeven worden, maer in het uyt trecken, sullen sy geen mogen draegen, als alleen de Capiteynen hun zijdtgeweer.

Dit wierdt alsoo gheslooten op den dertighften April, in het quartier by het klooster der Carmelijten. Den Spangiaerden wiert hier op een Poort in gegeven, en op den eersten May hen de Stadt in geruymt, nae dat sy by nae een Jaer in handen van de Compagnie was geweest; maer alles geschiede met sulck een onregeltheyt, dat de Spangiaerden al in de Poort en de Stadt genoeghsaem machtigh waeren, eermen aen de andere zijde wist datter yets ghehandelt was.

Dese overgaeve was destes snooder, om dat het Jacht de Haese, dat tot naerichtinge der besettinge afgesonden was, veertien daegen, voor het beleg, met het bericht van de toerustigh in Hollandt, daer aen gekomen was, het welke hen hadt behooren te moedigen om het uyt te harden. Dese voorverhaelde

toerustinge en onderstantd quam oock maer te laet, en most derhalven onverrichter saecke, sonder iets van belang, als alleen Porto Rico, door het vluchten der ingeseetenen, te vermeerteren, (sonder evenwel het Casteel te konnen winnen) te hebben uytgerecht, weder van daer.

Verrichtingh der Holland-sche vloot.

Voor dat Jaer is niet gedenckwaerdigs door den Generael Boudewijn Hendricksz. uytghericht, echter bleef het voornaeme besluyt van de West-Indische Maetschappy, te gelijk de Spaensche af breuck te doen, en sich met buyt van de selve te verrijcken.

Tot desen eynde hebben sy weder van dit Jaer *Pieter Heyn*, als Admirael, met een vloot uytgerust, om, na dat hy sich by den Generael Boudewijn Hendricksz. sou verwoeght hebben, op de Spaensche silver vloot te passien, bestaende in negen groote Scheepen en vijf Jachten. Met dese geraeckte hy, op den een en twintighsten van Mey in Zee, en bevand sich op den sesden July by de Barbados, alwaer hy sijn vloot in vier Esquadren verdeelde, in de eerste was hy selver, met de scheepen Amsterdam, den Orangieboom, den Pynas, en de Jachten de Sparwer en de Raven. In de tweede was Zutphen en Geldria, en 't Jacht David. In het derde was Walcheren, Hollandia en 't Jacht de Arend. In het vierde de Neptunus ende Goude Leeuw, gevende een ieder noodighe onderrichtingh en Zeyn-brieven. Zeylende alsoo onder en omtrent de Caribische Eylanden, kregen se in Gualoupe van de Wilden eenige vervarfchinge, sy meenden daer omtrent de vloot van den Generael te vinden, en alsoo mer den selven verwoeght, de Spaensche Zeemacht aen te tasten, maer de Generael Boudewijn Hendricksz. was ondertusschen overleden; waer door het gesagh onder de Matrosen uyt was, en alsoo al een goeden tijd waren uyt-

Toerustingh van *Pieter Heyn* op de silver vloot.

De Stadt voort overgegeven.

Vloot van
Boude-
wijn komt
te huys.

geweest, en derhalven al schaersheyt in de vloot ontstond, namen dese een besluyt weder naer huyste loopen, gelijk sy deden.

Pieter Heyn bevandt sich dan alleen niet machtigh om de Spaensche vloot aen te tasten, doch leyde het evenwel daer op toe, den eenen of den anderen vervloogen voogel op te vatten. Op den negenden van Herfstmaend, des morgens, kreegh hy eerst seven vreemde zeylen in het ghesicht, welck getal vast meer en meer aenwies, tot van veertigh scheepen toe; maer dersde, aenghemerckt sijn kleyne macht, die niet aentastten. Hy bevandt sich oock genoodsaect, by gebreck van water, naer Florida te zeylen, van waer hy besloot weder naer Africa te keeren, en quam op den tweeden van November aen het Eylandt Corros, daer nae by Tercera, en ten laetsten in Sierra Leona, hebbende hier en daer een schiepje genomen.

Hy bleef aldaer tot het laetste van January des Jaers 1627, sich met de sijne wel ververschende, en wendt van daer de stevens naer Brasil, nemende onderwegen en Schip van Madera, met wijn en stuckgoederen geladen. Hy komen- de by de Bahia, ontsiet sich niet daer binnen te loopen, sonder het schieten van de Casteelen en de Stadt te ontsien, onder welcker gunst dartigh Spaensche Scheepen onder de wal gekort laegen. Hy evenwel voeght sich te midden tusschen de opper en onder Zeevoogt van Portugael, van de welke hy dese in de grond geschooten, en de geene sich over te geven gedwongen heeft, terwijl de Scheepen Hollandia en Geldria de overige kielen aentastten, uyt de welke het volck, om sich te redderen, buyten boort sprongh. Hier op wierden een deel gemande booten afgesonden, die in spijt van al des vyandts schieten en donderen, twee en twintigh Portugee-

sche Scheepen van de wal afhaelden, al het welke binnen den tijd van dry ueren beschickt was; verliefende de Hollanderen niet meer als vijftigh mannen daer by, behalven eenighe gequeften, onder de welke de Admirael selfs was, die een koegel door den slinker arm, en een splinter voor de scheinen gekreghen hadt. Sijn Schip, beneffens het Schip Geldria geraeckte mede op het droogh, daerse dapper van het vyandlijke geschut getroffen wierden. Geldria, hoewel meer als tseftighmael geraeckt, wierdt ten laetsten weder vlot, maer het Schip van den Admirael wierd als in splenteren geschooten, sonder vlot te konnen geraecken, en alsoo in den brand gestooken en verlaeten, maer dit was het niet al, het Schip de Oran- gieboom geraeckte aen brand, en sprong met volck met al in de lucht; van het welke veertien, seer beseert, geberght wierden.

Den Admirael sandt hier op de veroverde Scheepen Sint Peter, de Hoop, Noffa Sennora de la Victoria en de Swarte Leeuw, naer het Vaderland, met Huyden, Catoen, Toeback, maer meest met Suycker, en oock eenige Juweelen geladen; die aldaer oock geluckighlijck aengekomen zijn. Daer op nam hy noch twee Scheepen van Angola met slaven gelaeden, maer alsoo de Gouverneur van Salvador die niet wilde lossen, heeft hy de selve op Taparica te lande geset.

Op den laetsten van Maert verliet *Pieter Heyn* de Bahia weder, en begaf sich voor by Morro Sant Pablo, naer het Eylandt van Paesch avondt, en geraeckte geluckighlijck boven de qualijck beruchte Abrolhos, komende tusschen Cabo Frio en de Rivier de Javeiro, ontdeckte hy twee zeylen, van de welke hy een, dat met suycker ghelaeden was, genomen heeft, het ander ontquam het. Hy quam voorts aen en in

Sijn vor-
dere han-
del.

Dappere
daed van
Piet. Heyn.

de stroom de Spirito Santo, daer hy putten groef, om versch water te krijgen, daer die van het Stedeken Spirito Santo, brandende vloten met de vloed op hem lieten afdrijven, om sijn scheepen in de brand te helpen, maer alles sonder veel gevolghs, alsoof licht te blusschen waeren. Een Carravel van Lisbon, met wijn en stuckgoederen gelaeden, viel hem hier mede in de hand. De Admirael eyndelijck weder van hier tzeyl gegaen, verdeelt sijn vloot in dry Esquadronnen. Cornelis Cornelisz. Oele, sijn Onder-Zeevooght, gaf hy dry scheepen, om met de selve voor Rio de la Plata te kruycen. Hendrick Best, een Schip met een Jacht en een Carravel, om op de mond van de stroom Javeiro te passen; hy selfs behieldt vier Scheepen, dry Jachten en een Barck by sich, en gingh met de selfde omtrent de Bahia de Todos los Santos, alwaer hy wist dat twee scheepen, nevens het Fort de Tapezipe gheset laegen. Hier sendt hy eenighe gemande boots naer toe, die een goeden buyt daer af haelen, en voorts de scheepen in den brand steecken.

Hy kreegh oock bericht uyt een genomen Barck, datter noch ses gelaede Fluyten, opwaerts in een kreeck van de stroom Tapezipe laegen. Hier sendt hy aenstonds op kondschap eenige gemande booten naer toe, die terstond aen den ingangh van de stroom, een kloeck schip vonden, dat van sijn volck verlaeten was, gelijk noch een half mijl verder ses andere scheepen, die vast verder opkorteden. Met dese tijdingh keeren de booten weder te rugge, waer op de Admirael des anderen daeghs op het Jacht de Vos overgaet, en vaert soo met twee andere zeylen en eenige gemande booten de Rivier op. Ondertusschen waren dese Fluyten hooger opgezeylt, en met anderhalf hondert soldaeten, onder den Capiteyn Padilha, gesterckt.

De Onder-Zeevooght van de Portugeesen, was in de achterhoede, die niet liet dapper met schroot op de Hollandsche booten te schieten, waer door de selve te niet begosten af te sacken; en in der daed het werck had een slechten uytgang gehad, ten waere de Admirael het volck als met geweldt had aangedreven, dat daer op den Vice Admirael der Portugeesen aentast, vermeerderde, en alles dat men daer op vandt, doot sloegh. Op dit voorbeeld sprongh het volck van de twee naeste zeylen aen land, en liet de scheepen ten besten. In desen handel lieten de Portugeesen meer als anderhalf hondert man sitten, waer tegens de Hollanderen niet meer als vijftien verlooren. Dry schepen lagen noch hooger op, maer dewijl de Rivier aldaer met laegh waeter droogh liep, en so nauw was, dat de boomen van den eenen oever tot den ander reyckten, vand *Piet Heyn* niet geraeden hooger op te volgen, maer sijn dry prijsen af te voeren; het welke niet sonder moeyte en gevaer geschiede: want de Portugeesen hadden den mondt van de stroom wederzijds beschantst, en met het sincken van een schip gestopt. *Piet Heyn* echter gaet selfs daer nae toe, steeckt het gesoncken schip, by laegh water in den brand, en keert soo, in het midden van duysenden van koegels weder te rugge.

Hy dan belaste dat men rontsom het Jacht de Vos, de Pinas en het Caravel, op boegen sou, en met de veroverde huyden behangen, om daer achter voor een musquet koegel vry te staen, alsoo de scheepen uyt dese enge en drooghe stroom, niet als met het uytbrengghen van werp anckers konden gheraecken. De Gouverneur van St. Salvador lagh ondertusschen met een goet ghetal volcks, en eenige Burgeren achter de beschantinge, verhoopende hun gelede schae de nu eens op den werckmeester te verhaelen. *Piet Heyn* komt echter

ter af, en haelt de veroverde fcheepen met fchootvrye booten uyt de Revier; laetende ondertuffchen niet na, uyt het Jacht de Vos, dat mede op de felve wijfe verfanft was, onder de vyanden te fchieten. Aldus gheraecte hy met fijn genome fcheepen daer af, die hy in het geficht van St. Salvador ontlæd, zijnde noch feven Nederlandfche zeylen, uyt verfcheydene oorden by hem gekomen. Met defe en de fijne gaet hy op den veertienden van July tzeyl, komt by Noronho, en van daer by Cornelis Oele, fijn Vice Admirael, die sonder eenigh voordeel te doen, voor de Rivier de Plata gekruyft hadt; gaen alsoo gefaemender handt naer het Vaderlandt, en komen geluckighlyk met goeden buyt, die hen, behalven de voorgaende, noch op den te huys reyfe in handen viel, in de Maf en Texel in.

Sijn wederkomst in 't Vaderland.

Niet vruchteloos was dese tocht afge-loopen, in aenmerkingh van de ghemaeckte buyt, maer wel, voor foo veel hen de toeleggh op de Spaensche filvervloot ontfchooten was. Het volgende Jaer, gaf hem daer toe beter geluck, wanneer de West-Indifche Compagnie weder een treffelijcke Vloot toerulte, bestaende in een en dartigh meeft sware Scheepen, en van swaer gefchut, en ten vollen met volck voorheen, over de welcke *Pieter Heyn* als Generael, *Hendrick Cornelisz.* Lonck als Admirael, en *Joost van Trappen*, anders *Bancert*, als Vice Admirael ghestelt wierden, hebbende de Generael *Witte Cornelisz. de Wit*, die in andere gelegentheden, en hoogher bedieningh, fijn moed mede wel voor het Vaederlandt getoont heeft, als fijn Capiteyn op.

Nieuwe sware toelustinge voor *Tiet Heyn*.

Dese machtige Vloot op verfcheydene tijden uytgelooopen, quam op den negentienden Juny des Jaers 1628, by *Porto Sancta* en *Madera*, en vervorderde voorts haer aentocht; sonder te verletten. Het Schip de *Swarte Ruyter*,

de *Eenhoorn* en de *Vos*, kregghen laft om voor uyt te zeylen, en te maecken datse des morgens altoos weder by de Vloot waeren; en alsoofe sich op den tienden July op de hooghte van veertien graeden en ses en twintigh minuten, en des anderen daeghs op dartien graeden en vier en vijftigh minuten noorder breedte bevonden, belaste de Generael het Jacht de *Vos*, naer het ondergaen van de *Maene*, voor uyt te zeylen, om, wanneer sy landt quamen te ontdekken, de Vloot met een fchoot te waerschouwen, gelijk oock noch dien felven nacht ghebeurde, doende het Jacht een fcheut, en van den Generael met een beantwoord zijnde. Sy waren nu onder de *Caribifche Eylanden* gekomen, en quamen op den twaelfden onder het Eyland van *Sant Vincent*, in *Saint Antonysbay* ten ancker.

Alhier stelde de Generael aenstonds ordere tot het ruylen van verversching, het haelen van water en brandhout, en gingen op den achtienden weder naer *Illa Blanca* tzeyl, daerse maer weynigh tijds vertoefden, en voorts den feven en twintighste voor by de *Cabo de Tuberon*, krijgende met den aenvangh van *Ooghstmaend*, *Illa de Pinos* in het ghesicht. En dewijl dit de bequaemste plaets was, om de vloot van *Terra Firma* waer te nemen, vergaderde de Generael hier over fijn geheymen Raedt; en gaf ieder Schip haer order waer naer het sich te schicken hadde.

Haer aentocht.

Op den darden van *Ooghstmaend* vernamen sy, tusschen de *Cabo de Corrientes* en die van *Sant Antonio*, twee zeylen, niet verre van de wal, die korts daer aen by hen quamen, zijnde het Schip de *Roodde Leeuw* en de *Pinas*, die eenige daeghen voor de Vloot uyt *Texel* tzeyl waren gegaen. Sy waeren op den feven en twintighsten Juny aen het Eylandt *Granada* gekomen, daerse in het begin van July aen landt gingen,

Aenkomst van twee scheepen.

en

en eenige kuylen om waeter te vinden; gegraven hadden, eenig volck was oock te landewaert gegaen, daerse by twee dorpen met Wilden quamen, die hen vriendelijck bejegenden, evenwel waershouden, dat aen de andere zijde van het Eyland, in het gebergte, sich een seer quaedt slaghe van menschen ontbield, die sich soo tegen hen als tegen de vreemden, seer vyandigh toonden; datse hen daer voor moften wachten, op datse niet afquamen en hen een quaden treck speelden.

Op den tweeden July waren sy weder aen landt gevaeren, wanneer sy aldaer veel volcks vernaemen, die met twee Canoes van de andere zijde des Eylands aldaer gekomen waren; en schoon sy door de andere Wilden daer voor ghewaerschout wierden, hebben sy echter het selfde geen acht geslaeghen. Dese Wilden ondertusschen hun slaghe waernemende, dat de eene boot met water naer de Scheepen toe roeyde, overvalden de Hollanders, die noch aen landt waren, onvoorfiens, en sloegen van die van het eene schip sestien, en van die van het ander schip achtien mannen doodt, breeckende vorder wel dartigh water vaeten aen stucken, als mede de boodt, die echter noch aen de scheepen, beneffens vijf mannen, die dese moorders in het bosch waren ontvlucht, gehaelt wierdt. Daer nae hadden sy sich aen het Eylandt Sant Cristophel verferscht, en waren alsoo by de Vloot gekomen. Op den vijftden van Ooghtmaendt laghe de Vloot by de uythoek St. Antonio, daer de Scheepen schoon gemaect, en een Jacht op de wacht ghehouden wierdt. Op den sevenden hadden se een swaren storm, en bevonden sich op den tienden ter hooghte van 23 graeden en een half; niet verre van Rio de Porcos. Op den dertienden geraeckten sy weder boven de Caep van St. Antonio, doen belafte de Generael

het Jacht de Vos, en de Barcke, voor de vloot heen te zeylen, om de droogten waer te nemen; twee glasen in der nacht geraeckte de Barck aen de grond, die daer op een schoot dede, waer over de vloot wende, en men vandt goedt des anderen daeghs, ter oorfaeck van de harde stroom, naer de Tortugas te zeylen; daerse op den twintighsten by quamen, en het ancker uytwierpen.

Des anderen daeghs vernamen se twee zeyltjes, die aengehaelt wierden, zijnde twee Barckskens, die over veertien dagen, uyt de Havana gekomen waren, om aen dese grondén te komen vissen. Uyt het volck van dese wierdt vernomen, dat de Spaensche scheepen aldaer, noch gants geen kondschap van de Hollanders hadden, datter mede noch geen Vloot van Terra Firma of Nova Spanje gekomen was, maer dat men de selve dagelijks verwachte. Op den 22. saegen sy weder het Eyland Cuba, en quamen de Havanas soo na, dat men het Casteel Morro genoemt, gemackelijck konde sien. Des anderen daeghs hadden sy Mesa de Maria in het gesicht, en misten vier van hunne scheepen, Hollandia, de Rode Leeuw, Dordrecht en de Valck; neffens de Jachten de Ruyter en Muyden. Sy lieten het met den oosten windt langhs het landt door staen, om niet te verre beoosten de Havanaste geraecken, dewijl sy vernaemen, door den stroom, seer om de oost gedreven te zijn. Sy hadden op den 24. de Havana seven mijlen zuyden ten oosten van sich, en kregen een geweldige Travade met blixem, regen, en schrickelijcke donderslaghen; waer door het Schip Dordrecht sijn groote stenge in stucken afgeslaghen, en mede de andere vry beschaedight wierden.

Sy ginghen al westelijck aen, met koelte uyt den oosten, en kregen eyndelijck El Pan de Mantanza in het gesicht,

Hun voor-
vallen.Moord-
dige Wil-
den.

ficht, dat hen dededuchten, als zijnde wel feven of acht mijlen te oostwaert ghetrocken, doch echter was dat een werck van de Goddelijcke voorfienigheyt, dewijl de Spaensche Vloot, door de selve passagie, hen gelijk als in de mond is ghevallen. Men belaste de Jachten sich wat te verspreyden, om nae Scheepen uyt te sien, doch dese quaemen op den acht en twintighsten weder by de vloot, sonder iets vernomen te hebben. Men vand dan geraeden wat verder af, en naerder aen de Cabo de Florida te houden. Op den negen en twintighsten vernaemen sy weder een zeyl, het welcke sy aenhaelden, zijnde een Barck met vijftig man, door den Gouverneur van de Havana, Don Lorenzo de Cabrera, om de Vlooten van Nueva Hispania en Terra Firma te ontmoetten, uytghesonden, en te waerschouwen dat omtrent dry en twintigh Hollandtsche Scheepen, sich daer omtrent verhielden; sy waeren al ses dagen in Zee geweest, en verwondert waer die soo langh vertoefde; sy verklaerden vorder dat in de haeven van de Havanas geen scheepen laegen, als alleen een nieuw gemaecte Galeye, en noch een dat op staepel stond. Datter vier of vijf hondert soldaeten op de Sterckten laegen, en in de Stadt by de ses en twintigh hondert Burgers wierden getelt. Dat op het Slot Morro tseventigh, op het andere twintigh, en op het darde acht en twintigh metale stucken laegen; ten laetsten, dat de Hollandtsche Vloot daer maer onlangs ontdeckt, en het aldereerste van het Slot Morro gesien was. Tegen den avondt vernamen sy weder een Barck, die men naer spoorde, en op ancker vandt leggen, niet boven een Roerschoot van de wal. De Spangjaerden siende de Hollanders aenkomen, kaptten hun ancker, liepen soo hoogh tegen den wal als sy konden, en namen de vlucht aen land.

Bericht
van de
Havana.

Men vandt daer niet in als eenige vruchten en een pijp waeters, en stackse aen brandt.

Sy hielden het noch al by de wal, of een mijl daer af, soeckende vast weder de west te winnen, soo datse sich op den eersten van September weder omtrent dry of vier mijlen beweften de Havana vonden, staecten voorts dichter by de selve plaets, om af te sien wat scheepen daer mochten legghen. Komende op een Gotelinghs schoot daer by, bevonden daer geen andere scheepen, als de gevangens hadden bericht, behalven twee kleyne Barcken. Des anderen daeghs wierdt het Jacht de Vos weder naer de gronden van Tortugas afghesonden, ten deelen om de Advijs barcken te onderscheppen, die om de Vloot te waerschouwen noch uyt mochten zijn, ten deelen, oock om den Vice Admirael, die tot noch toe by de vloot niet was geweest, op te soecken, en te belasten met sijn seven by hebbende scheepen, op de gronden van de Tortugas te blijven leggen; en aldaer op de komfte van den een of d'andere Vloot te wachten. Sy leyden het ondertuffchen met de westelijcke windt by, om sich by de Havana te houden, bevonden evenwel dat hen de stroom al dapper om de oost hadt getrocken; soo dat sy albereeds de Havana wel acht mijlen zuyden ten westen, van sich hadden, en weder des anderen daeghs El pan de Matanza in het ghesicht kregen, ghelijck mede een zeyl daer de voorste Scheepen jacht op maeckten; maer de Generael een schoot schietende, op dat men met naejaegen sou afloaten, quamen sy alle weder by malkander, behalven de Lange Barck, die noch een wijl het selfde zeyl nae sette, en eyndelijck twee groote Scheepen ghevaer wierdt, van de welcke het eene een schoot naer het selve dede. Dese dan quam des nachts weder by de vloot.

De

De wind was nu al eenige dagen zuydelijk geweest, waer door niet alleen de Generael, maer oock de Vice Admirael, die nu mede daer omtrent was gekomen, voornamentlijk de Spaensche vloot, al noord ooft waert, en van de Havana afdreven. Eyndelijk kreeg men den Vice Admirael met sijn byhebbende Scheepen de Neptunus, het Postpaerd, de Vergulde Son, 't Schip Munnickendam, den Gouden Leeuw en den Dolphijn, in het ghesicht, en quam alsoo ter goeder uere by een. Sy waren toen by giffingh omtrent El pan de Matanza, een hoogen bergh, hebbende by na de gedaente van een brood, op acht of negen mijlen. Op den achtsten hoorde de Generael schieten; waer op hy den Barck daer heen sandt; die weder gekomen zijnde, tijdingh bracht dat de Witte Leeuw een Schip, komende van Nueva Hispania had genomen, en dat men uyt de gevangens had verstaen; dat de geheele Vloot van Nueva Hispania by der handt was. Met het rijssen van de Son, wierd men tien Zeylen gewaer, daer de Generael terstond naer toe hield; eenige van de selve waren te loefwaert en eenige te lywaert, hebbende dien gantschen nacht op het vyer van de Hollandtsche vloot, onbedachtelijk gezeylt. De negen lywaertste waren terstondt met Boots en Chaloupen by de Hollandtsche vloot, dewijl het stil was, gekomen. Dese waren een gedeelte van de Spaensche vloot, hebbende elck by de veertigh man op, en zijnde gelaeden met Huyden, Meel, Broodt, Campeche hout, eenige oock met Indigo en Conchenille.

Omtrent den middagh (zijnde de wind zuyden ten oosten met een stijve koelte) sach men loefwaert noch acht of negen Scheepen, dry of vier mijlen in Zee, doende sich seer groot op, soo dat men vermoedde, dat het de Galloens waren, die soo langh in de Ha-

ven van Nova Spangia hadden vertoest, om dat sich een van de selve hadt gheflooten, het welcke daerom most ontlaeden worden. Terstont maecken de Hollanders jacht daer op, en de Spaenschen wenden het naer de wal, waertghens de Hollanders hun best deden om die van de wal af te snijden, maer alsoo dese veel tijds met het nemen der voorseyde Scheepen hadden toeghebracht, kregghen de Spaensche de wal eerst, waer op het de Hollanders op hen aen wonden. De Generael liep ruym schoots voor de wind af, soo dat de andere in twijffel stonden, of hy sulcks dede, om de loefwaertste scheepen, die ses in het ghetal waeren, als vier Galloens en twee andere, te volgen, waer over sy mede naer de wal hielden met natte zeylen, om den vyand de wal af te snijden: maer de Spaenschen geraeckten voor hen in de Baye de Matanza. De Generael hielt dan op van jaeghen, sandt andere derwaerts, en stack selve nae de vloot by de wind: het was op den schemeravondt, wanneer de Spaensche in de Baye liepen, daerse het aen de grond setten; de voornaemste, en by nae al die konden, begaeven sich terstondt te lande, en naemen soo veel kostelijckheyd mede als sy konden: gaende de Chaloupen in aller haest vast af en aen.

Des anderen daeghs omtrent ten een uer, quaemen de Dolphijn, de Oeyvaer, de Valck, als mede korts daer aen de Vice Admirael, met Geldria, voorts de Admirael, en daer op de Generael met de rest van de vloot aen, en bevonden dat de Galloens aen de grondt faeten; een weynigh daer nae schoot de Generael een schoot, tot teecken, om gheleijckelijck binnen te zeylen; de Admirael Lonck gheraecte met sijn Schip mede op een drooghte, legghende te midden in de Baye, liet sijn ancker vallen, en schoot met enen sijn laeghte

Ontmoeten van de vloot.

Bericht van de silver vloot.

Ontdekking daer van.

backboort op de Spaensche los, waer door hy weder vlot geraeckte. Toen sette sich de Generael mede omtrent de Spaenschen die seven of acht schooten deden, vluchtende ondertusschen al naer landt toe. Daer op quaemen terstondt de booten van den Admirael, de Schout by nacht, en het Schip Haerlem, niet musquetiers aen boort van den Generael; dese gingh selve in een van de boots, en belaste nae de Spaensche te vaeren. By hem waeren in de boots de Admirael, de Schout by nacht Cornelis Claesz., van de Roode Leeuw, Capiteyn Albert Hendrickz., van het Schip Haerlem Capiteyn Frans Claesz. met eenige Sargeanten en andere.

Wanneer hy op de Spaenschen aenquam, wilden sy sich te weer stellen, maer nae datter een Chargie musqueten of twee op hen geloft waren, ontviel hen de moed. Komende aen boort, vonden sy geen middel om boven te komen en te enteren, ter oorfaeck van de hooghte der scheepen; by geval hinger een touw buyten, waer by een matroos op klam, die boven zijnde, rontsom nae touwen socht, om die vast te maeken, en de andere die beneden waren, toe te werpen; het welcke hy met gemack dede, dat de Spaensche aen stonden te sien, sonder eenigen tegenweer te toonen, wanneer ondertusschen de andere Scheepen enterden, riepen de Duytschen Buena Guerra, Goed quartier, op het welcke de Spaenschen alle naer beneden liepen. De Generael had mede een Spangiaert, die buyten boort gesprongen was, bekomen, dese sandt hy aen den Spaenschen Admirael, waer op al het volck sonder gheweer boven quam, het welcke door de Nederlandtsche booten, zijnde eenige van de selve wel met goud en silver beladen, aen landt gebracht wierd.

Dese voorsichtigheyt van den Generael voorquam alle vordere ongemac-

ken van brand en andersints, ghelijck oock daer op belast wierdt dat alle de Booten en Chaloupen van de veroverde Scheepen souden afleggen. Dien nacht ontstond een ongestuymigh weer, soo dat te middernacht de ongheanckerde Galleoens van de grond los geraeckten, en dicht by de Hollandsche Vloot quamen drijven, wanneer de anckers in de grondt geworpen wierden. Des anderen daeghs voeren de Generael en Admirael, aen de veroverde Scheepen, om op alles goede ordere te stellen, en het plunderen van het volck te doen ophouden.

De Admirael van de Spaensche vloot was het Galleoen St. Anna, voorsien met twee en twintigh metaele stucken, onder Don Francisco de Buena Vida, en Francisco Denneboa had het gesagh over het Krijghsvolck. De Vice Admirael was het Galleoen St. Geertruyd, met twintigh metaele stucken gewapent. De Schout by nacht was Montague genoemt, met twintig ysere stucken voorsien; hier by waren eenige Koopvaerdy scheepen sonder geschut.

Op dese wijze viel dese kostelijcke Vloot, door een wonderlijcke bestieringh in onse handen. De Generael vorders als een wijs Overste, wel aenmerkende den tijdt des Jaers en de plaets, in de welcke hy was, en wat onghelgentheyt hen sou konnen overkomen, indien de Vloot van Terra Firma, die alle ueren verwacht wierdt, hen op den hals quam, tegen de welcke te slaen, hem als toen seer ongemackelijck sou vallen, heeft terstont belast, dat alle de Scheepen souden worden gheloft. Een van de veroverde Koopvaerders met huyden sonck, met het lossen van de vordere gingen vijf dagen deur. De laedingh sullen wy hier nae seggen, de wijnen en andere lijfs voorraedt, wierden over de vloot verdeelt. De vier Galleoens, en een nieuwe Koopvaer-

Beleyde
tot ver-
treck van
Ticte Helye

Het veroveren der selver.

der wierden tot de te huys reyse ver-
vaerdight, en de anderen van alles ont-
bloomt zijnde, of verbrand of in de grond
gehackt.

Op den seventienden September des
morgens, lichten fy, met een zuyle-
lijke windt de anckers, naer dat sy
de Lange barck, als onnut, mede ver-
brandt hadden, hebbende voor heen
het Jacht de Vos en den Oyevaer naer
het Vaderlandt afghesonden, om dese
blijde boodschap te brenghen; van de
welcke de Oyevaer op den vijftienden
November voor Rotterdam ten ancker
quam, brengende een tijdingh die gants
Hollandt verheughde en in vreughde
vyeren stelde. De rest van de Vloot
quam oock op bysondere tijden binnen,
behalven een van de Galloenen, dat
in de verkeerde Canael geraeckt en op
de Kust van Yerlandt gebleven is. Op
desen geheelen tocht hebben de Hol-
landeren maer hondert en vijftigh doo-
den gehad, doch siecken warendere veel
toense in Engelandt quamen, om datse
foo langhe sonder vervarsingh waeren
gheweest. De laedingh nu van dese
Scheepen, behalven het geene by het
volck achter om is gehaelt, dat vry niet
weynigh is geweest, wordt begroot op
elf Millioens vijf hondert negen duy-
sent, vijf hondert vier en twintigh gul-
dens, sonder daer in te begripen de la-
dinghe van Muscus, Ambregrijs, Be-
zoar, Zijde waeren, en een groote me-
nigte van alderhande kostelijckheden,
noch oock de laedingen van twee Gal-
loenen en een Prijsken.

Duyfenden van vreemdelingen qua-
men binnen Amsteldam om dese schat
en seldtsaemheden te sien, onder de
welcke de nieuwsgierigheyt oock den Ko-
ninck en Prins van Bohemen uyt den
Haeg darwaerts trock, die daer over
een beklachlijcke schipbreuck tusschen
Haerlem en Amsteldam leden, daer de
Prins januerlijck verdronck.

De Heeren Bewindhebbereren vonden
sich soo met desen buyt verrijckt, dat
sy tegen het ghevoelen van de verstan-
dighite (die het wat matiglijcker wilden
aenleggen) een uytdeelinghe van een half
Capitaal, of vijftigh ten hondert de-
den, het welke sy sich daer nae ghe-
noeghsaem beklaecht hebben.

In het Jaer 1629, viel de plaets van
Lt. Admiraal van Hollandt open, door
de dood van den Heer van der Leck,
en dewijl nu oock Dorp (die anders de
Vlooten op de Vlaemsche kust Genera-
lijck had bestiert) in het Leger te Velde
gebruyckt wierd, en derhalven noodig
een Admiraal in Zee moest gaen, heeft
de Heer Prins van Orangien, *Pieter*
Heyn, door soo veel braeve daeden in
hooge achttinghe zijnde, daer toe ver-
koofen. Dit was nu de hooghste roem
die hy hier te lande konde behaelen,
maer niet lange heeft hy die beseeten of
ghenooten, want hy leggende voor
Duynkercken, en nu voor hebbende
het Scheurtje, en met eenen dat oude
Roofheit te stoppen, geraeckt met de
Duynkerckers in een hevigh gevecht,
in het welke hy dry van des vyandts
scheepen verover, maer het ongeluck
wilde dat hy in het begin door een grof
yfer ter doot getroffen wierdt, benef-
fens Capiteyn Blom, tot groote droef-
heyt van meest al de ingesetenen. Zijn
lichaem wierdt op den vierden van Ju-
ly, met een grooten toeloop van men-
schen begraven. Voor het Lijck gin-
gen twee vaenen Burgers in den rouw
gewaepent, hebbende hun kolders met
swarte linten beset, de Vaendelen met
swarte linten opgewonden, als mede
de Trommelen met swart laecken over-
trocken, de Musquetten onder de ar-
men, de Piccken sleepende. Daer aen
volghden die de Waepenen en het
Krijghs-gereedtschap droegen, zijnde
alle Zee-Capiteynen hier te lande. Hop-
man Liedekercken droegh het Wapen,

Piet Heyn
wordt Lt.
Admiraal
van Hol-
landt.

Sijn dood.

*En be-
gracnis.*

Inkomen
van de
Vloot.

Waerdye
an den
erover-
ten rijk-
dom.

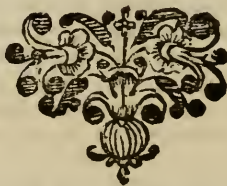
Droeye
hip-
reuk van
en Ko-
inck va
ohemen.

Capiteyn Bornon , de oudste van de Zee-Capiteynen , wierdt het Casquet, of Helmet aangeboden , om daer mede voor het Lijck te gaen , maer hy onmachtigh zijnde sulcks te doen , als die sijn leden in 's Lands dienst verlooren had , wierd sulcks Evert Antonisz. van Amsteldam aenbevolen.

Daer aen volghde het Lijck, onder een kleed, dat door al de Zee Capiteynen , die aen landt waren , gedraegen wierdt. Hier op volghde sijn Sulters soontje , noch jongh zijnde, met een langhen sleependen mantel ; daer nae sijn Bloedverwanten van Delfshaeven en Rotterdam , toen de Bewindhebberen van de West-Indische Compagnie. De H. H. Gedeputeerden ter Admira-

liteyten , als mede eenige uyt de Staten Generael, de Gedeputeerden der H. H. Staten der Provincien. Die van den Raedt van Staeten , alle met hunne Dienaeren , in den Rouw ghekleedt. Toen de Overigheydt van Delft , en daer na twee Compagnien Burgers sonder geweer , al in den rouw , invoegen het gevolgh , in vijf hondert en vijf en tachtentigh paeren bestondt.

Het Lijck in de Kerck gebracht zijnde, wierdt in een Marmere Tombe geset , en de Waepenen ter eeuwiger gedachtenis opgehangen. In een treffelijck Latijnsch opschrift worden ter loops sijn Daeden aengheroert, en sijn wel verdiende lof opgehaelt.

't L E E V E N en D A D E N

V A N

H E N D R I C K
L O N C Q U E.

Hollands Admirael.

I N H O U D.

Gemoedightheit der West-Indische Compagnie. Besluit om Brasil aente tasten. Loncque wordt Generael. Bestellingh van de vloot. Aentocht van Loncque. Aenkomst aen de Canarische Eylanden. Ontmoeten van de Spaensche vloot. Gevecht tusschen een deel van de vlooten. De Nederlanders van de Spaensche verlaeten. Patache genomen. Sieckte onder het volck. De vloot by een. Ongelegentheit van Hollandt. De vloot versterckt. Komt by Pernambuco. Bestellingh tot den aenval. Aenvangh daer van. Beschieten van de Kasteelen. Voorforge der vyanden. Landen der troepen. Slaghordere der selver. En aentocht. Eerste treffen. Vordere aentocht. 't Bespringen der Stadt. Olinda ingenomen. Groot goed verbrand. Landt-Fort besprongen. Goedvinden van den Generael wedersproocken. Bestellingh om de Forten te belegeren. De Sterckte St. George overgegeven. Het Fort op het Zee reciff gewonnen. Het Eylandt Antony Vaazingenomen. Verscheydene ontmoetingen. Bestellingh over de Regeeringh in Brasil. Vryen handel op Brasil.

Ier voor hebben wy desen Zeeman, als Admiraal, onder den beroemden Piet Heyn, in het veroveren van de silver vloot gesien, nu sal hy

hier weder in een grooter onderneming, op het Tooneel komen, en een werck helpen uytwercken, dat so veel gejuyg en so veel geklagh in ons Vaderlandt veroorsaecht heeft.

Gemoedightheyt der West-Indische Compagnie.

De West-Indische Maetschappy, gemoedigh door sulck een gelukkige veroveringh, als hier voorgaet, heeft, naer een rijp overlegh, op wat wijze men dese begintfelen sou voortsetten, om op een vaste voet, den vyanth hinder, en henlieden voordeel toe te brengen, het ooge op Brasil geslagen, en goet gevonden een tocht, voornamentlijck op Pernambuco te ondernemen, daer toe door de gelegentheyth van de plaets, en de rijcke handel in Suycker en Brasiliën hout, die aldaer valt, bewoogen.

Besluit om Brasil aente tasten.

Loneq wordt Generael.

Om dit dan te wege te brengen, wierdt *Hendrick Loncque* by de Vergaedingh der Negentien, tot Generael, en tot Admiraal by 't Land, *Pieter Adriaensz. Ita*, tot Vice Admiraal *Joost van Trappen*, anders geseght *Bancert*; tot Opper-hoofd, of Colonel over het Krijghsvolk, de Heer *Diederick van Waerdenburgh*, en nevens hem dry Lieutenant Colonels en een Sergeant Majoor verkooren. Men maecte voort bestellingh toe een seer aensienlijke vloot. Uyt Zeelandt liepen, op den seventienden May des Jaers 1630, uyt, de *Princesse Amelia*, de Vice Admiraal, groot over de dry hondert lasten, voorsien met twintigh metaele stucken (onder de welke twee vier en twintigh ponders, ses achtien ponders, en tien twaelf ponders waeren) en achtien gotelingen; vorders gemant met dry hondert vier en vijftigh mannen. De *Swaen*, groot twee hondert en vijftig

Bestelling van de vloot.

lasten, met vier metaele, achtien yfere stucken, hondert en veertigh matrosen en vijf en tnegentigh soldaten, onder Capiteyn *Samuel Lucafz.* De *Gulde Son* groot hondert en tseftigh lasten, gemonteert met vier metaele, seftien yfere stucken, negen en tachtentigh matrosen en twee en veertigh soldaeten, onder Capiteyn *Jacob Huygen.* 't *Schip Domburgh* groot hondert en dartigh lasten, met vier metaele, achtien yfere stucken, acht en tachtentigh matrosen, en acht en dartigh soldaeten voorsien; onder Capiteyn *Cornelis Loncque* van *Vliissingen.* Het *Schip de Leeuw* groot hondert en twintigh lasten, met twee metaele, veertien yfere stucken, negen en tseftigh matrosen en veertigh soldaeten voorsien, onder Capiteyn *Adriaen Knaep.* De *Meermin* groot veertigh lasten, met vier metaele en vier yfere stucken, dry en veertigh matrosen, onder Capiteyn *Marinus Dirck.*

Uyt *Texel* liepen op den 23. Juny, het *Schip Hollandia*, groot dry hondert lasten, met twaelf metaele, en twee en twintigh yfere stucken voorsien, en bemant met hondert vijf en twintigh matrosen en dry en tnegentigh soldaeten, onder Capiteyn *Thomas Sicks.* De *Salmander* groot dry hondert lasten, gewaepent met ses metaele vier en twintigh ponders, twee geslagen *Falconets*, dartigh yfere stucken, hondert vier en dartigh bootsgefellen, en soldaten naer behoefte. De *Fama* groot dry hondert lasten, met ses metaele vier en twintigh ponders, twee geslaegen *Falconetten*, en dartigh yfere stucken, bevolckt met hondert en dartigh bootsgefellen, en soldaeten naer advenant, of behoefte; onder Capiteyn *Oucke Douwes.* *Amersvoort* groot twee hondert lasten, met acht metaele, achtien yfere stucken, seven en seventig matrosen en vier en dartigh soldaten voorsien, onder Capiteyn *Dirck Symons van Medenblick.* De

Brack

Brack groot tseftigh lasten , met ses metaele , acht yfere stucken , en vier en veertigh matrosen voorsien , onder Capiteyn Jan Vos. De Provincie Overyssel , groot hondert en tseftigh lasten , met acht metaele , achtien yfere stucken , seiven en tseventigh bootsgesellen , en vier en dartigh soldaeten.

Op den seven en twintighste van de selve Maendt liepen uyt Goeree , het Schip Amsterdam , op het welke de Generael *Loncque* was , groot vijf hondert lasten , voorsien met vier en twintigh metaele en achtien yfere stucken , gemant met hondert en vijftigh matrosen en hondert en seven soldaeten. De Hollandsche Tuyn , groot vier hondert lasten , met sestien metaele (daer onder ses vier en twintigh ponders) twee en twintigh yfere stucken , met hondert en achtien matrosen en hondert en twee soldaeten , onder den Admiraal Pieter Adriaensz. Opingh en Capiteyn Aller Janz. van Griet. De Provincie van Uytrecht , groot dry hondert lasten , met acht metaele (daer onder ses vier en twintigh ponders) twee en twintigh yfere stucken , hondert en achtien matrosen en acht en tseftigh soldaeten , onder Capiteyn Hendrick Jacobsz. Cats. De Swarte Leeuw , groot hondert en tachtigh lasten , met vier metaele stucken , schietende achtien ponden yfers , twintigh gotelinghen , twee en tnegentigh bootsgesellen en vijf en tnegentigh soldaeten , onder Capiteyn Marcus Martensz. , en het Jacht de Swarte Ruyter groot sestien lasten , met veertien gotelinghen en vier en twintigh matrosen , onder Capiteyn Hendrick Joosten , alle van de Kamer van Amsterdam , en het Schip Uytrecht van de Kaemer van de Maese , zijnde Schout by Nacht , Cornelis Claesz. Melckmeydt , groot dry hondert lasten , voorsien met seven metaele , acht en twintigh yfere stucken , hondert en twee en veertigh matrosen

en vijfen tachtigh soldaten. De Goude Leeuw groot hondert en veertigh lasten , met twee metaele en achtien yfere stucken , met acht en tseventigh matrosen en tseftigh soldaten , onder Capiteyn Jacob Theunisz. van Delft.

Wegen de Kamer van het Noorder quartier liep ter selver tijdt uyt het Schip Monnickendam , groot dry hondert lasten , voorsien met ses metaele , vier en twintigh yfere stucken , hondert en veertigh matrosen , en vijf en tseventigh soldaeten , onder Capiteyn Pieter Frederickz. Nassiou , neffens het Schip Enckhuysen , groot twee hondert en dartigh lasten , met acht metaele , twintigh yfere stucken , vier en tnegentigh matrosen en een en vijftigh soldaeten voorsien , onder Capiteyn Laurents Claesz. den Boer , en het Jacht den Oyevaer groot tnegentigh lasten , met twee metaele , achtien yfere stucken , ses en vijftig matrosen en negen soldaeten , onder Capiteyn Pieter Symontz.

Wegen de Kamer van Stadt en Landen , liepen op den 23. July uyt , het Schip Stadt en Landen , groot hondert lasten , met twee metaele en veertien yfere stucken , twee en tseftigh matrosen en twee en tseventigh soldaten. Het Jacht de Vos tseventigh lasten groot , gesterckt met vier metaele en tien yfere stucken , vier en vijftigh matrosen en dry en twintigh soldaeten , onder Capiteyn Claes Hendrickz. De Swalwe groot dartien lasten , met vier metaele en ses yfere stucken , ses en dartig bootsgesellen en vijf soldaeten , onder Capiteyn Heyndrick Heyndrickz. , en op den tweeden July liep in Zee het Schip Groeningen , groot dry hondert lasten , met twaelf metaele (daer onder twee vier en twintigh ponders , en vier die achtien pond yfers schooten) twintigh yfere stucken , hondert en tien matrosen en hondert soldaten , Capiteyn Symon Volckertz. Bobbert.

Aentocht
van *Lonc-*
que.

De Generael *Lonque*, op den seven en twintighften Juny uyt het Goereefche gat tzeyl gegaen zijnde, quam op den veertienden July daer aen, in het geficht van de Barles, daer de eerste algemeene Rendevous en by een komft was, kruycende aldaer tot den seven-tienden toe, wanneer hy fich van daer naer de Canarifche Eylanden begaf, gelijk het Jacht de Oyevaer, naer St. Maria in de Vlaemfche Eylanden fijn loop nam, om al de Scheepen en Jachten, voornamentlijk de Zeeuwen, die eenigen tijd voor hem waeren uytgeloo-pen, op te soecken, en by een te haelen, oock aen te seggen, datse daer niet langer, alstot den seften Augusti, fouden hebben te vertoeven; maer hun best doen om by de vlagge in de Canarifche Eylanden te komen.

Hy quam met fijn byhebbende scheepen, op den twee en twintighften July, in het geficht van Porto Santo en Madera, nu en dan op eenighe vreemde zeylen jacht maeckende, maer kon, door mangel van bezeylde Jachten geen voordeel doen. Op den vier en twintighften saegen sy de Eylanden de Salvages, en quaemen des anderen daeghs omtrent Teneriffe, de tweede vergader plaets. Sy vonden aldaer vijf Scheepen van de Vloot, Hollandia, de Fama, Amersfoort, met de Jachten de Swaluwe en de Havick, die hun vorder gefelschap van de Barles nae de Vlaemfche Eylanden hadden afgefonden, sy waeren op den dartienden July op de hoogte van de Barles gekomen, fonden des anderen daeghs de Jachten den Vos en de Swaluwe, tusschen de Barles door, om naer de andere Scheepen uyt te sien. Overysfel joegh aldaer een Barck aen strand, van het welke het volck over boort sprongh, en fich met swimmen aen land berghde; sy waren op den vijftienden voor de Rivier van Lisbon geweest, en hadden daer seftien Schee-

Aenkomst
aen de Ca-
narifche
Eylanden.

pen, het eene seer groot en de rest van alderhande slagh getelt; en alsoo sy aldaer den Generael niet vernamen, en hun bestelde tijd ten eynden was, waren sy vorder aengezeylt; jaegende onder St. Michiel, noch een passact-barck aen landt, die voor hun ooghen stiet, soo dat sich het volck, ter nauwer noot, aen landt konde bergen. Naer dat sy aldaer tot aen den achienden van Augustus hadden bygehouden, is de Swarte Leeuw en den Oyevaer, nevens den Salmander, de Provincie Overysfel, het Jacht de Brack, en de Vos weder by hen gekomen; maer de vier Scheepen onder den Commandeur Cornelis Lonque hadden sy niet gesien; waer mede sy nu in alles seftien soo Scheepen als Jachten, behalven het Schip Amersfoort en het Jacht de Swaluwe, die nevens den Admiraal van groot Canarie, om naer varsch waeter om tefien, gevaeren waren, sterck mochten zijn.

De Generael vand goed, dese Scheepen in twee Esquaders te verdeelen. Het eene gedeelte hield hy by sich, ten oosten van Punta de Naga, en het andere sandt hy met den Schout by nacht, om de west, van het selfde Punt, doch mosten ieder etmael op een bestemde tijd teghens malkander over wenden, om alle avonden beoosten Punt de Naga, weder by een te komen, waer toe de Jachten het des Nachts dicht onder de wal hielden.

Niet tegenstaende dese goede bestellingh, deden sy evenwel geen vreemde zeylen op, alleenlijk op den dartienden van Oogstmaend, joegen de Jachten een Barck, op groot Canarie aen strand, die in stucken stiet, en de onse geen voordeel toebrecht. Op den negentienden quamen beyde de Esquaders weder by een, en die bevonden sich op den drie en twintighfte, met het aenbreecken van den dagh, tusschen groot Canaria en Teneriffa, onder de Ko-

ninck-

Onmoeten van de Spaensche vloot.

nincklijke Vloot, beftiert door Don Frederico de Toledo, zijnde veertigh Zeylen, de meefte feer groote Scheepen, fterck, als omcingelt en befet.

Loncque hadt niet meer by fich als fijn Eſquader, en Smaldeel, beftaende uyt de Scheepen Amſterdam, den Hollandſchen Tuyn, de Fame, de Provincie van Uytrecht, Over-yffel, de Goude Leeuw, de Swarte Ruyter, en het Jacht de Brack. Deſe fiende met den dagh, hoe machtigh deſe vloot was, ſochten voor al de loef van de ſelve te bekomen, en wenden het om de ooft, om alſoo, was het mooghlijck, den hoeck van Canaria te boven te zeylen, maer daer by komende ſchooten te kort, ſoo dat ſy genoodſaecht waren te wenden, en door een gedeelte van de vloot heen te zeylen. Omtrent den middagh wenden ſy het weder om de noord, ſchietende de wind ooft en noord ooft, en hand over hand wackerende.

Don Frederick dede mede al wat hy konde, om loefwaert te komen, maer fulcks gebeurde maer dry van fijn Scheepen (dewijl de andere, uyt ontfagh voor de Hollanders, de ſelve in het doorzeylen ruymte gaeven, onder welcke dry een Admiraal was, die fijn wimpel van de voortenge wayen liet) de reft bleef of aen ly, of achter uyt. Deſe dry loefwaertſche Scheepen, hielden ſchutgeweer teghen de Faem, Provincie van Uytrecht, de Goude Leeuw en den Swarten Ruyter, die omtrent een muſquet ſchoot boven den Hollandſchen Admiraal en Vice Admiraal waeren, ſchietende met muſquetten en geſchut als of het haegelde; en hoewel ſy alſoo met malkander heen zeylende, feer veel ſchooten geſchooten wierden, verloorde de Hollanders maer twee man, en dat in het Schip Over-yffel, van de welke de Schipper een was.

Een van deſe dry Spaensche Scheepen, meende den Generael *Loncque*

voor den boegh aen te klampen, maer miſte, en quam ſoo even in ly van hem, ſoo dat de Generael daer de gheheele baghboorts laege, in het voor by gaen, in leyde, ſoo datter een groot ghejammer en gekerm in het ſelve ontſtondt; aldus lieten het de Hollanders al ten noorden overſtaen. Terwijl naerderde Don Frederick mede handt over hand; maer was echter een ſtuck voor uyt in ly van de Hollanders, en wende het ſoo vroeg tegens de Hollanders over, dat hy geen van de ſelve (die ſich dicht by een hielden) konde bezeylen; en het een goedt ſtuck, jae wel een mijl weeghs, liet over ſtaen.

Tegen den avond quaemen de Hollanders boven de Punt de Naga, zijnde noch dry van des vyandts Scheepen te loefwaert, en de reft achter uyt, recht in het vaerwaeter van hen, maer de meefte konden het op dien boegh niet te boven zeylen. De Hollanders lieten het voorts den geheelen nacht, om den noord ſtaen. De Spaensche Admiraal, die te loefwaert was, voerde den geheelen nacht een vyer, daer de Scheepen, die de Punt te boven waren geraecht, naer zeylden. Des anderen daeghs 's morgens ſaegen de Hollanderen maer elf van de Spaensche Scheepen, de Admiraal, en noch twee Scheepen waren te loefwaert dicht by, en de andere ſeven, met den Generael, waeren een ſtuck weeghs achter de Hollanderen, die de loef hadden, ſonder dat hy op de ſelve derſde aen komen; maer fiende, dat die in fulck een goede ordere by een bleven, en ſich onderling in wachten, wende, en hielde het, naer fijn achterſte ſcheepen toe, draegende.

Nae dat ſy omtrent een half uer van Don Frederico verlacten waren, kregen ſy weder dry zeylen in het geſicht, maer naerder komende, erkenden den Vice Admiraal Banckert, het Schip Enckhuysen en Stadt en Landen. Deſe

De Nederlanders van de Spaensche verlaten.

Gevecht tuffchen een deel van de vlooten.

hadden by het Eyland Madera de Scheepen Groeningen en de Swaen gelaeten, die noch een prijs by sich hadden.

Maer ondertuffchen de Generael *Louçus* beducht zijnde, dat Don Frederico met zijn vloot naer het Eylandt St. Vincent, by Cabo Verde mocht loopen, en de Hollandfche fcheepen, aldaer legghende, verraffen; fandt op den 25. het Jacht den Swarten Ruyter daer nae toe, om de aldaer legghende Scheepen te waerfchouwen, gelijk hy des anderen daeghs, met zijn byhebbende Scheepen, daer mede naer toe ghezeylt is, laetende evenwel 't Jacht Stadt en Lande aldaer boven Punto de Naga, met last dat hy het aldaer tot den laetsten deser Maendt fou houden, om het Esquader van de Schout by nacht, en de andere Scheepen die noch achter waren, waer te nemen; en hen aen te seggen, datse hem hadden te volgen. Maer hy fandt voor heen eenige fcheepen voor de reede van St. Cruz, om te sien of de vloot van Don Frederico, of een ghedeelte daer van, aldaer mocht gefet leggen, maer dese vonden aldaer niet als dry Spaensche fcheepen, onder het gefchut van het Casteel te leggen; met welck bericht fy weder te rugge quam.

Op dien felven dagh quam oock het Jacht de Swaluwe, dat nevens het Schip Amersfoort, met het Esquadre van den Schout by nacht, beneden het Eylandt Canaria gheraecht was; en seer qualijk konde opkomen, maer fy vonden des anderen daeghs de selve fcheepen in ly van het selve Eylandt. Dese fcheepen hadden op den 24. een Spaensche Petache ontdeekt, die sich onvoorsichtiglijck onder de Hollanderen begeven hadt, meynende dat het de Vloot van Don Frederico was, daer sy des avonds te vooren waren by geweest. Het Schip Amersfoort maecte daer jacht op, schoot daer op, maer het wilde niet

strijcken, maer nemende de harde wind tot haer voordeel, liep dwars door de vloot heen, en los op den Salmander af; die het mede vervolghde; en hoewel de Admirael, wiens Schip Amersfoort, den mast door een quade swier hadt afghezeylt, een schoot dede, dat men fou aflaeten van het selve na te jaeghen, bleven evenwel de Salmander, nevens den Vos en den Oyevaer aen het vervolgen, tot des middaghs ten twaelf ueren toe; wanneer de Patache, nae datse kloeckelijck wel seven en twintig schooten had uytgestaen, in de lijcken van zijn schoover zeyl, en met een schamp scheut in de mast getroffen zijnde, gedwongen te strijcken, en alsoo genomen wierd.

Patache
genomen.

Dië Schip quam van St. Lucar, en was op den dertienden van die Maend van Cadix gescheyden. Het had ses en vijftigh zielen op, onder de welke vijf vrouwen en twee kinderen waren. Het wilde naer Cartagena, zijnde gelaeden met Spaensche Wijnen, Brandewijnen, Tinte, Azijn, Cappars, Olie, Olyven; alderhande Zijde waeren, oock goudt en silvere Laeckenen. De Salmander sette daer volck op, en voerde het mede nae St. Vincent.

De Generael onderdies zijn reys vorderende, sagh op den darden van September Ilha de Sal, en geraeckte des anderen daeghs met zijn byhebbende fcheepen, onder het Eylandt St. Vincent, een van de Eylanden van Cabo Verde, op te rede. Aldaer vandt hy de vier Zeeuwfche Scheepen, nevens het Jacht den Swarten Ruyter, gelijk mede den Salmander, en de twee Jachten die daer oock even, met de veroverde Patache waren aengekomen. De Generael liet de Patache aldaer vertimmeren, om sich daer van te konnen dienen, leyde daer optien yfere stucken, en tot Capiteyn Claes Adriaensz. van der Geest.

De

De scheurbuyck en andere siekten, begosten al seer onder het volck te ontstaen, invoeghen sy wel ververfchingh van noden hadden, maer de Generael vand hier niet als seer weynigh bocken, eenige schildpadden, en wat visch, soo dat hy sich al vry bekommert vand, hy fand derhalven eenige Jachten naer het naefte gelegen Eyland St. Antonio, om aldaer eenige ververfchingh te ruylen, dienende sich van de goederen, die in de veroverde Patache gevonden waren; invoegen sy eenige vervarfchinge, en de siecken verquickingh bequaemen.

Hy deed oock in aller spoed de Timmerlieden de Chaloupen timmeren en opsetten, en voorts alles vervaerdigen, dat tot sulcke een wichtighe onderneeminghe dienstigh was. Op den sesden van Herfstmaend quam het Jacht Stadt en Landen, nevens het Schip Groeninghen, de Swaen, en een Schip uyt Zeelandt, aen, die onder Madera een scheepken, alleen niet eenige staevē yfers geladen, genomen hadden, welck yser, tot het timmeren van hunne Chaloupen wonder wel te passe quam, invoegen nu al de scheepen, die voor het eerste, uyt het Vaderlandt waren uytgeloopen, by een waeren, maeckende een getal van seven en twintigh kielen, met noch twee Prijfen.

De West-Indische Bewindthebberē waren wel van meningh geweest, het overighe van de vloot, en het krijghsvolck, al kort naer den anderen te schicken, maer alsoo ondertusschen, gedurende het beleg van 's Hartogenbosch, de Spaenschen, beneffens de Keyferschen, by Aernhem in de Veluwe ghevalen, albereeds Amersfoort op verdrach ingenomen hadden, oordeelde het de Staet geen tijdt te zijn, om volck uyt het landt te senden, en alsoo wierdt dit oorloghs volck tot dienst van het Land, tot Uytrecht en elders in besettingh geleght, ghelijck oock de Com-

pagnie, alles wat sy van oorloghs voorraed vaerdigh hadt, het landt byfette, daerse in dese standt van saecken, het selve een treffelijcken dienst mede dede.

Maer op dat de Generael van de oorsaeck deses vertoevens niet onkundigh sou zijn, hebben de Bewindthebberē twee of dry Jachten uytgesonden, om hem daer van te verwittigen, die hem in het laetste van October by St. Vincent opgelopen hebben.

Evenwel in het laetste van September, gingen noch uyt Zeelandt tzeyl, de Scheepen Tertoolen, de Leeuwin, en het Postpaerd, en van wegen de Stad en Landen, het schip Omlandia; voorts liepen oock op het eynde van October uyt Texel, de scheepen Swols, de Gulde Sonne; Campen, de Gulde Valck, de Meerminne, den Otter, de Maen, de Fortuyn, Diemen, Geldria, de Pinas, met noch vijftien of sestien kloecke scheepen, die alle op het uytgaen van November, en het begin van December by de vloot quamen.

Hy maecte tzeyl van St. Vincent, (daer hy nu dry maenden en vier en twintigh daegen gelegen hadt) op den tweeden Karsdagh met een vloot van twee en vijftigh Zeylen en dartien zeyl-Chaloupen, en quam naer veel onghe-macks eerst omtrent half February by Parnambuco.

Hier ving de Colonel Waerdenburg, tot het voltrecken van het besluyt aen, het volck in sestien Scheepen en Jachten te landen, bestaende het selve uyt een en twintigh hondert soldaeten, en by de seven hondert bootsgeffellen. De Jachten Over-yffel en Muyden, met vijf en vijftigh matrosen gemant, kregen last, des morgkens vroegh, wanneer het werck sijn aenvangh nemen sou, dicht onder de Stadt Olinda te loopen, en te verspieden of'er gelegentheyd was, eenigh volck onder de Stadt te landen. Het overige Krijghsvolck,

Kkk 3 dat

Sieckte
onder het
volck.

De vloot
versterckt.

Komt by
Pernam-
bucō.

De vloot
y een.

Ongele-
gentheyd
an Hol-
landt.

Bestelling
tot den
aanval.

dat tot het bespringhen van het Reciff bestelt was, wierd in de Scheepen Domburgh en Prins Maurits overgescheept. Vijf en vijftigh matrosen wierden oock ghelast, voor het gat van de Barette te loopen, om te sien of'er gelegentheyt was, door de geseyde openingh, met Jachten of ander vaertuygh, binnen het Recif te komen. Noch sicheepte men twee Compagnien soldaeten, beyde sterck twee hondert dry en twintig koppen, en dry hondert en vijftig bootsgezellen over in de Jachten. Het Spaensche Fregat, daer de Admiraal Pieter Adriaensz. Ita op sou gaen, den Swarten Ruyter, de Fortuyn, den Brack, den Phoenix, den Eenhoorn, den Oyevaer, Meermin, en het Fransche Prijsken, zijnde ieder met twintigh matrosen gemant, de Leeuwinne, de Swarte Leeuw, de Vergulde Valck, de Eendracht van Dordrecht, de Swaen, en ter Thoolen, alle alleen met bootsvolck voorsien, wierden bestelt, om wanneer het teeken van in te zeylen sou gegeven worden, de eerste in de Pozo (de plaats daer de scheepen die uyter Zee komen, sich het eerst met hun volle ladingh setten) te loopen, en dat tusschen beyde de sterckten door, aldaer hun anckers te laten vallen, en met hun geschut soo veel als mooghlijck was, de selve Forten te dwingen, op dat de voornoemde Jachten, onder den Admiraal, terwijlen te gevoeglijcker vorder mochten in loopen. De Generael met de overige groote sicheepen, en de rest van het volck, souden sich dicht onder het uyterste Fortje, op het steen Reciff legghende, setten, om het selfde met hun swaer geschut, soo veel doenlijck was, te ontredde-
ren.

De vloot had noch dien selven avond naer de wal geloopt, maer door het overscheepen van het volck, en andere bestellingen; viel de tijdt te kort, soo dat het de scheepen voor dien nacht lie-

ten drijven; maer des anderen daeghs wierdt alles voort bestelt en vaerdigh gemaect, om den volghenden dagh, het werck, naer de voorseyde bestellingh te beginnen. Tegen den avond wierd by den Admiraal een teeken gedaen, dat men op alle Scheepen en Jachten een gebed doen, en ieder schip sich onder het Esquader, onder het welke het hoorde, vervoegen sou.

Des nachts liet het de Generael om de zuyd loopen, om des morgens boven de gaeten te zijn, en niet te laegh te vervallen, maer de seftien scheepen, daer de Colonel en het krijghsvolck in waren, setten het recht naer de wal toe. Op den vijftienden bevand sich de Generael met sijn byhebbende scheepen, een weynigh bezuyden Pernambuco, loopende met soet weder en stil waeter voor de wind, naer het steen Recif, soo dat hy daer teghen den middagh voor quam. De Generael en de Admiraal setten het dicht by het Fortje op het steen Recif gelegen, en vingen aen het selfde geweldigh te beschieten, ghelijck sy mede het ander op het landt Recif deden, daer de vyand niet op stil sweegh. De Scheepen die geschickt waeren om in het Pozo in te vaeren, en de Jachten tot het inzeylen van de haven bestelt, hielden het ondertusschen onder zeyl, om tegen des naer middaghs ten dry uren, met het hooge waeter binnen te loopen.

Maer de vyand, die al voor heen van dese vloot haer aenkomst bericht hadt gehadt, was wel soo voorfichtig gheweest, als dit gat op sijn meeste diepte, met het sincken van scheepen te stoppen; ghelijck mede de Pozo, en in de Barette, waer door de Major Schutte sijn volck sou aenbrengen, hadden sy mede een barck gesoncken, en een yseren keeten geschooren, soo dat door de selve toegangen niet met allen verricht kon werden. Dit liet sich aensien, als

Aenvangh
daer van.

Beschiet-
ten van de
Casteelen.

Voorforge
der vyan-
den.

of sy sich hadden ingebeelt, niet als van de water zijde te vresen te hebben, en dat sy door het stoppen der gaeten, genoegsaem bevrijd waren, maer sy bevonden anders. Ondertusschen gingen de onse al voort met het beschieten der Forten, tot aen den avond; maer konden daer weynigh mede uytrechten, alsoo de koegels daer op niet hechten, en de scheepen door de bewegingh der Zee weynigh doel schooten, daer sy in tegendeel het net genoegh daer in leyden, soo dat sy des nachts genootsaecht waeren, de scheepen die te kort onder de wal laegen, afte korten.

Terwijl de Colonel Waerdenburgh, die op den veertienden voorleden, met seftien schepen, onder het beleyt van den Schout by nacht Claes Cornelisz. Melkmeyt, en den Commandeur Dirck Symonisz. van Uytgeest, van den Generael gescheyden, en naer de wal geloopten was, konde omtrent Rio Tapado, daer wel de beste gheleghentheynt waer, door het achter blijven van de sloepen niet landen, maer dese daer na een weynig bezuyden de Pao Amorello by hem gekomen zijnde, heeft hy sijn volck in acht groote Chaloupen, en voorts booten en schuyten over gescheept, vaerende daer mede naer landt, daer hy selfs de eerste opgespronghen is (zijnde aldaer, ruym twee uren gaens van Olanda, noordwaerts) in het ghesicht van eenige weynige Portugeesen soo te voet als te paerde. Het volck, soo als het lande, wierd al terstondt in slagh ordre gestelt; maer konde niet wel alle by daegh aen landt geraecken; soo dat sich de gelande op de strandt moften neder leggen, stellende aen de zijde der boschadien schildwachten uyt. Eyndelijck lande oock de rest, nevens dry hondert bootsgefallen, tot den treyn, sonder dat sy daer in, door den vyandt verhindert wieren.

Des anderen daeghs des morgens seer

vroegh, verdeelde de Colonel sijn volck in dry Regimenten. De Lieutenant Colonel Eltz had de voortocht aen te voeren, bestaende uyt negen hondert en vier en dertigh koppen, onder de welke omtrent hondert vyer roers, onder het beleyd van Capiteyn de Vries, langhs de strandt voor uyt marcheerden. De Lieutenant Colonel Steyn Callenfels voerde de Bataille, duyfent neghen en veertigh mannen sterck, aen; en de Major Fouke Houx hadt de achterhoede, negen hondert en vijfen selbtig man. Met dit volck en in dese ordere, treckt de Colonel de strandt langhs, op de Stadt aen, daer se geen vyandt ontmoeten, voor datse by Rio Dolce quamen, alwaer de vyandt, aen den overkant van het selfde water, omtrent acht hondert man sterck, sich achter een retrenchement, in der haest opgeworpen, geleght hadt, genietende het voordeel van de Rivier, dat de diepte van een man tot sijn middel toe mocht hebben.

De voortocht gheraecte hier aenstonts met den vyandt handt gemeen, hebbende sich de Colonel selve daer by begeven; maer sy, eensdeels uyt schrick voor twee Veldstuckskens, die op hen speelden, anderdeels, door het hart aendringen van ons krijghsvolck, dat sich niet ontsagh in het waerterte springen, en soo op hen aen te gaen, vonden sich genootsaecht hun voordeel te verlaeten, en sich, achterlaetende veelgquetsten, naer het boschte begeven; van de Hollanders wierden maer dry ghequetst. Wanneer dit bestelt was, trocken dese al vorder aen, tot daer sich een andere troep vyanden vertoonde, maer dese hield oock geen stand; naer dat de veldstucken mede hun proef daer op gedaen hadden.

De Colonel siende met wat een haest de vyanden voor hem weecken, deed sijn volck des te vaerdiger aentrecken, en komende nu by de Stadt, taste die

Slagh ordere der selver.

Aen aentocht.

Eerste treffen.

Vordere aentocht.

aen

aen dry verscheydene oorden aen. De voortocht nam de rechter hand, langhs een wegh door het bosch, naer het Jesuyten Klooster gemaect, gelijk hen die gelegentheyt door een gevanghen Portugees aenghewesen was; maer komende daer achter aen, en het volck vol moedt opklimmende, vonden sy de poort geslooten, soo dat sy genootsaeckt waren, die met geweld open te breecken; maer sy vonden aldaer meerder tegenweer, als sy noch ergens gevonden hadden; de bespringers evenwel met alle geweld indringende, dwongen de vyanden te vluchten, naer latende seven of acht dooden, en veel gequetsen afvoerende.

De Bataille nam den middelwegh, en quam door een enge straet, tusschen het Franciscaner en het Jesuyten Klooster recht ter Stadt inghetrocken, komende op een tamelijcke hooghte, daer de groote Parochie Kerck staet, konden van daer met musquetten, in de kleyne noorder sterckte, op de strand staende, schieten; sy vonden aen een kleyne doortocht, wel eenigen tegenweer, maer na datter dry of vier Portugeesen gevallen waren, begaf sich de rest op de vlucht.

De Major Fouke Houx met de achter hoede, quam onderdies, tot aen de Trencheen van de Portugeesen, en het noorder Fort, daer vier stukken op laegen, die van een Nederlands buischie-ter gehandelt wierden. Sy wierden echter daer seer hard aengetast, en voornamentlijk vernemende dat de Nederlanders alreeds meester van de Stadt, en boven hen waren, wieden versaecht, en verlieten hun werken, die dicht onder de Stadt lagen, daer de onse aenstonds over klommen; en alsoo waren se geheel besitters van Olinda.

Terwijl den Colonel met de sijne, hier mede doende was, quam de Major Schutte, van den Generael afgeson-

den, nevens den Admiraal en vijf hondert, soo soldaeten als bootsghesellen, mede aen landt; en voorts aen het zuyder eynde van de Stadt; maer eer dit volck in ordere was gestelt, had de Colonel de selve al vermeestert, soo dat sy mede sonder veranderingh daer binnen trocken.

Hier mede liep die dagh by naer ten eynde, en geraeckte het volck aen het plonderen, oock waerender veel soo moede en mat, soo door den tocht en den arbeydt, als door de groote hitte, gebreck van waeter en andere onghe-macken, datse de oerwinning niet vervolgen, of iets verder, op des vyandts andere Sterckten, die op het Reciff laegen, ondernemen konden; hebbende oock de Bevel-hebberen genoegh te doen, om het volck in ordere te houden, en op hun noodige wachten te bestellen, op datse van den vyandt niet overvallen wierden.

De inwoonders van Olinda, hadden onaengesien het strijdigh bevel van Matthias d'Albuquerque, Gouverneur, al hun beste goederen, voor heen uyt de Stadt gevlucht; soo dat m'er alleen twee hondert kisten suycker, eenighe wijnen, en andere koopmanschappen binnen vandt, die met groote onordere van het volck verwoest en verslingert wierden, eer daer ordere op gestelt kon worden. Des anderen daeghs dede de Gouverneur d'Albuquerque, een uer voor Son, al de Packhuysen die op het Reciff stonden, en vol suycker en andere goederen waeren, in den brandt steecken, soo om hun ongehoorsaem-heyte, op de Stedelingen te verhaelen, als om dat hy wel sagh de selve niet te sullen kunnen beschermen; en de onse het voordeel daer van te benemen. Men wil dat daer door wel seventien duysent kisten suycker, een groote menighe Brasilien hout, en andere waeren, in de asche geleght en verdorven zijn.

Bespringen der Stadt.

Olinda ingenomen.

Groot
goed ver-
brand.

zijn. Daer verbranden oock wel by de twintigh Scheepen en Barcken, soo dat een Portugees Capiteyn, Gil Correa de Castel Blanco, in een brief aen den Koninck, de schaede wel op twee milioenen ducaten begroot.

De Generael, Admiraal en Vice Admiraal, quamen des morgens mede in de Stadt, wanneer men oock ordere most stellen, om den brandt, die de Swarten in eenige huysen hadden veroorsaecht, te blussen; en alsoo de selve Swarten, onder sichijn van gediensstigheid, grooten moedtwil aenrechten, en veel goeds wegh sleepten; wierdt goetgevonden, alleen eenige weynige, tot noodigen dienst te behouden, en de rest ter Stadt uyt te jaegen; om sich van dit onnut gespuys te ontslaen. En alsoo sich de vyand hier en daer, omtrent de Stadt verdoonde, wierdt oock dienstigh geacht, al de toegangen en voorwachten wel te voorsien; maer men bevandt de selve soo veel, en de Stadt soo groot en woest te zijn, als leggende al op heuvelen en berghskens, dat men best oordeelde alleen al de toewegen te besetten, of de plaets naer vereysch te stercken. Sy trocken dan het volck op de hoogste plaetsen van de Stadt wel by een, sneed de wegen af, en liet de beneden Stadt open legghen, en alsoo gingh oock dese dagh daer mede deur, sonder dat men, door de vermoeytheit van het volck iets meerder konde ondernemen. Den volghenden dagh wierden al de siecken aen landt ghebracht, om die wat te ververschen, en des nachts wiert de Luytenant Colonel Steyn Callenfels, nevens den Ingenieur Commersteyn, met een deel vyerroers uytgeschickt, om des vyands Sterckte, tusschen de Stadt en het Recif leggende, te verspieden. Des daeghs daer aen wiert de Alfanega, of het Tuygh-huys in de Stadt geopent, daer men veel voorraet, als buskruyt, lonten, koegels en ande-

re nootwendigheden, beneffens eenige lijnwaeten in bevand.

Op den twintighsten wiert Steyn Callenfels ghelast, de Sterckte op het landt Recif gelegen, met ses hondert mannen te bespringen. Hy begaf sich naer Sonnen ondergangh uyt de Stadt, en naerde het Fort, onder de verduyfteringh van de Maen, denckende het selve te beklimmen, maer de ladders, die by sich hadden, wierden te kort bevonden, en de vyandt wacker ghemaect zijnde, schoot uyt achtien stucken geschuts geweldigh op de Nederlanders, werpende oock de granaten die de selve in het Fort wierpen, en seer lancksaem aengingen, op de onse, met groote schaede weder te rugge; soo dat hy onverrichter saecke, met verlies van eenige dooden en veel gequeften weder te rugge quam, niet siende op die voet iets uyt te rechten.

Men bestede dien dagh met het volck van de beneden Stadt naer boven te strecken, al de straeten en toegangen te stoppen tegen den aanloop der Portugeesen, en de daer onder vermengde Brasilianen te beschantfen, geduerende het welcke, de Generael door den Vice Admiraal, en andere Scheeps Capiteynen, de gantsche gelegenthey van de Barette hadt doen besichtigen, laetende op den twee en twintighsten den Colonel weeten, dat naer hun aller oordeel, van dese zijde, en door dat gat men den vyandt de meeste afbreuck doen, en hem alle toevoer afsnijden sou konnen. En hoewel die vast besigh was met een Battery op te werpen, en daer twee stucksken, tot verandering van den doortocht op te planten, dat hy echter oordeelde, dat de selve lichtelijck overrompelt sou konnen worden; versoeckende derhalven dat hem de Colonel op het spoedighste volck sou toefenden om dit werck uyt te voeren.

De Colonel en de Krijghsraedt ver-

Landt
Fort be-
sprongen.

Goedtvind-
den van
den Gene-
rael we-
dersproo-
ken.

Bestelling
om de
Forten te
belegeren.

gaederen des anderen daeghs over desen voorflagh, maer vonden het selfde niet gheraeden, ten deelen, om dat sy oordeelden, het landen, aen die plaets seer gevaerlijk te zijn, doch meest, om dat sy niet dienstigh achten, hun macht soo verre van een te scheidyn en verdeelen; maer vonden veel dienstiger des vyands Sterckten, op het landt Reciff, met Approches te naerderen, en uyt de Stadt het volck daer heen aen te voeren. Men begoft dan aenstonts schantskorven toe te stellen, en andere nootwendigheden te beforngen, met het welke noch twee of dry daegen zijn doorgebracht; gelijk mede om eenige Advenuen en anwegen der Stadt, teghen den vyandt te voor sien.

Op den seven en twintighsten des avonds is de Overste Lieutenant Adolph van der Elst, naer de selve Sterckte uytgetooghen; en dien nacht wierdt door ons volck noch een retrenchement opgeworpen, en tot de hoogte van een mans lenghte gebracht, niet tegenstaende de vyandt, uyt beyde de Sterckten, met Canon geduerighlijk, hoewel sonder schaede, op hen schoot.

Men bracht dien volgende nacht door met het landen en planten van geschut, soo dat men den eersten Maert, op het Fort heeft begonnen uyt dry halve Cartouwen, en dry stukskens van dry pont, te schieten; waer op die van de Sterckte mede niet stilswegen, doch deden weynigh afbreuck. Des anderen daeghs 's morgens, zijnde de Colonel selve in de naederingh gekomen, en de onse weder hevigh aanvangende te schieten, hebben die van de Sterckte, (die by de Portugeesen St. George ghe-naemt wordt) een witte vlagge opgestoocken, en een Hopman, om van verdragh te handelen, uytgesonden, met de welke verdragen is, datse met hun gewe, maer sonder vaendel en brandende lonten uyt trecken, en naer dat

De Sterk-
te St.
George
overgege-
ven.

sy een eedt souden hebben gedaen, van in den tijdt van ses maenden teghen de onse geen waepenen te ghebruycken, over de Rivier gheset souden worden. Op dese voorwaerden gingh dese Sterckte over, daer tusschen de tachtentigh en negentigh mannen uytgetrocken zijn; maer dese uytkomende, wilden eenige den eed niet doen, soo datter veertigh ontwaepent, en gevanckelijck naer de Stadt ghesonden wierden; de anderen zijn met hun gewe over geset.

Men sand onderwijl een schuyt aen die van de Sterckte op het Zee Reciff, om hen te vraegen, of sy sich op de selve voorwaerden mede wilden overgeven: dese verfochten dry dagen uytstel, om ondertusschen aen den Gouverneur Alburquerque de saeck te vertoonen, maer dit wierdt hen ontfeght. Eynde-lijk zijn sy oock verdragen, en ten vijft ueren des avonds afgehaelt, en aen het vaste land geset, zijnde vijftigh mannen in het getal. Men vand in het Fort St. George vier en twintigh ysere stucken, schietende sommige tien, sommige vijf ponden ysers, en een metaele acht ponder, met omtrent vier duysent ponden buspoeder. In het tweede vondense vijftien metaele stucken, daer van op eenige het wapen van Portugael stond; oock eenige van, met dat van den Koninck Philippus den tweeden en darden gemerckt waeren; meest halve Cartouwen, en een metaele slangh; voorts eenigh buspoeder en andere krijghsgereetschap meer.

Op den darden May, nae dat men Godt voor desen zegen, oentlijk gedanckt had, is den Oversten Lieutenant Steyn Callenfelts naer het Eylandt Antony Vaaz, dwars tegen het dorp van het Reciff overleggende, alleen door een Rivier daer van afgescheyden zijnde, en een seer schoon Klooster op sich hebbende, gesonden. Hy daer overkomende vand daer gants geen volck,

Het Fort
op het
Zee Reciff
gewon-
nen.

Het Ey-
land An-
tony Vaaz
ingenom-
men.

en

word soo, sonder slagh of stoot, meester van het Klooster. Op dien selven dagh, nae dat het gat van de haven was afgepeylt, zijn eenighe Scheepen en Jachten in gekomen, en al de groote Chaloupen tot binnen in het Recif voort geloopen, vindende aldaer een seer bequame plaets, niet alleen om te ankeren, maer oock om de Scheepen schoon te maecken. Men heeft des anderen daeghs de veertigh ghevangens, nae datse mede den eed gedaen hadden, oock te landewaerts ingesonden. Op dien selven dagh quam het Jacht de Phoenix mede, met een prijs van de Bahia komende, met dry hondert en tien kisten suycker, tien kisten toeback, en eenige tonnekens ingeleyde gengber gelaeden, binnen.

Deze wraeck hebben voor dien tijdt de Portugeesen noch gehad, dat sy dertien soldaeten van des Colonels Compagnie, om eenige beesten te haelen uytgegaen, met hun tseventigen, naer een dappere tegenstand, en het verlies van wel vijftien van de hunne (behalven vier die het ontquaemen kappot ghemaeckt hebben; maer Capiteyn Daye was voorzichtiger, die met hondert man uytgetogen was: de Portugeesen sochten hem wel, met het uytfinden van eenige beesten, te bedrieghen; maer hy merckende hun voornemen, hield sich op sijn hoede, en is, naer een braeve schermutsel (daer de vyanden wel veertien of vijftien man lieten sitten) sonder eenigh verlies van de sijne, weder binnen gekomen. *Loncque* mede liep al eenigh gevaer, door het bespringen der vyanden; die omtrent Bloeymaendt, sich mede tot sijn te huys reyse vervaerdighde, met negen scheepen vertrock, en van alles bericht dede, hebbende voorheen het Jacht den Brack met een en dartigh kisten suycker af gesonden, om dese verrichtingh in het Vaderland te boodschappen, alwaer groote vreug-

de daer over bedreven is. Vorders wat de bestieringh van dese veroveringh van Brasil aengaet, daer over is eenig geschild ontsaen; het welcke ten overstaen van de Heeren Aernhem en van der Duffen, op de Vergaederingh van de Negentien, in Zeelandt is gereguleert en aldus bestelt: Dat de Colonel Waerdenburgh sittinghe en stem, in den Politijcken Raed hebben, en geduerighlijck de tweede plaets bekleden sou, namentlijck naer den President, welck ampt ambulator, of van d'een op d'ander gaende, ieder maend sou zijn; dat de Guarnisoenen, onder des sels Waerdenburghs patenten en handt alleen souden worden verleght, en hy oock alleen over alle Exploicten en Entreprensen al sulcke hoofden en beleyders stellen, als hy daer toe bequame sou oordeelen. Dat hy Waerdenburgh by provisie, en ter tijdt en wijlen toe dat de vyandt sou van Olinda zijn vertrocken, en tot dat door de Compagnie daer anders in sou wesen voorsien, de vacante plaetsen van Capiteynen, Lieutenanten, Vendrighs, sonder voorgaende nominatie der Politijcke Raeden, sou vergeven. Dat hy het woordt sou geven, of in sijn afzijn de naeste in sijn plaets, doch most het selve mede aen den President behandigt worden. Dat deselve Waerdenburgh met den Krijghsraedt, de Militaire Justitie souden administreren; sonder onderscheyd van saecken, het zy deselve enkel Militair of Politijck waeren.

Vorders wierd de negotie open aen de Stadt Olinda met de aenghelegene plaetsen open gestelt, behoudende de Compagnie het hout van Pernambuco en andere, en dat op seeckere approbatione en reglementen, namentlijck, dat al de handelingh, alleen door des Compagnies Scheepen most gedreven worden, en de uytgaende en inkomende goederen met seeckere tollen en ongelden souden beswaert worden. Maer of

Bestelling
over de
Regeering
in Brasil.

Verfchey-
dene ont-
moetin-
gen.

Vryen
handel op
Brasil.

wel haer Hoogh Mogende al die poincten toestonden, wilden sy echter niet verstaen tot het heffen van de tollens of te ongelden binnen de Limiten van desen Lande op de goederen van Brasil komende, of daer heen gaende, verklarende haer Hoogh Mogende, dat die van de Compagnie, daer toe niet waeren bevoeght, als interdicerende hen dien volgende expresselijck, mits desen, sulcke of dierghelijcke regalien binnen desen Lande in het werck te stellen, als strijdende met de Hoogheyt van dien. Maer in de Jaren ses, seven en acht en dertigh is desen vryen handel van de zijde der Maetschappen seer gewraeckt. Amsterdam en eenige andere weynige leden van Hollandt, waeren van ghevoelen, datmen den handel behoorde open en vry te stellen, maer Zeelandt en de andere Provincien seyden sulcks den eenigen middel, om de Compagnie te ruineeren en t'onder te brengen, en een Spaensche vondt te zijn, het welcke (seght Aitzema) te meer ghelooft wierdt, om dat alrede die van Amsteldam, in regard van de andere

questien, die deselve met de Provincie hadden, raeckende *het verpachten van de Licenten, het verkoopen van Scheepen aen Spangien, in een quaat blad* stonden. Maer van Graef Maurits (van de welke wy terstont meer gaen handelen) te saemen met de Raeden in Brasil; quam in Augusto des Jaers 1637. bericht of advijs, en van de inwoonders in Brasil een verfoeck voor den vryen handel al daer, maer in April 1638. wierdt by provisie, onder de kaemers verdragen, dat de koopmanschap van Negers, Brasilien hout en van Oorloghs voorraedt aen de Maetschappy, en de rest aen particuliere vry en open blijven sou, in het welke evenwel die van Zeelandt geen genoegen hebben geschept; begeerende dat aen de Portugeesen, onderdaenaen van desen Staet in Brasil, de vrye handel sou worden en blijven verboden.

Maer alsoo dese dinghen als mede de veranderingh in de Regeeringe aldaer, en de afval der Portugeesen, van andere breet genoegh verhandelt is, sullen wy het daer by laeten.

MARTEN HERBERTSZ. TROMP

*Lt. Admiraal van Hollandt et
Ridder van S^t. Michiel*

CHARLES II. KING OF GREAT BRITAIN
By Sir Peter Paul Rubens
1660.

't L E E V E N en D A D E N

V A N

MARTEN HERBERTSZ.

T R O M P.

Lt. Admiraal van Holland &c.

I N H O U D.

G Eboorte en opvoedingh van Tromp. (Dorp leydt sijn dienst af.) Wordt Lt. Admiraal. Sijn gevecht met de Duynkerckers. Overwinningh. En vergelding. Tromp wordt Ridder van St. Michiel. Duyfent Spaensche soldaten door Tromp verovert. Aenkomst van de Spaensche vloot. Aenvangh van het eerste gevecht. Tweede gevecht by nacht. Tien Spaensche scheepen komen binnen Duynkercken. Sterckte der vlooten. Staet in Engelandt over de vlooten. Vertrouwen van de Staet op Tromp. Ordere aen Joachimi raeckende het vertreck van de Spaensche vloot. Bestellingh tot het aentasten der Spangiaerden. Aenvangh van het derde gevecht. Vluchten der Spaenschen. Overwinningh van Tromp. Verlies der Spaenschen. Vrede met Spangien. Oorsaeck van den oorlogh met Engelandt. Duytsche verklaringh. Verklaringh der Engelschen. Ordere van Tromp aen de Bevelhebbers gegeven. Last aen Tromp gegeven. Vertreck van de Hollandsche Gesanten uyt Engelandt. De Visschery door de Engelschen gestoort. De Hollandtsche vloot door een sware storm belooopen.

Nederlandsche schepen verbeurt verklaert. Hollandsche schepen genomen. Vreemd seggen van de Witt. Gevecht van de Wit en de Ruyter met de Engelschen. Tromp weder in Zee. Tromp met de Engelschen slaegs Engelschen geslagen Tromp weder slaegs met de Engelschen. Ydele roem der Engelschen. De Koninck van Engeland bied sijn persoon aen, tot den oorlogh ter zee. Vereeringen aen Tromp gedaen. Slagh voor Livorno. Overwinning der Hollanderen. Van Galen sijn been afgeschooten. Sterft. Vlucht van Bodley. Hollandt arbeydt heymelijck tot vrede. Brief van Hollandt naer Engelandt. Bedenckingen daer over. Antwoord van het Parlement. Gevoelen over desen handel. Brief van de Staten Generael aen 't Parlement. Staet van de Hollandtsche Zeemacht. Staet van de Engelsche Zeemacht. Engelschen in Zee. Wittes aenslagh op de Kolliers misluct. Tromp gelast in Zee te gaen. Slechte gestalte der scheepen. Klachten van Tromp. Zeeusche scheepen van de Engelschen ingejaeght. Engelsche vloot voor Texel. Antwoord van het Parlement op den Brief der Heeren Staten Generael. Gevoelen daer over. Tromp weder onder landt. Besendingh naer Engelandt voorgesteld. Voorgestelde poincten. Voorstellingh van Tromp beantwoord. Tromp weder in Zee. Tromp weder slaeghs. Relaes van den slagh. Bedenckingen van Tromp. Nieuwe toefel. Hollandsche Steden vol beroerte. Tromp weder in Zee. Gebede stonden. Ander gevecht van Tromp met de Engelschen. Tromp geschooten. Dagh teeckeningh van de slagh. Brief van Monck. Laetste woorden van Tromp. Sijn Begraefnis en Grafschrift.

Y komen ons eyndelijck besigh houden met desen braeven Zee-man, die meer als iemand oyt voor heen, dese Staet ontfachelijck voor haer vyan-

den heeft gemaect, en als een dapper man, maer een ongeluckige tijdt-ghe-

noot, sijn leven daer voor gelaten heeft. Hy was geboortigh uyt den Briel (wiens Vader Herbert Martensz. de beroemde slagh van Heemskerck mannelijck had bygewoont) van sijn jonge jaeren af op Zee geweest, en langhs alle trappen by nae, tot bewindt gheklommen, maer had nu den oorlogh genoeghaem sijn af-

Geboorte
en opvoedingh van
Tromp.

afſcheyd gegeven, ſich tot een ſtil burgerlijck leven gevoeght, en oock den Kerckendienſt aengenomen, wanneer hy onvoordacht en onverwacht, van de Hoogh Mogende Heeren Staeten en den Heere Prins van Orangien, (alſoo de Heer Dorp dien dienſt afleyde) tot Lt. Admiraal, en de Heer Witte de Witt mede van den Briel, tot Vice of Onder Admiraal verkooren wierden, ontfangende van haer Hoog Mog. en de Prins van Oranjen deſe volgende Commiſſie.

Vrieſland te erkennen, te reſpecteren, ende hem te obedieren. Actum in't Leger by Breda den ſeven en twintighden Octobris, 1637. Onder ſtont H. de Naſſau, noch lager

Ter Ordinantie van S. Ht.

L. SIGILLI. J. JUNIUS.

Hy quam in een tijdt, in de welcke hy niet behoefde ledigh te ſtaen, vindende een Zee vol Duynkerckſche rovery en het dreygen van een groote oorloghs macht uyt Spangien, dieten miſten voor had, deſen Staet als meteen ſprongh te overvallen, en een kort eynde van den oorlogh te maecten. De Koninck wilde den ſelven niet uytſenden, voor dat een andere vloot uyt Duynkercken, met volck en andere nootwendigheden, in Spangien ſou aengekomen zijn. De Heeren Staten ſtelden wel ordere om de haven van Duynkercken te beſetten, ſchrijvende aen de Admiraliteyten, datſe (alſoo de ſcheepen daer voor leggende, niet ſterck genoegh waren) eenige van hun ordinaris Convoyers, daer heen wilden ſenden; maer eer ſulcks konde geſchieden, zijn de Duynkerckers dartien Konincks Scheepen, dry Fregatten, en ſeven Koopvaerdy Scheepen ſterck, in Zee geloopen. De Hollandſche vloot, onder den Lt. Admiraal *Tromp* beſtondt maer in elf Scheepen, met de welcke hy de Duynkerckers ſoodanigh aentaſte, dat hy twee van de ſelve afneed, die, mits het ſtillen van de windt, van de andere niet konden geholpen worden, en de reſt weder binnen joegh, van het welke hy op den vier en twintighſte February des Jaers 1639, in de Vergadering bericht gedaen heeft; waer over hy bedanckt, en een goude keten met een medalie van twee duyſent guldens (als mede de Commandeur Banckert, die mede in dat gevecht was geweest, een ander van acht hondert guldens, oock yeder Hopman eer van vier hondert

Sijn ghevecht met de Duynkerckers.

Overwinningh.

Alſoo Joncker Philips van Dorp, Lieutenant Admiraal van ſijn Hoogheydt, over de Quartieren gheſtelt onder de Collegien ter Admiraliteyt in Holland ende Weſt-Vrieſland, te rade gheworden is de ſelve ſijne charge te verlaecten, ende over ſulcks voor den dienſte van den Lande noodigh is, dat wederom een andere erwaeren ende qualificeerde perſoone in ſijne plaetſe geſtelt werde, omme den voornoemden Staet van Lieutenant Admiraal te bedienen.

Soo is 't dat ſijne Hoogheydt, op voorgaende recommandatie by de Ed. ende Mogende Heeren Staeten van Holland ende Weſt-Vrieſlandt aen de ſelve ghedaen van diverſe perſoonen, ende inſonderheydt van *Marten Herberſz. Tromp*, den ſelven *Marten Herberſz. Tromp* geſtelt ende gecommiteert heeft, ſtelt ende commiteert hem mitsdeſen, omme den ſelven Staet te bedienen op al ſulcke gagien, tractementen, eeren, ende emolumenten, als daer toe geacordeert zijn, of noch geacordeert ſullen mogen worden, ende dit alles by proviſie, ende voordien tijdt van een Jaer, omme naer expiratie van dien naerder te adviſeren, wat in deſen vorder ſal dienen gedaen te worden. Ordonnrende over ſulcks allen Gouverneurs, Vice-Admiralen, Overſten, Capiteynen, Bevel-hebberen, Soldaeten, Bootsgeſellen, ende allen anderen Krijghſlieden te waeter ende te lande in dienſt van de Vereenighde Nederlanden, ende onder ſijn Hoogheys gehooraemheyd; zijnde, den voorſz. *Marten Herberſz. Tromp*, gedurende den voorſz. tijdt, gelijk als Lieutenant Admiraal over Hollandt ende Weſt-

Dorp leyd ſijn dienſt af.

Word Lt. Admi-ael.

dert guldens) ter erkenenisse ontfangen heeft. Detwee voornoemde veroverde Scheepen, wierden volghens het Placcat aen den Lt. Admiraal, Commandeur, Capiteynen en Bevel-hebberen, met Geschut en al, soo als die reden, en zeyden, tot een premie en vergeldingh gelaeten, behoudende sijne Hoogheyt als Admiraal Generael, sijne gerechtigheyt, en haere Hoogh Mogende, deselve Scheepen by taxatie aen nemende, mits datse deselve daedelijk beaelden.

Tromp wort Ridder van St. Michiel.

Korts daer na heeft oock de Koninck van Vranckrijck *Tromp* sijn Ridderlijke Ordere van St. Michiel toeghefonden, beneffens een gouden Keten, soo van den Koninck als van den Cardinael de Richelieu.

Op den 23. van Grasmaent, gingh *Tromp* weder in Zee, en bevandt sich twintigh Scheepen sterck voor Duynkercken; evenwel lieten de Duynkercksche Scheepen die alreede uyt waeren, niet nae alles voor de handt wegh te nemen, ghelijcker omtrent half Juny wel dertien Scheepen, op de Hollandtsche en Zeeuwfche Kusten wegh ghenomen wierden, invoeghen men voorsloegh, een gedeelte van de Kust Scheepen tot dempingh van dese Rovers, op t'ontbieden, maer alsoo der weder, door de Rochelsche en Bourdeausche Vlooten rijdingh quam dat de Spaensche Vloot wel tachtentigh Zeylen sterck in aentocht was, heeft men sulcks naer gelaeten. Ondertusfchen ontmoete *Tromp* dry Engelsche Koopvaerders, die tot Cadix tien hondert en tseventigh Spaensche soldaeten hadden ingelaeden, om dietot Duynkercken over te brengen, welke soldaeten hy daer uyt nam, laetende voorts de Scheepen haers weeghs vaeren; welke soldaeten, soo als hy met twintigh Scheepen voor de Maes quam, hy met omtrent tseventigh Bevelhebbers aen landt gheset heeft. Haer

Duyfent Spaensche soldaeten door *Tromp* veroverct.

Hoogh Mogende lieten oock niet naer over dit transporteeren van vyandlijke troepen, en in ghevolghe van dese breucke van vrientschap, hun beklagh te doen.

Naer dat *Tromp* met sijn scheepen sekeren tijd in het Canael had gekruyft, bevand hy sich op den vijftenden van September, omtrent den middagh, op de hooghte van Bevesier, bestaende sijn macht in dartien zeylen; eerlangh vernam hy daer een seer groote vloot in Zee, en vermoede aenstonds deselve de langh verwachte Spaensche te zijn, gelijk het was. Aenstonds ontbood hy door sijn kleynste Fregat, al sijn kruycende Scheepen by sich, als mede den Commandeur Banckert, uyt de Braecken voor Duynkercken. Het wierd tegen den avond heel stil, maer na middernacht begoft het een weynigh te koelen; wanneer *Tromp* tot een seyn, ieder glas, een schoot of twee liet doen, de welke de Vice Admiraal de Wit, beneffens de Capiteyn Sybrand Barentsz. Waeterdrincker, en noch dry andere scheepen, omtrent de Singels, beneden de windt hoorende, hebben die alle naerstigheyt aenghewendt, om by de vloot te komen; gevende ieder glas, twee of dry schooten, op des Admiraals schieten, tot antwoord. Met het rijfen van de Son kregen sy malkander in het ghesicht; toen was de Spaensche Vloot daer mede omtrent, teghen de welke de Admiraal, algaende wegh schut geweer hield, en nae dat hy een uer met de selve soo doende was geweest, is hy uyt de wind na den Vice Admiraal toegekomen. Aldus was nu *Tromp* seventien zeylen sterck; zijnde het Fregat noch uyt, om de andere scheepen op te soecken; evenwel heeft hy sijn groot zeyl laten opgyen, en de Mars zeyls op de rant neer doen halen, drijvende alsoo met sijn Scheepen om de zuyd, en de Spaenschen, die te windwaert van hem

Aenkomst van de Spaensche vloot.

Aenvangh van het eerste gevecht.

hem waren, inwachtende, sterck zijnde dry en dartig Gallioenen, en vier en dertigh soo Duynkerckſche als andere Scheepen, maeckende te ſaemen een ghetal van ſeven en tſefstig kielen. In deſen eerſten aenval, is een van de Hollandſche Scheepen, de Groote Chriſtophel genoemd (ghelijck vermoed word) door ſijn eygen kruid geſprongen, daer maer een matroos, Wouter Pieterſz. ghe-naemt, afgekomen is; die op den een en twintighſten van dit eerſte gevecht, bericht aen de Staet gedaen heeft.

In dit eerſte treffen, toonde ſich de Spaenſche Admiraal, Don Antonio d'Okendo ſeer vyerigh, om *Tromp* aen boort te leggen, maer ſulcks wierd hem door het geſtaedigh ſchieten, ſoo met Canon als Muſquetten, van de Hollanſche Scheepen, geduerighlijck verhin-dert.

Wanneer dit hevigh vechten tot omtrent ten vier uren naer den middagh geduert had, is de Spaenſche Admiraal agheweecten, en met kleyn zeyl om de noord, naer den hoek van de Singels gezeylt, zijnde een goed deel van ſijn Zeemacht ſeer reddeloos geſchooten. *Tromp* dit ſiende, heeft mede voor de windt omgewend, blijvende alſoo dien avondt en den volghenden nacht, onder de ly van Okendo met kleyn zeyl leggen, om de Spaenſche vloot, onder Gods zegen, den volgenden dagh weder aen te taſten.

Omtrent het ondergaen van de Sonne, quamen noch twee ſcheepen by de vloot, ſoo dat hy nu achtien ſterck was. Hy vervolghde noch dien nacht met feyn ſchieten, tot waerſchouwingh van den Commandeur Banckert, die vaſt uyt de Braecken verwacht wierd. Het wierd ſtil en miſtigh, omtrent den middernacht, ſoo dat hy den vyand niet in het geſicht konde houden; welcke miſt op den ſeventienden noch meerder was, maer omtrent ten negen uren opklaer-

de, wanneer *Tromp* den vyandt weſt noord weſt dicht onder de Kuſt van Engelandt, omtrent Volſteyn en het oude Slot van Hide gewaer wierd. Hy zeylde met ſijn gantſche vloot daer naer toe, maer alſoo het op den middag weder ſtil wierd, konde hy door geen middel daer by geraecken.

Tegen het vallen van den avond, liet *Tromp* de witte vlagge wayen, om den geheelen Krijghsraedt te veigaederen, met deſe maecte hy een overlegh hoedanigh men den vyandt beſt fou aentaſten, ſtellende voor dat men ſulcks te middernacht fou doen, naedemael hy, door de ſtilte om de ebbe te ſtoppen, by Volſteyn ten ancker gekomen was, het geene een vermoeden gaf, als offe het met den voorvloedt naer Duynſtoe wilden ſetten, gelijk ſy ſulcks met een weynigh koelte ſouden hebben kunnen doen. Hy was van meningh, dat de Maen op en de ebbe verloopn zijnde, het welcke omtrent nae middernacht moſt geſchieden, men de anckerslichten, en met de voorvloedt, de Spaenſchen aentaſten fou, waer toe men al de Scheepen ſoo dicht in een fou fluyten als mooghlijck waere, op dat de vyandt daer niet quam in te breecken, en tot een nacht teycken deſe ordere gebruycken. De Admiraal ſout twee vuyren achter op, een in de groote Mars, met een bonnet achter om het Schip, en de Vice Admiraal met de andere Scheepen, elck een vuyr achter op, en een bonnet om de Compagne voeren.

Hebbende dan de Admiraal een kleyn koeltje uyt den zuyd ooſten, lichte hy, omtrent te middernacht ſijn ancker, en is ſoo, van de andere Scheepen gevolgt, recht op den vyandt aengeſet; latende onderdies noch al geduerigh feyn ſchieten. De Spaenſchen hadden omtrent dees tijdt mede zeyl gemaect, echter komt hy, omtrent ten twee uren in den nacht by hen, en dreef met de vyan-

Tweede
gevecht
by nachr.

den alvechtende nae de Hoofden toe. Op den achtierenden des moghens met het aenbreecken van den dagh, bevand sich de Admirael voor. Doeveren, alwaer de Commandeur Banckert met twaelfschepen by hem quam, soo dat nu dartigh schepen iterck waren. Tot aen den middagh toe, duerde dit gevecht, wanneer de Spaenschen in Duyns liepen, achterlaetende een Galleoen met een ander Schip, die verovert wierden.

Tromp en sijn byhebbende Scheepen, waeren nu ten eynde kruyt en loot, wanneer nae het opsteecken van de witte vlagge beslooten wierd, dat men met de veroverde twee voornemde Prijfen, naer Calis sou oversteecken; alwaer sy tegen den avont ten ancker quam. Met het rijzen van de Sonne liet hy weder de witte vlagge wayen, om sijn Bevelhebberen aen boort te krijgen. Sy kregen daer voorraedt van kruyd en loot, het welke onder de scheepen omghedeelt zijnde, wierdt de Vice Admirael de Witt gelast, met de veroverde scheepen, naer het Vaderlandt te zeylen, en de gevangens met de gequetsten mede te nemen. Op den negentienden voor den middagh, heeft de Admirael weder sijn anckers ghelicht, en quam met de vloot des naer middaghs, tusschen een en twee uren, in Duyns, bezuyden de Spaensche vloot ten ancker, maer des anderen daeghs hebben het eenige, met den zuyder wind wat dichter by de Spaensche geset, van de welke des volgenden nachts, tusschen den twintigsten en een en twintigsten, met een zuyder windt, doch mottigh weder, tien scheepen, benoorden de goyingh, tzeyl gegaen, en binnen Duynkercken geraeckt zijn. Hier op wierdt Banckert gelast, met noch vijftien scheepen, benoorden de Spaensche te gaen leggen; om het vorder wegh loopen der vyandlijcke scheepen te verhinderen.

Tien
Spaensche
Scheepen
komen
binnen
Duyn-
kercken.

Ondertusschen heeft de Admirael eenige gevangens ondervraeght, en uyt de selve bericht gekregen, dat dese hun Vloot, met vijf en twintigh duysendt Krijghslieden, behalven het bootsvolck, ghemant was, maer dit wierdt by den Admirael soo niet aen genomen, alsoo men wel oordeelde, dat meest het krijghsvolck dat men over voerde, met de tien Scheepen naer Duynkercken gebracht was.

Sy bleven aldus eenige daegen tegens malkander leggen, gheduerende welken tijd *Tromp* soo nu soo dan, eenigh onderstandt uyt Hollandt kreegh: op den 26. kreegh hy dry Zeeusche Scheepen, en noch twee des anderen daeghs; op den 28. quam de Wit, met vier scheepen uyt de Maes by hem: zijnde op den dartighsten van noch een Zeeuw ghevolght; in het begin van Wijnmaendt quam Jan Evertsz. met eenige Scheepen en dry Branders uyt Zeelandt; en daer nae noch acht Branders uyt de Maes; op den darden quamen tien Scheepen van Amsterdam, en des anderen daeghs de elfde; op den vijfdem noch dry andere; den sefdem quam de Commandeur Houtebeen met noch vier, en teghen den avont Commandeur Hendrick Denys oock met vier. Op den sevenden quam Capiteyn Dorrevelt slepende een Engelsche Kitz met wanghen, rees, schaelen, en andere behoeften voor de Spaenschen, die *Tromp* naer den Spaenschen Admirael toe sand, alsoo die al geklaeght had, datmen sijn noodighe behoefte hem af sneedt, waerom hy niet vechten konde, voor welke dienst, Dorrevelt van Oquendo met een Pijp Spaensche wijn vereent wierdt. Voorts op den negende kreegh *Tromp* noch twee Oorloghs Scheepen met een Fluyt vol oorloghs voorraet.

Hy was op den vijfdem dry en tseftigh soo kleyne als groote Scheepen iterck: behalven de andere die noch daer nae daer

nen voorghekomen worden; soo de groote Viifcherye, als het stuk van de nauwe Zee aengaende. Op het welke hem weder te rugge is geschreven, dat hier te lande daer wel goede neygingh toe was, maer dewijl foodanigen faeck, alhier eerst aen de Provincien moft komen, vereyfchte de selve meerder tijt, maer ondertuffchen begeerde men als noch klaerder en naerder befcheyd, aengaende de gemelde Aëte.

Onderdies de tijt en ghelegentheyt daer zijnde, schreef *Tromp* van dato den 20. van Oſtober, dat ſy eendrachtelijck hadden beflooten, des anderen daeghs, de Spaenschen aen te taſten, gelijk geschiede, op dese wiſe. De Witt met Banckert ſouden, met noch acht en twintigh andere Scheepen op de Engelschen, die daer onder Pennington laegen, paſſen. De reſt van de vloot wiert aldus verdeelt. *Tromp* ſou teghen den Spaenschen Admirael d'Okendo. De Vice Admiraal Jan Evertſz. tegen den grooten Portugeeschen Admiraal. De Schout by nacht Joris van Cats, tegen den Admiraal van Duynkercken Michiel van Doren. De Commandeur Denys teghen het zuyder quartier der Spaenschen met de ſijne. De Commandeur Houtebeen met de ſijne, teghen het noorder quartier der ſelver, aengaen.

Dit was aldus beſtelt, op hoop van een bequame wind; met de welke de Hollanders bequaemelijck over ſtroom ſouden konnen drijven, te weten, van zuyd ooft door 't weſt en 't noorden, tot noord ooft in cluſief, om alſoo met kleyn zeyl vry van de Engeliſche kuſten af te drijven. Maer voor heen, was de Vice Admiraal van de Engeliſchen aen boort van *Tromp* geweest, begeerende van hem, dat op des Konincks reede niet daedelijcks mocht werden aenghevangen. Op den een en twintighſte, met een noord weſte wind, lichte *Tromp*

ſijn ancker, en taſte den vyandt in het noorder quartier aen, zijnde miſtigh weder, onder welke miſt, Okendo mede, met ſijn vloot onder zeyl gheraecte. Omtrent twintigh ſoo gepreſte als gehuyrde Ooſterlingen, liepen tegen de Engeliſche kuſt, by de Caſteelen van Duyns, en ſtranden aldaer, de miſt een weynigh opklaerende, en de Hollanders het ſelve vermerckende, ſchooten die daer op, ſoo dat de vlootelingen gedwonghen wierden hun ſcheepen te verlaten, en ten deelen met boots, ten deelen met over boort te ſpringen, aen landt lijfbergingh te ſoecken. Met het opklaeren van de miſt, ſagh men de Spaensche gheheel verdeelt, loopende als vluchtende Duyns uyt, en ſich naer de weſt begevende, waer op *Tromp* met de ſijne gevolgt is, met de welke hy eenige van de noordelijckſte en zuydelijcke verovert heeft. Jan Evertſz. met eenige van ſijn Eſquader, onder de welke oock Capiteyn waeterdrincker was, hielden den Portugeeschen Admiraal met geduerigh ſchieten beſigh, die hier in door *Tromp* bygheſtaen wiert, van wiens ghevolgh, Capiteyn Muſh den ſelven aen boort geraecte, van vier of vijf Branders gevolgt, maer een van de ſelve af drijvende, is Muſh voor de boegh gekomen, die daer door, benefens den Portugees met verlies van eenigh volck verbrant is.

De Admiraal van Biſcayen Fayó, wiert veroverd, waer op *Tromp* de Wimpel onder de Vlagge liet wayen, tot een teecken dat een ieder ſou ſoecken ſijn beſt te doen. d'Okendo ſiende ſich benart, trachte met veertien Scheepen om de Weſt te ontkoopen, maer wiert haeft van de Hollanders gevolgt, houdende hem dien nacht, om de Weſt geſelſchap, maer door de miſt, en door den harden wint zijn ſy van hem af geraecte.

Des morgens den 12. October waer-

Aenvangh van het derde gevecht.

Vluchten der Spaenschen.

Overwinningh van *Tromp*.

Beſtelling tot het aentaſten der Span-gaerden.

Van Brugge inde See

De Brigg van de P.

ren de Hollanderen geheel van malkan-
der verstroyt, Waterdrincker met sijn
byhebbende, wende het om de noord,
beginnende het soo hart te wayen, dat
se met kleyn zeyl moften by legghen:
tegens den middagh saegen sy *Tromp* met
eenige scheepen tegens hen aen komen.
Op den dry en twintighsten, quam met
den west noord westen wind noch een
gedeelte der Hollanders by de Singels,
laetende het *Tromp* met een kleyn zeyl
langhs de Engelsche kust voortgaen.
Wanneer hy voor Doeveren quam, sagh
hy, benoorden de Rede, noch een
Spaens Galeoen aen strand leggen, op
de welke hy twee scheepen, met een
brander heeft uytgefonden, die het self-
de verbranden. Aldus voort zeylende,
quamen sy tegen den avond in Duyns,
gevende de Engelsche en die van de Ca-
iteelen hun behoorlyjcke eerschooten,
sonder van hen beantwoord te worden.
Negen of tien Spaensche scheepen, die
gefrand waren geweest, laegen weder
in het vlot, hier over zyn uyt ordere
van Pennington, eenighe Capiteynen
Tromp aen sijn boort gekomen, de wel-
ke seyden dat de voornoemde Spaen-
sche scheepen, door hen, voor goede
prijs van de strand waeren gehaelt; dat
sy de selve oock aen de Spaensche niet
souden wedergeven, nademael sy ver-
laten waeren. Soo dat nu in dese slaghe,
veertigh of een en veertigh scheepen der
Spaenschen soo genomen als gesoncken
en verbrand zyn.

Op den 24. des morghens ontboodt
Tromp door de roode vlagge den geheym-
men Raedt aen boort, in de welke
wierdt beslooten, dat een bende van
twintigh of vier en twintigh scheepen,
in het Canael, onder het bevel van Ca-
piteyn Willem van Colster sou blijven
kruycn. Op den 25. gingh *Tromp* met
een noorde wind, beneffens de vloot
tzeyl, en quam naer de middagh voor
het oude Casteel Hide ten ancker, om

aldaer versch waeter in te nemen.

Op den 26. lichte hy weder sijn an-
cker, laetende den Commandeur het
kruycn in 't Canael bevoolen, en ko-
mende soo tegen den avond voor Calis
ten ancker, in aer gingh des anderen
daeghs, met een weit noord westen
wind weder tzeyl. Hy had het Fregat
onder Capiteyn Vijgh uytgefonden, om
te sien wat scheepen, soo Spaensche als
andere, onder Duynkercken gekomen
waeren; dese wederkomende, verklaer-
de dertien scheepen te hebben gesien,
onder de welke een groot Galleoen
was, die de vlagge van de stenge liet
wayen, dat Oquendo was, beneffens
noch een ander, en een schip van een
Hollands maeckel, van de welke dien
selven dagh, met het hoogh waeter vijf
in de haeven van Duynkercken waeren
gehaelt.

Hier op maeckte men een besluyt,
nademael de scheepen meest schadeloos
en schaers van leestocht waeren, gelij-
kerhand naer het Vaderland te keeren;
daerfe in het laetste van die Maend aen
quamen.

Met dese en eenighe andere kleyne
saecken, voor onsen Zee-held, liep te
met die langhduerige en bloedige oor-
logh, met en tegen de Kroon van Span-
gien ten eynde, bepaelt door de alge-
meene Vrede tot Munster geslooten.

Maer een anderen oorlogh uyt een
anderen hoeck ontstaen, beschafte hem
wel haest ander werck, naementlijck
met onse oude vrienden en nagebueren
de Engelschen, meer voortgekomen,
in der daedt, uyt een duyvelsche oor-
loghs sucht, als eenige andere wettighe
oorfaeck.

De ongelukkighe Koninck Carel de
eerste van Groot Britanien, had nu sijn
leven op het schavot, en sijn Rijk als in
handen van den Usurpateur en besitter
Cromwel gelaeten. Dese wetende wat
wolf hy by de ooren had, en hoe dien-

stigh hem ware, een deel ongeruste ge-
moederen, met een buyten oorlogh be-
sigh te houden, sagh maer om naer ge-
legentheyd, om sijn jockende handen
werck te geven, en het duerde niet
langh, of hy met sijn Parlement vand
de selve tegen de Vereenighde Neder-
landen, uyt een opgeraepet querelle en
geschil, daer van dese Staet in het min-
ste geen reden toegegeven is, ten min-
sten gelijk dese verklaringh luyd:

Oorsaeck
van den
oorlogh
met Eng-
landt.

Duytsche
verkla-
ringh.

WY ondergeschreven Capiteynen van
's Landts Armade, tegenwoordigh
present onder het Commando van
de Luytenant Admirael *Tromp*, ver-
klaren in plaetse van Eede, dat wy met de
selve Armade van den vier en twintigsten tot
den acht en twintigsten dag May deses Jaers
seftien hondert twee en vijftigh, van hart
weder en holle Zee, de wind noord noord
oost, ende noord oost, hebben ten ancker
geleghen buyten de Vlaemsche Bancken,
omtrent de lenghte van tusschen Duynker-
ken ende Nieupoort, dat de gemelde Heer
Admirael *Tromp* 's mo'ghens goedt weder
zijnde, heeft geleynt om onder zeyl te gaen,
ende onder zeyl zijnde, sijn verscheyde Ca-
pitynen aen sijn boort gevaren, oock over-
geroepen, verclaerende Anckers, Ancker-
stocken ende Kabels verlooren te hebben;
insonderheydt dese Capiteynen, Cornelis
Naeuogh, Cornelis Janz. Brouwer, Abra-
ham van Campen, ende andere, daer onder
waeren die maer twee anckers en kabels en
hadden behouden, daerse op konden ver-
trouwen, ende verfochten aen de gemelte
Luytenant Admirael *Tromp*, dat hy gelief-
de ordre te stellen soo veel doenlijck was,
ten cynde sy mochten worden geassisteert
van 't Greene sy van nooden hadden; Dier
op den voornoemden Heer Admirael ant-
woorden, dat hy soude onder den hoek
van Doeveren loopen om ordre te stellen.
Ten twaelf ueren omtrent Goyng komende
seynten alle de Capiteynen aen boort, wier-
de aen yeder behandicht eenige ordre, waer
naer sy haer in occasie souden hebben te re-
guleren; mede geordonneert eenighe be-
hoeften van 't eene Schip in 't andere over te

geven, 't welck weynigh was, want yeder
hadt het sijne van doen, ende wierden oock
gecommiteert den Commandeur Jan Thijf-
sen van Vlissingen, ende Capiteyn Pieter
Allertsen van Hoorn, om met hare respecti-
ve Scheepen te laveren in Duyns, by den
Commandeur aldaer leggende, hem met
Eer-schooten te salueren, ende gebiedenisse
vanden Heer Admirael te doen, en adverten-
tie dat hy Luytenant Admirael was gheor-
donneert te kruysen in de Noord-Zee, om
onse Koopvaarders ende Visschers te be-
schermen, ende de reputatie ter Zee te be-
waren: Ende alsoo eenige Scheepen anckers
hadden verlooren, soudon om den hoek
van Doeveren loopen, om te sien malkan-
deren wat te helpen, ende het selfde gedaen
hebbende te vervolgen ons district: derhal-
ven over het komen van sulcken Vloote op
haer kuste geen umbragie geliefde te nemen.
Ten seven ueren quamen wy voor Doeveren
ten ancker, ende ten acht ueren quamen
de voornoemde Gedeputeerde uyt Duyns
aen boort van den Admirael, rapporteren-
de datse den Commandeur Bourn met ne-
gen soo groote Scheepen als Fregatten (in
Duyns leggende) aen boort waren geweest,
ende haren last geuyttet, daer voor hy haer
bedanckte, ende vriendlijck tractement dede,
met sijne vriendelijcke gebiedenisse aen
den Admirael *Tromp*. Den negen en twin-
tighsten dito ten twee ueren lichten wy onse
anckers, den wind noord oost, ende zeyl-
den over na Calis-cliff, alwaer by onskont
Joris van Saen, ende relateert aen boort van
de Heer Admirael, dat hy nevens Capiteyn
Huyrluyt was gekomen uyt de Straet met se-
ven Koopvaarders, gheestimeert over de
vijftigh ronnen Gouds, die hy den acht en
twinthighsten omtrent Virly ten ancker had-
de laten leggen, ende twee daegen hadden
gelegen: Daer omtrent waren mede geanc-
kert twaelf Parlements Schepen, ende ver-
scheyde Fregatten die onse Schepen quamen
besichtighen, daer over den Commandeur
Huyrluyt ende hy van de saecke umbrage
kregen, ofte de selve Parlements Schepen
wel mochten vergaderen, om haer met de
kostelijcke Koopvaarders aen te haelen over
het gevecht op den twee en twintighsten om-
trent Goudtart geschiedt tusschen de selve

van Saen, ende een Parlements Fregat, ende goetvonden dat de selve van Saen, by nacht soude doorgaen, ende soecken de vlagge om daer van advertentie te doen, gelijk hy nu was doende, segghende, dat hy seer beducht was dat de voornoemde kostelijcke Koopvaarders souden genomen wesen, ende versocht de Heer Admiraal, dat hem geliefde debvoiren aen te wenden tot harer behoudnisse, daer over hy daetelijk jacht maecte nae Verly, om de gemelde Scheepen op te soecken, ende ontmoette onderwegen vijftien Parlements Scheepen ende Fregatten, daer onder een was met de Vlaghe boven. Onsen Admiraal omtrent hem komende, nam alle de zeylen in, uytgedondert beyde de Marszeyls, ende sette die ter halve Stenge; binnen schoots van den selven komende, schoot den Parlementschen Admiraal een schoot over des Admirals Schip, daer op niet en wierde geantwoort, schoot noch een schoot een weynigh daer na, oock niet beantwoort, hy schoot een derde schoot, daer den Admiraal *Tromp* op antwoorde. Daetelijk presenteert den Parlementschen Admiraal, zijnde een Musquet schoot van malkander) *Tromp* sijn zy toe, ende loft alle sijn Canon op hem, waer over *Tromp* met sijn zyde antwoorde, ende raecten so in gevecht met de Parlementsche. Onderwijlen was de voornoemde Commandeur Bourn uyt Duyns gekomen met twaelf diergelijcke so Schepen als Fregatten, die tasten onse Vloot van achteren aen, waer over wy omtrent ten half vijf uren in een generale gevecht zijn gekomen, ende heeft geduert tot dat de nacht ons scheidde, wanneer beyde de Admirals op de lye wierpen om haer Vloote te versamelen, oock te repareren 't gene aen stucken geschooten was. Wy dreven den gantschen nagt met vuyren op. Den dertighsten vermisten wy twee Scheepen van onse Vloot, Capiteyn Tuynemans van Middelborgh, ende Sipke Fockens van Amsterdam, beyde Directeurs Scheepen; wy sagen een Schip sonder groote Mast, alwaer wy ten twee uren by quamen, 't welk was het Schip van Sipke Fockens van Amsterdam, den Schipper Hendrick Koebrugge van Lubeck, Stuerman Elcke Douwes, ende Lootsman Cornelis Maertenssen van

Texel, en aen boort komende, verklaerden dat op gisteren avont den Capiteyn Thuyne-man en sy, de achtersten van de vloot zijnde, omtrent een uere voor Son, Tuyneman ende sy, twee uyren daer na van de Engelsche (die onse Vloot van achteren hadden aengetaft) waren genomen, alsoo niemand haer en ontferste. De Engelsche hadden haeren Capiteyn, Luytenant, Schrijver ende andere Matroosen, tot twaelf a veertien in 't geral, overgenomen, ende twee Chaloupen vol Engelsche Matroosen in haer Schip ghefet, ende nae datse haer een uer ofte twee vyandlijk geplundert hadden, uyt vreesse dat het Schip soude sincken, zijnsse daer uyt gevlucht, sonder te kunnen noemen een van onse Schepen die haer naest waren, ende wel hadden kunnen ontfersten.

Alle 't welcke voorsz. wy verklaeren de rechte waarheyt te zijn, yeder voor soo veel hy gehoort ende gesien heeft, bereyd zijnde 't allen tijden by recolement naerder te verklaren. Aldus geteekent in 't Schip Bredoderode omtrent Calis desen tweeden Juny sestiende hondert twee en vijftigh, ende was gesubsigneert by veertigh Capiteynen.

Aldus luyde de verklaringh der Hollandische Bevelhebberen, maer van hun zijde hebben de Engelschen aldus verklaert.

OP Dingsdag den acht en twintighsten May twee en vijftigh, 's morgens, na dat de Generael Blaeck acht dagen te vooren was vertrocken nae het Weyren, so verre als de Baey van Rye met twaelf ofte dartien Scheepen, latende de Majoor Bourn in de Duyns maer met acht Scheepen, verscheen op de achter zyde van de Goodwin een Vloot van Hollandsche Oorloghscheepen, bestaende in twee en veertigh Scheepen, onder de welke eene was die een vlagge had boven op sijn groote Mast, en de andere wimpels en vaendels; ende gekomen zijnde tot de punt van de Zuyd sanden, quamen twee van die na de Engelsche Schepen toe die in de Duyns laegen, waer over de Majoor Bourn een Schip sondt om haer te examineren, ende te weten waerom sy soona by quamen, de welke antwoordende dat

Verklaringh der Engelschen)

dat sy een boodſchap hadden te doen aen de voornaemſte Commandeur in de Duyns, waren toegelaeten binnen te komen, ende na datſe de Vlagge gegroet hadden, quamen de twee Capiteynen, genaemt Tyſſen ende Allers, aen boort van de voornoemde Major Bourn, ende ſeyden hem dat ſy gefonden waeren van *Tromp*, om hem te laeten weten dat hy omtrent Duynkereken op ancker hadde ghereden, alwaer ſy door vuyl weder veel kabels ende anckers verlooren hadden, ende door de noordelijcke windt zuydelijcker gedreven waren dan ſy voorgenomen hadden te doen, 't welck *Tromp* geraden vout te laten weten, om voor te komen eenige quade apprehenſie ofte jalouſie. Ende nae datſe dit geſeyd hadden, ende voor antwoord gekregen, dat de oprechtheyt van 't gene ſy ſeyden beſt ſoude blijcken, in dienſe haelt van de Kuſt af vertrocken, keerden ſy wederom nae haer Vloot, ende terſtont daer nae datſe aldaer gearriveert waren, vertrock de Vloot nae Doever toe, ende quaemen op Ancker een weynigh meer dan een ſchoot van het Caſteel af op den ſelfden dagh na middagh. Wanneerſe voor het Caſteel van Doever waeren gekomen, ende daer op Ancker reden met de Vlagge op de groote Stenge, ſonder het Caſteel te groeten, ſchoot het Caſteel drie mael op haer: niet tegenſtaende het welke hiel een Duytſchen Admirael ſijn vlagge op, ende rede daer op Ancker tot 's anderen daeghs 's middighs, ende oeffende ſijne Muſquetiers, ſchietende vele uren langh kleyne ſchooten af.

Op Woensdagh omtrent ten twaelf uren, lichte de Duytſche Vloot haer anckers op, ende zeylden nae Calis, omtrent vier mijlen nae het zuyd-ooften toe. Op de ſelfde tijdt de Engeliſche Vloot onder de Generael Blaeck, komende van het weſten nae de Duyns toe, ontdeckte haer, ende ſuppooneerde by haer cours datſe te rugge zeylden. De Major Bourn was mede in haer geſicht, komende uyt de Duyns, om ſich mer de Generael Blaeck te conſjungeren. Omtrent een uer ofte twee daer nae, veranderde de Hollandſche Vloot haer cours, komende te rugge, maecte alle de zeylen dieſe konden, ende quamen recht nae de Generael Blaeck

toe. *Tromp* met ſijn Vlagge op de groote Stenge voor uyt komende, ende gekomen zijnae binnen ſchoots, ſchoot de Generael een ſtuk geſchuts na ſijn Vlagge, ende daer nae twee ſchooten meer: Daer op *Tromp* een ſchoot ſchoot door de Generaels Vlagge, ende gaf hem terſton daer nae ſijn volle zijde, ende nam ſijn Wimpels in, ende hingh ſijn roode Vlagge uyt onder de Hollandſche couleuren, 't welck van haer zyde een teecken was voor de heele Vloot om te vechten, ende ſoo begonnen te vechten, 't welck geſchiede tuſſchen vier ende vijf uren nae de middagh, ende duerde tot negen uren toe. In het gevecht namen de Engeliſche twee Scheepen van de Hollandſche Vloot, van de welke ſy het eene, hebbendes voet water in het hol, verlieten, nemende de Capiteyn ende Officieren in haer Schip. Het ander zijnde een Schip op hebbende dertigh ſtukken Geſchuts. De Generael Blaeck lach al de nacht over ter plaetſe daer het gevecht begon, ofte daer omtrent, ende de Hollandſche Vloot wierde geſien 's anderen daeghs 's morgens omtrent vier mijlen af nae de kuſt van Franckrijk toe.

De waerheyt van dit verhaal blijkt by de Brieven van de Generael Blaeck, van de Major Bourn, ende van andere die in het gevecht geweest zijn by de Examinatie van de Duytſche Capiteynen, ende van andere Officieren, die in den ſlagh gevangen genomen zijn, by de inſtructien van de Duytſche Capiteynen ende Commandeurs gegeven, ende by andere Schriften.

Ende nadien *Tromp* in de verklaringh die hy geeft van deſe daed, de occaſie van ſijn te rugge keeren tegens de Engeliſche Vloot maect de conſervatie van eenige Koopvaerdy Scheepen rijckelijck geladen uyt de Straet komende, die in het gevecht geweest zijn met eenige van onſe Fregatten: die Actie is beſchreven in een Brief van Capiteyn Joung, waer in de occaſie, begin, ende eynde daer van is verklaert: ende behalven dat, waren de Schepen, die hy pretendeert te gaen protegeren ofte verloſſen, op Saturdagh te voren voor by den Generael Blaeck gepaſſeert, ende ooftwaert aen vertrocken.

Hier by voeghdenſe de Inſtructie, die ſe

diese uyt de gemene informatie van de gevengens verkregen hadden, de welke de Heer *Tromp* als Admiraal, sijn Bevelhebbers gegeven hadt, luydende met der selver aenhangselen aldus:

Ordere van *Tromp* aen de Bevelhebbers gegeven.

OP dat de Vice-Admiraal, de Schout by nacht, ofte hy die Wacht houdt, ende alle de Capiteynen belangende onder sijn Vlagge die alrede tegenwoordig zijn, ofte die noch onder sijn Commandement sullen komen, mogen weten hoe dat sy haer behoorlijk sullen hebben te gouverneren, sullen sy observeren het sevenste ende achtste Artijckel van sijn Luytenant Admiraalschaps Instructie, welckers inhoudt volght van woord tot woord.

Het sevenste Artijckel.

DE Commandeurs ofte Capiteynen van de Esquaders die alrede toegeerust zijn, ofte die noch toe te rusten zijn, worden gecommandeert te maintaineren ende te beschermen de Schepen van dese Landen van alle visitatione ofte besoeckingen, sonder te begrypen alle noodtsaekelijcke questien op Zee, ofte begeerten, om te toonen hare Paspoorten ende Connossemten: het welke, volgens het achtste Artijckel van het Traactaet van Marine, gemaect op den seventienden December scftien hondert vijftigh, met den Koninck van Spangien, magh vereyscht worden van yder een die het soude mogen zijn, de selve beschermende tegens alle ende yder een die haer soude willen offenderen, haer verlossende uyt de handen van yder een die haer magh genoomen hebben; ende in foodanigen gevalle haer macht te gebruycken, om foodanige stercke Schepen te overwinnen, doende alles 't welck mach vereyscht worden by hare Commissien ende ordinairse Instructien, volgens de costuyme van Zee-varende luyden, tot dienste van het Land.

Het achtste Artijckel.

IN dien sy komen te vechten met andere vreemde Schepen, om de selve te bevrij-

den ofte te verhinderen van te visiteren ende onderseecken de Schepen van dese Landen, ende de selve overmeesteren, sullen se foodanige genomen Schepen hebben in te brengen ofte te senden met volkomen informatie van 't geene gepasseert is, op dat de selve rechtelijk magh vertoont worden in de Admiraliteyt van het Quartier waer den Overwinner van daen is gevaren. Gegeven in 't Schip Brederode den 25. May 1652.

Onderteeckent

M. Herbertsz. Tromp.

BYVOEGHSEL.

DAer wordt wyder bevolen dat alle Commandeurs ende Capiteynen onder de selfde couleur van de Vlagge, alle uers gereed sullen houden haer geschut ende Wapens gereedschap, ende komende na eenigh uytländisch Oorlogh Schip, alle dingen gereedt te maecken, ende soo veel haest te maecken als het weder ende wind haer sal toelaeten, om nae de rest van onse Schepen toe te gaen, ende daer in goede posture te blijven. Darf wel acht nemende op het teecken van Oorlogh, Defensijf ende Offensijf, om oorfaecke van de Schepen van dit Landt te bevrijden van onderseeck ofte visiteren, ofte andersints sy voorts mogen passeren volghens het teecken, welck teecken van Oorlogh sal zijn een Roo Vlagge, onder de Prins hangende ende uytwaaijende aen de Admiraels groote Stenghe. 't Welck yder een siende, sal hy sijn beste doen soo veel mogelijk istegens de avanta-gie van de partye, haer nemende, ende ver-meesterde Schepen onder de Vlagge te brengen, om daer over te resolveren ende te disponeren nae behooren; maer soo haest de voorsyde Roo Vlagge van des Admiraels groote Stenge in ofte afghenomen sal zijn, sullen alle actien van hostiliteyt ophouden.

Het is mede expresselijk verboden enige onnoodige eerschooten te doen, maer 't Bos-kruyt ende Loot van 't Land te bewaren ende te menageren; maer nochtans komende by eenigh Uytländisch Oorlog-schip, waer door vereyscht wort eenige groetenis-

Siet Aitzerna 3. Deel, fol. 714.

se met schieten te doen , tot reputatie van 't Landt : in sulcken gevalle hebben sy acht te nemen , ende in alle eerbaerheyt te maintainereen de eere van ons landt , nae dat de Commandeurs ofte Capiteynen van de uytheemfche Oorlogh Scheepen van ghelijcke sullen doen aen den Luytenant Admiraal , ofte aen die welcke in sijn plaets ende Commandement zijn ; ende voorsichtig te zijn datter geen schade geschiede by de selve eerschooten.

Wyders , wanneer yemant de zee kruyst , ende yemand van de Vloot ('t zy dat hy onder de Couleur zy , ofte alleen kruysfende is) eenigh uytheemfch Schip , volgens het derde Artijckel van sijn Brief van Commissie is ontdeckende , ende verstaende van eenige preparatie ofte vergaderinge van Oorlogh-scheepen , waer het soude mogen zijn , ofte dat alreede eenige Scheepen ofte Vlooten sal gepasseert zijn : Dan moet hy verneemen ende seer scherp acht nemen na het gezal van de selve Scheepen , haer Waepens , Stucken Geschuts ende Mannen , van de selve preparatie ; als meer wat coers foodanigen Vloot wel gepasseert mach zijn , genomen magh hebben , ende daer van adviseren ende in aller haest voortfenden aen den Admiraal ofte Commandeur tot dienst van het Landt , dat dienvolgende ordte magh genomen worden : Ende de Generaels teecken sal zijn de Zee te ontdekken , ende by malkander komende , ofte op een Rendevous malkanderen te adverteren van foodanighe Vlooten als mogen gepasseert zijn , 't zy datse mogen gegaen zijn na eenige Haven van ons Land ofte niet , ofte concernerende eenige saecke importerende tot dienst van dese Landen : ende daerom yder saecke uyr ghemarkeert nae sijn uyr glas af te schieten een groot stuck Geschut , waer op yder een hoorende het onghebruyccklijck teecken van die schoot , op de selfde maniere salantwoorden , ende met aller haest gaen na de plaetse waer 't selve schieten gedaen is , op dat hy terstont met de andere Scheepen magh ontmoeten , ende aldaer te doen wat den Admiraal ofte Commandeur met den Krijgs-Raed sal goed duncken te doen tot dienst van de Landen.

Onderteeckent

M. Herberst. Tromp.

De plichten en instantien die de Hollandfche Gefanten , tot het byleggen van dese swevende en dreygende geschillen , hebben aangewend , en de delayen en eyndelijcke bitterheden van die van het Parlement , hun voorbarigh aenhouden en aenhaelen van de Scheepen van desen Staet ; en de haet en verbitteringhe die het selfde in dese landen veroorsaect hebben , is elders breedt genoegh verhandelt , wy sullen derhalven slechts tot de daedelijckheden , die daer soo breed niet staen , voortgaen , om den Lezer met geen herhaelde stoffe besigh en op te houden.

Aen den Lt. Admiraal *Tromp* , wierd eyndelijck last gegeven , de Engelfche vloot aen te tasten , en alle afbreuck die hy konde , te doen. En de Hollandfche Gefanten , siende aldaer niet uyt te rechen , hebben sich weder uyt Engelandt naer Holland begeven , kort naer welckers vertreck , het Parlement , om hun saecken voor de geheele wereld te verschoonen , in het laetste van July , secker Manifest of Verklaringe uytgegeven heeft , zijnde te sien *Aytzema 3. Deel* , pag. 722.

Last aen Tromp gegeven.

Vertreck van de Hollandfche Gefanten uyt Engelandt.

De Hoogh Mogende Heeren Staeten Generael hebben hier op niet konnen stil swijgen , maer hier tegen oock hun manifest of tegen-verklaringe laeten uytgaen , welcks inhoudt mede aldaer te sien is.

De Engelfchen Admiraal Blaeck was op den 19 van July by Nieuw-Casteel , sterck veertigh kloecke Scheepen , tien Branders en twee Galeyen , gesien , de Ridder Aiscu lagh met seven Scheepen in Duyns , en soo in de Teems als daer omtrent , maecte men noch omtrent de dertigh Scheepen vaerdigh. De Nederlantfche Vloot maecte hier op , voor eerst haer toeleggh , maer alsoo de Engelfchen te dicht onder het lant ghelooopen waeren , wilde de aenflagh niet gelucken.

De

De Vloot zeylde al kruycende van daer noortwaert aen, halende nu en dan een Visscher aen, maer verschoonende de Schotten, dewijl deselve te wel Konincks gesint waeren. Blaeck ondertusfchen, was met tseventigh Zeylen, omtrent Fayerhil onder de groote Visschery gheraect, daer hy dartien Buys Convoyers genomen, eenige Buyfen gheplondert, eenige van volck ontbloot laten drijven, en de rest ieder sijns weeghs gejaecht hadt. *Tromp* aengeset om hem uyt te vinden, wiert omtrent Fayerhil en Hitlant door een swaere storm belooppen; hy self was in groot gevaer, of van te sincken, dewijl het Schip seer leck geworden, en met geweld van pompen alleen, boven te houden was; of van aen de laeger wal te drijven. Des anderen daeghs, al de Hoplieden aen boort gheseynt hebbende, bevandt maer 40. Scheepen by malkander te hebben, en noch twee en vijftigh Oorloghs Scheepen te vermiffen, (welcke laetste wel de kloeckste en grootste waeren) benefensfes Branders, een amonitie Schip, twee Galioots en een Engelsche prijs, die hy alle vreesde vergaen of gefoncken, immers verstroyt te zijn, gelijk oock verscheyde Scheepen gesien waeren aen frant te drijven, benefensfes twee Oost-Indie vaerders. Capiteyn Jongh van Delfs-haeven was gefoncken, en benefens hem de Lieutenant, een broeders Soon van den Admirael Pieter Heyn, verdroncken, andere saghmen masteloos hier en daer aen ancker, om welcke reden by hen een besluyt ghemaect wiert, weder na huys te keeren, en de overige Oost-Indische Scheepen, diese by sich hadden in behouden haeven te brengen. Sy hadden op den sevenden den windt zuyd west, den cours zuyd zuyd oost, met een stijve koelte, wanneer op den middagh uyt den Wint de Capiteyn Banckert, met een Hollantsche Buys by hen quam, die berichte dat

de Engelsche Zeemacht vijftigh zeylen sterck in de wint van hen was, gelijk Capiteyn Gillis, mede berichte.

Sy seynden al de Capiteynen achter om, en belasten hen dicht by een te blijven, naemen hun groote marsseyls in, om hen in te wachten, als konnende om datse in de windt van hen waeren, niet by hen komen. Des avonts setten se hun cours zuyd heen, by de windt, diese west zuyd west hadden. Wanneer het weder nu wat begoft te bedaeren, setten sy de Marsseyls weder by, en de wint west loopende, saegen vijf of ses Zeylen, die om de Noordt noord west scheenen te zeylen; zijnde zuyd west ten westen van hen. Sy quaemen eyndelijck, op de rendezvous voor de Maze met negen en dartigh Oorloghs Scheepen, daer de Scheepen ordere kregen, sich naer de Wielingen by andere te begeben, vier of vijf Scheepen worden geseght vermiff te zijn; de rest hier en daer in de Havens van Hitlant zijnde, quaemen oock te met binnen. Tot noch toe hadden de Engelsche de aenghehaelde Scheepen, niet veroordeelt en verbeurt gemaect, maer op den vijf en twintighsten van July quam ordere aen het Hof der Admiraliteyt, om met gemeenschap van den Raedt en Fiscaal Walker en Turner, tegen de reclamanten en afvorderaers te rechts plegen; teghen al het welcke de beroemde Meeester Pieters, sich yverigh stelde. Blaeck liet evenwel niet nae sijn best te doen, nemende op een en den selven tijdt ses soo Straets als West-Indie Vaerders, die alle in Hollandt te huys hoorden, en die wel op de vier millioenen guldens geschat wierden. Waer tegen van de Hollanders, nu en dan een Kool-schip, Oester-schip of Visscher genomen wierd.

Maer dewijl *Tromp* aldus, als geseght is, met sijn Vloot binnen gekomen was, wierdt de Vice-Admirael de Witt, in sijn plaets in Zee gesonden, na dat men

N n n 2 langh

Neder-landfche Schepen verbeurt verklaert.

Hollandfche Schepen genomen.

De Visschery door de Engelschen ghesloort.

De Hollandfche Vloot door een swaere storm belooppen.

langh over dertigh of veertigh Scheepen in Zee te brengen hadt befigh geweest. Dese hadt maer weynige daegen in Zee geweest, of hy begoft al te klagen, over stinckend bier en krank volck, maer de meeste swarigheyt was, dat hy niet veel liefde onder de sijne vand. Terwijl begaf sich Blaeck na de West, om de Ruyter, die sich aldaer onthield, op te soecken, met den welcken, zijnde acht en twintigh Scheepen sterck, de Witt sich eyndelijck verwoeght heeft. Sy waeren nu twee en tseftigh Scheepen te saemen sterck, maer geheel van Branders onvoor sien. Dese liepen weder uyt, om de Engelschen op te soecken; in welck uytloopen de Vice-Admiraal de Wit sijn moed met dese woorden hadt uytgedruckt: *Ik sal de vloot wel lustigh aen den vyandt aenvoeren, maer de Duyvel machse weder afvoeren.* Met welck seggen de Graeve van Charost, Gouverneur van Calis, boertende, had die aen den Heer Brasser daer nae gheschreven, *Dat de Wit den Duyvel die moeyten afgenomen, en den vloot selver afgevoert had.* Want op Vrydagh den elfden October, bracht een Gallioot, in Hollandt de tijdinge, dat des Dinghsdaeghs den achtsten, des naermiddaghs, Blaeck vijf en tseftigh Scheepen sterck, uyt Duyns op de Hollanders, sterck twee en tseftigh Schepen was voor de wind afgekomen; en des anderen daeghs quam schrijvens van de Wit selfs, dat hy, met de Ruyter hadt beslooten de Engelschen in Duyns aen te tasten, maer dat hen Blaeck was voorgekomen, hy en de Ruyter wierden in het eerste seer beschadicht, en in hun wandt gheschooten, soo datse swaerlijck konden wenden. Hy vorders geen tijd hebbende Krijghsraed te houden, zijnde oock de Scheepen door onweder seer verstroyt, had door een Gallioot al de Capiteynen doen vermaenen hun plicht wel te betrachten. Hy met de Ruyter, en eenige anderen, hadden

sulcks wel gedaen, maer wierden slechtelijck bygestaen, dewijl sommige afdroopen en door gingen. Dit geschiede op den achtsten, wanneer des anderen daeghs de Engelschen tot op vijfen tachtigh Scheepen aengroeyden, en de Wit in tegendeel verzwackt zijnde, sich genoodsaeckt vand te wijcken. Hy bleef evenwel van meningh de Engelschen weder aen te tasten, maer de Ruyter en andere waeren van beraedt, 's Landts Vloot niet reuckelooste verwaerloosen, die hem tot bewaring was toevertrouwt, invoeghen hy, de Witt, genootsaeckt was geweest, sich te laeten seggghen. De Wit dan en de Ruyter waeren ghedwongen geweest het Goereefche Gat in te loopen. Soo slecht liep het voor die tijdt met ons af.

In November was 's Landts Vloot, sterck negen en tseftigh zeylen weder in Goereegereedt; in Texel laegen noch wel hondert Koopvaeders, met tien Oorlogh Scheepen, met tien Branders; maer weynige Staets zijnde op dese Zee-macht gemaect, als zijnde een deel gehuerde Straets en Spaensche Vaeders en Fluyten, alle niet seer bequaem om te vechten; de meeste oude Scheepen waren verkocht, of na de Middellandsche Zee tegen de Fransche roverye ghesonden, want de gedachten liepen het alderminste op een oorlogh met Engelandt; maer de aanbouw van dertigh kloecke Scheepen, gaf weder eenigen hoop.

Op den eersten van December 1652, is *Tromp* met de Vloot, bestaende in tseventigh Oorloghs Scheepen, en twee hondert Koopvaeders uyt Goeree tzeyl gegaen, krijgende noch by sich tseventigh Koopvaeders met de voornoemde tien oorloghs Scheepen uyt Texel. Jan Evertsz. quam op den darden, op de hooghte van Duynkercken, met noch eenige Scheepen by hem, soo dat hy nu 85. oorloghs Scheepen sterck mocht zijn.

Tromp
weder in
Zee:

Op

Vreemd
seggen
van de
Witt.

Gevecht
van de
Wit en de
Ruyter
met de
Engel-
schen.

De Grooten Oost Indische Compagnie

Op den tienden geraeckte hy met de Engelschen slaeghs. Sy saegen de Vloot in Duyns leggen, die haest op hun aenkomen onder zeyl gingen, sterck twee en vijftigh soo groote als kleyne Scheepen, onder de welcke omtrent twee en veertigh van hun middelbaere slagh waren. Ten een uer op den tienden gheraecten de bezeylste Schepen, met de vyanden handgemeen, en omtrent dry ueren, quamen sy by de Singels. *Tromp* en Blaeck gaven malkander in het voorby zeylen de laegh; maer het Engelsch Schip de Rose-krans wierdt van *Tromp* aengeklampt, die weder een Engelsch man aen de andere zijde kreegh, so lagh hy een uer tusschen beyden te vechten, wanneer sich de Rosekrans over gaf; hebbende omtrent de tseftigh dooden op. Jan Evertsz. de Vice Admirael, lagh terwijl het andere Schip de Bonaventuer aen boort, soo datse met hun vieren op een rye laegen; welck Schip Jan Evertsz. mede veroverde. Terwijl waren een deel van de andere scheepen, die by het gevecht hadden konnen komen, tegens Blaeck met sijn overighe scheepen besigh, die eyndelijck naer Duyns of Doevres weder sijn wijk nam. Met den doncker gheraecten se van een, en *Tromp* mede ten ancker, maer het schip van Juynbol tegens den avondt in brandt, en hy selfs, met een deel van sijn volck om den hals.

Hier teghen namen sy des anderen daeghs een Engelsman, met veertien stucken, komende met Vijgen uyt de Condate, op den twaelfden bracht Bastian Zeutfz. mede een Parlements schip, de Herculs genaemt, met ses en datigh stucken, by hem van strandt afgehaelt, in de Vloot. *Tromp*, door tegenwindt, Blaeck in Duyns niet konnende bejaegen, liep nae de Fransche Kust, en quam voor Bologne ten ancker.

Tromp daer nae kreegh last, om de

Rivier van Londen te sluyten, alsoo hy nu ghenoeghsaem meester van de Zee was. Maer hy, om wat reden, is ons onbekent, hield de Fransche Kust, en wierd daer op door de Engelsche vloot omtrent Portsmouth ontmoet. Sy vinghen op den acht en twintighsten van Sprockel 1653, te strijden, en dat duerde dry daegen aen een. De Engelschen sterck neghen en tseftigh of tseventigh scheepen, hadden het meest op de machtige Koopvaerdy vloot, die *Tromp* onder sich te beschermen had, en dese mede met sijn macht van tseventigh scheepen, toonde daer een goed bewaerder van te zijn, evenwel bleven al eenige soo Oorloghs als Koopvaerdy scheepen in de loop, het geen eenige, die maer slechtelijck hun plicht deden, meest te wijten staet, anders wil men gelooven dat de Hollanders een volkomen overwinningh souden bevochten, en hun meesterschap van de Zee behouden hebben. De Engelsche lieten evenwel niet nae, volgens hun gewoonte, weder van een groote overwinningh op te snijden, om dat des nachts, tusschen den tweeden en darden Maert, de Hollandtsche vloot, niet voor ancker was blijven leggen (gelijck sy de voorighe twee nachten hadt gedaen) maer naer het Vaderlandt, om de Koopvaerders by een gebracht zijnde, in behouden haeven te brengen, aengevordt was. Dit wierd by hen den naem van vluchten gegeven; en nademael ter kennisse quam, dat de meeste van de Scheepen, die wat doen konden en gedaen hadden, sonder kruydt waren, was wel te sien, wat wijsheydt het sou hebben geweest, des anderen daeghs weder te slaen.

Ondertusschen de Ridder Aiscu, zijnde het gevaer, dat hy in Duyns geleden hadt, te boven gekomen, wierdt met nieuw onderstandt, wel tot veertigh scheepen toe, gesterckt, met welcke hy in het begin van Augustus in het Canael

Tromp
met de
Engel-
schen
slaeghs.

Engel-
schen ge-
slagen.

Tromp we-
der slaegs
met de
Engel-
schen.

Y dese
room der
Engel-
schen.

gingh op de Hollandfche fcheepen te paffen, maer wierdt op het laetste van die maent, door de Ruyter ontmoet, en flichtelijck van hem en Douwe Aukes onthaelt, maer hier van fullen wy hier nae byfonder handelen. De Koninck van Engeland, hoorende de aenheffende onluften tuffchen Engeland en defen Staet, liet niet nae daer over aen den Nederlandfchen Gefant Boreel, te fchrijven: *Dat hy verhoopte dat alle byfonderheden, die hem van de voorverhaelde flagh waren aengefchreven, niet waer fouden zijn, echter vreesde hy, dat de Engelsche Rebellen (foo noemde hy die van het Parlement, eenigh merckelijck voordeel op de Hollanders hadden gebadt; en meefter van het Canaal waren. Sulcks waere hem van herten leet; echter verhoopte hy, dat Godt in fijne handen stellen fou, het gevolg ben uyt hun handen te wringen, en grooter ongeluck voor te komen; indien de Heeren Staten eenige Scheepen aen wilden configneren, en dat niet meer als fy selfs fouden oordeelen bequaem te zijn, om onder fijn vlagge te mogen dienen, gelijk hy fijn eygen perfoon, daer mede toe wilde engagieren, om gevoeght met de vloot van haer Hoogh Mogende, door Godes zegen, de felve te overwinnen, of op de daed te fneurvelen. Hy had geoordeelt liever defen wensch, beneffens fijn beklagh te doen, als elders daer, eenige formele openingh van te geven: en indien hy hier eenighe notificatie van ontfingh, soude bem sulcks seer aengenaem zijn, en soude fonder formaliteyt of eenige conditie of voorvaerden, fich aenftonds naer Hollandt bezeven, met vertrouwen dat Godt hem een goede uytkomst fou geven.*

Defe aanbiedinge was gel goed, maer de Heeren Staeten hadden liever den vrede wegh ingeflagen, latende niet na, onder de handt met het Engelsche Parlement te handelen, tot welcken eynde fich de Vrouw van Stricklandt, onder fchijn van haer penningen, staende op

het Hollandfche Comptoir, te behouden, geftaedigh hier te lande hielt, en de Lieutenant Colonel Doleman, en de Ridder Robbert Ston, geftaedigh over en weder reyfden. Men liet echter niet nae, de Hoofden ten oorlogh, foo veel mooghlijck was, te moedigen tot welcken eynde beflooten wierd, den Lieutenant Admirael eengoude keeten van twee duysent guldens, en de mindere Hoofden, andere naer gevolge, te vereeren.

Vereering
aen
Tromp ge-
daen.

Ondertuffchen deedt fich een zege, uyt de Middellandfche Zee, voor de Nederlanden op.

Ses Engelifche Scheepen, legghende achter de Molie tot Livorno, kregen laft van den Groot Hartogh van Toscanne, of te vertrecken, of het Schip de Phœnix, dat den Jongen Tromp bedrieghlijck afhandigh was ghemaect, weder te geven, maer alsoo hen dit laetste niet aen stond, beflootenfe tot het eerste.

Slagh
voor Li-
vorno.

Hopman Bodley quam hen van Porto Ferrajo, met acht Scheepen en een Brander te hulp. Op Woensdagh den twaelfden van Maert, tegen den avond wierden dese Scheepen eerst vernomen, en des anderen daeghs, quamen vier van de felve wat naerder. De Hollanders, onder den Commandeur Jan van Galen, daer voor leggende, waren sterck seftien Oorloghs Scheepen, een Brander, met ses of seven Straets vaerders; die door den Krijghs-raedt deel in den buyt beloofst wierdt, indien fy wilden mede vechten. Tuffchen Bodley, de Bevelhebber van het onderftandt, en Appleton, die over dese ses Scheepen Commandeerde, was beflooten, dat dese laetste, met fijn Vloot niet uyt komen fou, voor dat hy met de Hollanders aen het werck was; hier over dan fandt Bodley dry van de fijne, om de Hollanderen aen te locken, en dese fiende dat Appleton niet uyt quam, maecten

ten

De Koninck van Engelandt biedt fijn perfoon aen, tot den oorlogh ter Zee.

ten het gelaet als wilden se Bodley soecken, gelijk sy oock in der daed deden. Appleton hier op komt met sijn ses schepen, mede voor den dagh, denckende dat de Hollanderen hun cours fouden vervolgen, maer hy was soo haest niet onder zeyl, of dese wenden het wederom, en vielen met alle macht dese ses Schepen op het lijf. Een geluckige schoot, uyt het Schip van Van Galen, bracht de Engelsche Bonaventure, met veertigh metaele en vier yfere stucken gewaepent, in de brand, het welke opvliegende, maer seven mannen in het leven liet; dit bracht de verslagentheyd onder de rest. Appleton op de Luypaerdt, voorsien met vijftigh metaele, twee yfere stucken, twee bassen, en hondert en tachtigh man, kreegh de Schepen de Son en Julius Cæsar aen boort; Cornelis Tromp was doende met de Sampson, gewaepent met ses en dartigh stucken en tnegentigh man, en hebbende die soo verre, dat se om quartier riepen, en hy gereed stondt om te enteren, quam een Brander den Sampson aen de andere zijde aen boort, en hy daer door in brandt; de Capiteyn met twee en veertigh matrosen quamen alleen daer af. Het Schip de Levantsche Koopman, met acht en twintigh yfere stucken en tseftig man voorsien, is mede, na dat het van de Capiteynen Hams en Fons was geëntert, gesoncken. Hopman Bonte butter vermeerderde den Pelgrim, een Schip met acht en twintigh yfere, twee metaele stucken, en tseventigh man, zijnde voorheen van Capiteyn Roothaes soo gehaevent, dat hy weynigh weer meer konde doen. De Commandeur Jan van Galen wierdt in den aenvangh, met den tweeden kogel die in sijn Schip quam, sijn rechter been afgheschooten, terwijl hy een Engelsche Brander, die op hem af quam, in de grond schoot. Hy socht het noch voor een wijl te verbergen, maer van

sijn onder Stuerman vermaent, sich niet te laeten doot bloeden, sou tot antwoord hebben gegeven, *de swarigheyt was kleyn, voor het Vaderland met overwinningh te sterven.* Dus wierd hy eyndelijck op de ballast neder gelaeten, en aldaer de rest van het been, dat boven de enkelgeschooten was, voort onder de knie afgeset. Hy dronck een teugh Wijns tot versterckingh uyt, en wierp het glas ter aerden, met dese woorden: *De Engelsche Koninckmoorders, moeten't doch al betalen.* Wanneer hy verbonden was, wilde hy met geweld weder boven zijn; maer sulcks wierd verhindert, dewijl hy door het bloeden, te seer verswackt was; echter liet hy niet nae sijn volck van onderen moed te geven, en tot dapperheyd te vermanen. Hy is daer nae tot Livorno in gebracht, aldaer op den 23. Maert overleden, en tot Amsterdam in Wintermaend seer heerlijk begraeven, en in Marmer op sijn Tombe, als een Held betaemt, uytgebeeld.

Ondertusschen laegen de Son en Julius Cæsar Appleton noch aen boort, die malkander soo matteerden, dat se niet een schoot meer op den ander deden, wanneer de Commandeur Jacob de Boer, hem achter aen sijn Spiegel aen boort quam, de laegh gaf, voorts enterde en veroverde. Tromp sich van de aenghetecken Sampson gereddert hebbende, begaf sich nu als Schout by nacht zijnde, met de Hollandsche schepen, die noch in hun geheel waren, na den Engelschen Commandeur Bodley toe; maer dese nam de vlucht, en wierd van Tromp tot den avond toe vervolgt, doch geraeckte met de sijne, als beter bezeylt, en de Hollanders vuyl zijnde, daer af. In dit gevecht dan lieten de Engelsche ses Schepen, twee verbrand, eën gesoncken en dry veroverd, dry hondert ses en tachtentig dooden, twee hondert dry en tnegentigh gequetsen, en een goed getal van gevangens.

Sterft.
1653.

Vlucht
van Bodley.

overwinningh der
hollande.
n.

Van Galen sijn
been afgeschooten.

Onder-

Ondertuffchen liet Hollandt, het welke figh door defen Oorlogh aldermeest bedremt vandt, heymelijck; en onder de handt, in Engeland van vrede handelen, want met gemeen goedvinden der Provincien, was fulcks niet doenbaer geweest, gebruyckende daer toe, de Gedeputeerden tot de geheyme faecken. Tot dien eynde wierd dese Brief naer Engelandt gefonden.

Hollandt
atheydt
heyme-
lijck tot
vide.

Brief van
Hollandt
naer En-
geland.

DE Staten van Hollandt ende West-Vrieslantt confiderevende dit het buyten allen twijffel is een openbaere straffe van de rechrvaerdighe oordeelen Gods, ghetoght door de menighvuldighe sonden des Volcks, dat in plaetse dat de gemeynschap van de suyvere ende onvervalschte Religie beyde de Natien behoorde te verbinden tot liefde, eenigheydt, ende besorginge van elckanders beste van binnen, en aensienlijckheydt van buyten, daer toe de natuere oock selfs door de nae ghelegentheydt van weder zijts Landen, het haere gecontributeert ende aenleydinge heeft gegeven, de opgeresene misverstandenen hebben veroorsaect, dat de voorsichtigheydt van de natuere tegens haer oogbmerck gheforceert, de middelen die soude konnen dienen tot mutuele behoudenis, tot onderlinghe verderf, misbruyck, ende de Religie het waerste ende dierste pant, derwelcke door Godts onverdiende genade, tegens de onderkruypinge van de wyanden van Godts eere, soo lange ende tot noch toe onder de selve Natien wonderlijcken is gheconserveert, in perijckel wert gestelt; dat mede Godt den Heere de selve ten weder zijden materie heeft gegeven, om sijne goedertierenheit te dancken, dat de selve door sijne genaede elck by haer selven bestaen, ende gelogentheydt hebben omme der anderen te hulpe te komen, des noot, en sijne eere daer aen gelegen zijnde; en dat in plaetse van 't selve behoorlijck te erkennen door beyde de selve Natien, zijne ende der selver wyanden materie wert gegeven, om mede

haer over dese tegenwoordige verwarringen te verkeuzen ende hoop te scheppen, dat het geene sy teghens de selve niet hebben konnen uytvoeren, de voorsyde Natien, voor haer, tegens malkanderen te weghe sullen brengen; ende dat ons ongeluck ten weder zijden des te grooter is, vermits de verwisselinghe der onseckere ende veranderlijke successen van de wapenen, gedefigneert door de veelheydt der uytstortinghe van het bloedt der Huys-geuooten des Geloofs van d'een of d'ander zijde, ende in allen gevalle geapplaudert by de wyanden van Godts eere, ende van sijne dierbare Gemeente, den genen die de overhandt heeft in Christelijcke overweginge des gemoeds, even luctueux moet zijn als dien, die de Nederlage schijnt te treffen; hebben de voornoemde Staeten, door een Godtsaligen yver gedreven, ende onder Godes genade door geen andere insichten geperswefende, haer onbeswaert gevonden het Parlement van de Republijcque van Engelandt, 't gunt voorsz. is, voor ooghen te stellen; ten eynde by de selve de faecken, beneffens de gemelde Staeten mede in diervoegen verstaende, gelet soude moge werden wat tot der selver beyde beste, ende Godes eere soude dienen te worden gedaen; daer toe Godt de Heere buyten twijffel, om sijns naems wille, door ingevinge van goede expedienten, sijnen zegen sal geven, ofte het Parlement van andere gevoelen wesende, de voornoemde Staten haer overvloedighlijck gequeten hebbende, met te meerder gerechticheyt van haer gemoedt sullen mogen afwachten de uytkomst, die Godt den Heere in dese verwarringen sal believen te verleenen. Gedaen in den Haghe den achtenden Marty sestien hondert drie en vijftigh. Onderfondt ter Ordonnantie van de Staten van Hollandt ende West-Vrieslantt, geteekent Herbert van Beaumont, Secretaris van de Heeren Staten voornoemt.

Dese Brief door een Klerck naer Londen overghebracht, veroorsaecte Foo-
daer

daer als hier te lande, vreemde redenen en bedenckingen, alhier vreesden de Deenen, dat men niet genoegh voor hun inclusie en inslot sou soecken te forgen, Sweden noemde het tegen de oprechtigheyt gedaen te zijn; dat men ter selver tijdt, by hem om onderstand aenhiel, en van vrede handelde; de Konincks en Prins gesinde meenden, men konde met Engelandt niet doen sonder hen lieden, en sonder het Parlement geheel t'onder te brengen, alsoo het anders geen woord houden sou, en soo hadt een ieder sijn bedencken. In Engeland was het Parlement de saeck mede niet gantsch eens, een groot gedeelte, en wel de dapperste en moedigste, waren geheel tegen den handel, en aldaer wierd met meerderheyt van stemmen overghehaelt, dat men sou antwoorden, en dat niet alleen aen Hollandt, maer oock aen de Generale Staten, om daer mede te betoonen, datse de saeck opnamen niet als van Hollandt alleen, maer als van den geheelen Staet voortkomende. Hun Brief aen Hollandt was van desen inhoudt:

Bedenckingen hier over.

Antwoord van het Parlement.

HEt Parlement van de Republijcque van Engelandt, heeft ontfangen ende gelezen den Brief, geaddressseert aen het selve, gedateert in den Haege den achtvienden Marty, ende geteekent by Herbert van Beaumont, Secretaris van de Staten van Hollandt ende West-Vrieslandt, door ordre van de selve Staeten, representerende de tegenwoordige gelegentheyt van saecken in dese twee nabuyrige Natien, contrarie de eygen Interesten van beyden, ende tegen de gemeene verbintenissen, waer door sy onderlinghe zijn verknoght wegen de professie van een ende de selve Gereformeerde Religie, ende dat daerom behoort consideratie genomen te worden, op't geen sal mogen zijn in desen tijdt streckende tot de eere van Godt, ende tot beyderzijds besten: waer op het Parlement voeght dit

antwoordt. *Dat het niet onbekent en is, met wat begeerte ende affectie de Engelsche Natie tot allen tijden, ende voornamentlijck sedert het Godt beliest heeft de selve te stellen tot een Republijc, haer selfs hebben gheapliceert tot sulcke middelen, die daer waren meest apparent met Godes hulpe, om te leggen een secker fundament tot Vriendtschap ende naeuwwe verbintnisse tusschen de twee Natien, tot sulcx geïnviteert door aemmerkinghe van de waerachtige Interesten van beyde Staten, reflexie nemenle tot haer eygen Domestijc profijt, ende dat van haere Naeghtuyren ende Geallieerden van buyten, onderlinghe verbindende malkanderen om te employeren haer macht, ende andere advantage tot elckanderens preservatie, ende tot bescherminge van de ware Gereformeerde Protestantische Religie, die beyde Natien profitverden; 't welck alles geëmployeert tot contrarie eynde, konden naer menschelijke voordeel niet anders produceren als't geene men nu siet, ende de Staeten van Hollandt ende West-Vrieslandt in haer Brief aenmercken.*

Ende doen het Parlement haer gemelde goede devoiren bevondt bejagent met ongewoonlijke preparatien, acten van vyandschap, ende andere extraordinaris proceduren: nochtans dieplich apprebenderende het vergieten van soo veel Christen bloed, 't welck noodtsaekelijck moeste volghen, indien de saecken quamen tot vordere extremiteyt, en oock vresende de groote advantage die daer door souden aenwassen aen de vyanden van de liberteyt ende van de waere Religie, oock van de Vrede ende welvaert van beyde de Republijcquen, was niet alleen wiligh te treden in een handelingh, omme te ghenesen ende te stellen die wonde op een wegh van vriendtschap, met betooningh van groote moderatie, gelijk blijkt onder anderen in den voorslagh gedaen aen den Heer van Heemstede, waer door den Vrede hadde mogen volgen, indien by niet seer onverwachtelijck was gekeert

nae Huys, sonder te geven eenigh plat ofte klaer antwoord op de selve. Ende daerom gelijck het Parlement in haer eygen gemoed is voldaan ende getroost in dese Troublen ende Calamiteyten van den Oorlogh, van gedaen te hebben met alle sinceriteyt 't gene in haer macht lagh, om den selven oorlogh tegen te gaen ende voor te komen, soo sullen de Staeten van Hollandt ende West-Vrieslandt, wel overleggende het gepasseerde, ende de saecke ponderende in de rechtveerdige balance, geen oorsaecke vinden om te twijffelen aen het gemoed ende begeerte van het Parlement, tot consideratie van alles wat dient gedaen tot stoppunge van vorder quaed, ende op dat sy oock verder mogen bewijfen, by occasie van desen Brief van de gemelte Staten, hoe sensibel van de tegenwoordige Troublen die van het Parlement haer selfs bevinden, soo verklaerden sy haer bereydwillichgeyt om te procederen op de selve gronden als te vooren. Sy presenteerden als een antwoordt op dat gedeelte van de propositie van den ghemelten Heer van Heemstede, waer in hy begeerde dat desen Staet soude voorstellen, 't gene mocht zijn recht ende redelijck, tot bylegginghe van de tegenwoordige differentie, ende sonder eenige veranderinge, als wat sedert is geseen uyt het tusschen beyde de Staten opgekomen onaengenenen Oorlog, ende hebben in gelijcke wijze 't selve te kennen gegeven aen de Staten Generael, in haer Brief hier Copenlijck by leggende, welke vriendelijck ende Christelijcke presentatie gherencontreert wordende door een gelijckmatige dispositie, in den ghemelten Heeren Staeten Generael, mach door Godes Zeghen voort brengen werckelijcke middelen, tot weder-opmaeckinge van de tegenwoordige breucke; ende weder vereemighen der twee Natien in perfecte Vriendschap, het gact dan soo het wil.

Die van het Parleмент hebbende voldaan haer devoir, sullen in allen gevalle niet geduldt ende troost acqiesseren in de aytkomsten van de providentie van Godt,

van de welcke sy gehadt hebben soo genadigen experientie.

Onderstont,
Hendrik Scopel, Clercq van 't Parlement.

Hun aenschrijvingh aen de Heeren Staeten Generael was aldus:

DE opperste genegentheyte ende goedert wille, die dese Republycque op alle occasien heeft getoont aen de Vereenighde Nederlandsche Provincien, is soo klaer, ende de getuygenissen van dien zijn soo openbaer, dat de minste twijffel niet behoort gemaect te worden, aen de goede affectie van het Parlement van de selve Republycque, om te ghebruycken ende employeren alle gerechtige ende eerlijcke middelen, die welke mogen wytblussen het wyer van Orlogh tusschen de twee Natien, ende stoppen het wyder vergieten van Christelijck bloet, ende in plaats van sulcks herstellen Vrede, Vriendschap ende onderlingh vertrouwen: alsoo nocht ans het Parlement onlanghs ontfangen heeft Brieven van de Staten van Hollandt ende West-Vrieslandt, vertoonende haer gevoelijckheyt over de tegenwoordige rupture, ende de droevige ende quade consequentien die daer op nootzakelijck moeten volgen; soo is 't van nieuws bereydt geweest by dese gelogentheyt, niet alleen te significeren aen de Staten van Hollandt ende West-Vrieslandt, haer afkeer van de tegenwoordige posture van saecken in beyde de Natien, d'een tegen d'ander, maer in gelijcke manieren oock sulcks te verklaren aen de Staten Generael van de Vereenighde Neederlanden, gelijck geschiet by desen, ghelijck die van 't Parlement niet manqueeerde in haer plicht, om voor te komen de tegenwoordige quaden in haer begin ende oprijfinghen, dat sy sedert geenints doende successien van haer voorige goede intentien tot de Vereenigde Provincien zijn verandert, maer gereedt op de gronden, uytgedruckt in de Brieven, gesonden aen de Staeten van Hollandt ende West-Vrieslandt,

slant, hier Copenlyck mede ingeflooten te contribueren, wat in haer is tot de vriendelycke ende amicable bylegginge van dese differentien, ende tot herstellinge van een goet verstant ende vaste Unie tusschen de twee Staten, 't welke door Godes genade en zeghen in korten tyd magh zijn volbracht, indien de gemelte Heeren Staeten Generael hebben het selve gemoed ende begeerte: ende in gevalle van ueen, soo wil ende sal nochtans het Parlement hebben de satisfactie van te hebben gedaen wat haer betaemt, en sal met Vrede ende troost wachten op Godt, om sijne directie ende hulpe in de toekomende beleydinge van de Regeringe, die hy haer in kanden heeft gestelt, Den eersten April Ouden Stijl seftien hondert drie en vijftigh.

Geteekent
Henrich Scobel, Clercq Parliamenti.

Dese Brieven wierden hier in het landt, door eenen David Boneel ghebracht, sonder eenigh ander Character of eermerck te hebben; hy wierd oock sonder eenigh defrayment, kosteloosheit, of eenige geschencken ontfangen, alleen de Heer Raedt Pensionaris de Witt, toonde hem by monde veel beleeftheden, en sprack met hem veel van de oprechte mening van Hollandt tot de Vrede.

Dese Brieven wierden mede alhier niet eenderley opghenomen. Die van Stadt en Lande verftonden by formeel besluyt en resolutie, dat de Heeren van Hollandt tot sulcke afgefonderde Correspondentie niet bevoeght waren, als zijnde sulcks strijdigh met den voet deser gemeene regeringe, en de Unie van desen Staet (die by de gesamentlijcke Bondgenooten, noch onlanghs naerder vast gestelt was) en zijnde derhalven van een quaet gevolgh. De saecken waeren oock geenints in dien staet, om met reputatie en achtinghe, tot een Vredehandelingh met Engelandt te treden;

Gevoelen
over desen
handel

en tot een eerlijck besluyt te kunnen komen. Echter verftond men dat by haer Hoogh Mogende een redenmaetighen Brief, aen de Regeringh van Engeland, sou konnen worden afgevaardight, daer toe streckende: *Dat dese Staet altoos was geweest, en noch was geneghen, om met Engelandt in liefde en vrede te leven, en dat oock de beletselen en misverstanden, die sich hier tegens strijdigh hadden opgedaen, mochten geweert worden: sonder nochtans sich eenighsints, aen eenige voorlagen te binden; soo by die van Engeland, aen iemandt van desen Staet mochten gedaen zijn, of ietwes anders tot nadeel en oneer der selve; sonder oock ondertusschen naer te laten, sich ten uyersten te evertuieren en sterck te maecken, om in allen gevalle oock, gheduerende den tyd van 't handelen, de waepenen in de hand te hebben.*

Eyndelijck is beslooten uyt name van de Generaliteyt, aldus aen Engelandt te schrijven.

DE Staeten Generael der Vereenighde Nederlanden, hebbende ontfanghen ende gelesen de Missive van 't Parlement van de Republiqque van Engeland, aen den selven geadresseert in West-Munster, den eersten deser loopende Maendt Ouden Stijl, houdende declaratie ende betuyginge van hume inclinatie ende genegenheit, omme te amplexeren ende by der handt te nemen alle rechtmaetige ende betaemelycke middelen, die tot uytblussinge van den tegenwoordigen Calamiteusen oorlogh, tot voortkominge van 't droevighe uytstorten van meerder Christen bloet, tot herstellinge van Vrede, Vriendschap, ende goede intelligentie, mitsgaeders tot oegrectinge van een eeuwiggh duerende Verbondt tusschen beyde de Natien soude kunnen dienen: hebben naer rijpe deliberation, daer op by rescriptie willen verklaeren, vastelijck te vertrouwen het voornoemde Parlement, als oock de gantsche wereldt, vol-

Brief van
de Staeten
Generael
aen 't Parle-
ment.

komenlijck te zijn gebleecken, dat de voornoemde Heeren Staeten Generael altydts met een sincere ende oprechte intentie hebben gesoght ende getracht t'onderhouden, ende meer ende meer te verstercken de goede Vriendtschap ende Correspondentie met een vaste, bondige ende eeuwigduyrende Alliantie, tusschen de voorsz. Republijcque ende desen Staet hadde mogen worden bevestight, ghelijck de selve Heeren Staeten Generael in alle oprechtigheydt ende waerheyt verklaeren by desen van haer zyde, al noch seer geerne alles te sullen contribueren ende bybrengen dat daer toe aenleydinge soude konnen geven, en vorders tot voltreckinghe van soo heylsaeme ende Christelijcke verbintenisse gerequireert sal zijn, verklaerende tot demonstratie van dien genezen te wesen, omme wegens desen Staet, Plenipotentiarisen, Ambassadeurs, of andere Gemachtighde, op seekere Neutrale handelsplaetse daer toe te verkiesen, met gelijcke Plenipotentiarisen, Ambassadeurs, of andere Gemachtighden van 't voornoemde Parlement in conferentie ende onderhandelinghe te laten treden; omme als dan aldaer wederzijds te ontfangen ende doen soodanige openinge ende voorslaggen, als geoordeelt sullen worden tot uytvindinge van een goet accommodement in de tegenwoordige misverstanden redelijck, equitabel ende sortabel te wesen, ende voorts in de voorsz. conferentie ende onderhandelinghe alles by te brengen, waer door de selve tot een vruchtbaerigh ende spoedig besluyt gebracht souden konnen worden; sullende seer geerne van 't voornoemde Parlement verstaen, ende in antwoorde op dese tegerwoordige afwachten, soodanige voorslaggen van Neutraele plaetse of plaetsen, misgaders van tijdt van de by een komsten als 't voornoemde Parlement sal oordeelen tot de voorsz. onderhandelinghe, ende om een aenvangh van 't werck te maecten bequaem te wesen ende gheprefegeert konnen worden, omme de voorsz. schreue voorslaggen gekoort, daer op de

goede meyringe ende intentie van de voornoemde Heeren Staeten Generael aen 't voornoemde Parlement ten spoedighsten te moghen laeten toekomen. Gedaen in der Haeghe, den dertighsten April seftien hondert drie en vijftigh.

Wanneer de afghesonden met desen Brief in Engelandt aenquam, vand hy aldaer een groote veranderingh in de Regeringe, zijnde het Parlement ghescheyden, door gesag van den Generael Cromwel, van het welcke elders ghesproocken is. Niet teghenstaende dese handelingen over en weder, wierden echter de Oorloghs faecken niet t'eenmael verwaerloost; hoewel aen de vloot en de rechte gestalte der selver al vry veel ontbrack, het volck was onwilligh, voornamentlijk tegen den Vice Admiral de Witte; de meeste Scheepen waren onbequaem, en hier en daer ontbrack het aen gelt om de Scheepen in Zee te krijgen, gelijk die van de Admiraliteyt tot Rotterdam schreven, dat sy geen van al hunne Scheepen in Zee konden krijgen, 't en waere sy geldt hadden, om eenige maenden sodye aen de matroosen te betalen.

In tegendeel kreeghmen uyt Enghelant bericht datter in Duyns tseventigh of twee en tseventigh oorloghs Scheepen behalven het kleyn vaertuygh, vaerdigh laegen: en op de Rivier van Londen noch acht en veertigh andere wierden getelt, die in alles behalven in genoeghsaem volck, gereedt waeren. In Portsmouth laegen oock eenige andere vaerdigh, en van Peck, Teer, Kabels, Masten en andere Scheeps behoeften, waerense over Duynkercken genoeghsaem voorsien; en alles bleeck daer uyt, dat de Engelschen eerlangh in Zee en voor onse Gaeten waren. De Vice-Admirael de Wit hadt wel een toeleggh op de Engelsche Koolhaelders, maer hy geen kans daer op siende, is onverrichter faecke weder

Staet van
de Hol-
landsche
Zee magt;

Staet van
de
Engelsche
Zee magt.

Engel-
schen in
Zee.

Wittes
aenslag op
de Kol-
liers mis-
luckt.

weder nae de Wielingen gekeert; klagende op sijn wederkomst, dat van de achtien Scheepen die hy by sich had gehad, niet meer als dry weerbaer waren. Ondertusschen vertoonde sich de Engelsche vloot, wiens minste Schip van twee en dartigh stucken was, voor het Eylandt Walcheren; een gros van tseventigh Scheepen, daer onder veertigh van Oorlogh, de rest genomene Prijfen en Koopvaarders, waren mede tot Doevres ten ancker geweest, van waer de Oorloghs Scheepen noordwaert waren geloopen, om de Vloot Koopvaarders van Rochelle, die hun wegh, by gebreck van Convoy, achter om hadden genomen, te ontmoeten.

Siende dan de swevende noodwendigheden, hebben de Heeren Staeten oock behoorlijcke bestellingen soo tot geld als tot bootsvolck, om desen stercken vyandt te kunnen wederstaen, aengewend; en men gaf den Lt. Admiraal *Tromp* ordere, om mede in Zee te gaen; met sich nemende eenige wanplichtige Capiteynen, die in den Haeghe op de Poort gevanghen saeten, om in Zee Krijghsraedt daer mede te houden, of eerder noch een proef van hun moed en beleyd te nemen. De klacht in het algemeen was, dat men het volck te weynigh gaf, en de Capiteynen te sober schaften, daer het op de Engelsche Schepen beter mede toegingh, alwaer de Capiteynen met geen schaffen te doen hadden.

De Vice Admiraal de Witte bevandt sich op den vierden van Mey, met een of twee en veertigh Scheepen voor de Mase; verwachtende aldaer meer Schepen van alle kanten, en ordere, als bericht hebbende dat de Engelschen omtrent Hitland lagen. Hy klaegde noch al geduerigh over de slechtigheyd van sijn Scheepen, self dat het sijne soodaenigh was, dat hy verklaerde noyt op onbequaemer gecommandeert te hebben;

waer uyt men lichtelijck konde afmeeten, hoe het met de andere gestelt most zijn; De Admiraal *Tromp* hadt de selve klachten, en rond uyt gefeght, dat soomen hem op een ghemeen Schip liet gaen, een ieder sou seggen, dat haer Hoogh Mogende hem moede waeren, en sochten quijt te zijn. Dat het gemeenlijck seer op den Admiraal anquam, en de Vlagge voerder het meeste te lijdend hadt; sijn Schip *Brederode*, dat nu vertimmerd wierdt, was soo goedt als vijf of ses andere. Hy achte wel sijn leven niet veel, en wilde het selve gaerne het Vaderlandt opofferen, maer socht de welstand en eere van het Vaderland; aen liefde van sijn volck, ontbrack het hem niet. Onder al dese ongelegentheden, en daer uyt volgende ongenegentheden, kreegh men de tijdinge, dat de Engelsche Vloot, den Vice Admiraal *Jan Evertsz.* met sijn Esquadre het Veersche Gat ingejaegt, en wel acht en veertigh Hoeckers van *Zierickzee* ghenomen had; gelijkse oock daer op eenighe van *Maeslandt-Sluis*, ter *Heyde*, *Schevelingen*, *Catwijck* en andere opgevat hebben, vaerende alsoo met een zuydelijcke wind en schoon weder, de *Hollandtsche Kust* langhs; hondert en veertien weerbaere, immers wel tachtentigh Capitaale en voorname Schepen sterck; behalven vijftien *Branders*, en veel ander kleyn vaertuygh; men wil dat dese Vloot wel met twaelf of sestienduyfent man sou bemant geweest zijn.

Van *Tromp* had men bericht, dat hy op *Donderdag* den vijftienden van omtrent *Texel* het ancker hadt ghelicht, en naer de *Bree* veertien in *Zee* ghesteecken was, om omtrent twee hondert *Koopvaarders*, en vijf *Ooft-Indie* vaerders, tot aen *Doggerssandt* te conveyeren, en de selve van daer, met een kleyn Convoy, achter om te laten gaen, alwaer hy oock andere twee hondert, van *St. Marten* komende Scheepen.

Klachten
van *Tromp*.

Zeeusche
Scheepen
van de *Engelschen*
ingejaegt.

Tromp gelast in Zee te gaen.

Slechte
gestalte
der Schepen.

Engelsche
vloot voor
Texel.

verhoopte te ontmoeten. Op dien felven avond, quamen de Engelschen in sijn plaets voor Texel legghen, maer *Tromp* niet vindende, en vernemende dat hy verzeylt was, setten het recht op hem aen. Hy was volkomenlijck oock vier en tachtentigh Scheepen sterck, behalven dese vijf Oost-Indie vaerders, en tusschen Amsterdam en Texel laegen noch wel veertien, hoewel onbeemande Scheepen, doch die soude men nu gaen mannen, en daer toe hooger maendgeld belooven.

Dese stoutheyt der Engelschen, maekte door gantsch Hollandt en elders een groote verslagentheyt; en veroorsaecte dat men met behoerlijck Krijgsvolck en toeversicht, de Kusten over al besorghde; maer wilde men volck hebben, men moest des Princen van Orangies naem ghebruycken, en Orangie Veld-teeckens draeghen; de hoop van onlust in Hollandt te verwecken was groot, maer van weynigh gevolgh. Sy lieten ondertusschen, op de laetste Brief van de Heeren Staten Generael niet na, door den selven boode, op den dry en twintighsten van May, de Heeren Staten antwoord telaten toekomen. Zijnde de selve aldus.

Antwoort
van het
Parlement
op den
Brief der
Heeren
Staten
Generael.

DEn Brief geschreven van weghen de Staten Generael van de Vereenighde Provintien, ende gedrigeert aen het Parlement van de Republijcke van Engelandt, zijnde door *Mr. Tileman Aquilius*, bode van de selve Staten, overgelevert aen sijn Excellentie den Heer Generael *Cromwel*, ende by hem gecommuniceert aen den Raed van State nu sittende tot *Whitehal*, by de selve genomen in consideratie, ende bevindende het selve te zijn een antwoord op de Brief geschreven by het laetste Parlement van dese Republijcke aen de Staten Generael tot eene vriendelijke bylegginge van de differenten tusschen dese twee Staten; Soo hebben sy oock goet gedacht te

verklaren, dat ongeacht de laetste veranderingh ende alteratie van saecken, die het aen de wijsse ende al regerende handt *Godes* belieft hadde te doen gebeuren in dese Republijcke, sy hebben de selve goede intentie tot de Vereenighde Provintien, met oprechte begeerte om een eynde te maecten van desen tegenwoordigen Oorlogh, ende te vestighen eene vaste en eenwighduerende Vrede tusschen dese twee Natien. Ende den Raedt hebbende by dese occasie doorgesien ende wel betracht den selven Brief die van weghen het Parlement gesonden is aen de Staten Generael, gedateert den eersten van April laetst-leden, gelijk die aen de Staten van Hollandt ende West-Vrieslant van de selve dato; ende aenmerckende dat het Parlement daer in heeft geproponereert te procederen op de selve gronden, tot reparatie van den inbreuck, gelijk te voor was aengeboden in d'antwoort op dat gedeelte van de memorie van den Heer van Heemstede, versoeckende dat desen Staet wilde voorstellen, wat recht ende redelijck mocht zijn om te accorderen over de tegenwoordige geschillen; ende sonder enige veranderingh (als wat is toegevallen ende gevolgh in desen onaengenen Oorlogh;) den Raedt doet hier nevens verklaren, dat sy is willigh ende bereyt, om met de Staeten Generael te procederen op de selve gronden, als zijnde naer haer oordeel de bequaemste middelen om tot het voorgemelde eynde te komen. Ende wat aengaet dat de Staten Generael tot de handelingh voorstellen een neutrale plaets door Ambassadeurs van beyden zijden waer te nemen: (als het in dese conjuncture van saecken al soude practicable zijn) soo kan't niet als ten minsten occasie geven tot veel Dilay ende tijt verlies, ende causeren veel swarigheden; 't welck behoorde te worden voorghekomen in een saecke daer beyde de Staten soo veel aengelegen is, ende daerom, alsoo de Staten Generael niet hebben gheantwoort op 't geene wat het Parlement hadde geproponereert; den Raedt heeft noodigh

digh gevonden aen haer zijde, te vernieuwen de selve presentatie, ende sal gereedt zijn terstont te beginnen een Conferentie op 't selvige, met soodanige Gevolmachtigde, als de Staten Generael sullen goet vinden te senden van harent wegen; wijders verklarende en verscekerende, dat sy sullen contribueren van haere zijde, wat met reden kan werden verwacht in die handelingh, om te consolideren en te genesen de tegenwoordige wonde, en te stabileren een goet verstand tusschen beyde Republiken. Gegeven tot Whitthal den sesden May sestien hondere drie en vijftigh, was gereeckent C. Lambert President, by ordre van den Raedt, Jo. Thurloe Secretaris.

Dese Brief wierdt van verscheydene verscheydentlijck opgenomen; eenige wilden dat sy niet voor hadden als ons te bedriegen, sy sochten maer onse Gefanten daer heen te trekken, om de selve met verongelijckinge en onverrechter saecke weder heen te senden, men behoorde met sulcke Koninck moorders en geweldenaers in geen onderhandelingh te treden, maer een eeuwighe oorlogh met hen te voeren; andere die wat genegender tot vrede waren, meenden men behoorde *propter bonum facis* wat in te volgen. Maer in de Vergadering der Staeten, is over het handelen met, en de besendingh naer Engelandt, op den ses en acht en twintighsten May gedelibereert; sonder evenwel noch volkomentlijck daer over eens te zijn.

In het laetste van dese Maendt, is *Tromp* weder onder het landt gekomen, hebbende de vijf voornoemde Oost-Indische Scheepen, en twee hondert andere Koopvaarders, die nae de West wilden, geluckighlijck achter om, en met het selvde geluck de andere van om de West verwachte Scheepen, ten deelen onder sijn Vloot in het Vaederlandt ghebracht. Dese sijne en der Vlooten

aenkomst maecte merckelijcke moed in het Vaderlandt, immers wederhield de besendingh naer Engeland, wanneer oock door de Heeren van Effen, van Opdam, de Reux, Roothoof, Stavenisse, van Amerongen, van der Beek, den Admirael last en ordere ontfingh, om sonder tijdt verlies, met sijn onderhebbende Vloot, naer Duyns en de Rivier van Londen over te steecken; om op d'een of d'andere plaets, den Engelschen den meesten afbreuck te doen, voornaementlijck op de Vloot onder Bodley, uyt de Middellandsche Zee komende, te passen, en die te verwoesten, wordende hem tot dien einde alle volkomen macht, niets gereserveert, of uytgefondert, gegeven, om naer Soldaet- en Zeemanschap te doen. Dese Gedeputeerden en afghefondene brachten bericht, datse de Hollandsche Vloot hondert en dry Scheepen sterck, en alle volmoed, om de Engelschen te soecken, hadden bevonden, maer brachten oock uit, dat men de Retour Scheepen uyt Indien, en het begeleyden van de Oostersvaarders naer de Sondt, oock niet moft verwaerloofen.

Hollandt bracht oock op den darden van Juny, de saeck van de besendingh naer Engelandt, weder op het Tapijt; Vrieslandt, en Stadt en Landen waren van meningh, dat men met een Brief eerst sou versoecken afstandt van de dry poincten, die op den vijf en twintighsten Juny, des voorleden Jaers, den Heer Pauw, Heere van Heemstede, tot antwoord waren gegeven, waer by die van Engelandt sicheenen te willen volharden. Dese waren als volght:

ANtwoordt des Parlements, op het geschrifte van den Heer Pauw ingegeven, waer by hy begeert dat de Gecommitteerden van den Raedt souden voorstellen wat hun reedelijck ende recht sal duncken, om de tegenwoordige verschillen tusschen dese Republiek, ende de Heeren Staten Generael

Besending
naer Engelandt
voorge-
stelt.

Voorge-
felde
poincten.

Gevoelen
daer over.

Tromp we-
ler onder
andt.

nerale der Vereenighde Provincien, op het spoedighste te slechten; Op Vrydagh den vijf en twintigsten Juny (Ouden-stijl) twee en vijftigh.

1. Dat de Heeren Staeten Generael der Vereenigde Provincien, aen dese Republijeke soude betalen de Onkosten en Schade die desen Staet heeft gheleden ende daerfe toegebracht zijn geworden; door de uytrustinge der voorz. Staten Generael ter Zee, ende door hun Attentaet dese Somer gedaen; waer van de particulariteyten ter behoorlijcke tijdt sullen bygebracht worden.

2. Dat nae betaelinghe van die somme, voor de gemelde onkosten ende schaede, ofte cautie tot benoeghen van 't Parlement, terstont sal volghen een Stillstand van alle Acten van hostiliteyt; ende alle de Schepen sedert de laetste verschillen genomen, sullen weder los ende vry gelaten worden.

3. De twee voorgaende voorstellen zijnde veracordeert en in Executie gestelt, soo is de seeckerheyte voor 't toekomende, welke van het Parlement verwacht word; dese, dat beyde Staten een vaste Alliantie en Consistentie van Interest tot beyde Natien best, te maecten: waer toe 't Parlement aen haer zyde willigh en bereydt is, door alle gerechtighe wegen en middelen het hare te doen.

Hollandt antwoordde daer op, een Brief konde niet repliceren, het waere dan beter, dat sulcks persoonlijck geschiede, om tijdt te winnen. Gelderland en Over-yffel stemden met Vrielandt. Uytrecht was onghereedt, en de Heer van Amerongen trock derwaerts om besluyt. Hollandt dan gingh voort in haer yver tot de geseyde besendinghe, maer Gelderlandt deselve noch al wilkende tegensprecken, wierdt van Hollandt verfocht, de eere die sy hadden, van de voorste in alle Commissien te zijn, en hoe weynigh sy tot de gemeene saecken, jae in dese staet tegen Engelandt, niet met allen contribueerden, te willen erkennen; voegende daer by, dat men tegens haer, volgens de Unie, met executie sou moeten procederen

en aengaen, welck laetste die Provincie maer taemelijck soet in de ooren klonck.

Ondertusschen stelde men ordere op de Vloot. De Gecommitteerden aen boort van den Admiraal *Tromp* zijnde, wierden van hem gevraeght, of hem niet vry sou staen, in Engeland met een troep van vier of vijf duysent man aen land te gaen, aldaer eenige Dorpen aen brand te steecken, en het vee af te drijven, waer op sy hem weder vraeghden, of de Engelsche, het selfde aen onse Kust, by tijdt en gelegentheyte, niet weder souden kunnen doen, en beantwoort zijnde van jae, vonden geraeden sulcks dan liever te laten.

Tromp is eyndelijck den tweeden van Juny, met sijn oude Schip Brederode in Zee ghegaen; en op den vijftden kreegh men tijdingh, dat de Engelsche Vloot, onder Vlieland was gesien, gaende westwaerd aen, het welke terstont door twee Pincken den Admiraal *Tromp* bekent gemaect wierdt. Hy sette de Engelschen nae, quam voor Doevres en schoot eenige schooten op de Stadt, maer is op den twaelfden van Juny, omtrent op de lenghte van Nieupoort by den vyandt gekomen. Hy was acht en tnegentigh Oorloghs Scheepen, en ses Branders, de Engelschen vijf en tnegentigh of hondert zeylen. Omtrent ten elf ueren geraeckten sy tesamen in het gevecht, het welke tot des avonds ten negen ueren geduert heeft, wanneer de Vlooten een weynigh van malkander zijn gescheyden; Jooft Bulter van Groeningen, is dien dagh met sijn Schip en een deel van sijn volck gefoncken, Capiteyn Cornelis van Velsen is met sijn Schip gesprongen. Des anderen daeghs, *Tromp* sijn Bevelhebberen aen boort ontboden hebbende, vandt de meeste van de Scheepen, soo onvoorsien van Ammunitie en Oorloghs voorraedt, dat sy het dien dagh met vechten, niet souden heb-

Voorstel-
lingh van
Tromp be-
antwoort.

Tromp
weder in;
Zee.

Tromp
weder
laeghs.

hebben kunnen uythouden, ja de Vice Admirael de Witt was soo slechtelijck voorsien, dat hy binnen dry uyren tijts, het selve wel sou hebben kunnen verschieuten, en de Ruyter had noch minder, hy schreef derhalven om voorraed, met verfoeck dat hem sulcks ten eersten mocht toekomen. Hy besloot de Engelsen dien dagh noch eenmael evenwel aen te tasten, maer dese ontmoetingh liep slechter af, als die van den voorigen dagh. Wy konnen van dit gevecht geen seeckerder bericht hebben, alsuyt het Relaes en bericht door hem selven daer van gedaen. Het luyd aldus:

NA dat wy op verscheyden advysen den Vyand hadden gesoght, soo voor de Riviere van Londen, Marigat, Duyns en Douvren, oock kondschap bekomen hebbende, dat den selven voor 't Vlie en elders op onse Kusten hem hadde laten sien: Soo is 't sulcks, dat wy op den twaelfden dito 's morgens dagh zijnde, hebben gesien recht in de windt, zijnde noordt ten Oosten van ons des vyandts Vloote, was omtrent hondert kloecke Schepen van oorloge, weynigh min of meer; die een lange tijdt by den anderen bleven drijven: wy ons best doende na haer toe te laveren: Eyndelijck is den Vyands gros gefepareert in drie Esquadres, Batalie en twee Vleugels, en vry een goede spatie van malkanderen afgezeylt, om soo 't scheen ons in een halve maen te besluyten: Sy siende wy in goede ordre haer verwachten, conjungeerden wedtrom by malkanderen, pas buyten en binnen schoots van onse Vloote, zijnde omtrent elf ueren voor den middagh. Doen dede den Generael Deans zeyn, om de onse te attacqueren, gelijk sy furieuselijck deden, ende wy defendeerden ons na behooren: het wierd onder het gevecht stille, ende het Esquadre van des vyants Blaeuwe Vlagge separeerden wat van haer gros, en de wind veranderden een weynig, soo dat wy door de wind Boechserden om dat Esquadre af te snijden; sy dat siende, deden alle mogelijcke devoiren om by malkanderen te komen, dan een 't selve bequamelijck geschieden, waren wy 't selve Es-

quadre van de Blaeuwe Vlagge dicht op 't lijf, daer mede wy vervielen al vechtende midden en door haer gros, soo dat beyde de Vlooten onder malkanderen seer hart vochten en in een wolck van roock bleven, tot het ondergaen van de Son; den Vyandt gewend zijnde om de Noord, ende wy laegen om de zuyd; separeerden weynigh van malkanderen, en yder reparceerden soo veel doenlijck was, 't geen ontfucken was geschooten.

Een uyre na Son den Vyand meest buyten schoots zijnde, wierdt uyt het Schip van Capiteyn Cornelis van Velsen een Canon schoot geschooten, en sprongh met eenen in de lucht, apparentelijck door onachtsaemheyt, dat sy haer kruyt niet wel en hadden bewaert, daer vijf man van wierde gebergh, die niet wisten te segghen hoe den brandt in 't kruyt was geraeckt.

Was mede in 't heetke van de furie ghesoncken Capiteyn Joost Bulter van Stadt en Lande, die met omtrent dertigh man was verdroncken, ende de rest van Capiteyn Willem vander Zaen gebergh, alsoo hy die in 't snicken aen boort lagh: desen avondt wierde des vyands vloote versterckt met ses aeven Schepen, andere seggen van meer.

Den derthienden dito 's morgens was het Luchjen west zuyd west, ende den Vyandt in 't west noord west boven windt van ons, wy zeylden om de zuyd, om was 't mogelijk, de windt van haer te krijgen: omtrent acht ueren begonnen des Vyandts voorste Scheepen tegens de onse te Canonneren, ende ten tien ueren voor de middagh zijnde Duynkercken zuydt zuydt oost van ons, scheen apparentie te zijn om boven haer meeste gros te zeylen, ende een goed gedeelte te konnen afsnijden: derhalven wy wenden nae haer toe en begonnen te vechten, doch heel stil werdende, vielen beneden haer Vloote, soo dat sy de avantagie van de wind hadden, ende haer Vloote wederom van een partye versche Schepen versterckt zijnde, vielen ten elf ueren seer hart op onse Vloote aen, soo dat wy genoodtsaect waren ons gros achter te sluyten ende te defenderen, gelijk van de Hoof-Officieren en weynigh gemeene Capiteynen wierde ghedaen: te meer, alsoo de meeste

Relaes
van den
slagh.

part van onse Vloote, zijnde seer lichte Schepen ten aensien van den Vyant, alkringende in malkanderen retireerden, niet teghenstaende den Heer Admirael boven alle schriftelijke ordre ende mondelinge vermaninge van tijd tot tijd ghelast hadde, in alle occurrentie te gebruycken Soedaet- ende Zee-manschap: sijn Chaloup door de Vloot heeft gefonden, ende weder gelast uyt malkanders Canon te blijven, en een open te geven.

Na de middagh is het Schip van Capiteyn Schellinger, dat daeghs te vooren sijn Stenge was afgeschooten, ende nu van een ander gesleept wierde, los geraeckt; ende na t meeste Volck daer uyt was gevluht, nae ons gerapporteert is, laten drijven ende onder den Vyandt geraeckt, t welck men daer na heeft sien branden.

Den Capiteyn Gidion Verburgh sijn Roer afgeschooten zijnde, is daer door onder den Vyandt vervallen, ende nae lange gevecht veroverd.

Noch wert gerapporteert dat veroverd is t Schip de Son, Capiteyn Jacob Duym, Directie Schip van Enckhuysen.

Tegens den avond den Vyand wederom met verscheide Schepen van Oorloge, daer onder een vierden Admirael was, die geseyd wierd den Admirael Blaecke geweest te zijn, versterckt zijnde, vielen seer furieuselijck aen, ende onse Schepen seer in den anderen kringende, alsvooren gheseydt is, zijn vier malkanderen confuys aen boort gheraeckt, den Capiteyn Coenders van Harlingen, Cornelis Louwenfz. Directie Schip van Amsterdam, Hendrick Pieterfz. Directie Schip van Edam, met noch een die wy niet kunnen verstaen wie het is geweest, en onder den Vyandt gevallen, mede alle drie genomen, ende Coenders is los gheraeckt, ende onder onse Vloot gebleven.

Tegens den doncker nae Son is het Schip Westergo den L. Commandeur Tymon Claesz. van Harlingen het hooft gevend na den Vyand, weynig binnen schoots van den selven Vyand zijnde, ende is soo sonder slaen overgegeven.

Den Brander van den Commandeur Jacob Adriaensz. is buyten nood in brand gesecken ende laten drijven.

Den Brander van den Commandeur Jacob Dirckfz. Stroom is laten drijven, seggende hy schoten onder water hadde gekregen: een uere na Son, doe het begon doncker te worden, begon den Vyandt wat van ons af om de noord te wijcken, om hare Vloote te verlamelen, ende wy lensten ooft ten zuyden aen tot omtrent middernacht, doer quamen wy ten ancker.

Den veertienden 's morgens saghen wy Oostende zuyd zuyd oof van ons leggen, oock den Vyand in Zee; zijnde alle de Hooft Officieren ende Capiteynen aen boort, vermissen behalven de gefoncken, gesprongen ende genomen Schepen, noch een partye, volgens de Lijste van de presente ende absenten aen de Gedeputeerden van haer Ho. Mog. overgegeven.

Bevonden mede datter veele Schepen waren ontramoneert, oock Masten ende andere Ront-houten schadeloos, ende de meeste part ontbloot van hare Ammonitie, derhalven wy ondergeschreven gesamenlijck goetd vonden, ons binnen de gronden van de Wielingen te begeven, omme haer Ho. Mog. van ons wedervaeren te adverteren, oock te versoecken ende aldaer in te wachten de Heeren Commissarissen van haer Ho. Mog. als mede de respectieve Collegien ter Admiraliteyt ende de Kaemeren van Directie, ten cynde yder sijn Scheepen, staende tot der selver voorforge, mochte visiteren, ende op ordre van haer Ho. Mog. Gedeputeerden repareren, ende van alle noodwendigheden voorsien, om wederom bequaem ghemaect te worden om dienst te doen, oock te volgen alsulcke naerdere ordre, als by de gemelde Gedeputeerden van haer Ho. Mog. sal worden gegeven; desen nacht was het water in t Schip Brederoede, tegens pompen ende balien gewassen vijf a seftehalf voet tot in de kruyt-kamer, soo dat het groot perijckel liep om te sincken: daer kringende, vonden twee schooten verre onder waeter van twaelf pondt, daer wy de proppen in kregen: ten acht ueren lichten wy onse anckers en lieten t drijven, ende repareerden het gene wy konden, om met de Schepen te zeylen. Ten ses ueren na den middag quamen wy ten ancker, pas binnen de gronden van de Wielingen.

Bene-
kingen
van Tromp.

Hy hadt oock eenige bedenkingen over de gelegentheyten van des lands Vloot genomen, als voor eerst, dat de Scheepen en het geschut van de Staetsche, in aenmerkingh van de Engelschen veel te licht was. Datter twee of dry Ammunitione Scheepen, met twee of dry hondert duysent ponden kruyt voorzien, by de Vloot moesten zijn; en tierghelijcke meer.

Nieuwe
toetsel.

In vergeldinge van dese schade wierden wel 44. Engelsche prijsen, noch van dien selven maent op gebracht. Maer ondertusschen lietmen niet nae alle ordere te stellen, om de Vloot met meerder voordeel in Zee te brengen; maeckende staet dat men uyt Zeelandt ses en tseventigh, en uyt het Vlie vijf en twintigh of dartigh Scheepen in Zee helpen sou; maer of wel, van een ieder, over de ondeugentheyden der Scheepen gheklaeght wiert, zijnder echter geen meer als twee uyt ghemontstert, al de andere hoe onbequaem sy waeren, wierden noch al aengehouden, om wat hoops te maecken, en ten minsten in getal aensienlijck in Zee te komen, doch alles gingh seer traegh en lancksaem in sijn werck, den eenen mangelde het aen kruyt, den ander aen loot, een darde aen broot, andere waeren klaer tot op het schoon maecken, en soo voort. Dewijl oock seer over wanplichten was te klaegen, wierden eenige Hoplieden gestraft, d'eene in een boete van duysent guldens, en om met een strop om den hals te staen veroordeelt. Een ander wiert gecasseert.

De Vloot eyndelijck wiert vaerdigh, en twee en tachtentigh OorloghsScheepen, behalven sestien die in Texel met seven Branders laegen, sterck. Dese moesten by een vervoegen, maer vant swarigheyt, dewijl de Engelschen voor het landt laegen; men sloegh voor dat de Lieutenant Admiraal Tromp eerst uyt Zeelandt sou komen, en de Engel-

sche engageren en aentaften, en op het gegeven signaël of teecken, fouden dan die uyt Texel mede uyt komen. Men schreef hem vorder aen, dat hy sou doen alles wat hy oorbaer oordeelde te zijn, alsoo hem het werck wierdt toe vertrouwt; hy mocht oock op sijn Scheepen soo veel Krijghsvolck van die by Rammekenslaegen, nemen als hy wilde, en om de Soldaten willigh te maecken, sou een ieder noch boven sijn leeninge en kost, een Rijcksdaelder ter maent hebben,

Tromp had oock voor geslaegen, dat het haer Hoogh Mogende mocht believen, eenige Gecommitteerden, met hem op de Vloot te laeten gaen, maer het selfde wiert niet goet gevonden, alsoo sy de Zeemanichap niet verston-

den. Ondertusschen waeren veel Hollandsche Steden oproerigh, daer de lieden met geweld om den Prins van Orangien en Graef Wilhem riepen. De staende Regeeringh was by veelen gheheel onsmackelijck, en alsoo joocktemen naer veranderingh. De Haeghsche Borgery voornamentlijck, stelde haer drift in dese Veersen voor.

Holland-
sche Ste-
den vol
beroerte.

*Gallia perpeffa est quondam mala plurima
ab Anglis*

*Plurima ab his Batavi nunc quoque damna
serunt.*

*Aureliam Galli post opposuere puellam,
Auriacum Batavi opponite nunc puerum,
Qui quondam expulsi pugnante fuere puel-
la,*

Hos puero duce non pellere nunc pudeat.

Dat is:

De Franschen hebben oyt van Eng'land
veel geleden,

Veel schaede de Batavier van dese Landt-
aerd't lijdt.

Voor Vranckrijck heeft de Maeght van
Orleans gestreden,

De jonge Oranje Spruyt brenght, Bata-
vier, ten strijd.
Zijnse eertijds door een Maeght geparft
het op te geven,
Wat schand is 't worden sy nu door een
kindt verdreven?

*Tromp we-
der in zee.*

Tromp lagh nu zeyl rede en vaerdigh
om uyt de Wielingen in Zee te loopen,
derhalven wierden enige posten aen de
Zee-kant bestelt; om by noot den Vice
Admirael de Witte van sijn uytloopen
te kunnen berichten. Eyndelijck is hy,
nae dat hy ses weecken in de Wie-
lingen gelegen hadt, wel gewapent, en
met oorloghs behoeften voorsien, met
tnegentigh Zeylen in Zee gesteecken,
met meeninge de strand van Scheveling
voor by te zeylen, en sich met den Vice
Admirael de Witte, die noch met een
vloot van vijf en dertigh Scheepen in
Texel lagh, te verwoegen; maer alsoo
sulcks, sonder van de Engelsche Vloot,
(die starck voor het landt lagh) aenge-
taft te worden, niet wel konde geschie-
den, hadt *Tromp* met sijn onderhebben-
de Bevelhebberen een besluyt gemaect,
door Godes hulp, door de Engelsche
Vloot heen te slaen; en alsoo sich by de
Witt te verwoegen, en met de selve als
dan gesamender hand, met den vyand,
ter deegen aen het werck te gaen.

Hy bevandt sich op Woensdagh den
sesden van Ooghtmaendt, omtrent
tien mijlen bezuyden de Mase. De En-
gelsche Vloot onder Monck, Pen, Lau-
son (zijnde Dean in het voorgaende ge-
vecht gebleven, en Blaeck swaerlijck
sieck) sweefde als gefeght is, omtrent
hondert en twintigh Zeylen sterck, by
en omtrent onse Kusten.

Op den achtsten zeylde *Tromp* voor
by Zantvoort, en des anderen daeghs
voorby Beverwijck, gelijk hy op den
negende van op de lengte van Carwijck
dezen Brief schreef.

Ho. Mog. Heeren,

M*In laetsten is geweest van gisteren
avont ten acht uren voor Scheve-
lingen, de wind zuyd west zijnde,
daer mede wy zeylden tot 's morgens langhe
de Kusten: buyden morgen ten acht uren
waren wy omtrent Egmond: een weynigh
daer nae quaemen de Capiteynen van de
buyte-wachten aen boord, seggende, dat sy
des vyants Vloot hadden sien leggen omtrent
vijf mijlen noorden ten oosten van ons: wy
hielden onse cours nae haer toe. Omtrent
ten elf uren liep de wind west noord west,
waer mede sy de avantagie van de windt
kregen, ende wy beraden wienden van haer
af te wenden, om haer van de gaten van
Texel te leyden, ten eynde de Schepen van
Oorloge aldaer mochten ruymte krijgen, om
by weder ende windt buyten te komen, te
conjungeren, ende by den anderen zijnde,
den vyand te attaqueren: maer alsoo wy
eenighe onbezeylde Scheepen in onse vloot
hebben, daer haer harde bezeylde Fregat-
ten ten half seffen by quamen ende begon-
nen te Canommeren, sterck zijnde omtrent
hondert en twintig zeylen, kleyn en groot,
hebben haer doen ingewacht, ende zijn in
een generael combat geraeckt tot omtrent
half tienden, sonder dat sy, Godt lof, eenig
merckelijck voordeel op ons hebben gehad,
noch wy op haer, soo wy konnen sien; sy
hebben noch de avantagie van de windt
ende blijven by ons, hoe het morgen sal af-
loopen, sal den tijdt leeren: Wy bidden
Godt dat hy gelieve het selve uyt te laeten
vallen 's sijner eere, dienst ende reputatie
van ons lieve Vaderland. Hadden wy het
secours uyt Texel by ons, na alle menschelijck
oordeel laet het sich aensien, dat wy haer
met reputatie van de Kusten souden drij-
ven: Wijders sullen niet manqueren alles
te doen, het geen eer- ende eed-lievende per-
soonen soude kunnen doen, daer op gelieft te
verluten.*

Deze Brief wierd op Saturdagh, zijnde
de negende, in de Vergaedinge van
haer

haer Hoogh Mogende ghelesen. Die daer op terstond bestelden, dat op dien selven dagh eens voor en eens naer den middagh, in de Klooster kerck, in den Haegh, openbare gebeden souden worden gedaen, om Godt sijn hulp en bystand aftebidden. Op dien dagh evenwel isser geen gevecht geweest, alsoo de windt te sterck was, het welke den vyandt seer nadeligh was, dewijl de Vice Admirael de Witt, ondertusschen tijdt had, om sich met den Admiraal te vervoegen. Dese liep op Vrydagh 's avonds, door het Spanjaerts gat by Texel in Zee, een en dartig Zeylen sterck zijnde, maeckende die van den Admiraal *Tromp*, nu een getal van omtrent de tachtentigh Zeylen uyt.

Blijvende ondertusschen de vyand in het gesicht, verwachten de Hollanden maer beter weder, om met den selven te slaen. De vervoeginge geschiede des Saturdags omtrent den middagh, wanneer des avonds, het weder wat bedaert zijnde, *Tromp* het nae de Engelschen toewende, maer dese leyden het van hen af, en wierden van de Hollanden tot op des Sondaghten seven ueren 's morgens vervolght; wanneer de Engelschen stal houdende, een bloedigh gevecht sijn aenvangh genomen heeft. De Lieutenant Admiraal hield de rechter hand, de Vice Admiraal Jan Evertsz. ten halven, en de Commandeur de Ruyter was in de sliucker vleugel, de Vice Admiraal de Witte, met Pieter Florisz. de Schout by nacht, quam van achteren. Sy sloegen ten eersten door den vyandt heen, en wonden het terstont daer weder in, wanneer door een zeyn de Bevelhebber en aen boort van den Admiraal ontboden wierden, die den braeven Zee-held in de hutte dood vonden legghen, zijnde met een Musquet koegel, in de sliucker borst, boven de tepel getroffen. Elck van de Hoofbevelhebber en voer weder na sijn boort,

en toen sloegh men noch eenmael met geweld door den vyandt. De Vice Admiraal Jan Evertsz. was seer schaede loos, en niet konnende volghen, wierdt in Goeree ingesleept; die anders last had, om in de plaets van *Tromp* het gebiedt te voeren. Het gevecht duerde tot omtrent twee ueren naer den middagh, na dat de Hollanden tor viermael toe, door de Engelsche vloot heen geslagen hadden, en veel Scheepen aen wederzyde masteloos waeren gheschooten. Twee Engelsche Scheepen geraeckten in het eerste treffen in de grond; noch vijf andere, sommige seggen van meer, waren verbrandt; de Roskrans, een Engelsche prijs, nu onder de onse, geraeckte mede aen brandt, doch het volck wierdt by de Engelschen geberght. Wy voegen tot nauwer bericht hier de daghteeckeningh van den Vice Admiraal de Witt by.

V Rydagh den achtsten dito, des avonds de windt west zuyd west, na Son aen boort gevaren, des nachts op de vieren uyt ghezeylt, met seven en twintigh Scheepen van Oorlogh, en vier Branders.

Saturdagh den negenden dito, 's morgens de windt noordelick met kaeckigh ende regenachtigh weer, de Son zuyd Oost, den Heer Lt. Admiraal *Tromp* notificatie door een Galjoot ghedaen: Dat wy voorleden nacht met seven en twintigh Schepen van Oorlogh, en vier Branders soo die zijn, uyt Texel waren gezeylt, hadde Wijck nu zuyd oost ten oosten vier mijlen van ons, de Son zuyd west, vernamen in 't westen den Heer Lt. Admiraal *Tromp* met des Lands Vloote, als oock de Engelsche Vloot, stelden ons cours om onse Vloot te bezeylen: Op wester Sonne, quamen by den Heer Lt. Admiraal *Tromp*, sterck in derachtigh Schepen van Oorlogh met vier a vijf Branders, en eenighe Koopvaerdy Scheepen: de Engelsche Vloot was op onse aenkomste omtrent een half mijl in 't westen van onse Vloot, deden ons best om de selve te Geeren.

Sondagh den thiensten dito, de windt

Ppp 3 zuyd

Gebeden.

Ander gevecht van *Tromp* met de Engelschen.

Tromp geschooten.

Daghteeckeningh van de daght.

zuyd zuyd west 'smorghens de Son oost, hadde des vyandts Vloot, zijnde omtrent een halfmijl van ons tegens ons aengewend, een vierdedeel van een ure hier naer raekten met den anderen in hevigh gevecht: in ons eerste aentreffen passeerde de grootste helft van onse Scheepen te loefwaerd van den vyandt, ende wy met de resterende te lywaerd van de selve, hier nae noch verscheyden reysen tegen milkanderen aengewend, ende door malkanders gros gevend, vernaemen omtrent zuyder Son dat Capiteyn Haes en Capiteyn Warmont beyde haer groote Masten waren afgeschoten, als oock den Commandeur Evert Anthonissen, noch verscheyden andere heel schaedeloos, jae genoeghsaem onbruyckbaer, hebben de Capiteyn Joris Block, en de Capiteyn Hillebrand Jeroensz. gheslact op de Schepen van Capiteyn Jan de Haes, ende Capiteyn Willem Arentsz. Warmont te passén, en het volck te bergen; Wy bevonden nu met leetwefen den ouden ganck van verscheyde Capiteynen, die haer selven een groot stuck buyten 't Canon van den vyandt begaeven: Soo de selve alvorens om diegelycke oorsaecke waeren opgehangen, soude 't selve nu niet gepleeght hebben. Oordeelden, dat de grootste Mast van de Vice Admiraal Jan Evertsz., voor soo veel wy niet sien konden, niet langh konde staen: Nu oock met groot leedwefen verstaen, dat de Heer Lt. Admiraal *Tromp*, door 't treffen van een musquet kogel, deser wereldt was overleden. Den Commandeur de Ruyter, die heel reddeloos geschooten was, werdt nu naer 't Goereefschegat ghesleept. Den Vice Admiraal Jan Evertsz. niet vernomen, vertrouwe dat den selven gesoncken is, ofte van den vyandt genomen: Ende alsof verscheyden van onse Schepen een groot stuck van den Vyandt in de windt van ons waren, ben te raede ghe worden, door dien wy niet boven den vyandt konden zeylen, wat draghend te houden; Hier naer wederom den Vyandt de zyde geboden omtrent de zuyd wester Sonne, en een uere hier naer waren verscheyde van de bovenstaende, ende noch meer van onse Scheepen een groot stuck te lywaerd van ons moedwilligh voor uyt geraeckt: maeckten al hun zeylen by, om noch vorder van ons

af te loopen, ende den Vyandt te ontgaen; om van de selve niet beschadight te worden: ick dede verscheyde schooten nae de selve doen om onste geeren, ende niet wegh te loopen; doch bleven even verwaert ende disobedient, ende spanden alle krachten aen, om ons ende den Vyandt te ontzeylen; ondertusschen bevonden ende onthielden ons nevens 't Schip van den overleden Heer Lt. Admiraal, Commandeur Pieter Florisz. en eenige vordere Capiteynen de achterste van ons Gros, alwaer den Vyandt met al haer kracht quamen op invallen, de selve van ons alsof gedefendeert, datter niet meer als een Schip, zijnde den Vice Admiraal van Schout by nacht Pieter Florisz. die aen 't sincken was, genomen is. Wy stelden ons cours om den noord-oosten; des nachts ontrent ten twaelf ueren heeft den Vyandt ons verlaeten, in de nae nacht nae gedane, behoorlijck zeyn, by ghessteeken; wy vermisten naer gissinge twaelf a veertien Schepen van Oorlogh, doch konde de presente niet bequaemelijck tellen, daer onder gereeckte de Vice Admiraal Jan Evertsz., Capiteyn de Haes, Capiteyn Willem Arentsz. Warmont, ende de gemelde Vice Admiraal; wy hebben oock twee a drie Branders omtrent den Vyandt sien brengen, vertrouwe dat de selve operatie hebben gedaen, doch door hevigh vechten niet perfect konnen sien.

Maendagh den elfden 's morgens bevonden ons voor de Wijk, de wind zuyd west met een rouwe koolte: De Focke-mast van Capiteyn Roeland, is van de morgen, door dien de selve schaedeloos was, over boort geraeckt: ick heb ordre gestelt dat het gemelte Schip soude worden gesleept. Wy sagen nu omtrent ses en dertigh Schepen in 't noordt westen, benedens wind wel twee mijlen van ons, die den voorleden avondt moedwillens buyten ordre wegh gelooopen waren om den Vyandt te beter te ontgaen, daer onder 't Schip Breda een van was, volgens de namen van eenige Schepen, die op gisteren een groot stuck voor uyt en te Lywaerd van ons waren gezeylt, en niet traegh om zeyl te maecken, ende dat om den Vyant en ons te ontzeylen; eenige der selver naemen zijn als volgt: Graef Willem een Fluyt van Vrieslandt, 't Jacht de Block, den Holland-

landschen Thuyt, en nieuw Schip de Peereboom, de Walvis, een nieuw Schip den Blauwen Arendt, 't Huys van Nassauw, de Bul, de Moor, met de Wimpel van de Bezaen-rede, 't Schip van Huyskens Capiteyn Hillebrant Jeroensz., en Capiteyn Gilijs Tijts Campen, vertrouwe datter noch een dofsijn is gheweest, wiens namen my noch onbekent zijn; en soo men curieus is om perfect te weten wie dicht by den Vyand is gheweest en gebleven, kan aen zeylen en Schepen wel bespeurt worden, dat na mijns oordeels wel de naefte wegh is, en een Galjoot naer Texel gefonden om Lootsluyden voor onse Schepen die nootwendig in moeten vallen, in Texel in te Lootsen, nu oock een Brief kort gestelt, noopende onse laetste rencontre, haer Hoog Mog. ende Edele Groot Mog. toeghefondt, wy hebben nu op ons Schip de Vryheyd, daer ick gisteren morgen op onse aankomste op overgegaen ben, vier dooden, en twintigh gequeerten ghehad; noopende de constitutie van de Vyand, is sterck geweest tnegentigh Schepen van Oorlogh, ende ses en twintigh soo Ammunitie, Virtualie, als Transport Schepen. Hoogh ende Mog. Heeren, de redenen waerom dat mijn heeft doen resoveren, dat wy met alle ons Gros soo spoedigh hier inkomen, is eensdeels, dat verscheyde Schepen vry schaede geleden hebben, ende ten tweeden, datter veel Poltrons zijn, daer men niet op vertrouwen magh, ende in Actie eerlijcke Luyden in nood laten; ick sal verhoopen dat U Ho. Mog. hier mede een goed genoegen nemen sullen.

Monck heeft oock op sijn wijse van dit gevecht aldus geschreven:

Recht Eerbaere:

Brief van Monck.

SEdert mijne van gisteren, waer in ick verhaelde Gods goetbeyt voor ons tegen de Vyanden des daegs te voor, ende dat wy hem vervolghden, is niet veel meer gedaen: de nacht opkomende, ende de Vyand met alle zeylen recht in Texel loopende, soo dat het voor ons niet geraden was soo stoutelijck aen strand te naderen als sy deden, niet wetende hoe de windt mocht worden:

veel van onse Schepen zijnde onbequaem gemaect, maer ick gaf ordre aen een kleyn Schip ofte twee, om gesicht te houden tot des morgens, ende gade te slaen op haer cours: wederkomende, verklaerden dat de Vyand de selve nacht in Texel liep, hebbende Boots met licht voor uyt, om haer de wegh te wijssen; waer op gisteren in ons Krijghs-Raedt wierdt beslooten, dat de ghebeele Vloot soude terstont zeylmaecken na Soedtholtbay, om te disponeren van de onbequaeme Schepen, ende wegh te senden onse gewonde ende gevangenen. Ick blijf, &c. Onderstont George Monck: Geschreven in 't Schip de Resolutie, den tweeden Augusti sestiën hondert drie en vijftig, achtiën mijlen westwaert van Texel.

De goede Lt. Admirael Tromp, wierd onder het afgaen van de Hut geschooten; hy nedervallende, wierdt weder opgenomen, en op kussens in de Hut neder geleyd, stervende met dese woorden in de mond: *Ick heb gedaen, houdt goeden moedt. O Heer weest my en dit arme volck genaedigh.*

Laetste woorden van Tromp.

Hier mede had Tromp uyt met ons en wy met hem, alleenigh een heerlijcke Begraefnis, naer verdienst van sijn Daeden, besloot sijn leven. De Heer Professor Thysius heeft hem met dit Graf-schrift vereert:

Qui Patre, Viro fortissimo, ac Heemskerckana quoque ad Gades expeditione inclyto, quique & ipse Patriam vitam impendit, genitus, ab ipsa statim adolescentia per discrimina multa ac Maria varie tractus ac exercitus, captusque aliquando, & ob Maritimarum rerum singularem scientiam ipsis etiam hostibus estimatus, sed inter & minas aut promissarum ingentia Fides semper Patriae ac constans, Libertati ac Patriae redditus, huic iuvandæ totum se dedit, & tandem ad Praefecturam maris admotus, quam septem decim fere anderum non tam spatio quam

Sijn begraefnis en Graf-schrift.

quam admirandus successibus nobilem fecit, post Duynkerckanorum vim saepius, imprimis ad Mardicum fractam, post Hispanorum magni terroris Classem repressam, post eandem in Canty littore dissipatam Gestaque alia. Vi Hostium ac manu plerumque minor, sed virtute; anima ac Ausu semper major, interritus, invictus, tandem maritimo cum Anglis bello Republica praeter expectationem ruper illigata, dum neque hostibus parcat neque sibi, publici egregii bono devotus, & in signum hostibus cladem ac terrorem, majorem turbato mari securitatem, Patriae ingens desiderium sui, sibi gloriam nominis immortalem, se rei militariaeque navalis peritiae, fidei pro Republica, Prudentiae, fortitudinis, magnanimitas ac constantiae nobilissimum exprimendumque posteris exumplum reliquit, hoc monumentum ingentium meritorum ergo Foederatarum Belgarum Ordines possuere.

Dit luydt in onse tael aldus:

DIe van een seer dapper Man, oock beroemt door den Tocht van Heemskerck naer Gibraltar, en sijn leven het Vaderlandt op-offerende, voortgekomen zijnde, van sijn kindsheyd af, door veel perijckelen en Zeen, verscheydenlijck gesolt, oock gevangen, en ter oorsaeck van sijn bysondere kennisse in Zee-saecken, van de vyanden selver geacht geweest is, maer in het midden van hun dreymementen en beloften, altoos getrouw en standvastigh voor het Vaderlandt gebleven is; daer na weder der vryheyd en sijn Vaderland herstelt, om dit by te staen, sich geheel en al overgege-

ven heeft, en eyndelijck tot Zee-vooght gevordert, het selfde ampt by na den tijdt van seventien Jaeren door verwonderlijcke gevolgen veredelt heeft, nae dat hy het gheveldt der Duynkerckers, by naemen voor Mardijck gebroocken, nae dat hy de Spaensche verschrickelijcke Vloot wederhouden, de selve aen de Kentische kust verstroyt, en andere daeden uytgereken heeft. In kracht en macht meestendeel minder, maer in dapperheyd, moed en bestaen, altoos meerder als de Vyanden, onverschrocken, onverwonen. Eyndelijck zijnde dese Staet met een Zee-oorlogh, buyten verwachtingh tegen Engeland ingewickelt, terwijl hy noch de vyanden noch sich selven spaert, het algemeene heerlijcks goed geheelijck toege-daen, door een loden koegel overwinnac gevelt is, en een treffelijck verlies en schrick den vyanden, de ontroerde Zee een grooter veyligheyd, en het Vaderland een groote droefheyd, over hem sich selven een onsterfelijcken roem toegebracht, en sich tot een seer edel voorbeeld van Zeewanschap, trouwe voor den Staet, voorsichtigheyd, dapperheyd, kloeckmoedigheyd en standvastigheyd voor de nakomelingen, gestelt en naergelaten heeft. Dien hebben de Heeren Staeten der Vereenighde Nederlanden dese Gedenck-teeckenen, ter oorsaeck van sijn groote verdiensten opgerecht.

Wat sijn sachtmoedigheyd en stillen ommeganck met sijn volck, als mede sijn andere deughden aengaet, daer van weeten sijn bekende meer te sprecken, als wy te schrijven, wy laten hem in sijn rust, en sijn gedachtenis in alle goede harten, en het gevolg van dese bloedigen oorlogh, namentlijck een korte en slechte vrede aen de geschichten.

JACOB van WASSENAER.
Heer van Obdam
L^e Admirael van Hollandt et .
Ridder van den Oliphant

JACOB VAN WASSERVAER
Heer van Oudam
1714 - 1784

't L E E V E N en D A D E N

V A N

JACOB van WASSENAER,
*Heer van Obdam,*L^t. Admirael van Holland &c.

Met den aenvangh en een wijdloopigh ver-
volgh van den tweeden en darden En-
gelschen Oorlogh.

I N H O U D.

G Eboorte en oeffeningh van Obdam. Wordt L^t. Admirael.
Naar het Noorden gesonden. Sijn last. Oosterse saec-
ken. Poolse saecken desperaet. Van Beuningen, Ame-
rongen en Viersen naer Deenmarcken geschickt. Hun reyse.
Aenkomst tot Rotschild. Wijse van hun onthalinge. Worden op-
ghebaelt. Hun voorstellingen. Gesantschap naer Pruyssen.
Hun aenkomst. Valsch gerucht. De Heer van Obdam naer
Dantsick gesonden. Tractaet van den Staet met Dantzick.
Vertreck van Obdam van Dantsick. Sijn rapport. Obdam
Ridder van den Olyfant. Sweedsche en Deenschen oorlogh.
Secours en Instructie voor Obdam. Lijste van de Hollandse
vloot. Aenkomst in Deenmarcken. Zee-slagh in de Zondt.
Verscheydene berichten daer van. Engelschen Oorlogh en oor-
saecken van dien. Wederzijdsche klachten. Placcaeten van
het Hof tegen de aenplackers van de Obligatie van den Hartog

van Jorck. Verklaeringh van die van Zeelandt daer over. Nieuwe Questien. 's Konincks Brief aen de Staet. Klachten van de West-Indische Compagnie over den Engelschen handel in Guinea. Versoek van de Engelschen aen het Parlement. Waerschouwvingen in Hollandt aen de Scheepen gedaen. Beden-dagh. Douwninghs vertreck. Bericht van de Engelsche toerustinghe. Vertreck van den Gesant Goch naer Engelandt. Sijn aenkomst en aenspraeck by den Koninck. Klacht over Holmes en den handel in Guinea. Schrijven van den Staet. Antwoordt van den Koninck. Douwningh weder in den Haegh. Antwoord aen hem gedaen. Engelsche Equipagie. Lijste van de Engelsche vloot. Van de Hollandsche vloot. Schrijven van den Staet daer over. Verklaringh des Konincks. Ruyters tocht naer Guinea. Beslagh der Nederlandtsche Scheepen in Engelandt. Hollandtsche Scheepen van de Engelschen genomen. Declaratie van den Koninck daer over. Verklaringh van den Staet. Brief van Capiteyn van Meeuwen. Verklaringh van de Staet gedaen. Declaratie van Engelandt. 't Schip Londen verbrandt. Engelsche vloot in Zee, maer door storm be-loopen, keert weder naer Engelandt. Nederlandtsche vloot in Zee. Lijste daer van. Brief van den Admirael Obdam. Lijste van de Engelsche vloot. Wjdtloopigh verhael van de Zeeslagh van den 13. Juny 1665. De Admirael Obdam springht met sijn Schip. Brief van Cornelis Tromp. Engelsch verhael van desen Zeeslagh. Nederlands verhael daer van.

Geboorte
en oeffe-
ningh van
Obdam.

DE Geboorte van desen Edelen Heer, als van de Ridderlijcke Stam der Wassenaren, is by ons genoegh bekend, en sijn opvoedingh is verre van sijn laetste oeffeningh geweest, als die een Oorloghs Man te Lande gebooren en gequeeckt, en een Soldaet ter Zee gestorven is, en dat een dood, die noch noyt Hollandts Zeevooght te beurt ge-

vallen is, de welke vol verschrickingh hem evenwel niet heeft kunnen verschrieken; en soo verwonderlijck by sijne vyanden, als beklaeghlijck voor sijne vrienden is gheweest. Sijn Oorloghs daeden te lande zijn buyten ons besteck, het zy genoegh geseht, dat hy, onder andere Oorloghs bedieninghen, Gouverneur van de stercke Vestinghe Heusden was, wanneer hy op den 21. September, in het Jaer des Heeren.

Word Lt. ren 1653, in de plaets van den Man-
Admiraal. haften Tromp, tot Lieutenant Admi-
rael, naer lange deliberatien verkooren
wierdt.

In het Jaer 1655, kreegh hy ordere
sich op het spoedighste naer de Sondt,
en sich aldaer by de aenzijnde Schee-
pen te vervoegeu, alsoo de Staet oorde-
deelde, aengehen de onlust van de Dee-
nen, datter een Vloot, immers *ad ostentationem*,
noodigh was, sijn ordere
sijn last. lagh, dat hy in het strijcken en reveren-
tie te bewijsen, sich sou draegen naer
behooren; dat is cederen aen de Kon-
nincklijke Vlagge, en sich in allesci-
viel aen stellen. In de Sondt of daer
omtrent gekomen zijnde, sou hy daer
van notificatie aen den Koninck doen,
en met des selfs permissie sich setten op
een bequame plaets: daer nae haer
Hoogh Mog: vordere last afwachten.
Ingevalle de Koopvaerdye Scheepen
van desen Staet in de Oost-Zee getur-
beert, gemolesteert of gedepredeert
wierden, soude hy de selve te hulp kom-
men, redderen en beschermen, de Ag-
gressieurs aentaften en vernielen; doch
desse Commissie is daer na een weynigh
versacht.

De oorfaeck en gelegentheyte van dese
aentocht, was de Oorlogh van de Swe-
den in Poolen, en het incommoderen
en bekommeren van den Oosterschen
handel, die men oordeelde de Moeder
van alle andere Negotien te zijn. Men
klaeghde dat de Sweden tot Riga, den
Tol op sommighe Waeren, en onder
anderen op Waeghenschot verhooght
hadden, van anderhalf, tot op een en
twintigh Rijcksaelders, daer hun ey-
gene Onderdaenen van verschoont ble-
ven, en de vreemden, de Hollanders
voornamentlijck, mede belast wierden;
invoegen dat, daer binnen weynigh Ja-
ren wel hondert en tseventig Scheepen,
uyt Hollandt derwaerts waeren gevae-
ren, dat ghetal tot op vier vermindert

was. Dat de Sweden het selfde in Pruyf-
sen mede sochten te practiseren, alles
tot het uyerste verderf van Hollandt.

De Poolse faecken, liepen oock ge-
heel wanhoopigh, de Koninck van
Poolen hadt sich tot Oppelen ghereti-
reert, in voeghen, gelijk de Gesant
van den Keurvorst van Brandenburg
seyde: *Nec Rex in Regno, nec Regnum in Rege*;
Noch Koninck in het Rijck,
noch het Rijck in den Koninck was;
onderdies was geseyde Keurvorst mede
den loop van het Oorloghs geluck ge-
volght, en was met Sweden verdrae-
gen, waer over van dese Staet, teghen
den Heer Weyman geexpostuleert, en
tot herstellingh der genootene pennin-
gen aengehouden wierdt. De Heeren
van Beuningen, van Amerongen en
Vierfen, wierden ondertusschen als
Ambassadeurs naer Deenmarcken ge-
sonden, om de Belangen van dese Staet
met die Kroon te bestellen: hun In-
structie was, gelijk te sien is *Aytzema*
3. Deel pag. 1245.

Poolse
faecken
desperaet.

Van Be-
ningen,
Ameron-
gen en
Vierfen
naer Deen-
marcken
geschickte.

Sy naemen hun affcheydt ter Vergae-
deringh op den sesden van Loumaend,
en quamen op den 25. tot Hamburg,
wordende onderwegen van wegen den
Heer Bisschop van Munster, en den
Graeve van Oldenburgh, in hun respec-
tive en belangende districten en heer-
schappyn behoorlijck onthaelt. De
Overigheyte van Bremen ontfingh hen
op het uyerste van hunne landpalen,
en wierden met het los branden van het
geschut en musquetten inghaelt.

Hun rey-
se.

Eyndelijck tot Rotschild op den 12.
van Sprockel aengekomen zijnde, be-
vandt sich de Resident de Vries by hen
lieden, die hen te kennen gaf, op wat
wijse sy Heeren Gesanten souden wer-
den inghaelt, naementlijck dat de sel-
ve, door een van de Rijcks-Raeden,
en den Heer Hof Marschalck, verseld
met een groot getal Edellieden, en Hof-
Jonckeren, door vijf Karossen van den

Aenkomst
tot Rots-
schild.

Wijse van
hun ont-
haelingh.

Koninck, oock van die van den Rijcks Hofmeester, de Cancellieren, van den Heer Axel Urup, die alstoen alleenigh van de Rijcksraeden tot Coppenhaven was, en van die van verscheydene andere Heeren, tot achtiën in het getal, gevolght, een half uer gaens buyten de Stadt ontmoet en ontfanghen souden worden.

De Heer Graeve de Ribelledo, die als toen aldaer van wegen de Kroon van Spangien resideerde, hadt hen sijn Carosse, wel anderhalf mijs buyten de Stadt tegengefonden; en hen door twee van sijn Hof-Edelen, die met de selve Caros gingen, seer beleefdelijck laeten Complimenteerē. De gemelde Heer Axel Urup, en de Heer Hof-Marschalck, sijn de Ambassadeurs met de andere gefeyde Karossen, niet dan aen de Poort van de Voorstadt ontmoet, alwaer afgetreden zijnde, sy hen van wegen sijn Konincklijke Majesteyt seer beleefdelijck verwelckomt hebben; met verschooningē, dat sy hen niet verder te gemoet waren gereden, alsoo die geene die sy, om bericht van haer Excell. aenkomst hadden uytghefonden, hun tijdt niet wel hadden waergenomen, seggende meermaels, de ordere van sijn Majesteyt te sijn, hen een half uere, buyten de Stadt te ontmoetten, toonende leetwesen van dat de ordere van sijn Majesteyt niet besettelijcker naer gekomen was.

Uyt de Lijf-karosse van den Koninck, sijn de Heeren Gesanten, in een Logement en verblijf, dat met des Konincks meubelen en toefel behangen en verciert was, afgetreden; alwaer sy den eersten maeltijdt door boven genoemde Heeren, en voorts van maeltijdt tot maeltijdt door andere Heeren, die omtrent de bestieringh en handeligh van saecken waren, van wegen sijn Majesteyt, met alle hun gevolgh, statelijck onthaelt, en door een goedt

aental van sijn Majesteyts Edellieden, Hellebaerdiers en Lacquayen opgepaft sijn geworden. De Resident van Sweden, liet hen door een van sijn Huysdienaren begroeten, andere Ministers en Bedienden, waeren daer als toen niet aen het Hof. De Heer Axel Urup, verselschapt met eenige Edelluyden en Hof-Jonckers, had de bestellingh hen ter aenspraeck op te haelen; hy haelde hen af, met dry Carossen van sijn Majesteyt, onder de welcke des selfs Lijf-Karosse was, alle met ses Paerden, gevende hen soo in het uytgaen als inkomsten den voorrangh. De Edellieden uyt de andere Karossen, aen de buyten poort van het Hof afgetreden zijnde, wierden de Ambassadeuren, in de vijf Karossen tot aen de binnen deure opghevoerd; en aldaer door den Heer Hof-Marschalck, vergheselschapt met een goed getal Edellieden, ontfangen; en door den selven Heer Rijcks-Raed en den Maerschalck, tot in de Zaelc, alwaer sy ter aenspraeck souden komen; geleydt. Sy vonden sijn Majesteyt aen het eynde der selver staen, bloots hoofts, op een groot Turcks Tapijt, vlack op de vloer gespreydt, omtrent dry of vier schreeden van een armstoel, staende ter rechterhandt van sijn Majesteyt; en weynigh ter zijden stonden een van de Hartoghen van Holsteyn Sonderborgh, en de Heeren Rijcks-Hofmeester, Cancellier en eene van de Rijcks-Raeden, en ter slinker en rechterhandt van sijn Majesteyt naer achteren, des selfs Secretarissen, en ten wederzijden van de mueren een groot getal groote Heeren. Voor het doen van haer eerste eerbiedigheydt, is de Koninck hen twee of dry treden te ghemoet gekomen; en heeft, altoos ongedeckt blijvende, dese hun Propositie gehoort:

Worden
opgehaelt.

*Doorl. en Grootmachtigste Koningh.*Hun voor-
stellingen.

DE Hoge ende Mogende Heeren Staeten Generael der Vereenighde Nederlanden, onse hooghst-gebiedende Heeren Commitenten hebben ons aen bevolen U Koninghlijke Majesteit met ghenegen Respecte te congratuleren over de bloeyende welltant waer inne de Rijken ende Landen van U Koninghlijke Majesteit, onder desselvs hooghwijse Regeeringhe haer tegenwoordigh bevinden, met toewenschinge dat de groote God de kloekmoedige ende voorsichtige raetslagen van u Coninghlijke Majesteit voort ende voort diermate geliefte te zegenen; dat de selve meer ende meer mogen gedyen tot beneficium van desselvs Onderdanen, tot onstraffelijke glorie van u Coninghlijke Majesteit, ende tot den gemeenen beste van de gheheele Christen wereldt, ende dat u Conincklijke Majesteit veele Jaeren in voorspoedige gefondtheit, de vruchten van het selve met volkomen vernoeginghe moge genieten.

Haer Ho. Mog. hebben ons daer nevens gelast u Conincklijke Majesteit te versekerren, dat gelijk als sy onder de middelen, waer op onder Godes zegen de gerustheyt ende het aensien van den Staet der Vereenighde Nederlanden is berustende, derbaer waerden dese volkomene Vriendtschap, welke 't haer geluck is te hebben met u Conincklijke Majesteit, dat sy alsoo met een sonderlinge sucht ende een onveranderlijke wille gedragen zijn, om van haer zyde toe te brengen ende te contribuieren alle het gene tot onderhoudinghe ende vergrootinge van de selve kan werden gerequireert.

Doorluchtigste ende Grootmachtigste Heer, hare Ho. Mog. ende der selver Voorfaeten in Regeeringe, hebben met u Conincklijke Majesteit onsterffelijke Voorouders ende Predecessours, altijd getracht goede Nabuurschap ende correspondentie te observeren, ende 't is haer niet qualijk gesuccedeert, maer de naeuwe vereeniginghe, de welke tegenwoordigh floreert tusschen beyde de Staten, is een gemeene advantage, welke blijkt gereserveert ghe-

weest te zijn tot de gelukkighe tijden van u Conincklijke Majesteit, ende is de selve op soo goede ende beflendige gronden onderbouwd, ende met sookrachtige banden van gemeensclap gevestight, dat wy reden hebben te voeren ende te verrouwen, dat de selve sal blijven soo lange het Rijk van Deenmarcken ende de Staet van haer Ho. Mog. genoemt sullen worden. De Nabuurschap, Conmerciën, gemeene Interesten, ende een ende de selve insichten ende ooghermercken, zijn gronden van dit heyllaem werck, ende in der daed tusschen u Conincklijke Majesteit ende haer Ho. Mog. soodanigh, dat sy in haer vervaten alle de redenen ende Respecten die konnen dienen om volkomen ende eeuwich te maecten een seer vertrouwde ende oprechte vriendtschap, het verbondt door het welke het selve is gevestight, is de naeuwe Alliantie, welke u Conincklijke Majesteit en haer Ho. Mog. hebben ghecontracteert, maer uytter geene daer op in verscheyden tijden tot gemeen vernoegen is gevolght, is eyndelijck ontsaen in de herten van haer Ho. Mog. soodanige respectueuse en brandende liefde, die sich door die gheele Staet ende alle de Ingesetenen van de selve extendeert tegens u Conincklijke Majesteit, ende in alle een soodanige standvastige genegenheyt totter welwesen van des selvs Rijken ende Landen, dat de selve alles surpasseert, ende dat wy met confidentie moghen roemen, dat tusschen twee Princken ende Staeten geen vaster confidentie, correspondentie, ende intelligentie kan zijn, als die haer Ho. Mog. met u Conincklijke Majesteit affeeteren te onderhouden ende te cultiveren.

Veele gewichtige saken met de wel overeen-komite, deliberatien, ende insichten eenpaerlijck nedergestelt, ende met onderlinghe nauwe vertrouwheydt verhandelt, konnen onder anderen tot onwederpreccelijke preuen in desen dienen, maer haer Ho. Mog. hebben geene dieper ter herten ingedruckt, als de aensienelickste, die sy van u Conincklijke Majesteit daer van genoten hebben, dewijle sy gaerne professie van danck-kenenisse doen, ende die niet liever als met u Conincklijke Majesteit.

Haer Ho. Mog. hebben ons daerom specialijk ghelast u Conincklijke Majesteit voor te draegen, dat haer Ho. Mog. aengenaemelijk gedencken, ende altijd sullen gedencken aen de trouwe ende couragie met de welke u Konincklijke Majesteit gelieft heeft haer voor de saeken van haer Ho. Mog. te verklaeren ten tijde als sy door haer Naegebueren voor weynigh Jaren in een scherpe Oorlogh waeren ghetrocken, ende het goede dat u Conincklijke Majesteit in soo hooghe conjuncture heeft gecontribueert, om de selve ten besten van haer Ho. Mog. ende de gemeene sacke van de Christenheyt te doen termineren. Wy sullen niet onversaen een subject van soo hooge importantie, naer sijn waerde uyt te breyden, ende kennende onse swackheyt, ons vernoegen moeten met in simpele woorden uyt te drucken de last die wy hebben, om u Conincklijke Majesteit daer over solemnelijk de oprechte sentimenten van haer Ho. Mog. danckgeneyght gemoedt te betuygen, en u Conincklijke Majesteit te verseecken, dat wy de selve met alle ware dadelijke preuven, soo veel in haer is, sullen uyt drucken, soo wanneer oyt de saeken van u Konincklijke Majesteit (dat sonder der selver naedeel zy) sulcks soude moghen desidereren met soodanige affectie ende trouwhertigheyt, die in't aensien van alle de werelddt sal blijcken, dat haer Ho. Mog. het wel ende qualijk vaeren van de Rijken ende Landen van u Conincklijke Majesteit, van het hare inseparabel achten.

Dier mate dan gemoedicht ende geaffectioncert zijnde, hebben haer Ho. Mog. ons afghesonden met noch besonderlijke last, om in dese ongerufte tijden, soo liet u Conincklijke Majesteit gevallen sal hebben, in het gemeen te beraedtslagen over middele ende wegen, welke tot beste van wederzyds Staten, ende van de gemeene Christenheyt soude konnen dienen, waer toe wy dan de gunste van naerder acces tot u Conincklijke Majesteit sullen versoecken, ende ghelieck wy absoluut bevel hebben daer inne te gaen met alle volkomen trouwhert, soo wenschten wy wel dat ons niet soo veel difficeerde als wel dat om onse groote saeken, tot contentement van u Co-

nincklijke Majesteit in alle andere deelen by te woonen.

Een saecke hoopen wy nochtans, dat door alle de selve defecten die in ons zijn, sal doordringen, ende u Coningl. Majesteit in alle onse handelingen bekent worden, namentlijk, dat hoewel veel waerdige ende ervarende subjecten by haer Ho. Mog. hadde konnen worden uytgekofen tot dit groote werck, dat wy nochtans in Zele voor de dienst van uwe Conincklijke Majesteit, in ootmoedighe respect ende eftime voor u Conincklijke Majesteits personen ende Hoogh-Princkelijck deughden niemant en wijcken, ende niet soo standvastigh ambieren, als instrumenten te moghen zijn, om de eeuwigh vaste vriendschap ende nauwe verbintenisse ende vereniginghe, welke tusschen u Conincklijke Majesteit, en en mijn Heeren de Staten, onse Hoogste gebiedende Heeren Commitenten is, te helpen cultiveren met alle trouwe gedienslighe Officien, soo dickmaels wy de eere ende 't geluck sullen hebben van occasie daer toe te vinden.

Wy waeren uyt ons selven daer toe ghe dragen, ende als Ministers van hare Hoogh Mog. op der selver ordres daer toe ghehouden; maer u Conincklijke Majesteit heeft ons metter overvloedigh aensienlijck onthael, 't welck wy op onse aenkomste aen dit Hof genoten hebben, in aensien van de Heeren onse Commitenten, daer toe noch particulierlijk geobligeert, dier mate dat wy door alle de respecten die ons gemoed ons overwonnen achten, om onse ootmoedige dienst aen u Conincklijke Majesteit voor altijd toe te eygenen.

Biddende dat u Conincklijke Majesteit haer daer van gelieve verseeckert te houden, ende de selve met genadige aengenaemheyt aen te nemen.

Wanneer dese geëyndicht was, heeft de Koninck door den Secretaris Lente, met veel bequaeme redenen, sijn antwoordt daer op ghedaen; betuygende dat hun komst hen seer aengenaem was, en hy aen de goede genegentheyt van haer Hoogh Mogende, tot onderlinge vriend-

viendſchap, geenſints twiſfelde, met eenige andere redenen meer, naer de welke ſy afgeveerdicht zijnde, wierden de Edellieden en het gevolg toegelaeten, ſijn Majesteit de handen te kuſſen. Sy wierden aenſtondts uyt de Zaele van den Koninck, op de ſelve wiſſe in die van de Koningin geleydt, dieſe vonden met den rugge een weynigh van een Taefel, mede op een Turckſch Tapijt te ſtaen, met veel hooge Vrouwen en Jonckvrouwen, en onder de ſelve de Princeſſe van Deenmarcken; en een Hartoginne van Holſteyn. Sy waeren oock ter aenſpraeck van den Prins, nu Koninck van Deenmarcken, dieſe vonden een braef welgemaect Prins, van omtrent de tien Jaren ouderdoms te zyn; gevende groote hoope van een Doorluchte geest, gelijk hy de Heeren Gefanten met een byſondere goede bevallijckheydt ontſingh. Ter ſelver tijdt wierden oock de Heeren Govert van Slingelandt, de Heer van Maesdam en de Heer de Hubert, naer Pruyſſen afgeveerdicht met hunne Inſtructie, ſiet *Aytzema 3. Deel pag. 1253*

Sy quamen op den 24. April binnen Dantzick, daerſe de tijdingh, die geheel Europa geabuſeert en bedroogen heeft, als dat de Koninck van Sweden geſlaegen en dood gebleven was, mede gevonden hebben, van al het welke de waerheyte en gevolgen elders verhandelt zyn. Maer in Deenmarcken liet Sweden ſeer werken, tot het oprechten van een nieuwe Viendſchap en Alliantie, doch de Koninck liet de Ambaſſadeurs van deſe Staet verſeeckeren, dat hy met Sweden, ſonder deſen Staet en Engelandt niet handelen ſou. De andere ſaecken, dit Rijk en deſen Staet aengaende, ſiet men elders. Onderdies wierdt dan van wegen deſen Staet, een Vloot van acht en veertig Scheepen naer Pruyſſen, onder den *Heer Obdam* ghe-

ſonden; nemende de ſelve ſeer in achttinghe, de Denunciatie van den Heer Reſident Appelboom, uyt den naem en van wegen den Koninck van Sweden ſijn Meester, aen hare Hoogh Mogende gedaen: *Van dat ſijn Konincklijke Majesteit van intentie en meningh ſou zyn, de Stadt Dantzick te blockeren en belegert te houden, met verſoek dat haer Hoogh Mogende, om de redenen en op de fondamenten, breder in de voorgeſchreven Memorie gededuceert, geduerende den tijd van de voorgeſchreven belegeringh, alle Navigatie en Commerce van de Onderdanen en Ingeſetenen deſer Vereenighde Provincien, op de ſelve Stadt ſouden willen doen ſuspendeeren, oock ſelfs letten de op het geene, waer toe die van de Regeeringh der Stadt Dantzick voornoemt, zedert eenigen tijdt herwaerts, by haer Hoogh Mog. hebben doen aenhouden, in gevolge van al het welke deſe toerustinghe geſchiedt, en dit naervolgende Traetaet met die van Dantzick geſlooten is.*

Kennelijck zy eenen yegelijk by deſen jegenwoordigen Inſtrumente, dat tuſſchen de Edele, Erentſte, Hooghgeleerde, Wiſſe, Voorſienige Heeren, de Heeren Wilhem van Linteloo, Heere tot Eza, ende Borchgrave; Johan de With, Raedt Penſionaris van Holland ende Weſt-Vrieſlandt, ende Horatius Knyp, alle Ordinaris Gedeputeerden ter Vergaederinghe van de Hoog Mog. Heeren Staten Generael der Vereenighde Nederlanden, van wegen de Provintien van Gelderlandt, Hollandt ende Vrieſlandt reſpective, als Gecommitteerden van hooghgemelte Heeren Staeten Generael ter eenre, ende den Edelen, Erentſteſten, Hooghgeleerden ende Voorſichtighe Heere, Heere Chriſtian Schroder, als Afgeſante van de Borgmeesteren ende Raedt der Stadt Dantzick ter andere zyde: om goede conſideration reciproquelyk is gepromitteert ende geſtipuleert, gelijk den gemelden Heer Afgeſante, in de naem ende op approbatie ofte ratificatie van de ghe-

De Heer van Obdam naer Dantzick ghesonden.

Traetaet van den Staet met Dantzick.

Gefandſchap naer Pruyſſen.

Hun aenkomſt.

Valſch gerucht.

dachte

dachte Heeren sijn Committenten beloofst, ende haer Hoogh Mog. verseeckert by desen: dat de Ingesetenen ende Onderdanen van de Hooghemelte Vereenighde Provincien met hunne Scheepen, Waeren, ofte Coopmanschappen op de meergemelte Stadt van Danick, ende de Riviere de Weyffel Navigerende ende Trafiquerende, in't inkomen ofte uytwaren, met geen Tollen, Licentien, Pont-gelden, hoe de selve oock genaemt mochten zijn, nu ofte naermaels, sullen worden beswaert, ofte belast ghelaten, verder als de eygen Ingesetenen, ofte oock eenigh ander de minste beswaerde Vreemdelingen (by soo verre t'eenigen tijden yemindt van de selve Vreemdelingen meer als de voorschreve eygen Ingesetenen mochte werden verschoont) jegenwoordigh belast zijn, of hier namaels beswaert blijven sullen; en dat oock de voorsz. Ingesetenen ende Onderdanen van de meelhooghhemelte Vereenighde Provincien over haer Persoonen, Scheepen, Waren en Coopmanschappen, voortaan niet verder ofte hooger sullen worden beswaert, als de selve tegenwoordigh beswaert zijn, sonder oock te gedoogen, dat aldaer nochte op eenige Rivieren ofte binnen wateren, door de welke de Waren ende Coopmanschappen op ofte van de voorsz. Stadt gevoert werden, te passeren moeten, 't sy binnen 't sy buyten haer Territorium, door yemant anders eenige nieuwe beswarenissen tegens't oude gebruyck geintroduceert ofte gegeven werden: belovende de meergemelte Heer Afgefante wyders't geene voorschreve is, niet alleenlijck by de meergemelte Heeren sijne Committenten, maer oock by den Koninck van Poolen, soo haest doenlijck is, te sullen doen Ratificieren Actum in's Graven-hage den 10. July, 1656. Ende in teecken der waerheyt, is desen met de gewoonlijcke Zegelen ende handteekens van de voornoemde Heeren Gecommitteerde ende Afgefante respectieve, gezegelt ende bevellight; was geteekent;

Wilhelm Linteloo, Joban de With, Horatius Knyf, Christiaen Schroder.

De vordere saecken van Pruyssen en Poolen, zijn in een ander werck, in het leven van den Koninck Carel Gustaf verhandelt.

Naer dat de *Heer van Obdam*, sich een geruymen tijd voor Dantick opgehouden, en de selve Stadt genoegsaem verseeckert hadt, is hy eyndelijck uyt ordere van den Staet, weder van daer vertrocken, hy wierdt door den Raeds-Heer Schrader en den Syndicus Fabricius uytgeleydt, en verfoecht een ontbijt op de Schants Wijxelmunde voor lief te nemen, het welke hem zijnde overdrongen, voer in een overdeckte Stadts Chaloupe derwaerts, en aldaer heerlijck onthaelt wesende, weder naer boort; en quam op den 13. October achter den Draker op ancker; en vorders van daer in Hollandt weder gekomen, dede sijn rapport ter Vergaderinge van haer Hoogh Mog. op den 17. November, roemende insonderheyt de beleeftheden soo in Pruyssen als in Deenmarcken, by hem ontfangen. Die van Dantick hadden hem vereert een silveren Lampet en Becken van ses hondert Rijckdaelders, en de Koninck van Deenmarcken met de Ridderlijke Ordere van den Olyfant.

Wanneer daer nae de Koninck van Sweden tegen die van Deenmarcken, sijn Wapenen wende, en soo ongevallijck voor de Deensche Kroon voortsette, van het welke mede breedt genoegh by de voornoemde gelegentheyt gehandelt is) is tusschen dese Majesteyt en desen Staet gemaect een Alliantie, zijnde te sien *Aytzema 4. Deel, pag. 100.*

Uyt kracht van dit Verbond; en ter oorfaeck van de wonderlijcken voortgynck der Sweedsche waepenen, hebben haer Hoogh Mog. eyndelijck tot een merckelijck onderitand voor de benaude Deensche Kroon beslooten; en aen den Heer Lt. Admirael *Obdam* dese Instructie gegeven:

Vertreck van *Obdam* van Dantick.

Sijn rapport.

Obdam Ridder van den Olyfant.

Sweedsche en Deenschen oorlogh.

I.

DE voornoemde Luytenant Admiraal sal voor eerst en voor al tot narichtinge dienen, dat de intentie en 't oogmerk van den Staet in de bovengheroerde expeditie is, de goede Inghesetenen ende Onderdanen van dese Vereenighde Nederlandische Provincien, ende voornamentlijk die geene die op de Oost-Zee zijn trafiqueerende, van alle overlaff te bevrijden, mitsgaders oock den Koninck van Denemarcken by te springen, ende te assisteren tegens 't geweld van den Koninck van Sweden, die de hoogstghemelden Koninck, ende 't Rijk Denemarcken onlanghs gantsch onverwacht overvallen, ende den Oorlog aengedaen heeft, in sulcker voegen ende met soodaenigen vigeur, als onder Godes zee ghen, tot volkomen afweeringh der voorschreve oppressie sal van nooden wesen.

II.

Ende sal hy Luytenant Admiraal ten dien sine sich met de Vloot van den Staet, bescheyden op het rendezvous onder 't Eylandt van der Schellingh, in alle diligentie begeven na den Orisont, ende derwaerts escoteren het secours uyt de Militie van desen Staet, tot assistentie van den Koninck ende de Kroone van Denemarcken als boven, ende specialijck tot ontfet van Copenhaghcn, ende Croonenburgh gedeftineert.

III.

Omtrent het Casteel van Croonenburgh gekomen wesende, sal hy 't voorschreve secours met de macht van sijn onderhebbende Vloot soodaenigh stijven ende appuyeren, dar aldaer een gedeelte van 't selve moge landen, ende in 't voorsz. Casteel geraecken, ingevalle sulcks, ende in voegen als 't selve met communicatie ende advijs van den Gouverneur of Commandeur der voorsz. plaetse goedgevonden sal worden.

IV.

Sal voorts het referrende ghedeelte van 't voorsz. secours, met het geene daer toe behoort, in gelijcker voegen trachten te doen komen binnen Copenhagen.

V.

Sal alle vlijt, ernst ende vigeur, nae Soldaet-ende Zeemanschap aenwenden, omme uyt handen van de Sweden te libereren

de Schepen, goederen ende personen van de Inghesetenen deser Vereenighde Nederlandische Provincien, die door de Vloot of Schepen van Oorloge van de hoogstgemelte Koninck aengehaelt zijn, ende opgehouden worden.

VI.

Sal ten sine in de voorgaende Artijkelen uytgedrukt, de Sweedsche Vloot, of eenigh gedeelte van dien, konnende aentrefsen, de selve vigoureuselijck aengrijpen, ende veroveren ofte vermeerteren is 't doemlijck, daer inne plegende soodanige couragie, voorsichtigheyt ende Soldaetschap, als naer geleghentheyt van saecken sal konnen geschieden, ende hem Luytenant Admiraal toevertrouwt wordt.

VII.

Sal voorts generalijck alle den genen die hem in de uytvoeringe van de voorsz. last, eenige tegenstandt, hinder ofte empeschement soude willen toebrengen, mede bejegenen in manieren als in 't voorgaende Artijckel breeder uytgedrukt staet.

VIII.

Sal het secours succederende, ende de Militie als vooren gelandt zijnde, met sijn onderhebbende Vloot in, ende omtrent den Orisont sich blijven onthouden, ende by alle occurrentien vigileren om te contribueren en by te brenghen, al 't geen tot verder afweeringe van de voorgeroerde oppressie sal konnen dienen, oock voornaementlijk met alle vlijt ende vigeur trachten te bevrijden soodaenige Schepen van de Inghesetenen van desen Staet, als by de Sweden vernieffert soudcn moghen zijn, en voorts naer vermogen beletten dat geen verder onghemacken aen de trafiqueerende Inghesetenen deser Landen toegebracht werden; sullende oock ten dien sine vermogen, op ontfangen kondschappen, ende de gelegentheyt sulcks vereyschende, eenigh Schepen te detacheren, om alle gedreyghde onheylen te helpen prevenireren.

IX.

Ende ingevalle, ('t geen Godt verhoede) voor de aenkomste van de gemelde Luytenant Admiraal, de Stadt van Copenhagen ende 't Slot Kroonenburgh door de Wapenen van Sweden mochten wesen vernie-

stert, ende geincorporeert, sal hy Luytenant Admiraal in sulcken cas sich met sijne onderhebbende Vloot omtrent de Rijcken van Denemarcken ende Noorweghen onthouden op foodanige plaetse, als hy met ghe-noeghsame seeckerhey van de selve Vloot sal oordeelen tot bereyckinge van den Staet, wat in de voorgaende achtste Artijckel de bequaemste te wesen, ende vorders afwach-ten denaerdere ordres van haer Ho. Mog.

X.

De gemelde Luytenant Admiraal sal sich na 't geene voorz. staet, reguleren ende ge-dragen, sonder nochtans sich naer de letter te binden aen de ordere, ende het beleydt hem daer by geprescribeert, maer sich dien-aengaende, naer ontfangene konthschappen ende naer occurrentien van saecken fooda-nigh ageren, als hy tot uytwerckinge van de boven ge-expressseerde haer Hoogh Mog. intentie sal oordeelen meest dienstigh te wesen, voornamentlijk oock daer omtrent in behoorlijke achtginge nemende de confide-ratien ende 't goedvinden van de hooghge-melde Koninck van Denemarcken, die hy soo haest doenlijck, van sijne aenkomste omtrent des selfs Rijcken, ende van de oor-saecken van dien, op de bequaemste wijze sal adverteren, ende voorts van tijd tot tijd met sijne Majesteit, ofte des selfs hooghe Minilters, ten besten corresponderen.

XI.

Den meergemelde Luytenant Admiraal, sal geduerende dese reyse, forge hebben te dragen, dat de Schepen onder sijn Vlagge gehorende, in conformité van de respect-ive Tractaten, behoudens het respect van desen Staet, oock met alle respect, vriend-schap ende courtoisie bejegenen de Opper-hoofden ende Commandanten van andere Armades of Esquadrans, toebehoorende aen Koningen, Republiken, Princen, ofte Potentaten, met dese Staet in Alliancie, Vre-de ofte Vriendtschap zijnde, sonder nocht-ans aen de selve yetwes te defereren, 't geen contrarie dese Instructie mochte wesen, veel min eenighe Commandementen te ontfan-gen, of de Schepen van de Vloot te laten visiteren, ofte volck daer uyt te lichten, ofte hun te laten afschrieken van 't geen tot haer devoir ende plicht is behorende, maer die

sulcks souden willen verghen ofte afdwin-gen, soo redenen geen plaets hebben, af-wijzen, ende bejegenen met foodaenighe macht ende middelen, als ghereeft, ende voorhanden sullen zijn, belastende een yder sich daer in naer behooren, volgens Soldaet ende Zeemanschap, te quijten.

XII.

Of geduerende dese reyse yemant van de Opperhoofden (des Godt verhoede) in Mi-litaire actie, ofte door natuerlijke sieckte quame te overlijden, sal de naestvolghende provisionelick in de plaetse succederen, en-de de Luytenants op de respective Schepen by afslijvighey van hare Capiteynen, by den meergemelde Luytenant Admiraal werden ghequalificeert, ten ware hy merckelijke redenen ter contrarie hadde, het welke oock plaetse hebben sal, in cas eenige Ca-piteynen ofte andere Officieren, over quade comportementen, door den Krijghs-Raed mochten werden gecasseert, ofte van hare dienst vervallen.

XIII.

Den meergemelde Luytenant Admiraal sal van alle voorvallende saecken pertinent Journael houden, ende by alle occasien ad-vertentien geven aen haer Ho. Mog. ende de respective Collegien ter Admiraliteyt, om te dienen naer behooren.

XIV.

Eyndelijck sal den meergemelde Luyte-nant Admiraal op alle andere saecken, daer van dese Instructie niet meldt, ende nocht-ans souden konnen voorvallen, met sijnen Krijghsraedt delibereren, ende resolveren sulcks als de selve ten meesten dienste van den Lande, naer Soldaet- ende Zeeman-schap bevinden sullen te behooren.

Aldus gedaen ende geresolveert ter Ver-gaedinghe van de hooghgemelte Heeren Staten Generael in den Hage, den veertien-den September seltien hondert acht en vijf-tigh.

De Scheepen van sijn Vloot waeren dese:

Schepen uyt de Mase:

HEer Lieut. Admir. van Ob-
dam op 't Schip de Een-
dracht, gemonteert met 250 75 72 Vloet-
Schout

Lijste v
de Hol-
de. Sd. St. land-
sche Vloet.

Schout by nacht Verhaef, 't Fre-			
gat Rotterdam,	80	20	52
Capit. de Liefde, op Dordrecht,	130	30	40
Capit. van Nes, op Rotterdam,	130	30	40

Schepen van Amsterdam.

C Ommandeur Evert Anto-			
nifz. de Lantman.	130	30	40
Dirck Kryne Verveen, de Son, Idem			
Jan van Campen, Halve Maen, Idem			
Paulus Sonck, Duyvenvoorde, Idem			
Dirck Bogaert, Westvrieland,	104		28
Joris Colery, Stavoren,	151		40
Waerdenburg, 't Fregat Deu-			
tecom,	74		24

Stads Schepen van Amsterdam.

S Ybrand Mol, de Waegh,	140		40
Willem Jan Stoffelsz de Boge, Idem			

Uyt West-Vrielandt, ofte 't Noorder Quartier.

S Lord,	de Caleb,	125	40
Het Jong Hoen, de Jonge			
Prins,		110	30
De Groot,	Alckmaer,	120	26
Houttuyn,	Medenblick,	120	37
De Boer,	Jupiter,	120	32
Gerrit Femsz. d'Eendracht,		120	31
Backer,	Hollandia,	125	38
Rens,	Vergulde Leeuw, Idem		
Claes Arensz. de Monick,		105	26

Schepen van West-Vrielandt, &c.

V Ice-Admiraal, Pieter Florisz.			
Josua,	150		50
Claes Allertsz. 't Fregat Hoorn,	100		28
Pomp, Enchuyfer Maeght,	115		32
Sampson, Monickedam,	105		32
Hes of Valenhen, 't Kasteel			
Medenblick,	95		28

Uyt de Mase.

V Ice Adm. de Wit, Brederode	220	50	59
Boshuyfen, Princesse Louisa,	120		31
Haeckswant, Hollandia,	200		62
De Haes, Gelderlandt,	120		32
Van Bancken, de Briel,	130		40
Wijnbergen, Delf, Idem			
Geelekamp, Groeningen,	120		36
Bruynsvelt, Breda,	95		28
Stellingwerf, Albertina,	130		36

Schepen uyt Zeelandt.

C Ornelis Evertzoon.			
Adriaen Banckaert.			
Jan Duym.			
Jan Krijnsz.			

Beneffens dese Oorlogh Schepen zijnder noch geweest ses Fluyt-Schepen met Soldaten, Vivres en Ammunition, te weten, de Parel, Medea, Fruytboom, Haen, Judith, en de Liefde.

Item, noch vier Branders en ses Galioten.

Ende noch boven dien waren by de vloot acht en twintigh soo Galio's als Fluyten, gelaeden met Haringh, Wijnen, Uyen of Ajuyn, Wortelen, en allerhande Vivres.

Met dese Instructie en tot dese Vloot begaf sich de Lt. Admiraal uyt den Haeghe naer Amsteldam, en komt op den neghen en twintighsten van November, onder de Vyer-boet van Schagen; hadt wel eenighe maelen getracht het Cattegat te passeeren; maer konde vermits de stercke uytgaende stroom, niet vorderen. Ten laetsten komt hy in het gesicht van Kroonenburgh, dat nu albereeds door de Sweedsche wapenen vermeetert was. Hy lagh aldaer eenige daegen op ancker, wachtende naer een bequaeme wind; die des Vrydaeghs den achtsten van November, Nieuwenstijl, uyt den noorden waeijende, hem dede besluyten onder zeyl te gaen, en de Sweedsche Vloot te gaen vinden, gelijk sy malkander ceerlangh ontmoeten. Van dit gevecht hebben wy oock elders gesprooken, echter stellen wy de bysondere berichten hier by, die van den Koninck aen sijn Bedienäers luydt aldus:

Carel Gustaef, &c. &c. &c.

O Nse gunste en genadige affectie met Godt Almachtigh, Getrouwe Mannen en Afgefanten, ghelijck wy U te vooren te kennen gegeven hebben, hoe dat een machtige vyandlijke Vloote hier aengekomen was, ende in 't gesicht van dese

Aenkomst in Deenmarcken.

Zee slag in de Zonde

Verscheydene berichten daer van.

Vestinge des selfs Ancker hadde geworpen; Soo is 't zedert gebeurt dat gemelde Vloote eergillteren, zijnde geweest dan negen en twintighsten deses ouden stijl, sonder de minste aenmeldinge te doen van sijne aankomste, of ons op onse loofse met eenigh antwoord te honoreren, sijn Ancker ghe-licht, ende sonder saluatie of eenigh respect te toonen aen die aen wederzyden leggende Vestingen, sijn desseyen voortgeset heeft, stellende sijnen cours directe op onse Vloote aen, die sich van gelijcken in postuyr stelde, de andere soodanigh 'excipieren als de noodtdrust ende gelegentheyit scheenen te vereytschen. Dat de Hollanders effen dien dagh resolutie ghenomen hebben op onse Vloote aen te gaen, ende haer door de Sondt te dungen, zyn sy voornamentlijk daer door gepsuadeert, om datse dan een sonderlinge advantage bequamen van weer en windt, die sich gantsch en geheelijck tot haer faueur voeghde, soo datse daer mede soo veel te beter konden hare Esquadres in goede ordre aen voeren, ende haeraen de zyden keeren om te schieten, als oock elckander behoorlijk secunderen. Tegens dese hare advantage heeft onse Vloot een contrarie windt gchad, soo dat de Esquadres hebben noch in soodanighe ordre konnen gaen, als sy geordineert waeren, nochte oock elckander soo bequamelijck ende met die ordere secunderen, als sy ordere hadden te doen, hebbende tegens den vyand moeten op laveren. Waer door geschied is, dat de Rijcks-Admirael in de rencontre, die hy met groote resolutie ondernam, sijn dapperre intentie niet en konde bereycken, vermits dat wanneer hy op de Vyandt avancerde, soo haest en tijdgich niet konde gefuccurreert ende gevolghit worden van die geene die in de selve Esquadre waren, ende daer toe waeren gheordineert, dewijle sy haer, met laveren tegens de contrarie wind, mosten behelpen; Alsoo dat hy, werdende van veele te gelijk beschooten, reddeloos ende lam is geworden, ende alsoo genoodfaeckt sich aen de kant te begeven, om sijn Schip te repareren, 't welck hem evenwel soo veel op houde, dat hy niet meer totte Combat komen konde. By dit des Rijcks-Admirael's avanceren op den Vyandt, en dat

de andere die by hem geordineert waeren; soo haest niet konden volghen, is de Heer Bielckenstern met sijn Schip daer gheavanceert: op hem is den Hollandtschen Vice-Admirael aengekomen, ende heeft Bielckenstern hem dan soo ontfangen, datse datelijck alle beyde aen een zijde raecten, alwaer sy soodanigh disputeerden, dat Bielckenstern, Witte Wittenfz. overmachtigde, maer daer by oock selfs soo beschooten, dat oock sijn Schip reparatie van nooden hadde, en konde niet verders in de Combat treden. Van ghelijcken is oock den Admirael Gerdtson, soo wel selfs als mede sijn Schip, stracks in den beginne soodanigh getraecteert, dat hy van gelijcken genoodfaeckt was hem wederom te repareren. Door dese accidenten ende ongelucken is 't gebeurt, dat dese drie Capitale Schepen niet en hebben konnen, volghens hare dapperre intentie ende resolutie, 't ghevecht tot den eynde toe by woenen, met haer een weynigh nae den aenvang van de Combat aen kant moettende be-geven en sich te repareren. Alhoewel nu onse Vloote dese onghelucken datelijck in den beginne hadde, ende den Vyandt soodanighe advantages genoot als geseyd is, soo hebben niettemin de andere Schepen die de Bataille kenden by woenen, van gelijcken haer devoir soo dapperlijck waer genomen, ende een yegelijck soo mannelijck ende met soo groote ende bestandige couragie ghevochten, dat alle in 't ghemeen, ende een yeder in 't bysonder hebben een sonderlinge roem behaelt ende verworven. Ende hoewel men judiceren kan, dat een soo resolute en scherp gevecht, niet en heeft konnen sonder schaede afloopen, soo hebben wy evenwel Godt te danken, die ons en onse Vloote soodanighe bystandt heeft ghedaen, dat de schaede niet te groot gheworden is, maer die, na alle vermoeden, den vyand selfs laten overkomen, die de vaste resolutie siende van onse manschap, niet alleen gedeclineert ende ghevrees heeft met onse enteren, maer oock van de plaets moeten wijcken, ende lijden dat onse Vloot hem dapper vervolght ende beschooten heeft. Wy hadden hem oock verder konnen laeten vervolghen, by aldien wy met de Hollandtsche Vloot alleen te doen hadden gehad;

Maer alsoo wy kondtschap hadden dat negen a thien versche Schepen van Copenhagen quamen de Hollanders tot hulpe, hebben wy goedt gevonden onse Vloote te rocceren. Het verlies aen wederzyden aengaende, soo is die foodanigh, dat behalven dat Bielckenstern overmachtighe ende veroverde den Vice Admiraal de Witte, die dadelijck daer na van sijne questuren gestorven is, nevens sijn Schip Brederode, voerende in de tseftigh Stucken, soo zijn van des vyands zyde noch vier, ten deele gesoncken, ten deele verbrandt; soo dat ten minsten vijf, soo niet na vermoeden meer, van de vyands zyde zijn geruineert ende verlooren, ende andere merkelijck beschaedight. Het Admiraels Schip van *Obdam* heeft men oock konnen sien dat foodanigh toegericht was, dat het door de onse vervolght wordende, verders geen schooten konde doen, maer heeft de Stuck-poorten laten toe vallen. Daer teghens desireren of missen wy van onse Vloote alleen twee, als de Morgensterre, die men meynt datse gesoncken is, en 't andere den Pellicaen, 't welck wy meynen dat door de Vyand mede genomen is, doch hebben daer van al noch geen sekerheydt, maer mocht wel zijn dat het anders vergaen is, of, gelijk enige sustinieren verbrandt, zijnde twemaal van den vyandt genomen geweest, en door de onse weder genomen. De overige Schepen, hebbende een hart gevecht utgestaen, soo en kan anders niet zijn, of sy moeten hier en daer eenighsints zijn beschadight, maer evenwel soo, dat het met den eersten wort verhoopt gerepareert te konnen werden, dewijle gemelte onse Vloote, vermits Godes assistentie, ende de dapperheyte en mannelijckheyte van onse Zee-luyden, ende daer by gevoeghe Soldaten, onder de advantage die de Vyandt daer op hadde, soo wel bewaert ende gedefendeert is, datse de vyant uyt de plaets heeft konnen stooten, ende hem vervolgen; was gedateert Kronenburg den laetsten October, Ouden stijl.

Een ander Sweedts bericht was van desen inhoudt.

Den drie en twintighsten October

ouden stijl, quamen de Hollanders met haer Vloote omtrent Krul aen, alsoo de selve wegens contrarie windt, niet wyder konden komen, ende leyde sich achter 't Land by Zeelandtten ancker, alwaer men se oock aenstonds in 't ghesichte kreegh. De volgende dagh gingen weder een mijle voort, ende bleven aldaer de vijf, ses, seven ende acht en twintighsten stille leggen: maer den negen en twintighsten lichteden sy haer ancker, ende gingen 's morgens vroegh met een noordlijcke windt in de Zond, ende vermeynden met een doorstaende windt door, ende het Slot Kronenburg voor by te zeylen: doch als sy omtrent ten acht ueren wilden voor by gaen, wierden sy van 't selve Slot met geschut tamelijck gegroet, ende daer nae oock van onse Vloote. Wanneer sy wat begonden aen te naerderen, is onse Rijcks-Admiraal, Heer Graef Wrangel, dadelijck op haer los gegaen, ende eerstelijck met de Hollandische Admiraal *Obdam* trefte, heeft oock den selve willen enteren, die sich nochtans seer daer voor heeft soecken te wachten, ende van dertien Schepen gesecondeert wierde, soo dat hy sich weder eenighsints te rugh heeft moeten setten, deden hem geen bysondere schade, als werde sijn Cajuyt seer doorschooten, ende sijn zeylen alenthalven doorboordt, ende dewijl de windt haer seer favorabel was, soo gingen sy met alle macht ende yver voort, ende de onse te ghelijck met haer, als doen het dan oock tot een hart en scherp gevecht is gekomen, ende van wederzijds soo heftigh ende onophoudelijck geschooten geworden dat 'et niet te seggen is; de Hollanders wachten sich seer voor 't enteren, ende lieten haer noyt sona komen: doen raecte het eyndelijck de Vice Admiraal Wittens, op welke de Vice Admiraal Bielckenstern losginge, ende nae seer hart schieten hem aen boort geleydt, ende alsoo vermee-

stert heeft, den selven hadde vijf Compagnien Hollantsche geworvene knechten op, die meerendeels neder gemaect ende gevangen wierden, nevens de gemelde Vice-Admiraal, de welke doodelijk verwondt zijnde, noch den selven dagh is overleden: dit soo seer geschooten Schip hadde men geern nae Kronenburgh gehadt, maer is onderwegen gesoncken, gelijk oock noch drie andere, ende gheraecten vier in brand: van de onse wierden gelijkmatigh verscheyden beschadight, en quam een gheel Schip in brand: wat eygentlijk is gebleven, kan men alnoch niet weten: dit gevecht duyrde vier geheele uren.

Van onse zijde wierdt het op dese wijze verhaelt:

Hoogh Mogende Heeren;

MYne Heeren, ick hoope u Ho. Mog. sullen mijn schrijven van den acht en twintighsten October, leggende ten Ancker, ten vier-boedt van Schagen omtrent zuydt van ons, ontfanghen hebben; Sedert hebben wy tot den achtsten deser leggen martelen, aler wy de windt goed hebben gekregen, om den Orizont te konnen passeeren, als wannere de wint noordelijk wacyende, wy met het lumieren van den dagh onder tzeyl zijn gegaen: Soo haest de Sweden ons in't gesicht kregen, gingense mede onder zeyl ende sochten ons de Loef af te krijzen, 't welck haer in't begin miste; De Kasteelen schooten van wederzijden, doch deden geen quaed, de Vice Admiraal de Witte hadde met sijn Esquadre de Avantgarde, ick de Baraille, ende den Vice Admiraal Pieter Florisz. de Arrierguarde. Tusschen negen ende tien uren raecten wy in't gevecht, ende duerde mijns oordeels, vijf a ses uren; maer vry wat scherp, insonderheyt voor ons, die omtrent twee uren moederlijk alleen onder de Sweedse Capitaelste Schepen lagen, en hadden al ons want in stucken, onse zeylen aen starden, tusschen de vijf en ses voeten water in ons Schip, de

brandt voor in de boegh, tusschen de tachtigh en tnegentigh dooden ende gequersten, mijn Luytenant met een deel van mijn volk in een Schip van acht en veertigh stucken, meest metale, die daer na met noch een ander, die oock aen ons boordt was, gesoncken is, en alle onse Schepen aen Ly van ons, soo wijdt als men met twe Gootelings schooren soude konnen beschieten; en soo leggende quamen de aldergrootste, die ons met haer selsen of acht Schepen seffens soude hebben konnen aen boort leggen, hadden sy gedorst, van tijdt tot tijdt op ons af, en gaven ons de hegh, daer wy haer oock soo weynigh in schuldigh bleven als mogelijk was, tot dat Godt alleen ons daer af hielp, ende weder onder onse Schepen seer desolaet gestelt quamen, ende bleven doen de Sweden ten loefwaert van ons legghen: Wy wierpen 't oock op zy, slopten soo veel doenlijk was onse schooten onder water, ende siende dat sy bleven leggen, ende niet op ons af quamen, soo liepen wy voort nae de Deensche Schepen, daer wy in't vallen van den avondt, even aen dese zyde van 't Eyland Ween by quamen, ende liepen met de selve tot by het eynde van 't Bosch, daer wy 't ancker lieten vallen, ende over nacht ende dagh arbeeyden om weder klaer te maken. Wy hebben de Vice-Admiraal Witte met sijn Schip verlooren, het welck ick seer regretereet, ende is buyten twijffel van de sijne verlaten geweest, gelijk ick oock was. Doen het gevecht begoest, waren wy geen worp weeghs van een, ende sochten yder een van de grootste aen boordt te legghen, maer ontleyden 't ons. De leste tijdinge die wy daer van hebben, is geweest, dat sy hem met tweevan de grootste aen boort lagen en tusschen haer beyde hadden, dat hy aen de grond van de kant van Zeeland geraeckte, en 't eene weer van hem af quam, en dat men sagh dat sijn Vlagge wierdt afgehaelt; en wordt gheseydt, dat hy daer nae met de Sweedt die by hem lagh, gesoncken is, of hy nu doot is weet ick niet, wil hoopen neen: Hy was een braef Soldaet, ende hadden de andere altemaal het sesde part willen uytstaen dat wy uytgestaen hebben, hou voortseecker dat niet een van de Sweeden, daer af soude gekomen zijn: Wie nu sijn

devoir

devoir gedaen heeft salick nader examine-
ren ; maer naer de dooden en gequetsten
die sommige opgegeven hebben datse heb-
ben, soo kan ick niet oordeelen datse heel
seer in de beerebijt gheweest zijn, ofte sy
moeten geluckiger zijn als wy niet geweest
zijn, die alreeds seven en dertigh dooden
hebben laten aen land brengen, ende vol-
gens het seggen van onsen Chirurgijn Ge-
nerael, noch wel hondert gequetsten, eer
meer als min hebben, waer onder veele die
armen en beenen af zijn, daer van veel zijn
sonder apparentie van leven: Sijn Majesteit
heeft laten segghen, dat de gequetsten aen
landt souden gebracht werden, datmense
wel soude versorgen, ende de dooden laten
begraven. De Vice Admiraal Pieter Florisz.
is oock gebleven met sijn Capiteyn, en
hebbe Capiteyn Gerrit Feme, als de oudste
Capiteyn van 't Collegie van West-Vrie-
slandt, en 't Noorder-quartier, op sijn Schip
gheset, alsoo 't Capitaellste naest het onse
van haer Hoogh Mog. Vloot is. Capiteyn
Bruynsvelt is mede doodt, en genoegsaem
al sijn volck, dien de Sweden geen quartier
wouden geven, doch 't Schip is by ons,
maer hebbe noch niemant van sijn overge-
bleven volck gesproocken, salder morphen
om senden: wy leggen dicht onder de Stad.
Van de Sweedsche Schepen zijnder drie ge-
nomen, daer onder een, daer een van Scha-
gen in 't Noorder-quartier Capiteyn op was.
Vijf heeft men der sien sincken, en dat met
den Vice Admiraal de Wit soude het sesde
zijn, een isser verbrand. Dit is 't dat wy wel
weten: hoe 't met de andere gestelt is, we-
ten wy noch niet: 't Ware te wenschen ge-
weest, dat wyse alle hadden kunnen verni-
nielen, 't welck met Godts wille, sonder
eenige swarigheden soude geschied hebben,
indien yder als hier vooren geseyd hebbe,
sijn devoir gedaen hadde. Waer mede ick
Godt Almachtigh bidde U Ed. Mog. Per-
soonen en Regeeringe met alle heyl te wil-
len overstorten. En verblijf soo lang ick le-
ve, &c. Geteekent J. van Wassenaer, in
's Lands Schip leggende voor anker ten eyn-
de van 't Bosch, den 9. November 1658.

't Geene wel het moderactste geacht
wierdt, was van desen inhoudt:

De Vice Admiraal de Wit, voor yut
met het eerste Esquadre, de *Heer van
Wassenaer*, Luytenant Admiraal met
het tweede in 't midden, ende den Vi-
ce-Admiraal Pieter Florisz. met het ach-
terste, 's morgens omtrent acht uren het
Ancker lichtende, raecten tusschen
negen ende thien uren, tusschen Kro-
nenburgh ende Elsenbosch, in 't ghe-
vecht. De Graef Wrangel, Sweedsche
Rijcks-Admiraal, gaf sich aen den *Heer
van Wassenaer*, die hem soo bejegende,
dat hy sich moeste wenden, ende yut
het gevecht begeven. De Sweedsche
Vice Admiraal Bielkenstern ende de Vi-
ce Admiraal de Wit raecten aen een:
Bielkenstern wierdt beter gescundeert
als de Wit, des selfs Schip soo doorbo-
rende dat het endlick sonck, en de Wit
self met veel andere doodt bleef, behal-
ven die gevangen wierden. De Heer
van Wassenaer (waer op het de Sweed-
sche meest ghemunt hadden) raecten
onder verscheyden Sweedsche Schee-
pen, daer van de Morgen-sterre, de
Jonas, ende noch een de principaelste
waeren; Hy was gantsch onpasselijck
van de Gicht: des onaengheien hielt
sich op een stoel voor de groote Mast,
omtrent elf uren was het heefste ghe-
vecht; ondertusschen dreef de stroom
ende de windt de Nederlandische Vloot
seer voort. Des *Heeren van Wassenaers*
Schip was het meest beschadighste van
alle. De Sweedsche Schepen, genaemt
de Rijcks-appel, de Pelicaen ende de
Fortuyn, wierden veroverd, ende tot
Copenhagen opgebracht. Het secours
van volck ende andersints, wierdt al-
daer ontscheept tot groote blijdschap
van sijn Majesteit van Denemarcken.
De Sweedsche hebben haer daer nae
geretireert nae de Haeven van Landts-
kroon, zijnde een diepte daer in eeni-
ghe hondert Schepen veyligh konden
leggen, rontom bewaert door droogh-
ten: hadde maer een gat; om 't welck

te stoppen, ende voor altijd de Sweedsche daer in te befluyten, of wel soo sy daer noch niet in waren, de selve achter Ween omloopende, de wegh af te snijden, verfochten de Deensche soo veel van de Nederlandtsche Vloot als bequaem waren. Thien atwaelf van de gereedste wierden gecommadeert te gaen met de Deensche, onder den Rijcks-Admiraal Bielke. De *Heer van Wassenaer* volghde met de rest. Maer de Sweedsche waeren alreede meest in Landskroon, uytghenomen drie, die voor Croonenburgh lagen, vijf wierden de wegh afgesneden, daer van haer de drie onder Elfenburgh retireerden, de twee liepen tegen de drooghde; 's nachts wierden weder vlot, en liepen na Landskroon. Aen den Noord-hoeck van Ween, lagh een groot Sweeds Schip masteloos aen landt, 't welck de *Heer van Wassenaer* liet in brandt steecken, verseeckerende, alsoo dat de Sweedsche hadden verlooren thien Schepen; soo genomen als ghebrandt en gefoncken, hoewel sy maer van twee wilden bekennen. Zijnde aldaer weynigh apparentie om yets meer uyt te rechten, keerde weder nae Copenhagen, laetende de Deensche Admiraal met de Deensche en Hollandtsche Vloot tusschen Ween ende Cronenburg. Weder op sijn schip voor Copenhagen komende, bevond dat sijn Volck hadde ghenomen een Sweeds Schip gemonteert met in de twintigh stucken, gelaeden met Planken, Teer, Yser; welck Schip meende dat de Sweedsche daer noch meester waren. Sy hadden oock aengehouden seecker Fluyt-schip, komende van Rigga, onder anderen inhebbende een Gefante van den Hartogh van Churlandt aen den Koninck van Sweden. Woensdagh den twaelfden gingh den *Heer van Wassenaer* aen landt. Donderdagh den derthienden wierdt eerst besocht door den Resident van Engellant, in het selve

huys met hem gelogeert, daer nae van de Keyserlicke ende Spaensche Ambassadeurs.

De *Heer van Wassenaer* adviseerde haer Ho. Mog. den seventienden uyt de Lijste der dooden ende gequeesten, die elck Capiteyn opgaven, te geblijken, datter veel waren die haer devoir niet hadden gedaen, ja hy verseeckerde dat 'er geen tien, ja geen acht waren, die seggen konden met waerheyt datse gevochten hadden. Ick sal het (schreef hy) scherp laten examineren; maer weet niet hoe ick dan suyvere genoegh sal vinden om een Krijghs-Raed te formieren, ende die qualick ghedaen hebben, te straffen. Voorts schreef dat een, die by de Sweden gevanghen geweest, en van Elfeneur was gekomen, wilde soo veel Eeden sweeren als hy hayren op het hoofd hadde, dat de Sweden vier en vijftigh Oorlogh Schepen, soo groot als kleyn, sterck waeren geweest. Verseeckerde oock datter van de Sweedsche over de duysent dooden uyt de scheepen aen landt waren gebracht.

De Collonel Puchler aen landt zijnde, wierd verfocht van wegen den Koninck dat sijne Troupen aen hem een Eedt van getrouwigheyt souden doen, soo langh sy daer waren, sulcks heeft hy beleefdelick ge-excuseert, seyde sulcks tegens sijn instructie te zijn. Daer nae schreef de Koninck sijn genadighste wille te zijn, dat hy den Generael Luytenant Schach soude pareren, sulcks dacht Puchler oock tot prejuditie van haer Ho. Mog. te sullen strecken; doch wierd verdragen datse communicatijf souden gaen, tot nader ordre van haer Hoogh Mog.

Aengaende den Eedt hebben korts daer nae de Heer Prins Maurits soo wel als den Heer van Beverwaert verstaen, dat sy wel den Eedt van getrouwigheyt konden doen aen Denemarcken, onderkort dien sy aen haer Ho. Mog. gha-

daen

daen hadden. De Koninck dede aen den *Heer van Wassenaer* de genade van hem te komen besoecken in sijn Logement, hoewel hy om sijn indispositie den Koninck noch niet hadde ghesien. Hy wierdt dagelijks aengeloopen door Hollandtsche Schippers, welcker Scheepen ende goederen de Heeren Deensche hadden ghenomen tot haer nootdrufft, met belofte van betaelingh, sonde effect. Maer de noot breeckt wetten ende beloften. De tijdt seer naderende verfocht permissie om te mogen te huys komen.

De Koninck liet den *Heer van Wassenaer* Sondagh den vier en twintighsten, 's avonts omtrent half seffen, door een van sijn Edelluyden, met een van sijn Koetsen boven haelen, ende hielt hem 's avonts ter maeltijd, alwaer hy na den eeten langh die ghenade hadt van haer Majesteyt de Koninginnete onderhouden; die met groote getuygenis van resentment, soo wel als den Koninck, seer exalterden de genereusheynt, niet de welcke haer Ho. Mog. soo notablen secours voor sijn Majesteyt ende des selfs Rijcken herwaerts ghesonden hadden, met hooge protestation dat het selve by haer Majesteyten, noch des selfs Konincklijcke naefaten in der eeuwigheynt niet soude vergeten worden, maer het selve altydt tegens haer Ho. Mog. ende des selfs Landen erkennen. Sijn Konincklijcke Hoogheynt liet hem daer na, na dat hy audientie hadde laten verfoecken, oock door een Edelman ende een van sijn Carossen ophaelen, die hem met alle civilityt ende goede gratie ontfingh, ende met complimenten, slaende op 't secours, die van een Prins van vijfen twintig Jaren, hoewel dese noch geen twaelf haelde, niet beter soude konnen gedaen worden.

Een van de Hollandtsche Branders is door 't harde weer, niet wel van Anckers en Touwen versien wesende, by

't gat van Landskroon aen de grond geraeckt, ende van de Sweden in brandt gesteecken: doch het volck is gefalveert; Ende in die occasie zijn twee van de Hollandtsche Branders aen brandt gheraeckt, sonder datse yets anders uytgerecht hebben.

Het vervolg van dese Deensche saecken, is in het hier boven aengeroerde Prael-Toneel der Doorluchtige Mannen wijdloopigh genoegh verhandelt, en aldaer te sien.

Dese Deentschen Oorlogh dan liep Engelschen oorlogh en oorfaecken van dien. geluckigh voor dien Koninck, tegen deeligh voor den Sweedt, en roemvaligh voor dese Staet af, maer de uytgelaete twist duyvel berockende ons Vaderlandt wel haest weer een andere onlust met de Engelschen. De oorfaeck hier van was ten deelen verborgen, ten deelen openbaer; de verborgene mach men den afgunst van dese twistgierige nageburen wel noemen; de openbaere worden hier na in de bedrijven van den Heer de Ruyter eenighints verhandelt, als die tot vindicatie en heritellingh van de eerste en voornaemste besigh is geweest, bestaende, als daer geseght wort, in de onverwachte invasie en aentastingh der Engelschen, van Guinea, en Nieu-Nederlant, en vervolgens het aentasten en aenslaen van de Nederlandtsche Scheepen. De Contesten over dese gevallen, en de plichten van onsentweghen, tot een gewenschte bylage aangewend, sullen ons een weynigh besigh houden, beneffens eenighe incidenten, die de verwyderinge voort bevordert hebben, raeckende behalven de West- oock de Oost-Indische Maetschappy. Wy sullen, om niet van het onse te seggen, de klachten van d'een en d'andere partye, van woordt tot woordt uyt Aytzema, gelijk die het uyt de vertoogen heeft, hier voor haelen; Hy seght dan de eerste aengaende aldus:

Weder-
zijdſche
klachten.

In wat poinſten die van de Weſt-Indiſche Compagnie in deſen tijdt ſtonden, hebben ſy den een en twintighſten January te kennen gegeven, als dat haer van den Directeur Generael ende Raden in Nieu-Nederlandt van den derden November leſtleden gheſchreven wierdt, hoe dat ſy getracht hadden de queſtien aldaer gezeſen, inder minne by te leggen, ende dat ten ſelven eynde den Directeur Generael Stuyveſant in perſoon naer Baſton was vertrocken, om aldaer ter Vergaderinge van de vier Geunieerde Colonien van Nieuw-Engeland, waer het mogelijck, in der minne de Engeliſche te bewegen tot ſurſeancie van hare onwettighe proceduyren. alwaer den voorchreve Stuyveſant gekomen zijnde, naer veele debatten door de drie Colonien, te weten Baſton, Nieu-Pleymout, ende Nieu-Hagen, de vierde (te weten Hertfort) in 't regart van haer proceduyren tegens de Compagnie opentlijck in 't ongelijck wierde gheſtelt; welcke laetſte evenwel haer ſelven het oordeel van de voorchreve drie Colonien niet wilde onderwerpen, ſuſtinerende dat de voorchreve queſtien op de Vergaderinge van haer particuliere Colonie, ende niet by de Geunieerde moeſte afgedaen werden, om dat de ſelve geen macht ſoude hebben de Limiten van haer patent van den Koninck van Engeland geobtimeert, te arcteren; Soo zijn in de Maent van October laetſtleden, naer de voorchreve particuliere Vergaderinge van Hertfort, wederom Commiſſariffen toegefonzen, die na alle devoiren tot ruſte, vrede ende eenigheyt aangewendt, rapporteerden, dat de voorchreve Colonie van Hertfort, abſoluyt verklaerde datſe geen Nieu-Nederlandt en kenden, weygerende den Directeur Generael ende Raden oock dien tijtel, door haer Hoogh Mog. Commiſſie, nu omtrent veertigh Jaren gebruyckt, dat de plaetſen die de

onſe Nieu-Nederlandt noemden, door ſijn Konincklijke Majesteit aen haer waeren gegeven, ende dienvolgende, ſchoon genomen by ons gepoffideert, aen haer moeſten werden ingeruynt, hoewel ſijn Konincklijke Majesteit wel expreſſelijck in 't gegeven Patent proteſteerde, dat die van Hertfort geen andere Princen, Potentaten, ofte Staten, ſoude mogen beledighen; dat de Compagnie noch patent van den Koningh van Groot Brittanien ſoude konnen toonen, en ſy dienvolgende alles wilden en ſouden onder hare Juridiſctie, goet of quaetwillig reduceren; 't Dorp Ooſtdorp, ende noch vijf andere Dorpen op 't Lange Eyland gelegen, dieſe alrede voor de derdemael hadden geintimeert, om onder hare Juridiſctie te komen maintenireren, en de limiten van haer patent ten eynde toe uytbreiden, en dienvolgende gheheel Nieu-Nederlandt de Compagnie afhandigh te maken en te invaderen, pretexterende niet langer onder het gebiedt van haer Ho. Mog. ende directie van de Compagnie wilden blijven, ende ſy de ſelve alomme ſouden en wilden maintenireren, ende dreygende, is cas des Compagnies Miniſters haer tegens ſoodanige proceduren oppoſeerde, de ſelve met vuyt en ſwaerde te ſullen vervolgen, refuſerende veele billicke preſentation tot accommodation gedaen; ende daer op aenſtonts weder hare proceduren by der handt nemende, ſoo heeft men in geheel Nieu-Nederlandt een generale vergaderinghe gehouden, ende de ſaecke ſoodanigh bevonden, dat ſonder haer Hoogh Mog. ſpoedige aſſiſtentie, alles ſoude verlooren zijn: de ſelve hadde daerom herwaerts, twee van de meeſte geintereſſeerdens gecommitteert, om aen de Bewindhebbereren, ende des nood, aen haer Hoogh Mog. den bedroefden ſtaet, waer in Nieu-Nederlandt, door ſoodanighe onwettelijcke procedurere

ver-

verviel, te remonstren, ende ootmoedigh te verfoecken dat haer Hoogh Mog. niet en geliefden toe te laten dat duysenden van menschen, die haer verlatende op de belofte van maintien by den Ootroye aen de West-Indische Compagnie verleent, ende by publicque noodiginghe, met approbatie van haer Hoogh Mog. gedaen, hare Familien aldaer hadde neder geset, wierden geruineert, ende haer moeten bedroeven veertigh, dertigh, twintigh, min en meer Jaren daer te Lande te hebben gheleest, haer gelegentheden ghestabiliceert, ende nu soo onrechtvaerdigh verstiten te werden, gelijk haer Hoogh Mog. uyt de voorgaende redenen gheuoeghsaem konden afnemen, op wat fondament de Engelsche hare pretensien sochten vast te maecten; waeromme de Supplianten nu ginder te lande, alles in minnelijckheyt hebbende ghesocht te effenen, edoch sonder eenige vrucht, geen anderen uytvlucht siende, als haer in de armen van haer Ho. Mog. te begeven, ende de selve als hare bescherm Heeren aen te sien, sich wederom ghenootsaecht vonden aen haer Ho. Mog. te adresseren, ende nochmaelste verfoecken, dat der selver goede geliefte zy, eyndelijck haere oogen eens te slaen op de proceduren door de Engelsche nu jaren langh in Nieu-Nederlant gepleeght, ende jaeren langh aen haer Hoogh Mog. geklaeght, versekerende dat de selve soude bevinden dat dese conquesten door haer Hoogh Mog. aen de Compagnie soo menighmael gerecommandeert, soo veele jaeren by de Compagnie met excessive onkosten ghepossideert, door de Engelsche, siende dat haer Hoogh Mog. haer over der selver proceduren niet en bewogen, van desen Staet soude afgeruckt werden: waer door de Compagnie niet alleen van de voordeelen van dien, wierden versteecken, ende ver-

liefen de onkosten op haer Hoogh Mog. recommandatien so veel jaren in Nieu-Nederlandt ghedaen, maer soo veele duysenden Ingesetenen, naeckt ende bloot, krijtende ende jammerende, gelijk voor desen in Brasil door de Portugesen, alsoo nu hier door de Engelschen op den dijk geset zijnde, weder hier te Lande soude moeten komen, ten waere haer Hoogh Mog. alle het voorschreve rijpelijk considerende, de klachten van hare schreyende ende verongelijckte Onderdanen ter herten namen, ende na haer Ho. Mog. wijsheyt de saeck, het zy omtrent de Koning van Engelandt ofte elders, soodanigh dirigeerden, dat haer getrouwe Onderdanen van dese onrechtvaerdighe onderdruckinge wierden bevrijd, om't welck te obrineren, de voornoemde Bewindhebberen ende haren Directeur Generael ende Raden, als voor desen is gemonstreert, voor het seeckerste middel (onder correctie) hadde geoordeelt het vaststellen van een Limytcheydinge, alhier in Europa tuschen wederzijds Natien te arresteren, ende daeromme met alle ootmoedigheyt haer Ho. Mog. verfochten, dat het der selver goede geliefte zy, als noch de saecke daer heenen te dirigeren, dat de voorschreve Limytcheydinghe met den eersten door soodanige wegen, als haer Hoogh Mog. nae hare gewoonlijcke wijsheyt dienstigh souden oordeelen, mocht werden gemaect; ende dewijle dat het in de voorschreve Provincie van Nieu-Nederland soodanigh door de ongebondenheyt der Engelsche sich liet aensien, dat terwijle de voorschreve Limytcheydinge alhier in Europa wierde bevordert, de Engelsche evenwel niet en souden superfederen ondertuschen met hare procedure voort te gaen, waer door soude konnen ghebeuren dat de Compagnie lichter alles afghenomen soude zijn, eer men de Limytcheydinge

ge konde arresteren, ende dienvolgende by provisie mede eenige middelen, om die proceduren te stuyten, mochten werden beraemt, die de voorschreve Engelsche haar desseyen beletten, ende haer Ho. Mog. Onderdanen in haer devoyr houden; so wierden de voorschreve Bewindthebberien mede genoodtsaecht te verfoecken, eerstelijck: der selver advijs, of de Compagnie de voorschreve proceduren aldaer feytelijck soude hebben tegens te gaen ofte niet; ende ingevalle van ja, dat de selve met noodighe assistentie daer toe mocht werden versorgh; ende ten tweeden: dat haer Hoogh Mog., ten respecte van haer Onderdaenen, ende om de selve ondertusschen onder de gehoorzaamheyt van desen Staet te behouden, aen de Compagnie een Acte onder het Grootte Zegel geliefde te verleenen, waer by haer Ho. Mog. de Limyten van Nieu-Nederlandt geliefden te stellen naer de oude calculatie, te weten, van seven en dertigh graden ende een half af, langhs de Kuste tot een en veertigh graden en een-half toe, ende voort landwaert in soo verre als komen kon; ende voorts distincte Missivens aen alle de Plaetsen ende Dorpen die onder de gehoorzaamheyt van haer Hoogh Mog. hebbende ghestaen, haer alrede onder het ghebied van de Engelsche hadden begeven, ende aen die geene die daer toe door de Engelsche waren geintimeert, ten eynde de eerste sich wederom onder het gebied van haer Hoogh Mog. souden hebben te begeven; ende de tweede onder het selve te blijven, ofte dat haer Hoogh Mog. met de macht van't Landt, de voorschreve Missivens souden executeren, ende dienvolgende haer tot haere gehoorzaamheyt dwingen, houden ende straffen naer behooren. Ten derden: dat haer Hoogh Mog. aen sijn Konincklijcke Majesteit van Groot Britannien

dese proceduren gheliefden bekent te maecken, ten eynde sijn Majesteit in America foodanige ordre gave, dat de geinvadeerde Plaetsen aenitonts mochten werden gerestitueert, en geduerende het tracteren over een Limytscheydinghe van alle usurpatie gesupperfeert.

Dit wierdt wel bysondere Gemachtighden in handen gestelt, maer bleef trotteren en hangen, tot dat de Engelschen meester van Nieu-Nederland, beneffens Nieu-Amsterdam gheworden waren.

Vorders aengaende de Oost-Indische Maetschappy, seght hy aldus:

Soo veel aengingh het Schip Hopewel, sy van de ware toedracht van die saecke geen andere kennisse of bescheyd tot noch toe uyt Indien hadden bekomen, als wat sy haer Ho. Mog. voor desen hadden bekent gemaect, invoegen dat sy niet voor de komste van de Retour-Vloote in de naestkomende Sommer, bequaem soude kunnen zijn, om daer op naer eyfch van saecken te berichten, als zijnde gewoon mette selve alle bescheyden van't gepasseerde in Indien Jaerlijcks te ontfangen; Om evenwel voor af te seggen, hoedanigh die saecke uytte voorschreve jonghit geexhibeerde bescheyden begrepen, was wel waer, dat daer uyt scheen te blijcken, dat het voorschreve Schip niet en was gedestineert geweest na Couchin, gelijk nochtans de Brieven van Suratte, over landt geschreven, wel duydelijck seyden; maer naer Porca, gelegen omtrent thien Engelsche mijlen beneden Couchin, en sulcks in't gesichte van de Vloot, verre in de twintigh Scheepen van Oorloge, behalven de kleyne Schepen ende Vaertuygen, bestaen hebbende, die de onsen ten selven tijde voor Couchin hadden leggen, en waer van met twee Schepen, als de Roode Leeuwen en May-boom, Porca mede gesloten

en belegerd, soo oock de Revier van Cranganor, weynigh boven Couchin gelegen, mede met een Schip, Tertholen genaemt, neffens een battery aen strant opgerecht, beset hadden, zijnde (dat te noteren is) den Radia van Porca die geene gheweest, die als een subjeet van Couchin, de zijde van sijn Koninck en der Portugesen altijdt gehouden, en ons, soo geduerende de eerste als de tweede belegeringh van Couchin, vry veel schaede en ongemack hadt aengedaen, en met den welcken de onse, niet sonder verlies van volck, oock in een hevigh gevecht gheweest waeren; En daerom wiert in seeckere acte, by Heer Downigh geproduceert, die voorgegeven wierdt by Jacob Huftaert, Admirael over onse macht, geteyckent te zijn, wel duydelyck geseyt, dat hy die van de Hoopewel hadde belet nae Porca te gaen, uyt oorfaecke den Radia of Koningh onsen Vyandt was, en wy die gantsche Kust van Porca, tot Cranganor toe, te water en te lande hadden beset, en dat hy dienvolgende, nae het recht der Volckeren, niet en soude kunnen toestaen, dat sy in eenige van die Havenen soudén komen in te loopen.

Evenwel, om alle beleeftheit aen die Natie te toonen, also sy voorgaven eenige Peper tot Porca gekocht te hebben, wiert wyders in de voorsz. acte geseydt, dat hy de voorsz. Peper met een van onse Schepen soude laten afhalen, ja dat het voorsz. Schip selfs derwaerts soude mogen gaen, by aldien sy hem quaemen over te geven de Portugesche Brieven, die sy van Goa voor den Gouverneur van Couchin waren mede brengende, gelijk hy haer, buyten des, van water, brandthout, en vyvres tot haer Retour hadde doen voorien; hier op wiert by de voorsz. Stucken geseydt, dat die van de Hoopewel soudén hebben gheantwoort, en haer beklaeght, dat men haer vijf dagen, tot haer groote prejuditie,

daer hadde opgehouden, haer niet toestaende met haer Schip of Chaloup nae Porca te gaen, selfs geen Brieven aen haere Facteurs aidær te mogen senden, nochte oock met haer Schip na Suratte te retourneren, ter tijt toe, den Generael, die men was verwachtende, daer soude wesen aengekomen, niet tegenstaende den Generael die daer was, te weten Huftaert, consent tot haer vertreck gegeven hadde. Volgens de selve bescheyden soude den voornoemde Huftaert hier op sijn ongenoegde getoont, en sulcks gerepliceert hebben, dat hy sagh, dat hy voor, en in plaetse van de civiliteyt, die hy haer hadde ghetoot, haer met waeter en brandt voorsiende, onder aanbiedinge van haer Peper van Porca te doen afhalen, van haer met een antwoord in forma van Protestatie bejegt wierdt: dat sy selfs albereyds hadden toegestaen, dat men een plaetse, te water ende te lande belegerd, niet gewoon noch gehouden was door andere te laten visiteren; ontkennende vorders dat hy haer met geweld daer soude hebben opgehouden, ter contrarie dat hy haer den eersten dagh van haer aankomste, verlos om weder te vertrecken hadde gegeven, maer dat sy selfs excusen en dilayen hadden gesocht, haer dan dit, dan dat manquerende; dat hy haer alleen tot haer eygen voordeel daeghs te vooren hadde geraeden, te wachten tot de komste van den voorschreve tweeden Generael, te weten van Goews, om te sien of den Radia van Porca vrede met ons soude willen maecken, daer groote apparentie toe was, en dat hy haer dan niet soude beletten na Porca te gaen, maer dewijle sy daer nae niet en wilden wachten, dat sy konden doen dat sy wilden, protesterende dat sy selfs oorfaeck van hare schaede waeren, als refuserende de presentatie die men haer was doende. Hier op wierdt by forme van Duplijck by haer geseyd, dat in de

voorschreve Replijck verscheyde frivole pretensien, en versoeyelijke leugenen waren gebracht: dat wel waer was, dat den voornoemden Hultaert de voorschreve aanbiedinge hadde gedaen van de Peper met een van de Scheepen van de Nederlandtsche Compagnie te doen afhalen, en dat sy sulcks oock souden hebben geaccepteert, ten ware den Vicc-Admirael daeghs daer nae was gekomen, en gefeyt hadde, dat die presentatie weder was ingetrocken. Uyt welke acten van Protestatie en contra Protestatie dan, soo deselve deughdelijck zijn, eeniger maten is blijkende wat van de toedracht van de saecke is, en dat de Nederlandtsche Compagnie van voorschreven tijde Couchin en Porca formelijcken belegert ende besloten hebbende, met intentie om de selve, 't zy met geweldt, 't zy by capitulatie te vermeerteren, gelijk als met Couchin gedaen was, en waer op Porca sich mede geacommodeert heeft; hoewel, gelijk hier na sal werden gefeyt, daer na weder te rugge getreden, naer het volkeren recht, soo als het huydensdaeghs hier in Europa wort gepractiseert, seer wel vermocht heeft 't voorschreve Schip van daer afte wijsen, en dat het noch een overgrootte civilliteyt en courtoisie van de voornoemde Hultaert is gheweest, dat hy foodanige aanbiedinge, als gefeydt is, heeft gedaen, insonderheit daer, voor haer vertreck van Surat, van de hervatte belegeringh van Couchin, ende den Oorlogh die de Nederlandtsche Compagnie tegens dat Rijk en onderhoorige plaetsen was voerende, ten vollen bekent was, en waerom sy haer noch te min over de voorschreve afwijfinge te beklagen hadden.

Ende hoewel in de voorschreve papieren, by de Heer Downingh als vooren overgelevert, eygentlijck niet van de Lupaert, maer alleen van de Hoopwel, wiert gesproocken, hebben even-

wel, boven 'tgeene, in 't reguarde van de Lupaert, was gededuceert, niet willen onderlaten, mede te communiceren, 't gene die saecke raeckende, zedert de voorschreve ghehouden conferentie, by brieven over land ontfangen, naerder verstaen hadden. 't Was dan sulcks, dat, wanneer na de verovering van Couchin, onse macht op de Kuste van Malabar voornemens was, om redenen hier vooren verhaelt, Porca mede met geweldt aen te tasten, en 't welck door het versoecken van de vrede door den Radia van die plaets, ghestuyt of voorgekomen wiert, in voegen dat de voorschreve macht sich daer op na Cananor quam te wenden, soo is, mits des selfs eerselen of te ruggetreden, sedert by den selven van Goews en des selfs Krijghsraedt geresolveert, na de verovering van Cananor, gelijk het zedert bemachticht is, hem insgelijcks by te komen, en tot gehoorsaemheyte te brengen. Tot dien eynde is aen de Engelsche, haer residentie en factorye daer hebbende, geïnfinueert, dat haer, voor de aankomste van onse macht, van daer souden hebben te retireren, met aanbiedinge nochtans, hare middelen in een van onse Schepen over te nemen, ende 't welck sy lieden hebben ghelieven te verwerpen, te weten, diegeene, die, van haer tot Couchin residerende, onder den President van Suratte forteerden, en van de welke nu dese klachten scheenen voor te komen, daer de andere, die onder den President van Bengala behoorden, haer hadden laeten gefeggen, en aen de reden gedefereert. En nademaal voort nae het overgaen van Couchin, uyt vrese van onse wapenen, meest alles uyt Porca landwaert in was gevlucht, alwaer de Leveranciers hare middelen en gelegentheden hadden verseeckert, soo is daer door veroorsaecht, dat de Engelsche daer sonder Peper hebben gefeten, in voegen dat, indien de

Lupaert daer al ware aengeweeft, echter ledigh van daer soude hebben moeten vertrecken, en daer en boven wellicht daer door soo veel tijt versuymt, dat haer reyfe nae Europa, door 't verloop van 't faifoen, niet soude hebben kunnen voltrecken: soo en gelijk dit alles in dier voegen by de voorschreve brieven wiert verhaelt, met verdere toefegginge dat den uytsflagh van saecken in Junio, als doen eerst komende te lande, souden overschrijven, om door spoedige advertentie tegens de Engelsche protesten gewaepent te konnen zijn; Ondertusfchen meenden datter geen stof of materie ontbreecken soude, om soo uyt het voorschreve schrijvens, als daer neffens ontfangen bescheyden, alle in authentijcke Copyen te wederlegghen de argumenten, by den ghemelten Heer Downingh in de voorschreve conferentie jongst bygebracht, als namentlijk, dat Porca een Land soude zijn, niet onder Couchin, maer neffens Couchin, beyde onder den Sammoryn forterende: Dat de Nederlandtsche Compagnie met den Sammoryn in vrede zijnde, niet vermocht heeft de voorschreve Scheepen uyt Porca te houden, dan, schoon genomen Porca al onder Couchin behoorde, dat sulcks alleen soude wesen onder den Koninck en 't Rijk, en niet onder de Stadt van Couchin, dat de Nederlandtsche Compagnie den Oorlogh alleen gevoert hadde tegens de Portugesen, voor soo veel die eygenaers van de Stadt waren, en niet tegens den Koninck of 't Rijk, dat, genomen de gemelte Compagnie al mede in oorlogh teghens den Koningh van Couchin, ende by gevolge mede teghens Porca, waren geweest, dat met of door de belegeringh van Couchin, de selve gheen sints bevoeght was aen de Enghelsche de Commercie op Porca, als soo veel mijlen daer van daen ghelegghen, te beletten, voornamentlijk niet, de wijle sy

daer gheseten waeren, en een factoyre hadden. Want voor eerst, wiert wel expresselijck ontkent, dat Couchin en Porca onder den Sammoryn onderhooigh souden wesen, ter contrarie, dat Couchin altijd een souverain Rijk was gheweest, en jurisdictie mede over Porca gehadt, en geexercert hadde, en sonder dat den Sammoryn oyt eenigh het minste ghesach sich of over Couchin of over Porca aenghemachticht hadde, zijnde in teghendeel den Radia van Porca van alle oude tijden verobligeert gheweest, alle de Peper, by of ontrent Porca vallende, of uyt het Landt daer aengebracht wordende, na Couchin te doen voeren, om aldaer ghewogen, aen de Portugesen ghelevert, en door de selve vervoert te werden, ende waer van den Coninck van Couchin als dan sijn tollen en geregheden was trekkende; Het soude wel kunnen zijn, dat eenighe jaren herwaerts wat in-dracht daer in was geschiet, veroorsaect door den Oorlogh, die wy mette Portugesen, en de selve met den Sammoryn hebben gevoert, waer door sy onmachtigh zijn geweest haer recht te mainteneren, die oock alle Commercie op Couchin ten principalen belet of haer benomen hadde, soo verre dat sy selfs onvermogens zijn geweest nu veele jaeren aen den anderen een eenigh Schip met Peper voor Portegael in Couchin af te laden; maer dat en deed ter saecke niet: gelijk geseydt is, waren die van Porca verplicht haer Peper tot Couchin te brengen: die Stadt nu aen ons overghegaen zijnde, hadden wy daer door dat recht verkregen, om die van Porca daer toe te houden, en sonder dat sy eenige de minste Peper in Porca vermochten te verkoopen of te leveren, en 't welck voor Porca geen kleyne subjectie, en voor ons een groot recht was; dat voor soo veel als de Nederlandtsche Compagnie belanght, de selve den oorlogh niet alleen had-

hadde gevoert tegens de Portugesen of de Stadt van Couchin, maer sulcks mede moeten doen teghens den Koninck en 't Rijk, alsoo den selven, als by de Portugesen gestelt, der selver zyde bleef houden, ende de Nederlandische Compagnie alle mogelijke afbreuck socht aen te doen, waer door sy oock genootsceckt is geweest, met haer macht voor Couchin komende, eerst ende alvooren des sels gefortificeert Hof aen te tasten, en met gewelt te vermeerteren; alwaer den ghedachten Koninck oock sels om 't leven is geraeckt, en in wiens plaets by de Nederlantische Compagnie eenen Moetadavile is gestelt, nae dat den selven het geheele Rijk alvooren aen de ghemelte Compagnie hadde op gedragen, om uyt hare handen 't selve weder aen of op te nemen en te ontfangen, gelijk den voornoemen Moetadavile sedert mede overleden zijnde, by de opgemelte Compagnie weder een ander, die de naeste daer toe was, mette selve naem van Moetadavile tot Koninck gestelt is: soo verre was het daer van daen, dat de selve Compagnie over het Rijk van Couchin niet te seggen, of op Porca niet te pretenderen soude hebben; Eo ipso dat den Radia alle vyandschap teghens de meergemelte Compagnie hadt gepleeght, en ter oorsaecke van 't welke den selve aen den voornoemde Radia mede alle mogelijke afbreuck ghesocht te doen, soo quam daer door in geene de minste consideratie, of en hoe verre den Koninck of 't Rijk van Couchin over Porca te seggen of te gebieden hadt, geposeert dat den Radia van Porca 'teenemaal op sijn selven hadde gestaen, of niemand onderdanigh was geweest, soo was de Compagnie door de voorschreve gepleeghe vyantschap gerechtigh geweest, hem den Oorlogh aen te doen, behalven dat het oordeel daer over de Engelsche geenints en competeerde.

Derhalven, om den geseyden Radia mede tot reden en gehoorfaemheyt te brenghen, soo heeft de voorgeroerde Compagnie de Stadt, als soo dicht onder of by Couchin gelegen, te gelijk mede beset en belegert gehad, en, ten ware de selve haer hadde geaccommodeert, hoewel naderhandt daer weder uytgesprongen, soude na de verovering van Couchin de gantsche macht op haer hals gekregen hebben, gelijk als noch te verwachten heeft; en dat is de reden dat de Nederlandische Compagnie, geduerende de voorz. belegeringh, verstaen heeft de Engelsche en alle andere Natien daer uyt te houden, en waer in de selve haer, als geseyt is, na het volkeren recht heeft gedraegen. Dat men wyders voor gaf dat sy daer geseten waren en een factorye hadden, kan haer in 't minste niet helpen noch patrocineren, want dat een factorye niemandt recht noch Jurisdictie gaf, sy sitten daer als Kooplyuden om te handelen en negotieren, en dat soo langh als het den Radia welgevalt. In Couchin hadden sy insgelijcks haer factorye gehad, maer dat hadde niet belet, waerom men haer geduerende de belegeringh, van daer niet souden hebben moghen afwijfen, gelijk op dat fundament den Lupaert onder anderen mede had gedaen, en sonder dat sy eenige de mintte klachten daer over hadden derven voortbrenghen. Staende mede te noteren dat de Engelsche, geduerende de eerste belegeringh van Couchin, zijnde geweest een jaer voor de veroveringh, met een Schip daer binnen wesende, haer, 't zy met of tegens haer wil, by het Canon der Portugesen mede hadden laten gebruycken, en die van de Compagnie daer mede beschooten, behalven alle de vordere assistentie die sy aen die Natie tegens de Compagnie gedaen hadden, en dat soude men by der selver inlatinge in Porca mede te verwachten ghehad hebben, behal-

behalven dat den Radia by die gelegent-
heyt niet soude hebben naegelaten sich
van der selver geschut, buskruyt, en an-
dere ammonitie van Oorlogh, tot des
sels meerder defensie en versterkinge,
tegens de Compagnie te dienen.

De Engelsche van hun zyde brachten
dese klachten bysonderlijck daer tegens
in.

1. De klachte zijn van

De Oost-Indische Compagnie, die
welcke ten hoogsten insisteren op een
depredatie en ongelijken haer-lieden
gedaen sedert Anno seltien hondert ses
en vijftigh, ter waerdye van hondert
acht en veertigh duysent ponden Ster-
linghs, wegens Scheepen ende goe-
deren haerlieden afgenomen door de Ne-
derlanders, en seven en tachtig duysent
ponden aen schade op 't redelijckste ge-
reeckent, wegens hare factorien die by
de selve zijn verbrandt en bedorven,
't meeste is geschiet sedert sijn Majesteys
geluckige restauratie.

Sy klaegen oock dat Pouleron nu al
twee en veertigh jaeren door de Ne-
derlanders beseten is geweest, en dat soo
seer tegens alle recht en reden, dat de
Staten selver geen tytel daer van preten-
deren, maer hebben in onse Tractaten
de wederleveringen van dien geconsen-
teert, en niet te min, soo hebben sy het
selve by force: De onkosten van twee
Scheepen die in 't voorleden jaer der-
waerts zijn gefonden, om weer possessie
van 't voorichreve Eylandt te nemen,
monteren op drie en twintigh duysent
ponden Sterlinghs.

Dese Compagnie klaeght oock ver-
scheyde andere wegen en middelen, die
de Nederlanders in Indien practiseren
tot verhinderinge van onse Negotie, sy
pretenderen een Oorlogh teghens alle
plaetsen, alwaer de Engelschen facto-
ryen voor de Negotie aenstellen, en
dan declareren sy Oorlogh teghens de Ko-

ningen van die Plaetsen, en senden ee-
nige Scheepen om voor de selve te blij-
ven leggen, ende de Engelschen haer
Negotie aldaer te verhinderen, soo dat
den Oorlogh die sy aenvangen, is maer
in schijn tegens de Landeryen, maer in
der daet tegens de Engelschen.

2. Op 't pretext van een accoort ge-
maectt met de Koningen van die Lan-
den, wegens die principaelste Waeren,
soo verhinderen sy de Engelsche van alle
handel, en schieten naer onse booten die
aen landt gaen, voorgevende dat sy alle
de Waeren hebben opgekocht, hoewel
sulcks in der daet niet waer is.

3. Als dese kunsten haer failleren,
soo saiseren en houden sy soo wel de
grootte als de kleyne Schepen van de En-
gelsche op een vyandelijcke manier.

4. Sy proclameren haer selven te we-
sen Heeren en Meesters van de Zuyder
Zee, en tot versmadinge schieten sy na
en (gebruycckende meer andere onwaer-
digheden) tegens onse Konincks Vlag-
ge, affronterende daer door sijn Maje-
steyt en dese Natie.

2. De Turcksche Compagnie klaeght

Dat de Nederlanders sedert sijne Ma-
jesteys restauratie, van haer-lieden
hebben ghenomen twee Scheepen,
onder pretext van brieven van re-
presalien van de Koninck van Span-
gien, naer dat den Koninck alle fooda-
nige patenten hadde geclameert, ende
de vrientschap met sijn Majesteyt gepro-
clameert, dit Nederlands Oorloghschip
was gebouwt, en gemant in Holland.

3. De Konincklijcke Compagnie klaeght

Dat de Nederlanders haer devoir
hebben gedaen om hunlieden te verdrij-
ven van de Kust van Africa, ende trach-
ten oock om hunlieden te beroven van
haren geheelen handel, door het ver-
volgen van hare Schepen van Have tot
Have, omme met geweld te interrump-

peren alle Negotie tusschen hunlieden en de Negros.

2. Sy hebben de Negros geperfsua-deert om hare Slaven en Forten te ver-destrueren.

3. Sy hebben onlanghs het Fort van Cabo Cors inghenomen, en besetten 't selve noch, niet tegenstaende het de Engelschen rechtvaerdigh toekomt.

4. Sy hebben heurlieder goederen en booten gefaisfeert en aenghouden.

5. Sy hebben naer sijne Majesteys Vlagge gheschooten als men maer aen landt naer onse eygen factoryen wilden gaen.

6. Sy hebben twee protesten aen de Engelschen gesonden, haerlieden ver-foeckende, datse wilden ophouden met hare manufacturen op die Kust te ver-koopen; en soo sy sulcks refuseren, datse dan violentie fullen gebruycken, en de Engelschen als een oorfaeck van de Oorlogh declareren.

4. *De Portugesche Koopluyden klagen*

Dat een Neerlandts Oorlogh-schip, genaemt de Sluys van Vlissingen, heeft aenghetast en behouden het Brasilijsche Fregat dat haerlieden toequam, en waer-digh was hondert seltigh duysent pon-den.

4. *De Handelaers in Africa over de incor-poratie van de Koninklijke Com-pagnie klagen*

Datse door de Nederlanders hebben gheleden ten minsten drie hondert en dertigh duysent ponden Sterlinghs aen schade, sommige van hare Schepen zijn in de grondt geschooten, en in de brant gesteecken, en na't nemen van eenige Schepen haer volck om hals gebracht en vergeven, sommighe oock uytge-stroopt ende aen landt gejaeght in de Barbarische Landen, vier van de welcke naderhandt door Godts groote voor-sichtigheyt, weder in Engelandt zijn

ghekomen, twee van de selve hebben sulcks in Holland *virva voce*, en ter pre-sentie van die gene de welcke haer ver-ongelijckt hebben, getuyght.

Voor alle welcke injurien en veronge-lijckingen

Hebben sy lieden noch gene de min-ste satisfactie gedaen, niet tegenstaende alles deughdelijck is aengeweten, en met eeden bevestight voor de Admiraliteyt, en oock satisfactie geëyscht is door sijne Majesteys extraordinaris Envoye.

Alle welcke schade gheleden by de Oost-Indische Compagnie,

Wegens haer schepen en goederen, monteert ter somme van 258000 pont

By de Turcksche Com-pagnie - - - 116500 pont

By de Portugesche Koop-luyden - - - 160000 pont

By de particuliere Hande-laers op de Kust van

Africa - - - 330000 pont

Behalven de schaede van Pouleron, de welcke volgens een rechtveerdige reec-keninge beloopt meer

als - - - - 4000000 pont

Dit rapport is op huysden gedaen aen 't Hoogerhuys, 't welck naer eenige de-batten, met 't Lagerhuys r'eenemaal is over een ghekomen, en hebben twee Rechtsgeleerden naer 't selve gehouden om haer-lieden te versoecken, datter yemandt aen sijne Majesteit soude mo-gen werden ghesonden, om te weten wat tijd dat hy soude gelieven te appoin-teren, op de welcke beyde de Huyfen hem souden konnen komen begroeten, om hem bekent te maecten haere oot-moedige Resolutie desen aengaende ge-nomen; maer juyft als de Rechteren qua-men aen de trappen van het Lagerhuys, soo was 't selve al ghescheyden of geadjournert tot toekomende Dinghsdagh toe, 't welcke het Hoogerhuys versfaen hebbende, heeft sulcks oock gedaen.

Hier

Hier by quam noch een verouderde klacht des Konincks over het aenplacken in Zeelandt, van een Obligatie tot laste van den Hartogh van Jorck. Op het versoek van haer Hoog Mog. hebben de Heeren van Hollandt aengenomen, daer vorders in te voorlien, gelijk de selve de stucken daer toe dienende, in handen van het Hof hebben doen stellen, op het welcke door het selve dit gevolgt is:

hondert vier en tseftigh. In kennisse van my,

ADR. POTS.

Maer de Engelsche Gesant Downing, was hier noch al niet mede vergenoeght. Waer over by het Hof een naerder publicatie is gedaen, als volght:

DE President ende Raeden over Hollandt, Zeelandt en Vrieslandt: Allen den genen die desen sullen sien ofte hooren lesen, Saluyt. Doen te weten: Alloo tot onse kennisse gekomen is, dat eenigen tijdt geleden, alhier aengeplackt zijn eenighe gedruete billietten, luydende als volght: Een Obligatie of Actie, ende pretensie van ses hondert ses en tnegentig pond sterlinghs, ten laste van Sijne Konincklijke Hoogheyt den Hertoge van Jorck, Hoog-Admirael van Engelandt ende Yerlandt, te koop tot Middelburgh in Zeelandt, &c. sonder byvoeginghe, ofte expressie van de oorsaeke, daer uyt de voorschreve actie ofte pretensie was spruytende, ofte waer inne de selve was bestaende, in allen schijn ofte het selve was een Obligatie, actie ofte pretensie ter voorsz. somme tot laste van hooggemelte Heere Hertoge, daer nochtans den voorsz. Hove uyt de stucken, den selven Hove geexhibeert, is gebleecken, dat het met de saecke dienaengaende foodanigh is gelegen, dat op den sestienden December des Jaers seltien hondert een en sestig, binnen ofte op de Reede van Jamaica ghearriveert zijnde Leendert Jansz., met den Schepe genaemt Maerten van Rossen, van Middelburg in Zeelandt, wesende soo ten reguarde van een groot leck in sijn voornoemd Schip, als gebreck van Vistualie, 't overlijden van den Koopman, blindtheyt van den Schipper, ende andere van het Scheeps volck van den voornoemden Scheepe seer jammerlijk gestelt, den selven Leendert Jansz., den Gouverneur van 't Eylandt Jamaica voornoemt, ende den Commandeur Generael van des Konincks van Engelandts Forten aldaer te Lande ende te Water, by Requite versocht heeft, omme tot soulagement in de voorsz. sijne noodt eenighe Negros aldaer te moghen verkoopen, ende daer op verkregen hebben-

T t t 2

de

Placcaten van het Hof tegen de aenplackers van de Obligatie van den Hartogh Jorck.

DE President ende Raeden over Hollandt, Zeelandt en Vrieslandt, Allen den genen die desen sullen sien ofte hooren lesen, Saluyt. Doen te weten, alsoo tot onser kennisse gekomen is, dat eenigen tijdt geleden, alhier aengeplackt zijn eenighe gedruete billietten, luydende als volght: Een Obligatie of Actie, ende pretensie van ses hondert ses en tnegentig pond sterlinghs, ten laste van sijn Konincklijke Hoogheyt den Hertoge van Jorck, Hoogh-Admirael van Engelandt ende Yerlandt, te koop tot Middelburgh in Zeelandt; Ende Wy verstaen, dat het selve een gantsch onbedachte, onbehoorlijke, ende desrespectueuse acte is, daer in den naem van soo hoogh Illustre Personagie word 't onrechte over al ten toon gestelt. SOO IST, dat Wy by desen de selve acte voor foodanigh verklaren; ende op de Rolle door den Procureur Generael van desen Hove publijcquelijcken hebben doen laceren. Interdicerende welcherpeelijck alle Ingefetenen onder het distrikt van de Jurisditie van desen Hove gehoorende, van sulcks ofte diergelijke oyt te onderstaen, ofte te doen, op peyne dat Wy jeghens de selve als quaedwillighe Ingefetenen sulcks sullen procederen, ende de selve foodanigh exemplaelijck doen straffen, als Wy na exigentie van saecken in goede Justitie bevinde te behooren. En op dat niemant hier van eenige ignorantie pretendere, So lasten Wy dat desen op de Rolle, en door een van detwee eerste Deurwaerders van de Peuye van den Stadthuys alhier afgekondiget, ende alomme gheaffigeert werde, daer men sulcks gewoon is te doen. Gedaen in den Rade den eersten Aprillis, Anno seshien

de permissie tot verkooping, eerst van dertigh, ende daer nae van meer andere Negros, ten eynde 't volck, aen wien de Matrosen schuldigh waren, daer door mochten werden klachteloos gestelt, ende Paspoort van den voorschreven Gouverneur verkregen hebbende, om te vertrecken van de voorz. Reede met sijn resterende Negros, die hem den selven Gouverneur geweygert hadde daer te laeten verkoopen ofte over te nemen, om volgens sijn versoek aldaer te beneficeren, ende daer op den achtiensten February des Jaers seltien hondert twee en seltigh van de voorz. Rede tzeyl ghegaen, dan twee dagen daer nae, vermits eenighe ongemacken, wederom gekeert zijnde, dadelijk is geabbordeert van eenige Bootsgesellen ofte Matroosen van hooghstgemaelte Heere Konincks Fregat, genaemt den Diamant, gecommandeert door Capiteyn Richard Whitingh, en door des selfs ordere, onder pretext van een Instructie van Sijn Koninckl. Hoogheydt voornoemt, dat de voornoemde Gouverneur, na dat hem door gedaene visitatie was ghebleecken, dat de voorz. Leendert Janz. niet een Neger meer hadde verkocht, als hem was geconsenteert gheweest, en dat noch aen 't boort van 't voorz. sijn Schip was gevonden de somme van twee hondert seltigh ende ettelijke ponden, (waer van twee hondert ende achtien aen hem Heere Gouverneur, beneffens vijftigh Negros waren gebracht) de welcke beneffens de voorschreve twee hondert ende achtien ponden, volgens gedaene pryfatie, beliepen tsamen ter somme van ses hondert en ses en negentigh ponden sterlings, daer op tot sijn eygen securiteyt, ende ten beste van de Reederen van den voornoemde Schepe, soot selve geldt als Negros onder sich heeft behouden, omme aen Syne hooghgemelte Konincklijke Hoogheydt te werden betaelt, op soedanige ontslaginge als in sulcke saecken is gerequireert. SOO IST, dat wy in gevolge ende tot voldoeninge van de Resolutie ende ordere van de Edele Groot Mogende Heeren Staten van Hollandt ende West-Vrieslant, in date den veertienden Martij lestleden, de voorz. saecke hebben de geexamineert, bevonden hebben, dat de voornoemde Leendert Janz. *cum suis*, ey-

gentlijk niet en heeft gehadt een Obigatie, actie ofte pretenzie tot laste van hooghgemelte Konincklijke Hoogheydt, maer alleen een actie op de voorz. penningen, die noch moeste werden vervolgt ende gejustificeert, daer en so het geheet, ende dat over sulcks den naem van soo hoog Illustre Personagie t'onrechte door de voorz. Billicten ofte Aften ten toon gestelt is: ende Wy dienvolgende in consideratie van dien, de voorz. Billicten ende Aften hebben verklaert ende gedecriteert voor onbedacht, onbehoorlijk ende desrespetueux, gelijk Wy de selve verklaren by desen als soodanigh, ende buyten de waarheydt als vooren ghe-extendeert te zijn; en tot een evident teecken van dien, de selve op de Rolle door den Procureur Generael van desen Hove publijckelijck doen lacereren. Interdicierende wel scherpelijk alle Inghesetenen onder het district van de Jurisdictie van desen Hove gehoorende, van sulcks ofte dierghelijcke oyt te onderstaen, ofte te doen, op peyne dat Wy jeghens de selve als quaedwillighe Ingesetenen sulcks sullen procederen, ende de selve soodanigh exemplarlijk doen straffen, als wy naer exigentie van saecken in goede Justitie sullen bevindente behooren. Ende op dat hier van niemant eenige ignorantie en pretendere, Soo lasten Wy dat desen op de Rolle van den voorz. Hove, ende door een van de twee eerste Deurwaerders van den Peuye van 't Stadthuis alhier afgekondight, ende alomme geaffigeert werde daer men sulcks gewoon is te doen, ende van nooden gheoordeelt sal werden te geschieden. Gedaen in den Raede den vier en twintighsten April seltien hondert vier en tseftigh. In kennisse van my

ADR: POTS.

Hier over verklaerde de Heer Downingh des anderen daeghs by Memorie, aen haer Hoogh Mogende, sijn vergoedingh te nemen. Maer wilde oock weten hoe men in Zeelandt tegen de soodanighe procedeerde; waer op van wegen die Provincie dese verklaringe gevolgt is:

De

Verkla-
ringh van
die van
Zeeland
daer over.

DE Staten van den Lande ende Graef-
lijckheyt van Zeelandt, by continua-
tie delibereerende op het affigeren ende
aenplacken van seekere Billietten, abusivelijk
geintuleert eene Obligatie, actie of preten-
sie, tot laste van sijn Koninkl. Hoogheyt den
Heere Hartog van Jorck, Hoog Admirael van
Engeland ende Yerland, verklaren hier van
herten leet te wesen, daeren sijn Koninckl.
Majesteit van Groot Britannien, ende spe-
cialijk aen hooghgedachte Heere Hartog,
sijn Majesteits eenighste Broeder, door een-
nige van hare Onderdaenen, met het aen-
placken van de voorz. billietten, soo sensibi-
belen offensie was gegeven, als begerende
dat niet alleen sodanige hooge Personagien
in haere Provincie met alle behoorlijke res-
pect sulen werden bejeghent, maer oock
specialijk den hooghged. Koninck en Her-
togh, als voor wiens dienst ende interesse,
mitsgaeders voor die van het gantsche Ko-
ningl. Huys, haer Ed. Mog. van overlange,
en sels in de difficylste tijden, een bysonde-
re genegentheyte ende affectie hebben ghe-
hadt en effectivelijk getoont, ghelijck dan
de selve daer by onvanderlijck gedenccken
te verblijven, ende oock in dit speciaal voor-
val aen de meer hooghstged. Koningh ende
Hertogh willen doen erlangen alle redelijke
satisfactie. Hebben dienvolgende na ripe
examinatie van saecken goetgevonden
ende verstaen, gelijk haer Ed. Mog. goet-
vinden ende verstaen by desen, dat alle de
stukken en bescheden tot dese saecke eenig-
sints behoorende, sulen werden gestelt in
handen van den Baillu van Middelburgh,
met last ende ordre, om naer gelegentheyte
ende bevindt van saecken, tegens de origi-
nele houders van de voorz. abusive Obliga-
tie, actie ofte pretensie, mitsgaeders die de
selve alhier hebben doen aenplacken, te
procederen als na behooren, om vervolgens
by die van den Gerechte van Middelburgh,
op sijne aenklachte, soodanigh te worden
gesententieert, als de meriten van de saecke
sullen komen te reguieren; autoriserende
voorts de Heeren onse Gecommitteerde Ra-
den, omme de voorz. billietten, by publi-
catie en affixtie in alle de Steden ende Plac-
sen van ons ghebiedt te doen decrieren, in
soodanige termen, als naer de nature van de

saecke, tot de meeste eere ende satisfactie
van sijn Koninckl. Hoogheyt den Heere
Hartogh van Jorck, sal moghelijk wesen.
Sullende Extract van dese Resolutie werden
gefounden aen de Heeren ordinaris Gedepute-
teerden ter Generaliteyt, omaldaer tot ant-
woorde van hare Ho. Mog. jonghste Missi-
ve en Resolutie, het cas subjeet raeckende,
te werden ingebracht.

Aldus gedaen ter Vergaderinghe van de
Ed. Mog. Heeren Staten van Zeelandt, in't
Hofaldaer tot Middelburgh, den negen en
twintighden April seltien hondert vier en
sestigh. Onderstont, Ter Ordonnantie van
hare Ed. Mog. ende geteekent

PIETER de HUYBERT.

Hier en boven wierd oock in seer be-
leefde termen, van wegen de Staet, aen
sijn Majesteit geschreven, daer Dow-
ningh vorder sijn genoegen over toon-
de.

Vorders wierd in het laetste van April
1664, beslooten den Heer Michiel van
Goch naer Engeland te senden, om al-
daer als Ordinaer Gesant van wegen de-
sen Staet te residieren, om op het voor-
komen van alle onlusten te letten, en
de swevende geschillen, uyt den wege te
helpen.

Maer de Koninck onderdies schreef
van den twaelfden May weder aen de
Staet, halende het geschil van de Sche-
pen la Bonne Esperance, en de Henry
Bonaventure weder op, en eyschende
daer voldoeningh over. Wy sulen hier
liever sijn eygen woorden in het Fransch
by voegen. Nieuwe
questien.

Hauts & puissants Seigneurs. Nos
bons amis alliés & Consaederes Vos
Ambassadeurs qui ont dernièrement
Traicté & conclu la paix n'ont peu vous
celer les instances qui nous leur avons faites
en faveur des interesses dans le deux navires
la Bonne Esperance & le Henry Bona-
venture, le faisant specifier dans lesdits
articles dudit traité avec qui on leur fist
prompte

prompte & entiere justice, & plus particulièrement que la decision de leur proces ent conclusion par l'extremise de nostre Ministre a la Haye, sans le renvoyer a la Justice ordinaire comme il estoit a lors nostre veritable sentiment & intention ce que Nos Commissaires depuis ont explique, & ledits interesses nous ayant representé de nouveau le peu de satisfaction qu'ils ont eu jusques a cet heure de nos precedentes accommandations, Nous ont fort prié de vous en faire encore la presente, & de vous la recommander par l'extremise du Chevalier Downing, nostre Envoyé Extraordin. apres de vous de qui vous scaures plus particulièrement le detail de cette affaire afin que lesdits interesses ayent la satisfaction que la Justice de leur cause requiert & l'execution de Vos promesses si solennellement faites dans le dernier traité, de laquelle nous ne doutons pas. Surquoy nous vous recommandons, Hauts & Puissants Seigneurs a la Sancte protection de Dieu. Escrit a Nostre Cour a Whitehal ce 12. jour de May 1664.

Vostre bon Amy, *Signé*

CHARLES R.

Downingh bracht oock klacht op klacht by, nu over de traeghe expeditien in de rechtfaecken, de Engelischen belangende, dan over de Injurien en Outragen des Konincks Onderdanen aengedaen, soo dat sijn mond of penne van klagen noyt stil stond. Daer tegen deden die van de West-Indische Compagnie dese hun klachten, over den handel in Guinea.

Hoogh Mogende Heeren:

Klachten van de West-Indische Compagnie over den Engelischen handel in Guinea.

WY hebben meermaels bespeurt, dat als wanneer de Engelsche Natie eenige desseyne onderhanden waren hebbende, om de West-Indische Compagnie ende andere Ingefetenen van desen Staet, te beledigen, sy van te voeren ordinaris waren voortbrengende wonderlijke klachten,

om also hare actien alsse aen den dach souden sijn gekomen, eenighsints te rechtveerdigen: Dat dit hare maxime is, blyke als nu aen hare trouloose Proceduren, ghepleeght in 't vyandlijk conquesteren van 't Eyland Cabo Verde, ende het vermeerteren van drie a vier van des Compagnies Schepen, zijnde geëffectueert door dien selven Capiteyn ghenaeamt Holmes, welcke in den Jaere Seltienhonderteen en seltigh in Martio, op die Kuste aldaer is geweest, ende Cabo Verde, uyt den naem van de Koningh van Engeland heeft opgheeycht, met dreygementen aen de onse van die plaetse aldaer te verlaeten, en haer de selve in te ruymen, ten langhsten binnen den tijdt van ses maanden, ende als wanneer over foodanighe onydelijke proceduren u Hoogh Mog: als dan aen de ghemelte Koningh klachtigh waren valende, soo vertruwen wy dat u Ho. Mog. noch wel sal gedencken, dat sijn Majesteyt verklaerde daer van te wesen ignorant, beboovende dienvolgens op de t'huys komste van den selven Holmes, hem hier van ghevoeligh te fullen toonen, ende selve exemplarlijk te doen straffen. In dier voeghen heeft men U Hoogh Mog: misleyd ende de Compagnie in slaep ghewieght, om soo trouweloose desseyne des te bequaemer uyt te voeren, zijnde ghewisselijck, dat het hier niet by sal werden ghelaten, maer dat hun ooghwit verder is streckende, naementlijk, op de Kust van Guinea, omme de Compagnie oock, waer 't mogelijk, aldaer te depossideren, ende alsoo te benemen het middel dat de selve genoeghaem alleen doet subsisteren ende staende blijven. Hier mede is 't dan Hoogh Mog. Heeren, datse wordt gedreyght, niet sonder pericul van hier van ontfet te werden, ten zy u Hoogh Mog. soo trouweloose ende vyandlijke procedueren ven foodanige Geallieerde nabueren, tydelijk tegens gae, ende vervolgens de Compagnie by haer verkegen recht, mainteneren. Waer toe dan maer twee's Lands oorlogh scheepen behoorlick gemonteert ende gemant, werden gerequireert, soo tot Convoy van de Scheepen, soo alans veerdigh sijn leggende, om naer Guinea te gaen, als tot defensie van de gemelte Kust voor een kleyne tijd, waeromme wy dan onse plicht geoor-

geoordeelt hebben u Ho. Mog. by desen ootmoedelyk te versoeken, dese saecke van so gevaerlycke consequentie daer naer te willen duigheren, dat de versochte twee Schepen ten voorschreve eynde, tot maintenance van de Compagnie wettige ende deugdelijcke conquisten ende Possessie, aldaer mogen werden geconsenteert en toegestaen, 't welk dan syn vertrouwende. Hier mede

Ho. Mog. Heeren, &c. Amsterdam den drie en twintigsten, May seltien hondert vier en sestig; Onderstont u Ho. Mog. ootmoedige Dienaers de Bewinthebberen van de Geoctroyeerde West-Indische Compagnie ter Camere van Amsterdam, geteekent David van Baerle, A. Bontemantel.

Daer ontstond oock noch een geschil over een woord, luydende in het Latijn: *Litem inceptam profsequi*, dat in het Tractaet tusschen den Koninck en den Staet van den 14. September, des Jaers 1662, was ingevloeyt.

En alsoode Heer Downingh in het begin van Juny de Staten notificeerde, dat hy ordere hadt een keer naer Engeland te doen, en klaeghde dat men noch niet gereedt was, met de Lijste van de gelede schaeden, hier te lande, om die tegens de ingestelde der Engelschen te verwisselen, met versoek dat de selve ten spoedighsten mocht worden vervaardigh; hebben hem haer Hoog Mogende eenige verklaringen mede gegeven, de eene raeckende dat woordgeschil; d'andere raeckende de saecken in Guinea, en de Scheepen Charles, Jacques en Maria: en de darde de Schepen de Hoopwel en de Lupaert, gelijk te sien is *Aytzema 5 Deel, pag. 74.*

Op het versoek van haer Ho. Mog. is oock van wegen de Heeren Bewinthebberen der Oost-Indische Compagnie, door hun Advocaet, tot naerder bericht, een naerder Deductie overgelevert, zijnde te sien *Aytzema 5 Deel, pag. 78.*

Vorders, op dat de Oorlogs gesinde in Engeland de saecken daer heen mochten stueren, leverde eenen Mr. Cliffort sijn petitie in het Parlement in, in de welke hy vertoonde, dat de buytenlandische Koophandel van daege tot daege, meer en meer quam te vervallen, ter oorsaeck dat de Nederlanders, soo in Indien als elders, deselve seer bekommerde, jagenoeghsaem opentlijck vernietighde, gelijk oock self de Konincklijcke waerdigheyt aldaer in haer rechten wierdt verkort en beledight: versoekende vorders, dat men sulcks den Koninck wilde bekent maecken, op dat de selve mocht herstellinghe van sijn eer, en de Kooplieden van hun schaede verkrijgen. Dit versoek schrift geviel het Parlement seer wel, dat daer over verklaerde, den Koninck met lijf en goed te willen behulpelijck zijn. Wanneer den Koninck dit versoek in handen kreegh, antwoorde hy schriftelijck dat hy beyde de Huyfen, voor de sorghe, die sy voor hem en sijn onderdaenen droeghen, dede bedancken; hy soude vorders sijn Bedienaers in Hollandt alles te kennen geven, en voldoeningh doen eyschen. Het Parlement bedanckte sijn Majesteit weder voor dese genaedige antwoordt, en aldus wierdt het vyer van afgunst aen alle kanten ontfteeken. Men was in Hollandt ondertusschen, siende waer heen sich de saecken streckten, wel op sijn hoede; men sand straks Scheepen en Galioots uyt naer de West, om de aenkomende Koopvaarders te waerschouwen, en te belasten achter om te gaen. Die van Zeelandt schickten oock twee wel bezeylde Scheepen naer Hysant, om de aennaerderende Scheepen te verhinderen eenige Engelsche Haevens aen te doen.

Verfoeck van de Engelschen aen het Parlement.

Waerschouwingen in Hollandt aen de Scheepen gedaen.

Men schreef oock een Bededagh uyt, om de naerderende onheylen, by den Almogenden te verbidden, en de vrede en haer bestendigheyt met de nagebueren,

Bededagh.

ren, afte sineecken; maer in Engeland, wierdt het uytvoeren van Salpeter verboden, alsoo men het aldaer op den oorlogh aenleyde; waer toe oock een vloot naer de Oost-Zee wierdt geschickt, om sich van Touwerck, Maften, Peck en Teer soodanigh te voorsien, dat Holland daer van mocht ontbloom blijen.

Hier te lande maeckte men alle Collogien ter Admiraliteyt, als oock de Bewindthebberen van beyde de Indische Maetschappyn bekent, dat de tijdt, die tot het uytwisselen van wederzijdtsche pretensien, volgens het jonght geslootten Tractaet met Engelandt, op vier weecken, nae dese notificatie beraemt was, binnen welcken tijd een ieder het sijne had in te brengen, alsoo naer expiratie en het eyndigen van de selve, niemandt meer sou worden aengenomen. Downinhg een keer naer Engelandt doende, scheyde oock niet, sonder noch weder sijn klachten over de Scheepen de Bon Esperance, en de Henry Bonaventure te doen, en voldoeningh daer voor te eyfchen; maer de Staeten kregen van hun Gemachtighden tot de Engelsche saecken bericht, dat sy al de stucken, dese twee boven gemelde Scheepen aengaende, wel hadden oversien, maer niets gevonden, het geen met de antwoordt en onderrechtigh hier voor aen den Koninck van Engeland gedaen, strijdigh waere: men bestoet dan by de voorgaende intentien te volharden, en den Gesant Goch, met sulcke redenen te versorgen, dat hy sijn Majesteit van Groot Britannie, daer door krachtelijck mocht oertuyghen. Maer onderdies kreegh men van de spoedige Equipagie en toerustinghe van Engelandt ter Zee, dusdanigh bericht:

Scheepen op dese Rivier wesen besichtigen, en ordre gegeven, om op het spoedighste alle die in de by-lage ofte hier onder volgende Lijste vervat, gereet te maken: Tot welcken eynde datchelijck menichte van Bootsvolck, Waterluyden, Visschers en Timmerheden geprest zijn, en na beneden gefonden, alwaer het werck met soodanigen yver by de hand gevat is, dat men geloof in het laefte van de naefstkommende weeck, de meefte part van de voornoemde Scheepen zeylreedte te sullen hebben, zijnde de Magazijnen van alles voorsien, en menighe van handen aen het werck: Tot Portlmout gaen de Equipagien oock sterck voort, en sullen mede voor de meefte part omtrent die tijdt klaer wesen: Men heeft van de Weeckgoek begonnen Beesten te slachten, en Volck te pressen, daer weynigh moeyte mede hebben, dewijl de Zee-luyden van selfs seer gewilligh zijn, en by menighe haer dient offereren, soo dat het getal van 10000. daer order toe gegeven is, in kort sullen compleet zijn: Men heeft oock 25. nieuwe Capiteynen gemaect, meest van de geene die voor desen op de Vlooten onder Cromwel gedient hebben, sonder onderscheyt van Religie, wesende veel van die Anabaptisten en Presbytrianen: Daer wert geseyt dat de eerste Vloot bestaen sal in omtrent dertigh kapitale Scheepen, dar de rest voor een tweede, op alle occasien ghereet ghehouden sullen werden: Men spreekt dat Prins Robbert, Hertogh van Albemarle en den Graeve van Sandwich, voorgeslagen zijn tot Generalen: 't Schip dat gedefineert was, om den Graeve van Carlisse van Stockholm te halen, is gecontramandeert, en leght nevens een ander Fregat in Tilburihope, om de Hollanders op te houden, en het beste Volck tot's Konings diensl daer van te lichten: Benefens de 6. Scheepen die ick u Ed. in mijn laefte geschreven hebbe, dat by de Royale Compagnie gheequipeert werden, leght noch een van 's Konincks Scheepen van omtrent 35. stuck, tot Portsmout zeylreedt, om met de eerste goede windt derwaerts te gaen, en wort noch een ander verdubbelt, dat men geloof ten selven eynde ghedefineert te zijn: My is geseght dat het Advijs

Jacht

Townings
verteck.

Bericht
van de En-
gelsche
toerusting-
ge.

MYn Heer: 't Sedert den 2. Juny heeft men hier met allen ernst beginnen te equiperen, ende hebben den Koninghen den Hartogh in Persoon, alle de

Jacht dat de tydinge van het over-gaen van Cabo Verde hier gebracht heeft, den Gouverneur van die Plaets mede gebracht soude hebben, en dat men hem hier in Engelandt ergens heymelijck bewaert.

Lijste van de Oorlogh Schepen die op het spoedigste in Engelandt toegerust werden.

Te Chattam, van de eerste, tweede, 3 en 4. Rangh, onder de eerste mede zijnde de Royale James, hebbende meer Stucken op gekregen, idem, de Prince Royal, de Royale Charles, Londen, Henry, Matthias, Dreadnought, Revengie, Poortlandt, Elisabeth, Hampshire, Dyamand, Ruben, d'Avonture: Dese capitale Schepen, meest van 3. Lagen Schuts, zijn alle gheordonneert in aller haest ghereedt te maecten, en men heeft by manquement van Volck vele Visschers van de Revier genomen, ende veel Bootsvolck ghepreft om de Schepen toe te takelen, ende met aller haest te Equipen: Tot Woledge van de derde Rang, de Schepen, Duynkercken, Henrietta, Pleyruyen, de Kroon, Anna, d'Assurance, alle gelast op 't alderspoedigste gereset te maecten, en in Zee te brengen: Tot Deptford vande 4. en 5. Rangh, de Convertine, de Paerl, de Hektor, en de Dolphijn; sommige van dese hebben al reede de zeylen aen de Reen, en nemen haer Geschut in, op alle de rest is veel Volck aen het werck.

Downing tot Londen gekomen zijnde, en weder op sijn vertreck naer Nederlandt staende, hadt met de Bewindhebber van de Oost-Indische Compagnie verscheydene Conferentien: welckers belangen, hy aennam in Hollandt, in aller ernst waer te nemen, gelijk de Koninck oock hadt beloofd, de saecken van de Oost-Indische Compagnie, en den Koophandel voor te staen.

De Heer van Gochgingh op den 17.

Vertreck van den Gefant Goch naer Engelandt. Juny 1664, voor Schevelingen, in het Schip van Capiteyn Jan Banckaert tfscheep, en quam op den 22. der selver Maend tot Londen aen, en wiert door

Charles Coffereel, Ceremonie-meester, seer vriendelijck verwelkomt en ontfangen. Hy had dien selven avond noch heymelijcke aenspraeck by den Konink, daer voor eerst niet als alle soorten van beleeftheden omgingen, maer sijn Majesteit viel ten eersten op de saecken van de Oost- en West-Indische Compagnie, waer over hy onder andere redenen seyde: *Het waere onverwagelijck dat de West-Indische Compagnie, met eenige weynige Sterckten, en een Schip dry of vier, sonder vorder enigh landt te besitten, de geheele Africaensche Kust, met der selver Rivieren en Stroomen, overvryen, en anderen den handel aldaer beletten en incommoderen sou.* De Heer van Goch gaf daer op tot antwoord: *Alle ongelegentheden dien aengaende, waren by het laetste Tractaet gereguleert, en alsoo moesten alle de saecken daer na gericht worden.* Hy vervolghde voorts met sijn beklagh over de vyandlijcken handel van den Capiteyn Holmes in Guinea (waer van hier na breder gesprooken wordt) te doen. Waer op de Koninck verklaring dede geen kennisse daer van te hebben; maer de selve bekommende, sou als dan, naer vereysch van saecken doen. Hy bracht vorders by, van de sware toerustingh ter Zee, die men in Hollandt dede, het welke de Gefant met de swaere Convoyen die men aldaer te doen hadt, verschoonde, met versoeck, dat sijn Majesteit geliefde ordere te stellen, gelijk by hare Ho. Mog. mede soude geschieden, dat geen onlusten door wederzijdsche Vlooten, d'een tegen den ander, mochten komen te ontstaen. Het welke de Koninck beloofde, die noch in het nemen van afscheyd (dewijl het avondt begoft te worden) seyde: *Laet ons te samen vrienden blijven.* De Gefant had des anderen daeghs de aenspraeck van den Hartogh van Jorck, en dien avond by den Cancellier, alwaer mede niet anders, als van de Scheeps toerustingh, en de beyde In-

Sijn aenkomst en aenspraeck by den Koninck.

Klacht over Holmes en den handel in Guinea.

ditſche Compagnien gehandelt wierdt. Haer Hoogh Mogende hebben oock over deſe ſaecken aen den Koninck geſchreven, van welck ſchrijven den inhoudt is; ghelijck wy van woordt tot woordt hier by brengen.

Schrijven
van de
Staet.

„ Dat altijdt itaet hadt gemaect van
„ goede vriendschap en correspondentie
„ van de Heeren Staeten Generael, en
„ als noch daer blijvende, met meeninge
„ in goede vriendschap met de ſelve
„ te leven, doch dat niet hadde gedacht
„ op eenighe extraordinaris Equipagie
„ als by de ſelve wierdt aengeſtelt, dat
„ deſen niet anders als vreemt bedenc-
„ ken geven kan; dat wel waer was dat
„ eenige Schepen daer wierden toege-
„ ruſt, doch geen andere als ordinaris,
„ ende nae Jaerlijcks gewoonte te eſcor-
„ teren, ende dat daerom, ſiende by de
„ Nabueren extraordinaris Equipagie
„ wierdt aengheſtelt, mede wel in be-
„ dencken hadt genomen om noch een-
„ nige weynige het ordinare getal by te
„ voegen, ſonder nochtans eenigh be-
„ dencken te hebben op hoſtiliteyt of
„ yets ſulcks. Verders mede dat wel waer
„ was dat daer te lande eenige geruchten
„ van opghenomen miſnoegen wierden
„ gehoort, weghens ſchaden en offen-
„ ſien by den volcken geleden, die daer
„ over hare klachten aen 't Parlement
„ hadden ghedaen, ende van 't ſelve
„ Parlement aen ſijn Majesteit waren
„ toeghebracht, doch dat daer over geen
„ reden behoorden te worden ghenom-
„ men by de Staten ofte oock ſulcks ſo-
„ danig gheapprehendeert, dat op ſulck
„ ſubject eenighe extraordinaris Equipa-
„ gie ſoude opnemen, om de Nabuere
„ daer door ombragie te geven, waer
„ op by de Ambaffadeur met reden als
„ volght, om den teneur van miſſive als
„ anders zijnde getracht contentement
„ te doen, heeft hooghtgedachte ſijne
„ Majesteit verklaert dat tot vrede was
„ genegen, ende oock daer by vermeeynt

„ te blijven; daer op by de Ambaffadeur
„ verklaeringe is ghedaen, dat by haer
„ Ho. Mog. geenſints daer aen wierdt
„ getwijffelt, en oock aen de zyde van
„ de ſelve nu noch oyt eenigh manque-
„ ment van oprechte goede vriendschap
„ en correspondentie fou wesen, of in
„ eeniger manieren deſen contrarie wer-
„ den getoont: waer mede dan verders
„ occalie zijnde genomen om ſijn Ma-
„ jesteit voor te dragen, en te repeteren
„ de actie van Capiteyn Holmes, aen
„ Cabo Verde gepleeght, met het ne-
„ men van Schepen, en overweldigen
„ van Forten op de Kuſt van Africa,
„ heeft daer op gelieft te ſeggen als t'an-
„ deren tijden, dat over die ghelegent-
„ heyt niet en was geïnformeert, maer
„ ſulcks werdende bevonden, niet en
„ ſoude onderlaeten behoorlijk redres
„ daer over te doen, ſelfs met ſtraffe van
„ den voornoemden Holmes, na eyſch
„ en bevind van ſaecken, doch dat den
„ inhoud van haer Hoogh Mog. miſſive
„ wilde examineren, en binnen drie a
„ vier daghen daer op antwoord te laten
„ toekomen, echter niet konde laeten
„ by deſen te verklaeren, dat niet rede-
„ lijk konde oordeelen dat ſijn Rijcks-
„ Ingeſetenen des ſelfs ſubjecten daghe-
„ lijcks, in en omtrent het bedrijf van
„ haren handel op de kuſt, aldaer geſta-
„ diglijck door de Nederlandſche Weſt-
„ Indiſche Compagnie werden ghetur-
„ beert ende beſchadight, ende dat daer
„ teghens geen ordre of expeditie over
„ klachten dien aengaende gedaen, kon
„ worden geobtaineert, waer in mede
„ behoorde te worden voorſien: welc-
„ ken alle na dat by de Ambaffadeur met
„ reden op dat ſubject paſſende was be-
„ antwoordt, en daer over ghetracht
„ contentement te doen, repliceerde
„ ſijn Majesteit dat immers juſtitie
„ moeft werden ghedaen, ende ſelfs ex-
„ peditie beſtelt, en voorts alles na be-
„ hooren omtrent het vrye bedrijf van
Com-

„ Commerce geregulcert : 't welck de
 „ Ambassadeur niet heeft goetgevonden
 „ tegen te spreecken , nemaer te verkla-
 „ ren dat haer Ho. Mog. tot alle goede
 „ ordre en expeditie van justitie genegen
 „ zijnde , hier ontrent niet en souden
 „ manqueren , maer daer toe sig altijd
 „ prompt en veerdig houden , waer mede
 „ dan na repetitie van betuygde gene-
 „ gentheyt tot vrede en goede corres-
 „ pondentie van sijn Majesteyt (terwyle
 „ het gantsch in den avont wierdt) gedi-
 „ mitteert , sijn Majesteyt mede repete-
 „ rende , dat binnen drie a vier dagen ,
 „ gelijk te voorens verhaelt hadde , ant-
 „ woort op de ontfangen Missive soude
 „ laten toekomen .

Hier op heeft sijn Majesteyt niet naer
 gelaten sijn antwoordt aen haer Hoogh
 Mog. te vergunnen in deser manieren .

„ Op den tweeden July , is S. Hen-
 „ rick Bennet , Secretaris van Staet , by
 „ de Ambassadeur gekomen , verklae-
 „ rende na afgeleydt compliment , van
 „ sijn Majesteyt te zijn gesonden , met
 „ antwoordt op hare Ho. Mog. missive
 „ van den vier en twintighsten Juny de-
 „ ses Jaers , met de mondelinge Dedu-
 „ ctie daer benevens ter overleveringe
 „ van de selve by de Ambassadeur ghe-
 „ daen , 't welck was als volgt : te weten ,
 „ Dat sijn Majesteyt van goede gheneg-
 „ gentheyt was , om volle vriendschap
 „ ende correspondentie met de Heeren
 „ Staten der Vereenighde Nederlanden
 „ te houden , sonder dat men eenigh
 „ naerdencken desweghen behoefde te
 „ hebben , ghelijck oock verrouwde
 „ hooghgemelde Heeren Staten van ge-
 „ lijcke ghenegentheyt te wesen ; doch
 „ dat niet en konde naerlaten te seggen ,
 „ dat dagelijcks veele klachten van veel
 „ subjecten wierden toegebracht , over
 „ schaden en offensien , door de Ingesen-
 „ tenen der Vereenighde Nederlanden
 „ aen de selve gedaen , daer over door
 „ den Heere Downing , Extraordinaris

„ Envoye , reparatie hadde doen ver-
 „ soecken , met expeditie van Justitie ,
 „ doch dat de selve niet volgende , gelijk
 „ als tot noch toe niet gevolgt was , wil-
 „ de vertrouwen dat voor het toeko-
 „ mende daer in soude werden gereme-
 „ dieert , enmitsdien contentement ge-
 „ daen , soo wanneer gemelde Envoye
 „ Downingh aldaer soude komen , ge-
 „ lijk de selve binnen weynigh daegen
 „ ten dien sine , als anders derwaerts sou-
 „ de vertrecken ; en wat belangen de was
 „ over 't geremonstreerde der toerustin-
 „ ghe van Scheepen aen die zyde , dat
 „ noyt voornemens geweest was eenige
 „ schaede daer mede aen sijne Bondge-
 „ nooten en der selver subjecten te laten
 „ werden gedaen , zijnde alleenlijk een
 „ ordinaris Equipagie tot convoy en be-
 „ vrydinge der subjecten en Scheepen
 „ tegens de Rooverster Zee , gelijk ge-
 „ went was jaerlijcks sulcks te doen , uyt-
 „ gesondert eenige weynige Booten ex-
 „ traordinaris na presenten eyfch en ge-
 „ legentheyt ; doch dat buyten vermoeden
 „ hadde gesien dat by den Staet der
 „ Vereenighde Nederlanden swaere E-
 „ quipagie was aengestelt , die vry al ee-
 „ nige ombragie hadden veroorsaect ,
 „ echter vertrouwen wilde , ghelijck als
 „ by haer Hoogh Mog. wierdt verklaert
 „ daer mede niets quaeds voor te heb-
 „ ben , en dat al dese kosten wel hadde
 „ kunnen en noch konde werden voor-
 „ gekomen , wanneer men goede ordre
 „ op de Justitie en expeditie van dien ,
 „ begeerde te stellen , en voorts een goet
 „ reglement op het bedrijf van de Com-
 „ mercie , 't welck verrouwde in 't toe-
 „ komende soude geschieden , waer op
 „ dan sich soude verlaten .

„ Wat aenging het geremonstreerde
 „ soo schriftelijck by missive , als oock
 „ mondeling by de Heeren Staten Am-
 „ bassadeur gedaen , raeckende de actie
 „ door Capiteyn Holmes op Cabo Ver-
 „ de , als anders op de Kuste van Africa

gepleeght, dat sijn Majesteyt daer op niet en was geïnformeert, dat aennam te doen, ende als dan wilde redresseren, sels met straffe van den voornoemden Holmes, indien bevonden werde sulcks te behooren. Waer op aen den voornoemden Heer Secretaris na reciproque compliment wegens haer Ho. Mog. gedaen, is geseght, dat hadde vertrouwt de goede geliefte van sijn Majesteyt soude zijn gheweest, haer Ho. Mog. met schriftelijke antwoordt over desen te hebben laten bedienen, gelijk der selver Ambassadeur hadde verfocht, ende als noch was verfoeckende, doch in gevalle als nu niet hadde konnen gheschieden, dat hier of haer Ho. Mog. per missive by hem Ambassadeur soude werden bericht gedaen, insisterende niet te min op 't voorschreve verfoeck, tot meerder verseeckeringe en contentement van haer Ho. Mog. Waer op de gemelde Heer Secretaris heeft gelieft te seggen, dat sijn Majesteyt hem hadde gelaft haer Hoog Mog. Ambassadeur aen te melden, dat meergemelden Heer Downing eerstdaeghs weder na den Staet der Vereenighde Nederlanden soude worden afgesonden, op alles geïnstruert soo en ghelijck behoort, waer mede vertrouwde haer Hoog Mog. contentement soude komen te nemen.

Daer nae in de openbare aanspraek zijn die saecken weder verhandelt, met betuyginge van vriendschap te soecken van weder-zijden. Eyndelijck komt Downingh weder in den Haegh, brengende een Brief van den Koninck mede, inhoudende weder een verfoeck van voldoeninge, in welcken gevalle de Staet alle vriendschap van sijn Majesteyt sou te wachten hebben; maer indien andersints, sou de selve ten minsten dat genoeg hebben, van niets te hebben naergelaten, het geen de saeck in

aller minne sou konnen termineren en beslechten, en dat hy sich voor Godt en de menschen, van alle onghemacken, die daer uyt souden konnen volghen, onschuldigh kende. De voorstellingen vorder van Downingh waeren niet als het oude weder op te haelen, gelijk uyt dese antwoordt van haer Ho. Mog. aen hem, te sien is.

DE Staeten Generael der Vereenighde Nederlanden, doorgesien, geexamineert ende overwogen hebbende het Memorial by den Heere Downingh, Extraordinaris Envoye van den Koninck van Groot Britannien, den sedsen desfs aen haer Hoog Mog. gepresenteert, houdende onder anderen dat sijn Majesteyt ordre ghestelt hebbende om te examineren de klachten hier bevorens iterativelijck gedaen, rakkende 't gepasseerde op de Kust van Guinea, daer in nae ghenomen informatie van wederzijden, soodanigh soude disponeren, als in goede Justitie, ende naer reden bevonden sal werden te behooren: edoch in cas haer Hoog Mog. niet af wachtende 't gene daer inne by sijn Majesteyt sal werden ghedaen, haer toevlucht souden willen nemen tot de wapenen, dat sijn Majesteyt in sulcken gevalle sich genootsaect sal vinden, geweldt tegens geweldt te opposeren; hebben goedt ghevonden den ghemelten Heere Envoye Downingh, op de voorschreve des sels memorie, naer voorgaende rijpe deliberatie ende protestatie van oprechte genegenheit, om met sijn Majesteyt in alle vrouwde vriendschap en confidentie te blijven leven, mitsdesen tot antwoordt toe te voegen:

Dat haer Ho. Mog. geene gerustheit ter wereldt konnen vinden, in de generaliteyt van woorden uyt voorgeroerde Memoriael voorgestelt, dat namendlijck sijn Majesteyt, naer dat de selve van wederzyden wel geïnformeert sal zijn, daer omtrent sal procederen naer Justitie ende reden, nademaal in cas subjeet by de Onderdaenen van sijn Majesteyt gepleeght zijnde, eene directe hostiliteyt, jae niet min als openbaer Oorlogh in seecker gewest van de wereldt, aengenomen wewende teghens den Staet door te beschiet-

Antwoord
aen hem
gedaen.

Downing
weder in
den Haeg.

ten, forceren, ende vyandlijk innemen van Forten en Sterckten op 't valle Landt, door toedoen van een formele Vloote ten oorlogh uytgerust, ende versien met krijgsknechten ende andere behoeft, om te lande ende te water hostiliteyt te plegen, mitsgaders eene onverantwoordelijcke feytelikeheyt tegens de Onderdanen ende Ingesetenen deser Vereenighde Nederlandtsche Provincien, door het nemen van hare Schepen ende het rooven van hare goederen, soo te water als te lande, niet anders als in Oorlogen gewoon is te geschieden, met vervolginge van de selve vyandschap van het eene quartier op de Kust van Africa tot het ander; alle zijnde saecken die noch met eenighen schijn van reden gejustificeert, noch oock eenighsints gheignoreert of ontkent konnen werden; dat haer Ho. Mog. derhalven van de Justitie en rechtvaerdigheyt van sijne Majesteit daer op niet anders konnen verwachten, dan voor eerst en voor al eene valste en seckerse belofte van de voorz. genomen Forten en Scheepen te sullen doen restitueren, mitsgaders oock door de handdadigen te sullen doen repareren de schaden by desen Staet, ende de goede Ingesetenen van dien daer door geleden, soo als naer aller volkeren recht, ende in gevolge van het jonghittgemaecte Tractaet behoort te geschieden, ende dat vervolgens oock t'sijner tijdt de effectieve restitutie en voldoeninge daer op moge komen te volgen.

Dat haer Ho. Mog. nu ter contrarie op de ernstighe doleantien ende klare informatien door haer Minister aen den hooghgemelten Koninck gegeven, niet alleenlijk foodaenighe verwachte toefegginghe by provisie noch niet hebben bekomen, maer dat de selve in plaetse van dien, vernemen dat noch meerdere macht uyt Enghelandt naer de voorschreve ghewesten afghesonden wert, die haer Ho. Mog. met reden beducht sijn dat aen desen Staet, ende de goede Ingesetenen van dien, noch wel meerder ende swaerder ongemacken souden mogen trachten toete brengen, ende des te meer, also volgens de rapporten aen haer Ho. Mog. gedaen, door oculaire ghetuygen vande voorschreve ghepleeghe hostiliteyten, de plegers vande selve haer hebben laten verluuden

tot vervolginghe van haer desseyen, ghesterckt te sullen worden van sodanigh ghetal van Schepen als tegenwoordigh in Engelant om te gaen na de Kust van Africa, soude werden geequippeert, sonder dat haer Ho. Mog. oock selfs daer teghens tot noch toe, niet tegenstaende de iterative verfoecken, ende de voorschreve remonstrantien by haren Minister aen sijn Majesteit gedaen, eenige de minste gerustheyt ofte verseeckeringe is gegeven, ende dienvolgende oock van de zyde van Engelant tot noch toe in dien deele niets gecontribueert van't gene in sodanige gelegentheyt van sijne Majesteit, tot verhoedinge en voorkominge van alle verdere feytelickheyt ende hostiliteyt met reden wert verwacht ende te gemoet gesien.

Uyt al dese voorstellingen, schriften en antwoorden, valt de standt der saecken, en wederzijdsche billijkheyt genoegh te sien, weshalven wy laetende desen woorden-strijd varen, tot de daet komen. De Engelschen sterck onder-tusschen toerustende, hadden al dese Scheepen klaer gekregen, bestaende in ses Rangen, gelijk als volght:

De eerste bestondt in vijf sware Scheepen, ophebbende 2350 man, en 130 stucken Canon.

De tweede in 13 scheepen, 4280 man, en 796 stucken Canon.

De derde in 15 scheepen, 3650 man, en 715 stucken Canon.

De vierde in 45 scheepen, 5845 man, en 696 stucken Canon.

De vijfde in 32 scheepen, 3170 man, en 660 stucken Canon.

De seste in 23 scheepen, 1200 man, en 214 stucken Canon.

Maeckt te samen 133 scheepen, 20495 man, en 3211 stucken Canon.

Van dese Vloot waeren 22 scheepen onder Prins Robbert nae Guinea gedsstineert.

De Nederlandtsche Vloot, die onder den Heer Lt. Admiraal *Obdam*, om de West-Indische Scheepen naer Guinea

te convoyeren, vaerdigh was, en meest in de Maes lagh, was dese Vloot:

Van de
Holland-
sche vloot.

Die van Rotterdam, of de Maes, rusten uyt 7 scheepen, ophebbende 2039 man, en 360 stucken Canon.

Zeeland 16 scheepen, 3550 man, en 844 stucken Canon.

Het Noorder-quartier ses scheepen, 1550 man, en 332 stucken Canon.

Harlingen of Vriesland, 9 scheepen, 1930 man, en 416 stucken Canon.

Na Guinea wierden 16. scheepen gedestineert, ophebbende 3120 man, en 618 stucken Canon.

14 Convoyers en Advys-Jachten, verlien met 656 man, en 175 stucken Canon.

Maeckt te samen 68 Scheepen, 12845 man, en 2745 stucken Canon.

Het Esquadre van de Vice Admiral de Ruyter, was in de Middellandsche Zee.

Van dese Equipagie en toerustinghe hebben haer Hoogh Mogende sijn Majesteyt van Groot Britannien oock dese aenschrijvingh gedaen.

Schrijven
van de
staet daer
over.

DE Staten Generael der Vereenigde Nederlanden met de jonghste brieven uyt Engelandt ingekomen, door haren Ambassadeur aldaer advijs ontfanghen hebbende dat den Koningh van Groot Britanjen, den Hertooch van Forck en sijn Majest. hooge Ministers eenigh onbehoegen getoont hadden over ende ter sake van de extraord. Equipagie alhier aengestelt werdende, van Schepen gedestineert na de Kust van Guinea: Hebben na voorgaende deliberatie goet gevonden boog-ged. Koningh tot weghneminghe van alle sinistre impressien mits desen vrunt Nabuerlijck bekent te maecten de reden ende oorsaecke die haer Hoog: Moog: tot het doen van de voorsz. extraord. Equipagie heeft berwoogen, daer inne bestaende, dat haer Hoog: Moog: tot haer leet wesen bespeurt hebbende dat eenige Natien, ende daer on-

der mede eenige subjeeten van sijn Majest. (onaengesien des selfs desadvou en iterative verklaringhen van datse geenfins last of commissie, ghegheven hebben) haer jedert eenigen tijdt herwaerts niet ontsien en hebben de goede Inghesetenen van desen Staet, en specialijck die van de Geootroyeerde West-Indische Compagnie deser Landen, in de Gewesten van Africa, en specialijck op de voorsz. Kuste van Guinea, te beledigen, ende haer van haere Schepen en Goederen te berooven, ja selfs den Staet deser Landen wyandlijck aen te tasten met't weghnemen van Forten en Sterckten: van haere schuldighe plicht gheacht hebben den Staet en de goede Ingesetenen van de selve in de voor-gheboemde ghevesten, soo wel in haer was, te beschermen, en voor diergelycke onghemacken in't toekomende ten besten te verscekeren, hebbende ten dien sine gheordonneert, dat uyt dese Landen na de voorsz. ghevesten sal werde besonden de nombre van 10. Oorlogh-Schepen, te meer alsoo die van de gemelte gheootroyeerde West-Indische Compagnie, weder om staen derwaerts te senden een goet Cargeesen, gbeladen in 4 bequame Koopvaerdys-Schepen, die het gheenfins geraden was sonder eenige escorte mede te exponeren de periculen en onghemacken, die anderen van gelycke conditie waren over ghekomen, door die geene, die (al-hoe-wel sy in de voorsz. Gewesten noch machts ghenoech hadden om de voorsz. 4 Schepen aldaer komende te arriveren, sonder eenigh geleyde) mede soo wel als de voorgaende wegh te nemen, echter oock daer en boven noch onlanghs een nieuwen renford derwaerts gesonden hadden: Ende op dat hoogst-gedachte sijn Majesteyt volkomelijck moghe verscekeret wesen van haer Ho. Mo. innerlijcke intentie in desen, mitsgaders van hare oprechte en ernstige genegentbeyt tot conservatie van de Vrede, en alle goede intelligentie met sijn Majesteyt: Soo hebben haer Ho. Mo. de selve sijn Majesteyt, wel willen verscekeren, dat haer Ho. Mo. al bereyts geresolveert

veert hebben, dat die gene die over de voorsz. 10 Oorlogh Schepen het commandement aen bevolen is, in ghevalle hy op de voorsz. Kuste of elders in sijne Reyse, soude moghen vinden of ontmoeten eenige Schepen of Subjecten van sijne Majesteit, of van eenige andere Geallieerde van desen Staet, hy de selve geensins sal hebben te beschadigen, of in hunne Traficque aldaer te beletten of incommoderen, voor soo veel ende soo lange de selve geene schade of ongelijck aen desen Staet of de goede Ingesetenen van deselve, hebben toegebracht, mach verlaten. Ende nademaal hare Ho. Mo. van sijn Majesteits wijtberoemde Justitie ende bescheydentheydt zijn verwachtende, dat hoogstghebemelte sijne Majesteit des selfs subjecten in hare onrechtmatige occupatie, ende vyantlijke proceduren, buyten sijn Landt ende adveu ondernomen, ende in't werck ghestelt, niet en sal gheleiven te stijven of te patrocineren, ende dat de selve oock aen den Commandeur over sijne Vlooten albereyts na de voorsz. Gewesten ghesonden, of noch derwaert te senden, mede gelijcke ordre ende Instructie sal gheleiven te gheven, soo houden haer Ho. Mo. haer volkomenlyck versekeret, dat door't afsenden van de voorsz. Schepen egeene de alderminste sinistre rencontre tusschen beyde de Natien staet te bevresen, behalven dat sijn Majesteit alle bekommernissen dien aengaende t'eenemaal kan doen verdrijven, door een spoedighe, genereuse, ende rechtverdighe Resolutie, waer hy haer Ho. Mog. gerust gestelt, ende versekeret mogen werden van de kosteloose en schaadeloose restitutie der Forten en Scheepen, by sijne subjecten desen Staet en de ghemelte West-Indische Compagnie deser Landen, als voren, vyantlijck afgenomen: 't Welck haer Ho. Mog. van sijne Majesteit nochmaels op 't alderseierste gantsch vriendt-nabuerlijck zijn versoekende. Aldus gedaen ende gearresteert in de Vergaderinghe van de hoogghebemelte Heeren Staeten Generael, den 29. September 1664.

De Gefant hadt over de selve saeck korts daer nae aenspraeck by den Koninck, daer sijn Majesteit verklaerde, de Staet van de Vereenighde Nederlanden in der daed te beminnen, maer dat hy ter oorsaek van hun stercke toerustingh naer Guinea, oock een Vloot had moeten toerusten. De daedt van Capiteyn Holmes was maer een schijn; en men wist in Engelandt wel, tot wat eynde de Scheepen uyt Hollandt naer Guinea gingen, en de Commissie van die Schepen streden met het veertiende Artijckel van het voornoemde Tractaet. en sou alsoo lichtelijck begintsel tot een rupture en bondbreucke geven, en by gevolghe oorsaek van veel janimers zijn.

Ondertuffchen kreegh de Heer Vice Admirael de Ruyter oock heymelijck ordre, om sich met sijn byhebbende Vloot, naer Guinea te begeven; van sijn verrichtinge aldaer wordt hier nae in sijn leven gehandelt. In Engeland sloeg men vast al de Nederlandtische Schepen aen. En wanneer de Bedienden van de Staet, na de redenen vraeghden, kregen sy voor alle reden dese bedreyginge, dat sijn Majesteit van Groot Britannie nu soo licht niet tot ontslaen sou te bewegen zijn, dewijl men de Engelsche klachten in Hollandt als met de voet stiet, en met de selve spotte. De Koninck was tot daer en toe altoos wel tot vrede geneyght geweest, maer dewijl nu de sware onkosten tot dese toerustinggen gedragen waren, versfond sijn Majesteit tot den oorlogh genootsaecht te zijn. In een aenspraeck van den Heer Goch deed sijn Majesteit by nae de selve verklaringe. Hier op volghden Brieven van Represalie, die men in Engelandt verleende, maer dese Commissien wierden, om het volck by der hand te houden, en om voor de werelt geen eerste aggressieurs te schijnen (hoewel Guinea daer genoegsaem van getuyghede)

Verklaringh des Konincs.

Ruyters tocht naer Guinea.

Beslagh der Nederlandtische Schepen in Engelandt.

de) weder ingetrocken. Men oordeelde oock dat het beter waere de Oorlogs Scheepen als Capers tot den Roof te gebreycken, soo om het gepreste volck daer door moedt te geven, en de Vloot te eerder te bemannen, als oock om alle Nederlandfche Scheepen, die noch veyligh het Canael doorvoeren; in dat vaerwater op te vatten, dewijl men oock in Hollandt al de Franfch en Straetsvaerders verwachtte, focht men daer een braeve flagh mede te slaen, liever als door te vroege kaepery, de flaepende wacker te maecken. En dit geluckte hen foo wel, dat de Nederlandfche Vloot uyt de Franfche bocht loopende (hoewel andere gewaerschouwt zijnde weer te rugge liepen) het Canael door quam ftreven, en alfoo hun vyanden als dulle lieden in den mond liepen, die daer van een goedt getal Scheepen oprachten.

Hollandfche Scheepen van de Engelsche genomen.

Maer alfoo eenige Scheepen van dese genomene gereclameert en voor vreemdelingen bekent werden, heeft men eenige daer van weder ontflagen; maer de Koninck om desen handel goedt te maecken, heeft daer van dese Declaratie en verklaringh uytgegeven.

Declaratie van den Koninck daer over.

SYN Majest. hebbende in Consideratie genomen de Injurien, Affonten en Schade gedaen by de Oost en West-Indische Compagnie en andere Onderdanen van de Staten der Geunierde Provincien, aan en op de Schepen, Goederen en Personen van sijn Majesteys Onderdanen uytwerkende tot haer droevighe schaele, en vermeerderinghe tot groote Sommen, niet regentlaende verscheyde en meenigvuldige eysschen die sijn Majesteys heeft gedaen aen de Staten der Geunierde Provincien, tot vergoedinge en versoeninge, doch heeft geen konnen verkrijgen: Derhalven heeft (met Advijs van sijn Secreten Raet) goet gedicht en ordre gegeven dat in 't generael Brieven van Represalie werden vergunt tegens de Schepen, Goederen en Onderda-

nen van de Staten der Geunierde Provincien, so dat niet alleen sijn Majesteys Vloot en Schepen, maer oock alle andere Schepen die toe-gelaten sullen sijn by Brieven van Represalie, of andersints by sijn Konincklijke Hoogheyt den Hertog van Jorck, Hoog-Admirael van Engellant, &c. sullen en vermoghen wettelijck aen-grijpen en nemen alle Schepen en Goederen, toe behoorende de Staten der Geunierde Provincien, en stellen de selve te recht in 't Admiraliteys Hof, en dat de voorz. Admiraliteys Hof is, en wort hier by geauthoriseert daer mede te procederen, volgens Admiraliteys Coustume en Wetten van Natien, te rechten en condemnieren de selve als 't behoort: En vorders, dat voor soo veel by order en directie van sijn Majesteys veel van de Schepen en Goederen, toe-behoorende de Staten der Geunierde Provincien, Onderdaenen of Inwoonderen van dien hebben, en sijn alreets genomen en aen-gegrepen, en blijven nu onder sijn Majesteys bewaringhe [met advijs van sijn Secreten Raet] ordonneert en verklaert, dat alle en elck van de voorz. Schepen en goederen, so genomen als gearsteert, welke toe-behooren de Staten der Geunierde Provincien, of eenighe harer Onderdanen of Inwoonders, sullen sijn onderworpen aen de voorz. Generale Represaljes, en sal tegen hen geprocedeert worden by de voorz. Admiraliteys Hof, volgens Admiraliteys Coustumen en Wetten der Natien, tot finale oordeel en condemnatie, en dit sal sijn aen'tvoorz. Hof, een ghenoeghsaeme verssekeringhe soo te doen. Withal den 16. December 1664.

Ondertekent,

Zijn Hoogheyt Prins	Graef van Calbery,
Robbert,	Heer Wen wort,
Heer Tezaurier,	Heer Berckeley,
Hertog van Albemarle,	Heer Asheley,
Hertog van Ormont,	Mr. Tresaurier,
Marq. van Dorchester,	Mr. Vice-Chamberlain,
Heer Chamberlain,	Mr. Secretar. Morice,
Graef van Berckshire,	Mr. Secretaris Benet,
Graef van Anglesey.	Sir Eduard Nicolaes.
Graef van Bathe,	
Graef van Lauderdale.	

Robbert Southwel, Cler. Concil.

Hollandt aldus wacker ghemaect, stelde ordere tot haer verseeckeringsh soo te waeter als te lande, penningen wierden vereyscht, en met grooten yver opgebracht. De Zeeuwen kregen brieven van represalie, en brachten binnen korten tijd dertig Engelsche Prijzen op. Men schreef tegen den 21. January des Jaers 1665, sandt aen alle Vorsten en haer Bedienaers in alle Hoven, nettelijck gheduceerde verklaringen uyt, om te bewijfen dat de Engelsche de eerste aggressseurs waren, dat haer Hoogh Mog. de saecke en het geschil gaerne aen den Alder-Christelijcksten Koninck wilden verblijden, maer dat Engelandt, onder voorgeven van de al te swaere kosten tot de toerustinghe te hebben gedaen, sulcks bleef weygeren, maer eerder de saeck wilde uytvechten. Gelijck oock de Hartogh van Jorck in een aenspraek met den Ambassadeur van Goch, hem met een fier gelaet hadt te gemoet gevoert: Hymeeude nu self mede in Zee te gaen, en dat om des Konincks eer en de gerechtighbeyt van het volck te handthaven en beschermen; zijnde te vergeefs, al dat dien Heer, wegen het onnoosel bloedvergieten, de schaeden en het algemeen verderf konde by brengen.

De Ridders van Malta, soeckende mede in dit troebel waeter te visschen, verfochten tot vergoedingh van hun St. Jans goederen, die hier te lande befeten wierden, mede brieven van represalie, maer wierden afgewesen. De Franschen mosten mede hun schaede dragen, dewijl veel van hunne Scheepen opgebracht, en eerse vry gepleyt wierden, meest veronkost waren. Ondertusschen quam van Capiteyn Jacob van Meeuwen van den 30. December des Jaers 1664, dit schrijven aen de Staet.

Verklaringh van den Staet.

Brief van Capiteyn van Meeuwen.

DEn 26. deser, zijn wy nevens den Heer Commandeur Pieter van Brakel, Jan Roetering, en Cornelis Kuy-

per van Zeelandt, als mede omtrent dertig Koopvaerdy Scheepen, soo groot als kleyn, van voor Malga afgezeylt, om onse reyse te vervorderen na Cadix. Als wy omtrent Caep Moly gekomen waren, quamen noch drie Koopvaerdy Scheepen by ons: te weten een Nederlander, en noch twee vreemde Scheepen, zeylende met malkanderen na 't Nauw van Gibraltar, en soo voorts. 't Nauw gepasseert zijnde, is op den 28. deser Capiteyn Cornelis Kuyper van Zeelandt, nevens eenige Koopvaerdy Scheepen onder des sels Convooy en bescherminge behoorende, van ons afgezeylt: op den selfden dito's nachts, omtrent 3 mijlen buyten de Bay van Cadix zijnde, zeynde den Commandeur Pieter van Brakel om by te stecken: Tegens den dagh maecten wy wederom zeyl, en misten eenighe Koopvaerdy Scheepen: Den 29. 's morgens rescontereden ons acht a negen Engelsche Konincks Scheepen, waer op den Commandeur Brakel 't Opperhoofst van de voorsz. Engelse die de Vlagh voerde, vereerde met vijf schooten, edoch den anderen wachtende dat hy onse Commandeur op zijde was, heeft hem vyandlijck de geheele Laegh gegeven; wy sulcks siende, hebben de selve alsoo betaelt als sy ons hebben gedaen: Edoch alsoo verscheyde Koopvaerdy Scheepen, volghens de Placcaten van haer Ho. Mog. de Heeren Staeten Generael, hunne Eer en Eed niet hebben berracht met malkanderen te wachten en te seconderen, maer ter contrarie na de Reede zijn gezeylt, soude ongetwijfelt, met de hulpe Godts, geheel slecht mette voorsz. Engelse hebben afge- loopen, daer nu tot ons aller leedtwesens den Commandeur Brakel is door geschooten, en noch een of twee man en eenige gequetsten, als mede eenige schooten onder water in sijn Schip, soo dat sy tegenwoerdig doende zijn met krenzen, en wat repareren: van gelijken op Capiteyn Roeteringh twee dooden en eenighe gequetsten: Doch ick, (Godt zy danck) hebbe geen schaede aen Volck noch Schip, dan alleen eenige schoo-

ten door de Zeylen, en wat loopende Wand aen stucken. Mede is by de Engelse genomen een of twee kleyne Scheepjens. Den Schipper Jan Roeloffsz. voerende 't Schip de Koninck Salomon, die sich selven defendeerde als een eerlijck soldaet, is in de grond geschooten, en 't Schip de St. Marie, daer Schipper op is geweest Lucas Pruys salgr., zijnde by die Schepen die wy's morgens vermisten, en na de Reede zeylden, is genomen, al eer wy Engelse hebben vernomen; voorts zijn wy's avonts na Sonnen onderganch op de Ree gekomen De Engelse Jouden de Bay gesloten; Ick wenschte wel dat ick U Ed. Mog. ordere hadde eenige Scheepen te ontlossen, en in dienst te nemen, soude, met den Zegen des Alderhooghsten, de selve in korten wel hier van de Bay doen vertrecken. Getekent

JACOB VAN MEEUWEN.

Hier op volghde dese verklaringh van den Staet, van den 24. January 1665.

Verklaringh van de Staet gedaen.

S Eriuefelijk gedelibereert en in achtung genomen zijnde, de voorsz. vyantlijcke aggressie van de Engelse, als mede andere menighvuldige hostiliteyten by den Koningh van Groot Brittangien of des sels subjecten, desen Staet en goede Ingeferenen van dien, nu eenigen tijdt aengedaen, door 't weghnemen van Landen, Steden, Forten en Schepen, eerst op de Kuste van Guinea, en vervolgens mede in Nieuw-Nederlandt, oock eyndelijck door 't nemen van veele Schepen, sels binnen Europe: Is versfaen en geresolveert: Dat alle Engelse Schepen, soo ten Oorloge alster Coopvaerdye geequieert en uytgerust, sels mede binnen Europa, door de maght van Oorlogh-Scheden van de Staet, insgelijcks aengetaft en vermeertert, en hier te Lande opgebracht sullen werden; ter tijdt en wijlen toe, den gemeiten Coningh van Groot Brittangien de voorsz. gepleeghede hostiliteyten sal hebben doen repareren, of dat daer over een accommodement sal wesen getroffen: En sal nochmaels aen de respective Collegien ter Admiraliteyt geschreven worden, dat haer E. ten

dien sine aenstonts, voor soo veel het niet en soude zijn geschiet eenige lichte Fregaten in Zee willen zenden, en de bovengeprefseerde ernstige intentie van haer Ho. Mo. door de hooge Officieren, Capiteynen, en Schepen van Oorloge onder hun resortterende ende gehorende, op 't alder-efficacientie in 't werck te stellen, en doen stellen.

Vorders wierden al de Collegien ter Admiraliteyt gelaft de Equipagie en toerustingh ter Zee, teghen het voorjaer, met alle mooghlijcke spoet en vlijt voort te setten, gelijcke gheschiede. De Koninck bleef oock niet lange met sijn verklaringh te rugge, maer heeftse in desen sin laten uytgaen.

AL soo op de klachten van diverse Injurien, affronten en beroovinghen, gedaen by de Oost-en-West-Indische

Declaratie van Engelandt.

Compagnien, en andere Onderdanen der Geunieerde Provincien, aen en op de Schepen, Goederen en Persoonen van onse Onderdanen, tot hare beswaerlijcke schade, en belopinge van hooge sommen, in plaets van reparatie of satisfactie, die geduurig versocht is geweest: Wy bevinden dat aen de Ruyter ordre is gegeven, niet alleen om te abandonneren de Maerschappye tegens de Rovers van de Middelandtse Zee, waer toe de Staten Generael ons hadden genoot, maer oock om te uferen alle Acten van beroovinghen en vyantschap teghens onse Onderdanen in Africa: Wy daer op gaven ordre, om aen te houden de Schepen behoorende d'Onderdanen en d'Inwoonders van de Staten van de Geunieerde Provincien, evenwel wy gaven noyt eenige Commissien tot Brieven van Represalien, noch deden procederen tegens de aengehaelde Schepen, tot dat wy hadden een klare en ontwijffelbare kennisse, dat de Ruyter de voorsz. ordre in executie hadde gestelt, door 't versceekeren van diverse onser Onderdanen, Schepen en Goederen: Maer nu bevinden door dese versse Injurien en Actien van haer, en d'intelligentie die wy kregen van hare preparatien ten Oorloge, en haer uytdeelinghe van

Brie-

Brieven van Reprefalien tegen ons Volck, dat beyde onfe geduldigheyt en de andere remedien die wy gebruyckt hebben, om haer tot vrientfchap met ons te brengen, ydel zijn geweest, en dat fy gefint zijn, 't gene fy met geweld hebben gedaen, door de wapenen te maintineren tegens ons: Soo hebben wy dienftich geacht, met advijs van onfe Secreten Raet, te verklaren en declareren aen alle de werelt, dat de gefeyde Heeren Staten zijn de Aggreffeurs, en dat fy in Rechtvaerdigheyt moeten alfoo aengefien werden by alle menfchen, foo dat onfe Vlooten en Schepen, oock mede alle andere Schepen en Vaertuygen, die Brieven van Marque fullen krijghen van onfen lieven Broeder, den Hartog van Jorck, Heer Hoog-Admiraal van Engelandt, fal en mach wettelijk daer mede vechten, overwinnen, verfeeckeren en nemen alle Schepen, Vaertuygen en Goederen, die d'Onderdanen of Inwoonders der Geunieerde Provincien, of yemandt binnen hare Lande zijn toebehoorende: Wy doen hier by gebieden alle onfe eygen Onderfaten, ghelijck wy adverteren alle andere Perfoonen, van wat Natien fy zijn, te brengen of over te voeren eenige Soldaten, Wapenen, Poeder, Amonitie, of eenige Contrabande Goederen, nae eenige Territorien, Landen, Plantagien of Contreyen van de gefeyde Staten der Geunieerde Provincien: verklaerende dat wat Schip of Vaertuygh daer mede bevonden werd, te transporteren of te brengen eenige Soldaten, Wapenen, Poeder, Amonitie, of andere Contrabande Goederen, nae eenige Territorien, Landen, Plantagien, of Geweften der voorfz. Staeten der Geunieerde Provincien, de felve genomen zijnde, gecondemneert fullen werden voor goeden prijfe. En wy verklaeren vorders, dat wat voor Schip of Vaertuygh, van wat Natie die zijn, fal bevonden werden in te hebben eenige Goederen, Koopmanfchappen, of eenigh getal Perfoonen binnen haer, behoorende aen de ghefeyde Staten van de Geunieerde Provincien, of aen eenige van hare Onderdanen of Inwoonders, 't geheel zijnde genomen, fal geoordeelt werden als goederen van wettelijke prijfe: Oock in gelijcks alle Goederen, Koopmanfchappen, van wat Natie die zijn,

't zy of ons eygen, of oock vremde, die in eenigh Schip of Vaertuyg, behoorende aen de Staten der Geunieerde Provincien, eenige harer Onderdanen, of yemandt by haer woonende, fullen geladen hebben, en genomen zijnde, 't geheele werden geoordeelt voor goeden prijfe, uytgefeydt 't voorfz. Schip of Vaertuygh, daer van ons, of onfen lieven Broeder verleent hebben Brieven van vry geleyde: En ten eynde dat behoorlijcke intimatie en publicatie van onfe Declaratie gefchiede, en publijcke kennis daer van wert genomen, foo is 't onfen wil en behagen dat dese onfe prefente Declaratie behoorlijck en na gebruyck gepubliceert werde.

RICHARD BROUWNE.

Present, De Alder-Excellentste Koninklijke Majesteit, Sijn Hoogheyt den Hertog van Jorck, Sijn Hoogheyt Prins Robbert, De Heer Aerts-bifchop van Kantelbergh, Hertogh van Buckingham, Hertogh van Albarne, Marquis van Dorcheſter, Lord Groot Chamberlain, Lord Chamberlain, Graef van Berckshire, van Angleſey, Graef van Bathe, Graef van Carliſſe, Graef van Lauderdaile, Graef van Carbery, Lord Wentworth, Lord Berckley, Lord Aſchley, Mr. Trauferir, Mr. Vice-Chamberlain, Mr. Secretaris Morice, Secretaris Bennet, M. Cancelier van de Dutchy.

In 't Hof tot Withal den 4. Maert 1665.

De publicatie en verkondigingh hier van, wierd tot Londen op de vereyſchte plaetsen, en met de gewoone plechtigheden gedaen. En tien dagen daer na dede de Koninck verbieden, dat eenige Scheepen, ſonder verlof, uyt eenige van ſijne havens fouden mogen tzeyl gaen, op verbeurte van ſchip en goet, tot dat daer in anders fou worden geordonneert. Een Engels Oorlogh Schip, Londen genoemt, met ſeventigh ſtukken voorſien, en met vier hondert man gewapent, quam door een onbekende oorfaeck, op te vliegen, het welcke veel tot een voorteycken van de verſchrickelijke brandt van Londen hebben wilen

't Schip
Londen
verbrand.

len duyden: in de plaetse van dit Schip Londen, hebben die van de Regeringh dier Stadt den Koninck een ander Schip ghebouwt, het welke sy de Loyael Londen noemden, maer dit is daer na in het Jaer 1667, met de rest in Chattam mede verbrandt.

De Fransche en Nederlandsche Gefanten deden noch ondertusschen aen het Engelsche Hof, hun uyerste best, om alles in der minne by te legghen, maer in de plaets van die by laege, liep de Engelsche Vloot op den 1. May in Zee, en komt voor Texel, om op de aankomst van de Vice-Admirael de Ruyter te passen, maer wierdt op den achtsten dier Maend foodanigh van een swaere storm belooopen, dat veel van de selve ontheystert en verstroyt zijnde, elck sich weder naer Harwits en de Teems begaf. Terwijl sich de Engelschen weder toemaecten, versamelde de Hollandtsche en Zeeusche Vlooten oock by een, en liep op den 21. Mey met schoon weder ten deelen in Zee, zijnde des morgens daer aen van de rest gevolght. Dese schoonder Vloot, als oyt Zee-man gesien hadt, bestondt in 103 Oorlogh Scheepen, 7 Jachten, 11 Branders, 12 Galioten, 4869 stucken Geschuts, en 23221 Eeters, en was aldus in acht Esquadres verdeelt:

Het eerste Esquadre onder de Heer Admirael Obdam, voerende de Wimpel van de groote Stengh, bestondt in 15 scheepen, 3510 man, en 772 stucken kanon.

't Tweede onder de Heer Jan Evertsz. in 16 scheepen, 2849 man, en 580 stucken kanon.

't Derde onder de Heer Egbert Meeuwensz. Cortenaer, voerende de Wimpel van de Befacs Mast, in 15 scheepen, 3665 man, en 794 stucken kanon.

't Vierde onder de Heer Stellingwerf, de Geele Vleugel, in 15 scheepen, 2981 man, en 680 stucken kanon.

't Vijfde onder de Heer Cornelis Tromp, voerende de Hoornse Vleugel, in 17 scheepen, 3340 man, en 774 stucken kanon.

't Sefde onder de Heer Cornelis Evertsz. in 18 scheepen, 2420 man, en 520 stucken kanon.

't Sevende onder de Heer Wouter Schram, in 16 scheepen, 3600 man, en 778 stucken kanon.

't Achtste bestond in 9 scheepen, 856 man en 258 stucken kanon.

Dit Esquadre is den 11. Juny uyt Tessel zeylgegaen, doch niet by de Vloot geweest zijnde, is weder binnen ghekeert.

Dese Vloot was nauwelijcks in Zee, of nam metter haest by de twee en twintigh Engelsche Scheepen, benefens een Convoyer met vier en dertigh stucken wegh, van het welke de Heer Obdam dit bericht aen den Staet geschreven heeft.

Ick hoop U Ed. sullen mijn schrijvens van den 29. Mey, door den Schipper Swan wel ontfangen hebben, en de nevens gaende voort gesonden. Op den 30. Mey by de windt, ende was heel seil en mistigh, soo dat wy het lieten drijven, tegen den avont klaerden't op, en begoft een koeltje te wayen, sagen eenige Scheepen in ly van ons, dat wy meenden d'Engelsche Vloot te wesen, maer soo haest als wy daer quamen, was't een Engels Koninghs Oorloghs Schip met 34. stucken, komende van d'Elve, met 9 Hamburgers, zijnde geladen met veelderhande Waren, als Pick, Hennip, Teer, Cabels, Cabel-gaeren Scheepsplancken, Yser, Coper Coperdraet, Lijnwaet, en andere Waeren, waerdigh zijnde 40. Tonnen-gouts, die wy nevens den Convoyer altemael namen, en setten onse cours na de Wal, om by 5 van de selve te komen, waer van 4 by de Scheepen van't Collegie ter Admiraliteyt van Amsterdam, en een by een Capen van't Noor-

Brief van den Admirael Obdam.

Engelsche Vloot in Zee, maet door storm belooopen keert weder naer England.

Nederlandsche Vloot in Zee.

Lijste daer van,

der quartier genomen zijn, sullen de selve in Texel opsenden. d'Engelse Vloot legt voor Konings Diep.

De Engelsche Kooplieden wierden hier over boven maten ontfelt, en brachten klachten op klachten voort, waer op de Engelsche Zee-macht oock in aller yl in Zee geprest wierd, en bestond in dese Vloot, zijnde onder dese Vlaggen verdeelt.

Onder de Hartogh van Jorck, voerende de Roode Vlagh, bestaende in 38 Oorlogh Scheepen, 7575 Man, en 1528 stucken Canon, nevens 7 Branders en Kitsen.

Onder Prins Robbert, voerende de Witte Vlagh, bestaende in 35 Oorlogh Schepen, 6635 Man, en 1310 stucken Canon, nevens 7 Branders en Kitsen.

Onder de Graef van Sandwich, voerende de Blauwe Vlagh, bestaende in 36 Oorlogh Scheepen, 6796 Man, en 1354 stucken Canon, nevens 7 Branders en Kitzen, met noch 7 Advys-Jachten.

Maeckende tsamen 't getal van 109 Oorlogh Scheepen, 21006 Man, en 4192 stucken Canon, nevens 28 Branders en Kitsen.

Sy vertrock op den 8 Juny uyt de Baye van Gunsteet by Harwitz naer Sauld-Bay, om aldaer op de Hollandtsche Vloot te passen, die men eerlangh op de Engelsche Kust te gemoet sagh. Zijnde de wind meest oostelijck, hielden sy het des nachts voor Aalborrou, omtrent vijf mijlen van land; wanneer de Hartogh van Jorck te middernacht bericht kreegh, dat de Hollandtsche vloot, uyt het zuyd oosten recht voor de wind op hem afquam, en nu alreeds tot op ses mijlen genaerdert was, dede hy terstondt alle voorraedt scheepen naer land toe zeylen, terwijl de Hollanderen om den Loef arbeyden. Op den 12. Juny de windt oost zijnde, bevonden sich dese vijf mijlen, zuydoostelijck van de

Engelschen, en beyde de Vlooten voor Leitof, acht mijlen van de Engelsche kust. Dien avont verbrande onder de Engelschen een Brander door sijn eygen vye, dat, alsoo de Commandeur een Hollander was, voor een goed teecken genomen wierd. De Admiraal *Obdam*, niet tegenstaende de Engelsche de Loef van hem hadden, en altoos behielden, sette het recht op den vyandt aen. De Prins Robbert hadt by hen de voortocht, gestut door den Vice Admiraal Mings, de Hartogh van Jorck was in het midden, en Sandwich hadt de achterhoede. Het ghevecht nam des morgens ten dry ueren sijn aenvangh. De Lt. Admiraal *Obdam*, de Vice Admiraal Cortenaer, de Lt. Admiraal Jan Everfz. Cornelis Tromp, Stellingwerf, Bastiaan Centen, beneffens eenighe anderen, sloeghen recht door het Esquadre van Prins Robbert heen, en zijnde aldus beyde de Vlooten, niet halvemaens gewijse, maer recht in een linie malkander gepasseert, wasser eenigen tijd stilte eer men weder tot het gevecht quam, de wind west, en de Engelschen noordwest van de Hollanders, en dese zuyd oost van de Engelsche zijnde, liepen de Vlooten ten ses ueren voor de tweede mael door malkander, maer alsoo de Hartogh van Jorck, sonder te vechten, geduerighlijck boven windt bleef leggen, konden de Hollanders de loef niet van hem krijghen, doch boven Prins Robbert waren sy al heen; zijnde dwars door de Engelsche Vloot gepasseert, en alles tot noch toe maer in Canon schooten bestaende, heeft Sandwich, omtrent ten een ueren naerden middagh de Hollandtsche Vloot in twee van een gesneden, wanneer het schutgevaert tot de klokke dry ueren duerde.

De Lt. Admiraal *Obdam*, geraeckte de Royale Charles op de zyde, begroetende malkander treffelijck met geheele laegen, neffens de zyde van den Har-

Wijdloophigh verhael van de Zeevlagh van den 13. Juny 1665

Lijste van de Engelsche vloot.

togh van Jorck bleven dood de Graeve van Salainta, de Heer Meskery, en de Heer Bouille, wiens afgeschooten Beckeneel den Hartogh van Jorck op de handt vloogh en de selve quetste, en het geheele lichaem bloedigh maecte. Vericheyden van sijn Hoogheys dienaarren, wierden oock om verregeschooten. Maer terwijl de braeve *Obdam* aldus dapper in de weer was, geraeckte door slechte toeverzicht, onder het opgeven van de Cardoefen, de brand in sijn kruydt-kamer, en al eer men twintigh hadt konnen tellen, sprongh het geheele Schip op, sonder datter meer als vijf mannen van kondengheberght worden. Het overige van het Schip is naderhand tot aen het Vlie komen drijven. Dit veroorsaecte de grootste verslagentheyt ter wereldt onder de Hollandtsche Vloot, wanneer een tweede ongeval, de twijffelachtige zegen naer de Engelschen sich dede wenden.

Dry Hollandtsche Schepen, Maerffeveen, onder Capiteyn Reus, Tergoes onder Kruyningen, en Swanenburgh onder Kuyper, geraeckten aen malkanderen vast en in een verwart, drijvende sonder bestuer of besay, over de twee hondert man, sochten de selve met houwren en kappen te redderen, maer eer sy daer toe konden komen, komt hen een Brander aen boort, waer door Tergoes en Swanenburgh, als nieuwelijcks geteert zijnde, terstont aangesteecken wierden, en dese pest Maerffeveen mede toebrecht, soo datse terstont daer nae alle in de lucht sprongen, maer eenige weynige geraeckten daer af.

Cornelis Tromp, Tjerck Hiddes en Capiteyn Swart, hadden het Engelsch Schip de Charite soo wel self in den aenvang gehaevent, dat Capiteyn de Haen het selfde gemackelijck konde vermeereren, tnegentigh Engelschen begaven sich daer af met de boot in Zee, en quamen daer na met een Kits te Harwich.

De Hartogh van Jorck, siende dat eenige Hollandtsche Schepen geen weer om op te komen deden, sandt Lauson met eenige andere, de voorste op het lijf, daer seer dapper gevochten wierdt, en Lauson den hals in schoot; zijnde sijn knie aen stucken geschooten, en hy aen landt gestorven. Sebastiaen Centen op het Schip Orangie, en alleen onder de vyanden zijnde, deedt wonderlijcke proeven van dapperheydt, legghende Santwich, anders de Heer Montagu aen boort, die hy genoegsaem vermeertert, en daer hy, gelijk ooghetuygen seggen, wel een uer langh de Prince Vlagge op doen waeyen, en de Blaeuwe afghehaelt hadt; tot dat Montagu weder door de Royale James ontfet wierd; ten kosten evenwel van verscheide Grootten, en onder anderen van den Graef van Marlebourgh en die van Poortland, die daer op doot bleven; maer ten laetsten is dit Schip Orangien, strijdende tegen Capiteyn Smith op de Mary, in den brandt gheraect en gespronghen. Bastiaen Centen is aen sijn wonden gestorven.

De Vice Admiraal Jan Evertsz. was hevigh aen het werck, tegen de Sprecker en de Charles, beyde secunden van den Hartogh van Jorck, en het scheelde seer weynigh of een Brander was den Hartogh aen boort geraect, maer viel door het draeyen mis; Stellingherf, wierdt door een koegel, naer een dapper ghevecht, dwars doorgeschooten; soo wierdt oock Cortenaer uyt de Royal Catrijn, in sijn boven been geschooten, waer aen hy aenstonts stierf. Jan Evertsz. daer op nam als Admiraal de Vlagge, maer alsoo verscheide Bloodtaerts en snoode Capiteynen niet wel hun plicht deden, en daer door de Engelschen merckelijck voordeel kregghen, begaf sich dese omtrent ten seven uren naer de Maes. Tromp niet beter wetende, of Jan Evertsz. was mede doot, hadt

oock

De Admiral
de Obdam
springht
met sijn
Schip.

DRB

1794

oock de Vlagge opgesteecken, en sich naer sijn ghewoonte gedraegen; maer most sien dat ses en dertigh brave Schepen, in de plaets van hem by te staen, naer Texel affackten, latende meenigh eerlijck man in den peeckel. Andere schelm-stucken vandtmen oock onder het volck, gelijk dat van de Scheepen den Nagelboom en Hilverfum, niet meer willende vechten, met schande veroverd wierden. Dat van het Schip Carolus Quintus muytende, dwongh haer Capiteyn sich over te geven.

De vyandt ondertusschen, met het aenkomen van den nacht de vluchtende Capiteynen vervolgende, wierden geduerighlijck door Tromp, die de sijne als een Harder sijn Schapen bewaerde, gestuyt en wederhouden, dat Montagu op sijn schip en volck dapper aen quam, en hem niet minder, zijnde sijn zeylen en want alles in flarsen. Hy in Texel komende, liet niet naer desen Brief aen den Staet te schrijven :

Hoogh Mog. Heeren :

MYn Heeren : *Mijnen laetsten was van den 9. Juny, Oost ten zuyden en oost zuyd oost, 18. mijlen van Texel; den 11 dito quamen wy de Engelse Vloot in't ghesicht, West van ons, en terwijl wy dien dagh door de stilte by haer niet konden komen, en de windt N. O. zijnde, wenden't aen de zijde om de O. S. O. soo veel mogelijck was, de windt van haer te houden, doch't wiert's nachts stille, 's anderendaeghs noch stil zijnde, en niet komende verrichten door de stilte, en datse ons sochten te locken in de Bancken, daer wy dicht voor waren, hebben geresolveert mette Steven om de Oost te warden; den 12 dito was 't stillerjes, laghen met 't hooft om de O. N. O. den Vyandt N. W. verspreydt, quamen een weynigh tegen den avont nae malkanderen toe drijven, 's nachts de windt Suydelijck en S. S. W. soo*

dat wy doer noch boven den Vyandt konde komen, maer de windt S. W. loopende, mosten schut ghevaer toe branden., en eyndelijck den Heer Admirael van Wassenaer met sijn Schip opspringbende van eyghen kruydt, raecte de Vloot in sulcke Confusie, datse altemael voor de wint van den Vyant wegh liepen, en daer door eenige Schepen aen malkanderen vast raecten, en van d' Engelse ghenomen of verbrandt wierden, soo tot den donckeren avont met haer schutghevaer ghehouden bebbende, waren door die disordre 's nachts confuselijck van den anderen gheraect. 's Anderen daeghs 's morgens wierden wy den Hartogh van Jorck en Graef Santwich achter ons ghevaer, en bevonden omtrent 10. à 12 Zeylen by ons te hebben, en terwijl by ons andere Schepen niet konden komen, wierden van haer ghejaeght, tot voor 's Landts Diep van Texel, alwaer de meeste van ons andere Schepen by ons quamen, doch weten niet hoe veel in 't ghetal wy noch zijn, vertrouwende noch veel van onse Schepen vermist sullen werden, hoe't astloopen sal, sal den tijdt leeren, wy missen oock mede de Luytenant-Admirael Jan Evertsz. Den Luytenant-Admirael Cortenaer en Stellinghwerf sijn doot, en van Particuliere Capiteynen weet niet anders, Capiteyn de Haen heeft een Engels Schip met 46 stucken veroverd, wy hebben ghesien dat't Schip Marssveen, ter Goes, en noch een Amsterdams Fregat malkander aen Boort zeylden, en oock eenighe andere Schepen die verbrant zijn: d' Engelse hebben oock mede verscheyde Schepen, na wy konnen sien, verbrandt, als oock mast en schadeloos, niets sonders anders meer wesen. Wac mede Ed. Ho. Mo. Heeren, &c, Actum in 's Lants Schip de Liefde, in Tessel, den 15 Juny, 1665 ghetekent.

C. TROMP.

Eenighe van dese schelmen wierden gevangens gheset, en naer verdiensten ge-

1665.

Brief van
ornelis
tomp.

gestraft. Capiteyn de Haen daer en tegen kreegh tien duysent guldenstot een vereeringh voor het veroveren van het Engels Schip de Charite. Maer de goede Jan Evertsz., komende op den 15. aen de Maes, en over Hellevoetsfluis in den Briel, wierd van het rapaille van de wal in de Marne in het water gesmeten, doch weder uytgeholpen, in het midden van veel scheldwoorden seyde: Dat hy sich wel verantwoordten sou; maer de Commandeur Beaumont begaf en berghde sich in het naefte huys, doch wierden beyde door de soldaeten by gestaen.

Tot Londen wierden de klokken over dese overwinningh geluydt, en daer hadden se reden toe, gelijk men in Hollandt had, sich over de ongelukkige begintfelen van desen tweeden Engelschen Oorlogh te beklagen.

Maer of yemand met dit verhael sich niet konde vergenoeghen, siet hier de omstandigheden die de Engelschen daer van voortbrengen.

Engelands Journael.

Engelsch
verhael
van desen
Zee-slagh.

NA dat zijne Konincklijke Hoogheyt van de Hollandtsche Kust was weder gekeert, waer hyvoor Texel gelegen, en twintig Koopvaerdy Schepen uyt Vranckrijck als anders aenkomende verovert had, soeckende de Nederlanders tot den slag uyt te locken, soo heeft zijne Konincklijke Hoogheyt bericht gekregen, dat sy niet alleen waren in Zee gesteken, maer voorgaven de Engelse Vlootte willen opsorcken. Hier op deed zijne Konincklijke Hoogheyt de Anckers lichten (denckende, of sy eenige bravades voor d' Engelse Kust mogten poogen te doen) en den eersten Juny ten ses uren 's morgens quamen wy in Sowld Bay ten Ancker, ontrent 5 Engelse mijlen van de wal.

Desen dagh ontrent de middagh quam 'er tyding, dat men een groote Vloot zuyd-oost ten oosten, by de 6 mijlen van ons ontdeckte, 't welck die van de Staten Generael

geoordeelt wordende, belaste zijne Konincklijke Hoogheyt de gantsche Vloot verder van de wal in Zee te stecken, 's morgens den 2 Juny sagen wy haer meer als 5 mijlen zuyd-oost van ons af. Ten 8 uren 's avonds hadden wy Lestoffen noord west, ontrent 8. mijlen van ons, en den Vyand niet boven 3.

Van desen eygen avond raecte een van des Vyands achter liggende Schepen in brand, ons Volck sich inbeeldende dat een van hare Admirael's te wesen.

Den gantschen nacht bleven wy den Vyandt in 't gesicht houden, en den wind zuyd west loopende, bevonden wy ons 's morgens tusschen 2 en 3 uren, den derden Juny boven wind van des Vyands Vloot, dies sy naer ons toe wenden, doch konden den Loef niet halen, zijnde Lestoffen ontrent 14 mijlen zuyd-oost ten zuyden van ons. Ten half viers 's morgens is de slag aengegaen, het Esquader van Prins Robbert de voortocht hebbende; het Esquader van zijne Konincklijke Hoogheyt was in het Corpus, en dat van den Admiral Sandwigh volgde daer aen, weder zijds Vlootten passeerden malkander in form van een linie. Ontrent ten 6. uren zijn wy gewend, settende Cours west noord west, en sy zuyd ten zuyd oosten; wanneer weder malkander passeerden. In dit wenden meenden de Vyanden ons de Loef af te sien, maer zijne Konincklijke Hoogheyt bleef soo na aen de wind, dat sy om niet tusschen twee linien van onse Vloot te vervallen, liever aenly van Prins Robbert liepen. Hier op deed zijne Konincklijke Hoogheyt eerst het achterste Esquader van Sijne Majesteys Vloot wenden, om te beter en spoediger de voorste van den Vyand te bereycken.

Het gevecht viel vry hard, en de Vyand werde sich dapper; dan wierd gemerckt, dat als wy 't hen nader toefsetteden, sy van Cours veranderden, met in plaets van zuyd-zuyd oost het op oost zuyd oost aen te leggen.

De geduurige damp en roock, maeckte dat wy niet wyd van onskonden sien wat de Vyand verrichte, soo dat wy schier in een misslagh vervielen, die terstond verbeterd zijnde, quam het Schip van *Obdam* by

nae in de linie teghens over dat van zijne Konincklijke Hoogheyt selfs te ligghen, die tot hem belattende te naderen, seggende, Ick moet selfs den den Heer van *Obdam* begroeten, de gantsche Konincklijke Vloot sich schickte naer het bedryf van zijne Konincklijke Hoogheys Schip, en de lagen alom van soo na by gaf, dat de Vyand dapper deynsde. Daer op is het Schip van d' Admirael *Obdam* gesprongen, 't welk aen d' Engelsche vreughd verweckte, en den moed aen de Vyanden deed sacken, die niet langh standt hielden, maer aen 't loopen tegen, en wy aen 't vervolgen, hare Schepen nemende en verbrandende, tot in der Nacht toe, haer geduurigh jagende, soo dat wy 's morgens noch verscheyde Schepen tot in de Mond van Texel namen. Doch de wind ons uyt Zee recht op de lager wal aendryvende, en niet eenen Brander meer overigh hebbende, om haer te beschadigen, moelten wy de Vyanden verlaten.

In 't begin van 't gevecht zijn twee van onse Schepen, den Loef verliesende, onder den Vyand vervallen, het een The Charity (een oudt Schip, in den voorgaenden Oorloogh met Holland door de onse veroverd) wierdt genomen. Het ander heeft sich noch roemruchtigh uyt de Vyanden gereddet. De St. Joris sprongh sijn Kajuyt door 't ongeluck van een weynigh Kruyds, maer is noch doorgaens in 't gevecht ghebleven, en met de Vloot ingekomen

Het verlies der Vyanden is; eerst het Schip van d' Admirael *Obdam* de Eendracht, voerende 84 doorgaens Metale stucken, 500 Man. 't Schip d' Orange, van 75 stucken, 400 Man. Vier van des Vyands Schepen aen malkander by ongeluck vast geraeckt, zijn 't samen in den brand gesteken; als het Schip Coeverden, met 60 stucken, 250 Man; het Schip Prins Maurits, 50 stucken, 230 Man; het Schip Utrecht, 44 stucken, 200 Man; met noch een van ontrent 40. stucken. Kort daer aen zijn de Schepen Maersveen, Tergoes, en Swanenburgh, malkander in de boegh loopende, door een van onse Branders verbrand; waer van zijne Konincklijke

Hoogheyt soo veel volck als mogelijk was heeft doen visschen.

De by onsgenomen Prijsen en in Engeland binnengebraght, zijn de volghende.

Carolus Quintus, gemonteert met 54 Stucken, en 230 Man.

Hilversum, met 60 Stucken, waer onder 4 metalen, en 290 Man.

Delft, met 32 Stucken, en 130 Man.

Het Jacht de Ruyter met 18 Stucken, en 80 Man.

Jonge Prins, met 36 Stucken, daer onder 2 van Metael, en 160 Man.

't Schip de Mars, met 50 Stucken, en 200 Man.

De Nagelboom, met 54 Stucken, daer onder 6 Metale, 2 Bassen, en 225 Man.

't Wapen van Zeelandt, met 44 Stucken, waer onder 16 Metale, 2 Bassen, en 180 Man.

De Bul, met 36 Stucken, en 150 Man.

Noch twee a drie andere notable Schepen by de onse veroverd, doch te swaer ontramponceert, heeft men alles daer uyt genomen, en die gequiteert, sonder te weten waer sy belendt zijn. Een seer beschadicht Schip hebben wy sien te gronde gaen ontrent 2 mijlen van ons, sonder te weten wat het was.

De Gevangene heeft men ontrent 2200 getelt: boven welcke noch meer uyt verscheyde Schepen toe Ipswits aen Land zijn geset.

Wy verstaen dat, behalven den Heer van *Obdam Baron van Wassenaer*, twee harer Lieutenants Admiralen zijn dood gebleven, Cortenaer en Stellingwerf, met den Capiteyn Bankert van Zeelandt, en de Lt. Admirael Schram gequett.

Aen onse zijde zijn doot gebleven 4 Commandeurs, de Schout by Nacht Sansum, de Graef van Marle Borugh, Cap. Ableston, en Kirby. Onder de doode Voluntayren zijn de Graef van Poortlandt, de Graef van Falmouth, de Baron Muskeley, en den Heer Boyle. In alles hebben wy verloren twee hondert en vijftigh Man, en drie hondert en veertigh zijn gequette; soo dat wy een groote Victory teghen de Nederlanders bevoeghten hebben.

Zijne Konincklijke Hoogheyt met Prins Robbert, en de Hertogh van Monmouth quamen voorleden vrydagh 's morghens vroegh ontrent 2 a 3 uren met goede gefontheyt hier binnen, hebbende de Vloot onder Harwighgelaten.

De Regenten van de Stadt Londen, en de Publijcke Ministers van Koningen en Vorsten, quamen den Koninck met dese overwinningh geluck wenschen, en daer over wierdt in Engelandt allerhande vreugde bedreven. Twee Capiteynen die sich wel gedraghen hadden wierden Ridders ghemaect: en voorleden Dinghsdaghis 'er uyt last van Sijne Majesteit gehouden een dagh van algemeene Danckseggingh tot Londen en Westmunster, en den vierden July wierd geordonneert tot een dagh van algemeene Danckseggingh over geheel Engelanden wallen.

Gefchreven uyt Londen, den 23 Juny 1665. Oude stijl.

W. COVENTRY.

Om van onse zijde mede eenig meerder licht te hebben dient dit tegenwoordighe Journael.

Nederlands Journal.

Nederlands verhael daer van.

Op Donderdag den 11 Juny, met heel de vloot gezeylt hebbende, hielden den 20 dito in de daghwagt de wind uyt den oost zuyd-oosten, onse Cours meest noord-noord-west aen: en toen de Kock gefchaft had liep de wind na 't zuyd-zuyd-oosten. Ontrent 10 uren hebben wy 't gewendt, en hadden de Engelsche Vloot noord-west van ons: wy hebben 't weer ghewendt, leyden 't meest zuyd-west aen, en hielden 't op de Engelsche toc.

Den 13 dito, op Saterdagh, ontrent 's morgens ten 2 uren begon Tromp op de Engelsche te schieten, en viel heftigh op haer aen; doch sy hadden de Loef van ons, en Capiteyn de Haen veroverde aenstonds een Engelsch Fregat met 46 Stucken, dat hy uyt de Vloot braght, 't welck ons noch aenmoedigde. Wy hebben 't gewendt, de wind zuyd-westelijck, en de

cours zuyd-zuyd-oost, en somtijts zuyd-oost na dat de wind scharpte, en waren geduurigh by onsen Admirael *Obdam* volgens onse Rang, doende ons devoyr met schieten. Den Admiraal met de Blacuwe, den Vice-Admiraal van de Roode, en den Schout by Nacht van de selve Vlagh, hadden wy itaegh op onse zijde wat achterwaerts, die geduurigh op ons schooten, gelijk wy haer niet borghden. Onsen Admiraal hadden wy dicht by ons, en als wy naer hem saghen, waren wy soo dicht achter hem, dat wy ons Marszeyl op de Mast moesten brassen, om malkander niet in de wegh te wesen: doch eer wy om saghen sprongh hy tot gruyts in de lught, soo dat de spaenders met honderden in ons Schip vielen; ja daer heen zeylende kon de Man te Roer voelen dat ons Schip daer door ongemaniert was, en een groote slinger gaf, dies wy onse Fock moesten in-trekken, om wat te vallen; want wy wisten niet hoe wy 't hadden, om dat het geen slag gaf. Hy sprongh ontrent drie uren in den Namiddagh; doch wy waren daer door niet verflouwt, maer schoten noch even sterck. De Engelsche siende dat onsen Admiraal wegh sprongh, schoten sonder ophouden noch heviger op ons, nevens eenighe schepen ontrent ons, en wy waren oock wel de dichtste by de Vyand; doch in 't kort saghen wy dat onse Vloot begon te verflouwen, en die in ly, en voor ons, en achter ons waren, begonnen af te sacken, ja selfs eenighe Hooft-Officieren gingen voor de wind van ons, haer zeyl vermeerderende, en wy schooten niet te min noch even sterck op de Vyand: maer op des Vyands gedrangh, die op ons af quam, moesten wy 't oock wat lichter afhouden, en dat al schietende, soo dat wy d'achterste van de Vloot waren, alwaer wy oock onsen Vice-Admiraal vander Hulst saghen, die pas voor ons was, en wy op zijde quamen. Onse Capiteyn die hem preyde, vragde wat hem van 't werck docht? Hy antwoorde, dat het nu was, elck sijn best, en wy sagen rontom, siende verscheyde van onse Opperhoofden voor ons uyt, die al hadden by staen wat goet doen kon. De Heer Tromp was oock een

van de achterste, nevens ons, en Capiteyn Treslough aen backboordt van ons zijnde: maer dewijl onse zeylen soo schaloos geschooten waren, liepen alle onse Schepen ons handt voor handt voorby; en een van onse Branders siende dat hy 't niet kon ontkomen, door dien de Engelsche ons soo inliepen, vielen met alle man in desloep, staken den Brander in brandt, en lieten hem alsoo onder de Engelsche Vloot dryven. Wy vermeerderden noch geen zeylen, maer verminderden die, waer over ons volck begon te morren, en vraeghden, of wy onse Hoofden niet moghten volgen? Onse Schepen liepen soo dicht in malkander, dat Marfeveen, en noch twee andere t'samen vast raecten, wordende dese drie Schepen door d' Engelsche in brandt gesteken. Den nacht door de duyfterheyt ons scheidende, stelden wy onse cours door ordre van twee Admiraelen, Cornelis Evertsz. en Tromp, aen ons Backboordt, noord-oost ten oosten aen, gelijk wy aen onse Schepen, aen Stuurboord van ons, dat mede bekend maecten; dus zeylden wy voort sonder vieren op te setten tot dat het begon te dagen. Toen waren wy maer 16 Schepen, en wy de achterste, naest by de Engelsche over de vijftigh Schepen sterck. Den Admirael van de Blauwe Vlagh was tot voor Texel ons op Stuurboords zy: de Herderin, aen Backboordt van ons, siende dat sy soo dicht by ons quamen, stelde haer cours naer onse andere Schepen, die in ly van ons oock door de Engelsche vervolght wierden. Als 't nu lichter wierd, oordeelden wy het Landt by na voor uyt te moeten sien, sonden derhalven een man na boven, die riep, dat hy Landt voor uyt aen Backboordt sagh, doch onbekent, lieten 't dan noch wat aenloopen tot dat wy den Tooren van Egmond, en Kamperduyn aen Stuurboordt voor uyt saghden, en hielden 't doen recht bot in de wal tot op seffen vademen water, zijnde de Engelsche Vloot meest aen Stuurboordt binnen schoots van ons. Vier van de selve meenden ons te besetten, op welke wy heftigh schooten, sy ons niet borgende; en dit duurde tot wy voor Texel quamen, krijgende als doen de geheele Vloot op ons lijf, en de 4 Sche-

pen die by ons waren siende dat wy noch soo van ons beten, verlieten ons, en gingen op de Herderin aen, die 't niet kon ontzeylen, om dat de Voorstengh quyt was: maer als wy dit sagen, staken wy weer by, en om te beter te raken schooten gheduurigh met heele laghen van onse Backboordszijde: sy voelende dat soo wat in de bockfen kregen, staken by, dorsten niet afkomen, en verlieten alsoo de Herderin, die terstondt naer ons toe quam, en oock op haer schoot, maer wy konden met ons swaer geschut haer wat beter raken, daer wy doorgaens met dubbel scharp schooten, slaende alsoo van 's morgens vroegh tot ontrent een uur op de middagh, wanneer sy ons verlieten, en wy na 't gat liepen, byleyden, en een Loots aen boord kregen. Wy wachten toen nae de Vloet om binnen te loopen, zijnde de laeste die binnen, en ontrent 4 uren ten ancker quamen. Wy hebben onse zeylen, touwerck, masten, Stengen, Reen, en het hart van ons Schip seer beschadigt, doch bevinden alles dood en 18 gequetsten, en zijn soo doorschooten, dat het te verwonderen is, dat wy geen hondert dooden of gequetsten hebben, maer Godt heeft ons bewaert, ons Schip is oud en splintert niet, dat 'er oock veel toe deed. Negen duyfent pondt kruydt is by ons verschooten terwijl wy met haer doende geweest zijn.

De schade die de Engelsche geleden hebben is eerst

De hertogh van Jorck, Admirael van Engelandt gequetst aen sijn een handt door het Beckeneel van Mr. Boulie en met het bloedt over sijn aengesicht besprenght van den Grave van Falmouth Lord Muskery, en diverse dienaers, welke op die tijdt seer na by sijn Hoogheydt staende, doot geschooten wierden, uyt 't Schip van d'Admirael Obdam.

Den Grave van Portlandt doot.

Den Grave van Marlebourgh doot.

Den Schout by Nacht Montagu, Samson doot.

Den Vice-Admirael Jan Lauson, voelende sich sels gequetst, liet aen Duc de Jorck weten, dat hy geen dienst meer konde doen, die in sijn plaets Capiteyn Jordaen ordon-

neerde, en Lauson gaf de geeft te Greenwits aen de Teems.

Capiteyn Ablefton, op de Ginny doot.

Capiteyn Kirby, op't Schip Breda, doot.

't Schip de Charity, vocrende 46 ftucken, gonomen door Capiteyn Jan de Haen, alvoorens veel Volck daer afvluchtende en doot gefchooten, en is in Tefsel opgebracht.

't Schip de Jan en Mary genomen.

Op d'Engelfe Vloot waren over de 800 dooden, en veel gequeften.

De gevolghen van defen Oorlogh, die vry voorspoediger uyt gevallen zijn, fullen wy hier nae, onder den Naem van den braeven Heer de Ruyter vinden.

**MICHEL
DE RUYTER**
*van St. Michiel
Lt. Admirael van*

**ADRIAENSZ.
RIDDER,**
*en den Olyphant
Hollandt et.*

MICHEL DE HUYTER
ADRIANUS

't L E E V E N en D A D E N

V A N

MICHEL ADRIAENSZ.
de R U Y T E R.

Lt. Admiraal van Holland &c.

I N H O U D.

G Eboorte van de Ruyter. Sijn Houwelijcken en kinderen. Sijn opvoedinge. Sijn diensten te lande en te water. Gevaer door hem uygestaen. Grootte dapperheyt van de Ruyter. Deught by de Barbaren selfs geacht. Vordere diensten van de Ruyter. De Ruyter gelast naer de Middellandsche Zee te gaen. Vloot van de Ruyter. Scheepen der Turcken by de Ruyter veroveret. Overlast der Franschen aen de Hollanderen. Tractaet van Salé. Noordsche Oorlogh. De Ruyter Vice Admiraal. Sijn bericht aengaende het veroveren van Nyburgh. De Ruyter Edel gemaect. De Koninck een Erf-Koninck gemaect. Herstellingh van Koninck Carel de tweede. Tractaet met Algiers. Tractaet met Tunis. Nieuwe verwyderingh met die van Algiers. De Ruyter te huys ontboden. Sijn bericht. Twee Turcksche Rovers van Tromp genomen. Nieuwe Equipage naer de Middellandsche Zee. De Ruyter voor Algiers. Versmaedtheyt den Engelschen Consul aengedaen. Oorlogh die van Algiers verklaert. Aenvang van den Engelschen Oorlogh. Handel der Engelschen in Gui-

nea. Brief van den Generael Valckenburgh. Nieu Nederlandt van de Engelschen veroverd. Aenvangh van den Oorlogh. Macht van de Ruyter in de Middellandsche Zee. Tocht van den Heer de Ruyter naer Guinea. Zijn weder aen komst tot Delfzijl. Brief van de Ruyter aen den Staet. Staetsche vloot gereedt. De Ruyter wordt Lt. Admirael. Ordere op 's Lands Vloot. Oost-Indische en andere Vlooten loopen tot Bergen en Noorwegen in. Verhael van het treffen in Bergen en Noorwegen. Vervolgh van de te huys reyse. De Ruyter omtrent Bergen. Komst by de Oorloghs vloot. De Vloot door storm beloopt. Een deel geraeckt de Engelsche vloot in de mondt. Twee Oost-Indische Retour Scheepen genomen. Schade der Hollandtsche Oorloghs vloot. Brief van Montagu aen Monck. 's Lands vloot weder in Zee. Verklaringh van den Franschen Gesant in Engelandt. Gesanten te huys ontboden. Verklaringh van de Staeten aen Engelandt. Rapport van den Gesant Goch. Antwoordt van den Koninck op der Staeten Verklaringe. Affscheydt van Hollis uyt Vranckrijck. Declaratie van Engelandt tegen Vranckrijck. Munsterschen Oorlogh. Koningin van Engelandt soeckt de Vrede te bewercen. Verbondt met Brandenburgh en Deenmarcken. Verbodt der Visscherye. Kaperyen. Fransche vloot in het Canael. De Ruyter in Zee. Lijste van de Hollandtsche Vloot. Van de Engelsche vloot. Overwinningh van de Ruyter op de Engelschen, en de verscheydene berichten daer van. Engelsch verhael. Groote ordere van den Heer de Ruyter. Dapperheit van Tromp. Bysonderheden. Brief van Aiscu aen den Koninck. Uytgeschrijvingh van een danck- en vier-dagh. Algemeene vreughd over dese overwinninge. Franschen op St. Christoffel verbranden Engelsche goederen. Engelschen uyt het Eylandt geslagen. Brief van den Staet wegen het lichaem van Barclay aen den Koninck. Antwoordt des Konincks. 's Lands vloot onder de Heer de Ruyter in Zee. Jan Evertsz. weder aen genomen. Schade door storm onder de Engelschen. Tweede gevecht tusschen de Engelschen en Nederlanders. De

Blauwe

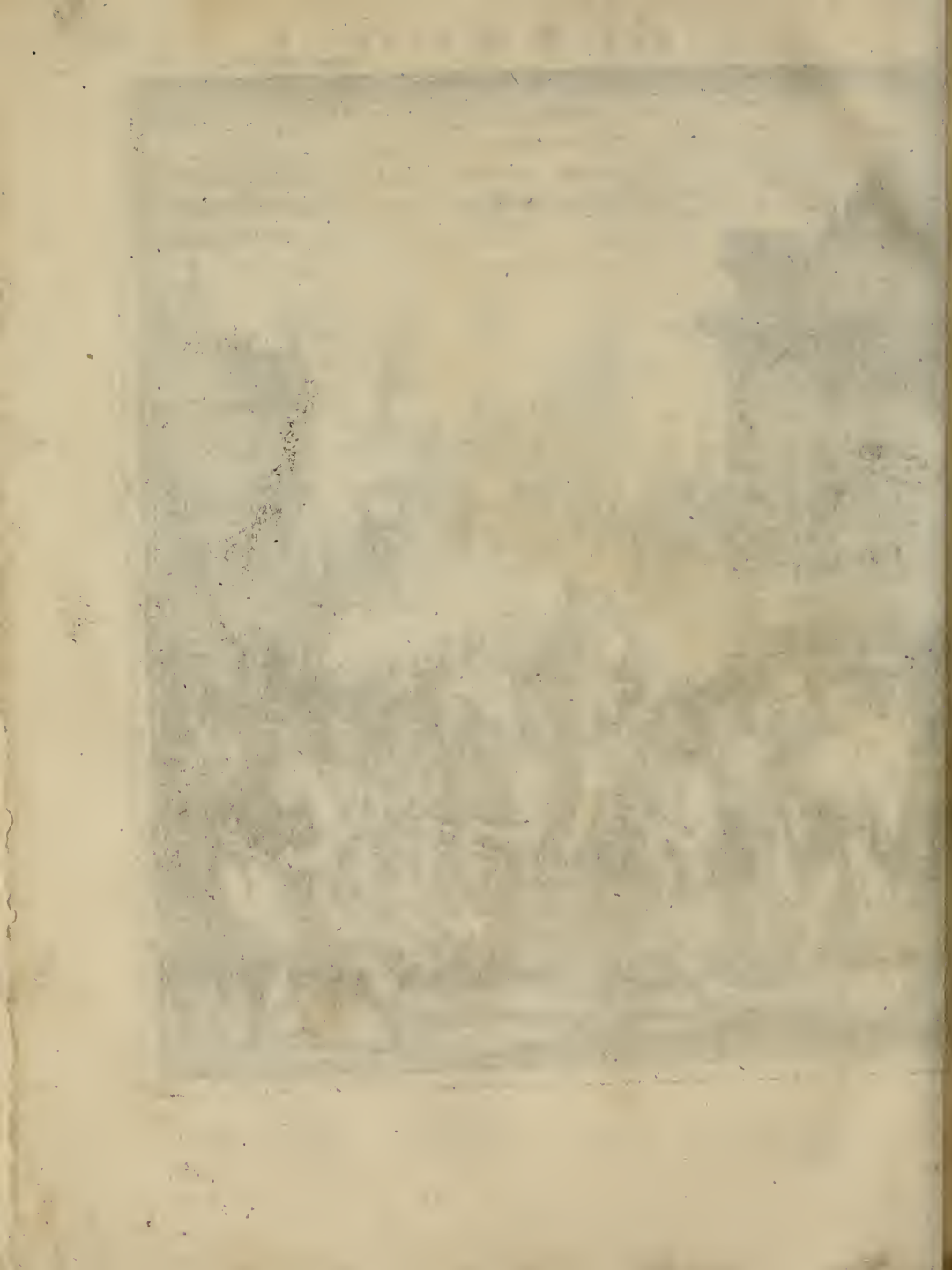
Blauwe Vlagge der Engelschen vlucht. Verlegentheydt en dapperheyt van de Ruyter. Brief van de Ruyter de slag aengaende. Verhael van de Engelschen. Engelschen verbranden Koopvaerders in't Vlie. De Ruyter wordt Ridder van St. Michiel. Zijn geschil met Tromp. Brief van Tromp tegen de Ruyter. Wordt ontslaegen van zijn dienst. Engelsche scheepen op de Elve verbrandt. Gevecht door harde windt gescheyden. De Ruyter voor Duynkercken. Word sieckelijck naer Amsterdam ghebracht. Barckleys lichaem den Koninck toeghesonden, met een Brief. Antwoordt des Konincks. Brief der Staten. Breda tot een handel plaets verkooren. Brief van den Koninck aen de Staet. Vrede handel aengevanghen. Vervolgh van de Oorloghs saecken. 't Fort Serimamen den Engelschen ontnomen. Zeeusche Conquesten in West-Indien. Vergeeffschen toeleg van den Admiraal van Gent. De Ruyter weder in Zee. De vloot voor de Teems. Bestellingen tot vordere aenslagen. Bericht van het veroveren van Charnesse. Buyt op Charnesse gevonden. Dat verwoest werdt. Opzeylen van de Rivier van Rochester. Bericht van het branden der Scheepen. Vordere daeden van de Hollandtsche Vloot. De inwoonders van Schapey willen tegen den Koninck aen. Tocht de Rivier op. Aenslagh op Harwits mislukt. Gevecht op de Revier van Londen. Van Gent brengt de Zeeusche Adventuriers binnen. Oost-Indisch Vaerders komen binnen. De Vrede met Engelandt geslooten. Staet van Nederlandt. Nieuwe onlusten. Triple Alliantie. Dard Engelschen Oorlogh. Ambassade naer Engelandt. Beraemde ordere onder de Hollandtsche vloot. Oorloghs Verklaringe van Vranckrijck. Indaegingh des Konincks van Engelandt. Gesanten te huys. Staet van het Sweedtsche Hof. Goede intentie van de Staeten. Gevolgh van den Koninck daer op. Engelsche en Fransche Zeemacht. De Nederlandtsche vloot. Verhael van het eerste Zee-gevecht tusschen de Ruyter, Engelsche en Franschen. De Engelsche vloot door een storm beloopen. Staet van't landt. Aenkomst der Indische

sche vloot. Engelsche Oost-Indie Vaerder genomen. St. Helena by de Hollanderen vermeestert. De Ruyter loopt in Zee. Lijste van de Nederlandtsche Vloot. Brief van sijn Hoogheyt. Brief van den Heer de Ruyter aengaende het tweede Zee-gevecht. Besorgingh te Lande tegen den vyand ter Zee. Verhael van het derde Zee-gevecht. Brief van Prins Robert. Lijste van de dooden en gequetsten onder ons. Hollanders voor de Teames. Met de gantsche vloot. Goede tijdingh van Oosten en Westen. Engelsche vloot in Zee en by de Staetsche. Beloften van den Ridder Spragh. Nieuwe ontmoetinge der Engelschen met de Hollanders. Voorsichtigheyt van de Ruyter. Wonderwerck van Godt. Alarm op de Hollandtsche Kust. Noodighe bestellingh over al. De Ruyter gelast den vyandt te soecken. Oost-Indisch Vaerder van de Engelschen genomen. Bedestonden. Wijdloopigh verhael van het gevecht. St. Helena door de Engelschen herwonnen. Daeden van Cornelis Evertsz. Kostelycke Prijzen tot Vlissinge opgebracht. De Staetsche voor de Rivier van Londen. Verlies der Franschen door storm. De Ruyter en Tromp met hun scheepen op ordere binnen. Oorlogh tusschen Vranckrijck en Spangien verklaert. Vrede handelingh. Naerstige Mediatie van den Marquis del Fresno. Vrede met Engelandt geslooten. Zee Equipage tegen Vranckrijck. Bericht van den Heer de Ruyter. Wederspalt der Messinesen. Tocht van de Ruyter naer Sicilie. Sijn aenkomst aldaer. Ibiza door de Spaenschen bemachticht. Ontdeckingh van de Fransche vloot. Gevecht van de Ruyter tegen de Fransche vloot, by Stromboli. Brief van den Heer de Ruyter. Vertreck van de Ruyter. Hongarische Predicanten verlost. Hun Brieven. De Ruyter voor Augusta. Verhael van het laetste gevecht van de Ruyter by Augusta. Den Heer de Ruyter sijn sterven. Sijn doot. Algemeene rouw en rouw-beklagh. Jonckbeer Engel de Ruyter door Spangien groote staet aengeboden.

W. de W. v. d. W. v. d. W.

Saloe

Indies vergaen, alleen over. Maer eens heeft hy als Schipper zijn Schip moeten verlaeten, koopende voor Salee een wrack, dat daerlagh, het welke hy toegemaect, en te huysgebracht heeft, maeckende zijn reys goet, en zijn Reders een goet Capitaal winst toebrenghende. Aengaende zijn gevaer van vyanden, eens heeft hy met een Schip, alleen met 17 Mannen bemant, een Duynkercker met 20 stucken en 120 Mannen selver aenghetast, een kostelijke Prijsontjaeght, en die geluckiglijk tot Vlissingen ingebracht. In de West-Indies kreegh hy eens een groot Spaensch Schip op zy, die hem met volle laegen in de gront meende te moffelen, maer dit viel de Spangiaert van hem, met zijn Koopvaerdy Schip, te beurt, maer de Capiteyn met het volck wierdt gevischt, en gevraeght, indien sy hem vermeestert hadden, watsē met hen souden gedaen, en of sy wel soo barmhartich met hen souden gehandelt hebben. Die antwoorden, datse hen altesaemen de voeten gespoelt, of laeten verdrincken souden hebben, indien sy in de gront geschooten waeren geweest. De Ruyter hier op maecte zijn toestel, om hen, die hun eygen vonnis hadden gevelt, het selve te doen; maer als de Spaensche hopman, met zijn trotse Spanjaerden, sulcks siende, daer op ootmoedigh om ghenade baden, konde hen, dit Edel en Christelijck gemoedt sulcks niet ontseggen.

Voor Saleelaegen de Admirael, Vice Admirael, en noch dry andere Turcksche Roovers van Algiers, op hem te wachten; Hy op het Schip de Salmander zijnde, quam des avonds in hun gesicht, maer des anderen daeghs, met het kriecken van den dagh, in de plaets dat hem de Turcken souden aendoen, tast hy de Barbaren selver aen, den Admirael leyde hy het eerste aen boort, maer dese deynsde te rugghe, en heb-

Groote dapper-
heyt van
de Ruyter.

bende de laegh ontfangen, geraeckte met een van de andere Turcken onklaer; alsoo van hem afwendende, sacktense nae de Vice Admirael toe, maer dese kreegh de andere laegh van de Ruyter, en sackte mede af, waer op hy door de andere mede heen sloegh, en alsoo op de Reede voor Salee, als toen in Vrede met den Staet zijnde, gekomen is. Dit dapper gevecht, in het gesicht van de Stadt geschiedt zijnde, wierdt by de Mooren selve seer hoogh geacht, van de welke hy, met alle teekenen van groote en hooge achtinge is ontfangen, doende die hem te Paerde binnen rijden, en de Capiteynen van de Roof-scheepen, als verachte slaeven, in het midden van duyfsent versmaedheden, hem te voet achter aen volgen.

Deught
by de Bar-
baren
sels ge-
acht.

Hy heeft noch verscheydene ontmoetingen van minder belangh gehad, en veel Prijzen opgebracht, die wy kortheys halven voor by gaen. Hy nu een vast besluyt ghenomen hebbende de Zee-vaert te itaecken, en het overige van sijn tijdt in rust en stilte door te brengen, ontstond de eerste Engelsche Oorlogh, by welke gelegenthey, hy van wegen de Provincie van Zeelandt wierdt verfocht, om voor een tocht een Esquadre Scheepen te commanderen, en daer over den naem van Commandeur te voeren; dewijl in die Provincie, alstoen geen ordinare Vlaggen vacant en open waeren, tot het welke hy niet als met de grootste moeyte van de wereldt bewoogen is geworden, dewijl hy in dit werck vry veel swarigheyt van buyten en van binnen te voeren sagh, gelijck de ondervindingh oock genoeghaem geleert heeft. Hy deed in desen dienst sijn eerste proeve in het Jaer 1652, wanneer hy, voerende het Schip de Neptunis, alleen met acht en twintigh stucken en hondert vier en dertigh koppen voorsien, een vloot van dry

Vordere
diensten
van de
Ruyter.

dry en dertigh lichte Scheepen van Oorlogh, van de welcke de meeste niet boven de dertigh stucken voerden, en doorgaens slecht bemant waren, comraanderendē met de selve een Vloot van in de tseftigh Koopvaarders door het Canaelgeleyde, en een harde ontmoeitinghe met den Ridder George Aiscue en sijn veertigh Oorloghs-scheepen had, daer hy tot tweemaal toe dwars doorfloegh, en dapper mede doende was, tot dat de Engelschen tusschen seven of acht ueren de vlucht namen; maer hier van is elders ghesproocken: als mede van het gevecht beneffens Witte Witenfz., daer hem al sijn staende en loopende want, seer beschadicht wierdt, en sijn Schip vier schooten onder water kreegh. Van de volgende Zee-slagen is hier voor mede gehandelt, en hier niet wederte herhandelen. In het Jaer 1655, den 18 July, is hy met een Vloot naer de Middellantsche Zee geschickt, met bevel van wegen die van Amsterdam, om sich mede te vertoonen op de Kust voor Salee, en aldaer te vernemen hoe verre de Consul de Vries de onderhandelingh met den Cide aldaer hadt konnen brengen; en het afdoen van de selve te bevorderen. Hy hadt vorders last, de Scheepen van desen Staet, voor alle rovers te beschermen; oock het uytlichten der goederen door de Engelschen gepleeght, te weren, maer met de Generael Blake daer over sijn exploitatie en beklagh te doen. Sijn Vloot bestondt uyt dese Bevelhebbers.

stu. man.

Vloot van de Ruyters	Hy selve met sijn Tijdverdrijf	52	215
	Commandeur de Wilde	50	185
	Verreen	44	165
	Vander Zaen	46	165
	A. vanden Bos	22	95
	Van Salingen	22	95
	Isaac Sweers	32	125
Commandeur Adelaar	30	125	
Twee Branders, de Parel en de Fortuyn.			

Geduerende dese reyse heeft hy de Turcken seer groote afbreuck gedaen; veel van hun Rooffscheepen genomen, geruineert, en Prijzen hernomen, brengende de Scheepen der Barbaren, en dese selts tot Cadix of Malaga op, daer hy se vercocht, en in de plaats van vercoopen, den vermaerden verloochede Amante Dias, van Seuta van gheboorte, die meer als duysent Christenen tot slaeven gemaect, en het selfsijn eygen Vader en bloedvrienden gedreyght hadt, tot groote vreught van al de Inwoonders heeft doen ophanghen. Onder de ghenomene en verwoelte Turcksche scheepen was de Admiraal van Algiers, en vier andere van de grootse scheepen, de Dadelboom met 36 stucken, 300 man en 50 Christenen; een van 30 stucken; met 300 man, had hy voor Orzilla aen strandt gejaeght en geruineert; de Harderik van Algiers, met 31 stucken en 300 man, heeft hy tot Cadix opgebracht. Onder het geschut van Arzilla veroverde hy naer harde tegenstandt den Vergulden Arendt met 28 stucken en 200 man, en brocht het tot Malaga op, en het Schip de Catrijn, met 20 stucken en 200 man, schoot hy op deselve tijd en plaats in de grondt, en verlostē eenighe Christen slaeven: Meer ander minder vaertuygh heeft hy, beneffens veel Prijzen, den Turcken ontnomen.

Hy zeyde weder uyt Texel naer de Straet op den 14. Decembris 1656. Sijn Vloot bestondt uyt twaelf Scheepen, dry gewaepent met 50 stucken en 200 man, dry met 40 stucken en met hondert en tseftigh koppen voorsien. Dry Fregatten met dertigh stucken en hondert en twintigh man, met dry Jachten, voorsien met achtien stucken en vijfen tachtentigh mannen.

De Franschen gingen oock noch al voort met de Staet door het onhebbelijck visiteeren en onderfoecken der Schee-
 Overlast der Franschen aen de Hollanderen.

Scheepen der Turcken by de Ruyter veroverd.

Scheepen, moeyten aen te doen, volghens den aengenomen Regel, *Robbe d'ennemy, coufisque celle d'amy.* De Ruyter hier teghen stelde sich in staet de Franschen in sulck een geval vyandlijck, volghens sijn last, te fullen aentaften; gelijk hy oock de gelegentheyt vant, van twee Fransche Konincks Scheepen te veroveren, en eenighe te besetten. Het welcke de selve Franschen soodaenigh vergramde, dat Mazarijn in des Konincks Raedt hadt willen voorstellen, men behoorde sulcks voor een rupture te nemen; maer men koos, voor de sachtsste middel, voor eerst alleenlijck al de Nederlandtsche scheepen en goederen, in de Fransche havens te arresteeren en aente slaen. Wat Contesten over en weder dit heeft veroorsaect, hoe dat de Fhou hier, en de Ambassadeur Boreel van dese Staet in Vranckrijk, elck van wegen sijn Meesters daer over gedoleert en geexpostuleert hebben, vindt men elders wijtloopigh, als by Aytzema en andere te sien is.

De aanspraecq van d'Ambassadeur Boreel by den Koninck van Vranckrijk, geschiede in de teghenwoordigheyt des Cardinaels, die niet naer liet, nu en dan, den Gesant, onhebbelijck genoegh in sijn redenen te vallen, en oorfaeck was dat hy slechtelijck genoegh by den Koninck, maer noch slechter by de Koninginne onthaelt wierdt. Eyndelijck is door het weder geven der genomene twee Scheepen, en het afdoen van het Fransche beslagh, de saeck afgedaen, gelijk de Heer Boreel, uyt ordere van den Staet, den Koninck daer over heeft wesen bedancken. Het vordere uytwercksel van dese Vloot, onder den Heer Commandeur *de Ruyter*, was, het Tractaet met die van Salé geslooten, zijnde als volght:

WY onder gheschreven Gedeputeerden van wegghen haer Ho. Mog. de Heeren Staten Generael der Vereenighde Nederlanden, ende van sijn Excellentie Sid Abdala Ben Sid Mohamed Bembucar, Heere van de Steden en Landen van Salé, om verscheyde misverstanden ende differenten, die aen beyde zyden zijn ontsaen ende ophereen zedert het opgerechte Tractaet van vrede ende vriendschap op den negenden February seshthien hondert een en vijftigh tusschen de Heeren Ghedeputeerden van wegghen hoogh-gemelde haer Ho. Mog. ter eenre, ende de Heeren Gedeputeerde van de Heeren Gouverneurs ende Superieuren der Steden, ende Alcalava van Salé ter andere zyde, op de Reede voor Salé gemaect ende gheslooten, in toekomende voor te komen tot meerder seeckerheyt ende vastigheyt van vrede en vrientchap, ende tot dien eynde weder-zyds met behoorlijcke Procuratie, last ende autoriteyt versien zijnde, hebben na verscheyden gehoudene Conferentien met gemeyne bewilliginghe beraemt, gemaect en gearresteert dese navolgende Artijckelen.

I.

Erstelijck, dat tusschen de hoogh-gemelde hare Ho. Mog. ende sijne Excellentie reciproquelijck sal werden onderhouden en vast ghestelt blyven het Tractaet van vrede ende vrientchap onderlinge gemaect ende geslooten op den negenden February des Jaers seshthien hondert een en vijftigh, uytghesondert het vierde en vijfde Artijckel, als noyt by sijn Excellentie en sijn geaprobeert geweest.

II.

Item, dat om voor te komen en verhoeden alle foodanighe abuysen ende misverstanden als door *non observantie* van het voorsz. Tractaet zijn ontsaen en daer over den twee en twintighsten October des Jaers seshthien hondert vijf en vijftigh is geconvenieert, tot elucidatie van dien vast gestelt sal werden, gelijk by desen vast gestelt werdt voor toekomende, dat alle scheepen ten Oorloghe op vrybuyt of ter Coopvaerdye uyt Salé varende, sullen moeten versien wesen met behoorlijcke Commissie van zijne hooghst-gedachte Excellentie

ofte die in sijne absentie de hooghste Regeeringe in handen sal hebben, mitfgaders een certificatie ende afte geteekent van de Consul wegens haer Ho. Mog. inder tijd aldaer residerende, ofte last hebbende, welke gespecificeerde acten beyde t'elkens met de reyse ofte verloop van vier maenden na den dagh des teekeninghs vernieuwt sullen moeten werden, ende na het expireren van de vier maenden, sullen de selve van geender waerden zijn; uytghesondert de acten die verleent werden voor Coopvaerdy-schepen, foodanighe en sullen gheen Limitatie van tijd hebben, maer blyven in volle kracht ende vigueur tot gedanc heen ende wederom reyse. Niet te min sal den Schipper ghehouden zijn na 't eyndigen van sijn reyse over te leveren, de voorschreve acten in handen van de voornoemde Consul: boven dien sal oock suffisante borge moeten ghestelt werden by de Commissie-vaerders onder 't ghebiedt van sijn Excellentie alvoreen de selve in Zee gaen, dat aen de schepen, goederen ofte persoonen t'huys hoorende in de voorsz. Nederlanden in geenderley manieren sullen beschadighen, omme des noor zijnde sulck alles in cas van ontmoetinghe aen de Oorlogh-schepen ofte Commissie-vaerders van haer Ho. Mog. te verthoonen, om daer door gedistingueert te werden van andere Barbarische Roovers, mits dat oock diergelijke cautie voor 't uytzeylen geprefteert sal worden door Commissie-vaerders van de Vereenighde Provintien, ende de Coopvaerdy-schepen versien sullen werden met behoorlijke Zee-brieven, omme de selve aen die van Salé, des vereyscht, werdende te kunnen exhiberen.

III.

Doch indien het quame te ghebeuren dat eenigh Capiteyn ofte Arays in Zee zijnde tegens het gebodt, ende goede meeninghe van haer Ho. Mog. ofte sijn Excellentie opstonden, ofte desselfs volck hem persuaeerde omaen te tasten ende nemen, alle de schepen of ingheladen Goederen, die hem, ofte haer fonden moghen ontmoeten, om naer andere Rijcken, Reeden ofte Havens, buyten 't ghebiedt van een anders

Staet te vervoeren, dat in sulcken gevalle de borgen voor foodanighe Commissie-vaerders ghepresteert ofte ghestelt voor haer borgh-tocht noch aenghedane schade aenspreckelijck, veel min executabel sullen zijn, maer sullen alle de Goederen, roerende ende ontoerende, mitfgaders alle die uytghetonden sullen kunnen werden, komen ten behoeve ende profijte van die gene, die de schade is aengedaen: ende boven dien is wel expresselijck geconditioneert ende geaccordeert, dat indien foodanigh onheyl quame te ghebeuren door eenigh Capiteyn, Arays ofte volck van een of ander Staet, foodanighe niet alleen toe gelaten sal worden in 't ghebiedt van een of ander Staet te frequenteren nocte wonen, maer te straffen naer behooren, oock mede in dien bevonden werdt, dat foodanighen misdader of misdaders niet gestraften is ofte zijn, maer ter contrarie in 't ghebiedt van een van beyde de Staten frequenterende ofte domicilium houdende, dat als dan de borghen ghehouden sullen zijn alle de gheledene schade te voldoen ende te betalen.

IV.

Item, dat alle schade in cas van rescoultre der schepen van d'een en d'andere zyde door onkundt ofte misverstandt vallende, sullen werden bekent ghemaect ter plaetse daer het schip 't welck de schade gedaen heeft is uytgevaren, om aldaer by wegen van Justitie behoorlijck vergoedinge te versoecken, die aen parthye reciproquelijck nae's Landts ordre ende ghebruyck oprechtelijck sal worden geadministreert, daer mede d'een en d'ander sich te vreden sal moeten houden, sonder dat ten respecte van foodanighe geledene schaden by forme van retorsie eenighe schepen, goederen ofte persoonen aengehouden of geretardeert sullen mogen werden, ten sy, dat parthye soude kunnen bewysen, dat naer 't verloop van een gheheel jaer, ende behoorlijck aenghewent devoir naer dat de actie over foodanighe schaden voor den Rechter sal wesen gevisiteert, ende vervolght, ende daer over oock aen den Staet sal wesen ghedoleert, geen expeditie of complement van Justitie geobtimeert heeft konnen werden: doch dat

in alle geval, 't zy hoe de faecken mochten gebeuren, de Confuls ofte andere publijcke Ministers van d'een of d'andere Staet, ofte oock niemant van hare Domestijcken, daer voor in haer persoon ofte goederen aanspreeckelijck, veel min executabel sulen wesen.

V.

Doch eenige schepen van d'een ende d'ander zyde, malkanderen bejegende ende niet betrouwende, onaengesien alle mogelijke tekenen van vriendschap worden gegeven, ende daer door komende in gevecht, sulcks dat eenige schaden aen schepen ofte volck wierde gheleden, soo verre dat een ofte ander schip daer door quame te verongelucken, dat in sulcke gevallen yder sijn eygen schade sal dragen sonder op den anderen te pretenderen, ten ware moetwillighlijcke schade aen de schepen, persoonen ofte goederen van d'een ofte d'ander Staet ghedaen wierde veroverd, ende verthoont daer nae ofte opgebracht zijnde, bevonden wierdt het selve schip ende volck onder 't gebied van haer Ho. Mog. ofte sijn Excellentie 't huyste hooren, dattet selvige sonder eenige berovinge, plonderinghe ofte beschadinghe, vry ende onbekommert sal werden ontslagen, sonder dat daer tegens eenige pretensie sal werden ghemaectten respecte van de kosten, schaden, ofte interessen in de voorghevallene rescontre geleden.

VI.

Item, dat de Commissie-vaerders van Salé komende te jagen ende achterhalen eenighe schepen de Vassallen van haer Ho. Mog. aengaende ofte raeckende, welck door 't volck uyt onkund of vrees van Argiersche ofte andere Roovers te wesen, verlaten waren, de selve onbeschadicht sulden moeten opbrenghen, ende leveren in handen van de voornoemde Consul, inder tijdt, om ter dispositie van de Eyghenaers bewaert te worden, dewelcke tot sulcken eynde daer van terstont een perfecten Inventaris (ten overstaen van twee uyt de Stads Raedt daer toe te committeren) sal formeren, om dien volghens in tyden ende wyde verantwoorden, sonder dat op sulcke schepen in 't minste eenighe pretensie van Prinzen

ofte Berghbloon ghemaect sal mogen werden, veel min datse de selve sulden mogen laten dryven, des sal aen de Officieren ende Matroosen die op de schepen werden gestelt en de selve opbrengen, naer behoortelijke overleveringe aen de Consul, voor haer moeyte betaelt werden acht ten hondert van de waerdye van 't schip ende goederen, welke valuatie sal gedaen worden by den voornoemde Consul, ende een persoon daer toe by sijn Excellentie te committeren, dat in sulcken gevalle by de Oorlogschepen ofte Commissie-vaerders van de voornoemde Heeren Staten op de selve voet nevens die van Salé was gehandelt ende geprocedeert.

VII.

Item, dat sijn hooght-gedachte Excellentie niet en sal toelaten aen eenige roofschepen van Argier of andere plaetsen van Turkeyen ofte Barbarien datse komen tot Salé om te beneficiëren ofte verkoopen eenige persoonen, Vassallen ofte Ingeseten der Geunieerde Provincie, 't zy aen Vassallen, Inwoondersen ofte Vreemdelingen die ten foodanigen tyde haer onder 't gebied van sijn Excellentie bevinden, onder wat pretext het oock soude mogen wesen, maer sal alleen den Consul van wegghen haer Ho. Mog. macht hebben om foodanige persoonen te kopen, indien met de veroveraers in den prijs kan accorderen, anders sulden foodanigen gevangenen ofte Slavengehouden zijn onverkocht wederomme te imbarkeren ende wech te voeren.

VIII.

Item, eenige Coopvaerdy-schepen, by de Commissie-vaerders van Salé veroverd wordende, toebehoorende de Neutrale ofte Geallieerde met de Vereenigde Provincien, ende daer op bevonden werdende Ingeseten van de selve Staet, ende sy Ouders ofte Huysvrouwen hebbende, ende haer Fortuyn in de Werelt soeckende, ende geen andere vaste Domicilium hebbende ghekoosen, dat foodanige persoonen terstont naer hun aankomste, in vryheydt sulden werden ghestelt, ende aen den Consul voornemt geleverd werden, om na hare geboorte plaetsen geholpen te werden, ende dat in sulcken gevalle de Vassallen van sijn Excellentie

in ghelijcker voegen sullen werden getraceert ende op vryc voeten gestelt.

IX.

Item, dat sijn Excellentie sal doen afscondighen ende ordre stellen dat de Onderdanen van haer Ho. Mog. onder sijn Excellenties ghebiedt, 't zy aldaer woonende of komende te handelen, niet onbehoorlijk en worden bejegt of qualijk ghetraceert, 't wy met woorden, werpen van steenen, vuyligheden of diergelycke, maer in suicker voeghen als tusschen Vrienden ende Bonngenoten betamelijk is, op pene van naer behooren gestraft te worden.

X.

Item, dat de Onderdanen van haer Ho. Mog. woonachtigh onder het gebiedt van sijn Excellentie niet en sullen mogen werden verbonden, noch getrocken in geenige schattinge, maer dat de woonende Onderdanen van de selve exemptende vry sullen zijn ende blyven, wits betalende aen sijn Excellentie de ghewoonlijcke rechten van in ende uytgaende goederen.

XI.

Item, dat alle Capiteynen ende Schipperen, Onderdanen van haer Ho. Mog. de Heeren Staten Generael, met hare schepen hier op de Reede ofte binnen de Revier van Salé komende, eenige nootdrufften van Victualie van nooden hebbende voor haer scheeps-volck, de selve vry sal staen voor haer gelt te kopen, ofte doen kopen, soo veele als sy om te victualieren van noode sullen hebben.

XII.

Hettegenwoordige Tractaet sal by haer ghedachte Ho. Mog. ende sijn Excellentie geratificeert ende gheapprobeert werden, ende de brieven van ratificatie sullen van de een ende de ander overgelevert werden in goede ende behoorlijcke forme in de tijdt van ses maenden, een maent of twee onbegrepen, ende by soo verre ondertusschen de respectieve Oorlog-schepen ofte Commissievaarders de Onderdanen van de een ofte de ander zyde komen te beschadigen, sullen hare Ho. Mog. ende sijn Excellentie ordre stellen dat die schade volghens het vierde Artijckel van dit teghenwoordigh Tractaet aen de geinteresseerde worde vergoedt.

In kennisse der waerheydt, hebben wy ondergheschreven Gedeputeerde dit met ons eygen handt onderteykent. Aldus gedaen, geslooten ende gearresteert in Salé den twee en twintighsten dagh Marty deses Jaers Anno selthien hondert seven en vijftigh, was onderteckent David de Vries, Brahim Duque-Mohamed Benaly Aly Cordores. Lager stont, accordeert van woorde tot woorde met sijn originele, Actum Salé den vijfen twintighsten Marty selthien hondert seven en vijftigh, was geteekent

Ferdinando Winants, Cancellier.

Welck Tractaet het naeste Jaer nader geelucideert is.

In het Jaer 1658, ontstondt de Oorlogh tusschen de Sweedtsche en Deensche Kroonen. Dese Staet tot bevrijdingh van dese, sandt daer heenen den Heer Lt. Admiraal den Heer van Obdam. De overwinningh door dese op de Sweden behaelt, word elders breedt genoegh verhandelt, hier hebben wy maer waer te nemen het geen ons onderwerp sel belanght, dat soo veel te treffelijcker is, om dat het een besluyt van een gevaerlijcken oorlogh gemaakt heeft, dit was het beschieten van Nieuwburgh, na dat de Deensche en Hollandsche macht, de Sweden op Funen geslagen, en meest daer binnen gedreven hadt. 't Schrijven hier over van den Vice Admiraal *de Ruyter* selfs (want dese waerdigheyt was als toen op hem ghebracht) was van desen inhoud:

Noord-
sche Oor-
logh.

De Ruyter
Vice Ad-
miraal.

Dat hy het volck ontscheept hebbende, toogh van Cartemonde, en was op de na-nacht van den twee en twintighsten al wederom in 't gesicht van Nieuwburgh, van waer hy den vier en twintighsten de Bataille konde sien. Hy Commandeerde den Commandeur Cornelis Evertsz., Commandeur de Wilde, Capiteyn vander Saen, Sweers Jan Tyssen ende Tuynemans, ten noorden der Stadt in te loopen, ende hy self zeylde met de rest van de Vloot tot dicht

Sijn be-
richt aen-
gaende
het vero-
veren van
Nyuburgh.

dicht voor Nyburgh; daer twee Schanfen met twee halve Cartouwen lagen; de Sweden daer uyt jaegende, de Nederlandtsche Vlagghen plantende, de twee halve Cartouwen haeldense daer uyt, de een aen sijn, en de ander aen Capiteyn van Meeuwens boort brengende. In den dageraad settent soo dicht onder Nyburgh, datse mette kleenste stucken konden over de Stad heen schieten, ende schooten seer fel op de Stadt omtrent een uur langh, tot datse een Trompetter aen hem sonden, biddende dat sy niet meer souden schieten, ende datse besigh waren te parlementeren, en haer vrywilligh opgenade en ongenade wilden overgeven; daer op hy antwoorde, datse cito souden resolveren, ende binnen een uur tijds naerder antwoordt brengen, ofte souden de Stadt onder de voet schieten. Na datse een uur gewacht hadden, ende niet quamen, begon wederom te schieten, tot datse doen terstondt met een Brief van den Generael Veldt-Marschalck Schack uytquamen, die hem seer bedanckte dat hy haer werck soo kort hielp afmaecken, ende dat alles op genade en ongenade was overgegeven, soo dat de Steden Nieuburgh, Cortemunde ende Odenzee, nevens het geheele Eylandt Funen, in vijftien dagen geheel wederom aen den Koninck van Denemarken zijn overgegeven, nevens vier en dertigh stucken Canon, daer van seftien by de onse, en achttien aen de westzyde in de Middelfoer-Zont, nevens alle hare Wagens en Leger-bagacie bekomen, en wel over de ses duysent mannen gevangen waren, daer onder omtrent twee duysent doodt geschooten, alle Officieren gekregen, uytgesondert de Prins van Sulzbach, en den Overste Steenbock, die tusschen den vier en twintigh en vijfen twintighsten's nacht met een Boot na Zeeland zijn gevluicht: hebben mede bekomen acht en tachtigh

Standaerden, en acht en twintig Vaendelen. Van de onse (schreef hy) waren niet meer als omtrent twee hondert man gebleven, waer onder eenighe hooge Officieren, een Vries Capiteyn, ghe-naemt Hemmema, oock weynigh van haer Ho. Mog. volck, die nochtans alle in 't generael hier in desen slaggh haer seer eerlijck hadden gedraegen, ende wierden self van haere vyanden seer hooghlijck geroemt. Den ses en twintighsten wierdt hy, nevens den Admirael Bielcke, aen landt ontboden by den Veld-Marschalck Schack, ende andere hooge Officieren, die haer seer bedanckten voor den goeden dienst, die sy met 's Lands vloot en volck hadden gedaen, waer mede terstondt weder aen boort voeren, want het was daer soo vol van menschen, van Deenen, Neerlanders, Keyfersche, Poolen, Brandenburgsche, ende alle gevangene Sweden, dat men der qualijck door konde komen, zijnde daer wel over de veertien duysent menschen by een, sonder de paerden en wagens, en ging het plunderen by veele seer gruwelijck aen omtrent het Vrouwvolck, 't geen droevigh was om te sien, ja lieten veel menschen in haer hembt staen sonder kleederen, daer uyt men sagh dat d'Oorlogh alles verslondt. Den seven en twintighsten met den dagh zeylde hy de Bay van Nyburgh uyt. De Veldt-Marschalck Eversteyn quam aen boort van den Admirael Bielcke, ende door het ongestuy-migh weer konde den Veld-Marschalck Schack niet komen, doch de Admirael Bielcke voer 's nachts by de Ruyter met beter weer, en nam sijn afscheyt; alsoo hy niet langher konde wachten, want verscheyden van sijne Capiteynen haer laetste broodt uytgegeven hadden, en oock de vorst dagelijcks op handen was, en boven dien niet mogelijck daer omtrent yets te krijgen. En hebben aen de Militie van de toeghesondene Rocken

en klederen overgegeven, op verfoeck van de Heeren Collonellen Killegry en Meteren, als volgt; een duysent seven hondert seven en tnegentigh Rocken, twee groote packen met kouffen, zijnde by giffinge wel over de twee duysent paer, ses vaten met schoenen, en daer in by giffinge omtrent vier en twintigh duysent paer, noch drie duysent tachtigh hembden in acht vaeten. Dese bovenstaende klederen waren seer noodigh aen de soldaeten verdeelt. Den acht en twintighiten 's middags zijn met de Vloet vertrocken, en op den Noen 's morgens Langelandt ghepasseert, en sondt den Capiteyn Isaac Sweers met seven Scheepen, nevens eenige Fluyten en Schoeten naer Kiel in Holsteyn, om brandhout te laeden voor de Stadt Copenhagen, en zeylden voort naer Lubbeck; daer den eersten 's morgens met den dagh op de Reede zijn gekomen, en verstonen dat de Sweden in de Sondt sterck lagen ses en dertigh zeylen, om hem op te slaen; hy hoopte datse aldaer hem fouden verwachten, sullende alle debvoir doen om daer by te komen.

Veel heylfame faecken volghden hier uyt, het wel-gewenschte en noodigh Vrede verdragh tusschen detwee Kroonen, het Nobiliteren of Edel maecten van onsen Zee-heldt, en het verklaren van het Konincklijcke Erf-recht. Het eerste, als elders genoeg verhandelt; sullen wy niet breeder uytmeeten, het tweede en darde sal ons een weynigh ophouden, siet hier de Konincklijcke Acte, die hem in die staet bevesticht.

*De Ruyter
Edel ge-
maeckte.*

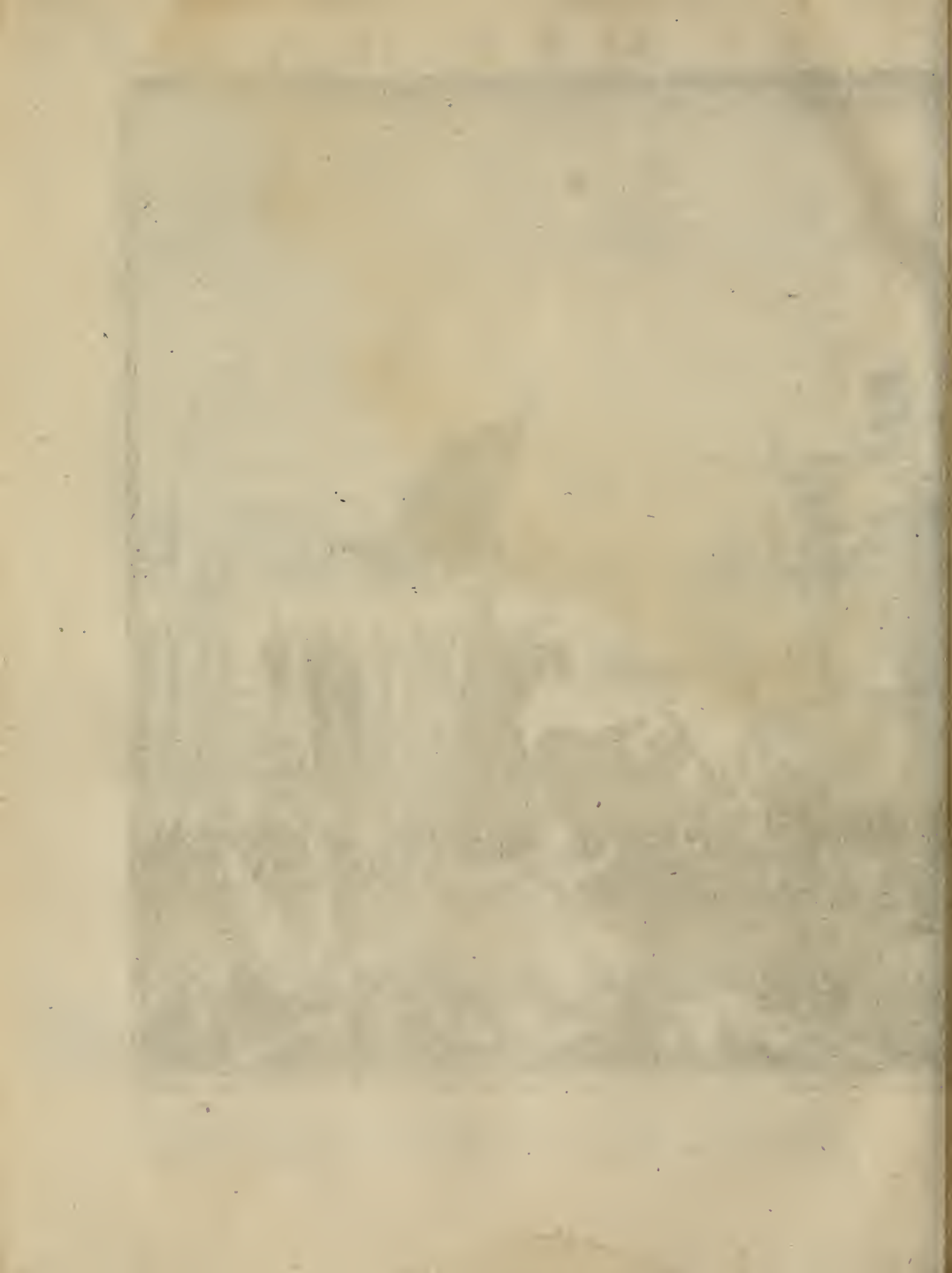
WY FREDERIK de Derde, &c. (totus titulus) Ghetuygen opeentlijck, en doen kondt aen een yeze-lijck uyt onsen, en uyt den name van onses Rijcks Denemarcken nakomelinghen, dat alhoewel wy uyt Konincklijcke goedertierentheynt ende aengeboorne goetheynt en

ghenade ghenegen sijn, alle ende een yeze-lijck onse Konincklijcke goedertierentheynt te bewijssen, soo willen wy het selve nochtans veel klaerder doen blycken aen de geene welcke ons ende onse Rijcken, Provincien ende Landen ten tijde van den nieuwelijcken bygeleyden Sweedschen Oorlogh, wanneer wy van onse Vyanden belegerd, en door bulpe van onse Nabuyren ende Ghealleerden, voornamentlijck door de Vloete van de Vereenighde Nederlanden gheassisteert wierden, singuliere diensten hebben gedaen: Hebbende diesswegen, goedertierentlijck in ghesien ende geconsidereert de Heroique ende onverderfelycke deughden ende de ghetrouwe standtvasste diensten, welcke aen ons ende onse voorschreuve Rijcken Michiel de Ruyter Vice-Admiraal van Hollandt, met sijn onderhebbende Vloete ende dappere Zee-luyden, ten tijde van dese belegeringhe van dese onse Konincklijcke Stadt, en in het veroveren van het Eylands Funen, als mede naer de gkemaecte Vrede tusschen ons, ende de Kroon Sweden, in het transporteren van Sweedtsche Militie over onsen Horizont naer Schoonen, ende allerley andere occasien ende Bataillien ter Zee, met alle geluckigh succes, met groote neerstigheyt ende dapperheyt, noch bloet noch macht sparende, promptelijck en stantvastelijck betoont heeft. Waer door wy bewoghen sijnde gheworden, met voor-bedachten ghemoede, goeden raedt, rechte kennisse ende eygene inclinatie, met consent van onse Rijcks-Raden, den selven aennemen in de Adelycke orde haren rangh hebbende in de Tornoy-speelen van dese onse Rijcken ende Vorstendommen met sijne Wetelijcke Erven ende af klimmende Kinderen, ende der selver Erven soo wel Mannelijck als Vrouwelijck gheslachte. Gelijck wy dan oock wetentlijck ende uyt krachte van dese opene Brieven de voorschreuve Michiel de Ruyter met sijne Wetelijcke Erfgenamen in de nederdalende Linie van beyde Sexen, het Collegie ende Societeyt van desen onsen Adeldom toewo-

gen,

De Schipbreuk

gen, vergbeshelchappen ende gelijk stellen in sulcker voeghen ende verstande, ghelijck of de selve van hare Voor-Ouderen, soo van Vaderlijke, als Moederlijke zijde in beyde de Linien Wettelijke Edelluyden gebooren waren, ende haer-luyden in alle Beneficien, Privilegien, Eere, Waerdigheden, Prerogatiuen en Preëminentien, welcke onse voornoemde Edelluyden ghenieten, genadelijck schencken, ende hier mede confereren. Ende tot meerder ghelooftwaerdigheydt ende ghedachtenis van dese onse Konincklijke promotie ende verheffinge tot den Adelijcken Staet ende ordre van onse Rijken ende Vorstendommen: Soo hebben wy den meer-gemelden Edelman Michiel de Ruyter, en sijne Wettelijke Erfgenamen sijn oude Schildt ende Wapen soodanigh vergroot, dat de selve hier namaels een opene, wye, ende Adelycke gekroonde Helm, daer een Curassier met sijn uytgestreckte rechter handt met een bloot Swaert dreygende te slaen, tot aen sijn middel boven uyt staet, moghen voeren. Ende op dat der selver Adeldom des te klaerder magh uyt stecken, soo hebben wy dese Wapenen ende Stammen tot haer luyden eeuwigh ghebruyck daer toe willen voeghen, ghelijck de selve hier boven afgebeeldt staen; Namelijck een Schildt ghequartilleert, ofte in vieren verdeelt, aen de rechter zijde in het bovenste quartier een Curassier ofte gebarnascht Ruyter te paerd met sijn uytgestreckte rechter handt, voerende een bloot Swaert en dreygende daer mede te slaen, in het onderste quartier een Kanon bleek-geel, waer onder legghen drie Geele Kogels, boven aen de sincker bandt een Wit Kruys in een Roodt Veldt, ende onder een Wit Admirael's Schip in een hemels blaerw Veldt. Ende hebben wy also den selven ende sijn Wettelijke Erfgenamen, met dese Wapenen vereeren, verheffen, ende in den vangh van onsen Adeldom altoos ende eeuwigelijck willen stellen, ende vorder toeghestaen dat de selve soodanige Eere ende waerdigheden sonder ee-

nighe molestie ghenieten, ende het hier boven in dese opene Bulle afgebeeldt Adelijck Schildt ende Wapen moge voeren. Het welck wy (dese onse opene Brief met eygener handt onderteyckent ende met ons Konincklijke Zegel bevestight hebbende) aen een yegelijck hebben willen bekendt maecten.

Gegeven op ons Konincklijck Slot binnen Copperhagen. Den eersten Augusti seftien hondert seftigh.

Boven dit kreegh hy noch een Lijfpensoen, of onderhoudt, ghelijck de Overste Puchler mede een onderhoudt met een gouden Keten, met des Konincks Medaille, rontsom in Diamanten behanghen, de Colonel Haerfolte een schoon Paerd, en andere groote hoop gegeven wierden. Om oock den Koninck dan het sijne te geven.

De Geestelijckheit en de Burgerye, aenmerkende wat al gevaers en swarighèyt, sijn Majesteyt in desen Oorlogh hadt uytghestaen, en met welck een standtvaatigheyt, yver en liefde, hy de bescherminge van sijn volck had ondernomen, oordeelden dat sy het selfde sonder demonstratie en betuygingh van danckbaerheyt niet behoorde voor by te gaen, en dat de selve met geen beter en bequaemer erkennenis konde uytgedruckt werden, als door het defereren van de Kroone op het geslacht van sijn Majesteyt by opvolginge, te meer dewijl men het selve in andere nabuerige Koninckrijcken had voorgedaen en gepractiseert, alwaer het vruchtbare werckingh hadt gedaen.

Zijnde dan dit aldus beslooten, hebben de twee Stenden goetgevonden, het selfde door eenighe Gedeputeerden bekent te maecten, en met een van de Heeren Rijcksraeden te communiceren en gemeen te maecten; met verfoeck aen den selven, niet alleen om het voorschreven geresolveerde aen de

De Koninck een Erf Koninck gecmaecte.

vordere Heeren Rijcksraeden en den Adel bekent te maecken , maer oock door alle goede officien en plichten , te coopereren en te mede wercken , ten eynde dit by het lit van den Adel voor aengenaem mocht opgenomen , en het selfde lith , het welcke sy erkenden het eerste en aensienlijkste te zijn , tot eenparigheyt met de twee andere gebracht werden.

Naer eenigh overlegh is hier op geantwoordt , dat voor soo veel de saeck in sich selven belanghde , die soo nieuw niet was , of men hadt al verscheydene maelen daer over redenen gehadt , echter konde het Lith van den Adel sich niet laten te beklaegen , dat een saeck van foodanigh een gewicht , niet alleen heymelijck , en sonder eenige de minste communicatie te doen , was geëmaaneert , maer oock positivelijck ter neder gestelt , en tot beiluyt ghebracht ; met byvoeging van een verfoeck van harent weghe , dat men de Rijcksraeden en den Adel niet wilde presseren , maer ten minsten competenten tijdt verleenen , om daer over mede ordentelijck te communiceren ; en in hun belangh te delibereren . Dit wierdt soo aengenomen , maer de twee leden vernemende , dat het selfde antwoord of niet , of immers soo spoedigh niet te verwachten was , soo is by de voorschreven twee Stenden een naeder resolutie ghenomen , om voort te treden , en daer over het beslootene boven gebracht , en sijn Majesteyt overhandicht hebbende , is het werck onveranderlijck gemaect .

Hooghstgemelde Majesteyt droegh sich selven hier in foodanigh , als die het selfde noyt hadt geambieert of verfocht , noch oock als noch ambieerde , maer echter noch declineren , noch refuseren sou , by aldien hem sulcks ordentelijck , en met sijn volkomene leden , aengeboden wierdt . En alsoo is eyndelijck by het Lith van den Adel instantie gedaen ,

om hier omtrent oock haer positive verklaringh te hebben , het welcke eyndelijck mede , sonder te willen schijnen gedwongen te zijn , haer toestand heeft gedragen .

De Poorten tot Coppenhaeven wierden ondertusschen geslooten gehouden , en de wachten verdubbelt , zijnde de Burgery bysonderlijck mede op hun hoede ; en aen de andere zijde , stonden alle saecken en de Cancelarye stil .

Die van den Adel sich dan met de andere leden geconformeert hebbende , zijn met de selve gesamentlijck op het Slot gekomen , alwaerfe den Koninck hebben aengeboden : eerstelijck dat de Kroone aen het geslachte van sijn Majesteyt erfelijck en by opvolginghe was , onder de woorden reflecteerende alleen *ad progeniem Masculinam* . Op Manelijcke atkomstigh : (doch zijnde bespeurt dat het selfde by sijn Majesteyt niet aengenaem wierdt opgenomen , is by naeder resolutie delatie gedaen , *Sine discriminine sexus* , sonder onderscheyt van mannelijck of vrouwelijck oir .)

Van wegen den Adelijcken standt , dede Niels Trolle , Onder-Koninck van Noorwegen , ter oorsaek van de onpaffelijckheyt van den Rijcks-Hofmeester , het woordt , met uytdruckinge dat de Raedt en Adel wel hadt gewenscht , dat in dese saeck , met meerder en vertrouwder communicatie en beter ordere was geprocedeert , als zijnde dat lit noyt minder als eenigh ander genegen gheweest , om sijn Majesteyt en sijn geslacht te begunstigen . Van wegen den Kerckelijcken stand , dede de Bisschop van Coppenhaven het woordt , die sijn aanspraek met een Amen besloot , dat by al de tegenwoordige opghenomen wierdt .

Zedert wierdt'er aen het oprechten van een Schouw-tooneel gearbeydt , op het welcke de vereyschte plechtigheden stonden te geschieden . Dit wierdt gemaect

maect op de plaets voor het Slot, aen den opgangh van de Beurſe; en gereedt zijnde, is men des Woenſdaghs, zijnde den ſeven en twintighſten van October tot de uytvoeringe der dingen getreden. Des naermiddaghs wierdt op de klanck van Trompetten en Ketel-trommen, door de geheele Stadt, de Gemeente en Militie gelaſt, tegen des anderen daeghs ten acht uren in het gheweer te zijn. Zijnde dan den volghenden dagh dry Vaenen Ruyters opgeſeeten, wierden de ſelve by na ten eynden van de Kaetsbaen by het Slot gerangeert; waer by aen de zyde van het Slot een goede menigte voetvolcks, onder ſeven Vaendelen geplacſt wierdt; als mede noch vier andere Vaendelen achter het Tooneel; ſeven andere ſtonden tegen over het Slot by de brugge, daer over men nae de Holnes gaet.

Omtrent ten tien uren marcheerde de Burgery onder twaelf Vaendelen, en wierdt geſtelt van de eene en de andere leeninge van de brugge van het Slot, tot aen en bezijden het Tooneel, ſoo datter van het Slot af tot het Toneel toe, een bequame doorganck was, zijnde te wederzyden met ghewapende Burgery beſet. Het Schouwtooneel was in ſijn opgangh acht of tien treden of trappen hoogh, maer hadt binnenvaerts een andere verheventheyt van vier trappen hooger, zijnde met een Konincklijck Verhemelte of Dais bedeckt, en alles met roodt laecken bekleedt en omhanghen. Op de voornoemde verheventheyt, ſtonden twee purpere Fluweele Armſtoelen, de eene voor den Koninck en de andere voor de Koninginne. Nevens die van den Koninck ſtondt een kleyn buffet of tafelken, mede met een purper fluweelen kleedt bedeckt. Vorder ſtonden noch twee andere Stoelen ter rechter zyde van ſijn Majesteit voor de twee Princen, en dry andere ter ſlinkker zyde van de Koningin, daer tegen

over, voor de dry Princeſſen. Op beyde zijden vorders van het Theater ſtonden bancken, die mede met rood laecken bekleedt waeren, ter rechter zyde voor de Raeden, en ter ſlinkker zyde voor de Mevrouwen van de Koninginne.

Omtrent den middagh quam het Hof af, gaende de Senaet of de Heeren Rijcksraeden voor uyt, by vier van de welke de Inſignia van het Rijck, de Kroon, Scepter, de Rijcksappel en het Swaerd gedragen wierden, die daer nae al te ſaemen op het gefeyde Buffet by een geleght wierden. Hier op volghde de Koninck alleen, toen de Koningin, hebbende den jonghſten Prins aen haer zyde, daer aen de outſte Prins en de dry Princeſſen, gaende alle onder een verhemelte van Incarnaet Satijn ghemaeckt; dat van acht Vorſten gedragen wiert.

Na dat aldus de Koninck met de Koninginne en hun Konincklijck huys, op het Theater gekomen, en in het midden van den Raed, Adel en Hof-Jonckers, ſtaende op de minder verheven plaets van het Theater, neder geſeten was, wiert naer het aſleggen van eenige plechtigheden, het leggen op de knien en anders, tot het doen van de Eedt voort gegaen. Deſe wiert door den Rijcks-Raedt den Heer Peter Reets voorgeleſen, en behelſde een beſofte van getrouwigheyt aen den Koninck, Koninginne en het gantsche Konincklijke huys, als Erkoningen van Deenmarcken, die daer op gedaen wiert; eerſt door de Rijcksraeden, daer nae by den Adel, toen by de Hof-Jonckers, en die aen het Hof waeren; voorts door de Ghecommiteerde van de Geestelijckheyt, daer na door die van de Steden; en eyndelijck door de huylſieden op Amack, van de Nederlantiſche afkomſt, die vrye Luyden zijn, en alleen van en aen den Koninck dependeeren. Naer het aſleggen

van den Eedt, deed een ieder in het bysonder, behalven de Huyslieden, sijn geluckwenschinghe aen haer Majesteyten. Naer al het welke, zijnde wel dry ueren daer mede door ghebracht, het Hof weder in gelijcke ordere als het gekomen was, vertrocken is. Waer op tot dry mael toe salvo geschooten, en een getal van vijf of ses en twintig stucken geschuts, op de wallen, mede tot drymael toe losgeschooten wierdt. Des avonds waeren alle dry de Stenden, by haer Majesteyten op het Slotter Maeltijdt, daer de eerste Prins en Princeesse mede waren.

Dit veranderde alhier al eenighsints de bestellingh der bestieringh, maer noch meerder in Engelandt. De herstellingh van den Koninck Carel de tweede, soo gewenscht voor dese Staet angevangen, als treurighlijck ten deelen beslaecht, gelijk wy daer aenstonts van hebben te spreucken, wanneer wy de tweede verrichtinghe van den Vice Admirael *de Ruyter*, met de rovende Barbaren, sullen hebben voortgebracht. Dit staet uyt dit volgende Tractaet alles af te nemen.

Herstellingh van Koninck Carel de tweede.

Tractaet met Algiers.

OP het jegenwoordighe Jaer seftien hondert twee en seftigh den ses en twintighsten Maert is alhier op de Reede voor Algiers ten Ancker gekomen den Generael *de Ruyter* met negen Schepen van Oorloge, latende waeyen een witte Vlagge, ende heeft eenige van sijn Gedeputeerden van wegghen haer Hoogh Mog. gefonden voor ons hooge Richt-huys, genaemt Douane, ende wy considerende als Vasil van den Grooten Turck de vrede ende vriendschap, die de selve Heeren Staten met den Grooten Heer sijn hebbende, en dewyl de Gedeputeerden van den Heer Generael van ons mede een vrede ofte voor eerst den Treves verfocht, hebben goed gevonden dese onderstaende Artijckelen van vrede die wy voor desen met de Heeren Engelschen hebben geslooten gehad, van

onsent wegen haer Ho. Mog. te presentieren, ende aen te bieden.

I.

Eerstelijck, dat alle Schepen 't zy groot ofte kleyn toe-behoorende aen haer Ho. Mog. het minste niet sullen mogen beschaught werden, noch aen Persoonen noch aen Goederen, noch aen Anckers, Touwen ende andere Scheeps-ghereetschap, maer al-te-mael vry ende ongemolesteert sullen passeeren ende hare reys vorderen.

II.

Dat onse Commissie-vaerders in Zee ontmoetende eenige Hollandtsche Koopvaerdyschepen, ingeladen hebbende eenighe goederen toe-behoorende eenighe andere Natien, met ons in vyandschap zijnde, alle de selve Goederen sullen mogen daer uyt lossen, mits betalende aen den Schipper de behoorlijke vracht, ende andere onkosten daer op vallende.

III.

In gevalle het door ongeluck quam te gebeuren dat eenige Schepen der Onderdanen van haer Ho. Mog. quamen te blyven hier op onse Reede ofte op eenige andere plaetsen, onder dit Rijk van Algiers hoorende, dat al foodanige overblyfzelen van het Schip ende sijn toebehooren, als mede alle in-gheladen Goederen ende Persoonen vry ende ongemolesteert sullen blyven, sonder dat eenige van onse Onderdanen de minste schade sullen mogen doen.

IV.

Soo het quam te gebeuren dat eenige Onderdaenen van hare Ho. Mog. eenighe dispuytten ofte differenten mochten krijgen, met eenighe andere vreemde Natien, als mede met de Turcken ofte Mooren, sal daer over ten overstaen van den Hollandtschen Consul, by onse Dowane goed Recht ende Justitie geadministreert worden, doch ingevalle eenige questien onder de Ingezetenen van haer Ho. Mog. onder den anderen quamen voor te vallen, jae tot doodtslaen toe, gelijk sulcke dingen kunnen gebeuren, dat den Consul van hare Ho. Mog. daer van de saeck sal mogen ondersoecken, ende goedt recht administreren.

V.

Soo het quam te gebeuren dat eenighe Hol-

Hollandſche Koopluyden, ofte Onderdanen van haer Ho. Mog. aen eenige andere perſonen, van wat Natie die oock ſouden mogen weſen, eenige ſchulden quamen te maecten, ſoo ſal die perſoen die de ſelve ghemaeckt heeft, die ſelve betalen, ende den Conſul geenſints aenſpreekelijck daer over weſen.

V I.

Soo het quam te gebeuren dat van wegen haer Ho. Mog. ofte van onſe kant deſe vrede quam verbroocken te worden, ofte dat yemandt van wederzydts Capiteynen yerwes quamen te doen, aen des anderen Onderſaeten, welcke oorſake tot verbreekinge van deſe vrede ſoude mogen geven, dat men voor de verbreekinghe van de ſelve vrede, ofte uytdeylinge van Brieven van Repreſſalien, eerſt aen den anderen Staet van het ghepaſſeerde behoorlijcke kenniſſe geven, ende dat de Capiteynen die dit quaet hebben gedaen, na haer verdienſte ſullen werden geſtraft.

V II.

Soo eenige Scheepen, Onderdanen van haer Ho. Mog. hier op deſe Reede quamen te handelen, dat de ſelve geen meerder Tol ofte ſchattinge ſullen betalen als andere Natien, met ons in vrede zijnde, voornamentlijck niet meer als de Heeren Engeliſche in hare voor de laetſte gemaecte vrede hebben bedongen ende beſlooren gehadt.

V III.

Dat op geenighe Koopvaerdyſcheepen, Onderdanen van hare Ho. Mog. ſullen eenige andere Natien vermogen te varen: als Nederlanders, Franſen, Engeliſche en Duytſche: daer onder de Duytſche worden verſtaen Sweden, Deenen, Noorlieden; ende voorts alle Duytſche natie; ende eenige andere Natie daer op bevonden werdende, ſullen voor goeden prijs daer af gelicht worden: ende ſoo daer eenighe Paſſagiers ofte Kooplieden, niet zijnde Onderdanen van hare Ho. Mog. ende geen gagie op het ſchip treckende, ofte in geen dienſt van het ſchip zijnde, dat die daer mede ſullen moghen uyt gelicht worden.

V IX.

Soo op eenige Koopvaerdyſcheepen van andere Natien, met ons in vyandſchap zij-

de, gevonden worden eenige Onderdanen van haere Ho. Mog. dat de ſelve geenſints ſullen mogen worden verkocht, maer als vrye Perſoonen in handen van den Conſul van haer Ho. Mog. werden geleverd.

X.

Is mede veraccordeert ende valt geſtelt, dat alle Onderdanen van haer Ho. Mog. tegenwoordigh in deſe Stadt, als mede onder ons gantſche gebiedt gevanghen weſende, voor den prijs, gelijk ſy op 't Konings Huys verkocht ende aengetekent zijn, ſullen mogen werden gerantſoeneert ende geloſt.

X I.

Dat oock geen andere Koopmanſchappen, aen de onderdanen van haer Ho. Mog. toebehoorende, ſullen ghehouden weſen eenige Tollen te betalen als die gene die hier verkocht worden, ende de reſt wederom vry ende ongemoleſteert aen hare Scheepen ſullen mogen brengen.

X II.

Dat geenige van onſe Scheepen ofte Galeyen, eenige Scheepen, toebehoorende de Onderdanen van haer Ho. Mog., ſullen mogen in 't minſte moleſteren, mis oock wel verſtaende, dat in de ſelve Schepen alle goederen, toebehoorende eenighe andere Natie, met ons in vyandſchap weſende, ſullen gehouden weſen over te geven, mis daer voor ontfanghende de behoorlijcke vracht.

X III.

Eyndelijck ſo heeft den Generael *de Ruyter* op ons inſtantelijck verſoek, tot verſeekeringe van deſe gemaecte Treves van ſeven maenden alhier ghelecten een van ſijn Monſieurs, genaemt Andries vanden Burg, om als Conſul voor de ſelve tijdt hier te reſideren, ofte ſoo lange als het hare Ho. Mog. ſal gelieven alhier tot Conſul een ander te ſenden, ofte deſe voornoemde daer toe te beveltighen, de welcke in ons Recht-huys de Dowane is toegeſtaen ende aenghenomen, ende een Copey van deſe tegenwoordige in de handen geſtelt.

Vorders hebben de Turcken mede volkomentlijck toegeſtaen, dat wy op alle plaetſen traſchqueren ende negotieren, daer liet ons ſoude goedt duncken, ende op alle Eylanden te mogen laden, Koorn, Zout, en-

de andere Waeren die daer soude moghen vallen.

Mede is veraccordeert, dat sy geen Schippers, Kooplieden, ofte andere van de Scheeps-Officieren ofte Matrosen uyt haer Scheepen sullen mogen haelen, maer selfs aen boordt sullen moeten komen met haer eygen Chaloup, om de Cognoscementen van de Schipper te sien ende visiteren, of daer eenige goederen, andere Kooplieden toebehoorende als de Onderdanen van haer Ho. Mog. mochten in zijn, ende soo sy niet met de Cognoscementen moghen te vreden zijn, soo sullen de selve be-eedight worden van den Schipper ende Kooplieden, dat de goederen zijn toe-behoorende aen de Onderdanen van hare Hoog Mog., met welken Eedt sy sullen moeten absolutelyck te vreden wesen.

Wanneer dit Traetaet aen dese Staet over quam, wierd het anders bevonden als de meningh van de selve was gheweest, en dienvolghens den Heer *de Ruyter* aengheschreven, geen visitatie met allen toe te staen, en vry schip vry goedt te bedingen. Wanneer hy dien last in July kreegh, sandt hy den Fiscael Vianen, en den Edelman Reynoud van Coevorden daer over aen landt. Hun aenbrengen wierd in de Douana onderfocht, en niet aennemelyck bevonden; alsoo sy de Engelschen die Artijckelen mede niet hadden willen toestaen; evenwel hebben sy noch dese verlenghing van vier maenden gegeven.

Zijnde voor desen den Admirael *de Ruyter* ende Meppel op dese Reede gekomen uyt Hollandt den tweeden April seltien hondert twee en settigh, als wanneer met de selve Staet voor seven Maenden Pays maecten, omme geduyrende de selve tyd geene hostiliteyt den eenen tegens den anderen te gebruycken, en hebben doernaemals in den Raedt tusschen partyen geslooten, dat de Hollandtsche Schepen niet en souden moghen besocht, noch gheen andere Natie, ofte oock eenige Goederen uytgelicht werden, ende wanneer den voorsz.

tydt van seven Maenden is ge-expireert geweest, sijn de selve Admiralen wederom op dese Reede gekomen den vijfdien Julii des selven jaers, en hebben nochmaels dese Pays geconfirmeert voor vier maenden, beginnende van desen dagh af dat dit is geslooten, omme gheduyrende de selve viermaenden by de Cruysers of andere Schepen van Algiers, aen de Hollandtsche Schepen gantsch geene besoeckinge van Schepen of uytlichtinge van Goederen te moghen geschieden, noch oock van de Hollanders aen die van Algiers, maer malkanderen alle vriendschap bewysen, ende sullen de voorsz. Admiralen onderwylen schryven nae haere Overigheyt, en dan wederom komen om met malkanderen in naerdere onderhandelinghe te treden, als wanneer hoopen, dat met malkanderen wel sullen over een komen, ende een goede vaste vrede tressen, daer toe Godt Almachtigh verleene het geene best is.

*Was geteeckent met het Merck
van de Douane ende hooghze
Regeringe van Algiers.*

Hy kreegh van wegen haer Hoogh Mogende hier over wel eenige naerder aenschrijvinge, die wy kortheyt halven voor by gaen, en den Lezer by Aytzema laten naersien.

Hy vervoeghde sich vervolgens by die van Tunis, die hy seer gevoeghlijck en reckelijck gevonden, met de welke hy dit volgende verdragh gheslooten heeft.

I.

Erfstelijck, dat alle voorige accoorden, pretensien ende vriendschappen tusschen beyde de Partyen ende Nationen sullen zijn van nul ende gheender waerden, endesal van nu afeen vaste ende bondighe vrede voor eenewigh onderhouden worden, ende wyder nae dato deses gepermitteert zijn een vrye Negocie tusschen d'Onderdanen van haere Ho. Mog. ter eenre, ende d'Onderdanen des Rijcks Tunis ter andere zyde, dat de selve mogen komen, vry ende vrancq, ende keeren in al-

Traetaet
met Tun-
nis.

le Zee, Rivieren, Havenen ende Stro-
men van yder een met hare Schepen ende
Koopmanschappen over-voerende waer het
haer sal ghelieven, sonder dat yemandt
ten wederzyden d'een d'ander sulcks sal
konnen beletten, betalende alleenlyck Tol
voor 't gheene zy fullen hebben vercocht,
ende fullen alle laetst ghezette Exactien of-
te Imposten op de ladinghe ende ontladin-
ghe van de goederen ende zyde tot Goleta
worden gereduceert ende gestelt in allen
deele na ouder gewoonte, Coustume ende
Tol.

II.

Item, en sal men geene Schepen van bey-
der zyden visiteren of besoecken 't zy in Zee
of in de Havens: maer yeder sijn Vlagge
toonende, fullen den anderen sonder eenige
molestatie ofte interruptie laten passeren.
Ende voor soo veel de Schepen van Tripoli,
met ons in Oorlogh een ende de selve Vlag-
ge als die van Tunis sijn voerende, fullen
om alle inconvenienten te verhoeden, de
geseyde Schepen van Tunis, hebben secke-
kere Certificatie geteekent van den Con-
sul der Vereenighde Nederlanden aldaer
residerende, datse van die plaetse sijn, wel-
cke Certificatie getoont sijnde, sal men de
selve onbeschadicht laten passeren: in te-
gendeel de Onderdanen van haer Ho. Mog.
fullen toe-laten, dat vier ofte vijf Persoo-
nen aen boord komen om aen de selve te
versekeren door hare Zee-brieven datse sijn
Onderdanen van haer Hoogh Mog. ende
dat hare Schepen daer sijn t'huys hoorende,
en schoon eenige vreemde Kooplyuden en-
de Passagiers ofte eenige Koopmanschap-
pen toebehoorende eenige andere Natie
't zy oock wat Natie het mochte sijn, soo
sal het selve Schip, Persoonen, ende alle
't geen daer in is vrye liber sijn, ende son-
der eenige molestatiën mogen passeren.

III.

Item, de Onderdanen van de Vereenig-
de Nederlanden aen haer boord ontfangen-
de eenige Passagiers ofte Goederen, toebe-
hoorende de Ingesetenen van het Koningh-
rijk Tunis, fullen voor soo veel in haer is
gehouden sijn de selve te defenderen ende
niet overleveren in de hand van hare vyanden.

IV.

Dat soo eenige Schepen van beyde par-
tyen per accident door Storm ofte ander-
tints quamen Schipbreuck te lyden op eeni-
ge der selver Kufften, fullen de persooenen
vry sijn ende de goederen gebergh, ende
de Eygenaers geleverd worden.

V.

Alle Onderdanen van hare Ho. Mog.
woonende in de Stadt en 't Koninghrijk
Tunis fullen vry sijn, soo nu als hier naer
fullen mogen vertrecken, met haere Goe-
deren, Familie ende Kinderen, schoon die
daer waeren gebooren, wanneer het haer
soude gelieven.

VI.

Item, en fullen geene der selver Natie
lyden eenige woorden van injurie, maer
fullen in sulcken ghevalle de offenseerders
nae meriten gestraft worden.

VII.

Den Consul, ofte eenige Onderdaenen
van haer Ho. Mog. tot Tunis in verschil zijn-
de, en fullen niet ghehouden sijn haer tot
eenige Recht-banck te begeven als voor den
Dey, onder den Koningh, van welke sy al-
leen sententie fullen ontfangen.

VIII.

Den Consul van haer Ho. Mog. nocte
eenige der selver Onderdaenen, en fullen
niet aanspreekelijck sijn voor de schuld van
eenigh particulier Persoon, ten ware door
Obligatie onder de handt waren verbonden.

IX.

Item, dat de Oorlogh schepen van beyder
partyen fullen moghen komen in yeder des
sels Havenen, ende den Gouverneur ad-
vertentie gevende, haer Scheepen schoon
maken, repareren, ende revisuaileren,
koopende alle vivres levend ofte dood, alles
tot foodanigen prijs, als dat op de Merckten
ende by de Ingesetenen wordt vercocht en-
de betaelt, sonder daer af te betalen Impofft.

X.

Wyders soo een Oorlogh Schip van Tu-
nis onder sijn eygen Vlagge een Schip, zjin-
de Onderdaenen van haer Ho. Mog. onder
een ander Vlagge, als sijn eyghen vechten-
derhandt quamen te vermeersteren, sal in
sulcken ghevalle, niet tegenstaende onse
Vrede, het geseyde Schip, zijnde Onder-

danen van haer Ho. Mog. goede prinse zijn.

X I.

By aldien eenigen slaef in 't Koningrijk Tunis, 't zy van wat Natie het oock soude mogen zijn, quame te ontvluchten, ofte aen boort swemmen van eenigh Schip, zijnde Onderdanen van haer Ho. Mog., soo sal den Consul van de selve hare Ho. Mog. niet gehouden zijn sijn rantsoen te betalen, ten zy hem tijdelijk advertentie wierde gegeven van sulcke te kunnen remedieren, ende het selve dan niet practiserende, sal in dier voegen sijn rantsoen moeten betaelen aen sijn Patroon, soo als hy op de Merckt is gekocht geweest, ofte soo dat niet geweten konde werden, ende den prijs niet was aengereckent, sal betalen drie hondert stucken van achten, sonder meer.

X II.

De Onderdanen van haer Ho. Mog. sullen niet meer van Tol betaelen van haere Koopmanschap diese brengen ofte ytvooeren, als de Onderdanen van de Koning van Engelandt doen.

X III.

Soo eenige Oorlogh Schepen van Tunis komen te veroveren eenige van hare vyands Schepen, daer op varende Onderdanen van haer Ho. Mog. treckende eenige gagie, en het veroverde Schip een Koopvaerder is, soo sullen de boven genoemde Onderdanen vry zijn, nochte sy, ofte hare goederen in geen derley manieren mogen beschadicht worden, maer doch soo het veroverde Schip een Kaper of Oorlogh-schip soude moghen zijn, sullen in sulcken gevalle de voornoemde Onderdanen slaven zijn. Gedaen in Tunis den tweeden November seshien hondert twee en tselfligh. Ende was onderteeckent

Mahometh Bacha.

Hadsje Mustapha, Koningh van Tunis.
De Douane van Tunis.

In het Traetaet met Algiers is in November weder iets anders gheslooten, maer alsoo het selfde van een onseckere Communicatie is, gaen wy dat voorby, gelijk oock met dese de vriendschap soo heel lange niet gestaen heeft, maer al in het Jaer drie en tselfligh ver-

wijderingh tusschen ons en die Barbaren weder ontstaen is. Van de Staet dan, wierdt dese ordere gestelt, datter van Rotterdam een, van Amsterdam dry, uyt het Noorder-quartier en Zee-landt elck een Schip naer de Middellantsche Zee gefonden, en de Heer *de Ruyter* weder in het landt ontboden wierden. Van het gepasseerde heeft de Vice Admiraal *de Ruyter* dit volgende rapport en bericht gedaen.

De Ruyter te huys ontboden.

I.

Voor eerst, referer ick my aen mijn voorgaende Brieven die ick van tijt tot tijt aen haer Ho. Mog. geschreven hebbe, die alle 't gepasseerde sijn inhoudende.

Sijn bericht.

II.

Dat die van Tripoli gantsch geene genegentheydt en hadden om van Vrede te handelen, als met die conditie, dat onse Nederlandsche Schepen zijnde Onderdanen van haer Ho. Mog. de visite soude moeten subjeet wesen.

III.

Dat die van Tunis met goede genegentheydt de Vrede aen namen, conform de last van hare Ho. Mog die seer versochten dat haer twaelf a seshien yfere Stucken van achtiën pont yfers met haer toe-behooren mochte gefonden werden voor haer gelt, om op hare Casteelen te leggen, dat haer Ho. Mog. een goede Consul geliefde te stellen.

IV.

Dat die van Algiers de Vrede met haer Ho. Mog. hebben aenghenomen conform haer geteekende Artijckelen, en dat sy seer verlanghen dat de Nederlandsche Slaven, Onderdanen van haer Hoogh Mog. ten spoedighsten mogen verlost werden, alsoo sy daer nu seer weynigh dienst van trecken sullen: den een door den ander komen te kosten ontrent drie hondert stucken van achten, en versoecken seer dat een goeden Consul mochte ghestelt werden, en dat doch goede orde op de Paspoorten en Zeebrieven die de Onderdanen van haer Ho. Mog. zyn voerende, soude mogen gestelt werden.

Daz.

Nieuwe
verwijde-
ringh met
die van
Algiers.

V.

Dat den Bassa tot Tripoli sijn Nederlantsche Slaven zynde ontrent tachtigh in't ge-
 tal voor de somme van twee hondert vijft en
 twintigh stukken van achten yeder sal vry
 laten gaen, en de Schippers en Stier-luyden
 yeder voor drie hondert stukken van ach-
 ten.

VI.

Dat hare Ho. Mog. gelieven goede ord-
 re te stellen, dat den Wissel-brief door mijn
 last over Livorne getrocken tot laste van de
 Generaliteyt doch mochte voldaan werden.

VII.

Ick heb den Capiteyn Isaac Sweers, ne-
 vens den Heer Fiscael Vyanen met een Brief
 van complimenten aen de hooge Regeringe
 tot Algiers gesonden, als mede een Brief
 aen den Consul van der Burgh, aldaer zyn-
 de van mijn verrocken den achtienden
 Maert, om voort den Schout by nacht
 Cornelis Tromp op te soecken volgens
 d'ordre van haer Ho. Mog.

VIII.

Ick heb op den seventhienden Maert tot
 Cadix de ordres van haer Ho. Mog. ont-
 fangen om nevens den Commandeur de
 Wilde opsicht-Briefs naer 't Vaderlandt te
 komen, en zyn den achtienden van daer
 geseylt en den negentienden April (Godt
 danck) in 't Texel wel gearriveert.

Geteekent

MICHEL AD. RUYTER.

In het laetste van January des Jaers
 1664, veroverde Cornelis Tromp met
 sijn Esquadre, omtrent Mallaga, twee
 Turkische Rovers, de eene gemonteert
 met achtien stukken en twee bassen, en
 hondert acht en tseftigh soo Turcken als
 Mooren, nevens acht Christen slaven,
 de andere met tien stukken en vijf bas-
 sen, hondert en twintigh soo Turcken
 als Mooren, nevens seventien Christen
 slaeven, met vijf verloochenden. Noch
 twee andere Rovers ontquamen hem
 met zeylen.

Alfoo de Barbaren hun gewoone ro-
 very niet konden laten, wierdt besloo-

ten by desen Staet, weder een Vloot Nieuwe
 Equipage
 naer de
 Middellandtsche
 Zee.
 van achtien Scheepen, in de Middellandtsche Zee te fenden. Behalven an-
 dere Instructien wierdt de Opperhoof-
 den daer van gelaft, dat sy, met 's Lands
 Vloot in de Middellandtsche Zee geko-
 men zijnde, den Commissaris Mor-
 taigne souden hebben over te nemen;
 en als dan vervolgens te zeylen voor Al-
 giers, en van de Regeeringe aldaer sa-
 tisfactie, voldoeninge en reparatie van
 de schade, den ingeseten van desen
 Staet, teghens het jonghst ghemaect
 Tractaet aengedaen, te versoeken.
 Maer naderhandt wierdt den Vice Ad-
 mirael *de Ruyter* belast, voor sijn per-
 soon en onderhebbende schip en volck
 in te blijven, en geen Zee te kieser,
 tot naerder ordere, en dat hy sijne Com-
 missie en Instructie aen den Vice Ad-
 mirael Jan Cornelisz. Meppel sou over-
 geven, om in gevolge van dien, nevens
 de andere, des Lands Oorloghs schee-
 pen, naer de Middellandtsche Zee ge-
 schickt, geduerende het afzijn van den
 Heer *de Ruyter* te ageeren.

Ondertuffchen was'er tot Algiers geen
 kleyne ontsteltenis over de genomene
 twee Scheepen, de Engelsche Consul,
 geraeckte in het hoogste gevaer, alsoose
 niet Engelandt gebroocken hadden, en
 de Hollandtsche Consul vander Burgh,
 verwachte niet als het selfde. Eyndelijck
 is *de Ruyter* op den 19. Juny voor Algiers
 in persoon en met de Vloot gekomen;
 maer alsoo hy met de wrevelige Barba-
 ren, de voorgestelde voorwaarden van
 de Scheepen niet te besoeken, niet ver-
 effenen konde, en eyndelijck den Con-
 sul met sijn Huysghesinde aen boort-
 kreegh (die daer door bevrijdt wierdt,
 van gelijk de Engelsche Consul, vers-
 maedelijck een steen-karre te moeten
 trecken) heeft hy dese Regeringe, op
 den vierden July schriftelijck den Oor-
 logh verklaert; en sulcks by wijse van
 verantwoording gerechtveerdigt. Het
 Oorlogh
 die van
 Algiers
 ver-
 klaert.

Twee
 Turkische
 Rovers
 van Tromp
 genomen.

De Ruyter
 voor Ala-
 giers.

Vermaect
 heyt den
 Engel-
 schen
 Consul
 aengedaen

Oorlogh
 die van
 Algiers
 ver-
 klaert.

vordere door *de Ruyter* in de Middellantsche Zee verhandelt, is te weynigh om ons mede te belemmeren, ons staen grooter dingen te verhandelen, en *Major rerum mihi nascitur ordo.*

Onder dies ontstondt die droevighe verwijderinge, tusschen de Kroon van Engelandt en desen Staet; dese nam sijn oorspronck van dadelijckheden, gelijk die lieden meest gewoon zijn, daer van een begin te maeken, daer men de Majesteyt vry heeft in te verschoonen.

De Capiteyn Holmes, Hooft over vier kloecke Engelsche Scheepen, op den naem van den Hartogh van Jorck toegerust, hadt sich al in het Jaer 1661, naer Guinea, om den goudthandel afgeveerdicht. Hy komende voor Cabo Verde, belaste den Gouverneur, aldaer van weghen dese Staet legghende, de Sterckte voor den naest-komenden Maend van December, aen de Engelsche Royale Oost-Indische Compagnie over te geven; op voorwaerden evenwel, dat de Hollanders daer wel mochten komen handelen. Een ander kleyn Fortje, daerse daer op nae toe zeylden, verboodt hen te landen, en brande op hen los. Hier op sommeerden sy den Commandeur, en belasten hem sich binnen den tijd van tien dagen over te geven; maer als hy sulcks niet wilde doen, trocken sy daer op aen, en de Commandant sich niet sterck genoegh tot tegenstandt vindende, wierdt ghedwonghen sich op verdragh over te geven; sy gaven de Sterckte den naem van James, naer den Hartogh van Jorck. Sy bouwden daer na noch een Sterckte op de Stroom Gamby, en begaeven sich van daer nae de Goudmijnen te landewaert in.

Wanneer de Gefanten van den Staet hier over hun beklagh aen den Koninck deden, verklaerde die van het selve geen kennisse te hebben, in tegendeel, dat het tegen sijn ordere geschiedt was, on-

der belofsten, straffe daer over te doen. Maer de Engelschen hebben daer nae staende ghehouden, dat dese Sterckte niet den Hollanderen, maer den Hartogh van Coerlandt toebehoorden, en maecten het soo goedt. In Groenland speelden sy mede leer tegens de Hollanders de maeester, (andere hebben de schaede die de West-Indische Maatschappij door hen is aengedaen, konnen begrootten) allesterwijl men besig was, eenige swevende geschillen tusschen den een en den anderen staet, in der minne te beslechten, daer hier voor breder van gehandelt wordt. Maer hun vorderen handel aen de Goudt-kust, fullen wy uyt desen Brief van den Generael Valckenburgh sien.

Sedert dat de Engelse op dese Cust hebben ghetracht de Royale Compagnie voort te setten, soo en hebben sy niet alleen geensints willen onderhouden de Vrede te wooren geslooten, maer oock met een ongehoorde ontroww ondersaen onse Natie te Water en te lant te overvallen, en van haer handel te berooven; 't Welck eerst beginsel heeft genomen mette herwaerts komste van Johan Stoates, met twee Oorlogh-schepen van den Koningh van Engelandt, en eenighe van de Royale Compagnie, sonder dat de selve yet wens verrecht heeft, en dat door de beleefde te moet kominge en vruntschap der Nederlanders; doch hebben sy 't daer by niet gelaten: Maer in April laesleden door twee Koninghs Oorlogh-schepen en ses Fregatten weghens de Engelse Compagnie, alle onder de Vlagge van Capiteyn Holmes en eenen Joseph Cubits, om 't voorgaende te hervatten, zijnde haer Vloot in 't kort tot 14. Schepen vermeerderd, haer toonende of er langh Oorlogh tusschen Engelandt en de Vereenighde Provincien was gheproclameert, vallende de Nederlantse Plaetsen so te Water als te Landt aen, vermeerterende geweldigser bundt de Forten Tacorari, Cabo Cors,

Aenvangh van den Engelschen oorlogh.

Handel der Engelschen in Guinea.

Brief van den Generael Valckenburgh.

Cors, Adia en Ameabo, hebben oock noch de Vastigheyt van Chama belegerd; en ons hier soodanigh beslooten dat wy nauwlijcks de gelegentheyten hebben om te komen schrijven, of in rust leven, hebbende sy de Compagnie Tormenten gouts schade gedaen: En de Nederlanders, voornamentlijck aen Adia, boven gegeven quartier, seer tyrannig mishandelt, veel van't Guarnijsoen met roestige Boots-mans messen eerst Neus en Ooren, en daer na noch levendigh behouden, als Swijnen de Keel afgestoken, en tegens ontallijcke klachten't Hooft van den lijve gewilt; Oock selfs niet de dooden in de aerde latende, die haer Godt en de natuure tot rust heeft verleent, maer die opgegraven, hebben sy die jammerlijck behandelt, voerende de hoofden op Pieken, in teken van victory, om: Sy hebben de verslagenen en dooden, Hoofden, Armen en beenen afgesneden, oock't Hart uyt't Lijf geruckt, en de gevangenen met onmensselijcke tyrannye mishandelt, om haer tegens de waerheyt te doen getuygen: Dit hebben d'Engelse tot noch toe gecontinueert, en segghen, dat sy noch ses kloecke Oorloghschepen verwachten, om de Nederlanders van dese Kust geheel uyt te roeyen: Men heeft het hier oock erger met de Naturellen, om dat sy gewoon zijn met den Overwinner te houden: en de Engelse verskeren dat wy geen secours sullen bekomen; oock stroyen de Engelse al om Billetten, belovende groote voordeelen die hun aen haer zyde begeven. Wy in dese ongelegentheyten zijnde sullen de Plaetsen met eere defendeeren, en onderwijl op een goet secours uyt de Nederlanden afwachten, 't welck wy hebbende verkregen, sullen hoopen hebben om in't kort alles te herstellen, &c.

Nieu Nederlandt moft oock onder de Engelsche moedwil buygen, waer over de Bewindthebberen van de Nederlandtsche West-Indische Maetschappij, aen de Ho. Mog. Heeren Staeten Generael klachtigh vielen, maer men

konde daer soo haest niet in voorsien, of men kreegh eer de tijdinge, dat de Engelschen met eenige Oorloghschepen op de Manhattans, voor de Sterckte Nieu Amsterdam (in het gheleyde Nieu Nederlandt leggende) gekomen zijnde, de plaets tot sich over te geven gedwongen hadden, dewijl de Nederlanders geen ontfet hadden te wachten, en dienvolgens hen de Engelschen veel te sterck waren, invoegen die Plaets op den 27. van Augustus ouden stijl des Jaers 1664, beneffens geheel Nieu Nederlandt, in handen van de Engelschen geraeckt is. De Voorwaerden zijn dese:

Nieu Nederlandt van de Engelschen veroverd.

I.

WY staen toe dat de Staten Generael, ofte de West-Indische Compagnie sullen behouden ofte ervelijck besitten, alle de Bouweryen en Huysen (uytgefondert die in de Forten souden mogen staen) en dat het haer vergunt wordt om binnen ses maenden alle soodanighe Wapenen en Ammonitie van oorlogh haer toebehoorende, te vervoeren, ofte voor de selve betaelt te worden.

II.

Alle publijcque Huysen, sullen blijven, tot dat ghebruyck daer toe sy nu gebruyckt worden.

III.

Yeder een sal zijn een Vry-Borger, en behouden hare Landeryen, Huysen, Goederen, Schepen, waer die oock souden mogen zijn in dese Contreyen, ende na sijn welgevallen daer over disponeren.

IV.

Indien eenigh Inwoonder voornemens waer om sels te vertrecken, hy sal genieten een jaer en ses weken, om hem selve, vrouw, kinderen, dienaers en goederen te transporteren, en hier van sijne Landerye te disponeren.

V.

Indien dat eenighe Hooge ofte publijcke Ministers van sints soude mogen zijn, om naer Engelandt te vertrecken, sy sullen Vracht-vry overgevoert werden, in sijn Ma-

jesteyts Fregatten, als deselve derwaerts sul-
len varen.

VI.

Oock werd't een yegelijk toegefaen, om
vryelyck uyt Nederlandt herwaerts te kom-
men, om in dese gewesten te planten, ende
dat de Duytsche Schepen vry hier moghen
komen, ende de Duytsen vry weder keeren,
ofte met haer eygen Schepen alderley koop-
manschap naer huys senden.

VII.

Alle Schepen uyt Hollandt ofte elders ko-
mende, sullen met haer byhebbende goede-
ren hier ontfangen worden, en van hier ver-
fonden worden, als voor desen voor onse
aenkomste, en dat voor ses achter een vol-
gende Maenden.

VIII.

De Duytsen alhier sullen behouden, en
genieten vryhey't van conscientie in Godts-
dienst ende Kerckelijke Discipline.

IX.

Geen Duytschman, ofte Duytschmans
Schip, sal hier in eenige gelegenthey't mogen
gepreft worden ten Oorloge, teghens hoe-
danige Natie het oock foudt zijn.

X.

Geen Manathans Man ofte Inwoonder sal
eenige inquartieringhe opgeleyt worden, ten
zy behoorlijke satisfactie en betalinghe door
haer Officiers daer voor gedaen wordt, en
dat in dese gelegenthey't, by aldien in het
Fort alle de Soldaeten niet konnen logeren,
foo sullen de Burgermeesters gehouden zijn,
door haer Officiereen eenige Huysen tot dien
eynde te beschicken.

XI.

De Duytsen sullen (aengaende haer erf-
fenisse) behouden haer eygen gewoonten.

XII.

Alle publike Geschriften en bewijsen,
(betreffende de Erfenisse van yemand, ofte
Kerckelijke Regeringhe, Diaconye ofte
Wees-kamer) sullen forghvuldighlyck be-
waert worden, van de gene, onder welke
sy berustende zijn, en sulcke Geschriften, die
de Staten Generael zijn competerende, sul-
len t'eeniger tijd haer toegesonden worden.

XIII.

Geen oordeel hier voor de Rechtbanck
gepasseert, sal weder in recht mogen ghe-

trocken worden, maer indien yemant ver-
meent dat hem geen recht geschiedt is, soo
hy hem verwoeght tot de Staten Generael,
de andere partye sal ghehouden zijn hem
't gefuppocerde ongelicky te verantwoor-
den.

XIV.

Soo eenigh Duytschman hier woonachtig
t'eeniger tijd begeert te zijn, ofte in Eng-
landt Koopmanschap te drijven, ofte in ee-
nige van sijn Majesteyts Plaetsen, ofte met
de Indiaenen, soo sal hem op sijn ghedaen
Request aen de Gouverneur een Briefje ver-
leent worden, dat hy is een vry Burger van
dese Plaets, als oock vryhey't gegeven wor-
den om te negotieren.

XV.

Alle subalterne Borgers, Officiers en Ma-
gistraten sullen, indien 't haer gelieft con-
tinueren in hare plaetsen, tot den gewoone-
lijcken tijd, in welke de Nieuwe Electie
gedaen wordt, als dan sullender nieuwe ge-
kooren werden door haer selven met dese
conditie, dat de nieuwe gekooren Magi-
straten sullen moeten doen den Eed van ge-
trouwighey't aen sijn Majesteyt van Eng-
landt, eer dat sy hare Officie aenvaerden.

XVI.

By aldien het sal blijcken datter eenighe
publike onkosten zijn gedaen, en een
middel beraemt, om dese onkosten te be-
talen, het is geacordeert dat dit middel sal
standt grijpen, ter tijdt toe dat dese onkosten
sullen voldaan zijn.

XVII.

Alle voor-gemaecte Contracten, Schul-
den en weer-schulden, binnen dese Pro-
vintien yemandt rakende, sullen volghens
de Duytsche wijse, ghevordt worden.

XVIII.

By aldien het kan blijcken dat de West-
Indische Compagnie van Amsterdam aen
yemandt hier eenighe somme geldts schul-
digh is, het is geacordeert, dat de recog-
nitie van de Schepen en andere schuldighen
inkomsten der Schepen na Nederlandt va-
rende, sullen ses Maenden langer contin-
ueren.

XIX.

De Militaire Officiereen en Soldaten sul-
len uyttrecken met volle geweer, vliegen-
de Vaendel, en slaende Trommel, ende in-
dien

dien yemand der selver soude willen bli-
ven om te planten, haer sal vergunt en aen-
gewesen werden, vijftigh Ackerslands; en
indien yemand van haer soude willen dien-
nen als een Dienaer, sy sullen vryelijck ge-
continuëert worden, ende daer nae vrye
Borgers zijn.

XX.

Soo wanneer de Koningh van Groot-
Brittannië, ende de Staten der Vereenigh-
de Nederlanden accorderen, dat dese Plaets
en Provincie, weder in handen van de Hee-
ren Staten sal geleverd werden, wanneer sijn
Majesteit sulcks sal beveelen, het sal op
staende voet geleverd werden.

XXI.

De Stadt op de Manathans sal vermogen
haer Gedeputeerdens te verkiesfen, ende dese
Gedeputeerden, sullen hare vrye stemmen
hebben in alle publijcke befoignes, soo wel
a's andere Gedeputeerden.

XXII.

Welcke eenige Huysen mochten hebben
in de Fortresse Orangie, sullen vermogen,
soo sy willen, de Fortificatien slechten, en
behouden ofte besitten hare Huysen, gelijk
een yegelijck doet daer geen Fort en is.

XXIII.

Indiender yemant van de Soldaten souden
willen vertrecken na Hollandt, ende indien
de West-Indische Compagnie van Amster-
dam, ofte eenige privé Persoon alhier haer
selven soude willen transporteren, soo sullen
sy krijghen een vrye Paspoort van Colonel
Richard Nicolls, gedeputeerde Gouverneur
onder sijn Koninckl. Hoogheyt, en van an-
dere Gecommitteerden, om die Scheepen
te beschermen die foodanige Soldaten over-
voeren, de goederen daer in zijnde voor weg
genomen te worden, ofte tegens eenige
vyantlijcke actie, welcke souden mogen van
sijn Majesteits Schepen ofte Onderdanen,
aengedaen werden.

XXIV.

Dat de Cope van des Coninghs Patent,
aen sijn Konincklijke Hoogheyt, en de
Cope van sijn Koninghlijke Hoogheits
Commissie aen Colonel Nicolls (onder-
teyckent en ghetuyght door noch twee Ge-
committeerden en Mr. Jan Wintschrop, dat
het ware Copium zijn) sullen overgeleverd

worden aen de eerwaardige Mr. Stuyvesand
de tegenwoordige Gouverneur, op Maen-
dagh toekomende, 's morgens ten achten,
by de oude Molen, als oock dat de Artike-
len toegefaen en versegelt sullen worden
door Colonel Nicolls Vice-Gouverneur van
sijn Hoogheyt, en dat dan twee uren daer
na het Fort en de Stadt genaemt Nieuw
Amsterdam, op 't Eylandt Manathans, sal
overgegeven worden, in handen van den
voorgemelden Colonel Richard Nicolls,
door den dienst van foodanige, als hy daer
toe sal deputeren, onder sijn handt en Ze-
gel.

Was onderteekent

<i>I. de Decker.</i>	<i>Robbert Carr.</i>
<i>N. Verler.</i>	<i>George Cartwrights.</i>
<i>Sara. Megapolensis.</i>	<i>John Winthrop.</i>
<i>Cornelis Steenwijck.</i>	<i>Sam. Willes.</i>
<i>O. Stevensz. Cortl.</i>	<i>Tho. Clarcks.</i>
<i>Iacque Cosseaus.</i>	<i>John. Pinchon.</i>

Ick sta dese Artijkelen toe.

En geteekent.

RICHARD NICOLLS.

De darde oorfaeck van desen Oor-
logh, mach men het aenhaelen en vast
houden der Nederlandtsche Koopvaer-
ders noemen. Sy toonden wel dat sy
mede wat hadden in te brenghen, als
hier voor gelien is, maer in der daet
het was niet als enkele afgunst op de
welvaert der Nederlandtschen Koophan-
del die hen schorte. De wederzijdtsche
Contesten en betuygingen hier over ge-
vallen, gaen wy voor by, als hier voor
te sien; selfoock de bedeckte toefel ten
oorlogh in Engelandt, en de gedwon-
gene openbare hier te landt, om onsen
Zee-held in het spel te houden, die vast
elders 's Lands belangen bewaecte, en
wel blijde mocht zijn, geen deel aen
het verlies van het eerste bittere Zee-ge-
vecht, tusschen dese twee vyantlijcke
vrienden te hebben, daer beneffens al
dese voorgaende en bewegende dingen;
hier voor van gehandelt wordt.

Aenvangh
van den
Oorlogh.

Hy hadt nu al een geruymen tijdt in
de

de Middellandsche Zee op de Barbaren gekruyst, hebbende by sich dese Bevelhebber en Scheepen:

Macht van
de Ruyter
in de Mid-
delland-
sche Zee.

De Vice Admiraal <i>de Ruyter</i>	ftu. ma.
hy self 't Schip de Spiegel	66 400
Command. de Wilde. Utrecht	56 250
Willem vander Saen, 't Geloof	50 225
Isaack Sweers, Middeldurgh	36 150
Hend van Stavoren, Damiaten	30 130
J. Swart van Amsterdam, Edam	30 130

Dese waren van 't Collegie van Amsteldam, en dese volgende van die van de andere Collegien.

De Vice Admiraal Jan Cornelisz. Meppel.

Aert van Nes, Vice Admiraal.

Leonart Haeckswandt.

Govert 't Hoen.

Dirck Pomp.

Jan van Nes.

Hier by waeren noch twee Fluyten met lijfvocht en voorraedt.

Wanneer haer Hoogh Mog. de Engelse ondernemingen op de Kust van Guinea hadden vernomen, sonden sy in het heymelijck ordere aen den Heer *de Ruyter*, dat hy sich voor eenigen tijd van voorraedt sou hebben te voorsien, en als dan, de Commissie die hem toegesonden wierdt, te volgen. *De Ruyter* onder schijn van naer Zalé te varen, sette zijn loop naer Guinea. Wy sullen ons omtrent dese tocht aen dit volghende verhael refereren en gedraegen, alsoo wy geen naerder onderrechtunghe konnen vinden.

Mijn HEER,

Tocht van
den Heer
de Ruyter
naer Gui-
nea.

Volgens mijn schuldigen plicht: en kien niet na laten U E. bekend te maken, de principaelste voorvallen, die ons bejegent zijn, op dese volbrachte Guinese reys, dewelcke sijn bgin genomen heeft den eersten October 1664 als mijn Heer *de*

Ruyter een Brief ter handt gestelt wiert, van haer Ho Mog. waer op terfont alle Capiteynen aen sijn boordt ontboden wierden, en belatt, haer te versien met lijfvocht en andere noorfakelijckheydt, voor haer volck, het welck gedaen zijnde, soo hebben wy den 5 October al te samen (namentlijck met ons twaelf Oorlog-Schepen, ses van Amsterdam, daer mijn Heer *de Ruyter* het commando over hadde, en ses andere, onder 't commando van den Vice-Admiraal van Meppelen,) ons Ancker gelicht, en zijn van Cadix in Spangien t'zeyl gegaen, passerende het Esquadre van de Engelse, leggende voor een Stedeken, genaemt Rorita ten ancker, daer 't commando over hadde den Vice-Admiraal Lauson, gepasseert zijnde, en tegens den avontsetten wy onse kours met een weste Windt S. S. W. aen. Den 16 dito Pitfaerden (dat is Krijghsraet houden) den Heer Admiraal *de Ruyter*, en na de pitfaringh wierden op alle de Schepen twee Storm-ladders ree gemaect, en doen wierdt ons bekent ghemaect, waer wy nae toe ginghen, naementlijck, nae een Eylandt ghenaeamt Goede-ree, het welke de Engelse eenige Maenden te voren van de Hollanders met verrassingh ghenomen hadden: waer toe wy al te samen heel wel geresolveert waren, en het liefde Godt dat wy daer voor quamen den 22 dito, en vonden daer leggen negen Engelse Schepen, namentlijck, seven Koopvaerdy Schepen, een Konincks Fregat, en een kleyn Jachtje, dat gebruyckt wierdt, om van den eenen Kust tot den anderen de Goederen te haelen en te brenghen; wy vonden van het Fort en Casteel een Engelse Compagnies Vlag waeyen: Die van de Scheepen bemerkende dat het haer gelden soude, gaven haer van stonden aen, aen ons over op genade, en het Engels Konincks Fregat wierdt geboden van stonden aen te vertrecken, het welke hy dede: en doen verklaerden de andere Schippers dat sy gebuert waeren van de Engelse West-Indische Compagnie, het geen sy beeedigden; doen wierden alle de Goederen aengestaft, en in onse Schepen gebracht, die seer veel waren, soo van alderhande Stoffen, Musqueten, Staven-Yfers, Messen, Lakens,

ver-

verscheyde packen met Cattoen, en de Schepen vry ghegeven, maer de Goederen (om datse de Compagnie aengingen) wierden prijsverklaert. Als die van 't Kasteel en Fort dit fagen, soo sonden sy een Sloep met een witte Vlag aenboort van mijn Heer *de Ruyter*, en gaeven haer oock van stonden aen over, met verschooningh aen lijf en goetd, waer op datelijck alle de Soldaeten van ons Esquadre aen landt ghesiert wierden met vliegende Vaendels, en ruymde het Kasteel en Fort, en daer op plantende de Prince Vlagh, en de Engelicke Gouverneur met sijn volck wierdt in een van de Schepen gebracht, en geboden te vertrecken waer het hem geliefde. Wy verwonderden ons als wy het Kasteel versien vonden met neghen stucken en vier bassen, en het Fort met een en twintigh stucken, waer onder halve Cartouwen waren, en bemant met 140 man, en so wel voorzien met Ammonitie van oorlogh, en victualie nae advenant, dat sy het sonder slag of sboot over gaven; doch het schijnt dat het heete datelijck gheheel verflaut, soo drae als het siet sijn rechtvaardige Vyanden aen komen.

Na dat nu de Engelse vertrocken, en van yeder Schip thien Soldaeten en twee Bootsgevelen aen lant gesonden waeren, het geen in 't geheel, soo met Officieren als andere, maecte 136 man, hebben wy onse Anckers ghelicht, en zijn weder in Zee gesteken, en quamen den 4 December aen het landt van Serra Liona, fagen daer in de lucht een vreeselijcke Star met een Staert, de Star stont in 't O.S Oosten, de staert streckende nae den N. N. Westen, alwaer wy versonden dat de Engelsche een Losy hadden, daer twee Metaele, ende drie yfere Stucken op laegen, die wy daer af haelden, en de Losy omver wierpen, en bequaeme daer ettelijcke hondert Olyphants Tanden en yfere Staven, en meer andere Goederen, als oock mede een Duyts-man met twee kinderen, die sy gevangen hadden; en versagen ons doen van Water en Lamoenen, en lichten doen (op het zeyn van den Heer Vice-Admiral *de Ruyter*) ons Anckers, en gingen 't zeyl met een Ooste Wint, zeylende Zuyd-west aen, en quamen den vijfden January 1665 voor Tacorari en het Ca-

steel Witfen, het welcke de Engelse mede de Hollanders ontnomen hadden, en eyschten het op door een Brief, maer sy wilden den Brief niet accepteren, waer op eenighe van onse Schepen datelijck gheheel dicht daer onder ten ancker gingen, en schooten daer dapper op, doch die van 't Kasteel schooten geweligh weder, wy landten alle onse Soldaten van de Vloot, die in het eerste groote tegenstandt vonden van de Negers, die verlicheyde doot schooten en quetlien, doch soo dra sy te landt waeren, soo tegen de Negers op de vlucht, en wy staken datelijck de brandt in de Negery: de Engelse dat siende, staken een witte Vlagh op, en versochten quartier, waer op sy ons volck het Kasteel inruymden, en wy vonden 't bemant met vier en twintigh man, en gemonteert met seven stucken Canon: wy sghien kort daer nae een Engels Schip in Zee, daer wy na toe gesonden wierden, en veroverde het binnen een uur, was bemant met 50 man, en ghemonteert met 33 stucken, soo kopere als yfere, en genaemt Victoria: Daegs daer aen lieten wy het Kasteel Witfen springen, en gingen onder zeyl, passeerden het Kasteel Samma, onse West Indische Compagnie toe behoorende, waer van de Vice-Admirals met verscheyde schooten verwelkomt wierden, en quamen den sevendden January 1665, op de middagh ten ancker met onse Esquadres, op ses vadem waters, voor het Kasteel del Mina, waer op commandeert den Heer Valckenburgh, en wierden verwelkomt met verscheyde Eerschooten, en losten daer alle onse Goederen, die wy aen het Eylandt Goede-ree bekomen hadden, die'er seer welkom waren, want sy in lang geen Goederen gekregen hadden, noch licht krijgen fouden; vernamen oock den 9. January een Schip in Zee, daer wy na toe gingen, en brachten het dien selven dagh noch by onse Vloot, was een Engelsman, bemant met 40 man en 20 stucken, genaemt St. Martha, daer wy de Goederen uyt losten, en doen een Brander af maecte, om by eenigh geval gebruyckt te werden; brachten hier soo eenige daegen door met het lossen van onse Goederen, en met water te haelen. Den 10 January, quamen Brieven van haer Ho. Mog. met last, om alle

Engelfche Schepen, op de kusten van Guinea en Welt-Indien, aen te tasten en te veroveren. Den seften February lichten wy onse anckers, en gingen onder zeyl, zeylende na een hoofplaats genaemt Cormantijn, die de Engelse in hadden, leggende eenige mijlen van het Casteel del Mina, passeerden naer de middagh een Engelfche plaats genaemt Capo Corso, als mede een Deens Casteel, tot voor een plaats genaemt Morea (alias) Naf-souw, het welke de Hollanders in besit hebben: Als mijn Heer *de Ruyster* daer een Briefaen landt ghestuert hadde, verrocken wy weder, en passeerden kort daer nae het Fort Anamabo, en quamen tegens den avonten ancker tusschen Adiaen Cormantijn, sijnde Engelfche plaatsen, vonden daer leggen een Engels Schip, dather terstont tegens Strant aen sette, en het Volck begaf haer naer het Casteel, 's anderen daeghs 's morgens tegens den dag quamender wel 500 Negers, soo van het Casteel del Mina als van Morea mer haer Canoos, versien met Houwers en Schiet-geweer en Indise Vaendels, aen boort van mijn Heer *de Ruyster*, en doen wierden alle de Sloepen en Boten vol Soldaten en Marroofen gedaen, oock Storm-ladders en andere nootfakelijckheyt; den Commandeur over de Marrofen was Capiteyn van der Saen, en over de Soldaten den Heer Graef van Hoorn, en sijn doe gesamentlijk na Landt gevaren, om het Casteel Cormantijn te bemachtighen: Als wy nu onder het Landt quamen, lieten de Engelfche het Fort Anamabo springen, waer door wy vol couragie wierden, maer vonden ons haest bedroogen, want als wy dicht onder Adia quamen, wiert ons het landt belet, eensfleels door de harde branding, en anderdeels door de Engelfche Negers, die met duysenden op Strandt stonden, en in loopgraven lagen, als mede in haer Hutjes, die op ons wacker flanqueerde, so met kleyne Stuckjes als met Mutquetten, en die van 't Casteel schooten oock geweldig na ons, soo datter verscheyde Canoos in de gront geschooten wierden, en wy kregghen verscheyde schooten over ons heen, soo dat wy met onverrichte saken, en met weynig schade, als eenige gequetsten, weder na boort keerden, en wiert

voor dien dagh uytgesteld, doch de Negers hielden wy dien nacht by ons, want wy seyden, dat wy 't hervatten souden, gelijk oock daeghs daer aen geschiede, doch met meerder voordeel, want 's nachts quamen der eenige Negers van de principaellste aen boort, van mijn Heer *de Ruyster*, met belofte, dat sy ons souden laten landen, waer voor sy genooten een Var Brandewijn, als mede eenige Negers kledjes, en verrocken doen voort; waer op mijn Heer *de Ruyster* pitsaerde, en doen wierd'er belast dat men met het gementioneerde volck terstont soude na landt varen, het geen van stonden aen gedaen wierdt: de blancke koppen bestonden soo hooge als leege, in 750 man, en omtrent de 500 Negers: onder wege zijnde, lieten de omgekofte Negers een Prince Vlagh waeyen van het gesprongen kasteel Anamabo, waer op wy sonder eenige tegenstant van de Negers (doch met groote moeyten en perijckel van 't branden van de Zee) landden, tegen den middach begonnen wy te marcheren na het Casteel Cormantijn, en doen zeylden eenige van onse lichte Schepen dicht onder het Casteel, en schooten daer dapper op, dar'er de stucken af vlogen, onderwijlen marcheerden wy dapper aen, en kregghen de Negers op de vlucht, die by haer Commandeur vluchten, ghe-naemt Jan Gabes, de welke boven op een Bergh drie stucken hadde geplant, daer hy geweldig mede onder ons schoot en verscheyde quetsten, doch ons volck drong soo hart op haer aen, dat sy gedwongen waren te retireren, en marcheerden soo met kracht tot onder het Casteel, sonder haer schieten te achten; de Negers van ons deden mede haer best, staken de Negerye in de brant, en sloegghen al die Negers die sy kregghen, de kop af, lieten het lichaem leggen, en namen de hoofden mede, want haer was voor yeder kop een vereering belooft, doch wierden oock eenighe van d'onse gequetst ende doot geschooten: Als die van 't Casteel vernamen dat wy soo na waren, strecken sy (na weynigh wederstant) de Vlagh, en versochten quartier, so dat wy met weynigh verlies van volck, het Casteel Cormantijn vermeersterden, het welck bemant was met 52 man, en gemonteert met 31 stucken

stukken Canon. De Overfte van de Negers (hier voren genoemt) verſcheyde maelen den Gouverneur laſtigh gevallen zijnde, om het Caſteel te laten ſpringhen, waer toe hy niet wilde reſolveren, wierdt ſoo quaet, dat hy twee van ſijn Kinderen, als mede twee Neven, den ſtrot aſſlack, en ſneed doen ſijn ſelven eenighe ſneden in den hals en ſteken in 't lijf, ſprong van de muur, en kroop achter een klip, alwaer hy daer na dood gevonden is. De Engelfe gaven wy quartier, en onſe Officiers ſtelden goede wacht, en alle ſtercken dranck wierdt loopen gelaten, om het volck in toom te houden, maer als de Boots den dagh daer aen, quamen om het volck daer van daen te halen, ſoo warender duyſenden van Negers van alle de omleggende plaecten by een gekomen, en begaven haer onder het Caſteel, en wie daer buyten quam, wierdt van haer aengegrepen, en al ontnomen wat hy hadde, en wie ſich daer teghen ſtelde, hieuwen ſy de kop af, ſoo datter doen meer om den hals gebracht wierden, als 'er in 't ſtormen geſneuveit waren, doch wy begonnen daer onder te ſchieten van het Caſteel, ſoo datter eenige Negers doodt bleven, en verſcheyde gequeeft wierden, ende de reſt op de vlucht, en doen quamen kort daer nae de Overſten van de Negers met een wit Vaentje aen 't Caſteel, verſochten Vrede en vrye handelinge, het welck haer toegeſtaen wierdt, en daer op vertrocken ſy, en doe quam al het volck aen boordt, en voor Commandeur quam daer binnen, een Opper-Koopman van Morea met eenigh volck, genaemt Samuel Smit, een Hollander van geboorte; doen wierden alle de ſtukken rontom los gebrant, en ſalvo geſchooten, ſoo mede van de Schepen, en wy zeylden daer den 12. February weder van daen, en quamen den 13. dito weder voor het Caſteel del Mina, alwaer wy ſeer verwelkomt wierden; en nae dat wy daer alles beſchickt, en de Goud-kuſten in hadden, en van waeter verſien waren, lichten wy gefamentlijck onſe anckers, zijnde doen den 27. dagh van February Anno 1665, en ſetten doen onſe kours by de ſvind om de Zuyd, en paſſeerden den 8. Maert, de Linie Equinoctialis, als mede den 3. April 's morgens met een friſſe koelt, ſtaken

daer weder door de Linie Equinoctialis, en den ſetten dito, ſticfden Capiteyn reforme Cornelis Bylandt, en wierdt den ſevenſten buyten boordt geſet, op de hoogte van een graed, vier minuten.

Den 30. April, quamen wy tegens den middagh, voor het Eylandt Barbados, daer in de veertigh Engeliſche Schepen waren, die wy al te ſamen tegen de Strand aen joegen, en verſcheyde uuren tegen ſtoeghen; oock mede hielden wy ſchut-ghevecht tegens de Caſteels, daer wy ſoo geweldigh op ſchooten, datter de mueren af ſtoven, en de Engeliſche by troepen uyt liepen, doch die van de Schepen, ſchooten oock geweldigh in 't eerſt, waer van wy verſcheyde doodten en ghequetſten kregen; naer als wy haer meenden aen boort te klampen, ſtieten wy aen de grond, ſoo dat wy gedwongen waren te rugge te keeren, en ſetten het doer ten ancker, en deden als doen ons beſt, met haer te beſchieten, ſoo dat ſy ſeer ſchadeloos raecten, en wy twiſſelfen niet, of het ſal haer wel heugen, en ſtaeken daer doen van daen na Martenico, daer wy onte doodten begroeven; dat ghedaen zijnde, gingen weder tzeyl, en kregen doen verſcheyde Prijſen, onder de Eylanden Monſeratte, Nives en Gardeloupe, die wy tuſſchen de Caſteels van daen haelden, waer van wy 'er eenige verbranden, en eenighe aen het Eylandt Statius en Chriſtoffel verkochten, de reſt namen wy mede die wat bezeylt waren, en quamen daer mede den vijftienden July, voor het Landt van Terra Nova, alwaer wy noch acht Prijſen bequamen, daer wy de goederen uyt loſten, en in de brandt ſtaken, kregen daer oock veel ſoute Bakeljaww, en ſchoon Engels Broodt, dat ons heel wel te pas quam: wy lichten Anckers, en gingen daer van daen.

Den 9. July, paſſeerden ſoo dicht langhs de Eylanden van Fero, en quamen den 23. dito, dicht onder het Landt van Bergen in Noorwegen, alwaer wy verſtonden, door een Galjoet dat op de Ooſt Indiſchvaerders quam kruyſſen, het ellendigh ſpringen van den Heer van Obdam, en het vluchten van verſcheyde ſchelmanen, waer op mijn Heer de Ruyter pitſiaerde, en doen belaste, datyder

sijn best soude doen , om voort te raken , want hy na huys wilde , waer op wy alle Zeylen by maecten , die goet doen konden , maer hadden veel stilte en contrarie Windt , kregen altemets een Scheepje te spreken , die ons berichte , dat de Engelsche met 80 Zeylen voor de Wal waren , maer Godt zy ghedanckt die ons bewaert heeft voor haer , want wy daer wacker voor geseten souden hebben , hoewel wy alle onse best genoegh souden gedaen hebben .

Wy zijn den 8 Augusti 1665 ghekomen , door contrarie wint , op de West- Eems , voor Delfzijl , alwaer wy nu altesamen bescheyt zijn verwagende , hoe het verder met ons sal gaen . Ick blijf onderwijle mijn Heers verplichte Dienaer .

N. N.

Lijste der Schepen , veroverd door de Vloot van den Heer Lt. Admiraal de Ruyter , op de Kust van Guinea en elders .

Drie Schepen met Suycker .

Twee leedigh .

Vijftien in de West-Indies , en meestendeel verbrandt .

Seven in de Terraneuf , daer van drie verbrandt , en drie weder gegeven , en 350 man vry .

Een Fregat uyt St. Jans Bay veroverd , met 18 slucken .

De Heer Francois Schevattijn , Generael van Cormantijn , gevangen .

Twee Casteelen in Guinea laten springen .

Benevens noch veel Goederen en Koopmanschappen , op Cabo Verde en andere plaetsen veroverd .

De Engelschen wetende van de verrichtingh van de Ruyter , en wat schoonder buyt hy mede bracht , maecten staet hem op sijn wederkomst aen te doen , en soo hem als de Oost-Indische Retour-Vloot , die verwacht wierd , te onderscheppen : sy quamen op den 17. July 1665 , met negentigh Zeylen voor Texel braveeren , maer oordeelende , dat tot hun voorgenomen werck , daer langer te kruycen , ondienstigh sou zijn ,

alsoo men daer door de aenkomende Vlooten bequaemelijck van verre sou kunnen waerschouwen , staecten weder de Noord-Zee in , en verspreyden sich aldaer , om den een of den ander , of alle beydete ontmoetten . Maer als hen de Ruyter ontsnapte , en op de West-ster Eems voor Delfzijl aenquam , mocht men dese toeleggers sien stampen en baeren van spijt , niet konnende bedencken , hoe hy hen kon voor by gekomen zijn , hoe 't was of niet , seec-ker Jode tot Amsterdam , wist sulcks thien daegen voor sijn aenkomst wel te voorschrijven , uyt wat bericht , weet hy best . Hy bracht benefens Olyphants-Tanden , Suycker , Toeback en andere kostelijcke Koopmanschap , 682 Marck Goudts met sich , hebbende sijn volck mede niet weynigh in graesduynen gegaen , dat hen aldaer tot Delfzijl wel te pasquam , om moy weder te speelen .

De Ruyter schreef terstondt naer sijn aenkomst aen de Staet , en maecte den selven sijn aenkomst bekend , ghelijck hier volght :

Ho. Mog. Heeren , mijn Heeren ,

NA generale groetenisse , soo dient desen : als dat ick , nevens uwe Hoog Mog Vloot , die met my dese lange

Reyse gedaen heeft , al r samen op den seften deser naemiddagh , wel binnen de West-ster Eems gearriveert zijn , nevens vijf Engelse Prijsen , daer van drie meest vol Suycker zijn , met twee leedige goede Schepen , waer van wy d een tot een Brander by onse onderhebbende Landts Vloot gereedt hebben gehouden , noch is by ons een Koopvaerder van Rotterdam , met ons in Compagnie komende uyt de Caribische Eylanden , &c. Den 19. July waeren by d Eylanden van Ferro , om koortschap der Engelsche te bekomen , maer en konden niclant spreken . Den 21 dito passeerden beoosten Hitlandt . Den 22 dito namiddags , is een Huysduyner Galjoot by ons gekomen , dewelcke rap-

Sijn weder aen komt tot Delfzijl .

Brief van de Ruyter aen den Staet .

por-

porteerde't groot ongeluck, wegens de ref-
 contre van beyde de Vlooten, &c. Den
 23 dito waren wy voor Bergen, en daer
 als boven verfaen, en zijn soo langs Noor-
 wegen, met stilte en contrarie wint den
 5 Augusti by't H. Landt gekomen, en den
 6 dito in de Wester-Eems, door dien wy
 voor vast verstonden, dat d'Engelse macht
 op de Hollandtse Kust was, en wy ons te-
 gens kaer niet siffisant genoegh en kenden,
 boven dien en hadden wy geen 10 dagen
 Viçualie, ja sommige geen 5 dagen, en gants
 waterloos, en onse Landts Schepen de
 meeste part seer ghedevaliseert, als Capi-
 teyn Sweers sijn Fockemast en Boegspriet
 over boort, en de Capiteyns, Pomp en
 't Hoen seer leck, soo dat sy door noot Gal-
 loen en Boegspriet hebben moeten af-
 zagen, den Capiteyn en Schout by Nacht
 Haekswant sijn Schip is niet veel beter: In
 sijne, God de Heer zy lof en danck, dat
 wy uytter Zee in salvo ghekomen zijn,
 mede brengende den gherwefene Generael
 van't Kasteel Cormantijn Francois Stille-
 win, als gevangen, UHo. Mo. gelieve last
 en ordre te stellen, waer na ick my met sijn
 persoon sal te reguleren hebben: Wy heb-
 ben 15 Schepen in West-Indien genomen,
 en daer van de meeste part verbrandt:
 wy hebben maer 7 Schepen in Terra Nova,
 op den 16 en 17 Juny gevonden, waer van
 3 verbrant, en 3 zijn haer, met 350 man-
 nen wederom vry gegeven, om haer selven
 daer mede na Engelant of Nieu-Engelant
 te begeven, en zijn op den 19 Juny uyt S.
 Jans Bay, van Terra Nova gesejlt, mede
 nemende een Engels Fregat met 18 stuc-
 ken, aldaer door mijn veroveret. Mijn
 Heeren, ick sal tot nader ordre, hier by
 's Landts Vloot blijven, verhopende in't kor-
 te ordre van hare Ho. Mo. te ontfangen,
 waer na wy ons alte samen te reguleren sul-
 len hebben. Waer mede Ho. Mo. Heeren,
 &c. Actum in 's Landts Schip de Spiegel,
 in de Wester-Eems, ter Reede voor Delf-
 zyl, den 6 Augusti, 1665. Getekent.

M. Ad. de RUYTER.

De Engelschen onder de Admiraelen
 Pen, Montagu en Allen, siende hun
 toeleg op de Ruyter misluckt, meen-
 den de selve op de Oost-Indie Vaerders
 seeckerder te nemen, naer de Noord te
 zeylen, en omtrent Hirlandt, Fairhil
 en Noorwegen de selve te onderschep-
 pen. Maer de Staet nu haer Oorloghs
 Vloot weder vaerdigh hebbende, bevor-
 derde oock soo veel als hen mooghlijk
 was, de selve in Zee te brengen. Dese
 Vloot bestont in drie Esquaders; het eer-
 ste, onder den Heer Cornelis Tromp,
 van 30 Oorloghs-schepen, voerende in
 alles 1570 stucken, en 7400 man; het
 tweede, onder den Heer Cornelis E-
 vertsz., van 33 Oorloghs-schepen, voe-
 rende 1416 stucken, en 6278 man; het
 derde, onder den Heer Tjerck Hiddes,
 van 29 Oorloghs-schepen, voerende
 1348 stucken, en 5864 man; en by dese
 Vloot waren 13 Branders, en 11 Ad-
 vijs-Jachten.

Staetsche
 Vloot ge-
 reedt.

Men had voor de aenkomst van den
 Heer de Ruyter beslooten, ghelijck de
 Lijst oock voorstelt, het opperste be-
 windt van dese Zee-macht, den Heer
 Tromp aen te beveelen; maer wanneer
 de selve Heer de Ruyter aldus geluckigh-
 lijk in het Vaderland was aengekomen,
 wiert dit besluyt verandert, en hy als Lt.
 Admirael daer over gestelt; met welcke
 last-brieven eenige Gecommitteerde
 Heeren, op den 11 Augusti tot Delfzyl
 quamen, en hem van daer naer Texel
 op 's Landts Vloot brachten.

De Ruyter
 wordt Lt.
 Admirael.

De Heer Tromp toonde hier over
 groot misnoegen, en versocht voor dese
 reyse van 's Landts dienst ontslaegen
 te mogen zijn, willende in alle andere
 gelegtheden, het Vaderland sijn plicht
 niet ontfegghen, maer als hem vorder
 onderrecht wierdt, hoe het nu anders,
 met 's Landts Vloot, als voor desen ghe-
 stelt was, nademael beslooten was, dat
 ter eenige Gemachtighden, yt de hoog-
 ste Collegien souden mede gaen, liet hy

fich door dese en andere redenen gefeggen.

Dese Gemachtighden waren de Heeren Rutger Huygens, een bedaegt Gelders Heer, de Heer Raed-Pentionaris de Wit, en de Heer Johan Boreel, Oud-Burgermeester van Middelburgh. Aleer de Vloot tzeyl gingh, is dese volgende ordere aen den Krijghsraedt bekent gemaect.

Ordere op
's Landts
Vloot.

IN deliberatie geleyt zijnde, is goet gevonden en veritaen dat onder de Sur-intendentie, directie, beleydt en conduite van de Heeren Huygens, Raedt Pentionaris de Wit en Johan Boreel, hare Ho. Mo. Gedeputeerde en Gevolmachtighden op 's Landts Vloote, als eerste Persoon en Opperhoofd over de selve Vloot, geduerende d'aenstaende expeditie, commanderen sal den Persoon van *Michiel Adriaensz. de Ruyter*, Lt. Ad. van Holland en West-Vrielandt, dewelcke gehouden wort tot dien eynde den Eed, veivat in haer Ho. Mo. Resolutie van den 2 deser, af te leggen; en voorts als Hooft-Officieren Cornelis Evertsz. Luytenant Admiraal van Zeeland, den Luytenant Admiraal Cornelis Tromp, Luytenant Admiraal Meppel, Tjerek Hiddes Luytenant Admitaal van Vriessind; de Vice-Admiralen van Nes van der Hultt, Banckert en Koenders; en de Schouten by Nacht, de Liefde, Cornelis Evertsz. de Jonge, en Bruynsvelt: Doch of 't gebeurde dat den gemelten Luytenant Admiraal *de Ruyter* yets menschelijcks mochte overkomen, of wel by steckte of andre ongelegentheyten het commando over de voorz. Vloote niet en soude kunnen exerceren, sal by desselvs affterven, des Godt verhoede, of in cas van voorgeseyde ongelegentheyten ofte absentie, de voorn. Vloote, als eerste Persoon ofte Opperhoofd onder de Sur-intendentie, en directie als vooren, commanderen den voorn Luytenant Admiraal Cornelis Tromp, des sal den meer geseyden Luyt. Ad. *de Ruyter*, en d'andere Hooft-Officieren respectivelijk, soodanige ordre stellen by haer onderhebbende Scheeps-Officieren, dat in cas van soodanige voorkomende gelegentheyten

affterven, staende het gevecht en gemeleert wesende onder 's Vyands Vloote, gene de minste tekenen van soodanige droevighe toevalen, of eenighe de minste veranderinge in de sake worde bespeurt, maer al'es in itate gehouden, omme by verwilleringe van cours de respectieve Vlooten, of diergelijke bequame occasie daer van notificatie te worden gedaen, aen de succederende Hooft-Officieren, ten eynde als vooren ghemelt. En sal dese hare Ho. Mo. Resolutie ghesonden worden aen de gemelden Luyt. Ad. *de Ruyter*, met ordre om zich aenstonts, naer 's Landts Vloote in Tessel, en by de Heeren hare Ho. Mo. gesamentlijke Gedeputeerden en gevolmachtighe daer te verwoeghen, oock met zich nemen den Luyt. Ad. Meppel, en den Vice Admiraal van Nes, misgaders soodanige andere Officieren, en bequame Personen, als hy sal oordeelen op d'aenstaende Expeditie, dienst te kunnen doen, mis dat sulcks gheschiede met soo weynigh ondienst van sijn onderhebbende Vloote, jegenwoordigh in de Wester-Eems leggende, als eenighsints doenlijck sal zijn. met dien verstante, dat den Luyt. Ad. *de Ruyter*, misgaeders de voorz. Luyt. Ad. Meppel, Vice Admiraal van Nes, en andere Officieren en Personen soodanighe ordre sullen hebben te volgen, als hun respectivelijk by de Heeren Gedeputeerden en Gevolmachtighden gegeven sullen worden, sullende tot dien eynde hare Ho. Mog. Resolutie aen de selve Heeren Gedeputeerden gesonden worden, tot hare Ed. naringinge, als oock om aen yeder der boven geroerde Hooft-Officieren een Extract te behandigen, en werden de selve Heeren Gedeputeerden en Gevolmachtighden mids deten geauthoriseert, om de selve Resolutie in alle sijn deelen ter executie te stellen, voor soo veel als daer door het uytloopen van 's Landts Vloote, en d'aenstaende Expeditie, niet verachtet sal werden, en sullen de deselvs hier uyt resulterende, afgaen sonder reshumtie.

Aldus stack 's Landts Vloot langhs de Schotse kust, vast noordelijck aen, sonder eenige Engelsche Schepen te vernemen; echter vervielen vier Sweedsche, met

met goederen van Contrabande, die naer Duynkercken seyden te willen, en noch een naer Havre de Grace gedestineert, de selve in handen. Noch twee Engelsche Kitsen veroverdense met vier en vijftigh man, uyt de welke sy vernamen dat de Engelsche Vloot wel naer by, maer vol siecken was.

Ondertusschen, terwijl de Engelsche Vloot het om de Noord hielt, ginghen een tweede buyt den neus voor by, loopende een Vloot van omtrent tseventigh kostelijck gelaedene Schepen, onder de welke tien Oost-Indische Retour-scheepen waeren, tot Bergen in Noorwegen, en noch twee van de selve tot Drontheym in, zijnde alle door afgesondene Galioots voor de Engelschen gewaerschouwt.

Dit was een tweede wonde in het hart der roofzierighe vyanden; sy hielden hier over Krijghsraedt; en beslooten, met of teghen wil van den Deenschen Stadtvooght tot Bergen, van dese kostelijcke proye of kuyt of haeringh te hebben, als men seght; ten miniten die te vernielen, was het mooghlijck. Sy schreven een hooghmoedighen en trotsen Briefaen den Gouverneur of Commandant Alefelt, en wierden weder alsoo hooghmoedighlijck beantwoord; maer het gevolg van dit merckwaerdig trefsen, sullen wy den Lezer uyt een ooghetuyge aldus kortelijck voorstellen, beginnende's morgens ten ses uren op volgende manier:

Den Vyandt een Canon-schoot tot een seyn, of teecken om aen te vallen, van los Kruyt hebbende gedaen, soo quam daer op aenstonts een volle chargie van alle haer Grof Canon, aen Backboorts zijde ghelegen, te volgen, lossende nu van alle haer Oorloghs-Schepen al het Grof Geschut, 't welck op de zijde naer ons was toe-gelegen, en dat met sulck een ysselijck gedruys, als of Hemel en

Aerde vergingh: want over de 400 Stucken Grof Canon wierden in dese chargie (soo wy geloofden) te gelijk op ons losgebrandt, die alle met schroot, of ysere knepellen, bouts, en groote koegels waren geladen, die nu ontelbaer door onse Schepen vloogen, en rontom ons henen snorden; diesby na alles kraeckten en scheurden wat aen de Schepen was, ja selfs het water scheen te koocken en te borrelen, door de groote menigte van koegels die rontom ons neder vielen; evenwel kosten dese verschrickelijcke chargie, tot een yders verwonderingh, weynigh Menschen van d'onse het leven; en wierden op ons Schip daer door niet meer dan twee Persoonen nedergevelt, waer van een eene sijn Lichaem door een loutere ysere knepel het opperlijf van het onder-deel ontrent de middel vonden gescheurt, en meest van malkanderen afgescheyden; en den anderen het Hoofst aen flarden geschooten. Dese furie by ons uytgestaen zijnde, gaven de moed door sulcks geentins verlooren, gelijk de Engelsche gisingh hadden gemaect; want dese hagel-buy van bouts en koegelen was noch nauwelijcks op ons nedergestort, of gaven oock stracks daer op vuur, en branden met al ons Grof Canon, ja selfs uyt eenige heele en halve Cartouwen van onse vaerdighleggende Schepen heel ordentlijck, en te gelijk op d'Oorloghs-Schepen der Engelschen los, soo dat door het schrickelijck gedruys Lucht, Hemel en Aerde scheen te kraken: en hadden wy nauwelijcks dus met alle man los gebonst, of stracks was al het Canon weer geladen, en oock des Vyandts insgelijcks; invoeghen dat hier nu malkander soo vinnigh quamen aen te tasten, als ooyt een Geveght te Water kon geschien: de ysere

Oost-Indische en andere Vlooten loopen tot Bergen in Noorwegen in.

Verhael van het trefsen in Bergen en Noorwegen.

,, re knepfels en koegelen onfer Vyanden vlogen en fnoorden in groote menigte rontom ons henen, en yffelijck door en over onfe Schepen, doch en bezweecken wy daerom niet, lofpende itaegh al ons zwanger Gefchut foo vaerdigh en ras als 't was geladen, gevende t'elckens haer de gantsche Laegh, en menigte van koegels, het welck den Vyandt oock desgelijcks doende, faghmen hier het bloedighste Geveght dat ooyt met Schepen konde gefchieden.

,, Doch was yder van ons met geen kleyne verwonderingh ingenomen, als wy fagen dat de Denen van het Kasteel, in plaetse van onfer in desen hooghringenden noot (volgens hare belofte) by te ftaen, nu in tegendeel de witte Vlagh opftaken, en haer ftil houdende, ons dus te famen lieten vechten, sonder een schoot op de Engelfche te fchieten; en meenden wy nu genoeghsaem door die van Bergen aen den Vyant verkocht te zijn: maer naderhant quam sich den Heer Commandant over fulcks dusdanigh te excufeeren, dat men de witte Vredevlagh opgestoocken hadt, om de Engelfche tot ophoudingh van fchieten aen te manen: doch evenwel ons belangende, meenden wy nu by na secc kerlijck dat verraden waren; dan gaven noch daerom geen koop, flankeerende sonder ophouden foo vinnigh en hevigh op malkanderen, dat ons geduurigh in vlam en roock bevonden: hadden als noch de wint maer wensch, invoegen dat onfe meeste roock in des Vyandts Oorloghs-Schepen quam ghevlogen, 't welck haer vry al wat het geficht benam, foo dat nu haer meeste koegels over ons henen vlogen, die in de Stadt geen kleyn getal Huyfen befschadighde, en van de stoutste Waegh-halfen die niet gevluicht en waren, al eenige

,, doodt en ter neder velden: wy daer en tegen konden sien, en planten itaeghaen ons Grof Canon foo wel op onfe Bespringers, dat wy t'elckens, en dat menighmael met geheele Lagen t'effens in hare Schepen, die van wegens de veelheyd des Volcks cryoelden, quamen te flankeeren; want wy hadden Stucken die 48, 36, 30, en 24 ponden yfer schooten, waer mede wy itaeg de Engelfe in het hartjen van hare Schepen quamen te begroeten; en dese Kaetsballen vielen al vry wat onfacht neder: doch bleven sy ons oock met haer zware Stucken, en groote koegelen geenfints schuldigh; somma, dit was geen slaen, gelijk ordinaer in Zee gefchiet, maer wel een afgrijffelijck moorden van foo veel Menschen. Alles scheen door het geduurigh los-branden in lichte vlam te ftaen, en de schoone Koop-Stadt Bergen van het Geberght een schrickelijck fchouw-toneel van de Hel te zijn: doch begonden wy nute merken dat de Engelfchen eenighfints, en kort daer aen meer en meer begonden te verflaewen; dies onse moedt foodanigh aenwies, dat wel wenschten vorder sonder hulp van die van Landt in dit Gevecht te hebben gecontinueert: doch als wy nu al ontrent een groot uur dus teghens de Engelfche hadden geflagen, foo wiert door het gefadigh aendringen der Nederlanders, die van de Koopvaerdy-Schepen te Lande waren gefchickt, den Heer Commandant met zijn Raet bewogen om onse afstieeren: stracks wiert dan op zijn bevel de witte Vlagh in, en de roode Bloetvlagh wederom daerentegen opgestoocken; en desgelijcks van het Deense Kasteel, de Sterckte Noordenes, op de Engelfche los-gebrant, het welck haer foo men geloofden) al vry wat dede altereren: evenwel gingh

dit

„ dit ſchieten van Landt ſoo gezwint
 „ en hevigh niet, als wel by deſe gele-
 „ gentheyt wierde vereyſcht, want het
 „ ontbrack hen aldaer aen vele nootſa-
 „ kelijkheden die by het Geſchut, en
 „ om tegens een Vyandt te ſlaen, en
 „ hoorde; en daerom ſchootten noch
 „ vry wat vaerdiger uyt onſe ſchepen, al-
 „ daer wy nu meer en meer door coura-
 „ gie voortgedreven, noch even yverig
 „ wierden bevonden, om onſe Beſprin-
 „ gers van hier te doen verhuysen, krij-
 „ gende nergens na ſoo veel ſchooten
 „ wederom: ſomma de Engeliſche die
 „ noch in deſen morgen-ſtont ſoo veel
 „ teecken en van haer glorie en hoogh-
 „ moedigheyt hadden getoont, geraeck-
 „ ten alhier niet weynigh in de klem,
 „ en wierden nu vele van haer door on-
 „ ſe koegels gequetſt of dootd-geſchoo-
 „ ten; en over ons bleek de bewarin-
 „ ge Godes wonderlijk, dies loofden
 „ wy onſen genadigen Godt, ſchooten
 „ noch hevigh op de Engeliſchen, krij-
 „ gende eyndelijk weynigh ſchooten
 „ wederom, dewijl ſy t'eenemaal in
 „ confuſie quamen te geraken.

„ Wy hadden nu ruym drie uren
 „ dus hevigh tegens elkander geſlagen,
 „ wanneer de Engeliſche afgemat, met
 „ Dooden en Gequetſten over-laden,
 „ haer haefſtigh en ſeer confuſelijck op
 „ de vlucht begaven, om deſte vaerdi-
 „ ger (naer het ſcheen) de menighe van
 „ onſe groote koegelen te ontwijcken;
 „ geſchiedende haer vertreck uyt de Bay
 „ met ſulcken yver, dat ſy hun Cabel-
 „ touwen af-kappende, al haer Anckers
 „ daer voor ſy vertuyt en vaſt gelegen
 „ hadden, verlieten: een Engeliſche Boot,
 „ twee Sloepen, en drie gevangens qua-
 „ men in onſe handen te vervallen. En
 „ alhier kon men nu klarelijck ſien,
 „ met wat ſchrick dat deſe ſtoute En-
 „ geliſche waren beladen; ſommighe
 „ van haer Schepen krenghden in 't re-
 „ tireren, om niet te ſincken, geheel

„ op zy, dewijl die onder en boven wa-
 „ ter niet weynig door onſe koegels be-
 „ ſchaedicht ſcheenen te zijn; andere
 „ quamen door 't haefſtigh vluchten ſoo-
 „ danigh tegens een, en met hun Rha-
 „ zeyien, Touw-werck en Wandt in
 „ malkanderen te verwarren, dat daer
 „ door noch meerder ontramponceit,
 „ en door ons ſlanckereen ſeer beſchae-
 „ digt wierden; doch de wind, die haer
 „ in deſe furieuſe Bataille niet en hadde
 „ gedient, was haer nu voordeeligh en
 „ gunſtigh om te vluchten, en verder
 „ heen af te ſacken, tot dat ſy omtrent
 „ een halve mijl beneden de Stadt, in
 „ het Liedt van Bergen, in een deſolate
 „ geſalteniſten Ancker quamen.

„ Wy onſe ſtoute Beſpringers in 't
 „ vluchten noch luſtigh de ſooy ghege-
 „ ven hebbende, hielden ons toen, wan-
 „ neer hun niet meerder en konden be-
 „ reycken, vorder ſtil, want waeren te
 „ koſtelijcke Schepen om deſe vluchte-
 „ lingen nae te jagen. Wy hadden op
 „ onſe Schepen, waer mede wy tegens
 „ den vyant geſlagen hadden, niet meer
 „ als omtrent dertigh dooden, en tſe-
 „ ventigh gequetſten, behalven die op
 „ de ſtil-leggende Koopvaerdy Schee-
 „ pen, en voorts te Lande binnen de
 „ Stadt geſneuvelt waeren, die mede,
 „ ten aenſien het groot geweldt der En-
 „ geliſche, weynigh waeren, daer het
 „ nochtans in het begin altemael met
 „ een vervarelijck verderf, en droevige
 „ ruine wierde gedreyght. Wy waeren
 „ op onſe Schepen niet ſterck van volck
 „ geweest, ſoo dat veel koegels en knep-
 „ pels door de ſelve quamen gevlogen,
 „ ſonder een menſch te beſchadighen.
 „ De lieve Godt bewaerde ons wonder-
 „ lijk; ick, en mijn onder-Chirurgijn
 „ hadden ons, om de gequetſten te ver-
 „ binden, in de Conſtapels Kamer ge-
 „ plaectſt, daer ons, als elders, des vyants
 „ koegels dickmaels om de ooren ſnor-
 „ den: eens kreegh ick een ſplinter, of

„ groot ftuck houts , door een yfere
 „ kneppel die over my henen vloogh ,
 „ ende wy kort daer aen vonden , afge-
 „ broocken zijnde , teghen het hooft ,
 „ doch vondt my (Godt lof) gantsch
 „ niet befchadight . Als d'Oorlogs fche-
 „ pen flaeghs zijn , worden de Chirur-
 „ gijns , om de gequetften te verbinden ,
 „ beneden in het Ruym geplaetft ; maer
 „ dit en kon hier geenfints gefchieden ,
 „ om dat wy tot bovene toe met koste-
 „ lijcke Waeren uyt India waren gelaen-
 „ den : onfe gequetften , waer van de
 „ eerfte de geheele vleesachtige partye
 „ des Bils en Dye meest wegh gefchoo-
 „ ten , ende geen kleyn gedeelte van fijn
 „ rechter arm in de loop geraeckt was ,
 „ hadden wy noch in dese bloedige furie
 „ met een groote onfeekerheyt verbon-
 „ den . Wy vonden al onfe weerbaere
 „ Scheepen , daer mede wy tegens den
 „ vyandt hadden geflagen , aen Masten ,
 „ Stengen , Touw-werck en Wandt ,
 „ mitgaders onder en boven waeter ,
 „ uytnemende befchadight , ontreddert
 „ en door-nagelt . Den braven Schipper
 „ Ruth Maximiliaen , alhier uyt de
 „ Straet , en van Liffebon aenghelant
 „ zijnde , als een dapper Oorloghs man
 „ beneffens de onfe tegen den vyandt
 „ geflaeghen hebbende , was oock fijn
 „ Schip dervoegen ontramponneert , dat ,
 „ foo wanneer in Zee geweest hadde ,
 „ lichtelijck foud gefoncken hebben ;
 „ doch helpen de onfe hem vaerdigh
 „ weer te recht . En opmerckelijck fcheen
 „ het te zijn , dat , foo lang als dese Bataille
 „ hadt geduurt , een feer donckere lucht
 „ en mot-reghen wierde befeurt , en
 „ naeuwelijcks was het gevecht geeyn-
 „ dight , wanneer de lucht opklarende ,
 „ weder een heldere Sonnefchijn , ge-
 „ lijck des morgens vroeg te voorfchijn
 „ quam , waer door het fcheen als of
 „ den Hemel felfs afkeerig was geweest
 „ om dit Onchrittelijck gevecht , tuf-
 „ fchen Christenen , oude Bondgenoo-

„ ten , en eensgefinde in de gefuyverde
 „ Godtsdienft , aen te fchouwen . Onfe
 „ dooden , waer onder oock was den
 „ Koopman Pieter van Santvliet , wier-
 „ den behoorelijck begraven , en al de
 „ gequetften by malkanderen in de Stad
 „ gebracht , daer wy de felve na vermo-
 „ gen tracteerden ; en wierden oock die
 „ geneeffelijck waren , door Gods hulp
 „ en zegen , wederom haeft in een be-
 „ ter ftandt gebracht .

„ Uyt de gevangens die wy van den
 „ vyandt bekomen hadden , als oock
 „ uyt andere , felfs uyt fchrijvens der
 „ Engelfche , quam ons ter ooren , dat
 „ onfe befringers een van haere voor-
 „ naemfte Overfte , dien ick geloof dat
 „ de jonge Graef van Sandwich ghe-
 „ weeft fal zijn , met vier a vijf van hun
 „ valjantfte Capiteynen , mitgaders
 „ omtrent 500 mannen , foo van Offi-
 „ cieren , foldaten als bootsgefellen in
 „ dit gevecht verlooren hadden : haere
 „ gequetften wierden oock tot op eeni-
 „ ge honderden begroot , die nu in haer
 „ geweldighe pijn en elenden (geloof
 „ ick) nacht en dagh , dees bloedigen
 „ aenflag komen te vervloecken . Haer
 „ Scheepen waeren oock altemael feer
 „ doornagelt ende geteifert : men dien-
 „ den ons aen dat alreets drie a vier daer
 „ van ghefoncken waeren ; doch dit is
 „ naderhandt anders bevonden , alfoo
 „ door het krenghen , en vordere midde-
 „ len , hare fchooten beneden , of onder
 „ water noch door hen wierden gerepa-
 „ reert : doch vonden haer evenwel foo
 „ begroot , dat voor eerft niet wel verder
 „ heen konden afdrijven , en foo vervult
 „ van dooden en gequetften , dat fy ge-
 „ nootfaeckt waren een goedt getal der
 „ doode Lijcken over boort te werpen ,
 „ daer van eenige tegens de wal gefpoelt
 „ zijnde , door de Noormannen wier-
 „ den gheplondert : maer als de nacht
 „ aenquam , foo brochten fy de reft met
 „ hun fchuyten en boots te lande , alwaer

„sy die in groote kuylen, en hier en daer
 „achter klippen en steenrotfen op mal-
 „kanderen stapelden, gelijk als die ee-
 „nige dagen daer nae, toen de Engel-
 „schen verder afweecken, aldaer in een
 „grote menigte gevonden wierden.

„ Sulcks dan was nu alhier de buyt,
 „die dese verwaende bespringers op ons
 „in de Noordse Bergen kregen, wesen-
 „de geen kleyne victorie voor de Ne-
 „derlanders, waer over alle vroomme Pa-
 „triotten, als deelgenooten, genoodt-
 „saecht waren den goeden Godt te loo-
 „ven ende te dancken, dat soo rijcken
 „schat niet in de handen van onse vyan-
 „den en was geraeckt: en over groot, ja
 „by na onuyfspreeckelijck was nu onse
 „vreughde, loovende onsen genadigen
 „Godt met vollen monde, en opgetoo-
 „gene zielen, over dees onverwachte
 „victorie, die wy soo wonderbaer, als
 „geluckigh, door sijne Vaderlijcke hulp
 „en bystand, op dese glorieuse oorlogs
 „macht der Engelsche bevochten had-
 „den: hem vorder biddende om die
 „genaden, dat wy soo grooten weldaet
 „nooyt in ons leven mochte komen te
 „vergeten, alsoock om de vorder be-
 „schermingh over ons, en onse koste-
 „lijcke Schepen, op dat wy na soo veel
 „suckelingsh, eenmael tot binnen de
 „gewenschte Haevens van ons lief en
 „langh gewenscht Vaderland behouden
 „mochten komen.

Wy eyndigen hier, met den schrijver
 onsen vrient Meester Schouten, het ver-
 hael van desen aenval, maer willen ech-
 ter niet naer laeten hem in het Vader-
 landt te brengen. Sy kregen nu eynde-
 lijk bericht, datter voor de wal een
 groote Vloot Schepen gesien wierdt.
 Waer nae, op den 30 van Augustus dry
 Oorloghs-Schepen van dese Vloot, des
 morgens voor dagh het Ancker voor
 Bergen lieten vallen, en den Comman-
 dant met eenige Canon schooten be-
 groeten, het welke geen kleyne ontstel-

tenis in de Stadt veroorsaecte, dewijl-
 men meende, dat de Engelschen weder
 met hun gantsche macht voor de Stadt
 waeren, maer als men bevandt, dat niet
 de Engelsche maer wel de Nederlant-
 sche Vloot voor het Landt was, verkeer-
 de dese schrick in blijtschap.

De Retour Vloot en de andere Sche-
 pen vertrocken eyndelijck van uyt de
 Haven van Bergen, komende tot Jelte-
 foert ten Ancker, last hebbende van den
 Heer *de Ruyter* datse geen Haevensfou-
 den ontien, om spoedigh in Zee by de
 Oorloghs Vloot te komen, die hen,
 met over en weder te kruysien vast in-
 wachte. Sy op den vierden September
 een beter vaer-weer bekomen hebben-
 de, meenden weder in Zee te steecken,
 maer wierden, alsoo de wint om keer-
 de, gedrongen, weder met alle man
 binnen Landts door naer 't Kruys voert
 te verzeylen. Van daer geraeckten sy
 buyten gaets en in volle Zee, maer al-
 daer noch de Oorloghs Vloot niet ver-
 nemende, sandt de Heer de Bitter Com-
 mandeur van de Oost-Indische Vloot,
 een wel bezeylt Galioot Noort-waert
 aen; om 's Lants Zee macht op te foc-
 ken, daer sy op den sesden van Sep-
 tember by geraeckten. Sy verstonden
 hier dat ses Schepen van de Oorloghs
 Vloot, naer Dronthem waeren gezeylt,
 om de andere twee Oost-Indische Sche-
 pen afte haelen, en by de Vloot te bren-
 gen. Het slot Honingen was oock al
 tot in Bakefondt gekomen, en van men-
 ningh noch dien nacht by hem te zijn.

Dese aengenaeme by een komst wiert
 toegelacchen door een seer soet en lief-
 lijk weder, en een bevallijk aen schou-
 wen van een vriendelijcke Zee vol
 Schepen. Maer al eer sy noch een
 vasten aanloop hadden genomen, komt
 hen een donckere nacht met dicke mist
 en nevel op. De wint Noort-weste-
 lijk schietende, ontstack handt over
 handt, waer door op al de Schepen de

Komst by
 de oorlogs
 Vloot.

De Vloot
 door
 storm be-
 ooyen.

Vervolgh
 van de te
 huys rey-
 se.

De Ruyter
 omtrent
 Bergen.

lichten op gestoocken wierden; poogende soo veel als doenlijk was, by malkander te blijven. Maer dewijl de harde wint tot een storm uyt brack, quam dese schoone Vloot, wel haest van malkander te veritroyen, waer over een yeder sich selven op het alder beste socht te redderen. De dagh aenbreeckende, verminderde het onweder niet, en toen sghimen van al het groote getal Schepen, maer weynige by malkander, andere hadden het voor de wint recht naer het Vaderlandt laeten door staen, andere om by een te blijven, het by de wint gehouden. Op den elfden nam het onweder eerst af. Wanneer sich feshien Schepen, en daer onder dry Oost-Indische by een vonden. De rest waren Galioots, kleyne Koopvaeders, en vijf of ses Oorloghs-Schepen. Dese beslooten te saemen den Cours naer het Vaderlandt te stellen, en komende op de hooghte van 60 graden 50 minuten, vernaemen noch seven andere Schepen, diese te vergeefs in wachten, dewijl de andere niet derfden by hen komen.

Dese passeerden vorders het doggers sandt, maer vernamen Oorloghs noch Koopvaerdy Schepen. Sy vonden des geraeden den reys naer het Vaderlandt voort te setten, maer komende dicht by landt, kregen dese weder stilte, en den volgenden dagh een heldere lucht, sonneschijn, en een zuydelycke windt, soo datse laveeren moften, wendende het zuyd-westwaert over, alles sonder bekommernis voor de Engelschen, die men vastelijck gheloofde, in Soltsbay, om sich te herstellen, ingelooopen te zijn. Maer terwijl sy midden in die gedachten waren, verneemt men een grooten hoop Schepen in Zee, die men uyt de voorgeschepte hoop, meende de Hollandische Vloot te zijn; hier op een mist ontstaende, onduysterden sich die schepen; maer sy het latende doorstaen, hoorden ten laetsten geschiet met Ca-

non, en saegen de Zee wel met over de hondert kloecke Scheepen bedeckt; die nu met volle zeylen op hen quaemen aen geset, en hen deden gelooven, dat sy onder de Engelschen waeren. Twee schiepjes die den vyandt ontkomen waeren, staecten nevens hen over. Door dese verstonden sy ter deeghen watter gaens was, dat sijn andere mackers meest al ghenomen waeren, alsoo sy met een kleyn getal verstroyde Schepen op dien naermiddagh in des vyands vloot, door bedroch van Vlaggen waeren vervallen; dat de Vice Admirael en Schout by nacht der Oost-Indie vaeders, de Phoenix en het Slot Honingen, by de Engelschen veroverd waeren, na datse sich dapper geweert hadden, waer uyt dat schieten ontstond. Ondertusschen socht sich elck te bergen soo hy konde; maer een donckeren nacht opkomende gheraecte een ieder sijns weeghs, en naer veel suckelens, soo langh voor ons, als verdrietlijck voor hem, onsen Schrijver, op den achtsten van October voor het Vlie, en vervolgens behouden binnen. Ten eynden van September, bevandt sich 's Landts Vloot voor Goeree, tusschen de 80 en 90 Zeylen sterck; alwaer men bevandt, dat het Schip het Huys te Zwieten, beyde de St. Pauli, de Geldersche Ruyter, West-Vrielandt, Sevenwolden en twee Voorraad-scheepen genomen waeren. Daer tegen bracht Capiteyn Adriaen van Kruyningen het Schip St. Michiel, onder Schipper Tayhals, dat van de Engelschen genomen was geweest, weder by hem hernomen, in Texel op. Twee Branders, de Schrik en de Abrahams Oesterhande, waeren gesoncken. Over dese saeck heeft Montagu aldus aen den Generael Monck geschreven:

Ick hope dat mijn laetste vanden 5 deser wel in u handen is geraeckt, waer in ick adviseerde 't nemen van de Vice-Admirael,

Een deel
geraeckt
de Engel-
sche vloot
in de
mond.

Twee
Oost-Ind-
ische Re-
tour sche-
pen ge-
nomen.

Schade
der Hol-
landische
Oorlogs
vloot.

Brief van
Montagu
aen Monck

mirael, en Schout by Nagt van de Oost-Indise Vloot, 4 van hare Schepen van Oorloge, en 3 a 4 andere Koopvaerdij Schepen. Sedert die sijn op Saturdag nagt den 19 deser ons ontmoet 18 zeylen, en naemen de meeste part daer van, waer van een, is een Oorlogh Schip van 70 stukken, de andere van 40 opwaerts, eenighe van d'andere van West-Indien met Amoonitie en Provijie voor de Vloot; maer van dese laeste kan ick u genade geen volkomen bescheyt geven: also die nagt't weer begonde te werden duyfter en buyg, en heeft ons sedert gesepareert, maer God zy geloost, dat ick de voorgangen nagt hier ten anker ben gekomen met 18 zeylen, en hebbe de souverain met 2 Oost-Indise Schepen by my, en verscheyde andere van de genome Hollantse Oorlog-Schepen, en wy sien Schepen rozetom ons in Zee, trachtende herwaerts te komen, so dat niet en twijffel, of met Gods gunste al onse Schepen sullen hier behouden aenkomen; dogh ick misse onder andere alle de vlagge van de witte en blauwe Esquadrons, nytgenomen de Schout by Nagt van de blauwe: ick ben van voornemen, om de grootste Schepen met de prijsen te brengen in de Rivier van Chattain, mette eerste gelegenthey, en laeten de meestendeel vande Fregatte in Hartly Bay en Harwig, abwaer sy geordonneert mogen werden inde havenen of verblijf plaetsen: Wy hebben hier 1000. gevangens by de laeste Schepen bekomen. k Bevele U genade in de Protectie van God Almachtigh. Solts Bay den 22. September 1665.

U E. Genade Ootmoedigste Dienaer,
SANDWICH.

Maer of al die voorgaende onheylen niet genoegh waren geweest. De Hollandische Vloot voor Goeree leggende, als hier voor gefeght is, wierdt op het laetste van de selve Maent al weder door een storm belooppen, waer door eenighe hun anckers mosten kappen, en naer de Wielingen loopen, andere spilden

van hun anckers af, maer quamen sonder veel schaede weder te recht; invoegegen's Landts Vloot op den sesden van October, weder in Zee stact, sterck zijnde over de tachtentigh kloeckse Oorlogh Schepen; en niet de Voorraedt Schepen, Galioots en Advijs-Jachten, over de hondert Zeylen uyt maeckende. Sy hadden sich in dry Esquaders verdeelt, en gingen om de Noordt, om eenige verthrooyelingen op te soecken, en de Spaensche, Straetsche en Levantsche Vlooten, die mede verwacht wierden, te ontmoetten. In het voorby varen hielpen sy de Engelsche kuitten over eynde, schooten eenighe huysen en menschen onder de voer.

's Landts Vloot weder in zee.

Ondertuffchen was de Heer van Goch met den Koninck van Engeland in eenige onderhandelingh, betaende maer in woorden en klachten sonder meer, maer de Fransche Gesant, op den 15. van Wijnmaendt tot Oxford met den Koninck van Groot Britanien in gesprek zijnde, verklaerde, dat de Koninck sijn Meester, siende dat al sijn aanbiedinge tot benniddelinghe der gheschillen, by den selven Koninck van Groot Britanie verworpen wierden, beslooten hadt, de Nederlanders by te springen, volghens het verdragh en de voortelling, daer albereeds van gedaen, waer op dese Majesteit antwoorde, De Fransche Koninck wist sijn eygen Interest en belangh, en soo wist de Koninck van Groot Britanie de Franck.

Verklaringh van den Franschen Gesant in Engelaat.

De Koninck van Franckrijk deedt daer op dese verklaringe.

By den KONINGH,

SYn Majest. verstaende datter eenigh misverstant, tusschen Engeland en Holland was gekomen, heeft aen sijn ordinaris Ambassadeurs gelast, alle officien te doen, om uyt sijnen Naem dese tweedracht in haer geboorte te smooeren: En met oigeneugte verstaen hebbende dat de saken soo verre waren ghekomen dattet stonde om

Actien van ryantschap te bedrijven: So had zijn Majest. aen den Koning van Groot Bretagne sijne Extraordinaris Ambassadeurs gesonden, om door Nieuwe Officien te tenteren, 't selve te stutten, en om dese differenten by te leggen door Verdrag: Maer sijne Mediatie en heeft dat effect niet gehad, daer op men wel hoopte: De Heeren Staten Generael der Vereenighde Nederl. Provinciën met aendringing by sijn Majest. volhardende om te executeren 't Tractaet van de Ligue Defensive, die hy met haer geslooten heeft den 7 April 1662. en sijn Majest. sich geobligeet vindende om te voldoen zijn Koninckl. Woort, en aen de engagemens in dewelcke hy door een wettelijck Tractaet was getreden, op een tijt als Engelant en Hollant noch in goede correspondentie waren, en buyten eenige apparentie van rupture: Soo heeft sijn Majest. verklaert gelijk hy doet door dese tegenwoordigen, getekent met sijn Handt, te hebben vast gestelt en geresolveert omme de geseyde H. Staten Generael van de Vereenigde Nederlandse Provincientie te secoureren, in gevolge van 't geseyde Tractaet van Defensive Ligue, en te voegen alle sijne machten met die vande geseyde H. Staten Generael, om te ageeren tegens d'Engelsen, soo te Water alste Lande: En tot dien eynde beveelt sijne Majest. wel expresselick alle sijn Onderdanen, Schepen, en Dienaers te loopen op de geseyde Engelsen, haer verbiidende, van hier na met deselve eenige communicatie te houden, noch Koophandel, noch intelligentie, op poene van 't leven. Tendien eynde heeft sijn Majest. van nu af aen gerevoceert, en revoceert alle permissien, passpoorts, fauvegardes, of vry geleyden, die toegestaen mogen zijn, door haer of door sijne Lieut. Generaels, en andre Officiers, contrarie die tegenwoordige, en verklaert deselve voor nul, en van gene waarde, verbiidende aen yder wie 't zy, daer op eenig regard te nemen: Sijn Majest. gebiet en ordonneert aen den Hartoge van Beaufort, Pair van Vranckrijck, Grootmeester, Hoofd en Sur intendant Generael van de Zeevaert en Koophandel van dit Koninckrijk, aen de Marschalcken van Vranckrijck, aen de Gouverneurs en Lieut. Generaels van sijn Maj.

soo in sijn Provincien als Legers, Velt-Marschalcken, Colonels, Veldt-Heeren, Capiteynen, Hoofden en Geleyders van Krijghsvolck, soo te voet als te paert, Francoisen of Vremdelingen, en alle andre Officiers die 't aengaet, den Inhoud des tegenwoordigen t'executeren, yder in sijn district en binnen haer bewint en Jurisdictien: Want dat is den wille sijnes Majest. die verstaet, dat men dese publicere en affigere in alle Steden, soo aen de Zee als elders, en in alle sijne Reen, Havens, en andre plaetsen van sijn Koninckrick daer 't noodig is, ten eynde niemant onwetenheit pretendere: En dataen de Copyen behoorlick gecollationeert, soo veel geloof werde gegeven, als aen 't Orgineel. Gedien te St. Germain in Laye, den 26 January 1666.

Getekent

LOUYS.

En veel lager,

LE FELLIER.

De Koninck van Vranckrijck hier op sijn Gesant te huys ontbiedende, gaf daer van notificatie aen den Staet, die daer op hun Gesant van Goch mede op ontboden, de welcke, als hy tot Oxfort van den Koninck, Koningin, Hartogh en Hartogin van Jorck sijn afscheydt nam, dese Verklaringh, van wegen de Heeren Staten Generael, sijn Meesters, aen sijn Majesteyt van Groot Britanic overgaf.

Gesanten
te huys
ontboden.

S I R E.

O Min alle schijn te doen blijcken onse dispositie tot de Vreede, hebben wy tot nu toe laeten continueren 't verblijf van onsen Ambassadeur aen u Hof sedert de Rupture: Want hoewel wy voldaan of door onverwinnelijcke Redenen of door redelijck ende billijcke presentation, op alle de klachten die de Heer Downningh alhier heeft willen doen, als wy noch niet en kosten gheslooven noch apprehenderen 't geene wy altans sien; wy hebben wat meer gedaen als wy onsen Ambassadeur in Englant hebben gelacten, hoewel men vanden Staet in d'eene ende d'andere werelt verscheyde Plaetsen ende heele Landen

Verkla-
ringh van
de Staten
aen Eng-
landt.

ghe-

ghenomen hadt, ende verscheide Schepen van d'Inwoonders haerer Provincien genomen ende geconfisqueert hadt in 't geslachte vande geheele Christenheyt, sonder eenige voorgaende declaratie; wy hebben selfs onsen Ambassadeur niet gerevoceert, nae dat u Majest. sijn Minister van ons had doen vertrecken, inde hooppe die wy hadden van dat sy eyndelijck soude geraeckte sijn van de plaegen die d'eenen ende d'andere Natic bedroeven, ende van de Calamiteyten daer geheel Europa haer van gedreyghet siet. Wy willengeen ander getuygen als u Majesteyt selfs vande voorslaeghen die wy haer ghedaen hebben, of door onsgedaen sijn, op dewelcke men een goede en redelijcke Vreede konde maecken; wy hebben hem gepresenteert deselve te maecken nae sijn believen, of op Conditie dat men alles soude restituieren wat van beyder syden genomen was geweest, of wel, indien Engellant haer reeckeninge daer by niet meenende te vinden dat men beydersijts soude houden, al het geen genomen was, ende dat selfs aler men hier kost weeten wat by ons inde verasgheleeghen Quartieren kost genomen sijn, soo dat men oock niet kost seggen dat wy onse avantagge wisten niet meer als door de compensatie van de onkosten ende schaeden, die sonder comparatie wel veel grooter aen onse sijde sijn als aen d'andere: 't welck niet reghenstaende heeft u Majesteyt alleen niet willen aggreeren deselve Presentatien, ende voorslaeghen, dewelcke hem niet kunnen toelaeten te twijffelen aen onse genegentheyte tot de Vreede, ende en heeft sich selfs niet voldaan bevonden door de voorslaeghen die d'Ambassadeurs Mediateurs uyt haer selfs hebben ghedaen van seer voordeliche Conditien voor Engelandt, ende naedelijck aen d'Interessen van desen Staet, aen dewelcke wy oock noyt en hebben bewillight; maer oock tot noch toe heeft sy, noch yemand van haerent weeghen ghedaen eenighe ouverture, noch doen blijcken op wat Conditien sy van haer sijde de Vreede begeerde, ende hoewel hy heeft kunnen protesteren aen onsen Ambassadeur dat sy deselve begeerde, soo is hy echter noyt getreden buyten die generaele Termen, ende en

heeft noyt kunnen gebracht werden om aen hem, of aen de Mediateurs te seggen op wat Conditien sy deselve begeerde te maecken; wy gelooven van alle Christen Princken dat sy altoos d'aengenaemheyt van een goede Vreede sullen prefereren aen d'onghelucken van een Oorlogh hoe rechtvaerdigh de selve oock soude moghen wesen, ende wy hebben insonderheyt die opinie van u Majesteyt die met ons Prefessie maecte van een en de selve Religie, maer volgens de maniere die 'thaer belieft heeft te gebruycken, selfs niet aggreerende de soo voordeelige propositien aen Engellant ende soo naedelijck aen desen Staet, die de Mediateurs hebben voorgeslaeghen, ende niet de minste propositie doende, waer op wy alleenlijck in onderhandlingh souden kunnen treden, hebben wy gemeynt dat onsen Ambassadeur niet langer in Engelandt kost verblijven, sonder groot nadeel te doen aende reputatie van desen Staet, ende hebben noodigh geoordeelt deselve wederom te doen komen; alsoo oock u Majesteyt door 't revoceren van sijn Minister genoegh heeft doen blijcken dat hy het alsoo begeerde; wy sullen echter niet naelaeten eene volkomen genegentheyte te conserveren tot een redelijck accommodement, 't welck wy met d'over-eenkomst van onse Geallieerden sullen kunnen maecken, ende wy sullen verwachten dat Godt de Heere u Majesteyt geve deselve mouvementen, ende dat hy ons wel deelaghtigh sal willen maecken vande Conditien, op dewelcke hy deselve sal begeeren, op dat men door dat middel voorkome 't vergieten van soo veel bloet, waer van een goet gedeelte van de Christenheyt staet geinondeert te werden, het en kan van ons niet afgeeysticht werden, alsoo wy soo voor als naer de rupture meer hebben gedaen, als men wetelijck van ons had kunnen begeeren, ende dat wy al noch geeret sijn de handt daer aen te geeven, in plaets dat wy tot noch toe niet hebben kunnen weten de innerlijcke intentien van u Majesteyt op dat subjeet, wy sullen den dagh afwachten dat hy de selve vreedtsaeme ghedachten sal hebbe, maer wy wenschten dat deselve in haer quaemen aler sy in haer vernieuwt wierden door de Publicque iminenten

nente Calamiteyten, waer van wy de geheele Chriftenheyt gedreyght sien; wy bidden Godt dat hem gelieve de felve af te wenden, ende de Perfoon van u Majesteyt houden, Sire, in sijn heylige ende waerde bewaeringh. In den Haeghe den 11. Decem-ber 1665.

Hy vertrock op den 26. Decembris des Jaers 1665 naer Doevres, en quam met een Engels Schip, op den 29. tot Vliiffingen op de Reede. Op den negenden January des Jaers 1666, quam hy in den Haegh, en dede op den elfden rapport ter Vergaedingh van haer Hoogh Mogende: In 't kort: Hy ver- hief in alle manieren des Konincks be- leefde bejegeningh, en aengaende het principael, beriep sich op des Konincks Brief, tot antwoordt, op die van de Heeren Staeten ghegeven; Jorck was noch al oorloghs gefint, en sprack al dat men malkander noch eens op Zee most begroeten. Maer in het gemeen ver- langhde men aldaer, naer een Oorlogh tegen Vranckrijk. In Engelandt was geen ghebreck van handel noch Zee- vaert, maer van alles genoegh, jae de Commercie was daer in een bloeyen- den staet; ongeacht dat onse kaepers nu en dan een Schip veroverden. Het Trac- taet tusschen Engelandt en Spangien esclatteerde noch niet. De Graef van Zandwich wierdt gefonden, om den rouw over de doot van den Koninck van Spangien te beklagen, en tusschen die en de Portugaelsche Kroon, een vrede of stilstandt te bewercken. Het Hollands bootsvolck bleef noch gevan- gen sitten, en in gevaer van door hon- geren en gebreck te vergaen, indien van herwaerts daer niet in voortien wierdt; alsoo de Koninck die ophield, om ons hier gebreck van Zeevarendt volck te doen lijden, willende evenwel dat dese Staet die onderhieldt, het welck voor een groote wreedtheydt opghenomen wierdt.

Rapport
van den
Gefant
Goch.

Des Konincks Brief, of antwoordt op die van haer Hoog Mog. was van desen inhoudt.

Ho. Mog Heeren.

Alle de Werelt is bewust, met wat te- genheyt wy ons hebben laeten enga- geren in desen Oorlogh met u, ende maeckende reflexie op het Christen bloet dat de selve heeft gekost, soo betuygen wy voor Godt, den doorfoecker der herten, dat wy geen andere saeck meer en begeeren, als om het besluyt daer van te sien door eene goede en eerlijcke Vrede, de welke wy niet en fouden willen aenvaerden, door het weder ophalen van de gepasseerde dingen, die niet en konnen dienen, als om weder- zijts gemoederen te verbitteren, en te doen bloeyen de wonden, die de een en de ande- re Natic alreede te veel gevoelt hebben, in- dien de particulariteyten van uwen brief ons niet en verbonden, om ons te ontschuldigen tegens de insinuatien, daerinne tot on- se prejuditie gedaen.

Antwoord
van den
Koninck
op der
Staeten
Verkla-
ringhe.

Alsoo is het met een groot leetwesen, dat wy alhier klagen over een totaet refuys van satisfactie op soo veele klachten te vergeefs gedaen door onsen Minister als doen in den Hage, over vexatien ende depredatien ge- daen aen onse Onderdanen in de Oost ende West-Indien, ende over declaratien gepu- bliceert of door u, of door uwe Officers, haer verbiedende de vryheyt van de Com- mercie in de Landen, die soo woest, en open zijn, aen de industrie ende trafique van alle de Werelt, over de nootwendig- heyt ons opghedrongen, om verscheyde Vlooten uyt te senden, om possessie te ne- men van het Eylandt van Pouleron, beloost by de airtijkelen van het laetste Tractaet, soo menighmael geilludeert tot onsen groo- te onkosten en oneere, en tot vervullinghe van alles over een openbaere hostiliteyt te- gen onse Onderdanen, geordinet aen den Heer de Ruyster, sonder eenige voorgaende declaratie, ende al vooren, dat men alhier eenige van uwe Schepen gefaiscert of gecon- fisqueert hadt.

Aen de andere zyde segghen wy, datter noyt eenige vorderinge aen ons ghedaen is, om

om de wegh te baenen tot eene goede en rechtvaerdige Vrede, nochte om onse doen gelooven, dat ghyse eenighsints gewenscht soudt hebben.

De Propositien overgegeven by de Ambassadeurs van Vranckrijk, alhoewel weynigh over een komende met onse eere, ende het interest van uwe Onderdanen, en zijn noyt by ons verworpen geweest, ter contrarie wy persisterende in onsen wesen tot Vrede, hebben betuyght aen de ghemelde Ambassadeurs een begeerte, dat de Commissarissen van wederzijden genoemt mochten worden om daer over te handelen, en hebben wy noyt hare Mediatie gerefuseert, maer met reden haer arbitrage, om de geledene schaeden, ende een reglement van Commercie in't toekomende, na dat sy haer suspect gemaect hadden door eene declaratie gantsch partiael voor ons.

Wat aengaet de revocatie van onsen Minister uyt den Hage, het is notoir dat daer is gebleven, soo lange als onse eer, ende de verseeckerings van sijn persoon het heeft kunnen toelaten, maer als wy gesien hebben dat tegens de publycke assureantie door u aen hem gegeven voor sijn Persoon ende Domeestijcquen, de Staeten van Hollandt (die in der waerheyte de autheurs zijn gheweest van desen Oorlogh) hebben derven door hare particuliere ordre doen vanghen sijn Secretaris voor sijn deure, ende de selve te brengen naer de gevangenisse waer in hy noch is, met alle circumstantien van verachtinge en wreedheyte, sonder eenige oorfake tot dese uyre bekent, ofte reparatie by u gedaen, soo hebben wy geconsenteert tot sijn wederkomst, om sijn persoon ende Character niet langher te exposeren aen de caprices, de welcke alle dagen door toevallen kosten aen te wassen.

Dit alles niet tegenstaende, in ons herten den hooghsten gevoelijck van de qualen de welcke komen te ontsaen door de continuatie van een Oorlogh, de welcke de geheele Christenheyte is dreygende, ende van het gevolg dat de selve kan hebben tot nadeel van de Protestantsche Religie, de welcke ons oneyndelijck veel liever is, als eenigh interest van Staet, ende wenschen dat ghy de selve vreesame sentimenten mocht heb-

ben, op dat wy ons mogen vereenigen, ende de een den anderen vast te maecten, door onbreeckelijcke banden, wel weten de dat ghy daer van meer vrucht sul trecken, als van de alliantien die u haer secours wel sullen doen betalen, door rigoreuse conditione ende nadeligh aen het interest van uwen Staet, ende soodanige als uwe Vyanden sels noyt hebben kunnen wenschen: Met een woort, wy protesteren voor Godt, dat wy niet ter herten hebben, als een rechtveerdigh en billijck accommode-ment voor u, met verseeckeringe van daer in te kunnen doen treden onse geallieerden, die met onszijn, ende gelijk als de eere ordonneert, dat ghy daer in de eerste beginfelen maect, soo belooven wy, die altoos met open armen te sullen ontfanghen, ende sullen de Vrede die daer uyt volgen sal achten, als het grootste geluck dat ons in dese Wereldt kan toe komen. Biddende Godt, dat hy u neme, Hoogh ende Mogende Heeren in sijn Heylighen bewaringhe. Geschreven in ons Hof tot Oxfurt den sestienden van December, seltien hondert vijfen seltigh.

Uwen goeden Vrient

CHARLES ROY.

De Koninck van Engelandt liet oock op het affscheyden van den Francken Ambassadeur niet nae den Heer Hollis, den sijnen in Vranckrijk, mede weder te rugghe te ontbieden, sonder dat die echter quam, evenwel nam die op dese maniere sijn affscheyt van dien Koninck, ghelijck wy, om noch een staeltje van Engelants sentiment te geven, hier onder stellen.

ICK kom U Majesteyt segghen, dat den Koninck mijn Meester, siende dat u Majesteyt heeft willen t'huys roepen haer Ambassadeur, die sy aen hem hadt ghesonden, my ghelaest heeft, om my by sijn Persoon te vervoeghen; 't Heeft aen hem niet gehouden dat de Mediatie, die hy aengheftelt heeft tot bemiddeling der differenten tusschen hem ende de Hollanders, haer effect niet en heeft gehad. Hy bemindt van sich sels genoeg de Vrede, om met vreug-

Affscheyt van Hollis uyt Vranckrijk.

de te ontfanghen alle de daer toe strecken-
de voorfinghen: Maer seeckerlijck, S I R E,
die gheene, die hem door de Heeren U
Ambaffadeurs fijn voorgeliffghen geweest,
waeren foodanigh nier, dat hy de felve kon
aennemem; hy gelooft wel dat U Majesteyt
van de Hollanders gheen beter en heeft kon-
nen verkryghen, alfoo hy weet, dat zy ge-
negen zijn tot allerhande ongerechtigheden,
ende violentien tegens hem, ende sijne O-
rderdanen, ende seer verre van haer te voe-
gen tot de billickheydt ende tot 't geene zy
fchuldigh zijn aen de Vriendfchap, ende
goeden wille, die den Koningh mijn Mee-
fter haer alujdt betuyghet heeft, ende tot de
weldaden die zy ontfangen hebben, foo van
de Koninghen ende Koningsinnen sijne
Voorfaten, als van de Engelsche Natie;
Ter contrarie, zy hebben daer van de geheu-
geniffen willen uyt-wiffchen door eene con-
tinuatie van offensien ende hostiliteyten; Hy
verwondert sich dan geenfints indien zy tot
niets redelijcks en hebben willen verftaen,
om een eynde te maecten van haer quade
Proceduren, ende om een Vreede aen te
gaen op foodanige conditien, waar door
haer alle middelen benomen wierden haer
onrechtvaerdigh defflein te continueren om
haer Meefter te maecten van de Navigatie
ende Commercie, ende empieren op de
Rechten van alle Koningen, Princen ende
Staten haer Nagebuyren, ende voornament-
lijck op die van den Koningh mijn Meefter.

In 't begin hoopten zy te profiteren van
eenige defordres, die zy haer inbeelden in
Engelandt te moeten gefchieden, of dat den
Koning geen gelt soude konnen vinden om
den Oorloghe te continueren, 't welck haer
de courage gaf om ons 't offenserem ende bra-
veren, ende haer preparatien aenftellen tot
den Oorlog, ende ons de felve in Guinea
actuelijck aen doen; Maer, Godt zy gelooft,
zy fijn in haer calculatie bedrogen. d' Inge-
zetenen van Engelandt fijn noyt beter ver-
eenight geweest als de felve jegenwoordigh
fijn; Ende belangende 't geldt, den Koning
fal het felve noyt gebreeck hebben om desen
Oorloghe te continueren; Ick kan mogelijk
daer van met foo veel seeckerheydt spre-
cken als den ander, alfoo ick de Parlements
Vergaderingen sedert veertigh Jaren, sedert

Koningh Jacobus, Loffelijcker Memorie,
Groot-vader van desen Koningh mijn Mee-
fter, by gewoont hebbe; Ende ick fal wel
seggen dat detwee Kameren soo veel yver
hebben voor de glorie van haer Prins, ende
voor 't gemeene Interest van de Natie, dat
zy niet fullen liden datse eenigh manque-
ment zy van 't geene nodigh fal zijn om de-
fen Oorlogh ten eynde te brengen; Indien
't geene zy alreede hebben gegeven niet ge-
noegh en is, fy fullen hem gheven tot de
helte van 't gheene 't Rijck inkomen heeft,
ende in geval dat noch niet genoegh was,
fullen zy hem de drie parten daer van ghe-
ven, ende fullen voor haer niet behouden,
als 't geene zy nootfaeckelijck tot onderhout
van haer leven van nooden fullen hebben;
sulcks is 't, Sire, dat ick my verseeckere dat
den Koningh mijn Meefter in de genegent-
heden van fijn Onderdaenen fal bevinden,
om sijne Rechten teghens alle d' Insulten
ende violentien van fijn Vyanden te main-
tineren.

't Is alans twee jaeren gheleden dat hy
my herwaerts sondt, om aen u Majesteyt
alle de bedenckelijcke verseeckeringen te
geven van fijn genegentheyt, om met haer
een naeuwer verbintenisse aen te gaen als
die geene de welcke gemaeckt was geweest
by de voorgaende Tractaten, ende om by de
felve Tractaten te voegen alle 't geene noo-
digh soude mogen zijn, om eeuwigh te ma-
ken de goede intelligentie tuffchen beyder-
zijts Koningen ende Rijcken; deselve Tra-
ctaten verblijvende in haer vigeur, alfoo de
felve waren gecontinueert geweest volgens
het derde Artijckel van die van 't jaer felfien
hondert thien, door de welcke verklaert
wert dat dese Ligue ende Alliancie tuffchen
de doenmaels wefende Koningen ende haer
fuccesseurs eeuwigh behoorde te wesen, in
geval dat een jaer na 't overliden van een der
Princen fijn Successeur de Naekomeligh
aenwees de felve conditien, ende deselve
Alliancie 't accepteren; 't welck gedaen wiert
door den Grave van St. Albans in den naein
van den Koningh mijn Meefter den drie en
twintighften Juny felfien hondert een en
felfigh, zijnde de felve in de welcke hy ge-
ftabilieert wiert in sijne Rijcken, ende 't ge-
ne te vooren by den overliden Koningh

was geobserveert geweest, ende vernieuwt sedert het jaer seftien hondert vier en veertigh door den Milord Goring sijn Ambassadeur aen dit Hof.

Doen ick hier quam, gaf ick over een naeder Project van Tractaet, om de Commerciantusschen detwee Natiente te reguleren; op alle welckers Pointen, uytgenomen twee of drie, sijn Majesteit was verneoght gebleven: maer sedert den 20. December van't voorleden jaer, heb ick van't selve niet meer hooren melden, 't geheele werck in handen van den Heer de Lionne geressteert sijnde. Het geheught my dat U Majesteit seer insisterde om by het derde Artijckel ('t welck een verbot continueerde van de Vyanden t'assiteren) een clause te voegen, ingeval't was sonder naedeel van de voorige Tractaten, om daer door in vrijheydt te zijn de Hollanders t'assiteren; waer op den Koningh, mijn Meester, antwoorde: toe te staen dat het geheel Artijckel daer uyt genomen wiert, om aen u Majesteit een volkomen vrijheydt te laten, om daer inne te doen volgens haer welgevallen: hoe wel hy eenighsints gesurpreeneert was te sien dat zy in't jaer seftien hondert twee en seftigh, met de Hollanders hadt gemaect wilde prefereren voor soo veel oude Tractaten, tusschen de twee Kroonen opgerecht, de welke sedert een soo langh gevolgh van jaeren waren gecontinueert gheweest, de welke sedert weynigh volgens de formen zijn vernieuwt ende geconfirmeert geweest, ende die tot't gemeene beste van de twee Rijken soo nootfaeckelijck, ende soo naeuw aen de welvoegentheydt van de twee Koningen gebonden, ende door soodanige stercke Consideratien vereenicht waeren.

Engelandt hier mede noch niet verneoght, en siende dat sich de Koninck van Vranckrijk tegen hem inwickelde, liet dese verklaring tegens die Kroon uytgaen.

CHARLES REX;

Alsoo den Koninck van Vranckrijk pretenderende de Executie van een defensif Tractaet met de Staten Generael der

Vereenighde Provincien, ende daer benefens ons taxerende voor de Aggresseurs van de selve (van't welcke het contrarie seer notorlijck aen de geheele Wereldt bekend is) op den sesen twintighden January laetstleden heeft verklaert den Oorlogh tegens onse Onderdanen, maeckende hem selven daer door den Aggresseur, stellende oock de Vrede die wy altijd met de gemelde Staten hebben begeert, veel beswaerder, waer toe de Ambassadeurs van den Koninck van Vranckrijk noyt hebben geoffereert eenige satisfactie voor de injurien ghedaen aen onse Onderdaenen, nochte een vasten regel van de Commercie in't toekomende: Wy tennende op de hulpe van Godt Almachtigh in de rechtmatigheydt van onse saeck, ende verseeckert zijnde van de couragie en affectie van onse Onderdaenen om't selve te defenderen; hebben goed gevonden te verklaren by desen, dat wy den Koningh van Vranckrijk fullen tegen gaen, ende vigoureuselijck vervolgen dien Oorlogh die hy soo onrechtmatig heeft begonnen, met onse uytterste macht by Zee ende Landt, tot maintenuen en defensie van onse Onderdanen. Bevelen daerom by desen onsen seer lieven ende beminden Broeder onsen Grooten Admirael, ende onsen seer lieven ende waerden Neef en Raedt George, Hertogh van Albemarle, Generael van onse Machten te Lande, onse Lieutenants van alle de Graefschappen, ende alle andere Officieren ende Soldaeten, onder de selve soo te water als te lande, tegen te gaen alle de attacque van den Koning van Vranckrijk ofte van sijne Onderdanen, ende te doen, ende te executeren alle actien van hostiliteyt in't vervolgen van desen Oorlogh tegens den Koningh van Vranckrijk, sijne Vasallen ende Onderdanen, willende dat alle onse Onderdanen hier op fullen acht nemen; De welke wy oock by desen wel strengelijck verbieden op lijf-straffe, eenige correspondentie ofte communicatie te houden met de gemelde Koninck van Vranckrijk ofte sijne Onderdanen, (uytgenomen alleenlijck die geene de welke daer toe genootfaect zijn, om hare Persoonen en goederen uyt Vranckrijk te brengen.) Ende alsoo in onse Koninghrijcken zijn woonende veele Onderdanen van den Koningh van

Vranckrijk, gelijk oock van de Staten Generael van de Geunierde Provincien: Soo verklaren wy by ons Konincklijk woordt, dat alle die geene van de Fransche of Duytsche Natie, die haer selven behoorlijk tegens ons sullen gedragen, ende niet en corresponderen met onse Vyanden, sullen zijn vry in hare Persoonen ende Goederen, als oock van alle molestien en troubel hoedaenigh het soude mogen wesen. Ende voorts verklaren wy, dat in gevalle eenige van de Fransche ofse Nederlandsche Onderdanen, het zy uyt affectie tot ons ofse onse Regeeringhe, ofse weghens de oppressie die haer overkomt in haer Landt, sullen komen in onse Koninghrijcken, dat de selve by ons sullen werden geprotegeert in haere Persoonen ende Goederen, ende voornamentlijk die van de Gereformeerde Religie, welckers interest voor altoos by het onse particulierlijk sal worden gevoeght.

Gegeven in onsen Hove tot Witthal den negenden February, in't achtiente Jaer van onse Regeeringe 1668.

Maer als of dese gedruckte Staet aen een soo machtigen vyandt als Engeland haer nu ten tweedemaal was, niet genoegh had, moest haer een ongevalligh nootlot, noch een ander, uyt het midden van hare vrienden en gebueren verwecken, namentlijk den B. schop van Munster, die met alsoo veel recht van de landt, als Engelandt van de waeterzijde haer quam beschooken, maer voor dien tijdt, door onse en hulptroepen van Vranckrijk, beeter, als eenige Jaeren daer nae, in toom gehouden en tot stilte gebracht wierdt. Maer de eene en de andere bewegingen van desen woelenden Vorst, zijn van verscheydene wijsloopigh verhandelt, en sullen derhalven moeten geacht worden, met onse Zeesaecten te weynigh gemeenschap te hebben, om onse bestelde beknoptheit te incommoderen en lastigh te vallen, alleenigh sullen wy dit daer van segghen, dat Engelandt sich wel looslijck, maer

Munster-
schen oor-
logh.

niet seer geluckighlijck van desen Vorst ghedient heeft, naedemael hy in het schoonsste van het werck tot Vrede ghedrongen wierdt.

Ondertusschen de Koninginne Moeder van Engelandt vernierckende met wat gheluck de Heeren Staeten desen moeyelijcken nagebuer, van den hals quijt waeren geworden, en uyt desen Oorlogh vorders niet als alderhande naedeel bespeurende, bestondt uyt een Christelijcken yver de saeck selver by der handt te nemen, en bracht het daer toe, dat in haer Hof tot Parijs, de Gesanten van Engelandt, en die van de Nederlanden, beneffens den Heer de Lionne, voornaem Bedienaer van Vranckrijk, by een quamen, om te sien, of men de Vrede tusschen de strijdende partyen, sou konnen vinden.

Koningin
van Engeland
soekt de Vrede
te be-
werken.

Maer hoe weynigh dit goede werck opgenomen heeft, kan men uyt de gevolgen wel afmeten, beter geluckte het Tractaet van Kleef, met den Heer Keurvorst van Brandenburg, en dat van Kopenhagen, met de Deensche Kroon, en dat op dese voorwaerden:

1. Dat beyde partyen volkomentlijk renuncieerden, alle soorten van pretensien deen op den ander hebbende (waer by de Deensche Kroon wel tienstigh tonnen goudts vorderde.)

Verbondt
met Brand-
denburgh
en Deen-
marcken.

2. Dat alle onordentlijckheydt in Noorwegen sou worden wegh ghenomen.

3. Dat de Heeren Staten Generael, (soo langh de Oorlogh met Engelandt duert) jaerlijcks aen Deenmarcken sullen uytreycken vijftien tonnen goudts, van de welcke Vranckrijk jaerlijcks dry sal geven: daer voor sal Deenmarcken dertigh Oorloghs Scheepen in de Sondt in dienst houden, waer van eenige met partyen landt-soldaeten voorsien, de Hoogh Mog. Heeren Staten, des van nooden hebbende, sullen worden toegevoeght.

Hier

Hier op volghde dat Deenmarcken op den eersten May den Oorlogh tegen Engelandt verkondighde.

Dit veroorsaecte Engelandt geen kleyne ontsteltenis, te meer dewijl daer op de Engelsche goederen, in het Deensche Rijk verseecket wierden, met te meerder reden, om dat de Engelsche al voor heen, zedert hun Haevenschen den, en quaed onthael tot Bergen, hier voor verhaelt; niet alleen de Deensche Scheepen en Koopmanschappen aengehouden, maer oock de Deenen daer op zijnde, gevangen geset hadden, die beneffens de eilendighe Hollandtsche gevangenen, de grootte armoede en kommer moeten uytfaen, daer men oyt gevangens van Oorlogh mede ghequelt heeft.

De Heeren Staeten, om sich te beter ter oorlogh te voorsien, dewijl doch de Vrede niet wilde volgen, verboden de groote en kleyne Visschery voor dat lopende Jaer 1666, als mede door een ander Placcaet, het uyt-loopen van alle Koopvaerdye Scheepen die Raезeylen voerden. Alsoo wierdt oock verboden sich, sonder uytdruckelijck verlov van haer Hoogh Mogende, of de Collegien ter Admiraliteyt, in dienst van eenighe vreemde Potentaten te begeben, en die daer albereeds mochten in zijn, binnen dry maenden weder te rugge ontboden.

Onderdies nam het roven en buyten op malkanderen seer toe, daer al sonderlinge voorvallen onder liepen, met de welke wy ons niet willen beligh houden; uyt Duynkercken liepen oock Fransche Kapers in Zee, die op de Engelschen roofden, gelijk Capiteyn Cornelis Janz. mede tot Rochel dry Engelsche West-Indie Vaerders opracht; en een Guinees Vaerder in Texel opgebracht wierdt, die van sommighe wel op twee tonnen goudts wierdt gheschat; daer teghen wierden weder door Capiteyn Hamilton een deel Fransch vaer-

ders, achter om komende, genomen.

In Grasmaend quam de Hartogh van Beaufort, Fransch Zee-vooght, met dertigh Oorloghs Schepen, 12 Galeyen en tien Branders, nevens ses Staeten Oorloghs Scheepen, onder den Commandeur Jan Gedeonisz. Verburgh en Capiteyn Ooms in het Canael, maeckende in het voor by vaeren van de Engelsche Kusten, de gantsche strant in beroerte, alwaer men eyndelijck tot het lossen van wederzijds gevangenen begot te veritaen, alsoo soo wel de Engelschen als Nederlanders, Zee-volck van nooden hadden.

Op den eersten Juny geraeckte de Lt. Admiraal *de Ruyter*, met de Scheepen van Amsteldam en Rotterdam in Zee, vervoegende sich by de Zeeuwen, die haer voor Gaets hielden. Op den darden zeylde de Lieutenant Admiraal van Meppen uyt, en wierdt des anderen daeghs, van den Vrieschen Lt. Admiraal Tjerck Hiddes, met acht Schepen, alsoock van den Vice Admiraal Coenders gevolght. Hare macht befont als volgt:

1. Wegens't Collegie ter Admiraliteyt van Rotterdam 18 Schepen, versien met 838 stucken, en 4005 mannen.

2. Wegens't Collegie ter Admiraliteyt van Amsterdam 36 Schepen, versien met 1890 stucken, en 9375 mannen.

3. Wegens't Collegie ter Admiraliteyt van't Noorder Quartier 11 Schepen, versien met 674 stucken, en 2999 mannen.

4. Wegens't Collegie ter Admiraliteyt van Zeelandt 15 Schepen, versien met 676 stucken, en 3075 mannen.

5. Wegens't Collegie ter Admiraliteyt van Vrieslandt 11 Schepen, versien met 638 stucken, en 3008 mannen: maeckende te samen een Vloot van 91 Schepen, gemonteert met 4716 stucken Canon, en bemant met 22462 koppen.

De Engelsche Vloot die gereedt was,

Eeee 3 wierdt

Fransche Vloot in het Canael.

De Ruyter in Zee.

Lijste van de Hollandtsche Vloot.

Verbod der Visscherye.

Kaperyen.

wierdt bevonden in dese Schepen te bestaen, zijnde in drie Esquaders verdeelt. In het eerste, voerende de Roode Vlag, waren 23 Oorloghs Schepen, gemon-teert met 1575 stukken, ophebbende 7595 man. Het tweede van de Witte Vlagh, hadt 25 Oorloghs Schepen, met 1322 stukken, en 6438 man. Het derde van de Blaeuwe Vlagh, sterck 23 Oor-loghs Schepen, die op hadden 1540 stukken, en 7174 man, t'samen 81 Sche-pen, 21207 man, 44377 stukken.

Op den sevenden was de Hollandt-sche Vloot op de hooghte van Grave-sande; en op den elfden met de Engelschen aen het werck. Wy sulen van dit gevecht de noodtwendige berichten soo van ons als van de Engelschen moeten bybrengen, om de rechte omstandighe-den van dese heerlijcke overwinninge te verstaen. De Heer *de Ruyter* voor eerst schreef aldus:

Overwin-
ningh van
de *Ruyter*
op de En-
gelschen,
en de ver-
scheyden
berichten
daer van.

MYn Heeren, 't zedert mijnen laetsten van den thierenden deses, wierde het eerst stille, duyrende den geheelen nacht, ende den elfden's morgens kregen wy veranderinge van windt, ende slyve koelte uyt den Zuyt-westen, daeromme vroegh ten Ancker quamen, tusschen Daynkercken ende 't Noordt-Voorlandt, enderen negen uyren wierden onse buyten-Wachten de Engelse Vloote gewaer, geveende eens sulcks met 't ordinaris zeyns te kennen, maeckten ons doen wel degelyck klaer, ende ten thien uyren is van 't Schip van den Collonel van Gent de Focke-mast ende Boegh spriet over boord gevallen, dat derhalven geordonnert hebben de eerste Haven de beste te kiezen; Ten elf uyren sagen wy de Engelse Vloot op ons af-komen, voerende den Generael een ordinaris Brit-tannische Vlagge van de groote, ende een Roode Vlagge van de Voor-stenge, ende by ghelegentheydt zeins, oock wel een derde Brittanische van de Kruys-stenge; hen tweede Opper-hoofst een Witte Vlagge, maer wel drie Vice-Admiraeln, ende Schou-ten by Nachten met Roode, Witte ende

Blaeuwe Vlaggens, gesamentlyck sterck 't sevenigh Zeylen, kleyn ende groot, die wy ten Ancker leggende bleven verwach-ten, want gheen van ons allen die konden lichten door de harde windt ende holle Zee, soo dat wy eerst alle de Kabels kapten doen sy dichtre by ons waren, verliefende daer mede yder een Ancker, ende ander-half, ende sommige twee Touwen, ende 't was goelijck midd'gh doen wy met den anderen in 't gevecht geraeckten.

Het welke begonnen wiert met het Es-quadre van de Admiralen Tromp ende Mep-pelen, zijnde maer een weynig voor uyt aen back-boort van mijn; hebbende de Engelse de loef tot hare advantage, ende wy de harde windt, daer mede wy onse onderite Laegh beter konden gebruycken, als sy, ende na dat wy wel drie uyren dus hadden ghevocht, ende malkanderen allints gheprobeert ende over weder-zijds beschadight aen Schepen, Masten ende Zeylen, hebben het de Engelse Noordt over ghewendt, in 't welke den Vice-Admirael van de witte Vlagge, met nocht twee a drie andere Sche-pen van het gros wierden afghesnedden, want sy soo beschadight waeren dat sy niet kon-den volgen; die doen door de Kapiteynen van der Zaen, Hendrick Adriaensz., Jan van Amstel ende andere wierden vervolghten-der verovt, sonder daer van meerder particu-lariteyten te weten, maer sagh het Schip van den Admirael Tromp doen t'eenemael masteloos leggen, alsoo hem een van onse Schepen was aen boord gheweest, ende bemerkte uyt het wacyen van een Vlagge van een ander Schip, dat hy daer op was overgegeen, ende van gelijcken dat een van myne secunden, Kapiteyn Ortho Treslong, op de welke de Heeren Prince Monaco, ende Comte de Guiche, met haere Dome-slijcque waren, in den brandt geraeckte, veroorsaecte door eenige proppen, heb-bende verstaen dat de ghemelde Heeren ter naeuwer noot voor 't springen, haer van het Schip hadden gefalveert aen boort van mijn Swager van Gelder, van waer sy den twaelfden's morgens by my zijn over gekomen.

Den vyandt het dus om de Noordt ghe-went hebbende, geraeckten de Admirael Evertsz. en de Vries, mede dapper aen de man;

man ; ondertuffchen dat wy befigh waeren om onfe Schepen wat te repareren , ende wenden doen de Engelsche nae , die boven eenige onfer Schepen zijnde , quam den Admiraal Generael met eenighe van fijn Schepen ende Hooft-Officieren ten Ancker , prefumeerde om fijn gros te vergaderen , en de lecken te ftoppen , maer ons fiende aankomen , hackten haer Kabels , en quamen weder braef aen , ende wierden na vermogen ontfangen , ende in defe Tocht fneeden wy haer af de Schout by Nacht van de witte Vlagge , die ick mijn Brander eerft aen Boordt hiede , maer met 't uytvoeren van Riemen ende handt-fpaecken , gheraecten fy hem quit , ghelijck oock noch een tweede van Zeelandt , ende uyt de groote vreesfe fprongender wel twee hondert buyten boordt , en met de leste fchoot dien hy dede , bleef den Admiraal Evertsz , nae het Schip van de ghemeene Schout by Nacht genaemt Johan Harman , die daer na noch is gefoncken , fonder te weten wat volck gefalveert is ; het Schip was genaemt de Injurie , gemonteert met vier en vijftigh metale , ende twintigh yfere flucken , ende bemant met vier hondert Man ; 's avonds omtrent thien uyren eyndighde dit gevecht , ende 's nachts waren wy in onfe Vloot befigh met lecken te ftoppen , Cardoeten te vullen , ende fplitfen ende te knoopen ; den twaelfden dito 's morgens vroegh , hadden de Engelsche wederom de loef , ende quaemen af om ons te attacqueren , ende wierde aen weder-zyden feer furieus ghevochten , ende naer dat wy tweemaal malkanderen ghepasseert waeren , vervielen in de derde Tocht den Admiraal Tromp , Vice-Admiraal vander Hulft met eenighe andere Schepen van hun Esquadre , onder 't gros van de vyandt , alwaer feer vinnigh gevochten wierde , om generalijck in den vyandt te breken , ende dese vrienden te affifteren , welck geffectueert wierde .

Doch niet foo , of onfe Schepen hadden albereyts groote schade geleden , ende den Kapiteyn Pieter Salomonfz door een Engelsche Brander ghespronghen , maer veel volck gefalveert , ende de Vice-Admiraal vander Hulft , ende Kapiteyn de Haen , hebben moeten op douwen na de eerfte

Haven ; voorts paffeerden den vyandt ende wy malkanderen noch twee reyfen ; ende in 't laefte wierde mijn groote flenge met de Vlagge ende Wimpel af-getchooten , ende in den achter-middagh begaf figh den vyandt op de vlucht , ghelijck fy den geheelen nacht continueerden , nemende haer coers na de Riviere van Londen . Dan den derthienden dito 's naermiddaeghs , bequaemen fy een vers fecoers van twintigh Zeylen , dogh maer drie a vier groote Schepen , daer onder de reft lichte Fregatten , wenden doen weder te gens ons aen , dogh den nacht fcheyde ons , ende den Admiraal van de witte Vlagge is aen de gronde geraeckt , ende door ons verbrandt , ende den Admiraal Atcue met fijn volck in onfe Schepen geberght . Dese morgen hebbe ick alle onfe Kapiteynen aen boordt ghehad , ende geresolveert onfe Victorie te vervolghen , daer toe ick verhoop dat Godt fijnen zegen verleenen wil . Het generael ghetal van ons verlies in Schepen ende volck en kan ick noch niet weten , veel weynigher die van den vyandt , maer doen wy haer gisteren na-jaeghden , konden wy niet meer als negen en dertigh a veertigh Schepen tellen , voor 't aengekomen fecoers .

Waer mede

Ho. Mog. Heeren per Actum in 't Schip de feven Provincien , zyylende ontrent acht mijlen be-oosten 't Voorlandt , den veerthienden Juny seftien hondert ses en selligh , 's morgens .

Geteeckent

M. ADR. de RUYTER.

Korts daer na schreef hy

Hoogh Mog. Heeren.

MYn Heeren , huyden morgen heb ick naer gelegentheydt des tijds gheschreven onfe rescontres en weder-vaeren in de Bataille met d'Engelsche Vloote , sedert den elfden deser gehouden , ende dat wy doen weder hadden geresolveert , onaengeffen haer nieuw aengekomene affistentie van twintigh Zeylen , haer wederom aen te taften : Waer mede wy oock den selyen morgen ontrent half negen hebben

be-

begonnen , de windt Zuydt-west , en wy de loef van den vyant hebbende , ende daer is aen beyde zyden seer hevigh en lange gevochten , met een twijfelachtighe uytkomst : Driemael hebben de Vlooten malkanderen heen en weer gepasseert , ende de laegen gegeven , 't welck oock noch langer soude hebben konnen duyren , resolveerden derhalven haer van achteren in te vallen , ende hier mede wierden sy van malkanderen verstrooyt , ende seer confuys op de vlucht gebracht , ende wy vervolgen haer nu weder ghelijck te voeren , op hoope noch van de masteloosen en stengeloose , dieder veele zijn , te onderscheppen ende te veroveren : Gelijcker al drie ofte vier veroveret zijn , daer onder de Bul van Amsterdam , daer voor Godt Almachtigh gedanckt zy . Met meerder particulariteyten sal ick U Ho. Mog. voor tegenwoordigh niet op houden .

Waer mede

Ho. Mog. Heeren , &c.

Actum in 's Landts Schip de seven Provincien , najagende de vluchtende Engelsche Vloote , West en Westten Noorden van de Maze , naer gissinge ter halver Zee , den veertienden Juny sestiën hondert ses en sestig , tegen den avondt .
Geteekent

MICHIEL ADR. de RUYTER.

P. S. Ontstaet een groote mist , vreesde dat in faveur van de vluchtelingen sal wesen , ende wy moeten met voorichtigheydt de Bancken myden , die verre 't Zee van 't Voorlandt leggen , ende waer op gisteren d'Engelsche zijn vast gheweest , en onse Schepen maer twee en twintigh voet water hebben gevonden ; Waer op oock den Engelschen Admiraal is vast geweest . Ses Schepen zijn heden vast genomen , buyten die in de grondt zijn geraect . Wy sullen noodsaeckelijck op de geordonneerde rendezous moeten in vallen , want wy seer beschadicht zijn aen Masten en Stengen , Zeyl en Treyl , en souden her ten aensien van Buskruyt en scherp , geen dagh langer hebben konnen uythouden . 't Geefst my wonder dat ick soo veel Schepen van de Vlagge misse , daer nochtans niet een genomen is , maer

wel gesoncken ende verbrandt , tot vier in getal ; Als Tresslongh , Pieter Salomon'sz. Uytenthout van Amsterdam , en Simon Block van Zeelandt .

De Engelschen hebben daer aldus van geschreven .

Engelsch
verhael.

Dat sy den eersten dagh door het hard weer hare onderste lage niet konden gebruycken , die anders het grootste gewest maect , hebbende de loef van haer gehadt , daer de Hollanders alle hare lagen konden gebruycken . Het gevecht duurde den gantschen dagh met groote hevighet , en de Swifture , de Sevenwolden , en den Getrouwen George , by de Hollanders van d'Engelsche Vloot afgesneden zijnde , wierden door de selfde genomen , en ten 10 uuren 's nachts scheidten sy van malkander . 's Anderdaeghs 's morgens sochten sy de Hollanders weder tot vechten te brengen , en hebben haer wel dapper angetast , of schoon hen seven goede Schepen ontbracken , die onbequaem gemaect uyt de Vloot vertrocken waren . Ontrent de middagh sloegen sy dwars door de Hollandtische Vloot , en hebben een van hare Schouts by Nacht door een Engelschen Brander verbrandt ; een andere Brander had oock een van de Hollandtische Vice-Admiralen aen boordt gelegd , maer raecte daer weder af . Na de middagh hadden sy 't West-waert gewendt , bragten hare Vloot 'samen , en vele van hare Schepen onbequaem gemaect in hare Masten , Zeylen , en Want , weken naer Engelandt , waer door haer Generael , niet meer als 28 bequame Schepen by sich hebbende , daer hy van de Vyanden met 66 Zeylen gevolgt wierdt , het oorbaer dacht mede naer huys te keeren . In de nacht was het Kalmte , daer na schickte hy de swackste Schepen om door de kloekste beschermt te worden . De Hollanders vervolghden haer hardt , wanneer sy west ten noorden de Vloot van Prins Robbert

Robbert ontdekten. Ten 5 uren raecte de Royael Prins vast op een Sandt, niet wel te vermijden, en 't gety belette haer het selve te helpen, waer door het in der Duytschen handen verviel. Den 4's morgens waren de Hollanders haer uit het gesicht; maer na haer toefsettende, quamen sy ontrent 8 uren by malkander, en sloegen de Engelsche dwars door de Duytschen heen. De Prins wierd omcingelt, en de Branders wierden wederzijds uytgefonden met schaden van de Vyandt. Sijne Hoogheyt de vijfde maal wendende raecte met 8 of 10 Fregatten boven windt van des Vyandts boordt, en meenende tegen haer aen te gaen, vielen sijn spriet en groote mast over boort, daer op sich na de Prins toe keerende, hadden de Vyanden soo veel zeyl gemaect als sy konden, en zeylden voor de windt af na Vliissingen, van 84, tot 40 Schepen gebracht zijnde. Hadden door ongeluckige schooten sijne Hoogheys en Generaels Schepen niet onbequaem gemaect geweest, sy souden een totale Victorie over hare Vyanden verkregen hebben, die in Schepen en Volck veel meer schade als de Engelsche gheleden hadden, of schoon men haer verlies noch niet recht kon weten.

Maer de Heeren Staeten sich aen de rechte waerheydt der saecke en omstandigheyt laetende gelegen zijn, hebben naer een naukeurigh onderzoek van dit gevecht, een geheel ander bericht uytgegeven, 't welck men by Aytzema en elders kan lesen; waer in ons staet aen te mercken dat de Heer Admiraal *de Ruyter* in sulcker voegen zijn Schepen wist te rangeren en in ordere te houden, dat de Engelsche noyt middel konden vinden, om ergens in te breecken, of de Vloot van een te scheuren. De Lt. Admiraal Tromp, heeft sich oock wonderlijck dapper gedraeghen, begevende sich van Schip op Schip; en foodanigh

in de hitte, dat hy eens van 280 man maer zijner veertigen daer af quam, soeckende op alderhande manieren zijns Vaeders doot te wrecken. Van de Engelschen heeftmen oock groote proeven van dapperheyt gesien, de Ridder en Vice Admiraal Barclay op hebbende 40 dooden en sich tot overgeven gedwongen siende, wilde noch twee of dry van zijn Vyanden, onder de voet werpen, en dewijl hy geen quartier begeerde, wierd in de keel geschooten, en liep soo naer de hut, daermen hem doot in zijn bloedt op de tafel vandt leggen. Zijn Lichaem wierdt in den Haege gebracht, ten Huysen van den Doctor en Apotteecker Ruys, die het balsemde en bewaerde, tot dat het eyndelijck van den Staet, den Koninck toegesonden wierdt, die daer over met schrijven danckbaerheyt heeft betoont; Hy was maer 2 Maenden met de Lady Hide, Vrouwsuster van den Hartogh van Jorck; soo men wil, getrouwt geweest, en huwde nu aen de eeuwige roem van een dapper Man.

Wanneer Capiteyn daer nae Vice-Admiraal Sweers, op het veroverde Schip van Aiscue quam, gaf hem die de handt, en de sleutel van zijn Silverferries, onder betoeningen van eerbiedigheyt, als een overwonnen mocht passien. 500 Engelschen van 620 sijn van dit Schip, op de Nederlandtsche Schepen geberght, maer het Schip selve is verbrandt, voerende 92 stucken; de onderste laege van 36 en acht van 48 pondt; en zijnde van stoffe soo vast als eenigh onder de Vloot, oock het selfde waer op de Koninck, op sijn herstellinge van Hollandt naer Engelandt over voer.

Cornelis Evertsz, is mede als een braef oorloghs man in dit gevecht gesnevelt, als mede de braeve Abraham vander Hulst, door een Musquet kogel in de flincker borst, en zijn Man-

Dapper-
heyt van
Tromp

By son-
derheden!

Groote
ordere van
den Heer
de Ruyter.

Ffff haftigh

haftigh hart getroffen. Een Constapel fiende achter uyt om te sien waer den vyandt was, wierdt net het Hooft afgeschooten, en met eenen buyten boort gefet, het selfde dede een soon zijn vader, die nevens hem te pletteren geschooten was, een ander door splinters den rugge half wegh geschooten, wilde naer boven om wraeck te nemen, maer wierdt onderwegen midden door geschooten, en stierf soo wraeckgierigh. Christopher Minghs, zijnde door de strot geschooten, stond noch welen half uur op de Compagne, houdende den keel met de vinger toe, om het bloet te stoppen, tot dat hy een tweede schoot door den hals kreegh, en doot ter neder viel.

De Engelsche Admirael Aiscue zijnde in den Haege en in de Casteleynne, door den Vaendrich van de Marine, Elfevier, gebracht, konde noyt gelooven dat de overwinningh aen onse sijde was, noch bedencken, dat Prins Robbert en Monck hem souden hebben konnen verlaeten, maer als hy van daer naer Loevesteyn gebracht wierdt, kreegh hy beter bericht; als hoorende aldaer uyt de nabuerighe Steden, het geschut ter overwinninge lossen. Hy schreef van daer aen den Koninck desen brief.

Aen den KONINGH.

S In Majestejt sal buyten twijffel verstaen hebben, hoe wy den 10 deser met de Hollantse Vloot in gevecht zijn gekomen, tusschen Duynkercken en 't Noort-Voorlant, leggende den Vyant ten Ancker, welke sy op onse aenkomst, kapten: Wy zijn tot 2 a 3 malen haer geluckelyck aengewallen, maer onse Vloot, veel minder in getal, was niet formidabel tegens hun magt, en bespeurde al in den eersten, een groote schrick onder onse Natie, daerom wy wel begeert hadden, dat sijn Majestejts Neef, met een goet Esquadre Schepen, niet nae de West ware verrocken ge-

weest: Dien dagh zijn vele van onse Schepen beschadicht, als oock dat van Duc de Albemarle, en ettelijcke Hollanders wieden, of door haer eygen Bos-kruyt, of onse Branders aengesteken: Den volgenden dag vogten met een vernieude couragie, dan den derden dagh hadden wy 't ongeluck, dat aen de gront geraeckten, en nauwlijcks los geraeckt zijnde, wierden wy, met eenige van onse Vlag, by de Vyanden omcingelt, die oock 2 Brantschepen by der hant hadden, soo dat, grootelijcks tot ons leetwesen, wy 't ongeluck hebben getroffen, ons te moeten overgeven, na dat over de 150 dooden wierden getelt; en zijn hier in Persoon, anders gesont, ghevangen gebraght. In 't Schip van de Schout by Nacht van de Hollanders overgeset zijnde, hebben naderhant verstaen, dat sijn Majestejts Schip, ons toe vertrouwt, ware in brant gestooken: Mijnen Vice-Admirael is mede overovert, en den Lord Barclay doot; hoe 't verder is afgeloopen; kan men niet adviseren, alsoo 't bysondere voor mijn gescreteert wert, in 't gemeen wert geseght, dat wel 36 so genomen, verbrant als gesoucken zijn, en de Hollanders niet min als 4000 ghevangens bekomen hebben, dat Godt verhoede. Gelieft ons ongerual niet te seer te beklagen, maer versoecke dat onse Familie wil outsernen.

Uyt mijn gevangenisse op Loevesteyn, den 20 Juny 1666.

G. AISCUE.

P. S. Mijn is van de Officiers der Hollandse Vloot, als oock van de hooge Regeeringe, alle beleeft onthael gedaen. Tot Rotterdam komende, ben verwondert geweeft, dat noch soo veel duysende mannen sagh, daer soo een machtige Scheeps-vloot bemant was.

Seeckerlijck, gelijk wel reden was, is dese overwinninghe met plechtelijcke dancksegginghen en vreughe vieren, heerlijck door het gantche Landt, groot gemaect, de uyt schrijvinghe luyde aldus:

Nade-

Uytschrij-
vingh van
een dank-
en vier-
dagh.

NAdemael het God de Heer almachtig
uyt sijne oncyndelijke genaede en
barmhertigheyt belijft heeft, desen
Staet te zegenen en te kroonen met Victorie
tegens de Engelse Vloot, oock te verbree-
ken haer voornemen, en de selve met groot
verlies te rugge te laeten keeren, sulcks dat
wy schuldigh souden zijn aen de uyterste
ondanckbaerheyt tegens sijne Goddelijke
Majesteit, indien wy hem daer over niet en
gaevens de alderhoogste lof, prijs, ende
danck: Soo hebben wy met, en benevens
de andere Provincien, ter Vergaederinge
van de Heeren Staeten Generael, hoogh
noodigh geoordeelt, uyt te schrijven een
algemeen Danck-en-Bede-dagh over alle de
Geuniceerde Provincien, geassocieerde Lan-
tschappen, Steeden en Leeden van dien,
die wesen sal woensdagh naestkomende 8
daegen, wesende den 30 Juny 1666, om-
me ten selven daeghe Godt de Heere met
een nedrigh ghemocht, in alle Kercken te
danken, loven en te prijzen, over de voor-
schreve verkregene Victorie, en daer bene-
vens vierighlijck, en met een diepe en hert-
grondige vernederinge te smeecken en te
bidden, dat sijn Goddelijke Majesteit sijne
gunste over desen Staet verders genaedelijck
gelieve te continueeren, en de Waepenen
van desen Staet vorders soodaenigh te zee-
genen, dat daer door de Neeringhen ende
Hanteeringen wederom moogen floreren:
Mitsgaeders met een Goddelijke, eerlijcke,
en gewenste Vrede te begenaedigen, tot
grootmaeckinge en verbreydinge van sijnen
Alderheyghsten Naem, tot vast stellinghe
van de waere Christelijke Gereformeerde
Religie, als mede van 't Welvaren van ons
lieve Vaderlandt, &c.

De gantsche Christen Werelt daver-
de over dese overwinningh, en erken-
de dat desen braeven Zeeman, als de
hersteller van des Vaderlandts gesagh,
en die geene die de vyanden hadt ghe-
leert overwinnelijck te zijn, zedert dat
sy de ydelheyt genomen hadden van
de Hollandse oude en beproefde dap-
perheyt ver onder de hunne te stellen.
In Deenmarcke branden de Zee Capi-

teynen van de Kroon tot vijf malen hun
Gescht, rontsom los, en de Konin-
gin toonde haer genoeghen, in een tref-
teijcke maeltijt. Tot Regensburgh
vuyde de Resident Haemel Bruynincks,
en gaf een treffelijck mael onder schoo-
ne Vreughde-vyeren. Tot Parijs den-
den de Hollandtische Bedienaers het
selde, en lieten den wijn loopen. Maer
tot Brussel sou het by nae slecht daer
mede af ghecloopen hebben, daer het
Canaille begoft te roepen, *Leve de Kon-
inck van Spangien, en die van Engelandt*,
en het huys der Gefanten aen te
packen, maer wierden haest ghestilt.
De Engelsche mosten oock tot Stock-
holm het ongenoegen hebben, van den
Heer Gefant Ysbrant te sien Zegevuy-
ren, en om te toonen dat sy noch niet
gheheel den moet verlooren gaevens,
lieten sy oock eenighe vuyr-pijlen op
vliegen, echter moiten sy daer na hun
nederlaegh bekennen, bereeckende
selve hun gevangens endooden tot op
4000 man, soo sommige willen, waer
tegen de Nederlanders niet boven de
400. dooden hadden. De Graeve de
Guiche was een weynigh door een
splinter in sijn schouder gequetst.

De Koninck toonde sich oock door
dit verlies seer t'ovreden. Hy heb-
bende de in gekomen Vloot, en den
slechten stant van de selve gesien, keer-
de by nacht weder stillekens nae Lon-
den; waer omtrent niemant, tot op ses
mijlen, jae oock niet van boort mocht
komen, van al de vlootelinghen. De
Hartogh van Jorck blies niet als weder
wraeck, maer beter klemde dat de Bur-
gers van Londen tien tonnen goudts,
(niet tegenstaende de swaere sterfte als
toen over Engelandt gaende, en de ne-
ringloosheyt) om den oorlogh voort te
setten, aenboden, hoewel het beter wa-
re geweest soo veel om de vrede te heb-
ben gedaen; doch dese oorloghsucht,
is hen genoegh uygepeepert, en hadden

Algemeen-
ne vreugt
over dese
overwin-
ninge.

fy wat tonnen goudts over, die zijn hen daer nae niet qualijck te pas gekomen, als wy noch verhoopen te sien, eer wy fcheyden.

Franschen op St. Christoffel verbranden de Engelsche goederen.

Op de Eylar den St. Christopher ende Barbados saegen de Franschen de Engelschen oock een voordeel af, en verbranden wel het dardendeel der Engelsche Packhuysen en Molens. De Engelsche sterck 600. Man, onder den Gouverneur de Ridder Vanis, door den schierlijcken overval der Franschen op de vlucht gedreven zijnde, hervatten eyndelijck weder den moet (hebbende sich met die van Milleton vervoeght) en greepen de Franschen aen, maer wierden voor de tweedemaal op de vlucht gedreven, 't welck oorfaeck was, dat de rest van hun Spijckers en Packhuysen geplondert, verbrant en bedorven wierden. Eyndelijck zijn fy door een darde gevecht gedwongen geworden, het geheele Eylandt te verlaten, laetende hun Overste en 1500 Inwoonders sitten.

Engelschen uyt het Eylandt geslagen.

Ondertusschen boden de Sweetsche Gefanten soo tot Londen als in 's Gravenhaeghe de bemiddeling van die Kroon, omtrent desen Oorlogh aen, maer wierden in Engelandt bedanckt, doch in den Haeghe bedanckt en aengenomen. Soodanigh was oock de danckseggingh van den Koninck van Engelandt, over de beleeftheyt van de Heeren Staeten Generael, die hem het lichaem van den Ridder Barkley wilden toefenden, en hem daer over desen Brief schreven.

Brief van den Staet wegen het lichaem van Barclay aen den Koninck.

S I R E, *Wy hebben altijd geloofst, dat de diensstigheden der beleeftheyt, niet ondraegelijck zijn met de plichten van den Oorlogh, en dat desen niet behoort te beletten de dencht te erkennen, waer men die oock ontmoet: Derhalven hebben wy hier af wel een proeve willen geven, in 't gene wy gedaen hebben met 't lichaem van*

den overleden Ridder Barclay, in sijn leven Vice-Admiraal van de Witte Vlagh, van uwe Vloot, hy heeftse gegeven van sijn dapperheyt, en van sijn moed, in 't laetste gevecht, soo langh hy leefde, en wy hebben sijn dencht na sijn doot, wel willen eeren; ten dien eynde hebben wy sijn lichaem doen Balsemen, op dat sijn Bloedt verwanzen, en die sijn gebeugenis beminnen, daer af mogen disponeren, na sy het tot haeren troost raedtsaem sullen oordeelen: En ondertusschen hebben wy 't doen setten in een der Kapellen van de groote Kerck deser Plaetse, in eenen staet, sijn Geboorte, sijn Bedieningh, en sijn verdienste waardigh: Uwe Majesteyt sal, soo 't haer belieft, ordonneren, 't geense begeert datmer mede doe, en indiense goet vindt dat men 't lichaem in Engelandt overvoere, sal 't haer geheven een Paspoort herwaerts te schicken, tot sekerbeydt, soo gaende als weder komende, van 't Advijts-facht of Galjoot, dat wy daer toe sullen gebruycken, op dat 't in sijn Reys, door de Schepen van uwe Majesteyt of der bysondere Reeders niet werde verbindert: Ten waere sy liever hadt, men 't lichaem woorts dede begraven, ter plaetse alwaer het tegenwoordig sich bevint, waer toe wy ordre sullen geven, soo haest wy sullen weten uwe meeningh, tot welke wy altijd sullen hebben al de vdegblickheyt, die men in desen jegenwoordigen toestand der saken, wettelijck van ons kan begeeren, en verwachtende de Antwoort, welke het Ubelieven sal op desen Brief te geven: Bevelende S I R E, den persoon van uwe Majesteyt, in de heylige en waerde bescherming van den Almachtigen Godt.

Sijn Majesteyt fant van den 4 Augusti ouden stijl aen haer Hoog Mog. daer op desen antwoort.

Ho. Mog. Heeren, seer lieve Vrienden:

W Y hebben uyt u schrijven, gedateert den 10 July, en aen ons door den Trompetter overgebracht, gesien het

Antwoort des Koninckes

eerlijcke en loffelijcke exempel uwer beleeft-
 heyt, bewezen aen't lichaem van Willem
 Barclay, Ridder, die ten dienste van ons,
 en van sijn Vaderland dapperlijck strijden-
 de, is komen te overlijden, en na sijn doot,
 door't lot des Oorloghs, in u gewelt verval-
 len; welcke vrientſchap, als ſpruytende al-
 leen uyt uwe genereusheyt, erkennen wy,
 dat ons ſeer aengenaem is, en indien oock
 diergelijcke voorval mochte konnen te ghe-
 ſchieden, ſullen wy niet na laten, van onſe
 zijde, 't ſelve wederom te vergelden, maer
 ſelſfs te overtreffen, en in geen deele nae-
 laetigh bevonden worden, daer de deught
 met eeren te beloonen, ofte goedertieren-
 heyt ſijner vyanden (ſoo veel de gelegent-
 heyt des Oorloghs ſal toelaten) te bewijzen
 is. Alſoo dan ſijne Verwanten en Vrien-
 den, den verſtorvenen, gaerne by ſijne
 Voor-ouders, in ſijnes Vaders Graf begraven
 ſoude ſien, ſoo hebben wy haer verſoek
 gaerne willen conſentieren, en de vrientſ-
 ſchap, ons van u aengeboden, oock in dank
 aennemen willen: En op dat 'et Vaertuyg,
 waer mede ghy 't lichaem ſulz gelieven te
 laeten overvoeren, van onſe Onderdae-
 nen onbeſchaedicht ſoude mogen gaen en
 komen, ſoo hebben wy daer toe een be-
 hoorlijck Paſpoort verwaerdighen laeten,
 en by deſe ingheſlooten, u toefenden wil-
 len: Voorts ſoo verſeekeren wy u, van
 herten, dat 'et *geluckigh ſucces van onſe
 Wapenen, dat wy onder Godts zegen heb-
 ben verkregen, aen ons gemoedt, niet de
 minſte hooghmoedigheyt heeft aangebracht,
 dat wy daer door ſouden vergeten de over-
 groote ſchaden, die aen de Proteſtante Re-
 ligie, door deſen Oorlogh, worden by ghe-
 bracht, en hoe veel goeds dat de vyanden
 van de ſelve Religie, haer uyt onſe ver-
 ſchillen belooven, ſoo dat wy gereedt zijn,
 de hant aen't werck te ſlaen, onſe ſoodani-
 ge wonden te verſachten, jae te geneſen,
 ſoo haest ons om ſulcken heyligen werck te

aenvaerden, beoorlijcke en eerlijcke Con-
 dition ſullen daer toe noodigen. Gegeven in
 onſen Paleys Witbal, den 4 Auguſti 1666.

U goede Vriend,

CAROLUS REX.

Getekent

Guilhelmus Morice.

Ondertuffchen gheraecte 's Lands
 Vloot in Zeelandt weder in ordere, op
 de welcke, behalven het ordinaere
 bootsvolck noch eenige duyſenden ſolda-
 daeten in ſtilte wierden geleght. Eyn-
 delijck liep de ſelve ſterck ſes en tſeven-
 tigh Schepen van Oorloge, ſeftien Bran-
 ders en twaelf Galioots, behalven de
 Fluyten en Voorraedt Schepen, uyt de
 Wielingen op den drie, vier en vijfden
 July in Zee; de Rendevous, om de
 Schepen van de Heeren Tromp, Sweers
 en eenighe anderen uyt de Maefe en
 Texel, daer by te komen, te verwacht-
 ten, was voor Ooſtende, of het Noor-
 der Voorland beſtelt. Men had wel ge-
 meent met dit ingheſcheepte Krijghs-
 volck, hier of daer te landen, maer al-
 ſoo de Engeliſchen te wel op hun hoede
 waeren, quam daer niet van, invoegen
 het daer toe ingeſcheepte Krijghsvolck,
 met de Fluyten en andere Schepen we-
 der naer Zeelandt gevoert wiert, te meer
 dewijl ſy het beloofde onderſtandt der
 Franſchen uyt Bologne niet vernae-
 men.

's Lands
 Vloot onder
 der de
 Heer de
 Ruyter in
 Zee.

De Vloot ondertuffchen vervorderde
 haer aentocht; beſtaende uyt 78 Schee-
 pen van Oorlogh, in drie Eſquaders
 verdeelt, met 9 Advijs-jachten.

Jan Evertz, tot noch toe, uyt 's Lands
 dienſt gehouden, is eyndelijck op ſijn
 verſoek, en aanbiedingh, van, met ſijn
 voor- en naarſaeten, op het bedde van
 eer, voor het Vaderlandt te willen ſter-
 ven, wedër in de plaets van den Admi-
 rael Cornelis Evertz, aengenomen, na
 dat de ſelve eerlijck en loffelijck, gelijk
 hy verdiende, tot Middelburg begraven
 was.

Ian E-
 vertz. we-
 der aenge-
 nommen.

* Verſtaet hier mede de Zec-ſlagh, die
 volgen ſal.

De Engelschen van het uytloopen der Nederlanderen bericht gekregen hebbende, begaeven sich met al hun Zee-macht uyt het Canael en Duyns, naer Gunfleetsbay, en Nortbay, als mede by den Teems, en nu by een vergadert zijnde, liepen den 2. Augusti uyt Gunfleet, en setten sich voor Oxfordness; maer wierden des anderen daghs door een harde storm beloopt. De Fregat Jarnsay wierdt door den Donder byna in stukken geslagen, een Brander vernielt, en meer andere onghelucken maecten dat het volck aen het morren quam. Sy wierden cyndelijck de Nederlandtsche Vloot, noord noord oost van hen, gewaar, zijnde in dry Esquaders verdeelt; de windt koelde taemelijck uyt den noord noord oosten, maer eer de Vlooten aen malkander quamen, liep de selve noord ten westen.

De Nederlanders quamen in een halve maen naerder, en gheraecten tien tien ueren aen het gevecht; en eertwee ueren verliepen, tot een volkomen treffen. Jan Evertsz. en Tjerck Hiddes die Zeeusch, en dese Vriesche Admiralen taften de Engelsche Witte Vlagge aen, die het Fregat, naer de Engelsche wijze, voor aensand; seer dapperlijck wierd daer gestreden, maer dese twee Oversten en Koenders, wierden alle dry ongeluckighlijck ter nederzhevelt, waer door de Zeeusche en Vriesche Scheepen, ten een uur des naermiddaghs waer naer het oosten afdeynsden. Toen geraeckte *de Ruyter*, met de Rode Vlagge van de Engelschen in het gevecht, daer het al vry heet van de rooster ging; een Engelsche Brander verbrande vrugteloos, en de teghenstandt diese by *de Ruyter* en de sijne ontmoetten, was soodanigh, dat veel van de kloeckste Engelsche Scheepen afhielden, en onder andere de Royal Catharijn, en de St. George; de Rupert, een Konincks Schip, most krenge, en geraeckte uyt

het gedrangh. Robbert Holmes, die het werck in Guinea hadt aengevangen, nu mede met *de Ruyter* doende, wierp het mede over staegh, en most krenge, alsoo beyde sijn stenghen afgheschooten waeren.

Tromp ondertusschen was mede op de Blauwe Vlagge, onder Jeremias Smith, aengevallen, dese werpt het over staegh, vlucht, en al vluchtende treckt den Heer Tromp nae sich in het vervolgh, en alsoo van het behoorlijck onderstandt van den Heer *de Ruyter* af, drijvende soo met hem naer de Engelsche Kuit toe, onder het welcke het Schip de Resolutie, een van de voornaemste Engelsche Scheepen, door een Brander van Tromp in de brand wierdt gebracht; maer het volck wierd daer af gebergh. Tromp den geheelen nacht de Engelschen vervolght hebbende, socht hen des morgens weder aen te taften, maer sy, hebbende de loef van hem, hielden het by de wind en lieten hem naerloopen, wanneer hem de tijdingh door een Franfchman gebracht wierdt, dat de Nederlandtsche Vloot sich naer de Wielingen had geretireert. Men wil gelooven, dat dit vluchten van de Blauwe Vlagge, een Stratagema en Krijghs-list van de Engelschen zy gheweet, om Tromp, die veel de voornaemste Scheepen der Vloot onder sich hadde, daer door *de Ruyter* te onttrecken, die ondertusschen met de gantsche macht der Engelschen op den hals bleef leggen, zijnde het Esquadre van Jan Evertsz., als geseght is, oostelijck aengewend, en Tromp de vluchtende Engelschen achter aen; hy schoot wel eenighe schooten om hem tot standt te brengen, maer om niet; weerde sich echter soodanigh, dat de Royale Charles krenge most, en weder gereddert aankomende, al sijn rondthout boven afgheschooten wierdt. Maer ondertusschen liet *de Ruyter*, in dese verlegghent

De Blauwe Vlagge der Engelschen vlucht.

Verlegghent en dapperheyt van *de Ruyter*.

Schaede door storm onder de Engelschen.

Tweede gevecht tusschen de Engelschen en Nederlanders.

heyt zijnde, mede niet na, sijn bekomft te krijgen, en aen sijn staende en loopende wandt, rondhout en anders, soodanigh beschaedicht te worden, dat hy geen beter sagh (naer dat hy alles ghesdaen hadt, dat in sulck een standt van saecken doenlijck was, tot verwondering van sijn vyanden selve) de loopende of afdeyfende (want de flappe wint liet niet veel loopens toe) met kleyn zeyl, op hoop van noch bystant te krijgen, te volgen, dat de Engelschen, mede flauw leggende, met goede ooghen mosten aen sien. Wy sullten om niemant te verkorten, hier de berichten van een yeder der rechtkundige byvoegen.

Brief van de Ruyter de slagh tangaende.

IN gevolge van mijn jonghste schrijvens van den 4. deser voor de middagh, geraeckten wy noch dien middagh ten elf uuren (de wint noordelyck) met den Vyand in 't gevecht, dat begonnen wiert door d'Avantgarde by den Lt. Admiraal Jan Evertse tegens die van 's vyants witte Vlag, ende vervolgens ons hoof-gedeelte, tegen 't hoof-Esquadre van den Vyand met de roo Vlagh, maer tot mijne en veeler verwonderinge, bleef den L. Admiraal Tromp en desselfs geheel Esquadre, met opgegyde Zeylen soo verre achter 't mijne leggen, als de Avantgarde te voorlyck avanceerde, soo dat de vyant daer tusschen beyden in brack, ende ick hem Admiraal Tromp op sijn rangh in egeen actie hebbe gesien, als alleen tegen den avondt, een weynigh met eenige vyandtlycke Scheepen van 't Esquadre van de Blauwe Vlagh: Ondertusschen wiert seer obstinaet by mijn Esquadre en Schip gevochten, hebbende te gelijk op zy den Generael Soverain, Nazabyen verscheyde andere vyantlycke capitale Scheepen meer, doch ontfongen haer in diervoegen, datse ons onse posten lieten behouden, en na een gevecht van uren, voor een tijt verlieten, gaende den Generael Monck van sijn eerste Schip op een tweede over, gelijk wy door

't transport der Vlaggen sagen, en ons ook mondelyck is gerapporteert, daer mede wy gelegentheydt kregen om een weynigh azem te scheppen, en besich zijnde ons wat te redden, sagen wy de voorz. onse Avantgarde hoe langer hoe lichter voor de windt afhouden, met Brant-zeylen daer by, en Blindens voor de Boeg, en niet tegensstaende verscheyden schooten na haer liet doen, konden zy tot geen standt houden werden ghebracht; 't Welck by den Engelse Generael, en sijn Esquadre geremarqueert zijnde, quamen sy weder sterck op my, ende eenige weynige van mijne byhebbende Scheepen toe, en die stonden een hevighen storm met my deur, op hoope dat wy ondertusschen of van achteren, door den Admiraal Tromp ende Meppel, ofte van vooren, door 't wenden van den Admiraal Evertsz. met bunne Esquadres souden werden ghescondeert, maer alles te vergeefs, want onderwijl alle mijn Zeylen, staende ende loopende Want, en Ronthout soodanigh wierdt ontramponeert, dat ick mijn Schip niet na behooren konde regeeren, of daer uyt langer genoeghsaem tegeerwee doen, door de menighe mijner dooden ende gequetsten, 't welck dan de reden zijn geweest, die my hebben genootsaect het meeste gros, ende de loopende Scheepen te volgen met kleyn zeyl; Want by den Admiraal Tromp, die met sijn Esquadre te windwaerts was, konden wy niet komen, ende niet tegensstaende hy wel konde, soo en dede hy 't niet, doch weten niet wat reden hem daer toe hebben gevoert: Wy zijn dan alsoo slaende en retirerende, sachjes zuydwaert afgeraect, want de flappe koelte niet toe en liet, groote vaert te maecten, die wy oock niet en sochten, om dat wy noch al continueerden in de hoope, dat ons in faueur van den doncker de meergemelte geheele Arriergarde soude hebben by gekomen; ende dat wy 't werck daer mede ghelijckerhandt souden hebben begonnen: Maer den dagh aenbreckende, vernamen niemant als 't gros van de Engelse Vloot ons volgen, die doen weder hevigh begonnen te

canonnen, sy leydent al af, met voor uyt naer ons te schieten, daer op wy haer achter uyt antwoorden, met onse by-hebbende Scheepen, sulcks dat, na dat sy een Brander op my af sonden, die ick door mijne ende andere Chaloupen, onder andere gemant met de genereuse Heeren Cavaliers de Lorraine, Laroy, en Coassin, en der selver gevolg, derwaerts in 't gemoet te senden, necessiteerende vruchteloos den Brander, den brant in te steken, en 't volck sich met swemmen te doen salveren, het den Vyand den eenen voor, den anderen naer, van ons af leyden, doch in 't gesicht bekomende eenige onser Scheepen, die te nacht te loefwaert van ons waeren gheraect, sonden eenige van de haere derwaerts, om die te onderscheppen; 't Welck ick bemerkende, mijne onder-hebbende Officieren aen boord beriep, ende ordonneerde tot 20. in 't getal, onder den Vice-Admirael Banckert, omtrent de Splete te blijven, en 's Vyandts dessey te verhinderen, Welcke Officieren en Capiteynen my doen eeniger maten, hebben kennis gegeven van haere, en andere schaden, ongelegentheden, en verliesen, ende sal haer alle met den eersten hunne Behoef-cedels doen formeren, en die aen de respectieve Collegien toefenden. In 't gros wierdt my oock bekend gemaect, de dood van verscheyde onser Hooft-Officieren ende Capiteynen, als den Admirael Jan Evertsz. eerst Been af, daer nae overleden, den Admirael Tjerk Hiddes de Vries sijn Been af, en in staet van sterwen, sijn Schip is te nacht van ons geraect, dat van den Vice-Admirael Banckert ghesoncken, den Vice-Admirael Koenders is mede dood, als oock den Capiteyn Ruth Maximiliaen, Juriaen Poel, en Hendrick Vroom, mitsgaders Hugo van Nieuwof, en Cornelis van Hogenboeck, in die staet aen haer quetsuren, de eerste het Been af, en d'andere in den Bayck. Van des Vyandts schaede in 't particulier hebben geen kennis, maer ghemelte Officieren seggen twee Scheepen sien sincken, en twee verbranden, en wy te sa-

men sagen dat sy seer waren getroffen, en veel groote rampen hadden, het welck ick gbeloove, dat U E. Ho. Mog. al ten deele, voor de receptie deses, sullen hebben ontfangen. Waer mede &c. den 5. Augusty 1666, 's avonts.

Getekent
M. A. D. de RUYTER.

De Engelschen hebben dese Zeeslagh aldus verhaelt.

DEn twee en twintighsten July ouden Verhael
stijl, avancerden wy met onse vloot, van de En-
niet ionder beswaernis, uyt de Rivier gelschen.
in de ruymte, ende quaemen 's avonts de klokke tes, om Ancker te werpen, omtrent een plaets genaemt Gunfleet, ende by naer achthien Engelse mijlen van den vyandt. Den drie en twintighsten lichten de beyde Vlooten Ancker; maer kosten niet komen tegen elkander, om dat het weer stil was, en 's nachts ontstont een groote storm. Den vier en twintighsten waeyde 't hardt, soo dat wy moften blijven op Ancker, tot de klokke twee, naer de middagh, en gingh daer nae oostwaerts, nemende cyndelijck Ancker omtrent acht Duytsche, of vier en twintig Engelse mijlen van een plaets ghenacmt Nefle: 's anderen daegs, zijnde Woensdag, lichtede wy al weder Ancker, 's morghens heel vroegh de klokke twee, ende kreghen den vyandt onder ons in Zee, met het aenbreecken van den dagh. Thomas Allen voerde de Avantgarde Oostwaerts, zijnde de windt noordoost, ende soo haest hy was opgekomen, gelijk met des vyandts eerste Esquadron, 't welck geschiede omtrent tien uren, wierdt by ons teeken gegeven om sich in ordre te stellen. Wy Generael, met het Roode Esquadre zijnde tuschen in, ende Sr. Jeremias Smit, met de Blauwe Vlagge, wy vielen den vyandt soo hardt ende soo na aen 't lijf, datse niet kosten komen om over te leggen, en continueerden met vechten tot vier uren 's avonts, doen de Ruyter met het middel corps van sijn Vloot begonde sich op de vlucht te begeven, om Ancker te soeken; de welke wy alfoo vervolghden met onse roode en witte Esquadres,

dres, latende Sr. Jeremias Smit met de Blauwe Esquadre ge-engageert tegens Tromp, met een Esquader van haer Vloot. De gantsche nacht, volghden wy den vyand na, en begonden met den dag den vyandt nader aen te vallen, soo dat wy groote hoop hadden de *Ruyter* te bekomen in onse handen, maer dewijl de wind slap was, raekte hy van ons af; soo dat onse kleyinste Fregatten hem qualijk konden achterhaelen; ende donderdag ten thien ueren 's morgens hadden wy alsoo haer gevolght tot omtrent vier en vijftigh Engelsche mijlen, alwaer sy bleven leggen tot twee uyren nae de middagh. Op welcken tijdt wy soo na op de Bancken geavanceert waren, dat wy niet kolten onse vervolgingh verder continueren, bysonderlijk dewijl de *Ruyter* hadde doen bekomen occasie om sich te retireren. In de poursuite bemachtighden wy twee van des vyants grootste Scheepen, het eene zijnde een Vice-Admirals Schip van zestigh stucken, waer onder vier en twintigh metalen, en twee hondert tnegentigh man, gecommandeert by Adriaen Banckert; het ander ghe-naemt de *Sneek* van *Haringh*, en drie hondert twintigh man, gecommandeert van *Ruart Hillebrants*; welcke beyde wy verbranden, dewijl wy geen volck wilden over laten tot haer besettinge, naer dat wy het volck daer op zijnde uyt de Scheepen genomen hadden: Soo haest wy hadden op gehouden den vyandt te vervolgen, soo convoceerden wy een raedt te saemen van de Vlagh-Officieren ofte Admiralen, ende dewijle sy noch te samen waren, soo wierden wy gewaereenige Zeyls noordtwaerts van ons, hoorende canonnenen, vermeynde te zijn *Jeremias Smit*, die doen was in actie met *Tromp*. Waer op wy resolveerden uyt te komen, ende haer in de wegh t'intercipieren, voor en al eer sy haere Havens winnen konden. Naer dat wy dese Vlooten gewaer wierden, bevonden wy de wint naer 't noord-oosten, en hielden ons alsoo op het beste wy konden, tot dat wy nauwer sien konden dat het was in der daer *Tromps* Esquadre, die vervolght wierde van *Jeremias Smit*. Ende als wy naeder gekomen waeren, soo leyden wy over, endegingen de selve cours als sy, en quaemen

soo eyndelijck ten twaelfuyren 's nachts ten ancker, wy vermeynden ons te bedienen van de stroom dieder viel op onse Lee-zijde, ende daer mede hem nader by te komen; maer 's morgens soo vermerkten wy dat *Smit Tromp* hadde verlooren den nacht, zijnde hy alsoo uyt ons gesicht ghekomen; Ende alsoo de wind hadde sich gevoeght tot des vyants voordeel, hielden sy haer naer Landt. Wy volghden haer nae met het Schip genaemt *Royacl Charles*, tot dat het vont 's vadem diep; Alwaer wy noch leggen, verwachtende wat den vyandt sal voornemen.

Dit is van woort tot woort *Prins Robbert* en *Duc d'Albemarles* Relatie van dit Combat; waer af dit d'Abrege is; dat den vijfen twintighsten deses, zijnde alle beyde Partyen in 't ghetal der Scheepen (tnegentigh Oorlogh Scheepen, en seventhien Branders) vast even sterck, naer vijf uyren sterck en hevigh gevochten, gaff sich des vyants groote Corps op de vlucht, naer haere eyghene Kusten toe, endeden ses en twintighsten was haer Vloot geheel verstroyt, ende op de vlucht gedreven, waer nae toe den seven en twintighsten de overighe gedeelte niet minder verswackt ende nae ghejaeght was. Onse Vloot zijnde meester ende behoudende de Zee, ende noch dese stondt licht op haere Kusten, hebbende niet meer als een Schip verlooren, dat verbrandt is, waer van den Capiteyn en alle het Volck is gesalveert.

De Engelschen nu siende dat de *Nederlandtsche Vloot* in *Zeelandt* binnen was, liepen met 60. *Zeylen* langhs de *Kust*, sendende ondertusschen hun siecken en gequetsten af, en hebbende omtrent acht of thien *Franfch* en *Noordtvaerders* genomen, quaemen door tegenwint naer het *Vlie* sacken. Sy saegen daer wel geen voordeel, op de aldaer leggende Scheepen, maer een uyt gebannen *Capiteyn Heemskerck*, die noch eenigen roem tegen sijn *Vaderlant* en een *plafdanck* by sijn nieuwe Meesters socht te behaelen, heeft noch dit stuck wercks helpen uyt voeren. Sy

bleven een wijle voor het Eyerlant leggen, waer door noch eenige Scheepen, hunnes ondanks binnen gheraecten; sy kregen evenwel een Visscher, die hen bericht gaf, dat op de selve Eylanden soo van wegen de Staet, als de Oost-Indische Compagnie verscheyde voorraet Huysen stonden, sonder dat daer eenige bysondere besetting by was, oock datter eenighe Koopvaarders een weynigh inwaert laegen. Dese waeren echter al tijdelijk door de Gecommitteerde van den Staet gewaerschoot, maer alsoose daer geen ghelooft aen gaeven, bleven echter leggen. De Engelschen dan quaemen op den 18. Augusti des morgens omtrent 8 uren met de vloet, en een noordelijcke wint, negen Scheepen, 5. Branders en 7. Kitsen sterck, onder den Brandaris op der Schellingh. Sy lieten een Kits binnen het Vlie voor afgaen, om de Scheepen die daer laegen te verspieden; vindende aldaer 170 Zeylen, doch meest ledigh en weerloos, benefenstwee Convoyers. Holmes een van de ondernemers van dit treffelijk Exploict, sandt 2 Fregatten binnen de Tonnen, en volghde met de rest; maer mosten door tegenwindt gedrongen, weder voor de Brandaris setten. Holmes hielt daer Krijghsraet, en sant daer nae het Fregat Pembroke, als het ondiepste gaende met vijf Branders op de Koopvaerdy Scheepen af. Een Capiteyn Broun hielp met sijn Brander, de voornaemste Kooovaerder in den brant; alwaer Capiteyn Adelaer, naer eenigen tegenstant, sich wilende berghen, met vijftien of sestien van de sijne verdronck. Maer Capiteyn Tol, zijnde mede in den brant geraeckt, ontquam het met de boot. De Koopvaarders kaptten hier op hun Anckers, en drevē af. Dry Branders die noch overigh waren, staecten eenige kostelijke Moscovisch vaerders aen, daer andere sich dapper van ter weerfelden.

Engel-
schen ver-
branden
Koop-
vaarders
in 't Vlie.

De Engelschen hier op quaemen met 22. Chaloupen van onder de Brandaris van daen, met de welcke sy, de indrijvende Koopvaarders lichtelijck achterhaelden, en al die sy bereycken konden in den brandt staecten, hebbende swaere last niet te plonderen, waer over de Schippers noch tijd hadden, om sich met hun volck en gelt in de boots te redderen. Eenighe die op der Schellingh metter woon waeren, hadden uyt vreesse voor landen der Engelschen, hun beste goederen 't sloop gebracht, en mosten de selve nu sien verbranden. Dry Capers evenwel en een Guinees-Vaerder die Gelchut en Volck op hadden, droegen sich dapper genoegh, benefens eenighe andere, weesen de Engelschen af; en schooten eenige van dese brandt Chaloupen in de gront, gelijkse oock noch eenige rijckelijck gelaede Muscovisch vaerders en andere Koopvaarders beschermden; daer de Engelschen mits de ondiepte niet by derden komen.

Holmes vorders sandt twee van sijne Fregatten in de sloot van het Vlie, om aldaer te landen, maer wierden door een bysondere Goddelijcke voorsienigheyt ghestuyt, alsooder dien nacht een soodanige vloet, en menighvuldighen regen ontstont, dat alle Wapenen, Buspoeder en brant-gereetschap overstolpt en nat wierden, en indien men twee of dry Compagnien Marinen die daer omtrent laegen, maer in Kaegen naer de sloot van het Vlie had overghevoert, sy souden die Engelsche brandtsichters het gat treffelijck vernagelt hebben ghedadt: dewijl al de Engelsche Kitsen en ander Vaertuygh vast saeten, en het waeter in en uyt de Scheepen liep.

Sy gheraecten dan weder van daer, en des morghens weder nae der Schellingh, alwaer sy met elf Compagnien aen lant gingen, sonder eenigen bysonderen tegenstant te vinden; dewijl het daer op meest Mennonist en Visschers

is. Holmes met de sijne aen de Brandaris landende, beval dat Vleck aen brant te steecken; maer hy selfs bleef voor de wal in een Kits legghen, dervende selver niet aen landt komen. Vijf Compagnien brantlichters vingen dat werck boven wint aen, en binnen een korten tijt lagen 350 huysen in de afsche (de Gereformeerde Kerck quammer met de helft af,) sonder dat die arme weerloose lieden eenigh huysraet konden bergen, alleenigh hun arme naeckte kinderen mochten sy in de arme neemen, en daer mede al jammerende heenen gaen.

Dit koste de Engelschen, naer hun seggen noch 12. man, maer sy maecten dit verlies, met het plonderen van het overighe noch goedt. Holmes hadt noch gaerne twee andere Dorpen aen gesteecken, maer alsoo hy noch 24. ueren daerom, aldaer sou hebben moeten blijven leggen, vreesde hy niet weder daer afte sullen kunnen geraecken, alsoo hem niet als een gunstige windt daer toe helpen konde. Hy dan met de vloet weder al sijn volck hebbende ingescheept, quam op den 20. weder by Prins Robbert en Monck. Terwijl de Vlielanders sich tegens het oosten van het Dorp nae den Horn, hadden begonnen te beschantsen, en twee Batteryen op te rechten; verwachtende Geschut van Enckhuysen. Hun Vloot nu alreets seer met siecken belast, liep voorts naer huys toe, nemende noch voor Wijck op Zee een bootje met een Frans vaerder, en een andet aen strant jaegende; waer tegen een van hunne Fregatten met sestigh stucken by de Helder aen de gront geraeckte, doch het volck 160 man sterck quam daer af, en wiert gevanckelijck in Hollant in ggebracht; een Kits meende het Schip wel los te krijgen, maer siende eenige Boots uyt Texel op hem af komen gingh heen, en stack de Fregat in de brant. De Fransche en Hollandtsche Kapers deden hier

en daer in Engelandt mede wel eenighe schacde, doch was van weynigh belangh.

Maer de Koninck van Vrankrijk niet tegenstaende het verlies van de Nederlanders, was so van de conduiten en dapperheden van den Heer *de Ruyter* voldaen, dat hy hem met de Ridderfchap van St. Michiel, en een goude Keeten met sijn afbeeldingh verceder.

De Ruyter wort Ridder van St. Michiel.

Maer ter oorfaek van de voorseyde onorderen in den voorgaenden slagh begaen, ontfonden geen kleyne onlusten tusschen den Heer *de Ruyter* en den Heer Tromp, dewelcke seer hoogh liepen. Tromp klaegende over *de Ruyter* schreef desen brief aen de Staet.

Sijn geschil met Tromp.

Hooge ende Mogende Heeren,

M*In Heeren: Ick heb niet kunnen manqueren U Hoog Mog. naerder en klaerder te adviseren, hoedanigh het particulierlijck is toegegaen tusschen de Vlooten van U Ho. Mog. ende die van sijne Majesteyt van Groot Brittanien. Soo is sulcks, dat wy op den vierden deser's morgens op ons hebben sien afkomen d'Engelse Armade, de windt noord-oostelijck, doch stillerjes; soo dat wy met's Landts Vloote aen ly waren; waer op de Luytenant Admirael Jan Evertsz., met sijn Esquadre d'Avantgarde hebbende, is by de winden in goede ordre voor uyt gezeylt: waer op d'Admirael van de Engelsche, ghevoert werdende by de witte Vlagge, is op hem af komen sacken; ende de Bataille van den vyandt daer op in ordre is gevolght. De Luytenant Admirael de Ruyter, de Bataille van onse zijde voerende, heeft ontrent de derde half uur met sijn Esquadre onder de ly van onse Arrieregarde vlijvers leggen, dat den voornoemde Luytenant Admirael Jan Evertsz., soo verde voor uyt was, dat men sijn Vlagge nauwelijcks konde bekennen, ende derhalven sulcke spatie tusschen onse Avantgarde ende de Bataille is geraeckt, dat de vyandt doer ge-*

Brief van Tromp tegen de Ruyter.

geven was de grootste advantage van de wereldt, om onse Avantgarde van de Bataille af te konnen snijden. Den boven gemelten Luytenant Admiraal de Ruyter soo lange onder de ly van onse Esquadre gelegen hebbende, heeft zeyl begunnen te maecten, doen den Luytenant Admiraal Jan Evertsz. met sijn Scheepen eerst op de Avantgarde van den vyand bezonde te schieten. Wy met onse Esquadre d'Arrieregarde hebbende, zijn genootschoct geweest met onse zeylen op de mast soo lange te blijven leggen, tot dat den Heer de Ruyter met sijn Esquadre op sijn post was. Doch heb niet langer onse zeylen konnen sparen, maer mede zeyl gemaect, ende by de windt nae de vyandt toegesleken, niet tegenstaende eenige weynige Schepen van den Luytenant Admiraal de Ruyter noch in ons voorste gelidit gemestsleert waren: wy met onse Esquadre in goeden rangh dus zeylende, is eerst den Schout by Nacht van de Blaeuwe Vlagh met een Brander op een van onse voorste Schepen aengekomen; welcke Brander na eenigh gevecht door onse Schout by Nacht vander Saen in de brandt geschooten. Den Admiraal met de blaeuwe Vlagh is mede met een Brander op ons afgekomen; waer mede wy ende de Capiteyn de Haen, ende van Amstel, die onse secundes waren, lange schut-gevaer hebben gehouden, tot dat wy hebben gesien, datter een van 's vyandts Scheepen voor ons was heel reddelees leggende, ende door 't gedwigh by de windt knypen, sagen wy boven hem konden zeylen, ende gesecondeert wesende met een Brander, zijn hem op zy gezeylt, ende naer de laegh gegeven hebbende met dubbelt scherp, heb den Brander aen boort doen zeylen, en doen verbranden; was genaemt de Resolution, gemonteert met vier en tseftigh Metale, ende twee yseren stucken, ende gemant met drie hondert veertigh koppen, waer van door onse Scheepen zijn geberght wuven veertig Man, daer onder sijn twee Stuerhylden, en een Quartiermeester. Den Luytenant Admiraal van Meppel, ende de

Vice Admiraal Sweers, hebben mede in desen tijdt bestigh tegens den vyand doende geweest, soo dat den Luytenant Admiraal voornoemt, lange heeft op zy van den Vice Admiraal van de blaeuwe Vlagge gelegen, ende naer dat den boven genoemden Vice Admiraal wel drie a vier malen van versch Volck gesecondeert was, echter door de dapperheyt van de voornoemde Luytenant Admiraal soo begroet geweest, dat hy confuys moste by steecken, doch heeft den voornoemden Luytenant Admiraal van Meppel soo getroffen, dat hy vijf voet water in sijn Schip heeft gehadt. Ons Esquadre dus in postuer tegens den vyandt agerende, hebben met alle vlijt by de windt zeylende, 't Esquadre van de blaeuwe Vlagge, van de Bataille, ofte de roode Vlagge, geheelijck afgesneden; waer onder noch waren drie van 't achterste gelidit van de gemelde roode Vlagge, en hebben in dit postuer gevochten met de boven genoemde blaeuwe Vlagge tot omtrent vijf uren na de middag, wanneer wy in ons Schip al verbroorens hadden thien duysent drie hondert pondt kruyt. Den Admiraal van de blaeuwe Vlagge omtrent een kleyne Canon schoot achter ons zijnde, heeft getracht met sijn Brander den Capiteyn de Haen te verbranden; maer siende onse Chaloupen gereet lagen, en eenige schooten van hem krijgende, is met de Chaloupe van de gemelde Admiraal die hem toegesonden wiert, over staegh van ons af confuselijck geboughseert; wy hebben doen weder getracht na hem toe te wenden, en over staegh gebougseert, maer hebbe niet gekomen; waer op de wind een weynigh bezonde te koelen uyt het zuydwesten, en dient halven wederom nae den Vyant toewendende; gewendt zijnde, hebbe de beoorlijcke zeyn gedaen, om met ons Esquadre geluckelijck in den Vyand te vallen, terwijlen onse andere Schepen door de veranderinge van de wind de loef van eenige van hare Scheepen kregben; wy zijn met dat kostijc doen geraeckt op zijde van den voornoemden Admiraal, dewelcke van

ons soodaenigh wiert begroet, dat hy op 't laetste niet eenschoot meer dede, en oock den brandt in sijn Hut kreegh, en veele schooten met los kruyt na sijn Vice-Admirael Schout by Nacht heeft te loefwaerts uyt gedaen, dat hem soude komen secundeeren, ende oock van achteren ende van vooeren om hulpe geschout. Den Vyandt daer geen lust toe hebbende, zijn confuselijck met al derest op de vlucht ghebreect; ende ten waere wederom geen stilte hadden gekregen: souden niet alleen den Admirael bekomen hebben, maer na menscheleijken oogh de meeste part, die 't niet souden hebben kunnen ontvluchten, in handen van ons Esquadre gevallen hebben. d'Avantagie op den vyant dus hebbende, ende het considerabelste Esquadre van den vyant zijnde, met die geene van de Roods Vlagge, als boven gemelt, hebbe gbeoordeelt nae Soldaet ende Zeemanschap, niet te komen verlaeten, maer onse Victorie, dus verre ggebracht, 't achtervolgen. Want indien den boven gemelden Vyandt niet en hadde vervolgt, ende den Luytenant Admirael de Ruyter hadde gaen secundeeren, niet tegenstaende het stil was, soude onghetwijffelt oorsaecke gegeven hebben, dat de Scheepen onder den Luytenant Admirael de Ruyter, ende Evertsz, de vlucht confuselijck souden hebben ghenomen: Terwijl de selve geoordeelt souden hebben, dat wy met ons Esquadre van den vyandt weecken. Ende wy souden niet alleen onse Scheepen ghe-discourageert, maer oock onse party gecourageert hebben, om ons te vervolghen. Ick geef U Ho. Mog. ende alle verstandighe Zeeluyden ende braeve Soldaeten eens te oordeelen; Indien den Luytenant Admirael de Ruyter d'Avantgarde van den Vyant by tijts had af gesneden, ghelijck wy d'Arrieregarde van de Bataille hebben afgesneden, wesende stercker als sijne partye, of wy niet en souden onder Gods genaedigen zegen, een goede Victorie bevochten hebben; zijnde onse Avantgarde sterck ghenoech ende in braeve ordre, om d'A-

vantgarde van den Vyant met avantagie het hooft te bieden. Alle 't welcke voorsz. is, protestere U Ho. Mog. niet te notificeren uyt eenige de minste partye, maer nae d'oprechte waerheyt, 't allen tijden te sullen voor de gantsche wereldt verantwoorden, verklarende voor Godt alles om beste wil gedaen te hebben.

Hoogh Mogende Heeren,

Nu na dese, en alle mijne ghetrouwde diensten, van den Heer Luytenant Admirael de Ruyter door partye, sonder my geboort of ghesproocken te hebben, ende jaloufie, om dat Godt Alnachtigh met kleynder magt, my op den Vyant heeft avantagie gegeven, ende hem met een groote magt desavantage: van hem voor oorsake van de nederlage, ende voor een Schelm gedecriteert te worden, is my onlijdelijck, ende soo geen reparatie daer van krijge, ben incapabel het Vaderlant te konnen dienen: want soo nu niet wel gedaen heb, meene noyt wel te sullen konnen doen: en is geen tijt om Schelmen t'employeren, maer wijse, voorsichtige ende couragieuse Zeehelden, die voor 't Vaderlant ende haer eygen reputatie, bereyt zijn Goet ende Bloet op te setten: welke ick meene tot noch toe soo wel door Godts ghenadigen zegen te hebben geconserveert, dat ick geen Luytenant Admirael de Ruyter, noch eenigh mensch ter werelt, soo lange ick leve, capabel achte my die te sullen ontstelen: maer soo doende veel confusie in de Vloote, tot mijn leetwesen te gennet sie, ende d'Officieren en matrosen aen lant komende, malkanderen te sullen vermoorden: 't welck God verhoede. Op wien ick my verlate, nevens de discrete ende wijse conduite van U Hoogh Mog. Waer mede U Ho. Mog. beveele in de Heylige protectie Godes, ende blijve, Mijn Heeren, U Ho. Mog. Onderdanigen Dienaer: Geteeckent

C. TROMP.

In 's Landts Schip Hollandia voor Vlisfingen, den 13. Augusti 1666.

Gggg 3

Hy

Wort ont-
flagen van
sijn dienst

Hy vervolgens van de Heeren Staeten van Hollandt sijn dimissie en ontslagh verkrijgende, versocht oock van haer Hoogh Mogende als Capiteyn ontslaegen te werden. Dit maeckte, voornamentlijk in Zeelandt, veel morrens onder het bootsvolck, maer wiert haest ghestilt, en de Heer van Gent in sijn plaets aengestelt.

Ondertusschen lieten haer Hoogh Mogende niet nae eenigh verhael over dit branden der Engelschen te soecken waer sy konden; daer sich eerlangh een goede gelegentheyntoe op dede; twee Hollantsche Convoyers en twee andere, die langh onder Gluckstadt hadden gelegen, vielen den 27. Augusti op 17. Engelsche Koopvaarders, leggende omtrent nieuwer Meulen, niet dapper cannonneeren aen, hebbende de wint en het ghetijde wel waer ghenomen. De Hamburgers siende dese Engelsche Scheepen al vluchtende naer de Stadt toe komen drijven, deden de wachters op de Toorns de storm klokke trecken en de Trompetters alarm blaesen. De siraeten wierden vol volcks en opgesteeken licht, als zijnde in het vallen van den avond, en omtrent ten 9. ueren stonden al dry Engelsche en een Hamburger in de brant. De wint was noordelijck, en dat bewaerde de rest. Die van de Stadt schooten tot dry mael van de Walen naer de vervolgers, maer het voornaemste Schip van Capiteyn Groen hieldt niet schieten soo langh de Hollantsche Convoyers op, tot 's morgens dat het sonck, en sich de meeste Engelsche Scheepen naer Hamburg retireerden en berghden.

De Scheepsmacht der Nederlanderen weder gereedt zijnde, is op den 5. van Herfstmaendt in Zee ghelopen, sterck een en tachtigh Oorloghs Scheepen en dertien Branders, behalven eenige andere uyt het Noorder quartier, die daer noch by quamen; men schreef

oock, ter oorfaeck van de Pest, die in Zeelandt en elders vry aengingh, en vorders van den algemeenen droeven stand, Maendelijcke Bededagen uyt.

's Landts Vloot bevandt sich op den 9. dito by 't Noordt-voorlandt, en de Engelschen in Soultsbay; maer dewijl bericht quam dat de Hartogh van Beaufort, Franck Zee-vooght, albereedts van Rochel vertrocken, en soo goet als in het Canaal, om sich by den Heer de Ruyter te vervoegen, gekomen was, begaf sich de Staetsche Vloot, voor by Callis en Bologne de Hoofden door, zijnde van de Engelsche Vloot, hondert zeylen sterck, gevolgt; soo kort dat de voorste Scheepen der selver, en de achterste der Nederlanderen malkander konden sien; blijvende echter de Engelschen soo na by hunne wal alsse konden.

De Ruyter geraeckte dien selven dagh noch met den vyandt handtghemeen, maer de harde windt belette een eynde van het ghevecht te maecken; Sweers hadt een Schip van de Engelschen verovert en in den brandt gestooken, en een Schip was gefoncken. Twee ontheyfsterde Scheepen van de Nederlanders, dwaelden oock naer Havre de Grace. De Engelsche liepen naer Portsmouth. De Hartogh van Beaufort quam niet voor den dagh, en de Heer de Ruyter, hebbende niet sonder groot gevaer in de Com van Bologne een goede wijl op hem gewacht, begaf sich weder van daer, en quam voor Duynkercken, daer hem een stuck van een prop, onder het seyn schieten, doch sonder hem veel te befeeren, in den mond vloog, evenwel most hy sich al eenighe daegen stil houden, gelijk daer oock een koorts op gevolgt is, waer over hy oock, om te beter by de landt lucht te vaeren, sich naer de Maese, en vervolgens naer Amsterdam liet voeren.

Hier voor is gewagh ghemaect dat haer

Gevecht
door harde
windt
gescheyden.

De Ruyter
voor
Duynkercken.

Wort sieckelijck
naer Amsterdan
gebracht.

Engelsche
Scheepen
op de Elve
verbrandt.

haer Hoogh Mog. sijn Majesteyt van Engelandt de aenbiedinge van het lichaem van den Ridder Barckley hebben ghedaen , nu hebben sy het selve den Koninck toegesonden , beneffens een Brief van dato 16. September van dusdanigen inhoudt :

Dat sy, tot voldoeningh van haere gedaene aenbiedingh, het doot lichaem van den Lord Barckley sonden: sich verbeughden in sijne Majesteyts verklaringh van oprechtelyck tot den Vreede genegen te zijn; versochten daer toe openingh van conditien; gelyck van haere zijde meernael gedaen hadden, bysonder in Franckryck, sonder eenige antwoord t'erlangen. Hadden de keure van twee Alternativen gegeven; waer op geen verklaringh was toegekomen; noch andere klare openingh van conditien, waer op sijne Majesteyt genegen mocht wesen den Vreede aen te gaen; maer dat de conferentien binnen Parijs onverwacht waren af gebrooken, en d' Engelse Gesant t' huys geroepen, niet tegenstaende de liberale aenbiedingen van desen Staet. Sy verklaren sich Middelaeren te willen toestemmen, versoeken de selve verklaringh; protesteren van haere gheduurige genegentheydt tot een eerlycke en versoekerde Vreede; houden sich noch aen't gene tot Parijs ghecapituleert was. Versoeken noch klare antwoord, of sijne Majesteyt een van hare gedane presentatien gelieve t' ombelsen, of anders van sijner zijde in't geheel en sonder reserve te openen alle de conditien, waer op sijne Majesteyt gesint sou zijn den Vreede te sluyten; de aengevangen conferentien, ter plaets en overstaen als vooren, te laten continueren en hervatten, of een andere neutrale handelplaets aen te nemen, en daer op het spoedighste t' saem te komen; de Mediatie van Sweeden schriftelyck t' aenwaerden voor alle de strydende partyen. Bidden dat Godt Almachtigh sijne Majesteyt pacifiqu gedachten wil inspireren, die sy betuygen in haer waerlyck te sullen ghewonden worden; &c.

De Koninck liet niet nae door den selven Trompetter Lutz, die het lichaem met den brief hadt overgebracht, antwoordt van den 14. October 1666. haer Hoogh Mog. toe te schicken, van desen sin :

Het overgheleverte doode lichaem ontfangen te hebben, als een beleestbeydt die weder beloofde te vergelden. Klaegde, dat alles wat tot bevorderingh van den Vreede gedaen had nergens anders toe streckte, dan om qualijck gegronde verwijttingen op sich te halen, als of Aurbour van desen droevigen Oorlogh was, en hartneckigh het oor sloot aen alle voorslaeghen tot Vreede: dat sijne eysschen haer niet onbekent waeren, wanneer en hoe den Oorlogh begonnen was, en wat gedaen had om den Vreede te herstellen. Had eerst te vergeefs reparatie van schaaden en wederwaardigheden gheëyscht, volghens het Tractaet, t'welck niet gheviolert hadt. Dat sijne Scheepen in Oost Indien belet geweest waeren in een Haeven te komen, waer van lange tijden, Engelse factorie gheweest had, sonder hen de minste satisfactie van schaede toe te staen. Dat Holmes voor den Oorlogh sich hadt meester gemaect van t' Fort by Capo Verde, sonder Konincklycke ordre, die in Engelandt aenghekomen na den Tour van Londen gesonden was, tot naer het openen van den Oorlogh ghevangen, die sich verschoonde, met, voor het aentaften van dat Fort, op den wegh nae Guinea, der Staeten ordre onderschept te hebben, om ons Kasteel van Cormantur te verneesteren. Dat Pouleron niet was over ghegeven ghelyck het Tractaet medebracht. Dat den Heer de Ruyter order ontsangen had, om de Engelse op't lijfte vallen, als de Staet deedt aenhouden, om het uytloopen der Engelse Vloot nae Guinee te beletten, en beloofde hare Vloot in hare Havens te houden, op hoop van eens goet accommodement: en wy versocht zijnde onse Vloot by de uwe te verwoegen tegen de roovers van Algiers, t'welck wy ter goeder

Antwoord
des Konincks.

der trouwen deden; sagen daer na de Ruyter van onse macht affsheyden, diez voor dat men hier eenige hostiliteyt hadt begonnen, op onse subjecten in die landen alle vyandelijckheden gepleegt heeft. Dus is den Oorlog aengewangen, daer wy den Vrede wenschten, gelijk wy noch doen. Op de openingen van urwen Ambassadeur, hebben wy alijst schriftelijcke antwoorden gegeven; en wat tusschen ons mondelingh is gepasseert, daer op kan by als een eerlijck man sich verklaren. Onsen Ambassadeur is veel eer uyt den Haegh gejaegt, als dat wy hem thuysonden souden hebben. d' Ambassadeur Ordinaris van den Alder-Christelijcksten Koninck, deden ons wel eenighe Propositien, maer loochenden van u daer toe last te hebben. In Vrankrijk, na dat die Koninck de Déclaratie van Oorlogh tegen ons gedaen hadt, moesten wy onsen Ambassadeur Extraordinaris van daer weder thuyson roepen; dese zijn affsheyt genomen hebbende, wiert verscheyde mael genoodicht sich te laeten vinden by de Koningin onse Moeder, daer de Heer van Beuningen eenighe propositien tot Vrede sou voort brengen; waer, nae weele discoursen, op den gront, dat wy d' Aggresseur waren, d' alternative wiert voorgestelt, daer Categorique antwoordt op wiert vereyscht; Dat van d' eene en d' andere zijde gedaen sou worden reparatie van alle schaden, sedert het begin van den Oorlogh: of wel, dat yder partye te vreden sou blijven, met het geene tegenwoordigh besat: Doch het was ons onmogelijck het een of t ander te kiezen, dewijl wy d' Aggresseur niet waren. Hier op hebben wy geaccepteert de Mediatie van den Koninck van Sweden. Wat aenzaet het noemen van een neutrals Plaets om van Vrede te handelen, konnen wy wegens Vrankrijk en Denemarcken niet doen, om dat met den eersten niets te vereffenen hebben; en aenganden den tweeden, wanneer alle de geschillen tusschen ons geadjusteert sullen zijn, soo willen wy urwe Mediatie tot een Vrede met Denemarcken wel accepteren.

Voorts eysschen wy, dat het laetste Tractaet tusschen ons gemaect, wegens Oost-Indien en Africa, in alles naeuw sal nagekomen worden, met cautie voor d' onderhoudingh des selfs; en een gematighe somme van penningen voor de verliezen en schaden onser Onderstaten, soo als de Mediateurs regt en billicke sullen vinden. Ten laetsten verwachten wy van u eenigh Persoon Gedeputeert, om de particulariteyten te vereffenen, die den wegh tot een goet eynde bereyden mogen, 't welck doende, &c.

Haer Hoogh Mog., om sijn Majesteit (die om tot Vrede te gheraecken, wel het gene hem ontnomen was, sou willen eysschen, sonder van sijn zijde voldoeningh te geven) van de gerechticheyt hunner faecke te verseeckeren, hebben daer op eenighe bedenckingen gemaect, die wijdtloopigh by andere zijn te sien.

Dese bedenckingen hebben de Heeren Staten met een Briefaen sijn Majesteit weder overgefondon; en die was als volght:

S I R E,

WT hebben t' sijner tijt wel te rugge ontfangen urwe Majesteits antwoorde, gedateert in Witthal den 4. ouden ende den 14. October nieuwen Stijl lesleden, gegeven op onsen Brief van den 16. September daer bevoorrens, ende al hoe wel wy in de voorfsz. urwe Majesteits antwoorde vinden eene prelatie, aengeleyt tot justificatie van des selfs Waepenen tegens desen Staet, soo achten wy het nochtans onmoodigh daer jegens alhier, in debat te treden, naedemael wy ons volkomenlijck verseeckert houden dat urwe Majesteit de moeyte willende nemen van met aandacht te doorlesen 't gene van onser zijde daer op al voorbeenen aen des selfs Ministers in geschrifte over gehandicht, ende oock met den druck gemeen gemaect is, sich soo wel als de gantsche Wêreldt overtuysht

Brief van de Staten.

tuyght sul vinden van de rechtvaerdigheyt van onse afgeperste defensie, daer toe wy ons oock als noch, als zijnde eygentlijcker materie van een Manifest dan van een misfave, mits desen refereren.

Ende wat belangt de vijf poincten by de conclusie van de voorsz. uwe Majesteyts antwoorde gedefidereert, soo kunnen wy in oprechtigheyt ende waerheyt verklaren, gelijck wy zijn doende by desen, dat wy in ons gemoet niet bewust zijn aen een punctuele observantie van 't jonghste Tractaet in eenigen deele te hebben ghemanqueert, ende dat wy oock geen difficulteyt sullen maecten by succes van Vreede 't selve voortaan mede inviolabelijck naer te komen; versoekende oock van de zijde van uwe Majesteyt over de voldoeninghe, en punctuele prestatie van dien behoorlijck gerust gestelt te mogen werden.

Op 't tweede, naedemael de Ministere van uwe Majesteyt, en in specie den Agent Selwyn op de kuste van Africa veel extrawaganter declaratiengedaen heeft, dan d'onse souden hebben kunnen bedencken, veel min in 't werck stellen, gelijck elders breeder aengewesen is: soo hebben wy noyt eenige swaerigheyt gemaect, en zijn oock noch wel te vrede, ja sullen zelfs geern sien dat de voorsz. gedaene declaratie wederzijts gedisadvoneert, ende als niet gedaen gehouden werden.

Op 't derde; dat wy niet min, dan uwe Majesteyt, begeeren het voorgeslagen Reglement van Commercie, mits dat het selve zy generael ende reciproq, met konnende betroueden dat uwe Majesteyt in Europa ende elders met reizen soude kunnen weygeren 't gunt de selve in Oost-Indien als equitabel komt te begeeren.

Op 't vierde; dat het soo verre van daer is, dat wy souden kunnen verstaen tot eenige refusie, of reparatie van gesupporteerde Oorloghs kosten, of gelede schade, 't zy van uwe Majesteyt ofte van des selfs subjecten te wesen gehouden; dat wy ter contrarie rechtvaerdige redenen hebben om te

vorderen restitutie van de Scheepen ende goederen, ons ende onse goede Ingesetenen, soo binnen de Havenen, en op de Rivieren van uwe Majesteyts Rijcken afbandigh gemaect, als in 't passeeren van uwe Majesteyts Kusten, by surprise in Zee genomen, mitsgaders oock van Nieuw-Nederlandt, Cabo Corso, ende andere onse plaetsen in Africa geoccupeert, alles sonder eenige voorgaende waerschouwinghe, of declaratie van Hostiliteyt, ende niet jegenstaende d' een en d' andere der voorsz. Scheepen baer in en ontrent uwe Majesteyts Havenen begeven hadden, soo op de publijcque trouwe, onder beneficie van een Vreede by Tractaet bereyft; als op nader particuliere versceckeringe van uwe Majesteyts Minister, doemaels alhier residerende, van dat wy geen umbrage of naebedencken en behoefden te hebben op de Scheepen van Oorlooge, die uwe Majesteyt te dien tijt onder Esquipagie of in Zee hadde, met gereitereerde protestatie dat uwe Majesteyt geensins soude volgen dat berispelijck exempel van den Usurpateur Cromwel, om in aervoegen yets op desen Staet ofte de Ingesetenen van dien by surprise te ondernemen; maer dat uwe Majesteyt geen satisfactie komende bekomen op eenige klachten omtrent die tijt aen ons gedaen, als een generuus Prins aen desen Staet den Oorlogh soude denuncieren, arie maenden tijts voor en al eer tot het excerceren van eenige acten van Hostiliteyt te procederen: welcken aengaende wy ons nochtans, volgens voorgaende gedaene verklaringen resoluter en moderater sullen laeten vinden als men eenighsins soude kunnen ofte mogen verwachten.

Ende op 't vijfde; dat soo verre uwe Majesteyt swarigheyt soude maecten sich op ons woort, hant ende zegel te verlaten, gelijck wy ons anaersints van onser zijde met dat van uwe Maj. souden te vreden houden, wy oock in gene andere voorslagen tot meerder securiteyt door eene gerantie van Princen en Staeten, Vrienden en Geallieerden, eenige difficulteyten sullen maken.

H h h h

Maer

Maer dewijle uwe Maj. by de voorsz. sijne antwoorde noch schijnt van die ghebachte te wesen, dat het mogelijk soude zijn ons te disponeeren tot eenigh separaet Tractaet met preterite ofte exclusie van onse Geallieerden, soo vinden wy ons verobligteert alhier nochmaels ten overvloet te repeteren dat sulcks niet en kan, en by ghevolge oock niet sal gheschieden; en dat het mits dien noot saeckelijck is om tot een goede Vrede te komen, dat uwe Majesteyt resolute en sich declarere tot een gemeene handelinghe met ons ende onse Geallieerden gesamentlijck, en dat uwe Maj. sich oock dien volgende laete disponeren tot eenne neutrale handel plaetse, alwaer de Ministere en Geautoriseerden soo wel van de Koningen van Vranckrijck en van Denemarcken, als van desen Staat; met eere en ghemack mogen verschijnen, sonder 't welke alle verdre tentativen of protestatien sullen wesen inuutil, aengesien wy vastelijck en onbeweeghlijck ghesolteveert zijn, en blijven sullen, ons van de selve onse Geallieerden gesensins te laten scheidende, ofte eenighsints het oore te leenen naer yets 't welck daer toe directelijck of indirectelijck aenleydinghen geven soude, soo als wy oock wel verlekert zijn by de hooghgemelte onse Geallieerden gelijcke resolutie en stantvastigheyt te wesen en te sullen blijven; Wy bidden dan Godt Almachtigh uwe Majesteyts herte daer toe te willen neygen als een preallabel ende Preliminair, sonder 't welke de Vrede niet en is te bekomen, op dat in diervoegen de saecke tot een gewensicht eynde gedrigteerde werde, ende wy sijne Goddelijcke Maj. met des te meerder affectie mogen bidden voor de prosperiteyt van uwe Maj. ende ons teekenende te zijn

S I R E, &c.

Den 25. November 1666.

Uyt dit schrijven over en weder, sicheen de Vrede noch wel verre te soecken, en men begoft in Nederlandt al

weder op nieuwe toerustinghe te denken, invoegen men tegen het volgende Jaer, niet anders dan een bitter Oorloghen te gemoet sagh, evenwel lieten de Sweetische Bedienaers, die van hunnen Koninck tot de bemiddelinghe naer Engelandt waeren gesonden, niet nae hun uysterste best, tot dien eynde aen te wonden, en den Koninck tot het aennemen van een onzijdige plaets te bewegen, die eyndelijck de Stadt Breda op het sterck aenhouden van de Bemiddelaers vercoren, waer over de selve desen Briefaen den Resident Appelboom gesonden hebben.

Breda tot een handel plaets aen genomen.

NA dat wy van U Ed. zijn bericht geworden, hoedanigh haer Ho: Mo: nevens de drie by haer voorgeslagene plaetsen, in haer territorio, Mastricht, den Bosch, ende Breda, oock hadden geconsenteert, in de aenbiedingh, die van sijn Majesteyt den Koningh van Vranckrijck gedaen wierde, om alhier en in Engelandt, ende sulcks met name tot Douvres te tracteren; Ende haer Ho: Mog: sich in desen val met die verklaringhe hadden geconsformeert, dat daer tegens mede hoogh gheslachte Majesteyt van Vranckrijck hadde geaprobeert, 't geene haer Ho: Mo: wegen de voorsz. drie plaetsen in haer territorium sijn Majesteyt van Groot Brittanzen hebben gelieven te laten voordragen, alsoo dat soodanige van beyde deelen gepasseerde mutuele bewilligingh, boven de voorbenen eenzijdigh genomene resolutien, het werck, sonder twijffel door Godes genadige bestier, seer onverwagt van difficulteyten is ontlast geworden, die anders onomgancelijck te bewesen stonden, by aldien het bloot by de eerste verklaringhe van haer Ho: Mo: waer inne geen plaetse in Engelandt, maer alleelijck drie plaetsen in haer Ho: Mo: territorie, tot optie van sijn Majesteyt van Groot Brittanzen, wierden gelaten, ware blijven beruften, gelijck wy dan, om verdere verwerpingen te vermijden, haer Ho: Mo: Mis-

Missive aen sijne Majesteyt van Groot Britannien luydende, ende aen ons geadresseert, te rugge gehouden, ende voor soodanigh expedient, de sake aller dinghs in integro, hebben geconserveert. Als kommen wy niet voorby gaen, U Ed. tegenwoordigh vriendelijck te notificeren, koe dat wy, tot bevorderinge en avancement van de heylsamen Vredes negotiatie ons van dese soo kort op malkanderen gevolghde toevallen op het vlijtighste bedient; Ende nadien het werck sich nu soodanigh heeft verandert, dat de motiven by ons aen U. Ed. voor desen overgeschreven, waer om wy namentlick veroorfaecht wierden, de voorsz. Missive achter te houden, zedert door de jonghste haer Ho: Mog: Missive aen sijne Majesteyt van Groot Britannien overhantreyckt, ende door mondelinge remonstrantien, als oock door een schriftelick ingegeven memoriael (in Copie hier by gaende) Sijne Majesteyt eyndelijck daer benen gedisponeert, dat de selve, sonder verder bedencken, tot een sekere resolutie is getreden, ende insonderbeyt in consideratie van sijne Konincklijke Majesteyts, onses allergenadighste Konings en Heer, by dit werck aengewende oprichtinge en sorgvuldige mediatie, als oock amore pacis, en om hare vredelievende intentie aen de werelt ten toon te stellen, sich de loco tractatus, daer benen heeft verklaert, dat de selve een van de dry by haer Ho: Mo: voorgeslagene, ende in haer territorium gelegene plaetsen heeft geeliegeert, ende dienvolgens genegen is, met den eersten hare Gevolmachtighde Ambassadeurs van hier na Breda af te vaerdigen. Gelijck dan soodaenighe sijne Majesteyts verklaringe, uyt des selfs eygen schrijven, aen haer Hoogh Mog: met meerder, te sien is.

Hier nevens was oock een Brief van den Koninck aen haer Hoogh Mogende de Heeren Staten Generael, luydende als volgt.

Hooge en Mogende Heeren,

Alhoewel wy eerst gisteren, uyt handen van de Heeren Extraordinaris Ambassadeurs van Sweden, hebben ontfangen gebaad, u Missive van den 27 van de voorleden maent, de welcke ons seer hebben geperst, van het Christelijck niet te willen berooven van de Vrede, met te opiniastreren over de plaetse, alwaer men de selve soude tracteren, soo hadden wy niet te min alreede verstaen, dat de plaetse van den Haag u niet gelegen en quam, en dat om redenen die ons seer hebben verwondert, als of wy met het noemen van die plaetse, andere insichten souden konnen hebben, als om in alle seeckerbeyt den Vrede te verhandelen. Ende wanmeer men overdencken sal, dat den Hage de plaetse is, ende het gemeen verblif, alwaer alle uwe Vergaderingen worden gehouden, ende alwaer men by gevolge, best over de oprechtigheyt van U procederen soude konnen oordeelen, soude men voorseker moeten beslyuten, dat op geen andre plaetse den Vrede met meerder expeditie en goet succes, soude konnen worden gemaect. En alhoewel wy, om alle dese redenen daer op soude konnen blijven persisteren, nochtans om te betonen aen U en alle de Werelt, dat de formaliteyten, onstandigheden ofte manieren van tracteren; by ons geen plaetse sullen hebben, om te konnen beletten, dat sulcken Tractaet niet gemaect en worde, en dat geen meer Christen bloet en worde vergooten, met soo veel verlies en schade van de Natien, in desen Oorlogh ingewickelt; soo zijn wy te vreden geworden, den Baron Hollis van onsen gebeymen Rade, ende den Heer Henry Courventry van onsen Slaepkamer, te seynden naer Breda, ons aldaer te treden in Tractaet met uwe Gedeputeerden, en met diegene, die van wegen de mede geinteresseerde partyen, haer aldaer mede sullen bevinden. Ende wy sullen bunden vertrecken, soo haest als de Passespoorten sullen overgekomen zijn, tot sekerbeyt van de Schepen, die wy tot het overvoe-

Brief van den Koninck aen den Staet.

ren van de Perſoonen, van onſe voorſz. Ambaffadeurs, en van hare gevolgb, hebben geſteuert. Ondertuſſchen Godt bidde, dat hem gelieve de herten van alle die daar by geïntereſſeert zijn, niet ſoodanige gedachten van Vrede te roeren; gelijk het hem belieft heeft ons te geven, op dat het Traſtaet ſijnen goeden voortgang moge verkrijgen. Geſchreven in Witbal, deſen 18. Maert 1667.

Was geteekent,

Uwen ſeer goeden Vriendt

CHARLES REX.

Lager. ARLINGTON.

Wanneer de vereyſchte Paſpoorten voor de Heeren Engeliſche Geſanten yaerdigh waren, heeft men de ſelve naer Londen gefonden, doch het duerde noch al eenigen tijd, aler de ſelve aenquaemen, en tot Breda heerlijk in ghehaelt wierden. Wy laeten hen aldaer den Vredehandel vervolgen, om het geen ons noch overigh is, afte doen.

Ondertuſſchen ſtont het ruyten en rooven op malkander niet ſtil. Twee Zeeuwſche lichte Oorloghs Scheepen veroverden een nieuw Engeliſch Konincks Schip met 54. ſtucken. Voor Cadix leyd een Hollantiſche Kaper met 30. ſtucken, een ploekhartje tegen een Engeliſche Convoyer met 34. ſtucken, die het te quaet kreegh en ſich onder het Caſteel gingh bergen. De Zeeuwen hadden al voor eenigen tijt een tamelijck getal Oorloghs Scheepen, onder den Bevelhebber Abraham Quirijnſz., op den naem van de Staten van Zeelandt, naer Weſt-Indien geſchickt. Deſe Vloot heeft op den 26. van Sprockelmaent des Jaers 1667. de Sterckte op de ſtroom Seriname, in Guiana den Engeliſchen afgenomen, welke ſich onder de gehooraemheydt der Zeeuwen begeven hebben; behoudende het beſit van hunne goederen, maer die den Koninck van

groot Britannie of deſſelſts Gouverneur toequaemen, komende wel op 40000. guldens, wierden voor den Staet van Zeelandt aengeſlaegen. Van daer verzeyle de Vloot naer de ſtroom Barbices, alwaerſe van den Commandeur Pergenaer, met vergoedingh van deſelfs onkoſten, de plaetſen Yſequepe en Boumerone, die Pergenaer van de Engeliſchen erſt hadt verover, overnaemen. Van daer zeyldenſe naer Tabago, dat door de Franſchen hernomen, maer nu verwoeſt en verlaeten was; komende van daer aen Martenico, verſtondenſe van de Franſchen, dat de Engeliſche met 12. Oorlogh Scheepen en twee Branders aldaer wel 6. Scheepen hadden genomen, onder de welke een van Amſterdam en een ander van Vliffingh was, dat verbrant waer, zeylende ſy Engeliſchen van daer naer Guardeloupe, Nievis en St. Chriſtophel, om aldaer op buyt te kruyſſen. De Franſchen en Engeliſchen faeten malkander in die gewelſten mede dapper op de huyt, maer deſe met de Zeeuwen verwoeght taſten de Engeliſche by Nives en St. Chriſtoffel aen, en ſcheyden naer een hart gevecht weer door den nacht van malkander, gaende d'een onder Nives en d'ander onder St. Chriſtoffel ten anker. De Zeeuwen zeylden van daer naer de Virginies, en naemen aldaer verſcheydene Prijſen, met de welke ſy ſich weder naer het Vaderlant begaven. Doch ſoo wel liep de aenſlagh van den Amſteldamiſchen Admiraal Willem Joſeph van Gent niet af, (die met achtiën Scheepen en eenige Branders, een deel Schotiſche Kapers in Lieth met hun geroofden buyt meende te verbranden,) alſoo hy door de tegenwint daer in verhindert wierdt; en de aenvoerders van de Branders hun dienſt niet wel betrachtten, die oock daer over geſtraft zijn geworden.

Ondertuſſchen gingh op den elfden Juny

Zeeuſche
Conquiften in
Weſt-Indien.

Vergeeff-
ſchen toe-
leggh van
den Ad-
miraal van
Gent.

Vredehand-
del aenge-
vangen.

Vervolgh
van de
oorloghs
ſaecten.

't Fort Se-
riname
den En-
geliſchen
aenomen

De Ruyter
weder in
Zee.

June 1667. 's Landts Vloot sterck 80. Oorloghs Scheepen, onder het gefagh van den Lt. Admiraal *de Ruyter*, en den Heer Cornelis de Wit, Ruwaert van Putten als opfiender, mede in Zee, maer wiert op den 14. van een swaere storm beloopn, waer door eenighe Scheepen wierden ghenootfaeckt hun touwen te kappen; maer op den 17. de-fer Maent geraecktense voor de Rivier van Londen weder ten ancker.

De Vloot
voor de
Teems,

Bestellin-
gen tot
vordere
aenflagen.

Aldaer leggende wierdt des morgens ten vier ueren aen boort van den Luytenant Admiraal gezeynt, den Hoogen Krijghsraet, soo van de Militie te Waeter, alste Lande, ende in naeder delib-eratie geleyt zijnde de executie van de Instructie by de Heeren haer Ho. Mo. Gedeputeerden ende Gevolmachtighden over 't employ van 's Landts Vloote op den 6. June 1667, ende de Heeren Gedeputeerden ende Gevolmachtighden op de Vloote buyten Gaets voor 't Texel, ten selven dage behandicht, is nae rijpe delib-eratie goet gevonden ende geresol-veert uyt 's Lants Vloote te kiesn ende detacheren seventien van de lichtste Scheepen ende Fregatten, nevens vijf Advijs-Jachten, eenige Gallioten ende Boots, omme 't voorz. 's Konings Diep, soo haest mogelick, op te zeylen, ende tot in de Riviere van Londen gekomen zijnde, met alle doenlijcke vlijt ende spoet trachten te beloopn tien a twaelf Engelsche Fregats van 30. tot 40. stucken, nevenstwintigh Barbados-vaerders, die volgens seecker advijs, op gisteren door een Schipper van Noor-wegen, komende van Londen, aen-gebracht, in de Hoop by Gravefandt waren leggende: deselve, indien daer toe gelegentheydt mochte ghevonden worden, 't attacqueren ofte te ruineren; Oock voorts 't inspecteren de gelegent-heynt van de Reviere van Rocheter, ende het Fort op 't inkomen van de sel-ve, aldaer nieuw gheleyt: tot welcken

eynde met communicatie van den Luy-tenant Admiraal *de Ruyter*, ende ande-re presente Hoof-Officieren, gedespi-ci-ert, ende uytgefondert zijn de Schee-pen, Officieren ende Branders, hier naer volgende breeder gheëxpressiert : over dewelcke het commandement ge-defereert is aen den Lt. Admiraal van Gent, ende daer nevens als Vice-Ad-miraal Johan de Liefde, ende als Schout by nacht David Vluch, gestelt werden : Zijnde voorts geordonneert eenigh kleyn Vaertuygh, om voor af gefonden te werden, ende de diepten in 't voorz. Konings-Diep, nevens de gronden te peylen, om alsoo de Scheepen van Oorlooge van de ghelegentheydt van deselve te kunnen waerschouwen ende adverteren.

Uyt de Mase.

Officieren. *Scheepen.*

Capt. Elandt du Bois.	Utrecht.
Cornelis de Liefde.	Wassenaer.
Nicolaes Naelhout.	Harderwijck.
Willem Boudewijnz.	't Quart. van Nim,
Ian van Brakel.	De Vrede.
Pieter Jacobz. Nanningh.	Gornichem.
Advijs-I. Dirk de Munnik.	De Faem.
Branders.	
Gerrit Andriez. Mack.	Schiedam.
Ian Danielz. van den Rhijn.	Pro Patria.

Van Amstelredam.

Officieren. *Scheepen.*

Capt. Hendr. Vollenhove.	d'Agatha.
Thomas Thobiaz.	de Bescherminge.
Abram van Zijl.	de Leeuwijn.
Lt. Collonel Palm.	Deventer.
Ian du Bois.	de Vrede.
Iacob Binckes.	Essen.
Ian Pauwelsz. van Gelder.	Harderwijck.
Cornelis Iooften Smient.	de Star.
Iacob Pacuw.	Essex.
Pieter Magnusz.	't Raedh. van Haerl.
Ysbrant de Vries.	Stavoren.
Advijs- Jachten.	
Lauwerens de Bruyn.	De Postellion.
Iacob Philipsz.	De Brack.
Ian Iansz. Verboeckelt.	De Winthout.
Cornelis Gerritz. Vos.	De Galeye.
Branders.	
Ian Iansz.	't Wap. van den H. van Iork.

Headrick Hendricksz. de Catharina.

Schippers.

Claes Meeuw. van den Raet, ^{Waarre Leeuw}
geladen met Ammunition. ^{Fluyt-Comp.}
Dirck de Turck. ^{de Lager.}
Jacob Thomasz. Camp. ^{S. Nicolaes.}
Adriaen Maertenfz. Balque. ^{de Liefde.}
Jan Pieterfz. Oije. ^{'t Swarte Paert.}
Cornelis Ianfz. Dronthem. ^{'t Eendracht.}
Aelbert Cool. ^{de Catharina.}
Jan Bastiaerfz. ^{'s Lands Welvaren.}
Willem Frompetter. ^{St. Catharijn.}
Abranam Crispijnfz. ^{St. Pieter.}
Gondert Pieterfz. ^{de Tooge Prijs.}
Cent Pieterfz. ^{de Kloimp.}
Ary Cornelisz. Moenes. ^{'t Schaepe.}

Galiots.

den Vice-Admirael Smeets, noch vermisten den Capiteyn Gillis de Wildt, voerende het Schip Campen: Wy konnen als noch niet anders oordeelen, als dat de selve naer verlies van Anckers en Touwen naer Zeelandt ofte eenige andere Haeven, sullen zijn gereireert; Ende voorts met de opgemelte hooge Officieren in del-beratie geleyt hebbende, wat met 's Landts Vloete, ten meest dienste van den Staet ende tot afbreuck van den vyandt ondernomen ende geatenteert behoorde te werden, ende in propositie gebracht zijnde, of niet graden soude zijn het voorsz. Konings-Diep, ende voorts de Riviere van Londen, ofte van Rochester op te zeylen, ende in achttinge ghenomen seker advijs, ons dien selven dagh door een Schipper van Noorwegen, komende van Londen, aengebracht, houdende dat tien ofte twaelf Engelsche Fregats, van dertigh tot veertigh stucken, met twintigh Barbados vaeders, waren legghende in de Hoop by Gravefandt, ende geconfidereert dat ten hooghsten dienstigh soude zijn, het inkomen, ende de Riviere van Chatam ofte Rochester te recognossieren, ende te besien de gelegentheyt van het Fort op het inkomen van de voorsz. Riviere gelegen, omme dan voorts naer ondervindinge met de Landmilitie ende Zee-foldaten, op ende jegens het voorsz. Fort, naer gelegentheyt te ageren, ofte wel voorts op te loopen naer de Hope voornoemt, ende aldaer de voorsz. Fregatten ende Barbados-vaeders te attacqueren, ende was 't mogelijk te vermeerteren ofte te ruineren, is de finale resolutie dien avont uytgesteld: omme op het voorsz. subject mede te hooren de consideratien van de Hooge Militaire Officieren van de Landmilitie: Welcken volgende de gemelte hooge Officieren, neven den Scheeps-Krijgsraedt, des anderen daeghs 's morghens tusfchen drie ende vier uren, bescheyden ende gekomen zijnde, is naer rijpe del-beratie goedt ghevonden ende geconcludeert uyt 's Landts Vloote te kiezen ende te detascheren seventhien van de lichtste Schepen ende Fregatten, nevens vijf Advijs-Jachten, ende eenige Gallioots ende Boots, omme 't voorsz. Konings-Diep soo haest mogelijk op te zeylen, ende in de Riviere van Lon-

Men heeft over de Landt Militie mede een verdeelingh gemaeckt, om onder het beleydt van den Colonel Thomas Dolman te ageeren, welcke des anderen daeghs onder het geflagh van den Lt. Admirael van Gent, met de welcke de Heer de Wit, als van haer Ho. Mog. gedeputeert zijnde, op het Schip de Agatha was overgegaen, de Rivier van London opgezeylt, en quamen noch dien selven avondt tusschen Queenboroug en Gravefandt, maer a too daer niet te verrichten viel, op den 20. weder te rugge tot Queenboroug, alwaer de Heer de Ruyter den Heer Star ondertusschen met eenige Scheepen, om op de Scheepen die op de Rivier van Rochester laegen, acht te slaen, gesonden heeft. Van dese saeck, en het gevolgh, heeft de Heer de Wit de Hoogh Mog. Heeren Staten dit volgende bericht gedaen.

Hoogh Mogende Heeren,

Bericht van het veroveren van Charnesse.

O Nien laetsten aen Uw Hoogh Mog: is geweest van den 17. deser loopende Maent; dien selven avont quamen wy ten ancker voor aen de mont of het inkomen van 's Konings-diep, alwaer wy aenstonts de hooge Officieren van 's Lands Vloote aen boort gezeynt hebbende, bevonden dat wy van de Vlagge, ende van 't Esquadre van den Luytenant Admirael van Gent, boven, ende behalven 't Schip van

Lon-

Londen gekomen zijnde, met alle doelijke vlijt en spoet trachten te belooopen de Fregaten en Barbados vaerders voornoemt, deselve indien daer toe gelegentheyt mochte occurreren, te attacqueren, ofte te ruineren, ende voorts de inspecterende gelegentheyt van de Riviere van Rochester, ende het Fort op 't inkomen van de selve aldier nieu geleydt: tot welcken eynde ghediscipieert ende verkoren zijn de Scheepen ende Officieren in de nevens gaende Lijste breeder geëxpressieert, ende hebben wy het commandement over de selve gedeferieert aen den Lt. Admiraal van Gent, ende daer benevens als Vice Admiraal, ende Schout by Nacht gestelt Johan de Liefde ende David Vluch: Ende is voorts op de verdelinghe van de Mariniers ende de weynige Landmilitie, by de Vloote zijnde, over de Scheepen ende Fregats, tot het voorz. exploit gedeftineert, de gerequireerde ordere gestelt, ende voorts eenigh kleyn Vaertuygh geordonneert, ende voor uyt afgesonden, omme de diepte in het voorz. Konings-Diep, ende de gronden te peylen, om dan voorts de Schepen van Oorloge van de gelegentheyt van dien te kunnen waerschouwen ende adverteren. Wy hebben ons soo veel gespoeyt ende die diligentie gebruyckt, dat tot de verdelinge van de voornoemde Militie, ende het defereren van de voorz. commandementen, de noodige Aften gedepefcheert, ende noch dien selven dagh, ofte laet in den avont ter executie geleydt, ende sulcks alles in state gebracht is, om met het aenbreken van den dagh, met het meergemelte Esquadre te kunnen oploopen. Ick hebbe oock geoordeelt van mijn debvoir, ende de intentie van den Staet te zijn, omme alle confusie voor te komen, ende op alles de gerequireerde ordres ten spoedighsten te kunnen stellen, in Persoon mede te gaen, ende my te vervoegen op het Schip d' Agatha, by den Luytenant Admiraal van Gent uytgekoren, om by sijne Ed. gecommandeert, ende tot het voeren van de Admirals Vlagge gebruyckt te werden: ghelijck wy dan vervolgens den negenthienden deses, des morgens omtrent ten vier ueren, met de voorvloet, onder zeyl gegaen zijn, met een Z. W. wint, soo dat wy genootsaeckt wa-

ren het Konings-Diep op te laveren, ende met het selve getye niet verder hebben kunnen komen, dan een weynigh beneden de middel-gronden, alwaer wy ghenootsaeckt geweest zijn het Ancker te werpen, ende g'tye te sloppen: Edoch omtrent vier glafen aen Ancker geëeghen hebbende, is den wint gelooopen zuyd oolt met redelicke koe'te, soo dat wy resolveerden aenflonts Ancker te lichten, ende sonder tijt verlies tegens de ebbe het Konings-Diep op te loopen, gelijk wy oock den wint soo favorabel hebben gehadt, dat wy hoopten ende vastelick vertrouwden, de voorz. Fregaten ende Barbados vaerders, dienselven avont in de Hope te sullen kunnen attrapperen; Maer her heeft Godt Almachtigh ghelieft, tot ons groot leetwesen, omtrent den avont de windt te laeten vallen, sulcks wy met dien vloet ende het hoogh waeter niet verder hebben kunnen opzeylen dan tot Holhaeven, zijnde omtrent anderhalve mijl van de Hope, ende op de halve wegh tusschen de Riviere van Rochester ende Gravesant voornoemt, alwaer wy genootsaeckt waren, soo haelt de ebbe begonde af te gaen, het te setten, ende dienvolgende aen den Vyandt tijt te vergunnen, om met de voorschreeve Scheepen sich te kunnen retireren.

Hyden omtrent den middagh zijn wy met het begin van de ebbe weder af gesackt tot voor de Riviere van Chattam, ende ordre gestelt hebbende, dat de Landmilitie, ende een gedeelte van de Zee-soldaten haer aen landt souden begeven, ende aentasten het Fort Charneffe, leggende op den hoek van de voorz. Riviere, zijn wy met eenige van de Scheepen van Oorlogh voor 't voorz. Fort ten Ancker gekomen, alwaer een Konings Fregat ende eenige andere Scheepen, en Branders, soo wy bericht werden, geancert waeren, de welke alle de Riviere van Rochester opgelopen zijn, gelijk oock het Volck in 't voorz. Fort legghende, alle de vlucht hebben genomen, eer dat de voorz. Landt militie daer binnen is gekomen, soo dat de Matroosen, nae dat op het Fort omtrent anderhalve ure was gecanonneert, de Vlagge op het voorz. Fort staende, hebben afgehaelt.

Wy hebben in het voorſz. Fort gevonden vijftien yſere ſtukken Canon, ſchietende 18 ponden bals, de welcke wy geordonneert hebben aen eenige van de Schepen van Oorloge aengebracht te werden: voorts een groote quantiteyt van Ronthout, ſo Maſten als Rheen en Stengen van allerhande ſwaerte, naer wy uyt de Officieren bericht werden, wel drie a vier tonnen gouds waerdig, zijnde een groot gedeelte van de ſelve alle geprepareert, ende gereedt gemaect: alle de Capiteynen zijn gelatt van 't ſelve ſo veel af te halen, alsſe bequamelijck ſullen kunnen op de zyde van de Schepen bergen; ende het overige hebben wy geordonneert, dat verbrandt ende aen ſtukken gehackt ſal worden.

Vermits het ongeluck van de abſentie der meeſte Land militia, door den ſtorm, ende het vertreck van alle de Fluyten, is de Militie niet ſoo ſterck, dat de Hooft-Officieren geſolveert zijn het Land in te marcheren, alwaer vertrouwe dat anderſins conſiderable dienſten gedaen ſoude kunnen werden: Wy zijn ondertuſſchen van meyninghe de Reviere van London geſloten ende beſet, ende ſulckſte Stadt te water beleegert te houden, ende ſonder nader ordre van uwe Ho. Mog. ſoo weynigh Schepen te laten paſſeren als wy met den dienſt van het Land oordeelen ſullen over een te komen: tot welcken eynde wy den Lt. Admirael *de Ruyster*, met het gros van 's Landts Vloote herwaerts op ontboden hebben: ſullende voorts niet manqueren Uwe Ho: Mo: notificatie te geven van 't gene hier ſal komen voor te vallen, ende ondertuſſchen Godt Almachtigh bidden Uw Hoogh Mog. Perſoonen ende der ſelver lofftelicke Regeeringe meer en meer te willen zegenen. In 's Landts Schip d' *Agatha*, legghende ten Ancker op de hoock van de Reviere van *Chattam*, voor 't Fort *Charnesse*, den 20. Juny 1667. 's avondts laet.

Des morgens zijn de Gedeputeerden geweelt, om de Sterckte *Charnesse* te verkennen, en hebben daer op gevonden vijftien yſere ſtukken Geſchuts, alle achtien ponders, een groote menigte

van ronthout, van alderhande ſlagh en ſwaerte, als Maſten, Rheen, Stengen en andere Oorloghs behoefte meer, by de Scheeps bevelhebberen, op vijfmael hondert duysent guldens ten minſten geſchat; waer by noch waren eenighe vaetkens buspoeder, peck en teer, tot toeruſtinge der Scheepen bequaem, zijnde aldaer als in een huys van voorraedt en Magaſijn bewaert geworden. Sy bevonden oock dat de ſelfde Sterckte niet volkomenlijck ophemaeckt, of tot behoerlijcke weerbaerheyt gebracht was, om voor den Staet der Nederlanden bewaert te kunnen werden, waer over eenparighlijck beſlooten is, alles op het ſelfde te verwoeſten, en voorts het Fort te verlaeten, mede nemende de voorraedt daer in gevonden.

Buyt op
Charnesse
gevonden.

Dat ver-
woeft
wordt.

Wanneer dit nu aldus verricht was, is vorder goet gevonden, dat de Capiteynen de *Munnick*, en *Vos*, met hun onderhebbende Advijs-jachten, nevens de *Boots* en *Chaloupen*, de *Rivier* van *Rocheſter* ſullen oploopen, de gronden en diepte van de ſelve, nauwkeurighlijck peylen, en vorders vernemen, wat macht ſich in het Landſchap *Kenth* ſou mogen onthouden. Deſe wederkeerende, berichten, dat ſy omtrent twee mijlen naer giſſinge, de ſelfde *Rivier* waren opghelopen, en de ſelve van groote diepte bevonden hadden te zijn, ſoo dat de ſelve door de Scheepen, ſtaande onder de verdeelinghe van den Admirael van *Gent*, bequamelijck kon opgezeylt worden; dat ſy vorders een goede quantiteyt capitale Oorloghs Schepen, ſonder ſtengen of zeylagie, omtrent twee mijlen van de Sterckte *Charnesse* leggende, hadden geſien; foodanigh luyde hun ſchriftelijck rapport.

Daer wy van de Brandtwacht zijn t'zeyl gegaen, volgens d' order van haer Ed. Mog. Van het Roode Huys ende de Schueren gen vadem water.

Recht

Recht tegen de Houde Schuer, aen de Noord wal ses en een halve vadem water.

By het Vlacke Lant ende de noord Wal achtentien vadem.

Dwars van de zuyd hoeck, ende de noord wal negen vadem min een voet.

Om de zuydt hoeck tien vadem middewaters.

By de leste Punt aen de noordt zy acht vadem.

In de Bocht van de zuydt wal negen vadem: Wy zijn aldaerten Ancker gekomen, pas buyten schoots van vijfa ses Scheepen, ende noch beneden de selve twaelf Scheepen, eenige leggende sonder Stengen; Wy praesumeeren als dat de grootste de Souverein soude wesen.

Met Z. en W. Son hebben de Engelsche twee Scheepen laten sincken dwers over de Revier dicht by den anderen. Wy hebben de noordt hoeck O. ten N. afgepeylt, ende de Zuydt hoeck west, ende de ghesoncken Scheepen W. en W. ten N. en het swarte Huys na de noordt Wal N. N. O. wel soo Oostelijck.

Met Z. Z. W. Son hebben wy ons Ancker gelicht, ende deden ons best om op te laven, om by de Vloote weder te komen.

Met Z. W. en zuyder Son lieten se noch een Schip sincken.

Hier op is dit besluyt gevolgt.

DE Gedeputeerden ende Gevolmachtighden, &c. van de Hoogh Mogende Heeren Staten Generael der Verenighde Nederlanden op 's Lands Vloote, lasten ende ordonneeren by desen Thomas Thobiasz. den welcken wel expresselijck als Commandeur gestelt hebben over de Capiteynen Jan Pauwelsz. van Gelder, Nicolaes Naelhout, Dirck de Munnick, Cornelis Gerritsz Vos, Lauwrens de Bruyn, ende Jacob Philipsz. met de Commandeurs van de Brandt-Schepen, Hendrick Hendrickz. Mack, ende Jan Danielsz. van den Rhijn, die oock vervolgens gelast werden haer naer de commandementen ende ordres van den voornoemden Thomas Tobiasz. als Commandeur preciselijck te reguleeren: dat sy desen gesien hebbende, sonder een eenigh

moment te versuymen, haer met hunne onderhebbende Scheepen respectivelick sulden hebben te begeven, in, ende op de Riviere van Rochester, ende de selve soo verre op te zeylen, als Thomas Tobiasz. voornoemt haer commanderen sal: voorts te attacqueren, te ruineren ende te verbranden soodanige Vyantlicke Scheepen, als de selve aldaer sulden kunnen aentreffen, sonder haer selven, ofte 's Lants Volck ofte der selver Scheepen eenighsints te verschoonen, ofte te spaeren; sonder hier van in 't minste te blijven in gebreecke. Actum in 's Landts Schip d' Agatha, den 21. Juny. 1667.

DE Gedeputeerden ende Gevolmachtighden, &c. Lasten by desen Hendrick Hendrickz. Mack, ende Jan Danielsz. van den Rhijn, dat sy desen gesien hebbende, sonder eenigh tijt verlies, met hare onderhebbende Brant-schepen haer sulden hebben te begeven in de Riviere van Rochester ende deselve op te loopen, soo verre als Thomas Tobiasz. haer ordonneren sal; ende voorts achtervolgen de ordres ende commandementen van den gemelten Thomas Tobiasz., om haer volck ende Scheepen ten dienste van den Lande ende afbreuck van den Vyandt te besteden, soodanigh als den selven haer ordonneren sal. Actum in 's Landts Schip d' Agatha, desen 21 Juny 1667.

Alsoo is mede beslooten, dat des anderen daeghs 's morgens met het vroegh getye, het geheele Esquadre mede de Rivier op sal loopen; om den voornoemden Capiteyn bystandigh te zijn; en in gevolge van dien, is het gantsche Esquadre van voor de Sterckte Charresse de Rivier nae Rochester met een noord oosten wint en tamelijcke koelte opgezeylt.

Capiteyn Brakel sich hebbende vergrepen, met sijn Sloep (tegen gegevene ordere, op lijf-straf) aen lant te hebben laeten gaen, en daer over vast gheset zijnde, dede beloften en aanbiedinge, te sulden sien, met sijn Schip, leggende

Op zeylen van de Rivier van Rochester.

een van de achterste de andere te pafseeren, om vervolghens een van de voorste Engelsche Oorloghs Scheepen, een Fregat, met inde veertigh stucken g waepent, t'eenemaal zeylvaerdigh en van alles wel voortien zijnde, dat tot hoede van de Sterckte Charneffe hadt geleegen, en van daer de itroom opge- loopen was, hoewel hy maer een slechte en lichtgemonteerde Fregat voerde, aentetasten, waer over hy van sijn de- tentie ontlaegen is geworden. Van dese verrichtinge sullen wy niet seeckerder, als dit bericht konnaen voortbrengen.

Hoogh Mogende Heeren,

Bericht
van het
branden
der Sche-
pen.

ONien laetste aen u Ho: Mo: is ghe- weeft van den 21 deser loopende maent, by dewelcke ick aen u Ho: Mo: het innemen ende overgeven van het Fort Charneffe, hebbe genotificeert. Op huynen heeft Godt Almachtigh de Wape- nen van den Staet soo goedertierentlick ge- liefst te zegenen, dat wy en alle d'Ingelētenen sijnē Goddelicke Majesteyt over des selfs ge- nade niet genoegsaem konnen danken. Wy hadden gisteren door eenige Advijns-Jachten en gewapende Boots de gronden en diepen van de Reviere van Rochester naer Chatham doen peylen ende sonderen, ende bevonden deselve van soodanige diepte, dat wy geresolveert hebben, op huynen met het Esquadre, onder den Lt. Admirael van Gent geordonneert, deselve op te zey- len, daer toe wy door de hulpe van den goedertieren Godt een favorabelen Noort- oosten wint, met een redelicke koele ge- hadt hebbende, zijn des morgens omtrent ten ses uren van voor het Fort Charneffe met een voorvloet t'zeyl gegaen, en om- trent den middagh gekomen omtrent verscheyde capitale Engelsche Oorloghs-sche- pen, leggende op de Revier sonder Sten- gen ende Zewlen, alleentlick de Masten en- de Hoofst-touwen op hebbende, dewelcke echter van veel ende schoon Canon voor- sien zijn, waren oock van volck beset, en- de schenen haer in het eerste wel te sullen defendeeren: maer naer dat 4. a 5. door Brandt-schepen geruineert waren, sijn ee-

nige van deselve genoegsaem geabandon- neert, en vervolgens in onse handen en de macht van Uwe Hoogh Mo: ghekomen. Ick kan voor als noch niet specificeren wat Schepen verbrant sijn, alsoo soo acnflonts dit exploist soo verre gebracht is, dat wy de Royale Charles met 50. metale stucken ge- nomen hebben, ende noch een Schip ge- monteert met omtrent 50. stucken: wey- nigh boven ons leggen noch vier groote Vyandticke Oorloghs-schepen, naer de- welcke wy eenighe van onse Schepen ge- commandeert hebben, twijffelen niet ofte sullen mede in onse handen vallen, alsoo ick niet anders kan oordeelen, of den Vy- andt is extraordinaris geallarmeert: om ons dit te beletten, ende den toegangh op de Reviere te stoppen, hebben de Engelsche gisteren, naer mijn giffinge omtrent 16. a 18. Schepen doen sincken, dewelcke meest Branders geweest sijn, naer wy bericht wor- den: maer hadden de Reviere echter noch soodanigh niet konnen sluyten, of wy met onse Schepen sijn'er door gepasseert, sul- lende met alle vlijt ende neerstigheyt trach- ten dit Konincklicke Schip, ende de andere die wy sullen konnen conserveren af te bren- gen, ende naer het Vaderlandt over te sen- den, met intentie om op de Reviere van Londen ordre te verwachten wat uwe Hoogh Mog: sullen ghelieven te ordonne- ren, dat wy met 's Landts Vloot sullen on- dernemen, of dat deselve de volkome dis- positie aen ons sullen ghelieven te laten dan- ckende Godt Almachtigh dat hy door sijnē Goddelicke voorsienigheyt, den hoogmoet van de Engelsche Natie, door de glorieuse Wapenen van uwe Hoogh Mo: soodanigh geliefst te vernederen, dat wy niet kon- nen twijffelen, of de Vrede sal tot volkomen contentement van den Staet geworven kon- nen worden, ofte voorts die Natie soodanigh gedreect, dat wy by continuatie van den zegen van Godt Almachtigh der selver mach- niet veel sullen hebben te vreesen, t' welck wy van herten bidden, ende wenschen uwe Hoogh Mog: met dese ongemeene en heer- licke victorie veel gelucken, ende blijve Hoogh Mog: Heeren &c. in den Royal Char- les den 22. juny 1667. des naermiddaghs omtrent ten twee uren, leggende op de Re- viere

Chattam

viere van Chattam, gereekent C. de WITZ.

P. S. Het water is jeghenwoordigh soo veel gevallen, dat wy op huynen niet meer sullen kunnen effectueren, alsoo onse Schepen meest alle aen de gront leggen, soo dat wy het hoogh water weder sullen moeten afwachten.

Het vervolg van dese braeve daet sullen wy uyt het volgende kunnen sien.

Hoogh Mogende Heeren,

WY hebben op gisteren Uwe Ho: Mo: geadviseert, hoe merckelick dat Godt Almachtigh de Wapenen van Uwe Ho: Mo: gelieft hadde te zegenen; tsedert hebben wy ons soo veel doenlick, geinformeert op de particulariteyten van 't gepasseerde soo op gisteren als huynen voorgevallen: Zijnde sulcks dat onse voorste Schepen een geruymen tijt tegens die van den Vyandt hebbende ghecanonneert sonder dat noch yemant de couragie hadde om tegens deselve nader in te dringen, vernits de diepte van de Reviere soo naeuw is, dat niet meer als een Schip en Front gelijk konde inkomen: eyndelick eenen Capiteyn Brakel, gehoorende onder het Collegie van de Admiraliteyt residerende tot Rotterdam, leggende een van de achterste, sich selven aengeboden heeft te tenteren, of hy de andere soude kunnen passeren, met verskeringe, dat hy den voorsten van de Engelsche Oorlogh-schepen, zijnde een Fregat niet in de veertigh stucken gemonteert, ende 't eenmael zeylvaerdigh, ende van alles wel voorzien, het welke tot bewaringe van het Fort Charnesse gelegen hadde, ende van daer herwaerts ophgelopen, was genaemt de Jonethe, plotselick soude aen boort leggen, alhoewel hy maer een slecht Fregat, en licht gemonteert, voerde; het welke by ons hem toegestaan zijnde, soo is deselve met een groote resolutheyt, sonder een schoot te schieten, alhoewel van verren, ende continuelick soo hevigh als eenighsins mogelijk, van sijne partij wierde ghecanonneert, tot dicht aen den voorz. Engelsman voorts gezeylt, ende naer wy konde sien, omtrent een Musquet-schoot van den selven af zijnde, heeft hem de lage gegeven, soo veel hy

met de voorste ende Boeghstucken konde bereycken, ende soo eens loefs met een voorwint aengeklampt hebbende, heeft hem in een moment veroverd, ende in de voorz. rencontre niet meer als drie gequetsten bekomen, van dewelcke ick meyne verstaen te hebben dat twee overleden zijn. Achter den gemelten Capiteyn Brakel avanceerden een van onse Brant-schepen, dewelcke het volgende Schip van de Engelschen, zijnde Sint Matthias, ghemonteert met 52 Stucken, aengeklampt, ende vervolgens verbrant heeft: Hetwelcke soodanige consternatie in den Vyandt heeft veroorlaeckt, dat alle het volck van 't Schip de Royael Charles afgehoopen, ende ten deele in 't water gesprongen is (het welke niet meer als met twee en dertigh Metale Stucken, zijnde de swaerste daer van afgelicht, gemonteert is, alhoewel ick op gisteren, door quade informatie geabuseert zijnde, van vijftigh geschreven hebbe, nemende geen tijt om deselve te tellen, alhoewel op 't selve Schip my hadde getransporteert,) ende sulcks door Chaloupen, sonder eenige resistentie ingenomen ende veroverd: Voorts is naer 't Schip de Carolus Quintus geavanceert een Brander, dewelcke voor de Boegh ende ten deele aen de zijde van de voorz. Carolus Quintus, gemonteert met sestetigh Stucken, eenighsins in de brant geraeckt zijnde, dien gantschen dagh gesmoockt, ende den voorledene nacht mede opgesprongen is: Het Slot van Honingen, daer aen leggende, is door Chaloupen, van den Vyandt gequiteert zijnde, ingenomen, doch naderhand abusivelick ende sonder ordre, met seventigh Stucken, meet metael, gemonteert, in brant ghessteken: Noch is een capitaal Schip, van het welke de naem niet hebbe konnen vernemen, verbrant. Wy sagen een goet stuck hooger in de Reviere noch drie seer capitale Koningschepen van Oorloge, ende verhoopten deselve mede noch dien dagh te ruineren: maer het water was soo veel gevallen, dat de Schepen meest alle aen den gront waren geraeckt, soo dat wy 't voor dien dagh moesten laten verblijven.

Op huynen den wint weder favorabel ende Noordt-oost zijnde, ende de resterende Brandt-schepen van de Vlagge, by ons be-

fehcyden ende aen gekomen zijnde, hebben de noodige ordres gestelt ende uytgegeven om deselve te vernielen, alhoewel tusschen ons ende deselve een Casteel genaemt *Upnor Castle*, dichtaen den kant van de *Reviere*, dewelcke aldaer seer naeuw zijnde gelegen is, uyt het welcke gestadigh seer furieus ghecanonneert, ende met swaer geschut geschoten wierde, het welke eeliter foodanigh succes heeft gehad, dat deselve mede op huysden alle omtrent ten drie uren des naermiddaghs aengeklamt ende verbrant zijn; deselve waren alle van de capitaelste Schepen van dit Koninckrijk ende genaemt de *Loyael Londen*, de *Royael Jems*, de *Royael Oake*: sonder dat wy tot noch toe, naer onse gissinge, soo op de *Branders* als Schepen van Oorloge, meer als hondert en vijftigh man, ja noch minder, naer wy oordeelen, verloren hebben, daer uyt onses oordeels ooghschijnlick, de genade van Godt Almachtigh, beseurt kan ende behoort te werden: Wy sullen nu weder naer het gros van 's Landts Vloote, in de *Theems* leggende, voor dese *Reviere* af-drijven, alsoo den wint om naer beneden te sacken, contrarie zijnde, ende de *Reviere* soo naeuw dat niet gelaveert kan werden, ons niet toelaet de zeylen anders als tot het drijven te gebuycken: Wy souden wel geerne de *Reviere* op loopen, maer alsoo aldaer eenige racken in den wint zijn, is het selve niet mogelijk.

Naer wy bericht werden is dit geheele *Rijck* in alarme, ende wert veel volcks by een getrocken, dewelcke wy echter niet kunnen oordeelen, dat ons onder den zegen van Godt Almachtigh eenighsins sullen kunnen beschadigen.

Vermits alle de *Brandt-schepen* by de *Vlagge* geweest zijnde, op twee naer soo losfelick besteedt zijn, soo versoecken wy Uw Ho: Mo: dat op het alderspoedighste met een goet aental van anderen moghen werden voorsien, alsoo deselve hier in de *Reviere* by occasie onwaerdeerlicke dienstlen kunnen doen: naer de *rencontre* van gisteren, is den Lt. *Admiraal de Ruyter*, van het gros van de Vloote by ons alhier aen gekomen, ende heeft op 't gene huysden is gepasseert, mede de behoorlicke ordres hiel-

pen stellen: God Almachtigh moet gedanckt zijn, dat deselve foodanigh succes hebben gehad.

Wy hadden op gisteren, in de confusie van het gevecht, ende den brandt, eenige *Massen* in de *Reviere* geslagen, ende niet *Kettingen* vast geslooten, om ons het aen-komen tot d'Engelsche Oorlogh-schepen te beletten voor gesoncken Schepen aengesien, maer nu beter geïnformeert zijnde, bevonden dat tot het stoppen van de *Reviere* gesoncken zijn, de *Marmeduck*, konnende voeren tseftigh *Stucken*, noch eene seer groote *Fluyt*, ende vijf Schepen tot *Branders* geprepareert.

Alle de *Hoof-Officieren* hebben in dese *rencontres*, haren sonderlingen yver ende *vigilantie* in het bevorderen van de executie ende gevege ordres sonderlingh betoont.

Eergisteren zijnde den 21. deser loopende maent, is den Lt. *Admiraal van Aylua*, met sijn onderhebbende *Esquadre* onder de *Vlagge* ende in de *Reviere* de *Theems* wel aengekomen, soo dat 's Landts Vloote nu merckelick ende met een *considerabel* aental Oorlogh-schepen is verstreckt. Wy hebben voor het tegenwoordige hier niet by te voegen: Godt Almachtigh biddende dat hy Uw Ho: Mo: *Perfoonen* ende *Regeeringe*, langhdurigh gelieve te zegenen, ende blijve &c. In 's Landts *Schip d'Agatha*, den 23. *Juny 1667.* 's nachts tusschen een ende twee uren.

Niet tegenstaende dese bitterheden van den Oorlog over en weder, liet men echter niet nae van vrede te handelen, en het is waerschylijk, dat de handel die vast trotteerde, en als op de punt van een naelde stil bleef staen, door dit moedigh bestaen, een voortsettingh kreegh, die dat groote goet, tot een goet eynde bracht, ondertusschen wierter in *Hollandt* groote vreugde uyt dese overwinningh bedreven; en het veroverde *Schip* de *Royale Charles* als in zegeprael beneffens het ander, dat *Braeckel* veroverthad, in *Goere* opgebracht. De *Hollantsche Vloot* bleef ondertusschen voor de *Rivier van Londen*, in 's *Konincks* diep

Vorde-
re daeden
van de
Hollant-
se Vloot.

diep ten ancker, en oock kruycende met Esquadres aen beyde zijden van de selve stroom, hebbende nu het Eylandt Schapye weder verlaeten, alsoomen niet dienstigh voor den Staet geoordeelt hadt het selve te houden; niet tegenstaende eenige van de aensienlijckste Baronnen, bysondere Edellieden en Ingesetenen van dit Eylandt Schapney, genegentheyth hadden, om sich mer de militie van desen Staet te vervoegen, en de onrechtmatige proceduren van den Koninck van Engelandt, neffens de selve tegen tegaen; waer op de Heeren Gecommitteerde, dit volgende beslyt hebben gemaect.

DE Gedeputeerden ende Gevolmachtighden van de Hoogh Mog. Heeren Staten Generael der Vereenighde Nederlanden op's Lants Vloote, Allen die desen sullen sien ofte hooren lesen, Salut, Doente weten: dat wy Jean de Laucourt, Capiteyn van een Compagnie voet knechten, ten uienste van den voorz. Lande, gelast ende geauthoriseert hebben, lasten ende autoriseren by desen, hem te vervoegen ende t' adresseren aen de gequalificeerde Edelluyden ende Ingesetenen van het Eylant Sheppy, ende aen de selve bekent te maecken ende te notificeren, onse goede meyninge ende intentie, tot conservatie van 't voorz. Eylant ende maintien van de vryheyt van de Edellieden ende Ingesetenen voornoemt, ende verklaren by desen, dat wy voor goet, vast ende van waerden sullen houden, alle 't geene den voorschreven Laucourt uyt onsen name sal hebben gesproken ende beloofd: even gelijk als of wy 't selve persoonelick gesproken, ende gehandelt hadden: tot confirmatie ende vaste versekeringe van 't selve, hebben wy dit met onse gewoonlicke signature onderteyckent, den 22. Juny 1667.

*Ter ordonnantie van de welgemelten
haer Ho. Mog. Gedeputeerden
ende Gevolmachtighden.*

Eenige Scheepen oock, onder het

bevel van den Lieutemant Admirael Banckert, kregen ordre, weder de Rivier van Londen op te vaeren, maer dese komende tot omtrent een half mijl beneeden Gravefende, vonden den doortocht, door gesoncken Scheepen, onder de welcke het Huys te Swieten en de Phoenix mede waren) foodanigh gestopt, en voort wederzijds oever met swaer geschut foodanigh beset en voorsien, dat sy geen doorganck saeghen, noch gelegentheyth vonden, om iets tot voordeel, te lande aen te rechten (behalven branden, rooven en plonderen, het welcke verboden was, om de brandstichtende Engelschen, Christelijcke manier van oorloghen te leeren) waer over sy weder afgesackt zijn; evenwel niet sonder de grootste verslagentheyth van de wereldt, tot Londen, als maer vier of vijf uren daer van daen leggende, gemaect te hebben. Vorders wiert een aenslagh op het Casteel van Harwits ondernomen, doch en geluckte soo wel niet als de voorgaende.

Tocht de Rivier op.

Aenslagh op Harwits misluckt.

Ondertusschen deden de Engelschen oock dapper hun best, dewijl veel Scheepen, die uyt Oosten en Noorwegen, oock uyt en nae Vrankrijk, Spanjen, Portugael en de Straet, achter om quamen; door de Schotse Kaepers, en het Esquadre van Jeremias Smith genomen wierden, andere redderden sich daer door, maer de meeste bleven in de pekel.

Om dit te verhinderen, wiert de Lieutenant Admirael van Gent, met 22. of 23. Oorloghs Scheepen en Branders, na de Noord gesonden; de Heer de Ruyter begaf sich door de Hoofden in 't Canael, en de Lt. Admirael van Nes bleef de Rivier van Londen beset houden. Ondertusschen ontfont'er een aerdigh gevecht tusschen Branders en Branders op de Teames, over het welke, en eenighe andere voorvallen, dit schrijvens uyt de Vloot is.

Gevecht
op de Ri-
vier van
Londen.

D En 23 July verseylden wy een weynigh op 12 Vadem, hadden de Naes N. W. ten W. en W. N. W. van ons 4 Mijl, waren doen 43 Ree-zeylen sterck, soo Oorlogh-schepen, Branders als Viſtually-Fluyten, en kregghen den 24 harde wint uyt den N. O. soo dat onse Reens streken, en de Stengen schooten, doch is hier in de Vloot geen schade geschiet: den 28 dito, is Capiteyn Verſcheur en Goskens, met 2 Viſtually-Fluyten van ons afgezeylt, stelden haer koers Z. Z. O. aen; den 31 July, zijn van ons afgezeylt 8 Oorlogh-schepen, 8 Branders en 8 Viſtually-Fluyten, gingen na den Admirael Generael, en quam de Vice-Admirael Enno Doedes, met 9 Schepen, en 21 Vlaemse Koopvaerdy-schepen, soo Galjoets als Puyen, als oock de Vice-Admirael Schram, met 8 Oorlogh-schepen, t'samen by ons ten ancker. Den 1 Augusti, is Capiteyn Zuylt, met de 21 Schepen na Zeelandt ghesonden, en wy liepen de Rivier op: den 2 dito, passeerde ontrent het Eylandt Schapie, 2 Fluyten met Hollantsche ghevangens, die van Londen quamen, seyden dat de Engelse met 5 Oorlogh-schepen en 20 Branders noch hooger op lagen: ontrent 9 uren, setten wy het een weynigh boven Blacktjil, op 10 Vadem ten ancker, met ons 6 Oorlogh-schepen, onder 't commando van de Vice-Admirael Enno Doedes, en ons Capiteyn, als Schout by Nacht, en zeylden 15 Oorlogh-schepen en 13 Branders hooger op, onder commando van de Admiraels Aert van Nes, en van Meppelen, als oock de Vice-Admiraels Sweers, en Schram; de Admirael van Nes, en de Vice-Admirael, waren op andere Schepen overghegaen, en wierden 2 kleyne Scheepjes door de Sloepen genomen, die aen 't Eylandt aen de wal lagen; na de middagh hoorden wy lustigh schieten, en saghen eenighe Schepen branden: den 3 dito, voor de middagh, kregen wy onse Schepen weder in 't ghesicht; ontrent 4 uren begon den de onse wederom hart te schieten, dat tot 's avonts laet duerde: den 4 dito, 's morgens quamen onse Schepen weder by ons ten ancker, en hadden al haer Branders gheconsumeert, en 7 van de Engelse Branders verbrandt, de Engelse quamen, daer de onse ghelegen

hadden: Na de middagh quamen de Engelse wat afdrijven, ende wy zeylden na haer toe, en hadden de voortocht met Oostelijcke wint, slappe mars-zeyls koelte, onse Luytenant was in de Boot bemant met Matroossen en Soldaten om op de Branders te paffen, of eenige op ons af quamen: als wy soo na quamen dat wy haer begaen konden, dreven sy al weder hooger op, soo dat het wel kinder werck met haer leeck, want sy niet staen dorsten, en waren noch 5 Oorlog-schepen, 13 Branders, en veel kleyne Vaertuygh; sy hadden de 2 voorgaende dagen oock so gedaen; als de onse na haer toe quamen dreven sy hooger op, dreven onse uytwaert soo volghden sy van verre, gelijk de kleyne honden achter de groote: den 5 dito, smorgens met den dagh lichten samen onse Anckers, en setten het weder voor het Eylandt Schapye, de wint O. N. O. slappe Top-seyls koelte en moy weer; omtrent 10 uren quamen 23 of 24 Engelse met de Vloot de Rivier af drijven, en setten gelijk op ons aen; Capiteyn Naelhout lagh op de Brandt wacht, en quam niet na ons af, maer hielt nae haer toe, en gaf lustigh vuur op haer; dese waren ontrent 15 of 16 Branders en 1 of 2 Fregats, met 16 of 20 stucken, en voort kleyne Vaertuygh; Capiteyn Naelhout, kreegh 2 Branders aen boort, die hy met groote couragie weder af kreegh, met seer weynigh schade; de Schout by Nacht Jan Mathijz. van Zeelandt, kreegh oock een Brander voor de boegh aen Boort, die hy mede geluckigh los kreegh; onse voorste Schepen schoten so furieus op haer, dat de andere de vlucht namen en dreven voor ons over, en liepen dicht langs de wal van het Eylandt Scapye voorby, wy gaven doen oock lustigh vuur op haer, en schoten een Zye Vlagh van boven neer; onse Sloepen jaegghden 2 Branders na, de eene setten aen de wal van 't Eylant vast en stack het in de brandt, en het Volk vluchte aen Lant, de ander vluchte om de hoek van 't Eylandt in een Bay; de drie voorseyde Branders dreven door onse Vloot sonder eenighe schade te doen, maer staecken 2 van de Engelse selfs in de brandt dat wy sagen; wy kregen mede een Brander voor de boegh, so dat de kerringh uyt de Kombuys gehaelt wiert, die
ons

ons Luytenant daer aen vast soude maken , en de Brander wegh boeghseren , doch dreef geluckigh mis , de Sloepen van de Branders zijn in de gront geschoten , so dat al het Volk na de Out-vaders toe geryft is: Na de mid-dagh quamen 2 Fluyten , de eene met Deense Vlaggen , de andere met Sweetse Vlaggen in onse Vloot , die aengchouwen wierden : den 7 Aug. zijn wy weder de Rivier uytgezeylt , in 't uytzeylen setten het de Sweetse aen de gront , daer de Schipper uytghenomen is , door het Volck dat daer in geset was , en is de Capiteyn Kuyft en de Boys , met Wijnbergen , uyt de Maes by ons ghekomen met 9 Victualy-Fluyten.

Ondertusschen bleef de Heer *de Ruyter* noch al in het Canael te kruyssen , houdende het aldaer selfs tot het afkondigen van de Vrede toe. De Heer van Gent om de Noordt zijnde , kreegh den Commandeur Abraham Quirijnz. met sijn vier byhebbende Oorlogs schein , en elf Engelsche Virginie vaerders (die by hem genomen , en rijkelijck gelaeden waeren , hebbende noch wel festien andere verbrandt) by sich. De Heer van Gent eyndelijck vresende , alsoo hy albereyds als ten eynde van voorraed was , dat de Fluyten naet voorraed , die men hem sou toefenden , te laet mochten komen , begeeft sich met dese Avonturiers nae het Vaderlandt , en brachtse in behouden haeven ; onderweghen ontmoetten hem evenwel de Scheepen met voorraed , en wierden onder de Vloot geloft en verdeelt , die daer op wederom naer de Noordt gevaeren is , daer hem niet gedenckwaerdighs voorviel , als dat hy een genomen Guinees vaerder weder hernam , soo dat hy eyndelijck weder binnen geloopen is. De Oost-Indische Retour Schepen , daer hy op gewacht hadt , zijn seer laet , namentlijck in October , te huys gekomen , hebben twee van hun geselschap verlooren , van de welcke een by het Eylandt Ferro , en het ander onderwe-

Van Gent
brengh
de Zee-
sche Ad-
venturiers
binnen.

Oost-Ind-
isch
vaerders
komen
binnen.

ghen gesoncken is. De Admirael van Nes , leggende voor de Teames , hadt vier van sijn Oorloghs schein , de Voorraed schein , die als voor gesegt is , naer den Heer van Gent moiten , tot begeleyde gegeven. Dese geraeckten in het wederom komen van malkander af , dry geraeckten behouden in de Maes , maer het vierde , zijnde het Raedthuys van Haerlem , onder vier Engelsche Konincks Fregatten , die het mede sleeten. Hier mede sullen wy voor dese reyse den Oorloghs handel af breecken , en gaen sien waer wy de vrede sullen van daen haelen.

De voorgaende handel op Chattam schein verachteringh tot het werck toe te brengen , maer deedt inderdaed de saeck zijn voortganck nemen , invoegen , nae dat de Heer Coventry een keer naer Engelandt hadt gedaen , en op den 27 July , weder te rugge gekomen was , de vrede gevonden , geslooten en geteykent , en met ongewoone vreugde , van een ieder ontfangen is geworden.

De Vrede
met Enge-
landt ge-
slooten.

Aldus schein nu Hollandt in een diepe stilte en gerustheyt , als onder haeren vygeboom en haeren wyngaert het geluck deses werlts te besitten , en onse Zeehelt , die soo veel tot dese geluckige welstandt hadt gedaen , genoot nu alleen zijn voor heen verkreghene Roem , met den gevreesden degen in de scheid , wanneer het vast gestelde nootlot , ons Vaderlant een veel droeviger Treurspel , en onsen Zeehelt , weder stoffte tot nieuwe Roem quam bereyden , werpande , ons een Oorlogh niet alleen met onse twist-ziecke naegebuynen , maer oock onse oude vrienden de Franschen op den hals , en dat op een tijdt als wy door een dry-dubbele knoop den woedenden Oorloghs foodanigh meenden geteugelt te hebben , dat sich de geheele Christen werelt , des sou hebben moeten belooven. Wat sullen wy hier veel van de oorfaeck daer van seggen.

Staet van
Neder-
landt.

Nieuwe
onlusten.

Triple Al-
liantie.

of lange daer op staen, die het alderminste daer van seght, heeft het beste daer van gesprooken, elders is genocgh of lichtelijck te veel daer van gehandelt; ende te groote uytbreyinghe van onse stoffe nodicht ons, eerder tot bekortinge. Om dan beknopt te gaen, wy vonden ons dan soo onverdiend als onverwacht in een-dry-dubbelen Oorlogh, ingewickelt; aen onse grensen stonden de Bisschoppen van Keulen en Munster tegen ons in het harnas, van uyt het zuyd-westen, komt ons de Koninck van Vranckrijck met een diluvie van een Oorloghs-macht op den hals, en van over Zee sien wy weder den Koninck van Engelandt, hoe vast en sterck oock door het vredens verbondt aen ons geheght, wederfierder als voor heen, tegens ons in het vaerwater. Waer keert sich ons overvallen Vaderlandt in desen standt. *aut que nunc tellus miseris quaeve Aequora possunt accipere?*

Evenwel heeft ons de onbepaelde macht van den Alderhooghsten, als door een Goddelijck wonderwerk daer uytgereddert. Wy sullen onshier met de Landt saecken niet bemoeyen, als voor soo veel de noot vereyscht, (naedemael wy elders daer ontrent, onsen poos wel te roer hebben gestaen) maer alleenlijck betoonen, wat krachtiger werck middel onsen dapperen Zee-ridder tot dien zegen is geweest, en wat ons Vaderlandt, hem beneffens zijn brave mede kampers daer voor verschuldicht is.

Verhandelingh van den darden Engelschen Oorlogh.

Darde
Engel-
schen
Oorlogh.

DE onlutt inden Koninck van Engelandt dede sich soo duysterlijck niet op, of de Staet konde wel afnemen wat onweder uyt die droevighe verheffelingen te wachten stondt, sy fonden om allen onheyl voor te komen den Heer Meerman als gesant naer dat

Hof, de Marquis de Fresno begaf sich van wegen de Kroon van Spangien mede darwaerts, om was het mooghlijck den Heer Meerman tot een gewenscht eynde te helpen; daermen noch al goede hoope toe schepte, naedemael de Koninck noch onlanghs een aenlienlijke Vloot onverhindert, uyt wicht hadt laeten vertrecken; men hadt oock het algemeen beslagh op hun eygen Schepen afgedaen, en verscheyde Engelsche en sichtsche Schepen verkregen passen om naer Hollandt te gaen. Hier by quam tydingh dat de Ridder Douwningh (diemen den Staet weynigh genegen achte te zijn,) op zijn aenkomt in Engelandt in den Tour geworpen was; het welke men uytleyde, ter oorsaeck van zijn harden handel en procedueren tegen den Staet geschiedt te zijn. Maer het schein datmen op wat anders sagh, en datmen om een kleynigheyt geen vrede brueck wilde laeten gelden. En waerlijck de Engelschen nu verseeckert, dat een rijck gelaede Vloot Schepen soo Straets als Spaensch vaerders van Cadix afgevaren waren, wilden geen swarigheyt maecten, van die sijde die bruecke soo veel te vroeger te beginnen, maer om datse wel konden bevroeden, dat hen desen buyt soo lichtelijck en sonder tegenstant niet in handen sou vallen, hebben sy, op het spoedighste een Vloot van 38 kloecke Oorloghs-schepen toegerust, waer toe sich de Hartogh van Jorck selve naer Portsmouth en andere Zeehaevens, begeben heeft. de Agent de Glarges heeft daerom, in aenmerckinge van dese schierlijcke toerustinghe, verscheyde Galioots van Calais in Zee gefonden, om indien het mooghlijck waere, de gesejde Vloot van de stant der saecken te waerschouwen, het welke hem oock geluckt is, waer op ook de Capiteyn en Schippers, aenboort van den Commandeur over dese Retour Vloot geseynt zijnde, eenpariglijck dese ordre hebben beraemt.

Ambas-
sadeur
naer En-
gelandt.

Beraem-
de ordere
onderde
Hollant-
sche
Vloot.

OF't gebeurde dat eenige Uythemsche Schepen van Oorloge ons quamen aen te tasten, en in gevecht quamen te geraecken, zal in sulken geval den Vice-Commandeur, met de Schepen onder sijn Esquader verdeelt, de voortocht hebben, de Commandeur met sijn Esquadre daer na, en daer nae den Schout by Nacht met sijn Esquadre, en soo wy genootsaeckt waren en goetvonden te wenden, sal yder blijven op sijn Rang der selver Esquadres dicht by den anderen, doch soo dat men den anderen niet aen Boort komt, soo dat in sulken geval den Schout by Nacht voor zeylen sal met sijn Esquadre, en de andere Esquadres wederom vervolgens dicht achter den anderen, dat men den anderen, bequamelijck kan seconderen. Zo den Vyant de swackste soude mogen wesen, sullen hem met een Mannelijcke courage alle gelijk aentasten, en voorts soo veel mogelijck trachten te ruineren: En in kas dat ons den Vyant te sterck soude mogen wesen, sullen niet als defensif vechten, en als dan alle's Landts Schepen, 't zy voor of by de windt zeylende, haer achter de particuliere Schepen sullen onthouden, en trachten met alle middelen te beletten, dat den Vyant niet come in te breken, en sullen de particuliere schut hebbende Schepen, haer dan dicht by den anderen, en's Landts Schepen onthouden in ordre yder by sijn Esquader, en de Schepen die geen schut op hebben sullen alle, wanneer den Vyant aen Ly van ons is, te Loefwaert zeylen, en den Vyant te Loefwaert zijnde, dicht aen Ly van de Vloote, en wel naeuw letten, of eenige Schepen in noot quamen te geraken, of eenige rampen krijgende, in sulken geval daer na toe zeylen. en de zelve met alle mogelijcke middelen assisteren, op pene van 1000. guldens voor den Armen: In gevecht komende sal yeder blijven uyt den anderen sijn geschut om den Vyant te beter afbreuck te kunnen doen. Zullen oock alle Schepen, de welcke geen schut hebben, helpen dragen de lasten van de Ammonitien, de welcke by de particuliere schut-hebbende Schepen, in 't gevecht sullen werden gefconsumeert. Wanneer den Commandeur begeert dat yeder Esquader hem sal Rangeren, en in Rang zeylen, sal hy een Geus

onder de Nokke van de Besaens Roede laten wagen, mede de Vice-Commandeur en Schout by Nacht. In's Landts Schip Vhsfingen, seyrende tusschen Caap Maria, en Caap Vincent, desen 24. February 1672.

A D. de H A E S.

Op dese wyse zeylden dese Vloot, tot by het Eylandt van Wicht, alwaer hen de voorste van de Engelsche eerst tegen quamen, de Vloot vorders met een slappe Z. Z. Oofte koelte af-sackende en op den 23 van Maert, ten halven het Canael, onder het Eylandt Wicht komende, kreegh noch voor het aengaen van den slag, den Capiteyn Kint, beneffens een kleyne Convoyer van Amsteldam, die 20 Lisbons vaerders begeleyden, by sich, maeckende alsoo een getal van 71 Schepen uyt, dewelcke, op dese wyse volgens het omstandigh bericht, van den Capiteyn Yselmuyden, van de Engelschen besprongen wierden.

Het is sulcks dat op den 23 Marty 1672. eenighe Engelse Oorlogh Scheepen, de voorschreeve Vloot met hare Convoyers, omtrent het Eylandt Wicht in 't gesicht gekregen hebben; wesende doenmaels de voorsz. Engelse, 9 Schepen sterck, en de Convoyers van desen Staet vijf in getale, te weten, Capiteyn de Hase uyt Zeelant, als doen commanderende, Capiteyn du Bois van de Mase, doenmaels Vice-Commandeur, Capiteyn Cornelis Everfz. de Jonge van Zeelant, Schout by Nacht, Capiteyn Poort, en Capiteyn Jacob van Nes den Ouden, gemeenlijck genaemt den Ouden Boer Jaep, mede beyde uyt de Mase, daer by naderhand noch voor 't gevecht, omtrent de middagh gekomen is een kleyne Convoyer van Amsteldam, gevoert door Capiteyn Kint, komende met eenige Koopvaerdy-schepen uyt Lisabon: dat de voorsz. Engelsche schepen verscheyde zeyn-schoten geschoten hebbende, en even naer de middagh, doenmaels 12 sterck gewor-

K k k k den

den zijnde, op de onsen zijn afgehekomen; dat den Commandeur van de Engelsen, voerende een kloeck Schip met in de 80 stukken, den Commandeur de Haze toe geroepen hebbende, den selven Commandeur de Haze daer op zijne Chaloupe uytgefet, en daer mede zijn Schipper aen het boort van den Ensen Commandeur gefonden heeft; dat de voorz. Schipper met twee van zijne Chaloup-Roeyers in 't Engels Schip over-gegaen zijnde, en aldaer soo het schijnt, aenstonts gemerckt hebbende, dat'er een quaet voornemen was, zijne verdere Chaloup-roeyers toe-geroepen heeft, dat zy een goet heen-komen fouden soecken; dat de selve Chaloup-roeyers daer op haer tou hebben laten slippen, en also achter uyt gedreven zijn, bevegende haer alle plat op den bodem van de Chaloupe op hare buycken, dat d'Engelse vervolgens uyt den voorz. Commandeur met musquetten op de voorz. Chaloupe, en met de volle lage Kanon op den voornoemden Commandeur de Haze los geschoten hebben, sonder dat tusschen hen-luyden eenige woorden zijn gewisselt; dat den Vice-Commandeur vande Engelse insgelijcks aen den Vice-Commandeur du Bois toe-geroepen heeft, dat hy sijne Chaloupe soude uyt setten, en aen boort komen, doch dat den selven daer op heeft geantwoort, dat soo hy Engelse Capiteyn, hem Capit. du Bois hadde te spreken, hy selfs by hem soude over komen, en dat daer op uyt het Engels schip eerst drie schoten, te weten twee door 't Schip van Capiteyn du Bois, en een door 't Wand, geschoten zijn; dat vervolgens, na weynig ceremonien, soo haelt den Engelse Commandeur aen Capiteyn de Haze de volle lage gegeven hadde, den Engelse Vice-Commandeur oock aen Capiteyn du Bois de volle lage gegeven heeft, en dat alsoo daer op het gevecht met hevighet ten weder-zijden was begonnen, en

gecontinueert hadde tot omtrent anderhalf uur voor sonnen ondergang, dat de Engelsen als doen afgeweken waren, so 't schijnt om haer wat te repareeren en herstellen, hebbende oock met den anderen Krijgs-raed gehouden; dat doemaels noch niet een van de onsen reddeloos geschoten, oock niet een eenigh Koopvaerdy-schip genomen was, en dat het gevecht van de zyde van d'onzen seer ordentelijck was toe gegaen; dat daer-en-tegen den Vice-Commandeur van d'Engelsen, t'eenemaal reddeloos was, sulcks dat hy sich des anderen-daegs niet weder heeft vertoont; en dat oock noch al eenige andere Engelse Schepen andere rampen geleden hadden: dat den Capiteyn en Commandeur de Haze des avonts, op 't eyndigen van 't gevecht, was doot-geschoten; doch dat sijn Luytenant, met toestemming van Capiteyn du Bois, om geen alteratie in de Vloot te maken, de Wimpel van de groote Stenge hadde blijven voeren, en sich oock voorts doorgaens als een eerlijck soldaet gequeten hadde; dat des anderen-daegs de Engelsen een renfort, eerst van drie, en naderhandt noch van twee schepen, bekomen hebbende, 's morgens omtrent 9 uuren, wederom op de onsen aengevallen waren; en dat in het selve gevecht den Engelsen Commandeur in ly van Capiteyn du Bois was komen op loopen, hebbende hem met sijn Boeghspriet de Vlagge van de Compagnie afgestreken, en het Hackebort wat ontramponceert, met noch twee andere Fregatten te loefwaerd, sulcks dat het een desseyn scheen om hem Du Bois, d'een van d'een, en de twee anderen, van d'andere zijde aen boort te klampen, maer dat sulcks echter niet en was geffectueert, zijnde den Engelsen Commandeur na het wisselen van veele Kanonades, en oock door Musquetterye wel begroet wesende, eyndelijck weder afgeweken, en oock reddeloos van doen

doen voortaan mede buyten het gevecht gebleven; dat de selve oock niet leeuw van de voorz. twee Fregatten gesecondeert was geworden.

Dat het voorz. gevecht, oock dien gantschen dagh, met eenige intermissien nochtans was gecontinueert, dat Capiteyn du Bois ontrent den middagh zijne lincker-handt afgeschoten was; en dat na de middagh van den voorz. 24. deses, Capiteyn van Nes, en daer na eerst tegens den avont nog drie Koopvaerdyschepen door de Engelsche waren veroverd, al na Sonnen ondergang, te weten het Schip de Landman, Schipper Hillebrant Dircksz. den Haen, komende van Smirna, en gedestineert na Amsterdam, zijnde geweest (foo hy Capiteyn Yfelmuyde verstaen hadt) een rijk geladen Schip; het Schip de Vrede van Rotterdam, Schipper Jan Veth, komende van Messina, meest met Zijden geladen, en nog een Zeeuwfche Fluuyt, daer van hem Capiteyn Yfelmuyde de naem onbekent was, doch so ick van anderen vernomen hebbe, genaemt de Fortuyn, komende van Mallaga met Wijnen, wessende een kleen Scheepken, en de ladinge van weynigh waerdye; dat de Engelschen daer mede tegen den donckeren avont waren afgeweken, en zedert de onsen, (die doenmaels niet verre van de Hoofden waren, en de selve Hoofden des nachts in de eerste wacht sijn gepasseert) niet meer hadden geattacqueert ofte gevolgt; sulcks dat van omtrent de 70 Schepen, de voorz. 3 Koopvaarders, met den voornoemden Capiteyn van Nes, 't Schip Kleyn Hollandia, een oud Schip, niet sterck gemant, noch kostelijck gemonteert geweest zijnde, door de Engelschen sijn genomen; alle de Capiteynen van oorlog hebben, na hy Capiteyn Yfelmuyde had konnen bemerken, haer wel gequeten; alleen had den voornoemden Capiteyn van Nes, hem den eersten dagh wat meerder onder, of

by de Koopvaerdyluyden gehouden, als Capiteyn du Bois, (waer op hy Capiteyn Yfelmuyde eerst alleen de Soldaten, en na de voorz. quetsure van Du Bois, het geheele Schip gecommandeert heeft) gemeent hadt te behooren; en na dat hem Capiteyn van Nes de Engelschen den tweeden dagh aen boort geleyt hadden, was het kort gedaen geweest. Van Nes wierdt doot gechooten, en 't Schip is daer na, met d'Engelschen, en Hollanders, die daer op waren, gesoncken.

Ende nadien omtrent de devoiren van gemelten Capiteyn van Nes, de oude, in de wandeling gebynaemt, den ouden Boer Jaep, te met eenige ongunstige en faem-roovende verhalingen zijn gedaen, fullen wy hier, tot verdedingh van 's mans grijsche dapperheydt, aenhellen het getuygenis van Matroosen, uyt het gesoncken Schip, en de gevangensise ontkomen. Dese dan den 7 van Graemaendt tot Rotterdam aengelandt, verklaerden, hoe sy op den 31 der voorledene maend, met een Engelsch Vaertuyg uyt Duyns, sonder eeten, drincken, of Compas mede te hebben, sig hadden 't Zee begeven, en, na 36 uren swervens, eyndelijck tot Nieupoort, in Vlaenderen, waren aengekomen: zijnde daer boven oock beyde gequetst, hebbende den eene (die voor Boots-man op 't gemelte Schip hadde gevaren) in den slag sijn een oog verlooren, en twee sware wonden in 't lijf bekomen; den andere was Schieman geweest, en oock dapper door de splinters gequetst. Voorts verklarende, dat sy, op Donderdag den 24 van Lentemaend, na dat sy lang hadden schutgevaer gehouden, eyndelijck zijn aen boordt geklampt, en wel hegt vast gemaect, van een Schip met 62 stucken, hebbende, een halve pistool-scheut van haer, op zijde, een ander met 94 stucken, en onder de Ly een darde met 56 stucken; waer mede ruym vier glazen geslagen hebbende, was het Schip

aen alle zijden reddeloos geschooten, het roer en de roer penne aen stucken, hebbende meer als 5 voeten water in. Het Schip in sulcken staet zijnde, was oock onder des den Capiteyn self tweemaal swaerlijck gequetst, en nu, de laetste maal verbonden, komt hy weder met een onvertsaegde dapperheyt boven, en, niet tegenstaende reets 50 dooden, en stijf so veel gequetsten hadde, besloot evenwel den aen boordt leggenden Engelsch-man self te enteren, wanneer hy, tot dese helden-daedt sijn volck aenmoedigende, in de borst wierdt geschooten, en aenfondts den geest gaf. Waer na de vyanden het Schip bemagtigende, is het selve, een uur daer na, met 26 Engelschen, en eenige gequetste en gesonde Hollanders, gesoncken. Siet daer, een waerachtigh verhael van eene dapperheyt, die, hoewel ongeluckig, ten minsten dat kleyn geluck verdiendt, van voor de nakomelingen een loffelijke geheugenisse, en een onsterffelijke naem te behouden.

De bedenkingen hier over genomen, zijn te sien in 't Tooneel des Oorlogs, daer wy den benieuwdten Lezer, naer toe wyfen.

De Engelschen dan aldus met desen geringen buyt, en wel gedeckt in hunne Havens gekomen zijnde, en de Oorlog aldus zijn aenvangh naer gewoonte, met dadelijckheyt genomen hebbende, saghmen het momaengesicht 'eenemaal afgeschoooven, en de schalcke intentie van het Engelsche Hof gesinde, in het openbaer. Dese om het eene quaet met het andere goet te maecken, bewegen den Koninck een Openbaere Oorlogs verklaringe, tegens den Staet der Nederlanden op de gewoone plaetsen, binnen Londen, met Trompetten geklanck te doen verkondigen.

Decla-
ratie van
Engelant.

WY zijn alijd geinclineert geweest tot de gemeene rust van 't Christendom, en soo sorghvuldigh gewest om geen

Koninckrijcken of Staten te invaderen, dat wy hoopen de Werelt ons dat recht doen sal om te gelooven, dat het niet is dan een onmiddelijke necessiteyt, die ons constringeert tot de resolutie om de Wapenen op te nemen.

Immediatelijck 't eerste Werck dat Wy ondernamen op onse restauratie tot de Kroon, was om Vrede te stabileren, en vast te stellen een goede correspondentie tusschen Onsen onse Naburen. In 't particulier was onse sorgh, met de Staten Generael der Vereenighde Nederlanden, een vaste Vrede te sluyten (op sulcke billijcke Conditionen, die voorseker niet gebroken souden zijn geweest, indien eenige Obligatie haer konde gehouden hebben in de limiten van vriendschap en gerechtigheyt.

Dit Verbondt wierdt aen onse zijde inviolable gemaintineert, maer in 't Jaer 1664. wierden Wy opgeweckt door de klachten van onse Onderdanen, en de eenparijlijke stemme van beyde de Huysen des Parlaments; bevindende dat het ydel was de prosperiteyt van ons Koninckrijk voort te setten, door vreedsame middelen, terwijl onse Onderdanen gedurigh onderworpen waren de injurien en oppressien van die Staet buytenlands.

Dien geheelen Somer wierdt doorgebracht met Negotiatien en devoiren aen onse zijde, om haer te brengen tot redelijcke Conditionen, welke, niet tegenstaende al' Ons devoir, bleeck op het laetste onmogelijck; want hoe meerder Wy Haer vervolgden met vriendelijcke propositien, te obstinater sy haer toonden om met Onse te accorderen.

Hier op volgden den Oorlogh in den Jare 1665, welke duurde tot den Jare 1667, in alle welke tijt onse Victorien en haer verliefen haer genoeghsaem behoorde gedachtigh te maken, in 't toekomende haer verbont oprechtelijck te onderhouden: maer in plaetse van dat, de Vreede was soo dra niet gemaeckt, of sy keerden haer (volgens haer gewooneelijcke manier) tot het breecken van de Vreedartijckelen, en onse Negotie de voer dwers te setten.

Als per exemple, de Staten waeren verobligeert, volgens een Artijckel van 't Contract tot Breda gesloten, om Commissarissen aen

aen onstot Londen te senden , tot reglement van onsen handel in Oost-Indien maer sy waren soo verre daer van daen , om sulcks na te komen , dat, doen wy onse Ambassadeur overfonden , om haer dat selve indachtigh te maken , dat hy in drie Jaren geen satisfactie (tot die Artijkelen) konde bekomen , noch oock geen surciantie van de ongelijken die onse Onderdanen in die Gewesten van haer ontfingen.

In West-Indien gingen sy noch verder , want in een Artijckel van 't selve verdragh , moesten wy haer Surinam restaureren , en by verder Artijkelen in 't selve verbont , waren sy gehouden onse Onderdanen in die Colonie liberteyt te geven , om haer selven en goederen , te transporteren in eenige andere van onse Plantagien. Achtervolgens van dat verdragh gaven wy haer die plaets over , niet tegenstaende hielden sy al ons volck daer , en hielden de Majoor Banister gevangen , om dat hy versocht te transporteren , volgens de Artijkelen.

Onse Ambassadeur , klagende over dit ongelijck , verkreegh na twee Jaren sollicitation , een ordre tot naerkinge van die Artijkelen: maer als wy Commissarissen en twee Schepen derwaerts sonden , om ons volck afte halen , de Hollanders (volgens haer voorgaende practijcke in de saeck van Pouleron boven de veertig Jaren na den anderen) sonden heymelijck ordre contradicerende , die sy ons opentlijk hadden toegeeygent , soo dat het effect van onse Commissarissen haer reyse derwaerts alleenlijck was , van daer te brengen eenige weynige van onse armste Onderdanen , en de gebeden en smeeking van de considerabelste en rijckste , om verlost te worden uyt die slavernye. Naer dit maeckten wy onse klachte in Augusti laetstleden door Brieven aen de Staten Generael , waer in wy verfochten , dat order gegeven mocht werden aen haer Gouverneurs aldaer , tot observantie van de voorsz. Artijkelen. Dan tot dese tegenwoordige tijdt hebben wy niet een woort in antwoort , of satisfactie konnen bekomen.

Dan'ten is geen wonder dat sy soo extravageren op onse Onderdanen , in plaetsen so verre afgelegen , daer sy so stout zijn met onse Koninghlijcke Persoon , en de eer van de

se Natie so dichte by haer , in haer eygen lant , daer qualijck zijnde een Stadt in alle haer territorien , die niet gevult zijn met ongherijmde bespottelijcke Schilderyen , valsche Gedenck-Penningen en Pylaren , van welke eenige per ordre van de Staet , publijckelijck zijn ten toon gestelt , in de selve tijt doen wy met haer traden in vereenighde Raets-pleginge , tot de oprichtingh van de Triple Alliantie , en de Vrede van 't Christendom: dit alleenlijck was suffsante reden tot onse misnoeginge , en 't resentiment van alle onse Onderdanen. Maer wy zijn daer toe geurgeert door meeder consideratien , dan die onselve raeckt , te weten , de preservatie van onse Negotie , aen welke dependceert 't welvaren en prosperiteyt van ons volck , en haer buyten Landts te beschermen van violentie en onderdruckingen , en de Hollanders haer verstantende ons te affronteren , by na in onse eygen destrict , hebbende oorsaeck om onse rechtvaerdigen toorn tegen haer te uyten.

Het recht van de Vlag is so oudt , dat het is een van de eerste prerogativen van onse Konincklijcke Predecessuren , en behoorde het laetste te zijn daer dit Koninckrijk oyt van scheidt most , 'ten is noyt in questie getrocken , en wierdt wel expresselijck erkent in 't verdrach tot Breda ; nochtans dese laetste somer wierdt alleenlijck geviolceert by haer Commandeurs ter Zee , en die violentie daer nae in den Haegh gerechtvaerdicht. Maer het wierdt door haer-luyden vertoont in de meeste Hoven van 't Christenrijk als belachelijck voor ons sulcks te eyschen , een ongehoorde insolentie , dat sy met ons soudentwisten om de Dominien van der Zee. Daer sy onder de Reegeringe van onse Konincklijcke Vader het hielden voor een Obligatie , betalende de Licenten en Costuymen gemitteert te werden in de selve te visschen , welke schuldigh zijn de Staet , waer in sy nu zijn (ommet ons te desputeren) aen de protectie van onse voor-vaderen , en de Manhaftigheyt en bloet van onse Onderdanen.

Niet tegenstaende alle dese provocatien , soo hebben wy patientlijck verwacht satisfactie , niet soeckende de Vrede van 't Christenrijk te disturbeeren , om onse particuliere Resentement , wanneer sy niet na lieten

haer devoir te doen, om de Alder-Christelijckste Koning tegens ons op te rockenen, van welcken sy haer so verferkede, dat voor twaelf Maenden haer Minifters hier ons daer mede dreyghden.

Op 't laetft niet meer van haer hoorende, fonden wy een ander Ambaffadeur aen haer, welcke naer diverfe dringende Memorialia overgelevert in onse Name, geen antwoort kon bekomen, tot dat hy had verklaert fijn revocatie: doen prefenteerden fy een Papier tot dit Effect; dat in defe conjuncture fy wilden confenteeren om voor ons te ftrijken, indien wy haer wilden affifteeren tegens de France, Conditioneel, dat het noyt foo plaets foude hebben tot haer prejuditie hier namaels.

Sedert de wederomkomt van onse Ambaffadeur, hebben fy een extraordinary aen ons gefonden, welcke op een extraordinare manier ons te kennen gaf, geen vorder factisfactie konde offeren, tot dat hy te rugh aen fijn Meesters had gefchreven.

Soo dat wy nu despereerende van een goet effect, of verder handeligh, wy gheconstringeert zijn om de Waepen op te nemen, tot maintenu van onse oude Prerogative van onse Kroon, en de eer en securiteyt van ons Koninckrijk. Ons verlaetende op Godt, dat hy ons affifteeren fal in onse rechtvaerdighe onderneminge, alsoo wy geen middel haddengelaten ons Volck te beschermen van de looshey van die Natie in Vreede, maer by de Manhaftigheyd van onse Onderdanen in Oorlogh.

Daerom hebben wy goet gevonden te declareren, ghelijck wy declareren by desen, dat wy den Oorlogh willen voortfeten, foo ter Zee als te Lande, tegens de Staten Generael der Vereenighde Nederlanden, en alle haer Onderdanen en Inwoonderen: by desen willende onse waerde en seer geliefde Broeder den Hartogh van Jorck, onse Hooge Admirael, onse Stedehouders van alle onse Provintien, Gouverneurs van Forten en Garnisoenen, en alle andere Officieren en Soldaten onder haer ter Zee en te Land, te opposeren alle de ondernemingen van de Staeten Generael der Vereenighde Nederlanden of haer Onderdanen, te doen en executeeren alle actien van Hostiliteyt,

in vervolgh van den Oorlogh tegen de Staeten Generael der Vereenighde Nederlanden, haer Vassalen, Onderdaenen en Inwoonders, willende dat al onse Onderdanen daer kennisse van hebben: welcke wy van nu aen stricktelyck verbiedien, op pene van de dood, geen correspondentie of communicatie te houden met de Staeten Generael, of haer Onderdanen, die alleenlijk uyt gefondert, welcke daer toe geneceffiteert zijn tot het transporteren van haer Persoonen of Goederen uyt de voornoemde vereenighde Nederlanden.

Wy verklaren en geven ons Koninglijck woordt, dat alle sulcke van de Duytsche Natie die haer onderdanighlijck comporteren jegens ons, en niet correfponderen met onse Vyanden, sullen verferkt zijn in haer persoonen en goederen, en vry van alle molest van wat nature.

Vorder verklaren wy, indien eenige Onderdanen van de Vereenighde Nederlanden, 't zy uyt affectie tot ons, of ons Gouvernement, of door oppressie die sy daer ontmoeten, in onse Koninckrijck komende, die sullen by ons gheprotesteert werden in haer Persoonen en Goederen.

En alsoo wy verbonden zijn by een Tractaet de Vreede te onderhouden, gemaeckt tot Aix la Chapelle, verklaren wy finaallijck, dat niet tegenstaende de voortfettinge van desen Oorlogh, soo willen wy onderhouden de oprechte inhoudt en meeningh van dat Tractaet, en dat in alle de Alliancien, welcke wy sullen maken in 't vervolgh van desen Oorlogh, hebben wy, en willen, sorg dragen, de selve te prefereren onverbreckelijck, 't en zy contrary daer toe geprovoeert.

Gepubliceert door sijn Majesteys Secreten Raedt.

Men vingh dan aen met alle geweld, en geweldigh tegen stribbelen der Lantsaeten in Engelandt, tot hun Vloot te pressen, gelijk oock aen de andere zijde in de Nederlanden, sich tot tegenweer soo te lande als te waeter te vervaerdigen, te meer dewijl de Koninck van Vranckrijck, nu oock sijn Oorloghs

loghs verklaringe tegen desen Staet by die van de Engelschen hadt gevoeght, luydende als volgt:

Oorlogs
verklaring
van
Vranck-
rijk.

DE quaede voldoeninge, die sijne Majesteit heeft over 't bestier dat de Generale Staeten van de Vereenighde Nederlantsche Provincien, sedert eenige jaren 't sijnen aensien hebben gehouden, wesende de saecke soo verre gekomen, dat sijne Majesteit niet langher, dan tot kosten van sijne Glorie, en kan dissimuleren d' onwaardigheyt die hem veroorsaect werdt door een maniere van doen, dewelcke soo weynigh over een komt met de groote Obligatien daer mede sijne Majesteit, en de Koningen sijne Voorfaeten de selve soo liberaelijken hebben op gevult, soo dat sijne Majesteit verklaert heeft, en verklaert by desen, van sijn handt onderteekent, vast gestelt, en geresolveert te hebben, de gemelde Staten Generael der Vereenighde Nederlantsche Provincien den Oorlogh aen te doen, soo ter Zee als te Lande.

Tot dien eynde beveelt sijne Majesteit aen alle sijne Onderdaenen, Vassalen, en Dienaers op de Hollanders aen te gaen, ende heeft henluyden verboden, ende verbiet hun, hier naemaels met henluyden eenige ommevangh, handel, nochte intelligentie te houden, op pene van 't leven. Ende hout sijne Majesteit tot dien eynde van nu af aen voor gerevoceert, ende revocert alle permissien, Paspoorten, Sauvewarden, ofte Vrygeleyden, die door hem, ofte door sijne generaele Stedehouders en andere sijne Officieren contrarie deses souden moghen wesen geacordeert en toegestaen, en hout deselve voor nul en van geender waarde; verbiedende een yegelijk wien het oock zy, daer eenigh regard op te nemen.

Beveelt en ordonneert sijne Majesteit aen mijn Heer den Grave van Vermandois, Groot-meester, Hooft en Surintendant Generael van de Navigatie en Commercie van dit Koninckrijk, aen de Marschalcken van Vranckrijk, de Gouverneurs en Lieutenanten-generael wegens sijne Majesteit in desselvs Provincien en Armeen, Velt Maerschalcken, Colonels, Veltoversten, Capiteynen, Hoofden en Aenvoerders van sijne

Krijghs Volckeren, soo te paerde als te voet, Franschen en vremdelingen, ende alle andere sijne Officieren dien 't behooren sal, dat sy den inhoud van desen doen executeeren, een yeder in sijn regard, door 't distriect van hun gebiet en jurisdictie, want sulcksis de wille van sijne Majesteit, den welcken verstaet dat desen sal werden verkondight en geaffigeert in alle sijne Steeden, soo Zee-Steeden als andere, als mede in alle Havenen en andere plaetsen van sijn Koninckrijk, daer 't van nooden zijn sal, ten eynde niemant daer van ignorantie sal hebben te pretendeeren. Gedaen in 't Kasteel van Versailles, den seften April 1672. Getekent

LOUIS,

Ende noch lager

Le Tellier.

Is geordonneert aen Charles Canto, ordinaris gesworen Roeper van den Koningh, in alle de plaetsen van dese Stad, de Voorsteden, Prevooftschap en Marckgraesschap van Parijs, daer 't van nooden zijn sal te publiceren, en te doen affigeren de Ordinantie van den Koningh van den 6. van dese tegenwoordige Maent en Jare, ten eynden men geen saecke van ignorantie en sal hebben te pretendeeren. Gedaen den 6. April 1672.

Getekent

De la Reinie.

Gelesen en gepubliceert op 't geluyt van Trompetten en openbaere uytroep, mitsgaders door affixie aen alle de ordinaere en extraordinaere Kruys-straten van dese Stadt en Voorsteede van Parijs, door my Charles Canto, ordinaeris geswoore Roeper van den Koningh binnen de voorsz. Stede, Prevooftschap en Marckgraesschap van Parijs: in 't doen van welke verkondiginge ick vergeselschapt was met vijf Trompetters, te weten: Profme Trousson, Endimedu Bos, geswooren Trompetters van den Koningh, en drie andere, op donderdag den 7. April 1672.

Getekent

CANTO.

Maer de Koninck van Engelandt, siende sijn ingefetenen soo onwilligh, om wedertegens hun geloofs-ghenooten

ten aen te gaen, heeft dit navolgende bevel-schrift, om sijn buytenlandtsche ingefetenen in te daegen, laten uytgaen.

CAROLUS REX.

Indaging
des Konincks van
Engeland.

Alhoewel dat sijn Majesteys laetste Declaratie van Oorlogh, teghen de Staten van de Geunieerde Provincien, in sich selven een genoeghsame waerschouwinge is, aen alle sijne Majesteys Onderdanen, nu ingefetenen, of woonachtigh, in eenighe deelen of Dominien van de Vereenighe Nederlanden, of geemployeert in dienst van de Staten Generael, om haer verreck op het spoedighste te vervorderen, op dat sy het perijckel van de Wet mogen mijden, nu bevonden te worden aenhangende aen sijn Majesteys vyanden; nochtans mogelijck zijnde, dat eenige van sijn Majesteys goede Onderdanen, tegenwoordigh blijvende in die gewesten, niet mogen weten het gevaer, of perijckel, dat sy in haer verblijfmogen hebben, of het voordeel dat sy fouden kunnen genieten, door een spoedigh en dienstigh wederkeeren in sijn Majesteys dienst, sijn Majesteyt daerom, met advijs van sijn Raedt, heeft goetgedacht, dese sijn Koninghlijcke wil, en believen te verklaren; vereyft en gebiedt alle, en een yegelijck van sijn Onderdanen; tegenwoordig zijnde binnen de Dominien van de Staten der Vereenigde Provincien, of eeniger wijse, in hare dienstten, dat sy te huys keeren, met alle mogelijke spoedt, op poene van de uysterste rigeur des Wets, om sulcke hare verraderlijcke aenhangh, en van 't gevaer van verbeuring harer Landeryen, Huyfingh, Goederen en Vee, de welke gevonden sullen worden in eenige van sijn Majesteys Rijcken: En soo eenige van sijn Majesteys Onderdanen, de welke voor desen vluchtigh zijn geweest, voor sijn Majesteys ongenade, en tegenwoordigh haer aldaer verhoudende, genegen mochten zijn, om sijn Majesteys genade en faueur, hier na te genieten, door het plegen van eenige aengename en uytnemende diensten; sijn Majesteyleyt verklaert by desen, dat sulcke Persoonen niet alleen met Pardon sullen ontfangen worden, wat, of hoedanigh haere cri-

men geweest zijn, maer sullen oock op haer wederkeeringe, een genadige, en volle vergeldinge van sulcke hare diensten genieten. Gegeven aen het Hof tot Withal, den 8 April 1672. in het 24 Jaer van sijn Majesteys Regeeringe. Godt beware den Koningh.

Onderdies quamen de Heer de Groot uyt Vranckrijck, en de Heer Meerman uyt Engeland, beyde onverrichter saecke te huys, de welke naer gedane rapporten, voor hun verrichtinge bedanckt zijn. In teghendeel, arbeyde de Heer Haren met eenigh meerder voordeel, om soo te spreucken, aen het Hof van Sweden, hoewel aldaer de Regeeringe, tot de uytvoeringh van de Triple Alliantie, niet wel konde bewogen worden, maer staende des Konincks minderjaerigheyt, de onzijdigheyt socht te bewaren.

Gesanten
te huys,

Staet van
het Sweet-
sche Hof.

Ondertusschen betoonden haere Ho. Mog. aen de gheheele werelt, dat sy, niet teghenstaende het Hof van Engelandt sich omrent het aentaften van de Smyrnasche Vloot, en Oorloghs Declaratie, soo klaerlijck het Vredens verdrach van Breda verbroocken hadden, evenwel hun woordt en eedt, in alle oprechtigheyt sochten te bewaeren, en ten overvloedt ongetwijffelde proeven te geven, dat sy, oock selfs naer dese eerste aggressie der Grooten, niet wilden, dat de onnossele Onderdanen daer door fouden komen te lijden: invoegen de Heeren Staten, op de klachten van verscheydene Nederlandtsche, Engelsche, en Schotse Kooplieden en Schippers, welcker Schepen en Goederen, by rectorie in de Nederlandtsche Havens waren, een besluyt namen, om van hunne zyde het 32. Artijckel van het Tractaet van Breda, te doen standt grijpen.

Goede in-
tentie van
de Staten.

Dese Resolutie den Koninck van Engelandt, door den Heer Borcel, Ambassadeur ordinaer van den Staet aldaer, bekent gemaect zijnde, wierdt by het Hof de saecke op gelijcke voet goedgevonden

vonden en beslooten, de aengehaelde Scheepen der Nederlanders van gelijken te ontslaen, het welke hen niet achterdeeligh was, alsoo in de Hollantsche havens vry meerder Engelsche, als Hollantsche in de Engelsche haevens laegen: De Declaratie dan hier over van het Hof gegeven, luyt als volgt:

Alfoo Sijn Majesteit op den 17. van Maert voorleden, op het lesen in den Raed, van Sijn Declaratie van Oorlog tegen de Staten Generael van de Geuniceerde Provintien van de Nederlanden, geboodt sijn genade den Hertogh van Lauderdale, ende den eerwaardigen den Graef van Arlington, principael Secretaris van Saet, dien selfden avont te confereren met den Ambassadeur ende Minister van de voorz. Staten, om voor te dragen de Observantie van het 32. Artijckel, beslooten in de Vrede-handeling tot Breda, aen Sijn Majesteits zijde, van het ontslaen van de Personen ende goederen van alle Duytsche Onderfaten, die hier gevonden, ofte die op die tijdt vrywillig waren ingekomen in Sijn Majesteits Havens, mits dat Sijn Majesteits Onderfaten gelijke voordeel mochten genieten van 't voorz. Artijckel; welck menigmael verniet is geweest door den Graef van Arlington aen den voorz. Ambassadeur. Ende het schijnt nuten laetsten door een Papier van hem van $\frac{17}{2}$ deses, desen dag hier voorgelesen, dat de Staten de voorz. Propositionen toegestaan ofte geconsenteert hebben, ende sullen vry stellen alle Sijn Majesteits Onderdanen, met haer Schepen ende Goederen, ende dat sy mogen vry wederkeeren sonder eenige prohibitie, als sy het bequaem bevinden sullen.

Sijn Majesteit heeft goet gevonden te gebiedens den Honorable ofte eerwaardige sijn principale Commisnarissen van de Prijzen, hier mede te doen alle de Schepen, goederen ende koopmanschappen, die hier aengeslagen waren, in eenige van Sijn Majesteits Havens, voor de Declaratie van Oorlog, ofte die vrywilliglijk waren ingekomen, vry te stellen ende te ontslaen; zy zijnde tot noch toe gebleven onghemoeyt, verwachtende

wat dat de geseyde Staten in dat stuck doen wilden. Oock dat alle personen (behoorende tot de voorseyde Schepen, die onder detentie zijn, ter oorfaeck van den Oorlog) sullen vry gestelt werden, met vermogen weder te keeren met hare schepen ende koopmanschappen, als sy gelegentheit sullen hebben, na den inhoud van 't voorz. Artijckel: Ende datmen notitie geven salaen den Duytschen Ambassadeur, dat het alsoo vryelijk mag volbragt werden van sijn Meesters, als het nu beloofd is: ende Sijn Majesteits Commisnarissen van wegen de Gevangenen, worden gerequireert notitie hier van te nemen, ende oock te gehoorsamen.

Ende alsoo door een ander Papier van den $\frac{17}{2}$ deses, desen dagh oock gelesen, van den Heer Boreel, door ordre van de voorz. Staten Generael van de Geuniceerde Provintien; voorstellende het treden tot eenige conditien van accoort, rakende het wisselen van de gevangenen in den Oorlog aen wederziden: Sijn Majesteit heeft goet gedacht de consideratie van dese faeckte refereeren aen sijn principale Commissarissen van de Prijzen, dat sy daer van mogen considereren, ende aen Sijn Majesteit voordragen sodanige expedienten als sy sullen goet vinden.

Oock alle Duytsche Kooplieden ofte andere, die noch in hare Personen noch hare goederen onder dese detentie zijn, mogen vryelijk vertrecken uyt dit Koninckrijk, so het haer goet dunckt, sonder eenige becommeringe ofte molestatie.

Geordonneert door sijn Majesteit in den Raet, dat dit ten eersten gedruckt en gepubliceert werde.

EDW. WALKER.

Ondertusschen naemen de Fransche Waepenen te lande hun verwonderlijke en ongehoorden voortganck, daer elders van te lesen is, en die Koninck niet vergenoeght aldus desen ongeredderden staet in te slocken, voeghde nu oock sijn Oorloghs macht ter Zee by die van de Engelschen. Het aenkomen van dese, en het uytkomen der Nederlandtsche Vlooten, dede de Engelschen oock

LIII hunne

hunne haevens verlaeten, om sich alsoo met de Franschen te vereenighen; het welcke de onse, komende een etmael te laet, mislukte te verhinderen.

Deze twee Zeemachten nu vereenight zijnde, brachten uyt van de Engelsche het getal van 116. Oorloghs Scheepen, 23530 man, en 4092. stukken, behalven 24. Kitfen.

Van de Fransche 33. Schepen, 10966. man, 1926 stukken, met 8. Branders, en 4. Fluyten.

De Vereenighde Nederlantsche Vloot was van 74 Oorloghs Scheepen, bemant met 17922. koppen, en 4029. stukken, behalven de Branders en Advijs-Jachten.

De Nederlanders de Engelsche en Fransche Vlooten, tot verscheyden malen gefocht en eyndelijk gevonden hebbende, sonder die evenwel noch tot een gevecht te konnen brengen, kregghen eyndelijk bericht dat de Vyanden in Soulsbay geanckert laegen. Sy begeven sich derwaerts, en kregen hen des morgens op den sevendien in het gesicht, zijnde mede meest onder zeyl. Het gevecht vingh omtrent ten acht uren met groote hevighedyt aen: de Vice-Admirael Banckert gingh op de Fransche los; de *Ruyter* met sijn Esquadre tegen dat van den Engelschen Admirael, den Hertogh van Jorck, onder de roode Vlagge; de Onder-Admirael van Gent met de sijne tegens Montagu, met het Esquadre van de blauwe Vlagge.

Wanneer het gevecht een weynigh tijds geduert hadde, wiert het soo stil, dat men de Schepen niet manieren konde, waer door de Vlooten geheel door malkander ghedreven zijn. De *Ruyter* quam evenwel Jorck op de zijde, welke schrickelijck op malkander schooten, dat wel anderhalfuer duerde, tot dat den Hartogh sijn groote Stengh en Vlagghe afgeschooten wierdt, en sijn Schip soodaenigh ghetrossen, dat den Admirael

(naer oordeel) op een ander Schip overgaen most. Den Ruwart van Putten, zijnde op het Schip van de *Ruyter*, onthielt sich onder het slaen geduerighlijk voor des Stuurmans Hut, om op alles goede acht te nemen, maer konde, ter oorsaek van den geweldigen roock en damp, niet verre van sich sien; 12 Hel-lebaerdiers en een Serjant, tot sijn lijfschutten bestelt, ten deelen by hem, en ten deelen boven de Hut staende, verminderden haest in ghetal, wordende drie daer van doot, een de beenen af geschooten, en twee swaerlijck gequeeft.

Het ongeluck trefte den Lt. Admirael van Gent mede, die omtrent naer een half uer vechtens oock doot geschooten wiert; het welcke door den jongen Heer van Panhuysen, Capiteyn van de Marinen, op het Schip van den Luytenant Admirael de *Ruyter*, bekent gemaect zijnde, wierdt hem belast het selve stille te houden, en met het selve Schip de welstandt van het Vaderlandt te helpen bevechten: maer weynigh tijts daer na wiert Panhuysen mede sijn eene been af geschooten, en het andere seer gevaerlijck beschadigh.

Den Zeeuwfchen Admirael Cornelis Evertsz. is oock doot gebleven. Brakel leyde Montagu, Admirael van de blauwe Vlagghe, aen boort, daer hy acht glaesen langh tegen sloegh, waer door het Schip van Brakel foodanigh onthaelt wierdt, dat het nae Zeelandt, om herstelt te worden, en in het Veersche Gat loopen most: maer het Schip van Montagu, omtrent met hondert stukken en negen hondert man gewapent, is door een Brander onder den Commandeur Jan Danielfz. aen brant gestoocken, gesprongen, en voorts geloncken. Montagu sich in een Chaloup willende bergen, valt in het over treden buyten boort, en verdrenckt; een van sijn Luytenanten quam gheheel naeckt aen het Schip van de *Ruyter* swemmen, en wierdt

Engelsche en Fransche Zee-macht.

De Nederlantsche Vloot.

Verhael van het eerste Zee-gevecht tusschen de *Ruyter*, Engelsche en Fransche.

wierdt gebergh; gelijk oock eenighe Matroosen die op stukken van het Schip dreven. De Schout by Nacht van Nes vocht oock dapperlijck, maer wierdt mede soo getroffen, dat hy sijn Schip naer Zeelandt moft senden, en op het Schip van Capiteyn Lancourt over gaen; noch een ander Schip sijn groote mast quijt zijnde, wierdt mede opgedonden. Eenige geberghde Engelschen wisten sich niet genoeg over desen oorlogh te beklagen, en te verklaren dat sy tot desen tocht gedwongen waeren, en niet als met tegen-sin tegens de Hollanders vochten, daer sy het liever teghen de Franschen souden hebben gedaen.

Tegen den middagh begosten de Franschen te deynsen, soo dat'er tusschen dat en de twee Engelsche Esquadrons ruymte quam. Banckert met sijn Zeeuwen viel daer op met alle macht de Franschen op het lijf, van de welcke een van de voornaemste, voerende 80. stukken, in de gront geschooten wiert.

Den Commandeur Munnick van Rotterdam bracht sijn Brander gelukkighlijck aen een Engelsch Schip met seventigh stukken, dat in den brandt, en voorts in de lucht vloogh. Noch twee andere van de grootste Engelsche Scheepen, zijn of verbrant of gesoncken, soo dat'er vijf van hun voornaemste Scheepen, behalven die van minder slagh vernielt zijn. Hier tegen verlooren de Hollanders het Schip de Josua, een van de middelbare, door Capiteyn Jan Dick van West-Vrieslant gevoert, dat gesoncken is. Een ander Schip, Westergoo genaemt, is des anderen daeghs's morgens door versuym of ongeluck door sijn eygen Boskruyt gesprongen.

Dit gevecht duerde met die selve hevigheyt, van des morgens ten acht ueren af, den geheelen dagh over, tot 's avonts wanneer de Sonne onder gingh. Men berekent dat op het Schip de seven Pro-

vintien, dat de *Ruyter* voerde, omtrent de 25000. ponden Boskruyt verschooten zijn, soo dat de selve Heer wel verklaren mocht, noyt in sulck een hevigh gevecht te zijn geweest: hy hadt evenwel maer 28 dooden, en 26 swaerlijck gequetsten. Des morgens ten acht ueren bevand sich de Staetsche Vloot, omtrent acht mijlen oostelijck, ten zuyden van Orfordnessë, op de Engelsche Kust, zijnde; soo veel men konde tellen, hondert Rae-zeylen. Een gedeelte van de vyantlijcke sagen sy omtrent anderhalt mijl boven de windt van haer af leggen: maer konden niet meer als vijftigh zeylen van de selve tellen. De Hollanders itaecten scherp by de wint, om by de Engelsche te komen; doch de Engelschen deden van gehjcken, en hielden 't af, het welcke duerde van des morgens ten elf, tot des avonts ten negen ueren toe, sonder datse op de Staetsche derden af komen; waer op een schielijcke Mist viel, soo dat de Esquadres hunne eygene Scheepen niet konden bekennen. Wanneer het weer tegen den avont weder wat opklaerde, wonden het de Engelschen omtrent Sonnen onderganck van de Nederlanders af, soo dat buyten alle twijffel het voordeel van dese slagh by de Hollanders is geweest, die, om sich weder van alle behoeften te voor sien; weder naer Zeelant over gesteken zijn, leggende sich omtrent vier mijlen west noordwestelijck van het Eylandt Walcheren, in de volle Zee ten Ancker: maer van dit geheele Jaer is'er geen Zeeflagh meer voor gevallen.

Het ontbrack den Hollanderen oock niet aen moedige borsten, die, sonder ander belangh als de liefde tot het Vaderlant, sich ter Zee begaven, verrijkende 's Lands Vloot met over de hondert matroosen op hun eygen kosten. Een van dese was Geraert Hasselaar, van het out Burgermeesterlijcke geslacht van dien

Naem, van wiens Voorfaten in de Hollandfche gefchicht-boecken genoegh te lefen valt; onder de welke oock die beruchte Haerlemfe Amafone Kenau Haffelaars geweest is, die met een Bende van haers gelijkken de Wapenen voor haer Staat trots de mannen gevoert heeft, en het Leger van den Spaenfchen Don Frederico foo manhaftigh als getrouwelijck heeft helpen tegenftaan. Dese dan, om niet van fijn Voorfaten te ontaerden, heeft fich met veertigh brave Bootsgefellen, op het Schip de Befchermer genaemt, door Capiteyn David Swerius gevoert, begeven: maer heeft dese moedigen aenvangh op het heerlijckfte met een roemwaerde doot bevestight.

De tweede was de Heer en Meeftter Coenraed van Heemskerck, der Rechten Doctoor, wiens ftam oock met eere te noemen ftact, die met festig hupfche borften; alle met Engelsche Mutzen met blauw fluweel gestoffeert, (gelijck die van Haffelaer met rood) by den Heer Vice-Admirael van Gent, op het Schip den Dolphijn te fcheepen, en met zegen daer weder afgekomen is.

De derde was een andere Rechtsgeleerde, Meeftter Johan Berch genoemt, die met acht Bootsgefellen met grauwe gestoffeerde Mutzen onder Capiteyn Jan Bonten, op het Wapen van Uytrecht, fich dapper gedragen, en fijn zegen mede te huys gebracht heeft. Hy liet fijn Burger Vaendel tot Amfteldam, onder handen van fijn onder-bevelhebberen, om het felve glorieufer weder op te nemen, en de deugt van fijn getrouwe Voorzaten, als een recht Edelman uyt te brallen. Boxhornius weet veel van fijn Groot-vader, (die den eed aen den Spangiaard weygerende, tot Naerden met veel, fommige seggen met vijftien fteken omgebracht, en getrouw gheftorven is,) te segghen. Hy teldt noch een ander Voor-vader in de felve

linie, die de Hertog van Gelderlandt Carel van Egmond, den eerften van dien Naem, met vier-en-twintig echte foonen te paerde dienft geboden heeft. Waer voor hy door den Hertog met een groote gifte, en elck van dese fijn ruyterlijcke foonen met een Piftolet befchoncken zijn.

Belli Nata Deo Soboles.

Eershalven mochten wy dese Edele borften der gedachteniffe naer laten, op datse de vrucht van hun felfsame moedigheyt in een verjaerende roem mogen genieten.

Veel duurder, als ons dese overwinninge in Edel bloed gekoft heeft, komt den vyanden hun verlooren hoop en zegen te ftaan.

Met dese overwinningh hadden fich de Nederlanderen voor dit tegenwoordige Jaer wel te vergenoegen, maer te Lande gingh het werck te beter aen, daer het hem foo vriendelijck voor hen niet liet aenfen, gelijck van ons en anderen bysonderlijck verhaelt wort.

De Engelsche Vloot geraeckte in den aenvangh van July weder in Zee, en komt omtrent Texel, met meeninge aldaer te landen, maer wiert omtrent elf oft twaelf mijlen van daer, door een fware storm belooppen, waer door de felve fodaenigh ontreddert wiert, dat veele niet wiften hoe fy weder in Engelandt fouden gheraecken. Het Fregat Plymouth wiert de Rivier van Londen op gesleept, en het Schip van den Ridder Valbelle was fodaenigh ontreddert, dat het ieder oogenblick fcheen te willen fincken, dewijl hem, door een Proviant Kits, een groot gat in den boegh gheftooten wiert. Men wil dat verfcheyde met Volck met al vergaen zijn. Aldus fcheen het dat de goede Godt, voor onse Kusten waeckte, terwijl men door de overhangende vyanden, en binnenlantfche quellingen, ghenoech te lande te doen hadden, om de Zeelaecken eerder

De Engelsche Vloot door een storm belooppen.

Staet van 't Landt.

te besuchten, als te besorgen. En waerlijck Godt scheen als toen eerst weder sijn genaede naer onse keeren, en met eenige veranderingen, oock een veranderinge in onse bekommerde staet te willen maecten, daer de Munsterfche Bisschop sijn hooft voor Groeningen stootende, een beginfel van maecte. Terwijl woelde, jae woedemen echter tegen een, misvertrouwen was over al, de oude Bedienaers moften buyten boort, sommige om den hals, dat by eenigen heyl, en by anderen bitterheyt veroorsaect heeft, altoos de Regeeringh geraeckte weder in haeren ouden ploy, sijn Hoogheyt de Prins van Orangien in de staet van sijn loffelijcke Voor-Ouderen, de gevolgen hier van sijn meer gesien als erkent, waer door veele als tegen hunnen eygen wil geluckigh zijn gemaect, het welcke hoe evident en blijkelijck, echter om de tweede oorsaect hen onsmackelijck schijnt te zijn.

Eatenus ingratis servire nefas.

Maer dese dingen zijn tegenwoordigh buyten ons besteck. In Augustus quam de tijdingh datter 14. Oost-Indische Retour-Scheepen, op de Eemse voor Delfszijl aengekomen waeren, dat vry een vertroostingh in dien benauwdten stant van saecken was; sy hadden geen vyanden vernomen, als alleen twee Fregatten voor de Eems, die al veel feyn-schooten om hulp, en tot hun schaede een kleyne torn daer op deden; maer alsoo geen bystandt voor den dagh quam, sich desen schooven Vogel moften laeten ontvliegen; de rest van de kruysfende Engelsche Vloot quam eyndelijck wel op het schieren af, maer alsoo die wind en vloet tegen had, kost die niet alste laet by komen. Maer in tegendeel nam een Zeeuwfche Kaeper een Engelsch Oost-Indisch Retour Schip de Valck ghenamt, op twaelf hondert duysentd guldens geschat, en bracht het tot Bergen in Noorwegen

op, van waer het daer nae in behouden haeven quam. Aldus gingen de Kapers hier en elders wacker hunnen gangh.

Ondertusschen scheenmen evenwel al vry eenige gedachten tot Vreede te hebben, men had al langh over de plaets ghekibbelt, Engelandt bleef langh op Duynkercken staen, maer liet sich door Vranckrijck eyndelijck bewegen de Stad Keulen daer toe te verkiefen, maer die plaets hadt de zegen niet sulck een heylsaem werck te wege te brengen.

Maer sijn Hoogheyt, siende dat het met dit aankomende Jaer weder starck stont aen te gaen, heeft tot beter bestieringh van de Krijghs-ordeningh op 's Lants Vloot, en tot het aenmoedigen der mannen, eenige nieuwe pointen en Artijckelen beraemt en vast gestelt; die men in het Tooneel des Oorloghs en elders vint.

Daer quam noch een ordere by, aengaende den rangh, en het oefnen van Jurisdicctie voor de Zee en Landt Bevelhebberen, als mede voor de verminckten, die elderte sien zijn. In Engelandt spoeyde men sich oock seer om de Vloot in Zee te helpen. Maer de Hollanderen hadden ondertusschen het gheluck buytens Landts gehadt van het Eylandt St. Helena te vermeersteren, het welcke hen een groot voordeel sou hebben geweest indien sy het selve soo wel hadden konnen bewaeren, als veroveren. Ondertusschen liep de Heer *de Ruyter* met de Scheepen die voor de Kaemer van Rotterdam toe-gemaect waeren, als elf kloecke Oorloghs Scheepen en vier Fregatten, in Zee, terwijl oock eenige Scheepen uyt Texel zeylden, om sich by dese Scheepen te vervoegen. De Heer Tromp nu mede sijn Commissie hebbende bekomen, begaf sich naer Amsteldam, om met sijn Scheepen van daer mede tzeyl te gaen. Onse Oorloghs Vloot passeerde in het gesicht van Walcheren. Waer op de Scheepen, die in die Pro-

1673.

St. Helena
by de Hol-
landeren
vermees-
stert.

De Ruyter
loopt in
Zee.

Aenkomst
der Indi-
sche
Vloot,

Engelsche
Oostindie
vaerder
gcnomen.

vincie vaerdigh lagen, oock ordere kregen, om sich op Schoonevelt te vervoe- gen; en zijnde nu de macht by een, heeft sich deselve, over naer de Rivier van Londen begeven, sendende eenighe Scheepen de stroom op, om de gestalte der Engelschen te verspieden; met meeningh om de selve boven omtrent het Nauw den uytganck te beletten, maer men bevant boven vermoeden, datter al 46. Scheepen van de selve af gefackt waeren, invoegen de Vloot weder naer Schoonevelt gekeert is.

Deze Zeemacht was in drie Esquaders verdeelt; het eerste onder den Lt. Admiraal de Ruyter van 19. Oorloghs Scheepen, 4. Fregatten, 8. Branders, 4. Advijs-Jachten, en 3. Galjoots: het tweede onder den Lt. Admiraal Tromp, van 17. Oorloghs Scheepen, 5. Fregatten, 8. Branders, 4. Advijs-Jachten, met een Galjoot, en een Waterschip: het derde Esquader, onder den Lt. Admiraal Bankert, van 18. Oorloghs Scheepen, 5. Fregatten, 8. Branders, 5. Advijs-Jachten met een Galjoot.

Op den eersten van den Maent Juny heeft de Heer de Ruyter, leggende met 's Landts Vloot op Schoonevelt, bericht, dat de vyandlijke Vlooten in aentocht waeren, den Krijghsraet aen boort gefeynt, en hen desen Brief die sijn Hoogheyt, met het goetvinden van den Staet geschreven hadt, aen hen bekentgemaect; dese luyt aldus:

Edele, Gestrenge, Vroome, Lieve, Byfondere.

WY hadden gewenscht, dat de saken van het Landt ons hadden gelaten de faculteyt, tot ons na 's Landts Vloot te verworgen, en't verwoegen te hebben van daer by een te sen soo veel eerlijcke Patriotten, die cordatelijck de handt aen het werck slaen, om 't Vaderlandt tegens vyandlijck gew'lt te helpen dekken; de aensienlijke Zeemacht, welke ten dien

eynde by een werdt gebracht, is een van de noodige en considerabile middelen, die tot beboudenisse van den Staet aengewent werden; en is dien volgende te hoopen, dat die aenmerckinge nieuwe vigore sal geven aen de courazie van die gene, die de eer hebben, van dat sy aen haer werdt toevertrouwt. De oogen en de harten van alle de Ingefelten van 't Lant; ja van de Christen werelt, zijn daer heenen gewent, en observeren met groote reflexie, 't geen met de selve voorsichtelijck en kloeckmoediglijck, of anders, sal werden ondernomen, en uytgevoert. En ware het over sulcks van de ytterste infamie, dat yemandt aen sijn plicht soude ontbreken, op soo een doorluchtigh Tooveel: wy verwachtten sulcks niet; maer in tegendeel, dat door het voorsichtig en kloeck beleydt van uwe, en van die gene, die by hem zijn in dese gevaerlijcke conjuncture, een nieuwe luyster aen de eer by onse Natie ter Zee bevochten, onder Gods zegen sal werden toegebracht, en dat sy oorsaeck sul- len hebben om haer te verblijden, en wy met haer, van gezegende Instrumenten te zijn geweest, tot het bewercken van een goede uytkomst in onse goede sake. Wy sul- len betrachten, dat die gene, die haer lof- felijck sulen hebben gequeten, danckelijck beloont, en gevordert werden; en dat ge- ne extra ordinaire goede actien blijven, son- der extra ordinaire vergeldinge. Mons. ge- lieve alle die onder de Vlagge zijn, van de meeste tot de minste, des te verskeren, en te gelijck een yder in te scherpen, dat geen hope van ongestraftheyt overig sal zijn aen die gene, die buyten verwachtinge haer aen eenige wandevoiren souden mogen schuldigh maken, wessende de serieuze inten- tien van de Heeren Staten, en de Mijne, dat tegens soodanige de verdiende straffe, volgens de rigeur van den Artijckel-brief, en andere ordres van 't Landt, sonder een- nige de minste comm'ventie, exactelijck en promptelijck sal werden ge-executeert; soo dat aen de gene die sich lustpartiz, en anders als een braef Soldaet, en Zee-man, voor

den

Lijste van
de Ne-
derlantse
Vloot.

Brief van
sijn Hoog-
heyt.

Op de Pruygt in de See

De Slag bij de Texel

den Vyandt sal dragen , niets soo gevaerlyck als de Havenen van den Staet , daer by niet sal kommen outgaen , noch de straffe handt van de Justitie , noch de vloeck en de haet van sijn Mede-burgers , die op hem sal vallen en blyven . Wy belooven ons dat niemant en sal willen vallen in soodanigh een verderf ; maer dat een yder met loffelycken yver engemoedt , in dese inportantie tijden sich extraordinaris sal evertueren ; en dat Godt uyt den Hemel deselve sal zegenen , ten beste van 't Vaderlandt , en tot onsterffelycke eere aen die gene , die 't selve trouwhartiglyck ge dient sullen hebben . Ick bidde God U , en alle die by hem zijn , te houden in sijn heylige protectie .

In 's Gravenhage den 22. Mey , 1673.

Onderstontd ,

U E. goetw. Vriendt ,

En was ondertekent

G. PRINCE d'ORANGE.

Hy vermaende vorders een ieder tot sijn schuldige plicht en het betrachten van sijn eer , en liet hen soo een ieder weder nae sijn boort gaen ; alwaer elck het selfde aen sijn mindere bevelhebbers gedaen heeft ; bespeurende allesints een over groote moedigheyt in een ieder , dat tot een voorteecken van een goet gevolg genomen wierdt .

Op den tweeden der maent was de vyantlijcke Zee macht , omtrent het noort voor Landt , op den darden voor Oostfende , en den volgenden dagh , in het geicht van de Nederlandtsche vloot ; houdende al af en aen , aengesien het weder seer ongestadigh was , het welke oock voor eenige dagen het Engement te ruggehielt , maer als het op den 6 wat begoft te bedaeren , quamen de vyanden weder in het gesicht van de staetsche , en sette het des anderen daegs met volle Zéylen en een voordelige Z. W. Windt op de Nederlantche Zee macht aen , dese leggende met de Anckers recht op en neder , wonden de selve

aenstonts op , en gingen vol moedt den vyandt tegen , het gevecht nam des naermiddaghs ten een uur sijn begin en duerde met alle vinnigheyt tot laet in den avont toe , als in het gelicht van de Zeeusche en Vlaemsche kusten . Wy laeten de Heer de Ruyter , van al de omtandigheden in sijn brief aen sijn Hoogheyt , aldus spreekken .

Doorluchtige Hoog-geboorne Furst en Heere.

M Tuen onderdanigen laetsten is geweest den 6 deser loopende Maent , omtrent de middagb .

Dien achter-middag begon 't weder wat op te klaren , tegens den avont konden wy de vyanden weder sien , en 's nachts bedaerde het weer t' eenemael .

Den sevenden , 's morgens , was de wint Noord-west , en moy handsaem weer , dies haer de vyanden begonden te bewegen , en ick beriep op 't ordinaris seyn , den Krijgsraedt aen boort , en spraken met malkanderen af , dat ons bodt souden inkorten soo verre , dat de anckers op en neer stonden , om soo , wanneer wy de vyanden sagen afkomen , de selve te veerdiger te konnen lichten , en met de Ebbe daer tegens aenleggen .

De Leden waren noch niet alle van mijn boordt gescheyden , of de vyanden begonnen op ons te avanceeren , met alle haer 3 Esquadres , in forme van een halve Maen ; en het Esquadre van de Witte-Vlagge , dat het noordelijckste was , was het eerste dat sich ten een uure engageerde , met dat onder den Heer L. Admirael Tromp gerangeert , en die leyden 't met den anderen om den Noord-oosten . Wy , en den Heer L. Admirael Banckert , met onse respectieve Esquadres , konden so dra van de vyanden niet geattaqueert werden ; en om ons ondertusschen niet van malkanderen te laten separeren , hielden wy het al mede Noord-oost-waerd heen , tot omtrent 's namiddags ten twee uren , en doen oordeelende dat de tijd en gelegentheyt daer was , om Zuydt-waerts

Brief van den Heer de Ruyter , aengaende het tweede Zee-gevecht.

waerts over te wenden, liet ick daer toe seyn doen; en de Heer L. *Admiraal Tromp*, oock daer van door een *Advijts-Jacht* adverteeren; en gewend zijnde, raecten wy mede in actie tegens het *Hooft-Esquadre*; en de Heer L. *Admiraal Banckert*, tegens dat van de *Blaeuwe-Vlagge*: Wy boorden dwars door malkanderen heen: maer ick, met wat meerder geluck, als den Heer L. *Admiraal Banckert*, die ick sagb dat sijn *Voor-stengh* afgeschooten was, en daer op wat achtringe nam, sulcks dat, doen wy deselve gepasseert waren, en daer van al die versche vyandtlycke Schepen hadden afgesneden, daer van wy boven de windt waren, niet dienstigh konden vinden deselve te vervolgen; maer wederom met den anderen Noordt-waerts over te leggen, en den Heer L. *Admiraal Tromp* t'ontmoeten, gelijk wy oock tegens den avondt hebben gedaen, en doen t'samen met de vyanden Zuyd-been gelejdt, en gewochten tot dat de doncker ons heeft gescheyden, en wy ten ancker quamen, *W. N. W.* ontrent twee mijlen van *Westkapel*.

Van alle particulariteyten, die, gedurende het voorsz. gevecht, sijn voor-gewalden, is 't ons onmogelijk een pertinent *Relaes* te doen, dewijle ons daer op noch niet hebben kunnen informeren: maer wyoordeelen absoluyt, dat dus verre de *Victorie* (*Godt zy lof*) aen de zide van disen *Staet*, en *Urwe Hoogheyd* is; om de volkomentheyt sal noch met een goede *resolutie* en *animositeyt*, van dese zide werden gedisputeert, en hoopen en vertrouwen wyders op des *Alderhoogsten* zegen.

Daer is aen weder-zyden furieuselyck gewochten: maer van onse zide by den eenen meer, als den anderen, door-dien d'een meer *advantage* van windt, als den anderen, daer toe heeft gebadt, en het selve oordeelen wy oock van de vyanden.

Daer sijn van beyde *Vlooten* veel beschaadigde Schepen en *Officieren* van onse zide gebleven; den *Vice-Admiraal Schram*, en *Schout by Nacht Vlugh*, mit sjaeders de *Ca-*

piteyten van *Bergen*, en *Backer*, en *Capiteyn Nassaw* swaer gequest.

De *Branders* van weder-zyden hebben weynigh effect gedaen, nochtans zijnder veel verniet en verbrandt geworden; de vyanden hadden oock eenige van de selve seer geerne aen ons besteedt.

De *Schout by Nacht de Haen*, hebben wy geauthoriseert tot de plaets van den *Vice-Admiraal Schram*, onder 't *Esquadre* van den Heer L. *Admiraal Tromp* waer te nemen, en weder de plaets van *Schout by Nacht* doen suppleren door den *Commandeur* en *Capiteyn* van *Meerwen*, die gisteren, gedurende het gevecht, is in de *Vloote* gekomen; en verbaelt een *Engelsche Kuits* genomen te hebben, die van *Londen* komende met eenige kostelycke kleeaeren en delicatessen voor den *Grave van Estré*; wan geliicken is noch gearriveert een *Fregat* van *Vrieslandt*, met 30 *Stucken*, en 132 man, *Capiteyn Jan Vinckelbojch*.

Om de minste veranderinge in transport van de *Vlagge* te maken, hebbe ick den *Capiteyn* van de *Schout by Nacht Vlugh*, geauthoriseert, deselve tot nader ordere te laten wayen.

Een geberghde *Commandeur* van een *Fransche Brander*, relateert, dat de *Engelsche* sterck sijn geweest t'sestig Schepen van *Oorlogh*, en tusschen de vier-en-twintig en dertigh *Branders*; en de *Franschen* dertigh Schepen van *Oorlog*, de minste van vijfstigh *Stucken Kanon*, en tien en elf *Branders*, met d' *Advijts-Jachten* hondert en veertig *Seylen* sterck.

Dat den Heere *Prince Robbert* de vloot en *Chef* commandeerde; den *Graef van Estré* het *Esquadre* van de *Witte-Vlagge*; en *S. Eduard Sprag*, dat van de *Blaeuwe*: echter waren de *Engelschen* en *Franssen* door malkanderen gerangeert, forme-rende de *Franschen* onder yder *Esquadre* een *Esquadron*, of *Smaldeel* apart, als den *Schout by Nacht*, *Monsi. d'Affandan*, onder dat van den Heere *Prince Robbert*, en *Monsi. le Marquis Grance la Cornette*, zijnde een *gesplete Witte-*

Witte-Vlagge op de Kruijs-steng, onder dat van Sr. Eduard Sprag.

De vyanden leggen tegenwoordig Noord-west ten weste, ruym twee mijlen van ons, ten ancker, ongetwijffelt met diergelijke reparatie en herstellen van Ordere besig, als wy hier zijn; en de windt is west zuyd-west.

Waer mede,

Doorluchtige, Hoog-geboorne Furst en Heer, &c

In het Schip de Seven Provintien, ten Ancker leggende op Schoonevelt, den 8 Juny, 1673. in de Voor-middagh.

Was getekent,

MICHEL AD. de RUYTER.

Ondertusschen bleef de-vyandt veel daegen boven windt in het gesicht van de Staetsche leggen, die nu, hoese oock, gelijk sy voorgaven, gehaevent waren, dieper in Zee laegen; als sy voor het gevecht gelegen hadden, van voornemen zijnde, soo haest de wint hen diende, den vyant te gaen vinden; gelijk oock korts daer aen met een goet gevolg en Oostelijcke windt geschiede als wy terstont sullen seggen.

Maer ondertusschen hadt de Veldt-Maschalck Wirtz soo haest de aenkomst der vyanden aen de Vlaemsche Kust niet vernomen, of hy komt met een goet aental Ruyters en voet knechten, in omtrent de hondert Smacken, uyt Vlaenderen naer Zeelandt, om dat lantschap voor alle ongemack en invasie te bevrijden, dewijl starck geseght wierdt, dat de vyanden, onder het faveur van hunne vloot, indien deselve het geluck mocht hebben, de onse van haer poist te dryven, Zeelandt aen te tasten. Hy daer komende stelde op alles seer goede ordere, en plaetsse sijn troepen omtrent de Zee kusten, gelijk haer oock de borigery, uyt de Steden, by dese gelegenthey, aldaer mede in de Wapenen liet

Beforingh te Lande tegens den vyandt ter Zec.

vinden. Doch van dat Landen hebben wy geen gevolgh gesien; Maer wel dat op den 14 Juny een tweede Zee gevecht ontstaen is. De vyantlijcke Vlooten, hadden sich naer den strijt van den sevendenden, omtrent twee of dry mijlen boven de onse geset, sonder datse in al dien tijdt eens af quamen, of den Nederlanders het gevecht aen boden; hoewel sy geduerighlijck den loef van hen hadden, tot dat op den 13 de wint Oostelijck geschooten zijnde, by de Staetsche Hoofd bevelhebbers beslooten wierdt, den vyandt selve te gaen op soecken. Des anderen daeghs 's morgens, quamen de gedeputeerde van haer Hoogh Mo: de Heeren Boschevelt van der Meyden, Morenault en van der Vierse in de Vloot; over het welke de hooge Krijgs-raedt aen boort van den Admiraal vergadert zijnde, het besluyt datmen genomen hadt geresumeert en van de gedeputeerden toegestaen wierdt. Hier nae sijn de geseyde Heeren, ten negen uren weder van boordt gevaeren, wanneer de blauwe Vlagge van den Admiraal op gestoocken wierdt, om Zeyl te maecten, gelijk ten elfuuren de anckers alle boven waren: waer op het de staetsche op den vyandt aen setten, die mede onder Zeyl geraeckte, en scheen te onsen te willen in wachten, maer sette eerlangh al zyn Zeylen by, en deynfde naer de Engelsche kust toe. Maer laet ons hier van, oock den brief van onsen Zee ridder de Ruyter sien.

DE twee Koninglijke Vlooten zijn ons in het gesicht gebleven, tot den 14 deser, als wanneer een preuwe ging nemen, of sy-luyden niet konden versonden worden. Omtrent den middagh waren onder zeyl, de windt was Noorat-oost met een brave koelte; in het derwaerts zeylen scheens den vyandt ons te willen wachten; doch genadert zijnde, stelde de cours Noord-west naer haer Kust. Den Admiraal van de

Verhael van het derde Zee gevecht.

M m m m

Blacuwe

Blaeuwse Vlag was voor uyt, die van den Heer Tromp wierdt vervolgt: omtrent ten vijf uuren begonden met den anderen t'agereu, te wten, den geseyden Admirael Tromp met de Blaeuwse Vlag, Ick met de Roode Vlag, gevoert by Prins Robbert, en den Heer Banckert met den Commandant, Monfr. Comte d'Estre, zijnde wederom de Fransche en Engelsche onder maikanderen gerangeert; doernaels wierd'er wederom hevigh gevochten, wy waren van meening, om op geseyde Prins Robbert los te gaen, en sijn Esquadre in te breken, doch door sijn geduurigh licht afhouden, belet wierden, bleven ondertusschen met geduurig kanonnen in actie, 't geen omtrent 's avondts ten tien uuren duurde: En door de nacht gedrongen om uyt te scheyden, als wanneer vervolgens in ordere wierdt gewendt, en de koers herwaerts gestelt, alwaer des anderen daegs na de middag ten Aucker quamen. Gedurende de Battailje, hebbe niet meer als een Schip sien verbranden, onseker of 't een Brander of Oorlogs-schip was; doch soo ick versta, souden twee van haer Schepen gesoncken zijn, van d'onse zijn wederom geen gebleven, doch verscheyde beschadigt. Daer is andermael met verlies van weynigh dooden en gequetsten, seer gelukkig gevochten: Bevinde dat onder de Officiere en gemeen volck noch brave couragie over is. 's Anderen-daeghs na de Batailje, wiert den vyandt niet meer gesien, apparent haren koers na de Reviere gevolgt, geuoegh zijnde, dat haer meer als half weegh na haer Kust hebben geconvoiert. De verdere particulariteyten van het gepasseerde, verstaet U E. in 't toekomende.

Den 17. Juny, in het Schip de Seven Provincien, op Schoonevelt.

M. A. RUYTER.

Noch konden sich de Engelschen niet wijs maecten, dat sy het spel verloorren hadden, maer Prins Robbert moett al weder met zijn loogen brieven

voor den dag komen; gelijk hy uyt de Souverayn feven mijlen van Laftof, aen Arlington schrijft, soo als het dien Hovelingh 't liefst hoorde.

Mijn Heer,

IN mijn laetste adviseerde ick U Ed. dat den vyant op Schoonevelt lag, en dat wy ten Ancker lagen seven mijlen van Oostkapel. Nu sal ick U Ed. seggen van een tweede rescontre met haer, welck was op den 14. Juny. De vyandt soo na haer eygen kusten leggende, hadde de gelegenheyt haer selven toe te takelen, en haer selven te voorsien van al het geen dat haer ontbrack; sy wel wetende, dat, soo als de wint voor een wijl gestaen heeft, wy dat niet hebben konnen doen, waren ge-encouragiert op ons uyt te komen, gelijk sy diens namiddag deden, hebbende de advantage van een stercke Noord-ooste wind, dat wy haest vernamen, rakende onder zeyl, staenae N. N. W. hebbende alle Takelen gerepareert, halende op soo dicht na de windt als wy konden, haer af-wachtende. Omtrent vier uuren 's namiddaghs quam Tromp met het Esquadre van Amsterdam af, engagerende sich met de Blaeuwse Vlagh, schietende van verre, volgens haer gewoonte. Omtrent vijf uuren engageerde de Ruyter en sijn Esquadre met mijn, en 't Zeeuwse Esquadre met de Witte Vlag. In 't begin maecte de Ruyter myne, als of my dicht op zyde wilde komen: maer eer dat by een Musquet-schoot van my was, keerde hy sich, houdende by de windt soo veel moogelijck was, ging schielijck deur; welck ons dede dencken, dat hy enig extraordinaire schade aen sijn Schip hadde, of dat selver gequetst mocht zijn. Haer gantsche Vloot schoot continuelijck op ons, (wy verre van ons af-leggende) tot de donkere nacht: wy onse grondt houdende, niet-tegenstaende haer Branders op ons af-quamen. Omtrent middernacht keerde een gedeelte van de Duytsche Vloot, nae 't Oost-zuyderlijck, en kort daer aen dede de rest insgelijcks, zoo wy gisten, door een gebro-

Brief van
Prins
Robbert.

kers

ken gezicht, dat wy van haer hadden, en de groote distantie.

Ten twee uren 's morgens keerden wy insgelijcks; haer vervolgende tot ses uren, geen apparentie siende haer te bereycken, voor dat sy in haer Sanden souden raken, dachten ondienstig haer verder te vervolgen, soo wenden wy't, settende naer onse eygen Kust. Al het geene wy van de vyant meer kunnen seggen, is, dat sy retireerde in groote disordere, ons onkundigh latende van de schade die sy geleden hebben. Aan onse zyde hebben wy niet een Schip verlooren, en heel weynigh volck. Van onse Commandeurs, Capiteyn Whyte, vander warpspote, Capiteyn Sandlinghton, en van de Crown, zijn gesneuvelt; van de Officieren te voet, Capiteyn Henschaww, en de Luytenant Aitzgeraldt doot, en de Luytenant Tufson is gequetst.

PRINS ROBERT.

Maer het geen het sekerste ghingh, hy selve is, om de saeck te bevettigen gevolgt. Alle so hooge als lage bevelhebben, hebben sich in dit gevegt dapper gequeten, de dooden en gequetsten by de Nederlanderen waren 216 in 't getal, en 285 gequetsten.

De Engelsche vloot dan, is terstont nae den strijt naer hun Kusten gewecken, komende noch dien selven avond voor Soultsbay, en den volgenden dagh in 's Konincks diep, van waer sy den 18 naer Queenboroug op zeylden, en in de Baye van het noorden quam.

De Koninck hier over is met den Hartogh van Jorck daer heen geryft, en van daer op den 23 weder naer Londen gekeert. Waer heen hen Prins Robert des anderendaeghs gevolgt is, twee Fregatten van den Koninck de Kroon en de Nachtegael wierden onderdies op kondtschap uytgesonden, die op den 18 omtrent de Staetsche Brandtwacht quaemen, en van de selve beschooten

wierden; de Schout by Nacht de Haen, is daer op den 21 met 12 Fregatten en 4 Branders van de vloot gedetacheert, om voor de Teames te kruyssen, de welke komende den 22 voor Soultsbay, aldaer geen vyand vernam, maer een Schip om bericht hooger op sendende, vandt deselve alleen een Schip in 's Konincks diep, en de geheele vloot tusfchen Queenborough en 's Gravesende; met welck bericht, siende daer anders niet te doen, de Haen weder naer de vloot gekeert is. Dese bevandt sich den seshden van July selve, 120 Schepen sterck voor de Rivier van Londen, terwijlen bericht over Landt uyt Suratte en Gameron kreeg dat de Commandeur Rijklof van Goens, met eenige Schepen van Batavia gesterckt, de Franschen het slot Trinquemale op Ceylon weder afgenomen, en beneffens verscheydene Schepen, menichte van gevangens, en schoonen buyt bekomen hadt, dat sy vorders het Fort S. George en vier Engelsche schepen verovert hadden; daer en boven uyt West-Indien, dat Cornelis Evertsz. met eenige Schepen uyt Zeelandt gevaeren, op eenige Eylanden aldaer, en bysonderlijck op St. Huftache grooten Roof gehaelt, veel verwoestingh aangerecht, verscheyden schepen, daer op de geheele Terraneusche vloot van de Franschen meest vernielt hadt. Hier by quaemen het geluckigh aenkomen van de Hollandtsche silver vloot uyt Spangien en eenige Kaepers met goede prijfen.

Ondertusfchen was men in Engellant seer yverig besich, om de vloot weder in Zee te helpen. Op de welke noch 2000 mannen ingescheept wierden, met dewelcke deselve eyndelijck vaerdigh, op den laetsten van July in Zee en by Schoonevelt de Nederlantsche vloot aldaer leggende, in het gezicht gekomen is, blyvende aldaer tot op den tweeden der selver maent leggen, men wil seggen dat de Ridder Spragh sijn af-

Hollan- ders voog- de Teas- mes.

Met de gantsche Vloote.

Goede tijdingh van Oosten en Westen.

Engelsche Vloot in Zee, en by de Staetsche.

Lijste van de dooden en gequetsten onder ons.

scheyt van den Koninck van Engelandt nemende, by hantastigh zijn Majesteit sou hebben beloofd; al sijn ytterste vermogen in te spannen om den Lt. Admirael Tromp levende of doodt op te brengen, of het leven daer in te schieten; in welck laetste hy de waerheydt gesproken heeft; als wy hier nae hooren sullen.

Wanneer de Heer *de Ruyter* de vyanden ontdeckte, liet hy aenstonts de blauwe Vlagge wayen, waer op de geheele Vloot onder zeyl quam, en dieper in Zee stack, om de Engelschen, niet tegenstaende sy de loef hadden, in het ruyme sop te krijgen. De Engelsche en Franschen quamen in het eerste met een groote fierheydt op de Staetsche af; maer siende dat hen de selve, met een dapper beslyt in-wachten, wonden het weder af, en liepen met al de Zeylen by, met eenige verwerpingh, weder te rugge, van hun vyandt met alle macht gevolgt zijnde, die hoewel wel veertigh Scheepen minder in getal, hen op alle middelen tot staen en slaen sochten te brengen, en de wint van hen te krijgen, het welcke hen, omtrent den middagh wel sou hebben konnen gelucken, maer de vyanden hielden het al t' Zee waert in, sonder dat oyt de Nederlanders binnen schoots konden komen, vervolgende hen alsoo wel acht of negen mijlen in Zee, wanneer weder een mist ontstont, waer door de Staetsche geraden vonden, het weder naer hun post te wenden, want de Heer *de Ruyter* had ondertusschen den Krijgsraet aen boort ontboden, en aldaer met hen overwogen, of dit verward vluchten van de Engelschen niet wel een Stratagema of Krijgslist sou konnen zijn, om, dewijl in Zeelandt als noch geen genoegsame macht tot bewaeringh was, 's Lants Vloot van haer post af te locken, en ondertusschen den Graeve van Schombergh, die tot Jarmouth, met een groote macht van

Oorloghs volck, in kool-scheepen lagh, gelegentheyttot landen te geven. Hier over beslootmen niet verder te volgen, maer weder naer Schoonevelt te keeren; daerse noch dien selven avont gekomen zijn.

De Heeren Staeten ondertusschen verwittigt van het uytloopen der Engelschen, sonden den Heer *de Ruyter* desen brief toe.

Edele, Gestrenghe, Vroome, Lieve, Getrouwe.

*S*n Hoogheytt den Heere Prince van Oranzen heeft ons by *Missive*, gedateert in 't Leger tot Raemsdonck den 29. der maent July, doen adverteeren: dat sijne Hoogheytt, by *Missive* geschreven, tot Londen den 21. der selver maent, was geïnformeert, dat den Koning van Groot-Britangien van meeninge en geresolveert was, sijne Majesteits en des Konings van Vranrijcks Vlooten wederom zee te doen nemen, en het gewecht tegens onse Vloot te hervatten; dat de voorsz. sijne Majesteit een groot getal Landt-militie in aparte en bysondere Schepen hadde doen embarqueren: om daer mede, het zy gedurende het gewecht met onse Vloot, of oock affonderlijck, een landinge te ondernemen, en alles te rooven, plunderen, branden, en alsoo een generale Consternatie, onder de goede ingesetenen van den Staat te verwecken, en dat dit sijn laetste en kragtigste Effort op ons soude wesen, waer na wy sekerlijck of een gewenschte en avantagieuze wrede, of seer sware ongemacken en onverdraeglijke conditien van handelingen te verwachten souden hebben. Hoog-gemelte sijne Hoogheytt heeft, voor soo veel het Landt aen-gaet, soo veel ordre gestelt, als menschelijcker wijze tot noodige defensie en tegenweer is gerequireert: en moeten wy den grooten Godt daer voor dancken, dat sijne Goddelijke Majesteit de saken te Lande te noch toe soodanig heeft geschickt, dat wy soo door de constitutien van het Landt, de Militie by ons op de been gebracht, de af-
men-

Beloften van den Ridder Spragh.

Nieuwe ontmoetinge der Engelsen met de Hollanders.

Voorichtigheyt van de Ruyter.

mende hulpe van onse Geallieerden , ons onder sijnen Vaderlijcken zeghen , schijnen te kunnen belooven , niet alleen gelegentheyten om hem alle verdere Entreprijes te beletten , maer oock yets notabels op den selven wyandt te kormen entropeneren : God den Heere Almachtigh sal onse getuyge zijn , dat wy by alle wegen en middelen hebben getracht het hert van den hoogst-gedachten Koning van Groot-Brittangien tot vrede te bewegen , en voor te komen het bloedt-vergieten van luyden , die een professie van Religie doen : Hy weet oock , met hoe groote onrechtvaerdigheyt den hoogst-gedachten Koning ons den tegenwoordigen oorlog heeft aen-gedaen , en daer mede noch vervolgt : En hoopen en vertrouwen wy dierhalven , dat de Heere der Heyscharen in den dage des strijds , als een Rechtvaerdige Richter tusschen haer en ons , sal aensien het groot ongelijck en geweldt , dat sy ons aen-doen ; En dat sijne Goddelijcke Majesteit sal volvoeren het werck , dat hy tot twee-mael toe soo genadelijck en heerlijck , tot eeuwigen prijse van sijnen Heyligen Name , begonnen heeft : Wy hebben seer groote redenen , om u te bedaucken voor de goede conduite , beleydt , en mannelijcke dapperheyt , in de voorgaende battailjen by U E. gebruyckt , en by d' andere Hoofden , mitsgaders Officieren , en gemeene Soldaten en Matroosen , met een onverschrickt gemoet gevolgt , en by onse vyanden selfs hooglijck geroemt . Wy twijfelen oock niet , of Gy , mitsgaders de andere Hoofden en Officieren van de voorsz. onse Vloote , sullen seer wel considereren , dat aen een goet succes , t welck tegens de voorsz. vyantlijcke Vlooten soude mogen werden geobtaineert , het welvaren van desen Staet , menschelijcker wijze , dependeert : En dat dit laetste ensort , nyt-gestaan en af-gewesen zijnde , menschelijcker wijze , een goet en geluckigh eynde als voor de deure staet : En zijn daeromme wel versekerdt ; dat niet alleen ghy , maer oock de voorsz. andere Hoofden , Officieren , mitsgaders Soldaten en Matroosen , sullen alles aenwenden , wat

onder Godes zegen tot het verkrijgen van een eerlijcke overwinninge gedaen kan werden ; dat de selve wel in achtninge sullen nemen , dat aen de eene zijde door een sootlanige overwinninge de eere Gods , de vrye oefeninge van sijn heylige Woordt , niet alleen in dese , maer misschien oock in de nabuurige Landen , vermeerdert en vast-gestelt , ons algemeene lieve Vaderlant , tot het bekomen van een eelijcke vrede gebolpen , en van ons diergekochte Vryheyt gestabileert sal worden ; daer aen de andere zijde door een nederlage , wy en onse heele posteriteyt , ja misschien het geheele Geresormeerde Christendom perijckel soude loopen , van haer onder de Geestelijcke slaverny van den Paus van Rome , soo seer by onse Voorouderen verfoeyt en gebaet : Mitsgaders onder eene ondragelijcke heerschappye van vreemde , en sulcks in een seer ongeluckigen staet , beyde na lichaem en ziele gestort te sien : Wy moeten derhalven gelooven , dat onder de voorschreve Vloot niet een zijde gevonden sal worden , die niet liever met een mannelijcke dapperheyt soude willen betrachten , het eerste selfs met verlies van lijf en leven , voor sijn Vaderlant , sub selven , sijn vrouw en kinderen , tot sijn onsterffelijcke prijs en roem , en een eeuwige benedictie te verwerven , als door een slauerwe lasbartigheyt Gods Kercke en den Staet , tot sijn eeuwige schande en vermaledijdinge te brengen : en kunnen u en de andere Hoofden en Officieren , mitsgaders gemeene Soldaten en Matroosen , wel verskeren , dat wy aen de eene zijde die gene , die haer in dese vroomelijck gequeten en gedragen sullen hebben , als behouders naest Godt van ons lieve Vaderlant sullen aensien , en hare verdiensten erkennen ; en dat wy die gene , die huer in desen lasbartelijck , en niet na behooren komen te comporteren , voor verraders van haer Vaderlant sullen houden : en als soodanige uytterste straffe , soo eerloose menschen , rechtvaerdelijck competeerende , doen gevoelen ; en dat dienvolgende de eerste ons als lief-bebende Vaders ,

en de andere als strenge Rechters hebben te verwachten: God den Heere *Almachtigh* selfs, die gene, die in desen strijdt *slappelijck* of *flauwelijck* tegens den *vyandt* gevoert hebben, of mede ten strijde gekomen zijn, met een geduurige vloeck *gevloecht* hebbende. Wy begeeren daerom, dat gy dese onse ernstige meeninge; die wy weten de wille en intentie van sijn Hoogheyt conform te wesen, aen de andere Hoofden, Officieren, mitsgaders Soldaten en Matroosen, sult voorhouden, en doen voorhouden, en haer notificeren, dat yeder na sijn verdiensten, of een eerlycke vergelding, of een schandelycke straffe sekerlyck te verwachten sal hebben. Wy weten wel, dat een goede uitkomst in sooswaren toestand van saken aen den Goddelijcken zegen dependeert: maer wy weten oock, dat Godt den Heere *Almachtigh*, door middel sijn zegen uytwercken wil; en gelijk wy dit laetste u goede conduite, beleydt, en mannelijcke dapperheyt, mitsgaders de overversproken moedt, couragie, goede wille, en genegentheyt der andere Hoofden en Officieren, mitsgaders Soldaten en Matroosen, om u daer in te secondeeren, aenbevoelen laten, soo sullen wy niet nalaten Godt de Heere *Almachtigh* vieriglyck te bidden; en is albereyts besorgt, dat de Dienaren des Heeren Woords, in hare Predicatie en Bedestonden sullen bidden, en de Gemeente opwecken, om den selven Godt te smeken, dat sijn Goddelijcke Majesteyt U, de andere Hoofden van 's Landts Vloote, en Officieren, mitsgaders Soldaten en Matroosen, vaderlyck en genadelijck wil bystaen, in leven en gesontheyt sparen, met mannelijcke dapperheyt en sijnne goeden geest aen-doen, tegens de machten der vyanden laten bestaen, ende eene eerlycke *Victorie* en overwinninge laten wech-dragen, tot groot-makinge van sijnne beyligen naem, en welvaren van ons herde *Vaderlandt*: En ons hier toe verlatende, sullen wy U, benevens de andere Hoofden en Officieren, mitsgaders Soldaten en Matroosen, bevelen in Godts heylige be-

scherminge. Althm in 's Graven-hage, den 30 July 1673.

Was getekent,
JOH. EECK.

Onderstont,
Ter Ordonnantie van de Hoog-Mog.
Heeren Staten Generael.

Was getekent,
H. FAGEL.

Het Opschrift was,
Edele, Gestrenge, Vroome, onse lieve getrouwwe, Michiel Adriaensz. de Ruyter, Luytenant-Admirael van Hollant en West-Vrieslant, commanderende 's Landts Vloote en Chef.

Des anderen daeghs tegen den avont, wierden de vyanden met eenige Scheepen voor de Maes gesien, doende aldaer verscheydene schooten, om Lootsen aen hun boot te krijgen, gelijk oock eenige in Zee liepen, maer dese naerder komende, bevonden dat die Scheepen, geen recht Hollants maecksel waeren, hoewelfe Prince Vlaggen lieten wayen, het welke de Lootsen veroorzaeckte, weder te rugge te keeren; maer hier staet te verwonderen, dat Godt selve, als door een wonder werck, het naerderen der vyanden heeft verhindert en tegen gestaan, soo door het ontstaen van een Mist, als om dat de ebbe twee uren langer als naer het getijde gingh, soo dat sy lieden niet konden op komen, en het meeste gros, met den zuyden wint de Maes voor by dreef.

Wonder-
werck van
Godt.

De geheele Hollandtsche Kust, geraeckte hier over in alarm, op de welke sich dien nacht, eenige duysent mannen, beneffens eenige stucken geschuts, geplaeft hadden, gelijk sich oock de Graeve van Waldeck terstont naer den Briel begaf, om aldaer alle noodige ordere te stellen.

Alarm op
de Hol-
landtsche
Kust.

Op den darden dagh saghmen hen van voor de Maes, tot aen Schevelingen

gen

gen gerangeert leggen, een Kits, dicht onder de wal komende, schoot eenige koegels op de strandt, sonder eenighe schade te doen, maer kreegh in vergeldingh eenige schooten door het want heen in den boegh, waer door hy af hielt. Andere van de Vloot, liepen voor de wint af, naer Catwijck op Zee, daerse mede eenige schooten op deden; de Vloot ondertuffchen sackte vast af, en stack tusschen 4 of 5 uren dieper in Zee, wendende de Stevens naer Texel toe: dien nacht lagen sy voor Santvoort en omtrent Egmont, maer met hun Brandtwacht noch in het ghesicht van Schevelingen. Eyndelijck ferten sy het voor de Helder, toen voor het Vlie, der Schellingh en Amelant, tot aen de Wester Eems toe. Men had bericht, dat op de Engelsche en Franische Vlooten, ieven Regimenten Landt-militie gescheept waeren, en datter in Engelandt noch 12000. mannen greeet lagen, wachtende, om met het eerste goet gevolg, Hollandt of Zeelandt op het lijf te vallen. Men kreegh selfs oock schrijvensuyt Engelandt, onder waerschouwinge, datter alle uyren, een swaeren toeleggh tegen ons aen te vangen was, waer mede men ons voor hadt, ten uytersten te vernielen.

Maer op de geruchten dat de Engelschen in Texel en op de Helder sochten te landen, en post te grijpen, is Vorst Mautits van Nassouw, door sijn Hoogheyt gelast, sich op het spoedighste derwaerts te vervoegen; noodige oplicht aldaer te nemen; en op alles noodige ordere te stellen, oock eenige Wercken op te doen werpen, waer door des vyants voornemen mocht gestuyt worden; al het welcke naer behooren aldaer bestelt en vervolgen voltrocken wierdt. Sijn Hoogheyt begaf sich oock selver naer Zeelandt, laetende den Vorst Maurits ordere om hem aldaer te volgen; en van alles bericht te doen; gelijk dese oock

Noodige
bestelling
over al.

met sijn Jacht, sich naer Middelburgh begeven heeft, daer hy sijn Hoogheyt vandt, met den welcken hy; naer twee ofdry dagen vertoevens, wederom in den Hage gekomen is.

Onderdies wierden de Kusten en Stranden, wel met 10000 Mannen versorght, gelijk oock de Heer velt Marschalck Wirtz 5000 Mannen tot bescherminge van Zeelant overbracht; behalven dat de Ingefetenen mede, over al, dapper inde weer waeren. Hier en daer lagh oock geschut op de Strandt, daermen het braverende vaertuygh mede afwees.

Onderwijlen, sijnde te lande goede ordere gestelt, kreegh de Heer *de Ruyter*, van de Staet bevel sijn post te verlaeten, en den vyandt op te soecken. Hy dan maecte op den ievenden van daer 't zeyl, en komende op den negenden omtrent Schevelingen, konde mits de Noordwestelijcke winden, den vyandt niet wel naerderen; die vernemende de Staetsche, noch verder Noordtwaert af weecken, hoewelse anders bequamelijck genoegh, op de Hollanderen hadden konnen afkomen, indien het hengelust hadt; Maer miilchien hebben ieters anders beoght, en hadden het op de Oost-Indische vloot gemunt, van de welcke sy een voorlooper, die van de rest afgedwaelt was, gekregen hebben.

De *Ruyter*
gelast den
vyandt te
soecken.

Oost-Indisch
vaerder van de
Engelschen
genomen.

Leggende de Hollantsche vloot als noch voor haer Kusten, sijn eenige van de gedeputeerden der Heeren Staeten, de Heere Hop, de Pensionaris Molenfchot nevens den Vorst van Holsteyn, den Heer *de Ruyter* aen boort geweest, die oock van hun vitite bericht hebben gedaen, waer op noch dien nacht een vergaderingh is geleght.

Op den 9 voeren de Raed Pensionaris Fagel, nevens den Greffier sijn Broeder en den Heer Lodesteyn, weder met alle nodige ordres derwaerts, gelijk oock

sijn

zijn Hoogheyt sich op den 12 naer de vloot heeft laten voeren, alwaer hy van hooge en lage, met alle mooghlijcke eerbiedigheyt, ontfangen is geworden.

Hy dede aldaer den Krijgs-raedt be-roepen, en vermaende een ieder met krachtighe beweegh-redenen tot zijn plicht, naer dat hy, met den Heer *de Ruyter* het middagh-mael hadt gedaen, Zeylde hy door de vloot heen, zijnde van twee Oorlogh Schepen begeleydet, daer hy met het lossen van het geschut, onder het toejuychen, langh leve de Prins, over al begroet wierdt; naer het welcke hy, door deselve Oorloghs Sche-pen, tot dicht onder de wal gebracht, voorts met twee Schepen, tot Scheve-lingen aen lant gevoert, en van daer we-der in den haege gekomen is.

De Staeten wel siende, dat het niet wel sonder slaen sou kunnen afloopen, hebben buyten ordinaere bedestonden, om den oppersten velt Heer zijn genadi-ge bystandt af te bidden, bestelt, met or-dere, soo haest het donderen van het ge- schut sou gehoort werden, aenstonts ten gebede, in alle Kercken der Steeden te vergaderen, gelijk oock ter rechter tijdt geschiedt is.

De vloot, dan hebbende haer uytter- ste last ontfangen, heeft sich op den 13. onder zeyl begeven, en haer kours recht naer Texel aengestelt, alwaer de Eng-elsche en Fransche vlooten, voor-heen tot het Vlie, der Schelling, Ameland, en de Westler-Eems afgesackt, sich nu we-der vertoonde.

De Hollantsche vloot wiert door te- gen-winden eenige dagen weder-hou- den, yets op den vyant aen te vangen: maer quamen noch op den 19. tot op de hoogte van Texel, zijnde ondertusschen verscheyde Engelsch vaertuygh in onse handen gevallen.

De vyanden, siende dat de Staetsche nu alle moeyelijckheyt, om de Haeks, of Keyfers-plaet (een groote fant plaet,

voor Texel leggende) te boven te ko- men, voor-by waren, sackten een wey- nigh naer het Vlie en Ameland af, schij- nende het gevecht te schouwen: maer siende die met eere niet te kunnen ont- gaen, en de windt nu oostelijck geloo- pen, naerderden sy op den 20. des avonts de Hollantsche vloot.

Op den 21. sag men hen noch lywaert van ons, zijnde de wint oost-zuyd-oost, met een heldere kouw en goet weder. Des Lants vloot was omtrent een mijl buyten het lant van Petten, en leyde het geduurigh om de noordt, terwijl het de vyanden om de zuydt wenden, soecken- de niet seer op de Staetsche af te komen, hoewelse windt en stroom te baet had- den. De Staetsche leyden het oock al met hen over dien boeg; en naderhant de wint gekeert, en zuyden zuyd-west geworden, en het getye verlopen zijnde, kregen de Hollanders de loef; soo datse ruym-schoots het op hunnen vyant konden aenstellen; die, siende het slaen nu niet te kunnen vermijden, de Staet- sche wilden inwachten, hebbende sich halve-maens gewijse gerangeert, en in drie Esquadren verdeelt. De Graef d'Estree, met sijn Franschen onder de witte vlagge, maeckte de hoorn ten zuy- de; de Prins Robbert, onder de roode, hadt de Batalje; en de Ridder Eduward Sprag, Admiraal van de blaauwe vlag- ge, maeckte den hoorn ten noorden uyt.

De *Ruyter* had sijn vloot op een onge- meene voet, ovaelsgewijse, geschickt; en begaf sich alsoo onder dien halve- maen, daer de selve, als een vier-kloot, aen alle kanten haer vlammen uyt-braek- te. Sy was mede in drie Esquadren ver- deelt; het eerste onder de *Ruyter*, het an- dere onder den Zeeuschen Admiraal Banckert, en het derde onder Tromp.

Soo haest waren de vlooten onder het bereyck van het geschut niet, of daer ontstondt een groote stilte; zijnde het doen 's morgens ten half achten. De

Vice-

Bedeston-
den.

Wijstloo-
pigh ver-
hael van
het ge-
vecht.

Vice-Admiraal Sweers, in het Esquadre van Tromp, geraeckte eerst aen den vyant, en hadt die al vier-mael de lag gegeven, eer de anderen ter degen aen de man quamen, hoewel de brandtwachten al voor-heen met malkanderen aen het werck waren geweest. Omtrent de klokke acht uren ging het treffen so geweldig aen, dat hemel en aerde scheen te beven, en niet anders als een geduuringen donder gehoord wierdt; dewijl men wederzijds meest malkander met geheele lagen bejegende, wanneer naer een uur vechts het Esquadre van de witte vlagge, voor dat van Banckert, befont te wijcken; die, met van Nes, de vyanden dapper op de hielen sat, sonder hen te willen verlaten: soo dat de Franschen noch eenigen tijt tegen wil en danck, hoewel alleen verweereungsweise, moesten vechten: maer zijnde noch eyndelijck uyt den drang geraeck, hebben het zedert altoos buyten den strijdt gehouden, blijvende te loefwaert van de vlooten afleggen: het geen een gemeen matroos, als hy van sijn maet gevraegt wiert, waerom de Franschen niet aen-quamen, dede seggen: datse de Engelschen ghehuurt hadden, om voor hen te vechten, en sy nu alleenig toefagen, of die hun gelt wel verdienden: dat den Admiraal, die het hoorde, tot lachen bewoogh.

De *Ruyter* onder dies met het Esquadre van de roode vlagge in een seer hart gevecht gerakende, sagh dat sich Prins Robbert seer bedeckt hielt, zijnde geduurigh van groote branders, van 30 tot 70 stucken, rontsom gedeckt; alsofe, om de Hollanders te bedriegen, veel van hun grootste schepen tot branders hadden gemaect: maer dese zijn door onse Chaloupen meest of vernielt of genomen: waer na hem sijne Secunden weder beschutten moesten; tot dat hy eyndelijck mede aen het wijcken quam. Hier op belaste de *Ruyter* alles by te setten, en op de Engelschen in te vallen;

wanneer de Vice-Admiraal van Prins Robbert geheel reddeloos geschooten wierdt: maer des naermiddags omtrent vier uren, namen sy geheel onschickelijck de vlucht, wordende noch eenigen tijt naer-gejaegt; waer door men hen geheel uyt het gezicht van onse strandt verloor.

Tromp was onder-wijlen dapper met Sprach aen het werck; twee brave Helden tegen een: zijnde desen Ridder Eduwardt Sprach een van de braeffte Zeevoogden die Engelandt oyt gehadt heeft. Hy verwachtte sijn vyant, voor-al niet minder als hy, alseen soldaet, met de zeylen op de mast; die, als hy van sijn vyant op het hevigste begroet wierdt, hem oock van sijnder zijde niet maecte schuldigh te blijven. Dese twee dappere mannen lagen malkander 7 glafen op de zijde, sonder dat yemant van beyden eenige zeylen rept; en het geen te verwonderen is, sy hadden alreets wel drie glafen geslagen, eer Tromp een doode of gequetste hadde. Sprach wierdt daer na van sijn Secunden dapper beschut, als mede van eenige anderen, die hem dapperlijck de hand boden, alsoo sijn schip van al sijn rondt-hout berooft was: die den Gouden Leeuw van Tromp oock soodanig troffen, dat het aen zeylen, staende en loopende wandt, mede geheel reddeloos wierdt; zijnde oock sijn groote stenge quijt: waer door Tromp omtrent ten twee uren besloot op de Comeet-sterre over te gaen, daer hy de Admiraels-vlagge weder op sette. Hy hadt een brander naer het afdeynsende schip van Sprach gesonden: maer alsoo daer geen masten meer op waren, konde die sich nergens aen hechten; het welk oock van de Engelsche soodanigh beschermt wierdt, dat de brander, hebbende mede een schoot onder water gekregen, moest afhouden, om het leek te stoppen: terwijl hadden vier Fregatten gheleghentheydt het Schip van

N n n n

Sprach

Sprach uyt het gevecht te slepen.

Sprach was ondertuffchen mede op een ander fchip over-gedaen, wanneer defe heevige en dappere vyanden hun afgebroken gevecht op nieuw hervatten. Maer Sprach fagh fijn St. Joris binnen korten tijt weder foo gehavent, dat hy weder in een boot gingh, om op de Royale Charles over te gaen: maer fy waren nauwelijck tien boots lengten voortgeroeyt, wanneer een koegel door de St. Joris heen komende, de boot half te pletteren fchoot; waer over fy weder na de St. Joris meenden te roeyen: maer eer fy half wegen waren, fonck de boot, en Sir Eduward Sprach verdronck, smoorrende foo in het water, het vuur dat alle gewelt te machtigh was. Als men fijn lichaam op-vifchte waren fijn handen fo vaft aen de boot beftorven, dat men die fonder groote moeyten daer niet af konde krijgen. De Vice-Admiral Sweers hingh den Engelschen vice-Admirael geduurig op de zijde, die door hem ten laetften in de gront gefchooten is. Tromp wierdt oock van de fijne wacker by-geftaen; voornamentlijck van Swart, à la Monde, en andere. De Haen was oock op fijn tweede fchip. Het was wonder, dat de Hollanders wel twee of drie fchooten tegen een dede, gaende het gefchut gelijk of het mufquetten waren; daer miffchien verbaeththeyt mede onder gefpeelt heeft.

Dit gevecht duerde tot 's avonts ten 8 uren, wanneer al de vyanden weken, en door des nachts donckerheynt niet verrevolgt konden worden.

Niet een fchip van oorlogh is van de Staetsche gebleven, alleen 5 branders hebbenfe verlooren, foo dat hen die treffelijcke overwinninghe op weynigh fchade van fchepen geftaen heeft: maer wel op verlies van helden, als de Vice-Admiralen de Liefde en Ifaeck Sweers, die te gelijk als goede krijgghsmannen: en goet Christen geftorven zijn; ver-

manende tot het laetste haer volck tot dapperheynt, en Godt een gerufte ziele op-offerende. Capiteyn van Gelder, fchoonfoon van de *Ruyter*, is oock als een soldaet gefneuevt; als oock David Swerius, de jonge, wierdt fwaerlijck gequetft, met fijn fchip de Pruvintie van Utrecht, in Texel gefleept; hebbende meeft al fijn wandt verlooren. Thomas Tobiafz. wierdt mede met de Goude Leeuw, daer Tromp het gevecht mede begonnen hadt, in-geleept; gelijk oock Brakel met fijn fchip de Wakende Kraen. Maer hun fchade was meeft aen maffen en touwen, en derhalven binnen weynigh tijts weder herftelt. Men wil dat'er van de Staet geen 300 man gebleven is: wat van den vyant zy, roepen fy niet luyde, foo dat Godt alhier merckelijck voor ons gef treden heeft. Wy fullen, tot meerder beveftiginghe van het voorgaende, hier by voeghen de Brief van den Heer Lt. Admirael de *Ruyter*, aen haer Hoogh. Mog.

Hoogh Mogende Heeren,

IN mijnen laetsten van den twintighsten deser loopende maendt, omtrent den avondt, heb ick aen Uw Hoogh Mog. gefchreven, dat wy ten felven dage der vyanden Vlooten in't geficht hadden gekregen, en dat fy het te loefwaert van ons heen geleyt hadden. Wy zeylden dien nacht nevens malkanderen om den oost-zuyd-oosten; en doen wy oordeelden, dat wy genoegh aen de Hollandtsche Kust waeren over ghe-loopen, wenden wy het des nachts in de Hondewacht West-Noord-west over, en daer op de windt Oostelijck loopende, foo bevonden wy ons giferen morgen met den dag in't geficht van de Hollandtsche Kust, en te loefwaert van de vyanden, dies wy seyn deden om ons te reuigereen, of de vyanden te attaqueren, die ons oock met kleyn zeyl inwachteden: foo dat wy omtrent half acht met malkander in't gevecht geraeckten: Wy teghens de Heere Prins Robbert, de Heer

Heer Bankert teghens den Graeve van Estree, en den Heer Tromp tegens Sir Eduard Sprag, slaende alsoo door malkanderen heen en weer, dan den eenen, en dan den anderen de loef hebbende. De vyanden sochten een groot effort met Branders te doen, daer sy acht en twintigh van hadden, en wel acht a thien verlooren hebben; waer onder eenighe die wy haer met Chaloupen hebben af genomen, of geconstringeert den brant daer in te steken: Wy van de onse mede 4 a 5 quijt.

Een Commandeur van een Engelsche Brander, hier aen boort gevangen, relateert, dat de vyanden voor een dagh 5 a 6 een voorlooper van de Oost-Indische Retour-scheepen, die van de andere af gbedwaelt was, verovert hadden. Het gbevecht heeft geduert tot 's avonts na Sonnen onderganck, als wanneer het de vyanden van ons nae haere Kust hebben over gbevent, en ons verlaeten, zijnde seer gedevaliserrt aen Rondhout, en Sir Eduward Sprag masteloos, soo dat door verscheyde Fregatten wegh gesleept wiert. Een groot Schip weten wy, dat van haer is gesoncken; daer tegens hebben wy niet een Oorloghs Schip verlooren: maer van onse Officieren zijn, loffelijck strijdende, gebleven, de Heer Vice-Admirael de Liefde, de Heer Vice-Admirael Sweers, mijn Schoon-soon de Capiteyn van Gelder, mistgaders de Capiteyn David Swerius, en andere gequetst; gelijk mede de Secretaris Adringa in sijn been, dien daerom het schrijven wat moeyelijcker valt: hoopende Urwe Hoog-Mogende hier na wat omstandiger te schrijven. Wy dancken den Almachtigen Godt, dat ons occasie heeft gelieven te geven, van Zee te komen behouden, en onse Zee gaten, voor de verwacht wordende Scheepen, vry en open te stellen. Waer mede eyndigende, blijve met haest, en alle respect, &c.

Ondertusschen hadmen in het midden van al dit Oorloghs gewool noch

enige gedachten tot Vrede, hoewel de verscheydentheyten der selver al seer ongemackelijck, over een te brengen was. De Heeren van Beverningh en Hairen, die als geseght is, naer den Hage gereyft waren, om mondelingh met den Staet over gewichtige saecken te handelen, quaemen nu met nieuwe instructie daer weder van daen, en op den 14 tot Keulen, alwaer op den 17 weder een nieuwe Conferentie is gehouden. Het geen aldaer verhandelt wiert, is seer gheheim gehouden; doch het geene een nauwkeurigh liefhebber evenwel, daer van in het licht heeft gebracht, kan men lesen in het Tooneel des Oorloghs pag. 34. als oock by andere.

Eenighsins hebben de Engelschen, hun hier voor verhaelde nederlage elders kunnen vergoeden. Tot Kingsael in Yerlandt quamen 4 Engelsche Schepen uyt Oost-Indien, beneffens 35 Barbados Vaerders, en op den 25 van Augustus vier Oorloghs, vijf Engelsche en dry Hollandtsche Oost Indie vaerders aen, die de Capiteyn Moon Day by St. Helena, beneffens het selfde Eylandt verovert hadt, van welckers verrichtinge de Engelschen dit verhael uytgeven.

D En 4. Mey desesjaers, in den morgenstond, bequamen wy 't Eylandt St Helena in 't gesicht; twee uren daer na beslooten wy wat ons tot weder-verovering van 't selve te doen stontd, en ordonneerden hier op twee hondert met hare Vaendels en Officiers op een Schip te setten, uyt welcke sy, terwijl wy eenige schepen op de Reede mochten tattaqueeren hebben, landen konden. Ten elf uren masckten 't Fregat de Assistentie zeyl, op dat wy in de nacht, om de Stercke van de Reede te ontdekken, naderen mochten. Onse andere schepen zeylden soo snel, dat sy 's nachts by ons quamen. De volgende morgen ten seven uren waren alle onse schepen te windewaerts van 't Eylandt, op vijf mijl, en doe quam onse Boot aen boordt, en bracht ad-

St. Helena door de Engelschen hernomen.

vijs, dat de Reede vry was, dies setten wy noch 200 man meer op een schip, en lieten haer met de andere schepen, die noch ettelijke hondert mannen meer in hadden, winawaerts aen het Eylandt, om in de Profperous Bay te landen. De vier oorlog-schepen zeylden na de Forten, tegens de welke wy omtrent ten een uur ons Ancker wierpen. Na een vier-uurig gevecht gingen wy westwaert, en lieten daer weder ons Ancker vallen, wyl wy ons verferden, dat ons volck altertijt gelant waren, en de Bergh gewonnen hadden; en dat wy haer's morgens achter 't Fort mochten verwachten: derhalven resolveerden wy, dat de schepen de William, Thomas, en een ander, haer nader onder 't Fort souden leggen. Wanneer nu de Hollanders ons sagen weder-keeren, en dat wy niet gesint waren haer te verlaten, gaven sy 't Eylandt over; op conditie, dat sy ongeplondert van daer mochten vertrecken, 't welck wy aen-namen: sy wisten oock noch niet, dat wy een kleyn leger gelant hadden. Omtrent Sonnen ondergang namen wy possessie van James Fort, en zonden in haest een Trompetter na Capiteyn Keigwin, Commandeur van ons Leger, om hem aen te seggen 't geen'er geschiet was, en dat hy de Hollanders geen geweld in het marcheeren soude toe-voegen.

Den 11. Mey, tusschen seven en acht uren des avonds sagen wy een schip, dat wy nasetten, en veroverden, bevindende dat het een van de Hollandische Oost-Indische schepen was, het welke met een nieuwen Gouverneur voor St. Helena voor-afgezonden was.

Den 26. des morgens vroegh, sagen wy onse Vlagge op den Berg uyt-gesteken, dat ons een teken was, dat'er ses schepen in het gesicht waren. 's Morgens ten tien uren kregen wy advijs, dat vier d'een, en twee de andre wegh quamen, welke oock haest aen beyde eynden van het Eylandt verscheenen; sy wierden ons soo haest niet gewaer, of leyden het by de windt, en wy volgden hun achternaer: de Assistentie, William, Thomas, de Brander het Kalteel, en een Koopvaerder, volgden de vier Oost-waerts; de Maria en Marta, met twee Koopvaerdschepen, volgden de twee West-waerts:

maer dewijl het seer hardt koelde, konden wy haer niet krijgen. Tegens den avondt quam de Assistentie by haer Vice-Admiraal, en de William en Thomas by haer Admiraal, welke sy oock de ganstiche nacht geselschap hielden, en namen haer den 27. des morgens: maer niet in Compagnie, alsoo yeder sijn cours hadde, verhoopende dat wy haer alsoo verlaten souden. De gedachte vier oorlog-schepen, Brander, drie Hollandische Prijzen, en vijf Engelsche Oost-Indische Schepen, zijn zedert in Engelant wel aengekomen.

Daer quam oock bericht, dat de selve Corneis Evertsz., met sijn Vloot naer Nieu Nederlandt, van de Engelschen tot Nieu Jorck geheeten, gevaren was, en aldaer met kleynen tegenstand, de Stadt, Nieu Amsterdam door ons genoemt, inghenomen hadt; zijnde de Engelsche Gouverneur juyst toen niet tegenwoordigh, en daer over alles aldaer verwart, sonder het welke, hy licht meerder werck sou hebben ghedonden; alsooder veertigh stucken geschuts, tot beschermingh op laeghen. Deseelve had nu wel twintig soo groote als kleyne Prijzen by sich, voor Nieu Amsterdam leggen, en vier Scheepen van sijn Esquadre (zijnde nu achtiën goede Oorlogh scheepen sterck) met een deel Engelsche ghevangens, om sich daer van te ontlasten, afghefonden; voorts al de plaetsen langhs die Kust vermeerst, alsoo het land weder onder der Staeten gehoorzaamheyt gebracht, en den naem van Nieu Jorck, in die van Nieu Nederlandt verandert. Men hadt tot Vlissingen oock twee kostelijke Engelsche prijzen, wel op twintig duyseft Rijksdaelders geschat, opgebracht.

Ondertusschen lagh 's Landts Vloot voor de Rivier van Londen, om aen al de wereld te doen sien, wie meester van de Zee gebleven was. De Engelschen, op hun aenkomst, waeren de Rivier

Daden
van Cor-
nelis
Evertsz.:

Kostelij-
ke Prijzen
tot Vlis-
singen op-
gebracht.

De Staetse
voor de
Rivier
van Lon-
den.

op,

op, tot dicht onder de Casteelen, ge-
loopen, kruypende in hun schelp; en
de Franschen begaven sich naer Duyns,
daerfe pas in tijds, en sonder schaede in
quaemen. Sy menende daer na te huys
waert over te steecken, zijn op den 22.
des nachts, door een swaere storm be-
loopen, soo dat sy al hun anckers en
touwen lieten sitten, en gedwonghen
wierden sich aen de Zeeten beften en
over te geven. Twee van hun Schee-
pen zijn ghefrant, een ander met 60
stucken, bleef op de Sanden omtrent
Duyns, en de andere wierden oock seer
ontheyft, soo dat sy in verscheydene
Havens in Engelandt moesten inloop-
pèn, van waer sy al druyfstaertende,
met groote schaede te huys gheraecht
zijn.

Onderdies 's Landts Vloot, onder
den Heer *de Ruyter*, alsoo men sagh,
dat de vyanden geen schijn hadden,
van dit Jaer weder te sullen uytkomen,
dewijl alreeds het saysoen te verre ver-
loopen was, kreegh ordere mede sich
naer hun respectieve Havenen te bege-
ven; waer op dan den Heer *de Ruyter*,
met al de Scheepen van de Maes, op
den 23. van Herfstmaendt, behouden
aldaer ingekomen is; ghelijck oock de
Heer Tromp met de sijne binnen Texel
in isgelopen, sonder d'een of d'ander
eenige schaede of ongemack te lijden;
evenwel wierdt beslooten, een deel
lichte Scheepen, tot een Winter-vloot
vaerdigh te houden.

Op den 27. zijn *de Ruyter*, Tromp
en van Nes, in 's Gravenhaege aenge-
komen, alwaerse aenstonds rapport
aen de Collegien, en sijn Hoogheydt
den Prins Stadthouder, hebben gedaen,
en met groote vergenoeginge, bedanckt
zijn; aen den Heer *de Ruyter* wierdt
een vereeringe van 6000, en aen de an-
dere Admiraelen een van 4000, aen de
Vice Admiraelen een van 2000, en aen
de Schouts by Nacht een van 1000 gul-

dens ghedaen. De Landt militia, uyt-
maeckende omtrent 2000 man, quam
mede van de Vloot; maer het Boots-
volck wierd noch een wijl aen de hand
gehouden, om in alle voorvallen ge-
reedt te konnen zijn. Terwijl wierd de
Oorlogh tusschen de Koninghen van
Vranckrijck en Spangien verklaert, dat
te lande oock wat ruymte aen de Staet
moest geven, gelijkfe de Zee nu oock
vry wat ruymmer hadden als voorheen,
daer de Zeeufche Kaepers voordeel me-
de deden.

Ondertusschen gingh de Vredehan-
del met allen slappelijck voort, maer
de bysonderheden der Negotiatie, in-
cidenten en voorvallen daer van te ver-
haelen, wil dit Werck niet lijden, al-
leen den Spaenschen Gesant del Fresno
gehadt, dat, in spijt der Franche te-
genwroeters, de saecke soo verre is ge-
bracht, dat die in vollen stand geraecht
is, om volkomenlijck te konnen wer-
den afghedaen, gelijk de selve oock
korts daer aen, die tot Keulen gesocht
wierdt, tot Londen gevonden is, met
welcke blijde maere, en om het overige
voort af te doen, de Ridder Tem-
ple op het alderspoedigste naer 's Gra-
venhage is afgeveerdicht.

Aldus hebben wy met onsen Door-
luchtighen Zee-Heldt, twee of drie
Oorloghen afghehaspelt, en tot hier en
toe, ons by hem bevonden, als men
sich by een dapper Zee-Heldt behoort
te bevinden; nu hy met de Engelschen
gedaen heeft, hebben wy hem slechts
tegen de Franschen te stellen, om daer
sijn laeste Krijghs-rol uyt te speelen.
De toerustinghen tegen dese hartnecki-
ge vyandt, wierdt dan met grooten
ernst, soote waeter als te lande voort-
geset, om te sien, of men hem in sijn
eygen nest niet sou konnen slooren,
en door een inbreuck in sijn ghebiedt,
een krachtige diversie en afleydinghe

Oorlogh
tusschen
Vranck-
rijck en
Spangien
verklaert.

Vredehan-
delingh.

Naerstige
Mediatie
van den
Marquis
del Fresno

Vrede met
Engelandt
geslooten.

Zee Equi-
pagie
tegen
Vranck-
rijck.

Verlies
der Fran-
schen
door
storm.

De Ruyter
en Tromp
met hun
Scheepen
op ordere
binnen.

maeckten. 's Landts Vloot sou bestaen in 78 Schepen van Oorloge, beneffens eenige Branders en ander Vaertuygh, naer vereysch: een goede party Fluyten wierden daer oock byghevoeght, daer sich de Graeve van Hornes, met 9 of 10000 man in te sloop begaf; een gedeelte van dese Vloot sou onder den Heer Cornelis Tromp, op en aen de Fransche Kust, een ander over Zee, op de Fransche Colonien, onder den Heer *de Ruyter* ageren. Wat omtrent de Fransche Kust is verricht, sullen wy daer laeten, als het bedrijf van onsen Zee-Heldt niet rakende; maer wat in sijnen tocht over zee, omtrent, en op het Fransche Eylandt Martenique is voorgevallen, daer van is dit volgende Journael uytgekomen.

Bericht
van den
Heer de
Ruyter

DEn 8. July 1674. zijn wy met onse gheheele Vloot voor Tourbay ghekomen, sterck 146. Zeylen; te weten 66 Oorloghschepen, 24 Fluyten, 12 Snaauwen, 24 Galjoots, en 20 Branders.

Als doen wiert de Vloot verdeelt, en setten wy onse cours met 48. Scheepen nae de Barlis, daer onder twintigh Oorloghschepen, de rest Branders, Fluyten, Galjoots, en Snaeuwen, onder 't commando van den Heer Admiraal *de Ruyter*, Cornelis Evertsen Vice-Admiraal, en Engel *de Ruyter*, Schout by Nacht.

Den 11 July, liet den Admiraal *de Ruyter* een zeyn wayen, en toen kregen wy ordre onder wat Bregade dat wy souden wesen, te weten onder Steelant; en kregen last als de Schout by Nacht de Vlagh liet waeyen van de Besaans Roe, dat als dan alle de Capiteyns aen sijn boort moesten komen, die onder sijn Brigade waren.

Den 12 dito pisaarde de Schout by nacht, waer op aenstonds onse Landt-Capiteyns aen boord gingen, die onder Steelant bescheyden waeren, de Colonel Steelant het briefjes trecken, om in ordre aen Landt te gaen.

Den 14 dito heeft den Admiraal *de Ruyter*

de Vlagh laeten wayen, waer op de Zee- en Lant-Capiteynen aen sijn boort sijn gevaaeren, en ordre ontvingen hoedanighly haer aen lant souden hebben te dragen.

Den 19 dito, 's morgens vroegh, saggen wy 't Eylant Martenique, waer op *de Ruyter* wederom de witte Vlagh liet wayen, soo dat al de Zee- en Lant-Capiteynen weer op *de Ruyter* gingen, en wiert een yeder belast sijn eer en eer ten dienste van het Vaderlant te betrachten.

Den 20. dito 's morgens was't goet weer, en al de schepen deden haer best om voor de Baey Kuyl-sack te komen, in welcke Baey wy drie of vier Fransche schepen gewaar wierden; sagen oock aenstonts aen strandt eenig volck met een wit Vaendel marcheren, waer op een Snaeuw als doen dicht aen Lant zijnde, daer onder kanonneerde, so dat sy aenstonts boschwaert in retireerde; een weynig daer na staken de Franschen eenige huysen in de brandt, die omtrent haer wercken stonden. Even na de Vroeg-kost quamen wy dicht by de voornoemde Baey ten ancker, als doen liet d'Admiraal *de Ruyter* sijn Vlag van boven in een Sjouw, en een roode Vlag van de nock van de Besaansroey waeyen, en dede een schoot, op welke de Lant-Militie in de Sloepen en Boots wierden geëmarqueert, om aen Landt geset te werden, de welke met groote couragie daer na toe gingen: wy waren qualijck van ons schip af-gevaren, of de vyant schoot geweldig naer ons met kanon van haer schepen, die alsdoen in de Baeylagen, soo dat de kogels by meenichte omtrent onse Sloep en Boot in 't water vielen; doch evenwel zijn wy voortgeroeyt, en sochten na de Sloepen en Boots, die mede onder onse Brigade waren, welke wy kennen soude aen een groene Geus, de welke den Luytenant-Colonel Steelant, alsdoen onse Brigadier wese, van sijn Sloep soude laten af-wayen; naer een weynig roeyens zijn wy daer by gekomen, en gesamenlijck naer 't Lant geroeyt; wy quamen te landt dicht by een van des vyants Wercken, het welck omtrent een hooge Bergh lag: by 't Lant komende, zijn wy tot de middel toe door 't water gemarcheert, en te samen furienelijck op de voorn. Wercken aen-gevallen, waer uyt de vyant

vyant groot tegen-weer dede; na dat wy eenige chargies op haer hadde gedaen, is de vyant genootsaeckt geweest de selve te verlaten, en zijn op de voornoemde Berg gereireert, alwaer sy geweldigh van schooten; braken groote Kay-steenen uyt den Bergh, en lieten die van boven neder vallen, 't welck veel van ons volck beschadigde, en een groote schrick veroorzaeckte, soo dat'er verscheyden in het waeter gereireert zijn, en verdroncken, voornaementlijk van de Root-rocken, waer van veel haer sochten in een sloep te salveeren: nae dat sy een weynigh van 't Lant af waren, is de selve om-geslagen, en zijn al-te-mael verdroncken; en wy zijn als doen door de voornoemde werken gemarcheert, alwaer verscheyde van onse Officiere en Soldaten doot en gequetst laegen, daer wy over heen moesten stappen: nae dat wy een weynigh door 't Kreupel-bosch gemarcheert waren, zijn wy op een Velt gekomen, dat met suyccker en ander riet, en verscheyde vrucht bomen gheplant was: aldaer stelden wy ons volck met een gedeelte van onse Brigade, en de rest van de andere Officiere en Soldaten die by ons quamen, in batalje, en wierdt onderwijlen gheveldigh aen weder zijden geschooten, doch weynigh tot ons voordeel, alsoo wy de vyant niet soo wel kosten sien als wy wel wenschten, oock hadden wy gheen beschutsel, en des vyants Scheepen schooten sterck naer ons, soo dat wy van onse kant veel dooden en gequetsten kregen; dit schieten continueerde den geheelen dag tot op den avont, waer mede het gevecht ophieldt. In 't midden van de nacht ontfingen wy ordre om af te marcheren; en aen strandt komende, lagh 't aldaer vol Sloepen en Booten, waer tecken yeder aen 't eerste schip, daer hy maer kost aen komen, wiert aen gebracht: kort daer na heeft *de Ruyter* de blaenwe Vlagh doen waeyen, en dede een schoot, op welck tecken een yeder sijn Ancker lichte, en zijn 'r zeyl ghegaen, doch door de stilte konden wy niet avanceren; wy hadden maer vijf gequetsten, en geen dooden onder ons.

Den 21 dito 's morgens was 't goet weer, en dreven neffens 't voornoemde Eylandt; omtrent de Vroegh-kost liet de Admiraal de

roode Vlagh wayen, en schoot een schoot, 't welck een tecken was van groote Krijgsraedt; dat gedaen zijnde, liet *de Ruyter*, in de plaets van de Roode, de Witte Vlagh waeyen, waer op de Scheeps Capiteynen aen sijn boort voeren, en kregen doen ordre om met de Vloot te zeylen na 't Eylant Dominica, om ons aldaer van water en brant-hout te voorzien, en stelde soo onse cours na 't voornoemde Eylant.

Den 22 dito quamen wy by het Eylandt Dominica: wy kregen variabel weer, soo dat wy dien nacht door malkanderen dreven.

Den 23 dito vroegh, quamen wy in de voornoemde Baey ten ancker, om met alle spoet water en brant-hout te halen.

Den 24 dito deden wy ons best om water te halen, en zijn oock verscheyde Officiere mede aen landt gevaren.

Den 25. dito ben ick mede aen landt gevaren, en aldaer de Wilden gesien, soo dat eenige onder ons met haer Fransch hebben gesproocken: 't was een goet postuur van volck, gingen moeder-naeckte, waren root geverft, gladt en vet; wy gingen haer wooningen besien, die van Riet waren gemaect, hebben niet anders als een Hang-mat daer sy in rusten; sagen oock verscheyde vrouwpersonen en kleyne kinderen naeckte. Daer was soet-water, maer weynig ververschinge te bekomen; men mocht'er oock niet boschwaert in gaen, alsoo 't ons van den Admiraal *de Ruyter* verboden was; wy gingen ons oock in de Revier wasschen, en doen weder na boordt.

Den 26. dito met den dag, haelden wy ons laeste water aen boordt: doen liet den Admiraal *de Ruyter* weten, dat een yder op op 't spoedigste sijn ancker soude lichten, alsoo d'Orkaen op handen was; en daer wiert ordre gestelt waer onse rendezvous soude zijn, op dat wy in onse wederom-reys ons daer na soude reguleeren. Capiteyn Midlandt, nevens Capiteyn Backer, Banckert, en noch een Rotterdammer, kregen ordre om aldaer te kruyssen omtrent 't Eylandt Martenique op de Vistualic-schepen, die noch uyt het Vaderlant verwacht wierden.

Den 28. dito quamen wy voor 't Eylandt Mieuwes, alwaer d'Admiraal, Vice-Admi-

rael, en Schout by Nacht, de Engelschen saluteerden, die met 8 a 9 schepen, als mede de Kasteelen, ons lustig beantwoorden, en sagen veel volcks, soo te paerdt als te voet op strandt, in goede ordre; omtrent de mid-dagh quam de Gouverneur van 't Eylandt met eenigen Adel aen boordt van den Amiraël, waer door aen weder-zijden dapper wiert geschooten, tot dat den Admirael *de Ruyster* met den Gouverneur na 't Landt toe voeren, alwaer heerlijck wierden verwelkomt.

Den 29. dito hebben wy gesamentlijck ons ancker gelicht, en van daer t'zeyl gegaen, benevens 't Eylandt St. Christoffel, dicht langs de wal heen, tusschen 't Eylant St. Eustagie en Saëbe, en spoeyden onse reys, soo veel mogelijck was, na 't Vaderlandt.

Ons valt nu van dese onse Zee-heldt niet anders te verhandelen, als hem omtrent Messina sijn bedde van eer te spreken, en een eynde te maeken van sijn doorluchtigh leven. eer hy het rechte eynde van al sijn Oorloghs daeden, de Vrede, namentlijck, met desen grooten vyant heeft konnen sien. Omtrent dees tijdt ontstont de beroerte van Messina, die soo langen tijdt de Spaenschen en Franschen, aldaer tegen malkander in het geweer heeft gehouden, terwijl de eene de moettwillige weder tot gehoorsaemheyt tracht te brengen, en de ander die daer in hun moettwil, op, en door de Spaensche Waepen aldaer besich te houden. Gelijk uyt een kleyne vonck niet selden een groote brandt ontstaet, alsoo heeft dit groot verderf mede een kleyn beginfel gehad. De Messinesen hadden in het Jaer 1672. al een nieuwe proeve van hunnen aert gegeven; ter oorfaeck van de prijs op het Kooren, dat al eenige huysen opeen plonderinge, en eenige persoonon op hun leven quam te staen, doch dit onweder stilde door de aenkomst van twee Hollandsche Schepen met Tarwe, van Livorno komende. Maer dese laetste opstandt

heeft grooter nadruck, hoewel verachter oorpronck gehad, soo lichtelijck verandert de gewoonte van het quaet in een hebbelijckheyt. Don Diego Soria, de Gouverneur van Messina, hadt een persoon, die met sijn beeltenis als den spot heeft gestoocken, den kop doen af slaen. Dit veroorfaecte sulck een raserny onder de gemeente, dat sich de selve by nacht nae sijn Paleys begaf, om dat in kolen te setten, waer door hy genoorfaeckt wiert, sich met sijn Vrouw in het hembde te versteecken, maer is daer nae selfs, niet tegen de wil van de gemeente, in St. Salvator geraeckt.

Des anderendaegs vertoont sich de geheele menichte in de Waepen, en stelde sich tegen de voornoemde sterckte in wesen van oorlog, soo dat de Spanjaerden gedwongen wierden, het geschut daer onder te laten speelen, so dat ter wel 60 doot bleven, echter groeyde de macht der selver daer tegens aen, en quam wei tot een getal van 40000 koppen, maer de vordere gevolgen, en hoe sy eyndelijck de Franche bescherminge hebben aengenomen, en wat sy onder, en met de selve tot hier en toe hebben te wege gebracht, wat ontmoetingen te velde, wat slaegen ter Zee, wat winnen en verliezen van sterckten, wat toelaegen, onlusten en diergelijcke voorgevallen sijn, is elders verhandelt, ons raect tegenwoordigh alleenlijck, het gedeelte dat onsen staet daer in heeft genomen; voor soo veel de onderstandt belanght die de selve onder dese onsen Zeeheldt, daer heen ghesonden heeft, en het geen de selve, tot het eynde van sijn leven, daer mede heeft uyt gerecht.

Hy is met 18. meest lichte Scheepen, hy self op het Schip de Eendracht zijnde, in Augustus des Jaers 1675, uyt gelooopen, en na dat hy veel tegen-winden had uyt gestaen, op den 26 September in de Baye van Cadix aengekomen. In het

Tocht
van de
Ruyster
naer Sici-
lie.

nauy

Weder-
spalt der
Messinesen.

nauw van de Straet, vervolgens was hy omtrent vier wecken besigh en onder wegh, en heeft tot Barcelona noch wel twee andere naer Don Jan van Oostenrijk, te vergeefs gewacht; eyndelick is hy weder t'zeyl gegaen, hebbende de rendezous tot Cagliari op Sardeigne geleght, om in geval van verwijderingh malkander aldaer te vinden. Maer de Vloot door storm verdeelt zijnde, is hy met eenige aldaer wel in de Baye geraect, maer de Vice Admiraal de Haen, quam met de voornaemste tot Napelsaen: de Heer *de Ruyter* begeeft sich ten eersten naer Palermo, en vervoegt sich tot Melazzo met den Heer de Haen, alwaer hy van den Onder-Koninck (gelijck hy oock tot Cagliari door den Vice Roy van Sardeigne loffelijck ontfangen was geweest) seer treffelijck onthaelt, en selfs aen sijn boort verwelkomt wiert.

Hy om vorder sijn tijdt wel waer te nemen, heeft kortst daer nae, de Hoplieden Nicolaes Verschoor, Jacob Thedingh Berckhout, beneffens den Grave van Stirum, onderstut met des Admiraels geheym schrijver, naer den Marquis de Villa Franca, Onder-Koninck van Sicilie geschickt, om met sijn Excellentie te overleggen, wat hem dacht, datmen voornaementlijck met dese Vloot sou hebben aen te vangen, om sijn Majesteyt van Spangien den meesten dienst te doen; versoeckende daer nevens, dat het sijn Excellentie mocht gelieven, hem seer veel Spaensche Galeyen en Oorloghs Scheepen, als hy sou konnen by brengen, toe te voegen, om te beter te konnen bestaen, indien hen een ontfacchelijcke macht der Franschen voor den boegh quam. De Onder Koninck vant geraeden, en drong oock aen, dat *de Ruyter* met sijn Zee-macht, het Pharo di Messina sou voor by steecken, en aldaer of en aen, tusschen de Capo de la Molina, en het Capo del Arme, te kruysen, en alsoo

te verhinderen, dat eenigh onderstandt binnen Messina quam, onder beloften van sijn zijde op het spoedighste ordere te stellen, dat de Spaensche Konincks scheepen, die tot Palermo, onder den Prins de Montescario laegen, gereet gemaeckt wierden. Het Spaensch schip *Nostra Signora del Rosario*, gewapent met vijftigh stucken en dry hondert man, onder den Capiteyn Matteo de Laye, beneffens negen Galeyen, onder Don Beltran de Gavara, Lieutenant Generael over de Galeyen van Napels, waeren toen onder de Vlagge van den Admiraal. De Heer Vice Admiraal de Haen is des nagts voor nieuwe Jaer, met negen van sijn byhebbende Scheepen, zijnde door storm afgedwaelt, in de baye van Melazzo weder onder de Vlagge gekomen. De Admiraal is aenstonts met den selven in Zee gesteecken, en heeft sijn cours langhs de wal op het nauw van Messina aen genomen, met voornemen, om de enghte te passeren, maer het wiert seer stit in de nacht, en des morgens hadden sy den windt geheel tegen. Sy saegen des morgens uyt der Zee, dat de Spaenschen het Stedeken Ibisso, dat met Franschen, en we-

Ibisso door de Spaenschen bemachtigt.

Der Pharo komende, bericht door den Vice Roy van Sicilie, dat een merckelijck onderstant van vyantlijcke Scheepen, voor de Messinesen, uyt de Haven van Toulon tzeyl gegaen, en eerst tot Livorno, daer na by de voor Eyrlanden van Sicilie, en nu eyndelijck omtrent Lipari gesien was. De Admiraal daer over, siende noch niet wel gelegtheydt, om door de enghte van Messina te komen,

Sijn aen-
komt
aldaer.

heeft een befluyt gemaect, op den 6. van January weder weftwaert te wenden, om den vyandt op te foecken, gelijk hy noch dien felven dagh dicht onder Lipari gekomen is, maer men konde echter van de Stengen af, noch geen Franfchen verneemen, evenwel quam vaft door Feloucquen en Barcken, de eene tijdingh op den ander, datte van het geberght de vyandlijke Vloot konden sien.

De Heer *de Ruyter* om naerder befcheyt te hebben, fand eenigh vaertuygh uyt, om de gelegentheyt van den vyant te vernemen, maer kreegh geen recht befcheyt, waer over hy eyndelijck een van zijn Lieutenanten, met een Feloucque, en een van de ervaerenfte Schippers, naer het Eylandt Salinas ghefonden heeft, om aldaer van het gheberghte, dat op dat Eylandt seer hoogh is, de gefalte en loop van de Franfche Vloot af te sien: dewelcke hy daer door vernomen hebbende, heeft het dien geheelen nacht noordelijck aen, naer hen toe geleght. Des morgens, zijnde de wint zuyd zuydweft, met een starcke koelte, heeft hy den vyant, starck dartigh Zeylen, onder de welcke een Polake en een Santyra was (zijnde al de andere Raa-zeylen, omtrent dry mijlen van hem afleggende, ontdeekt.

De Heer *de Ruyter*, om hen noch dien dagh tot slaete dwingen, heeft met zijn by hebbende Scheepen, al by gefet wat goet konde doen, om hen op te zeylen, gelijk oock gefchiede, maer echter wiert hy door den avondt overvallen, invoegen het ghevecht, tot den volgenden dagh uyt gefelt wiert. Ondertuffchen ontboot de Admiraal zijn Bevelhebberen aen boort; en vermaende hen, fich tegens den volgenden dagh tot slaen vaerdigh te houden, en ter liefde van het Vaderlant, en in betrachtige van hun eer en eet, te doen wat braeve mannen betaemt, op hoope daer

door te eerder tot een eerlijke en beftendige Vreede te komen, het welcke fy alle met handttaftingh beloofst hebben.

De Heer *de Ruyter* leyde voorts een Galeoot of halve Galeye, halt weggen tuffchen sijne en des vyandts Vloot; om den nacht geduerende de Franfchen te obferveren, en op te paffen, met ordere, dat de Capiteyn soo lange de vyanden een en den felfden ftreeck, met *de Ruyter* hielden, ieder glas een fchoot te doen, maer indien fy afwenden, al fchietende nae de Vloot toe komen fou: in de naenacht begoft de wint uyt den zuydweiten, foodanigh op te fteeken, dat de Galeye niet alleen wiert gedwongen fich van zijn poft te begeven, maer oock felfs, beneffens de andere negen Galeyen ghenootfaeckte de Zee te ruymen, en fich nae de wal van Lipari, waerfe naer toe lensden, ter fchuyt, te begeven.

Omtrent het eynde van den dagh-wacht, deden de Franfchen tzeyn om te wenden, en alfoo deed *de Ruyter* oock, die alfoo met het aenbreecken van den dagh, den vyant weder in het gheficht kreegh, die het soo met hem heen liet loopen, maer voor de Hollanders fcherpte de wint wel ses ftreeken, foo dat de Franfchen de loef van hen bequaemen. Het was omtrent negen ueren des morgens, wanneer de Franfchen in feergoede ordere als Soldaten, op *de Ruyter*, met de sijne aenquamen, die hen met de felve moet bleef in te wachten, en een uer daer nae begosten de voorfte Scheepen feer hevigh op mal-kander te fchieten, en wanneer dit gefchiet wederzijts ongemeen sterck, omtrent dry ueren geduert hadt, komt'er een Franfche Brander, onder het faveur van den roock en damp, op *de Ruyter* af, maer defe fchoot hem zijn Stenge van boven neder, foo dat hy aldus machteloos zijnde, de Commandeur ghedwongen

Ontdec-
kingh van
de Franfche
Vloot.

Gevecht
van de
Ruyter te-
gen de
Franfche
Vloot by
Strombe-
li.

dwongen wierdt sijn eygen Brander , sonder voordeel te verbranden : op dat sijn vyanden sich daer van niet fouden dienen. Omtrent een half uer daer nae , wiert weder een tweede Brander door hem masteloos gefchooten , en verbrant. De Schout by nacht Verschoor , hadt de voortocht , en vocht met de Franschen , beneffens den Heer de Ruyter tot tusschen vier en vijf uren naer den mid-dagh , maer de Vice Admiral de Haen , hebbende de hindertocht , en dien vol-gens laetst aen het werck komende , harde het tot aen den donckeren avondt toe uyt , door de welck sy oock gefcheyden wierden.

Op het ondergaen van de Sonnefae-gentie een treffelijck Fransch schip sincken , gelijk'er noch dry groote Scheepen , elck met tseftigh stucken , en dry Branders soo ghefoncken als verbrandt zijn ; behalven noch dartin soodaenigh gehavent , datse moeyten genoegh hebben gehad om binnen Messina te ghe-raecken.

De negen Spaensche Galeyen , quae-men naer het gevecht weder by de vloot , en hielden het den gantschen nacht daer by. Onder het vechten (dat van weder zijden treffelijck beyvert wiert) gingh de windt ƒ eenemaal leggen , soo dat sich de Scheepen reppen noch roeren konden.

Maer laet ons van dit gevolgh en dese naest-voorgaende aentocht van den Heer de Ruyter tot naerder verfekeringh sijn'eygen brief,aen de Staet geschreven, sien. Dese luyd aldus.

Hoogh Mogende Heeren ,

MIn Heeren , t Sedert mijnen onderda-nighsten laetsten aen U Hoog Mog. van den 10 December laestleden , uyt de Baey van Caillery , zijn wy den 20. daer aen volgende , 's morgens met 't grootste gedeelte van U Hoog Mog. Vloote gelukkigh in de Baey van Melazzo aengekomen , en

door mijn Secretaris onse aenkomste aen de Heer Marquis de Villa Franca , Vice Roy van 't Koninghrijck van Sicilien , nevens aenbiedinge van onsen dienst , bekend gemaect. Sijn Excellentie heeft my d'eere gedaen , van noch des namiddaghs aen boort van mijn onderhebbende Landts Schip de visite te komen geven , en onder des te ver-wellekomen , gelijk ick des anderen daeghs my de eere gegeven hebbe , van sijn Excel-lentie de Contra visite te geven , in welke beyde onderlinge visites niet van importan-tie is verhandelt. Ick hebbe gemelte sijne Excell. seer beleest ontfangen , en in 't wegh gaen gegeven die eere , die ick een Persona-gie van soo hoogen Digniteyt schuldigh was , waer jegens gemelte sijne Excell. my ten res-pelste van u Hoog Mog. insgelijcks met de gerequireerde civilitteyt , onder 't lossen van 't Geschut van de Stadt en 't Kasteel heeft ontfangen , en met groote courtoisie weder als vooren gevaldiceert.

En op dat wy onsen tijdt hier niet vruch-teloos mochten doorbrengen , heb ick goet ge-vonden de Capiteynen Nicolaes Verschoor , door dese expeditie provijioneel gestelde Schout by Nacht , Jacob Theodigh Berck-hout , en de Grave van Stirum , geassisteert wesende van den voorsz. mijnen Secretaris , te committeren na wel gemelten Heere Marquis de Villa Franca : om met sijn Excel-lentie te overwegen en overleggen , wat nu met U Hoog Mog. Vloote ten spoedigsten tegen den gemeenen Vyandt behoort , en moet geëntreprenneert werden , en daer nevens sterck gedaen urgeren en aenhouden , om ons soo veel Spaensche Koninghlijcke Schepen van Oorloge en Galeyen toe te voegen , als mogelijk wesen sal , om te redoutabelder te zijn , indien ons een considerabele Vyandt-lijcke Macht ter Zee quam t'ontmoeten ; Waer op met de krachtighste beweeg rede-nen , en dat sulcks met de grootste importan-tie , en oock noot sakelijck was , sijne Excel-lentie eyndelijck den 31. des voorleden maendts geperjuadeert is geweest te conclu-deren , dat wy met U Hoog Mog. Vloote

't Phare van Messina souden passeren, om de Vyanden afen aen kruysfende tusschen de Kaep de la Molina, en de Kaep del Arme, alle toevoer na Messina voorsz. gedestineert, af te snijden, inmiddels soude sijn Excellentie ordre stellen, dat de Spaensche Koninglijke Schepen van Oorloge, in Palermo, onder de Heere Prince de Montefarbio legende, ten spoedigsten gereet gemaect soude werden, voegende ondertusschen onder U Hoog Mog. Vlagge 't Spaens Koningblycke Schip van Oorloge, genaemt Nostra Signora del Rosario, op-bebbende 50 Stucken geschut, en 300 Man, gevoert werdende by den Capiteyn Mat. de Laya, met 9 Galeyen, onder Don Beltran de Gavarra, Luytenant en Gouverneur Generael over de Napelsche Galeyen, sonder meer.

Des nachts tusschen den 31. December laest-leden, en den 1. deser, is den Heer Vice-Admirael de Haen, met de by-hebbende negen Schepen, die den 8. November, door storm van ons geraect was, geluckigh in de Baey van Melazzo by ons gekomen, en sijn woorts des avonts van den voorschreven eersten deser gesamentlyck onder Zeyl gekomen, en hebben langs de Wal cours gestelt na't naeuw van Messina, met intentie om 't selve naeuw te passeren, en volgens voorsz. gegeven Rendevous tusschen de Caep de la Molina en de Caep del Arme, maer het wierdt in de na nacht seer stille, en 's morgens kregen wy een contrarie Windt.

Den 2. dito 's morgens seer vroeg hebben de Spanjaerts in ons gesicht een Plaetsken geattacqueert, genaemt Ibisó, het welck met Franssen en Rebellen was beset, en na een Gevecht van omtrent dry uren lang, is het met het verlies van tien Mannen en eenige Gequetsten; en aen de zijde van de Vyanden omtrent tseftigb op de plaets doot, behalven de Gequetsten, en wel tseventig Gevangen, waer onder een Collonel, wesfende een Milanés van geboorte, aen de Spaensse overgegaen. Ondertusschen heeft wy de Heer Marquis de Villa Franca, Vice

Roy van het Eylandt Sicilien voorsz. met Felouquen verscheide Advysen voor het Phare toegefonten (daer wy tot den 5. dito bleven kruysfen) berichtende, dat een considerable Vloote Vyandtljcke Schepen om de Stadt Messina te secoureren, nyt de Haven van Thoulon t'zeyl gegaen, en eerst by die van Livorno, en daer na van de voor Eylanden van het voorsz. Koninkrijk van Sicilien, en jongstelijck van 't Eylandt Lipari, volgens Advysen gesien waren; waer op (siende dat wy met den doerzmaels noch contrarie windt, 't voorsz. Naeuw niet en kosten passeren) Ick geresolveert hebbe, den 6. dito 's morgens te wenden, en westwaert heen te Stevenen, om de Vyanden op te soecken, wy avanceerden dien dagh wel dicht onder 't voorsz. Eylandt Lipari, maer kosten als noch van onse Stengen geene Vyanden ontdekken, al schoon dat wy van alle kanten door Felouquen en Barquen zydningen aengebracht wierden, dat hun de Vyandtljcke Vlooten van de hoogten des Landts noch in het gesichte was. Ick hebbe getracht my t'informeren hoe de Vyanden van ons lagen, en werwaert is heen de selve met 't hoofst Stevende, om t'eerder daer by te wesen, het eerste wisten s'y my eenpariglyck wel te seggen, maer in 't tweede varieerde d'een van d'ander seer veel, soo dat ick genootsaect was een van mijne Lieutenanten met een Felouque, en eenige der erwarenste Felouquiers na't Eylandt Salinas te senden, om was 't mogelijck, van de Bergen, die van een ongenueene hoogte sijn, te sien, wat cours de voorsz. Vyandtljcke Vloote was houdende, en na bekomen antwoord, hebben wy het dien gantschers nacht worden aen na haer toegeleyt; 's morgens met de lumieringe van den dagh, de wint Z. Z. West, met een tamelijck luchjen, hebben wy de selve sterck 30 Zeylen, daer onder een Polacker en een Sautye, de rest alle Raa-zeyls, omtrent 3 mijlen waters van ons, in 't gesicht gekregen, en om haer dien dagh noch tot engagement te obligeren, hebben Wy, en alle de Schepen van

UHoog Mog. Vloote, die't kosten doen, de Brant-stengen opgeset, Brant-en Ly-zeyls, met alles wat goet doen konde, by-gemaect, om haer op te zeylen, gelijk wy haer oock eenighsins opgezeylt zijn, alsoo eenige van hun genootsuect waren met d'onder-zeyleu opgezet, na de trage en onbezeylste Schepen te wachten, doch knepen ondertusschen soo na aen de Windt als mogelijk was, om soo doende, eenige avantage op ons te bekomen; omtrent 3 uuren na de middagh heb ick zeyn gedaen, ten eynde een yder van de Hoofst Officieren, Capitainen en Commandeurs, volgens de generale en particuliere Instructie, op sijn geordonneerde rang, en by sijn bescheyden man soude komen, gelijk sulcks oock is geschiedt, doch den avont begon ondertusschen te naken, soo dat ick resolveerde de Attacque voor dien dagh te staken, en de voorsz. Hoofst Officieren, Capitainen en Commandeurs aen het boord van mijn onderbebbende Lands Schip te convoceren, om een yder aen te seggen, dat sy hun van alles wel klaer en gereet souden maken en houden, om jegens den volgenden dagh 's morgens den 8. deser, de Vyanden te attacqueren, en daer newens ten hoogsten gerecommandeert, dat sy ter liefde van't Vaderlandt, en om te eerder te komen tot een eerlijcke en vaste Vrede, hun eer en eedt wilden betrachten, gelijk sy alle eenpariglijk aen my by hanatafingh hebben beloofd te sullen doen.

ICK hebbe een (soo genemde) halve Galeij ter halver Baer, tusschen ons en de Vyanden ghesonden, om de selve by nacht t'observeren, en den Capiteyn gelast, dat hy soo langh als sy met ons eenie cours bleven houden, tot zeyn alle glas een schoot soude schieten, en in gevalle het den Vyandt quam te wenden, dat hy als dan al schietende na ons toe soude retireren; dan in de na nacht begon sich de windt stijf, en soolanigh uyt den W. Z. W. te verheffen, dat hy niet alleenlijk genoodtsaect was sijn Post te verlaten, maer benevens hem oock de andere voorsz. negen Spaensche Galeijen de

Zee te ruymen, en de Wal te kiesjen, gelijk sy dan van ons om haer te bergen, na't Eylant Lipari zijn gelenst: In't laetste van den dagh-wacht heeft den Vyandt zeyn gedaen om te wenden, soo dat ick insgelijcks zeyn dede, om mede te wenden; met het aenbreken van den dagh kregen wy den Vyandt weder in 't gesicht, en leyde met ons heen, maer de windt was welses streken, en soodanigh voor ons gescherpt, dat de Vyandt de loef heeft bekomen.

OMTRENT de klokke 9 uuren zijn sy in goede ordre, en welgerengeert, als Soldaten op ons afgekomen, gelijk wy haer woedigh, en mede wel gherengeert, bleven afwachten, soo dat een uur daer na de voorste Schepen van wederzijds Vlooten op den anderen begosten te canonneren, en na dat omtrent drie uuren langh bereyds soofurieux schutgevaert was gehouden, als ik mijn leven geen scherper bygewoonte hebbe, soo is een Vyants Brandt-schip onder't faewer van den roock en de kracht van't Geschut van bunne Vice Admirael, op ons afgekomen, die wy sijn Steng af, en buyten eenige macht om te zeylen schooten, soo dat den Commandeur gedwongen is geworden, sijn eygen Brander te ruineren, uyt vreesse dat die in onse handen vervallen soude, geen halfuer daer nae is een tweede vyantlike Brander masteloos geschooten en verbrant; het gevecht met de Heer Schout by Nacht, Verschoor, die de Avantgarde hadde, en ons duurde tot 's namiddaghs tusschen 4 à 5 uuren toe, en met de Heer Vice Admirael de Haen, die d' Arrierguarde hadde, en by gevolge laetst aen't gevecht quam tot den donckeren avondt toe, die haer oock heeft gescheyden; met Soms ondergangh is in ons gesicht een considerabel vyants Oorlogh Schip gesonken, andere willen datter noch een tweede soude gesonken zijn, maer is by my noch van ons onderbebbende Lands Schip niet gesien, en na de Batailje zijn de voorsz. 9. Spaensche Galeijen wederom by ons gekomen, en bleven 't den gantschen nacht by ons houden.

De Hooft Officiëren en Capiteynen van haer Ho: Mog: Vloote hebben dapper, en sonder eenighsints te relacheren gevoghten, gelijk de vyanden van haer kant insgelijks hebben gedaen; In de Batailje wiert het doot stille; wy en de gantsche UHo: Mog: Vloote hebben groote schaede aen allerhande Rontbout, staende en loopende Wandt en Zeylagie; wy hebben den voorleden nacht besigh geweest met wangen, andere Stengen en Raes op te setten, en by te maken, en lecken te stoppen, mitsgaders nieuwe Zeylen aen te slaen, en te loopende en staende Want te splitzen en te knopen, soo dat wy en alle de Scheepen meest in staet zijn, om de vyanden 't hooft te konnen bieden, die (soo veel als wy van de Stengen konnen sien) in by van ons leggen, maer 't is seer kalm weder, soo dat wy van daegh by den anderen niet konnen komen.

Den Capiteyn Gillis Schey, voerende 's Lants Schip Essen, is den voorleden nagt aen ons boort gekomen, en rapporteerde dat hy een of meer schooten onder waeter bekomen heeft, en dat hy het lek, daer van hy veel waters in gekregen hadde, en al sijn Kruyt nat geworden is, niet konde vinden, versochte derhalven dat wy een Timmerman aen sijn boort wilde senden, om het selve te helpen soecken, gelijk wy de Capiteynen Berckhout en van Abkoude, mitsgaders onsen Meester Timmerman, om inspectie te nemen, derwaerts hebben gesonden, de welke het lek wel behoort, maer niet gevonden hebben, soo dat ick Don Beltran de Garvarra, Lieutenant Generael van de voorsz. Galeyen, versocht hebbe dat sijn Excellentie twee uyt sijne bykebbende Galeyen wilde detacheren, en ordonneren om 't voorsz. Schip Essen, 't zy na Palermo, of nae een andere Haven, daer de windt best en favorabelst toe dienen soude, te boegchaerden, het welk gemelten Heere Beltran de Garvarra aensonts accordeerde, en hebbe daer benevens een Acte van Permissie aen hem Capiteyn Schey ter handen doen stellen, om het voorsz. Schip

in de eerste en bequaemste Hacven te doen slepen, en soo haest sulks eenighsints mogelijk, wederom doen calfsaten en repareren: Ick hebbe tot beter executie van dese ordre, de Commandeurs Wybrant Barentsz. voerende een Snauw, en Jacob Stadlander, voerende de Behoefte Fluyt, de swarte Tas, belast, dat sy hun sullen begeven by en ontrent den voornoemden Capiteyn Schey, en in Compagnie blijven behouden, om uyt de voorsz. Fluyt te konnen lighen soodaenige beboefsten, als hy Capiteyn sal komen te requireren.

Ik hebbe van desen morgen de Hooft-Officiëren, Capiteynen en Commandeurs, aen mijn Boort geconvoceert, om van de selve te vernemen wat schaede sy geleden, of wat sy meest gebrek hebben

Den Heere Schout by Nacht Verschoor is in de gisterige Batailje op 't bedde van Eere, in den Heere ontslapen.

Den Heere Prince de Montesarchio, met 9 Zeylen, konnen wy bequaemlyk van ons Schip sien, soo dat wy (Godt de voorsz.) van daege noch met sijn Excellentie konnen conjungeren. Waer mede Hoogh Mog: Heeren, &c. In 's Landts Schip de Eendracht, zeylende berwesten 't Eylandt Alicur den 9 Januarii 1676.

Was geteeckent,

M. AD. RUYTER.

De vyandt sette regen den avondt al de Zeylen by; sommige lieten sich boegsaerden, om van de onse af te geraecken, sich alsoo met de vlucht wegh maeckende, maer hoewel sy daer nae sich met den Heer de Vivonne (die ses Scheepen met festigh stucken, twee van vijftigh, en ses of sieven Fregatten en eenige Branders sterck was) vervoeght waeren, hebben sy evenwel het gevecht niet weder derven aenvangen, maer zijn het Eylandt om geloopen, en eyndelijck binnen Messina gekomen, hebbende (gelijck men wil) wels even Schepen

Verlossing der Ongevesche Predicanten

verlossing der Ongevesche
Predicanten

pen achter ghelaeten, en vijftien honderd dooden op, volghens de ruimste begrootinghe, en onder de selve eenige van naeme, waer door oock, op hun aenkomst tot Messina het geschut niet geloft is. *De Ruyter* met sijn byhebbende macht, heeft sich weder naer Melazzo begeven, en van daer de cours naer Napels en Livorno ghenomen, alsoo hy bevandt, dat sijn beltelde tijd, al eenige weecken over, geexpiereert en uyt was. Hy nam eerst sijn loop naer Napels, om te vernemen, of daer geen naerder ordere voor hem was aen gekomen, en in gevalle van neen, dan voorts nae Livorno te zeylen, en de Scheepen die aldaer mochten leggen, af te haelen, en met deselve naer het Vaderlant te keeren. Maer Jonckheer Engde de Ruyter was met vier Oorlogh Scheepen en seven Smyrnaes vaeders, een weynigh tijts voor de slag, het Eylandt Elba binnen doorgezeylt, soo als de Franschen hem buyten het selve verwachtten, en was soo al voor twee of dry weecken naer Hollandt gevaren.

De Marquis de Villa Franca, deed groote protesten en betuygingen tegen dit vertreck van den Admiraal, en al de grootste aenbiedingen, om hem te houden, maer dese heeft, tegen de ordere van den Staet, niet mogen over blijven. Komende tot Napels, en geen andere ordere vernemende, heeft hy sijn reyse nae Livorno voortgheset, sendende vijf Scheepen voor uyt; doch als dese aldaer aenquamen, quam oock de ordere van prolongatie, die hem met de geseyde vijf Scheepen, op de hooghte van Corsica, ter handt gestelt is.

De Ruyter dan, is op sicht van de selve weder naer Napels gekeert, alwaer hy op den 10. February aengekomen, met groote blijtschap ontfangen, en (wegens den Koning) rijckelijck begiftigt, en met een merckelijck getal Scheepen

versterckt is. Sijn eerste werck tot Napels was Christelijck, het verlossen van 26. Hongarische Predikanten, onder de welke eenige Luyterischen waeren, die op de Galey waren gebannen gheeweest. Hun Brieven aen den Professoor Burmannus tot Uytrecht, en andere, soo wegen hun slaverny als verlossinge geschreven, zijn hier te lesen.

Hungari-
sche Pre-
dicanten
verlost.

Seer vermaerde en Eerwaerdige Man-
nen.

Dien seer doortrapten konstenaer heeft *Hun Brie-
ven.*
onder de instrumenten van sijne
vreehtbeyt een seer krachtigh middel
bedacht, om de conscientien voor een tijd
in slaep te wiegen, en in het quaet meer en
meer te verharden, te weten dat sy altijd
een schoonen schijn soudent voorgeven, daer
mede sy haere tyrannye, die sy dagelijcks te
werck stellen tegens de Belijders der waer-
heynt soudent bewimpelen. Met sulcken schijn
heeft hy Achab en Jesabel gewaepent om
Elias te vervolgen. Met sulcken schijn
heeft hy de Orverste der Joden stout ghe-
maect, om te samen te spannen tot de doot
van Jhesus Christus, onsen onschuldigen Sa-
lighmaker. Met sulcken schijn heeft hy de
Phariseen gerust gemaect om de bloedige
doot van den Heyligen Stephanus, den eer-
sten martelaer, sonder vreesse te volvoe-
ren. . . . Met diergelijke schijn heeft hy
oock (indien men kleynne dingen by groote
magh vergelijken) de vyanden des Euan-
geliums in ons ellendige Vaderlandt mach-
tigh gemaect, soo datse die geene die niet
eens van rebellie gedaght hebben, veel min
iets hebben konnen attenteeren, onder het
selve pretext, na datse wel eerst het oor-
deel des doods over haer gestreken, maer
daer nae (hoewel het niemant van haer en
versocht) herroepen hadden; niet alleen met
affschuwlijckheynt des kerkers, hongers, dorst,
naektbeydt, lasteringen, meer dan slaef-
schen arbeyt soo wel in de winter als in de
somer, en diergelycke andere ongemacken,
die bedacht kosten worden in verscheyde
for-

Vertreck
van de
Ruyter.

fortressen van ons Vaderlandt by nae een gebeel jaer langh uytspijnighden : maer sy hebben oock (om dat de andere met haeren wil niet over een quaemen , en de Reversionalia niet en wilden onderteykenen , mochte tot haer Religie over gaen ; daer bet soo verr van daen was , dat sy soo veel als in haer was , door haere geduldighbeyt bare aenslagen tegen hielden) haer niet langer konnende binnen de paelen van ons Vaderlandt , in haer gesicht verdraegen , in het Jaer 1657 op den 18. dagh van Meert , 41. Persoonen van haer , eensdeels by acont door de heymelycke weghen van de Schaussen , anderdeels by nacht wegh gevoert , door middel van de Duytsche Soldacten , derwelcke gingen om hulp te brengen tegens die van Messina : en sy hebben haer gebracht te Napels in Italien , na dat sy veel moeyelijckheden , als honger , dorst , schelt-woorden , en slaegen hadden uyt gestaan , by occasie van de gedwongene reyse te lande , en om dat sy niet vrywilligh dienst onder de Koningh van Spangien genomen hadden : ja sy zijn door die landtreysse soo vermoeyt geworden , dat sy , hoewel onwilligh , ses Persoonen hebben moeten achter wegen laeten in de Stadt Theatin , dewelcke is in de Provincie Aprucie , niet verre van Brundusium , om dat haer voeten van de boeyen uyttermaten seer gequetst waren : daer sijnder evenwel 3 ontvulghbt : doch 2 zijnder , door die voor-ghenoemde beswaerissen op den wegh , met een ghetuygenis van eene goede conscientie overleden . Doe wy daer gekomen waeren , hebben sy 30 van ons die noch overigh waren , (onder welke sijn elf Lutherse Predikanten) hoewel wy door soo veel ongemacken ons adem qualijck haelen kosten , den acht May tot de Galeyen verwesen : alwaer sy oock ons nu tegenwoordigh , na datter noch 3 van ons hier Godsalighlijck in den Heere ontslapen zijn , sonder eenigh onderscheydt van onderdom of onbequaembeyt , houden , onderworpen zijnde de selve arbeydt en elende , die de Mooren , Turcken ende ande-

re gevangen om haere openbaere schelmstukken verwesen zijnde , lijden . Dese dingen heeft bet ons goet gedocht , seer Vermaerde en Eerweerdige mannen , terwijle wy na soo veel ellende nu noch 27. overigh zijn , aen u lieden te schrijven , by occasie van ons request , 't geen in een bysonder schrift geschreven is aen de Hoogb Mogende Staten des Vereerighde Nederlandts , door het swaere jock van de rampen die ons dagelijcks drucken , en de raedt van destige mannen daer toe genootsaect zijnde , op dat ghy lieden , te weten , niet onkundigh zijnde van onse swarigheden , derwelcke wy tot noe toe , door Gede geholpen zijnde , om t' onder te brengen alle de macht , en af te breken de hooghte , die haer tegen de wetenschap verhest , met versterckinge van de swacke geleiden hebben : op dat gy , seghick , dese dingen wetende , ons request wogt recommanderen , met toestemmen oock en hulpe van de eerweerdige Theologischche Confistorie , volgens die u lieden autoriteyt en gunst , door welke wy vastelijck meenen dat ghylieden veel geluckiger bet by de Hoog Mogende Staeten sult te weegh brengen , dat sy voor onse verlossinge aenhouden , als oock dat sy ons , dewelcke t'eenemaal van menschelijcke raet berooft zijn , eenige weldaet toeschicken tot de nootwendige gebruyken van het tijdelijcke leven in dese verangenis ; En dat alsoo na eenige dagen aen ons ellendige menschen eenige verquickinge magh toe komen . Door welke daet , bet seker sal geschieden , dat , gelijk gy in alles overvloedigh zijt , in gelooze , in redenen , in kennisse , in alle bekommernisse , en liefde t'onswaerts , ghy oock alsoo overvloedigh mooght zijn in dese genaede . Vorders bevelen wy uwe seer vermaerde eerweerdigheden met geaenerige wenschen aen die geen , die u lieden in alle deught volmaect kan maecken om sijnen wille te doen .

Wy 27. Persoonen , die onlanghs Dienaers der Gereformeerde Kercke in Hungarien geweest zijn ; maer nu in de Napelsche

Galeyen gevangen sitten, weerdich sijnde, om ontfarmt te worden.

By Napels uyt de Galcy van S. Ianuarius Anno 1675 den 25 Augusti.

P. S. Maer nadien ons request oock ge-
gaen is na den Grootmagtigsten Koningh
van Engelandt, so hebben wy hier oock van
nooden de voor sprack van ul. wijdberoem-
de mannen, gelijk oock by de Republijcken
der Switsers, en van Geneven, de Paltz-
graef, en andere Christelijcke Vorsten.

Seer lieve Landts-lieden.

OP dat het oock aen ul. bekend zy, in
welcken staet van ellende wy door
het wijs oordeel Gods gekomen zijn,
soo ontfanght dit kortelyck. Sy hebben ons
rampsalige (als wy het teecken van het
Roomsche beest niet wilden ontfangen, de
sententie tegen ons walschelyck en tegen haer
conscientie uytgesproken sijnnae van de Over-
sten der Priesteren) ten lesten den 8 May
A. 1675 gekeel als uytgeteert zijnde door
den uyttermaten leelicken stanck, en ver-
foeyelijckheyt der gevangenis, als mede
door dorst, honger, slagen en boeyen, uyt
ons Vaderlant door Styrien, Oostenrijck,
Carniolen, als ballingen weg-gesonden, ons
alle de klederen tot het beindt toe 9 maal
ontrooft hebbende, en sy hebben ons onder
de Morisken, Turcken en Mooren getelt
zijnde, gebannen op de Galeyn, die by Na-
pels zijn. In welke plaets, hoe grooten ellende,
en gebreck van alle dingen wy lijden,
kan hier niet wel geseyt worden. Dit ver-
suaert onder andere het aldermeest onse
smerten, en dit pijnigt ons nyttermaten,
dat wy den Heer, door wiens last wy so
verdrukt worden, niet en weten; nade-
mael den Grootmachtighsten Keyser van
Duytslant, dien wy een request overgege-
ven hadden, geantwoort heeft dat hy noyt
van ons gehoort hadt, en veel min dat hy
ons daer sou laten setten hebben. Wy leven
noch met ons seven en twintige, onder de
welcke is D. Stephanus Selyci, Superinten-

dent van Papai, en andere eerweerdige
Broeders. Sommige vermoeyt zijnde door
de moeyelijckheyt des weghs zijn achter ge-
bleven: twee zijnder op de wech, en hier
drie door de doot van haer gevangenis ver-
loft. Derhalven bidden wy u ernstelijck,
bidt voor ons, en spreekt voor ons seer
oetmoedighlyck by den Dooriuchtigen Prin-
ce van Orangie, de Keur-Vorsten, die van
de onse sijn, en den Prins van Sevenber-
gen. Voor 't lest sent met een een Bybel met
een Italiaensche Psalmbock, op dat wy al-
soo door lijtsaembeyt en vertroostinghe der
H. Schrifture, op den Godt der heerlijckheyt
mogen hoopen. Vaert wel.

Uyt de Galeye van S. Ianuarius by Na-
pels den 25 Augusti Anno 1675.

Uwen Broeder in Christo NN.

Dese van hun verlossingh aen D. Bur-
mannus luyt aldus.

Den seer beroemden en geleerden Heer
Franciscus Burmannus S. S. Theolog:
D. & Professor in de Accademie tot
Uytrecht, en in deselve Gemeynthe get-
rouw Harder, wenscht Franciscus
Foris Otroscoclinus Hung: medtge-
felle der beleyders der waerheyt, die
van de Napelsche Galeyn verloft
zijn, veel heyl &c.

DEse gelegentheyt om aen u en al de
Harders en Professoren, door het ge-
beele verenigde Nederlandt, uyt ge-
meene naem der broederen te scrijven,
hebbe ick seer bequamen gheoordeelt, by de-
welcke wy van onse langduerige Zee tocht
verloft, nu ten ersten naer Switserlant
(met Gods hulpe) en vorders (indien het
Godt belieft) selfs naer Hollandt staen te
vertrecken. Ick hebbe niet nodigh gedacht,
in dese soo in het gemeen als in het byson-
der aen u gescreven, eenigh Historisch
verbael van onse verlossinghe te doen; ten
deelen om dat ick wete, deselve nu door ge-
beel Nederlandt bekend te zijn; ten deelen

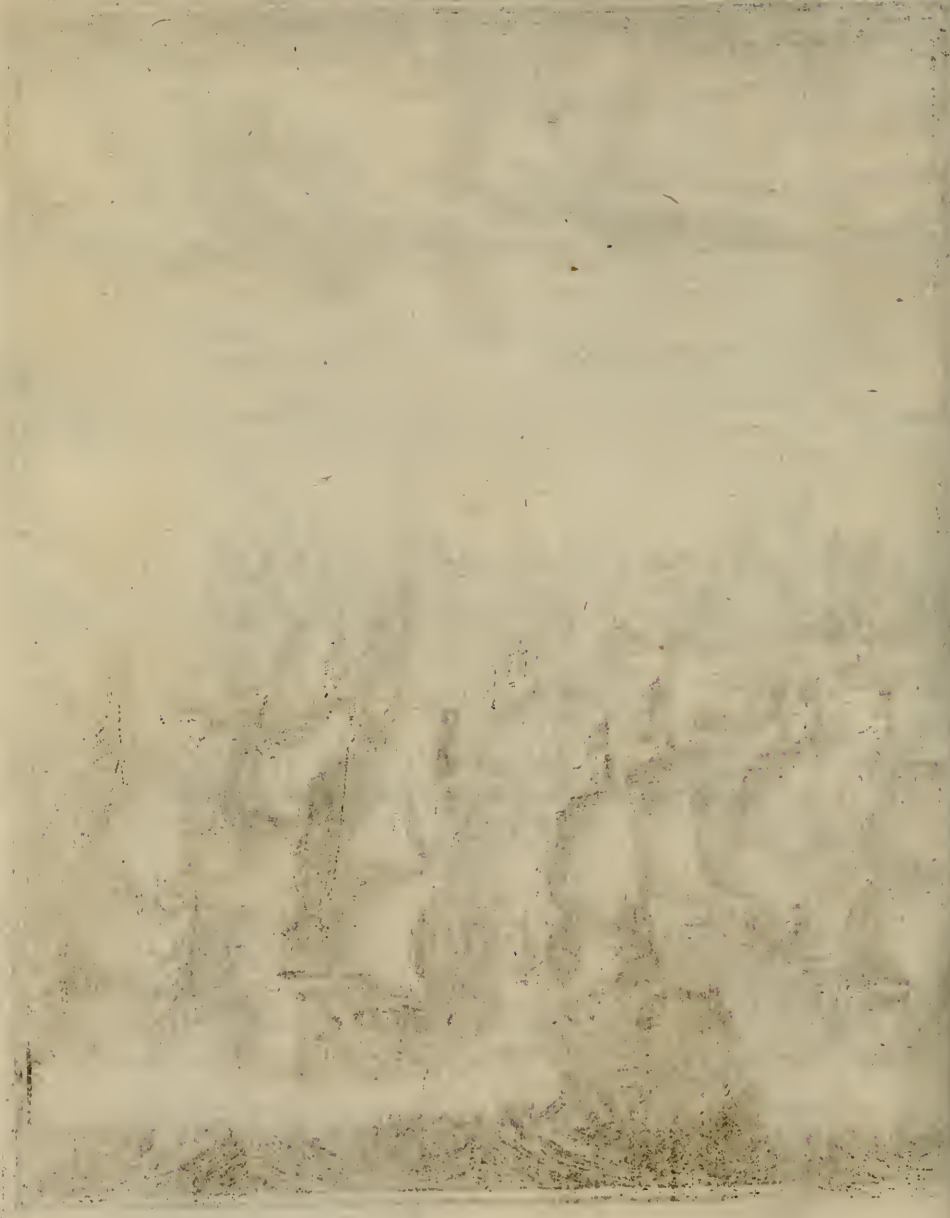
om dat de uytsteeckenheit van sulck een werck, niet toelaet, met een korte en verhaefte penne verhandelt te worden. Ick boope dat Godt den tijdt verleenen sal, dat alle dese dinghen op een treffelijcke wijze voor den dagh sullen komen. Dat behaeght my ten minsten hier by te woegen, een wonderlijcke over eenkomst tusschen dese onse verlossinge uyt het geestelijcke, en die van de kinderen Israels, uyt het lichaemelijcke Egypten. Want hier is ons dien Excell. Heer de Ruyter, wien het Goddelijck bevel van ons te verlossen, door de Ho. Mog. Heeren Staten der Vereenighde Nederlanden aenbevolen is, gelijk als een dapperen Moises geweest; maer oock zijnder Aarons in dat geestelijck Egypten, als vreemdelingen en aankonclingen, van dat selfde landt gevonden, namentlijck de Hollandsche Consul tot Napels residerende, en met den selven, de Godvruchtighe en Edele Heer Georgius Welz, die als vertaelders van het selfde bevel, en dappere aenhouders by den Onder-Koninck van Napels geweest zijn. Maer tusschen de voorafgaende uytstellinghe, van de beloofde vrylaetingh, en de vrystellingh by Nachts, word mede een groote ghelijckheydt en over eenkomst bevonden. Eyndelijck, seer beroemde Man, versoeken wy u alle met vertrouwen, dat gelijk ghy tot noch toe gedaen hebt, ghy alsoo voor het toekomende, met de andere Eerwaerde en beroemde Mannen, onse saeck, by de Christelijcke en Doorluchtighe Overigheit van u Vaderlandt, volhardt voort te setten; op dat, door de welke wy (door Godts bystandt gevoorspoedicht) van de keeten verlost zijn; wy oock door de selve mede van onse ballinghschap ontslagen; en tot Godts glorie, en veeler zielen welstandt, weder in onse Kercken in Hongarien, herstelt mogen worden. Uw seer beleefden Brief van den 6 December 1675, hebben wy met groote achtzinge in Sicilie, by de Sterckte Melazzo, ontfanghen; en erkennen, met verschuldighde en eerbiedige danckbaerheit onses

ghemoeds, al uwe wackerheit en kloekheit in dat gedeelte, en de Godtvruchtighe en bekommerde sorge over ons, van de geheele Eerwaerde Broederschap der Kercke van Uytrecht. Het geldt, van het welke ghy gewagh maect, zijn ons tot noch toe niet ter handt gekomen, nochtans twijffelen wy niet, of sy sullen noch wel komen. Ick kan u noch toeschrijven den afval van seven Broederen van de Augsburghsche belijdenis, en dry van de Gereformeerden, door hun quaecht en schandaleus voorbeeldt bewoogen, in de Buccarvische gevangenis, maer al de andere Gereformeerde, aldaer acht in het getal, zijn seer standvastigh gebleven, van de welke nu dry, naer het gelukkig uytstaen van hunnen strijdt, de Martel-kroon in den Hemel ghenieten; maer de vijf andere worden als noch, ter oorsaeck van de standvastighe belijding der waerheit, in een seer donckere gevangenis gehouden, ten ware sy, door des Keyfers bevel, daer nae verlost mochten zijn; want wy verwachten oock van dagh tot dagh der selver verlossinge. Al mijn eerweerde Gesellen en Broeders, doen u, seer beroemde en beleefde Man, beneffens my, seer groeten, gelijk ick mede schrijver deses, gediensstelijck groete, beneffens u, al mijne eertijds geduchte en eerwaerde Leermeesters, de Cl. D. And. Essenum, Cl. D. Regium, & D. Job. Leusden, maer niet ick alleen, maer oock alle mijne Gesellen, groeten de selve. Eenige weynige in dese ingeslootene, hebbe ick geschreven, soo aen den Eerw. D. Gysb. Voetium, als aen onse Hungerische Landslieden. Indien het Godt sal believen ons weder naer Hollandt te geleyden, sal ick niet versuymen ter eerster gelegentheit u te komen besoecken. Voor de rest, beveele ick u, met die u't liefste zijn, aen de Goddelijcke bescherminge. Gegeven tot Venetie den 7 May 1676.

Deselve als boven uw eertijts Leerlingh ter plichten met allen bereyt.

F. F. O.

In een ander wierde op den zelfden dagh, uyt gemeene naem, aen de Nederlandtsche Kercken onder andere geschreven:

O bysonder werck Gods, dat oogenschijnlyck in onse verlossinghe is te zien! want daer in worden de steene herten van onse bitterste vyanden door eenen wenck Gods schielijck verzagt, de strenghe aendryvers doen afstandt sonder veel moeyte van haer opset om ons geduurigh te quellen; ende op 't gesicht van hare Ho. Mo. Vloot (door Godt gesonden) ende aen dapperen Admirael des selfs Michiel de Ruyter, neemen wel haest en onverhoopt de boeyen van onse beenen af, en gelasten ons des avonds van den selven dagh (11 Febr.) in haest uyt het midden der Galeyen heen, en tot de Hollandtsche Vloot te gaen (gelijck wel eertijds de Egyptenaren de Israëlitien.) En daer na: wat aengaet onsen tegenwoordighen staet; vinden wy goet, vermaerde mannen U. E. kennis te geven, dat wy al van den 11 Febr. des tegenwoordigen jaers, welcke was de dagh der verlossinghe, tot den 25. dagh van Meert, geweest zijn in hare Ho. Mo. Vloot, onder de voorsorge en bescherminge van den seer uytmuntenden Admirael de Ruyter, ende dat wy al dien tijt van den selven, en die geheele Vloot, met onuyt sprekelijke blijmoedighbeyd ende beleeftheyd onthaeldt zijn. Die selve man, vol van Godvruchtighbeyt ende liefde, was wel voornemens om ons met hem in zijn Vloot in Hollandt over te brengen: maer na dat hy de nieuwe order van haer Ho. Mo. tot langer verblijf in die zee bekomen hadde: ende alsoo gesien dat zijn t'huyskomste langer uytgesteldt wierdt; ende wy aen de andere zijde genegen waren, om sonder langer uytstel ons werck voort te setten, heeft ons eyndelijck op den 25. Meert voorsz. genoeghsaem van behoeften en vrygeleyde voorcken, laten overschepen, ontrent de sterckte Melasso, in een Engels Schip, de wil hebbende

na Venetien. Alwaer wy door Gods genade op den 24. April op de haven gekomen zijn &c.

Sy quaemen dan noch dien selven dagh van hun verlossing, aen boort van den Heer de Ruyter, en wierden door sijn ordere, over de vloot verdeelt, en soo als haer ampt weerdigh was, onthaelt.

Nae dat nu 's Lants vloot, door eenige Spaensche Oorlogs Schepen, en ses Galeyen uyt Palermo, versterckt was, heeft sich zedert den 27. Maert 1676, voor en ontrent het nauw van Messina gehouden, om de Franschen uyt te locken en tot een tweede gevecht te brengen, maer siende dat deselve binnen bleven, is de Ruyter met zijn Zeemacht naer Augusta gezeylt, nemende aldaer met 150 man de sterckte, leggende by de haven in; nae dathy al voor heen verscheyde Tartanen, en andere barcken, met twee branders, in de gefeyde haeven hadt doen verbranden. De onder Koninck hadt oock sijn Landtmacht gesonden, om mede van de landt-zijde de Stadt te benauwen; maer onderdies had sich de Fransche vloot van alles weder voorsien, en liep uyt Messina in Zee, om den Heer de Ruyter, leggende voor Augusta, slag te leveren. De droeve uytflagh voor dien dapperen Helt, en de vyanden, sullen wy 't bequaemelijckst uyt sijn eygen Brief sien.

De Ruyter
voor Aug.
gusta

Z Edert mijnen onderdanigsten laetsten Verhaet
aen U Hoog Mog. van den negenden van het
deser uyt de Baeye van St. Juan, is laetste ge-
by ons gearriveert een van de ses Galeyen vecht van
uyt Palermo verwacht werdende, ende daer de Ruyter
op met 's Landts Vloote naer Augusta ver- by Augu-
zeylt zijnde, wierden wy van goeder hant sta.
ende verscheyden Quartieren bericht, dat
de Vyandlijcke Vloote uyt de Haven van
Messina vertrocken was, ende sich als doen
ontrent de Caep Sparteveer vertoonden,
die wy resolveerden hoe eer soo liever in

Zee op te soecken, ghelyck Wy in conformitè van onse Resolutie in den nacht met de Landt-Windt onder zeplende geluckigh in Zee gekomen zijn. 's Morgens vroegh voor 't opkomen der Sonne, de Windt Noordt-west met labbere koolte, de Stadt Augusta ontrent drie mijlen van ons, saghen wy te loefwaert, soo verre als 't oogh konde dragen, de Fransche Vloote, doch waren ontrent den middagb al tamelijck naer ons genadert. Op den middach wiert het doot stille, soo dat ick niet konde denken, dat wy diez dagh by malkanderen gekonen souden zijn, doch kort op den naermiddagb kregen wy 't lachpen, en een aezghenaem gaeltjen wytter Zuyt-oosten, wy dienten ons van den Loof, ende hielden 't recht voor wint op den Vyandt aen, die wy telden dat seven en dertigh Schepen van Oorloge, daer onder seven Branders, behalven het kleynre Vaertuyg sterck waren; Wy ende de andere Hooft-Officieren van de Vlooten, deden 't beraemde Zeyn ende haelden de voor-Mars-zeyls tegen de Mast, ten eynde yeder op sijn rangh komen, ende sich op sijn besibeyden Post bezeven soude, ende blijven outbouden, ghelyck sulcks naer wensch oock is geschiedt; Wy hadden met ons Esquadre d'Avantgarde, 't Pavillon ende de Schepen van sijne Koninckl. Maj. de Bataille, ende de Heer Vice-Adm. de Haen, d'Arriergarde. Dus gereengeert, ende in goede ordre geposteert leggende, schepten wy onse voor-Mars-zeyls neder, en hielden 't doen met goede resolutie dragende op de Vyanden aen, die mede in goede ordre gereengeert lagen, om haer in Godes name t'attacqueren ende berechten, ghelyck wy daer ontrent vier uyren in den naer-middagb (den Bergh Atna Noort-Oost, ende in 't gesicht van ons) de Vyanden tot binnen de kracht van 't Geschut ghekomen zijnde, bygesteeken, ende haer bevochten hebben; Wy waren met ons Esquadre de voorste, ende bygevolge 't eerste in 't Gevecht, ende al schoon het Corps de Bataille noch wy verre in Ly van ons was, heeft den Heere Francisco

Pereira Freire de la Zerda, Vice-Admirael Generael, de Spaensche Vloote commanderende, ende de Schepen van sijn Esquadre, mede by-gesteeken, caroverende wyl sterck, maar sonder vrucht op de Vyanden.

Na dat wy stijf een halfuur, ende seer boviggh gevochten hadden, heeft het Godt Almachtigh geliefte, my, op 't Sonnedek staende, door 's Vyands treffèn 't woofse meerder-gedeelte van de linker voet, weggh te nemen, en beyde de pyppen in 't rechter been, ontrent een handt breed boven den Enckel, met groote confusie aen stucken te slaen, werdende voorts met den selven slag van 't woofsz. Sommedeck geworpen, sonder my verders als met een Wonde, doch van kleyn belangh, in 't Hooft te quetsen; het staet Godt lof met de Wonden ende Fractiure naer den tijt tamelick wol, ende wil hopen dat Godt de Heer sijn genadigen Zegen tot de Medicijns, ende myns genesinge sal geven.

In 't midden ende beeste van 't Gevecht wierden de groote Stenghe ende Focke-raa van den Capiteyn Gillis Schey, voerende U Hoogh Mog. Schip van Oorloge de Spiegel, van boven neer geschooten, soo dat hy Capiteyn om niet in der Vyanden Vloote te dryven, genootsaeckt is geweest 't Schip met sijn Chaloupen van sijn gecoronneerde Post buyten schoots van 't Canon te Boeghsaerden, alwaer het van een Galey, gelijck oock 't reddeloose Schip Damiaten, daer op commandeert den Capit. Isaac van Uytterwijck, ingespannen wesende, tot in de Baey van Syracuse zijn gesleept.

Indien dese reputatie van u Ho. Mog. Wapenen in dese Bataille genoziggeert, ende de Vyanden, die ons tot acht stucks toe passeerden, daer onder twee Schouten by Nacht, de reste waeren Schepen die elck ten minsten 60 stucken geschut woerden, niet gestadigh en ferne 't hoofst geboden, ende ons by 't reddeloose Schip Leeuwen, gevoert werdende by den Capiteyn Graeve van Sterrum, gehouden hadden; wy souden groot gevaer gelopen hebben, te ver-

liefs

liesen 't geene wy onder Godes *Ahmachtigen* zegen, noch voor den avond van haer gewonnen hebben; Wy ende onse byhebbende *Secunden* schooten soo steick, ende niet min gaew op de voorsz. *Passanten*, als met met *Musquetterye* soude komen doen, waer mede wy haer soo wel afwiesen, dat elck van hun de wijk nam, ende ontrent ten seiven uyren van de gantsche *Vyantlijcke Vloote* gevolgt wierden, keerende ons de *Spiegels* van hunne *Scheepen* toe, dewelcke wy in den *Manen-schijn* al schietende, tot ontrent acht uren hebben vervolgt, als wanneer wy daer mede *superseederden*, ende de vluchtende *Vyanden*, de *Zeylen* tegen de *Mast* gebaelt hebbende, al drijvenae hebben verlaeten, ten opfichte wy voor meerder wint, daer van wy des volgenden daegs, den drie en twintighsten deser, oock belopen wierden, beducht waeren, die onse goede *saecke* van erger *conditie* soude hebben konnen maecten.

Ons onderhebbende *Landts Schip*, ende den *Capiteyn Grave van Stierum*, die voor ons gerengeert, ende soodanigh reddeloos geschooten was, dat hy U Hoog Mog. *Schip Leeuwen* niet koste bedwingen, noch geen *Zeylen* konde voeren; mitgaders de andere *Scheepen* van ons *Esquadre*, zijn seer beschadicht aen *Rontbout* ende *Tou-werck*: in onse *grootte Focke* ende *Besaens-Masten*, *grootte en Focke-Raa*, en *grootte Stenge* zijn soo veel *sware schooten* in *Top* en *Lijf* gekomen, dat se niet als met groot perijckel, bysonderlijk wanneer de wint wat koelden, *kleyen Zeyl* souden konnen voeren, te meer, om dat de meeste *Hooft-Touwen*, ende 't loopende *Want* afgeschooten waren.

Mijn eersten *Capiteyn Gerrit Kallenburgh*, heeft naer de voorsz. mijne ontfangene *breffe* ende *ongeluckigen val*, soodanigh *cordate* ende *salutaire ordres*, geduyrende het *geveght*, binnen *Scheeps boort*, aen de verdere *Officieren*, *Matroosen* ende *Soldaten* gestelt, mitgaders *yeder* tot sijn *plicht* vermaent, *ge-encourageert*, ende *devoir* geboude, dat noch *Vriendt*

noch *Vyandt* heeft konnen mercken, dat ick niet present ware.

De verdere *Hooft-Officieren* ende *Capiteynen* van U Hoog. *Mog. Vloote*, hebben als *Luyden* van eeren, tot den *uyt-eynde* van de *Bataille* toe, *Mankaftrigh* ende *kloockmoedigh* gestreeden.

Wy dreven in manieren als voorsz. is den gantschen nacht, en 's morgens sagen wy de *Vyanden* in 't *Noorden* soo verde van ons, als wy van *Stenge* konden sien en overmits sich de *wind verhefte*, ende dat het *albereyds stijf koelde*, resolueerde ick ontrent den *middag cours* te stellen naer de *Baey van Syracusa*, alwaer wy *jogens* den avond *geluckig* zijn gearriveert; kort naer ons *arrivement* alhier, hebbe ick geordonneert, dat *Zeyn* gedaen soude werden, ten eynde de *Hooft-Officieren*, *Capiteynen* ende *Commandeurs* aen boort souden komen, ende den *Secretaris* van U Hoogh *Hog. Vloote* belast, dat hy *yeder* soude afvragen, ende *pertinent* op-nemen, wat *schade* sy geleden, ende wat *Scheeps-behoefsten* sy van nooden hadden, 't welck *geschiedt* zijnde, werd bevonden dat het ons *onmogelick* is, in dese *Baey* halve *behoorlijcke reparatie* te konnen doen, behalven datter *grootte schaersbeyt* aen *Zeyl* en *Treyl* is; Wy zijn van *mee-ninge* op 't *spoedighste*, en soo haest ons sulcks *mogelick* wesen sal, van hier naer de *Baey van Palermo* te verzeylen, alwaer wy onse *grootte Mast* sullen moeten vernieuwen.

Den *Capiteyn Johan Noirot*, aen sijn *lincker* been *swaerlijck ghequet* zijnde, is den 25. dito daer van in den *Heere* ontslapen.

M. Ad. de RUYTER.

Het is nauwelijcks te seggen, hoedanigh het volck, door dese *quetfueren* van haer *Admirael*, van den minsten tot den meesten *verbittert* wierdt, *gelijck* sy sich oock soo met hun *kleyen* als

groot gefchut, dapperlijck op hun vyanden gewroocken hebben, waer toe hy felfs hen geduerighlijck aenmoedighde, feggende fomwijlen: *Soo, doet foomijn Kinderen.* De Franschen deden oock tegens hem al wat fy konden, gelijck men 70 Canonfchooten door fijn zeylen getelt heeft. Maer wat fullen wy veel feggen van defe overwinningh, indienfe loo te noemen zy, fy staet ons duyr genoegh. Het leven van defen Zeeheldt, datter in gebrockt is, staet met geen winning te vergoeden, en mifschien een lange na weedom met fich te fleepen. Hy heeft noch feven daegen naer fijn quetsueren in feer fwaere pijnen geleeft, laetende evenwel niet nae, ondertuffchen noodige ordere op alles te ftellen. Hy bekommerde fich meeft met de Vloot, en voornaementlijck, met de ellendige gequetften; maer voor de reft fijn harte van alles aftreckende, heeft hy fich vier dagen langh, geduriglijck totter doot bereyt. Hy lagh meeft ftill, sprack weynigh, en het geene hy sprack, waren meeft trooftelijcke pafagien en plaetsen uyt de Pfalmen van den Konincklijcken Propheet. Hy danckte Godt verfcheyden maelen dat hy hem feer genaedighlijck befocht. Hy lagh een geheel etmael in *agone mortis*, op fijn fterven, hygende nae fijn eynde, maer feer ftillekens, en met eenige inwendige kenniffe, tot dat hy, op den 29. Aprilis, tuffchen 9. en 10. uren foetelijck in den Heer ontflaepen is. Het lichaem wierdt gebalfemt, en by de Krijghsraedt is goedt gevonden, het Ingewand ontrent de strandt by het lichaem van Capiteyn Noirot te begraven, op een plaets die rondtom in 't waeter lagh, het welck oock naederhant foo gefchiedt is, wordende door d'Officieren van de Vloot gevolght. Weynigh te vooren hadt de Regeringh van Syracufa laeten weten, dat fy de Geestelijckheydt aldaer niet wilden

vergen het ingewand in een Kerck, als een gewijde plaets, te begraven, alfoo de Geestelijcke fulcks niet konden toeflaen tonder Difpenfatie van de Paus, dewijl hy gestorven was, wel getrouw aen de Koninck, maer gants vremt van het Roomsche geloof. Dierhalven quamen fy een publijcke en aenfielijcke, doch ongewijde plaets aenbieden, om aldaer begraven, en een gedenck-teecken opgericht te worden: doch door dien defe aenbiedinghe wat laet quam, foo is de felve niet aengenomen. Daer nae heeft fijn Lichaem noch felfs na fijn doot niet sonder gevecht konnen zijn, naementlijck in de rencontre en flagh voor Palermo, maer staet eyndelijck tot Amsterdam gebracht, en aldaer begraven te worden.

Gelijck fijn achtinghe by alle Volckeren groot, voornaementlijck by fijn wel verdient en wel bedient Vaderlant; en de Kroon van Spangien is geweest, alfoo heeft een ieder der felve genoeghfaeme teekenen van droefheydt over fijn doot getoont. De Condoleantie en rouw-beklagh daer over, is door de Heeren Gedeputeerden van de Admiraliteyt in de Maes, en tot Amftterdam, mede van de Heeren Borgemeesteren der Stadt afgeleght. Maer fijn Koninklijke Majesteit van Deenmarcken, fijn Keurvorfelijcke Doorluchtigheydt van Brandenburgh, fijn Hoogheydt de Prince van Orangiën, en eyndelijck mede de H. H. Staten van Zeelant, hebben door brieven met groote expreffien en uytdruckingen van byfondere genegentheydt, defe plichten mede bewefen. En nae dat fijne Catholijcke Majesteit de Koninck van Spangien, den rouw mede fonderlingh had doen beklagen, foo heeft des felfs Afgelant den Heer de Lyra op den 5. Augufti 1676. defe volgende Memorie aen de Heeren Staten Generael overgelevert.

Algemeene rouw
en rouw-
gcklaghe

Den Heer
de Ruyter
fijn fter-
ven.

Sijn doot.

d' Afge-

d' Afgefant &c. van Spanjen maect bekend aen uwe Ho. Mog. dat de Koninck, tot erkenenis van danckbaerheyt voor de groote dienften van den overleden Heer Lt. Admiraal *de Ruyter*, hem vereert hebbende voor zijne doot met den eer-naem van Hertog, en van twee duysent Ducaten inkomen op het eerste Leen dat in de Landen van Italiën aen de Kroon sal vervallen, Zijne Majesteit volherdende in de selve voornemens na de doot van die grooten Zee-Oversten, op dat het bewys van Zijne Konincklijke toeghenegentheyt bevestigt sou worden tot voordeel en cieraedt van sijn huysghesin en gheslacht, heeft gewilt, dat de Heer Engel de Ruyter, Soon van den overleden, en zijne Nakomelingen naer hem, deselve staet en qualiteyten souden genieten. De geseyde Afgefant, &c. heeft geoordeelt uwe Edele Hoog, Mogende, sulcks te moeten berichten, geloovende dat sy daer in eenigh vernoegen sullen hebben door de achtigh welcke men wenscht te bewysen ontrent sijne onderdanen, en perfoonen van soo groote verdiensten, en van soo grooten yver en nuttig-

heyt voor den algemeenen welstant van de Monarchie en van den Staet. Gedaen in den Haegh, den 5 Augusti 1676.

Was geteeckent,

DE LYRA.

Dit is waerlijck een teecken van hoo-ge achtinge, foodanige noyt eenige voor-gaende Zeevooghden, bewesen is.

Hier op is een Resolutie den 14 Augusti des selven jaers gevolgt, waer by vast geltelt is, dat hem, vermits zijne menigvuldige en loffelijcke dienften aen den Staet bewesen, en zijn leven daer in verloren, een honorable Begraeffenis sou aengedaen worden, mitsgaders op des sels Graf een heerlijcke Tombe sou worden opgericht, tot een gedachtenis voor de Nakomelingen.

Wy scheyden hier mede van desen Helt af, en besluuten dit tegenwoordige, in hoope metter tijdt den Lezer van iets anders te dienen.

E Y N D E.

RE-

R E G I S T E R

Der voornaemste saken in dit

B O E C K begreepen.

A.

A Anslagh op Oostende verhaelt 319
Aenflagh op Harwits misluct d. 2.
253
Aerdigh volck d. 2. 41.
Aenmerckingh op den stand van het Rijk
van Tunis 100.
Aenmerckingen van Colombo op de win-
den 3.
Aerdige Krijghslist der Turcken 172.
Aiscue opgebracht 226.
Albarquerque tocht naer Ormus 59. dat hy
Portugael onderwerpt 59. sijn tocht naer
Aden 64. misluct ibid. sijn verbond met
den Koninck van Cambaya ibid. sijn
doodt 65.
Almeydas tocht 54. en seq. slaet de machte-
ge Calecutsche Vloot 55. verovert Da-
but 56. slaet de Egyptische Vloot 56.
wordt doot geslagen 57.
Alvares Capral sijn tocht 49. sijn aankomft
tot Quiloa 50. tot Calecut ibid. dat hy
beschiet ibid. sijn verdragh met den Kon-
ninck van Couchin ibid.
Alvaro de Sande sijn kloeck beleydt op de
Gerbi 167 seq. gevangen van de Turcken
176. weder verlost 176.
Aly Bassa, Generael der Turcken, doot ge-
schooten 212.
Americus Vesputius uyttocht 18 en seq. sijn
tocht tegen de Canibalen 20.
Africa stormender-handt verovert 85. van
Dragurgewonnen 152.
Amidas wredeheyt tegen sijn Vader Muly-
Assen 224.
Andreas Doria word Admirael voor Frank-
rijk 67. sijn misnoegen tegen die Kroon
68. gaet uyt Franche in 's Keyfers dienst
68. ontkomt een groot gevaer 70. word
Ridder van het Gulde Vlies, en Prins van
Melfi 70. sijn oorloghs-macht 71. windt
verscheyde plaetsen 72. slaet de Turcksche

vloot 74. is Generael van den Keyser 74.
voorsiet de Staet van Genua 81. komt
voor Africa 81. van de Turcken op de
vlucht gedreven 85. wordt Generael van
Genua 87. ontfet Calvi 87. sijn doot 88.
sijn uytterste wille ibid. eer hem aenghe-
daen ibid.
Africa belegert, haer gelegentheyt 82. seq.
Argiers belegert door den Keyser Carcl de
V. 78. weder verlaten 80. van Barbarossa
vermeestert 92.
Augustijn Barbarigo sijn doot 114.

B.

B Ahia de Todos Santos gewonnen d. 2.
47. verloren d. 2. 56 seq.
Barbarossa 91. hun geboorte en daeden
92. & seq. sijn doot 148.
Barclay geschooten en opgebracht d. 2. 225
Barnardijn de Mendoça door valsche gerucht
bedrogen 259.
Bedrooghe hoop 337.
Begrijp der ontdekkingen van Vesputius 22.
Bejegeningh van Spangiaerden met Reu-
sen 25.
Beleeftheyt van Barbarossa 99.
Beloften van den Ridder Spragh d. 2. 276.
Beschuldigingen tegen Colombo 14. tegen
Barbarossa, van hem wederlegh 144.
Boadilla blijft met sijn vloot 15.
Bodley, Engelsch Zeevooght, door van Ga-
len geslagen d. 2. 103.
Burgerlijcken oorlogh in Indie 16.
Brandend Eylandt 242. Brandenden bergh
d. 2. 41.
Breda handelplaets tot Vrede d. 2. 242.
Brezil ontdeekt 49. voor een deel van de
Hollanders vermeestert d. 2. 80 seq. vryen
handel daer op d. 2. 83.
Brief van Solyma aen den Koninck van
Vranckrijk 139. van Thomas Landish
272. van de Heeren Staten naer Engeland
d. 2.

R E G I S T E R.

d. 2. 104. Antwoordt daer op d. 2. 105. van de Staeten aen het Parlement d. 2. 107 van den Koninck van Engelandt aen den Staet d. 2. 149. Van den Staet aen den Koninck d. 2. 154. 's Conincks antwoort. *ibid.* Weder van den Staet aen den Koninck d. 2. 158. van Cornelis Tromp d. 2. 167. Van de Ruyter aen den Staet d. 2. 205. Van den Staet aen Engelandt d. 2. 228. en 's Konincks antwoordt *ibid.* van Tromp tegen de Ruyter d. 2. 235. van de Staeten aen den Koninck d. 2. 240. van den Koninck aen de Staeten. d. 2. 243. van sijn Hoogheydt d. 2. 270. van Prins Robbert d. 2. 224.

C.

C Abots ontdeckingen d. 2. 15.
 Cacafuego rijk Schip van Draeck genomen 246.
 Cadix door de Engelschen ghewonnen en verbrandt 315.
 Cananoor door de Portugeesen dapperlijck beschermt 55.
 Cambalen door Vesputius bestreden 20.
 Carcenna beschreven 92. van Barbarossa gewonnen *ibid.*
 Cardinael Mazarini bedrogen 333.
 Carthagena van Draeck verovert 254.
 Castel novo door Barbarossa belegerd en gewonnen 137.
 Caskais door Draeck verovert 307.
 Charneffe veroverd van de Hollanders , en bericht daer van d. 2. 246 *seq.*
 Christen Vloot gheslaghen 75. Christen Galcyen dapper beschermt 172. Christen Vloot tot ontfet van Malta 187. Christen Vloot door Barbarossa geslagen 134 *seq.* groote overwinningh by Lepanto 213.
 Colombo sijne geboorte en ondervindinghe pag. 3 *seq.* gevangen uaer Spangien gevoert 14. weder ontslaeghen *ibid.* sijn nieuwe vonden 15. laetste wederkomt in Spangien 17. en doot *ibid.*
 Contareno in de slag van Lepanto gebleven 213.
 Corona doot Doria gewonnen 71. door de Turcken belegerd , en weder door hem ontfet 73.
 Corona van de Engelschen vermeerstert 299 *seq.*

Cortregalis Tocht d. 2. 14.
 Cubagua ontdeckt 13
 Cuma ontdeckt 13.

D.

D eclaratie van den Koninck van Engelandt en den Staet over en weder , d. 2. 160, 161, 162, 260. van Vrankrijk 263.
 Deught by de Barbaren selfs geacht d. 2. 179.
 Diefs Eylandt 26.
 Diego d'Avila geschooten 117.
 Diego Gaetanos dochter aen Barbarossa getrouwt 140.
 Doodlijck water drincken 306.
 Dorp op staecken gebouwt 18.
 Douwningh Gefant in den Hage d. 2. 156.
 Fran. Draeck sijn afkomt 240. sijn eerste daden *ibid.* sijn tocht om d'aerdtkloot 242. wederkomt 253 sijn gevaer *ibid.* wordt Ridder *ibid.* sijn nieuwe tocht *ibid.* sijn exploit tot Cadix 255. ontmoet de Spaensche vloot 257. sijn laetste tocht 259. Steden by hem verovert *ibid.* sijn doot 260.
 Draecken seer verschrickelijck 22.
 Dragut Rais van Jannettin Doria genomen 76. foeckt Africa te ontfeten te vergeefs 84. sijn geboorte en daeden 151. en *seq.* in de Gerbi beset , ontkomt wonderlijck 153. wort doot geschooten 178.
 Droeve verwoeffingh 105.

E.

E dele Juffrouwsverwonderlijke daed 86
 Eer Colombo aengedaen 9.
 Engelsands Verklaring tegen Vrankrijk d. 2. 219.
 Engelschen hun tochten 241. *seq.* nemen 60 Oosterlingen 308.
 1. Engelschen oorlogh en de oorfaeck daer van d. 2. 94 *seq.*
 2. Engelschen oorlogh , en de oorfaeck daer van d. 2. 137.
 3. Engelschen oorlogh d. 2. 256.
 Engelschen hun verfoeck aen het Parlement d. 2. 151. hun handel in Guinea d. 2. 196
 Engelschen verbranden de Koopvaerders in 't Vlie d. 2. 234.
 Engelsche Ooit-Indie Vaerder genomen d. 2. 269.

R E G I S T E R.

Engelsche scheepen verbrandt.
Joncker Engel de Ruyter door Spangien
grootte Staet aengeboden d. 2. 300.

F.

F Ardinand Gonzaga sijn dapperheyt 125
Fugueroa gevangen, door het verloochenen van sijn soon verloft 135
Fondi van de Turcken bemachtight 99
Fransche Kroon haer recht op Nizza 141
Fransche scheepen geslaegen 75. Franschen handel op Corsica 86. hun bedrieglijkheyt 86.
Fransche Gefants verklaringh in Engelandt d. 2. 213.
Fransche vloot in het Canael d. 2. 221
Fransch verlies door storm d. 2. 285
Frobishers ontdekkingen d. 2. 16 seq.

G.

V An Galen dood geschooten d. 2. 103.
Gama hoofd van de eerste ontdekkingh van Oost-Indien 33: sijn Godtsdienstigheyt 33. sijn vertreck 34. sijn eerste ontdekkingen ibid. door storm belooppen 35. sijn gevaer ibid. sijn vordere verrichtingh 38. en seq. sijn gevecht met 8 Roofscheepen 48. sijn strafheyt over gevangenen 52. vereert den Koninck van Couchout een goude kroon ibid. slaet de Calecutsche vloot ibid treckt naer huys ibid. wort Onder-Koninck ibid. sterft 53.
Genua door Doria verloft 68.
Gerbi met bedrogh door Dragut verovert, en de Heer daer van opgehengen 155. komt in handen van de Turcken 176.
Gesantschap van den Koninck van Persien 65. naer Deenmarcken d. 2. 123. naer Pruyssen d. 2. 127. naer Engeland d. 2. 153.
Gesantente huys d. 2. 264.
Gevaarlijke misslagh uyt trouwen yver 3: 6
Goa door Albuquerque beoorlogt 61 seq.
Goch Gesant, sijn raport d. 2. 216.
Goletta haer gelegentheyt 114 belegert 116 en seq. door Ulucially herwonnen, en verhael daer van 230 seq. wordt gewonnen en gerafeert 235. haer belang 238.
Golfo di Lepanto beschreven 205.
Gozo van de Turcken gewonnen 154.
Grave van Cumberlands tocht 289.

Grave van Esselx tocht 309.
Grootte swelger 25.
Grootte Indische Stadt 26.
Grootte menschen 27. hun zeden en manieren 27. en wijze van waepenen en oorlogen 28.
Grootte hongers noodd der Christenen 80.
Groot gebreck van water hoe geholpen 169
Grootte schelmeij onder Christenen 171.

H.

H Aidin sterft van schierlijk drinken 129
Hamet Koninck van Alburquerque geslagen 65.
Hard gevecht 117. 122.
Heydensche Tempel beschreven 44.
St. Helena by de Hollanders vermeerstert d. 2. 269. by de Engelschen hernomen d. 2. 283.
Hieronymus Spinola 115
Hollis afscheydt uyt Vranckrijk d. 2. 217.
Hollandische Gesanten naer Engeland d. 2. 98. siet Gesantschap.
Hollandische scheepen van de Engelsche genomen d. 2. 160
Hollandische Steden vol beroerte d. 2. 115.
Hollandisch verklaring d. 2. 214
Hollanders voor den Teames d. 2. 275. 284
Hooghmoedige waepenen 254
Hugo de Moncada van Barbarossa overwonnen 94
Hungarische Predikanten verloft d. 2. 295.

I.

J Acob Lopez de Sequeira komt in Indien 60. sijn handel met den Koninck van Malacca ibid.
Jacob Mahis sijn reyse 275.
Jacob l'Heremiten's Tocht 284.
Jacob Heemskercks Tochten d. 2. 2. en seq. wort Admiraal van Hollandt naer Spangien 2. d. 4. en seq. slaet de Spaense Vloot 7. door geschooten ibid. sijn begreffenis d. 2. 10.
Jamaica ontdeckt 11
Don Jan d'Austria sijn geboorte 191. sijn opvoedingh, gevaer door vyer ibid. sijn jonge zeden ibid. sijn geboorte door sijn Vader ontdeckt 192. wordt van den Koninck Philips de II. erkent ibid. sijn komst
aen

aen het Hof 193. sijn aerdt , gedaente , neyging , en vertreck uyt het Hof. 193. wederkomst ibid. voert den Oorlogh tegen de Mooren 194. wordt Veltheer van het Verbondt 194. sijn daeden daer omtrent 195. optocht naer de Turcken ibid. slaet den slag van Lepanta 195. en seq. sijn nieuwe Lochten 222. en seq. sijn vertreck naer Tunis 224. versterckt Tunis 225. des Konincks misnoegen daer over 225. wordt tot bestierder der Nederlanden gestelt ibid. sijn reyse en handel aldaer 126. sijn doot ibid. oorfaeck daer van 227. sijn Character 226. sijn gheslacht 227. vreemde handel met sijn lichaem 227. Ibiso door de Spaenschen bemachtight d. 2. 289.
 Indagingh van den Koninck van Engelandt d. 2. 264.
 Indianen opstant tegen de Spangiaerden 12. Indischen Oorloghs eerste begin 48.
 Johan Davis ontdeckingen d. 2. 20.
 Sir Johan Norris opvoedingh , voortgang , en bedieningen en tochten 299 en seq.
 Johan Huygen van Linschootens tocht naer de Vaygats d. 2. 21 seq.
 Johan Evertz. weder aengenomen d. 2. 229.
 Joris Spilbergens reyse 277. seq.

K.

Keyser Carel V. komt in Italia 72. sijn tocht naer Algiers 76 en seq. sijn Edelmoedigheydt 80. sijn tocht naer de Stadt Africa 81. sijn oorlogh tegen Barbarossa beslooren 111. sijn komst in Africa 112. sijn groote dapperheyth voor Gulletta 123. wordt meester van dat en Tunis 128. sijn vertreck naer Europa 130. sijn doot 192.
 Klachten van de West-Indische Compagnie over de Engelschen d. 2. 150. Klacht over Holms d. 2. 153.
 Koninck Carel van Groot Britt. herstelt d. 2. 190.
 Koninck van Spangiens vermaeninghe aen Colombo 13. sijn ongenoegen op Ximenes 14. sijn Tocht naer Tripoli 156. sijn besluyt om Tunis aen te tasten 224.
 Koninck van Vranckrijck besoeckt den Keyser aen sijn boordt 75.
 Konink van Deenmarcken een erf-Konink gemaect d. 2. 187.

Koninck van Ormus wederspannigh 59.
 Koninck van Subo vermoort een deel Spangiaerden 26
 Koninck van Tremesen verdreven 93
 Koningin van Engelandt soeckt de Vrede te bewercken d. 2. 220.
 Konstige Wilden d. 2. 18
 Kostelijke Prijsen opgebracht d. 2. 384
 Kundige aanspraek van een Zuydlander d. 2. 42

L.

L Aurents d'Almeida geslagen en gedood 56
 Lentigesia, Moeder van Muly-Affen , en haer handel 102.
 Levende blaederen 26
 Lisbonche rocht der Engelschen voor Don Antonio 305.
 Loncque sijn daeden d. 2. 72.
 Don Louis de Requesens ontraed den strijdt tegen den Turck 199

M.

M Agellanes straet 243
 Magellanes tocht, en oorfaeck daer van 24 en seq. wort omgebracht 26
 Magellanische Zee 25.
 Mardijck door Turenne bemachtight 328
 Malacca door Albuquerque gewonnen
 Margariti door Veniero bemachtight 223
 Messinesen wederspannigh d. 2. 288.
 Malta te vergeefs van de Turcken bespron- gen 154. op nieuw belegert, en wijdlo- pigh verhael daer van 178 seq. ontfet 188
 Mimiden soeckt Numiden.
 Misflagh van Giannettin Doria aangemerckt 81
 Mignes siet Nunnes.
 Mombate haer gelegentheyth 40
 Moortdadige Wilden d. 2. 65.
 Mofambique 37. beschreven 38.
 Marc-antronio Colonna raedt den strijdt te- ghen de Turcken aen 200. komt zegen- pralende binnen Rome.
 Marquis del Fresno sijn naerftigheydt, om- trent de Vrede met Engelandt d. 2. 285
 Muystery onder het volck van Colombo 7.
 Muly-Affen sijn wreedheyth tegen sijn broe- ders 102. en sijn vrienden 103. sijn oor- logh teghen Meschines 104. sijn vlucht

Q 999 2 107

107. verfoeckt hulp by Keyfer Karel 111
komt by den Keyfer 120. fijn beschrijving
ibid. aenſpraeck ibid. verſtandigheyt 121.
fijn beklagelijck verlies 129. fijn herſtel-
lingh 130. wordt Chriſten 225.
Muly-Roſcet oorlogt tegen Muly-Affen 104
Munſterschen oorlogh d. 2. 220.

N.

N Affauſche Vloot 284
Natuurlijke oorſaecten om de India-
nen te bewegen 16.
Nederlaegh ten hoogſten droevigh, der
Chriſtenen op de Gerbi, verhaelt 159. en
ſeq.
Nederlandsche Schepen in Engelandt beſla-
gen d. 2. 159.
Nieuw-Nederlandt van de Engelschen vero-
vert d. 2. 197.
Nieuwe Stadt gebouwt 28.
Nizza beleegt 142 en ſeq.
Noortſche Oorlogh d. 2. 184.
Nova Albion Draeck opgedragen 249.
Numidieren 92, 101, 102, 104. hun ver-
woetheydt 115.
Nunnes gaet nieuwe landen opſoecken 15.
Nuttigheyt van de engte van Magellanes 23.
Nyburgh veroverd d. 2. 184.

O.

O Bdam fijn geboorte, oeffeningh en
daden d. 2. 122. ſeq. wordt Rid-
der d. 2. 128. fijn doot d. 2. 166.
Olivier van Noorts reyſe 275 ſeq.
Ongemacken van het leger van Keyfer Ka-
rel 18.
Onluitten tuſſchen den Keyfer en Vranck-
rijk 138.
Onorderē door dorſt 124.
Ontdeckingh der Weſterlanden by toeval 3.
Ontdeckingen der Engelschen 4.
Oran door Dragut beleegt en verlaten 177.
Orbitello van Doria ontſet 86.
Oorlogh die van Algiers verklaert d. 2. 195.
Oorlogh tuſſchen Vranckrijk en Spangien
verklaert d. 2. 285.
Ooft-Indiſche ontdeckingen, en oorſaek
daer van 31.
Ooft Indiſche Vloot loopt in Berghen en
Noorwegen in d. 2. 207.

Ooft-Indiſch Vaerder by de Engelschen ge-
nomen d. 2. 279.
Ormus beleegt en weer verlaten. 59. onder
Portugael gebracht 65.

P.

P Aria haer aert en Inwoonders 18.
Paus deelt de werelt 10. Paus Pius de
V. ſterft 222.
Pernambuco door Loncq veroverd d. 2. 77.
ſeq.
Pieter Heyn fijn afkomst en daden d. 2. 44.
ſeq. fijn doot d. 2. 69.
Philips Doria verlaet het beleggh van Napels
68.
Piantaneda geſchooten 173.
Placcaet tegen aenplackers van een Obligatie
tot laſte van Jorck. d. 2. 147.
Portugeeſche Vloot verſtroyt 55.
Portugeeſche Schipbreuck 56. hun neder-
laegh tegens de Calecutianen 60.
Prins van Sarno geſlagen en gedoot 116.
Puerto Carrero fijn ſmootheyt 233. wort ge-
vangen 235. fijn ſchelmery 237. fijn loon
en verkeerden naem ibid.
Puerto Rico van de Engelschen veroverd 292
ſeq.

R.

R Eggio van Barbaroſſo gewonnen en
verbrant 140.
Reuſen van ſchrickelijke grootte 21.
Reuſen-landt 25.
Ruyters geboorte, opvoedinge, houwelijck-
ken, daden d. 2. 177. wort Edel genaect
d. 2. 186. fijn Tocht naer Guinea d. 2.
200. wordt Lieutenant Admiraal d. 2.
205. fijn vordere daeden ibid. ſeq. wort
Ridder van St. Michiel d. 2. 235. fijn be-
richt van fijn tocht naer Martenique d. 2.
285. fijn tocht naer Sicilie d. 2. 288. fijn
aenkomt aldaer d. 2. 289. fijn gevecht
met de Franſchen by Stromboli d. 2. 290.
by Auguſta d. 2. 299. fijn doot d. 2. 299.
Ruſſia ontdeckt d. 2. 15.

S.

S Anfiorena gewonnen 87.
Sarmiento doot geſlagen 137.
Savona van de Genuēfen gewonnen 69
Schat-

Schatten gevonden 128.
 Schempen van Barbarossa op de Franschen 143.
 Schipbreuck der Christenen by Algiers 79.
 der Turcken 135.
 Schip Londen verbrandt d. 2. 163.
 Schrick der Turcken en Mooren 224.
 Serbellons dapperheydt 236. word gevangen 237.
 Silvervloot door Piet Heyn genomen d. 2. 62
 Sinan de Jode ontraed Barbarossa een wreed beslyt 126.
 Spaensche Rodomontaden 279.
 Spaensche vloot toegerust 256. geslagen en verstroyt 257. en seq. andere vloot in de Zuyder zee door Spilbergen geslagen 279 vloot door Tromp geslagen d. 2. 83 seq.
 Spangiaerden hun ongeregeltheden 12. haet tegen Colombo 12. behouden Edelmoedighlyck het leven 81. geslagen 116. hun bestellingh in Africa 231. verlaeren Tunis 232. hun schelmery 234.
 Staet van Espannola ter ontdecking van Colombo 8.
 Staet van Colombo en sijn broeder naer hun eerste ontdecking 10.
 Staet van de kennisse van Oost-Indien 30.
 Staet van het Sweedtsche Hof d. 2. 264.
 Staeten hun goede intentie d. 2. 264. en gevolg van Engelandt daer op 265.
 Storm belet den Keyser te landen 77.
 Superstitieuse aentocht 123.
 Suriname van de Engelschen gewonnen d. 2. 244.
 Sweedsche en Deensche oorlog d. 2. 128 seq.

T.

Tarracina van de Turcken gewonnen 100.
 Tocback drincken wie in Engeland gevonden 255.
 Toeleg van Barbarossa op Cadix 70.
 Tomas Candish afkomst 263. sijn Zeetochten 264. seq. veroveret het rijke Schip S. Anna 271. sijn brief 272.
 Tractaet met Algiers d. 2. 190. met Tunis d. 2. 192.
 Trifan d'Acugna naer St. Laurents ghesonden 58.
 Tripoli belegerd, en door Fransche verradery verloorcz 154.

Trompsgeboorte, opvoeding en daeden d. 2. 86 seq. wordt Ridder 88. wordt geschooten d. 2. 117. sijn laetste woorden en begraefnis d. 2. 119.
 Tromp Cornelis sijn dapperheydt d. 2. 225. ontslagen 238.
 Tunetanen van de Turcken geslagen 109.
 Tunis en Biserta gewonnen 224. door Uluccialy belegerd 232.
 Turcken wanhoopigh bestaen 72. Turcksche Vloot door Doria geslagen 74. wijcken voor de Christenen.
 Turcksche Rovers van Tromp genomen d. 2. 195.
 Turennes schadelijcken aftocht 329.

V.

Veldtslagh tusschen Muly-Assen en Rofcet 105. tusschen den Keyser en Barbarossa 124. seq.
 Verbodt der Visscherye d. 2. 221.
 Verbondt tegen den Turck 74. met Brandenburgh en Deenmarcken d. 2. 220.
 Vermetene vraege moedighlyck beantwoort d. 2. 7.
 Verradery tegens Vasco de Gama ontdeckt. 40.
 Venetianen met den Keyser vervoeght 132.
 Veniero bemachtigt Margariti 221.
 Versmaetheydt den Engelschen Consul tot Algiers aengedaen d. 2. 195.
 Vloot geheel op Zee vergaen 15.
 Uluccialy ontkomt in de slag van Lepanto 214. sijn dapperheydt 215. vlucht 216 onthael tot Constantinopolen 217. sijn konst om 't strijden te ontgaen 222. sijn afkomst 230. Character ibid. opkomen ibid. sijn daeden in den slag van Lepanto ibid. sijn ondernemingh op Goletta en oorsaeck daer van 230.
 Voorfegginge van den Duyvel aen de Indianen 9. van een Toveres 78.
 Vrede tusschen den Turk en Venetianen 75. tusschen de Tunetanen en Barbarossa 110 weder tusschen den Turck en Venetianen 224. tusschen Spangien en de Nederlanden d. 2. 93. tusschen Engelandt en Hollandt d. 2. 120, 255, 285.
 Vreemde spijse 19. vreemde ontmoetinghe van eenige Spangiaerden 20. vreemde handel met het lichaem van Don Jan

R E G I S T E R.

d'Austria 228. vreemt vaertuygh 268.
vreemt seggen van de Wit d. 2. 100.

Z.

W.

W Alvifch overzeylt d. 2. 18.
Wonderbaere verlossingh 126.
Wonder werck van Godt d. 2. 278.
Wreedt Volck 19.
Wreede daet van een Indische Vrouw 21.
Wreetheydt van Barbarossa 113, 126. van
Dragut 155.
Wreetheydt der Hollanderen 283.

X.

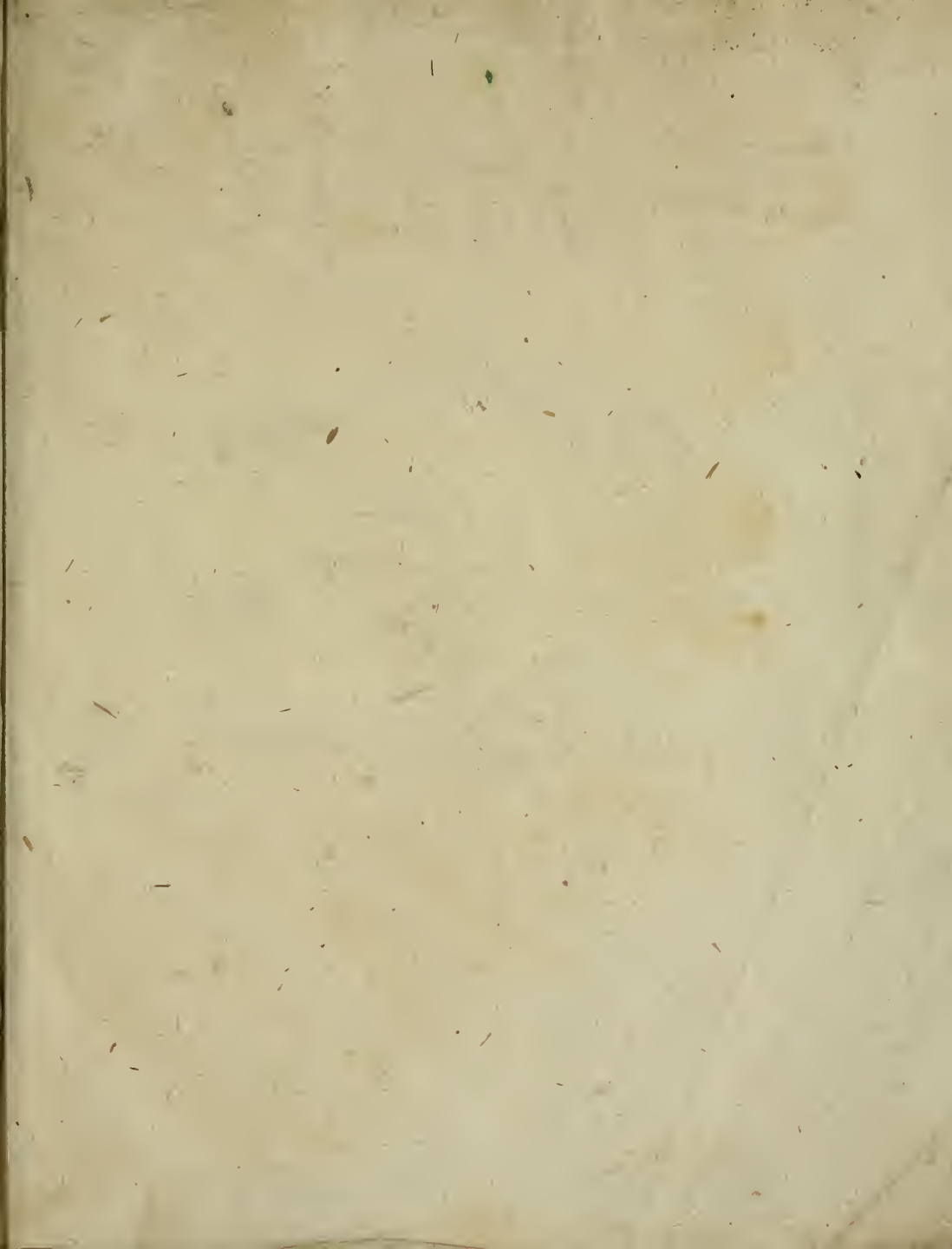
X Imenes quaden handel 13. blijft op Zee
met de geheele Vloot 15.

Z Abaim wint Goa 61.
Zeeftrijdt tusschen Vasco de Gama en
7 Rooffschepen 48. by Prevesa 132.
van Lepanta, en wjtsloopige beschrij-
vingh daer van 203 en seq. voor Livorno
d. 2. 102. in de Zondt d. 2. 131. voor
Bergen in Noorwegen d. 2. 207. tusschen
de Engelsche en Hollanders d. 2. 94, 100,
101, 102, 112, 117, 165, 207, 222, 231,
266, 271, 273, 280. tusschen Hollanders
en Franschen d. 2. 290 seq. voor Augusta
d. 2. 299.

Zeeusche Conquesten in Westindie d. 2. 244
Zeni sijn Tochten d. 2. 11 seq.
Zocotora beschreven 58
Zuyderlant beschreven 27. ontdeckt d. 2. 38.

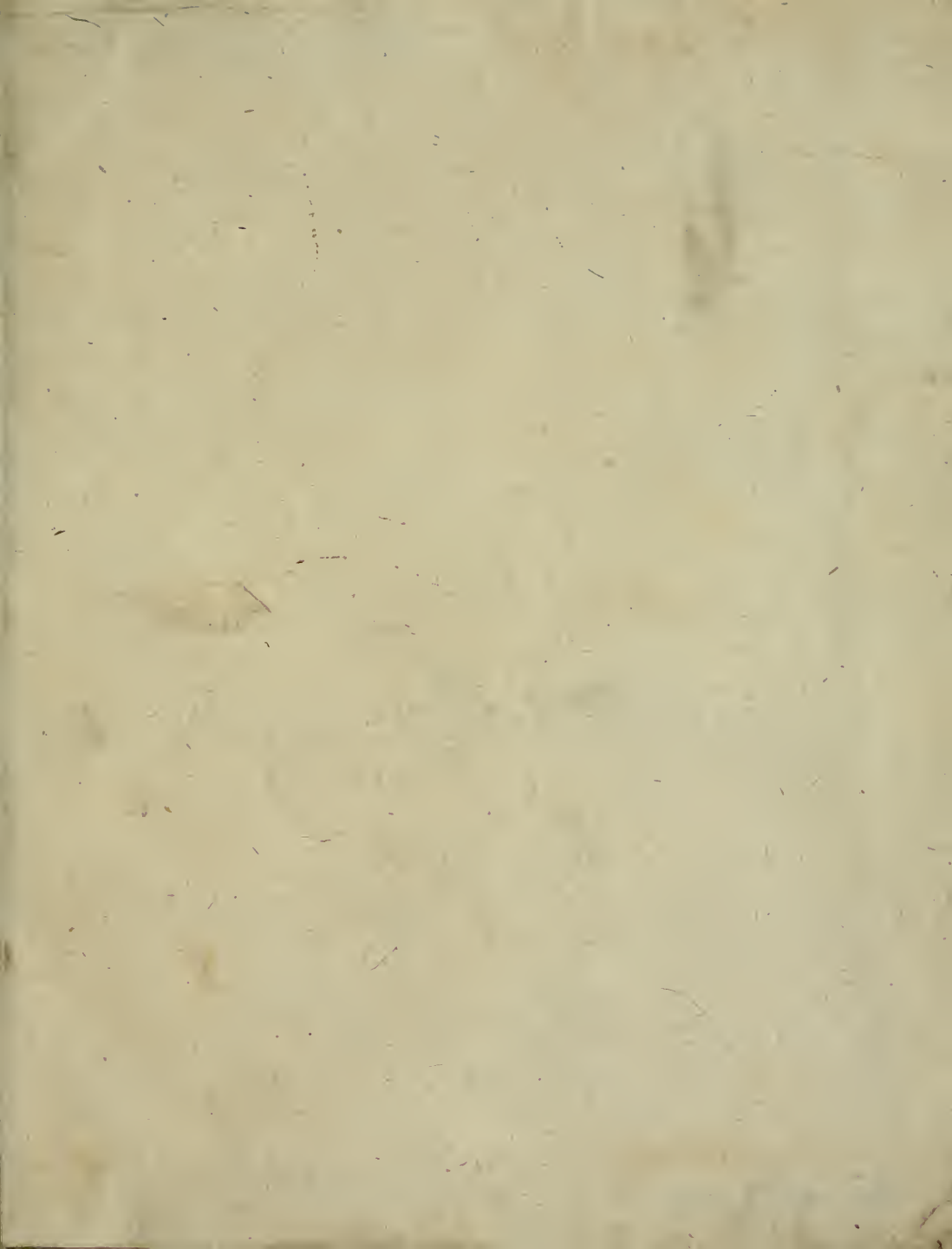
E Y N D E.

& there is

to

U.

~~with the~~

the
from each

Lisa Leonard Baskin

Lawrence's ambition at Brinkere. Some

